

**DIOS CŨ
CAQUETIBŪJŪ
CŪRĪCĂ TUTI**

El Nuevo Testamento en carapana

Las ilustraciones de las páginas 4, 5, 7, 23,27,50, 65, 94, 96, 101, 102, 103, 106, 112, 127, 137, 146, 158, 163, 165, 166, 169, 171, 179, 190, 209, 222, 223, 254, 275, 276, 280, 289, 292, 303, 318, 328, 332, 337, 354, 356, 358, 359, 368, 377, 389, 393, 404, 439, 450, 456 y 457 se usan por cortesía de la Fundación David C. Cook.

Las ilustraciones de las páginas 76, 711 se usan por cortesía de Horace Knowles.

Las ilustraciones de las páginas 253, 265 se usan por cortesía de The American Bible Society.

Segunda edición
Publicado por
©2009, Wycliffe Bible Translators

Primera edición
Publicado por
©1992, Sociedad Bíblica Internacional

El Nuevo Testamento
en el idioma carapana de Colombia

Licencia Creative Commons

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).

No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

- Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.
- alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor
- Nada en esta licencia menoscaba o restringe los derechos morales del autor.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

ÍNDICE

DE LOS LIBROS DEL NUEVO TESTAMENTO

	Abreviatura	Página
San Mateo	Mt	1
San Marcos	Mr	83
San Lucas	Lc	133
San Juan	Jn	220
Hechos	Hch	283
Romanos	Ro	357
1 Corintios	1 Co	395
2 Corintios	2 Co	432
Gálatas	Gá	456
Efesios	Ef	470
Filipenses	Fil	482
Colosenses	Col	490
1 Tesalonicenses	1Ts	498
2 Tesalonicenses	2 Ts	505
1 Timoteo	1 Ti	509
2 Timoteo	2 Ti	521
Tito	Tit	529
Filemón	Flm	534
Hebreos	He	537
Santiago	Stg	562
1 San Pedro	1 Pe	571
2 San Pedro	2 Pe	582
1 San Juan	1 Jn	589
2 San Juan	2 Jn	598
3 San Juan	3 Jn	600
San Judas	Jud	602
Apocalipsis	Ap	605
Diccionario		651
Índice Tópico		663

El Santo Evangelio Según

SAN MATEO

Los antepasados de Jesucristo

(Lc 3.23-38)

1 ¹ Jesucristo ati yeparu cū caatiānajērē ati tutipū marī tūgoro. Mai, caānijūgoro cū nīcūjāā ānana wāmerīrē mujāā quetibujugu yū átiya. Jesucristo pñame David, bairi Abraham ānacū pārāmi majū caānacū āmi. Atore bairo āñupā:

² Abraham macūcsupri Isaac sawāmesucñre.

Isaac pñame cabero macūcsupri Jacob sawāmesucñre.

Jacob pñame cabero macūcsupri Judá sawāmesucñre, cū bairā mena.

³ Judá pñame cabero pñinaacsupri Fares, bairi Zara sawāmesucñre. Na paco, Tamar wāmesucñre.

Tunu bairoa Fares pñame cabero macūcsupri Esrom sawāmesucñre.

Esrom pñame cabero macūcsupri Aram sawāmesucñre.

⁴ Aram pñame cabero macūcsupri Aminadab sawāmesucñre.

Aminadab pñame cabero macūcsupri Naasón sawāmesucñre.

Naasón pñame cabero macūcsupri Salmón sawāmesucñre.

⁵ Salmón pñame cabero macūcsupri Booz sawāmesucñre. Cū paco, Rahab wāmesucñre.

Tunu bairoa Booz pñame cabero macūcsupri Obed sawāmesucñre. Cū paco, Rut wāmesucñre.

Tunu bairoa Obed pñame cabero macūcsupri Isaí sawāmesucñre.

⁶ Isaí pñame cabero macūcsupri David, Israel yepa macāāna quetiurāñ rey* caāñirañre.

Bairi David cūā cabero macūcsupri Salomón sawāmesucñre. Cū paco ānacō pñame Urías ānacū nñmo āñupō.

⁷ Tunu bairoa Salomón pñame cabero macūcsupri Roboam sawāmesucñre.

Roboam pñame cabero macūcsupri Abías sawāmesucñre.

Abías pñame cabero macūcsupri Asa sawāmesucñre.

⁸ Asa pñame cabero macūcsupri Josafat sawāmesucñre.

Josafat pñame cabero macūcsupri Joram sawāmesucñre.

Joram pñame cabero macūcsupri Uzías sawāmesucñre.

⁹ Uzías pñame cabero macūcsupri Jotam sawāmesucñre.

- Jotam p̄ame cabero mac̄c̄supi
Acaz sawātesc̄ure.
Acaz p̄ame cabero mac̄c̄supi
Ezequías sawātesc̄ure.
- ¹⁰ Ezequías p̄ame cabero
mac̄c̄supi Manasés
sawātesc̄ure.
Manasés p̄ame cabero
mac̄c̄supi Amon
sawātesc̄ure.
Amon p̄ame cabero mac̄c̄supi
Josías sawātesc̄ure.
- ¹¹ Josías p̄ame cabero mac̄c̄supi
Jeconías, cū bairā menarē. Ti
ȳntearē marī n̄ic̄jāā Israel yepa
macāānarē na ñejoyupa aperop̄
Babilonia yepap̄re.
- ¹² Bairi yua, Jeconías p̄ame na
cawiyoro bero tunu etaup̄,
mac̄c̄supi tunu Salatiel
sawātesc̄ure.
Salatiel p̄ame cabero mac̄c̄supi
Zorobabel sawātesc̄ure.
- ¹³ Zorobabel p̄ame cabero
mac̄c̄supi Abiud
sawātesc̄ure.
Abiud p̄ame cabero mac̄c̄supi
Eliaquim sawātesc̄ure.
Eliaquim p̄ame cabero
mac̄c̄supi Azor
sawātesc̄ure.
- ¹⁴ Azor p̄ame cabero mac̄c̄supi
Sadoc sawātesc̄ure.
Sadoc p̄ame cabero mac̄c̄supi
Aquim sawātesc̄ure.
Aquim p̄ame cabero mac̄c̄supi
Eliud sawātesc̄ure.
- ¹⁵ Eliud p̄ame cabero mac̄c̄supi
Eleazar sawātesc̄ure.
Eleazar p̄ame cabero mac̄c̄supi
Matán sawātesc̄ure.
Matán p̄ame cabero mac̄c̄supi
Jacob sawātesc̄ure.
- ¹⁶ Jacob p̄ame cabero mac̄c̄supi
yua José sawātesc̄ure.

José p̄ame María manap̄ añup̄.
Bairi yua, María p̄ame Jesús
paco cañacō āmo.

Dios cū cajoricu Mesías* marī
caī, Jesús paco majū ācō baiwō
María.

¹⁷ Bairi bairo cōñaata, Abraham
ānacū berore p̄ga wāmo peti rūpore
baparičanacā p̄nirō cānacā tutiri bero
macāācū añup̄ David. Tunu bairoa
David ānacū berore p̄ga wāmo peti
rūpore baparičanacā p̄nirō cānacā
tutiri bero caátó majū israelita*
majārē na ñejoyupa Babiloniap̄.
To Babiloniap̄ israelita majārē na
cañejoricar berore tunu p̄ga wāmo
peti rūpore baparičanacā p̄nirō
cānacā tutiri capetiro bero macāācū
majū añup̄ yua Jesús.

Nacimiento de Jesucristo

(Lc 2.1-7)

¹⁸ Āmerē, m̄jāārē yu quetib̄jugu
Jesucristo cū cabuiarique quetire.
Bairo baiyupa: Jesús paco María
p̄ame José mena sawāmojiyapao
añup̄. Mai, cū mena cō cañiparo
jūgoyer̄na, merē bairirup̄añ añup̄.
Mai, Espiritu Santo, Dios Yeri majū cū
camas̄irijē jūgori bairo baiyupo María.
¹⁹ José p̄ame mas̄ēs̄up̄ Espiritu
Santo bairo cū caátijatjere. “Roro
átiatacomo,” ī tūgoñañup̄ cū yerip̄.
Baip̄na, nipetiro camasā na cañajoro
cō tutigaesup̄. Cariape caācū ānirī
caroaro tūgoñañup̄. “Cō yarā jetore,
‘Cōrē yu boetiya,’ ñigu yasioroa,” ī
tūgoñañup̄.

²⁰ Bairo cū caītūgoñarō bero
caānimitacūārē, ñami caño
qūēguericarop̄ Dios cū cajon, ángel*
majū buiaetayup̄. Cū p̄ame bairo
qūñup̄: “José, David ānacū p̄rāmi,
tūgoñarīqūē paeticōāña María menarē.
Rorije áperiyamo. Cō mac̄ cañipau

Espíritu Santo cū camasĩrĩjē jūgori cabuiapau niñami. Torecu, ‘Cōrē cō yu boetiya,’ ĩ tūgoñaeticōaña.

²¹ Tunu bairoa cō macū cū cabuiaro, ‘Jesús’ cū mu wāmetigu. Tore bairo wāmecutigumi, cabero butiácū cū yarā na carorije wapare canetōōpau ānirī. Bairi ‘Jesús’ cū mu wāmetigu,” qūĩñupū ángel Josére, qūēguerica tutipū yua.

²² Profeta* majōcu jūgori Dios cū caĩjūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiyupa. Mai, atore bairo ĩ quetibūjuyupi Dios profeta majōcure tirūmupure:

²³ “Jīcāō carōmio, caūmu mena caāmeo nimiocūā, macūcutigomo.

Yu camasĩrĩjē jūgori macūcutigomo.

Cū, cō macū puame ‘Emanuel’ wāmecutigumi,” ĩ quetibūjuyupi profetare.

(Emanuel ĩgaro ñña: “Dios marī mena ānicōaña.”)

²⁴ Cabero José puame cāniwācārī bero, ángel cūrē cū caātirotirore bairo ásupu. María mena wāmo jiyayupu. ²⁵ Bairo wāmoyijamicūā, cō mena āmeñupū, cō macū, Jesús cawāmecutipau cū cabuiaparo jūgoye mai.

La visita de los sabios del Oriente

2 ¹ Bairo cabairo bero yua, Jesús buiayupi Belén cawāmecuti macāpu, Judea yepapu. Rey* Herodes cawāmecucu majū quetiupau cū caāni yuteare buiayupi. Bairo cū cabuiaro bero, cabutoa camasĩrā ñocōārē caĩñacōñamasĩrī majā ti yepapu etayuparā. Muipū cū cawāmuatōpū caatātana etayuparā. ² Bairo eta yua, atore bairo na ĩ jēniñañuparā:

—¿Noo cū āniñati mujāā, judío* majā, quetiupau rey caānipau cabuiatacu? Cū

yau ñocōrē jāā ññajoapu. Ñocō puame muipū cū cawāmuatōpū buiatuetaami. Bairi cūācārē qūiroagarā jāā atīapu — na ĩ quetibūjuyuparā cabutoa camasĩrā.

³ Bairo na caĩquetibūjuro tūgo, quetiupau rey Herodes puame tūgo acuacoasupu. To Jerusalén macāāna cūā nipetirā tūgo acuacoasuparā.

⁴ Bairo Herodes puame tūgoacuari yua, na piijoyupu sacerdote* majā quetiuparārē, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūārē. Bairo na caneñaetaro ñña yua, atore bairo na ĩ jēniñañupū:

—¿Dope bairo na ĩ quetibūjuyupari marī ñicūjāā, Mesías* cawāmecucu cū cabuiapeere? ¿Cū puame noopu cū buiagayupari? —na ĩ jēniñañupū Herodes cū capiijoatanarē.

⁵ Bairo cū caĩrō tūgo yua, na puame qūĩñuparā:

—Belén na caĩrī macāpu Judea yepapu buiagayupu Mesías. Dios yaye quetire woaturica tutipū atore bairo ĩ woatuyupi profeta* Dios cūrē cū caĩquetibūjuriere:

⁶ ‘Mujāā, Judea yepa, Belén na caĩrī macā macāāna useanirī āña. Capairi macā macāāna mee nimirācūā, caāni macā majū macāāna mujāā āniña. Mujāā mena macāācū jīcāū quetibūjū masīgumi.

Yu yarā, Israel yepa macāānarē na quetibūjū masīgumi,’

ĩ woatuyupi profeta Dios cūrē cū caĩquetibūjuriere —qūĩ quetibūjuyuparā Herodere cū capiijoatana puame.

⁷ Cabero yua, Herodes puame yasiro na piijoyupu cabutoa camasĩrā muipū cū cawāmuatōpū caatātananarē. Bairo yasiro na piijori yua, cū ñocō cabuiatātacu na caĩñajūgoatajere na jēniñañupū. ⁸ Bairo tiere cūrē na

caquetibujuyaparoro, Herodes puame Belêpu na joyupu. Atore bairo na í joyupu:

—Торү а́на́ја. Cũ, cawĩmauacarẽ mujãã macãwã. Bairo cũ mujãã cabocaata, yu mujãã quetibujujowa. Yu cũã, cũ ñiroau águ —na ítomiñupũ Herodes cabutoa camasĩrĩ majãrẽ.

⁹Bairo cũ caĩrõ tũgo, “Jau” qũĩñuparã. Bairi Belêpu acoásúparã cabutoa camasĩrã puame. Bairo na caátó, ñocó na caĩñajoatacu puame tunu buiatuayupu. Na riape baujũgoyecusupu. Cawĩmauaca cũ caãni wii buĩpu bauetayupu. ¹⁰Bairo ñocó cũ cabairo ñña, cabutoa camasĩrã butiuro useaniñuparã yua. ¹¹Bairo ti wii Jesús cũ caãni wiipure etarã yua, jããñuparã. Bairo jããetarã, Jesure cũ paco María mena qũĩñañuparã. Bairo Jesure qũĩña yua, ruropaturi mena etanumurĩ qũiroayuparã. Bairo áti yaparo, na rocapataarire pããñuparã. Na yaye apeyere cũ nuniñuparã. Bairi orore, werea ùnierẽ, bairi caroaro cajutiñurijẽ ùnie cũãrẽ cũ nuniñuparã. ¹²Cabero qũẽguerica tutipu na quetibujuyupu Dios Herodes roro cũ caátigarijere. Bairi cabutoa camasĩrã puame apewãpu tunucoásúparã, na ya macã tunu ána yua.

La huida a Egipto

¹³Bairo cabutoa camasĩrã na catunuátó bero, marĩ Quetiupau cũ cajou ángel buiaetayupu tunu. José cũ cacãñirõ qũẽguerica tutipu cũtu buiaetayupu. Atore bairo qũĩñupũ ángel Josére:

—José, wãcãña. Herodes, cawĩmauacarẽ cũ pajĩãrocacõãgu, mujããrẽ macãũ átiyami. Bairi cawĩmau, cũ paco mena cũ jũgorutiácũja Egipto yeparu. Торү mujãã ánicõãwã. Cabero mujãã yu quetibujugu tunu —qũĩñupũ ángel Josére.

¹⁴Bairo ángel cũ caĩrõ tũgo, cũ caĩrõrẽ bairo baiyupu José. Ti ñamia Jesuaca, bairi cũ paco mena cũ neásupu Egipto yeparu. ¹⁵Topure eta, yoaro ánicõãñuparã. Herodes cũ cariatato beropu tunucoásúparã na ya yeparu tunu. Profetare marĩ Quetiupau cũ caĩjũgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo. Atore bairo mai í quetibujuyupi Dios profetare tirãmuru: “Yu macũ Egiptopu caãniatacure cũ yu piitunuojogu,” í quetibujuyayupi Dios profetare.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶Mai, Herodes puame cabutoa camasĩrã cũ cabairotirote bairo na cabaieto tũgou yua, butiuro asijãñuñupũ. Bairi cũ ùmuarẽ na joyupu Belén macãpu, nipetiro cawĩmarã caũmua puãa cũma cacũgorã, na bairã cũãrẽ na capajĩãrepeyoparore bairo í. Belén macãtu macããna cũãrẽ tore bairo na pajĩãrepeyocõãrotiyupu. Cabutoa camasĩrã na caquetibujuriquei jũgori, “Puãa cũma cacũgon ácũmi cũãcã,” í tũgoñarĩ bairo na átirotiyupu. ¹⁷Profeta Jeremías cawãmecucu cũ caĩwoatuyaricarore bairo baiyuparo:

¹⁸“Ramá cawãmecuti yeparure otiawajarique ocajogaro butiuro majũ.

Raquel nigomo roro yapapuarique mena caotio, cõ pũnaa na cariapetiro ññarĩ yua.

Bairi, ‘Roro otiecoa. Roro mu cabairije netõcoagaro,’ cõ na caĩrĩjẽrẽ tũgogaetigomo.

Oticõã ninucũgomo,” í quetibuju watuyayupi Jeremías ánacũ cabaipeere.

¹⁹Cabero Herodes puame riacoásúpu. Bairo cũ cariaro ñña, ángel puame Josére cũ buiaetayupu tunu. Egipto

yeparu José qüēguerica tutipü cü caño, cü buiaetayupü. Bairo buiaeta yua, atore bairo qüñupü Josére:

²⁰—Wacãña José. Cawĩmaucacẽ capajĩagamirĩcãrã merẽ riapeticoama. Bairi cü, cawĩmau, cü paco mena cü neácúja tunu mujãã ya yepa, Israel yeparu —qüñupü ángel Josére.

²¹Bairi ángel cü caĩrõrẽ bairo ásupü José. Jesús, bairi cü paco mena cü neásúpu Israel yeparua tunu.

²²Mai, topü ácü, quetire tũgoyupü José. “Herodes ánacü macü, Arquelao cawãmecucu Judea yepa macããna quetiupau merẽ jããupü,” írĩqũẽ quetire tũgoyupü. Bairo tũgo yua, uwi, ti yepare tunuágaetimiñupü. Bairo qüēguerica tutipü Dios cü caquetibujuatacu áñirĩ, Galilea yeparu roque na jũgoásúpu José.

²³Bairo Galilea yeparure etau, na jũgoáñicõãñupü Nazaret cawãmecuti macãpu. Profeta majã Jesure na caĩwoatujũgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo: “Jesús, Nazaret macãacü na caĩ nigumi,” ĩ woatuyupa mai profeta majã.

Juan el Bautista en el desierto

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 ¹Bairo cayoato bero, ti yutea caño, Juan ánacü, camasãrẽ oco mena cabautizapau* puame etayupü. Desierto* cayucumanopü Judea yepare etari Dios yaye quetire camasãrẽ na quetibujugu etayupü.

²Atore bairo na ĩ quetibujuyupü: “Dios cü carotimasĩrĩpau merẽ etaro baiya. Bairi tũgoña qüēnorĩ caroaro ãña Dios mena, mujãã yasire,” na ĩ quetibujuyupü cütu catũgorã etarãrẽ.

³Mai, Juan puame profeta* Isaías ánacü cü cawoatujũgoyecutacu ãñupü. Atore bairo ĩ woatu quetibujuyayupi Juan cü cabaipeere:

“Bairo ĩgumi jĩcãũ desierto cayucumanopü cañicõãniatacu: ‘Marĩ Quetiupau yoaro mee etagumi.

Torena, caroaro cariape ánicoteya. Camasã na quetiupau cü caetaparo jũgoye cü caatĩpawãrẽ na caqũēnoyurorea bairo cü qũēnoyuya mujãã cüã,”

ĩ woatu quetibujuyayupi Isaías ánacü Juan cü caĩquetibujupeere.

⁴Juan puame waibucu camello* cawãmecucu asero mena jutiuro qũēnorĩ jãñañupü. Tunu bairo waibucu aserowẽ mena cü jutiurore ñujãã tũgãbiyori jutii jãñañupü. Bairi tunu ugarique cusupü Juan yeseroare bairã cañarẽ. Beroa oco cüãrẽ etinucũñupü.

⁵Bairo cü cabaiãno, Juan tũpũ asúparã camasã capããrã. Jerusalén macã macããna, bairi Judea yepa macããna cüã, Rio Jordán na caĩrĩya tũni macããna nipetiro camasã Juan tũpũ asúparã. Juan yaye quetibujuriquere tũgogarã cütu asúparã. ⁶Bairo cü caĩquetibujuro tũgorã, roro na caátajere tũgoña yapapuari Dios mena busunetõñuparã. Bairo na caáto ñña, oco mena na bautizayupü. Catũgousarãrẽ Rio Jordãpu na bautizayupü Juan.

⁷Mai, aperã capããrã fariseo* majã, bairi saduceo* majã mena Juarẽ cü bautiza rotiranã etayuparã na cüã. Bairo na caboro ññarĩ, atore bairo na ññupü Juan: “ĩMujãã caĩtopairã, ãña pũnaarẽ bairo caãna mujãã cañoi, mujãã yu bautizaecu! Atore bairo mujãã ĩ tũgoñarã: ‘Dios camasãrẽ cü caĩñabeseri rũmũrẽ popiye marĩ cabaibujioatajere oco mena marĩ cosenetõbujioumi,’ mujãã ĩ tũgoñarã. ¿Ñamũ mujãã cü quetibujuyati, ‘Tie mena jãã netõgarã,’ mujãã caĩrĩjẽrẽ?”

⁸Bairo puame mujää caátianierē boya: Rorije mujää caátiere yapapuari caroaro ānājē puame átijūgoya. Bairo mujää caáto, camasā nipetiro īnarā, ‘Torena, na yerire merē wasoa yaparoupa,’ ī masīgarāma. ⁹Tunu bairoa, ‘Marīā, Abraham ānacū pārāmerā marī caānoi, marī netōōgūmi Dios,’ ī tūgoñaeticōāna. Bairo mujää caītūgoñamiatacūārē, dope bairo átinētōmasīā maniña. Dope bairo Dios boꝝ, atie ūtā rupaa mena Abraham pārāmerārē bairo na átiqūēno jēñomasīñami. ¹⁰Bairi caroaro mujää caápericōāta, jīcāū yucu, carīca maniirē quetjjoerocacōāricārōrē bairo mujää átirecōāgūmi Dios mujää cūārē. Petoaca rusaya mujääārē Dios cū caññabesepa rūmꝝ.

¹¹“Bairopua, yꝝ paarique niña mujääārē oco mena yꝝ cabautizarije. Roro mujää caátajere yaparua tūgoñarī tiere mujää cajānarō īnarī, tore bairo mujääārē yꝝ átiya. Yꝝ paarique to caññumiatacūārē, yꝝ bero caetaꝝ cū capaarije puame ñunetōgaro. Cū roque Espíritu Santore jōmasīgūmi camasāpꝝre. Tunu bairoa camasā roro na catūgoñarījērē na wasoao joroque na átiqūmi. Cū roque yꝝ netōrō caānimajūū nīgūmi. Bairi yꝝ puame jīcārō tūni yꝝ átipeyomasīētīña. ¹²Yꝝ bero caetapaꝝ puame marī īñabesegūmi. Bairo carorārē na beseregūmi. Trigo* aseri carorijere joerocacōāricārōrē bairo camasā carorārē na beseregūmi. Caūpetietī peeropꝝ na joeregūmi. Caroarā roquere caroaro na qūēnogūmi. Trigo caroa majūrē caroaro na caqūēnocūrōrē bairo caroaro na qūēnogūmi caetapaꝝ cū yarā majūrē,” na ī quetibujuyupꝝ Juan catūgorā etarārē Jesús cū caátipeere.

Jesús es bautizado
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³Cabero Jesús Galilea yepa caāniatacꝝ Juan tūre etayupꝝ Rio

Jordán cawāmecutiya tūnipꝝ. “Juan yꝝ cū bautizáto,” ī etayupꝝ. ¹⁴Cajūgoye mai Juan puame cū bautizagaetimīñupꝝ Jesure. Bairi atore bairo qūīmiñupꝝ Juan:

—¿Nopēī mꝝ puame yꝝre mꝝ bautiza rotiatíati? Yꝝre mꝝ cabautizaro roque ñubujioatato —qūīñupꝝ.

¹⁵Bairo Juan cū caīrō tūgo, bairo qūīñupꝝ Jesús:

—Baiꝝua, yꝝ caborore bairo mꝝ ápa. Bairo mꝝ caápata, caroaro cariape Dios marīrē cū carotirore bairo marī átiqarā —qūīñupꝝ Jesús Juarē.

Bairo cū caīrō bero, Juan puame “Jan” ī, Jesús cū caborore bairo oco mena cū bautizayupꝝ yua. ¹⁶Bairo Jesure cū cabautizaro bero, Jesús puame petapꝝ maanꝝcāñupꝝ. Bairo maanꝝcā yua, jōbui umꝝrecóopꝝ īñamꝝgōjoyupꝝ. Bairo cū caññajoro, jicoqueī umꝝrecóo puame pāññcācoasuparo. Bairo cabairo, Espíritu Santo Dios Yeri majū bauruiasúꝝ. Bua cū caruiatóre bairo bauruietayupꝝ Jesús tꝝꝝre. ¹⁷Bairo cū caruietaro, jōbuiꝝ atore bairo busꝝrique ocajoyuparo: “Áni, yꝝ macū, yꝝ camai majūñiñami. Cū caátianierē ñiññajesoya butioro,” ī busꝝocajoyuparo busꝝrique.

Jesús es puesto a prueba
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 ¹Cabero Espíritu Santo puame Jesure cū neásúꝝ desierto* cayucumanopꝝ, wātī cūrē cū átiñato ī. “Cariapea cū átinucūñati,” Jesure qūī jēññagu ásupꝝ wātī.

²Bairo Jesús topꝝ ācū, ñe ūnie ūgaesupꝝ. Cuarenta rūmꝝrī, bairi cuarenta ñamirī majū aꝝanꝝcācōñupꝝ. Cabero yua, queyarique tūgoñañupꝝ Jesús. ³Bairo cū cabairo, wātī puame Jesutꝝ etayupꝝ, roro cū áparo, ī. Bairo cūtu etari, atore bairo qūīñupꝝ:

—Mu, Dios macū mu āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, ati ūtā rupare pan qūēnorī ūgaya —qūīñupū wātī Jesure.

⁴Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo puame qūīcōāñupū Jesús:

—Mu caīrōrē bairo yu āperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yu ātirotiētiya. Bairo īña ti tuti: ‘Ūgarique marī cauganucūrō jeto boetiyami Dios. Nipetirije cū yaye quetibujuriquere marī catūgoñarījē cūārē boyami,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū — qūīñupū Jesús wātīrē.

⁵Bairo cū caīrō bero, wātī puame Jesure cū neásúpū caroa macā Jerusalén macāpū. Topū etari yua, Dios ya wii templo* wii buipū cū neásúpū.

⁶Bairo topū cū jūgoetari, qūīñupū wātī Jesure:

—Mu, Dios macū mu āniña. Bairo cariapea Dios macū caācū ānirī, mu majū patīñarui ácúja jō yeparū. Mu riaecu. Tore bairo ī quetibujuya Dios yaye queti:

‘Dios puame cū yarā ángelea majārē mu coterotigumi. Na, ángelea majā, mu bocāñegarāma ūtā rupaare mu cañarocapeaetiparore bairo īrā,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīñupū wātī Jesure.

⁷Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīñupū Jesús:

—Bairo mu caīquetibujurore bairo caīmiatacūārē, mu caātirotirotore bairo yu āperigu. Bairo yu caāto boetiyami Dios. Ape wāme ape pūrōpū atore bairo ī quetibujuya: ‘Marī Quetiupau Diore cū camasīrījērē átiepecōārī cū jēnieticōāña,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū — qūīñupū Jesús wātīrē.

⁸Bairo cū caīrō bero, wātī puame Jesure ūtā caīmuarīcu buipū cū neásúpū. Topū etari yua, qūīñojoyupū ati yepa macāāna tocānacāpau macāāna quetiuparā na carotimasīrīpaurire. Caroa macārī majūrē qūīñojoyupū. ⁹Bairo qūīñojo yua, atore bairo qūīñupū wātī:

—Atie murē yu caīñojorijere mu yu nunigu. Yutu rupopaturi mena etanumurī yu mu caīroaata, mu yu nunigu nipetirijere. “Jaū,” miwā — qūīñupū wātī Jesure.

¹⁰Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Ácúja wātī. Mu caīrotirotore bairo yu āperigu. Dios yaye woaturica tutipū ricaati yu ātirotiētiya. Bairo īña ti tuti: ‘Jīcāñā niñami marī caīroau, Dios jeto. Cū caīrījē jetore tūgoya,’ ī quetibujuya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīñupū Jesús wātīrē. Cū yuesupū.

¹¹Bairo Jesús cū caīrījērē tūgo, acoásúpū wātī puame yua. Bairo cū caátó bero, jīcāārā ángelea* majā Jesure cū juátirā etayuparā yua.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹²Cabero Jesús puame queti tūgoyupū, “Juan preso jorica wiipū niupū,” īrīqūē quetire. Bairo tiere tūgo yua, Galilea yeparū acoásúpū. ¹³Baipua, Nazaret macārē tuaesupū. Ti macārē netóácú, Capernaum cawāmecuti macāpū etayupū. Ti macā Galilea utabucura tūnipū niña. Marī nīcūjāā Zabolón, bairi Neftalí cawāmecuna ānana na caāna yeparū niña ti macā. ¹⁴Profeta* Isaías ānacū Zabolón, Neftalí macāānarē cū caīwoatujūgoyetiricarore bairo baietaro baiyuparo. Atore bairo ī quetibujū woatucūñañupū Isaías:

15 “To Zabolón yepa macãana, bairi aperã Neftalí yepa macãana, bairi aperã Rio Jordán ape nũgõã, mar tñni macãana, bairi aperã Galilea yepa macãana cũã Diore camasiëna niñama.

16 Na, canaitiãrõpũ cañesëãrãrẽ bairo caãna niñama.

Bairo caãna nimirãcũã, caroaro cabusurore iñarãrẽ bairo nigarãma.

Dios cũ cajou cũ caquetibũjuriere tũgorã, caroaro cabusurore iñarãrẽ bairo nigarãma.

Diore masicoagarãma yua,” i woatuyupi profeta Isaías ãnacã.

17 Ti watoare na quetibũju jũgoyupũ Jesús cũ yaye quetire camasãrẽ. Atore bairo na i quetibũjuyupũ: “Dios cũ carotimasirĩpau merẽ etaro baiya. Bairi tũgoña quẽnorĩ caroaro ãña Dios mena,” na i quetibũjuyupũ Jesús camasãrẽ.

Jesús llama a cuatro pescadores

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Cabero, Galilea na caĩrĩ utablecũra tñnipũ ásúpũ Jesús. Bairo ácũ yua, Simón, apeĩ cũ bai Andrés, jicãũ pũnaa caãna pũgarãrẽ na iñajoyupũ. Ape wãme “Pedro” quĩiñuparã Simorẽ. Bairo Jesús narẽ cũ caĩñajoro, na pũgarãpũna utablecũrapũ bapi mena wai wasarã ásuparã na, pũgarãpũna. Na capaarije, waiwe wapatarique ãñuparõ. 19 Bairo na iña, atore bairo na iñupũ Jesús:

—Jito, yũ bapacusa. Caroaro waire cawãsãmasirã mujãã ãniapũ, wai na rutieticoãto, irã. Amerẽ yua, caroaro camasãrẽ caquetibũjurã mujãã ãnio joroque mujãã yũ átigu, na yasieticoãto, irã —na iñupũ Jesús.

20 Bairo cũ caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei pũgarãpũna na bapi yucũre cũrĩ, acoásúparã Jesús mena.

21 Bairo cajũgoye jãñurĩ na caãnemorõ, utablecũra tñnipũ Jesús puame na iñajoyupũ aperã pũgarãrẽ tunu. Santiago, bairi cũ bai Juan cawãmecũcũ Zebedeo pũnaarẽ na iñajoyupũ Jesús. Mai, Santiago, cũ bai Juan mena cũmua capairicapũ ãñuparã. Bapi yucũ caopecutiẽre jiyajãrã ásuparã. Bairo narẽ na iña, na piijoyupũ Jesús: “Jito. Yũ bapacusa. Marĩ quetibũjuto camasãrẽ Dios yaye caroa quetire,” na iñupũ. 22 Bairo cũ caĩrõ tũgo, tocãrõã, jicoquei na cũã acoásúparã Jesús mena. Na bapi yucũre cũrĩ, na pacũ cũmuapũ caãcũrẽ cũ aweyocoásúpũ Santiago, cũ bai Juan mena.

Jesús enseña a mucha gente

(Lc 6.17-19)

23 Cabero ãñesëãñupũ Jesús Galilea yepapũ. Topũ ãñesëã yua, tocãnacã macã macãana na cañubueri wiiripũ sinagogas* na caĩrĩ wiiripũre buenucũñupũ to macãanarẽ. Dios cũ carotimasirĩpau caetarore na buenucũñupũ, caroa queti majũrẽ. Bairo topũ buenesëãũ, nipetiri wãme cariyecũnarẽ na catiopyupũ Jesús. 24 Bairo tiere iñarã, camasã tocãnacãũpũna ãmeo quetibũjũnetõñuparã na majũ. Bairi Siria yepa macãana tũgopeticoasuparã Jesús cũ caátimasirĩjẽrẽ. Bairo tiere tũgo, na yarã cariarãrẽ cũtũ na jeasúparã. Nipetirije riaye cacũgorãrẽ, bairi na rupauri cawũgãrãrẽ, bairi wãtĩã yeri pũna cacũgorãrẽ, bairi camecũrãrẽ, bairi ñicããrĩ cabũurãrẽ cũtũ na jeasúparã. Jesús puame bairo na cajeanãrẽ na bocã catiopyupũ.

25 Bairo cũ caátimasirĩjẽrẽ iñarã, camasã capããrã cũ berore usayuparã. Na, Galilea yepa macãana, bairi Decápolis yepa macãã macãana, bairi

Jerusalén macã macãana, bairi Judea yepa macãana, bairi Rio Jordán cawãmecutiya jinũgõã macãana nipetirã Jesús berore usayuparã.

El sermón del monte

5 ¹Bairo capããrã camasã na caetaro ñnarĩ yua, Jesús puame jicãũ ùtãũ buipũ acoásũpu. Topũ cũ caruiro, cũ cabuerã cũtu etayuparã. ²Bairo na caetaro ñña, atore bairo na ï quetibũjũyũpu:

La verdadera dicha del hombre (Lc 6.20-23)

³“USeanirĩ niñama Diore caroaro masiẽtĩmirãcũã, cũ mena catũgoñatutuanemogarã puame. Bairo caãna ãnirĩ Dios cũ carotimasirĩpau macãana nigarãma yua.

⁴“Tunu bairoa useanirĩ niñama yapapuarĩ cañnimitatana cũã. Dios puame useanirõ ãnitũgoñarĩqũẽrẽ na jogũmi.

⁵“Tunu bairoa useanirĩ niñama rorije caãmeoãperã. Ati yepa uparã na ãnio joroque na átigũmi Dios cũ caĩricãrõrẽã bairo.

⁶“Tunu bairoa useanirĩ niñama Dios cũ caborore bairo butiuro caáticõã ãnigarã. Dios puame na juátinmogũmi, cũ caborore bairo na caátimasĩparore bairo ï.

⁷“Tunu bairoa useanirĩ niñama cabopacarãrẽ caĩñamairã. Na cũãrẽ na ññamairĩ na juátigũmi Dios.

⁸“Tunu bairoa useanirĩ niñama ñe ùnie na yeripũ carorije mána caãna. Na roque Diore qũĩñagarãma.

⁹“Tunu bairoa useanirĩ niñama jicãrõ tũni ãnajẽrẽ cajũgoátĩana. ‘Narẽ Dios pũnaa caãna,’ na ïgarãma.

¹⁰“Tunu bairoa useanirĩ niñama Dios cũ caborore bairo na caátie jũgori caĩñate ecorã. Aperã roro popiye na

baio joroque na caátimiatacũãrẽ, Dios cũ carotimasirĩpau macãana majũ nigarãma bairãpua.

¹¹“Tunu bairoa useanirĩ mujãã ãnigarã, camasã roro mujããrẽ na caĩmiatacũãrẽ. Tunu yũre mujãã catũgousarije jũgori capee ïtorique mena popiye mujãã baio joroque na caátimiatacũãrẽ, useanirĩ mujãã ãnigarã. ¹²Bairo jeto ásupa camasã, profeta* majã mujãã jũgoyepũ caquetibũjũnetõrĩ majã ãnana cũãrẽ. Tore bairo ãmerẽ roro mujãã cabaimiatacũãrẽ, Dios mujããrẽ caroare cũ cajopee paijãñurõ nigarõ. Jõbũipũ mujãã caetaro, pairo nigarõ mujããrẽ caroa cũ cajopee puame. Tiera tũgoñarĩ useanirĩqũẽ mena bairoa ãnicõã ninucũña.

Sal y luz del mundo (Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³“Mujãã, yũ yarã ati yepapũre moarẽ bairo mujãã ãniña camasãrẽ. Moa caocaetie caãmata, ñerẽ átimasietĩña camasãrẽ. Bairi moa caocarije capeticõã usapata, ñe ùnie puamerẽ ñuẽtĩña. Rerique niña. Bairi macã yepapũ reyama camasã tie ùnie carorijere. Bairo na carero, na ya wii macã yepa canetõánã puame na careatajere peaborecõãgarãma.

¹⁴“Tunu bairoa ati yepapũre cabusurijere bairo mujãã ãniña camasãrẽ. Jicã macã ùtãũ buipũ na caqũẽnoricã macã caãmata, yasioropũ ãmerĩña. Nipetiro camasã caroaro ti macãrẽ ññajomasĩñama. ¹⁵Tunu bairoa ni jicãũ ùcũ jĩñaworiquere bugacũcũmi carupapata rocapũ. Jõbũipũ cũnucũñami, cũ ya wiire to ùbusuwoáto, ï. ¹⁶Bairi mujãã puame torea bairo mujãã átigarã mujãã cũã. Caroaro mujãã átiãninucũgarã camasã na caĩñajoro, marĩ Pacu

Dios, umurecáo macãacũrê cũ na cabasapeoparore bairo ìrã,” na ì quetibũyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre la ley

¹⁷ Ì quetibũyũ yaparo, atore bairo na ìnemoñupũ tunu: “Moisés ãnacũ, bairi profeta majã ãnana cũã na caquetibũjucũriqũrê jãnarotiácũ, tiere bueyami,’ ì tũgoñaeticõãña yu capaarique cutiere. Bairo mee átiacũ yu baiya ati yeparũre. Dios yarã ãnana na caĩquetibũyũ jũgoyeticũrĩcãrõrê bairo jĩcãrõ tãni to baipeticõãto ì, ati yeparũre yu apũ. ¹⁸ Cariape mujããrê yu quetibũyũ: Ati umurecáo capetiparo jũgoye Moisés ãnacũ cũ caãtiroticũriqũrê jĩcã wãmeacã ùnorê noa ùna átiyasiomasĩtĩñama. Cũ caĩrĩcãrõrêã bairo baicoagaro. ¹⁹ Bairi ni jĩcãũ ùcũ Moisés cũ caãtiroticũriqũrê jĩcã wãmeacã ùnorê cũ cajãnarotiata, o camasãrê ricaati na cũ caĩquetibũyũata, Dios cũ carotimasĩrĩpaũ macããna nipetiro netõrõ cabũgoro macãacũ nigumi. Apei puame tie cũ caãtiroticũriqũrê cũ catũgousacõãmata, bairi tunu camasãrê cariape na cũ caĩquetibũyũata, Dios cũ carotimasĩrĩpaũ macããna mena carotimasĩ majũ nigumi. ²⁰ Cariape mujããrê ñiña: Moisés ãnacũ cũ caãtiroticũriqũrê cajũgobueri majã, bairi fariseo* majã na caãtiãnie netõjãñurõ Dios cũ caborore bairo caroaro mujãã caãpericõãta, Dios cũ carotimasĩrĩpaure mujãã etaetigarã.”

Jesús enseña sobre el enojo

(Lc 12.57-59)

²¹ Apeyera, “Marì ñicũjããrê na caquetibũjucũriqũrê mujãã tũgoyupa: ‘Camasãrê na pajĩãreeticõãña. Ni jĩcãũ ùcũ apeire cũ capajĩãrocaata,

roro cũ caãtiere ñnacõñarì popiye cũ bairo joroque cũ átirotigarãma cabũtoa camasãrã,’ na caĩriqũrê mujãã tũgoyupa. ²² Bairo na caĩquetibũjucũmiatacũãrê, yu puame atore bairo mujããrê yu quetibũyũ cũnemoña: Ni jĩcãũ ùcũ cũ yau mena cũ caasiata, Dios puame roro cũ caãtiere ñnacõñarì popiye cũ bairo joroque cũ átigumi. Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ cũ yau roro cũ caĩtutiata, Junta Suprema* macããna roro cũ caãtiere ñnacõñarì popiye cũ bairo joroque cũ átigarãma. Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ cũ yau, ‘Catũgomasiẽcũ mu ãniña,’ ìrĩ, butiuro yapapua tũgoñarì cũ ãnio joroque cũ cũ caápata, caũpetietopũ caácũre bairo nigumi.

²³⁻²⁴ “Bairi ni mujãã mena macãacũ roro cũ caãtaje wapare yasiogu, altar* mesapũ waibucũre cũ neátĩ, bairi, ‘Yu mena asiajãñũñami mai yu yau,’ cũ caĩtũgoñabõcaata, ti altapũre cũ canunigamirĩjêrê cũ cacũrõ ñiña mai. Cariape cũ yautu cũ caátõ boya. Cũ mena cũ cabusũqũenorõ boya. Bairo tiere áti yaparori bero roque, Diore cũ cañubuoerõ ñiña.

²⁵ “Tunu bairoa ni apei ùcũ, ‘Yu mujãã wapamoña,’ ìrĩ, mujããrê juez* caĩñabesei tũpũ cũ caneápáro jũgoye, tãmurì cũ mena busũqũenojũgoya. Mujããrê juez tũpũ cũ caneápéripaparore bairo ìrã, cũ mena busũqũenojũgoya. Mujãã cabusũqũenojũgoeticõãta, juez puame preso jorica wii macããna cacoterãrê mujããrê ñerotigumi. Bairo áti yaparo, na puame preso jorica wiipũ mujããrê cũrecõãgarãma. ²⁶ Cariape mujããrê ñiña: Dinero mujãã cawapamorijêrê mujãã cawapatipeyoparo jũgoye, topũ mujãã ãnicõãgarã. Mujãã witasĩetigarã,” na ì quetibũyũ Jesús.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷Í quetibujy yaparo, na í nemoñupũ tunu: “Apeo mũ nũmo mee caãcõrẽ eperico cũgoeticõãña,’ na caĩquetibujucũrĩqũerẽ mujãã tũgoyupa. ²⁸Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibujy cũnemoña tunu: Ni jĩcãũ ùcũ cũ nũmo mee caãcõrẽ roro cõ cũ caátigatũgoñata, merẽ cũ yeripũre cõ mena caãcũrẽ bairo ãnicõãbujioũmi.

²⁹“Bairi ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ cũ caapea cariape nũgõã macããcã mena carorije macããjẽ jetore ññanucũũmi. Bairo tia cũ caapea jũgori carorije macããjẽrẽ caĩñapai cũ caãmata, apeire tia cũ caapeare weeroticõãrĩ caãcũrẽ bairo cũ caãno, ñubujioro. Bairo cũ rupau macããtõ jĩcãrõrẽ cũgoeticũã, Dios tũpu cũ caetaata, ñũa. Bairo cũ rupau macããjẽ roro cũrẽ caátiecorotirije nipetiro mena peeropũ roro cũ tãmuo joroque Dios cũ caápata roque, ñuetimajũcõãña. ³⁰Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ cũ wãmo jũgori rorije jetore átinucũũmi. Bairo cũ wãmo jũgori carorije caátieconucũ cũ caãmata, apeire cũ wãmorẽ yisetaroticõãrĩ caãcũrẽ bairo cũ caãno, ñubujioro. Bairo cũ rupau macããtõ jĩcãrõrẽ cũgoeticũã, Dios tũpu cũ caetaata, ñũa. Bairo cũ rupau macããjẽ roro cũrẽ caátiecorotirije nipetiro mena peeropũ roro cũ tãmuo joroque Dios cũ caápata roque, ñuetimajũcõãña. Bairi roro mujãã caátinucũrĩjẽrẽ jãnacõãña,” na í quetibujyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹Í quetibujy yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Ni jĩcãũ ùcũ cũ nũmorẽ cũ carocagaata, atore bairo

ĩrĩcã pũrõrẽ cõ cũ cajoro, ñũrõ: ‘Bairo mũ cabairoi, mũrẽ teeĩ, mũrẽ yũ rocaya yua,’ na caĩquetibujucũrĩqũerẽ mujãã tũgoyupa. ³²Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibujy cũnemoña tunu: Ni jĩcãũ ùcũ cũ nũmo, apeĩ mena roro caepeeco cõ caãniatacũãrẽ, cõrẽ cũ carocaata, roro cõ baio joroque cõ átiyami. Apeĩ mena roro caepericore bairo caãcõ cõ ãnio joroque cõ átiyami, bairo cõ cũ caápata. Tunu bairoa apeĩ puame capitiecoricore cũ cawãmojiyaata, apeo mena roro caepericore bairo caãcũ ãnibujioũmi cũ cũã,” na í quetibujyupũ Jesús.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³Í quetibujy yaparo, ape wãme atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Dios mena ñũa, mujãã caĩtato bero caãmata, mujãã caĩrõrẽã bairo ása. Ítoeticõãña,’ marĩ ñicũjãã na caĩquetibujucũrĩqũerẽ mujãã tũgoyupa. ³⁴⁻³⁵Bairo na caĩquetibujucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibujy cũnemoña tunu: Atoe bairi wãme ñĩtĩcõãña: ‘Jõ ùmũrecõo mena ñũa,’ o ‘Ati yepa mena ñũa,’ o ‘Jerusalén na caĩrĩ macã mena majũ ñũa,’ ñĩtĩcõãña. Bairo mujãã caĩata, Diore caĩroaenarẽ bairo caãna mujãã ãnibujiorã. Ùmũrecõo puame Dios cũ caãnipau ñũa. Ati yepa puame cũ carotiripau ñũa. Jerusalén cũã cũ carotimasĩrĩpau ñũa. ³⁶Tunu bairoa, ‘Yũ rũpoa mena ñũa,’ ñĩtĩcõãña. Ni jĩcãũ ùcũ cũ poawẽ jĩcãwẽ caĩrĩwẽãcãrẽ cabotiriwẽ majũ átiwasoamasĩtĩñami. O cabotiriwẽãcã caãmata, caĩrĩwẽ majũ átiwasoamasĩtĩñami.

³⁷“Bairi atore bairo ñĩrĩqũẽ jeto ñũa: ‘Bairo yũ átiyũ,’ o ‘Bairo yũ

áperigu,' cariapea írĩqũē jeto ñũa. Tie netõjãñurõ mujãã caĩata, wãtĩ cũ caĩbusujãrĩjẽrẽ catũgousarãrẽ bairo caãna mujãã ãnibujiorã," na ï quetibũjuyuru Jesús.

Jesús enseña sobre la venganza

(Lc 6.29-30)

³⁸ Ñ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: "Jĩcãũ apei mena ãmeo qũẽrĩ cũ caapeere cũ caroyetuata, cũ cũã cũrẽã bairo cũ caapeere cũ caãmerõ ñurõ. O cũ opire cũ capapeata, cũ cũã cũrẽã bairo cũ opire cũ capapeero ñurõ,' na caĩquetibũjucũrĩqũẽrẽ mujãã tũgoyupa. ³⁹ Bairo na caĩquetibũjucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibũjũ cũnemoña tunu: Apera roro mujããrẽ na caãtimiatãcũãrẽ na ãmeeticõãña. Bairi ni jĩcãũ ùcũ mujãã wasopãnarẽ cũ capaata, ape ñugõã cũãrẽ cũ ãñotaeticõãña. ⁴⁰ Tunu bairo apei mujãã pesu puame mujãã jutiuro cabui macããtõrẽ quetiupãũ juezre cũ caẽmarotiata, mujãã camisa cũãrẽ cũ nunicõãña mujãã pesure. ⁴¹ Tunu bairo ape yepa macããcũ soldau* ùcũ, 'Puga kilómetro majũ yu yayere pusabojaya tãmurĩ wapa mano,' mujãã cũ caĩata, bapãricãnacã kilómetro* majũ buipearo cũ mujãã pusabojagarã. ⁴² Tunu bairo apei cũ cajãniata, cũ cabopacãrijere cũ nuniña. Tunu apei, 'Yũre wasoya,' mujãã cũ caĩata, 'Mu yũ wasoecu,' qũĩẽtĩcõãña. Cũ nunicõãña," na ï quetibũjuyuru Jesús.

El amor a los enemigos

(Lc 6.27-28; 32-36)

⁴³ Ñ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: "Marĩ yarãrẽ marĩ camairõ ñũa. Tunu marĩ pesua puamerẽ marĩ cateero ñũa,' na caĩquetibũjucũrĩqũẽrẽ mujãã tũgoyupa.

⁴⁴ Bairo na caĩquetibũjucũmiatacũãrẽ, yũ puame atore bairo mujããrẽ yũ quetibũjũ cũnemoña tunu: Mujãã pesua cũãrẽ na maiña. Rorije na ápericõãña. Caroa roquere na ása. Dios yarã mujãã caãnoi, roro mujãã bairo joroque caãnarẽ na jãnibojaya Diopũre. ⁴⁵ Bairo mujãã caãpata, Dios ñmũrecõo caãcũ pũnaarẽ bairo caãna mujãã ãnigarã. Dios puame ñipetirore caĩnamai ñĩnamĩ. Carorijere caãna, caroare caãna cũãrẽ muipũ asibatopoyocõãnucũñami. Tunu bairo aoco caocãrijere na jonucũñami Dios carorije wapeare cacũgorãrẽ bairo cũ caĩnarãrẽ, carorije wapa cacũgoonarẽ bairo cũ caĩnarã cũãrẽ. Bairi mujãã cũã Dios caroaro cũ caãtoera bairo caroaro na ása, roro mujããrẽ caãna cũãrẽ. ⁴⁶ Mujããrẽ camairã jetore mujãã camaiata, Dios mujãã cawapatãpee mujããrẽ cũ cajorije manigarõ. Tore bairo átinucũñama Roma* macããnarẽ camasã yaye dinerore jejobojari majã. Narẽ camairã jetore na mainucũñama. ⁴⁷ Tunu bairo mujãã yarã jetore, 'Caroare cũ joãto Dios mujããrẽ,' na mujãã caĩata, ññe ùnierẽ apera netõrõ caroare mujãã átiyati? Tore bairo átinucũñama Diore camasiãna cũã. ⁴⁸ Marĩ Pacũ, ñmũrecõo macããcũ puame roque caroaro cariape cũ caãtie petietiya. Bairi mujãã Dios yarã ãnirĩ roro mujããrẽ caãna cũãrẽ caroaro na ása. Bairi Dios cũ caãtinucũrĩjẽrẽ bairo mujãã cũã caroaro cariape átinucũña," na ï quetibũjuyuru Jesús.

Jesús enseña sobre las buenas obras

6 ¹ Ñ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: "Ñubuerãñã caroaro tũgoñaña. 'Capããrã camasã na caneñarõ jetore marĩ ñbuegarã, caroaro marĩ caãtiere na caĩñãparore bairo ãrã,' ï tũgoñaeticõãña. Bairo

mujãã caítũgoñaata, marí Pacu Dios umrecoó macãacũ mujãã cawapatapee mujããrẽ cũ cajopeere mujãã joetigumi.

²“Bairi camasã na cabopacarijere mujãã cajoata, nipetiro camasãrẽ, bairo mujãã caátiere na quetibũju masiõeticõãña. Tore bairo átinucũñama caítopairã cũã ñubuerica wii, sinagogare* ãna, o maapu ánesẽãrã, nipetiro camasã narẽ na caíroaparore bairo írã. Cariape mujããrẽ ñiña: Na ùna camasã aperã narẽ na caíroanucũrijẽ netõrõ cũgonemoetigarãma. Dios puame na íroaetiri caroare na joetigumi roro na catũgoñarijẽ jũgori. ³Bairi mujãã puame camasã na cabopacarijere mujãã cajoata, ni ùcũ mujãã yau caãnimajũũrẽ cũ quetibũjueticõãña. ⁴Capããrã na caíñaetopũ, cabopacarãrẽ na juátinemoña. Tore bairo mujãã caáapata, marí Pacu Dios yasioropũ mujãã caátimiatacũãrẽ, caíñau ãnirí mujãã jogumi mujãã cawapatapeere.

Jesús enseña a orar

(Lc 11.2-4)

⁵“Tunu bairoa Diore jëñirã, caítopairã na cajëñirõrẽ bairo jëñieticõãña. Na puame ñubuerica wiipũ ãna, nucũri Diore cũ jëñiuseanucũñama. O plaza* tũnipũ capããrã camasã na caãnopũ ãna, bairo átiuseanucũñama, nipetiro camasã caroaro na cañubuerijere na caíñaparorore bairo írã. Cariape mujããrẽ ñiña: Na ùna camasã aperã narẽ na caíroanucũrijẽ netõrõ cũgonemoetigarãma. Dios na íroaetiri, caroare na joetigumi, roro na catũgoñarijẽ jũgori. ⁶Bairi mujãã puame Diore cũ mujãã cajëñiata, atore bairo mujãã caáto ñuña: Mujãã ya arua jopere biajãáti, aperã na caíñaetopũ

Diore cũ jëñinucũña. Tore bairo mujãã caáapata, marí Pacu Dios jeto caíñau, mujãã mena caãcũ ãnirí caroare mujãã jogumi.

⁷“Tunu bairoa Diore cũ jëñirã, nairõ jicã wãmea cabũgoro macããjërẽ í busujëñieticõãña. Torea bairo jeto í jëñinucũñama Diore camasãena. ‘Nairõ jicã wãmea cũ marí caíata, caroaro tũgõumi Dios,’ í tũgoñañama, masiëna. ⁸Marí Pacu Dios puame cũ mujãã cajëñiparo jũgoyepua merẽ mujãã cajëñipeere masicõãñami. Bairi narẽ bairo cũ jëñieticõãña Diore. ⁹Atore bairo mujãã cajëñirõ boya:

‘Jãã Pacu, jõbui macãacũ, nipetiro camasã mu wãmerẽ na íroáto.

¹⁰ Tunu bairoa mu carotimasãrãpau ati yepapu to apáro.

Jõbuipu mu carotirorea bairo to baiáto ati yepapu cũãrẽ.

¹¹ Tunu ãme jãã caũgapee, jãã caborije, jããrẽ carusarije ùnie cũãrẽ jãã joya.

¹² Tunu bairoa roro jãã caátaje cũãrẽ jãã masiriyobojaya.

Camasã roro jããrẽ na caátajere jãã camasiritirorea bairo roro jãã caátaje cũãrẽ jãã masiriyobojaya mu cũã.

¹³ Tunu wãtí roro jããrẽ cũ caátigarijere jãã ëñotaya. Jãã netõõña.

Mu jeto carotimasí mu ãniña.

Mu jeto catutuanetõũ mu ãniña.

Mu jeto camasã na caíroapau mu ãniña tocãnacã rũmua. Bairo to baiáto,’

bairo Diore cũ mujãã cajëñipee ñuña,” na í quetibũjuyupu Jesús.

¹⁴Í quetibũju yaparo, atore bairo na ñemoñupũ tunu: “Camasã roro mujããrẽ na caátajere na mujãã cabusũqũënoata, marí Pacu Dios umrecoóopũ caãcũ cũã roro mujãã

caátajere masiriyobo jagumi. ¹⁵Bairo roro mujäärê na caátajere na mujää cabusuquẽnoeticõãta roque, marĩ Pacu Dios cüã roro mujää caátajere masiriyobojaetigumi.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶“Tunu bairoa ape rümu ugarique betiri Diore ñubueãna, tũgoñariquẽ pairã yapapuarique cunarê bairã na cabauore bairo baieticõãña. Tore bairo jeto átiyama caĩtopairã, nipetiro camasã ugarique betiri Diore na cañubuoere na camasĩparore bairo írã. Cariape mujäärê ñiña: Camasã na caĩroarije netõrõ cũgoetigarãma. Dios na ñroetiri caroare na joetigumi, roro na catũgoñarijê jũgori. ¹⁷Bairi mujää puame ugarique betiri Diore mujää cañubueata, atore bairo mujää caáto ñuña: Mujää riapére wacoseya. Mujää poa cüãrê caroaro wũgapeoya. ¹⁸Bairo ása, ni jĩcãũ ücũ ugarique betiri mujää cañubuerijere cũ camasĩtĩparore bairo írã. Atorea bairo mujää caápata, marĩ Pacu Dios caĩnaũ jeto mujää mena caãcũ añirĩ caroare mujää jogumi.

Riquezas en el cielo

(Lc 12.33-34)

¹⁹“Tunu bairoa ati yepa macããjê pairo cawapacutiẽ jeeneñorĩ caroare bairo jecücũgonetõetĩcõãña. Ati yeparũ marĩ caãno, moena ugareyama ti ñnierê. O tie ãpõã ñnie caãmata cüãrê, uta witiri boacoaya. O aperã tiere jerutirecõãñama. ²⁰Caroaro ása, jõbuipũ roquere mujää yaye wapa caãnipeere mujää cacũgonetõparore bairo. Topũ noa ñna moena caũgarerã mánama. Caũtawitiboarije ñnie cüã mano. Cajerutiri majã cüã mánama mũnrecóopũre. Bairi topũ mujää cacũgopee yasietigaro. ²¹Ati yeparũ macããjê jetore mujää camaitũgoñaata,

tie jetore mujää bootũgoñagarã. Jõbuipũ mujää cacũgopeere mujää camaitũgoñaata roque, ati yepa macããjêrê butioro mujää bootũgoñaetigarã.

La lámpara del cuerpo

(Lc 11.34-36)

²²⁻²³“Tunu bairoa mujää caapee puame cajĩñaworicare bairo ñiña mujää rupauẽ. Mujää caapee caroaro to caĩñamasĩata, caroaro mujää ññamasĩña. Caroyetuata, caroaro mujää ññamasĩtĩña. Tore bairo mujää, cayeriñurã añirĩ cariape mujää catũgoñaata, caroaro mujää átimasĩgarã. Cayeriñuena mujää caãmata roque, caroaro mujää átimasĩtĩbujiorã. Dios mujääãrê cũ camasĩõrĩjêrê mujää catũgousajãnacõãta, iroero majũ ána mujää átibujiorã!

Dios y el dinero

(Lc 16.13)

²⁴“Tunu bairoa ni jĩcãũ ücũ, puagarãpua cũ quetiuparã na caĩrõrê bairo átimasĩtĩñami, jĩcãrõrêã bairo na carotimasĩtĩcõãta. Bairo na cabaiata, jĩcãũrê qũĩroabujiõumi. Apeire qũĩroaetibujiõumi. Jĩcãũ mena yeri ñugumi. Apeire qũĩñategumi. Tore bairo mujää cüã dinerore mujää cabotũgoñaata, Dios yaye mujääãrê cũ caãtirotirijere mujää ññatebujiorã,” na ñ quetibujũyupũ Jesús.

Dios cuida de sus hijos

(Lc 12.22-31)

²⁵⁻²⁶“I quetibujũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Mujää yeri pũna puame, mujää caũgapee, bairi mujää cajãñapee netõjãñurõ caãnimajũrĩjê ñiña. Bairi mujääãrê ñiña: Ati yepa macããjêrê butioro

bootũgoñaeticõaña. Mujãa caugapeere, mujãa caetipeere, bairi mujãa cajãñaapee cãarẽ butiuro tũgoña macãetĩcõaña. Minia na caatĩanierẽ mujãa masĩña. Na caugapeere oteetiya. Tunu na caugapeere cabutiro ñña, jeetiya. Na caugapeere jeri wiipũ quẽnocũetĩnucũnama. Bairo na caãperimiatacãarẽ, na caugapeere jonucũnami Dios. ¡Mujãa roquere minia netõrõ mujãa maiñami Dios! Bairi ãme mujãa caãnierẽ tũgoña macãetĩcõaña. ²⁷Ni ùcũ mujãa mena macãacũ, cũ catũgoñamacãarĩjẽ jũgori, ‘Yũ butinemoũ jĩcã metro recomacã majũ, ùmuau ãnigu,’ ĩ masĩetĩnami. Mujãa catũgoñamacãarĩjẽ jũgori mujãa átimasĩetĩña.

²⁸“Bairi, ¿nopẽirã mujãa cajãñaapeere mujãa tũgoñarĩquẽ paiyati? Oó, tataboaro macããjẽ cabairije cãarẽ mujãa masĩña. Oó puame paetĩnucũña. Eetĩnucũña. ²⁹Bairo áperimirõcũã, caroa bauya. Quetiupau rey* Salomón ãnacũ caroa majũ cũ cajutii jãñarĩquẽ netõjãñurõ caroa bauya oó puame. ³⁰Bairo tie taa ùnie Dios cũ caquẽnorĩquẽ jĩcã rũmu caroa cabaumiatacãarẽ, ape rũmu peeropũ joeyama camasã, peero riorã. Mujãarẽ taa ùnie netõjãñurõ mujãa maiñami Dios. Bairi mujãa cajãñaapeere mujãa jogumi yua. ¡Mujãa, Dios mena catũgoñatutuaenarẽ bairo majũ mujãarẽ ññaña! ³¹Bairi mujãa cabopacarijere tũgoña macãetĩcõaña. ‘¿Nerẽ marĩ ugarãati?’ o ‘¿Nerẽ marĩ etirãati?’ o ‘¿Nerẽ marĩ jãñarãati?’ ĩ tũgoña macãetĩcõaña. ³²Diore caĩroaena puame na caugapeere, bairi na caetipee cãarẽ tũgoña macãnucũnama. Mujãa roque narẽ bairo baieticõaña. Marĩ Pacu Dios ùmurecõo macããcũ marĩ cabopacarijere masĩpeyocõãñami.

Bairi tũgoña macãetĩcõaña. ³³Dios cũ carotimasĩrĩpau roquere tũgoñaña. Dios cũ carotirore bairo ása. Bairo mujãa caápata, ati yepa macããjẽ nipetirije mujãa cabopacarije cãarẽ mujãa jogumi Dios. ³⁴Tocãnacã rũmu ricaati capee wãme baicõã ñña. Bairi ñamirõcã mujãa caãtipeere tũgoña macãetĩcõaña. Ñamirõcã caetaro roque mujãa caãtipee ùnierẽ mujãa masĩgarã,” na ĩ quetibũjuyupu Jesús.

No juzgar a otros

(Lc 6.37-38, 41-42)

7 ¹Ī quetibũju yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: “Aperã noo na caãtiere roro busupaieticõaña, mujãarẽ Dios cãã mujãa caãtiere, ‘Roro átiyama,’ cũ caetiparore bairo írã. ²Dios puame aperã na caatĩanierẽ roro mujãa cabusupairo cãrõ, mujãa ñroetigumi. Tunu bairoa aperãrẽ na mujãa catuticõñarõ cãrõ jĩcãrõ tũni mujãa cãarẽ mujãa tutigumi. ³⁻⁴Tunu bairoa jĩcãũ caũmu cũ baire, ‘Mu caapearu pũrõãcã jãñaña. Yũ nerocapa,’ quĩñupũ. Bairo quĩmicũã, cũ puame tutu majũ cũgocõãñami cũ caapearu. Tore bairo baiyami jĩcãũ ùcũ paio roro caãtacu, cũ cãã petoaca roro caãtacure, ‘Roro mu baiya,’ cũ cũ caĩbusupaiata. ⁵¡Caĩtopairã mujãa ãniña! Torena, mujãa puame roque rejũgoya mujãa carorijere. Bairo átiri bero roque, mujãa quetibũju masĩgarã aperã rorije na caãtiere.

⁶“Tunu bairoa caroa majũrẽ marĩ joetiya wii yaiare. Tunu perlas* caroa cabotiri rupaaca cãarẽ yeseapure marĩ wẽjoetiya. Bairo marĩ caápata, tiere peabato recoagarãma. Tore bairo Dios yaye busurique caroa majũ to cañnimiatacãarẽ, wii yaia, bairi yeseare bairo caãnarẽ bairo catũgogaenarẽ na quetibũjueticõaña,

caroa quetire roro na busueticōāto, ĩrā,” na ĩ quetibũjũyupũ Jesús.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

(Lc 11.9-13; 6.31)

7-8 ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Noa ũna na cajēniata, na cajēnirĩjērē bōcamasĩgarāma. Tunu bairoa apeye ũnierē na camacāata, na camacārĩjērē bōcamasĩgarāma. Tunu jopepũ na capiiata, ti wii upaũ pũame ti jopere pāāgũmi. Bairi tore bairo Diore mujāā cajēniata, mujāā cañimasĩpeere jogũmi. Bairi Diore mujāā cajēnirō ñũña.

9 “Mujāā, capũnaacũna mujāā pũnaa pan rupare na cajēniata, ¿ũtā rupare na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. 10 Tunu bairoa waire na cajēniata, ¿aña ũcũrē na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā.

11 Mujāā, carorā nimirācũā, mujāā pũnaarē caroa wāmerē mujāā jomasĩnucũña. Marĩ Pacũ Dios ɯnɯrecóo macāācũ roque carou majũ niñami. Camasā netōrō carou niñami. ĩBairi noa ũna cūrē cajēnirārē na jogũmi caroa ũnie majũrē!

12 “Bairi aperā mujāā na caátore mujāā caborore bairo na cũārē na nɯcũbũgoya. Tore bairo marĩ ĩ quetibũjũ cũñañupā Moisés ānacũ bairi profeta* majā cũā,” na ĩ quetibũjũyupũ Jesús.

La puerta angosta

(Lc 13.24)

13-14 ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Ati yepapũ mujāā caāno, pũga jopeere bairo niña. Jicā jope, pairi jope niña. Ti jope jāāetaricaró esari wāā baucoaya. Bairo caroa wāā baumirōcũā, ti wāā yapapũ camasā na cayasipapũ

niña. Bairo cabaimiatacũārē, camasā capāārā ti jopere pāājāārĩ ti wāārē ānucũñama. Ape jope cũā niña ōcā jopeaca. Ti jope jāāetaricaró esaeti wāā baucoaya. Bairo cabairi wāā nimirōcũā, ti wāā yapapũ camasārē tocānacā rũmũa caroaro na canetōpapapũ niña. Bairo cabaimiatacũārē, camasā petoaca ti jopere pāājāārĩ ti wāārē áyama. Mujāā pũame roque na mena mujāā caátó yũ boya,” na ĩ quetibũjũyupũ Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

(Lc 6.43-44)

15 ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “ ‘Dios yaye busuriquere mujāārē jāā quetibũjugarā,’ jicāārā mujāārē na caĩmiatacũārē, bairo mujāārē itogarā baiyama. Na tũgousaeticōāña. Ovejare* bairo nurĩcārā baumirācũā, macānɯcũ yaia, cauwarā majũrē bairo caāna niñama. 16 Marĩ caũgarije use cũārē marĩ jeetiya pota yucɯpũ. Tunu bairoa ũgarique, higuera* na caĩrĩjē cũārē marĩ jeetiya pota wopũ. Torea bairo caĩtopairā ricaati na caátianierē ĩñarĩ, ‘Naana, caĩtopairā niñama,’ mujāā ĩ masĩgarā. 17 Tunu tocānacāũpũa yucũ carou pũame caroare rĩcacutiya. Apei yucũ caroricũ roque carorijere rĩcacutiya. 18 Yucũ carou pũame carorijere rĩca cũperiya. Tunu bairoa apei yucũ caroricũ caroa rĩca cũperiya. 19 Bairi camasā tocānacāũā caroaro na caápericōāta, jicāũ yucũ, carĩca manirē quetjfoerocacōāricārōrē bairo na ātircōāgumi Dios na cũārē. Petoaca rusaya Dios camasārē cũ caĩñabesepa rũmũ. 20 Tore bairo camasā na caátianierē ĩñamasĩrĩ

tore bairo caátianarē na mujāā ī masigarā,” na ī quetibujuyurū Jesús.

No todos entrarán en el reino de Dios

(Lc 13.25-27)

²¹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na ĩnemoñupū tunu: “Tocānacāñpua, ‘Jāā Quetiupau’ yure caīrā nimirācūā, jīcāārā na mena macāāna áperigarāma Dios cū carotimasīrīpaurpue. Noa ūna, yū Pacu umurecōo macāācū cū carotirore bairo caáticōāna roque ágarāma. ²²Ti rūmū camasārē Dios na cū caññabesepa rūmū caetaro ĩña, atore bairo ñigarāma capāārā camasā yure: ‘Jāā Quetiupau, jāā cūā mū yaye busuriquere jāā quetibujūnetōwū camasārē. Tunu bairoa mū wāme mena ĩrī, wātī yeri pūnarē na jāā acuwiyojowū. Capee jāā átijēñowū mū camasīrījē mena. Jāārē mū masī,’ ñimigarāma ti rūmū caetaro. ²³Bairo na caĩmiatacūārē, atore bairo ñigu: ‘Mujāā yū masīētīña. Bairi ánāja. ĩMujāā carorije cacūgorā ānirī yū mena mujāā āmerīgarā yua!’ na ñigu caītori majārē,” na ī quetibujuyurū Jesús.

Las dos bases

(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴Ī quetibujū yaparo, ape wāmerē ĩcōñarī na ĩnemoñupū tunu Jesús: “Ni ūcū yū yaye quetire tūgori, cabero yū caīrōrē bairo caācu atore bairo ññami: Tutuari wiire caqūēnouřē bairo camasī ññami. Camasī pñame cū ya wiire ūtā bui qūēnoñupū. ²⁵Bairi cabero oco paio caocarō, ria puta, wiipū etayuparo yua. Wīno cūā butioro papuyuparo. Bairo cabaimiatacūārē, ti wīi pñame toa nicōāñuparō. Wīi botare cayepa usuropū nūcōrī cū caqūēnorīcā wīi ānirī toa nicōāñuparō. ²⁶Tunu bairoa apeī cūā yū yaye

quetire tūgogaetiri, yū caīrōrē bairo caāpei atore bairo ññami: Tutuaeti wiire caqūēnouřē bairo caācū ññami. Catūgōñamasīcū ānirī ūtā bui mee, paputiropū cū wiire qūēnoñupū. ²⁷Bairi cabero oco paio caocarō, ria puta, wiipū etayuparo. Wīno cūā butioro papuyuparo. Bairo cabairoi yua, ti wīi pñame pecoasuparo. Wīi botare cayepa usuetopū nūcōrī cū caqūēnorīcā wīi ānirī, ĩñe mano ñapeticoasuparo!” na ī quetibujuyurū Jesús.

²⁸Bairo camasārē na ī quetibujū yaparo yua, nipetirā cū yaye quetire catūgorā etarā pñame cū tūgocōā maniásuparā. ²⁹Jesús pñame Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majārē bairo camasārē na quetibujuesupū. Carotimasī cū caquetibujurore bairo na quetibujuyurū. Bairi cū yaye quetire tūgori, cū tūgocōā maniásuparā nipetiro camasā.

Jesús sana a un leproso

(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 ¹Bairo Jesús ūtāupū cañniatacu tunu ruiasúpū. Bairo cū caruiatō, capāārā camasā cū bero usayuparā.

²Bairo cabairo, jīcāñ carupau boau pñame Jesutū cū rūropaturi mena etanumurī qūiroaū etayupū. Bairo eta, atore bairo qūī jēñiñupū:

—Yū Quetiupau, mū cabooata, yū mū netōōgu yū caboariaye cutiere.

³Bairo cū caījēñirō tūgo, Jesús pñame cū wāmo mena cū pñañupū. Bairo átīcōā, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Mū cacatiro yū boya. ĩBairi mū yū netōōña! —qūīñupū cariaure.

Bairo Jesús cū caīrō, jicoquei caticoasupū carupau boamiatacu.

⁴Bairo qūīñemoñupū tunu Jesús:

—Tūgoya. Aperārē na quetibūjeticōāña murē yu canetōatajere. Cariape acoácúja sacerdote* tūpū. Qūĩñoña mū rupau, mū cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mū cacatirije wapare. Tore bairo marī átirotiyupi Moisés ānacū. Bairo mū caátiatato bero, nipetiro camasā masigarāma mū cacatiatajere yua —qūĩñupū Jesús carupau boamiatacure.

Jesús sana al criado de un capitán

romano
(Lc 7.1-10)

⁵Cabero Capernaum na caĩrĩ macāpū etayupū Jesús. Bairo cū caetaro tūgo, jīcāñ, romano* soldaua* quetiupau capitán majū cūtu etayupū, cū jēniñagu. ⁶Atore bairo qūĩñupū:

—Yu Quetiupau, yu paabojari majōcu jīcāñ rijañuñami. Ámasiētīñami. Cū ñicāārī bñujāñuñami. Cū rupau cūārē butioro wisiojāñuñami —qūĩñupū.

⁷Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūĩñupū Jesús:

—Mū mena, mū ya wiipū yu águ. Mū paabojari majōcure yu catiobojuagú —qūĩñupū.

⁸Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qūĩñupū soldaua quetiupau capitán Jesure:

—Yu Quetiupau, yu mena mū ápéi. Mū, caānimajūñ mū āniña. Yu pñame roque murē bairo yu baietiya. Bairi yu ya wiire mū cajāārō ñuetō. Atopua ācū, “Cū catiáto,” mū caĩjoro jeto ñurō. Bairo mū caĩrō, caticoagūmi yu yañ. ⁹Yu netōjāñurō carotirā na carotiricu yu āniña. Tunu bairoa yu cūā quetiupau ānirī yu ūmārē na yu rotimasinucūña. Bairi “Tiaya,” yu caĩrō, jicoquei atínucūñama. Tunu “Ánāja,” yu caĩrō, jicoquei ánucūñama. Tunu “Bairo ása,” yu paabojari majārē

yu caĩrō, jicoquei yu caĩrōrē bairo átinucūñama —qūĩñupū quetiupau capitán Jesure.

¹⁰Bairo cū caĩrō tūgo, Jesús pñame tūgoacuacoasupū. Bairi cūrē causarārē na āmejore ñnarī, atore bairo na ññupū:

—Mujāārē cariape ñña: Ato Israel yepa macāana jīcāñ ūcū ānirē bairo yu mena catūgoñatutuaure yu bócaetañaētiña. Cū pñame tūgoñatutuajāñuñami Dios cū carotimasirījērē. ¹¹Tunu cariape ññemoña: Ape rūmu capāārā camasā romano majōcu ūna muipū cū cawāmuatōpū caatīatana, bairi muipū cū cañajāátōpū caatīatana cūā nipetiropū caatīatana etari, marī ñicūjāñ, Abraham, Isaac, Jacob mena mesapū ruigarāma. Judío majā caāmerā na caānimiatacūārē, na mena ūga bapacutigarāma Dios cū carotimasirīpau caetaro.

¹²Bairo caroaro na mena na cauga bapacutimiatacūārē, aperā capāārā judío majā Dios cū carotimasirīpau caetabujioatana pñamerē canaitārōpū na joregūmi Dios, cū mena na catūgoñatutuaetie wapa. Bairi capāārā topū otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yaparuarā yua —na ññupū Jesús cū bero causarārē.

¹³Ī quetibūju yaparo, atore bairo qūĩñemoñupū tunu soldaua quetiupau capitārē:

—Tunu ácúja mū ya wiipū. Tore bairo yu mena mū catūgoñatutuarore bairo to baiáto. Mū paabojari majōcu caticoagūmi —qūĩñupū.

Tocārōā bairo cū caĩrō, jicoquei caticoasupū capitán paabojari majōcu yua.

Jesús sana a la suegra de Pedro
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴Cabero acoásupū Jesús, Pedro cawāmecucū ya wiipū. Bairo ti wii

jāāetari Pedro mañicōrē cō ññañupū. Cō pñame riao baiyupo. Butiuro bñgoyupo. ¹⁵Bairo cō cabairo ñña, cō wāmorē pññañupū. Bairo cū caátoa, jicoquei yua jānacuasuparo bñgoye pñame. Tocārōā caticoasupo. Bairo catiácó yua, tocārōā űgariquere na quēnonuñupō Jesujāārē.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶Cabero canaioatípañ Pedro ya wiipure etayuparā nipetiro ti macā macāña. Wātí yeri pñnarē cacāgorārē na jeasúparā Jesús tñpñ. Bairo Jesús na caetaro ñña, wātí yeri pñnarē na acurewiyojoyupñ. Jicāña cū cañrō witoacoásúparā. Tunu bairoa nipetiro cariyecñnarē na catioyupñ Jesús. ¹⁷Bairo profeta* Isaías ānacū cū caiquetibujñ jñgoyeticñricārōrē bairo baietaro baiyuparo. Atore bairo ĩ quetibujñ woatucññañupī Isaías: “Marí riayere, popiye marí cabairije nipetirijere marí netōbojagumi,” ĩ quetibujñ woatucññañupī Isaías ānacū Jesús cū caátipeere.

Los que querían seguir a Jesús

(Lc 9.57-62)

¹⁸Cabero camasā capāārā majū Jesús tñpñre ññanucū āmejoreyuparā. Bairo na cabairo ññarī, Jesús pñame, “Ŭtabñcñra ape ññgōāpñ marí pñña átóca,” na ññupū cū cabuerārē. ¹⁹Bairo na caápáro jñgoye, jicāñ Moisés ānacū cū caroticññiqñērē cajñgobuei pñame Jesure qñññupū:

—Cabuei, yñ cñā mñ cabuei yñ āñigaya. Bairi noo mñ cañesēārōpñ yñ āgñ yñ cñā —qñññupū.

²⁰Bairo cū cañrō tñgo, atore bairo qñññupū Jesús:

—Macāññcñ macāña waibutoa na caññipauri cñgoyama. Minia cñā na

riabatiri na caññipaurire cñgoyama. Bairo na cacñgomiatacñārē, yua, Camasā Jñgocñ, yñ caññipañ ñño yñ cñgoetiya —qñññupū Jesús cañmñrē.

²¹Bairi apei Jesús berore causañ pñame atore bairo qñññupū:

—Yñ Quetiupañ, mai mñ mena yñ baracñperigu. Yñ pacure cū cotei ācñ yñ baiya. Cū cariacoaato bero roque, mñ mena yñ ābujion —qñññupū Jesure.

²²Bairo cū cañmiatacñārē, Jesús pñame bairo qñññupū:

—Āmerē yñ mena mñ cabapacuto yñ boya. Camasā cariacoaanarē bairo caña pñame na quēnoáto cabaiyasirārē —qñññupū Jesús jicāñ cñrē causagamirē.

Jesús calma el viento y las olas

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³Bairo cū cañrō bero, Jesús pñame cñmua capairicapñ ājāññupū. Bairo cū caájāārō ññarā, cū cabuerā cñā ājāññuparā. ²⁴Bairo ājāñ yua, ti űtabñcñrapñ pññacoásúparā. Bairo na caátó yua, wñno paioo papu atíjñgoyuparo. Bairo capapuro ocoturi paioo atíjñbajāññuparō, cñmua ruagari tññipñ yua. Mai, Jesús pñame na caátó beroaca cññijāñcoasupñ. ²⁵Bairo cū cabairoi, cū cabuerā pñame cū wācññuparā. Cū wācñrī atore bairo qñññuparā Jesure:

—ĩJāārē cabuei, jāñ netōñña! ĩRuarā marí baiya! —qñññuparā.

²⁶Bairo na cañwācñrō tñgo, bairo na ññupū:

—ĩNopēñrā butiuro mñjāñ uwiyati? ĩDios mena mñjāñ tñgoñatutuaetimajñcññña! —na ññupū.

ĩYaparo, wāñññcñrī yua, wñnorē jānarotiyupñ. Tunu bairoa oco turi cñārē jānarotiyupñ. Bairo cū caáto, jicoquei jānapeticoasuparo yua.

²⁷Bairo cū caáto ñña, cū cabuerā

puame qũĩñacõã maniáti, atore bairo ámeo ñnupará na majũ:

—¡Ago tame! ¿Ñamũ ùcũ cũ ániñati Jesús? Wĩno, ocoturi cũã cũ tũgocõãña.

Los endemoniados de Gadara

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Cabero ti utabucra ape nugõãpu pẽnaetayupará Jesujãã, Gadara na caĩri yeparu. Bairo eta yua, maanucãñupũ Jesús. Bairo cũ camaanucãrõ, pugarã caũmua wãtĩ yeri pũna cacũgorã puame cũtu etayupará. Camasãrẽ na carerica ùtã wiiripũ cañiatana cũtu etayupará. Mai, na puame cauworã majũ ãnupará. Bairi camasã puame tipaure netõãmasĩẽtĩnucũñupará.

²⁹ Bairi yua, na, caũmua puame Jesús cũ camaanucãrõ ñña, bairo qũĩ awajayupará:

—¿Mũ, Dios macũ, ñerẽ acũ mũ atĩati jãã ture? ¿Dios popiye jããrẽ cũ caátipa rũmu jũgoye, mũ puame popiye jãã baio joroque átigu mũ atĩati? — qũĩñupará butioro.

³⁰ Mai, to jũgoye cayojãñurĩpaupu capããrã yesea nuricãrã ñga ãnupará.

³¹ Bairo na caũgaãno, wãtĩ yeri pũna puame atore bairo butioro qũĩñupará Jesure:

—Jããrẽ mũ caacurewiyojomajũgaata, yesea tũpu jãã árotiya. Napure jãã jããgarã —butioro qũĩñupará.

³² Bairo na caĩrõ tũgo, “¡Jaũ, topũ ánãja toroque!” na ñnupũ Jesús, na ároti yua. Bairo cũ caĩrõ, wãtĩ yeri pũna puame caũmuarẽ na witipeticoásupará. Yeseapure jããrásupará. Bairo yeseare na cajããrĩpaũ yua, yesea ùtãũ bui cañimiatana puame mecũrã utabucrapũ ature ñãnuacoásupará. Bairi yua, ruapeticoásupará yesea puame.

³³ Bairo na cabairo ñña, yeseare cacotemiatana puame acuari

acoásupará. Bairo macãpu etarã, na quetibũjuyupará nipetiro yesea na cabaiatajere. Tunu bairoa nipetiro wãtĩ yeri pũna cacũgomiatana na cabaiataje cũãrẽ na quetibũjuyupará. ³⁴ Bairo tiere tũgori, camasã puame ññarásupará cabaiatajere. Bairo topũ etarã, Jesure qũĩña yua, butioro aperopũ cũ árotiyupará. Na ya yepare cũ caãno boesupará.

Jesús sana a un paralítico

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 ¹ Bairo na caĩrõ tũgo, Jesús cúmuarẽ ájããñupũ tunu. Bairo ájãã yua, ti utabucra ape nugõãpu pẽñacoásupũ cũ cabuerã mena. Pẽñaátĩ yua, cũ ya macã majũpu etayupu. ² Bairo cũ caetaro ñña, ti macã macããna jĩcããrã Jesutu, ñicãrĩ cabũricure cũ neasupará, na canerĩ coro mena. Bairo na caatõ ñña, Jesús puame masicõãñupũ cũ mena na catũgoñatutuarijere. Torecũ, atore bairo qũĩñupũ Jesús ñicãrĩ cabũricure:

—Yũ yaũ, caroaro useanirõ ãnitũgoñaati. Merẽ mũ carorije wapare yũ netõõcõãña —qũĩñupũ Jesús.

³ Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũtu macããna Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã puame bairo ñ tũgoñañupará na yeripu: “Diore cũ netõnucãũ átiyami bairo cũ caĩrĩjẽ mena. ‘Merẽ mũ carorije wapare yũ recõãña,’ cũ ùcũ ñ masiã maa.” ⁴ Masicõãñupũ Jesús cũ yeripu na caãmeobusurijere. Bairi atore bairo na ñnupũ:

—¿Nopẽĩrã yũ mena roro mujãã tũgoñañati? ⁵⁻⁶ “Mũ carorije wapare yũ netõõña,” ãnirẽ yũ caĩata, “Bairo ñcõãũ ññami,” mujãã ñbujiorã. Bairãpuã, “Wãmũnucãña,” cũrẽ yũ caĩata, to bero cũ cawãmũnucãto ññarã roque, “Bairo

İcōāũ mee İñami Jesús,” mujāā İbujiorā. Үñ, Camasā Jūgocu, ati yeparu yu carotimasirijērē mujāā camasiparore bairo, tiere ñigu —na İñupũ Jesús Moisés ānacũ cũ caroticũriqũērē cajūgobueri majārē.

İ yaparo, cũ caĩrōrē bairo quĩnemoñupũ Jesús ñicārī cabũricure:

—Wāmuncāña. Mũ cacũnarī corore nepusari mu ya wiipu tunu ácuja. Merē mu riayere yu netōña —quĩñupũ.

⁷Bairo cũ caĩrō tũgo, tocārōā jicoquei wāmuncā yua, cũ ya wiipu acoásupu cabũmiatacu puame. ⁸Bairo cũ caátó İña, to macāna, capārā camasā cũ tũgoñacōā maníasuparā. Bairi Diore cũ basapeoyuparā. Dios cũ camasirijērē camasārē na cũ cajorijere tũgoña useaniñuparā yua.

Jesús llama a Mateo
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹Cabero topu cañiatacu acoásupu Jesús. Bairo netōácú, yu, ati tutire cawoatun Mateo cawāmecucure ñiñajowī. Mai, yu puame Roma* gobiernorē camasā yaye dinero impuestos* na caĩrijērē jejobojari majōcu yu āmu. Bairi yu capaari aruaru yu caño, ñiñajowī Jesús. Bairo ñiñajori bero, yutu etari atore bairo ñiwī yua:

—Jito. Үñ bapacusa.

Bairo cũ caĩrō tũgo, tocārōā jicoquei yu puame Jesús mena yu bapacuti acoáapú yua.

¹⁰Cabero Jesús, bairi jāā, cũ cabuerā mena mesapu jāā caruiro, camasā capārā ruirā etawā, yure bairo capaarique cūgorā, bairi aperā camasā roro na cabusupairā cūā. ¹¹Bairo jāā caugabapacutore İñarā yua, fariseo* majā puame bairo jāā İ tutiwā:

—¿Nopēi dinero jejori majā mena, bairi roro caāna mena mujāārē cabuei

cũ etiuga bapacutiyati? Roro ácu átiyami —jāā İ tutiwā fariseo majā, jāā, Jesús cũ cabuerārē.

¹²Bairo na caĩtutiro tũgo, bairo na İwī Jesús:

—Ucotiri majōcure bairo yu āniña ati wiire. Ucotiri majōcu áperiyami cacatirā na caāni wiiripure. Cariarā na caāni wiiri jetore etanucũnami, na ucoti etau. Bairi ānoa mena yu āniña. Na carorije, riayere bairo cañierē netōũ ácu yu átiaru. ¹³Mujāā, ati wāmerē Dios cũ caquetibujucũriqũērē bueri mujāā camasirō boya: “Mujāā, waibutoa riire mujāā cajoemugōrijē mee, cabopacarārē na mujāā caĩnamairijē roquere yu boya,” İ quetibujuyupi Dios cũ ya tutipũ. Torecuna, yu apú ati yeparure. “Caroarā marī āniña,” caĩtorārē na yu macāētīña. Aperā, “Carorije wapa marī buicutiya,” caĩtũgoñayapapuarārē na macāũ acú yu apú, na yeri wasoáto, İ —na İwī Jesús fariseo majārē.

La cuestión del ayuno
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴Cabero Juan cũ cabuerā Jesús tũpu etawā. Eta yua, bairo Jesure quĩ jēniñawā:

—Jāā, bairi fariseo majā cūā ugarique betiri Diore jāā ñubuenucũña. Mũ cabuerā puame bairo áperiyama. ¿Nopēirā na ugarique betietinucũñati? —quĩ jēniñawā Juan cũ cabuerā Jesure.

¹⁵Bairo na caĩjēniñarō tũgo, atore bairo na İwī Jesús:

—Caroaro yu caítiere mujāā tũgomasietīña. Caũmu cawāmojiyapure bairo yu āniña. Cũ yarārē bairo niñama yu cabuerā. Caũmu cũ cawāmojiyari rũmurē cũ yarā nipetirā ugayama pairo, cũ mena useaniña. Ti rũmurē auatāmuoetiyama. Caũmu cũ

cawāmojiyari rām̄u bero roquere, cū yarā caborā ūgarique betiri Diore cū tūgoña jēniñubuebujiorāma tunu. Narē bairo jāā āniña. Bairi yu mena āna, yu cabuerā auatām̄uoetigarāma. Yu camano roquere auatām̄uoebujiorāma —na ī quetibujūwī Jesús, Juan cū cabuerārē.

¹⁶Ī yaparo, “Yu yaye cawāma quetire cabucu macāājē mena tūgousa masiā maniña,” Īgu, atore bairi wāme na ĩcōña quetibujunemowī Jesús tunu:

—Cabucuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasā camasirā jutiro cawāma asero carugaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro. Cose, ti aserore bopo na caáto, rugagaro. Rugari tūgāwonemogaro pajjāñurō cawāma asero puame cabucuro jutirore. ¹⁷Tunu bairoa use oco cawāma quēnoyaparoriquere piojāētīnucūñama camasā cabucu poa waibucu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capām̄urōi. Ti poa macāājē yasigaro. Bairi use ocore cawāma quēnoyaparoriquere piojānucūñama camasā cawāma poa mena. Bairo na caápata, ti poa tie oco cūā nicōña. Yasietiya —na ī quetibujūwī Jesús to macāānarē.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸Bairo narē cū caquetibujūño, cūtu etawī judío majā quetiupau jicāñ. Bairo cūtu etari yua, r̄popaturi mena etanumurī Jesure quīroawī. Atore bairo quīwī:

—Jesús, yu macō mep̄u riacoámó. Bairo cariaoataco cō caāniatiacūārē, m̄u wāmo mena cō rupañi ānajērē m̄u capāñaata, caticoagomo tunu. Bairi yu mena m̄u apá tām̄urī —quīwī quetiupau.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, wām̄uncā yua, cū mena acoámí. Jesús cariaoataco cō caānop̄u ácú. Cū cabuerā cūā cū mena jāā ápú. ²⁰Bairo jāā caátó, Jesús bero puame asúpo jicāñ carōmio puga wāmo peti r̄pore puga pēnirō cānacā cūmarī majū carijānaecō. Bairo cūtu eta yua, aperā na cañaeto, cū jutiro cayoaro yapaacarē pāñañupō. ²¹Mai, cō puame cariape tūgoñañupō Jesús cū cariape netōmasir̄jērē. Bairo cariape tūgoñarī yua, “Cū jutiro cayoaro yapaacarē yu capāñaata, yu caticoago,” ĩ tūgoñañupō. Bairo tiere ĩ tūgoñarī, Jesús bero puame atírī, tore bairo ásupo. ²²Jesús puame cō caátiere masicōāñupí. Bairo camasā ānirī yua, āmejorenucārī, atore bairo cō ĩwī:

—Yu yao, caroaro useanirō ānitūgoñaña. Yu mena m̄u catūgoñatutuaroi, m̄u riayere yu netōcōña —cō ĩwī.

Bairo cū caīrōā, jicoquei caticoamo yua.

²³Cabero jicāñ judío majā quetiupau ya wiip̄u Jesús cū caetaro, ti wii macāana puame oti awajarā baiwā, cabaiyasiatacore ĩnarī. ²⁴Bairo na cabairo ĩña, atore bairo na ĩwī Jesús: —Witiánāja. Atio cawīmao baiyasio mee baiyamo. Cānio baiyamo —na ĩwī Jesús.

Bairo cū caīrō tūgo, roro cū bócaboyeticōāwā, “Merē yasicōāmo,” ĩrā. ²⁵Bairo na cabaimiatacūārē, Jesús puame ti wiire na wiyocōājowī. Áti yaparo, cariaoataco ānacō cō caāni aruap̄u jāátī yua, cō ānacō wām̄orirē ñewī. Bairo cū caáto, cō puame catitunurī wām̄uncācoāmo yua. ²⁶To bero camasā nipetiro ti yepa tūni macāana cūā queti tūgopeticoasuparā Jesús cū caátijatjere.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷Cabero top̄u caāniatacu acoámí Jesús tunu. Bairo cū caátó, pugarā

caĩmna cacapee ñnaena cū berore
usawā. Bairo usa yua, busurique
tutuario mena atore bairo qũiwā:

—iJesús, David ñnacū pãrãmi,
bopacooro jãã ññaña! —qũiwā.

²⁸Bairi Jesús wiire cū cajããetaro,
cacapee ñnaena puame cũtu etawā.
Bairo na caetaro ñña yua, atore bairo
na ñwĩ Jesús:

—¿Yũ canetõrĩjẽrẽ cariape mujãã
tũgoñañati?

Bairo cū caĩjẽniñarõ tũgo, bairo
qũiwā pũgarãpua:

—Jããrẽ mũ canetõpõeere cariape jãã
tũgoñaña.

²⁹Bairo na caĩrõ tũgo, na caapeere
pãñawĩ Jesús. Pãña yua, bairo na ñwĩ:

—Bairi yũ mena mujãã
catũgoñatutuarijerea bairo to baiáto
mujããrẽ —na ñwĩ.

³⁰Bairo cū caĩrõã, jicoquei
ññamasicõama yua. Bairo na cacatiro
ñña, Jesús puame bairo na ñnemowĩ
tunu bũtiuro:

—Aperãrẽ na quetibũjeticõãña
mujããrẽ yũ cacatiorijere.

³¹Bairo cū caĩrõ tũgomirãcũã, cabero
nipetiroũ camasãrẽ na quetibũju
batocõãñupã Jesús narẽ cū cacatioatajere.

Jesús sana a un mudo

³²Bairo na caátó, camasã aperã
Jesús tũpũ cū neamá tunu apeĩ wãtĩ
yeri pũna cacũgoure. Cũ puame
wãtĩ yeri pũna jũgori busumasiẽmi.

³³Bairi Jesús wãtĩ yeri pũnarẽ cū
cawijojoro bero, caĩmũ puame catiácu
busumasiõãmi tunu. Bairo cū cabairo
ñña, to macããna qũĩñacõã maniãma.
Bairo ãmeo ñwã na majũ:

—iDiwatoa ñno ãni cū cacatiorore
bairo marĩ ñnaepũ ato Israel yepapure!
—ãmeo ñwã na majũ.

³⁴Bairo na caãmeoĩmiatacũãrẽ,
fariseo majã puame bairo ñwã:

—Beelzebũ,* wãtĩã quetiupau majũ
cũ camasiõrĩjẽ jũgori wãtĩã yeri pũna,
camasãrẽ cajãñarãrẽ na acurewiyojo
masiñami —qũĩ busupaiwã fariseo
majã Jesure.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵Cabero ññesẽawĩ Jesús tocãnacã
macããpũ. Bairi capairi macã, o õcã
macããcã cũãrẽ etau, to macããna na
cañubuenañarĩ wiipure na quetibũjwĩ
caroa queti, Dios cū carotimasĩrĩpau
caetarijere. Tunu bairoa nipetiri
wãme cariayesũnarẽ na catiowĩ.

³⁶Bairo capããrã camasãrẽ na ññarĩ
yua, bopacooro na ññawĩ. Dope
caátimasĩẽna tũgoñarĩqũẽ pairique
caãna na caãnoi, bopacooro na ññawĩ
Jesús. Nuricãrã oveja* narẽ cacotei
camãnarẽ bairo baiwã Jesure. ³⁷Bairo
na cabairoi, atore bairo jãã ñwĩ Jesús,
jãã, cū cabuerãrẽ:

—Oterique camasã na cajepẽe
pairo caãnimiatacũãrẽ, tie uparãrẽ
cajujeparã puame capããrã mee
niñama. Torea bairo Dios yaye
quetire catũgousaparã capããrã
na caãnimiatacũãrẽ, marĩrẽ
cajuquetibũjuparã puame capããrã mee
niñama. ³⁸Bairo na cabairoi, marĩ
Pacu Diore mujãã cajẽnirõ boya. Cũ
puame oterique Upaure bairo cū yaye
busurique cajuquetibũju batoparãrẽ na
jomasiũgumi.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 ¹Cabero Jesús, pũga wãmo peti
rũpore pũga pẽnirõ cãnacũ
majũ cū caquetibũjurotijoparãrẽ
jãã besewĩ. Bairo jãã bese yua, jãã
jowĩ masĩrĩqũẽrẽ. Wãtĩã yeri pũnarẽ
wiyomasĩrĩqũẽrẽ, bairi tocãnacã
wãmepurea riaye netõmasĩrĩqũẽ cũãrẽ
jãã jowĩ.

²Bairi puga wāmo peti rɔpore puga pēnirō cānacāū majū jāā āmɔ Jesús cū caquetibujɔrotijoparā. Cajūgoye āmi Simón. Simorēā qūīwī Jesús tunu “Pedro”. Tunu cabero āmi Pedro bai, Andrés cawāmecɔcɔ. Cū bero āma Zebedeo pūna, Santiago, bairi cū bai Juan mena. ³Tunu cabero āma Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo. Yɔ, Mateo puame Roma* macāānarē, camasā yaye dinerore jejobojarɔ majōcɔ caānimiricū yɔ āmɔ. Tunu cabero āmi Alfeo macū Santiago cawāmecɔcɔ. Tunu cabero āmi Tadeo. ⁴Tunu cabero āmi Simón. Cū puame āmi jicāū celotea* mena macāācū. Cabero āmi Judas Iscariote. Cū puame āmi Jesure cañerotipau. Tocānacāū jāā āmɔ Jesús cū caquetibujɔrotijoparā, cū cabeseatana yua.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵Bairo, Jesús puga wāmo peti rɔpore puga pēnirō cānacāū majū, jāā, cū cabuerārē jāā bese yaparo, camasārē jāā quetibujɔ rotijowī. Bairo jāā quetibujɔ rotijori yua, cariape atore bairo jāā īwī: “Judío majā caāmerā na caānopɔ mujāā cañesēārō yɔ boetiya. Tunu bairoa Samaria yepa macāāna na caāni macāārɔpɔ cūārē mujāā cañesēārō yɔ boetiya. ⁶Ati yepa Israel macāāna oveja* nuricārā cayasiricarārē bairo caāna niñama. Na caāno puamerē mujāā cañesēārō yɔ boya. ⁷Bairo na mena āna, atore bairo na ī quetibujɔya: ‘Dios cū carotimasirɔpau merē etaro baiya.’ ⁸Tunu bairoa cariyecɔnarē na catioya. Bairo cariacooatana cūārē tunu na cationemoña. Bairo na rupau caboarā cūārē na catioya. Tunu bairoa wātī yeri pūna camasā rupauɔ caānarē na

acurewiojoya. Yɔ camasirijērē wapa mano mujāārē yɔ joya. Bairo wapa mano cabopacarārē na juātinemoña mujāā cūā.

⁹“Tunu bairoa oro, plata, cobre* moneda tiirire jeápéricōāña. ¹⁰Tunu bairoa wasopoa, apeye ūnierē mujāā cajāārɔ poa cūārē jeápéricōāña. Tunu jutiro, mujāā cawasoaparo cūārē jeápéricōāña. Rɔpo jutii, mujāā cawasoapee, bairi tuericɔ cūārē mujāā cajeátó yɔ boetiya. Mujāā, paari majā ānirɔ mujāā ugamasīña noo mujāā caátóɔ na canurɔjērē.

¹¹“Bairo noo cabori macā, o peeti macāācā camasā na caānopɔ etarā, ‘¿Ni caroú cū āniñati?’ ti macā macāānarē na ī jēniñajūgoya. Bairo cū ūcūrē masɔ yua, cū ya wiirɔ mujāā ānicōāwā. Capee wiirɔpɔ patowācō ñesēāētícōāña. ¹²Bairi ti wii jāāetarā yua, ‘Dios caroa yericutaje cū joáto ati wii macāānarē,’ na mujāā ĩgarā ti wii macāānarē. ¹³Bairo mujāā cajjēnirō, na puame cūā caroaro mena mujāārē na cajjēniata, Diore na mujāā cajjēnibojari wāmerē bairoa caroa yericutajere na jogumi Dios. Bairo mujāā cajjēnimiatacūārē, caroaro mena mujāārē na cajjēnieticōāta, Diore na mujāā cajjēnibojari wāmerē bairo caroa yericutajere na joetigumi Dios. ¹⁴Bairo ti wii upau cū mena mujāā cabapacuto cū caboeticōāta, o mujāā yaye quetire cū catūgogaeticōāta, cū mena āmericōāña. Bairo yua, cū ya wiire witrā, o cū ya macārē witiánā, cū macā ñerɔ mujāā rɔpo jutii macāājērē mujāā paregarā, ‘Roro jāārē mu átiarɔ,’ ĩrā. ¹⁵Cariape mujāārē ñiña: To macāāna mujāārē na catūgogaetic wapa Dios puame roro na átigumi. Camasārē cū caññabeseri rúmɔ caāno Sodoma,* Gomorra macāā macāāna netōjāñurō popiye na baio joroque na

átigumi yua,” jáā ī quetibujuwī Jesús, jáā, cū cabuerārē.

Persecuciones

¹⁶Ī quetibuju yaparo, atore bairo jáā ĩnemowī tunu: “Tūgoya, āmerē mujāārē caroa quetire yu quetibuju rotijoya. Ovejas* nurīcārā, macāncūcū macāāna lobos* cauwiōrā watoa na caānorē bairo watoare mujāā yu joya. Bairi āña cū camasīrōrē bairo tūgoñamasīña mujāā cūā. Bairo baimirācūā, bua ñerē caāpei cū cabairore bairo mujāā caāno yu boya. ¹⁷Diore caīroaena na caātiānierē tūgoñamasacatiya. Na puame mujāārē ñerī, na quetiuparā tūpu mujāārē jeágarāma. Aperā cūā na cañubueri wiiripu mujāā bapegarāma. ¹⁸Bairi yu yarā mujāā caāno jūgori na puame mujāārē roro na catutiparore bairo ĩrā, quetiuparā gobernadores,* bairi quetiuparā reyes* tūpu cūārē mujāārē jeágarāma. Bairo na caātimiatacūārē, na ũnarē, bairi judío majā caāmerā cūārē yu yaye quetire nemojāñurō mujāā quetibuju masīgarā bairāpua. ¹⁹Bairo mujāārē na cañerō, uwīrā, ‘¿Dope bairo na marī ĩrāati?’ ĩ tūgoña macāētīcōāña. Tipau caetaro ĩña, Dios puame mujāā caīmasīpeere mujāā jogumi. ²⁰Mujāā catūgoñamasīrījē mena mujāā quetibujuetigarā. Marī Pacu Dios mena macāācū, Espīritu Santo cū camasīōrījē jūgori roque mujāā quetibujugarā camasārē.

²¹“Tipau caāno, jīcāñ pūnaa caāna nimirācūā, āmeo busujābuitirecōāgarāma. Bairo ána, gobiernorē na ñerotiri pajīārerotigarāma. Tunu apei cūā cū macūrē torea bairo cū átirotigumi. Tunu jīcāñ pūnaa na pacuare boetiri, na pajīārerotigarāma. ²²Bairi yua, ati ũmurecōo macāāna nipetiro mujāārē

īñategarāma, yu yarā mujāā caānoi. Bairo mujāārē na caīñatemiatacūārē, ni ũcū mujāā mena macāācū yu yaye quetire jīcā wāmeacā ũno cū cajānaeticōāmata, cū netōgumi Dios. ²³Bairi jīcā macā macāāna yu yaye busuriquere tūgogaena, roro mujāārē na caāpata, ape macāpu ruti ánāja. Cariape mujāārē ñiña: Israel yepa macāārī tocānacā macāāpūre mujāā caquetibujupeyoparo jūgoyepua, merē yu, Camasā Jūgocu nemo yu tunuatīgu ati yepapūre.

²⁴“Tunu bairoa ni jīcāñ ũcū bueri majōcu, cūrē cabuei netōrō masīētīñami. Tunu ni jīcāñ ũcū paabojari majōcu cū quetiupau netōrō rotimasīētīñami. ²⁵Bairi ni jīcāñ ũcū bueri majōcu, cūrē cabueire bairo popiye cū cabaigaeticōāta, ñuetō. Torea bairo ni jīcāñ ũcū paabojari majōcu, cū quetiupāre bairo popiye cū cabaigaeticōāta, ñuetō. Bairi jīcā wii upāre, ‘Wātī quetiupau, Beelzebú* cawāmecucu mu ācū,’ cū na caīata, netōjāñurō na ĩñategarāma caībusupairā ti wii upau yarārē,” jáā ĩ quetibujuwī Jesús.

A quién se debe tener miedo

(Lc 12.2-7)

²⁶Ī quetibuju yaparo, atore bairo jáā ĩnemowī tunu: “Bairi yu yarā, mujāārē caīñaterārē na uwieticōāña. Nipetiro āme caāna na catūgoñarījē nipetirijere masīōpeyocōāgumi Dios. Baujaro nigaro mujāā yeripu mujāā catūgoñarījē nipetirije. ²⁷Bairo bairi yasiro mujāārē yu caīrīqūē cūārē nipetiro camasārē na quetibujuya busurique tutuaro mena. ²⁸Bairi yu yarā, mujāārē capajīāreyasiogarā ũnarē na uwieticōāña. Bairo pajīāremasīmirācūā, dope bairo átimasīētīñama mujāā yeri pūna

cañipeere. Dios puame camasā na cayasiparo, caupetietopu na yeri pūnarē jomasīnami. Bairi Dios puame roquere cū uwiri jīcārō tūni caroaro āsa.

²⁹“Tunu puḡarā minia, jīcā moneda tiiaca wapacutiyama. Bairi petoaca wapacutimirācūā, ni jīcāū mini ūcū Dios cū caīnarīcānūgōēcū maami. Bairi marī Pacu Dios, ‘Bairo cū baiáto,’ cūrē cū caīētīcōāta, ni jīcāū mini ūcū riayasietigūmi. ³⁰Mujāā cūā mujāā cabaípee nipetirijere īnausagūmi Dios. Mujāā poawērī cūārē nipetiro cōōnapayo masīcōānami. ³¹Bairi, ‘Marī cabairijere masīēcūmi Dios,’ ī tūgoñaeticōāña. Minia netōjāñurō mujāā maiñami Dios. Bairi uwietīcōāña,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

**Los que reconocen a Jesucristo
delante de los hombres**

(Lc 12.8-9)

³²Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu: “Ni jīcāū ūcū, ‘Jesús yau yū āniña,’ aperā camasā na catūgoro caīquetibujure, yū yau cū cañnierē yū cūā yū Pacu, ūmurecōo macāācūrē cū yū quetibujū. ³³Bairi tunu apeí, ‘Jesure yū masīētīña,’ caī puamerē yū cūā, ‘Cū yū masīētīña cūrā,’ nī quetibujū yū Pacu ūmurecōo macāācūrē,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús es causa de división

(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Ī quetibujū yaparo, jāā ī quetibujūnemowī tunu: “Camasā watoa yū cañnierē caríape masīña. ‘Dios cū cajou cū caetaro bero jūgori nipetiro camasā caroaro āmeo átīānigarāma,’ ī tūgoñaeticōāña. Yū caetaro jūgori camasā jīcārō tūni tūgoñaetigarāma.

Caāmeoqūērā na catūgoñarījērē bairo tūgoñagarāma. ³⁵Bairi camasā yū yaye busuriquere jīcā yerire bairoa catūgousaena ānirī jīcāū cū pacure cū pesucutigūmi. Torea bairo apeo cūā cō pacore cō pesucutigomo. Apeo cūā cō mañicōrē cō pesucutigomo. ³⁶Bairi jīcāū caīmū pesua puame jīcā wii macāāna majū nimirācūā, tore bairo baigarāma.

³⁷“Bairi tunu ni jīcāū ūcū, cū pacure, o cū pacore yū netōrō na cū camaiata, yū cabueire bairo ānimasīētīñami. Tunu bairoa apeí ūcū cū macūrē, o cū macōrē yū netōrō na cū camaiata, yū cabueire bairo ānimasīētīñami. ³⁸Tunu ni jīcāū ūcū yū mena ágamicūā, yūre bairo popiye cū cabaigaeticōāta, yū cabueire bairo ānimasīētīñami. ³⁹Tunu ni jīcāū ūcū caānie puamerē mairī, yū yaye quetire cajānaū puame yasicoagūmi yua. Bairua, ni jīcāū ūcū yū yaye quetire cajānaecu roque netōcōāgūmi. Cūrē na caraājīārococōāmiatacūārē, caticōā ānīnucūgūmi tocānacā rūmua,” jāā ī quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Premios

(Mr 9.41)

⁴⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī tunu: “Ni jīcāū ūcū mujāārē cū canucūbugoata, yūre canucūbugoure bairo cū nīñagu. Tunu bairoa yūre canucūbugou caācū cū caānoi, Dios yūre cajou puame cūrē canucūbugoure bairo qūñīnagūmi. ⁴¹Tunu bairoa ni jīcāū ūcū puame profetare* cū cū canucūbugoata, caroare cū jogūmi Dios. Dios yaye busuriquere cū caquetibujūrotījoricū cū caānoi, caroaro cū cū caápara, profeta caroaro cū caátie wapare bairo cū cūārē cū jogūmi Dios. Tunu bairoa ni jīcāū ūcū puame carorije wapa cacūgoecure cū

cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios caimurē. Cariape Dios yaŋ cū caānoi caroaro cū cū caápata, carorije wapa cacūgoescu caroaro cū caátie wapare bairo cū cūārē cū jogumi Dios. ⁴²Tunu bairoa ni jīcāŋ ūcū pŋame yŋ cabueire cū cū canucūbugoata, caroare cū jogumi Dios cū cūārē. Yŋ cabuei, cabugoro macāacū majū cū caānimiatacūārē, caroaro cū cū caápata, cūrē caroaro cū caátie wapa nigaro. Dise ūnieacārē oco cū caetipee cūārē yŋ cabueire cū cajoata, cūrē caroaro cū caátie wapa nigaro,” jāā ī quetibujawī Jesús.

Los enviados de Juan el Bautista
(Lc 7.18-35)

11 ¹Bairo puga wāmo peti rapore puga pēnirō cānacāŋ majū, jāā, cū cabuerārē jāā quetibujŋ yaparo yua, topŋ caāniatacŋ ti yepa macāājē ape macāārīpŋ ānesēanemowī Jesús, caroa quetire camasārē na quetibujŋ ácú.

²Mai, Juan camasārē cabautizamiatacŋ* pŋame preso jorica wiipŋ añupŋ ti rŋmurīrē. Bairo topŋ ácŋ, queti tŋgoyupŋ Jesús cū caātianierē. Bairo tŋgori, atore bairo na ī jēniñarotijoyupi cū cabuerārē: ³“¿Cariapea Mesías,* Dios cū cajou majū, mŋ āniñati? Cū mee mŋ caāmata, ¿apei pŋamerē jāā coterāati?” na ī jēniñarotijoyupi Juan cū cabuerārē, Jesure.

⁴Bairo cabero Juan cū cabuerā torea bairo na caījēniñarō, atore bairo na īwī Jesús: “Tunu ánaja Juan tŋpŋ. Cū quetibujurájá mujāā cañāatajere, bairi mujāā catŋgoataje cūārē. ⁵Yŋ camasírījē jŋgori cañamasīētāna merē iñamasīñama. Tunu caāmasīētāna cūā merē ámasīñama. Carupau boaatana cūā merē caticoayama. Tunu catŋgoetana cūā merē tŋgomasīñama.

Cabaiyasiatana cūā merē caticoayama. Tunu cabopacarā cūā caroa queti tŋgoyama, Dios narē cū canetōrījērē. Tierē cū quetibujurájá. ⁶Tunu bairoa mujāārē ñiña: iŋseanirī ñiñama camasā yŋ mena catŋgoñatutujānaena pŋame!” na ī jowī Jesús, Juan cū cabuerārē.

⁷Bairo Juan cū cajoatāna na caátó iña, to macāāna capāārā camasārē na quetibujŋ jŋgowī Jesús, Juan cū cabairiquere. Atore bairo na īwī: “¿Nopēirā desierto* cayucmanopŋ mujāā ásúpari? ¿Jīcāŋ yucnacā wīnoi cayuguiricnacarē iñagarā, topŋ mujāā ásúpari? ⁸¿O caimŋ, caroa cajutii jāñaurē qūñagarā, topŋ mujāā ásúpari? Mujāā baiésupa. Camasā caroa jutii cajānarā pŋame caroa wiiripŋ, quetiuparā ya wiiripŋ āniñama. Desierto cayucmanopŋ etaetiyama na ūna. ⁹¿O profetare* qūñagarā, topŋ mujāā ásúpari? Bairoa mujāā baiyupa. Cariape mujāārē ñiña: Mujāā pŋame, ‘Profeta ácŋmi Juan,’ mujāā caītŋgoñamiatacūārē, Juan profeta netōōjāñurō caānimajūŋ ñiñami. ¹⁰Cū ñiñami Dios yaye quetibujurica tutipŋ na cawoatujŋgoyecutacu majū. Atore bairo ti tutipŋ ī quetibujuyayupi Dios, cū macūrē, Juan cū cabaipeere:

‘Mŋ, yŋ cajopau, ti yeparŋ mŋ cabuiaparo jŋgoye, apeire cū yŋ qūñeroti jojŋgogŋ.

Camasā mŋ yaye quetire na tŋgousaáto ī, apeire yŋ qūñeroti jojŋgogŋ,’

ī quetibujuyayupi Dios Juan cū cabaipeere.

¹¹Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāŋ ūcŋ ati yeparŋ cabuairicŋ, Juan, camasārē cabautizamiatacŋ netōō caquetibujnetōōmasī maami. Bairpau, Dios cū carotimasírīpau macāacŋ

puame nipetirā netōrō cabugoro macāacū ānimicūā, ape rūmupū roquere Juan netōrō masīcōāgumi.

¹²“Juan cabautizamiatacu cū cabauetaropui nijūgoanā, āme caānapū tocānacā rūmua nituetayama Dios cū carotimasirīpau capāārā beropū butioro cajāāgarā. Na puame āmeo quēri majā jicā macārē ēmagarā butioro na caātoire bairo popiye bairi jāārā ātiyama. ¹³Tunu Juan ati yepapū cū caquetibujuparo jūgoye profeta majā nipetirā, bairi Moisés ānacū cūā quetibuju jūgoatīyayupa Dios cū carotimasirīpau caetapeere.

¹⁴Tunu mujāā camasīgaata, atore bairo mujāārē nī quetibujunemoña: ‘Elfare bairo caācū ape rūmupū buiaetagumi,’ na caīwoatucūjūgoyecutacu majū niñami Juan. ¹⁵Mujāā, caāmoocna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujunatajere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū.

¹⁶“¿Dope bairo mujāā, ati yutea macāāna mujāā ūnarē nīcuti? ¿Noa ūnarē bairo mujāā ānicuti? Cawīmarārē bairo mujāā āniña. Cawīmarā puame camasā na caneñaporīpau ūno plazapū* eperā, awajari atore bairo ī joyama na baparārē: ¹⁷‘Jāā catōrōā putiro, mujāā basaetiapū. Tunu bairoa jāā caotiro cūārē, jāā mujāā otinemoetiapū,’ ī joyama cawīmarā na baparārē. Narē bairo mujāā āniña, cayugaena majū. ¹⁸Tūgopeoya mai. Yu jūgoye etayupu Juan. Cū puame pan ūgaesupū. Tunu use oco cūārē etietinucūñupū. Bairo cū cabairijere iñarā, mujāā puame, ‘Wātī yeri pūna cacūgou ācūmi. Cū marī tūgoetiroa,’ mujāā iñupā Juārē. ¹⁹Bairi Juan bero yu, Camasā Jūgocū, yu etawū. Yu puame camasā mena yu ūganucūñā. Na mena yu etinucūñā. Bairo yu cabairijere iñarā, mujāā

puame, ‘Ūgapacajāñuñami. Ūse oco cūārē etipacajāñuñami. Carorā mena bapacutiayami. Tunu bairoa Roma* macāācū gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā mena bapacutiayami. Bairi carōū ācūmi. Cū marī tūgoetiroa cū cūārē,’ yu mujāā iñucūñā. Bairua, Dios puame cū camasirījere camasārē na āti iñōñami cū mena catūgoñatutuarā caroaro na caātie jūgori,” na ī quetibujuwī Jesús cūtu catūgorā etarārē.

Los pueblos desobedientes

(Lc 10.13-15)

²⁰Ī quetibuju yaparo, atore bairo na iñemowī tunu Jesús to macāānarē, ape macāā macāāna roro na cabairiquere. Mai, na macāārē ācū, capee caroa ātījēño iñorīquērē na āti iñowī Jesús. Bairo narē caroaro cū caātimiatacūārē, na puame roro na caātajere tūgoña yapapuari tūgoña wasoema na yerire. Bairi atore bairo na iñwī Jesús na cabaipeere: ²¹“iRoro majū baigarāma to Corazín macā macāāna! iRoro majū baigarāma Betsaida macā macāāna cūā! Dios cū caātījēñomasirījē capeere iñawā. Bairo caīnarā nimirācūā, roro na caātajere jānagaema. Tirūmupū macāāna Tiro, Sidón macāāna ānana, Corazín, Betsaida macāāna na caīnarīcārōrēā bairo na cūā na caīnaata, roro na caātajere jānabujoricarāma Tiro, Sidón macāāna puame. Butioro yapapuarā na cajāñarījē jutii ūnierē jāñabujoricarāma. Peero ōwā cūārē na rūpoapū mapeobujoricarāma, butioro yapapuari yua. ²²Cariape mujāārē niña: Camasārē Dios cū caīñabeseri rūmu caetaro, Corazín, bairi Betsaida macāāna puame, Tiro, Sidón macāāna netōjāñurō popiye baigarāma. ²³Torea bairo Capernaum macā macāāna

cūā baigarāma. ‘Jōbuiṗu marí ágarā,’ caítūgoñarā na caānimiatacūārē, icaūcūārī opeṗu roquere na regumi Dios! Cū caátijēñorijē capeere ññawā Capernaum macāāna. Tirūmupū macāāna, Sodoma* macāāna ānana, Capernaum macāāna na caññaricārōrē bairo na cūā na caññaata, roro na caátajere jānarī, yasietibujoricarāma. Na ya macā ṗuame ati rūmūrē nicōābujioro mai. ²⁴Cariape mujāārē ñña: To macāāna na catūgoetie wapa, Dios ṗuame roro na átigūmi. Camasārē cū caññabeseri rūmū caetaro, Capernaum macāāna, Sodoma macāāna netōjāñurō popiye baigarāma,” na ī quetibujūwī Jesús, camasā cūtu catūgorā etarārē.

Vengan a mí y descansen

(Lc 10.21-22)

²⁵Bairo ti watoa caāno atore bairo Diore qūī jēniwī Jesús: “Caacu, mū, ati umūrecōo nipetiro upau, mū ñujāñuña yu yarā mena. Naa, cabūgoro macāānarē bairo caāna na caānimiatacūārē, masirīqūērē na mū joyupa. Apeṗā, ati yepa macāāna, ‘Marī roque marī masinetōña,’ caññā ṗuamerē na mū joesupa. ²⁶Caacu, tore bairo mū ásupa mū cabojūgoyetiricarorea bairo caāno jūgori,” qūī jēniwī Jesús cū ṗacure.

²⁷Bairo qūī jēni yaparo, atore bairo na īwī Jesús cūtu catūgorā etarārē: “Yu Pacu ṗuame nipetirije masirīqūērē yu jowī. Tunu yu caátianie cūārē yu Pacu jeto masññami. Tunu cū caátianierē yu cūā yu masīpēcōāña. Bairi yu cūā yu jeto na yu masīōmasiña camasā yu cabeserārē yu Pacu cū caátianierē. ²⁸Tunu mujāā nipetirā cajūgobueri majā na caquetibujūcūrīqūērē caátipeyogamirā yu mena tūgoñatutuarasā. Caroa yericutajere

mujāārē yu jogu, ‘Jau,’ mujāā caññata. ²⁹Wecua ṗugarā jiyaricarā jicārō mena na capaarorea bairo marī cūā jicārō mena marī paaroa. Tunu bairoa yu yaye busurique cūārē tūgorajeusaya. Yu, tutuaro caroti mee yu āniña. Caroa yeri pūna mena caquetibujū yu āniña. Bairi yu mena mujāā caāmata, caroa yericutaje majū mujāā yeripure etagaro. ³⁰Mujāā caátipee yu caborije ṗuame tūgoña yapapua joroque mujāārē áperigarō. Tunu yu caborore bairo mujāā caátipee masiriyōetiya,” na ī quetibujūwī Jesús cūtu catūgorā etarārē.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 ¹Ti rūmūrē jāā, judío majā jāā cayerijārī rūmū caāno, jāā netōápū weseripu. Bairo netōáná, jāā, Jesús cū cabuerā ṗuame queyari, trigo* apeacarē jeri cacatirijerea jāā ugajūgowu. ²Bairo jāā caátore ññarī, fariseo* majā atore bairo qūī tutiwā Jesure:

—iNa ññañijate! ¿Mū cabuerā roro na caátie miñaetiyati? Ati rūmū ũnorē paariquere bairo átiyama mū cabuerā, bairo trigo apeacarē jeugarā. Ati rūmū ũnorē caápericōāpee ñña na caátie ũnierē —qūī tutiwā fariseo majā Jesure.

³Bairo na caññaturo tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—David ānacū queyamiácú, ¿cū caátajere na caquetibujūcūrīqūērē mujāā ññāetnucūñati Dios ya tutipū? Mujāā ññānucūrā. ⁴Bairo baiyuparo: David ṗuame jāāetayupū Dios ya wiire cū ũma mena. Ugariquere macārā jāāetayuparā. Bairi pan āñuparō, caroa Dios yaye majū na caññaturo jeto. Tie pāārē sacerdote*

majã jetore na ugarotiyupũ Moisés ãnacũ. Bairo sacerdote majã jeto na caugarije caãnimiatacũãrẽ, tie pããrẽ ugarĩ bero, cũ ãmũarẽ na batonuñupũ David. ⁵Tunu bairoa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩquẽ ape pũrõ ape wẽẽpũ sacerdote majã ati rũmũ ãnorẽ na caãtipeere, ¿mujãã ãnaetinucũñati? Mujãã ãnaricãrã. Ati rũmũ ãnorẽ templo* wiire paariquere bairo camasãrẽ na cajũgoñubuoero átirotiyupi Moisés. Bairo na puame ati rũmũ ãnorẽ na capaamiatacũãrẽ, tie jũgorĩ carorije wapa cacũgorãrẽ bairo na ãnaetinucũñami Dios. ⁶Cariape mujããrẽ ñiña: Æme ati yepapũ mujãã mena macããcũ jĩcãũ templo wii netõjãñurõ caãnimajũũ ñiñami. ⁷Dios yaye cũ caquetibujucũrĩquẽ, “Waibutoa rii joemugõrĩ yũ mujãã cañubuoero mee, camasãrẽ bopacooro mujãã cañamairõ roquere yũ boya,” cũ caĩquetibujucũrĩquẽrẽ mujãã tũgomasiẽtĩña. Bairo tiere mujãã catũgomasiãta, yũ cabuerã, carorije wapa cacũgoenarẽ na mujãã tutietibujiorã. ⁸Yũ, Camasã Jũgocu ãnirĩ, yũ átirotimasĩña yerijãricã rũmũ cũãrẽ camasã caroare na caãtĩãnipeere —na ã quetibujuwĩ Jesũs fariseo majãrẽ.

El hombre de la mano tullida

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹Cabero topũ caãniatacũ jãã jũgoacoãmĩ tunu Jesũs. Á yua, ti yepa macãã wii na cañubuerĩ wiire jããmĩ. ¹⁰Mai, topũ ãni jĩcãũ caricãburicũ. Bairi to macããna qũĩ jẽniñawã Jesure: —Marĩ cayerijãricã rũmũrẽã cariyecũnarẽ marĩ cacatioro, ¿to ñucõãcuti? O paariquere bairo caãnoi, ati rũmũ ãnorẽ tore bairo caápericõãpee, ¿to ãnicuti? —qũĩ jẽniñawã Jesure, cũ caĩrĩjẽrẽ na quetiuparãrẽ busujãgarã.

¹¹Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ãwĩ Jesũs:

—¿Ni ãcũ mujãã mena macããcũ, oveja* jĩcãũãcã cacũgou ãcũ cũ caãmata, cũ yau orepũ ati rũmũ ãnorẽ cũ cañarocajãápata, jicoquei cũ cũ nemugõmasiẽtĩcuti? Nipetirã mujãã tore bairo mujãã átibujiorã, marĩ cayerijãrĩ rũmũ ãno cũãrẽ. ¹²¡Camasã puamerẽ oveja netõjãñurõ na maiñami Dios! Bairi cañurĩjẽ marĩ caãtie ñiña Dios cũ caĩñajoro marĩ cayerijãrĩ rũmũ ãno cũãrẽ —na ãwĩ Jesũs ti wii macããnarẽ.

¹³Bairo na ã yaparo, atore bairo qũĩwĩ Jesũs caricãburicure:

—Mu ricãre ñupoaya.

Bairo cũ caĩrõ, caricãburicũ puame cũ ricãre ñupoowĩ. Tocãrõã cũ ricã ñucoãpũ ape nugõã macã ricãre bairo yua. ¹⁴Bairo cũ caãto ãnarã, fariseo majã puame ti wiire witi yua, “¿Dope bairo marĩ ãnaati, Jesure pajĩãgarã?” ãmeo ã busupajijũgoyuparã na majũ.

Una profecía acerca de Jesũs

¹⁵Jesũs puame masiõcõwĩ fariseo majã na caĩtũgoñarĩjẽrẽ. Bairo masĩrĩ yua, topũ caãniatacũ aperopũ acoãmĩ. Bairo cũ caãto ãnarã, capããrã camasã cũ bero usawã. Na mena macããna cariyecũna nipetirãrẽ na catiowĩ Jesũs. ¹⁶Bairo na catio yaparo, narẽ cũ caãtibojarijere aperãrẽ na quetibujũ rotiemĩ. ¹⁷Dios busurica tutipũ profeta* Isaías ãnacũ cũ caĩquetibujũ jũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo baietaro baiwu. Atore bairo ã quetibujũ woatucũñanupĩ Isaías ãnacũ Dios cũ caĩrĩjẽrẽ:

¹⁸“Ãni, yũ cabesericũ, yũ caroti ñiñami. Cũ yũ maijãñuña.

Cũ caãtĩãnierẽ ñiñauseaniña.

Bairi yũ yerire cũ mena yũ bapacũtirotigũ.

Cū puame judío majā caāmerā cūārē cariape quetire na quetibujugumi.

¹⁹ Tunu bairoa camasārē roro na busunetōētīgumi.

Caroa yeri mena roque na quetibujugumi.

Bairi noo macā maapu ācū, di rūmu ūno awajatutiri na quetibujuetīgumi.

²⁰ Bairi camasā catūgoñatutuaenarē caroaro mena na beyogumi.

Cū carotimasirīpau caetaparo jūgoye tūgoñatutuarique roquere na jogumi.

²¹ Bairi judío majā caāmerā cūā nipetirā, ‘Cū cairōrē bairo caroaro marī juátibojagumi,’ ĩ tūgoñagarāma,” ĩ quetibuju woatucūñañupī Isaiás ānacū Jesús cū caátipeere.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Ape rūmu Jesutu cū neamá camasā jīcāw wātī yeri pūna cacūgoure. Mai, wātī yeri pūna cū cajāñarō jūgori cū puame ĩñamasiēmi. Bairi tunu busumasiēmi. Jesús puame cū catiowī cū cūārē. Bairo cū cacatioro, caūmu puame busumasīwī. Tunu bairoa ĩñamasiwī. ²³ Bairo cū cacatiro ĩña, nipetiro camasā tūgoñacōā maníama. Atore bairo ĩwā: “¿Āni, Jesús, marī ñicū David ānacū pārāmi mee cū ānicuti? ¿Dios cū cajou Mesías* mee cū ānicuti?” ĩwā nipetiro camasā.

²⁴ Bairo na cairō tūgo, fariseo majā puame atore bairo ĩwā: “Dios jūgori mee, Beelzebú,* wātīa quetiupau majū cū camasōrijē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyoyo masīimi Jesús,” ĩwā fariseo majā.

²⁵ Jesús puame masīcōāwī na catūgoñarijērē. Bairo masīri yua,

atore bairo na ĩwī: “Quetiupau rey* cū carotimasirīpau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama. Tunu bairoa jīcā macā, o jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama. ²⁶ Tore bairo Satanás,* wātīa quetiupau, cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo to āninetōrōati cū carotimasirīpau? Āninetōmasiēto. Yasipeticoagaro cū yarārē, na cū caboeticōāta. ²⁷ Tunu bairoa Beelzebú jūgori wātī yeri pūnarē na yu caacurewiyojomasiāta, ¿ñamu cū camasirījē jūgori mujāā yarā cūā yure bairo na átimasīcuti? Bairo mujāā cairō tūgorā, mujāā yarā puame, ‘Cariape mee mujāā tūgoñaña,’ mujāārē ĩbujiorāma. ²⁸ Yu puame, Dios Yeri Espiritu Santo cū camasōrijē jūgori wātī yeri pūnarē yu caacurewiyojomasiāta, nipetiro camasā yu caátiere ĩñarā, ‘Merē Dios cū carotimasirīpau marīrē etaya,’ ĩ masībujiorāma,” na ĩ quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

²⁹ Bairo ĩ quetibuju yaparo, cajerutiri majōcure ĩcōñari atore bairo na ĩ quetibujunemowī tunu: “Jīcāw wii upau, catutuañ majū, cū ya wii macāājērē caroaro cū caññacoteata, ni ūcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. Jerutimasīimi baipua, ti wii upaure cū cajiyajūgoata. Bairo cū jiyajūgori bero roque, ti wii macāājē nipetirijere jerutipeyo masīcōāūmi.

³⁰ “Yu mena caānigaecu, yure caññateire bairo caācū ñiñami. Tunu bairoa yu mena caquetibujunetōōgaecu, camasārē caquetibujumawijoure bairo caācū ñiñami.

³¹ “Bairi cariape mujāārē ñiña: Cabusupairā dope bairo roro na cairījē tocānacā wāmerē masiriyogumi Dios, cūrē na cajēniata. Bairo

masiriyobojamícūā, Espírítu Santore roro na cabusūpaiata roquere, na masiriyoeitigūmi. ³²Bairua, noa ūna yu, Camasā Jūgocūre roro na caírījērē masiriyogūmi Dios, cūrē na cajēniata. Tore bairo átomicūā, Espírítu Santore roro na caíta roque, na masiriyobaetigūmi. Ati yutea caāno cūā, bairi ati yepa cū cawasoaro bero caānipa yutea cūārē na masiriyoeitigūmi, Dios Espírítu Santore roro na caíta,” na ī quetibūjūwī Jesús fariseo majārē.

El árbol se conoce por su fruto

(Lc 6.43-45)

³³Ī quetibūju yaparo, atore bairo na ĩnemowī tunu: “Tūgoñānijate. Jīcāū yucu carou carorijere rīcacūperiya. Tunu bairoa apei yucu caroricū caroare rīcacūperiya. Tocānacā yucu carīcacūtiī yucu rīcare ūgarā, tiire marī masīña. ‘Yucu carou niña,’ o ‘Yucu caroricū niña,’ marī ī masīña. ³⁴!Mujāā, āña ūna moena majū mujāā āniña! Bairi rorije caáticōāna ānirī dope bairo pūame caroaro cariape macāājērē mujāā quetibūju masīēna. Marī yeri marī catūgoñamasīrījēpu caānoi, marī busūnucūña. ³⁵Bairi marī yeripu caroa caāmata, caroa wāme tūgoñarīqūērē marī busūnucūña. Tunu bairoa carorijere marī cabusūnucūata cūārē, marī yeri pūnaapu carorije caāno jūgori carorije jeto busūrique niña. ³⁶Cariape mujāārē niña: Dios camasārē na cū caīñabeseri rūmu caetaro, roro na caírīqūē tocānacā wāmerē ĩñabesegūmi Dios. ³⁷Mujāā ya risero jūgori mujāā masīgūmi Dios mujāā caátianierē. Caroaro caírīcū cū caāmata, carorije wapa cacūgoecure bairo quīñagūmi Dios. Roro caírīcū cū caāmata roque, carorije wapa cacūgoure bairo quīñagūmi,” na ī quetibūjūwī Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸Cabero jīcāārā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā mena Jesutu etawā tunu. Atoe bairo quīwā:

—Cabuei, jīcā wāme ūno átijēño ĩnorīqūērē jāārē mu āti ĩnowā.

³⁹Bairo na caīrō tūgomicūā, atore bairo na ĩwī Jesús:

—Ati yepa macāāna, āme caāna, caroaro Dios mena ānimasīētīñama. Jīcā rūmu cū boo, ape rūmu cū boetiyama. Átijēño ĩnorīqūē jettore boyama. Bairo na cabomiatacūārē, tiere na āti ĩnoetigūmi Dios. Merē na quetibūju cūñupī Jonás ānacū cū cabairiquere. ⁴⁰Jonás pūame itia rūmu, itia ñami majū wai capai paaro pūeapu āñupī. Torea bairo yu, Camasā Jūgocū cūā itia rūmu, itia ñami majū ati yepa pūeapu yu ānigu. ⁴¹Tirūmūpūre Jonás cū caírījērē tūgorā, Nínive macā macāāna pūame roro na caátajere jānacōāñupā. “Cariapea Dios cū caquetibūjūnetōrotiricū majū niñami Jonás,” ī tūgoñamasīñupā. Bairo Jonarē na caītūgoñamiatacūārē, mujāā, āme caāna pūame Jonás netōjāñurō caānimajūū cū caírījērē mujāā tūgousagaetiya. Bairi Dios cū caīñabeseri rūmu caetaro, Nínive macā macāāna pūame catitunurī, “Roro majū mujāā tūgousaesupa,” mujāā ĩgarāma. ⁴²Tunu bairoa ti rūmu caetaro, jīcāo catitunurī, mujāā, āme caānarē, “Cariapea mujāā tūgousaepu,” mujāārē ĩregomo cō cūā. Ape nūgōā waru joperū macāācō quetiupao ānacō cūā bairo mujāārē ĩgomo. Cō pūame noo cayoaropu asūpo, Salomón ānacū cū camasīrījērē tūgogo. Bairo catūgogarico cō caānimiatacūārē,

mujãã, ãme caãna yu camasirijerẽ
mujãã tũgogaetiya. Bairo Salomõn
netõrõ camasĩ yu caãnimitacũãrẽ, yu
caĩrijerẽ mujãã tũgogaetiya.

El espíritu impuro que regresa
(Lc 11.24-26)

⁴³ĩ quetibũju yaparo, ape wãme
ĩcõnarĩ atore bairo na ñnemowĩ Jesús
tunu: “Wãtĩ yeri pũna caũmurẽ
cũ cawitiátato bero, noo caoco
manipauripũ añesẽãũmi. Añesẽã yua,
cũ caãniparore cũ caboaceticõãta,
atore bairo ĩ tũgoñaumi: ⁴⁴‘Yu
caãnimitatorũa yu tunuãgu tunu,’
ĩ tũgoñaumi. Bairo ĩ tũgoña yua,
tunuã, caũmurẽ quĩñaumi tunu.
Caũmu yeri puame caroaro na caowa
quẽnopeyoatato wiire bairo bauumi.
⁴⁵Bairo cabairo ñna yua, ácoacumi
tunu wãtĩ, aperã jĩcã wãmo peti
pũga pẽnirõ cãnacãũ majũ cũ netõrõ
caũuenarẽ na piñeñũ ácũ. Bairo
na bocã, ‘¡Jito!’ na ĩ, caũmurẽ cũ
jããrãma tunu nipetirã. Bairi cũ yeripũ
ãnicõãrãma tunu. Bairo na caãno,
jõpuame roro baibujõumi tunu caũmu
puame yua. Torea bairo baigarãma
atĩ yutea macããna carorã, Dios narẽ
cũ canetõatato bero cũ Yeri majũrẽ
na yeripũ caboena puame,” na ĩ
quetibũjuwĩ Jesús fariseo majãrẽ.

La madre y los hermanos de Jesús
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶Bairo narẽ cũ caquetibũjuãno,
Jesús paco, bairi cũ bairã cũã topũ
etayupa. Eta yua, cũ caãni wii macãpu
cũ cotenucũñupã, cũ mena busugarã.
⁴⁷Bairo macãpu na cacotenucũrõ,
Jesutũ macããcũ jĩcãũ atore bairo quĩwĩ
Jesure:
—Mu paco, mu bairã mu macãũparã.
Macãpuã mũrẽ coterã átiuparã —quĩwĩ
jĩcãũ Jesure.

⁴⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo
quĩwĩ Jesús cãrẽ caquetibũjure:

—Naa, yu paco, yu bairã cũã, yu
yarã majũ na caãnimitacũãrẽ, aperã,
yu yarãrẽ bairo caãna niñama na cũã.

⁴⁹ĩ quetibũju yaparo, cũ wãmorẽ, jãã,
cũ cabuerã ture ñupuajori atore bairo
quĩnemowĩ tunu:

—Ñnoa niñama yu pacore bairo
caãna, bairi yu bairãrẽ bairo caãna.
⁵⁰Noa ñna yu Pacu umurecõo macããcũ
cũ carotirore bairo caãna puame yu
bairãrẽ bairo caãna, bairi yu bairã
rõmirirẽ bairo caãna, bairi yu pacore
bairo caãna niñama.

La parábola del sembrador
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 ¹Ti rũmua ti wii caãniatacu
witiátĩ yua, utabucũra tũnipũ
ruietawĩ Jesús. ²Bairo cũ caruiro,
camasã capããrã cãtu neñaetawã. Bairo
capããrã majũ na caãnoi, Jesús puame
cũmua turorica capairicapu ájããwĩ.
Cãtu catũgorã etarã puame peta
paputiropũ nucũwã. ³Bairo na cabairo,
capee wãme ĩcõnarĩ na quetibũjuwĩ
Jesús.

Atore bairo na ĩ quetibũjuwĩ: “Jĩcã
rũmu ásupũ jĩcãũ caũmu cũ wesepũ,
oteriquere otei ácũ. ⁴Topũ eta, cũ
oteriquere wẽbato otejũgoyupũ. Bairo
caroaro cũ caotemiatacũãrẽ, oterique jĩcã
rupaa ñãñuparõ maapu. Bairo maapu
tĩ rupaa cañarõ ñnarã, minia puame
wũruiatĩ, ugarecõãñuparã. ⁵Cabero cũ
cawẽbatoro, ape rupaa ùtã yepapu cayepa
esemenirõpũ ñãñuparõ. Tie puame yoaro
mee putimiñuparõ, cayepa esemenirõ
caãnoi yua. ⁶Bairo tie oterique puame
pútiatĩmii yua, yoaro mee riacoásuparo
muipũ cũ caasijãrõĩ, dope bairo nucõõrĩ
jõmasiẽtĩrĩ yua. ⁷Cabero cũ cawẽbatoro,
ape rupaa pota yucu watoapu
ñãñuparõ. Cabero pota yucu puame

cabutinetōrō, tie oterique p̄ame caroaro p̄utimasīsuparo. Pota yucu p̄ame otere butibiacōāñuparō. ⁸Cabero ape rupaa p̄ame caroa yeparu ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó, jīcā jatí cien rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí treinta majū rícacusuparo. ⁹Mujāā, caāmooocuna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujuatjere tūgoāmewiyoya mujāā yeripu,” na īwī Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El porqué de las parábolas

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰Cabero jāā, Jesús cū cabuerā cūtu jāā etawu. Cūtu eta yua, atore bairo cū jāā ī jēniñawū: “Camasā, mutū catūgorā etarārē, ¿opēī capee ícōñarī na mu quetibujunucūñati?” cū jāā īwū. ¹¹Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā ī quetibujuwī Jesús: “Dios cū carotimasīrīpau macāājērē tirūmupu macāāna na catūgoetajere mujāā roquere mujāā masīñami. Aperā tiere na camasīrōrē boetiyami. Torecu, ape wāme ícōñarī na quetibuju rotiyami Dios. ¹²Bairi ni jīcāū ūcū yu caquetibujurijere cū catūgousaata, Dios p̄ame cū masīñemogumi tunu. Bairo átomicūā, petoaca catūgousau cū caāmata, cabero cū camasīmiatajere cū masiriyocōāgumi. ¹³Bairi ape wāme ícōñarī na yu quetibujunucūñā camasā yutu catūgorā etarārē. Bairi na p̄ame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere ñamasīētīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasīētīñama. ¹⁴Dios busurica tutipu Isaiás ānacū cū caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiya narē:

‘Ati yepa macāāna yu yaye quetire tūgomirācūā, di rūmu ūno tiere tūgomasīētīñama.

Tunu bairoa cacaapee cūgorā nimirācūā, di rūmu ūno yu caátiere ñamasīētīñama.

¹⁵Ati macā macāāna, na yeripu catūgoñamasīgaetoi cacaapee cūgorā nimirācūā, yu caátiere ñamasīētīñama.

Tunu bairoa caāmoo cūgorā nimirācūā, yu yaye quetire tūgomasīētīñama.

Na yeripure tūgoña masīētīñama na yu caquetibujugamirījērē.

Bairi, “Jāā mu netōōwā,” ñietinucūñama, ī quetibuju cūñañupi Isaiás ānacū,” ī quetibujuwī Jesús.

¹⁶⁻¹⁷Bairo ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ñemowī tunu Jesús: “Tirūmupu macāāna profeta* majā capāārā majū mujāā cañarījē ūnierē ñagamiñupā. Na ūna aperā carorije wapa cacūgoenarē bairo caāna cūā tiere ñagamiñupā. Mujāā catūgorije ūnie cūārē tūgogamiñupā. Bairi mujāā, yu cabuerā p̄ame capee ñña, tūgo, caāna ānirī, useanirī āña,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸Bairo ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī quetibuju masīōwī caoteire ícōñarī cū caquetibujuatjere: “Tūgoya yu cabuerā. Mujāārē yu quetibujugu caroaro, ícōñarī caotei quetire camasārē yu caquetibujuatjere: ¹⁹Camasā jīcāārā Dios yaye quetire tūgoyama. Bairo tūgomirācūā, tūgomasīētīñama. Dios busuriquere na catūgoatato beroaca, wātī p̄ame uwaro eta, jecōāñami na camasībujioatajere. Minia na cawuje ugaricarore bairo etanecōāñami wātī, na camasībujioatajere. Na p̄ame

caotei cū caoterique maapɯ cañaricā rupaare bairo niñama. ²⁰⁻²¹Bairo tunu aperā camasā Dios yaye quetire useanirō tūgo, jicoquei, ‘Jau,’ iñama. Bairo bomirācūā, bairāpua na yeripɯ caroaro cū yuetiyama. Capútirije canucōmanajērē bairo niñama. Bairo roro na cabairo caño, o Dios yaye quetire na catūgousaro jūgori aperā narē na cañatero iñarā, yoaro mee jānañama Dios yaye quetire yua. Dios mena yoaro āmeriñama. Naa, caotei cū caoterique ape rupaa ūtā buipɯ cañaricā rupaare bairo niñama. ²²Bairo tunu aperā camasā Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na cairō bero, apeye ūnie pūamerē butiuro tūgoña macāñama. Ati yepa macāājē wapatarique ūnierē, bairi caroaro na cañigarije cūārē tūgoñañama butiuro. Bairi Dios busuriquere tūgoña masiriticōañama. Caroaro cañarē bairo na caāperoi, caríca butimasīētīērē bairo niñama. Bairi naa, caotei cū caoterique ape rupaa pota watoapɯ cañaricā rupaare bairo niñama. ²³Bairāpua, aperā roque Dios yaye quetire useanirī tūgoyama. Na yeri pūnapɯ cariape tūgopeori, tiere tūgousayama. Caotei cū caoterique ape rupaa, caroa yepapɯ cañaricā rupaare bairo niñama. Bairi jīcā jatí cien rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí treinta majū rícacusuparo. Torea bairo niñama Dios yayere catūgousanucūrā pūame,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴Jāā ī quetibujɯ yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo na īnemowī Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “Dios cū carotiripau atore bairo niña: Oteriquere caotei cū oterique caroa majūrē cū

wesepure oteyupɯ. ²⁵Cabero cū, bairi aperā cū yarā cūā nipetiro na cacānitoye cū pesu pūame yasiro cū wesepɯ etayupɯ. Eta yua, oterique moetie majūrē trigo* cū caoteataje watoapure otenemocōañupū. Bairo roro áti yaparo, acoásupɯ. ²⁶Cabero cū caotemirīqūē pūame puti, butiyaparoyuparo. Moetie cūā puti, butiyaparoyuparo caroa oterique watoare. ²⁷Bairo cabairo iña, ti wese upau ūmua pūame cūtu etayuparā. Eta yua, atore bairo qūī jēniñuparā: ‘Jāā quetiupau, oterique caroa majūrē mɯ oterotiricu. Bairo mɯ caátirotimiatacūārē, ¿dopērō caroa watoare carorije to putiyupari?’ qūīñuparā cū ūmua pūame. ²⁸Bairo na cairō tūgo, atore bairo na iñupɯ: ‘Yɯ pesu jīcā roro yɯ átibojaatacumi.’ Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūī jēniñañuparā: ‘Bairi, ¿ñerē jāā caátie mɯ boyati? ¿Moetiere jāā cawāarero mɯ boyati?’ qūīñuparā cū ūmua ti wese upaure. ²⁹Bairo na cairō tūgo, atore bairo na iñupɯ: ‘Bairo yɯ boetiya. Bairo mujāā caápata, trigo caroa apeye moetie mena mujāā wāarecōābujiorā. ³⁰Bairi trigo carorije mena to buticóato mai. Cabero trigo jericapau caetaro iña, atore bairo ñigu trigore cajebajari majārē: “Trigore mujāā cajeparo jūgoye carorijere ricaati jee yaparo, carupaa rotori jiyari joerecōāña. Bairo áti yaparo, trigo pūamerē mujāā cajero yɯ boya. Jee yaparo, yɯ ya wīl ūgarique cūrīcā wīpɯ mujāā cacūrō yɯ boya,” ñigu trigore cajebajari majārē,’ na iñupɯ ti wese upau,” na īcōña quetibujuwī Jesús cūtu catūgorā etarārē.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹Ī quetibujɯ yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo na īnemowī Jesús

tunu cūtu catūgorā etarārē: “Tunu mostaza* na caírī apeacarē jicāu cū weseṗu cū caotericaacarē bairo niña Dios cū carotimasírīṗau. ³²Tia apeacā ṗuame ōcācā majū nimirōcūā, marī caotero bero butiátó, pairicu majū áya, nipetirije weseṗu oterique netōrō. Bairi minia cūā tii yucu ṗurṗirṗure na ria batiirire qūēnorī nicōāmasiñama. Torea bairo niña Dios cū carotimasírīṗau cūā,” na ĩcōña quetibujūwī Jesús.

La parábola de la levadura

(Lc 13.20-21)

³³Ī quetibujū yaparo, ape wāme ĩcōñarī atore bairo na inemowī Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “Levadurare* bairo niña Dios cū carotimasírīṗau. Jicāo trigo wāñarīqūē wetare, itiaru majū oco mena weyo yaparo, levadurare petoaca jāñamo. Bairo petoaca cō cajāamiatacūārē, tie ṗuame jesapeticoaya yua. Torea bairo niña Dios cū carotimasírīṗau cūā,” na ĩcōña quetibujūwī Jesús.

El uso que Jesús hacia de las parábolas

(Mr 4.33-34)

³⁴Torea bairo jeto na ĩcōña quetibujūnucūwī Jesús nipetiro camasā cūtu catūgorā etarārē. Dise ũnie quetibujūriquere ĩcōñaetiri na quetibujūemi. ³⁵Bairo Dios busarica tutīṗu profeta cū caíwoatuquetibujū jūgoyeticūricārōrē bairo baietaro baiwu. Atore bairo ĩ woatuyayupi profeta, Jesús cū caīpeere:

“Capee wāme ĩcōñarī yu quetibujūgu camasārē.

Ati ũmurecōo Dios cū caqūēnōparo jūgoye camasā na catūgoetajere na yu quetibujūgu,”

ĩ woatu quetibujū jūgoyeticūñañupī profeta.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶Cabero Jesús camasā cūtu catūgorā etarārē, “Yu áya,” na ĩrī bero, jicā wiire jāāetawī. Bairo cū cajāāetaro bero, jāā, cū cabuerā ṗuame cūtu jāā etawu. Atore bairo cū jāā ĩ jēñhawū: “¿Dope bairo ĩgaro to ĩñati carorije trigo watoapu na caotemirīqūēre ĩcōñarī mu caquetibujūataje? Jāā tūgomasiētīāṗū. Bairi jāā mu caquetibujūro jāā boyā,” cū jāā ĩwū. ³⁷Bairo jāā caírō tūgo, atore bairo jāā ĩwī: “Oterique caroare caotei ṗuame, yu, Camasā Jūgocure bairo caācū niñami. ³⁸Caotei ya wese ṗuame ati ũmurecōo macāñ yepare bairo niña. Ti wese caputibutirique caroa macāñjē ṗuame Dios cū carotimasírīṗauṗu macāñarē bairo niña. Ti wese caputibutirique oterique carorije ṗuame wātī yarārē bairo niña. ³⁹Ti wese upau pesu ṗuame wātīrē bairo caācū niñami. Tunu bairoa ti wese caputibutirique jericapau caetaro ati ũmurecōo capetiri rūmurē bairo niña. Bairi ti wese caputibutiriquere jebojari majā ṗuame ángelea* majārē bairo niñama. ⁴⁰Bairi jebojari majā moetiere na cajoerericarore bairo baigaro ati ũmureco capetiri rūmu caetaro yua. ⁴¹Yu, Camasā Jūgocu, yu carotirā ángelea majārē na yu jogu yu carotimasírīṗauṗu. Yu yarā na catūgoñarījērē royetuo joroque caāñarē, bairi rorije caāticōña cūārē na yu jeneñorotigu. ⁴²Ángelea, bairo na cajeeneñopeyoro ĩña yua, caūpetietopu na yu rerotigu. Topu butioro otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapaparā yua. ⁴³Bairo na caáto bero, yu yarā, carorije cacūgoenarē bairo Dios cū caññaricārā ṗuame muiṗu

umurecío macããcũ cũ caasiyarijere bairo baupeticoagarãma yu Pacu cũ carotimasirĩpaure. Mujãã, caãmoocuna mujãã ãniña. Bairo ãmerẽ yua, mujããrẽ yu caquetibujuatajere tũgoãmewiyoya mujãã yeripu,” ïwĩ Jesús.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴ Ñ quetibuju yaparo, ape wãme ïcõnarĩ atore bairo ñnemowĩ Jesús tunu: “Dios cũ carotimasirĩpau atore bairo niña: Pairo cawapacutie capee moneda tiirire wesepu aperã na cayacũyasicarore bairo niña. Bairo caũmu jĩcãũ tiere ñna acuari yua, jicoquei tiere yanemoũpũ tunu. Bairo áti yaparo, useanirĩqũẽ mena cũ yaye apeye ñnie nipetirijere aperãrẽ nuni, tie wapa jeyupu, ti wesere wapatigu. Bairo cũ cawapatinunirõ, cũ yaye cũ cabocaataje cũ yaye majũ nicõãñuparõ yua.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ “Dios cũ carotimasirĩpau tunu atore bairo niña: Jĩcãũ, cũ yayere canunireri majõcu perla* caroaro cabotiri rupaacare macãũ ácu baiyupu. ⁴⁶ Bairo cũ caátõ, jĩcã, tocãnacã rupaa netõrõ caroa botirica majũrẽ bõcacõãñupũ. Bairo bõcari, cũ yaye apeye ñnie nipetirijere aperãrẽ nuni, tie wapa jeyupu, tiare wapatigu. Bairo cũ cawapatiro, tia cũ ya majũ nicõãñuparõ yua.

La parábola de la red

⁴⁷ “Dios cũ carotimasirĩpau tunu atore bairo niña: Ria capairiyapu wai wasarã aperã na bapire na carocañuajore bairo niña. Bairo camasã na caátõ, wai capããrã tocãnacã wãme majũ ti bapire jããñuparã. ⁴⁸ Bairo na cajããrõ ñna, wemoñuparã ti

bapire paputiropu. Wemo yaparo yua, waire na beseruiyuparã. Wai carorã jetore boyuparã. Carorã puamerẽ na recõãñuparã.

⁴⁹⁻⁵⁰ “Torea bairo baigaro ati umurecío capetiparo jũgoye. Ángelea majã puame ati yepapu etarã, camasã carorãrẽ na ricawori caũpetietopure na regarãma. Topu butiõro otigarãma. Na opire bacarupotugarãma, butiõro yapapuarã yua,” ï quetibujuwĩ Jesús.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Ñ quetibuju yaparo, atore bairo jãã ï jẽniñawĩ Jesús:

—¿Mujããrẽ yu caquetibujuatajere mujãã tũgomasiatĩ?

Bairo cũ cajjẽniñarõ, “Jãã tũgomasĩña,” cũ jãã ïwũ.

⁵² Bairo jãã cairõ tũgo, atore bairo jãã ñnemowĩ tunu:

—Ni jĩcãũ, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobuei ñcũ Dios cũ carotimasirĩpau macããjẽrẽ cũ cajũgobueata, jĩcãũ wii upaure bairo nigumi. Ti wii upau puame cũ ya wii macããjẽ cũ caquẽnocũrĩqũẽ puca wãme mena átimasiñami cawãma apeye ñnie mena cũãrẽ, bairo cabucu apeye ñnie mena cũãrẽ. Cũrẽã bairo nigumi, cajũgobuei cawãma macããjẽ yu cabuerije, bairo tunu Moisés ãnacũ cũ cacũrĩqũẽrẽ cabucu macããjẽrẽ cariape cũ catũgoñaata —jãã ïwĩ Jesús.

Jesús en Nazaret

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Bairo atie capee wãme ïcõña quetibuju yaparori bero, ti macãpu witi acoámĩ. ⁵⁴ Bairo witi acoátĩ yua, cũ ya yepa majũpu etawĩ. Eta, ti yepa macãana na cañubueri waire jããetawĩ, na quetibujuyu. Bairo cũ caquetibujuõro tũgo, to macãana puame tũgocõã maniãma. Atore bairo ïwã:

—Ānia, caroaro jīcārō tūni quetibūyuyami. ¿Noopu atie caroaro cū caquetibūymasīrījērē cū masīñuparī? ¿Dope bairo átijēñorīqūē cūārē cū átimasīñuparī? ⁵⁵ ¿Āni, yucupāīrī mena rocapata ūnierē caqūēnoñ macū mee cū āniñati? ¿Marī mena macāācō, María macū mee cū āniñati? Bairi, ¿Santiago, José, Simón, Judas jūgocu mee cū āniñati? ⁵⁶ Cū marī masījāñuña. Bairi, ¿marī mena macāāna rōmirī jūgocu mee cū āniñati? Bairi, ¿noopu atie nipetirije cū camasīrījērē cū masīñuparī? —āmeo ī jēniñawā na majū.

⁵⁷ Bairo Jesure qūīroagaetiri, cū ya macā macāāna puame cū caquetibūjurijere tūgogaema. Bairo na catūgogaeto īña, atore bairo na īwī Jesús:

—Profeta majā tocānacāūpūrea na īroanucūñama camasā nipetiro na cañesēārōpū. Na ya macā macāāna, bairi na ya wii macāāna majū roque na boetinucūñama. Na yarā jeto na īroatinucūñama —na īwī Jesús.

⁵⁸ Bairi cū ya macā macāāna cū caquetibūjurijere cariape na catūgogaetoi, capee caroa cū caátijēñomasīrījērē topūre átī īñoemi Jesús yua.

La muerte de Juan el Bautista

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 ¹ Ti rūmurī majūā Herodes, Galilea yepa macāāna quetiupau puame queti tūgoyupū Jesús cū caátimasīrījērē. ² Bairo tiere tūgo, atore bairo na īñupū cū carotirārē: “Jesús na caī, cūā ācūmi Juan el Bautista cabaiyasiricū ānacū tunu cacatī majū. Bairo cabai ānirī capee átijēñomasīmi,” na īñupū Herodes.

³⁻⁴ Mai, cajūgoyepū Herodes puame Juarē ñerotiyupū. Bairo cū ñerotiri

bero, āpōāwē mena cū jiyari, preso jorica wiipū cū cūrocaroti joyupū. Juan cū caquetibūjurijere boesupū Herodes. Mai, “Mū bai Felipe ñumo Herodías na caīō mena mū caānie ñuētīña. Carorije niña mū caátie,” cūrē cū caīquetibūjurijere boesupū. Bairo boetiri preso jorica wiipū cū cūrocaroti joyupū Herodes puame Juarē.

⁵ Tunu nipetiro camasā Juarē, “Dios cū caquetibūjurotījōu ācūmi,” īrā, cū majāñuñuparā. Bairi Herodes puame jicoquei Juarē cū pajīāroca rotigamicūā, bairo átiroti masīēsupū, camasā yu tutirema, ī. ⁶ Bairo jīcā rūmu yua, Herodes cū cabuiarica rūmu caetaro, bose rūmu qūēñoñupū. Bairo cū caqūēnorō, Felipe ñumo caānimirīcō Herodías cawāmesucō macō puame basa īñoñupō, Herodes cū capijjoatana cō na cañaparore bairo īō. Herodes cūā cō cabasarijere īñajesomajūcōāñupū. ⁷ Bairi nipetirā na catūgoro, atore bairo cō īñupū Herodías macōrē Herodes puame: “Noo, yure mū cajēnigari wāmerē yu jēniña. Mū yu jomajūcōāgn. Itoricaro mano Dios mena ñiña,” cō īñupū.

⁸ Bairo cawāmao puame tiere tūgori, cō pacore jēniñao ásúpo. Cabero yua, cō paco cōrē cō caīrotirore bairo qūīñupō Herodere:

—Bairo yu boya: Āmeacā Juan el Bautista rūpoare patanerī jotū bapapū jāārī, yu mū jowa —qūīñupō.

⁹ Bairo cō caīrō tūgo, tūgoña yapapuacoásupū Herodes puame. Bairo tūgoña yapapuamicūā, “¡Dios mena ñiña!” cōrē yu caīatajere yu tūgoama yu capijjoatana,” ī yua, cōrē cū caīatatore bairo átirotiyupū. ¹⁰ Bairi cū ūmuarē Juan preso jorica wiipū caācūrē cū rūpoa patarotijoyupū.

¹¹ Bairo cū caīrō tūgo, cū caīrōrē bairo cū ásuparā Juarē. Bairo cū pajīā

yaparori bero, cū ānacū ruṗoare jotu bapa buiṗu nejāārī, Herodías macōrē cō nuniṗuparā. Cō puame cō pacore cū ruṗoa ānatōrē cō neásúpo, cū cayasiro cō masíáto, iō.

¹²Cabero Juan cū cabuemirīcārā puame bairo cūrē na capajīārocarijere queti tūgori, preso jorica wiṗu etarā, cū ānacū ruṗaure neásúparā, masā opeṗu cū yarocagarā. Bairo āti yaparori bero, Jesutu etawā, tie quetiere cū quetibujurā etarā.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³Bairo Jesús na caīquetibujuro tūgo, topu caāniatacu cūmuarē ájāārī camasā manopu jāā jūgoacoámí. Bairo jāā caátiere masírī yua, ti macāā macāāna camasā puame maaru utabucura tūni ásúpa, jāā ēnota áná. Bairo áná, jāā jūgoye etayupa. ¹⁴Bairi Jesús utabucura ape nuḡōāpu pēñaeta yua, maanucāwī. Maanucārī yua, camasā capāārārē na iñawī. Bairo na cabairo, bopacooro na iñawī. Bairi na mena macāāna cariyecuna na caneatātananarē na catiowī. ¹⁵Bairo na cū caáticōāno, ñamicācāā nicoa ápú. Bairi jāā, cū cabuerā puame Jesutu etari, atore bairo cū jāā iṗwū:

—Merē ñamicā majū niña. Atopure wiiri maniña. Dope camasā capāārārē na marī áperā. Bairi ānoarē na mu árotiwa macāāpu, na majū na caugapeere na wapatirápáro —jāā iṗwū Jesure.

¹⁶Bairo jāā caīrō tūgomicūā, atore bairo jāā iṗwū:

—Aperopu na caugapeere na wapatira rotieticōāña. Mujāā majū na ugarique nuña —jāā iṗwū.

¹⁷Bairo cū caīrō tūgo, bairo cū jāā iṗwū:

—Jāā, jīcā wāmo cārō pan jororiaca, wai, puḡarācā tocārōā jāā cūgoya —cū jāā iṗwū.

¹⁸Bairo jāā caīrō: “Ato puame jeasā,” jāā iṗwū.

¹⁹Ī yaparo, camasā capāārā to caānarē taa yepapu na ruirotiwī. Bairo na caruiro iña, pan rupaa jīcā wāmo cānacā ruṗaacarē, wai puḡarā mena nee, jōbuire iñamugōjori, “Jāā mena mu ñujāñuña,” Diore qūi jēniwī. Bairo qūi jēni yaparo, pan ruṗaare carecomacā peeri, jāā, cū cabuerārē, jāā nuniwī, camasārē jāā cabatoparore bairo ī. ²⁰Bairo jāā cabatoro bero yua, nipetiro camasā caroaro uḡayapicoāma, uḡariquere narē jāā cabatoatajere. Bairo na caugatuaro bero, jāā jejáāwū piiripu na caugarugarijere. Puḡa wāmo peti ruṗore puḡa pēnirō cānacā piiri majū jāā jejáājirowu. ²¹To caāna caugaatana jīcā wāmo cānacā mil majū camasā āma, carōmia, bairi cawīmarā cūā cōñaña manoa.

Jesús camina sobre el agua

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²²Tiṗau bero, jāā, cū cabuerārē cūmuapu jāā ájāārotiwī Jesús tunu. Camasārē na cū caīñatusajotoye, ti utabucura jīnuḡōāpu cū jūgoye jāā capēñaátó bowī. ²³Bairi camasārē na iñatusajo yaparo, ūtāū buiṗu wāmucoásúpi Jesús, Diore cū jēniácú. Bairi muṗu cū cajāārō canaiotíṗau, jīcāūā ānupī Jesús ti ūtāū buiṗu. ²⁴Jāā puame merē cūmua mena tira recomacā majūpu jāā āmu. Bairo jāā caāno, oco turi puame butiuro jabewu. Wīno cūā butiuro jāā riape jāā paputunuo pocōāwū. ²⁵Bairo roro jāā cabairo, cabusuparo jūgoyeaca oco bui peari jāātu amí Jesús. ²⁶Bairo oco buiṗu cū caató iña yua, “Apei ūcū ācēmi,” iṗā, jāā, cū cabuerā uwiri bairo jāā awajawu:

—iĀni, camasocū ānacū wātī marītu atíyami! —jāā īwū.

Būtioro cauwirā ānirī bairo jāā awajawu yua.

²⁷Bairo jāā cabairo, Jesús puame jāā ī jowī:

—iTūgoñatutuaya yu yarā, Jesua yu āniña, yu uwieticōāna! —jāā īwī.

²⁸Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiwī Pedro Jesure:

—Mu, jāā Quetiupau cariape mu caāmata, mutū oco buipū yu árotiya.

²⁹Bairo cū cairō tūgo, “Jau, yutu asá,” qūiwī Jesús Pedore.

Bairo cū cairō tūgo, Pedro, jāā cūmuapu cajānaatacu puame cūmuare ruirī oco buipū Jesutu ámiwī. ³⁰Bairo ámasīmicūā, wīno būtioro cū cañnarō capapunemorō, tūgoña uwirique Pedore etawu. Eta yua, ruacōā ruinutuami. Bairi atore bairo qūi awajawī Pedro Jesure:

—iYu Quetiupau, yure ñei asá! iRua ácú yu baiya!

³¹Bairo cū cairō tūgo, jicoquei Jesús cū wāmo ñujori Pedore cū ñewī. Nerī yua, atore bairo qūiwī:

—Yu yau, ijirīácá majū yu mena mu tūgoñatutuaya! ĩNopēi, “Yu ámasiēcū,” mi tūgoñaati? —qūiwī Jesús Pedore.

³²Bairo cūmuapu na caájāārō, wīno puame papujānacoapu yua. ³³Bairo cabairo ĩña, jāā, cūmuapu caāna puame Jesutu rupopaturi mena etanumuri cū jāā irowu:

—iCariape Dios macū majū mu āniña! —cū jāā īwū Jesure.

Jesús sana a los enfermos en

Genesaret

(Mr 6.53-56)

³⁴Bairo pēñaáná, utabucura ape nugōāpu jāā etawu, Genesaret cawāmecuti yepapu. ³⁵Bairo jāā caetaro ĩña, to macāāna puame Jesure

qūiñamasiwā. Bairi cū caetarije quetire ti yepa nipetiropu quetibujū batoyupa, cariayecunarē na caneatíparore bairo ĩrā. ³⁶Bairi na puame, Jesutu eta, atore bairo tūgoñañupā: “Cū jutiro yapa ũno cūārē marī capāñaata, marī caticoagarā,” ĩ tūgoñañupā. Bairo pānarīqūērē būtioro cū jēniwā. Bairo cariayecuna tocānacūā cū jutiro yapare capāñarā caticoama.

Lo que hace impuro al hombre

(Mr 7.1-23)

15 ¹ Cabero etawā fariseo* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena. Na puame Jerusalén macāpu caatíatana āma. Atore bairo qūiwā Jesure:

²—ĩNopēirā mu cabuerā marī ñicūjāā ānana na caroticūrīqūērē bairo na áperiyati? Coseetiyama na wāmorirē na caugaparo jūgoye — qūiwā Jesure.

³Bairo na cairō tūgo, atore bairo na ĩ jēniñawī Jesús:

—ĩNopēirā mujāā cūā mujāā caátinucūrījērē būtioro borā, Dios marirē cū caroticūrīqūē puamerē mujāā áperinucūñati? ⁴Dios puame atore bairo marī rotiyupi: “Mujāā pacuare mujāā cairoaro yu boya. Ni ũcū cū pacure, o cū pacore roro cū caīata, cū mujāā pajīārocacōāgarā,” ĩ quetibujū cūñupī Dios. ⁵Bairo cū caicūmiatacūārē, mujāā puame ricaati mujāā quetibujuya camasārē. Atore bairo mujāā ĩña: “Ni jīcāū ũcū cū pacure, o cū pacore, ‘Yu yaye nipetirijere merē Diore cū yu uniapū. Bairi mujāā cabopacarijere yu nunimasīētīña,’ cū caīata, ñurō. ⁶Bairi ni jīcāū ũcū tore bairo caī ānirī, cū pacure, o cū pacore cū cajuátinemorō átirotietiya,” mujāā ĩ quetibujuya.

Bairo ī quetibujurā, Dios marirē cū caroticūrīqūērē cajānarotirārē bairo mujāā baiya. Bairo caquetibujurā ānirī netōjānurō mujāā boya mujāā caātinucūrījē mujāā ya wāme puamerē. 7iCaītopairā majū mujāā āniña! Dios puame Isaiás ānacū cū cawoaturica pūrōpu mujāā ūnarē cū caīquetibujū netōjūgoyeticūrīcārōrē bairo mujāā baimajūcōāña. Atore bairo īnupī Dios mujāārē:

8 ‘Ati poa macāāna na busurique mena yure caīroarārē bairo baiyama.

Bairo baimirācūā, na yeri na catūgoñarījēpu ricaati baicōāñama.

9 Na puame, “Camasā na carotirique puamerē Dios cū caquetibujaroticūrīqūē netōjānurō caānimajūrījē niña,” caīrārē bairo buenucūñama.

Bairo cabuerā na caānoi, yure na cañubuegarīje dope bairo ātimasīā maa,’

īnupī Dios mujāā cabaīpeere —na ī quetibujūwī Jesús fariseo majārē.

10Ī quetibujū yaparo, camasārē na piineñorī, atore bairo na īwī Jesús:

—Tūgopeoya yu yaye quetibujuriquere. Tiere tūgomasīña:

11 Camasā na caugarije wapa jūgori mee carorā niñama. Na majūā rorije na yeripū na catūgoñanucūrījē jūgori roque carorā niñama —na ī quetibujūwī Jesús.

12Bairo cū caīrō tūgo, jāā, cū cabuerā puame cūtu etari, atore bairo cū jāā īwū:

—Bairo mu caīrō, fariseo majārē tūgoasio joroque na mu āticupū —cū jāā īwū.

13Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā īwī:

—Wesepū moetie camasā na caoteetiere, to majū caputirijere wārocanucūñama. Torea bairo yu Pacu umrecoo macāācū camasā tocānacāū cū yarā caāmerārē na beseregumi.

14Bairi fariseo majā na caīrījērē tūgopeoeticōāña. Na puame cacaapee māna, aperā na bapa cacaapee māna cūārē, “Mujāārē jāā jūgogarā,” caīrārē bairo niñama. Ni jīcāū ūcū cacaapee mácū puame, apeī cū bapa cacaapee mácūrē, “Mu yu jūgogu,” cū caīata, na puagarāpu operū rocajācōābujiorāma —jāā ī quetibujūwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

15Bairo cū caīrō tūgomicūā, tūgomasīēmi Pedro. Bairi atore bairo qūīwī Jesure:

—Ape wāme īcōnarī jāārē mu caquetibujurije, ¿dope bairo īgaro to īnati?

16Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús Pedrorē:

—¿Mujāā cūā yu yaye quetire mujāā tūgomasīētīñati? 17-18 Nipetiro camasā na caugarije tocānacā wāme puame na paaropū yuaya. Yuari yua, cabero netōcoaya. Na caugarije mee na yeri pūna to royetuo joroque na ātiya. Roro na catūgoñarījē jūgori roque carorije caānarē bairo na īñañami Dios. 19Camasā na yeripū roro na catūgoñarījē jūgori aperārē na pajīāreyama. Aperā na nūmoa mee, o na manapūā mena mee roro āniñama. Cawāmarā cawāmojiyaena cūā bairoa roro ānajē cūtiyama. Tunu bairoa aperā jerutiya. Aperā mūnana īñama. Aperā busupaiyama. 20Bairo camasā na yeripū roro na catūgoñarījē jūgori roro ātiyama. Bairo na wāmorī coseena na caugarije wapa mee, roro na caātie jūgori carorije caānarē bairo na īñañami Dios —jāā ī quetibujūwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Una extranjera que creyó en Jesús
(Mr 7.24-30)

²¹Ī quetibujū yaparo, topu cañniatacu Tiro, Sidón cawāmecutopu ámí. ²²Topu cū caetaro, ape yepa macāacō, Canaán na caĩrī yepa macāacō puame Jesutu etawō. Bairo etari, busurique tutuaro mena bairo qūiwō Jesure:

—iYū Quetiupau, David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña! iYū macō wātī yeri pūnarē cūgoyamo! —qūiwō Jesure.

²³Jesús puame cō yemi. Bairo cū cayueto ñna, jāā, cū cabuerā puame cūtu etari, atore bairo cū jāā ĩwū:

—Aperopu cō árotiya. Awajari jāā berore usayamo. Awaja jānaētīñamo — cū jāā ĩwū Jesure.

²⁴Bairo jāā caĩrō tūgo, atore bairo jāā ĩwī:

—Ape poa macāānarē yu juátinemo rotiemí Dios. Yu yarā, israelita* majā jeto, oveja* nuricārā cayasiricarārē bairo caānarē yu juátinemorotiwī Dios —jāā ĩwī Jesús.

²⁵Bairo cū caĩmiatacūārē, carōmio puame rupopaturí mena etanumurí atore bairo qūiwō Jesure:

—iYū Quetiupau, yu juátinemobojaya! —qūiwō.

²⁶Bairo cō caĩrō tūgo, bairo cō ĩwī:

—Mua, israelita yao mee mu āniña. Bairi mu yu cajuápata, jicāū, cū pūnaa na caugarije pan rupaare ēmarí cū wii yaiare canureire bairo yu átibujiou — cō ĩwī.

²⁷Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūiwō.

—Bairoa mu átibujiou baiɸa. Bairo mu caĩmiatacūārē, bairāɸa cawīmarā na caugawerije yeparu cañarījēcārē uganucūñama wii yaia cūā. Bairi na caugaricarocarē bairo yu mu juátigu petoaca —qūiwō carōmio Jesure.

²⁸Bairo cō caĩrō tūgo, bairo cō ĩwī:

—Mua, yu mena mu tūgoñatutua netōmajūcōāña. iBairi yu mu cajēnirōrē bairo to baiáto! —cō ĩwī.

Bairo cū caĩrō, jicoquei caticoamo, cananea yao macō, wātī yeri pūna cacūgomiataco puame yua.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹Bairo topu cañniatacu Jesús acoámí Galilea utabucura tupu tunu. Topu eta, tira tūni ũtāūrē wāmucoámí. Bairi topu tuanumuetawī. ³⁰Bairo topu cū caruiro, camasā capāārā na yarā cariyecunarē cūtu na ne etawā. Na mena macāāna jicāārā caāmasiēna āma. Aperā cacaapee ĩñamasiēna āma. Aperā carupayurirí āma. Aperā cabusena āma. Aperā capee riayecuna āma. Bairi na yarā puame Jesús rupori tuaca na cūrā etawā. Bairo na caáto ĩña, Jesús puame na catiowī. ³¹Bairo na cacatiro ĩñarā, to macāāna puame ĩña acucacoama. Cabusumasīētīmiatana merē busumasīwā. Tunu bairoa carupayurirí cañnimiatana merē catipeticoama. Caāmasīētīmiatana merē āmasīwā. Tunu bairoa caĩñamasīētīmiatana cūā merē caroaro ĩñamasīcoāma. Bairo na cacatiro ĩñarí cū basapeojūgowā to macāāna, jāā, Israel macāāna jāā caĩrou Diore.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres
(Mr 8.1-10)

³²Cabero Jesús puame, jāā, cū cabuerārē piijowī. Bairo jāā caetaro ĩña, atore bairo jāā ĩwī:

—Ānoa camasā merē itia rūmu majū yu mena nicōāñama. Ñe ũnie majū ugarique cūgoetiyama. Bairi bopacooro na ñiñaña. Jicoquei na yu tunuo jogaetiya mai. Caugarique ugaenarē na yu catunuojoata, áwēpūētībujiorāma,

na ya wiiripure áná. Bairi na marí
ugarique nuto —jää iwí.

³³Bairo cū cairō tūgo, atore bairo cū
jää iwū:

—Ánoa camasā capāārā niñama.

Tunu atopu wiiri maniña. Bairi, ñoopu
marí bocarāti ugarique, paio narē
marí canupeere? —cū jää ī jēniawū.

³⁴Bairo jää cairō, Jesús puame jää
ñemowí tunu:

—Pan rupaa, ñnocānacā rupaa majū
mujāā cūgoyati?

Bairo cū cairō, atore bairo cū jää iwū:

—Jää, jīcā wāmo peti puga pēnirō
cārō pan rupaaca, wai jīcārācā jeto
tocārōā jää cūgoya —cū jää iwū Jesure.

³⁵Bairo jää cairō tūgo, camasārē
yepapu na ruirotiwí. ³⁶Bairo na caruiro
iña, tie pan jīcā wāmo peti puga pēnirō
caāni rupaare, wai mena nerī, Diore,
“Jää mena mu ñujāñuña,” qūi jēniwí.
Bairo qūi jēni yaparori bero, tie pan,
bairi wai cūārē carecomacā peeri bero,
jää, cū cabuerārē jää nuniwí, camasārē
jää batoroti. ³⁷Bairo jää caato yua,
nipetiro camasā caroaro ugayapicoáma,
ugarique jää cabatoatajere. Bairo na
caugatuaro bero, jää jejáwū piiripu
na caugarugarijere. Jīcā wāmo
peti puga pēnirō cānacā piiri majū
jää jejájirowu yua. ³⁸To caāna
caugaricarā puame baparićānacā mil
majū camasā āma, carōmia, bairi
cawīmarā cūā cōōña manoa. ³⁹Cabero
Jesús puame camasārē, “Yū áya,” na
ī yaparo, cūmuarē ájāwí. Bairo cū
caátáje uwiro bero yua, Magadán
cawāmecuti yepapu jää acoápú yua.

**Los fariseos y los saduceos piden
una señal milagrosa**
(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

16 ¹Bairi Magadán yepapu cū
caāno, Jesús cū caátiere iñarí
busujāgamirā, cūtu etawā fariseo,*

bairi saduceo* majā mena. Bairo
etarā, dise ũnie átijēnoriquē ũmurecōo
macāājērē Jesure cū áti iñorotimiwā.

“¿Cariape Dios cū carotijoricu majū cū
ānicuti?” ĩrā, bairo cū átirotimiwā.

²Jesús puame na yeripu roro na
catūgoñarījērē masicōāwí. Bairi
atore bairo na iwí: “Ūmurecōo
cajuārocajāato iñarā, ‘Ñamirōcā caroa
rūmu ānigaro,’ mujāā ī masīña. ³Tunu
bairoa cabusuripau caāno, oco buseri
cañirō iñarā, ‘Oco rūmu ānigaro,’
mujāā ī masīña. Bairo caoco ocapeere,
bairi caasipee cūārē bairo cañamasirā
nimirācūā, ñnopēirā Dios ati yūteare cū
caátīānie puamerē mujāā masīētīñati?
⁴Ati yepa macāāna, āme caāna,
caroaro Dios mena ānimasīētīñama.
Jīcā rūmu cū boo, ape rūmu cū
boetiayama. Átijēno iñoriquē jetore
boyama. Bairo na cabomiatacūārē,
tiere na áti iñootigumi Dios. Merē
na quetibūju cūñupí Jonás ānacū cū
cabairiquere,” na ĩ quetibūjūwí Jesús.
Ī quetibūju yaparo, acoámí.

La levadura de los fariseos
(Mr 8.14-21)

⁵Cabero Jesús, jää, cū cabuerā
utabucura ape nugōāpu jää ápú tunu.
Mai, jää caugapee, pan rupaare
masiriticōārī jää jeápéwu. ⁶Bairo jää
cabairo, Jesús puame bairo jää iwí:

—Tūgoya mujāā. Fariseo, saduceo
majā yaye levadura,* pan pairica na
cawauorijere boeticōāña —jää iwí.

⁷Bairo cū cairō tūgo, jää, cū
cabuerā, atore bairo jää āmeo iwū jää
majū:

—iPan rupaa marí cajeatfūbujioatajere
marí masiriticūūpā! Bairi bairo marí
iimi —jää āmeo iwū.

⁸Jesús puame masicōāwí jää
caāmeoīrījērē. Bairi atore bairo jää
ñemowí tunu:

—¿Nopēirā, “Pan rupaa na cajeatibujioatajere na masiritiupari,’ ĩgu ĩcūmi Jesús,” mujāā āmeo ĩñati? Bairo mee ĩgu ñiña. iYũ mena mujāā tũgoña tutuaetimajũcõãña! 9 ¿Mujāā tũgoña masiētĩñati mai? ¿Yoaro mee mujāā masiriticoayati yũ caátijēñoriqũerē? Pan rupaa, jicā wāmo cānacā rupaa jetore cũgomicũā, caũmũa jicā wāmo cānacā mil majũ na uga yapicoao joroque na yũ ápu. Tiere mujāā ĩñawũ. Bairo caĩnarĩcārā ānirĩ cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majũ mujāā jejāājirori? ¿Tiere mujāā masiriticoayati? 10 Tunu bairoa ape rũmu pan rupaa, jicā wāmo peti puğa pēnirõ cānacā rupaa jetore cũgomicũā, caũmũa baparicānacā mil majũ na uga yapicoao joroque na yũ ápu. Tie cũārē mujāā ĩñawũ. Bairo caĩnarĩcārā ānirĩ cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majũ mujāā jejāājirori? ¿Tiere mujāā masiriticoayati? 11 Mujāā masiritiena. Bairi, ¿nopēirā, “Pan rupaa na cajeatibujioatajere na masiritiupari,’ ĩgu ĩcūmi Jesús,” caĩrārē bairo mujāā āmeo ĩñati? —jāā ĩwĩ.

12 Bairo cũ caĩrõ tũgo, jāā tũgoñamasiwũ cũ caĩgarijere: “Fariseo, saduceo majā mena levadura, pan pairica na cawaurijere mujāā boepa,’ ĩricārõ ũnorēā, ‘Ricaati na caquetibujurijere mujāā boepa,’ marĩ ĩgu ĩcūmi Jesús,” jāā ĩ tũgoñamasiwũ, jāā, Jesús cũ cabuerā yua.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

13 Cabero Cesarea de Filipo na caĩrĩ yepapu Jesús etari bero, atore bairo, jāā, cũ cabuerārē jāā ĩwĩ:

—¿Noa ācūmi Camasā Jũgocure, yũ na ĩnucũñati? —jāā ĩ jēniñawĩ.

14 Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo cũ jāā ĩwĩ:

—Jicārā ĩñama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā ĩnucũñama: “Elías ānacũ tunu catiri ācūmi,” miñama. Aperā ĩnucũñama: “Jeremías, o apei profeta* ānacũ tunu catiri ācūmi Jesús,” minucũñama —cũ jāā ĩ quetibujũwũ Jesure.

15 Bairo cũ jāā caquetibujuro bero, atore bairo jāā ĩ jēniñanemowĩ tunu: —¿Mujāā ate? ¿Noa ācūmi yũ mujāā ĩnucũñati? —jāā ĩwĩ.

16 Bairo cũ caĩrõ tũgo, Simón Pedro puame bairo qũiwĩ Jesure:

—Mũa, Mesías,* Dios macũ, tocānacā rũmu cañnicõāninucũĩ macũ majũ mu āniña —qũiwĩ.

17 Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũiwĩ Jesús Pedroro:

—Cũā yũ āniña. Camasā puame yũ cañnierē mu masiõētĩñama. Yũ Pacu, umrecóo macācũ roque mu masiõñupĩ tiere. Bairi useanirĩ āña mu, Simón, Jonás macũ. 18 Tunu atore bairo murē ñiña: Āmea, “Pedro” mu yũ wāmetiya. Mu wāme cawāma wāme puame Pedro “ũtā” ĩgaro ĩña. Bairi noa ũna murē bairo catũgoñatutuarā ũna, yũ ya poa macāāna na ānio joroque na yũ átigu. Bairo caāna ānirĩ yasietigarāma. Yũ mena ānicõānucũgarāma tocānacā rũmũa. 19 Tunu Dios cũ carotiripau macāānarē caátijũgou majũ mu yũ cũgu. Bairo caācũ ānirĩ ati yepa ācũ, “Dios umrecóo macācũ marĩrē cũ caátirotirije ñiña,” o “Cũ caátirotietie ñiña,” mi quetibuju besemasĩgu Dios yarārē —qũiwĩ Jesús Pedroro.

20 Cabero, jāā, nipetiro Jesús cũ cabuerārē atore bairo jāā ĩwĩ: “Mesías yũ āniña. Bairapua, cũ, yũ cañnierē na quetibujueticõãña aperā camasārē mai,” jāā ĩwĩ.

Jesús anuncia su muerte

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹Tipau bero, jáã, cū cabuerārē Jerusalēpu cū caápére jáã quetibuju jūgonutuámí. Jáã quetiuparā cabutoa camasírā, bairi Dios cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi sacerdote* majā quetiuparā cūã, popiye cū baio joroque na caátipeere jáã quetibuju jūgonutuámí, cūrē na capajīārōtipee majūrē. “Bairo yu na caátimiatacūārē, itia rūmu bero yu caticoagu tunu,” jáã īwī. ²²Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame jōjāñurō Jesure cū neámí. Topu eta, bairo qūi jūgoyupu Jesure:

—iYū Quetiupau, mu caīrōrē bairo boecumi Dios! iMu caīrōrē bairo to baieticōāto! —qūīñupū.

²³Bairo cū caīrō tūgo, Jesús puame Pedrove cū āmejore īnarī, atore bairo qūīñupū:

—iÁcúja wātī Satanás! iBairo mu caīrō roro yu cabaipere cabusujānemourē bairo miña! Dios cū catūgoñarōrē bairo mee, camasā na catūgoñarōrē bairo mu tūgoñaña, bairo yu mu caīata —qūīñupū Jesús Pedrove.

²⁴Cabero Jesús, jáã, cū buerārē atore bairo jáã īwī:

—Ni cabou, yu cabuei caānigau, cū majū cū caátigamirījērē piticōāgumi. Yu carotirore bairo jeto roque átigumi tocānacā rūmua. Popiye baimicūã, yu yaye quetire jānaetigumi yu cabuei caānigau puame. ²⁵Bairo tunu caūmu apei cū caānie puamerē mairī, yu yaye quetire jānacōāgumi. Bairo cabai ānirī yasicoagumi yua. Apei, yu yaye quetire cajānaecu roque netōcoagumi. Cūrē na capajīārōcacōāmiatacūārē, caticōã āninucūgumi tocānacā rūmua. ²⁶Tunu caūmu apei ati yepa macāājē nipetirije merē cūgoyami, cū caborije

caāno cārō. Bairo cūgomicūã, Diore cū tūgoñaētiñami. Bairo catūgoñaecu ānirī cū cariaatato bero, Dios mena āmerīgumi. Bairi dope baieto paio cū cacūgorije puame. Wapa maa tie ati umurecō macāājē, Diore cū camasētīcōāta. ²⁷Yu, Camasā Jūgocu, ati yepapu yu Pacu cū camasírījē mena nemo yu tunuetagu. Ángelea majā, yu Pacutu macāāna mena nemo yu tunuetagu. Ti rūmu puamerē ati yepa macāāna tocānacūpūrea na caātatorea bairo na cūrē na yu átigu. ²⁸Cariape mujāārē yu quetibujuya: Mujāã jicāārā, ato caāna, mujāã cariaparo jūgoye yu, Camasā Jūgocu, quetiupau reyre bairo yu caetatore mujāã īnamajūcōāgarā.

La transfiguración de Jesús

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 ¹Cabero jicā wāmo peti jicā pēnirō cānacā rūmurī bero Pedrove, Santiagore, bairi cū bai Juarē na piámí Jesús ūtāũ caūmuarīcu buipū. ²Bairo topu na caāno, Jesús puame cū cabaurije wasoacoasupū. Cū riape puame asiyo buacoasuparo, muipū umureco macāacū cū caasiyare bairo. Baicōã, cū jutiro cūã botiro baicoasuparo. ³Bairo cū cabaiāno, Moisés ānacū, Elías ānacū mena buiaetayuparā. Bairo buiaetarā yua, Jesús mena busupēni nucūñuparā. ⁴Bairo na caīāno, Pedro puame atore bairo qūīñupū Jesure:

—Yu Quetiupau, iatopu marī caāno nūmajūcōãña! Bairi, “Jau,” mu caīata, itia wiipāirīcā majū mujāārē jáã qūēnobjagarā. Jicā wii mu ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii Elías ya wii mujāārē jáã qūēnobjagarā —qūīñupū Pedro Jesure.

⁵Bairo cū caīāno, buseriwo caasiyabatori poa atí, na pauma

tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojää puame cayusropu añuparā. Bairo āna, busurique buseriwo watoapu cabusuocajorijere tūgoyuparā. Atore bairo īñuparō: “Āni, yu macū, yu camai majū niñami. Cū caátianierē niñajesoya butioro. Cū yaye busuriquere tūgousaya,” ī ocajoyuparo jōbuipū.

⁶Bairo caĩrō tūgo, Jesús cū cabuerā puame yepapu mubia cūmucoásuparā. Tūgocōā maniásuparā yua. ⁷Bairo na cabairoi, Jesús puame natu atí, na pāña, atore bairo na īñupū:

—Yu yarā, wāmūnucāña, uwieticōāña —na īñupū.

⁸Bairo cū caĩrō tūgo, īñajoyuparā. Elías, Moisés cūā mañuparā yua. Jesús jeto nucūñupū.

⁹Cabero ūtāūrē na caruiatō, atore bairo na īñupū Jesús Pedrojääre:

—Āme mujāā cañāatajere aperārē na mujāā quetibujuetigarā mai. Cabero yu, Camasā Jūgocu, cariacoatacu nimicūā, yu cacatiro bero roque na mujāā quetibujugarā —na īñupū.

¹⁰Bairi cabero atore bairo qūī jēniñañuparā Pedrojää Jesure:

—Moisés ānacū cū caroticrīqūērē cajūgobueri majā bairo īñama: “Dios cū cajopau ati yepapu cū caetaparo jūgoye Elías ānacū catiri etanemogumi tunu,” īñama. ¿Nopēirā bairo na ī quetibujuyati camasārē?

¹¹Bairo na caījēniñarō, atore bairo na ī quetibujuyupu Jesús:

—Na caĩrōrē bairo atījūgogumi jīcāū Elías ānacūrē bairo caācū. Cū puame nipetirijere quēnojūgogumi. ¹²Cariape mujääre niña: Elías ānacūrē bairo caācū merē etawī. Bairo cū caetamiatacūārē, “Cūā niñami Elías ānacūrē bairo caācū,” qūī masīēma camasā puame. Bairi ricaati noo na caborore bairo cū āma. Torea bairo yu, Camasā Jūgocure

popiye yu baio joroque yu átigarāma —ī quetibujuyupu Jesús Pedrojääre.

¹³Bairo cū caĩrō tūgo, Jesús cū cabuerā masīcoasuparā. “Juan el Bautistare īgu īcūmi Jesús, Elías ānacūrē bairo caācū caetamirīcū majū cū caīata,” ī tūgoña masīcoasuparā.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴Bairo cabero camasātu na caetaro, jīcāū caūmu rupopaturi mena Jesutu etanumurī qūiroawī. Bairo qūiroari atore bairo qūīwī caūmu Jesure:

¹⁵—īYu Quetiupau, yu macūrē cū bopaca īñaña! Ōnama riaye mena riamecū baiyami. Bairo bairi, butioro popiye baiyami. Capee majū wātī peeropu cū jūgorocajoe ānucūñami. Ape rūmurā riapu cū jūgorocañua mecūnucūñami. ¹⁶Bairi mū cabuerā tūpu cū yu neatímiapū. Na puame cū netōōmasīētīñama —qūīwī capacu Jesure.

¹⁷Bairo cū caĩrō tūgo, bairo na īwī Jesús to macāñanarē:

—īMujāā, ati yepa caña Dios cū camasirījērē cariape mujāā tūgoetimajūcōāña! Bairo mujāā cabairoi, yu tūgoña yapapujāñuñā. ¿Nocārō yoaro mujāā mena yu ānibujocuti? Jau, toroque cawāmaurē ato puame cū neasā —na īwī Jesús.

¹⁸Bairi wātī yeri pūna cawāmaurē caroyetuoricure cū acuwijowī. Bairo cū caátō, cawāmau puame jicoquei caticoami yua.

¹⁹Cabero aperā na camano, jāā jeto āna, atore bairo Jesure cū jāā ī jēniñawū:

—¿Nopēirā wātī yeri pūnarē jāā acurocawijoyo masīētīcuti? —cū jāā īwū, jāā, Jesús cū cabuerā puame.

²⁰Bairo jāā caĩrō tūgo, atore bairo jāā īwī:

—Dios mena mujāā tūgoña tutuaetimajūcōāña. Cariape mujāārē ñiña: Mostaza* cawāmecutii apeaceā, ōcā apeaceā majū ñiña. Tiacarē bairo petoaca Dios mena mujāā catūgoñatutuata, ūtāūrē etari, “Wāāti, aperopu etanucārōjā,” mujāā caīata, mujāā caīrōrēā bairo baibujioro ti ūtāū puame. Aperopu ágaro. Bairi dise mujāā caátimasīētīē manigaro, Dios mena mujāā catūgoñatutuata. ²¹Wātīā, jō caāniatacure bairo caānarē na mujāā caárotigata, cajūgoye ugarique betiri mujāā jēniñubuegarā Diore —jāā ī quetibujūwī Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²²Ape rūmu Galilea yepapu Jesús mena jāā caāñesēārō, atore bairo jāā ī quetibujūwī tunu:

—Yū, Camasā Jūgocu, yū ñerotiecogu camasārē. ²³Bairi yū pajīārotiecogu. Bairo yū na capajīārocacōāmiatacūārē, itia rūmu bero yū caticoagu tunu —jāā īwī.

Bairo cū caīrō tūgo, jāā puame butioro jāā tūgoña yapapuawu.

El pago del impuesto para el templo

²⁴Bairi Capernaum na caīrōpu Jesús mena jāā caetaro, templo* wii macāāna camasā yaye dinerore jejobojari majā puame Pedre qūñnarā etayuparā. Bairo etarā, atore bairo qūñuparā:

—¿Mujāārē cabuei, Dios ya wii macāājē caānipeere cū wapa joeticuti? —qūñ jēniñañuparā Pedre.

²⁵Bairo na caīrō tūgo, bairo na īñupū Pedro:

—Wapa joumi.

Ī yaparou, wiire jāāñupū. Bairo Jesure cū caībusuparo jūgoyea, Jesús puame qūñupū Pedre:

—¿Dope bairo mu tūgoñañati, Simón? Ati yepa macāāna quetiuparā, ¿noa ūnarē dinero, impuestore* na jēninucūñati? ¿Na ya yepa macāānarē, o ape yepa macāāna puamerē na jēninucūñati?

²⁶Bairo cū caīrō, Pedro puame qūñupū:

—Ape yepa macāāna puamerē jēninucūñama.

Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūñ quetibujū nemoñupū tunu Jesús Pedre:

—Bairoa átinucūñama. Na ya yepa macāāna puamerē wapati rotietinucūñama. ²⁷Bairo marī puame cawapatietibujioaparā caāna nimirācūā, marī wapatigarā bairāpua, roro marīrē na catūgoñaetiparore bairo īrā. Bairi utabucurapu waiweija. Mu capajīājūgoure cū riserore tūgāpā átiri, jicā moneda tiire mu bōcagu. Ti tii mena mu wapatigu marī pugarā yaye wapare cajēñirārē —īñupū Jesús Pedre.

¿Quién es el más importante?

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 ¹Tipau caāno jāā, Jesús cū cabuerā cūtu etarā, atore bairo jāā ī jēniñawū:

—¿Ni majū cū ānicuti jicāū Dios cū carotimasīrīpau macāācū, caānimajūūrē bairo caācū? —jāā ī jēniñawū Jesure.

²Jesús puame bairo jāā cañjēniñarō tūgo, jicāū cawīmaurē cū piijowī. Cū piijo yua, jāā watoapu cawīmaurē cū nucōwī. ³Bairo átiri, atore bairo jāā īwī:

—Cariape mujāārē ñiña: Mujāā, yu cabuerā, āni cawīmaurē bairo tūgoñarīqūē cutiri mujāā yerire mujāā cawasoaticōāta, Dios cū carotimasīrīpaure mujāā jāāetigarā.

⁴ Ñani, cawĩmau puame cū pacu mena tũgoñatutuamajũcõañami. Cũrẽ bairo Dios mena mujãã cabairo yu boya. Bairi ni jĩcãũ ùcũ Dios mena cū catũgoñatutuanemoata, Dios puame cū carotimasĩrĩpaure cañimajũũ cū ãnio joroque cū átigumi. ⁵ Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ, yu yaye quetire tũgousari, ãni cawĩmaurẽ bairo caacũrẽ cū camaiata, yure camairẽ bairo cū ñĩñagu.

El peligro de caer en pecado

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ “Ni jĩcãũ ùcũ apei yu mena catũgoñatutujũgoure, cū tũgomawijiao joroque cū caápata, roro majũ baigumi Dios cū caĩñabesepa rũmu caetaro. Jĩcãũ, ùtãã capairica mena cū wãmurẽ jiyaturi, ria capairiyaru na carurocaricure bairo netõjãñurõ popiye baigumi cū ùcũ ti rũmurẽ. ⁷ ¡Ati yeparu mujãã catũgoñarĩjẽ mujããrẽ caroyeturije capee ñiña! Bairoa nicõãgaro tocãnacã rũmu ati yeparu mujãã caãno. ¡Bairo cabairo jũgori bopacooro netõrõ na baio joroque na átigumi Dios ati yeparure camasãrẽ roro cajũgoátiri majã roquere!

⁸ “Bairi mujããrẽ ñinemoña tunu: Ni mujãã mena macããcũ cū wãmorĩ mena jũgori carorije jetore átinucũmi. O cū rupori mena jũgori caroropu ánucũmi. Bairo cū wãmorĩ mena jũgori roro caátipai, o cū rupo mena jũgori carorije caãna na caãnopu caápai cū caãmata, apei cū wãmorĩrẽ, o cū ruporire capajurere ecoricure bairo cū caãno, ñuña. Cũ rupau macããjẽ cũgoetimicũã, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujãñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netõõgumi Dios, tore bairo roro cū cabairijere cū caátijãnata yua. Cũ wãmorĩ, o

cũ rupori roro cū átio joroque caátie mena cũgori roro peeropu cū capopiye tãmũoata roque, ñuetibujioro, yũra.

⁹ Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ cū caapee mena jũgori carorije macããjẽ jetore ñnanucũmi. Bairo cū caapee mena jũgori carorije macããjẽrẽ caĩñapai cū caãmata, apei cū caapeere cawero caericure bairo cū caãno, ñuña. Bairo jĩcã ùno caapea cũgoetimicũã, Diotu cū caátó ñujãñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netõõgumi Dios, tore bairo carorije macããjẽrẽ cū caĩñajãnaata yua. Cũ caapee roro cū átio joroque caátie mena cũgori roro peeropu cū capopiye tãmũoata roque, ñuetibujioro, yũra. Bairi roro mujãã caátinucũrĩjẽrẽ jãnacõãña.

La parábola de la oveja perdida

(Lc 15.3-7)

¹⁰ “Tunu bairoa mujããrẽ ñiña: Cawĩmarãrẽ, cabũgoro macããnarẽ bairo na ñnaeticõãña. Na cũãrẽ na mujãã canucũbugoro boya. Cariape mujããrẽ ñiña: Narẽ caĩñaricãñugõrĩ majã ángelea* puame na cabairijere yu pacu Dios umũrecó macããcũrẽ cū quetibujunucũñama. ¹¹ Torecu, yu, Camasã Jũgocu, yu arú, camasã cayasibujiorãrẽ na netõũ acú.

¹² “Tũgopeoya mai. Jĩcãũ, cien ovejare* cacotei jĩcãũ na mena macããcũ oveja cū camawijiyasicoápa, ¿jicoquei cū macãũ áperibujioucuti? Jicoquei cū macãũ ácoabujioumi. Noventa y nueve caãnarẽ ñnotaricaropu cũcõã, apei cayasiatacure cū macãũ ábujioumi. ¹³ Bairi oveja cayasiatacure cū cabocaata, caroaro useanibujioumi. Aperã camawijiaetiatanarẽ na cū causeanirõ netõrõ cū useanibujioumi, cayasiatacure cū cabocaata. ¹⁴ Torea

bairo ānoa cawīmarā mena macāācū jīcāū ūcū cū cayasiro boetiyami yu Pacu ūmurecōo caācū puame,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

Cómo se debe perdonar al hermano
(Lc 17.3)

¹⁵Ī quetibuju yaparo, atore bairo jāā ī nemowī tunu: “Ni jīcāū ūcū mujāā yau, roro mujāārē cū caápata, cūtu átīri cū quetibujuya, aperā na catūgoetopu. Bairo cū puame mujāā caīrījērē cū catūgousaata, jīcā yerire bairo cacūgorā mujāā tuagarā yua. ¹⁶Bairo mujāā caīrījērē cū catūgogaeticōāta roque, apei mujāā yau, jīcāū, o pugarārē na piya. Bairo na caetaro ñña, na mena átīri, roro mujāārē caátiatacure mujāā quetibuju nemogarā tunu, cū mujāā caīrījērē aperā pugarā, o itiarā na catūgoparore bairo ĩrā. ¹⁷Bairo mujāā caquetibujūqūēnogamiatacūārē, cū puame jīcā nūgōā cū catūgogaeticōāta, ñbueri majārē na quetibujuya. Torea bairo tunu na caquetibujūriyere cū catūgogaeticōāta, Diore camasiēcūrē bairo qūñnacōāña yua. O romano* majārē camasā yaye dinerore cajejobojari majārē bairo qūñnacōāña.

¹⁸“Cariape mujāārē ñña: Dios cū carotimasīripau macāānarē caátijūgorā mujāārē yu cūña. Bairo caāna ānirī ati yepa āna, ‘Dios ūmurecōo macāācū marīrē cū caátīrotirije ñña,’ o ‘Dios cū caátīrotietie ñña,’ mujāā ī masīgarā Dios yarārē.

¹⁹“Apeyera tunu mujāārē ñinemoña: Noa ūna mujāā mena macāāna pugarāpua jīcā yerīcunarē bairo dise ūnie mujāā caborijere Diore mujāā cajēniata, mujāā caīrōrēā bairo mujāā átibojagumi yu Pacu Dios, ūmurecōo macāācū. ²⁰Yu yarā yu yaye busūriquere na cañubuenañarōpu

caāno cārō na mena yu ānigu. Pugarā, o itiarā jeto na caāmata cūārē, na mena yu ānigu,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

²¹Bairo jāārē cū caīquetibujuyaparoro, Pedro puame Jesutu atī, atore bairo qūī jēñiñawī: —Jāā Quetiupau, yu yau roro yu cū caápata, ĩnocānacāni majū cū mena yu busuqūēnocuti? ĩJīcā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū bairo yu átīcuti? —qūī jēñiñawī Pedro Jesure.

²²Bairo cū caījēñiñarō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús Pedrorre: —Baipua, tore bairo mee mujāā yu átīrotiya. Siete por setenta cānacāni majū cū mujāā busuqūēnogarā, ñña —qūīwī.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³Ī quetibuju yaparo, ape wāmerē ĩcōñarī bairo jāā ī quetibujuwī tunu: “Dios cū carotimasīripau atore bairo ñña: Jīcāū quetiupau rey* cū ūmua cūrē cawapamorā dinerore na catunurō boyupu. ²⁴Bairo boñ, cūtu na pijoneñojūgoyupu, na mena qūēnogu. Bairo jīcāū cū capiijōjūgoñ paio capee millones majū cū wapamoñupū. ²⁵Cū puame dope bairo cū átiwapatimasīēsupū tie cū cawapamorījērē cū quetiupare. Bairo, ‘Yu cūgoetiya,’ cū caīrō tūgo, quetiupau rey puame cū cawapamowrē, cū numorē, cū pūnaarē, bairo cū yaye nipetirije cū cacūgorije ūnie cūārē aperārē na nunirerotiyupu, cū cawapamorījērē na cajeparore bairo ī. ²⁶Cawapamou puame bairo rey cū carotiro tūgori, rupopaturi mena cūtu etanumurī atore bairo butioro qūññupū: ‘Yu Quetiupau, jicoquei roro yu mu āpewa. Dinero mu yu cawapamorījērē tocānacā tiirire cabero mu yu tunuogu

baipna, qũĩñupũ. ²⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, bopacooro qũĩñañupũ quetiupau rey cũ ãmurẽ. Bairi, ‘Nũgaro. Caroaro mu tuagu. Yu mu cawapamorĩjẽrẽ mu yu masiriyogu’ qũĩñupũ. Bairo ãrĩ, caroaro tuao joroque cũ áti, cũ árotiyupũ.

²⁸“Bairo caroaro cũ caátimiatacũãrẽ, cawapamomiatacu pũame cabero apeĩ cũ yau petoaca cũrẽ cawapamurẽ bocãetari cũ tutiyupũ. Bairo cũ tuti yua, roro cũ wãmututupũre ñerĩ atore bairo qũĩñupũ: ‘IYu mu cawapamorĩjẽrẽ jicoquei yu mu tunuogu!’ qũĩñupũ.

²⁹Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ cũ bapa cũ cawapamurẽ: ‘Yu yau, jicoquei roro yu mu ápewa. Dinero mu yu cawapamorĩjẽ tocãnacã tiirire cabero mu yu tunuogu baipna, qũĩñupũ. ³⁰Bairo cũ caĩrõ, cũ yuesupũ. Preso jorica wiipũ cũ cũrocarotiyupũ, yu cũ cawapamorĩjẽrẽ cũ jopeyoáto, ã. ³¹Bairo cũ caáto ãna, aperã cũ mena macããna paabojari majã tũgoñarĩquẽ paiyuparã. Bairo cabairã ãnirĩ na quetiupãre cũ quetibujurásuparã. ³²Bairo na caĩquetibujuro tũgo, quetiupau rey pũame cũ piijorotiyupũ tunu cũrẽ cawapamomiatacure. Bairo cũ caetaro ãna, atore bairo qũĩñupũ: ‘Mu, yu paabojari majõcu, iroro majũ mu tũgoñaña! Bopacooro yu mu cajẽnirõĩ, paio yu mu cawapamomiatajere yu masiriyobojaaru. ³³Bairo yu caátimiatacũãrẽ, ãnopẽĩ bopacooro murẽ yu caĩñaatatorea bairo, apeĩ, mu bapare bopacooro cũ miñaetiati? Roro majũ mu tũgoñaña, qũĩñupũ. ³⁴Bairo qũĩrĩ, netõjãñurõ cũ mena asiari, preso jorica wiipũ cũ árotiyupũ. Topũ nicõãñupũ dinero cũ cawapamorĩjẽ cũ catunuopeyoparo jũgoye,” ãcoñarĩ jãã ã quetibujuwĩ Jesús.

³⁵Bairo ã quetibujũ yaparo, atore bairo jãã ãnemowĩ tunu:

—Yu Pacu ãmũgescõo macããcũ pũame torea bairo átigũmi mujãã tocãnacãurẽ, mujãã yeripu mujãã yarã roro mujããre na caátiere na mujãã camasiriyopata —jãã ãwĩ.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 ¹Bairo atiere cũ caĩquetibujuro bero, Jesús Galilea yepapu caãniatacu, Judea yepapu acoámĩ. Rio Jordán muipu cũ cawãmuatĩ nugõã pũamepu acoámĩ. ²Bairo cũ caáto, capããrã camasã cũ usawã. Bairi topũ cariyayecunarẽ na netõwĩ.

³Bairo cũ caáto, qũĩ jẽniñarã etawã jĩcããrã fariseo* majã. “Carorije buei átiyami Jesús,” qũĩ busujãgamirã, atore bairo cũ jẽniñamiwã:

—Marĩ judío majã mena macããcũ ni jĩcãũ ãcũ cũ majũ cũ catũgoñarõ jũgori cũ ãmurõ rocagu, ãcõ cũ rocamasĩcuti? —qũĩ jẽniñawã.

⁴Bairo na caĩjẽniñarõ tũgo, atore bairo na ãwĩ Jesús:

—Dios yaye quetibujuriquere cajũgobuerã nimirãcũã, ãati wãmerẽ mujãã ãnaẽtĩñati Dios yu tutipũre? Merẽ mujãã masĩrã. Caãnjũgoripau camasãrẽ átiyjũgo, caũmu, carõmio cũã na qũẽnojũgoyupi Dios. ⁵Na áti yaparo, atore bairo marĩ ãcũñupĩ: “Jĩcãũ caũmu carõmio mena cũ cawãmojiyaata, cũ pacua ture witigũmi. Ape wiipũ ãnigũmi cũ ãmu mena. Bairo na cabairo, jĩcãũrẽ bairo na ãiñagu. Jĩcã rupãre bairo nigarãma,” marĩ ãcũñupĩ Dios. ⁶Bairi jĩcãũrẽ bairo Dios narẽ cũ cacũrĩcãrã na caãnoi, ni jĩcãũ ãcũ na ricawa masĩcũmi. Na majũ cũã ãmeo pitimasĩẽtĩñama —na ã quetibujuwĩ Jesús fariseo majãrẽ.

⁷Bairo cũ caĩquetibujuro tũgo, atore bairo qũĩ jẽniñanemowã tunu:

—Bairopua, ¿nopēi marī nīcū Moisés ānacū cū yaye quetibujucūrīqūrē ape wēēpū, “Ni jīcāū ūcū cū numorē cū carocagaata, atore bairo irīcā pūrōrē cō cū cajoro, ñurō: ‘Bairo mu cabairoi, mu teei, murē yu pitiya,’” qūi cūñuparī? —qūi wā fariseo majā Jesure.

⁸Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Mujāā nīcūjāā, mujāārē bairo āmeo mairīqūrē camasīēna na caānoi, na mena macāācū jīcāū ūcū cū numorē carocagaure roro cū caātiere ēñotaesupi Moisés. Bai pua, bairo boesupi Dios caānijūgoripaupu.

⁹Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ūcū cū numo, apei mena roro caepeeco cō caānimitacūārē, cōrē rocari bero tunu apeo mena cū cawāmojiyaata, roro majū ácu átiyami. Dios cū caroticūrīqūrē caāpei majū ñiñami. “Apeo mu numo mee caācō mena āmericōāña,” cū caīrīqūrē cabaibotiou majū ñiñami —na ī quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

¹⁰Bairo na cū caīquetibujuyaparoro, jāā, cū cabuerā puame atore bairo jāā īwū Jesure:

—Mu caīrōrē bairo camasā na numoarē na capitimasīētīcōāta, na numoa caāniparārē na camacāētīcōāta, ñubujoricaro —jāā īwū.

¹¹Bairo jāā caīrō tūgo, bairo jāā īwī: —Tocānacāūpua nipetiro camasā masīētīñama atie yu caīquetibujurijere. Masīōrīqūrē Dios cū cajorā jeto masīñama. ¹²Cawāmarā jīcāārā rorā cabuiaricarā ānirī numo cutimasīētīñama. Tunu aperā, na numo cutimasīētio joroque na átiyama. Aperā na majūā Dios yaye rotiriquere netōjāñurō átigarā, carōmiorē na negaetiyama. Bairo bairā, canumo cutimasīēnarē bairo nicōāñama. Bairi yu caīquetibujucūrījērē bairo

camasītūgoñarā torea bairo na áparo —jāā īwī Jesús.

Jesús bendice a los niños

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³Cabero tunu aperā na pūnaa cawīmarārē na jeamá Jesús tūpu, na pāñarī Diore na cū jēnibojaaato, irā. Bairo na pūnaarē na cajeatō iñarī jāā, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na jāā īwū capacuare. ¹⁴Bairo jāā caīrō tūgo, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Yutu puame cawīmarārē na atīrotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpau macāanarē bairo caāna niñama cawīmarā. Narē bairo cayeriñurā jeto ānimasīñama Dios cū carotimasīrīpau pūre —jāā īwī Jesús.

¹⁵Ī yaparo, cawīmarārē na pāñarī Diore na jēnibojawī. Áticōā yua, acoámī tipau caānimitacu Jesús.

Un joven rico habla con Jesús

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶Bairo cū caátō, jīcāū cawāmau Jesutu atfiri, atore bairo qūi jēñiñawī:

—Jāārē cabuei, ¿dope bairo yu átibujiocati, caroa yeri capetietiere bócaḡu?

¹⁷Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo puame qūi wī Jesús:

—¿Nopēi, “Dise yu caátee caroa wāme majūrē yure quetibujuya,” yu mi jēñiñanati? Cañuu, jīcāūā ñiñami, Dios jeto. Caroa yeri capetietiere bócaḡu, Dios camasārē cū caroticūrīqūrē mu tūgousagu —qūi wī Jesús cawāmaurē.

¹⁸Bairo cū caīrō tūgo, “¿Dise puamerē cū caroticūrīqūrē yu ácuati?” qūi jēñiñawī cawāmau.

Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūi quetibujuwī Jesús cawāmaurē:

—Pajīāētīcōāña camasārē. Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Aperā yayere

jeerutieticōāña. Aperā cabugoroa na ībuitieticōāña. ¹⁹Mu pacu, mu paco cūārē nucūbugoya. Mu mena macāña cūārē mu rupaire mu camairōrēā bairo na maiña, —qūī quetibujuwī Jesús.

²⁰Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo qūīwī cawāmau Jesure:

—Tie nipetirijere merē yu átipeyocōānucūña. Bairi, čne to rusacuti mai yu caátipee? —qūī jēniñawī.

²¹Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūī quetibujunemowī Jesús tunu cawāmaurē:

—Caroú majū, ne ūnie carusaecu ānigu, mu cacūgorije nipetirijere mu nunirepeyocōāgu. Tie wapare jeeri, cabopacarārē na mu ricawogu. Bairo mu caápata, jōbuiyu paio nigarō mu cawapatapee. Bairo yu caīrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa — qūīwī Jesús.

²²Tiere tūgo, cawāmau puame tūgoñarīqūē pairi acoámí. Capee apeye ūnierē cacūgou ānirī Jesús cū caīrōrē bairo átigaemi yua.

²³Bairo cū caátó iña, atore bairo, jāā, cū cabuerārē jāā iwī:

—Cariape mujāārē ñiña: Camasā apeye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasīrīpauere na caetapee masirioyājñuña. ²⁴Tunu bairoa ñiña: Waibucu capai, camello,* āpōā pota opeacayu cū cajā āmewitiata, masirioyājñuña. Tore bairo cabaimiatacūārē, netōjāñurō masiriyoro ñiña caūmu capee apeyere cacūgou Dios cū carotimasīrīpauere cū caetapee puame roque —jāā iwī.

²⁵Bairo cū caīrō tūgo, jāā, cū cabuerā puame, jāā tūgoacuacoayu. Atore bairo jāā iwī:

—Bairi toroque, čni ūcū cū netōmasīcuti?

²⁶Jesús puame jāā iñarī, atore bairo jāā iwī:

—Dise ūnie camasā na caátimasīētīē nipetirije Dios cū caátimasīrījē jeto ñiña —jāā iwī.

²⁷Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame bairo qūīwī Jesure:

—Jāā Quetiupau, jāā roque merē nipetirije jāā cacūgorijere cūrī, murē jāā bapacuti usajūgown. Bairo jāā caátie wapa, čnerē jāā cū jouati Dios? —qūī jēniñawī Pedro Jesure.

²⁸Bairo cū caījēniñarō tūgo, bairo qūīwī Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Dios ati umurecōo nipetiro cawāmarō cū cawasoaripau quetiupau yu caānopu, mujāā, yu baparā, yu rocajāñurō mujāā rotigarā mujāā cūā. Quetiuparā na caruiro ūno, tronopu* mujāā ruigarā. Israelita* puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā poari macāānarē na caátajere iñacōñarī na mujāā iñabesegarā. ²⁹Ni jicāū ūcū yu mena bapacutigu, cū ya wiire, o cū bairārē, cū bairā rōmirirē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepa cūārē cū caaweyocoápata, narē cū cacūgoro netōjāñurō bócanemogumi tunu cū yaye ūnierē, bairi cū yarā ūna cūārē. Bairi jicāūrē cū caaweyocoápata, cū netōrō cien bui peoro cārō majū bócanemogumi. Tunu bairoa caroa yeri capetietiere cū jogumi Dios yu mena cabapacutiácure. ³⁰Apeyera tunu ati rūmurirē camasā jicāārā rotimasīmirācūā, caberopu na mena macāānarē na rotimasīētigarāma. Tunu bairoa ati rūmurirē camasā jicāārā rotimasīētīmirācūā, caberopu na mena macāāna capāārārē carotimasīrā majū nigarāma.

La parábola de los trabajadores

20 ¹Ī quetibuju yaparo, paabojari majārē icōñarī, atore bairo jāā ĩ quetibujunemowī tunu: “Dios cū carotimasīrīpau puame jicāū use wese

upau, cabusurirau caāno cū ya wesepu capaabojarārē camacāūātacure bairo niña. ²Cū pūame jīcāārā caūmuarē na bōcari yua, useanirī, ‘Jīcā rūmu paarique wapare tocārō majū mujāārē yu wapatigu, yu yaye usere mujāā cajebojaata,’ na iñupū. Bairo ‘Jaū,’ na caīrō tūgo, cū ya wesepu paarotijoyupu. ³Cabero muipū cū caasituatīpau caāno macāpu ásúpu tunu. Topu eta yua, ñe ūnie áperā plaza* caānarē na iñañupū. ⁴Atore bairo na iñupū na cūārē: ‘Mujāā cūā yu ya wesepu paarájá. Bairo mujāā caparápata, cariape mujāārē yu wapatigu,’ na iñupū. Bairi na cūā, cū carotirore bairo cū wesepu paarā ásúparā. ⁵Cabero pasaribota caāno macāpu ásúpu tunu. Cabero tres de la tarde caāno ásúpu tunu, aperā cūrē capaabojarārē na macāū ácú. Bairo na bōcaetari yua, ‘Cariape mujāā cūārē yu wapatigu,’ na iñupū. Bairo cū caīrō, na cūā, ‘Jaū,’ iñuparā. Bairo na caīrō tūgo, na paarotiyupu cū ya wesepure. ⁶Cabero cinco de la tarde caāno macāpu átusayupu tunu. Topu eta, aperā caūmua ñe ūnie caáperārē na iña, atore bairo na iñupū: ‘¿Nopēirā bairoa mujāā iñacōānucū naioañati paari mee?’ na iñupū. ⁷Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiñuparā: ‘Ñamu ūcū, “Marī paáto,” jāā iētīñami. Bairi jāā paaetiya,’ qūiñuparā. Bairo na caīrō tūgo: ‘Mujāā cūā paabojaasā yu ya wesepu,’ na iñupū ti wese upau pūame.

⁸“Cabero canaiorīpau caetaro ti wese upau cū ūmua quetiupau mayordomorē* cū árotiyupu cū wesepu. Atore bairo qūiñupū: ‘Tocārōā yu paabojari majārē na piijori na wapatiya. Yu ya wese capaaū etatūsaatacupū na wapatiyūgoacú, capaaū etajūgoatacupu

cū wapatituya,’ qūiñupū. ⁹Bairo cū caīrō, cinco de la tarde caāno capaabojarā etaátana majū wapa jegarā, quetiupau mayordomotu etayuparā. Bairo caberopu capaarā etaátana nimirācūā, jīcā rūmu paarique wapa jīcārō tūni ñeñuparā. ¹⁰Cabero capaabojarā etajūgoatana pūame etarā yua, ‘Na netōjāñurō marīrē wapatigumi,’ ī tūgoñañuparā. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, jīcārō tūnia jīcā rūmu paarique wapa cārō na joyupu na cūārē. ¹¹Bairo jīcārō tūnia na cū cawapatiro iñarā yua, ‘iTame, ñuētīñal!’ ámeo ī busupaiyuparā na majū ti wese upau bairo cū caātirotirijere. ¹²Atore bairo qūiñuparā: ‘Ánoa caberopu capaabojarā etaátana pūame jīcā horaaca jeto paarā etaama. Jāā pūame roque, ati rūmūrē jāā paanaiooápu caasiro watoare. Bairi, ¿nopēī na netōjāñurō jāārē mu wapa joetiya?’ qūiñuparā. ¹³Bairo na caīrō tūgo, jīcāū na mena macāācūrē atore bairo qūiñupū ti wese upau pūame: ‘Yu yau, murē ricaati roro yu áperiya. Murē yu caīrōrēā bairo mu yu wapatiya, jīcā rūmu wapa majūrē. ¹⁴Bairi mu cawapatarijere jecoácúja. Caberopu capaabojarā etaátanarē jīcārō tūni na yu cawapatiata, ñujāñuña. ¹⁵Yu majūā yu yaye dinerore yu caborore bairo yu átimasīña. Bairi dopēirā, ¿Cabopacarārē na yu caññamairijērē roro mujāā iñatutiya?’ qūiñupū ti wese upau cajūgoye capaabojaū etaátacure,” ícōñarī jāā ī quetibujwī Jesús.

¹⁶Ī yaparo, atore bairo jāā ñemowī tunu: “Torea bairo ámerē camasā caānimajūrā nimirācūā, caberopu cabūgoro macāāna nigarāma. Tunu bairoa ámerē camasā cabūgoro

macãana nimirãcũã, caberopu caanimajũrã nigarãma,” jãã iwĩ.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Bairo cabero Jesús Jerusalén caátíwãpu ácú, jãã, cũ cabuerã pũga wãmo peti rupore pũga pënrõ cãnacãũ majũ camasã watoa caãnarẽ, jãã piiwũojori, atore bairo jãã iwĩ:

¹⁸—Jerusalẽpu marĩ caátiere merẽ mujãã masiña. Topu ti macã macãana puame yu, Camasã Jũgocũre, yu ñerĩ, yu jogarãma sacerdote* majã quetiuparãrẽ, bairi Moisés ãnacũ cũ caquetibũjucũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majãrẽ. Bairo na caáto, sacerdote majã quetiuparãjãã puame yu pajãroca rotigarãma.

¹⁹Bairo átirotiri yua, ape yepa macããnarẽ yu nunirocacõãgarãma. Roro ñiepegarãma. Roro yu bape epegarãma. Bairo átieperi, yucupãĩpu yu papuatu rocagarãma. Bairo yũre na caátimiatacũãrẽ, itia rũmu bero caãno yu puame yu caticoagu tunu —jãã iwĩ.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

(Mr 10.35-45)

²⁰ Cabero Zebedeo nũmo cõ pũnaa mena Jesutu etari, cõ rupopaturi mena etanumuñupõ, qũĩ jëniñago. ²¹ Bairo cõ caáto iña, “¿Ñerẽ mu yu caáto mu boyati?” cõ i jëniñañupũ.

Cõ puame bairo qũĩñupõ:

—Ati yepare mu carotimasirĩpau caetaro, yu pũnaa mũtu na mu caruirotiro yu boyã. Jicãũ cariape nũgõã, apeĩ caãcõ nũgõã na mu caruirotiro yu boyã. “Jau,” miwã — qũĩñupõ Juan, Santiago paco puame Jesure.

²² Bairo cõ caĩrõ tũgo, atore bairo na iñupũ Jesús cõ pũnaarẽ:

—Mujãã cabaieere masiẽtĩmirãcũã, yũre mujãã jëniña. Butioro popiye bairicarore mujãã jëniimiña. Yu puame popiye yu baigu. Yũre bairo mujãã cũã popiye mujãã cabaiata, ¿mujãã nucãmasirãti? —na iñupũ Jesús Juarẽ, bairi Santiago cũãrẽ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo:

—Murẽ bairo jãã nucãmasiña —qũĩñuparã.

²³ Bairo Jesús puame atore bairo na iñupũ:

—Mujãã caĩrõrẽ bairo popiye mujãã baigarã. Baipua, yu majũ yũre cajurotiparã, yutu cariape nũgõã, bairi caãcõ nũgõã caruiparãrẽ na yu besemasietĩña. Yu Pacu puame roque bairo caãniparãrẽ na besemasĩnami —na iñupũ Jesús, Juarẽ bairi Santiago cũãrẽ.

²⁴ Cabero jãã, Jesús cũ cabuerã pũga wãmo cãnacãũ majũ caãna Santiago, Juan mena Jesure na caĩjëniñaatajere catũgoatana ãnirĩ na mena jãã asiacoapu. ²⁵ Jesús puame tiere iña, nipetirã jããrẽ cãtu piijori atore bairo jãã iwĩ:

—Merẽ mujãã masiña ati mũmrecõo macããna na caátĩãnierẽ. Ati yepa macããna Diore caĩroaena quetiuparã reyre bairo caãna tutuaro mena rotiepeyama na roca macããnarẽ. Popiye na baio joroque na rotiepeyama. ²⁶ Mujãã puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujããrẽ: Mujãã mena macããcũ, caanimajũũrẽ bairo caãnigau, mujãã roca netõjãñurõ carotimasirẽ bairo ãnirotiya. ²⁷ Tunu bairoa mujãã mena macããcũ, carotĩ majũũrẽ bairo caãnigau, mujãã mũmurẽ bairo cũ caãno, ñuña. ²⁸ Bairi yu, Camasã Jũgocu quetiupau majũrẽ bairo yũre

capaabojararãrê na macãũ acú mee yu apú ati yepare. Camasãrê na juátinemoũ acú yu apú ati yeparure. Tunu bairoa yu cariarije jūgori camasã capããrãrê na carorije wapare netõũ acú yu apú —jãã iwĩ.

Jesús sana a dos ciegos
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Cabero jãã, Jesús mena Jericó na caĩrĩ macãpu cañiatana jãã cawitiro, capããrã camasã Jesús berore usawã. ³⁰Bairo jãã caátó, cacaapee ñaena pugarã, maa tũpu ruiyupa. Bairi cacaapee ñaena puame, Jesús cū canetóátóre tūgorã, busurique tutuaro mena atore bairo qũĩ awajajowã Jesure:

—iJãã Quetiupau, David ãnacũ pãrãmi, bopacooro jãã ññaña! —qũiwã.

³¹Bairo na caĩrõ, camasã puame na titiwã, na awajaeticõato, ñrã. Bairo narê na caĩmiatacũãrê, jĩrĩã jãñurĩ awajanemowã tunu:

—iJãã Quetiupau, David ãnacũ pãrãmi, bopacooro jãã ññaña!

³²Jesús puame bairo na caĩawajarijere tūgori, tuancãwĩ. Tuanucãrĩ yua, cũtu na piijowĩ. Atoore bairo na iwĩ:

—¿Ñerê mujãã yu caáto mujãã boyati?

³³Bairo cū caĩjẽniñarõ tũgo, bairo qũiwã cacaapee ñaena Jesure:

—Jãã Quetiupau, caĩñamasĩena ãnirĩ jãã ññamasĩgaya tunu —qũiwã.

³⁴Jesús puame bopacooro na ñnarĩ, na caapeere pãñawĩ. Bairo cū caáto, jicoquei ññamasĩcõãma yua. Ññamasĩ, Jesús berore usawã yua.

Jesús entra en Jerusalén
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 ¹Bairo Jerusalén macã tũpu cõñaánã yua, Betfagé na caĩrĩ macãrê, Olivo buro tũre jãã etawũ.

²Bairo etarã, jãã mena macããna, Jesús cū cabuerã, pugarãrê atore bairo na ñ jowĩ:

—Ánãja ato riape cañni macããcãpu. Topũ etarã, jicoquei burra* jiyancõrĩcõrê cõ macũ mena mujãã bõcagarã. Bairo na bóca yua, na õwãrĩ, na mujãã jeapã yu tũpu. ³Bairo mujãã caõwãrõ, jĩcãũ ucũ mujããrê, “¿Nopẽirã na mujãã õwãñati?” cū caĩata, atore bairo cū mujãã iwã: “Marĩ Quetiupau na boami. Yoaro mee mujãã tunuogumi tunu mujãã burrore,” cū mujãã iwã —na ñ jowĩ Jesús.

⁴Tie puame profeta* ãnacũ cū caĩwoatuquetibũju jūgoyeticũrĩcãrõrê bairo baietaro baiwu. Atoore bairo ñ woatuyayupi profeta Jesús cū cabaipere mai:

⁵“Atore bairo Sión* cawãmecuti macã macããnarê na ñ quetibũjũya:

‘Mujãã quetiupau rey* puame mujããtu etaacũ baiyami.

Capajãrĩcãrê bairo mee, caroaro mena burro macũ bui pesari mujããtu etaacũ baiyami,’

na ñ quetibũjũya,” ñ quetibũju jūgoyeticũñañupĩ profeta ãnacũ puame.

⁶Bairo Jesús cū caĩrõ tũgo, cū cabuerã puame cū caĩrotiorea bairo átiracoámã. ⁷Bairi burra, cõ macũ cũãrê bóca yaparori, na jeámã Jesús tũpu. Bairo na caje etaro yua, jãã jutii, cabui macããjẽrê, burro buire jãã peowũ. Bairo jãã caáto, Jesús puame burro buipũ wãmũpeawĩ. Bairo cū bui pesari yua, ánutuami Jesús Jerusalẽpu. ⁸Bairi camasã capããrã ãma. Jĩcããrã na mena macããna na jutii cabui macããjẽrê esocũwã maa cū caátiwãrê. Aperã pepũũ queeri ñnierê patanerĩ Jesús jūgoyere piticũjūgowã, Jesure qũĩroari, useanirã. ⁹Bairo

bairā, nipetiro Jesús jūgoye macāāna, cū bero macāāna cūā busurique tutuaro mena atore bairo qūi basapeojūgōwā:

—iNumajūcōāña! iNipetiro cū marī basapeoroa Quetiupau Rey David marī ñicū ānacū pārāmire! iJesús, Dios cū cajou marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoro ñuñā! iNipetiro cū marī basapeoroa Dios ñmurecōo macāācūrē! —qūi basapeowā camasā.

¹⁰Bairo Jesús Jerusalērē cū cajāato, ti macā macāāna nipetirā qūiñarā etawā:

—Āni, ĩnamu cū āniñati? —ī jēniñawā Jesure causarārē.

¹¹Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na īwā:

—Āni Jesús, profeta, Nazaret Galilea yepa macāācū niñami —na īwā.

Jesús purifica el templo

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹²Bairo Jesús puame etari, templo* capairi wii ñubuerica wiire jāāmi. Ti wiire jāāetari, to macāāna nunirī cawapatari majārē, bairi wapatiri majā cūārē na acurewiyoyo jūgōwī nipetirore. Tunu moneda tiirire cawasoari majā ya mesarire, bairi buare cawapatiri majā ya mesari cūārē tujerecū peyocōāwī. ¹³Bairo átiri, bairo na īwī:

—Dios cū caquetibujari tutipū bairo iña: “Yu ya wii ñubuerica wii majū nigaro,” iña. Bairo caiquetibujumiatacūārē, mujāā puame apeye aruare bairo mujāā átiya. Camasārē jerutinunirī majārē bairo caāna ānirī jerutiri majā na caāni wii, ūtā wiire bairo mujāā átiya ati wii, Dios ya wiire —na īwī Jesús.

¹⁴Cabero Jesús templopū cū caāno mai, cacaapee iñamasīēna puame, bairi ñicārī caroyetuarā cūā cūtu

etawā. Jesús puame na catiowī.

¹⁵Bairo sacerdote* majā quetiuparā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūrē cajūgobueri majā cūā caroaro cū caátiere iñamirācūā, tunu cawīmarā templopū, “Nipetiro cū marī basapeoto David ānacū pārāmire,” na caīrō tūgori, Jesure qūiñatejāñuwā. ¹⁶Bairi atore bairo qūiwā:

—Cawīmarā, ĩbairo na caīrō, mu tūgoetiyati? “iTocārōā jānaña!” na iña — qūiwā sacerdote majā quetiuparā Jesure.

Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Yu tūgomajūcōāña. ĩMujāā puame ānoa cawīmarā Diore na cabasapeorijere mujāā iñatinucūñati Dios ya tutipū? Mujāā masīrā. Bairo iña: ‘Dios, cawīmarārē, caupūrāācā cūārē murē na caūseanipeere mu na basapeo joroque na mu átiya,’

ī quetibujaya ti tutipū —na īwī Jesús fariseo* quetiuparājāārē.

¹⁷Bairo ī yaparo, na awayori ti macā Jerusalērē witicoámī, Betania macāpu ácú. Topū jāā cāniwū.

Jesús maldice la higuera sin fruto

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸Cabusuri rūmu caāno tunucoámī Jesús Jerusalēpu. Bairo ti macāpu ácú, queya tūgoñāupī. ¹⁹Bairo queyari, jīcāū yucu higuera* cawāmecutii, maa tūniacā caāniirē iñajowī. Bairo iñajori yua, caricare iñau ámī. Bairo caricare cū camacāmiatācūārē, capūi jeto añupā. Ríca mañupā. Bairo cabairoi, atore bairo īwī yua Jesús higerare: —iAtii, tocārōā ríca manigaro yua! Bairo cū caīrō, jicoquei ti yucu puame jīnicōápu.

²⁰Bairo cabairo iña, jāā, Jesús cū cabuerā puame jāā iña acūacoapu. Atore bairo jāā īwū Jesure:

—¿Ñe jūgori yoaro mee to jīnicoayati ti yucu? —cū jāā ī jēniñawū.

²¹Bairo jāā caijēniñarō tūgo, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Dios mena tūgoñatutuari pugani cārō tūgoñarī mee, “Yū cairōrē bairo baicoagaro,” cariape mujāā caītūgoñatutuacōāta, atii hīguera yucure yū caátiatatore bairo netōjāñurō mujāā átimasīgarā. Bairo ati ūtāūrē etari, “Wāāti ria capairiyapu etanucārōjā,” mujāā caāta, mujāā cairōrēā bairo baibujoro tii ūtāū pñame. ²²“Yū cajēnirōrēā bairo jogumi Dios,” cariape mujāā caītūgoñatutuacōāta, nipetiri wāme cū mujāā cajēnirījērē mujāā jomajūcōāgumi Dios —jāā īwī Jesús.

La autoridad de Jesús

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³Bairo cabero templo wiipu jāámi Jesús. Bairo topu camasārē cū cabueñitoye, sacerdote majā quetiuparā, aperā judío majā, cabutoa camasīrā cūā, cūtu etari, atore bairo qūī jēniñawā:

—¿Noa ūna na carotiro mena bairo mu átiami ñamicā mu caátiatajere?

²⁴⁻²⁵Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na īwī Jesús:

—Yū cūā mujāārē jīcā wāme yū jēniñagu. Cariape yū mujāā yūwa: ¿Ni ūcū camasārē cū bautiza* rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā pñame cū na bautiza rotijoyupari? Tiere cariape yū mujāā caīquetibujūata, yū cūā cariape mujāārē yū quetibujugu, “Noa ūna na carotiro mena bairo yū átiya,” mujāā ñigu —na īwī Jesús.

Bairo cū cairō tūgo, yasioroaca āmeo busuwā na majū cūrē na caīyopeere: “¿Nopē bairo cū marī yūrāati? ‘Dios pñame cū bautiza rotijoricumi Juarē,’ marī caāta, ‘Toroque, ¿nopēirā Juan

ānacū cū caquetibujurijere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ībujioumi.

²⁶Tunu bairoa, ‘Camasā pñame cū bautiza rotijoricarāma Juarē,’ marī ī masīētīña, marīrē tutirema, īrā. Merē camasā nipetiro, ‘Juan ānacū Dios cū caquetibujurotioricū āmi,’ ī tūgoñacōāñama,” yasioroaca āmeo ī busuwā. ²⁷Bairo, “Jāā masīētīña Juarē cabautiza rotijoricure,” qūiwā fariseo quetiuparājāā Jesure.

Bairo na cairō tūgo, Jesús pñame bairo na īwī:

—Cariape yū mujāā yūetiya. Bairo yū cūā, “Noa ūna na carotiro mena tore bairo yū átimasīña,” mujāārē ñi quetibujuetigu —na īwī.

La parábola de los dos hijos

²⁸Ī yaparo, ape wāme icōñarī bairo na ī quetibujuwī Jesús:

—¿Dope bairo mujāā ī tūgoñañati atie quetire? Jīcāū pugarā capūnaacucu āñupū. Bairo jīcāūrē, “Macū, ati rūmurē yū use weseru mu capaaúato yū boya,” qūñupū. ²⁹Bairo cū cairō tūgo, cū macū pñame, “¡Yū áperigu, yū ágaetiya!” qūñupū. Cabero cū pacure cū cañetōñacārījērē ape wāme tūgoña wasoari, paau acoásupū. ³⁰Cabero tunu cū macū apeire torea bairo cū paarotiyupu na pacu tunu. Cū pñame, “Jau, āmeacā yū paau águ,” qūñupū. Bairo caī nīmicūā, paau ápéyupū. ³¹Bairo na pacu cū caborijere caátacu, ¿ni pñame cū āñuparī? —na ī jēniñawī Jesús, to caāna fariseo majārē.

Bairo cū caijēniñarō tūgo:

—Cū macū cū carotijūgoatacu pñame ñiñami na pacu cū cairījērē catīgousau majū —qūiwā.

Bairo na cairō tūgo, atore bairo na īñemowī tunu Jesús to caāna fariseo majārē:

—Cariape mujäärē ñiña: Torea bairo Roma* macā macäänarē camasā yaye dinerore jejobojari majā, bairi carōmia caūmua mena caepewapatarā rōmirī cūā, mujāā jūgoye Dios mena cabusūqūēnorā ānirī, Dios cū carotimasirīpaure mujāā jūgoye jāāgarāma. ³²Juan ānacū puame caroa ānajē cutajere mujäärē quetibujuyupī. Bairo cū caīquetibujumiatacāārē, cariape cū mujāā tūgoesupa. Bairo cū caīquetibujuriquere cariape mujāā catūgoetimiatacāārē, dinerore jejobojari majā, bairi carōmia caūmua mena caepewapatarā rōmirī cūā cū tūgousayupa. Bairo na caáto īñamirācūā, roro mujāā caátajere tūgoña yapapuari mujāā tūgoña wasoaesupa mujāā yerire —na ī quetibujūwī Jesús.

La parábola de los labradores malvados

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³Ī quetibujū yaparo, atore bairo camasārē na ī quetibujūnemowī tunu: “Tunu ape wāme icōñarī, mujäärē yu quetibujūpa: Āñupū jicāū wese upau. Cū puame use wesere qūēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparo, cū wesere jāñia ēñotayupu ūtā rupaa mena. Āti yaparo, use ocore na canumuparo cūārē qūēnoñupū. Āti yaparo, na caīñacotepa wii caūmuarī wii, torre cūārē qūēnoñupū. Bairo qūēno yaparori bero, acoásupū cayoaropū. Mai, ágū jūgoye, cū wesere waso cūñupū aperā paari majārē, wapatagū. ³⁴Cabero yua, use cabutiri yutea caetaro masirī, cū ūmuarē na joyupū cū ya wesere cū cawasoricarā tūpū. Cūrē na cawasorique wapare boū, na joyupū, tiere na jeatībojaáto, ī. ³⁵Bairo cū ūmua na caetaro īña, ti wese paari majā puame cū ūmua cū cajomiatana

jicāārārē na qūēñuparā. Aperārē na pajīārecōāñuparā. Aperārē ūtā rupaa mena wēērī na cāmitu tunuojoyuparā. ³⁶Cabero ti wese upau puame cū ūmua cū cajojūgoricarā netōjāñurō na jonemoñupū tunu cū wesepū. Tunu torea bairo na ásuparā ti wesere capaari majā puame.

³⁷“Cabero ti wese upau cū macū majūrē cū joyupū, atore bairo ī tūgoñarī: ‘Yū macū roquere cū nucūbūgobujiorāma, yū macū majū cū caānoi.’ ³⁸Bairo cū caītūgoñamiatacāārē, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caátore īñarī, āmeo īñuparā: ‘Atíyami ati wese upau macū. Cūā ñiñami cū pacu cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairi cū marī pajīārocacōāto. Bairo marī caápata, ati wese uparārē bairo marī tuagarā,’ āmeo īñuparā na majū. ³⁹Bairo caírā ānirī na caírōrēā bairo ásuparā. Ti wese tūñipū cū ñeowaátí, cū pajīārocacōāñuparā,” na ī quetibujūwī Jesús.

⁴⁰Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo na ī jēniñawī cū caírījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácumi mujāā ī tūgoñañati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame ti wesere etaupū?”

⁴¹Bairo cū caírō tūgo, atore bairo qūīwā:

—Bairo átigumi: Bopacooro na īñacū, ti wese paari majārē na pajīārecōāgumi. Bairo na átireri bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi. Na puame roque cū jogarāma cūrē na cawasorique wapare, ti yutea caetaro — qūīwā Jesure cū caírījērē catūgori majā.

⁴²Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemowī tunu:

—¿Atie quetibujūcūrīqūērē mujāā īñætinucūñati Dios yaye busurica tutipū? Mujāā masirā. Bairo īña:

‘Ûtã mena cawii qũenorĩ majã jĩcã
ũtãarẽ na caboetimiatacũarẽ, tia
puame caãni majũricã nigaro.

Tia camanicõãta, wii
manibujioricaró. Dios puame
bairoa ásupi.

Bairo cũ caátore ñnarã, marĩ
tũgoña ñseaniña,’ ĩ quetibujuya
Dios yaye busurica tutipũ —na ĩ
quetibujuwĩ Jesús.

⁴³Ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩ
nemowĩ tunu:

—Bairi mujãarẽ ñiña: Mujãã, Dios cũ
carotimasĩrĩpaure cajããbujioatana topũ
mujãã jããetigarã. Aperã puame roque
jããgarãma. Dios cũ carotirore bairo
caátimajã jããgarãma. ⁴⁴Tunu ni jĩcãũ
ũcũ tia ùtãã mena cũ cañarocapeata,
rocapecoabujioũmi. Tunu bairoa
tia, jĩcãũ buipũ to cañarocapeata,
cũ rocaboo rocacõãbujioro —na ĩ
quetibujuwĩ Jesús, tia ùtãarẽ bairo cũ
cabairijere na quetibujũgũ.

⁴⁵Bairo cũ caĩquetibujuro tũgo,
sacerdote majã quetiuparã bairi fariseo
majã cũã masicõãwã Jesús cũ caĩrĩjẽrẽ.
“Marĩ puame tia ùtãarẽ carocari majãrẽ
Bairo marĩ ãniña. Bairi marĩrẽã ĩgu
ĩcũmi Jesús,” ĩ tũgoñawã. ⁴⁶Tie jũgori
Jesure cũ ñegamĩrãcũã, cũ ñemasĩẽma,
camasãrẽ na uwirã. “Jesús profeta
ãcũmi,’ ĩ tũgoñarĩ marĩ qũẽrema
camasã, cũ marĩ cañerotiatã,” ĩrã, cũ
ñemasĩẽma.

La parábola de la fiesta de bodas

(Lc 14.15-24)

22 ¹Tunu ape wãme camasãrẽ
ĩcõñarĩ na quetibujunemowĩ:

²“Dios cũ carotimasĩrĩpau atore
bairo ñiña: Jĩcãũ quetiupau rey*
cũ macũ cũ cawãmojiyaparo bõse
rũmurẽ qũẽnobojayupũ. ³Bairo
qũẽnorĩ yua, cũ capiitanarẽ cũ
ũmuarẽ na pirotijoyupũ. Bairo

cũ caĩrõrẽã bairo cũ ùmua narẽ
na caquetibujũnetõmiatacũarẽ, cũ
capiiatana puame atĩgaesuparã.

⁴Bairi cabero aperã cũ ùmuarẽ tunu
na pirotijonemõupũ: ‘Bairo mujãã
ĩgarã yũ capiitanarẽ: “Merẽ marĩ
caũgaparó etaya. Yũ wecuare, aperã
waibutoa caroaro cariicũna cũarẽ na
pajĩarĩ, na riire yũ ãsũñaioyaparoya.
Ñe ùnie rusaetiya. Bairi tãmurĩ
mujãã apã,” na ĩ quetibujũnetõrãjã,’
na ĩ joyupũ quetiupau rey cũ
ũmuarẽ. ⁵Cũ capiimiatana puame
cũ yueticõãñuparã. Jĩcãũ na mena
macããcũ cũ wesepũ acoásũpũ. Apei
cũ caapeye nunirõpũ acóásũpũ.

⁶Aperã puame quetiupau rey ùmuarẽ
ñerĩ, roro na ásuparã. Jĩcããrãrẽ na
pajĩareyuparã. ⁷Bairo quetiupau
rey puame roro na caáto tũgo yua,
asiajãñũñupũ. Cũ ùmua soldaua*
pajĩarĩ majã puamerẽ natũ joyupũ,
na pajĩarerotijõũ. Na ya macã cũarẽ
joerocacõã rotiyupũ. ⁸Bairo átirotiri
bero, atore bairo cũ ùmua aperãrẽ na
ĩñupũ: ‘Yũ macũ cũ cawãmojiyaparo
bose rũmurẽ ñe ùnie merẽ rusaetiya.
Yũ capiijomiatana puame roro na
caátie jũgori na yũ boetiya. ⁹Bairi
maarĩpũ mujãã caátó yũ boya tunu.
Maapũ caãna tocãnacãũpũrea mujãã
cabocaetarãrẽ, “Ugarasã quetiupau
rey macũ bõse rũmurẽ,” na mujãã
ĩwã. ¹⁰Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ ùmua
cũ caĩrõrẽã bairo maarĩpũ ásuparã.
Á yua, nipetiro na cabocaetarãrẽ na
neñoñuparã, camasã na caĩroarã, na
caĩroaena cũarẽ. Bairo na caátoi,
quetiupau rey bõse rũmũ cũ caqũẽnorĩ
aruarẽ camasã jeto jiracoasuparã yua.

¹¹“Bairo quetiupau rey puame cũ
capijooatanarẽ na jẽnigu, ti aruarũ
etayupũ. Eta yua, jĩcãũ na mena
macããcũrẽ qũĩñabocayupũ. Cũ puame
jutii, wãmo jiyarica bõse rũmũ macããjẽ

mee jutii jānañupū. ¹²Bairo tie mee cū cajānarō īnarī quetiupañ rey atore bairo qūñupū: ‘Yū yau, wāmo jiyarica bose rūmū macāājērē mū jutii jānaētīña. Bairi, ¿noa na carotiro mena yū ya wiire mū jāāti?’ qūñupū. Caūmū pñame quetiupañre dope bairo qūī masiēsupū. ¹³Bairi quetiupañ rey pñame cū mesarire caññaricāñgōrī majārē atore bairo na īñupū: ‘Ānirē cū ñeña. Cū wāmorī, cū rūporire jiyari, jō macā canaitīārōpū cū rocawiyocōā joya,’ na īñupū. To canaitīārōpū camasā capāārā otigarāma. Na opire bacarupotugarāma, butiro yapaparā. ¹⁴Capāārā niñama Dios cū capijorā. Bairo na cañnimiatacūārē, na mena macāña jicāārā jeto cū yuyama, cū cabeserā pñame,” na ī quetibujawī Jesús.

El asunto de los impuestos
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵Cabero fariseo* majā jicārōrē bairo āmeo busupēñirā neñañuparā. “¿Dope bairo rorije cū busuo joroque marī ānaati? Bairo roro Jesús cū cabusuata, cū marī busujāmasīgarā,” irā neñañuparā. ¹⁶Bairo busupēñi yaparo, na cabuerā, bairi Herodes yarā cūārē Jesutu na joyupa, atore bairo qūī jēniñagarā:

—Cabuei, jāñ masīña merē mū caatīāñierē. Mūa, caroaro cariape mū quetibujñucūña. Tunu bairoa cariapea Dios marīrē cū cañnirotiricarorea bairo mū bueya. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee na miñabeseya. ¹⁷Bairo cabai āñirī, ¿dope bairo mi tūgoñañati romano* majā marīrē na carotirijere? ¿To ñuñati quetiupañ emperadore* camasā yaye dinerore jeri, jāñ cajoata, o to ñuētīñati? —qūī jēniñawā.

¹⁸Jesús pñame roro na caītūgoñarījērē masīcōārī, atore bairo na īwī:

—Mujāā, cañtopairā, ¿nopēñirā, “Roro qūīáto,” cañrārē bairo yū mujāā ī jēniñañati? ¹⁹Jau, yure joñijate moneda tiire, emperadore mujāā cajonucūrī tii ūnorē —na īwī.

Bairo cū cañrō tūgo, moneda tiire cū nuniwā. ²⁰Bairo na canunirō, atore bairo na īwī:

—¿Noa riape to tusayati ti tii moneda tiicapūre? Tunu bairoa, ¿noa wāme woaturique to tusayati? —na ī jēniñawī Jesús.

²¹Bairo cū cañrō, na pñame bairo qūīwā:

—Emperador, quetiupañ ya wāme, bairi tunu cū riape tusaya ti tii moneda tiicapūre —qūīwā.

Bairo na cañquetibujuro, atore bairo na īwī yua Jesús:

—Toroque emperador quetiupañre cū yaye caññierē, cūrē cū tunujoya. Tunu bairoa Dios yaye caññierē Diore cū jonucūña —na ī quetibujawī Jesús fariseo majārē.

²²Bairo cū cañrō tūgorā, cū cañquetibujurijere tūgo acñacoama. Bairo bairā, cū witiweyocoámā.

La pregunta sobre la resurrección
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³Ti rūmua cañno jicāārā saduceo* majā na cañrā qūññarāmā Jesure. Mai, saduceo majā pñame atore bairo cañtūgoñarī majā niñama: “Camasā cariaccoatana, nopē bairo catitunu masīēnama,” cañtūgoñarā āma. Bairi atore bairo qūīwā Jesure:

²⁴—Cabuei, Moisés āñacū atore bairo marīrē ī woacūñañupī tirūmupure: “Ni jicāū ūcū cawāmojiyaricū cū numo mena pūnaa mácūā cū cariaccoatana, cū āñacū bai pñame cū buiacore cō cū wāmojiyaáto. Bairo cū caáto, cū pūnaa caññiparā pñame cū āñacū pūnaarē bairo

añibujiorāma,” icūñupī. Tiera m̄ masī. Bairi jicā wāme icōñari jāa quetibujupa mai: ²⁵ Āñuparā jicāni, jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāū jicāū pūnaa. Bairi cajūgocu puame wāmojiya jūgoypu. Cabero pūnaa mácūā riacoásupu. Bairi cū ānacū bai puame cū buiacore wāmojiyayupu tunu. Cabero pūnaa mácūā riacoásupu cū cūā. ²⁶ Bairi torea bairo cū bai cabero macāācū cūā cō wāmojiyamii, riacoásupu. Bairo jetoa aperā cū bairā cūā na buiacore n̄mocutimii, pūnaa mána jeto riapeticoásuparā. ²⁷ Cabero na ānana n̄mo cañimiričō cūā riacoásupu. ²⁸ Bairo ati yepapu nipetirā n̄mo cañnacō ānirī yua, cariaricarā tunu na cacatiropu na caāno, ¿ni majū jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāū mena macāācū n̄mo cō ānicuti? —qūī jēniñawā saduceo majā Jesure.

²⁹ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na ī quetibujuwī Jesús:

—Mujāā, saduceo majā, Dios yaye cū caquetibujucūriqūē, bairi cū catutuarije cūārē mujāā tūgoña mawijiacoaya, bairo ĩrā. ³⁰ Ape um̄recóore caūmua, carōma cūā catiri caetaparā puame n̄mo manigarāma. Ángelea majā, um̄recóo macāāna na caānorē bairo nigarāma. ³¹ Apeyera tunu mujāārē yu quetibujugu: ¿Cariacoatana nimirācūā tunu na cacatirore Dios cū caquetibujucūricā tutipū mujāā ĩñaetincūñati atiwērē? Mujāā masīrā: ³² ‘Yua, yu āniña Abraham, cū macū Isaac, bairi cū macū Jacob quetiupau caānacū,’ ĩñupī. Bairo cū caīrōī, marī masīña: Dios puame cayasirā ānana ūna quetiupau mee niñami. ¡Cacatirā majū quetiupau roque niñami! —na ī quetibujuwī Jesús saduceo majārē.

³³ Bairo camasā puame cū caīquetibujuro tūgo, tūgocōā

maniāma caroaro Jesús cū caīquetibujurijere yua.

El mandamiento más importante

(Mr 12.28-34)

³⁴ Bairo Jesús caroaro cū caīquetibujuro jūgori, pugani cū jēniñanemo masīēma saduceo majā puame yua. Bairo tiere tūgorā, fariseo majā puame na majū āmeo busupēnigarā neñañuparā. ³⁵ Bairo busupēni yaparo yua, jicāū na mena macāācū, Moisés ānacū cū caroticūriqūērē cajūgobueire Jesutu cū joyupa. Bairo cū puame Jesús roro cū busuāto ĩrā na cajoatacu, atore bairo qūī jēniñawī:

³⁶ —Cabuei, Moisés ānacū cū caroticūriqūē mena macāājē, ¿dise puame caānimajūrījē cū caroticūriqūē to āniñati? —qūī jēniñawī.

³⁷ Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūīwī Jesús caūmūrē:

—‘Mujāā, Israel macāāna, mujāā caātiānie nipetirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā yeripū, mujāā catūgoñarijē nipetirije mena cū maiña. Tunu bairoa mujāā catutuarije nipetirije mena cū maiña.’ ³⁸ Atie Moisés cū caroticūriqūē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. ³⁹ Atie rocajāñurī cū caroticūriqūē torea bairo jāñurī niña tie cūā. Bairo ĩña: ‘Mujāātu macāāna cūārē mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo na maiña.’ ⁴⁰ Tie puga wāme cū caroticūriqūē caānimajūrījē niña. Moisés ānacū ape wāme cū caroticūriqūē bairi profeta* majā na caroticūriqūē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. Tie camanicōāta, ape wāme carotirije manibujioro —qūī quetibujuwī Jesús cajūgobueire.

¿De quién descende el Mesías?

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹⁻⁴² Bairo fariseo majã aperã na canañarõ, atore bairo na iwi Jesús cõtũ cañnarẽ:

—¿Dope bairo mujãã i tũgoñañati Mesías,* “Dios cũ cajom,” na caĩrẽ? ¿Noa macũ cũ ãnicutĩ? —na i jẽniñawĩ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩwã:

—David ãnacũ pãrãmi niñami.

⁴³ Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na i jẽniñanemowĩ tunu:

—Bairo cũ cañmiatacũãrẽ, ãnopẽi David ãnacũ puame Espĩritu Santo cũrẽ cũ camasiõrĩjẽ jũgori, “Yu Quetiupau,” cũ qũĩñañuparĩ Mesĩare? Ato bairo iñupĩ David:

⁴⁴ ‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qũĩwĩ:

“Ato ruiya cariape nũgõã puame mai.

Mũ pesua cañnanarẽ na yu canetõncãrõ bero, mũ puame na mũ rotimasĩgu,”

i woatuyupi David ãnacũ, Dios cũ caĩrõqũerẽ.

⁴⁵ Bairo Mesĩare, “Yu Quetiupau,” cũ cañmiatacũãrẽ, ¿dope bairo cũ pãrãmi majũ cũ ãnibujiocuti? —na i jẽniñawĩ Jesús cõtũ cañnarẽ.

⁴⁶ Bairo cũ caĩjẽniñarõ tũgo, ni jĩcãũ ãcũ cũ yumasĩemi jĩcã wãmeacã ãno. Bairi yua pũgani cũ jẽniñanemo masĩema.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹ Cabero camasã cõtũ cañnarẽ, bairo jãã, cũ cabuerã cũãrẽ atore bairo jãã iwi: ² “Moisẽs ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cajũgobueri majã, bairo fariseo* majã cũã, ‘Bairo ĩgaro iña

Moisẽs ãnacũ marĩrẽ cũ caroticũrĩqũẽ,’ mujããrẽ i quetibũjũnucũñama.

³ Bairi mujããrẽ na caĩquetibũjurijere bairo ása. Na tũgousaya. Bairo na tũgousamirãcũã, bairãpũa na caãtiãnierẽ bairo ápericõãña. Caĩtopairã ãnirĩ cariape rotimirãcũã, na majũ puame na caãtĩrotĩrore bairo áperiyama. ⁴ Caũmũ jĩcãũ, cũ paabojari majõcure cũ jũpusaetiyami. Jĩcã wãme ãnoacã cũãrẽ cũ juãperiyami. Tore bairo Moisẽs ãnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairo fariseo majã cũã átiyama camasãrẽ. ‘Jĩcã wãmeacã rusaeto ása,’ camasãrẽ caĩrã nimirãcũã, na puame tore bairo áperimajũcõãñama. ⁵ Tunu bairoa caroa wãme nipetirĩje na caãtie camasã na caĩñajoropũ átinucũñama, nipetiro camasã nũcũbugoro na mena na catũgoñaparore bairo ĩrã. Tunu bairoa Dios yaye bũsũrique, na cawoaturi pũrĩãcãrẽ jiyancũñama na riapẽ buirũ, na wãmorĩpũ cũãrẽ. Tunu bairoa jutii cayowerijere jãñajesoyama. ⁶ Tunu bõse rũmũ caño narẽ na capiata, caroapaurĩpũre ruiĩ ũgagancũñama. Tunu bairoa ñubuerica wiipũ na caápãta, quetiupau cũ caruirĩje ãnierũ jeto ruiganucũñama. ⁷ Tunu bairoa maarpũ na caãñesẽãta, nipetiro camasã nũcũbugorique mena na cajẽnirõ bonucũñama. ‘iJããrẽ Cabuerã!’ camasã narẽ na caĩjẽnirõ bonucũñama.

⁸ “Bairo na cabomiatacũãrẽ, bairo na caborore bairo mujãã caĩñacõrõ yu boetiya. Mujãã cabuei jĩcãũã niñami. Tunu mujãã puame jĩcãũ pũnaa jĩcãrõrẽ bairo cabairã mujãã ãniña. Bairi, ‘iJããrẽ Cabuerã!’ camasã mujããrẽ na caĩroaro boeticõãña. ⁹ Tunu bairoa ni jĩcãũ ãcũ ati yepa macããcũrẽ, ‘Marĩ pacũ ãcũ niñami,’ qũĩroaeticõãña. Jĩcãũã niñami marĩ Pacũ, ũmũrecõo

macāacū majū. ¹⁰Tunu bairoa, 'iMarī Quetiuparā!' aperā mujāārē na caīroarore boeticōaña. Yu, Cristo* jeto camasā quetiupau yu āniña. ¹¹Bairi ni jīcāū ūcū caānimajūūrē bairo caānigau, cabopacarārē caroaro na cū cajuáto ñuña. ¹²Ni jīcāū ūcū cū majūā, 'Caānimajūū yu āniña,' caī puamerē, cabugoro macāācūrē bairo cū ānio joroque cū átigumi Dios. Apei, 'Caānimajūū mee yu āniña,' caī puame roquere, cabero cabugoro macāācūrē bairo mee cū ānio joroque cū átigumi Dios.

¹³"iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātīānie jūgori! Dios cū carotimasīrīpaure mujāā jāāmasiētīgarā. Tunu camasārē ricaati buerā, Dios cū carotimasīrīpaure cajāāgarā puamerē caēñotarārē bairo na mujāā ātinucūña.

¹⁴"iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātīānie jūgori! Cawapearā rōmirī ya wiirire mujāā ēmanucūña. Tunu yoaro Diore cū mujāā jēniñubuetonucūña. Bairi aperā netōjāñurō roro mujāā netōgarā.

¹⁵"iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, caītopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā caātīānie jūgori! Cayoaropu, ria capairiyare peña átí, o ape yepapure ánetō átí, mujāā quetibuju ñesēānucūña, mujāā yaye quetire, camasā na catūgousaparore bairo írā. Bairo jīcāū catūgousaure cū bócarā, ricaati cū mujāā caquetibujuriye tūgori tūgoñamawijiao joroque cū mujāā

ātiya. Mujāā netōjāñurō caróure bairo caācu cū ānio joroque cū mujāā átiya. Bairo mujāā caátie jūgori caipetieti peeropu roro majū baigumi.

¹⁶"iMujāā, roro majū mujāā netōgarā! Jīcāū cacaapee mácu cū yarārē, 'Mujāā yu jūgogu,' caī ūcūrē bairo mujāā baiya. Ricaati camasārē na mujāā bueya. Atore bairo na mujāā ī quetibujuya: 'Ni jīcāū ūcū, "Caānorē bairo ñiña," Īgu, "iDios ya wii mena ñiña!" cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caāpericōāta, ñubujoro. Bairo ĩmicūā, "iDios ya wii macāājē oro majū mena ñiña!" cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caāpericōāta roque, ñuētīña,' cariape mee mujāā ī quetibujuya camasārē. ¹⁷iBairo caīquetibujurā ānirī cacaapee mánarē bairo mujāā baiya! Catūgomasiēnarē bairo mujāā tuaya. Dios ya wii macāājē oro puame, ti wii netōjāñurō caānimajūrījē mee niña. Ti wii puame, ti wii macāājē oro to ñuo joroque átiya. ¹⁸Tunu atore bairo camasārē na mujāā quetibujunemoña: "Ni jīcāū ūcū, "Caānorē bairo ñiña," Īgu, "iAltar* mena ñiña!" cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caāpericōāta, ñubujoro. Bairo ĩmicūā, "iWaibucu riire na cajoemugōjorije mena ñiña!" cū caīata, cabero cū caīrōrēā bairo cū caāpericōāta roque, ñuētīña,' mujāā ĩto quetibujuya camasārē. ¹⁹iCacaapee mánarē bairo mujāā baiya! Waibucu riire na cajoemugōjorije puame altar netōjāñurō caānimajūrījē mee niña. Ti altar puame waibucu riire ñuo joroque átiya. ²⁰Bairi ni jīcāū ūcū, "Caānorē bairo ñiña,' Īgu, 'iAltar mena ñiña!' cū caīata, 'iAltar, bairi nipetirije altar bui macāājē mena ñiña!' caīrē bairo ĩñami. ²¹Tunu bairoa ni jīcāū ūcū, 'iTemplo* mena ñiña!' cū caīata, 'iTemplo wiire, bairi ti wii macāācū Dios mena cūā

ñiña!’ cairē bairo ññami. ²²Tunu bairoa ni jicāñ ũcū, ‘iŨmɾecóo mena ñiña!’ cū cañata, ‘iDios ya trono,* bairi to ruiricaró macāñcū mena cūñ ñiña!’ cairē bairo ññami.

²³“iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuēri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, cañtopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā cañtiānie jūgori! Mujāā cūā puga wāmo cārō moneda tiiricarē mujāā cacūgoata, jicā tiiaca mujāā jonucūña Diore. O ũgarique asurique jicā wāme ũno puga wāmo cārō mujāā cacūgoata, jicārōācā mujāā jonucūña Diore. Bairo cariape tie ũnierē átimasimīrācūā, ape wāme pajjāñurō Dios cū carotirique puamerē mujāā tūgoñaetimajūcōāña. Caroaro āmeo átaje cūārē marī rotiyami Dios. Camasārē bopacooro na marī caññarijē, bairi caroaro āmeo mairīqūē cūārē marī rotiyami. Tie puamerē mujāā tūgoñaētiña. ²⁴iMujāā, jicāñ cacaapee ññacēcū cū yarārē, ‘Mujāā yu jūgogu,’ cañ ũcūrē bairo mujāā baiya! Tunu, ‘Becoaca cū manicōáto,’ Irā, oco mujāā caetipeere mujāā weyōrotinucūña. Bairo weyōrotimīrācūā, waibucu capai, camellore* rupaua caugayujorārē bairo mujāā baiya. Cabugoro macāñjē puamerē cañnimajūrījērē bairo mujāā átiya. Tunu bairoa cañnimajūrījē puamerē cabugoro macāñjērē bairo mujāā ññacōāña.

²⁵“iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuēri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, cañtopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā cañtiānie jūgori! Jotu bapaarire dope bairo ũgueri mano mujāā coserotinucūña. Bairo rotimīrācūā, mujāā yeripu roro mujāā catūgoñarijē puamerē mujāā coserotietiya Diore. Bairi mujāā cayajapairije nicōāña

mujāā yeripu. Tunu bairoa mujāā caborije jetore mujāā tūgoñanucūña. ²⁶iMua, fariseo, cacaapee ññacēcū ũcū tūgopeoya mu yu caññijērē! Jicāñ, cū jotu bapa pupeapure cacosejūgoricure bairo, mu cūā cajūgoye mu yeripure cacosejūgopau mu āniña. Bairo mu caáto, caroú majū mu ānicōāgu yua.

²⁷“iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuēri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, cañtopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā cañtiānie jūgori! Camasā ānana na cacūrocarica ũtā ope buire bairo mujāā baiya. Ti opeaca buipu cabotirije mena caroaro warerique bauya. Bairo baimirōcūā, capupea puame caboaricārā ũwā āñajē, bairi capūñirījē cūā nicōāña. ²⁸Torea bairo mujāā baiya. Camasā mujāārē na caññarō, caroarā majū mujāā bauya. Bairo baumīrācūā, mujāā yeri pupeapu mujāā rojāñuña. Cañtorije tūgoñariqūē, bairi apeye roro tūgoñariqūē cūā mujāā yeri pupeapu jiracōāña.

²⁹“iMujāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuēri majā, bairi mujāā fariseo majā cūā, cañtopairā, roro majū mujāā netōgarā, ricaati mujāā cañtiānie jūgori! Profeta* majā, bairi aperā tirūmupu macāña caroarā cūā, na rupauri āñajē masā ope buire mujāā qūēnonucūña caroa ũtā wiiriacārē. Bairo áti yaparo, ti wiiriacārē mujāā ññacotenucūña, camasā, profeta ānanarē na ñroáto, Irā. ³⁰Cabero atore bairo mujāā ñña: ‘Marī puame marī ññicūjāā na cañni yutea macāña marī caāmata, narē bairo profeta majārē roro na marī áperibujoricarā,’ mujāā ñña. ³¹Bairo mujāā caññijē jūgori, ‘Profeta majārē capajjārericarā pūnaa majū marī āniña,’ Irārē bairo mujāā ñña. ³²Torena, imujāā ññicūjāā roro na cañtijūgoriquere átipeyocōāña!

³³“¡Áña ūna, moena majū mujāā āniña! Dios camasārē cū cañabeseri rūmu mujāārē peeropu popiye mujāā baio joroque cū caáto, ¿dope bairo mujāā rutimasírāati? Mujāā rutimasīētigarā. ³⁴Torecu, mujāātu yu jonemogu tunu yu yarā profeta majārē, camasírī majā cūārē, bairi cajūgobueri majā cūārē. Bairo na yu cajomiatacūārē, cañuena ānirī na mujāā boetigarā. Jicāārā na mena macāānarē na mujāā pajīāregarā. Apherārē yucupāipū na mujāā papuaturotigarā. Tunu apherā yu yarārē sinagoga* ñubuerica wiipū na mujāā baperotigarā. Tunu apherārē roro popiye na baio joroque na mujāā átigarā noo na cañopu. Bairi ape macāpū na caápáta, topū cūārē na usaáti, bairo jeto na mujāā átigarā roro majū. ³⁵Bairo mujāā caáto jūgori, popiye mujāā baio joroque mujāā átigūmi Dios. Tocānacāñu caroarā, cañiñarīcārārē na carīí reyarique wapa popiye mujāā baio joroque mujāā átigūmi. Na carīí rejūgoricu caroué Abel cawāmecucupūi nijūgo aná, Zacarías, Berequías macū, altar, santuario* watoa mujāā capajīārīcūpū nituyama camasā na carīí rejūgoatana capāārā beropu. ³⁶Cariape mujāārē ñiña: Na ānana wapa roro popiye mujāā baio joroque mujāā átigūmi Dios, mujāā āme caānarē,” na īwī Jesús fariseo majārē.

Jesús llora por Jerusalén

(Lc 13.34-35)

³⁷Cabero atore bairo ñemowī Jesús tunu: “¡Jerusalén, Jerusalén macā macāāna mujāārē ñiña: Dios yarā profeta majārē mujāā pajīārenucūwū! Dios mujāārē cū caquetibujūrotijomirīcārā cūārē ūtā mena wēērī na mujāā pajīārenucūwū.

Bairo roro majū na mujāā caátimiatacūārē, inairō mujāārē yu juátinemogamiwū! Áboco cō pūnaarē na asipogo, narē cō caneñorōrē bairo mujāā yu juátinemogamiwū. Bairo yu caátimiatacūārē, jicā nūgōā yu mujāā boepu. ³⁸Bairo mujāā caboetoi, tocārōā yua, mujāā cañipau yasicogaro. Tore camasā aweyorocacōāgarāma. ³⁹Cañorē bairo mujāārē ñiña: ‘¡USeanirī atiyami Dios cū cajou majū!’ mujāā caiparo jūgoye, yu mujāā ññaetigarā mai,” īwī Jesús, ti macārē ñnarī.

Jesús anuncia que el templo será destruido

(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 ¹Cabero templo,* Dios ya wii cañniatacu ti wiire witicoámí Jesús. Bairo cū caátó, jāā, cū cabuerā puame cūtu etari, atore bairo cūrē jāā īwū: “¡Jā, ññañjate! Caroa wii majū ñiña templo wii.” ²Bairo jāā cañrō tūgo, Jesús puame bairo jāā īwī:

—Ati wii paca ūtāpāirī ūnie ñipetirijere mujāā ññaña. Tie cabaibeere cariape mujāārē ñiña: Jicā rūmu, ati wiire roro na caáti rūmu caetaro, jicā ūtāā ūno bui tuticuti pesaricaro manopū átiyasio rocacōāgarāma ati wiire —jāā īwī.

Señales antes del fin

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Cabero Olivo buropu jāā acoápú. Bairo topū etarā, Jesús cū caruíro ñnarī, jāā, cū cabuerā puame Jesutu atí, atore bairo cū jāā ī jēñiñawū:

—Jāārē mu caquetibujuro jāā boya: ¿Nocārōpu to bairoati atie mu cañrījē? ¿Dope bairo merē, “Ati yepa nemo yu tunuetagu,” bairi tunu, “Ati ñmurecōo peticoagaro,” mu cañataje to bairoati? —cū jāā ī jēñiñawū.

⁴Bairo jāā caijēniñarō tūgo, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Caroaro majū mujāā tūgoñamasīgarā, jāāpu, jāā itoecore, īrā. ⁵Capāārā atīgarāma itoñesēārī majā. Atore bairo īgarāma: “Yua, Mesías* yu āniña, Dios cū cajou,” īgarāma. Bairo na īrī, camasā capāārārē na itogarāma. ⁶Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā: “Camasā aperopu cūārē āmeo pajīārā átiuparā.” Bairo na caátie quetire tūgori, tūgoacuaeticōāña. Ati umurecōo capetiparo jūgoye bairoa cabaijūgoyecutipee niña bairopua. Bairi tūgoacuaeticōāña. ⁷Ti yutea caāno jīcā yepa macāāna, ape yepa macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu bairoa jīcā macā macāāna ape macā macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu apeye auariarique atīgaro. Tunu tutuaro mena ati yepa cūā yuguigaro nipetiropu. ⁸Jīcāo carōmio bairirupau caācō cō macū cū cabuiari rūmu capūnirō tūgoñarī cō cawisiojūgoriquere bairo niña atie umurecōo cabaipee mujāārē yu caquetibujūrije.

⁹“Mai, atie cabaiparo jūgoye mujāārē roro átijūgogarāma. Mujāārē ñerī, aperārē mujāā jogarāma popiye mujāā baio joroque na caátiparore bairo īrā. Bairo áticōā, roro majū mujāārē atīgarāma. Bairi yua, ati umurecōo macāāna nipetirā mujāārē īñategarāma, yu yarā mujāā caānoi. ¹⁰Bairi ti yutea caāno capāārā camasā yu yaye busuriquere piticōāgarāma. Jīcāārā āmeo busujābuitiregarāma na majū. Bairo bairā, āmeo tejāñugarāma na majū. ¹¹Tunu bairoa, ‘Jāā, profeta* majā, jāā āniña,’ caītorī majā capāārā etagarāma. Bairo camasārē na ī quetibujūri, na itogarāma. Ricaati tūgojūgogarāma camasā puame.

¹²Camasā rorije na caátie butiuro majū nigaro. Bairi camasā capāārā na caāmeomairījērē jānacōāgarāma.

¹³Bairo na caátimiatacūārē, noa ūna yu yaye busurique jīcā wāmeacā ūnorē na cajānaeticōāta, yasietigarāma.

¹⁴Atie caroa queti cūā ati umurecōo capetiparo jūgoye nipetiropu cajesapeticoa jūgoyecutipee niña bairopua.

¹⁵“Bairi mujāā puame profeta Daniel ānacū cū caiquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo cabaletarijere īñarā, atore bairo mujāā ī tūgoñamasīgarā: ‘Merē ati macā yasigaro baiya.’ Dios ya wiire nocārō caroapure moecū carou majū topu cū caānierē īñarā, tore bairo mujāā ī tūgoñamasīgarā yua. (Mujāā, ati tuti yu ya tutire cañabuerā puame tūgopeoya yu yaye, yu caquetibujūrijere.) ¹⁶Bairo cabairo, Judea yepa macāāna ūtā yucupu na ruti ápáro. ¹⁷Tunu bairoa jīcāū ūcū cū wii, cabuimacā arupu cū caāmata, ruiatīri, cū apeyere, ape arupu caānierē cū jei ápéricōāto. Cariape cū ácoa ápáro. ¹⁸Tunu bairoa cū, wesepu caācū cū jutii ūnierē bomicūā, cū jetunuu apéricōāto cū ya wiipu. ¹⁹īTi rūmu caāno carōmia bairirupau caāna popiye netōrō baigarāma! īTunu bairoa, caūpūrāācārē, capūnaacuna cūā popiye netōrō baigarāma ti rūmurē! ²⁰Bairi Diore cū jēniña, mujāā carutiripau camasiryoeti rūmu to caāniparore bairo īrā. Cawāma pue yutea caāno, o marī judío majā, marī cayerijārī rūmu ūnorē to cabaletiparore bairo īrā, Diore cū jēniña. ²¹Ti rūmurē roro ati yeparure bairiique nigaro. Dios ati yepare cū caátijūgori rūmu bero tocānacā rūmurē netōrō popiye bairica yutea nigaro ti rūmu caetaro. ²²Bairi Dios puame ti rūmu roro cabairijere

cũ cajãnarotieticõãta, camasã nipetiro riapeticoabujiorãma. Baiũa, mujãã, cũ cabeserãrẽ mairĩ, peti yũtea ũnoa popiye mujãã cabaipa rũmurẽ áti ãnotabojagumi.

²³“Bairi ni jĩcãũ ũcũ, ‘Mesías, Dios cũ cajou pũame ati macãpu etaupũ,’ o ‘Jĩ macãpu etaupũ,’ cũ caĩata, cariape cũ mujãã tũgoetigarã. ²⁴Caĩtopairã capããrã atigarãma. ‘Yua, Mesías yũ ãniña,’ o ‘Yua, profeta yũ ãniña,’ caĩrã atigarãma. Capee átiãjẽnogarãma, camasã ricaati na catũgousaparore bairo írã. Mujãã ũna, Dios cũ cabesericarã cũãrẽ itomigarãma. ²⁵Merẽ mujãã, yũ cabuerã, tiere mujããrẽ yũ quetibujũ jũgoyetiya. ²⁶Bairi mujããrẽ ñiña: Noa ũna, ‘Mesías, desierto* cayucũmanopũ buiaetaupũ,’ na caĩata, cariape na tũgoeticõãña. Camasã manopũ yũ macãrã ápericõãña. Tunu bairoa aperã, ‘Mesías, ato marĩ caĩñaetopũ ãcũmi,’ na caĩata, cariape na tũgoeticõãña. Bairo mee yũ tunuetagu ati yepare. ²⁷Вуро pũame yabei, muipũ cũ sawãmuatõpũi yabejũgo acũ, jõ muipũ cũ caruiropũ yabetuetayami. Torea bairo yũ, Camasã Jũgocu nemo ati yeparure yũ catunuatĩ rũmurẽ yũ baiũ. Yoaro mee yũ bauetagu tunu. ²⁸Tunu bairoa noo rupaũri ãnajẽ cacũnarõ yucaã cũã topũa neñaetagarãma,” jãã ĩ quetibujawĩ Jesũs.

El regreso del Hijo del hombre

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹Ī quetibujũ yaparo, atore bairo jãã ĩ nemowĩ tunu: “Camasã roro majũ na cabairi yũtea capetiro bero, muipũ ũmurecõo macããcũ naitĩãcoagumi. Ñami macããcũ cũã bauetigumi. Ñocõã, ũmurecõore caãnimiatana cũã ñacoagarãma. Bairo bairã, ũmurecõo

macããna nipetirã yugui ñacoagarãma. ³⁰Bairo cabairo bero, apeye ũnie átiãjẽnorĩquẽ ũmurecõo macããjẽ Dios cũ caãti ĩnorĩjẽ buiaetagarõ. Bairi ati yepa tocãnacã poa macããna tiere ĩnarã, ‘Merẽ etamajũcoagumi Camasã Jũgocu,’ ĩ masigarãma. Bairo na pũame yũ uwirã otigarãma. Tocãrõã yũ, Camasã Jũgocu, buseriwo watoapũ nocãrõ yũ catutuarije mena, bairi yũ caasiyabatorije mena yũ caatõre ĩñajogarãma. ³¹Bairo trompeta,* pũtĩricõo cabũsuocajoro yua, yũ ũmua, ángelea* majãrẽ nipetiroopũ na yũ árotigu. Bairi ati ũmurecõo macããna nipetiroopũ caãnarẽ na neñogãrãma yũ cabesericarã pũamerẽ.

³²“Mai, higuera* yucure mujãã masiña. Ti yucũ cawãma pũũ cawasoaro ĩnarã, ‘Merẽ cũma cõnarõ baiya,’ mujãã ĩ masiña. ³³Torea bairo mujããrẽ yũ caquetibujũrijere bairo cabaietaro ĩnarã, ‘Merẽ Jesũs ati yeparũ nemo cũ catunuetaparo cõnarõ baiya,’ mujãã ĩ masigarã. ³⁴Cariape mujããrẽ ñiña: Mujããrẽ yũ caquetibujũrijere baiPETICOAGARO ti yũtea macããna na cariaparo jũgoye. ³⁵Tunu bairoa ati ũmurecõo, ati yepa cũã yasipeticoagaro. Yũ yaye quetibujũrique roque petietigarõ. Yũ caĩrõrẽã bairo baimajũcõãgarõ.

³⁶“Bairopũa ti rũmu, ti hora majũ mujãã yũ caquetibujũrijere caetaparore ni jĩcãũ ũcũ masiẽtĩñami. ũmurecõo macããna ángelea majã cũã masiẽtĩñama. Yũ, cũ macũ cũã yũ masiẽtĩña. Marĩ Pacu Dios jeto masiñami ti rũmu caetaparore.

³⁷“Noẽ ãnacũ cũ caãniyuteare cabaiyáricãrorea bairo baiũaro nemo Camasã Jũgocu ati yeparure yũ catunuatĩ rũmurẽ. ³⁸Atore bairo baiyayuparã camasã mai Noẽ ãnacũ cũ caãni yũteapure, ati yepa caruaparo

jūgoye: Camasā caroaro añuparā. Eti, ūga, bairi tunu wāmo jiya átiñuparā, ñe ūno jīcā wāmeacā cabaiñipeere tūgoñarī mee. Noé, cūmua capairicare cū caájāārī rūmupū bajāñanuparā. ³⁹Bairo ūseanirō cabaiñanimiatana pūame na cayasipeere masiēsuparā. Ati yepa oco mena narē to cajūgoneruaparo jūgoye masiēsuparā. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu, nemo yu catunuetaro dope caīmasiā mani rūmū yu etagu. ⁴⁰Ti rūmū caāno pūgarā caūmua wesepū nigarāma. Bairo pūgarā nimirācūā, jīcāū cū mena macāācū jeto neāecogomi. Apei cū bapa pūame neāecoetigumi. ⁴¹Tunu bairoa pūgarā rōmia rupa bari trigo* wāñanigarāma. Bairo pūgarā rōmia nimirācūā, jīcāōā, cō mena macāācō jeto neāecogomo. Apeo pūame neāecoetigomo. Mūjāā pūame ti rūmū yu caetaparore dope bairo mūjāā ī masiētīgarā.

⁴²“Bairi yu, mūjāā Quetiupau, yu caetaparore mūjāā masiētīgarā. Bairi masacatiya yu yarā. Cacāñirārē bairo baieticōāña. Caroaro ānicoteya. ⁴³Tunu ati wāme mūjāārē īcōñarī yu caquetibujarījere tūgopeoya: Apei wii upau, cū ya wii macāājērē cayajauacúre ñami caāno ti hora majū cū caetare cū camasiāta, cāñietibujoumi. Cū caetare ñanicanugōbujoumi, jāāremi, ī. ⁴⁴Torea bairo yu, Camasā Jūgocu, tunu yu caetari rūmūrē jīcāū cayajari majōcure bairo yu etagu ati yepapure. ‘Ti rūmū majū etagumi,’ caīā mani rūmū yu etagu. Bairi caroaro āña. Nemo yu catunuetaparo jūgoye caroaro mūjāā ānicotegarā,” jāā ī quetibujawī Jesús.

El criado fiel y el criado infiel

(Lc 12.41-48)

⁴⁵⁻⁴⁶Ī quetibuju yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo jāā ĩnemowī

tunu: “Jīcāū quetiupau cū caápáro jūgoye, ‘Yu ūmua aperārē na mū quēnowā. Ūgariquere na mū batowa,’ qūī cūñupū cū ūmu, cū rocajāñurī macāācūrē. Bairi cabero tunuetau, cū ūmu cū caīrotiricarorea bairo cū caápata, caroare cū jogumi. Bairi ūseanirī nigumi cū ūmu. ⁴⁷Cariape mūjāārē ñiña: Quetiupau pūame atore bairo ĩgumi cū ūmūrē: ‘Nipetirije yu cacūgorijere carotibojau mū āñigu.’ ⁴⁸Bairo átao ūnorēā, cū cacūátacu pūame carōu cū caāmata, ‘Yu quetiupau tāmurī tunu etaecumi,’ ĩrī aperā cū baparārē roro na átibujoumi. ⁴⁹Aperā cūrē bairo paabojari majārē roro na átibujoumi. Tunu bairoa aperā caetipairā mena ūga, eticūmu baibujoumi. ⁵⁰Bairi cabero cū quetiupau cañesēāūatācu pūame, ‘Ti rūmū etagumi,’ cū caīmasiētī rūmūrē etabujoumi. Bairo etañ yua, cū caroticūátacu roro cū caātiere ĩñabujoumi. ⁵¹Bairo ĩña yua, popiye cū baio joroque cū átibujoumi. Cū piticōābujoumi, aperā cañtorā mena cū āmarō, ī. Topū butioro otigarāma camasā. Na opire bacarupotugarāma, butioro yapapuarā yua,” jāā ī quetibujawī Jesús.

La parábola de las diez muchachas

25 ¹Ī quetibuju yaparo, ape wāme īcōñarī atore bairo jāā ĩnemowī tunu: “Dios cū carotimasirīpau pūame cawāmarā rōmirī pūga wāmo cānacō cawāmojiyaenarē bairo niña. Bairi na yau cū cawāmojiyari rūmū caāno cū bose rūmūrē ĩñagarā, cū pacu ya wiiipū ásúparā, topū cū, cū numo caāñipao mena na caetare coterā. Bairi ñami caānoi, na cajīñabusuri rupaare tocānacāōpua jeásúparā. ²Bairo na mena macāāna jīcā wāmo

cānacā rōmirī catūgoñajūgoyecuperā āñuparā. Aperā na mena macāāna catūgoñajūgoyecuna āñuparā. ³Catūgoñajūgoyecuperā puame na cajīñawonemopee use ape botella mena jeápeyuparā. ⁴Na bapa puame camasírā ānirī, ape botella usere jeánemoñuparā. ⁵Bairo cū nūmo caānipaore caneiátacu puame tāmuri etaesupū. Bairi cawāmarā rōmirī narē wūgoa caetaro, cānicoasuparā tie jāā īri mee. ⁶Bairo ñami recomacā cacōñarō majū jīcāū awajarique mena, ‘iJā, iñāñijate! iAtíyami cawāmau, cū nūmo caānipao mena! iCū marī jēnirápáro!’ iñupū. ⁷Bairo cū caīrō tūgo, cawāmarā rōmirī nipetirā wācārī, na cajīñaworica rupaare qūēnojūgoyuparā tunu. ⁸Bairo na caqūēnorō, catūgoñajūgoyecuperā puame atore bairo na ī jēniñuparā na baparā rōmirirē: ‘iJāā jīñaworica rupaa use petiro baiya! Jīña wotutuaetiya. Bairi mujāā yaye use petoaca jāā joya,’ na iñuparā. ⁹Bairo na caīrō tūgo, ‘Mujāārē jāā jomasētīña. Mujāārē jāā cajoata, jāā yaye etaetibujioro,’ na iñuparā. ‘Bairi wapatirájá usere mujāārē carusarijere,’ na iñuparā catūgoñajūgoyecuna, na baparā rōmirirē. ¹⁰Bairo na caīrō tūgo, ‘Jau’ ī, acoásuparā usere wapatiráná yua. Bairo na caátó bero, cawāmojiyapau puame etayupū. Etari yua, catūgoñajūgoyecuna pajjāñurō causejeatana rōmirī puame cū, cū nūmo mena cū pacu ya wiipu jāācoasuparā, ugarique ju ugaráná bose rūmu na caqūēnoatajere. Bairo na cajāārō bero, ti wii jope puamerē biacōāñuparā yua. ¹¹Cabero usere wapatiratana rōmirī jopetu etarā, atore bairo ī piyuparā: ‘iJāā Quetiupau, jāā jope pāāña!’ qūimiñuparā. ¹²Bairo na caīmiatacūārē, cawāmojiyaatacu

puame ti jopere pāānemoesupū. ‘Cariapea mujāārē ñiña: Mujāārē yu masētīña,’ na iñupū yua,” ičoñarī jāā ī quetibujūwī Jesús.

¹³Bairo ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā īnemowī: “Mujāā, ti rūmu ti hora majū yu catunuetaparore mujāā masētigarā. Bairi caroaro masacatiri ānicoteya. Cacānirārē bairo baieticōāña,” jāā īwī.

La parábola del dinero

(Lc 19.11-27)

¹⁴Ape wāme ičoñarī tunu atore bairo jāā ī quetibujūnemowī Jesús: “Dios cū carotimasirīpau puame jīcāū quetiupau cū cabairiquere bairo ñiña. Cū puame ape yepa cayoaropū águ jūgoye, cū paabojari majārē na piijori, na nuniñupū tocānacāūrēā cū yaye dinerore, tiere na caqūēnobojarapare bairo ī. ¹⁵Bairi na mena macāācūrē jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majū cū nuniñupū. Apei puamerē puga mil moneda tiiri majū cū nuniñupū. Apei puamerē jīcā mil moneda tiiri majū cū nuniñupū. Na caparique na cawapatamasirō cārō na jopupū quetiupau cū ūmua tocānacāūrēā. Bairo na nuni yaparo, acoásupū na quetiupau yua. ¹⁶Bairo cū caátó bero, cū ūmu jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majū cū cajoatacu puame, āmeo nuni wapatari yoaro mee apeye jīcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majūrē wapatanemoñupū. ¹⁷Torea bairo puga mil majū moneda tiiri cū cajoatacu cūā apeye puga mil moneda tiiri majūrē wapatanemoñupū. ¹⁸Bairo caroaro na cawapatanemomiatacūārē, jīcā mil moneda tiiri majū cū cajoatacu puame wapatanemoesupū. Cū quetiupau dinerore cū canunirō bero, acoásupū. Á yua, yepa pupearū ope yesea, cū quetiupau dinerore topū yacūcōāñupū.

19 “Bairo cayoato bero, paabojari majā quetiupau pñame tunuetayupũ tunu cũ ya yeparũ. Bairo tunuetari bero, cũ paabojari majārẽ na piijoyupũ, dinerore cũ canunicũrĩcārārẽ. ‘¿Nocārõ majũ na wapataupari tocānacāũpũ?’ í, na piijoyupũ. 20 Bairy cũ paabojari majõcu jĩcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majũ cũ cajoricũ pñame cũtu etajũgoyupũ. Eta yua, atore bairo qũĩñupũ: ‘Yũ quetiupau, mũ dinerore yũ mũ cacũrĩqũẽ mena yũ wapatanemoapũ. Mũ pñame jĩcā wāmo cānacā mil moneda tiiri majũrẽ yũ mũ cacũmiatacũārẽ, tunu jĩcā wāmo cānacā mil moneda tiirire mũ yũ tunuo buipeogu,’ qũĩñupũ. 21 Bairo cũ caĩrõ, cũ quetiupau pñame atore bairo qũĩ yuyupũ: ‘Ñumajũcõãña. Cañũũ mũ ãniña mũa paabojari majõcu. Bairy caroaro tũgoñarĩqũẽ yeri pũna mena apeye petoaca cañnie ùnierẽ mũ caĩñarĩcāñgõmasĩrõ jũgori, pajjãñurõ cañnie ùnierẽ caĩñarĩcāñgõpau mũrẽ yũ cũña. Bairy yũ ya wiipũ jããũ asá. Yũ mena useanirĩ ãña,’ qũĩñupũ. 22 Cabero cũ paabojari majõcu apei pũga mil moneda tiiri majũrẽ cũ cajoricũ cũã etari, atore bairo qũĩñupũ: ‘Yũ quetiupau, mũ dinerore yũ mũ cacũrĩqũẽ mena yũ wapatanemoapũ. Mũ pñame pũga mil moneda tiiri majũrẽ yũ mũ cacũmiatacũārẽ, tunu pũga mil moneda tiirire mũ yũ tunuo buipeogu,’ qũĩñupũ. 23 Bairo cũ caĩrõ, cũ quetiupau pñame atore bairo qũĩ yuyupũ: ‘Ñumajũcõãña. Cañũũ mũ ãniña mũa paabojari majõcu. Bairy caroaro tũgoñarĩqũẽ yeri pũna mena apeye petoaca cañnie ùnierẽ mũ caĩñarĩcāñgõmasĩrõ jũgori, pajjãñurõ cañnie ùnierẽ caĩñarĩcāñgõpau mũrẽ yũ cũña. Bairy yũ ya wiipũ jããũ asá mũ cũã. Yũ mena useanirĩ ãña,’ qũĩñupũ. 24 “Bairo na caátimiatacũārẽ, apei cũ paabojari majõcu jĩcā mil moneda

tiiri majũrẽ cũ cajoricũ pñame yua cũtu etari, atore bairo qũĩñupũ: ‘Yũ quetiupau, mũa, tutuaro mena caroti mũ ãniña. Caoteecu nimicũã, aperã na caoteriquepũre mũ jenucũña. Tunu bairoa aperã yayere na mũ ãmanucũña. 25 Bairo caácu mũ cañnierẽ uwiri caroaro yũ qũenocũwũ mũ dinerore. Yeparũ yeseari yũ yacũwũ tiere, yasire, í. Ámerẽ yua, mũ yũ tunuogu tie mũ dinero, yũ mũ canunimirĩqũẽrẽ.’ 26 Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ quetiupau pñame qũĩñupũ: ‘Mũa, paabojari majõcu, cañuecũ cateeyepai majũ mũ ãniña. ¿Atore bairo yũre mi tũgoñanucũñati: “Caoteecu nimicũã, aperã na caoteriquepũre jenucũñami. Tunu bairoa aperã yayere na ãmanucũñami,” yũre mi tũgoñanucũñati? 27 Bairo yũre caĩtũgoñau nimicũã, ¿nopẽi yũ dinerore bancopũ* mũ cũẽti? Bairo cũrĩ, tie dinerore mũ cawasorije wapa mũ wapatanemobujoricũ. Tie mena yũ mũ tunuobujioatacu, yũ ya wii yũ catunuetaro,’ qũĩ tutiyupũ quetiupau cũ ùmũrẽ. 28 Bairo qũĩ yaparori, atore bairo na ññupũ aperã cũtu cañnarẽ: ‘Dinero, cũ cacũgorijere ãmarĩ, apei pũga wāmo cānacā mil majũ moneda tiirire cacũgoure cũ joya.’ 29 Torea bairo jeto yũ átirotigu camasārẽ. Noa ùna caroaro tũgoñarĩqũẽ yeri pũna mena yũ cajorijere na caĩñausaata, pajjãñurõ na yũ jonemogu tunu. Aperã caroaro tũgoñarĩqũẽ yeri pũna mena yũ cajorijere na caĩñausaaticõãta, na cacũgomirĩjẽ cũārẽ yũ ãmapeyocõãgu. 30 Bairy ãni, yũre capaabojamasĩcũrẽ macãpũ cũ rocawijojoya canaitãrõpũ. Topũre camasã otigarãma. Na opire bacarupotugarãma, butioro yapapuarã yua,” ícõñarĩ jãã quetibũjwũ Jesús.

El juicio de las naciones

31 Ñ yaparo, atore bairo jãã ñnemowĩ Jesús tunu: “Camasã Jũgocũ, ati

yeparu nemo yu catunuetari rûmure caasiyarije mena yu atîgu. Tunu bairoa yu yarâ ângelea majâ mena yu atîgu. Bairo atî yua, trono* quetiupau cû caruiro caroaro majûpu yu ruigu. ³²Bairo yu caruiro, atî umurecôo macâana, tocânacâ poa macâana yu riape neñaetagarâma. Bairo na caneñaetaro îna, na ñiñabesegu. Jîcâũ ovejare* cacotei cû yarâ nuricârâ oveja, bairi cabras* na caîrâ cûârê ricaati jeto cû cabesecûrôrê bairo camasâ nipetirore na ñiñabesegu. ³³Bairi yu yarâ, ovejare bairo caâna puamerê yutu cariape nugôârê na yu nucûrotigu. Aperâ yu camasiëna, cabrare bairo caâna roquere yutu caâcô nugôârê na yu nucûrotigu.

³⁴“Bairo átîcôâ, yu, Quetiupau Rey, bairo ñigu yu caruiro cariape nugôâ caânarê: ‘Yu yarâ, yu Pacu caroaro useanirîqûêrê cû cajoricarâ ânirî, tiaya. Dios cû carotimasirîpaure jâârâ asâ, atî umurecôo caâniparo jûgoye mujâã caânipeere cû caîjûgoyeticûrîcârôrêã bairo. ³⁵Yu puame yu caqueyaro, yu mujâã ugarotiwu. Tunu bairoa yu cañemejîpiro, yu mujâã etirique nuniwû. Tunu bairoa canucûñesêârî majôcure bairo yu cabainucûñesêârô, “Jââtũ ãña,” yu mujâã îwû. ³⁶Tunu bairoa yu cajutii cûgoeto, yu mujâã jutii nuniwû. Tunu yu cariaro, mujâã puame yutu etari caroaro yu mujâã juátinemoewû. Torea bairo yu mujâã ápu preso jorica wii yu caâno cûârê,’ na ñigu nipetirâ yu caruiro cariape nugôâ caânarê. ³⁷Bairo yu caîrô tûgo, atore bairo ñi jëniñagarâma na, carorije wapa cacûgoena yu caîñarâ puame: ‘Jâã Quetiupau, ðdipau ûno mu caqueyaro, mure jâã ugarotirî? Tunu, ðdipau ûno mu cañemejîpiro, mure etirique jâã nunirî? ³⁸Tunu, ðdipau ûno canucûñesêârî majôcure bairo mu

cabainucûñesêârô, “Jââtũ ãña,” mure jâã îrî? Tunu, ðdipau ûno mu cajutii cûgoeto, mure jutii jâã nunirî? ³⁹Tunu, ðdipau ûno majû mu cariaro, o preso jorica wii mu caâno, muttu etari mure jâã juátinemoñuparî?’ ñi jëniñagarâma yutu cariape nugôârê caâna puame. ⁴⁰Bairo na caîjëniñarô tûgo, atore bairo ñigu yu, Quetiupau Rey: ‘Cariape mujâârê ñiña: Yu yarâ cabugoro macâana cûârê caroaro na mujâã cajuátinemorôî, yupure juátinemorâ mujâã ápu,’ ñigu yutu cariape nugôâ caânarê.

⁴¹“Í yaparo, yu, Quetiupau Rey, ñinemogu tunu caâcô nugôâ puame caânarê: ‘Mujâã, popiye mujâã baio joroque mujâã átigumi Dios cû caîquetibuju jûgoyeticûrîcârôrêã bairo. Bairi ánâja mujâã caupetietopu. Wâtî, cû yarâ ângelea cañuena mena Dios narê cû cacûjûgoricaropu ánâja. ⁴²Yu puame yu caqueyaro yu mujâã ugarotiepu. Tunu bairoa yu cañemejîpiro, yu mujâã etirique nuniepu. ⁴³Tunu bairoa canucûñesêârî majôcure bairo yu cabainucûñesêârô, “Jââtũ ãña,” yu mujâã îepû. Tunu bairoa yu cajutii cûgoeto, yu mujâã jutii nuniepu. Tunu yu cariaro, bairi preso jorica wiipu yu caâno cûârê, yutu etari caroaro yu mujâã juátinemoepu,’ ñigu yutu caâcô nugôâ caânarê. ⁴⁴Bairo yu caîrô tûgo, atore bairo ñi jëniñagarâma: ‘Jâã Quetiupau, ðdipau ûno mu caqueyaro, o mu cañemejîpiro, o jâã ya macâpu mu caetaro, o mu cariaro, o preso jorica wiipu mu caâno jâã juátinemoesuparî? Bairo mu cabairo jâã îñaepû,’ ñigarâma. ⁴⁵Bairo na caîrô, atore bairo na ñigu, yu, Quetiupau Rey: ‘Cariape mujâârê ñiña: Yu yarâ cabugoro macâana cûârê na mujâã cajuátinemoeto, yupure juátinemoena

mujāā ápu, na ñigu yutu caācō ñugōā caānarē. ⁴⁶Bairi na puame popiye bairique capetietopu ágarāma yua. Carorije cacūgoenarē bairo yu cañnarā puame yu mena useanirī ānicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua,” jāā ī quetibujūwī Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 ¹Bairo nipetirije ī quetibujū yaparori, atore bairo cū cabuerārē jāā ĩnemowī tunu:

²—Merē mujāā masīña. Pascua* bōse rūmū etagaro baiya. Puga rūmua rusaya. Tocārōā yu, Camasā Jūgocure, yu nunirocagarāma, yucupāipū aperā yu na capapuaturocaparore bairo ĩrā —jāā ĩwī Jesús.

³Tipau caāno, sacerdote* majā quetiuparā, bairi cabūtoa camasīrā cūā Caifās cawāmecucu ya wiire neñañuparā. Caifās puame sacerdote majā quetiupau, sumo* sacerdote majū āmi. ⁴Bairo neñarā, atore bairo āmeo ĩñuparā na majū: “¿Dope bairo camasā na cañnaeto Jesure gobierno cū ñerotio joroque marī áticuti?” āmeo ĩñuparā ĩtorique mena, Jesús cū cariarore bōrā.

⁵—Bairāpua, Pascua caāno cū marī ñerotimasīēna, camasā roro awajari marī tutirema, ĩrā —ī tūgoñañuparā.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Jesús puame tipau caāno Betania macāpū āmi, carupau boamirīcū Simón cawāmecucu ya wiipū. ⁷Bairo ti wii cū caāno, jīcāō carōmio cūtu etawō. Cō puame caroaruacapū jiraro cajutiñurijē paio cawapacutiere neamó. Bairo Jesús mesapū cū caruiro, carōmio puame tie caroa cajutiñurijē cū rupoaru piopeowō, Jesure butioro

nucūbugoo. ⁸Jāā, cū cabuerā puame bairo cō caāto ĩñarā, cō mena jāā asiajāñuwū.

—¿Nopēĩō paio cawapacutiere bairo cō átiyeyati? ⁹Apei, tie caboure cō canuniata, tie wapa paio dinerore jeri, aperā cabopacarārē na juátinemo masībujio. Ámerē tie yasioaya cō cawapatabujioataje yua —jāā āmeo ĩwū jāā majū.

¹⁰Jesús puame tūgowī jāā caāmeoirijērē. Bairi atore bairo jāā ĩwī: —¿Nopēĩrā patowācōrō cōrē mujāā busupaiyati? Atio carōmio bairo yure cō caátie ñujāñuā. ¹¹Cabopacarā nicōānucūgarāma mujāā watoare. Yu puame roque yoaro yu āmerīgu ati yepapure. ¹²Bairo cajutiñurijērē yu rupoare cō capiopeoro jūgori yu rupaure caroaro quēnoñamo, yu rupaure ānajērē na carocaparo jūgoye. ¹³Cariape mujāārē ñiña: Ati umurecōo nipetiroptu, atie yu yaye queti, camasārē Dios cū canetōōrijērē na caquetibujuroptu atio carōmio bairo yure cō caátie cūārē quetibujugarāma. Bairi cō caátie masicōā ninucūgarāma camasā tocānacā rūmua —jāā ĩwī Jesús.

Judas traiciona a Jesús

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Bairi yua, jāā, Jesús cū cabuerā puga wāmo peti rupoare puga pēnirō mena macāācū jīcāū Judas Iscariote cawāmecucu na ĩñau ásūpi quetiuparā sacerdote majārē. ¹⁵Na tūpu etari bairo na ĩñupū:

—Jesure, mujāā yu ñerotigu, cū mujāā capajīāmasiparore bairo. Bairi, ¿tie wapa nocānacā moneda tiirire yure mujāā nunibujiocuti tie wapa? — na ĩñupū.

Bairo cū caĩrō tūgo, treinta plata moneda tiiri majū cōñarī, Judare cū

nuniñuparā. ¹⁶Tipau bero Judas puame dipau ūno dope bairo camasā mano macājūgoypu, Jesure cū ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷Bairi yua, Pascua bose rūmu, cañijūgori rūmu, levadura* pan cawauarije caasuanierē judío majā na caugari rūmu etawu. Bairo ti rūmu caetaro ñña, jāā, Jesús cū cabuerā puame, cūtu etari, atore bairo cūrē jāā ĩ jēniñawū:
—¿Noopu marī caugapeere jāā caqūēnoyuro mu boyati?

¹⁸Bairo jāā caijēniñarō, atore bairo jāā ĩwī:

—Ánaja mujāā Jerusalēpu. Bairo ti macārē etarā, mujāā bócaetagarā jīcāū, wii upaure. Bairo cūrē bócaeta yua, atore bairo cū mujāā ĩgarā: “Cabuei bairo ññami: ‘Yū Pacu yure cū cacūricārō merē etaro baiya. Bairi mu ya wiipu yu atīgu, yu cabuerā mena Pascua bose rūmurē netōgu,’ ññami marīrē cabuei,” cū mujāā ĩgarā —jāā ĩwī Jesús.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, jāā, Jesús cū cabuerā, cū caīrōrēā bairo jāā ápu. Bairi ti wiipu jāā qūēnoyuru Pascua rūmu jāā caugapeere.

²⁰Cabero canaiorīpaū caetaro, Jesús puame ti wii jāāetari mesapu ruiwī jāā, puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacāū majū cū cabuerā mena.

²¹Bairo jāā caugaruirīpaū, atore bairo jāā ĩwī Jesús:

—Cariape mujāārē ñña: Mujāā mena macāācū jīcāū roro yure ĩ busujābuitirocagumi.

²²Bairo cū caīrō tūgo, butioro jāā tūgoña yapapuawu. Bairo bairā, apeí, apeí, Jesure bairo jāā ĩ jēniñajūgowū:

—¿Yū mee, yu ānicōāētīmicuti murē caībusujābuitiri majōcu? —jāā, tocānacāūpa jāā ĩ jēniñawū.

²³Bairo jāā caīrō, bairo jāā ĩwī Jesús:
—Āni, āmerē yu mena atirure cū pāārē cayosene ugau puame ññami yure roro caībusujābuitirocapau. ²⁴Torecuna, yu, Camasā Jūgocu, profeta* majā yu cabaieere na caquetibujucūricārōrēā bairo yu baigu. Cabaimiatacūārē, iyure caībusujābuitirocapaure cū carorije wapa paio nigaro! Bairi cū cabuiaeticōāta roque, ñubujioricarō —jāā ĩwī Jesús.

²⁵Bairo cū caīrō tūgo, Judas, Jesure caībusujā buitirocaricu ānacū puame atore bairo qūīwī Jesure:

—Yure cabuei, ¿yu mee yu ānicuti murē caībusujābuitirocapau?

Bairo cū caīrō:

—Mu, caīrōrēā bairo mu baiya — qūīwī Jesús Judare.

²⁶Bairo cū caīrō bero, jāā caugatoye, Jesús puame cū wāmo mena pāārē nerī, “Dios mu ñujāñuña jāā mena,” ĩ yaparo, carecomacā peenerī, jāā, cū cabuerārē atore bairo ĩrī jāā batowī:

—Atie pan, yu rupau ñña. Tiere ugaya —jāā ĩwī.

²⁷Bairo ĩ yaparo, cū wāmo mena copa etiricarure nerī, “Dios, mu ñujāñuña jāā mena,” qūī yaparo, atore bairo ĩrī ti copare jāā nuniwī:

—Mujāā tocānacāūā nipetiro atiru macāājē use ocore etiya. ²⁸Atie use oco puame yu ríí ñña. Camasā capāārārē na netōōgu, yu riacoagu. Bairo yu cariapee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caátibojacūricūē etacoaya. ²⁹Cariape mujāārē ñña: Ámea mujāā mena use ocore pugani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasírīpaū tunu caetaro marī caetinemoparo jūgoye —jāā ĩwī Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰Ĭ yaparo, salmos basarique mena Diore jāā basapeowu. Basapeo yaparo

yua, jāā acoápu Olivo cawámecuti buropu. ³¹ Bairo jāā caátó, atore bairo jāā iwí Jesús:

—Áme ñami mujāā nipetiro aperārē uwirá, yu mujāā aweyocoagarā. Mujāā cabaieere í quetibuju jūgoyeticūñañupā profeta majā Dios yaye woaturica tutipū: ‘Ovejare* cacoteire camasā na capajīārō yu ēñotaetigu. Bairo cūrē na capajīārō bero cū yarā oveja puame ábatapeticoagarāma,’ í quetibuju jūgoyeticūñañupā. ³² Tunu bairoa apeyera, yu puame cariacoatacu nimicūā, yu caticoagu tunu. Bairo cati yua, mujāā jūgoye Galilea yeparu yu águ —jāā iwí Jesús.

³³ Bairo cū caírō bero, Pedro puame bairo qūiwí:

—Ánoa yu mena macāāna nipetiro murē na caaweyocoamiatacūārē, yu puame roque di rāmū ūno mū yu aweyoetigu.

³⁴ Bairo cū caírō, bairo qūiwí Jesús:

—Pedro, cariape murē ñiña: Áme ñami ábocu cū capiiparo jūgoye itiani, “Cū yu masīētīña Jesure,” yu mitogu — qūiwí Jesús Pedrose.

³⁵ Pedro puame bairo qūiwí:

—Mū mena yure na capajīārocagamiatacūārē, “Cū yu masīētīña Jesure,” ñitoetimajücōāgu — qūiwí Pedro Jesure.

Bairo cū caírō tūgo, jāā, Jesús cū cabuerā cūā nipetiro, bairo jeto cū jāā iwí.

Jesús ora en Getsemaní

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Bairi Jesús mena jāā etawu Getsemaní cawámecutopu. Bairo jāā caetaro, bairo jāā iwí Jesús:

—Ato ruicoteya mai. Jō jāñurōpu Diore cū jēnigu yu átiya.

³⁷ Í yaparo, Pedro, bairi puagarā Zebedeo pūnaa mena jōjāñurōpu na

neámí Jesús. Bairo ácu, butioro tūgoña yapapuayupu Jesús. ³⁸ Bairi atore bairo na iñupū Pedrojāārē:

—Riaure bairo yu tūgoña yapapuaya. Mujāā puame cāniena, atoa yu mujāā cotewa.

³⁹ Í yaparo, na jūgoye jāñurōpu ánemoñupū Jesús. Ánemo yua, cū r̄ropaturí mena etanumurí yeparu cū riapére mucūmuáti bairo Diore qūí jēniñupū: “Caacu, mū cabooata, atie roro yu canetōpeere yu mū netōōbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baiático. Mū caborore bairo roque to baiáto,” í jēniñupū.

⁴⁰ Cabero tunu ásupu Jesús, Pedrojāā na cañorpu. Bairo cacānirāpūrē na etayupu. Bairi qūiñupū Jesús Pedrose:

—¿Jicā hora ūnoacā cāniena, yu mujāā cotemasīētīñati? ⁴¹ Cāniena, wām̄nucārí Diore cū jēniña, wātí mujāārē cū caītoetiparore bairo iñā. Bairo yu mujāā caaweyocoagaetimiatacūārē, mujāā rupa puame tutuaetiya —na iñupū.

⁴² Í yaparo, ásupu tunu Jesús, Diore cū jēninemoñupū tunu: “Caacu, roro yu cabaieere mū caēñotagaeticōāta, bairo to baiáto. Yu caborore bairo to baiético. Mū caborore bairo roque to baiáto,” í jēniñupū.

⁴³ Í jēni yaparo, tunucoásupu Jesús Pedrojāā t̄pu. Bairo cacānirāpūrē na etayupu tunu. Na puame w̄goa cutiri iñapāā masīēsuparā. ⁴⁴ Bairo na cabairo iñā yua, ásupu Jesús tunu Diore cū jēniácu, cūrē cū cajēniatore bairo. ⁴⁵ Bairo jēni yaparo, tunucoásupu Jesús Pedrojāā na cañorpu. Bairo natu eta, atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā mai cacānirārē bairo mujāā nicōānucūñati? Yu, Camasā Jūgocure, carorā carorije cawapa

cūgorārē yu na canunirocaripau etaya merē. ⁴⁶Bairi, wāmuncāña. ¡Jito! Yure caibusujábuitirocari majōcu puame marītu atiyami merē —na īñupū Jesús Pedrojāārē.

Arrestan a Jesús

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷Bairo cū cañāno, Judas, jāā, Jesús cū cabuerā mena macāācū jīcāū cañninucūmiatacu puame etawī. Cū mena capāārā camasā cūā etawā. Na puame jarericapāīrī, bairi yucu rūcaari cūārē cūgori etawā. Sacerdote majā quetiuparā, bairi aperā judío majā cabutoa camasīrā na cajoatana āma. ⁴⁸Mai, na caetaparo jūgoye, Judas puame atore bairo na īñupū Jesure cañeranārē: “Cū wasopanarē ūpūrī yu cajēnipau puame Jesús nigūmi. Bairo mujāā puame cū yu caáto īnarā, cūrē mujāā ñegarā,” na īñupū. ⁴⁹Bairo Judas Jesutu etari, atore bairo qūī jēniwī:

—¡Cabuei, mu ānimitiñati!

Bairo caroaro mena qūītori cū ūpūwī.

⁵⁰Bairo cū caáto, Jesús puame atore bairo qūīwī:

—Judas, yu bapa cañnimitatacu, mu caátigarijere jicoquei āsa.

Bairo cū caīrō, Judas mena caetari majā puame Jesure etari, cū ñecoámá.

⁵¹Mai, bairo Jesure na caáto īnarī, jīcāū jāā mena macāācū puame sacerdote majā quetiupau ĩmūrē cū āmorōrē patañocōā jowī. ⁵²Bairo cū caáto īña, atore bairo qūīwī Jesús:

—Bairo ápericōāña. Noa ūna nipetirā jarericapāīrī mena caāmeoqūēnucūrā, aperā ya jarericapāīrī mena pajīāecori riacoagarāma. ⁵³¿Dios yure cū cajuátinmobujiopeere mu tūgoñaētīñati? Yu Pacure cū yu cajēniata, ángelea* majā puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacā poa

ejericito poa majūrē yu jobujioñmi. ⁵⁴Baipua, bairo cū caáto, yu boetiya. Cū cajoata, nipetiro baiPETIETIBUJIORO Dios busurica tutipu profeta majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo —qūīwī Jesús caūmūrē cacāmi tumiatacure.

⁵⁵Ī yaparo, bairo ĩnemowī Jesús cūrē cañerī majārē:

—¿Nopēirā cajerutiri majōcu yu cañnorē bairo jarericapāīrī mena, bairi yucu rūcaari mena yu mujāā ñerā atīati? Tocānacā rūmua mujāā watoa yu āninucūāpū templo* wiipure. Bairo yu cañnimitacūārē, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi.

⁵⁶Bairopua, nipetiro yu mujāā caátie Dios busurica tutipu profeta majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīqūērē bairo baietaro baiya —na ĩwī.

Tipau caāno yua, jāā, Jesús cū cabuerā uwirā, Jesure jāā rutiweyo peticoápú.

Jesús ante la Junta Suprema

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Bairi Jesure cañerī majā puame Caifás, sacerdote majā quetiupau majū ya wiipu cū neásúparā. Mai, ti wiire merē āñuparā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi aperā judío majā cabutoa camasīrā cūā, ti ñamirē caneñaetaatana. ⁵⁸Bairi Jesure ti wiipu na caneátó, Pedro puame yoajāñurōpua na ĩñausayupū. Bairo ti wiire na cajāāetaro bero, Pedro cūā etayupū ti wii macā yepa majūpū. Bairi ti yepa ēnotaricarore jāāetari, templo coteri majā guardia* mena ruiyupū, “¿Dope bairo Jesure cū na átī yaparo jorāati?” ĩgu.

⁵⁹Bairi ti wii pupeapu sacerdote majā quetiuparā, bairi nipetiro Junta Suprema* macāāna mena Jesús

cū cayasiro boyuparā. Bairi, “¿di wāme carorije cū ásupari?” ámeo í macāñuparā na majū. “¿Dope bairo cū caátaje wapa cū marí pajīārotiyati?” ⁶⁰Bairo ámeo ímacāmirācūā, dope bairo cū caátaje wapa cū na capajīārotimasípeere bócaesuparā. Camasā capāārā Jesús cū caírīqūērē na caítonetōmiatacūārē, dope bairo cū caírīqūē wapa cū na capajīārotimasípeere bócaesuparā. Cabero aperā caītorā pugarā atore bairo na íñuparā:

⁶¹—Áni Jesús, cū caírīqūērē jāā tūgowu. Bairo íwī: “Dios ya wii temple yu rocacōāgu. Bairo áti yaparori, itia rūmu bero yu puame yu wasoanucōgu tunu ape wii yu camasírījē mena,” íwī Jesús —qūī busujāñuparā.

⁶²Bairo na caíquetibujuro tūgo, sumo sacerdote puame wāmuncārī atore bairo qūīñupū Jesure:

—¿Muna mee mūrē na íñati? Roro mūrē na caíbusumiatacūārē, ¿nopēī narē mu yuetiyati? —qūī jēniñañupū Jesure.

⁶³Jesús puame cū yueticōāñupū. Bairo cū cayueto íña, atore bairo qūīnemoñupū tunu sumo sacerdote Jesure:

—Dios, tocānacā rūmu caānicōāninucūū, cū carotiro mena mu yu quetibuju rotiya jāārē: ¿Cariapea, Mesías,* Dios macū majū mu āniñati?

⁶⁴Bairo cū caírō, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Mu caírōrēā bairo cūā yu āniña. Tunu bairoa āme beroaca Nipetiro Carotimasí tūpu cariape nugōārē yu caruíro mujāā ínamugōjogarā. Bairi tunu oco poa buseri watoapu atí yepare acú yu caruíatō cūārē mujāā ínamugōjogarā —qūīñupū Jesús sumo sacerdotere.

⁶⁵Bairo cū caírō tūgo, sumo sacerdote puame cū yaro jutirore tūgāworocacōā joyupu. Bairo átiri: —iRoro majū ícōāñami Diore, bairo cū caíata! Roro cū caírīqūērē marīrē caquetibujunemoparārē na marí macānemoetigarā. Merē marí majūpuā marí tūgo yaparoya roro cū caírījērē —íñupū.

⁶⁶Bairi, “¿Dope bairo cū marí ánaati?” na íñupū sumo sacerdote cū ya wiire caneñaatíatanarē. Bairo cū caírō, to macāna puame bairo íñuparā:

—Roro cū caírījē wapa cū marí pajīā rocarotigarā.

⁶⁷Í yaparo, Jesús riapérpu cū uco eyotuyuparā. Bairi tunu cū bapeyuparā. Aperā tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, cū riapére cū payuparā. ⁶⁸Bairo átiri, qūī jēniñañuparā:

—Mu, Dios cū cajou ānirí mu camasírījē jūgori jāā quetibujuya: ¿Noa āmerē mūrē na paayati? —qūī epeyuparā to macāna Jesure.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Bairo na cabaiāno, Pedro puame ti wii macā yepa majūrē ruiyupu. Bairo cū caruíro, jīcāo paabojari majōco puame cūtu etari bairo qūīñupū:

—Mu cūā, Jesús, Galilea yepa macācū mena mu āñesēawū. Cūā mu ācū.

⁷⁰Pedro puame itou, nipetiro to macāna na catūgoro cō íñupū:

—Yu masiētīña. ¿Ñe ūnierē yu mu jēniñañati? Cū yu masiētīña Jesure.

⁷¹Bairo cō í yaparo yua, ti yepa ēñotarica jope tūpu ásūpu Pedro. Topu cū caetanucārō, apeo carōmio Pedroro qūīñarī atore bairo na íñupō cōtu caānarē:

—Āni cūā Jesús, Nazaret macāacū mena cabapacutinucūatacū ācūmi.

⁷²Pedro puame cō īñupū:

—iDios mena ñiña! iCū yu masiētīmajūcōāña Jesure!

⁷³Cabero tunu to macāāna Pedrotu etari bairo qūñuparā:

—Bairo icūū miña, mña, Jesús mena macāacū majū mu āniña. Mu cabusurijepu cūā Galilea macāāna na cabusurore bairo mu busuya. Bairi na mena macāacū mu āniña.

⁷⁴Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame na īñupū:

—iTame, cariape Dios mena mujāārē ñiña! Netōjāñurō merē mujāārē, “Cū yu masiētīña,” mujāā ñimiñajā —na īñupū.

Bairo Pedro cū caītoāniraua, jīcāū ābocū piyupū. ⁷⁵Bairo cū capiuro, Pedro puame tūgoña bocayupū Jesús cū cū caīatajere. “Pedro, āmeacā ābocū cū capiiparo jūgoye itiani, ‘Cū yu masiētīña Jesure,’ yu mitogu,” cū caīatajere tūgoña bocayupū. Bairo tūgoña bocari yua, witicoásupū macāpu. Topu yua, tūgoña yapapuari butiuro otiyupū Pedro.

Jesús es entregado a Pilato

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 ¹Bairo ti ñami cabusuetaro, nipetirā sacerdote* majā quetiuparā, bairi aperā judío majā cabutoa camasirā cūā jīcārō mena tūgoñarī Roma* macāāna Jesure cū na capajīārotipeere āmeo ī busuyuparā na majū. ²Bairo ībusu yaparo yua, Jesús wāmorirē jiyarotiyuparā. Āti yaparo, cū neásuparā Pilato cawāmecucū tūpu. Pilato puame Roma macāāna, Israel yepare caēmaricārā ti yepare na caroticūrīcū gobernador* majū āñupū.

La muerte de Judas

³Mai, Judas, Jesure caībusujābuitirocaatacū puame

Jesure na capajīāgaro īñarī, tūgoña yapapuayupū roro cū caātiatajere. Bairo tūgoña yapapuari treinta moneda plata tiirire na tunuojoyupū fariseo* majā quetiuparā, bairi judío majā cabutoa camasirārē. ⁴Atore bairo na īñupū:

—Ñe ūnie cabuicupeire qūī busujābuitirocau, roro majū Dios mena yu ātiapū, bairo ācu —na īñupū Judas.

Bairo cū caīmiatacūārē, fariseo quetiuparājāā puame cū yuesuparā:

—Jāārā, ñe wapa maa. iMu majūā mu baitūgoñaña ti wāmerē! —qūñuparā.

⁵Judas puame na caīrō tūgo, tie moneda tiirire ti wii templo* wiipure wecūrecōāñupū. Bairo āti yaparo, acoásupū, cū majūā pajīāyasiácú. Bairi yua, cū majūā cū wāmuarē jiyatubiyori pajīāyasisoasupū.

⁶Sacerdote majā quetiuparā puame Judas moneda tiiri cū cawēcūrerijere jeri, bairo āmeo īñuparā na majū:

—Atie moneda tiiri caūmūrē marī capajīārocarotiataje wapa ñiña. Bairo cabairoi, ati wii templo macāā pata Dios rocapatare marī jāānemomasiēna —āmeo īñuparā na majū.

⁷Bairo āmeo īrī, jīcārō mena tūgoñañuparā. Jīcā yepa Campo del Alfarero cawāmecuti yepare wapatirotiyuparā tie dinero mena, ape yepapū caātiatana, marī ya macāpu cariyasirā na rupaūri āñajērē topu na cayareparore bairo īrā. ⁸Bairi camasā nipetiro bairo na caātajere tūgori, ti yepare Rií Yepa wāmeticōā ninucūñama, āme rūmūrī cūārē. ⁹Bairo profeta* Jeremías ānacū Dios busurica tutipū cū caīquetibūju jūgoyticūrīcārōrē bairo baletayuparo. Bairo ī quetibūju jūgoyticūñāñupī Jeremías: “Bairi tie moneda, treinta tiiri majūrē, israelita* majā ‘Tocārōā wapa borotiya,’ na caīrījērē neāgarāma.

¹⁰Bairo tiere jeatí yua, ‘Alfarero’ na caírí yepare wapatigaráma, tie dinero mena marí Quetiupau cū caíquetibujucūrīcārōrē bairo,” iñupī.

Jesús ante Pilato

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹Bairi Jesure cū neásuparā fariseo majā Pilato gobernador t̄up̄u. Cū puame na caīb̄usupairijere t̄̄gōu, bairo q̄ūī jēniñañup̄ū Jesure:

—¿M̄ua, judío majā Quetiupau Rey m̄u āniñati?

Bairo cū caīrō, Jesús puame q̄ūīñup̄ū:

—M̄u caīrōrēā bairo yu baiya.

¹²Bairo fariseo majā quetiuparā, bairi cabutoa camasīrā mena Jesure nemojāñurō cū na cabusujā nemomiatacūārē, Jesús puame na yuesup̄u. ¹³Bairi narē cū caȳeto iña yua, Pilato puame atore bairo q̄ūī jēniñañup̄ū Jesure:

—¿Capee m̄urē roro na caīrījērē m̄u t̄̄goetiayati?

¹⁴Jesús puame bairo cū caīrō t̄̄gomicūā, jīcā wāmeacā ūno cū yuesup̄u. Bairo cū caȳeto iña, butioro Pilato gobernador quetiupau puame t̄̄gocōā maniásup̄u.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵Mai, tocānacā Pascua* bose rūm̄u caāno, Pilato puame wiyonucūñup̄ū jīcāñ̄ preso jorica wii macāācūrē, judío majā na caboure. ¹⁶Bairi tip̄au caāno romano* majā preso na cajoricū āñup̄ū jīcāñ̄, Jesús Barrabás cawāmec̄uc̄u, judío majā nipetirā na camasī puame. ¹⁷Bairi Pilato puame to macāāna na caneñaporo iñau, atore bairo na ī jēniñañup̄ū:

—¿Ni puamerē yu cawiyoro mujāā boyati? ¿Jesús Barrabás, o Jesús,

“Mesías”* mujāā caīwāmetinucūūrē? — na ī jēniñañup̄ū.

¹⁸Masicōāmiñup̄ū Pilato Jesure q̄ūīñatutiri cū cayasiro na cabot̄̄goñarījērē.

¹⁹Apeyera tunu Pilato iñabesei cū caruirop̄u cū caruiro, cū n̄mo puame atore bairo q̄ūī joyupo: “Cū, dise rorije caāpeire roro cū āt̄̄rotieticōāña. Āme ñami yu caq̄ūēguerop̄u popiye yu t̄̄goñaap̄ū roro cūrē na caátipeere,” q̄ūī joyupo.

²⁰Bairi Pilato Jesure cū cawiyogamiatacūārē, sacerdote majā quetiuparā, bairi cabutoa camasīrā cūā bairo boesuparā. Na puame yasiroaca camasā nat̄u caānarē atore bairo na ī rotiyuparā: “Barrabáre, Pilato cū cawiyoro jāā boya. Jesús puamerē cū pajīārotiya,” na īb̄usu awajarotiyuparā.

²¹Bairi gobernador Pilato puame atore bairo na ī jēniñanemoñup̄ū tunu:

—¿Ni puamerē yu cawiyoro mujāā boyati?

Bairo cū caījēniñarō, bairo q̄ūīñuparā:

—iBarrabás roquere cū m̄u cawiyoro jāā boya!

²²Bairo na caīrō, Pilato puame bairo na ī jēniñanemoñup̄ū tunu:

—Bairi Jesús, Mesías cawāmec̄uc̄ure, ¿dope yu caáto mujāā boyati?

Bairo cū caījēniñarō, bairo q̄ūīñuparā:

—iYuc̄p̄āip̄u cū papuaturotiya!

²³Tunu na inemoñup̄ū Pilato:

—¿Nop̄ēirā yuc̄p̄āip̄u cū yu capuaturotiro mujāā boyati? ¿Dise ūnie carorije cū ásupari?

Bairo cū caījēniñamiatacūārē:

—iYuc̄p̄āip̄u cū papuaturotiya! — jīrīā butiro jāñurī ī awajanemoñuparā.

²⁴Bairo roro na caátigarije iñarī, “Dope bairo na yu quetibuj̄unetōmasīēc̄ū,” ī t̄̄goñañup̄ū

Pilato. Bairo ī tūgoñarī cū paabojari majōcure ocōrū cū neatī rotiyupū, camasā yū cawāmo coserijere na īñaáto ī. Bairo áti yaparo yua, atore bairo na īñupū Pilato nipetiro camasārē:

—Bairo yū wāmorīrē yū cacoserije jūgori mujāārē ñiñoña, yua, ñe yū buicperiya āni cū cariarije. Mujāā yaye wapa rotie roque ñiña.

²⁵Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūi yuyuparā to macāāna:

—iñugaro, jāā, jāā pūnaa cūā yaye wapa rotie jeto jūgori cū mū pajjārotigū! —qūiñuparā.

²⁶Bairo na caīrō tūgo, Pilato Barrabáre cū wiyorotiyupū. Bairo áti yaparo, Jesure wecū asero wēērī mena cū baperotiyupū. Bairo cū na caáti yaparoro, na nuniñupū, Jesure yucpāīpū cū na capapuatuparore bairo ī yua.

²⁷Gobernador cū carotirā soldaua* pñame Jesure cū neásúparā pretorio cawāmecuti wii macā yepa recomacāpū. Topū etarā, na baparārē na piineñoñuparā, Jesure roro cū átiepegarā. ²⁸Bairo neña yaparo, cū jutirore weri, apero cajūārō, quetiupau rey cū cajāñarō ūnorē cū jāāñuparā.

²⁹Áti yaparo, quetiupau rey corona cū capesari beto ūnorē cū pesáto īrā, pota wēērī mena juarica betore cū rupoapu peoyuparā. Tunu bairoa, quetiupau rey wāmocūtacū ūnorē cū ñeáto ī eperā, yucucacārē cū wāmo cariape nūgōāpū cū cūgorotiyuparā. Bairo áticōā yua, cūrē quetiupaure jēñirārē bairo na rūropaturi mena cūtu etanumurī bairo qūi boyeti epeyuparā:

—iCū ānicōā ninucúáto āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rūmua! —qūi boyeti epeyuparā soldaua Jesure.

³⁰Bairo áticōā, cū ūcoo eyotuepeyuparā. Tunu bairoa cū

yucucacārē nerī, cū rupoare payuparā.

³¹Bairo Jesure roro cū átiepe yaparo yua, cūrē na cajāatajere cū tuweneñuparā. Cū jutii majū pñamerē cū jāāñuparā tunu. Bairo áti yaparo, cū neásúparā, yucpāīpū cū papuaturáná.

Jesús es crucificado

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³²Bairo áná, bócaetayuparā jicāū caūmū, Simón cawāmecucū, Cirene yepa macāācūrē. Bairo Simorē bócaetari cū pñsarotiyuparā, Jesús yucpāīrē.

³³Bairo áti yua, Gólgota burōpū etayuparā. (Gólgota īgaro, “La Calavera” o “Rūpoa coro buro” īgaro īña.) ³⁴Bairo etarā, ūse ocōre, mirra* bñuriye cabairije ūnie mena asuyariquere Jesure cū tīāmiñuparā. Jesús pñame tiere etiñarī etigaesupū.

³⁵Bairi soldaua yucpāīpū Jesure cū papuatu nūcōrī bero, número tiirire āmeo wēnuniñuparā. Bairo átiri, na majū masiñuparā Jesús jutii āñajērē canepaure. ³⁶Bairo áti yaparo, topū ruiiri, Jesure qūiña coteyuparā. ³⁷Tunu bairoa Jesús rupoa buire yucpāī woaturicapāīrē papuatyuparā, Jesure na cū capajjārotirique wapare nipetiro camasā na īñaō joroque īrā. Tipāīrē atore bairo ī woaturique tusayuparo: **ĀNI, JUDÍO MAJÁ QUETIUPAU REY NIÑAMI**, īrīqūē tusayuparo.

³⁸Bairi Jesús mena yucpāīpū papuatureyuparā pugarā caūmua jerutiri majārē. Jicāū cariape nūgōārē, apeī caācō nūgōārē na papuatyuparā. ³⁹Bairo yucpāīpū papuaturicū Jesús cū caāno yua, camasā canetóānucūrā pñame Jesure qūiñoaena, na rupoare yureyuparā. ⁴⁰Roro majū atore bairo qūiñuparā:

—iMū, templo wiire roca yaparori, itia rūmū bero ape wii cawāma

wiire caqũēnomasĩgaw ānirĩ, mũ majũā netõña! iDios Macũ majũ mũ caāmata, yucupāĩpũ ānemicũā, atopũ ruiasá! —qũĩ epeyuparā to macāāna caĩñanetõánucũrā pũame.

⁴¹Torea bairo qũĩ epeyuparā sacerdote majā quetiuparā, bairi Moisés ānacũ cũ caroticũrĩquẽrẽ cajũgobueri majā, bairi cabutoa camasĩrā cũā. Atore bairo qũĩñuparā:

⁴²—Aperārẽ na netõũpĩ. Bairo na netõmicũā, āmerẽ cũ majũā netõmasĩētĩñami. Israel yepare quetiupaw rey majũ cariapea cũ caāmata, icũ majũā cũ camasĩrĩjẽ mena atore ruiatĩbujoiũmi! Bairo cũ caruiapáta, cariape marĩ tũgogarā. ⁴³Dios mena tũgoñatutuaricũmi. Bairi Dios pũame cariapea cũrẽ cũ camaiata, cũrẽ cũ netõõgũmi. “Dios macũ yũ āniña,” marĩ iwĩ —qũĩ epeyuparā sacerdote quetiuparājāā Jesure.

⁴⁴Bairi jerutiri majā, Jesús mena na capapuatatana cũā tore bairo roro qũĩñuparā.

Muerte de Jesús

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵Merẽ yua, pasaribota caāno, caāno tusaroa naitĩācoapũ ati yepa nipetiropũ. Yoaro naitĩāwũ. Ñamicā, tres de la tarde caāno majũ tunu busuwũ. ⁴⁶Tipaw caāno, Jesús pũame busũrique tutuaro mena atore bairo iñupũ: “Elĩ, Elĩ, ¿lema sabactani?” (Ti wāme pũame irā, “Yũ Pacũ Dios, yũ Pacũ Dios, ¿nopẽĩ yũ mũ aweyocoatĩ?” iğaro iña.)

⁴⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, to macāāna pũame bairo āmeo iñuparā na majũ: —iJā, tũgoñijate! Āni Jesús, profeta Elías ānacũrẽ cũ pii iñami.

⁴⁸İcõā yua, na mena macāācũ jĩcāũ carupajitia mena use oco,

cajũgũēatajere yosene ásũpũ. Bairo átĩcõā, yucũ yapapũ ti jitiare jiyaturi, tiere cũ ñumũgõ joyupũ, cũ etiāto, ĩ. ⁴⁹Bairo cũ caāto iña, aperā cũtũ macāāna pũame bairo qũĩñuparā:

—Bairo ápericõāña mai. Cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, ¿Elías ānacũ cũ cũ netõũ acũati? Marĩ iñacoteroa mai —qũĩñuparā.

⁵⁰Jesũs pũame busũrique tutuaro mena ĩ wisiotusa, riacoásũpũ yua.

⁵¹Tipaw caāno, templo wii aruare ãnotaricarõ jutii asero carecomacā woocõā ruiásũparo. Yepa cũā butiõro yuguiwũ. Ĕtā rupa cũā waticõapũ tie majũā. ⁵²Camasā cariaricarā na cayarica opee cũā to majũā pãācoásũparo. Bairo pãācoa yua, cariaricarā, Dios yarā pũame tunu catitunucõāma. ⁵³Bairo bairā, witicoámá, Jesús cariaconoamiatacũ tunu cũ cacatinemorõ bero. Tocārõā Jerusalén caroa macārẽ etari jāāwā yua. Bairo capāārā camasā cũā ti macārẽ na caānorẽ iñawā.

⁵⁴Bairi soldaua quetiupaw capitán,* bairi cũ ãmua Jesure caĩñacoterā cũā yepa cayuguirijere, bairi nipetiro tie cabairijere iñarā, butiõro uwiri atore bairo āmeo iñuparā:

—iCariapea āni, Jesús, Dios Macũ majũ nimiupĩ!

⁵⁵Bairi Jesure cajuátinemorĩcārā carõmia capāārā, Galileapũ Jesure cabapacũtiatātana pũame jõpũā tuari qũĩñacõā nucũñuparā. ⁵⁶Jĩcāo na mena macāācõ āñupõ María Magdalena cawāmecũco. Apeo, María, Santiago bairi Josẽ paco āñupõ. Apeo Zebedeo pũnaa paco āñupõ.

Jesús es sepultado

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷Bairo ti rũmũ canaioatĩpaw caāno Josẽ cawāmecũcũ, Arimatea macā

macãacũ etayupũ. Cũ ruame paio
apeyere cacũgou ãmi. Tunu bairoa
Jesús yaye busuriquere catũgousau ãmi.
58 Bairo yua, Pilato tupũ átĩ, Jesús rupauri
ãnajerẽ yarocagu, cũ jeniásupũ. Pilato
ruame bairo cũ caijenirõ tũgo, “Jau” ĩ,
Jesús rupauri ãnajerẽ cũ ãmuarẽ Josere
ruio rotiyupũ. 59 Bairo cũ cairõ bero,
José ruame Jesús rupauri ãnajerẽ lino
jutii asero, caugueri mani asero mena cũ
ũmañupũ. 60 Bairo átiri bero, cawãma ãtã
ope, na cayesearica opepũ Jesús rupauri
ãnajerẽ cũñupũ. Áti yaparo, ãtãpãĩ mena
ti opere tubiatoyupũ. Bairo tubiato
yaparo, acoásupũ José. 61 Bairo José cũ
caãmíatacũarẽ, María Magdalena bairi
apeo María cawãmecuco cũã topũ tuari
Jesure cũ carocatato riape ruicõãñuparã.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

62 Bairo ti rũmu bero, yerijãricã
rũmu ruamerẽ sacerdote majã
quetiuparã, bairi fariseo majã mena
jicãrõ tũni ásúparã Pilato tupũ. 63 Bairo
cũtũ eta, atore bairo qũñuparã:
—Jãã Quetiupau, jãã tũgoñabocaapu
Jesús, caĩtopai ãnacũ cũ caĩriqũerẽ.
“Cariacoatacu nimicũã, itia rũmu bero
yu catigũ tunu,” jãã itowĩ. 64 Bairo atore
bairo mu caáto ñuña: Mu ãmuarẽ cũ
ãnacũ rupauri na cacũrocaatapuare
itia rũmu majũ na coterotiya, Jesús
cũ cabuerã ñamipũ yasiori cũ rupau
ãnajerẽ na canerutietiparore bairo
ĩrã. Bairo cũ cabuerã bairo na caápata,
cabero camasãrẽ, “Merẽ catiupi,” na
ĩtobujiorãma. Bairo na caĩtoata, jõruame
roro baibujioro cũ caĩtojũgorique
netõjãñurõ ati yepapũre —qũñuparã
sacerdote quetiuparãjãã Pilatore.

65 Bairo ruame bairo na ĩñupũ:

—Ãnoa soldauare na neánãja. Cũ
ãnacũrẽ na carocaatapuare caroaro
mujãã carotiro cãrõ na coteáto —na
ĩñupũ.

66 Bairo cũ caĩrõ tũgo, sacerdote
quetiuparãjãã acoásuparã Jesús
rupauri ãnajerẽ na cacũrocaatapuare.
Topũ etarã, ãtã, capairi tii na
catubiatori tii buire caroaro
jũgobiacoãñuparã, “Aperã na capãata,
marĩ ĩnamasĩbujiorã,” ĩrã. Bairo átiri,
soldauare na cũñuparã.

La resurrección de Jesús

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 1 Cabero yerijãricã rũmu bero
macã rũmu, cabusuripauaca
caãno, ape semana caãni jũgori
rũmu majũ, María Magdalena,
bairi apeo María cawãmecuco
mena Jesús rupauri ãnajerẽ na
cacũrocaatapuare ĩnarásuparã.
2 Bairo na caátõ, jicãũ ángel,* Diotu
caatíatacu ruame ruietayupũ. Bairo
cũ caruietaro yua, yepa butioro
majũ yuguiyuparo. Bairo cabairo,
ángel ruame Jesús rupauri ãnajerẽ
na cacũrocaatapuare etanucãñupũ.
Bairo etanucã yua, ti opere na
cabiataatiire tunerocacõãñupũ. Bairo
áti yaparo, ti ãtã tii buire ruiyupũ.
3 Ángel ruame asiyajãñupũ, buro
cũ cayaberijere bairo. Cũ jutii cũã
cabotirije nieve* cabauore bairo
bauyuparo. 4 Bairo soldaua,* bairo
cũ cabairo ĩña yua, nanarĩ butioro
cũ uwiyuparã. Cariacoatanarẽ bairo
baicũmucoasuparã. 5 Bairo na cabaiãno,
ángel ruame carõmia topũ caĩñarã
etarãrẽ atore bairo na ĩñupũ:

—Mujãã, uwieticõãña. Yu masĩña
mujãã caátigarijere. Jesús yucpãĩpu
na capapuaturocamiatacure qũñagarã
mujãã baiya. 6 Atoce maniñami.
Merẽ caticoami tunu, mujããrẽ cũ
caĩquetibũju jũgoyeticũricãrõrẽ bairo.
Atopũ asã mai. ĩñañijate cũrẽ na
cacũmiatatore. Catiri, atore maniñami.
7 Bairo ĩña yaparori bero, tunu ánãja

macãpu. Cũ cabuerãrẽ atore bairo na quetibujurájá: “Merẽ caticuupi Jesús. Bairi mujãã jũgoye Galilea yepapu águmi. Topu mujãã cotegumi,” na ï quetibujurájá. Bairo na camasĩpeere yu quetibuju atı́apu —na ï quetibujuyupu ángel María Magdalenajãrẽ.

⁸Bairo cũ caĩquetibujuro tũgo, carõmia puame yoaro mee acoásúparã. Uwirã, bairi tunu tie quetire tũgouseaniri atucoásúpa, jãã, Jesús cũ cabuerãrẽ quetibujuránã. ⁹Bairo na caátó, Jesús puame na jũgoye buiaetayupu. Bairo buiaetari yua, caroaro mena na jeniñupũ. Bairo cũ caĩrõ tũgo, carõmia puame cũtu na rupopaturi mena etanumurĩ cũ ruporire pãñnarĩ ùpũñuparã, butioro qũĩroarã. ¹⁰Bairo na caáto, atore bairo na ïñupũ Jesús:

—Yu uwieticõãña. Yu bairãrẽ bairo caãnarẽ atore bairo na ï quetibujurájá: “Galilea yepapu ánaja. Topu Jesure cũ mujãã ïñagarã,” na ï quetibujurájá — na ïñupũ Jesús.

Lo que contaron los soldados

¹¹Bairo carõmia na caátóye, Jesús rupauri ãnajẽrẽ cacotemiatana jĩcããrã na mena macããna macãpu etayuparã. Etarã yua, sacerdote majã quetiuparãrẽ na quetibujuyuparã nipetiro narẽ cabaiatajere. ¹²Bairo na caquetibujuro tũgorã, sacerdote majã puame ásúparã cabũtoa camasĩrã tũpu jĩcãrõrẽ bairo na catũgoñaparore bairo ïrã. Bairo na mena bũsu yaparo yua, soldauare paio dinerore na nuniñuparã. ¹³Bairo na nuni yua, atore bairo na ïñuparã:

—Atore bairo mujãã cabaiatajere camasãrẽ na mujãã ï quetibujugarã: “Jãã cãnicoaupã. Bairo jãã cacãnitoye, Jesús cũ cabuerã puame atí, cũ ãnacũ rupaurire yajacũpã,” mujãã ïgarã. ¹⁴Tunu bairoa quetiupau gobernador* bairo mujãã cacãniatajere cũ catũgoata, jãã puame popiye baio joroque mujããrẽ

cũ caátipeere jãã ãñotabojagarã —na ï quetibujuyuparã sacerdote majã quetiuparãjãã soldauare.

¹⁵Bairo na caĩrõ tũgo, soldaua puame, “Jau” ï, dinerore jeyuparã. Bairi sacerdotea quetiuparã narẽ na caĩrotirorea bairo quetibuju batoyuparã camasãrẽ. Bairi ati rũmurĩ cũãrẽ torea bairo jeto ãmeo quetibujucõã ninucũñama judío majã.

El encargo de Jesús a los discípulos (Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶Bairi yua, jãã, Jesús cũ cabuerã, puga wãmo peti rupore jĩcã pẽnirõ cãnacãũ majũ caãna jãã ápu Galilea yepapu. Topu etarã, ùtãũ, Jesús jããrẽ cũ caĩquetibujuricu majũ cũ jãã bocaetawu. ¹⁷Bairo qũĩña yua, jãã rupopaturi mena etanumurĩ cũrẽ jãã ïroawu. Mai, jĩcããrã jãã mena macããna, “Jesús catiri niñami,” ï masĩẽma. ¹⁸Bairo jãã cabairo, Jesús puame jããtu etari, atore bairo jãã ïwĩ:

—Marĩ Pacu Dios yu joyami tocãnacã wãme rotimasĩrĩquẽrẽ. Ùmurecõo, bairi ati yepã cũã rotimasĩrĩquẽrẽ yu joyami. ¹⁹Bairi camasã tocãnacã poari macããnarẽ noo na caãnopu yu yaye quetire na quetibuju ñesẽãrãjã, na cũã yu yaye quetire na catũgousaparore bairo ïrã. Bairo na catũgousaro, na mujãã bautizagarã.* Marĩ Pacu Dios ya wãme mena, yu, cũ macũ ya wãme mena, bairi tunu Espĩritu Santo ya wãme ïrĩ mena na mujãã bautizagarã. ²⁰Tunu bairoa mujããrẽ yu caátiroticũrĩquẽ nipetirijere na quetibujunetõõna, na cũã tiere na catũgousaparore bairo ïrã. Yua, mujããrẽ yu aweyoetigu. Mujãã mena yu ãnicõã ninucũgu tocãnacã rũmũ, ati ùmurecõo capetiropu —jãã ïcũwĩ Jesús, jãã, cũ cabuerãrẽ.

Tocãrõã ñiña.

El Santo Evangelio Según

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 ¹Cañijūgoripaupua Jesucristo, Dios macū ati yepapū cū caātiānajērē marī tūgoroa mai. Caroa queti niña. ²Atore bairo ī woatu quetibūja cūñañupī profeta* Isaías ānacū Dios cū macūrē cū cairīqūrē:

“Mū, yū cajopau, ti yepapū mū cabuiaparo jūgoye, apeire cū yū qūēnoroti jojūgogu.

Camasā mū yaye quetire na tūgousaāto ī, apeire yū qūēnoroti jojūgogu.

³Bairo īgumi jīcāū desierto,* cayucūmanopū caānicōāniatacū: “Marī Quetiupau yoaro mee etagumi.

Torena, caroaro cariape ānicoteya. Camasā na quetiupau cū caetaparo jūgoye cū caatīpawārē na caqūēnoyurore bairo cū qūēnoyuya mujāā cūā,”

ī woatu quetibūjayayupi Isaías ānacū Juan cū caīquetibūjūpeere.

⁴Bairo cayoato bero Juan ānacū, camasārē oco mena cabautizaricū* pūame etayupū desierto cayucūmanopū. To macāāna cū yaye quetire catūgorā etarārē atore

bairo na ī quetibūjayupū: “Tūgoña qūēnoña roro mujāā caātiānierē. Tie mujāā cabairijere cū tūgoña jēniña mujāā majū Diore. Tunu bairoa cabautizarotiparā* mujāā āniña. Bairo mujāā caāto, mujāā netōgumi Dios,” na īñupū Juan to macāānarē. ⁵Bairo cū cabaiāno, Jūātupū asúparā camasā capāārā. Judea yepa macāāna, bairi Jerusalén macā macāāna cūā, nipetiro camasā Jūātupū asúparā. Juan yaye quetibūjuriquere tūgogarā cūtu asúparā. Bairo cū caīquetibūjero tūgorā, roro na caātajere tūgoña yapapuari Dios mena busnetōñuparā. Bairo na caāto īña, oco mena na bautizayupū. Catūgousarārē ria Jordán cawāmecūtiyapū na bautizanicūñupū Juan.

⁶Juan pūame waibucu camello* cawāmecucu asero mena jutiuro qūēnorī jāñañupū. Tunu bairo waibucu aserowē mena cū jutiurore ñujāā tūgābiyori juti jāñañupū. Bairi tunu ūgarique cūsupū Juan yeseroare bairā caānarē. Beroa oco cūārē etinucūñupū. ⁷⁻⁸Bairo ī quetibūjayupū Juan nipetiro camasā catūgorā etarārē: “Yū paarique niña mujāārē oco mena yū cabautizarije.* Yū paarique to cañumiatacūārē, yū bero caetau cū capaarije pūame ñunetōgaro. Cū roque Espiritu Santore jōmasīgumi

camasãpüre. Tunu bairoa camasã roro na catũgoñarijẽrẽ na wasoao joroque na átigumi. Cũ roque yu netõrõ caanimajũũ nigumi. Bairi yu puame jicãrõ tũni yu átipeyo masiẽtĩña,” na ï quetibũjuyupũ Juan catũgorã etarãrẽ.

Jesús es bautizado
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Cabero Jesús Nazaret de Galilea macããcũ ti macã cañniatacu Juan tũre etayupũ. Bairo cũ caetaro, Jesús cũãrẽ cũ bautizayupũ Juan, Rio Jordán cawãmecũtiyapũ. ¹⁰Bairo Jesure cũ cabautizaro bero, Jesús puame petapũ maanucãñupũ. Bairo maanucã yua, jõbuiupũ ñnamũgõjoyupũ. Bairo cũ caññajoro, jicoquei umũrecõo puame pããñucãcoasuparo. Bairo cabairo, Espiritu Santo, Dios Yeri majũ, bauruiasũpũ. Bua cũ caruiatõre bairo bauruietayupũ Jesús tũpũre. ¹¹Bairo cũ caruietaro, atore bairo jõbuiupũ busũrique ocajoyuparo: “Mũ, yu macũ, yu camai majũ mũ ãniña. Mũ caãtiãnierẽ ñiñajesoya butioro,” ï busũocajoyuparo busũrique.

Jesús es puesto a prueba
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²To bero jicoquei Espiritu Santo puame Jesure butioro cũ árotiyupũ desierto cayucũmanopũ. ¹³Topũre cuarenta rũmũrĩ majũ ãñupũ Jesús waibũtoa cauwiorã na caãnopũ. Bairo topũ cũ caãno yua, Satanás* puame rorije cũ átirotimiñupũ Jesure, “Cariapea cũ átinucũñati,” ï. Bairo Satanás cũ caátõ bero, jicããrã ángelea* majã Jesure cũ juãtirã etayuparã yua.

Jesús comienza su trabajo en Galilea
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Cabero Juan camasãrẽ cabautizamirĩcũrẽ preso jorica wiipũ

cũ na cacũrocaatato bero, Jesús puame Galilea yepapũ acoásũpũ. Topũ etari, Dios yaye caroa quetire na quetibũjũ jũgoyupũ Jesús camasãrẽ. ¹⁵Atore bairo na ï quetibũjuyupũ: “Dios cũ carotimasirĩpau merẽ etaro baiya. Bairi tũgoña quẽnorĩ caroaro ãña Dios mena. Dios yaye caroa quetire cariape tũgoya,” na ññupũ Jesús camasãrẽ.

Jesús llama a cuatro pescadores
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Cabero Galilea na caĩrĩ utabucũra tũñipũ ásũpũ Jesús. Bairo ácu yua, Simón, apei cũ bai Andrés, jicãũ pũnaa caãna pũgarãrẽ na ññajoyupũ. Bairo Jesús narẽ cũ caññajoro, na pũgarãpũ utabucũrapũ bapĩ mena wai wasarã ásuparã. Na capaarije, waiwe wapatarique ãñuparõ. ¹⁷Bairo na ñña, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Jito, yu bapacũsa. Caroaro waire cawãsãmasirã mũjãã ãñiapũ, wai na rutieticoáto, ñrã. Ámerẽ yua, caroaro camasãrẽ caquetibũjurã mũjãã ãnio joroque mũjãã yu átigu, na yasieticoáto, ñrã —na ññupũ Jesús.

¹⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei pũgarãpũ na bapĩ yucũre cũrĩ, acoásũparã Jesús mena.

¹⁹Bairo cajũgoye jãñurĩ na caãnemorõ utabucũra tũñipũ Jesús puame na ññajoyupũ aperã pũgarãrẽ tunu. Santiago, bairi cũ bai Juan cawãmecũcu Zebedeo pũnaarẽ na ññajoyupũ Jesús. Bairi Santiago, cũ bai Juan mena cũmua capairicapũ ãñuparã. Bapĩ yucũ caopecũtiere jiyãjãrã ásuparã. ²⁰Bairo narẽ na ñña, jicoquei na piijoyupũ Jesús: “Jito, yu bapacũsa. Marĩ quetibũjuto camasãrẽ Dios yaye caroa quetire,” na ññupũ. Bairo cũ caĩrõ tũgo yua, na pacũ, cũ ñmua mena cũmuapũ na cũcõã, tocãrõã jicoquei Jesús mena acoásũparã

Un hombre que tenía un espíritu impuro

(Lc 4.31-37)

²¹ Cabero Capernaum cawāmecuti macāpu etayupu. Topu eta, yerijāricā rūmu caño ti macā macāana na cañbueri wiipure, sinagoga* na cañri wiipure jāāñupu. Bairo jāārī, na buejūgoyupu to macāānarē.

²² Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majārē bairo camasārē na quetibūjesupu. Carotimasī cū caīquetibūjurore bairo na quetibūjuyupu. Bairo cū yaye quetire tūgori, to macāana puame tūgocōā maníasuparā. ²³ Mai, ti wii sinagoga ñubuerica wiipu āñupu jīcāū wātī yeri pūna cacūgon. Bairo Jesús cū cabueāno, wātī yeri pūna cacūgon puame atore bairo butioro quī awajayupu:

²⁴ —Mū, Jesús Nazaret macāācū, ¿nopēī mū atīati jāā ture? ¿Jāārē rei acū mū baiyati? Mūrē yū masījāñuñā. Mū, Dios macū, cañuu, mū āniñā —quī awajayupu wātī yeri pūna cacūgon puame.

²⁵ Bairo cū cañrō tūgo, quīñupu Jesús:

—iBusueticōāñā! iĀni cañmū rupaure witi ácúja! —quīñupu Jesús wātīrē.

²⁶ Bairo cū cañrō tūgo, wātī yeri puame cañmūrē cū yugui, butioro awajari cū witicoásupu. ²⁷ Bairo cañmūrē cū cañtiere iñarā, nipetiro camasā quīñā acuacoasuparā.

—¿Ñe to āniñati cawāma Jesús cū carotirije? iNocārō caroaro majū cū masīñati! iWātī yeri pūna cūā cū yucōāñama! —āmeo iñuparā na majū Jesure.

²⁸ To bero cū tūgoyuparā camasā nipetiro ti yepa tūni macāana, Jesús cū cañtiere, cū camasīrījērē yua.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Bairo na quetibūju yaparo, na ñubuerica wiire witicoásupu Jesús. Ti wiire witiá, Santiago, bairi Juan mena acoásupu Jesús, Simón, bairi cū bai Andrés ya wiipu. ³⁰ Mai, Simón mañicō puame riajāñuñupō. Butioro būgoyupo. Bairo cū cajāārō, cū quetibūjuyuparā cabucuo cō cariarijere. ³¹ Bairo na caīquetibūjuro tūgo, cōtu eta, cō wāmo mena ñerī cō tūgāwāmnoñupū. Bairo cū caato, jicoquei jānacoasuparo būgoye puame. Tocārōā caticoasupo yua. Bairo catiáco, tocārōā űgarique na quīnonuñupō Jesujāārē.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²⁻³³ Cabero muipu cū cajāārīpaū, canaio atīpaū caño Simón ya wiipure etayuparā nipetiro ti macā macāana. Nipetirije carīayecunārē na jeasuparā Jesús tūpu. ³⁴ Bairo Jesús puame na caetaro iñā, capāārā cariarārē na catiopyu. Nipetirije riaye cacūgorārē na catiopyu. Tunu bairoa wātī yeri pūnarē na acurewīyojoyupu Jesús. Bairo na cawitiro, Jesús puame na busurotiesupu. “Yū, Mesías,* Dios cū cajou yū cañnierē na quetibūjueticōāto,” ī, bairo na busurotiesupu.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape rūmu cabusuatīpaū Jesús wācā, ti macārē witicoásupu. Bairo ácū yua, etayupu Jesús camasā na camanīpaupu. Topu Diore cū jēñiñupū.

³⁶ Bairo topu cū caño, Simojāā cū macārásuparā. ³⁷ Bairo cū macārī, cū etacoasuparā. Atore bairo quīñuparā:

—Nipetirā murē macārā átíyama.

³⁸Bairo na caírō tūgomicūā, bairo na ĩñupū Jesús:

—Ape macāā macāāna cūārē na yu quetibujuḡu. Caroa quetire, Dios cū carotimasírpaḡ caetarore na yu quetibuju masīōḡu. Torecuna, yu jowí Dios ati yeparure —na ĩñupū Jesús Simojäärē.

³⁹Cabero áñesēāñupū Jesús Galilea yeparu. Topu áñesēā yua, tocānacā macā macāāna na cañubueri wiiripū, sinagogas* na caírī wiiripure buenucūñupū to macāānarē. Tunu bairoa wātí yeri pūnarē na acurewiyoyoyupu Jesús.

Jesús sana a un leproso

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Bairo cabero caūmu jīcāū carupau boau puame Jesutu cū rupopaturi mena etanumurí qūiroau etayupu. Bairo eta, atore bairo qūí jēñiñupū:

—Yu Quetiupaḡ, mu cabooata, yu mu netōōḡu yu caboariaye cutiere.

⁴¹Bairo cū caījēñirō tūgo, cū maitūgoñañupū Jesús cū rupau caboauḡe. Bairi cū wāmo mena cū pāñañupū. Bairo áticōā, bairo qūiñupū:

—Mu cacatiro yu boya. ¡Bairi mu yu netōōña! —qūiñupū Jesús cariaure.

⁴²⁻⁴³Bairo Jesús cū caírō, jicoquei caticoasupu carupau boamiatacu. Bairo cū cabairo ĩña, Jesús puame tutuaro mena cū quetibuju rotiesupu aperārē cū cabaiatajere. Bairo qūiñupū:

⁴⁴—Cariape acoácūja sacerdote* tupa. Qūiñoña mu rupaure, mu cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mu cacatirije wapare. Tore bairo marí átirotiyupi Moisés ānacū. Bairo mu caátiatato bero, nipetiro camasā masīgarāma mu cacatiatajere yua —qūiñupū Jesús carupau boamiatacuḡe.

⁴⁵Bairo cū caĩmiatacūārē, cū, carupau boamiatacu puame Jesús cū carotiata wāmerē bairo ápeyupu. Nipetirā na quetibuju peyocōāñupū cū cabaiatajere. Bairi Jesús puame jāāmasiēsupu tocānacā macāārē. Bairi macāā tūñipu camasā na cañesēāetopu ásupu. Bairo cū cabaimiatacūārē, cū macārā, cū bocacōāñuparā ti macāā macāāna Jesure yua.

Jesús sana a un paralítico

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 ¹Nocānacā rūmu bero mea tunucoásupu Jesús Capernaum macāpu. Topu cū caño, aperā, “Ti wiipu ācūmi,” ĩrīqūē queti tūgoyuparā. ²Capāārā camasā neña etayuparā. Bairo na cabairo, Jesús na bueyupu. Ti wiire jira netōcoasuparā. Jope tupa jira etayuparā. ³Bairo cū cabueāno, ti macā macāāna cawāmarā baparcānacāū Jesutu ñicārī cabuḡricure cū neasuparā. ⁴Bairo cū ne etamirācūā, ti wii pupeapu na yaure cū nejāā masiēsuparā, camasā capāārā na cajiraro jūgori. Bairi wii buipu wāmucoásuparā ñicārī cabuḡricu mena. Ti wii buipu etarā, ope qūēñorí cū piti ruio joyuparā pūñ rupoḡerí mena Jesús tupa ñicārī cabuḡricure. ⁵Bairo na caáto ĩña, Jesús puame tūgoña masiñupū na catūgoñarījērē. “Yu camasírījērē cariape tūgoñatutuayama,” na ĩ tūgoñañupū. Torecu, atore bairo qūiñupū Jesús ñicārī cabuḡricure: —Yu yaḡ, merē mu carorije wapare yu netōcōāña.

⁶Bairo cū caírō tūgo, ti wii macāāna caruirā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā puame bairo ĩ tūgoñañuparā na yeripu: ⁷“¿Namū ūcū majū caūmu cū āñiñati, ‘Merē mu carorije wapare yu netōña,’

caĩã? Dios jeto netõõmasĩñami marĩ carorije wapare. Ñni, Jesús, Diore cū netõñucãũ átiyami, bairo cū caĩrĩjẽ mena,” ãmeo ĩ busuyuparã na majũ.
 8 Jicoquei masĩcõãñupũ Jesús cū yeripu na caãmeobusurijere. Bairo atore bairo na ĩñupũ:

—¿Nopẽĩrã yu caĩatajere tũgori mujãã tũgoñariqũe paiyati? 9-10 “Mu carorije wapare yu netõña,” ãnirẽ yu caĩata, “Bairo ĩcõãũ ĩñami,” mujãã ĩbujiorã. Bairãpua, “Wãmũñucãña. Mu cacũñarĩ coro nepusari mu ya wiipu tunu ácũja,” cũrẽ yu caĩata, to bero cū cawãmũñucãto ĩñarã roque, “Bairo ĩcõãũ mee ĩñami Jesús,” mujãã ĩbujiorã. Yu, Camasã Jũgocu ati yeparu yu carotimasĩrĩjẽrẽ mujãã camasĩparore bairo, tiere ñigu —na ĩñupũ Jesús fariseojããrẽ.*

Ī yaparo, cū caĩrõrẽ bairo qũĩnemoñupũ Jesús ñicãrĩ cabũñicure:
 11 —Murẽ ñiña: ĩWãmũñucãña! Mu cacũñarĩ coro nepusari mu ya wiipu tunu ácũja. Merẽ mu riayere yu netõña —qũĩñupũ.

12 Bairo cū caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei wãmũñucã yua, cū cacũñarĩ corore nepusa, ti wiire witicoásũpu cū ñicãrĩ cabũñiatacu puame nipetirã na caĩñarõ. Bairo cū caátõ ĩñarã, nipetiro camasã tũgoñacõã maniásuparã. Bairo Diore atore bairo qũĩ basapeoyuparã:

—¿Diwatoa ũno tore bairo caroa majũrẽ marĩ ĩñarĩ? Marĩ ĩñaepũ. ĩCamasĩ ñiñami Dios! —qũĩ basapeoyuparã nipetirã.

Jesús llama a Leví
 (Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Cabero ásũpu tunu Jesús utabucura tũñipu. Topũ camasã neñañuparã. Bairo na caneñarõ, na bueyupũ Jesús. 14 Bairo netõácũ,

Leví cawãmecucu, Alfeo macũrẽ qũĩñajoyupũ. Mai, Leví puame Roma* gobiernorẽ camasã yaye dinero impuesto* na caĩrĩjẽrẽ jejobojari majõcu ãñupũ. Bairo cū capaari aruapũ cū caãno, qũĩñajoyupũ Jesús Levíre. Bairo qũĩñajori bero, cũtu etaátĩ, atore bairo qũĩñupũ yua:

—Jito, yu bapacusa.

Bairo cū caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei Leví puame cū yaye paarique nipetirore cũcõã, Jesús mena bapacuti ácu acoásũpu yua.

15 Cabero Jesús, bairo cū cabuerã mena Leví ya mesapũ na caruiro, camasã capããrã ruirã etayuparã. Na mena macããna jĩcããrã Leví ũna, gobiernorẽ camasã yaye dinerore cajejobojari majã ãñuparã. Aperã camasã roro na cabusupairã cũã ãñuparã. Jesujãã mena ugabapacusuparã. Mai, capããrã ãñuparã Jesure catũgousari majã.
 16 Bairo cū caugabapacutore ĩñarã yua, fariseo majã puame na ĩ tutiyuparã Jesús cū cabuerãrẽ. Na yarã, Moisés cū caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã mena atore bairo na ĩ tutiyuparã:

—¿Nopẽĩ dinero jejori majã mena, bairo aperã roro caãna mena mujããrẽ cabuei cū etiuga bapacutiyati? Roro ácu átiyami —na ĩ tutiyuparã fariseojãã Jesús cū cabuerãrẽ.

17 Bairo na catutiro tũgo, bairo na ĩñupũ Jesús:

—Ucotiri majõcure bairo yu ãniña ati wiire. Ucotiri majõcu áperiyami cacatirã na caãni wiiripure. Cariarã na caãni wiiri jetore etanucũñami, na ucoti etaũ. Bairo ãnoa mena yu ãniña. Na carorije, riayere bairo caãnierẽ netõõũ ácu yu atĩapũ. Torecuna, yu apũ ati yepapure. “Caroarã marĩ ãniña,” caĩtorãrẽ na yu macãẽtĩña. Aperã, “Carorije wapa marĩ buicũtiya,”

caĩtũgoña yapapuarã roquere na macãũacú yu apú, na yeri wasoaáto, í —na í quetibũjuyupu Jesús fariseojãrẽ.

La cuestión del ayuno
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸Tiwatoa caãnopure Juan cũ cabuerã, bairi fariseo majã na cabuerã cũã ugarique betiri Dios jetore cũ jëniñuparã. Bairo na cabairo ñña, jĩcããrã Jesutũ etari atore bairo qũĩ jëniñañuparã:

—Ugarique betiri Dios jetore cũ jëninucũnama Juan cũ cabuerã. Fariseo majã na cabuerã cũã tore bairo átiyama na cũã. Mu cabuerã puame áperiyama. ¿Nopëĩrã na ugarique betietinucũnati? —qũĩ jëniñañuparã to macããna Jesure.

¹⁹⁻²⁰Bairo na caĩjëniñarõ tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Caroaro yu caãtiere mujãã tũgomasiẽtĩña. Caũmu cawãmojiyapaure bairo yu añiña. Cũ yarãrẽ bairo niñama yu cabuerã. Caũmu cũ cawãmojiyari rũmurẽ cũ yarã nipetirã ugayama paio, cũ mena useaniãna. Ti rũmurẽ auatãmuoetiyama. Caũmu cũ cawãmojiyaro bero roquere, cũ yarã caborã ugarique betiri Diore cũ tũgoña jëniñubuejiorãma tunu. Narẽ bairo jãã añiña. Bairi yu mena ãna, yu cabuerã auatãmuoetigarãma. Yu camano roquere auatãmuobujiorãma —na í quetibũjuyupu Jesús fariseo majãrẽ.

²¹Í yaparo, “Yu yaye cawãma quetire cabũcu macããjẽ mena tũgousa masiã maniña,” ñgu, atore bairi wãme na icõña quetibũjñemoñupũ Jesús tunu:

—Cabũcuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasã camasĩrã jutiro cawãma asero carũgaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro.

Cose, ti aserore bopo na caáto, rũgagaro. Rũgari tũgãwonemogaro paijãñurõ cawãma asero puame cabũcuro jutirore. ²²Tunu bairoa use oco cawãma qũẽnoyaparoriquere piojãtëtinucũnama camasã cabũcu poa waibũcu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capãmurõĩ. Ti poa macããjẽ yasigaro. Bairi use ocore cawãma qũẽnoyaparoriquere piojãnucũnama camasã cawãma poa mena —na í quetibũjuyupu Jesús fariseo majãrẽ.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³Cabero judío majã na cayerijãrĩ rũmu caãno Jesujãã netõásuparã weseripu. Bairo netõánã, Jesús cũ cabuerã puame queyari trigo* apeacarẽ jeri cacatirijerea ugarjũgoyuparã.

²⁴Bairo na caáto ññarĩ, fariseo majã atore bairo qũĩ tutiyuparã Jesure:

—iNa ññañijate! ¿Mu cabuerã roro na caãtiere miñaetiyati? Ati rũmu ñnorẽ paariquere bairo átiyama mu cabuerã, bairo trigo apeacarẽ jeũgarã. Ati rũmu ñnorẽ caãpericõãpee niña na caãtie ñnierẽ —qũĩ tutiyuparã fariseo majã Jesure.

²⁵Bairo na caĩtutiro tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—David ãnacũ queyamiácú, ¿cũ caãtajere na caquetibũjũcũrĩqũẽrẽ jĩcãni ñno mujãã ññaetinucũnati Dios ya tutipu? Mujãã ññanucũrã. ²⁶Bairo baiyuparo: Abiatar cawãmecũcu ãnacũ, sacerdote* majã quetiupau cũ caãno, David puame jããetayupu Dios ya wiire cũ ñmua mena. Ugariquere macããrã, jããetayuparã. Bairi pan añuparõ, caroa Dios yaye majũ na caĩcũrĩqũẽrẽ jeto. Tie pããrẽ sacerdote majã jetore na ugarotiyupu Moisés ãnacũ. Bairo

sacerdote majū jeto na caugarije caānimitacūārē, tie pāārē ūgari bero, cū ūmua cūārē na batonuñupū David.

²⁷⁻²⁸ Tunu na ĩnemoñupū Jesús fariseo majārē:

—Caroaro marī caānipeere yerijārīcā rūmurē cūñupī Dios. Yerijārīcā rūmu puame marirē to rotiáto ĩ mee cūñupī Dios yerijārīcā rūmurē. Yu, Camasā Jūgocu ānirī yu átirotimasīña yerijārīcā rūmu cūārē camasā caroare na caātiānipeere —na ĩ quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 ¹ Ape rūmu caāno tunu jāāetayupū Jesús ñubuerica wiipū. Mai, topū añupū jīcāñ caricábūricu.

² Bairi to macāāna puame Jesús cū caátigarijere caroaro qūñña usayuparā, na quetiuparārē busujāgarā. “¿Yerijārīcā rūmurēā cū catioyáti caricábūre?” ĩ tūgoñañuparā. ³ Atore bairo qūññupū caricábūre Jesús:

—Tiaya. Ato yu tūpu asá.

⁴ Bairo ĩ yaparou, atore bairo na ĩ jēniñañupū tunu Jesús to macāānarē:

—¿Ñerē marī ánaati ati rūmurī ũnorē, camasā na cayerijārī rūmurirē? ¿Cañurijērē marī ánaati, o carorije puamerē marī ánaati? —na ĩ jēniñañupū.

Bairo na cū cajēniñamiatacūārē, cū ūesuparā. ⁵ Bairi Jesús puame na asiayupū, na yeri na catūgoñarījē na cawasoagaetie wapa jūgori. Bairo bai, atore bairo qūññupū Jesús caricábūricure:

—Mu ricáre ñupoya.

Bairo cū cairō, caricábūricu puame cū ricáre ñupooásupu. Tocārōā cū ricá ñucoasuparo yua. ⁶ Bairo cū caáto ĩñarā, fariseo majā puame ti wiire witi yua, neñañuparā quetiupau Herode

majā mena. Bairo neñarā, “¿Dope bairo marī ánaati, Jesure pajīāgarā?” ámeo ĩ busupaijūgoyuparā na majū.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Cabero ásúpu Jesús cū cabuerā mena utabucura tūnipu. Na bero usayuparā capāārā Galilea yepa macāāna. ⁸ Judea macāāna, Jerusalén macāāna, Idumea macāāna, Rio Jordán ape nūgōā macāāna, Tiro bairi Sidón macā tūni macāāna, capāārā Jesús bero usayuparā. Ti yepa macāāna capāārā cū caátijēñorijē quetire tūgorā, Jesure qūññagayuparā. ⁹ Bairo na caāmeotuworijere ĩña, na jūgoye utabucurapu na árotiyupū Jesús cū cabuerārē, cūmuarē na caqūēnoyuparore bairo ĩ. ¹⁰ Mai, capāārā camasārē na catioyupū Jesús. Bairi aperā cariyecuna cūā ámeo tuwori utabijaro majū cū neñañuparā, Jesure cū pānagarā.

¹¹ Tunu bairo camasā wātī yeri pūna cacūgorā Jesure na cañnarō cānacāni, cūtu rupopaturi mena etanumurī atore bairo qūññ awajayuparā:

—ĩMu, Dios macū mu āniña!

¹² Jesús puame bairo na cairō, mai camasā cūrē na camasirō boetiri, tutuaro mena tiere na busurotiesupu.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Cabero Jesús ūtāñpu etari cū cabueparā cū caññajesorārē na piineñojoyupū. Bairo cū capiineñojoro tūgo, cū tūpu etayuparā. ¹⁴ Bairo na caetaro ĩña, na beseyupū puğa wāmo peti rupore puğa pēñirō cānacāñ majū, cū mena na cabapacutiparore bairo ĩ, tunu bairo na cajuquetibujuparore bairo ĩ. Bairo na bese yaparo yua, “Mujāñ yu caquetibujurotijoparā mujāñ ānigarā,” na ĩñupū Jesús.

¹⁵Bairo ī yaparo yua, wātī yeri pūnarē wiyomasirīquērē na joyupū.

¹⁶Bairi puḡa wāmo peti rupore puḡa pēnirō cānacāñ majū āñuparā Jesús cū caquetibujurotijoparā. Cajūgoye āñupū Simón. Simorēā qūññupū tunu “Pedro”. ¹⁷Tunu cabero āñuparā Santiago, bairi cū bai Juan cawāmecucu. Naa, Zebedeo pūnaa āñuparā. Bairi Santiagore bairi Juarēā qūññupū Jesús tunu “Boanerges”. Mai, Boanerges, “Bupo Pūnaa” ĩgaro ĩña. ¹⁸Tunu cabero āñuparā Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, apei Santiago. Cū, Santiago, Alfeo macū āñupū. Tunu cabero āñupū apei Simón. Cū puame celotea* mena macāacū āñupū. ¹⁹Tunu cabero āñupū Judas Iscariote. Cū puame āñupū Jesure cañerotipau. Tocārōā niñama Jesús cū caquetibujurotijoparā, cū cabesericarā yua.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰Cabero wiipū jāásupū Jesús tunu. Topū capāārā camasā neña etayuparā. Torecu, Jesús cū cabuerā mena uḡamasīsupū. ²¹Bairo, “Mecūcoayami Jesús,” camasā na cañirjē quetire tūgori, cū yarā puame cū piirásuparā.

²²Bairo Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cabueri majā puame Jerusalén macā caatfatana, atore bairo ĩñuparā: “Dios jūgori mee, Beelzebú,* wātīā quetiupau majū cū camasōrījē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyojo masīmi Jesús. Beelzebú cū jāārīcūmi Jesure,” ĩñuparā.

²³Jesús puame masīcōāñupū na catūgoñarījērē. Bairi cūtu na piijoyupū. Bairo piijo yaparo, ape wāme ĩcōñarī atore bairo na ĩñupū: “¿Dope bairo wātī cū majūā cū

acurocawiyo masīcuti?” ²⁴Quetiupau rey cū carotimasirīpau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama. ²⁵Tunu bairoa jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama. ²⁶Tore bairo Satanás,* wātīā quetiupau, cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo cū āninetōūati? Āninetōmasīēcūmi. Yasicoacūmi.

²⁷Bairo ī quetibujū yaparo, cajerutiri majōcure ĩcōñarī atore bairo na ĩ quetibujūnemoñupū tunu: “Jīcā wii upau, catutuau majū, cū ya wii macāājērē caroaro cū cañnacoteata, ni ũcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. Jerutimasīmi baipua, ti wii upaure cū cajiyajūgoata. Bairo cū jiyajūgori bero roque, ti wii macāājē nipetirijere jerutipeyo masīcōāūmi,” na ĩ quetibujūyupū Jesús.

²⁸“Bairi cariape mujāārē niña: Cabusupairā dope bairo roro na cañirjē tocānacā wāmerē masiriyogūmi Dios, cūrē na cajēniata. ²⁹Bairo masiriyobojamīcūā, Espiritu Santore roro na cabusupaiata roquere, na masiriyobojaetīgūmi. Roro na cabusupairije wapa na cabuicutie nicōā ninucūgaro tocānacā rūmua. Petietigarō.”

³⁰Mai, na puame qūñ jūgoyuparā: “Wātī, cū jāārīcūmi Jesure.” Bairi tore bairo na ĩñupū Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹Bairo cū caquetibujūro bero, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topū etayuparā. Eta yua, cū caāni wii macāpu cū cotenucūñuparā. Bairo cotenucūrā, cū pirotiyuparā, cū mena busugarā. ³²Bairo macāpu na cacotenucūrō, Jesutū macāāna carupa beto caruīāmejorerā puame atore bairo qūññuparā Jesure:

—Mu paco, mu bairā mu macāūparā. Macāpū mūrē coterā ātiuparā — quīūparā Jesure.

³³Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īnupū Jesús cūrē caquetibūjūrārē:

—Naa, yu paco, yu bairā cūā, yu yarā majū na caānimitacūārē, aperā cūā, yu yarārē bairo caāna niñama.

³⁴Ī quetibūju yaparo, cūtu macāāna caruirārē na īnārī, atore bairo na īnemoñupū tunu:

—Ānoa niñama yu pacore bairo caāna, bairi yu bairārē bairo caāna.

³⁵Noa ūna yu Pacu cū carotirore bairo caāna pñame yu bairārē bairo caāna, bairi yu bairā rōmirirē bairo caāna, bairi yu pacore bairo caāna niñama.

La parábola del sembrador

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 ¹Cabero acoásupū Jesús utabucura tūnīpū. Topū eta, camasārē na quetibūju jūgoyupū tunu. Mai, camasā capāārā majū na caānoi, Jesús pñame cūmua turorica capairicapū ájāāñupū. Cūtu catūgorā etarā pñame peta paputiropū nacūñuparā. ²Bairo na cabairo, capee wāme ĩcōñarī na quetibūjuyupū Jesús.

Atore bairo na ĩ quetibūjuyupū:

³“Yu caquetibūjurijere caroaro tūgopeoya. Jīcā rūmū ásúpu jīcāū caūmū cū wesepū, oteriquere otei ácú. ⁴Topū eta, cū oteriquere wēbato otejūgoyupū. Bairo caroaro cū caotemiatacūārē, oterique jīcā rupaa ñañuparō maarpū. Bairo maarpū tī rupaa cañarō īñarā, minia pñame wñuriatī, ũgarecōāñuparā. ⁵Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa ūtā yepapū cayera esemenirōpū ñañuparō. Tie pñame yoaro mee putimiñuparō, cayepa esemenirō caānoi. ⁶Bairo tie oterique pñame pútiatímīi yua, yoaro mee riacoásúparo

muiṗū cū caasiñārōī, dope bairo nūcōōrī jomasīētīrī yua. ⁷Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa pota yucu watoarpū ñañuparō. Cabero pota yucu pñame cabutinetōrō, tie oterique pñame caroaro pútimasiēsuparo. Pota yucu pñame otere butibiacōāñuparō. Bairi rícamani yucu ásuparo. ⁸Cabero ape rupaa pñame caroa yepapū ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó, jīcā jatī treinta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatī sesenta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatī cien majū rícacusuparo,” na ĩ quetibūjuyupū Jesús.

⁹Ī quetibūju yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Mujāā caāmoocna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibūjuatajere tūgoāmewiyoya mujāā yeripū,” na īnupū Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El porqué de las parábolas

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Cabero Jesús jīcāūā cū caāno, cūtu macāāna bairi cū cabuerā cūā cūtu eta yua, atore bairo quī jēniñañuparā: “¿Dope ĩgaro to ĩnati caotei queti?” ¹¹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩ quetibūjuyupū Jesús: “Dios cū carotimasirīpau macāājērē tirūmṗū macāāna na catūgoetajere mujāā roquere mujāā masīōñami. Aperā tiere na camasīrōrē boetiyami. Torecu, ape wāme ĩcōñarī na quetibūju rotiyami Dios. ¹²Na pñame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere ĩñamasīētīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasiētīñama. Bairi Diore, Jāā mu netōōwā,’ quīētīnucūñama. Torena, carorije wapa cacūgorā tuayama Dios cū caīñajoro yua,” na ĩ quetibūjuyupū Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Bairo ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩ quetibujũyupũ tunu: “¿Caotei cũ caátajere ĩ cõnarĩ mujãârê yũ caquetibujũatajere mujãâ tũgomasiētĩati? Tiere mujãâ camasiētĩcõãta, ¿Dope bairo rita ape wãmerê mujãâ masĩcuti? Mujãâ masĩena. ¹⁴⁻¹⁵Ãmerê yua, mujãârê yũ quetibujũ caroarõ ĩcõnarĩ caotei quetire camasãrê yũ caquetibujũatajere: Camasã jĩcããrã Dios yaye quetire tũgoyama. Bairo tũgomirãcũã, tũgomasiētĩñama. Dios busuriquere na catũgoatato beroaca, wãtĩ pũame uwarõ eta, jecõãñami na camasĩbujõoatajere. Minia na cawũje ugaricarore bairo etanecõãñami wãtĩ, na camasĩbujõoatajere. Na pũame caotei cũ caoterique maapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. ¹⁶⁻¹⁷Tunu aperã camasã Dios yaye quetire useanirõ tũgo, jicoquei, ‘Jau,’ ĩñama. Bairo bomirãcũã, bairãpua na yeripũ caroarõ cũ yuetiyama. Capũtirije canucõmanajerê bairo niñama. Bairo roro na cabairo caãno, o Dios yaye quetire na catũgousaro jũgori aperã narê na caĩnaterõ ĩnarã, yoaro mee jãnañama Dios yaye quetire yua. Dios mena yoaro ãmerĩñama. Naa, caotei cũ caoterique ape rupaa ãtã buipũ cañarĩcã rupare bairo niñama. ¹⁸⁻¹⁹Tunu aperã camasã Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na caĩrõ bero, apeye ũnie pũamerê butiorõ tũgoña macãñama. Ati yepa macããjê wapatarique ũnierê, bairi caroarõ na caãnigarije cããrê tũgoñañama butiorõ. Bairi Dios busuriquere tũgoña masiriticõãñama. Caroarõ caãnarê bairo na caáperõ, carĩca butimasĩtĩtĩerê bairo niñama.

Bairi naa, caotei cũ caoterique ape rupaa pota watoapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. ²⁰Bairãpua, aperã roque Dios yaye quetire useanirõ tũgoyama. Na yeri pũnapũ cariape tũgoepori, tiere tũgousayama. Caotei cũ caoterique ape rupaa, carõa yepapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. Jĩcã jatĩ treinta rupaa majũ rĩcacusuparo. Ape jatĩ sesenta rupaa majũ rĩcacusuparo. Ape jatĩ cien majũ rĩcacusuparo. Torea bairo niñama Dios yayerẽ catũgousanucũrã pũame,” na ĩ quetibujũyupũ Jesús.

La parábola de la lámpara

(Lc 8.16-18)

²¹Ī yaparo, atore bairo na ĩ quetibujũnemoñupũ Jesús tunu: “¿Camasã carupapata rocapũ, o cama rocapũ jĩñaworiquere na cũñati? Tore bairo cũtĩnucũñama. Jõbuiipũ roque cũnucũñama camasã, nipetiro cajããetarã na caĩñamasĩparore bairo ĩrã. ²²Na cajĩñaworipau nipetiro baugarõ caĩñamaniataje. Torea bairo ape rũmupũ camasã nipetiro ãme camasãĩ manierê masipeticoagarãma. ²³Mujãâ caãmoocuna mujãâ ãniña. Bairi ãmerê yua, mujãârê yũ caquetibujũatajere tũgoãmewiyoya mujãâ yeripũ.”

²⁴⁻²⁵Tunu atore bairo na ĩnemoñupũ Jesús: “Yũ caquetibujũrijere mujãâ catũgoepoata, Dios pũame mujãârê masĩõnemoõmĩ tunu yũ caquetibujũrijere. Bairo tũgomirãcũã, petoaca mujãâ catũgoepoata roque, cabero mujãâ camasĩmiatajere mujãâ masiriticõãgarã. Bairi caroarõ cariape tũgoepoaya,” na ĩ quetibujũyupũ Jesús.

La parábola de la semilla que crece

²⁶Ī yaparo atore bairo na ĩ quetibujũnemoñupũ tunu: “Dios

yaye macāājērē quetibujurique, jīcāū camasocū yeparū otere cū caoterijere bairo niña: ²⁷Ote yaparori bero, tie otere iñapeocōā āmeimi. Bairi tocānacā nāmia cānii, tocānacā rūmua ānicōā, cū cabaitoye, cū caoterique puame puticoato. Bairi cū puame dope bairo bairi caputirore masīēcūmi. ²⁸Putiro, yoaro mee pūū witiro. Pūū witi yaparo, carupa jatí jeñarō. Carupa jatí jeña yaparo, caríca wiyoro, tie buti carupa rupaa jeñarō. ²⁹Ti rupaa cabutiro iña, jeimi tiere caotericu, ‘Tocārōā buti yaparoya,’ ī. Torea bairo Dios yaye macāājērē quetibujurique cūā niña,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na iñemoñupū Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “¿Dope bairo mujāārē yu masīōñati Dios cū carotimasīrīpaure? ¿Di wāme ūnorē īcōñarī mujāārē yu quetibujuyati? ³¹⁻³²Mostaza* na caīrī apeacarē jīcāū cū wesepū cū caotericaacarē bairo niña Dios cū carotimasīrīpau. Tia apeacā puame ōcāācā majū nimīrōcūā, cabero puti butiátō, pairicu majū áya, nipetirije wesepū oterique netōrō. Paca majū rūpuri cutiya. Bairi minia cūā tii yucu rūpuri pure na ria batiirire qūēnorī nicōāmasīñama. Torea bairo niña Dios cū carotimasīrīpau cūā,” na īcōña quetibujuyupū Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

(Mt 13.34-35)

³³Torea bairo jeto capee wāme īcōñarī na quetibujūncūñupū Jesús nipetiro camasā cūtu catūgorā etarārē. Na camasījītiparo cārō

caroaro na quetibujuyupū. ³⁴Dise ūnie quetibujuriquere īcōñetiri na quetibujuesupū. Baihua, aperā na camano na catūgoetopū cū cabuerā puamerā nipetiro caroaro tūgojītipetiricarō na quetibujūncūñupū.

Jesús calma el viento y las olas

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵Cabero ti rūmū muipū cū cajāātō, Jesús puame atore bairo na iñupū cū cabuerārē:

—Jito, ati ūtabucura ape nūgōāpu marī peña átōca.

³⁶Bairo cū caīrō bero, cū cabuerā ájāāñuparā cūmua cū cajāatacapu, ape nūgōāpu pēñagarā. Bairo na caátō, aperā cūā na cūmu rupaa mena Jesujāā bero usa asúparā. ³⁷Bairo na caátō yua, wīno paio papu atījūgoyuparo. Bairo capapuro ocoturi paio atījabejāāñuparō, cūmua ruagari tūnipū yua. ³⁸Mai, Jesús puame na caátō beroaca, cūmua cawaturō puame jutipoti buipū cānijāācoasupū. Bairo cū cabairoi, cū cabuerā puame cū wācōñuparā. Cū wācōrī atore bairo qūiñuparā Jesure:

—iJāārē cabuei, ruarā marī baiya! ¿Mu tūgoñaētīñati jāārē? —qūiñuparā.

³⁹Bairo na caīrō tūgowācā, wāmūncāñupū Jesús. Wāmūncā, wīnorē jānarotiyupū. Tunu bairoa oco turi cūārē:

—iJāna átoja! —iñupū.

Bairo cū caīrō, jicoquei jānapeticoasuparo yua. ⁴⁰Cabero atore bairo na iñupū Jesús cū cabuerārē:

—¿Nopēirā butiuro mujāā uwiyati? ¿Dios mena mujāā tūgoña tutuaetiyati mai? —na iñupū.

⁴¹Cū cabuerā puame cū caátō iñaacuacoasuparā. Atore bairo āmeo iñuparā na majū:

—iAgo tame! iNocārō majū cū masīnati Jesús! Wīno, ocoturi cūā cū tūgocōāña.

El endemoniado de Gerasa

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 ¹ Cabero ti ʔtabucura ape nūgōāpu pēña etayuparā Jesujāā, Gerasa na caīrī yepapu. Bairo eta yua, maa nūcāñupū Jesús. ² Bairo cū camaa nūcārō, caūmu jīcāū, wātī yeri pūna cacūgou puame cūtu etayupu. Camasārē na carerica ūtā wiiripu caāniatacu cūtu etayupu. ³⁻⁴ Mai, cū puame ūtā wiiripu ninucūñupū. Cauwioi majū āñupū. Bairi camasā puame cū ñesēārotietimiñuparā. Cū wāmorīrē, bairi cū ruropi cūārē āpōā wēērī mena nairō cū jīyanucūmiñuparā. Bairo na caātimiatacūārē, cū puame āpōā wēērīrē tūgājure recoanucūñupū. Bairi ni ūcū cū ātinetōncā masīēsupū. ⁵ Bairi ūmurecōo caāno cārō, ñami cūārē bairo roro ñesēācōānucūñupū ūtā yucu buiripu. Camasārē na carericaropu awaja ñesēānucūñupū. Bairi ūtā ruparire ñosē ñesēānucūñupū. ⁶ Bairo Jesure cayoaropu īñajouna, cūtu atūeta, ruropaturī mena etanumuñupū. ⁷⁻⁸ Jesús puame atore bairo qūñupū wātī yeri pūnarē: —iWātī, jicoquei cū witi ácúja! —qūñupū.

Bairo cū caīrōā, wātī yeri pūna cacūgou puame awajarique mena atore bairo qūñ awajayupu:

—iMu, Dios jōbui macāācū macū mu āniña! ¿Ñerē ácu mu atíyati yutūre? iPopiye yu cabaipeere ápericōāña! — butioro qūñupū.

⁹⁻¹⁰ Bairo cū caīrō tūgo, qūñ jēniñañupū Jesús wātī yeri pūnarē:

—¿Ñamu mu wāmecūtiyati?

Bairo cū caīrō tūgo, qūñupū wātī yeri pūna Jesure:

—Jāā, capāārā jāā niña. Bairi yu wāme, Legiōn* yu āniña. iJāārē ape macāpu jāā mu joepa! —butioro qūñupū wātī yeri pūna Jesure.

¹¹ Mai, totu ūtāūpu capāārā yesea nurīcārā ūgarā ásuparā. ¹² Bairo na caugaāno, wātī yeri pūna puame atore bairo butioro qūñuparā Jesure:

—iYeseapure jāārē jāārotiya! Napure jāā jāāgarā —butioro qūñuparā.

¹³ Bairo na caīrō tūgo, “iJau! Topu ánaja toroque,” na īñupū Jesús, na ároti yua. Bairo cū caīrō, wātī yeri pūna puame caūmurē cū witipeticoásuparā. Yeseapure jāārásuparā. Bairo yeseare na cajāārīpau yua, yesea ūtāū bui caānimiatana puame mecūrā ʔtabucurapu atūre ñañuacoásuparā. Bairi yua, ruapeticoasuparā yesea puame.

¹⁴ Bairo na cabairo īña, yeseare cacotemiatana puame acuarī acoásuparā. Macāpu etacoasuparā. Topu na quetibūjuyuparā nipetiro yesea na cabaiatajere. Macā tūni macāāna cūārē na quetibūjuyuparā. ¹⁵ Bairo tiere tūgori, camasā puame īñarásuparā cabaiatajere. Bairo topu etarā, qūñna acuacoasuparā capāārā wātī yeri pūnarē cacūgomiatacure. Cū puame jutii jāñarī, caroaro tūgoñarīqūē mena ruiyupu. Bairi dope bairo cū cabaiatajere masīēna, uwijāñuparā. ¹⁶ Bairo baicōā, caññaatana puame, na quetibūjuyuparā caetarārē. Wātī yeri pūnarē cacūgomiatacu cū cabaiataje, bairi yesea na cabaiataje cūārē na quetibūjuyuparā. ¹⁷ Bairo na caquetibūjuero, butioro Jesure cū uwiri, atore bairo butioro qūñuparā: “iTunu ácúja mu caatīatatoru!” qūñuparā

Jesure to macāāna, Gerasa yepa macāāna.

¹⁸Bairo na caĩrõĩ, Jesús puame cūmuarē ájããñupũ tunu cū cabuerã mena. Bairo cū caájããrõ, wãtĩ yerĩ pũnarē cacũgomiatacu puame butioro qũĩñupũ Jesure: “¡Jesús, mu mena yu ágaya butioro!” qũĩñupũ. ¹⁹Bairo cū caĩrõ, Jesús qũĩñupũ tunu:

—¡Yu yau, tuaya! ¡Mu ya macã puame tunu ácúja! Topu etaũ, mu yarã to macããnarē na quetibujuya marĩ Quetiupau Dios murē mairĩ caroaro mu cū caátiatajere —qũĩñupũ.

²⁰Bairo cū caĩrõ tũgo, tunucoásupu cū ya macãpu. Topu etaũ, nipetirã Decápolis na caĩrĩ macãã macããnarē na quetibujuyupu Jesús cū caátiatajere. Tiera tũgori nipetiro camasã tũgo acũacoasuparã.

**La hija de Jairo. La mujer que tocó
la capa de Jesús**
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Bairo cabero Jesús ti utabucurare cū capẽñaetaro, capããrã camasã cū coteyuparã. Bairo cū caetaro ñña, cū cacoteatana puame capããrã cũtu neñapoyuparã. ²²Bairo Jesús cū camaa nucãrõ, cũtu etayupu caũmu jĩcãũ, Jairo cawãmecucu. Jairo puame camasã na cañubueri wii sinagoga* quetiupau ãñupũ. Torecu cũtu eta, rũpopaturi mena eta numurĩ Jesure qũĩroayupu. ²³Atore bairo qũĩñupũ:

—¡Jesús, yu macõ riácõpu baiamo! Mu wãmo mena cõrẽ ñigã peõñau asá, cõ cacaticoaparore bairo ï.

²⁴Bairo cū caĩrõ tũgo, Jairo mena acoásupu Jesús. Bairo cū caátõ, camasã puame utabijaro majũ cū usayuparã Jesure. ²⁵Mai, na mena macããcõ jĩcãõ carĩjãnacõ ãñupõ. Yoaro, puãa wãmo petĩ rũpore puãa pẽnirõ cãnacã cũmarĩ majũ tiere riayupo. ²⁶Capããrã caucotiri majã cõ ucotimiñuparã. Na caucotimiatacũãrẽ, cõ tũgoesuparo.

Bairo na caátimiatacũãrẽ, jĩrĩã netõrõ roro majũ baiyupo. Tunu bairo cõ cacũgorijearẽ na nunire peyocõãñupõ uco wapa. ²⁷Bairo baicõã yua, tũgoñañupõ cõ puame Jesús cū camasĩrĩjẽrẽ, cū cariaye netõrĩjẽrẽ. Bairo tiere tũgoñarĩ, Jesús bero puame asũpo. Bairo cū bero atĩ yua, cū jutirore tuañañupõ. ²⁸Mai, cõ puame cariape tũgoñañupõ Jesús cū cariaye netõmasĩrĩjẽrẽ. Bairo cariape tũgoñarĩ yua, “Cũ jutiro cayoaro yapaacarẽ yu capãñaata, yu caticoago,” ï tũgoñañupõ. Bairo tiere ï tũgoñarĩ, Jesús bero puame atĩrĩ, tore bairo asũpo. ²⁹Bairo cõ caátõ, tocãrõã jicoquei caticoasupo. Cõ carĩpetirije riaye jãnacõasuparo. Bairo cõ puame tocãrõã masĩcõãñupõ cõ riaye canetõrĩjẽrẽ yua. ³⁰Jesús puame, “Yu camasĩrĩjẽ jũgori jĩcãõ cõ cariaye cutiere yu netõãpũ,” ï masĩñupũ. Bairo masĩrĩ, atore bairo na ññupũ Jesús cũtu caãna camasãrẽ:

—¿Noa na tuañaati yu jutirore? —na ï jẽniñañupũ.

³¹Bairo cū caĩrõ tũgo, cū cabuerã puame atore bairo qũĩñuparã Jesure:

—Jãã cabuei, rita ãnoa camasã capããrã ñniãma. Bairo mu tunerocayama noo na caboro. Nana na caátiere mi bauya —qũĩñuparã.

³²Bairo na caĩrõ tũgomicũã, cõ ññamacãñupũ, cũrẽ capãñaatacore masĩũ. ³³Bairo ññamacã cū cabaiãno, cariamiataco puame, cõ cacatiatajere masĩrĩ, tunu bairi uwitũgoñarĩ, Jesutu etayupo. Rũpopaturi mena Jesús rũpori tũpu etanumuñupõ. Bairo etanumurĩ, nipetirije cõ cabaiatajere Jesure cū quetibujuyupo. ³⁴Bairo cõ caĩquetibujuro bero, cõ ññupũ Jesús:

—Yu yao, yu camasĩrĩjẽrẽ cariape mu tũgoñaupa. Bairo mu riayere yu netõõcõãña. Tunu ácõja useanirĩqũẽ mena —cõ ññupũ Jesús.

³⁵Bairo cū caīānitoyea, jīcāārā etayuparā, Jairo ya wii macāāna puame. Jairore qūī quetibujurā etayuparā:

—Mu macō merē baiyasicoaamo. Bairi tocārōā cū patowācōña marīrē cabueire —qūī quetibujayuparā Jairore.

³⁶Bairi Jesús cūā cū caīrījērē tūgoyupū. Bairo tūgori, atore bairo qūīñupū Jairore:

—Jairo, tūgo acuaeticōāña. Dios cū camasīrījē jetore tūgoñatutuaya —qūīñupū Jesús Jairore.

³⁷Bairo ícōā, Pedro, Santiago, cū bai Juan ásúparā Jesús mena. Aperārē na árotiesupū Jesús. ³⁸Bairo Jairo ya wiipū na caetaro, ti wii macāāna puame oti awaja añuparā. Cabaiyasiatacore bopacooro cō cabairijere cō ñña otiyuparā. ³⁹Bairo na cabairo ñnarī, ti wiire jāārī bero, atore bairo na ññupū Jesús:

—Awaja otieticōāña mujāā. Atio cawīmao baiyasietiyamo. Cānio baiyamo —na ññupū Jesús.

⁴⁰Bairo cū caīrō tūgo, nipetirā to macāāna puame roro cū bōcaboyeticōāñuparā, “Merē yasicoaamo,” irā. Bairo na cabaimiatacūārē, Jesús puame ti wiire na wiyocōā joyupū. Áti yaparo, cariacoataco ānacō cō caānopure jāācoasupū cō ānacō pacua mena.

⁴¹Bairo jāāeta yua, cō ānacō wāmorīrē ñērī, atore bairo cō ññupū:

—¡Talita cum! (Bairo ĩgaro ñña: “Cawīmao wāmñncāña.”)

⁴²Bairo cū caīrō, cō puame jicoquei catitunurī wāmñncā ñesēācoasupo yua. Mai, puga wāmo peti ģpore puga pēñirō cānacā cūmarī majū cūgoyupo. Bairo cō cacatitunurō ñnarī, camasā puame butioro tūgoñacōā maniásuparā. ⁴³Bairo na catūgoñamaniatacūārē,

Jesús puame na ĩnemoñupū tunu atore bairo: “Aperārē na quetibujueticōāña cawīmao cō cacatiatajere,” na ññupū. ĩ yaparo, űgariquere cōrē na nurotiyupu yua.

Jesús en Nazaret

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 ¹Cabero, ti macāpu witi acoásúpu Jesús. Cū cabuerā puame cū mena ásúparā. Bairo witi acoátí yua, cū ya yepa majūpu etayuparā. ²Eta, yerijāricā rūmu caāno ti yepa macāāna na cañubueri wiire jāāñupū, na quetibujugū. Bairo cū caquetibujuro tūgo, camasā capārā tūgocōā maniásuparā. Atore bairo ññuparā: —Ñña, caroaro jīcārō tūni quetibujuyami. ¿Noopū atie caroaro cū caquetibujumasīrījērē cū masīñuparī? ¿Dope bairo átijēñorīquē cūārē cū átimasīñuparī? ³¿Ñni, yucupāirī mena rocapata űnierē caquēnou macū mee cū āñiñati? ¿Marī mena macāācō, María macū mee cū āñiñati? Bairi, ¿Santiago, José, Judas, Simón jūgocū mee cū āñiñati? Cū marī masijāñña. Bairi, ¿marī mena macāāna rōmirī jūgocū mee cū āñiñati? —āmeo ĩ jēñiñañuparā na majū.

Bairi Jesure qūīroagaetiri, cū ya macā macāāna puame cū caquetibujurijere tūgogaesuparā. ⁴Bairo na catūgogaeto ñña, atore bairo na ññupū Jesús:

—Profeta* majā tocānacāūpurea na ĩroanucūñnama camasā nipetiro na cañesārōpu. Na ya macā macāāna, bairi na ya wii macāāna majū roque na boetinucūñnama. Na yarā jeto na ĩroatinucūñnama —na ññupū Jesús.

⁵Bairi cū ya macā macāāna cū caquetibujurijere cariape na catūgogaetoi, capee caroa cū caátijēñomasīrījērē topure áti ĩñoesupu

Jesús. Jīcāārā cariarā jetore cū wāmo mena na pāñarī na catioyupũ. ⁶“Cūrē cariapea ññami,” to macāāna camasā na caītūgousaetie jūgori, tūgoñarīqūē pairi tūgoñacōā maniásupũ Jesús.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Bairo na cabairo ññarī, Jesús puame totuaca caāni macārīpu, na quetibujũ ñesēāñ asúpũ. ⁷Bairo jīcā rūmũ na neñoñupũ Jesús cū caquetibujurotijoparā puga wāmo peti rūpore puga pēñirō majũ cañarē. Bairo na bese yaparo yua, tocānacā macāā, pugarā jeto na árotiyupũ. Mai, na caápáro jūgoye na joyupũ masīrīqūērē, wātī yeri pūnarē wiyomasīrīqūē majūrē. ⁸Tunu apeye na cacūgorije ũnierē na jeárotiesupũ. Bairi wasopoa, apeye ũnierē na cajāārī poa, pan, dinero cūārē na jeárotiesupũ. Na tuericu jetore na neárotiyupũ. ⁹Tunu rūpo jutii na cacūgorije, na jutii na cajāñarījē jeto mena na árotiyupũ. ¹⁰Bairo na ároti yaparo, atore bairo na ññupũ:

—Noo mujāā cañesēārōpu jīcā wii ũnorē etarā, toa tuacōāña, ti macāpu mujāā caāni rūmurī cārō. Capee wiirīpu patowācō ñesēāētīcōāña.

¹¹Bairi di macā macāāna ũna mujāā cabapacuto na caboeticōāta, o mujāā yaye quetire na catūgogaeticōāta, na mena āmerīcōāña. Bairi na ya macārē witiáná, na macā ñērīrē mujāā rūpo jutii macāājērē mujāā paregarā, “Roro jāārē mujāā átiapũ,” ĩrā —na ĩ joyupũ Jesús.

¹²Bairo cū caīrō bero acoásuparā yua. Bairo áná yua, camasārē, “Roro mujāā caátinucūrījērē tūgoña yapapuari tūgoña wasoaya. Dios yaye busurique puamerē tūgousajūgoya,”

na ĩ quetibujũ ñesēāñuparā. ¹³Tunu bairoa camasā capāārā wātī yeri cacūgorārē na acurewiyojoyuparā Dios cū catutuarije jūgori. Capāārā cariayecuna cūārē na rūpoare use aceituna* mena na piopeori na catioyuparā.

La muerte de Juan el Bautista

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴Ti yutea caāno camasā nipetiro Jesús cariarārē cū canetōmasīrījērē tūgoyuparā. Bairi quetiupau rey Herodes cūā queti tūgoyupũ Jesús cū caátimasīrījērē. Bairo tiere tūgo, atore bairo na ññupũ cū carotirārē:

—Jesús na caī, cūā ācūmi Juan el Bautista cabaiyasiricu ānacū tunu cacati majũ. Bairo cabai āñirī capee átijēño masīimi —na ññupũ Herodes.

¹⁵Aperā qūññuparā:

—Dios camasārē cū caquetibujurotijoricu ānacū, Elías cawāmecucu ānacū catiri buiaetaupũ —qūññuparā aperā.

Bairo aperā qūññuparā:

—Tirūmũpu caānana profeta majā mena macāācū jīcāñ catiri buiaetaupũ —qūññuparā.

¹⁶Bairo Herodes na caīquetibujurijere tūgomicūā, atore bairo ññupũ:

—Juan, tirūmũpu cū rūpoare yu capatarocarotiricu ācūmi Jesús. Merē caticoatacumi tunu —ññupũ.

¹⁷⁻¹⁸Mai, cajūgoyepũ Herodes puame Juarē ñerotiyupũ. Bairo cū ñerotiri bero, āpōāwē mena cū jiyari, preso jorica wiirũ cū cūroca rotijoyupũ. Juan cū caquetibujurijere boesupũ Herodes. Mai, “Mũ bai Felipe ñmo Herodías na caīo mena mũ cañie ññētīña. Carorije niña mũ caátie,” cūrē cū caīquetibujurijere boesupũ. Bairo boetiri preso jorica wiirũ cū cūroca rotijoyupũ Herodes puame Juarē.

¹⁹Herodías p̄ame Juarē q̄iñateerijāñuñupō. Bairo q̄iñateeri yua, cū pajīā rotigamiñupō. Bairo átirotigamiocūā, átiroti masiēsupo, quetiupau rey Herodes Juarē cū camairijē jūgori. ²⁰Herodes p̄ame Juarē, “Caroú, Dios cū caquetibujerotijou ácūmi,” í tūgoña uwijāñuñupū. Bairi Juarē cū q̄iñeñupū. Apeyera Juan cūrē cū caīquetibujerijere dope bairo átimasietimicūā, caroaro mena cū cairijērē tūgoganucūñupū Herodes. ²¹Mai, merē etayuparo Herodías Juarē cō capajīarotimasipa rūmū majū. Bairi jicā rūmū, Herodes p̄ame cū cabuiarica rūmū caetaro, bose rūmū q̄iñeñupū. Áticōā, cū mena macāāna cū rocajāñurī carotimasirā, cū comandante* carotirā, Galilea yepa macāāna carotimasirā cūā cū capijioatana etayuparā. ²²Bairo na caugaāno, Felipe numo caānimiricō Herodías cawāmecuco macō p̄ame basao ásupo, Herodes cō cū cañaparore bairo iō. Herodes cū capijioatana cūā cō cabasarijere iñajesomajücōāñuparā. Bairi nipetirā na catūgoro, atore bairo cō iñupū Herodías macōrē Herodes p̄ame:

—Noo, yure m̄u cajēnigari wāmerē yu jēniña. M̄u yu jomajücōāgu —cō iñupū.

²³Pugani cārō, “Ítoricaró mano Dios mena ñiña. M̄u yu jomajücōāgu dise ūnie yure m̄u cajēnirijērē. Yu ya yepa yu caquetiupau cuti yepa carecomacā ūno cūārē m̄u yu jomasiḡu, m̄u cabooata,” cō iñupū. ²⁴Bairo cawāmao p̄ame tiere tūgori, cō pacore jēniñao ásupo. Atoze bairo cō iñupō:

—Caaco, ññe ūnie p̄amerē cū yu jēnioati?

Cō paco p̄ame iñupō:

—Juan el Bautista r̄upoare cū jēniojā.

²⁵Bairo cō cairō tūgo, tāmurī cō masōricū t̄upu átí, atore bairo q̄iñupō: —Bairo yu boyá: Ámeacā Juan el Bautista r̄upoare patanerī jot̄u baparu jāārī, yu m̄u jowa —q̄iñupō.

²⁶⁻²⁷Bairo cō cairō tūgo, tūgoña yapapuacoásupu Herodes p̄ame. Bairo tūgoña yapapuamicūā, “¡Dios mena ñiña!” cōrē yu caiatajere yu tūgoama yu capijioatana,” í yua, cōrē cū caiatatore bairo átirotiyupu. Bairi cū ūm̄u jicāñ soldaure* Juan preso jorica wiipu caācūrē cū r̄upoa pataroti joyupu. ²⁸Bairo cū cairō tūgo, cū cairōrē bairo cū ásupu Juarē. Bairo cū pajīā yaparori bero, cū ānacū r̄upoare jot̄u bapa buipu nejāārī, Herodías macōrē cō nuniñupū. Cō p̄ame cō pacore cū r̄upoa ānatōrē cō neásúpo, cū cayasiro cō masiáto iō.

²⁹Cabero Juan cū cabuemiricārā p̄ame bairo cūrē na capajīarocarijere queti tūgori preso jorica wiipu etarā, cū ānacū r̄upare neásúparā, masā operu cū yarocagarā.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰Cabero Jesús cū caquetibujerotijoricarā tunu etayuparā. Bairo eta yua, Jesure cū quetibujuyuparā na caátinesēataje, bairi na caibueñesēataje cūārē. ³¹Bairo na caīquetibujero bero, atore bairo na iñupū Jesús:

—Jito aperopu. Topu eta, ūga, marí yerijāgarā mai —na iñupū.

Mai, camasā capāārā na t̄upure nairō majū na caetaro, dope bairo átiuga masiēsuparā Jesujāā. ³²Bairi topu caāniatacu cūmuarē ájāārī camasā manopu acoásupu Jesús cū cabuerā mena. ³³Bairo Jesujāā na caátíere masirī yua, nipetiro macāā macāāna

Jesujāā na caátóꝛꝛ, ʉtabɯcɯra tūni maapɯ atɯ áśúparā. Bairo áná, na jūgoye na capēñaetaparopure ánicote yuyuparā. ³⁴Bairi Jesús ʉtabɯcɯra ape nūgōāꝛꝛ pēñaeta yua, maa nɯcāñupū. Maa nɯcāri yua, camasā capāārārē na iñañupū. Bairo bai, bopacooro na iñañupū, nuricārā oveja* narē cacotei camánarē bairo na cabairo jūgori. Bairo capee bueriquere na bueyupɯ. ³⁵Bairo na cū cabueāno, ñamicācā nicoasuparo. Bairi cū cabuerā ꝛuame Jesutu etari, atore bairo qūñuparā: —Merē ñamicā majū niña. Atopñere wiiri maniña. ³⁶Dope camasā capāārārē na marí áperā. Bairi ánoarē na mɯ árotiwa macāāꝛꝛ, na majū na caugapeere na wapatirápáro — qūñuparā Jesure.

³⁷Bairo na caĩrō tūgomicūā, atore bairo na iñupū:

—Mujāā majū na ɯgarique nuña —na iñupū.

Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūñuparā:

—¿Jāā cawapatiráto mɯ boyati? ¿Dos cientos denario* moneda tiiri cārō mena pan rupare jāā wapatiracuti, narē nugarā?

³⁸Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati? Iñarájá.

Bairo cū caĩrōrē bairo áti yaparori bero, atore bairo qūñi quetibujuyuparā:

—Jāā, jicā wāmo cārō pan jororiaca, wai, ꝛugarācā tocārōā jāā cūgoya.

³⁹Bairo cū na caĩquetibuju yaparo bero, camasā capāārā to caānarē taa yeparɯ rupa poari na ruirotiyupɯ.

⁴⁰Bairo jicā poa macāāna, ape poa macāāna cien majū camasā ruiyuparā. Ape poa macāāna, ape poa macāāna, cincuenta majū camasā ruiyuparā.

⁴¹Bairo na caruiro iña, pan rupaa jicā wāmo cānacā rupaacarē, wai ꝛugarā

mena nerī, jōbuire iñamugōjori, “Jāā Pacɯ, jāā mena mɯ ñujāñuña,” qūñi jēniñupū Jesús Diore. Bairo qūñi jēni yaparo, pan rupaare carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na cabatoparore bairo í. Wai cūārē carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasā nipetirore na cabatoparore bairo í. ⁴²Bairo na cabatoro bero yua, nipetiro camasā caroaro ɯgayapicoasuparā, ɯgarique na cabatoatajere. ⁴³Bairo na cauga tuaro bero, jejāñuparā piiripɯ na caugarugarijere. ꝛuga wāmo peti rɯpore ꝛuga pēnirō cānacā piiri majū jejāñi jiroyuparā. ⁴⁴To caāna caugaatana jicā wāmo cānacā mil majū camasā ñuparā.

Jesús camina sobre el agua

(Mt 14.22-27; Lc 6.16-21)

⁴⁵Tipau bero cū cabuerārē cūmuapɯ na ájāārotiyupɯ Jesús tunu. Camasārē na cū caññatusajotoye, ti ʉtabɯcɯra jīñugōāꝛꝛ Betsaida macāꝛꝛ cū jūgoye na capēñaátō boyupɯ. ⁴⁶Bairi camasārē na iññatusajo yaparo, ʉtāū buipɯ wāmucoásupɯ Jesús, Diore cū jēniácú. ⁴⁷Bairi muipɯ cū cajāārō canaioatíꝛꝛ Jesús cū cabuerā cūmua mena merē tira recomacā majūꝛꝛ na iññajoyupɯ Jesús. Cū ꝛuame jicāñā ñupū ti ʉtāū buipɯ. ⁴⁸Topɯ ācū, cū cabuerā popiye mena na capēñaátóre iññajoyupɯ. Mai, wīno ꝛuame butiuro na ríapere papu tunuoñuparō. Bairo roro na cabairo, cabusuparo jūgoyeaca oco bui peari natɯ asúꝛꝛ Jesús. Cū ꝛuame na netóágure bairo baimiñupū. ⁴⁹Bairo oco buipɯ cū caatō iña yua, cū cabuerā uwiri bairo awajayuparā: “¡Áni, camasocu ánacū wātí marítu atíyami!” iñuparā. ⁵⁰Cū cabuerā nipetirā qūññañuparā Jesure. Bairo butiuro cauwirā ánirí bairo í

awajayuparā yua. Bairo na cabairo, jicoquei Jesús p̄ame na ī joyup̄: —īTūgoñatutuaya yū yarā, Jesua yū āniña, yū uwieticōāña! —na īñup̄.

⁵¹Bairo cūmuap̄ cū caájāārō, wīno p̄ame papu jānacōasuparo yua. Bairo cabairo īña, cū cabuerā p̄ame butioro īña acuacoasuparā. ⁵²Cajūgoye Jesús pan rupare cū caátijēñorīq̄ūrē caīnarīcārā nimirācūā, cū caátimasīnetōrījērē tūgoña masīēsuparā. Na yeri mena tūgoña masīēsuparā.

**Jesús sana a los enfermos en
Genesaret
(Mt 14.34-36)**

⁵³Bairo pēnaáná, utabucura ape nūgōāp̄ etayuparā, Genesaret cawāmecuti yepap̄. Top̄ etarā, na cūmuarē jiyatupoo yaparo, maa nūcāñuparā. ⁵⁴Bairo na caetaro īña, jicoquei to macāāna p̄ame Jesure q̄ūīña masīñuparā. ⁵⁵Bairo cū caetaro īñarī, ti yepa macāāna nipetirop̄re atuátī, na quetibūju batoyuparā. Cariayecunarē na canerī coro mena na jeatī rotiyuparā, “Tiraup̄na niñami Jesús,” na caīrōp̄. ⁵⁶Bairo na p̄ame Jesús noo cū caborop̄ cū caāñesēārō, o peeti macāācā, o capairi macā, o macā tūni macāā macāārīp̄ cū caátō cūārē na jeásúparā camasā cariarārē. Jesús cū caátī wāārīp̄ cariarārē na cūñuparā, butioro, “Mū jutiro yapaacarē jāā p̄ñarotiya,” cūrē na caīmasīparore bairo īrā. Bairo cariayecuna tocānacāūp̄na cū jutiro yapare capāñarā caticoasuparā yua.

**Lo que hace impuro al hombre
(Mt 15.1-20)**

7 ¹Cabero etayuparā fariseo* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ūrē cajūgobueri majā

mena. Na p̄ame Jerusalén macāp̄ caátīfatana āñuparā. ²Jesús cū cabuerā jīcāārā wāmo coseena na caugaro na īñañuparā fariseo majā. “Ūgagarā jūgoye marīrē bairo wāmo coseetiayama Jesús cū cabuerā,” ī busupaiyuparā. Bairi, “Carorā ānama,” na ī īñañuparā, fariseo majā Jesús cū cabuerārē. ³Mai, fariseo majā, judío majā nipetirā na ñicūjāā na caátijūgoatatorea bairo āna ásuparā. Bairi caroaro na wāmorīrē tocānacānia coseri bero jeto ūganucūñuparā. ⁴Ūgarique cawapatiratana tunu etarā cūā na wāmorīrē cosenucūñuparā, ūgagarā jūgoye. Na ñicūjāā na caátinucūrīq̄ūrē wāme cārō átinucūñuparā. Tunu bairoa etirique na capiojārī ruri cūārē, na joturi cūārē cosenucūñuparā. Bairo marī caāpericōāta, Dios, “‘Carorā niñama,’ marī ī īñabujiom̄i,” īrā bairo átinucūñuparā. ⁵Bairi atore bairo q̄ūī jēniñañuparā fariseo majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ūrē cajūgobueri majā mena Jesure: —īNopēirā mū cabuerā marī ñicūjāā ānana na caroticūrīq̄ūrē bairo na áperiyati? Coseetiayama na wāmorīrē na caugaparo jūgoye —q̄ūī jēniñañuparā Jesure.

⁶Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñup̄ Jesús:

—īCaītopairā majū mujāā āniña! Dios p̄ame Isaías ānacū cū cawoaturica pūrōp̄ mujāārē cū caīquetibūju jūgoyeticūrīcārōrē bairo mujāā baimajūcōāña. Atore bairo īñup̄ Dios mujāārē:

‘Ati poa macāāna na busurique mena yūre caīroarārē bairo baibauyama. Bairo baimirācūā, na yeri na catūgoñarījēp̄ ricaati baicōāñama.

⁷Na p̄ame, “Camasā na carotirique p̄amerē Dios

cū caquetibujaroticūrīqūē
netōjānurō caānimajūrījē niña,”
caīrārē bairo buenucūñama.

Bairo cabuerā na caānoi, yure
na cañubuegarije dope bairo
átimasīā maa,’ īñupī Dios mujāā
cabaiepere.

⁸Mujāā puame mujāā caātinucūrījērē
butioro borā, Dios marīrē cū
caroticūrīqūē puamerē mujāā
áperinucūña —na ī quetibujuyurū
Jesús fariseo majārē.

⁹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na
īnemoñupū:

—Mujāā caātinucūrījērē butioro
borā, Dios marīrē cū caroticūrīqūērē
cabaibotiorārē bairo mujāā baiya.

¹⁰Moisés ānacū puame atore bairo
marīrē ī woatucūñupī: “Mujāā pacuare
mujāā caīroaro boya. Ni ūcū cū pacure,
o cū pacore roro cū caīata, cū mujāā
pajīā rocacōāgarā,” ī woatuyupi Moisés.

¹¹Bairo cū caicūmiatacūārē, mujāā
puame ricaati mujāā quetibujūya.

Atore bairo mujāā īña: “Ni jīcāñ ūcū
cū pacure, o cū pacore, ‘Yū yaye
nipetirijere merē Diore cū yū nuniarū.

Corbán na caīrījē niña. Bairi mujāā
cabopacarijere yū nunimasiētīña,’ cū
caīata, ñurō. ¹²Bairi ni jīcāñ ūcū tore

bairo caī ānirī, cū pacure, o cū pacore
cū cajuátinemorō boetiya,” mujāā ī
quetibujūya. ¹³Bairo ī quetibujūrā,

Dios marīrē cū caroticūrīqūērē
cajānarotirārē bairo mujāā baiya.
Bairo caquetibujūrā ānirī netōjānurō

mujāā boya mujāā caātinucūrījē mujāā
ya wāme puamerē. Tore bairo jeto
capee wāme majū mujāā átinucūña.

¹⁴Ī quetibujū yaparo, camasārē na
piineñorī, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā nipetiro camasā tūgopeoya
yū yaye quetibujuriquere. Tere
tūgomasīña: ¹⁵Camasā na caugarije
wapa jūgori mee carorā niñama.

Na majūā rorije na yeripū na
catūgoñanucūrījē jūgori roque carorā
niñama. ¹⁶Mujāā, caāmooocūna mujāā
āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yū
caquetibujatajere tūgoāmewiyoya
mujāā yeripū —na ī quetibujuyurū
Jesús.

¹⁷Bairo ī yaparo, camasā capāārā
watoarū caāniatacu na aweyocoásūpū.

Á yua, cū cabuerā mena wiipū
jāācoásūpū. Bairo ti wiipū jāāeta,
cū cabuerā puame atore bairo qūī
jēniñañuparā: “Ape wāme īcōñarī

camasārē mū caquetibujurije, ¿dope
bairo īgaro to īñati?” ¹⁸⁻¹⁹Bairo cū
caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús
cū cabuerārē:

—¿Mujāā cūā mujāā tūgomasīētīñati
yū yaye quetire? Nipetiro camasā na

caugarije tocānacā wāme puame na
paaropū yuaya. Yuari yua, cabero
netōcoaya. Na caugarije mee na yeri
pūnarē to royetuo joroque na átiya.

Bairo ī, “Tocānacā wāme ūgarique
caroa jeto niña,” ĩgu īñupū Jesús.

²⁰Tunu atore bairo īnemoñupū:

—Na yeripū roro na catūgoñarījē
roque na yeri pūnarē tūgoña asurotiya.
Bairi roro na catūgoñarījē jūgori
carorije caānarē bairo na īñañami

Dios. ²¹Camasā na yeripū roro na
catūgoñarījē jūgori tocānacā wāme
carorijere átinucūñama. Ato cānacā
wāme majū na caātinucūrījē niña:

átiepericarā cutaje, jerutirique, aperārē
pajīārerique, ²²camasā na numoa
mee, o na manapūā mena mee āñajē,

tunu apeye ūnierē bonetōrīqūē, roro
tūgoñarīqūē, ĩtorique, cawāmarā jeto
āna āmeo roro āñajē cutaje, roro

īñaugorique, bñsupairique, botiorique
āñajē cutaje, tūgomasīētājē āñajē
cutaje. ²³Bairo camasā na yeripū roro
na catūgoñarījē jūgori roro átiyama.

Bairo na wāmorī coseena na caugarije

wapa mee, roro na caátie jūgori
carorije caánarē bairo na iñañami Dios
—ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Una extranjera que creyó en Jesús
(Mt 15.21-28)

24Ī quetibuju yaparo, topu
cañiatacu Tiro cawāmecuti macāpu
ásupu. Topu eta, topu cū caetarijere
camasā na camasīrō boesupu Jesús,
capāārā yu tūpu na neñarema, ī. Bairi
jīcā wiipu jāācoasupu. Bairo jāāmicūā,
dope bairo bairuti masiēsupu
camasārē. 25Topu cū caetaro beroaca,
jīcāo carōmio cawātī yeri pūna
jāāecorico paco puame Jesús tūpu
rupopaturi mena etanumuo etayupo.
26Mai, cō puame ape yepa macāācō
sirofenicia na caīrō macāācō añupō.
Bairo etari, busūrique tutuaro mena
cō macōpu wātī caācūrē cū acure
rocawiyoyo rotiyupo. 27Bairo cō
caīmiatacūārē, atore bairo cō iñupū
Jesús:

—Mua, israelita* yao mee mu ñiña.
Bairi mu yu cajuápata, jīcāū cū pūnaa
na caugarije pan rupaare ēmarī cū wii
yaiare canureire bairo yu átibujiou —
cō iñupū.

28Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūñupō.

—Bairoa mu átibujiou baipua. Bairo
mu caīmiatacūārē, bairāpua cawīmarā
na caugawerije yepapu cañarijēācārē
uganucūñama wii yaia cūā. Bairi na
caugaricarocarē bairo yu mu juātigu
petoaca —qūñupō carōmio Jesure.

29Bairo cō caīrō tūgo, bairo cō iñupū:

—Cariapea miña. Caroaro yu mena
mu catūgoñatutuario jūgori, wātī mu
macōpure cañimiatacure merē yu
witirotiya. Tunu ácoja mu ya wiipu —
cō iñupū Jesús.

30Bairo cō ya wiipure tunueta ácō,
cō macō, wātī yeri pūna cacūgomiataco
cacatiopure cō etayupo yua.

Jesús sana a un sordomudo

31Bairo Tiro macāpu cañiatacu
Jesús acoásupu. Bairo netóáná,
Decápolis cawāmecuti macāā
etari, netóáná, Galilea utabucura
tūpu etayupu tunu. 32Bairo topu
cū caetaro, jīcāū tūgomasiētī, bairi
caroaro busumasiētī cabaire cū
neásuparā Jesús tūpu, cū wāmo
mena cū ñigāpeonetóato īrā. 33Bairo
cūtu na cane etaro iña, Jesús puame
aperopu camasā na camanopu cū
neásupu. Topu cū neá, cū wāmojūārī
mena cū āmooperipū ñujōrī bero, cū
wāmojūārē ucoo wareri, cū ñemerōrē
pāñañupū. 34Cabero umrecóopure
iñamugōjori yeri jīñijāñupū.
Cabero qūñupū cabusumasiēcū
catūgomasiēcūrē: “¡Efata!” Efata īgaro
iña: “¡Paña!” Cū āmo to tusuáto ī,
bairo iñupū.

35Bairo Jesús cū caīrō tūgomasi,
bairi tunu busumasī baicoasupu yua.
36“Aperārē na mujāā quetibujuepa,”
na iñiñupū Jesús. Bairo, “Mujāā
quetibujuepa,” cū caīmiatacūārē,
aperārē na quetibujubattoo
peyocōañuparā. 37Bairo cū caátie
iña acuacoati, bairo qūñuparā:
“Nipetiri wāmerī caroaro átiyami Jesús.
Cabusumasiēna cūārē na busumasīō
joroque na átiyami. Tunu bairoa
catūgomasiēna cūārē na tūgomasiō
joroque na átiyami,” iñuparā.

**Jesús da de comer a cuatro mil
personas**
(Mt 15.32-39)

8 1Ti yutea caānorē camasā capāārā
Jesús tūpu tunu na caneñaporo,
cū cabuerārē na piijoyupu. Bairo na
caetaro iña, atore bairo na iñupū:

2—Ānoa camasā merē itia rūmu
majū yu mena nicoayama. Ñe ũnie

majū űgarique cūgoetiyama. Bairi bopacooro na niñaña. Jicoquei na yu tunuo jogaetiya mai. ³Caűgarique űgaenarē na yu catunujoata, áwēpūētibujiorāma, na ya wiiripure áná. Jicāārā na mena macāāna cayoaropu caatíatana niñama. Bairi na marī űgarique nuto —na iñupū.

⁴Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiñuparā:

—Ánoa camasā capāārā niñama. Tunu atopu wiiri maniña. Bairi, ¿noopu marī bocarāti űgarique, paio narē marī canupeere? —qūi jēniñañuparā.

⁵Bairo na cairō, Jesús puame na iñemoñupū tunu:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati?

Bairo cū cairō, atore bairo qūiñuparā:

—Jāā, jicā wāmo peti puğa pēnirō cārō pan rupaaca tocārōā jāā cūgoya —qūiñuparā Jesure.

⁶Bairo na cairō tūgo, camasārē yeparu na ruirotiyupu. Bairo na caruiro iña, tie pan jicā wāmo peti puğa pēnirō caāni rupaare nerī, Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūi jēniñupū. Bairo qūi jēni yaparori bero, tie pāārē carecomacā peeri bero, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na batoroti.

⁷Wai cūārē petoaca cūgoyuparā. Narē nerī, Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūi jēniñupū. Bairo qūi jēni yaparo, na cūārē na batorotiyupu camasārē.

⁸Bairo na caāto yua, nipetiro camasā caroaro űgayapicoasuparā, űgarique Jesús cū cabuerā na cabatoatajere. Bairo na caűgatuaro bero, jejāāñuparā cū cabuerā piiripu na caűgarűgarijere. Jicā wāmo peti puğa pēnirō cānacā piiri majū jejāājiroyuparā yua. ⁹⁻¹⁰To caāna caűgaricarā puame baparićānacā mil majū camasā āñuparā. Cabero

Jesús puame camasārē, “Yu áya,” na i yaparo, cūmuarē ájāāñupū. Dalmanuta cawāmecuti yeparu ásurpu yua.

Los fariseos piden una señal milagrosa

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹Bairi Dalmanuta yeparu cū caāno, Jesús cū caátiere iñari busujāgamirā, cūtu etayuparā fariseo* majā. Bairo etarā, dise űnie átijēñorīqūē űmrecóo macāājērē Jesure cū áti iñorotimiñuparā. “¿Cariape Dios cū cajoricu majū cū ānicuti?” Irā, bairo cū átirotimiñuparā. ¹²Jesús puame yeri jinijāārī, atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā ati yepa macāāna, āme caāna átijēño iñorīqūē jetore na boyati? Bairo na cabomiatacūārē, tiere áti iñoetigumi Dios —na i quetibujuyupu Jesús.

¹³I quetibuju yaparo, na cūmuarē etajāā, utabucura ape nuğōāpu pēñacoásupu Jesús cū cabuerā mena.

La levadura de los fariseos

(Mt 16.5-12)

¹⁴Mai, cū cabuerā na caűgapee, pan rupaare masiriticōārī jeápéyuparā. Jicāācā cūgoyuparā ti cūmuarere.

¹⁵Bairo na cabairo, Jesús puame bairo na iñupū:

—Tūgoya mujāā. Fariseo, Herodes majā yaye levadura,* pan pairica na cawauorijere mujāā boeticōāna —na iñupū.

¹⁶Bairo cū cairō tūgo, cū cabuerā puame atore bairo āmeo iñuparā na majū: “iPan rupaa marī cajeatibujioatajere marī masiriticūpā! Bairi bairo marī iimi,” āmeo iñuparā na majū.

¹⁷Jesús puame masicōāñupū na caāmeoirjērē. Bairi atore bairo na iñemoñupū tunu:

—¿Nopēirā, “Pan rupaa na cajeatf bujoatajere na masiritiupari, ĩgu ĩcūmi Jesús,” mujāā āmeo ĩnāti? Bairo mee ĩgu ĩña. ¿Mujāā tūgoña masiētīnāti mai? ¹⁸ Cayericuna nimirācūā, ¿mujāā tūgoña masiētīnāti? Tunu cacaapee cūgorā nimirācūā, ¿mujāā ĩnamasiētīnāti? Tunu caāmoocuna nimirācūā, ¿mujāā tūgoetiayati? ¿Yoaro mee mujāā masiriticoayati yu caātijēnorīqūērē? ¹⁹ Pan rupaa, jīcā wāmo cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua jīcā wāmo cānacā mil majū na uga yapicoao joroque na yu āpu. Tere mujāā ĩñawū. Bairo cañnarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujāā jejjāajirori?

Atore bairo qūīñuparā cū cabuerā puame:

—Puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacā piiri cārō jāā jejjāajirowū.

²⁰ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩñupū tunu Jesús:

—Tunu bairoa ape rūmū pan rupaa, jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua bapariānacā mil majū na uga yapicoao joroque na yu āpu. Tie cūārē mujāā ĩñawū. Bairo cañnarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujāā jejjāajirori? ¿Tiere mujāā masiriticoayati?

Cū cabuerā puame atore bairo qūīñuparā:

—Jīcā wāmo peti puğa pēnirō cārō jāā jejjāajirowū —qūīñuparā Jesure.

²¹ Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩñupū:

—Bairo majūā baiwū. ¿Bairi mujāā tūgoña masiētīnāti mai?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Jesús cū cabuerā mena etayupu Betsaida cawāmecuti macāpu. Ti

macāpu na caetaro, jīcā cacaapee ĩnamasiēcūrē cū ne etayuparā. Jesús tūpu cū ne etari, atore bairo butiuro qūīñuparā, “Ānirē cū pānarī cū netōña.” ²³ Bairi Jesús cacaapee ĩnaecūrē cū wāmo mena cū tūgā ásūpu macā tūnipu. Topu cū ne eta, Jesús cū ucoo mena cū wareyupu cū capeere. Bairo áti yaparo cū wāmoorī mena cū capeere ñigā peoyupu. Bairo átiri bero qūī jēniñañupū, “¿Merē apeye ũnierē miñañati?” ²⁴ Bairo cū caīrō, cañnaecū puame ĩnapāmasirī yua, atore bairo qūīñupū:

—Ñiñaña camasārē. Bairua, yucure bairo cabaurā ánesēñama —qūīñupū.

²⁵ Bairo cū caīrō tūgo, Jesús cū wāmoorī mena ñigā peonemoñupū tunu. Bairo cū caátopua, caroaro majū ĩnamasiñupū yua. Tocānacā wāmea caroaro ĩnamasiñupū. ²⁶ Bairo cū cabairo ĩña, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Tunu ácúja mu ya wiipu. Bairua, macāpūre mu tunu apérigu —qūīñupū Jesús cacaapee ĩnamasiētīmiatacure.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Cabero Cesarea de Filipino na caīrī yerapu Jesús, cū cabuerā mena maapu ácú, atore bairo na ĩñupū:

—“¿Noa ācūmi?” yu na ĩnucūñati camasā —na ĩ jēniñañupū.

²⁸ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñuparā Jesure cū cabuerā puame:

—Jīcāārā ĩñama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā ĩnucūñama: “Elías ānacū catiri ācūmi,” miñama. Aperā ĩnucūñama: “Tirūmupū caānana profeta* majā mena macāacū jīcā cū catiri caatācu ācūmi Jesús,” minucūñama —qūī quetibujuyuparā cū cabuerā Jesure.

²⁹ Bairo cū na caquetibujuro bero, atore bairo na ĩ jēniñanemoñupū tunu:

—¿Mujãã ate? “¿Noa ãcũmi?” yu mujãã ñucũñati —na ññupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, Simón Pedro puame qũĩñupũ:

—Mua, Mesías,* Dios cũ cajou majũ mu ãniña —qũĩñupũ.

³⁰Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Pedroro: “Cũã, yu ãniña. Bairãpua, cũ, yu cañnierẽ na quetibũjeticõãña aperã camasãrẽ mai,” na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

Jesús anuncia su muerte

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹Tĩpaũ bero cũ cabuerãrẽ Jerusalẽpu roro popiye cũ cabaipeere na quetibũju jũgonutuásũpu. Quetiuparã cabũtoa camasĩrã, bairi Dios cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairi sacerdote* majã quetiuparã cũã, popiye cũ baio joroque na caátipeere na quetibũju nutuásũpu, cãrẽ na capajĩarotĩpee majũrẽ. “Bairo yu, Camasã Jũgocu, yu na caátimiatacũãrẽ, itia rũmu bero yu caticoagu tunu,” na ññupũ.

³²Cũ, na caátipeere caroaro cariape na quetibũjuyupu. Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro puame jõjãñurõ Jesure cũ neásũpu. Topũ eta, bairo qũĩ jũgoyupu Pedro Jesure: “¡Yu Quetiupau, mu caĩrõrẽ bairo to baieticõãto!” qũĩñupũ.

³³Bairo cũ caĩrõ tũgo, Jesús puame cũ cabuerãrẽ na ãmejore ññarĩ, atore bairo qũĩñupũ Pedroro:

—¡Ácũja Satanãs! Bairo mu caĩrõ roro yu cabaipeere cabusũjanemourẽ bairo miña. Dios cũ catũgoñarõrẽ bairo mee, camasã na catũgoñarõrẽ bairo mu tũgoñaña, bairo yu mu caĩata —qũĩ tutiyupu Jesús Pedroro.

³⁴Cabero Jesús cũ buerã, aperã camasã cũãrẽ na piineñojori, atore bairo na ññupũ:

—Ni cabou, yu cabuei cañnigau, cũ caátigamirĩjẽrẽ pitigumi. Yu

carotirore bairo jeto roque átigumi tocãnacã rũmua. Popiye baimicũã, yu yaye quetire jãnaetigumi yu cabuei cañnigau puame. ³⁵Bairo tunu caũmu apei cũ cañnie puamerẽ mairĩ, yu yaye quetire jãnacoagumi. Bairo cabai ãnirĩ yasicoagumi yua. Apei, yu yaye quetire cajãnaecu roque netõcõãgumi. Cũrẽ na capajĩã rocaõãmiatacũãrẽ, caticõã ãninucũgumi tocãnacã rũmua. ³⁶Tunu caũmu apei ati yepa macããjẽ nipetirije merẽ cũgoyami, cũ caborije caãno cãrõ. Bairo cũgomicũã, Diore cũ tũgoñaẽtĩñami. Bairo catũgoñaecũ ãnirĩ cũ cariaatato bero Dios mena ãmerĩgumi. ³⁷Bairi dope baieto paio cũ cacũgorije puame. Wapa maa tie ati ñmurecõo macããjẽ, Diore cũ camasĩetĩcõãta. ³⁸Bairi ni jĩcãũ ùcũ yure tũgoñabobori, “Jesús yau yu ãniña,” ati yutea macããna carorã ricaati caãnarẽ na cũ caĩquetibũjugaeticõãta, yu cũã, “Ãni, yu yau niñami,” cũ ñi masĩetĩgu. Yu, Camasã Jũgocu, ati yeparu yu Pacu cũ camasĩrĩjẽ mena nemo yu catunuetaro, “Ãni, yu yau niñami,” cũ ñi masĩetĩgu. Ángelea majã jõbui macããna, cañurã mena, tunu yu catunuetaro, bairo cũ ñimasĩetĩgu ñi jĩcãũrẽ tũgoñabobori, “Jesús yau yu ãniña,” cũ caĩquetibũjugaeticõãta.

9 ¹Bairo Jesús camasãrẽ na cũ caquetibũjuro bero, atore bairo na ñnemoñupũ cũ cabuerã puamerẽ:

—Cariape mujããrẽ yu quetibũjuya: Mujãã jĩcããrã, ato caãna, mujãã cariaparo jũgoye mujãã ññagarã Dios cũ carotimasĩrĩpaũ tutuaro mena caetorore —na ñ quetibũjuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ.

La transfiguración de Jesús

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Cabero, jĩcã wãmo peti jĩcã pẽnirõ cãnacã rũmurĩ bero Pedroro, Santiagore, Juarẽ na piiásũpu Jesús ùtãũ caũmuarĩcu buipũ. Bairo topũ

na caāno, Jesús p̄ame cū cabaurije wasoacoasup̄. ³Cū jutiro puame botiro baicoasuparo. Camasā coserique mena jutii botirije majū na cacosero netōrō botiyuparo. Asiyau baicoasup̄ Jesús yua. ⁴Bairo cū cabaiāno, Elías ānacū, Moisés ānacū mena buiaetayuparā. Bairo buiaetarā yua, Jesús mena busup̄eninucūñuparā.

⁵Bairo na caīāno, Pedro p̄ame atore bairo qūīñup̄ Jesure:

—Jāārē cabuei, iatop̄ marī caāno ñumajūcōāñā! Bairo itia wiipāīrīcā majū mujāārē jāā qūēnobojarā. Jīcā wii m̄u ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii Elías ya wii mujāārē jāā qūēnobojarā —qūīñup̄ Pedro Jesure.

⁶Mai, Jesús cū cabuerā p̄ame īña acuanetōcoasuparā. Bairo Pedro p̄ame dope bairo ī masīētīrī, tore bairo īñup̄. ⁷Bairo cū caīāno, buseriwo atī, na pauma tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojāā p̄ame cayus̄rop̄ āñuparā. Bairo āna, busurique buseriwo watoap̄u cabusuocajorijere tūgoyuparā. Atore bairo īñuparō: “Āni, yu macū, yu camai majū niñami. Cū yaye busuriquere tūgousaya,” ī ocajoyuparo jōbuip̄. ⁸Bairo to caīrō tūgo, tunu āmejore īñajoyuparā. iTame! Elías, Moisés cūā mañuparā yua. Jesús jeto nucūñup̄.

⁹Cabero ūtāūrē na caruiatō, atore bairo na īñup̄ Jesús Pedrojāārē: “Āme mujāā caīñaatajere aperārē na mujāā quetibujuetigarā mai. Cabero, yu, Camasā Jūgocu, cariacoatacu nimicūā, yu cacatiro bero roque na mujāā quetibujugarā,” na īñup̄. ¹⁰Bairo cū caīrōrē bairo aperārē quetibujuetimirācūā, na jetoa na yerip̄u tiere tūgoñanuparā. Bairo tūgoñarī, atore bairo āmeo ī jēniñañuparā, “¿Dope bairo īgu qūīñati,

‘Cariacoatacu nimicūā, yu catigu,’ Jesús cū cabaipeere cū caīata?” āmeo ī jēniñañuparā na majū. ¹¹Bairo cabero atore bairo qūī jēniñañuparā Pedrojāā Jesure:

—Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā bairo īñama: “Dios cū cajopau ati yepapu cū caetaparo jūgoye Elías ānacū catiri etanemogūmi tunu,” īñama. ¿Nopēīrā bairo na ī quetibujuyati camasārē?

¹²Bairo na cajjēniñarō, atore bairo na ī quetibujuyup̄ Jesús:

—Na caīrōrē bairo atījūgogūmi jīcāñ Elías ānacūrē bairo caācū. Cū puame nipetirijere qūēnojūgogūmi. Tunu bairoa, ¿nopēīrā Dios yaye busurica tutip̄u cawoaturicarā p̄ame, “Camasā Jūgocure popiye cū baio joroque átigarāma. Roro majū qūīñategarāma,” na ī woatu quetibujucūñuparī?

¹³Cariape mujāārē niña: Elías ānacūrē bairo caācū merē etawī. Bairo cū caetamiatacūārē, “Cūā niñami Elías ānacūrē bairo caācū,” qūī masīēma camasā p̄ame. Bairo ricaati, noo na caborore bairo cū āma, profeta* majā na caquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo —na ī quetibujuyup̄ Jesús Pedrojāārē.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Ūtāūp̄u caetaatana na mena macāāna na caānop̄u rui etayuparā. Capāārā camasārē na īñañuparā. Aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā Jesús cū cabuerā mena butiro āmeo busuyuparā, busunetōgarā. ¹⁵Bairo na puame Jesús nat̄u cū caruietaro īña acuoasuparā. Bairo yua, cūtu atu ásúpara, cū jēniránā. ¹⁶Bairo na caatuatō:

—¿Ñe ūnierē āmeo busurā mujāā átiami na mena? —na īñup̄ Jesús.

¹⁷Bairo cū caijēniñarō tūgo, camasā capāārā watoarū caāniatacū jicāū bairo qūi yuyurū:

—Cabuei, yū macū jicāūā caācūrē mutū cū yū ne atīarū. Yū macū wātī yeri pūna jūgori busūmasiētīñami.

¹⁸Bairo wātī yeri pūna pūame yū macūrē cū cajāārōī, cū jūgoñao joroque átīyami. Bairo cū caáto, yū macū pūame cū risero jopo witinucūñami. Cū opi mena bacarupotu nucūñami. Tutuaū cū buo joroque cū átinucūñami. Bairo mū cabuerārē butioro na yū wiyorotimiariū wātī yeri pūnarē. Mū cabuerā pūame cū wiyoyo masiētīñama —qūi quetibujuyurū wātī yeri pūna cacūgou pacū Jesure.

¹⁹Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—iTame, mujāā, ati yepa caāna Dios cū camasirijērē cariape mujāā tūgoetimajücōāña! Bairo mujāā cabairoi, yū tūgoña yapapujāñuñā. ¿Nocārō yoaro mujāā mena yū ānibujicuti? Jaū, toroque cawāmaurē ato pūame cū neasá —na iñupū Jesús.

²⁰Bairo cū caīrō tūgo, cawāmaurē Jesutū cū ne etayuparā. Bairo wātī yeri pūna pūame Jesure qūiñarī, caūmurē cū jūgoñañupū yeparū cū risero jopo witrinucūpū. Bairo cū jūgoñau, riañarīqūērē bairo cū ásupū tunu.

²¹Bairo cū cabairo iña, atore bairo qūi jēniñañupū Jesús cacacure:

—¿Nocarōpū tore bairo cū baijūgori?

Cawāmaū pacū pūame atore bairo qūi yuyurū:

—Cawīmaūaca ācūpūna bairo baijūgowī. ²²Capee majū wātī peeropū cū jūgorocajoe ānucūñami. Ape rūmārā riarpū cū jūgorocañua mecūnucūñami, cū caria yasiparore bairo ī. Mū catutuarije mena cūrē mū canetōomasīata, jāā bopaca iñarī jāā juátinemoña.

²³Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūiñupū Jesús:

—Yūre mū canucūbugoata, yū netōbojamasīña. Yū mena catūgoñatutuarā nipetirore nipetiri wāmerirē yū netōbojamasīña.

²⁴Bairo cū caīrō tūgo, qūiñupū cariaū pacū Jesure tutuaro mena:

—Mū mena yū tūgoñatutuaya. Bairo nemojāñurō mū mena yū tūgoñatutuo joroque yū átinemoña.

²⁵Bairo Jesús camasā capāārā cū tūpū na caatuatō iñau, cū jānaoñupū wātī roro caācure. Atore bairo qūiñupū Jesús:

—Wātī yeri, camasārē cabusūena catūgoenarē bairo caācū, tūgoya. Mūrē ñiña. Āni, cawāmaū rupaurē cū witi ácúja. Pūgani cūpūre jāānemoeticōāña —qūiñupū Jesús wātī yerire.

²⁶Bairo cū caīrō, wātī yeri pūna pūame tocārōā jicoquei cawāmaurē butioro cū yugūi, cū awajao joroque áti, cū witicoásúpu yua. Bairo cū caátó, cawāmaū wātī yeri pūna cacūgomiatacū pūame acūēsūpū. Cariacatacure bairo baiyupū. Bairo cū cabairo iñarī, capāārā iñuparā: “Merē riacuupi yua.” ²⁷Jesús pūame cū wāmpū ñerī, cū tūgāwāmūo nūcōñupū. Bairo cū caáto, cawāmaū pūame wāmūncācoasupū yua.

²⁸Cabero Jesús wiipū cū cajāārō, aperā na camano, na jeto āna, cū cabuerā atore bairo Jesure qūi jēniñañuparā:

—¿Nopēirā wātī yeri pūnarē jāā acurocawiyoyo masiētīcuti? —qūi jēniñañuparā.

²⁹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Wātīā, jō caāniatacure bairo caānarē na mujāā caārotigata, cajūgoye ūgarique betiri mujāā jēniñubuegarā Diore —na ī quetibujuyurū Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ To bero áná, Galilea macätu netóásupará Jesujää. Jesús puame to cü caátiere camasä na camasirö boesupu, cü cabuerärê caquetibujñesēäü añirí. Atore bairo na í quetibujuyupu tunu:

—Yu, Camasä Jügoçu, yu ñerotiecoçu camasärê. Bairo yu pajïarotiecoçu. Bairo yu na capajïamiatacüärê, itia rümu bero yu caticoaçu tunu —na í quetibujuyupu.

³² Na puame tie cü caíríjêrê tügomajücöámiräcüä, tiere tügomasïesupará. Tunu bairoa Jesure cü jëniña uwijãñuñupará tiere.

¿Quién es el más importante?

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Cabero Jesús cü cabuerä mena Capernaum cawämecuti macäpu etayupará. Bairo ti macä eta, na caäni wiipu na cajäärö bero, atore bairo na í jëniñañupü Jesús cü cabuerärê:

—Maapu áná, çnerê mujää ämeo busupëniatiati?

³⁴ Mai, maapu áná, “¿Ni cü änicuti marí menarê caänimajüürê bairo caäcü?” ämeo í busupëni ásúparä. Bairo caämeo ïatana añirí boboori cü yuesupará. ³⁵ Bairo na cayüeto ñña, Jesús puame cümuröpu rui yaparori bero, “Tiaya mai,” na ññupü Jesús cü cabuerä puga wämo peti rüpoçe puga pëñirö cãnacãü cañarê. Atore bairo na í quetibujuyupu:

—Aperä netörö carotimasirä mujää caänigaata, nipetirá bero macäänarê bairo mujää caänajê cutiere boya. Narê capaacoterärê bairo caänipará mujää äniña —na ññupü.

³⁶ Bairo í yaparo, jïcãü cawïmaurê na watoapu cü nucöñupü. Bairo cü nucö,

cü nemugörí, atore bairo na ññupü Jesús cü cabuerärê:

³⁷ —Ni jïcãü ücü, yu yaye quetire tügousari, äni cawïmaurê bairo caäcürê cü camaiata, yure camairê bairo cü ññañu. Tunu bairoa yure camai cü caänoi, yu jeto mee Dios yure cajoricu cüä cürê camairê bairo qüññañugami —na í quetibujuyupu Jesús.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Juan puame atore bairo qüññupü Jesure:

—Jäärê cabuei, apei caümurê jää ññawü. Cü puame mu wäme mena ñrî rotimasirî. Bairo rotimasirî yua, cü acurewiyojowî wätî yeri pünarê, caümurê cajãñamiatacure. Bairo cü caáto ñña, jää puame cü caátiere cü jää ätirotiepu, marí mena macäcücü cü caämeröí —qüññupü Juan Jesure.

³⁹ Bairo cü cairö tügo, atore bairo qüññupü Jesús Juarê:

—¿Nopëirä cürê, “Ápeina,” mujää ñrî? Bairo ñëtícöãña. Ni ücü yu wäme mena Diore jëñirí apeye ünierê ätijeñorí bero, roro yure í masiëtigumi. ⁴⁰ Jïcãü ücü caümü marirê cü catutieticöãta, marirê cajuácure bairo caácu ññami. ⁴¹ Tunu bairoa ni jïcãü ücü puame mujää yu cabuerä mujää caäno jügori mujääärê cü canucübugoata, caroare cü jogumi Dios caümurê. Dise ünïeacärê oco mujää caetipee cüärê mujää cü cajoata, cü caátie wapa nigaro —na ññupü Jesús cü cabuerärê.

El peligro de caer en pecado

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Ñ quetibuju yaparo, atore bairo na ññemoñupü tunu: “Ni jïcãü ücü apei yu mena catügoñatutuajügoüre, cü tügomawijiao joroque cü caápata, roro

majū baigumi Dios cū cañabesepa rūm̄ caetaro. Jicāū ūtāā capairica mena cū wāmuarē jiyaturī, ria capairiyaru na carurocaricure bairo netōjāñurō popiye baigumi cū ūcū ti rūm̄rē yua. ⁴³Bairi mujāārē ñinemoña tunu: Ni mujāā mena macāācū cū wāmorī mena jūgori carorije jetore átincūūmi. Bairo cū wāmorī mena jūgori roro caátipai cū caāmata, apei cū wāmorīrē cayiseta rocaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaū macāājē wāmorī cacūgoecure bairo baimicūā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo roro cū caátie cū camasiritiata yua. Cū wāmorī roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tām̄oata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁴Topure peero cūā di rūm̄ ūno caūjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. ⁴⁵Tunu bairoa ni mujāā mena macāācū cū rupori mena jūgori carorije caāna na caānopu ānucūūmi. Bairo cū rupori mena roro caāpai cū caāmata, apei cū ruporire cayisetarocoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaū macāājē rupori cacūgoecure bairo baimicūā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo roro cū cabainucūrijēre cū cajānaata yua. Cū rupori roro cū baio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tām̄oata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁶Topure peero cūā di rūm̄ ūno caūjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. ⁴⁷Tunu bairoa ni jicāū ūcū mujāā mena macāācū cū caapee mena jūgori carorije macāājē jetore ñānucūūmi. Bairo cū caapee

mena jūgori carorije macāājēre cañapai cū caāmata, apei cū caapeere caweroacoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaū macāājē cacaapee cūgoecure bairo baimicūā, cacaapee macū Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōōgumi Dios, tore bairo carorije macāājēre cū cañajānaata yua. Cū caapee roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tām̄oata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁸Topure peero cūā di rūm̄ ūno caūjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. Bairi roro mujāā caátinucūrijēre jānacōāña.

⁴⁹“Ati yepapu āna, popiye mujāā baigarā. Peeropu marī caūrō capūnirōrēā bairo roro popiye netōrō mujāā baigarā. ⁵⁰Moa caocarije ñujāñuña. Moa caocae tie roque ñerē átī masiētīña camasārē. Bairi moa caocarije capeticoausapata, ñe ūnie p̄amerē ñuētīña. Mujāā, yu cabuerā moa caocarijere bairo ānajēcusa. Āmeo juátinemoña. Tunu bairoa jicā yericunarē bairo ānajēcusa,” na í quetibujuyupu Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 ¹Bairo atiere cū caīquetibujuro bero, Jesús to Capernaum caāniatacu, Judea yepapu acoásupu. Río Jordán muipu cū cawāmuatī nuḡōā p̄ameru acoásupu. Bairo cū caátó, capāārā camasā cū usayuparā. Bairi cū caátinucūrōre bairo Dios yaye cū caquetibujunucūrijēre na quetibujuyupu. ²Bairo cū caquetibujuro, quī jēniñarā etayuparā jicāārā fariseo* majā. “Carorije buei átiyami Jesús,” quī busujāgamirā, atore bairo cū jēniñamiñuparā:

“Marí judío majā mena macāācū ni jīcāū ūcū cū majū cū catūgoñarō jūgori cū numorē rocagu, ¿cō cū roca masīcuti?” qūī jēniñañuparā. ³Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—¿Dope bairo Moisés ānacū cū roticūñuparī camasārē? —na īñupū.

⁴Bairo cū caīrō, atore bairo qūīñuparā:

—Moisés ānacū atore bairo ī quetibujū cūñañupī: “Ni jīcāū ūcū cū numorē cū carocagaata, atore bairo īrīcā pūrōrē cō cū cajoata, ñurō: ‘Bairo mū cabairoi, mūrē teei, murē yu pitiya,’” ī quetibujū cūñupī Moisés — qūīñuparā fariseo majā Jesure.

⁵Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā ñicūjāā, mujāārē bairo āmeo mairīqūērē camasīēna na caānoi, na mena macāācū jīcāū ūcū cū numorē carocagaure roro cū caātiere ēñotaesupi Moisés.

⁶Bairua, bairo boesupi Dios caānijūgorīpaupure. Ati umurecōore atījūgoņua camasārē átījūgoņ, caūmū carómio cūā na qūēnojūgoyupi Dios.

⁷Bairī jīcāū caūmū carómio mena cū cawāmojiyaata, cū pacua ture witīgūmi. Ape wiipu ānīgūmi cū numo mena. ⁸Bairo na cabairo, jīcāūrē bairo na īñañami Dios. Jīcā rupaure bairo nīgarāma. ⁹Bairī Dios jīcāūrē bairo cū cacūrīcārā na caānoi, ni jīcāū ūcū na rīcawa masīēcūmi. Na majū cūā āmeo piti masīētīñama —na ī quetibujuyupu Jesús fariseo majārē.

¹⁰Cabero wiipu āna, Jesús cū cabuerā cū caiquetibujuatājere cū jēniñanemoñuparā tunu, masīgarā.

¹¹Bairo na caijēniñarō, atore bairo na īñupū Jesús:

—Ni jīcāū ūcū cū numorē cō rocarī bero, tunu apeo mena

cū cawāmojiyaata, roro majū caānijūgorico mena ācu ātiyami. Dios cū caroticūrīqūērē caāpei majū niñami. “Apeo mū numo mee caācō mena āmericōāña,” cū caīcūrīqūērē cabaibotioñ majū niñami. ¹²Tunu bairoa jīcāō ūcō cō manapure cū rocarī bero, tunu apei mena cō cawāmojiyaata, roro majū āco ātiyamo. “Apei mū manapu mee caācū mena āmericōāña,” cū caīcūrīqūērē cabaibotio majū niñamo —na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Jesús bendice a los niños
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Cabero tunu aperā na pūnaa cawīmarārē na jeasúparā Jesús tūpu, na pñarī, Diore na cū jēnibojaáto, irā. Bairo na pūnaarē na cajeatō īnarī, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na īñuparā capacuare. ¹⁴Bairo na caīrō tūgo, asiari atore bairo na īñupū Jesús:

—Yutu puame cawīmarārē na atīrotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpaū macāānarē bairo caāna niñama cawīmarā. Narē bairo cayeriñurā jeto ānimasīñama Dios cū carotimasīrīpaupure. ¹⁵Mujāārē carīape ñiña: Ni jīcāū ūcū cawīmaū cū catūgoñarōrē bairo Dios mena cū catūgoñatutuaeticōāta, Dios cū carotimasīrīpaure etamasīētīgūmi —na ī quetibujuyupu Jesús.

¹⁶Ī yaparo, cawīmarārē na nemugō, cū wāmorī mena na bui ñīgāpeorī, Diore na jēnibojayupu.

Un hombre rico habla con Jesús
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Cabero Jesús aperopu cū caápāro jūgoye jīcāū cawāmaū cūtu atuetari, cū rūropaturī mena etanumurī qūīroaū etayupu. Atore bairo qūī jēniñañupū cawāmaū Jesure:

—Cañuu majū cabuei, ¿dope bairo yu átibujioscuti, caroa yeri capetietiere bóccagu?

¹⁸Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—¿Nopēi “Cañuu” yu mi piiyati? Cañuu, jicāñā niñami, Dios jeto.

¹⁹Merē mu masĩi Dios camasārē cū caátirocticuriquērē: Pajĩācticōāña camasārē. Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Aperā yayere jee rutieticōāña. Aperārē cabugoroa na ĩbuitieticōāña. Tunu ĩtoeticōāña. Mu pacu, mu paco cūārē nucūbugoya — qũĩ quetibujuyuru Jesús.

²⁰Bairo cū caĩquetibujuro tūgo, atore bairo qũĩñupũ cawāmau Jesure:

—Cabuei, tie nipetirijere cawĩmau ācūpūna, yu átipeyocōā jūgowu — qũĩñupũ.

²¹Bairo cū caĩrō tūgo, cū maitūgoñarĩ atore bairo qũĩ quetibujunemoñupũ Jesús tunu cawāmaurē:

—Mai, jicā wāme mu rusacōāña. Mu cacūgorije nipetirijere nunirepeyocōāña. Tie wapare jeri, cabopacarārē na ricawoya. Bairo mu caápara, jōbuipu paio nigaro mu cawapatapee. Bairo yu caĩrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa — qũĩñupũ Jesús.

²²Tiere tūgo, cawāmau puame tūgoñarĩquē pairi acoásupu. Capee apeye ũnierē cacūgou añirĩ, Jesús cū caĩrōrē bairo átigaesupu.

²³Bairo cū caátó ĩña, atore bairo na ĩñupũ Jesús cū cabuerārē:

—iCamasā apeye ũnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasĩrĩpaure na caetapee masiriyojāñuña! —na ĩñupũ Jesús.

²⁴Bairo cū caĩrō tūgo, tūgo acūacoasupará cū cabuerā. Bairi atore bairo na ĩnemoñupũ Jesús:

—Yu yarā, tūgopeoya: Camasā apeye ũnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasĩrĩpaure na caetapee masiriyojāñuña. ²⁵Waibacu capai, camello,* āpōā pota oreacaru cū cajā āmewitiata, masiriyojāñuña. Bairo cū caāmewitimasĩmiatacūārē, netōjāñurō masiriyoro niña caūmu capee apeyere cacūgou Dios cū carotimasĩrĩpaure cū caetapee puame roque —na ĩñupũ Jesús.

²⁶Bairo cū caĩrō tūgo, cū cabuerā puame nemojāñurō tūgo acūacoasupará. Atope bairo āmeo ĩñupará na majū:

—Bairi toroque, ¿ni ũcū cū netōmasĩcuti?

²⁷Jesús puame na ĩñarĩ, atore bairo na ĩñupũ:

—Dise ũnie camasā na caátimasĩētē nipetirije Dios cū caátimasĩrĩjē jeto niña —na ĩñupũ.

²⁸Bairo cū caĩrō tūgo, Pedro puame bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jāā Quetiupañ, jāā roque merē nipetirije jāā cacūgorijere cūrĩ, murē jāā bapacuti usajūgowu — qũĩñupũ Pedro Jesure.

²⁹⁻³⁰Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qũĩñupũ Jesús:

—Ni jicāñ ũcū yu mena bapacutigu yu yaye caroa quetibujuriquere juquetibujugu, cū ya wiire, o cū bairārē, cū bairā rōmirĩrē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepa cūārē cū caaweyocoápata, narē cū cacūgoro netōjāñurō bócanemogumi tunu ati yepapure ācū cū yaye ũnierē, bairi cū yarā ũna cūārē. Bairi jicāñrē cū caaweyocoápata, cū netōrō cien bui peoro cārō majū bócanemogumi. Yu yau cū cañnie jūgori aperā popiye cū baio roque cū na caátimiatācūārē, bairo jeto bócanemogumi cū ya wiirire, o cū bairārē, cū bairā

rōmirirē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepaa cūārē. Tunu ape umrecoo caetaro, cūgonemogumi yeri capetietiere. ³¹Apeyera tunu ati rūmurirē camasā jīcāārā rotimasimirācūā, caberopu na mena macāānarē na rotimasietigarāma. Tunu bairoa ati rūmurirē camasā jīcāārā rotimasietimirācūā, caberopu na mena macāāna capāārārē carotimasirā majū nigarāma.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³²Cabero Jesujāā Jerusalēpu caāniatī wāāpu ásúparā. Jesús puame cū cabuerā jūgoyere ásúpu. Bairo cū cabairo īña, cū cabuerā tūgocōā maniásuparā. Tunu bairoa nipetirā cū bero causarā uwitūgoñañuparā. Bairo na cabairo īña, Jesús puame cū cabuerā puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacāū majū camasā watoa caānarē na piijori, atore bairo na īñupū cū cabaipere: ³³“Jerusalēpu marī caátlere merē mujāā masīña. Topu ti macā macāana puame yu, Camasā Jūgocure, yu ñerī, yu jogarāma sacerdote* majā quetiuparārē, bairi Moisés ānacū cū caquetibujucūrīqūērē cajūgobueri majārē. Bairo na caāto, sacerdote majā quetiuparājāā puame yu pajīaroca rotigarāma. Bairo ātirotiri yua, judío majā caāmerārē yu nuni rocacōāgarāma. ³⁴Roro ñiepegarāma. Na ũco mena yu eyotu epegarāma. Bairo ātiri, roro majū yu bape epegarāma. Bairo yu ātieperi, yu pajīā rocacōāgarāma. Bairo yure na caātimiatacūārē, itia rūmu bero caāno yu puame yu caticoagu tunu,” na ī quetibujuyupu Jesús.

Santiago y Juan piden un favor
(Mt 20.20-28)

³⁵Cabero Santiago, Juan Zebedeo pūnaa Jesús tūpu atī, atore bairo qūīñuparā:

—Jāārē cabuei, murē jāā cajēnirī wāme jāārē mu caātibojaro jāā boya —qūīñuparā.

³⁶Bairo na caīrō tūgo:

—Ĵñerē mujāā yu caāto mujāā boyati? —na ī jēniñañupū.

³⁷Na puame bairo qūīñuparā:

—Ati yepare mu carotimasirīpau caetaro, mutū jāā mu caruirotiro jāā boya. Jīcāū cariape nūgōā, apei caācō nūgōā jāā mu caruirotiro jāā boya. “Jaū,” miwā —qūīñuparā Juan, Santiago mena Jesure.

³⁸Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā caijēnirījē cabaipere caroaro mujāā masīētīña. Būtioro popiye bairicarore mujāā jēnimiña. Yu puame popiye yu baigu. Yure bairo popiye mujāā cabaiata, Ĵmujāā nucāmasirāti? —na īñupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

³⁹Bairo cū caīrō tūgo:

—Murēā bairo jāā nucāmasīña —qūīñuparā.

Bairi Jesús puame atore bairo na īnemoñupū:

—Yu cabaiparore bairo popiye mujāā baigarā mujāā cūā. ⁴⁰Baipua, yu majū yure cajūrotiparā, yutu cariape nūgōā, bairi caācō nūgōā caruiparārē na yu besemasīētīña. Yu Pacu puame roque bairo caāniparārē na besemasīñami —na īñupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

⁴¹Cabero Jesús cū cabuerā puga wāmo cānacāū caāna majū, Santiago, Juan mena Jesure na caijēniñañatajere catūgoatana ānirī, na mena

asiajãñũũparã. ⁴² Jesús puame tiere ñña, cũtu na pijori atore bairo na ï quetibũyũyũ:

—Merẽ mujãã masĩña ati umurecõo macããna na caátĩanierẽ. Ati yepa macããna Diore caĩroaena quetiuparã reyre bairo caãna tutuaro mena rotiepeyama na roca macããnarẽ. Popiye na baio joroque na rotiepeyama.

⁴³ Mujãã puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujããrẽ: Mujãã mena macããcũ, caãnimajũũrẽ bairo caãnigau, mujãã roca netõjãñũrõ carotimasĩrẽ bairo ãnirotiya. ⁴⁴ Tunu bairoa mujãã mena macããcũ, carotimajũũrẽ bairo caãnigau, mujãã umurẽ bairo cũ caãmata, ñũrõ.

⁴⁵ Yũ, Camasã Jũgocũ, quetiupau majũrẽ bairo yũre capaabojarãrẽ macãũ acũ mee yũ apũ ati yeparũre. Camasãrẽ na juátinemoũ acũ yũ apũ ati yeparũre. Tunu bairoa yũ cararije jũgori camasã na caroriye wapare netõũ acũ yũ apũ — na ï quetibũyũyũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Cabero Jericó na caĩrĩ macãpu etayuparã. Bairo ti macãpu caãniatana ti macãrẽ na cawitiro, cũ cabuerã Jesús berore usayuparã. Capããrã camasã cũã cũ bero usayuparã. Bairo na caátõ, jĩcãũ cacaapee ññaecũ Bartimeo cawãmecucũ, Timeo macũ maa tũpu dñnerore jẽni ruiyũpũ. ⁴⁷ Cũ, cacaapee ññaecũ puame, “Jesús Nazaret macã macããcũ netõácũ baiyami,” na caĩrõ tũgori, busurique tutuaro mena atore bairo qũĩ joyũpũ Jesure:

—¡Jesús, David ãnacũ pãrãmi, bopacooro ññaña!

⁴⁸ Bairo cũ caĩrõ, capããrã camasã puame cũ tutiyuparã, cũ awajaeticõãto, ñrã. Bairo cũrẽ na caĩmiatacũãrẽ, butioro jãñũrĩ awajanemoũpũ tunu:

—¡David ãnacũ pãrãmi, bopacooro ññaña!

⁴⁹ Jesús puame bairo cũ caĩawajarijere tũgori tuanucãñũpũ. Tuanucãrĩ yua, “Cũ piijoya,” na ññũpũ Jesús cũtu caãnarẽ.

Bairo cũ capiirotiro tũgo, bairo qũĩñũparã to macããna cacaapee ññaecũrẽ:

—Tũgoñarĩqũẽ paieticõãña. Wãmũnucãrĩ asã Jesutu. Murẽ pii átiyami.

⁵⁰ Bairo na caĩrõ tũgo, cacaapee ññaecũ puame jicoquei cũ jutiro cabuimacããtõrẽ wërocacũrĩ, pati wãmũnucã acoásũpũ Jesús tũpu.

⁵¹ Bairo cũ caetaro ñña, Jesús puame: —¿Ñerẽ mu yũ caáto mu boyati? — qũĩ jẽniñañũpũ.

Bairo cũ caĩjẽniñarõ tũgo, bairo qũĩñũpũ cacaapee ññaecũ Jesure:

—Yũ Quetiupau, caĩñamasĩcũ ãnĩrĩ ññaamasĩgaya tunu —qũĩñũpũ.

⁵² Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñũpũ Jesús Bartimeorẽ:

—Tunu ácũja mu ya wiĩpu. Yũ mena mu catũgoñatutuarije jũgori mu caapee ññamasĩõ joroque mu yũ átiya.

Bairo cũ caĩrõ, jicoquei ñña masĩcoasũpũ yua. Bairo ñña masĩrĩ bero, maapu Jesús berore usa ásũpũ Bartimeo cũã yua.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 ¹ Bairo Jerusalén tũpu cõñaãna yua, Betfagé, Betania na caĩrĩ macããrẽ, Olivo buro tũre etayuparã Jesujãã. Bairo etarã, Jesús puame cũ cabuerã pũgarãrẽ macãpu na ájũgorotiyũpũ. ² Atore bairo na ï joyũpũ:

—Ánãja ato riape caãni macããcãpu. Topũ etarã, jicoquei burro* jiyãnucõrĩcũrẽ cũ mujãã bõcagarã.

Cū, burro puame mai camasā na capesañacē nīgumi. Cūrē cū ōwārī, cū mujāā neapá yu tɔpɔ. ³Bairi tunu aperā mujāārē, “¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati?” na caīata, atore bairo na mujāā iwā: “Marī Quetiupau cū boami. Yoaro mee mujāā tunuogumi tunu mujāā burrore,” na mujāā iwā —na ī joyupu Jesús.

⁴Bairo cū caīrō tūgo cū cabuerā puagarā puame acoásuparā. Bairo áná yua, burrore cū bócauparā. Wii jopetu maa tūni na cajiyanucōātacure cū bócauparā. Cū bócaetari yua, cū ōwāñuparā.

⁵Bairi burrore na caōwārō īnarī, to macāāna jīcāārā atore bairo na īñuparā:

—¿Nērē mujāā átiyati? ¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati?

⁶Bairo na caīrō tūgo, Jesús cū cabuerā puame Jesús na cū caīrotiatatore bairo na ī yuyuparā to macāānarē. Bairo na caīyuro, burro uparā puame, “Toroque cū neánája,” na īñuparā. ⁷Bairo Jesutu burrore na cane etaro yua, na jutii, cabui macāājērē, burro buire peoyuparā. Bairo na caátō, Jesús puame burro buipu wāmu peayupu. Bairo cū buipu pesari yua, ásupu Jesús Jerusalēpu.

⁸Bairo cū caátō, to macāāna capāārā camasā na jutii cabui macāājērē esocūñuparā maa cū caátí wāārē.

Aperā maatu macāājē pepūi queeri ūnierē patanerī Jesús jūgoyere piticū jūgoyuparā, Jesure qūiroari useanirā.

⁹Bairo bairā, nipetiro Jesús jūgoye macāāna, cū bero macāāna cūā busurique tutuaro mena atore bairo qūi basapeo jūgoyuparā:

—iNumajūcōāña! iJesús, Dios cū cajou marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoro ñuñā!

¹⁰iQuetiupau rey David marī ñicū ānacū

cū caānatōrē bairo caroaro to baicōā āmarō! iNipetiro cū marī basapeoroa Dios ūmrecóo macāācūrē! —qūi basapeoyuparā to macāāna.

¹¹Bairo na cabasa āno ūno, etayupu Jesús Jerusalēpu. Topu eta, jāāñupū Jesús Dios ya wii, templo* wiire. Bairo ti wiire jāāñacā, nipetiropu īñapeyocōāñupū Jesús. Īñapeyo yaparo, tocārōā acoásupu Betania macāpu cū cabuerā puaga wāmo peti rɔpore puaga pēnirō caānacū mena, merē ñamicā caānoi yua.

Jesús maldice la higuera sin fruto
(Mt 21.18-19)

¹²Cabusuri rūmu caāno tunucoásupu Jesús Jerusalēpu tunu. Bairo ti macāpu ácú, queya tūgoñañupū.

¹³Bairo queyari, jīcāū yucu higuera* cawāmecutiire yoajāñurōpua ācū īñajoyupu. Bairo īñajo yua, caricare īñau ásupu. Bairo caricare cū camacāmiatacūārē, capūi jeto nicōāñuparō. Ríca mañuparō.

Carícuti yutea mee añuparō mai.

¹⁴Bairo tii otei carícamanoi, atore bairo īñupū Jesús ti oteire:

—iAtii tocārōā ríca manigaro yua! Ni ūcū ati rícare ūgaetigumi yua.

Bairo cū caīrījērē cū cabuerā puame tūgoyuparā.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵Cabero Jerusalēpu na caetaro bero, Jesús puame jāāñupū templo* capairi wii, ñubuerica wiire. Ti wiire jāāetari, to macāāna nunirī cawapatari majārē, bairi wapatiri majā cūārē na acurewiyoyo jūgoyupu. Tunu moneda tiirire cawasoari majā mesarire, bairi buare cawapatiri majā ya mesari cūārē tujerecū peyocoásupu. ¹⁶Bairo átiri yua, aperārē apeye ūnierē cūgori,

o pusari, templo wii recomacāpu caánucūrārē na netōárotiesupu Jesús.

¹⁷Bairo áti yaparo, atore bairo na í quetibujuyupu to macāānarē:

—Dios cū caquetibujuri tutipū bairo iña: “Yū ya wii ati umurecío nipetiro camasā na cañubueri wii, ñubuerica wii majū nigaro,” iña. Bairo caiquetibujumiatacūārē, mujāā puame apeye aruare bairo mujāā átiya. Camasārē jeruti nunirī majārē bairo caāna ānirī jerutiri majā na caāni wii, ūtā wiire bairo mujāā átiya ati wii, Dios ya wiire —na í quetibujuyupu Jesús.

¹⁸Bairo cū caiquetibujurijere tūgorā, sacerdote* majā quetiuparā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā, “¿Dope bairo átiri cū marī pajīārāati?” āmeo í busupēni jūgoyuparā na majū. Mai, cū uwiuparā Jesure, nipetiro camasā Jesús yaye cū quetibujurijere caroaro cū na catūgousacōā maniátie jūgori. ¹⁹Cabero canaioatīpau caāno iña yua, Jesús cū cabuerā mena ti macā Jerusalērē witicoásúparā.

La higuera sin fruto se seca

(Mt 21.20-22)

²⁰Cabusuri rūmu caāno higuera yucutu netōásúparā. Bairo áná, higuera yucure canucōrīpua cajīni yasiatacure iñajoyuparā. ²¹Bairo na cañajoro, Pedro puame Jesús cū cañīqūērē tūgoñabocari, atore bairo qūñupū Jesure:

—Yū Quetiupau, iñajoya. Jicu, “Tocārōā rīca manigaro,” mu cañīnaatacū puame merē jīnicuupa —qūñupū.

²²Bairo cū cañī tūgo, atore bairo na iñupū Jesús cū cabuerārē:

—Dios mena tūgoñatutuaya.

²³Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū

ūcū atii ūtāūrē etari, “Wāāti rīa capairiyapu etanucārōjā,” cū caīata, cū cañrōrēā bairo baibujoro tii ūtāū puame. “Yū cañrōrē bairo baicoagaro,” puani cārō tūgoñarī mee, cariape cū cañtūgoñatutuacōāta, cū cañrōrēā bairo baigaro yua.

²⁴“Yū cajēnirōrēā bairo jogūmi Dios,” cariape í tūgoñatutuacōāña. Bairo mujāā cañtūgoñatutuacōāta, nipetiri wāme cū mujāā cajēnirījērē mujāā jomajūcōāgūmi. ²⁵Tunu bairoa Diore mujāā cajēnīparo jūgoye, aperā camasā mena roro mujāā caátaje caāmata, na mena mujāā cabusūqūēnorō ñiña, marī Pacu Dios umurecōopu caācū cūā roro mujāā caátajere mujāā cū camasiriyobojaparore bairo irā. ²⁶Bairo roro mujāārē na caátajere na mujāā cabusūqūēnoeticōāta roque, marī Pacu Dios cūā roro mujāā caátajere mujāā masiriyobojatigūmi.

La autoridad de Jesús

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷Tipau bero etayuparā tunu Jesujāā Jerusalēpu. Bairo etarā, templo* wiipū jāñuparā. Bairo Jesús puame topu cū cañesēā ānitoye, sacerdote majā quetiuparā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, aperā judío majā cabutoa camasīrī majā cūā cūtu etayuparā. ²⁸Bairo cūtu etari, atore bairo qūñiñāñuparā Jesure:

—¿Noa ūna na carotiro mena bairo mu átīati ñamicā mu caátīatajere?

²⁹⁻³⁰Bairo na cajēniñarō tūgo, atore bairo na iñupū Jesús fariseojāārē.*

—Yū cūā mujāārē jīcā wāme yū jēniñagu. Cariape yū mujāā yūwa: ¿Ni ūcū camasārē cū bautiza* rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā puame cū na bautiza rotijoyupari? Tiere cariape yū mujāā caiquetibujuata, yū

cūā cariape mujāārē yu quetibujugu, “Noa ūna na carotiro mena bairo yu átiya,” mujāā nīgu —na īñupū Jesús.

³¹Bairo cū caĩrō tūgo, yasioroaca āmeo busuyuparā na majū cūrē na caĩyupere: “¿Nopē bairo cū marī yurāati? ‘Dios puame cū bautiza rotijoricūmi Juarē,’ marī caĩata, ‘Toroque, ¿nopēĩrā Juan ānacū cū caquetibujuriquere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ībujoumī. ³²Tunu bairoa, ‘Camasā puame cū bautiza rotijoricarāma Juarē,’ marī ī masiētīña, marīrē tutirema ĩrā,” yasioroaca āmeo ī busuyuparā. Mai, camasārē na tūgoña uwiyuparā. Na, nipetiro camasā puame, “Juan, Dios cū caquetibujurotjoricu āmi,” ī tūgoñarāma. ³³Bairi, “Jāā masiētīña Juarē cabautiza rotijoricure,” quīñuparā fariseo quetiuparājāā Jesure.

Bairo na caĩrō tūgo, Jesús puame bairo na īñupū:

—Caripe yu mujāā yuetiya. Bairi yu cūā, “Noa ūna na carotiro mena tore bairo yu átimasīña,” mujāārē nī quetibujuetigu —na īñupū.

La parábola de los labradores malvados

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 ¹Ī quetibujū yaparo, ati wāme ĩcōñarī na quetibujū jūgoyupū Jesús. Atore bairo na īñupū: “Āñupū jīcāū wese upau. Cū puame use wesere quēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparo, cū wesere jānía ēnotayupū ūtā rupaa mena. Áti yaparo, use ocore na canumuparo cūārē quēnoñupū. Áti yaparo, na cacoteri wii caūmuarī wii, torre cūārē quēnoñupū. Bairo quēno yaparorī bero, acoásupu cayoaropu. Mai, águ jūgoye, cū wesere wasocūñupū aperā paari majārē, wapatagu. ²Cabero yua, use cabutiri

yutea caetaro masīrī, cū ūmu jīcāūrē cū joyupu cū ya wesere cū cawasoricarā tūpu. Cūrē na cawasorique wapare bou, cū joyupu, tie wapare cū jeatībojaáto, ĩ. ³Bairo cū ūmūrē cū cajomiatacūārē, wese paari majā puame, cū caetaro cū quēñuparā. Bairo cū quērī, nē ūnie mácū cū átitunuo joyuparā. ⁴Tunu ti wese upau puame apeī cū ūmūrē cū joyupu. Cū cūārē torea bairo cū ásuparā. Roro cū átieperi, cū ruoapere ríí witio joroque cū payuparā. ⁵Cabero ti wese upau apeī cū ūmūrē cū joyupu tunu. Bairo topu cū caetaro, cū pajīā rocacōñuparā ti wese cacoteri majā yua. Cabero capāārā na jonemomīñupū tunu. Bairo topu na caetaro, ti wesere cacoteri majā puame jīcāārē na quēñuparā. Aperārē na pajīā recōñuparā.

⁶“Bairo na caáto bero, jīcāūā rusayupu yua, cū macū butiuro cū camai majūū jeto. Bairo bairi ti wesepu cū joyupu, atore bairo ĩ tūgoñarī: ‘Cū roquere cū nucūbūgobujiorāma, yu macū cū cañoi.’ ⁷Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caatóre ĩñarī, āmeo ĩñuparā: ‘Atíyami ati wese upau macū. Cūā niñami cū pacu cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairi cū marī pajīārocacōāto. Bairo marī caápata, ati wese uparārē bairo marī tuagarā,’ āmeo ĩñuparā na majū. ⁸Bairo caĩrā ānirī na caĩrōrēā bairo ásuparā. Ti wese tūnipu cū ñeowa átī, cū pajīā rocacōñuparā,” na ĩ quetibujuyupu Jesús.

⁹Bairo ĩ quetibujū yaparo, atore bairo na ĩ jēniñupū cū caĩrījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácūmi mujāā ĩ tūgoñafati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame? Bairo átigūmi: Topu á, ti wese paari majārē na pajīā recōāgūmi. Bairo

na átireri bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi,” na īnupū Jesús cū caīrījērē catūgori majārē.

¹⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “¿Atie quetibujucūrīqūērē mujāā īnaetinuacūñati Dios yaye busurica tutipū? Mujāā masirā. Bairo īña:

‘Ūtā mena cawīi qūēnorī majā jīcā ūtāārē na caboetimiatacūārē, tia pūame caānimajūrīcā nigaro. Tia camanicōāta, wii manibujoricaro.

¹¹Dios pūame bairoa ásupi. Bairo cū caátore īnarā, marī tūgoña useaniña,

ī quetibujūya Dios yaye busurica tutipū,” na ī quetibujuyupū Jesús tia ūtāārē bairo cū cabairijere.

¹²Bairo cū caīquetibujuro tūgo, to macāāna pūame masicōāñuparā Jesús cū caīrījērē. “Marī pūame tia ūtāārē carocari majārē bairo marī āniña. Bairi marīrēā īgu īcūmi Jesús,” ī tūgoñañuparā. Bairo ī tūgoñamasirī jicoquei Jesure cū ñegamiñuparā. Bairo cū ñegamirācūā, cū ñemasīēsuparā, camasārē na uwirā. Bairi tocārōā jānarī acoásuparā.

El asunto de los impuestos
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³Cabero tunu fariseo* majā jīcāārā bairi Herodes yarā cūārē Jesutu na joyuparā, “¿Dope bairo rorije cū busuo joroque marī ānaati? Bairo roro Jesús cū cabusuata, cū marī busujā masīgarā,” īrā. ¹⁴Bairi na cajoatana Jesús tūpū etarā, atore bairo qūī jēniñañuparā:

—Cabuei, jāā masīña merē mu caātīānierē. Mua, caroaro cariape minucūña. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee

na miñabeseya. Mua, cariapea Dios marīrē cū caānirotiricarorea bairo mu bueya. Bairo cabai ānirī, ¿dope bairo mi tūgoñañati romano* majā marīrē na carotirijere? ¿To ñuñati quetiupau emperadore* camasā yaye dinerore jeri, jāā cajoata, o to ñueticuti? —qūī jēniñañuparā.

¹⁵Jesús pūame roro na caītūgoñarījērē masicōārī, atore bairo na īnupū:

—¿Nopēīrā, “Roro qūīáto,” caīrārē bairo yu mujāā ī jēniñañati? Jau, yure jonjate moneda tiire, caroaro marī caīñaparore bairo īrā —na īnupū.

¹⁶Bairo na canunirō, atore bairo na īnupū:

—¿Noa riapé to tusayati, ti moneda tiicapure? Tunu bairoa, ¿noa wāme woaturique to tusayati? —na ī jēniñañupū Jesús.

Bairo cū caīrō, na pūame īnuparā:

—Emperador quetiupau ya wāme, bairi tunu, cū riape tusaya ti tii moneda tiicapure —qūīñuparā.

¹⁷Bairo na caīquetibujuro, atore bairo na īnemoñupū Jesús tunu:

—Toroque emperador quetiupare cū yaye caānierē cūrē cū tunuojoya. Tunu bairoa Dios yaye caānierē Diore cū jonucūña —na ī quetibujuyupū Jesús fariseojāārē.

Bairo cū caīrō tūgorā, cū caīquetibujurijere tūgo acūacoasuparā.

La pregunta sobre la resurrección
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸Cabero jīcāārā saduceo* majā na caīrā qūīñarásuparā Jesure. Mai, saduceo majā pūame atore bairo caītūgoñarī majā āñuparā: “Camasā cariacoatana, nopē bairo catitunu masīēnama,” ī tūgoñañuparā. Bairi atore bairo qūīñuparā Jesure:

¹⁹—Cabuei, Moisés ānacū atore bairo marīrē ī woacūñañupū tirūmupure: “Ni

jicāũ ũcũ cawāmojiyaricũ cũ numo mena pūnaa mácũā cũ cariacoopata, cũ ānacũ bai puame cũ buiacore cõ cũ wāmojiyaáto. Bairo cũ caáto, cũ pūnaa caāniparā puame cũ ānacũ pūnaarē bairo ānibujiorāma,” ĩcũñupĩ. ²⁰Tiere mu masĩ. Bairi ape wāmerē ĩcõñarĩ jāā quetibujyũpa mai: Āñuparā jicāni, jicā wāmo peti pũga pēnirõ caānacũā majũ jicāũ pūnaa. Bairi cajũgocũ puame wāmojiya jũgoyũ. Cabero pūnaa mácũā riacoásũpũ. ²¹Bairi cũ ānacũ bai puame cũ buiacore wāmojiyayũpũ tunu. Cabero pūnaa mácũā riacoásũpũ cũ cũā. Tunu bairoa cũ ānacũ bai ape puame cũ buiacore wāmojiyayũpũ tunu. Cabero cũ cũā riacoásũpũ pūnaa mácũā. ²²Bairi bairo jeto baiyuparā nipetiro na ānana bairā, aperā cũā. Bairo nipetiro cõ mena nũmocutimirācũā, cõ mena pūnaa mána jeto riapeticoasuparā. Cabero na ānana numo caānimirĩcõ cũā riacoásũpo. ²³Bairo ati yepapũ nipetirā nũmo caānacõ ānirĩ yua, cariaricarā tunu na cacatiropũ na caāno, ĩni nũmo majũ cõ ānicuti? —qũĩ jēniñañuparā saduceo majā Jesure.

²⁴Bairo na caĩjēniñarõ tũgo, atore bairo na ĩ quetibujyũpũ Jesús:

—Mujāā, saduceo majā, Dios yaye cũ caquetibujycũrĩqũē, bairi cũ tutuarije cũārē mujāā tũgoña mawijicoaya, bairo irā. ²⁵Ape umũrecóore caũmua, carõmia cũā catiri caetaparā puame nũmo manigarāma. Ángelea majā, umũrecóo macāāna na caānorē bairo nigarāma. ²⁶Apeyera tunu mujāārē yũ quetibujyũ: Cariacoatana nimirācũā tunu na cacatirore Moisés ānacũ cũ caquetibujywoacũrĩcā tutipũ mujāā ĩñætinucũñati ati wēērē. Ti tutipũ yucũ ũmirõcũā caũpetietiiire cũ caquetibujyuricapaũpũ atore bairo ĩ woatuyupi Moisés: “Yua, yũ āniña

Abraham, cũ macũ Isaac, bairi cũ macũ Jacob quetiupau caānacũ,” ĩñupĩ. ²⁷Bairo cũ cairõĩ, marĩ masĩña: ĩDios puame cayasirā ānana ũna quetiupau mee niñami! Cacatirā majũ quetiupau roque niñami. Tiere mujāā tũgoña mawijicoaya —na ĩ quetibujyũpũ Jesús saduceo majārē.

El mandamiento más importante

(Mt 22.34-40)

²⁸Bairo na caāmeo busupēnirĩjērē catũgoatacũ jicāũ Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũērē cajũgobuei puame bairo Jesús caroaro cũ caĩquetibujyũro tũgori, Jesutu etayupũ. Bairo cũtu eta, atore bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—Cabuei, Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũē mena macāājē, ĩdise puame caānimajũrĩjē cũ caroticũrĩqũē to āniñati? —qũĩ jēniñañupũ.

²⁹Bairo cũ caĩjēniñarõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús caũmurē:

—Moisés ānacũ cũ caroticũrĩjē mena macāājē cabuijñaurõ netõrõ carotirije atore bairo niña: “Tũgoya mujāā Israel macāāna. Dios marĩ Pacu jicāũ niñami. Apei maniñami. ³⁰Bairi mujāā caátianie nipetirije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujāā yeripũ, mujāā catũgoñarĩjē nipetirije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujāā catutuarije nipetirije mena cũ maiña.” ³¹Atie rocajñaurĩ cũ caroticũrĩqũē torea bairo jñaurĩ niña tie cũā. Bairo ĩña: “Mujāātu macāāna cũārē mujāā rupaure mujāā camairõrēā bairo na maiña.” Tie Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũē tocānacā wāme netõrõ caānimajũrĩjē niña. Ape wāme tie netõrõ caānie maa —qũĩ quetibujyũpũ Jesús cajũgobueire.

³²Bairo cũ cairõ tũgo, qũĩñupũ Jesure:

—Cabuei, cariape miña. Mu caĩquetibujyurijere bairo baiya: Dios

marí Pacu jicãũ niñami. Apei maniñami. ³³Marí caátianie nipetirije mena cū marí maigarã. Tunu bairoa marí yeripu, marí catũgoñarijẽ nipetirije mena cū marí maigarã. Tunu bairoa marí catutuarije nipetirije mena cū marí maigarã. Marítu macãana cūãrẽ marí rupaure marí camairõrẽ bairo na marí maigarã. Tie puame marí catũgopeoro, waibutoa rii altapu* marí cajomugõ jonucũrijẽ tocãnacã wãme netõrõ caanimajũrijẽ niña —qũĩñupũ.

³⁴Jesús puame caroaro cū cayuro tũgo, atore bairo qũĩñupũ:

—Petoaca rusaya Dios cū carotimasĩrĩrapu mũ caetapee.

Bairo cū caĩrõ bero yua, cū jẽniña uwiri, ni jicãũ ũcũ cū jẽniñanemoesupũ.

¿De quién descende el Mesías?

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Bairo Jesús Dios ya wii templo* wiipũ camasãrẽ na bueãcũ, atore bairo na ññupũ cũtu caãnarẽ:

—¿Dopẽirã Moisés ãnacũ cū caroticũrijũerẽ cajũgobueri majã puame, “Mesías,* ‘Dios cū cajou,’ na caĩrẽ David ãnacũ pãrãmi ãnigũmi” na ñ quetibũjunucũñati? ³⁶David ãnacũ puame Espiritu Santo cũrẽ cū camasĩõrijẽ jũgori, atore bairo ñ woatuyupi:

‘Dios puame yũ Quetiupaure atore bairo qũĩwĩ:

“Ato ruiya cariape nũgõã puame mai.

Mũ pesua caãnanarẽ na yũ canetõnucãrõ bero, mũ puame na mũ rotimasĩgu.”

ññupĩ David ãnacũ, Dios cū caĩrĩqũerẽ.

³⁷Bairo Mesĩare, “Yũ Quetiupaũ,” cū caĩmiatacũãrẽ, ¿dope bairo cū

pãrãmi majũ cū ãnibujocuti? —na ñ jẽniñañupũ Jesús cũtu caãnarẽ.

Na puame capããrã ãñuparã cū yaye quetibũjuriquere useanirĩqũẽ mena catũgousarã.

Jesús acusa a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Bairo Jesús camasãrẽ na quetibũjũãcũ, atore bairo na ññupũ: “Moisés ãnacũ cū caroticũrijũerẽ cajũgobueri majã na caátianierẽ tũgoñamasĩña: Na puame jutii cayowerijere jãñajesoyama. Bairo cajãnarã ãnirĩ plazapu* na caãnesẽata, nipetiro camasã nũcũbugoricaro mena na cajẽnirõrẽ bonucũñama. ³⁹Tunu bairoa ñubuerica wiiripu na caápata, caroapaũri jetore ruiganucũñama. Tunu bose rũmũ caãno narẽ na capiata, caroapaure ruiĩri ugaganucũñama. ⁴⁰Tunu bairoa cawapearã rõmirĩ ya wiirire ãmanucũñama. Tunu yoaro Diore cū jẽniñubue tonucũñama. Na puame roque aperã netõjãñurõ popiye tãmuogarãma.”

La ofrenda de la viuda pobre

(Lc 21.1-4)

⁴¹Jicã rũmũ templo wiipũ ãcũ, camasã na yaye dinerore na cajããnucũrĩ patatũ ruiyupũ Jesús. Bairo totũ ruiãcũ, ti patapu na dinerore jori majãrẽ na ññajoyupũ. Capããrã ãñuparã paio cadinerocuna. Na puame dinero jããricã pataripu na yaye dinerore jããrã ásuparã. ⁴²Na bero cawapeao cabopacao cũã jããñupõ puga moneda, cobre* tiiriacarẽ, cacũgoeco majũ nimiocũã. ⁴³⁻⁴⁴Bairo cõ caãto ñña, atore bairo na ññupũ Jesús cū cabuerãrẽ:

—Ãnoa cadinero cũgonetõõrã ãnirĩ narẽ catuarijere, dinerore na cajããnucũrĩ patapu jããñama. Atio

cawapeao puame cabopacenetōō
ānirī, cō cacūgomirijē nipetirijere
jāācōāñamo. Bairi cariape mujāārē
ñiña: Dios cū caññajoro atio puame
cadinero cūgorā netōōjāñurō jāāñamo
—na ĩñupū Jesús.

**Jesús anuncia que el templo será
destruido**

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 ¹Cabero templo* Dios ya wii
cañniatacu ti wiire witicoásúpū
Jesús. Bairo cū caátó, jīcāū Jesús cū
cabuei atore bairo qūĩñupū:
—¡Cabuei, nocārō caroa wii majū
to āniñati ati wii! Paca ūtāpāĩrī ñiña.
Ati wii, caroa wiuro majū nicōāña —
qūĩñupū Jesure jīcāū cū cabuei, templo
wiire ĩñarī.

²Bairo cū caĩrō tūgori, atore bairo
qūĩñupū Jesús cūrē:

—Ati wii paca ūtāpāĩrī ũnie
nipetirijere miñaña. Cariape miña:
Jīcā rūmū, ati wiire roro na caátipa
rūmū caetaro, jīcā ūtāā ũno bui
tuticūti pesaricaro manopū átīyasio
rocacōāgarāma ati wiire —qūĩñupū
Jesús cū cabuei jīcāūrē.

Señales antes del fin

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Cabero Olivo buropū acoásúparā
Jesujāā. Mai, Olivo buro Dios ya
wii templo jīāme āñuparō. Bairo ti
buropū na caetaro, topū ruiyupū
Jesús. Bairo cū caruiro, aperā na
camano, cū cabuerā Pedro, Santiago,
Juan, Andrejāā puame atore bairo
qūĩ jēniñañuparā Jesure: ⁴“Cabuei,
¿nocārōpū to bairoati atie mū caĩrījē?
¿Dope bairo merē, ‘Jesús cū caĩrīqūē
etaro baiya,’ jāā ĩ masīrāati?”

⁵Bairo na caĩjēniñarō tūgori, atore
bairo na ĩñupū Jesús: “Caroaro majū
mujāā tūgoñamasīgarā, jāāpū jāā

ĩtoecore, ĩrā. ⁶Capāārā atīgarāma
ĩtoñesēārī majā. Atoe bairo ĩgarāma:
‘Yua, Mesías* yu āniña Dios cū cajou,’
ĩgarāma. Bairo na ĩrī, camasā
capāārārē na ĩtoagarāma.

⁷“Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā:
‘Camasā aperopū cūārē āmeo pajīārā
átīuparā.’ Bairo na caátie quetire
tūgori, tūgo acuaeticōāña. Ati
umurecōo capetiparo jūgoye bairoa
cabaijūgoyecūtipee ñiña bairopūa.
Bairi tūgo acuaeticōāña. ⁸Ti yutea
caāno jīcā yepa macāāna, ape yepa
macāāna mena āmeo pajīāgarāma.
Tunu bairoa jīcā macā macāāna,
ape macā macāāna mena āmeo
pajīāgarāma. Tunu tutuaro mena
ati yepa cūā yuguigaro nipetiropū.
Apeye aua riarique atīgaro. Jīcāo
carōmio bairirupū caācō cō macū
cū cabuiari rūmū capūnirō tūgoñarī
cō cawisiojūgoriquere bairo ñiña
ati umurecōo cabaipee mujāārē yu
caquetibūjerije.

⁹“Diore caĩroaena na caátīānierē
tūgoñamasacatiya. Mujāārē roro
átīgarāma. Mujāārē ñerī, popiye
mujāā baio joroque mujāā
átīgarāma. Quetiuparā tūpū mujāārē
neāgarāma, to macāāna mujāārē na
caññabeseparore bairo ĩrā. Aperā cūā
sinagogas,* na caññubueri wiiripū
mujāā bape epegarāma. Tunu yu
yarā mujāā caāno jūgori na puame
mujāārē roro na catutiparore bairo
ĩrā, quetiuparā gobernadores,* bairi
quetiuparā reyes* tūpū cūārē mujāā
neāgarāma. Bairo na caátīmiatacūārē,
na ũnarē yu yaye quetire nemojāñurō
mujāā quetibūju masīgarā bairopūa.
¹⁰Atie caroa queti cūā ati umurecōo
capetiparo jūgoye nipetiropū
cajesapeticoa jūgoyecūtipee ñiña
bairopūa. ¹¹Bairi quetiuparā tūpū
roro mujāārē na caneátó, ¿Dope

bairo na marí írãati?’ í tũgoña macãeticõãña. Tipau caetaro ñña, Dios puame mujãã caïmasípeere mujãã jogumi. Mujãã catũgoñamasírijẽ mena mujãã quetibujuetigarã. Marí Pacu Dios mena macããcũ, Espíritu Santo cũ camasíorijẽ jũgori roque mujãã quetibujugarã camasãrẽ. ¹²Tipau caãno, jĩcãũ pũnaa caãna nimirãcãã, ãmeo busujãbuitirecõãgarãma. Bairo ána, gobiernorẽ na ñerotiri na pajĩãrerotigarãma. Tunu apei cũã cũ macũrẽ torea bairo cũ átírotigumi. Tunu jĩcãũ pũnaa na pacuare boetiri, na pajĩãrerotigarãma. ¹³Bairi yua, ati umurecõ macããna nipetiro mujããrẽ ññategarãma, yu yarã mujãã caãnoi. Baiyua, ni ùcũ mujãã mena macããcũ yu yaye jĩcã wãmeacã ùnorẽ cũ cajãnaeticõãta, cũ netõgumi Dios.

¹⁴“Bairi mujãã puame Dios ya wiire nocãrõ caroapauere moecũ carõu majũ topũ cũ caãnierẽ ñnarã, atore bairo mujãã í tũgoñamasígarã: ‘Merẽ ati macã yasigaro baiya.’ (Mujãã, atie yu ya pũrõrẽ caññabuerã puame tũgopeoya yu yaye, yu caquetibujurijere.) Bairo cabairo, Judea yepa macããna ùtã yucũpu na ruti ápáro. ¹⁵Tunu bairoa jĩcãũ ùcũ cũ wii, cabuimacã aruapu cũ caãmata, ruiatíri cũ apeyere, ape aruapu caãnierẽ cũ jei ápéricõãto. Cariape cũ ácoa ápáro. ¹⁶Tunu bairoa cũ, wesepũ caãcũ cũ jutii ùnierẽ bomiicãã, cũ jetunuw apéricõãto cũ ya wiipu. ¹⁷¡Carõmia bairirupau caãna popiye netõõrõ baigarãma! íTunu bairoa, caũpũrããcãrẽ, capũnaacũna cũã popiye netõõrõ baigarãma ti rũmurẽ! ¹⁸Bairi Diore cũ jẽniña, mujãã carutiripau camasíriyoeti rũmu to caññiparore bairo írã. Cawãma pue yutea caãno to cabaietiparore bairo írã, Diore cũ jẽniña. ¹⁹Ti rũmurẽ roro ati yepapũre

bairique nigaro. Dios cũ caatijũgori rũmu bero tocãnacã rũmurẽ netõrõ popiye bairicapau nigaro ti rũmu caetaro. ²⁰Bairi Dios puame ti rũmu roro cabairijere cũ cajãnarotieticõãta, camasã nipetiro riapeticoabujiorãma. Bairo na cariapeticoamiatacããrẽ, mujãã, cũ cabeserãrẽ mairi roque, peeti yutea ùno popiye mujãã cabaipa rũmurẽ átí ãñotabojagumi.

²¹“Bairi ni jĩcãũ ùcũ, ‘Mesías, Dios cũ cajou puame ati macãpu etaupũ,’ o ‘Ji macãpu etaupũ,’ cũ caãta, cariape cũ mujãã tũgoetigarã. ²²Caĩtopairã capããrã átigarãma. ‘Yua, Mesias yu ãniña,’ o ‘Yua, profeta* yu ãniña,’ caĩrã átigarãma. Capee átijẽñogarãma, camasã ricaati na catũgousaparore bairo írã. Mujãã ùna, Dios cũ cabesericarã cããrẽ ítomigarãma. ²³¡Bairi masacatiya yu yarã! Merẽ mujãã tiere mujããrẽ yu quetibujũ jũgoyetiya,” na í quetibujũyupu Jesús.

El regreso del Hijo del Hombre

(Mt 24.29-35,42,44; Lc 21.25-36)

²⁴Í quetibujũ yaparo, atore bairo na í nemoñupũ tunu: “Camasã roro majũ na cabairi yutea capetiro bero, muiyũ umurecõ macããcũ naitĩãcoagumi. Ñami macããcũ cũã bauetigumi. ²⁵Ñocõã, umurecõore caãnimiatana cũã ñnacoagarãma. Bairo bairã, umurecõ macããna nipetirã yugui ñnacoagarãma. ²⁶Tocãrõã yu, Camasã Jũgocu, buseriwo watoapu nocãrõ yu catutuarije mena, bairi yu caasiyabatorije mena yu caatõre ññajogarãma. ²⁷Bairo yu caatõre na caññajoro yua, yu ùmua, ángelea* majãrẽ nipetiropu na yu árotiga. Bairo ati umurecõ macããna nipetiropu caãnarẽ na ñeñogarãma yu cabesericarã puamerẽ,” na í quetibujũyupu Jesús.

²⁸Ī quetibujū yaparo, ati wāmerē ĩcōnarī na ĩnemoñupū tunu: “Mai, higuera* yucure mujāā masīña.

Ti yucu cawāma pūū cawasoaro ĩñarā, ‘Merē cūma cōnarō baiya,’ mujāā ĩ masīña. ²⁹Torea bairo mujāārē yu caquetibujurijere bairo cabaietaro ĩñarā, ‘Merē Jesús ati yepapu nemo cū catunuetaparo cōnarō baiya,’ mujāā ĩ masigarā.

³⁰Cariape mujāārē ñiña: Mujāārē yu caquetibujurije baipecticoagaro ti yutea macāāna na cariparo jūgoye.

³¹Tunu bairoa ati ũmurecōo, ati yepa cūā yasipeticoagaro. Yu yaye quetibujurique roque petietigaro. Yu cañrōrēā bairo baicoagaro.

³²“Bairopua di rūmu, di hora majū mujāā yu caquetibujurije caetaparore ni jīcāū ũcū masīētīñami. ũmurecōo macāāna ángelea* majā cūā masīētīñama. Marī Pacu Dios macū, yu cūā yu masīētīña. Marī Pacu Dios jeto masīñami ti rūmu caetaparore.

³³“Bairi ti rūmu yu caetapa rūmurē mujāā masīētīña. Bairi masacatiya yu yarā. Cacānirārē bairo baieticōāna. Caroaro coteya. ³⁴Ti rūmu caetaparo, jīcāū quetiupau cū cabairiquere bairo ñiña. Cū puame ape yepapu cayoaropu águ jūgoye, cū paabojari majārē na piijori, na cūñupū tocānacāñpūrea cū ya wii macāājē coteriquere caroaro na caquēnobojaraparo bairo ĩ. Ti wii jope cacotei cūārē, ‘Masacatiya, cajerutiri majā jāārema,’ qūī quetibujū cūñupū. ³⁵Cū caátó bero caroaro na caāniyurorea bairo baiya mujāā cūā. Na cūā, ‘Tocārō majū tunu etagumi marī quetiupau,’ ĩ masīēnama. ‘Canaioripau caāno, ñami recomacā caāno, o ābocū cū capiiripau, o cabusuripau bero tunu etabujomi,’ ĩ masīēnama. Mujāā cūā narē bairo masīētīmirācūā, yure cotecōā

ñinucūña. ³⁶Masīā mano yu caatípaure cacānirārē bairo mujāā ānibujorā, tocānacā rūmua caroaro tūgoñamasīrī yure mujāā cacoteeticōāta. ³⁷Bairo mujāārē yu cañrījērē yu yarā nipetirā cūārē atore bairo mujāā ñiña: ĩCaroaro coteya tocānacā rūmua!” na ĩ quetibujuyupu Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 ¹Merē yua, puğa rūmu rusayuparo bose rūmu, Pascua* na cañrī rūmu, pāārē cawauarije caasua manierē judío majā na caugapa bose rūmu majū. Quetiuparā sacerdote* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cajūgobueri majā puame, “¿Dope bairo camasā na cañnaeto Jesure gobierno cū cañerotio joroque marī átirocticuti?” ámeo ĩñuparā na majū itorique mena, Jesús cū cariarore borā. ²Bairo ámeo ĩrī cūrē na capajīāgamiatacūārē, jīcāārā na mena macāāna atore bairo ĩñuparā: —Bairāpu, Pascua caāno cū marī ñerotimasīēna, “Camasā roro awajari marī tutirema,” ĩrā, ĩñuparā.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Jesús puame tipau caāno Betania macāpu āñupū, carupau boamirīcū Simón cawāmecucu ya wiipu. Bairo ti wii cū caāno, jīcāo carōmio cūtu etayupo. Cō puame caroaruacapu jiraro cajutiñurijē paio cawapacūtiere neasúpo. Bairo Jesús mesapu cū caruiro, carōmio caroa puame tie cajutiñurijērē cū rūpōpu pioeoyupo, Jesure butioro nucūbugoo. ⁴Jīcāārā to caāna puame bairo cō caátó ĩñarā, cō mena asijāñuñuparā. Atore bairo ĩñuparā:

—Tame, ¿nopēiō paio cawapacutiēre bairo cō átireyati? ⁵Apei, tiere caboure cō canuniata, paio, trescientos denario* moneda tiiri majū wapa nerī, aperā cabopacarārē na juátinemo masibujiomō. Ámerē tie yasicoaya cō cawapatabujioataje yua —ámeo iñuparā.

Tore bairo ámeo i busuyuparā na majū carōmio cō caátieie iñarī.

⁶Jesús puame tūgoyupū cō na catutirijere. Bairi atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā patowācōrō cōrē mujāā busupaiyati? Atio carōmio bairo yure cō caátie iñujāñuā. ⁷Cabopacarā nicōānucūgarāma mujāā watoare. Yū puame roque yoaro yū ámerīgu ati yeparure. ⁸Bairo cajutiñurījērē yū rupoare cō capiopeoro jūgori yū rupaure caroaro qūēnoñamo, yū rupaure ámajērē na cayacūparo jūgoye. ⁹Cariape mujāārē niña: Ati umurecōo nipetiropu, atie yū yaye queti, camasārē Dios cū canetōōrījērē na caquetibujuropu atio carōmio bairo yure cō caátie cūārē quetibujugarāma. Bairi cō caátieie masicōā ninucūgarāma camasā tocānacā rūmna —na iñupū Jesús.

Judas traiciona a Jesús

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Bairi yua, jīcāū Jesús cū cabuerā puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō mena macāācū, Judas Iscariote cawāmecucu na iñau ásupū quetiuparā sacerdote majārē. Na tūpu etari, Jesure busujā buitirocacōñupū, cū na capajāmasiparore bairo i. ¹¹Bairo cū caīrō tūgo, useanicoasuparā sacerdote majā quetiuparā. Bairo useanirī, “Dinero murē jāā jogarā tie wapa,” qūñuparā. Tipau bero, Judas puame dipau ūno dope bairo camasā mano macājūgoyupū, Jesure na ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹²Bairi yua, etayuparo Pascua bōse rūmū, caānijūgori rūmū, levadura* pan cawauoriē caasua manierē judío majā na caugari rūmū. Tunu bairoa oveja* nuricū macū cordero* na caīrē pajārī na caugari bōse rūmū etayuparo. Bairo ti rūmū caetaro iña, Jesús cū cabuerā puame, cūtu etari, atore bairo qūi jēniñañuparā: —¿Noopu marī caugapeere jāā caqūēnoyuro mu boyati?

¹³Bairo na cañjēniñarō, na árotiyupū Jesús pugarā cū cabuerārē:

—Ánāja mujāā Jerusalēpu. Bairo ti macārē etarā, mujāā bócaetagarā jīcāū caūmurē, ocoru pusari caácūre. Cūrē cū bócaetari, cū bero mujāā usaápá.

¹⁴Cū usaa yua, cū wiipū cū cajāārō ti wii upaure atore bairo cū mujāā iğarā: “Cabuei bairo i jēniñajoyami: ‘¿Noopu to āniñati Pascua bōse rūmū caāno yū cabuerā mena yū caugapa arua?’ i jēniñajoyami,” cū mujāā iğarā. ¹⁵Bairo mujāā cañjēniñarō, mujāā iñogumi jōbuiipū caroaro qūēnoweyorica aruare. Topu marī caugapeere mujāā qūēnoyuwa —na iñupū Jesús cū cabuerā pugarārē.

¹⁶Bairo cū caīrō tūgo, acoásúparā Jerusalén macāpu. Topu na caetaro, nipetiro Jesús na cū caītatorea bairo baipeticōñuparō. Bairi topu qūēnoyuyuparā Pascua bōse rūmū na caugapeere yua.

¹⁷Cabero canaiorīpaū caetaro, Jesús puame ti wii jāētari mesapu ruiyupū puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō caāna cū cabuerā mena. ¹⁸Bairo na caugaruirīpaū, atore bairo na iñupū Jesús:

—Cariape mujāārē niña: Mujāā mena macāācū jīcāū roro yure i busujā buitirocagumi.

¹⁹Bairo cū cairō tūgo, butioro tūgoña yapapuayuparā cū cabuerā. Bairo bairā, apei, apei, Jesure bairo ī jēniña jūgoyuparā:

—¿Yu mee, yu ānicōāētīmicuti mūrē caībusūjābuitiri majōcu? —ī jēniñañuparā tocānacāpua.

²⁰Bairo na cairō, bairo na īñupū Jesús:

—Āni niñami yure roro caībusūjābuitirocapau, āmerē ati bapare yu mena cū pan cayoseugau puame. ²¹Torecuna, yu, Camasā Jūgocu, profeta* majā yu cabaipeere na caquetibūjūcūricārōrēā bairo yu baigu. Cabaimiatacūārē, iyure caībusūjābuitirocapaure cū carorije wapa paio nigarō! Bairo cū cabuiaeticōāta, ñubujoricaro —na īñupū Jesús cū cabuerārē.

²²Bairo na īrī bero, na caugatoye, Jesús puame cū wāmo mena pāārē nerī, “Dios, mū ñujāñuña jāā mena,” ī yaparori, carecomacā peenerī, cū cabuerārē, atore bairo īrī na batoyupū:

—Atie pan, yu rupau niña. Tiere űgaya —na īñupū Jesús.

²³Bairo ī yaparo, cū wāmo mena copa etirica bapare nerī, “Dios, mū ñujāñuña jāā mena,” qūī yaparori, ti copare na nuniñupū. Bairo cū caāto, cū cabuerā nipetiro use oco ti copa macāājērē etipeticōāñuparā. ²⁴Bairo na caetiro, atore bairo na īñupū:

—Atie use oco puame yu rīf niña. Camasā capāārārē na netōōgu, yu riacoagu. Bairo yu caríapee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caātibojacūriqūē etacoaya. ²⁵Cariape mūjāārē niña: Āmea mūjāā mena use ocore pūgani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasīrīpau tunu caetaro marī caetinemoparo jūgoye —na īñupū Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶Ī yaparo, salmos basarique mena Diore basapeoyuparā. Basapeo yaparo yua, acoásuparā Olivo cawāmecuti buropū. ²⁷Bairo na caātó, atore bairo na īñupū Jesús:

—Yu cabuerā, mūjāā nipetirā aperārē uwirā, yu mūjāā aweyocoagarā. Mūjāā cabaipeere ī quetibūju jūgoyeticūñañupā profeta majā Dios yaye woaturica tutipū: “Ovejare* cacoteire camasā na capajīārō yu ēñotaetigu. Bairo cūrē na capajīārō bero, cū oveja puame bata peticōāgarāma,” ī quetibūju jūgoyeticūñañupā. ²⁸Tunu apeyera cariacoatacu nimicūā, yu caticoagu tunu. Bairo cati yua, mūjāā jūgoye Galilea yeparu yu āgu —na īñupū Jesús.

²⁹Bairo cū cairō bero, Pedro puame bairo qūīñupū Jesure:

—Ānoa yu mena macāāna nipetirā mūrē na caaweyocoamiatacūārē, yu puame roque dī rūmu űno mū yu aweyoetigu.

³⁰Bairo cū cairō, bairo qūīñupū Jesús:

—Pedro, cariape mūrē ñiña: Āme ñami ābocu pūgani cū capiiparo jūgoye itiani, “Cū yu masīētīña Jesure,” yu mitogu —qūīñupū Jesús Pedroe.

³¹Pedro puame butioro tutuaro mena bairo qūīñemoñupū:

—Mū mena yure na capajīā rocagamiatacūārē, “Cū yu masīētīña Jesure,” ñitoetimajūcōāgu —qūīñupū Pedro Jesure.

Bairo cū cairō tūgo, Jesús cū cabuerā cūā nipetiro, bairo jeto qūīñuparā.

Jesús ora en Getsemaní

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³²Bairi Jesujãá ásúparã Getsemaní cawãmecutopu. Topu etari, bairo na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ:

—Ato ruicoteya mai. Jõ jãñurõpu Diore cũ jëniḡu yu átiya.

³³Ï yaparo, Pedro, Santiago, bairi Juarẽ jõjãñurõpu na jũgoásúpu Jesús. Bairo ácú, butioro tũgoña yapapuayupu Jesús. ³⁴Bairi atore bairo na ññupũ Pedrojããrẽ:

—Riaure bairo yu tũgoña yapapuaya. Mujãã puame cãniena, atoa yu mujãã cotewa.

³⁵Ï yaparo, na jũgoye jãñurõpu ánemoñupũ Jesús. Ánemo yua, cũ ruropaturi mena etanumuri yeparu cũ riapere mucũmuáti, Diore qũ jëniñupũ, roro cũ cabaipeere Dios cũ canetõõbojaparore bairo ï. ³⁶Atore bairo qũ jëniñupũ Diore: “Caacu, mu cabooota, atie roro yu canetõõpeere yu mu netõõbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baieticõãto. Mu caborore bairo roque to bai áto,” ï jëniñupũ.

³⁷Cabero tunu ásúpu Jesús, Pedrojãã na caãnopu. Bairo cacãñirãpũrẽ na etayupu. Bairi qũñupũ Jesús Pedrorẽ:

—Jicã hora ñnoacã cãniena, ¿yu mujãã cotemasĩtĩñati? ³⁸Cãniena, wãmuncãrĩ Diore cũ jëniña, wãti mujããrẽ cũ canetõõõtĩparore bairo ïrã. Bairo mujãã cabomiatacũãrẽ, mujãã ruapu puame tutuaetiya —na ññupũ.

³⁹Ï yaparo, ásúpu tunu Jesús Diore cũ jëninemoñ ácú. Á yua, cũrẽ cũ caijëñijũgoatorea bairo qũ jëninemoñupũ tunu. ⁴⁰Ï jëni yaparo, tunucoásúpu Jesús Pedrojãã tuapu. Bairo cacãñirãpũrẽ na etayupu tunu. Na puame wũgoa cutiri ñnapãã masiẽsuparã. Bairi dope bairo qũ yu

masiẽsuparã. ⁴¹Bairo na cabairo ñña yua, ásúpu Jesús tunu Diore cũ jëniácú. Bairo jëni yaparo, tunucoásúpu Jesús Pedrojãã na caãnopu. Merẽ itiani majũ nature etayupu. Bairo natu eta, atore bairo na ññupũ:

—¿Nopẽirã mai cacãñirãrẽ bairo mujãã nicõãnucũñati? Tocarõã cãniña. Caroriye cacũgorãrẽ Camasã Jũgocũre, yu na canunirocaripau etaya merẽ.

⁴²Bairi wãmuncãña. Jito, yure caĩbusujãbuitirocari majõcu puame marĩtu atiyami merẽ —na ññupũ Jesús Pedrojããrẽ.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³Bairo cũ caĩãno, Judas, Jesús cũ cabuerã mena macããcũ jicãũ caãninucũmiatacu puame etayupu. Cũ mena capããrã camasã cũã etayuparã. Na puame jarericapãrĩ, bairi yucu rucaari cũãrẽ cũgori etayuparã. Sacerdote majã quetiuparã, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cajũgobueri majã, bairi aperã judio majã cabutoa camasĩrã na cajoatana ãñuparã.

⁴⁴Mai, na caetaparo jũgoye, Judas puame atore bairo na ññupũ Jesure cañeranãrẽ: “Cũ wasopananrẽ ñpũrĩ yu cajëñipau puame, Jesús nigumi. Bairo mujãã puame cũ yu caãto ñnarã, cũrẽ mujãã ñegarã. Cũ ñe, caroaro cũ jiya, cũrẽ mujãã neãgarã,” na ññupũ. ⁴⁵Bairo Judas Jesutu etari, atore bairo qũ jëniñupũ:

—iCabuei, mu ãnimiñati!

Bairo caroaro mena qũitori cũ ñpũñupũ. ⁴⁶Bairo cũ caãto, Judas mena caetari majã puame Jesutu etari, cũ ñecoásúparã yua.

⁴⁷Mai, bairo Jesure na caãto ñnarĩ, jicãũ Jesús mena macããcũ puame sacerdote majã quetiupau ñmurẽ cũ ãmorõrẽ cũ patañocõã joyupu. ⁴⁸Bairo

cū caáto bero, atore bairo ĩñupū Jesús cūrē cañerī majārē:

—¿Nopēirā cajerutiri majōcu yu cañnorē bairo jarericapāĩri mena, bairi yucu rucaari mena yu mujāā ñerā atíati? ⁴⁹Tocānacā rūmua mujāā watoa yu āninucūāpū templo* wiipure. Bairo yu caānimitacūārē, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi. Bairopua, nipetiro yu mujāā caátie Dios busurica tutipū profeta majā na caĩquetibujū jūgoyeticūrīqūērē bairo baietaro baiya —na ĩñupū.

⁵⁰Tipau caāno yua, Jesús cū cabuerā pñame uwirā, Jesure rutiweyo peticoasupará. ⁵¹Bairo cūrē na cañeáto, jīcāū cawāmau pñame cū cānirī jutiro mena dũruaturi usa ásupu. ⁵²Bairo cū cabairo, cū cūārē cū ñegamiñupará. Cūrē na cañemiatacūārē, cū cacānirī jutirore tuwe rocacū, jutii mácūā atu ruticoásupu.

Jesús ante la Junta Suprema

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³Bairi Jesure cañerī majā pñame sacerdote majā quetiupau majū ya wiipu cū neásupará. Mai, ti wiire merē añupará sacerdote majā quetiupará, bairi aperā judío majā cabutoa camasirā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā ti ñamirē caneñaetaatana. ⁵⁴Bairi Jesure ti wiipu na caneátó, Pedro pñame yoajāñurōpua na ĩña usayupu. Bairo ti wiire na cajāætaro bero, Pedro cūā etayupu ti wii macā yepapu. Bairi ti yepa ēnotaricarore jāætari, templo coteri majā guardia* mena ruiyupu. Na peeroṭu jūma ruiyupu Pedro cūā.

⁵⁵Bairi ti wii pupeapu sacerdote majā quetiupará, bairi nipetiro Junta Suprema* macāāna mena Jesús cū cayasiro boyupará. Bairi, “¿di

wāme carorije cū ásupari?” āmeo ĩ macāñupará na majū. “¿Dope bairo cū caátaje wapa cū marī pajīārōtiyati?” Bairo āmeo ĩmacāmīrācūā, dope bairo cū caátaje wapa cū na capajīārōtimasipeere bócaesupará. ⁵⁶Camasā capāārā Jesús cū caĩrīqūērē na caĩtonetōmiatacūārē, dope bairo jīcā riseroa ĩ busuesupará. ⁵⁷Bairi jīcāārā na mena macāāna wāmũncārī atore bairo ĩtoyupará mũnana:

⁵⁸—Āni Jesús, cū caĩrīqūērē jāā tūgowu. Bairo ĩwī: “Ati wii templo* camasā na caqūenorī wiire yu rocacōāgu. Bairo āti yaparorī, itia rūmu bero yu pñame yu wasoanucōgu tunu ape wii camasā mee na caqūenorīcā wii majū yua,” ĩwī Jesús —qūī busujāñupará.

⁵⁹Bairo ĩ busumīrācūā, na caĩrījē cūārē jīcārōrē bairo tūgoñarī busumasīesupará.

⁶⁰Bairo na caĩquetibujuro tūgo, sumo* sacerdote pñame wāmũncārī atore bairo qūĩñupū Jesure:

—¿Mũna mee mũrē na ĩñati? Roro mũrē na caĩbusumiatacūārē, ¿nopēĩ narē mũ yuetiyati? —qūĩ jēñiñāñupū Jesure.

⁶¹Jesús pñame cū yueticōāñupū. Bairo cū cayueto ĩña, atore bairo qūĩñemoñupū tunu sumo sacerdote Jesure:

—Jāārē cariape quetibujuya: ¿Mũ, Mesías,* Dios nocārō Cañu macū mũ āñiñati?

⁶²Bairo cū caĩrō, atore bairo qūĩñupū Jesús:

—Cūā yu āniña. Tunu bairoa āme beroaca Nipetiro Carotimasī tũpu cariape ñugōārē yu caruiaparore mujāā ĩñamugōjogarā. Bairi tunu oco poa buseri watoapu ati yepare acú yu caruiatō cūārē mujāā ĩñamugōjogarā — qūĩñupū Jesús sumo sacerdotere.

⁶³Bairo cū caĩrō tūgo, sumo sacerdote p̄ame cū yaro jutirore tūgāworocacōā joyup̄u. Bairo átiri, atore bairo ĩñup̄u:

—iRoro majū ĩcōāñami Diore, bairo cū caĩata! Bairo roro cū caĩrĩq̄uērē marĩrē caquetibuj̄nemoparārē na marĩ macānemoetigarā. ⁶⁴Merē marĩ majūā marĩ tūgo yaparoya roro cū caĩrĩjērē. Bairo, dope bairo cū marĩ ánaati —na ĩñup̄u sumo sacerdote cū ya wiire caneñaatatanarē.

Bairo cū caĩrō, to macāāna nipetirā p̄ame bairo ĩñuparā: “Roro cū caĩrĩjē wapa cū marĩ pajĩ rocarotigarā,” jĩcārō āmeo ĩ busyuparā.

⁶⁵Bairo ĩ yaparo, jĩcāārā Jesure cū riap̄ep̄u uco eyote epeyuparā. Bairo tunu cū bapeyuparā. Aperā tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, cū riap̄ére cū payuparā. Bairo átiri, q̄uĩ jēniñañuparā:

—iM̄u camasĩrĩjē jūgori jāā quetibuj̄ya! ¿Noa āmerē murē na paayati? —q̄uĩ epeyuparā to macāāna Jesure.

Templo wii coteri majā guardia majā cūā Jesure cū riap̄ére paepeyuparā.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶⁻⁶⁷Bairo na cabaiāno, Pedro p̄ame ti wii macā yepa majūrē ruiyup̄u.

Bairo cū caruiro, jĩcāō sacerdote majā quetiup̄au paabojari majōco p̄ame q̄uĩñacōā maniáti, atore bairo q̄uĩñup̄ō:

—M̄u cūā, Jesús, Nazaret macā macāācū mena m̄u ānesēāw̄u. Cūā m̄u ācū.

⁶⁸Pedro p̄ame ĩtori atore bairo cō ĩñup̄u:

—Ȳu masĩētĩña. ¿Ñe ũnierē ȳu m̄u jēniñañati? Cū ȳu masĩētĩña Jesure.

Bairo cō ĩ yaparo yua, ti yepa ēñotarica jope t̄up̄u ásúp̄u Pedro. Bairo

top̄u cū caetan̄cārō, ābocu p̄ame piyup̄u. ⁶⁹Cabero tunu carōmio Pedrore q̄uĩñarĩ atore bairo na ĩñup̄ō tunu cōt̄u cañnarē:

—Āni cūā, Jesús, Nazaret macāācū mena cabapacuti nucūatacu ācūmi.

⁷⁰Pedro p̄ame cō ĩtonemoñup̄u tunu:

—iCariape Dios mena m̄u ñiña! Cū ȳu masĩētĩmaj̄ucōāña Jesure.

Cabero tunu to macāāna Pedrotu etari bairo q̄uĩñuparā:

—Bairo ĩcū miña. M̄u, Jesús mena macāācū majū m̄u āniña. M̄u cabusurije cūā Galilea macāāna na cabusurore bairo m̄u busyua. Bairo na mena macāācū m̄u āniña.

⁷¹Bairo na caĩrō tūgo, Pedro p̄ame na ĩtonemoñup̄u tunu:

—iTame, cariape Dios mena ñiña! Netōjāñurō merē mujāārē, “iCū ȳu masĩētĩña!” mujāā ñimiñajā —na ĩñup̄u.

⁷²Bairo Pedro cū caĩto ānip̄aua, ābocu p̄ame piinemoñup̄u tunu. Bairo cū capiuro, Pedro p̄ame tūgoña bocayup̄u Jesús cū cū caĩatajere.

“Pedro, āmeacā ābocu p̄gani cū capiuro jūgoye itiani, ‘Cū ȳu masĩētĩña Jesure,’ ȳu mitogu,” cū caĩatajere tūgoña bocayup̄u. Bairo tūgoña bocari yua, butioro otiyup̄u Pedro.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 ¹Bairo ti ñami cabusuetaro, sacerdote* majā quetiuparā, aperā judío majā cabutoa camasĩrā, bairo aperā Moises ānacū cū caroticũrĩq̄uērē cajūgobueri majā, nipetirā Junta Suprema* macāāna cūā neñañuparā. Bairo neña, ĩbusu yaparo yua, Jesús wāmorĩrē jiyarotiyuparā.

Áti yaparo, cū neásúparā Pilato cawāmesucu tʉpʉ. ²Pilato pʉame na caĩbusupairijere tǔgori, bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—¿Mua, judío majā Quetiupau Rey mu āniñati?

Bairo cū caĩrō, Jesús pʉame qũĩñupũ:

—Mu caĩrōrēā bairo yu baiya.

³Bairi sacerdote majā quetiuparā Jesure nemojāñurō cū busujāñuparā.

⁴Bairi Pilato pʉame atore bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—Nocārō capee majū roro murē iñama. ¿Bairo na caĩmiatacūārē, na mu yugaetiyati?

⁵Jesús pʉame bairo cū caĩrō tǔgomicūā, jīcā wāmeacā ũno cū yuesupʉ. Bairo cū cayueto iña, Pilato pʉame tǔgocōā maniásupʉ.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶Mai, tocānacā Pascua* bose rūmu caāno, Pilato pʉame wiyonucũñupũ jīcāũ preso jorica wii macāācūrē, judío majā na caboure. ⁷Bairi tipau caāno romano* majā preso na cajoricu āñupũ jīcāũ, Barrabás cawāmesucu. Na quetiupau gobiernorē rocagarā camasārē capajīārīcārā mena macāācū jīcāũ āñupũ Barrabás. ⁸Bairo tipau caāno, camasā pʉame Pilato tʉpʉ ásúparā. Bairo cǔtu eta, “Bose rūmu caāno mu caátinucūrōrē bairo ása tunu,” qũĩñuparā. ⁹Bairo na caĩrō tǔgori, atore bairo na ĩ jēniñañupũ Pilato:

—¿Jesús, “Judío majā Quetiupau Rey” mujāā caĩwāmetinucūārē yu cawiyorotiro mujāā boyati? —na ĩ jēniñañupũ.

¹⁰Masīcōāmiñupũ Pilato Jesure qũĩñatutiri sacerdote majā quetiuparā

cū cayasiro na cabotǔgoñarijērē.

¹¹Bairi Pilato Jesure cū cawiyogamiatacūārē, sacerdote majā quetiuparā pʉame bairo boesuparā. Na pʉame yasioroaca camasā natu caānarē atore bairo na ĩ rotiyuparā: “Barrabáre Pilato cū cawiyoro boya. Jesús pʉamerē cū pajiārōtiya,” na ĩ quetibujuyuparā. ¹²Bairi Pilato pʉame atore bairo na ĩ jēniña nemoñañupũ tunu:

—Bairi Jesús “Judío majā Quetiupau Rey” mujāā caĩwāmetinucūārē, ¿dope yu caáto mujāā boyati?

¹³Bairo cū caijēniñarō, bairo ĩ awajajǔgoyuparā:

—iYucupāĩpu cū papuatu rotiya!

¹⁴Tunu na ĩnemoñupũ Pilato:

—¿Nopēĩrā yucupāĩpu cū yu capapuaturotiro mujāā boyati? ¿Dise ũnie carorije cū ásupari?

Bairo cū caijēniñamiatacūārē, “iYucupāĩpu cū papua turotiya!” butioro jāñurĩ ĩ awajanemoñuparā.

¹⁵Bairo roro na caĩawajarijere tǔgoũ, Pilato pʉame, camasā caroaro yure na iáto ĩ, Barrabáre wiyorotiyupʉ. Bairo áti yaparo, Jesure wecu asero wēerĩ mena cū baperotiyupʉ. Bairo cūrē na caátiyaparoro, na nuniñupũ, Jesure yucupāĩpu na capapuatuparore bairo ĩ yua.

¹⁶Pilato cū carotirā soldaua* pʉame Jesure cū neásúparā pretorio cawāmecuti wii macā yepa recomacāpʉ. Topʉ etarā, na baparārē na piineñoñuparā, Jesure roro cū átiepegarā. ¹⁷Bairo neña yaparo, cū jutirore weri, apero cajūārō, quetiupau rey cū cajāñarō ũnorē Jesure cū jāāñuparā. Áti yaparo, “Quetiupau rey corona cū capesari beto ũnorē cū pesa áto,” irā, pota wēerĩ mena juarica betore cū rupoaru peoyuparā. ¹⁸Bairo áticōā yua, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo qũĩ boyeti epeyuparā:

—iCū ānicōāninucūáto āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rūmua! —qūi boyetiueyuparā soldaua Jesure.

¹⁹Bairo áticōā, yucu mena cū rupoare payuparā. Tunu bairoa cū ucoo eyotueyuparā. Bairo áticōā, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo na rāpopaturi mena cūtu etanumurī cū boyeti epeyuparā. ²⁰Bairo Jesure roro cū átiepe yaparori yua, cūrē na cajāatajere cū tuweneñuparā. Cū jutii majū puamerē cū jāāñuparā tunu. Bairo áti yaparo, cū neásúparā, yucpāipū cū papuaturánā yua.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹Bairo ánā, bócaetayuparā jīcāū caūmū, Simón cawāmecucu, Cirene yepa macāācūrē. Simón puame Alejandro, Rufo cawāmecuna pacu āñupū. Bairo Simorē bócarī cū pusarotiyuparā, Jesús yucpāipū.

²²Bairo áti yua, Gólgota buropū etayuparā. “Gólgota” irā, “La Calavera” o “Rūpoa coro buro” ĩgaro ĩña. ²³Bairo etarā, use ocore mirra* buurije cabairije ũnie mena asuriquere Jesure cū tīāmiñuparā. Jesús puame tiere etigaesupū. ²⁴Bairi soldaua yucpāipū Jesure cū papuatunucōrī bero, número tiirire āmeo wēnuniñuparā. Bairo átiri, na majū masiñuparā Jesús jutii ānajērē canepaure.

²⁵Bairi soldaua muipū cū caasituatípau caāno yucpāipū cū papuatu rocauyuparā Jesure. ²⁶Tunu bairoa Jesús rūpoa buire yucpāi woaturicapāirē papuatuyuparā, Jesure na cū capajīārotirique wapare nipetiro camasā na ĩño joroque irā. Tipāirē atore bairo ĩ woaturique tusayuparo: ĀNI, JUDÍO MAJĀ QUETIUPAU REY NIÑAMI. ²⁷Bairi Jesús mena yucpāipū na papuatuyuparā

puarā caūmua jerutiri majārē. Jīcāū cariape nūgōārē, apei caācō nūgōārē na papuatuyuparā. ²⁸Bairo na caātie puame Dios yaye quetibujurica tutipū na cawoatujūgoyeticitūricārōrē bairo cariape baietaro baiyuparo: “Cū cūā carorā mena macāācū niñami,” ĩ tūgoñagarāma.”

²⁹Bairo yucpāipū papuaturicu Jesús cū caāno yua, camasā canetōānucūrā puame Jesure qūiroaena na rupoare yureyuparā. Roro majū tore bairo qūiñuparā:

—iMū, templo* wiire roca yaparori, itia rūmū bero apei wii cawāma wiire caqūēnomasīgau ũcū ānirī, mū majūā netōñā! ³⁰iYucpāipū papuaturicu caācū nimicūā, mū camasirījē jūgori yucpāipūre ruiasā! —qūi epeyuparā to macāāna cañānetōānucūrā puame.

³¹Torea bairo qūi epeyuparā sacerdote majā quetiuparā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā. Atore bairo qūiñuparā:

—Aperārē na netōipū. Bairo na netōmicūā, āmerē cū majūā netōmasiētīñami. ³²iIsrael yepa macāācū Mesías,* Quetiupau Rey majū cariape cū caāmata, cū majūā cū camasirījē mena atopū ruiatibujoumi! Bairo cū caruiapáta, tiere ĩnarī bero cariape marī tūgobujiorā.

Bairi jerutiri majā, Jesús mena na capapuatatana cūā tore bairo roro qūiñuparā.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³Merē yua pasaribota caāno, caāno tusarora naitīācōásúparo ati yepa nipetiropū. Yoaro naitīāñuparō. Ñamicā, tres de la tarde caāno majū tunu busuyuparo. ³⁴Tipau caāno, Jesús puame busūrique tutuaro mena atore bairo ĩñupū:

—Eloi, Eloi, ¿lema sabactani? Ti wāme p̄ame írā, “Yu Pacu Dios, yu Pacu Dios, ¿nopēi yu mu aweyocoátí?” ígaro ñña.

³⁵Bairo cū caírō tūgo, to macāāna p̄ame bairo āmeo ññuparā na majū:

—¡Jā, tūgoñijate! Profeta* Elías ānacūrē cū pii ññami Jesús.

³⁶Ícōā yua, na mena macāācū jīcāñ carupajitia mena use oco, cajūgūēatajere yosene ásúp̄. Bairo átīcōā, yucū yaparū ti jitiare jiyaturi, Jesutū ásúp̄. Cūtu eta yua, tiere cū ñumugō joyup̄, cū etiáto, í. Bairo átī yaparo, bairo na ññup̄:

—Marí ññacoterō mai. Cū caírījērē tūgori, ¿Elías ānacū yucupāīp̄u cū caāno cū cū ruiou acúati? —ññuparā.

³⁷Jesús p̄ame busurique tutuaro mena í wisiotusa, riacoásúp̄u yua.

³⁸Tiparū caāno, templo wii aruare ēñotaricarō jutii asero carecomacā woocōā ruiásúp̄aro. ³⁹Bairi soldaua quetiuparū capitán* Jesús cū cariyasicoato ññarí, atore bairo ññup̄: —Cariapea āni, Jesús, Dios macū majū nimipi.

⁴⁰Bairi Jesure cajuátinemorícārā jīcāārā carōmia jōpūā tuari qūññacōā nucūñuparā. Jīcāō na mena macāācō āñupō María Magdalena cawāmecuco. Apeo, María, Santiago cabai, bairi José paco āñupō. Apeo Salomé āñupō. ⁴¹Na rōmirí p̄ame Jesús Galilearū cū caāno cūrē cajuátinemorícārā rōmirí āñuparā. Aperā capāārā rōmirí Jerusalēp̄u Jesús mena caetaatana cūā āñuparā.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Bairo ti rūmu āñuparō judío majā na cayerijārī rūmu jūgoye macā rūmu. Ti rūmu ññamicā merē judío majā qūēno weyopeyogarā baiyuparā,

na cayerijārī rūmu caetaparo jūgoye. Bairi ti rūmu canaiorīparū jūgoyeaca José cawāmecuco, Arimatea macā macāācū Pilatotū etayup̄. Mai, José cūā, quetiuparā, Junta Suprema majā mena macāācū jīcāñ caānimajūē āñup̄. Tunu bairoa Dios cū carotimasirīparū caetarore cacotei jīcāñ āñup̄. Bairi yua, tūgoñatutuarique mena Pilato t̄p̄u átī, Jesús rupauri āñajērē yarocagu, cū jēni ásúp̄. ⁴⁴Pilato p̄ame bairo cū caījēnirō tūgo, “¿Merē cū riacoabaupari?” í masīgu, cū ūmu capitárē cū pijiori cū jēniñañup̄: “¿Merē cū baiyasicoati?” ⁴⁵“Merē baiyasicoaami,” capitán cū caīquetibujuro tūgo, Jesús rupauri āñajērē cū ūmu capitárē Josere ruio rotiyup̄. ⁴⁶Bairo cū caírō bero, José p̄ame lino jutii aserore wapati yaparo, Jesús rupauri āñajērē ti asero mena cū ūmañup̄. Bairo átiri bero, cawāma ūtā ope, na cayesearica opep̄u Jesús rupauri āñajērē cūñup̄. Áti yaparo, ūtāpāi mena ti opere tubiatoyup̄. ⁴⁷Mai, María Magdalena bairi apeo María cawāmecuco José pacojāā cūā top̄u etari Jesure cū na cacūrocaripare ññuparā.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 ¹Cabero yerijārīcā rūmu bero macā rūmu caāno María Magdalena, bairi apeo María Santiago paco, bairi apeo Salomé, cajutiñurījērē wapatiyuparā. Jesús rupauri āñajērē pioturagarā baimiñuparā. ²Bairo ti rūmu, cabusuripauaca muip̄u cū cawāmuatīparū caāno, ape semana caāni jūgori rūmurē Jesús rupauri āñajērē na cacūrocaataparep̄ure ásúp̄arā.

³Bairo top̄u áná, atore bairo āmeo í ásúp̄arā na majū:

—¿Noa marĩrē ti ope na cabiaatatiire na tupābojarāati?

⁴Bairo ti masā opere etarā yua, ĩñajoyuparā. Ti opere na cabiaatati, capairi ũtā tii p̄ame tupāworicarop̄u bauyuparo. ⁵Bairo cabairoi, ti opep̄u jāñuparā. Bairo jāāetari, jīcāũ cawāmaũ cariape n̄gōā p̄ame jutii caroaro cabotiri ware cajānaruire q̄iñañuparā. Bairo q̄iññarā yua, ac̄uacoasuparā. ⁶Bairo na cabairo, atore bairo na ĩñup̄u caũm̄u p̄ame:

—Mujāā, uwieticōāña. Yũ masĩña. Jesús, Nazaret macā macāācũ, yuc̄pāĩp̄u na capauaturocamiatacure cũ macārā mujāā baiya. ĩñañijate cūrē na cacũmiatore. Merē catitunuc̄oami. Bairi atore maniñami. ⁷Bairo ĩña yaparori bero, tunu ánāja macāp̄u. Cũ cabuerā, bairi Pedro cūārē na quetibujurájá. Atore bairo na mujāā iwā: “Merē caticuupi Jesús. Bairi mujāā j̄goye Galilea yepap̄u águmi. Top̄u mujāā cotegumi,” na ĩ quetibujurájá. Bairo cũ cabaipeere mujāā cũ caquetibujuc̄ĩrĩcārōrēā bairo top̄u cũ mujāā bocagarā yua —na ĩ quetibujuyup̄u ángel María Magdalenajāārē.

⁸Bairo cũ caĩquetibujuro t̄go, carōmia p̄ame yoaro mee acoásuparā. Nanauwirā, bairi tunu tie cabairijere t̄goacuari at̄ucoásuparā. Bairi aperārē na caĩñaatajere na quetibujuesuparā, butioro uwirā yua.

Jesús se aparece a María Magdalena
(Jn 20.11-18)

⁹Bairo judío majā na cayerijārĩ r̄m̄u busuri r̄m̄u cabusuro bero Jesús cacatitunuatacũ cō buiaetaj̄goyop̄u María Magdalenarē. Mai, María p̄ame caj̄goyep̄ure jīcā wāmo peti p̄uga p̄enirō cārō majū wātĩ yeri p̄ūnaarē Jesús cũ caawiyojobojarico

añupō. ¹⁰Bairo Jesús Maríare cũ cabuaetaro bero, cũ mena caquetibujun̄esēānuc̄ĩrĩcārārē na quetibuj̄mo áco ásupo. Mai, na p̄ame butioro yapapuari otirā baiñuparā. ¹¹Bairo, “Jesús merē tunu catiupi. Mer̄u cũ ñiñaap̄u,” cō caĩrō t̄gomirācūā, cariape cō t̄goesuparā.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos
(Lc 24.13-35)

¹²Tipau bero aperā cũ cabuerā p̄ugarā caāñesēārārē apeire bairo tunu na buiaetayup̄u Jesús. ¹³Bairo na cũ cabuaetaro bero, na cūā tunucoásuparā Jerusalēp̄u cũ cabuerārē na quetibujuráná. Na cūārē cariape na t̄goesuparā cũ cabuerā p̄ame.

El encargo de Jesús a los apóstoles
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴Cabero tunu cũ cabuerā p̄uga wāmo peti rapore jīcāā p̄enirō caānacāũ majū na caugaruiripaua buiaetayup̄u. Bairo natu buiaetari, “Tunu caticuupi,” na yarā na caĩrĩjērē cariape na cat̄ūgoetoi j̄gori, “¿Nop̄ēĩrā, ‘Tunu caticuupi,’ na caĩrĩjērē cariape mujāā t̄goetiyati?” na ĩ tuti etayup̄u Jesús. ¹⁵Bairo ĩ yaparo, atore bairo na ĩ quetibujunemoñup̄u: “Camasā tocānacā poari macāānarē noo na caānop̄u, yũ yaye caroa quetire na quetibuj̄u ñesēārájá, na cūā yũ yaye quetire na cat̄ūgousaparore bairo ĩrā. ¹⁶Bairo noa ũna yũ yaye quetire t̄gousari, cabautiza rotirā ũna caroaro netōcōāgarāma. Aperā cat̄ūgousaena p̄ame roro popiye baigarāma. ¹⁷Bairi tunu yure cat̄ūgousarērē cũ camasĩrĩjērē na jogumi Dios. Tere narē cũ cajoro capee wāmerĩ átimasĩgarāma. Yũ catutuarije

mena wātīā camasārē cajāñarārē na acurewiyoyo masīgarāma. Bairi tunu aperā yayere na cabusumasīētajere busumasīgarāma. ¹⁸ ãñarē ñerā cūā, bairi capūnirījērē etirā cūā, dope bairo baietigarāma. Apeyera tunu cariarārē na wāmorī mena na cañigāpeoroa, na cariyecutie netōcoagaro,” na īñupū Jesús.

Jesús sube al cielo

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Bairo Jesús cū cabuerārē na ī quetibūja yaparori bero, na

wəweyori, ɯmɯrecóo pɯamerē wāmɯcoásúrɯ. Cū pasu Dios tɯpɯre etaɯ, cariape nɯgōā pɯame etari ruiyurɯ yua. ²⁰ Bairo ɯmɯrecóorɯ cū sawāmɯatato bero, cū cabuerā tocānacāūrɯna nipetiorɯ Jesús yaye quetire quetibūja ñesēāñuparā. Na caquetibūjūñesēārō, marī Quetiurau pɯame masīrīqūērē na joyurɯ. Capee wāmerī átijēño masīrīqūērē na joyurɯ, camasā, “Na caquetibūjūrijere cariapea niña,” na ī masiáto ī yua.

Tocārōā niña.

El Santo Evangelio Según

SAN LUCAS

Prólogo

1 ¹⁻³ Mũ, Teófilo, nocārō majū caānimajūūrē, ati carta mena mũ yu quetibũju woatujopa mai, Jesucristo cū caátianajērē caroaro cōñaricārōrē bairo. Mai, capāārā camasā tiere, Jesús cū caátianajērē merē quetibũju woajomiñupā. Bairo na caátimiatacūārē, yu cūā tiere yu quetibũju woajogu. Mai, Jesús cū caátianajērē caññaricārā pũame na caquetibũjunetōrĩqũērē jāā cūārē jāā quetibũjuwā. Caānijũgoripau Jesús cū caátianajērē na caññarĩqũērē jāā cūārē jāā quetibũjuwā. Bairo tiere tũgori yua, caroaro cōñaricārōrē bairo mũ yu quetibũju woatujoya ati carta mena. ⁴ Teófilo, merē Jesús cū caátianajē jĩcā wāme ũnorē mũ tũgoypa. Bairo cū caátianajē nipetirije caroaro cariape cū masĩnemoáto ĩ, mũ yu quetibũju woajoya ati carta mena.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ Bairo baiyupa: Herodes kawāmecucu ānacū Judea yepa macāānarē quetiupau rey cū caāni yũteare jĩcāũ sacerdote* āñupũ. Abías ya poa macāācū jĩcāũ āñupũ. Cū pũame Zacarías wāmecusupũ.

Cū nũmo Isabel wāmecusupo. Cō pũame Aarón ānacū pārameo majū āñupō. ⁶ Bairo na, pũgarāpua Dios cū caroticũrĩqũē nipetirijere tũgousayuparā. Bairo bairā, carorije wapa mánarē bairo baiyuparā, Dios cū caññajoro. Tunu bairoa nii ũcū, “Roro ásuparā na,” ĩ masĩsuparā narē. ⁷ Na pũame tiwatoare capũna mána āñuparā. Isabel pũame pũnaa bomiocūā, yoaro pũnacuti masĩsupo. Tunu bairoa cabutoa ānĩrĩ na capũna cutigamirĩcāpau merē netōcoásuparo.

⁸ Bairo na cabairipau jĩcā rũmu Zacarías templo* wiipũ paau ásupũ, cū ya poa macāāna mena cū cajupaari rũmu caetaro ĩñarĩ. ⁹ Bairo topũ eta, jũpaa yua, jĩcā rũmu cū yarā pũame cū beseyuparā. “Templo wii pũeapũ werea cajutiñurĩjērē cū joeáto,” qũĩñuparā cū yarā Zacarĩare. ¹⁰ Bairo Zacarías, “Jau,” ĩ, ti wii pũeape aruapũ jāásupũ. Ti hora Zacarías cajutiñurĩjērē cū cajoeri hora majũ Diore cū jēnirā baiyuparā camasā pũame. ¹¹ Bairo Zacarías tiere cū cajoeāno yua, cū tũpũ ángel* pũame buiaetayupũ. Altar,* cajutiñurĩjērē cū cajoemũgōrĩ mesa cariape nũgōā pũame buiaetanucāñupũ. ¹² Bairo ángel cū cabairo, Zacarías pũame qũĩña acũacoasupũ. Qũĩña uwijāñũñupũ.

¹³Bairo cū cabairo ñña, ángel pñame qũĩñupũ Zacaríare:

—Yũ uwieticõaña Zacarías. Caroa quetire mũ quetibũju acú yũ atíapũ. Dios, mũ cajenirijêrê tũgoyami. Bairo bairi mũ caborore bairo mũ nũmo, macũ cutimasĩgomo. Bairi mũ macũ cañipau cū cabuiaro yua, “Juan” cū mũ wãmetigu. ¹⁴Ti rũmũ, cū cabuiari rũmurê mũ useanigu butiuro. Mũ mena macãña cũã capããrã useanigarãma, cū cabuiaro ññari yua. ¹⁵Tunu bairoa mũ macũ cañipau pñame Dios yaye quetire catũgomasĩ ãnirĩ cañimajũũ nigũmi Dios cū cañajorore. Bairi tunu use oco cacũmuorijêrê cū etieticõáto. Bairi tunu Espiritu Santo, Dios Yeri cū camasĩõrijê carusaecu majũ ãnicõãgũmi. Cũ cabuiaparo jũgoyepña merê cū mena ãnicõãgũmi. ¹⁶Bairo mũ macũ cañipau butiácú yua, Israel yepa macãña capããrã cū caquetibũjũrijere tũgousagarãma. Bairo bairã, marĩ Quetiupau Diore cū bogarãma tunu, na cū caquetibũjũrijê jũgori yua. ¹⁷Tunu bairoa marĩ Quetiupau ati yeparũ cū caetaparo jũgoye camasãrê na quetibũjũgũmi mũ macũ cañipau pñame. Elías cawãmecucu ãnacũ Espiritu Santo jũgori caroaro cū caquetibũjũmasĩrĩcãrõ cãrõ cū cũã Dios Yeri jũgori camasãrê caroaro na quetibũju masĩgũmi. Bairo cū caquetibũjũro, capũnacũna pñame na pũnaa mena na asijãnao joroque na átigũmi. Tunu bairoa Dios yaye quetire catũgogaena cũã cariape tũgousagarãma tunu, mũ macũ cañipau caroaro cū caquetibũjũrijê jũgori yua. Bairo bairi mũ yarã Israel yepa macãña marĩ Quetiupau cū caetaparore caroaro yugarãma mũ macũ cañipau caroaro na cū caquetibũjũrijê jũgori yua —qũĩ quetibũjũyupũ ángel Zacaríare.

¹⁸Bairo cū caĩmiatacũãrê, Zacarías pñame cariape cū tũgoesupũ:

—¿Ñe jũgori, “Cariapẽ mũ busũya,” ñni masĩcuti? Merê cabũtoa majũ jãã ãniña yũ, yũ nũmo cũã. Torena, jãã pũnacuti masĩetĩña —qũĩñupũ Zacarías ángel pñamerê.

¹⁹Bairo cū caĩrõ tũgo, ángel pñame Zacaríare qũĩñupũ tunu:

—Yũũ, Gabriel, Diotu macããcũ yũ ãniña. Cũ majũã yũ joãmi mũ tũpũ, caroa quetire cū masiáto, ï. ²⁰Bairña, cabũsumasĩẽcũ mũ tuagu ãmerê. Yũ caĩrĩjêrê cariape mũ catũgoetie wapa bairo mũ tuagu. Cabero mũ macũ cañipau cū cabuiaropũ roque tunu mũ busũmasĩgu. Yũ yaye quetire mũ caĩroetimiatacũãrê, tore bairo nipetirije baipeticoagaro ti yutea caetaro —qũĩ quetibũjũyupũ ángel Zacaríare.

²¹Bairo ángel mena Zacarías cū cabũsuãnitoye yua, to macãña cañubueri majã pñame Zacarías ti arua cū cawitietoi, yoaro coteyuparã. Na pñame: “¿Nopẽi yoaro cū baiyati?” ãmeo ï jẽniñañuparã na majũ. ²²Cabero Zacarías witietaũ, na quetibũju masĩẽsupũ. Cũ wãmo mena jeto na quetibũjũmiñupũ. Bairo cū cabairo ñña, atore bairo ãmeo ññuparã: “Qũẽguericarore bairo apeye ññierê ññaatacũmi Zacarías,” ãmeo ï busũyuparã cañubueri majã macãpũ cacoterã pñame. Bairo busũmasĩẽcũã, ãnicõãñupũ yua.

²³Bairo Zacarías nocãnacã rũmũ bero templo wii coterique cū capaari rũmurĩ capetiro ñña, tunucoásũpũ cū ya wiipũ. ²⁴Bairo topũ eta, ãni yua, tocãrõã cū nũmo Isabel pñame bairĩrupau ãñupõ merê. Bairi wii pũpeapũ ãnicõã ninucũñupõ. Jĩcã wãmo cãnacãũ muirña, aperã tũpũ átáto mano ãnicõãnucũñupõ cõ ya

wiipũ. ²⁵ Cō puame bairo ī tũgoñañupō: “Amerē yũ átinemoñami Dios, camasã puame, ‘Capũna mácō niñamo Isabel,’ yũre na caĩbusũpaetiparore bairo ī. Bairi, ñujãñuñami Dios yũ mena,” ʷseanirĩ ī tũgoñanucũñupō Isabel.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ Cabero Isabel jicã wãmo peti jicã pēnirō cānacãũ muipũa majũ bairirupau cō caño, ángel Gabriel cawāmecucũre cũ joyupũ Dios tunu. Galilea na caĩrĩ yeparũ, Nazaret cawāmecuti macãpũ cũ joyupũ. ²⁷ “María cawāmecucore mu quetibũjuápá,” ĩ, cũ joyupũ. Mai, María puame camanapũ mácō ãñupō. Caũmu mena ãmeñupō. José cawāmecucũ nũmo cañnipo añirĩ apeĩ mena ãmeñupō. José puame David ãnacũ pãrãmi ãñupũ. ²⁸ Bairo bairi Gabriel puame Maríare cō buiaetayupũ. Bairo cõtũ buiaetari yua, cō ĩñupũ:

—iMaría, Dios cũ caĩroao majũ, mu ãniniñati! Marĩ Quetiupau mu mena ãniñami. Tocānacão camasã rōmirĩ netōrō caroaro mu átinemoñami —cō ĩ quetibũju etayupũ ángel Maríare.

²⁹ Bairo cũ caĩrō tũgo yua, cō puame tũgo acuacoasupo: “¿Dope bairo ĩgu qũĩñati, yũre bairo cũ caĩjēniata?” ĩ tũgoñañupō. ³⁰ Bairo cō caĩtũgoñarō yua, ángel puame cō ĩñupũ tunu:

—Yũ uwieticōãña María. Caroa quetire murē quetibũju acú yu atĩapũ. Caroaro mu caatĩānierē ĩñajesoyami marĩ Quetiupau Dios. Bairi mu beseami. ³¹ Bairi bairirupau mu ãnigo. Cawĩmauaca mu cũgogo. Bairi mu macũ cañnipau cũ cabuĩaro yua, “Jesús” cũ mu wãmetigo. ³² Tunu bairoa mu macũ cañnipau puame caatĩrotimasĩ nigumi. Bairi nipetiro camasã, “Dios jōbui macããcũ macũ

majũ niñami,” qũĩgarãma camasã cãrē. Cũ, marĩ Quetiupau Dios puame mu macũ cañnipau quetiupau bairo cũ cũgumi. Cũ ñicũ ãnacũ David ãnacũrē bairo cũ cũgumi mu macũ cañnipau. ³³ Bairo cũ cacũrō yua, mu macũ cañnipau puame rotimasĩgumi. Israel yepa macãānarē tocānacã rũmu na rotimasĩ ãnigumi yua. Cũ carotiānie petietigarō —cō ĩ quetibũju yupũ ángel Maríare.

³⁴ Bairo cũ caĩrō tũgo, María puame atore bairo qũĩ jēniñañupō:

—Yũ puame, ¿dope bairo yũ baioati? Caũmu mena yu ãmerĩnucũña — qũĩñupō María ángel puamerē.

³⁵ Bairo cō caĩrō, cũ puame cō ĩñupũ: —Espĩritu Santo, Dios Yeri majũ buseriwo ruiatĩ, catorore bairo baiñajētagumi murũre. Bairo Dios, nipetiro netōrō caatĩmasĩ, cũ camasĩrĩjē jũgori cawĩmauaca mu cũgogo. Bairo bairi nipetiro camasã, “Caroũ caĩũũ, Dios macũ majũ niñami,” qũĩgarãma camasã cãrē, murē cabuĩapau puamerē. ³⁶ Apeyera tunu mu yao Isabel cawāmecuco cũã cabucuo ãnimocũã, ãmerē bairirupau ãniñamo cō cũã. Jicã wãmo peti jicã pēnirō cānacãũ muipũa merē cũgoyamo capũna mácō na caĩmirĩcō puame. ³⁷ Dise ũnie Dios cũ caatĩmasĩētēē maniña. Nipetiro cũ caatĩmasĩrĩjē jeto niña —cō ĩ quetibũju yaparoyupũ ángel Maríare.

³⁸ Bairo cũ caĩrō tũgo, María puame qũĩñupō:

—Mu caĩrōrē bairo to baiáto toroque. Dios cũ carotio yũ ãniña. Bairi cũ caborore bairo yũ cũ áparo —qũĩñupō María.

Bairo cō caĩyaparoro, ángel puame acoásũpũ yua.

María visita a Isabel

³⁹ Cabero nocānacã rũmu bero caño, María puame Judea caũtũyucũ pairi

yeparu, cariape acoásupo. ⁴⁰Topu eta, Zacarías, bairi Isabel ya wiipu jāñupō. Bairo jāārī yua, Isabere cō ī jēniñupō: “iMu ānimiñati!” ⁴¹Bairo María cō cairō, Isabel macūacā puame cō paropu yuguiyupu. Bairo cū cabairo, Espíritu Santo Isabel yerire jāñupū. ⁴²Bairo cū cajāārō, Isabel puame Marfare useaniriqūē mena atore bairo cō iñupō: —iYu yao, camasā rōmirī tocānacāo netōrō caroare mu joyami marī Pacu Dios! Mu macū cañipau cūārē caroare cū joyami. ⁴³Cabugoro macāacō yu āniña. Bairo cabaio yu cañimiatacūārē, mu, yu Quetiupau paco, yu mu nucūbugoya, bairo yure iñao acó. iYu mena mu ñujāñuña! ⁴⁴Tūgoya. Yure mu cajēnirō, yu macū cañipau puame yu paropu yuguiami. ⁴⁵iYu yao useaniri āña! Murē marī Quetiupau cū cairiqūērē cariape mu tūgoyupa. Bairi caroare mu joupī Dios —cō iñupō Isabel Marfare.

⁴⁶Bairo cō cairō, María puame cō iñupō Isabere:

“Yu yeri ñujāñuña. Ñe ūnie yu rusaetiya.

Yu mena ñumajūcōāñami marī Pacu Dios.

⁴⁷Dios, yure canetōōñ, caroaro cū caátiere tūgoñarī yu useaninetōña yu yeripu.

⁴⁸Yuu, cū carotio cabugoro macāacō yu āniña.

Bairo cabaio yu cañimiatacūārē, yu beseami.

Cū cajou paco yu ānigo cū camasirijē jūgori.

Bairo bairi nipetiro camasā ñiroagarāma.

‘Camasā rōmirī tocānacāo netōrō useaniñamo María,’ ñigarāma.

⁴⁹Marī Pacu Dios nipetiro caátimasī āniri caroare yu joami.

Cū caátimasirijē ñujāñuña yure.

iCaroú cañuñ majū niñami!

⁵⁰Tunu bairoa noa ūna cūrē canucūbugorārē na iñamaiñami Dios.

Ape tuti, ape tuti macāānarē bairo jeto na iñamaiñami.

⁵¹Tunu cūrē canucūbugorārē cū caátimasirijērē na iñoñami Dios. ‘Cabugoro macāāna mee mari āniña,’ caītūgoñarā roquere na caátigamirijērē na ēñotayami.

⁵²Quetiuparā cūārē na rotijānoñami. Aperā cabugoro macāāna roquere caānimajūrā na ānio joroque na átiyami.

⁵³Tunu bairoa caqueyarārē ūgariquere paio na joyami.

Aperā capee apeye ūnierē cacūgorā roquere ñe ūnie mánarē bairo na átiyami.

⁵⁴⁻⁵⁵Marī ñicūjāā, Abrahājāārē cū cairicārōrē bairo átiyami Dios. Tiere masiritietiyami.

Bairi marī, Israel yepa macāānarē marī juátiyami āmerē caroaro,” cō iñupō useaniri María Isabere.

⁵⁶Bairo ī yaparo yua, Isabejāā mena āninucūñupō María. Itiarā muipua bero caāno, cō ya wiipu tunucoásupo tunu.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷Cabero Isabel puame cō macū cū cabuiari rūmu etayuparo. Bairo caetari rūmu cō macū buiaetayupu yua. ⁵⁸Bairo cū cabuiaro, Isabejāā yarā, bairi natu macāāna cūā cō macū cū cabuiaro tūgori useaniñuparā. “Bairi cō iñamaiñami Dios,” useaniri āmeo iñuparā na yarā, bairi natu macāāna cūā. ⁵⁹Bairo jicā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī cō macū cū cabuiaro bero etayuparā na yarā puame. Cūācā rupau macāātōrē yisetarā* etayuparā. Bairo áti yaparo yua, cū pacu wāmerē

bairo, Zacarías cū wāmetigamiñuparā cūcā cūārē. ⁶⁰Bairo na cabomiatacūārē, cū paco puame atore bairo iñupō:

—Bairo jāā boetiya. “Juan” roque jāā boya. Bairo marī wāmetiroa yu macūācārē —na iñupō.

⁶¹Bairo cō caīrō tūgo, cō iñuparā: —¿Nopēīō “Juarē” mu boyati? ¿Ni ūcū mujāā yañ Juan cawāmecucu cū āñuparī? Jīcāñ ūcū mácūmi —cō iñuparā.

⁶²Bairo cō ī yaparo, Zacarías cabusumasīēcūrē na wāmorī mena qūī jēniñañuparā, “¿dise wāme puame cū boyati?” ĩrā. ⁶³Bairo na caijēniñarō, Zacarías puame cū wāmorī mena “Woaturicapāī, yucupāīrē neasá,” na iñupū. Bairo na canenunirō bero, Zacarías, “Juan wāmecutigumi cūācā,” ī woatuyupu tipāīpūre yua. Bairo cū caīwoaturo, to macāāna caetari majā puame iña acūacoasuparā, “¿Nopēī bairo cū boyati?” ĩrā yua. ⁶⁴Tocārōā Zacarías cabusumasīētīmiatacu jicoquei busumasīcoasupu tunu. Bairo busumasīcōā yua, Diore qūī basapeoyupu. ⁶⁵Bairo bairi natu macāāna tūgo acūayuparā nipetirā. Tunu bairoa Judea yepa macāāna caūmuarī yepa macāāna nipetirāpu āmeo quetibūjuyuparā Zacarfajāā na cabairiquere. ⁶⁶Bairo āmeo quetibūjurā yua, na yeripu tūgoñañuparā nipetirā butioro. “¿Dope cabaipau cū ānicuti āni cawīmau?” āmeo iñuparā. “Cariape Dios cū maitūgoñañupī,” āmeo iñuparā.

El canto de Zacarías

⁶⁷Zacarías puame cū macū cū caátipeere quetibūjuyupu. Espírītu Santo cū camasiōrījē jūgori atore bairo iñupū:

⁶⁸“¡Marī Pacu Dios carou majū niñami, marī, Israel yepa macāāna, marī caīroaū!

Bairi marītu atiyami. Marī netōōñ acū atiyami, cū yarā majū marī caānoi.

⁶⁹Marīrē jou atiyami catutuañ majū, marīrē canetōōpaure.

Cū carotiricu David ānacū pārāmerā poa watoai marīrē jou atiyami marīrē canetōōpañ majūrē.

⁷⁰Tirūmūpure profeta* majārē cū caquetibūjū jūgoyeticūrīcārōrē bairo baietaro baiya.

⁷¹Bairo boyupi Dios: Marī wapana roro marīrē caátigarārē marī canetōōrō boyupi.

Tunu bairoa marī pesua roro marīrē caátigarārē marī canetōōrō boyupi.

⁷²Bairo bairi marīrē jou atiyami marīrē canetōōpaure.

Marī ñicūjāārē cū caīricārōrē bairo ácu, marīrē iñamairī, marī jou atiyami cūrē.

Cū caījūgoyeticūrīcārōrē bairo tiere masiritietiyami Dios.

⁷³Marī ñicū Abraham ānacūrē cū caīcūrīcārōrē bairo tiere masiritietiyami.

⁷⁴Bairi marī wapanarē cū canetōrō, marī puame uwiricarō mano cū yaye quetire marī tūgousagarā.

⁷⁵Tunu bairoa carorije caāperā, cariape caāna majū marī ānigarā Dios cū cañajoro tocānacā rūmu marī cacatiri rūmu cārō,” ī quetibūjuyupu Zacarías.

⁷⁶Ī quetibūjū yaparo, qūīñupū tunu cū macūācārē:

“Macū, atore bairo migarāma:

‘Dios jōbui macācū yañ niñami Juan.

Cū yaye quetire caquetibūjūjūgoyecucu niñami,’ migarāma.

Marí Quetiupau camasārē cū caquetibujuparo jūgoye mu quetibuju jūgoyecutigu.

Marí Quetiupau yaye quetire caroaro na tūgoáto ī, cū jūgoye mu quetibuju jūgoyecutigu.

⁷⁷ Bairo mu caquetibujuro, Israel ya poa macāna atore bairo ī masigarāma:

‘Roro marí caátiere masiriyogumi marí Pacu Dios.

Marí netōōgumi,’ ī masigarāma yua.

⁷⁸ Marí Pacu Dios puame cū camairijē mena marí netōōñami. Ti rūmu marirē cū canetōōrī rūmu merē etaya.

Jicā rūmu cabusuetarore bairo merē etaya.

⁷⁹ Bairi camasārē caroaro na masiōgumi Dios cū cajopau.

Camasā puame canaitiārōpu ruirārē bairo caāna niñama.

Bairo caāna nimirācūā, caroaro cabusurore iñarārē bairo nigarāma, cū caquetibujurijere tūgorā.

Jicārō tūnia ānimasigarāma,” quīñupū Zacarías cū macūācārē.

⁸⁰ Bairo cabero Zacarías cū caīrōrē bairo baiyupu. Cū macū yeri űuu butiásupu. Bairo butiácú, desierto* cayucumanopu āninucūñupū Juan. Israel ya poa macāanarē Dios yaye quetire cū caquetibujuparo jūgoye topu āninucūñupū Zacarías macū puame.

Nacimiento de Jesús

(Mt 1.18-25)

2 ¹ Mai, tiwatoapure quetiupau emperador* Augusto cawāmecucu ti yepa nipetiro caroti āñupū. Bairo ācū, na cōnarotiyupu nipetiro camasārē. Na wāmerirē woatu rotiyupu. ² Mai, tiere, Siria cawāmecuti

yepa macāanarē, Cirenio cawāmecucu na quetiupau cū caānipau camasārē na cōñajūgo rotiyupu. ³ Torena, nipetiro camasā na ñicūñjāā na caāni macārīpu ásúparā, na wāmerirē woatu rotiráná.

⁴ José cūā Galilea cawāmecuti yepa, Nazaret macā macāācū caāniatacu ásupu. Quetiupau rey David ānacū pārāmi ānirī, David cū cabuiaricaropu ásupu, Belén cawāmecuti macā Judea yepapu. ⁵ María cū űumo caānipao mena ásupu José, na wāmerirē woaturoti ácú. María puame merē macū jāñañupō cō parore. ⁶ Bairi Belén macārē na caetaro bero, cō macūācā cū cabuiari rūmu etayuparo. ⁷ Mai, ti macāpu camasā cañesēārī majā na cacānirī wii jiranetōcoasuparo merē. Torecu, ti wii upau wecua cū canurā na cacānirī wiipu yosarotiyupu Maríajāārē. Bairi topna macūcusupo, cō macū caānijūgoure. Bairo macūcuti, jutii aserī mena cū űumañupō. Cū űumari yua, wecua, na caugari coropu cū cūñupō, topu cū cāniáto, iō.

Los ángeles y los pastores

⁸ Bairo ti ñamirē waibūtoa nuricārā oveja* cawāmecunarē cacoterī majā āñuparā. Topu Belén macāture na coteyuparā. ⁹ Bairo na cacoteāno caānoa yua, ángel* Dios mena macāācū natu buiaetayupu. Bairo cū cabuiaetaro, na tūpu butiuro asiwoyuparo Dios yaye mena cū caasiyarije. Bairi ovejare cacoteri majā puame butiuro uwitūgoñañuparā, bairo cabairoi. ¹⁰ Bairo na cauwitūgoñarō iña, ángel puame atore bairo na iñupū: “Mujāā, ovejare cacoteri majā yu uwieticōñā. Caroa quetire mujāārē quetibuju acū yu atíapu. Nipetiro camasā tiere tūgorā butiuro useanigarāma. ¹¹ Bairo baiya queti: Āme ñami David ānacū cū caāna

macāp̄ure buiámi mujāārē canetōōp̄au. Mujāā Quetiupau, Mesías,* Dios cū cajou majū merē buiámi,” na īñupū ángel oveja cacoteri majārē. ¹²Bairo na ī yaparo, atore bairo īnemoñupū: “Wecua wiip̄u na caugarique nuricā coro buip̄u pesayami. Jutii aseri mena ūmaricū top̄u pesayami. Bairo mujāā cūacārē bócarā yua, ‘Cūā niñami,’ mujāā ī masīgarā,” na ī quetibujuyup̄u ángel ovejare cacoterārē.

¹³Bairo cū cañāno, ángelea majā capāārā buiaetayuparā jōbui macāāna. Diore cū basapeorā etayuparā. Atore bairo ī basayuparā:

¹⁴ “¡Dios jōbui macācū cañunetōū niñami!

¡Bairi jīcārō tūni tūgoñarīqūērē cū joáto narē cū mena caroaro caānarē!”

ī basapeoyuparā ángelea majā.

¹⁵Bairo ī basapeo yaparori bero, tunucoásuparā jōbuiip̄u tunu. Bairo na caátó bero, ovejare cacoterā p̄ame ámeo īñuparā:

—Jito, marī átóca Belēp̄u.

Marī Quetiupau áme ñami cū caquetibujurijere bairo cabaiatajere marī īñaráróa —ámeo īñuparā na majū.

¹⁶Bairo ī yaparo, tāmuri ásuparā Belēp̄u. Top̄u eta, Maríare, bairi Josére na bócauyuparā. Cawīmauacaré, wecua nuricā coro buip̄u capesare cū bócauyuparā cū cūārē. ¹⁷Bairo qūñarī, bairo ángel narē cū caīatajere na quetibuju netōñuparā Maríajāārē. “Mujāā Quetiupau buiámi,’ jāā īāmi ángel,” na īñuparā. ¹⁸Bairi nipetiro camasā ovejare cacoteri majā na caīquetibujunetōōrijērē tūgorā, butiuro tūgoñañuparā na yerip̄u. ¹⁹María p̄ame capee majū tūgoñanucūñupō cō yerip̄u ovejare cacoteri majā na caīrijērē. ²⁰Cabero ovejare cacoteri majā p̄ame useanirīqūē mena

tunucoásuparā. Bairo áná, Diore qūī basapeoyuparā: “Jāā Pacu Dios, m̄u roque carou m̄u āniña,” qūī basapeoyuparā. Nipetirije na cañāatajere, bairi na catūgoataje cūārē tūgoñarī bairo qūī basapeoyuparā. “Ángel marīrē cū caquetibujuatatore bairo baiap̄u,” īñuparā oveja cacoteri majā, tunu áná yua.

El niño Jesús es presentado en el templo

²¹Bairo na caátó bero, jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmuri canetōrō, cūacārē cū rupau macāātōrē* yiseta rotiyuparā cū pacua p̄ame. Bairo áti yaparorā, “Jesús” cū wāmetiyuparā. María bairirupau cō caāniparo jūgoye ángel cū cawāmeti rotiricarorea bairo cū wāmetiyuparā.

²²Cabero nocānacā rūmu María cō cacatipetiro bero, Jesús pacua ásuparā Jerusalēp̄u, Moisés ānacū cū caroticūrīcārōrē bairo átiráná. “Merē ñucoayamo María,” to templo* wii macāānarē na ī quetibujugarā ásuparā. Bairo áná, Jesuacaré cū neásuparā, Diore qūñogará. ²³Tore bairo camasārē na átirotiyupar. Dios yaye woaturica tutip̄u bairo ī quetibujuyupa: “Mujāā pūnaa tocānacā cañmua cabuiajūgorārē yure mujāā īñogará,” ī quetibujuyupa Dios yaye woaturica tutip̄u. ²⁴Tunu bairoa ape wāme Dios yaye cū caroticūrīqūērē bairo átiráná baiyuparā. Bairi buare p̄ugarā, o buaaca cawīmarā majūrē Diore īroari joemugōjoráná baiyuparā.

²⁵Bairo áná, Dios ya wii, templo wiip̄ure etayuparā. Mai, tiwoatore ti macā Jerusalēp̄ure Dios yau jīcā Simeoni cawāmecucu āñupū. Diore caroaro cañrau, carorije wapa cacūgoecu āñupū. Bairo ācū, Israel yepa macāānarē canetōōp̄au cū

caetaparore ñagayupũ. Tunu bairoa Espiritu Santo, Dios Yeri majũ Simeón mena añupũ. ²⁶Bairo cũ mena cũ cañnoi, cũ masĩõñupũ cũ cariparo jũgoye Mesías, marĩ Quetiupau Dios cũ cajoure cũ cañapeere. ²⁷Bairo ti rũmu, Joséjãã templo wiipure na caetari rũmu, Espiritu Santo cũ camasĩrĩjẽ jũgori Simeórẽ cũ joyupũ ti wiipu. Bairo ti wiipu cũ caño, Jesús pacua puame ti wiire jãñuparã na cũã, Moisés ãnacũ cũ carotiricarore bairo átiranã. ²⁸Bairo na cajããtõ ñña, Simeón puame natu atĩ, Jesuacare useanirĩ cũ neñupũ. Bairo cũ ne yua, atore bairo Diore qũĩ basapeoyupũ:

²⁹⁻³⁰ “Yũ Quetiupau Dios, yure mu caĩrĩcãrõrẽ bairo ãmerẽ baiya. Ñaniacare mu cajoure ñiñaña. Camasãrẽ canetõõpau majurẽ ñiñaña.

Bairi useanirĩqũẽ mena yũ riacoagu.

³¹ Cũã niñami nipetiro camasãrẽ canetõõpau mu cacũjũgoyetiricu.

³² Cabusuatĩpau caetaro, camasã ññamasĩñama.

Tore bairo ãniaca butiãcũpũ cũ caquetibũjuro, judfõ majã caãmerã cũã masĩgarãma.

Tunu jããrẽ, mu yarã Israel yepa macããna cũãrẽ jãã ñroagarãma, camasãrẽ canetõõpau jãã ya poa macããcũ jĩcãũ cũ caño jũgori yua,”

qũĩ basapeoyupũ Simeón Diore.

³³Bairo cũ cairõ tũgorã, José, bairi María butioro tũgoñañuparã, Simeón na macũãcãrẽ cũ caĩrĩjẽrẽ. ³⁴⁻³⁵Bairo na catũgoñarõ, Simeón puame atore bairo na ññupũ: “Marĩ Pacu Dios caroare cũ jonemoãto mujããrẽ,” na ññupũ. Bairo na ñ yaparou, tunu cũ ññupũ Simeón Marĩare:

—Yũ yao, tũgoya. Mu macũãcã puame caroaro cariape Israel yepa

macããnarẽ caquetibũjupau Dios cũ cacũjũgoyetiricu niñami. Bairo butiãcũ, cũ caquetibũjuroi, Israel yepa macããna jĩcããrã netõgarãma. Apera yasicoagarãma. Nipetiro camasã na yeripu na catũgoñarĩjẽ puame baujaro na ññamasĩõ joroque átigumi, cũ caquetibũjuriye jũgori. Torena, jĩcããrã mu macũrẽ cũ tejãñugarãma. Mu puame tiere na cateero ññaõ, butioro mu yaparuajãñugo — cõ ññupũ Simeón Marĩare.

³⁶Mai, ti wiipu añupõ Ana cawãmecũco cũã. Fanuel ãnacũ macõ, Aser ãnacũ ya poa macããcõ majũ añupõ. Cõ puame profeta* añupõ. Bairi jĩcãõã ãninucũñupõ Ana. Mai, cawãmao ãcõ, manapũcũsupo. Jĩcã wãmo peti puãa pẽnirõ cãnacã cũmarĩ majũ cõ manapũ mena ãnimiñupõ.

³⁷Bairo cõ manapũ cũ cariaro bero yua, jĩcãõã ãninucũñupõ. Apei boesupo. Bairo bairi templo wiipure ãninucũñupõ Ana. Tõpũre ãcõ, Diore cũ jẽninucũñupõ. Uũmrecõõ, ñami cũãrẽ cũ jẽninucũñupõ. Uũgarique betiri Diore cũ jẽni ñubuenucũñupõ. Bairo átĩ ãcõ yua, cabũco añupõ. Ochenta y cuatro cũmarĩ majũ cũgoyupo.

³⁸Bairo bai yua, Simeón Marĩare cũ caquetibũju yaparoripaua cõ cũã natu etayupo. Bairo etanucã, cũãcãrẽ qũĩñarĩ, “Dios mu ñujãñuña jãã mena,” qũĩñupõ. Bairo ñ yaparo, narẽ canetõõpauare cacoteri majãrẽ atore bairo na ñ quetibũjuyupo: “Useanirĩ ãña yũ yarã Jerusalén macããna. Merẽ etayami marĩrẽ canetõõpau,” na ñ quetibũjuyupo.

El regreso a Nazaret

³⁹Cabero, Joséjãã Dios cũ carotiricarore bairo átipeyori bero, tunucoásuparã Galilea yeparu Nazaret macã, na ya macã majũpũ. ⁴⁰To bero

Jesús puame caroaro tutuau butiyurū. Bairi tunu caroaro tūgoñamasicoasurū. Torecu, Dios caroare cū joyurū Jesure.

El niño Jesús en el templo

⁴¹Tunu tocānacā cūma Jesús pacujāā Jerusalēpu ānucūñuparā, Pascua* bose rūmūrē īnaránā. ⁴²Bairi Jesús puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacā cūmarī cacūgoū cū caāno ásúparā Jerusalēpu. Na cabainucūrīcārōrē bairo baiyuparā. ⁴³Bairo topu eta, āni, pascua bose rūmūrī bero yua, tunuásúparā na ya paupū. Jesús puame Jerusalēpūā tuayurū. Cū pacua puame masiēsúparā cū catuarijere. ⁴⁴Bairo ánā, Jesure qūīñāetimirācūā, “Marī mena macāāna mena ācūmi,” ī tūgoñañuparā. “Marī berore usaumi,” qūī tūgoñañuparā Jesure ti rūmū, na caájūgori rūmūrē. Cabero qūīñāetiri yua, cū macājūgooyuparā. “¿Jāā macūrē mujāā īñāetiatī?” ī jēniñañuparā. Na yarā, na bapa cūārē na ī jēniñañuparā. ⁴⁵Bairo cū bócaetimirā yua, tunucoásúparā Jerusalēpu, cū macāránā.

⁴⁶Bairo ti macāpu etarā, itia rūmū bero cū bócauyuparā Dios ya wii templo wiipū. Mai, Jesús puame to macāāna cajūgoñubueri majā mena ruiyurū. Na caquetibujurijere tūgoū baiyurū. Tunu bairoa narē, “¿Dope bairo īgaro to īñati tie?” na ī jēniñānucūñupū. ⁴⁷Bairi nipetiro camasā cū caīmasīrījērē tūgorā, narē cū cayurije cūārē tūgorā, cū tūgocōā maníasúparā. “Cawīmau nimicūā, masījāñūnami,” īñuparā na puame, Jesure. ⁴⁸Bairi yua, cū pacua topu cū bócauyuparā. Cū bóca, qūīñā acuaacoasuparā. Cū paco puame atore bairo qūīñupō:

—Macū, ¿nopēī jāārē, bairo mu baiyati? Yu, mu pacu mena mūrē yoaro jāā macāmiapū. Bairi jāā tūgoñarīqūē paiaru —qūīñupō María Jesure.

⁴⁹Bairo cō caīrō tūgo, cō īñupū:
—¿Nopēīrā yure mujāā macāati? Yu Pacu yure cū carotirijere yu caátigaro, ¿mujāā masīētīati? —cō īñupū Jesús Marīare.

⁵⁰Bairo cū caīrījērē tūgomasiēsúparā cū pacua puame. “¿Dope bairo īgu qūīñati marī macū?” īcōāñuparā.

⁵¹Cabero yua, na mena tunucoásúpu Jesús Nazaret macāpu. Bairo topu eta, ācū yua, cū pacua na caīrōrē bairo caroaro yuyurū. Mai, cū paco puame cū caātiānierē caroaro tūgoñā qūīñocōā ānucūñupō cō yeripū. ⁵²Jesús puame cū catūgoñarījē, cū rupau mena buticōā usaásupu. Bairi Dios puame cū caātiānierē caroaro qūīñajesoyurū. Camasā cūā caroaro qūīñajesoyuparā Jesure.

Juan el Bautista en el desierto

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 ¹⁻²Cabero yua, nocānacā rūmūrī bero, Juan ānacū desierto* cayucumaporū ānucūñupū, Zacarías ānacū macū majū. Mai, tiwatoa Tiberio cawāmecucu nipetiro yepa quetiuparū āñupū. Merē wāmorī peti jīcā rūpo pēnirō cānacā cūmarī majū quetiuparū āñupū Tiberio. Apei, Poncio Pilato cawāmecucu Judea yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei cūā Herodes cawāmecucu Galilea yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei, Herodes bai cūā, Felipe cawāmecucu Iturea, Traconite puga yepa macāānarē cūrē carotibojau āñupū. Apei cūā Lisania cawāmecucu Abilinia yepa macāānarē cū rotibojayurū cū cūā Tiberio. Tunu bairoa Anás, Caifás cawāmecuna sacerdote* majā quetiuparā majū āñuparā na cūā. Tiwatoa majū Dios Juarē cū quetibujū āñesēārotiyurū yua. ³Bairo cū caīrō

tūgo, topu ásúpu Juan, Rio Jordán na caírí yaa túnipu. To macāānarē atore bairo na í quetibujuyupu: “Tūgoña qūēnoña roro mujāā caātīānierē. Tie mujāā cabairijere cū tūgoña jēniña mujāā majū Diore. Tunu bairoa cabautizarotiparā* mujāā āniña. Bairo mujāā caáto, mujāā netōgumi Dios,” na íñupū Juan to macāānarē. ⁴Atore bairo í woatu quetibujucūñañupī Isaiás ānacū, Dios yau profeta* Juan cū cabaipere:

“Bairo ígumi jīcāū desierto
cayucmanopu caānicōāniatacu:
‘Marī Quetiupau yoaro mee
etagumi.

Torena, caroaro cariape ānicoteya.
Camasā na quetiupau cū caetaparo
jūgoye cū caatīpawārē na
caqūēnorōrē bairo cū qūēnoyuya
mujāā cūā.

⁵Na puame na quetiupau cū
caatīpawāpūre ope to caāmata,
ñerī mena tore cūbiayama.
Tunu bairoa ūtā buri to caāmata,
yesea qūēnoñama.

Tunu bairoa carupa betori cūā
to caāmata, cariape qūēno
ānewiyoyama ti wāārē.

Caroa wāā majū qūēnoñama cū
caatīpawārē.

Tore bairo mujāā cūā marī
Quetiupau cū caetaparore
caroaro qūēnoyuya mujāā
yeripu.

⁶Bairo nipetiro camasā narē
Dios cū canetōōroticūricūrē
qūīñagarāma, ígumi
cayucmanopu
caānicōāniatacu,”

í woatu quetibujū jūgoyeticūñupī
Isaiás ānacū Juan cū
caīquetibujupeere.

⁷Bairo Isaiás cū caīwoatuquetibujuro
bero, cayoato bero Juan puame

etayupu. Bairo cūrē cabautiza
rotiratfatanarē atore bairo na í
quetibujuyupu: “íMujāā caītopairā, āña
pūnaarē bairo caāna mujāā caānoi,
mujāā yu bautizaecu! Atore bairo
mujāā í tūgoñarā: ‘Dios camasārē
cū caīñabeseri rūmurē popiye marī
cabaibujioatajere oco mena marī
cosenetōbujioami,’ mujāā í tūgoñarā.
¿Ñamu mujāā cū quetibujuyati, ‘Tie
mena jāā netōgarā,’ mujāā caírījērē?
Bairo puame mujāā caātīānierē boya:

⁸Rorije mujāā caātiere yapapuari
caroaro ānajē puame átijūgoya.
Bairo mujāā caáto, camasā nipetiro
íñarā, ‘Torena, na yerire merē
wasoa yaparoupa,’ í masīgarāma.
Tunu bairoa, ‘íMarīā, Abraham
ānacū pāramērā marī caānoi, marī
netōōgumi Dios!’ í tūgoñaeticōāña.
Bairo mujāā caītūgoñamiatacūārē,
dope bairo átinētōmasīā maniña. Dope
bairo Dios bou, atie ūtā rupaa mena
Abraham pāramērārē bairo átiqūēno
jēñomasīñami. ⁹Bairi caroaro mujāā
caápericōāta, jīcāū yucu, carīca
maniirē quetījoerocacōāricārōrē
bairo mujāā átreccōāgumi Dios mujāā
cūārē. Petoaca rusaya mujāārē Dios cū
caīñabesepa rūmu,” na í quetibujuyupu
Juan cūrē cabautiza rotiratfatanarē.

¹⁰Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūī
jēniñañuparā to macāāna capāārā:
—Tame, toroque, ¿ñerē jāā
átibujiocuti?

¹¹Bairo na caījēniñarō tūgo, Juan
puame atore bairo na íñupū:

—Nii ūcū jutiro pugaro cacūgou,
apei cacūgoecure jīcārō cū nuniáto.
Tunu bairoa ūgarique cacūgou, apei
cacūgoecure cū batoáto —na í
quetibujuyupu Juan catūgorā etarārē.

¹²Na watoa etayuparā jīcāārā
dinerore jejjobojari majā. Roma*
gobiororē camasā yaye dinerore

impuestos* cawāmecutiēre jejobojari majā etayuparā, cū bautiza rotirána Juarē. Na cūā qūī jēniñañuparā:

—Cabuei, ¿dope jāā caátore cū boyati Dios?

¹³Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na ī quetibujuyupū:

—Mujāā quetiuparā na carotiricaro jīcārō tūni jeya. Tie netōrō jeeticōāña.

¹⁴Cabero tunu soldaua* cūā cū eta, qūī jēniñañuparā:

—Jāā ate, ¿ñerē jāā caátiere cū boyati Dios?

Bairo na caījēniñarō tūgo, na cūārē na ī quetibujuyupū:

—Tutuario mena camasārē na ěmaeticōāña. Tunu na busujāētīcōāña caáperārē, marīrē na wapatiáto, írā. Tunu mujāā capaapee wapare mujāā quetiuparā na cajorijerea tocārōā useanicōāña. Bonemoeticōāña —na ī quetibujuyupū Juan soldauare.

¹⁵Camasā puame Juan cū caquetibujuri je jūgori butioro tūgoñañuparā. Bairi nipetiro camasā na yeripū atore bairo ī tūgoñañuparā: “¿Áni, Juan, Mesías,* Dios cū cajou majū cū ānicuti?” āmeo ī tūgoñañuparā na majū. ¹⁶Bairo na caītūgoñarō, Juan puame atore bairo na ī quetibujuyupū: “Yū paarique niña mujāārē oco mena yū cabautizarije. Yū paarique to cañumiatacūārē, yū bero caetau cū caparije puame ñunetōgaro. Cū roque Espíritu Santore jōmasīgumi camasāpūre. Tunu bairoa camasā roro na catūgoñarījē na wasoao joroque na átīgumi. Cū roque yū netōrō caānimajūū nigumi. Bairi yū puame jīcārō tūni yū átipeyomasīētīña.

¹⁷Yū bero caetapau puame marī īñabesegumi. Bairo carorārē na beseregumi. Trigo* aseri carorijere joerocacōāricārōrē bairo camasā carorārē na beseregumi. Caūpetieti

peeropū na joeregumi. Caroarā roquere caroaro na quēnogumi. Trigo caroa majūrē caroaro na caquēnocūrōrē bairo caroaro na quēnogumi caetapau cū yarā majūrē,” na ī quetibujuyupū Juan catūgorā etarārē Jesús cū caátipeere.

¹⁸Bairo yua, atore bairo capee wāme, camasārē na quetibujuyupū Juan caroa queti majūrē. ¹⁹Bairo caroaro cū caquetibujumiatacūārē, quetiupau gobernador* Herodes cawāmecucu puame Juan cū cairījērē tūgousaesupū. Mai, Herodes bai Felipe ñumorē cō ěmañupū. Herodías cawāmecuco mena āninucūñupū. Tore bairo apeye ũnie cūārē roro majū ásupū Herodes. Bairo bairi roro cū caátiere cū quetibujumiñupū Juan Herodere. ²⁰Cabero Herodes puame cū cairō tūgo, ñemorō roro ásupū. Juarē preso jorica wiipū cū jorocacōāñupū yua.

Jesús es bautizado

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹Mai, Juan puame to macāāna nipetirārē oco mena na bautizayupū. Bairo cū caato watoa, Jesús cūārē cū bautizayupū. Bairo Jesús cū cajēniñipaua yua, jōbui umñecóo puame pāāñucācoasuparo. ²²Bairo capārō yua, buare bairo ruiasupū Espíritu Santo, Dios Yeri majū, Jesús tūpū. Bairo cū cabauriató, jōbuiipū busūri que atore bairo ī ocajoyuparo: —Mū, yū macū, yū camai majū, mū āniña. Mū caátīānierē ñiñajesoya butioro —ī busū ocajoyuparo jōbuiipū busūri que.

Los antepasados de Jesucristo

(Mt 1.1-17)

²³Bairi yua, Jesús camasārē cū caquetibujujūgoripau treinta años majū cūgoypū. Mai, Dios macū cū

cañiniatascãrê, “Cũ racu José niñami,” qũĩ tũgoñañuparã camasã Jesure.

José ruame Elí sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

24 Elí ruame Matat sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Matat ruame Leví sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Leví ruame Melqui sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Melqui ruame Jana sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Jana ruame José sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

25 José ruame Matatías sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Matatías ruame Amós sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Amós ruame Nahúm sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Nahúm ruame Esli sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Esli ruame Nagai sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

26 Nagai ruame Maat sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Maat ruame Matatías sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Matatías ruame Semei sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Semei ruame Josec sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Josec ruame Judá sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

27 Judá ruame Joanán sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Joanán ruame Resa sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Resa ruame Zorobabel sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Zorobabel ruame Salatiel sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Salatiel ruame Neri sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

28 Neri ruame Melqui sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Melqui ruame Adi sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Adi ruame Cosam sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Cosam ruame Elmadam sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Elmadam ruame Er sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

29 Er ruame Jesús sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Jesús ruame Eliezer sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Eliezer ruame Jorim sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Jorim ruame Matat sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

30 Matat ruame Leví sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Leví ruame Simeón sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Simeón ruame Judá sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Judá ruame José sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

José ruame Jonám sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Jonám ruame Eliaquim sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

31 Eliaquim ruame Melea sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Melea ruame Mena sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Mena ruame Matata sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Matata ruame Natán sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

32 Natán ruame David sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

David ruame Isaí sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

Isaí ruame Obed sawãtesucu ãnacũ macũ añupũ.

- Obed ruame Booz sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Booz ruame Sala sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Sala ruame Naasón sawātescsu
ānacū macū āñurū.
33 Naasón ruame Aminadab
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Aminadab ruame Admin
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Admin ruame Arni sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Arni ruame Esrom sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Esrom ruame Fares sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Fares ruame Judá sawātescsu
ānacū macū āñurū.
34 Judá ruame Jacob sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Jacob ruame Isaac sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Isaac ruame Abraham
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Abraham ruame Taré sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Taré ruame Nacor sawātescsu
ānacū macū āñurū.
35 Nacor ruame Serug sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Serug ruame Ragau sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Ragau ruame Peleg sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Peleg ruame Heber sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Heber ruame Sala sawātescsu
ānacū macū āñurū.
36 Sala ruame Cainán sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Cainán ruame Arfaxad
sawātescsu ānacū macū
āñurū.
Arfaxad ruame Sem sawātescsu
ānacū macū āñurū.
- Sem ruame Noé sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Noé ruame Lamec sawātescsu
ānacū macū āñurū.
37 Lamec ruame Matusalén
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Matusalén ruame Enoc
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Enoc ruame Jared sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Jared ruame Mahalaleel
sawātescsu ānacū macū āñurū.
Mahalaleel ruame Cainán
sawātescsu ānacū macū
āñurū.
38 Cainán ruame Enós sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Enós ruame Set sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Set ruame Adán sawātescsu
ānacū macū āñurū.
Adán ruame Dios cū
caqūenojūgoricu ānirī cū
macūrē bairo caācū āñurū yua.
- Jesús es puesto a prueba**
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)
- 4** ¹Bairo Juan Jesure cū
cabautizaro* bero, Jesús ruame
Espíritu Santo, Dios Yeri cū camasiōrijē
carusaecu majū ānicōāñurū. Bairo
cū caāno yua, Jesure, Rio Jordán
caāniatacure cū jūgoásupu desierto*
cauyucmanopu Espíritu Santo ruame.
²Bairi desierto cayucmanopu
cuarenta rūmuri majū āñurū. Bairo
topu cū caāno yua, wātī ruame rorije
cū átirotimiñurū Jesure, “Cariapa cū
átinucūnati,” í. Tunu topu ācū, ñe ūnie
ugaesupu Jesús. Bairi cuarenta rūmuri
bero yua, queyarique tūgoañurū.
³Mai, wātī ruame atore bairo cū
átirotimiñurū Jesure:
—Mu, Dios macū mu āniña. Bairo
cariapa Dios macū caācū ānirī, atia

ūtārē pan qūēnorī űgaya —qūīñupū wātī Jesure.

⁴Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo pūame qūīcōāñupū Jesús:

—Mū caīrōrē bairo yū áperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yū átirotietiya. Bairo īña ti tuti: ‘Ŭgarique marī caűganucūrō jeto boetiyami Dios. Nīpetirije cū yaye quetibūjuriquere marī catūgoñarījē cūārē boyami,’ ī quetibūjūya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīñupū Jesús wātīrē.

⁵Bairo cū caīrō bero, wātī pūame Jesure űtāū buipū cū neásúpū. Topū etari yua, qūīñōñupū ati yepa macāāna tocānacāpūna macāāna quetiuparā na carotimasīrīpaurire. ⁶⁻⁷Bairo qūīño yaparo, bairo qūīñupū tunu Jesure:

—Atie mūrē yū caīñorījērē yū cūgoya. Bairi noo yū caboure cū yū nuninetōmasīña. Mū pūame mū cabooata, tocānacā macā macāānarē carotimasīrījērē mūrē yū nunigu. Nīpetiro camasā mūrē īroagarāma, rūpopaturi mena etanumurī űre mū caīroaata. Carotimasī mū ānio joroque mū yū átigu. “Jaū,” miwā —qūīñupū wātī Jesure.

⁸Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīñupū Jesús:

—Mū caīrōrē bairo yū áperigu. Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū ricaati yū átirotietiya. Bairo īña ti tuti: ‘Jīcāū niñami marī caīroaū, Dios jeto. Cū caīrījē jetore tūgoya,’ ī quetibūjūya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīñupū Jesús wātīrē.

⁹Bairo cū caīrō bero, wātī pūame Jesure cū neánemoñupū. Jerusalén macāpū Dios ya wii, templo* wii buipū cū neánemoñupū. Bairo topū eta, qūīñupū wātī Jesure:

—Mū, Dios macū mū āniña. Bairo cariapea Dios macū caīcū ānirī, mū

majū patiñarui ácúja jō yeparū. Mū riaecu. ¹⁰Tore bairo ī quetibūjūya Dios yaye queti:

‘Dios pūame cū yarā ángelea majārē mū coterotigumi.

¹¹Na, ángelea majā, mū bocāñegarāma űtā rupaarū mū cañarocapeaetiparore bairo irā,’ ī quetibūjūya Dios yaye quetire na cawoaturica tutipū —qūīñupū wātī Jesure.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīñupū Jesús:

—Bairo mū caīquetibūjūrore bairo caīmiatacūārē, mū caátirotirore bairo yū áperigu. Bairo yū caáto boetiyami Dios. Ape wāme ape pūrōpū atore bairo ī quetibūjūya: ‘Marī Quetiupāu Diore cū camasīrījērē átiepecōārī cū jēnieticōāña,’ ī quetibūjūya Dios yaye queti na cawoaturica tutipū —qūīñupū Jesús wātīrē. Cū yuesupū.

¹³Bairi wātī pūame ape wāme roro cū átiroti masīēsupū. Bairo átiroti masīētīrī yua, Jesure cū awayocoásúpū mai.

Jesús comienza su trabajo en Galilea
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴Bairo cabero Jesús Galilea yeparū Espírītu Santo cū camasīrījē mena ñe űnie rūsaricarō mano tunucoásúpū yua. Bairi to macāāna nīpetiro camasā ti yepa tūni macāāna pūame cū cabairijere tūgorā tocānacāpūna āmeo quetibūjū netdōñuparā na majū.

¹⁵Jesús pūame tocānacāpauri na cañubuenēnarī wiiripūre camasārē na quetibūjūyupū. Bairo cū caīquetibūjūrore, camasā nīpetiro qūīroayuparā.

Jesús en Nazaret
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶Cabero Nazaret cawāmecuti macāpū etayupū tunu Jesús. Cawīmaū

ãcũ, cũ cabutirica macãpu etayupu. Topu eta, ti macã macãana na cañubuenenari wiipure jããñupũ yerijãricã rũmu caãno. Bairo jeto átinucũñupũ Jesús ti rũmu ùnorẽ. Bairi ti wii camasã riaperu nucũñupũ, Dios ya tutire jũgoquetibujũ. ¹⁷ Bairo cũ cabairo, profeta* Isafas ãnacũ cũ cawoaturiquere cũ nuniñuparã. Bairo cũ na canunirõ, ti pũrõ macããjẽ quetibujuri que jicã wãmerẽ bócaypu. Atore bairo caĩrĩpũre bócaypu:

¹⁸ —“Espíritu Santo yu mena ãniñami merẽ, Dios yure cũ caroticũricãrõrẽ bairo yu caátiparore bairo ï.

Yu mena ãniñami, cabopacarãrẽ caroa quetire na yu caquetibujuparore bairo.

Yu jowĩ Dios, camasãrẽ cũ caquẽnoparore bairo na yu caquetibujuparore bairo ï.

Jicããrã preso cañe ecoricarãrẽ bairo caãna niñama.

Aperã cacaapee ñaenarẽ bairo niñama.

Aperã wãtirẽ roro caátiecorãrẽ bairo caãna niñama.

Na ùnarẽ yu caquẽnoparore bairo ï, yu jowĩ Dios.

¹⁹ Camasãrẽ Dios cũ canetõrĩ yũtea caetarore yu quetibujũ rotijowĩ yua,”

ñã ati pũrõ —na ï quetibujuyupu Jesús cũrẽ catũgori majã, sinagoga* wii macããnarẽ.

²⁰ Bairo ti pũrõrẽ ñayaparo, ti tutire biayupu. Bairo áti yua, ti wii papera tutirire cacoteire cũ pitinuniñupũ.

Pitinuni, etanumucosupu Jesús. Bairo cũ caãto, nipetiro camasã quĩñacõã usayuparã. ²¹ Bairo cũrẽ na caĩñausaro, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Isafas ãnacũ cũ caĩquetibujũ woaturicua yu ãniña. ãmerẽ cũ

caĩquetibujuricarore bairo baietaya —na ññupũ Jesús ti wii macããnarẽ.

²² Bairo cũ caĩrõ tũgorã, cũ caĩrĩjẽrẽ tũgo acuacoasuparã. Atore bairo ññuparã:

—Ago tame, ãni, caroaro jicãrõ tũni busuyami. ¿Josẽ macũ mee cũ ãniñati? Bairo cũã nimicũã, ¿caroaro cũ masiñati? —ãmeo ï busuyuparã na majũ.

²³ Cabero Jesús puame na ññupũ tunu:

—Ati yepa macããna apei narẽ cũ cacatiorore borã, cũ na cañnucũrõrẽ bairo mujãã cũã yu mujãã ï tũgoñarã:

“Му, ucotiri majõcu, му majũã ucoti catioya. Bairi Capernaupure ãcũ, му caátijẽñorĩquẽrẽ bairo atore, му ya macãpu cũãrẽ му átigu, Dios cũ cajõ му caãmata,” yure mujãã ï tũgoñarã —na ï quetibujuyupu Jesús ti wii macããnarẽ.

²⁴ ï quetibujũ yaparo, bairo na ññupũ tunu:

—Cariape mujããrẽ ñiña: Ni ùcũ Dios yau profetare cũ ya macã macããna cũ boenama. Noa majũ quĩroaenama.

²⁵ Tunu bairoa marĩ ñicũ profeta Elías ãnacũ, cũ caãni yũteapu cawapearã rõmirĩ capããrã ãñuparã. Ati yepa Israel yeparure itia cũma ape cũma recomacã caoco ocaeti yũteare capããrã ãñuparã. Tunu ti yũteare bũtioro auariarique ãñuparõ. ²⁶ Bairo capããrã na ùna na caãnimiatacũãrẽ, cawapearã rõmirĩ jicãõã na mena macããcõ jetore cũ juátinemo rotiyupu Dios Elfare. Sarepta cawãmecucore ape yeparu Sidõn macããcõrẽ cõ juátinemo rotiyupu. ²⁷ Tunu bairoa profeta apei Eliseo cawãmecucu ãnacũ cũ caãni yũtea carupau boarã capããrã ãñuparã ati yeparure. Bairo capããrã na ùna na caãnimiatacũãrẽ, jicãũã na mena macããcũ jetore cũ catorotiyupu Dios

Eliseore. Naamán cawāmecucure, ape yepa, Siria yepa macāacūrē cū catorotiypu —na ī quetibujuyupu Jesús cū ya macā macāānarē.

²⁸Bairo cū caīquetibujuro tūgorā, ñubuerica wii macāāna puame butiuro asiājāñuñuparā Jesús mena. ²⁹Bairo cū mena asia yua, cū ñe, ti macā jūgoye ūtāū buipū cū neásuparā. Bairo topū etarā, cū tuneroca ñojogamiñuparā Jesure. ³⁰Bairo na caátigamiatacāārē, Jesús puame na watoapu, cū jāā ī masiā mano, na netō acoásupū.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

(Mr 1.21-28)

³¹Cabero Galilea yepapu Capernaum cawāmecuti macāpu acoásupū Jesús. Topū eta, yerijāricā rūmu caāno na jūgobueyupu camasārē.

³²Carotimasī cū caīquetibujurore bairo na quetibujuyupu. Bairo cū caquetibujurijere tūgorā, to macāāna puame tūgo acuacoasuparā.

³³Mai, ti wii sinagoga ñubuerica wiipū añupū jīcāū wātī yeri pūna cacūgon. Bairo Jesús cū cabueāno, wātī yeri pūna cacūgon puame atore bairo butiuro qūī awajayupu:

³⁴—Mū, Jesús Nazaret macāācū, ¿nopēī mū atīati jāā ture? ¿Jāārē rei acū mū baiyati? Mūrē jāā masijāñuñā. Mū, Dios macū, cañu, mū āniña —qūī awajayuparā wātī yeri pūna, cañmu rīsero mena jūgori.

³⁵Bairo na caīrō tūgo, na ññupū Jesús:

—iBūseticōāña mūjāā! iĀni cañmu rupaurē witi ánaja! —na ññupū Jesús wātīārē.

Bairo cū caīrō tūgo, wātī yeri pūna puame cañmurē cū jūgoñāñupū yepapu, cūrē caññarī majā watoare. Bairo átīcōā, roro cū átiri mee

witicoásupū. ³⁶Bairo cañmurē cū caátiere ññarā, nipetiro camasā qūīña acuacoasuparā.

—¿Ñe to āniñati cawāma Jesús cū carotirije? iNocārō caroaro majū cū masiñati! Wātī yeri pūna cūā cū yucōāñama. “Witi ánaja,” cū caīrō, witicoayama yua —āmeo ññuparā na majū Jesure.

³⁷Bairo cū caáto bero, cū tūgoyuparā camasā nipetiro ti yepa tūni macāāna, Jesús cū caátiere, cū camasīrījērē yua.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸Bairo na quetibujū yaparo, na ñubuerica wiire witicoásupū Jesús. Ti wiire witiā, jāācoasupū Simón cawāmecucu ya wiipū. Mai, Simón mañicō puame riājāñuñupō. Butiuro būgoyupo. Bairo cū cajāārō, cū quetibujuyuparā cabucuo cō cariarijere. ³⁹Bairo na caīquetibujuro tūgo, cōtu eta, “Būgoye tocārōā jānaña cōrē,” ññupū. Bairo cū caīrō, jicoquei jānacoasuparo būgoye puame. Tocārōā caticoasupo. Bairo catiácō yua, tocārōā ugarique na qūēnonuñupō Jesujāārē.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰Cabero muiipū cū cajāārīpau, canaioatīpau caāno Simón ya wiipure etayuparā nipetiro ti macā macāāna. Dise ūnie riaye caāno cārō cacūgorā yarā puame na neásuparā Jesús tūpu. Bairo Jesús puame na caetaro ñña, nipetirārē na catioyupu. Cū wāmorē na bui ñīgāpeori tocānacā wāme riaye cacūgorārē na catioyupu. ⁴¹Tunu bairoa na mena macāāna cariarā capāārā wātī yeri pūnarē cacūgorā cūārē na netōññupū Jesús. Bairo cū caáto, wātī yeri pūna puame qūī awajayuparā, bairo witi áná:

—iMu roque Dios macū mū āniña!
—qūīnuparā.

Bairo na caīmiatacūārē, Jesús
pūame na īrotiesupū. Yu, Mesías,*
Dios cū cajou yu caānierē na
quetibūjueticōāto ī, bairo na īrotiesupū.

**Jesús anuncia el mensaje en las
sinagogas**
(Mr 1.35-39)

⁴²Ape rūmu cabusuatípaū Jesús
wācā, ti macārē witicoásupū. Bairo
ácú yua, etayupū Jesús camasā na
camanipaupū. Bairo topū cū caāno, ti
macā macāāna cū macānuparā. Bairo
cū macārī, cū etacoasuparā. Atore
bairo qūīnuparā:

—Aperopū mū ápéwa. Jāā mena mū
ānicōāwā —qūīnuparā.

⁴³Bairo na caīrō tūgo, bairo na īnupū
Jesús:

—Ape macāā macāāna cūārē na
yu quetibūjugū. Caroa quetire, Dios
cū carotimasīrīpaū caetarore na yu
quetibūju masīōgū. Torecūna, yu jowī
Dios ati yepapūre —na īnupū Jesús ti
macā macāānarē.

⁴⁴Cabero cū caīrōrē bairo quetibūju
ñesēānupū Jesús Judea yepapūre.
Ñubuerica wiiri macāānarē na
quetibūju ñesēānupū Jesús.

La pesca milagrosa
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 ¹Ape rūmu utabūcura Genesaret
cawāmecūtira tūnīpū ānupū
Jesús. Topū cū caāno, camasā pūame
Dios yaye quetire tūgogarā, cūtu
neñānuparā dope baiā masīā manopū.
²Bairo na cabairo yua, tira tūnīpū
īñajoyupū Jesús pūga cūmuu, capaca
tutorica cūmuu majūrē. Mai, ti cūmuu
uparā mañuparā. Na cūmuurē maa
weyo, paputiropū na bapi yucūre
coserā baiyuparā. Wai pajīārī majā

añuparā. ³Bairi Jesús pūame ti cūmua
jīcārē ājāānupū Simón ya cūmua
majūrē. Bairi Simorē jōjānūrī tuwiyo
rotijoyupū. Simón pūame, “Jau,” ī,
cū tuwiyo joyupū. Bairo ti cūmuarū
jāñarī Jesús pūame petarū canucūrī
majārē caroaro na quetibūju jūgoyupū.
⁴Bairo na quetibūju yaparori bero,
atore bairo qūīnupū Jesús Simorē:

—Jito, utabūcura recomacāpū marī
átoca. Topū etari mūjāā bapire mūjāā
roca nūawa. Bairo ána, marī wai
pajītāgarā —qūīnupū Jesús Simorē.

⁵Bairo cū caīrō tūgo, Simón pūame
qūīnupū:

—Cabuei, ati nāmi jāā wai
macāmiapu. Jāā bocaetiapu. Maniāma.
Bairua, mū caīrōrē bairo yu átigu.
Bapire yu rocañuagu —qūīnupū Simón
Jesure.

⁶Bairo Simojāā na caāto, tocārōā
wai capāārā ti bapire jāānuparā.
Bairo jāānetōrā yua, na bapi wori
nūcūpū jāāñuparā. ⁷Bairo capāārā
waire īña acuarī, na baparārē ape
cūmuarū caānarē na piijoyuparā. “Jāā
juátirasá,” na īnuparā. Bairo na caetaro
yua, waire na jejāānuparā. Pūga
cūmuarūrea waire na jejāānuparā.
Cūmuu pūame ruacoabujioyuparo.
⁸Bairo Simón pūame Jesús cū
caátimasīrījērē īñarī, cūtu rūpopaturi
mena etanumurī qūīroayupū. Bairo
áticōā, qūīnupū Simón Jesure:

—Yu Quetiupaū, carōu yu āniña.
Carorīje wapa cacūgou majū yu āniña.
iBairi yutu āmeina! —qūīnupū.

⁹Mai, butioro īña acūacoasupū
Simón, Jesús cū caátimasīrījērē. Tie
jūgori waire capāārā pajīāñuparā.
Bairi Simón, cū mena macāāna cūā
īña acūacoasuparā. ¹⁰Bairo cū caāto,
Jacobo, cū bai Juan cūā, Zebedeo
pūnaa pūame cūā īña acūacoasuparā.
Mai, naa, Simón bapa añuparā. Jīcārō

wai pajīānucūñuparā. Bairi Jesús pñame, Simón bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūñūpū:

—Simón, uwiecua. Caroaro waire cawāsāmasī mū āniapū, wai na rutieticoāto, ī. Āmerē yua, caroaro camasārē caquetibūju mū ānio joroque mū yū átigu, na yasieticoāto, ī — qūñūpū Jesús Simorē.

¹¹Bairo cū cairō bero, Simojāā petapū maarásuparā. Topū etarā, na cūmuurē, na apeye ūnie cūārē toa cūcōā, Jesús mena bapacutiracoásuparā.

Jesús sana a un leproso

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹²Cabero Jesús jīcā macāpū cū caāno, caūmū jīcāū carupau boau pñame qūñājoyupū Jesure. Bairo qūñājo yua, cūtu etari rūropaturi mena etanumurī Jesure qūiroayupū. Bairo qūiroa, atore bairo qūī jēñīñūpū:

—Yū Quetiupau, mū cabooata, yū mū netōōgu yū caboariaye cutiere —qūī jēñīñūpū Jesure.

¹³Bairo cū caījēñīñarō tūgo, Jesús pñame cū wāmo mena cū pāñāñūpū. Bairo átīcōā, atore bairo qūñūpū Jesús:

—Mū cacatiro yū boya. iBairi mū yū netōōña! —qūñūpū cariaure.

Bairo Jesús cū cairō, jicoquei caticoasupū carupau boamiatacū.

¹⁴Bairo cū cabairo īña, Jesús pñame cū quetibūju rotiesupū aperārē cū cabaiatajere. Bairo qūñūpū:

—Cariape acoácūja sacerdote* tūpū. Qūñōña mū rupau, mū cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mū cacatirije wapare. Tore bairo marī átīrotiyupi Moisés ānacū. Bairo mū caátiatato bero, nipetiro camasā masīgarāma mū cacatiatajere yua — qūñūpū Jesús carupau boamiatacūre.

¹⁵Bairo Jesús cū caátiatajere camasā na camasīrōrē cū caboetimiatacūārē, nipetiropū queti batapeticoasuparo. Bairo capāārā camasā Jesús tūpū etayuparā. Jīcāārā cū yaye busūriquere tūgogarā, bairi aperā na riayere cū netōōrotigarā cūtu etayuparā. ¹⁶Bairo na cabaimiatacūārē, Jesús pñame aperopū acoásupū. Ācoa yua, etayupū Jesús camasā na camanopū. Topū Diore cū jēñīñūpū yua.

Jesús sana a un paralítico

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷Jīcā rūmū Jesús camasārē tunu cū caquetibūjuāno, fariseo* majā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena Jesutūre tūgo ruiyuparā. Mai, na, tocānacā macā macāāna caátīfatana āñuparā. Galilea yepa macāāna, bairi Judea yepa macāāna, tunu bairi Jerusalén macā macāāna caátīfatana cūā āñuparā. Bairo na catūgoñīnaruiro, Jesús pñame carīayecūnarē na catioyupū. Dios cūrē cū camasīōrījē jūgori bairo na catioyupū Jesús. ¹⁸Bairo camasārē cū cacatioāno, caūmūa Jesutū etanemoñuparā tunu carīau, ñīcārī cabūricū mena. Mai, na canerī coro mena cū neasūparā ñīcārī cabūricūre. Jesutūre cū cūgamiñuparā, marī yaure cū catioāto, īrā. ¹⁹Bairo cūtu cū cūgamirācūā, ti wii pupearū na yaure cū nejāā masīēsuparā, camasā capāārā na cajiraro jūgori. Bairi wii buipū wāmūcoásuparā ñīcārī cabūricū mena. Ti wii buipū etarā, ope qūēnorī, cū pitiruiro joyuparā pūñū rupo wēerī mena Jesús tūpū ñīcārī cabūricūre. ²⁰Bairo na caāto īña, Jesús pñame tūgoña masīñūpū na catūgoñārījērē. “Yū camasīrījērē carīape tūgoñatutuayama,” na ī tūgoñāñūpū. Torecū, atore bairo qūñūpū Jesús ñīcārī cabūricūre:

—Yu yau, merē mū carorije wapare yu netōōcōāna —quīñupū Jesús.

²¹Bairo cū caīrō, ti wii macāāna Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā, aperā fariseo majā mena āmeo ī jēniñañuparā na majū Jesús cū caīatajere tūgori, “¿Namū ūcū majū caūmū cū āniñati, ‘Yu yau, merē mū carorije wapare yu netōña,’ caīā? Dios jeto netōomasīñami marī carorije wapare. Āni, Jesús, Diore cū netōnucāū átiyami bairo cū caīrījē mena,” āmeo ī busuyuparā na majū.

²²Masicōāñupū Jesús cū yeripū na caāmeobusurijere. Bairi atore bairo na īñupū:

—¿Nopēirā yu caīatajere tūgori, mujāā tūgoñarīqūē paiyati? ²³⁻²⁴“Mū carorije wapare yu netōña,” ānirē yu caīata, “Bairo īcōāñ īñami,” mujāā ībujiorā. Bairārūa, “Wāmuncāña,” cūrē yu caīata, to bero cū cawāmuncáto īñarā roque, “Bairo īcōāñ mee īñami Jesús,” mujāā ībujiorā. Yu, Camasā Jūgocū, ati yerapū yu carotimasīrījērē mujāā camasīparore bairo, tiere nīgū —na īñupū Jesús fariseojārē.

Ī yaparo, cū caīrōrē bairo quīñemoñupū Jesús nīcārī cabūncūre:

—Murē nīña: iWāmuncāña! Mū cacūñarī corore nepusari mū ya wiipū tunu ácúja. Merē mū riayere yu netōña —quīñupū.

²⁵Bairo cū caīrō tūgo, tocārōā jicoquei wāmuncā yua, cū cacūñarī corore ne pusa, ti wiire witicoásupū cū nīcārī cabūncūmiatacu pūame. Diore basapeori, cū ya wiipū acoásupū yua. ²⁶Bairo cū caátō īñarā, nipetiro camasā tūgoña acuari, atore bairo īno tore:

—Ago tame, ¿diwatoa ūno tore bairo caroa majūrē marī īñarī? Marī īñapū. ¡Camasī niñami Dios! —quī basapeoyuparā nipetirā.

Jesús llama a Leví

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷Cabero acoásupū Jesús tunu. Bairo ácú, Leví cawāmecūcure quīñajoyupū. Mai, Leví pūame Roma* gobiernorē camasā yaye dinero impuesto* na caīrījērē jejobojari majōcū āñupū. Bairi cū capaari aruapū cū caāno, quīñajoyupū Jesús Levíre. Bairo quīñajori bero, cūtu etaátí, atore bairo quīñupū:

—Jito, yu bapacusa.

²⁸Bairo cū caīrō tūgo, tocārōā jicoquei Leví pūame cū yaye paarique nipetirore cūcōā, Jesús mena bapacuti ácú acoásupū yua.

²⁹Nocārō bero Leví cū ya wiipū bose rūmū jūgo quēnoñupū. Bairo bairi ti rūmūrē cū ya wiipū capārā camasā āñuparā cū capiijoatana. Na mena macāāna jicārā Leví ūna, gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā āñuparā. Na ūna Jesujāā mena ūga bapacūsuparā. ³⁰Bairo na caugabapacutore īñarā yua, fariseo majā pūame na ī tutiyuparā Jesús cū cabuerārē. Na yarā, Moisés cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena atore bairo na ī tutiyuparā:

—¿Nopēī dinero jejori majā mena, bairi aperā roro caāna mena mujāā etiuga bapacutiayati? Roro mujāā átiya —na ī tutiyuparā fariseojāā Jesús cū cabuerārē.

³¹Bairo na catutiro tūgo, bairo na īñupū Jesús:

—Ūcotiri majōcure bairo yu āniña ati wiire. Ūcotiri majōcū ápériyami cacatirā na caāni wiiripūre. Ciararā na caāni wiiri jetore etanucūñami, na ūcoti etau. Bairi ānoa mena yu āniña. Na carorije riayere bairo caānierē netōōū ácu yu atīrapū. ³²Tocēcna, yu apū ati yerapūre. “Caroarā marī

āniña,” caītorārē na yu macācētīña. Aperā, “Carorije wapa marī buicutiya,” caītūgoña yapapuarā roquere na macāūacú yu apú, na yeri wasoáto, ī — na ī quetibujuyupu Jesús fariseojāārē.

La cuestión del ayuno
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Cabero Jesure qūī jēniñañuparā tunu to macāāna camasā:

—Ūgarique betiri Dios jetore cū jēninucūñama Juan cū cabuerā. Fariseo majā na cabuerā tore bairo átiyama na cūā. Mu cabuerā puame áperiyama. ¿Nopēirā na ūgarique betietinucūñati? —qūī jēniñañuparā to macāāna Jesure.

³⁴⁻³⁵ Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Caroaro yu caātiere mujāā tūgomasiētīña. Caūmu cawāmojiyapaure bairo yu āniña. Cū yarārē bairo niñama yu cabuerā. Caūmu cū cawāmojiyari rūmūrē cū yarā nipetirā ūgayama paio, cū mena useanirī āna. Ti rūmūrē auatāmuoetiayama. Caūmu cū cawāmojiyaro bero roquere, cū yarā caborā ūgarique betiri Diore cū tūgoñajēni nūbuebujiorāma tunu. Narē bairo jāā āniña. Bairi yu mena āna, yu cabuerā auatāmuoetigarāma. Yu camano roquere auatāmuoebujiorāma —na ī quetibujuyupu Jesús fariseo majārē.

³⁶ Ī yaparo, “Yu yaye cawāma quetire cabucu macāājē mena tūgousa masīā maniña,” ĩgu, atore bairi wāme na ĩcōña quetibujunemoñupū Jesús tunu:

—Cabucuro jutirore cawori opere seruetiyama camasā camasirā jutiro cawāma asero carugaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro. Cose, ti aserore bopo na caáto, rūgagaro. Rūgari tūgāwonemogaro

paijāñurō cawāma asero puame cabucuro jutirore. ³⁷ Tunu bairoa use oco cawāma qūēnoyaparoriquere piojāētīnucūñama camasā cabucu poa waibucu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capāmūrōī. Ti poa macāājē yasigaro. ³⁸ Bairi use ocore cawāma qūēnoyaparoriquere piojānucūñama camasā cawāma poa mena. ³⁹ Tunu bairoa use oco cabucure caetiatana ni ūcū jīcāē cawāmarē boecumi. Cū puame, “Use oco cabucu jeto yu ñuña,” ĩ tūgoñañami —na ī quetibujuyupu Jesús fariseo majārē.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 ¹ Cabero judío majā na cayerijārī rūmu caño Jesujāā netōásuparā weseripū. Bairo netōáná, Jesús cū cabuerā puame queyari trigo* apeacarē cacatirijerea peenerī bure ūgajūgoyuparā. Bairo na caáto, fariseo* majā puame na ĩñañuparā. ² Bairo na caáto ĩña yua, atore bairo na ī tutiyuparā:

—¿Nopēirā ati rūmu ūnorē paariquere bairo mujāā átiyati? Ati rūmu ūnorē caápericōāpee niña mujāā caátie ūnierē —na ī tutiyuparā fariseo majā Jesús cū cabuerārē.

³ Bairo na caītutiro tūgo, atore bairo na ĩñupū Jesús:

—David ānacū queyamiácú, ¿cū caátajere na caquetibujucūrīqūērē mujāā ĩñaetinucūñati Dios ya tutipū? Mujāā ĩñanucūrā. ⁴ Bairo baiyuparo: David puame jāāetayupu Dios ya wiire cū ūmua mena. Ūgariquere macāārā jāāetayuparā. Bairi pan āñuparō, caroa Dios yaye majū na caicūrīqūē jeto. Tie pāārē sacerdote* majā jetore na ūgarotiyupu Moisés ānacū. Bairo

sacerdote majā jeto na caugarije caānimitacūārē, tie pāārē ūgari bero, cū ūmuarē na batonuñupū David —na iñupū Jesús.

⁵Tunu na ĩnemoñupū Jesús fariseo majārē:

—Yū, Camasā Jūgocū ānirī yū átirtomasīna yerijāricā rūmū cūārē camasā caroare na caātianipeere —na ĩ quetibujuyupū Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶Ape rūmū caāno tunu judío majā na cayerijārī rūmū caetaro ĩna, jāāetayupū Jesús ĩubuerica wiipū. Bairo jāāeta, na buejūgoyupū. Topū āñupū jīcāū cariape nūgōā caricábūricū. ⁷Mai, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, bairi fariseo majā mena Jesús cū caātigarijere caroaro qūīna usayuparā, na quetiuparārē busujāgarā. “¿Yerijāricā rūmurēā cū catiouāti caricábūre?” ĩ tūgoñañuparā. ⁸Jesús masijāñuñupū na catūgoñarījērē. Bairo masīmicūā, atore bairo qūīñupū caricábūre:

—Tiaya. Ato yū tūpū asā.

Bairo cū caīrō tūgo, wāmunucā, cū tūpū etanucā etayupū. ⁹Bairo cū caetaro ĩna, atore bairo na ĩ jēniñañupū Jesús fariseojāārē:

—¿Nērē marī ānaati atī rūmurī ūnorē, camasā na cayerijārī rūmurīrē? ¿Cañurījērē marī ānaati, o carorije puamerē marī ānaati? Cañurījērē marī átigarā. Bopacooro cabairārē marī canetōrōrē boyami Dios —na iñupū Jesús fariseo majārē.

¹⁰Bairo na ĩ yaparo, nipetirārē na ĩna, atore bairo qūīñupū Jesús caricábūricure:

—Mū ricāre ĩpopya.

Bairo cū caīrō, caricábūricū puame cū caīrōrē bairo ásupū. Tocārōā

cū ricā ĩnucoasuparo yua. ¹¹Bairo cū caāto ĩnarā, fariseo majā puame asia netōcoasuparā Jesús mena. Bairo asia netōcōāti, atore bairo āmeo ĩ jēniñañuparā na majū: “¿Dope bairo marī ānaati, Jesure cū pajāgarā?” Cū tejāñuñuparā fariseo majā Jesure.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹²Ti rūmurīrā Diore jēnigū, ūtāū buipū acoásupū Jesús. Topū eta, ti nāmīrē Diore qūī jēniñubue busucoásupū. ¹³Bairo baibusueta, na piyupū Jesús cū cabueparārē. Bairo na caetaro ĩna, na beseypū puğa wāmo peti rūpore puğa pēnirō cānacāū majū. Bese yaparo yua, “Mujāā yū caquetibujerotijoparā mujāā ānigarā,” na iñupū. ¹⁴Bairi puğa wāmo peti rūpore puğa pēnirō cānacāū majū āñuparā Jesús cū caquetibujerotijoparā. Cajūgoye āñupū Simón. Simorēā qūīñupū tunu “Pedro”. Tunu cabero āñupū Pedro bai, Andrés cawāmecucū. Tunu cabero āñuparā Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵Mateo, Tomás, apei Santiago. Cū, Santiago, Alfeo macū āñupū. Tunu cabero āñupū apei Simón. Cū puame celotes* na caīrā mena macācū āñupū. ¹⁶Tunu cabero āñupū Judas, Santiago macū puame. Tunu cabero āñupū Judas Iscariote. Cū puame āñupū Jesure cañerotipū. Tocārōā niñama Jesús cū caquetibujerotijoparā, cū cabesericarā yua.

Jesús enseña a mucha gente

(Mt 4.23-25)

¹⁷Bairo Jesús na bese yaparo, buro bui caāniatacu ti burore cū cabuerā mena ruietayupū yua. Bairo cū caruiro, capārāā camasā qūīñacoteyuparā. Na, camasā nipetiropū caatātana

añuparā. Torena, Judea yepa macāāna, Jerusalén macā macāāna, capairiyatu macā macāāna, Tiro, Sidón na caĩrĩ macā macāāna cūā nipetiro añuparā. Jesús yaye quetire tūgogarā baiyuparā. Tunu bairoa, marĩ riayere cū netōóato, ĩrā baiyuparā. ¹⁸Bairo bairi Jesús pame wātĩ yeri pūna jūgori popiye cabairārē na netōōnupū. ¹⁹Bairo to macāāna cariyecunārē na catioyupu Jesús cū camasĩrĩjē mena. Bairi nipetiro camasā cū pāñagayuparā, marĩ cūārē cū catioáto, ĩrā.

La felicidad y la infelicidad

(Mt 5.1-12)

²⁰Cabero Jesús cū cabuerārē na ĩñamai, atore bairo na ĩñupū:

“Useanirĩ āña mujāā yu cabuerā. Capee apeye ũnierē cacūgoenārē bairo caāna nimirācūā, āmerē Dios cū carotimasĩrĩpau macāāna mujāā āniña.

²¹“Tunu bairoa auanucāmirācūā, cabero mujāā ũgayapigarā. Bairi useanirĩ āña.

“Tunu bairoa āmerē otimirācūā, cabero useanirĩ mujāā boyetigarā. Bairi useani āña.

²²⁻²³“Mujāā, yu yarā majū mujāā āniña. Yu yaye quetire catūgousarā mujāā āniña. Bairo catūgousarā mujāā caānoi, camasā aperā mujāārē tejāñuñama. ‘Jāā mena āmerĩcōāña,’ mujāārē ĩñama. ‘Moena mujāā āniña,’ mujāārē ĩñama. Tunu yu, Camasā Jūgocure, yu mujāā catūgousaroi, mujāārē busupaiyama. Tore bairo jeto ásupa na ñicūjāā profeta* majā ānana cūārē tirūmupure. Mujāārē tore bairo na caáto ĩnarā, mujāā useanijāñugarā. Dios mujāārē caroare cū cajopee pajāñurō nigaro. Jōbuiyu mujāā caetaro, paio nigaro mujāārē caroa cū cajopee. Bairo tiere tūgoñari useanirĩqūē mena bairoa ānicōā

ninucūña,” na ĩ quetibūjuyupu Jesús cū cabuerārē.

²⁴Ī yaparo, aperā cū yaye quetire cariape catūgogaenārē atore bairo na ĩñupū: “Mujāā capee apeyere cacūgorā roque caroaro mujāā āmerĩgarā. Ati yeparure caroaro ānimirācūā, cabero popiye mujāā netōgarā. ĩBopacooro mujāā tāmūogará!

²⁵“Tunu bairoa mujāā, ‘Ñe ũnie yu rusaetiya,’ caĩrā, ĩbopacooro mujāā tāmūogará mujāā cūā! Āmerē mujāā caborijere cūgomirācūā, cabero mujāā cūgoetigarā.

“Tunu mujāā, roro caĩboyetirā, ĩbopacooro mujāā tāmūogará mujāā cūā! Āmerē boyetimirācūā, cabero roro majū otiri mujāā yapapuagarā.

²⁶“Tunu bairoa mujāā, ati yepa macāāna nipetirā na caĩroaricarā ānimirācūā, ĩbopacooro mujāā tāmūogará mujāā cūā! Tirūmupure caānijūgoyaricarā cūā bairo átiyayupa profeta majā caĩtori majā ānanarē,” na ĩ quetibūjuyupu Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El amor a los enemigos

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷Bairo ĩ quetibūju yaparo, na ĩñupū tunu: “Bairāpua mujāā, yu yaye quetire catūgousarā pame atore bairo mujāā caátore yu boya: Mujāā pesuare na mairotiya. Rorije na āmeo ápericōāña. Caroa roquere na ása. ²⁸Roro mujāārē caĩrārē, ‘Caroare cū joáto Dios mujāārē,’ na ĩña. Tunu bairoa mujāārē popiye mujāā baio joroque caánarē na jēnibojaya Diopure. ²⁹Tunu ni jĩcāū ũcū mujāā wasoponarē cū capaata, ape nugōā cūārē cū ĩñotaeticōāña. Tunu bairoa apei mujāā pesu pame mujāā jutiro cabui macāātōrē cū caēmaata, mujāā camisa cūārē maieticōāña. ³⁰Tunu apei cū cajēniata, cū

cabopacarijere cū nuniña. Tunu bairoa mujãã cacūgorijere caẽmau cūãrẽ, ‘Jãã tunuõña,’ qũĩẽtĩcõãña. ³¹Aperã mujããrẽ caroaro na canucũbugoro mujãã boya. Toreã bairo na cūãrẽ mujãã canucũbugoro ñuña.

³²“Mujããrẽ camairã jetore mujãã caãmeo maiata, ¿ñe ùnie caroare mujãã ãmeo átiyati? Tore bairo átinucũñama Dios yaye quetire catũgousaena cūã. Narẽ camairã jetore na mainucũñama. Torena, mujãã Dios yarã ãnirĩ, mujããrẽ cateerã cūãrẽ na mairotiya. ³³Tunu bairoa mujããrẽ caroaro caãna jetore caroaro mujãã caápata, ¿ñe ùnie caroare mujãã átiyati? Tore bairo átinucũñama Dios yaye quetire catũgousaena cūã. Narẽ caroaro caãna jetore caroaro na átinucũñama. Bairi mujãã, Dios yarã ãnirĩ mujããrẽ carorije caãna cūãrẽ caroaro na átirotiya. ³⁴Tunu bairoa mujããrẽ catunuomasĩrã jetore mujãã cawasoata, ¿ñe ùnie caroare mujãã átiyati? Tore bairo átinucũñama Dios yaye quetire catũgousaena cūã. Narẽ nipetirã na cawasoriijere catunuomasĩrã jetore na wasonucũñama. Bairi mujãã, Dios yarã ãnirĩ mujããrẽ catunuomasĩena cūãrẽ na rotijoya. ³⁵Bairi yu yarã, mujãã pesuare na maiña. Caroaro na átirotiya. Na wasoya mujãã cacūgorijere. ‘Marĩ tunuomasĩenama,’ ĩ tũgoñaeticõãña. Bairo mujãã caápata, mujãã cawapatapee paio nigaro. Caroaro mujãã caãtie wapa jũgori paio nigaro. Dios puame nipetirãrẽ caĩñamai niñami. ‘Yu mena mu ñujãñuña,’ caĩena, bairi rorije caãna cūãrẽ na ĩnamaiñami Dios. Bairi cū pũnaa, nipetirã netõõrõ carotimasĩ pũnaa majũ mujãã ãnigarã, bairo mujãã caápata. ³⁶Marĩ Pacu Dios camasãrẽ cū caĩñamairõrẽã bairo

mujãã cūã mujãã yarãrẽ na ĩnamaiña,” na ĩ quetibũjuyuru Jesús cãtu catũgorã etarãrẽ.

No juzguen a otros

(Mt 7.1-5)

³⁷Bairo ĩ quetibũju yaparo, na ĩñupũ tunu: “Aperã noo na caãtiãnierẽ roro busupaieticõãña, mujããrẽ bairo Dios cūã mujãã caãtiere, ‘Roro átiyama,’ cū caĩẽtĩparore bairo ĩrã. Tunu bairoa camasãrẽ, ‘Carorã mujãã ãniña,’ na ĩẽtĩcõãña, mujããrẽ bairo Dios cūã, ‘Carorã mujãã ãniña,’ mujããrẽ cū caĩẽtĩparore bairo ĩrã. Caroaro ása. Apeã roro mujããrẽ na caãtiere masiritiya. Bairo mujãã caápata, Dios cūã roro mujãã caãtiere masiriyobojagumi. Mujããrẽ netõõgumi yua. ³⁸Tunu aperã na cabopacarijere na joya. Bairo mujãã caápata, caroare mujãã jogumi Dios cūã. Petoaca cabopacarãrẽ mujãã cajoata, petoaca mujãã juátigumi. Netõjãñurõ mujãã cajoata, netõjãñurõ mujãã juátigumi. Aperãrẽ mujãã cajuátato cãrõ mujãã juátigumi Dios,” na ĩ quetibũjuyuru Jesús.

³⁹Ī quetibũju yaparo, ape wãme na ĩ cõñañupũ tunu: “Ni jĩcãũ ùcũ cacaapee mácũ puame, apeĩ cū bapare cacaapee mácũrẽ, ‘Mu yu jũgogu,’ cū caĩata, ñuetõ. Na, pugarãpu operu rocajãcõãbujiorãma. ⁴⁰Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ bueri majõcu, cũrẽ cabueĩ netõõrõ masĩẽtĩñami. Bairo masĩpeyoeticũã, cabero roquere masĩpeyocpu, cũrẽã bairo masĩgumi,” na ĩñupũ Jesús.

⁴¹⁻⁴²“Tunu bairoa jĩcãũ caũmu cū baire, ‘Mu caapeapu pũrõãcã jãñaña. Yu nerocapa,’ quĩñupũ. Bairo quĩmicũã, cū puame tatu majũ cũgocõãñami cū caapeapu. Tore bairo baiyami jĩcãũ ùcũ paio roro caãtacu cū cūã petoaca

roro caátacure, ‘Roro m̄ baiya,’ cū cū caĩbusupaiaata. ¡Caĩtopairā mujāā āniña! Torena, mujāā puame roque rejūgoya mujāā carorijere. Bairo átiri bero roque, mujāā quetibujū masĩgarā aperārē rorije na caátiere,” na ĩ quetibujuyupū Jesús.

El árbol se conoce por su fruto

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Ī quetibujū yaparo, na ĩnupū tunu: “Yucu, caroū puame carorijere ríacaperiya. Tunu bairoa apei yucu caroricu caroare ríacaperiya. ⁴⁴Tocānacā yucu caríacacutiire ūgarā, tiire marĩ masiña. Tunu marĩ caugarije, higuera* na caĩrijērē marĩ jeetiya pota yucupū. Tunu bairoa use cūārē marĩ jeetiya pota wopū. ⁴⁵Torea bairo camasā caroarā na yeripū caroaro tūgoñañama. Bairi caroaro busuyama. Aperā carorā na yeripū roro tūgoñañama. Bairi roro busuyama. Marĩ yeri marĩ catūgoñamasĩrĩjēpu cañoi, marĩ busunucũña,” na ĩ quetibujuyupū Jesús.

Las dos bases

(Mt 7.24-27)

⁴⁶Ī quetibujū yaparo, na ĩnemoñupū tunu: “Mujāā yu yaye quetire átigaetimirācūā, ĩnopēĩrā, ‘Jāā Quetiupau,’ yure mujāā ĩñati? ⁴⁷Āmerē ape wāme ĩcōnarĩ mujāārē yu quetibujugū camasĩ cū cabairijere. Ni ũcū yutu caetau, yu yaye quetire tūgori, cabero yu caĩrōrē bairo caacu atore bairo niñami: ⁴⁸Tutuari wiire caqūēnoūrē bairo camasĩ niñami. Cū puame pupea yeseari cū wii botare ūtā buire nūcōñupū. Bairi cabero ría putaro, oco puame ti wiipū etayuparo. Bairo ti wiire butiuro to cajabemiatacūārē, ti wii puame toa nicōñuparō, usuro cū caqūēnorĩcā

wii ānirĩ. ⁴⁹Tunu bairoa apei cūā yu yaye quetire tūgoaetiri, yu caĩrōrē bairo caapei atore bairo niñami: Tutuaeti wiire caqūēnoūrē bairo caacū niñami. Cū puame ūtā bui mee cū wii botare nūcōñupū. Paputiropu cū wiire qūēnoñupū. Bairi cabero ría putaro, oco puame ti wiipū etayuparo. Bairo eta, ti wiire butiuro to cajaberoi yua, ti wii puame pecoasuparo. Ūsuetō cū caqūēnorĩcā wii ānirĩ ñee mano ñapeticoasuparo,” na ĩ quetibujuyupū Jesús.

Jesús sana al criado de un oficial romano

(Mt 8.5-13)

7 ¹Bairo camasārē na ĩ quetibujū yaparo yua, acoásupū Jesús Capernaum na caĩrĩ macāpū. ²Mai, ti yeparū āñupū jicāū, romano* soldaua* quetiupau capitán.* Cū puame capaabojarĩ majōcure cūgoypū, cū camai majūrē. Ti watoare rijaññupū cū capaabojarĩ majōcu puame. Ríacépu baiyupū. ³Bairo butiuro majū cū cariaroi yua, tūgoypū quetiupau capitán ti yepare Jesús cū caetarijere. Bairo tiere tūgo yua, jicāārē judío majā cabutoa camasĩrārē na piiroti joyupū Jesure. “Tāmurĩ yu yaure cū catiou apáro,” na ĩ piiroti joyupū. ⁴⁻⁵Bairi yua, Jesutu etarā, tutuaro mena qūĩnuparā:

—Quetiupau capitán, jāārē cajou caroū niñami. Marĩrē, judío majārē marĩ nūcūbugoyami. Jāā cañubueri wiire qūēnorotibojawĩ. Bairi m̄ cajuáto boya. Jito tāmurĩ jāā mena — qūĩnuparā cabutoa camasĩrā Jesure.

⁶Bairo na caĩrō tūgo, “Jau,” ĩ, na mena ásúpu Jesús. Bairo quetiupau capitán ya wiipū na caetaparo jūgoye, aperā cū mena macāñnarē na joyupū tunu Jesús tūpu quetiupau capitán

puame. Atore bairo na í rotijoyupũ Jesure: “Mu, caanimajũũ mu añiña. Yu puame roque murẽ bairo yu baietiya. Bairi yu ya wiire mu cajããrõ ñuetõ. ⁷Bairi yu majũ mu yu macãũ áperiarũ. Bairi torua ácũ, cũ catiáto, í joya. Bairo mu caĩrõ, caticoagumi yu yaũ. ⁸Yu netõjãñurõ carotirã na carotiricu yu añiña. Tunu bairoa yu cãã quetiupau añirĩ yu ñmuarẽ na yu rotimasĩnucũña. Bairi ‘Tiaya,’ yu caĩrõ, jicoquei atĩnucũñama. Tunu ‘Ánaja,’ yu caĩrõ, jicoquei ánucũñama. Tunu ‘Bairo ása,’ yu paabojari majãrẽ yu caĩrõ, jicoquei yu caĩrõrẽ bairo átinucũñama,” na í rotijoyupũ quetiupau capitán Jesure.

⁹Bairo na caĩrĩjẽrẽ tũgo, Jesús puame tũgoacũacoasupũ. Bairi cũrẽ caũsarãrẽ na ãmejore ñña, atore bairo na ññupũ:

—Mujããrẽ cariape ñña: Ato Israel yepa macããna jĩcãũ ñcũ cũrẽ bairo yu mena catũgoñatutuauere yu bócaetañaẽtĩña. Cũ puame tũgoña tutuajãñuñami Dios cũ carotimasĩrĩjẽrẽ —na ññupũ Jesús cũ bero caũsarãrẽ.

¹⁰Bairo cabero quetiupau capitán cũ cajoatana wiipure tunueta ãna, paabojari majõcũ cacatipure cũ etayuparã yua.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹Jesús puame atie bero ásũpu tunu Naín cawãmecuti macãpũ. Cũ mena bapacutiásuparã cũ cabuerã. Aperã capããrã camasã cãã na bero usayuparã. ¹²Bairo ti macãtu na caetaripau Jesús puame ññajoyupũ capããrã camasã ti macã, cawitiánãrẽ. Na puame cabaiyasiatacure cũ yaránã, cũ neásuparã. Cabaiyasiatacũ puame jĩcãũã ãñupũ cawapearico macũ.

¹³Bairo Jesús cawapearicore ññau, cõ ññamaiñupũ. Bairi atore bairo cõ ññupũ:

—Yu yao, otieticõãña.

¹⁴Bairo í yaparo, ti masã potire etanucã, pãñañupũ. Bairo cũ caáto, ti potire caneatana puame tuanucãñuparã. Bairo na cabairo, cariacoatacure qũĩñupũ Jesús:

—Cawãmau, tũgoya yu caĩrĩjẽ. Murẽ ñña: iWãmũnucãña! —quĩñupũ Jesús cariacoatacure.

¹⁵Bairo cũ caĩrõ, cariacoamiatacũ puame jicoquei cati wãmũnumũñupũ yua. Baicõã, busujũgoyupũ. Bairo cũ cabairo ñña, Jesús puame cũ joyupũ cũ pacopure. ¹⁶Bairo Jesús cũ caátijẽñorĩjẽrẽ ññarã, nipetiro camasã butiro uwiyuparã. Tunu Diore qũĩ basapeoyuparã:

—Profeta* carou cañuu majũ marĩtu etayami.

Tunu atore bairo í basapeoyuparã:

—Dios cũ yarãrẽ juátinemoçu marĩtu etayami —í basapeoyuparã Jesús cũ caáto caĩñaatana.

¹⁷Bairo ti yepa, Judea yepa macããna, bairi ti yepa tũni macããna cãã nipetirã Jesús cũ caátiaatajere tũgopeticoasuparã.

Los enviados de Juan el Bautista (Mt 11.2-19)

¹⁸Juan cãã, presopũ na cacũrocaricu tũgoyupũ tie quetire. Cũ cabuerã puame cũ quetibujuyuparã. Bairi na mena macããnarẽ na piijoyupũ.

¹⁹“Jesure na jẽniñarã ápáro,” í, na piijoyupũ. “¿Cariapea Mesías* Dios cũ cajou majũ mu añiñati? ¿Cũ mee mu caãmata, apei puamerẽ jãã coterãati?’ qũĩ jẽniñarájã,” na ññupũ Juan cũ cabuerã pugarãrẽ. ²⁰Bairi cũ cabuerã cũ caĩrõrẽ bairo ásũparã Jesús tũpũ. Bairo cũ tũpũ eta yua, atore bairo quĩñuparã Jesure:

—Juan, camasãrẽ cabautizamiricũ* puame jãã joami. Murẽ jãã

jēniñarotiami: “¿Cariapea, Mesías, Dios cū cajou majū mu āniñati? Cū mee mu caāmata, ¿apei puamerē jāā coterāati?” —qūi jēniñañuparā Juan cū cajoatana Jesure.

²¹ Mai, na cajēniñaparo jūgoyeaca, Jesús puame capāārā camasārē na catioyupū. Cariayecunarē, bairi popiye cabairā cūārē, bairi wātī yeri pūna cacāgorā cūārē, nipetirārē na catioyupū. Tunu bairoa cacaapee iñamasiēna cūārē na catioyupū Jesús. ²² Bairi Juan cū cabuerā na cajēniñarō, atore bairo na iñupū:

—Iñañijate mujāā majū yu caātiatajere. Tere Juarē cū quetibujurájá. Yu camasirījē jūgori caīñamasiētāna merē iñamasiñama. Tunu caāmasiētāna cūā merē ámasiñama. Carupau boaatana cūā merē caticoayama. Catūgoetana cūā merē tūgomasīñama. Tunu cabaiyasiatana cūā merē caticoayama. Tunu cabopacarā cūā caroa queti tūgoyama Dios narē cū canetōrijērē. Tere cū quetibujurájá. ²³ Tunu bairoa mujāārē ñiña: iUSeanirī niñama camasā yu mena catūgoñatutujānaena puame! —na ī joyupū Jesús, Juan cū cabuerārē.

²⁴ Bairo Juan cū cajoatāna na caátó iña, to macāāna capāārā camasārē na quetibuju jūgoyupū Jesús, Juan cū cabairiquere. Atope bairo na iñupū: “¿Nopēirā desierto* cayucumanopū mujāā ásúpari? ¿Jicāū yeruacaca, wīnoī cayuguiricucacarē iñagarā, topū mujāā ásúpari?

²⁵ ¿O caūmu, caroa jutii cajāñaurē qūiñagarā, topū mujāā ásúpari? Mujāā baiesupa. Camasā caroa jutii cajāñarā puame caroa wiiripū, quetiuparā ya wiiripū āniñama. Desierto cayucumanopū etaetiyama na ūna. ²⁶ ¿O profetare* qūiñagarā,

topū mujāā ásúpari? Bairoa mujāā baiyupa. Cariape mujāārē ñiña: Mujāā puame, ‘Profeta ācūmi Juan,’ mujāā caītūgoñamiatacūārē, Juan profeta netōōjāñurō caānimajūū niñami. ²⁷ Cūā niñami Dios yaye quetibujurica tutipū na cawoatujūgoyecutacu majū. Atope bairo ti tutipū ī quetibujuyayupi Dios cū macūrē, Juan cū cabaipeere:

‘Mu, yu cajopau, ti yeparū mu cabuiaparo jūgoye, apeire cū yu qūēnoroti jojūgogu.

Camasā mu yaye quetire na tūgousaáto ī, apeire yu qūēnoroti jojūgogu.’

ī quetibujuyayupi Dios Juan cū cabaipeere.

²⁸ Cariape mujāārē ñiña: Ni jicāū ūcū ati yeparū cabuiaricu Juan netōō caquetibujunetōōmasī maami. Baiṗua, Dios cū carotimasirīpau macāācū puame nipetirā netōō cabūgoro macāācū ānamicūā, ape rūmupū roquere Juan netōō masīcōāgūmi.

²⁹ “Bairo cū caīrō tūgo, nipetiro camasā Juan cū cabautizaricarā puame Diore qūīroayuparā. Gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā cūā qūīroayuparā. ‘Torecu, marī Pacu Dios caroaro cariape átinucūñami,’ qūi tūgoña masīñuparā Dios cū caātiere. ³⁰ Aperā fariseo* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cajūgobueri majā puame roque Juan cū cabautizarijere boesuparā. Bairo boena, Dios narē cū cajuátigamirījērē butioro iñateyuparā,” na ī quetibujuyupū Jesús.

³¹ Cū puame masīcōāñupū na catūgoñarījērē. Bairi atore bairo na iñupū: “¿Dope bairo mujāā, ati yutea macāāna mujāā ūnarē ñicuti? ¿Noa ūnarē bairo mujāā ānicuti? ³² Cawīmarārē bairo mujāā āniña. Cawīmarā puame camasā na caneñaporipau ūno plazapū* eperā,

awajari atore bairo ī joyama na baparārē: ‘Jāā catōrōā putiro mujāā basaetiapū. Tunu bairoa jāā caotiro cūārē, jāā mujāā otinemoetiapū,’ ī joyama cawīmarā na baparārē. Narē bairo mujāā āniña cayugaena majū. ³³Tūgopeoya mai. Yu jūgoye etayupi Juan, camasārē na bautizaū etaū. Cū puame pan ūgaesupu. Tunu ūse oco cūārē etietinucūñupū. Bairo cū cabairijere īnarā, mujāā puame, ‘Wātī yeri pūna cacūgon ācūmi. Cū marī tūgoetiroa,’ mujāā īñupā Juarē. ³⁴Bairi Juan bero yu, Camasā Jūgocū, yu etaū. Yu puame camasā mena yu ūganucūña. Na mena yu etinucūña. Bairo yu cabairijere īnarā, mujāā puame, ‘Ūgapacajāñuñami. Ūse oco cūārē etipacajāñuñami. Carorā mena bapacūtiyami. Tunu bairoa Roma* macāācū gobiernorē camasā yaye dinerore cajejobojari majā mena bapacūtiyami. Bairi carōū ācūmi. Cū marī tūgoetiroa cū cūārē,’ yu mujāā īnucūña. ³⁵Baipua, Dios puame cū camasīrījērē camasārē na āti īñoñami cū mena catūgoñatutuarā caroaro na caātie jūgori,” na īñupū Jesús.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶Cabero fariseo majā mena macāācū jīcāū, Simón cawāmecucū Jesure qūñupū: “Jito, marī ūgaāto yu ya wiipū.” Jesús puame cū cairō tūgo, “Jau,” ī, cū ya wiipū ásúpu. Topū eta, ti wiire jāā, cū mesapu etanumuñupū. ³⁷Mai, ti macāpu āñupō carōmio roro caāco. Cō puame tūgoyupo Jesús fariseo ya wiipū cū caugau etaro. Bairo tiere tūgo, ti wiipū ásúpo cō cūā. Caroarūcapū cajūtīñurījērē cūgori ti wiipū ásúpo. ³⁸Bairo ti wiire jāāeta, Jesús rupori tūpu ruiyupo. Bairo rui, otiyupo. Bairo cō caotiro, cō yaco oco puame cū rūporipū etayuparo.

Bairo cabairo īña, cō poa mena cō caapee ocore pareyupo. Bairo pare yaparo, Jesure cū nūcūbugori cū rūporire ūpūñupō. Ūpū yaparo, caroa cajutiñurījē, cō cajeatajere cū rūporire piopeoyupo yua. ³⁹Bairi fariseo ti wii upū puame bairo cō caāto īña, atore bairo ī tūgoñañupū: “Jesús, cariapea Dios yau profeta cū caāmata, atio carōmio cō caātiānierē masībujoumi. ‘Yure capāñao, rorije caāco niñamo,’ ī masībujoumi, Jesús profeta cū caāmata,” ī tūgoñañupū fariseo, ti wii upū puame. ⁴⁰Jesús puame masīcōañupū cū caītūgoñarījērē. Bairi atore bairo qūñupū:

—Simón, jīcā wāme mū ñigaya.

Bairo cū cairō tūgo, “Jau, īña,” qūñupū.

⁴¹Bairi Jesús puame atore bairo qūñ quetibūjuyupu Simorē:

—Caūmua pugarā dinerore cawapamorā āñuparā. Jīcāū pajjāñurō, quinientos denario* moneda tiiri majū wapamoñupū. Apei puame petoaca cincuenta denario moneda tiiri majū wapamoñupū. ⁴²Na, pugarāpu tie dinerore tunuo masīsuparā. Bairi na cawapamou puame bopacooro na īnarī, “Nugaro. Mujāā cawapamorījērē yu masiritigu,” na īñupū yua. Bairi, ¿ni puame cūrē cū mainetōcuti? —qūñ jēniñañupū Jesús fariseore.

⁴³Bairo cū caījēniñarō tūgo, atore bairo qūñupū fariseo Jesure:

—Yura, pajjāñurō cawapamou puame butioro cū majjāñuñami —qūñupū.

Bairo cū cairō, “Cariape miña,” qūñupū Jesús puame.

⁴⁴Ī yaparo, carōmiorē āmejore īña, qūñupū Simorē:

—¿Atio carōmio cō caātiatajere miñaetiyati? Mū ya wii yu caetaro bero, yu mū oco joetiapū, yu rūporire yu cacosepeere. Bairo

mũ caápericōamiatacũārē, atio cō caapee oco mena yũ rũporire coseamo. Áticōã tunu, cō poa mena yũ rũporire pareamo. ⁴⁵Tunu bairoa mũ ya wii yũ caetaro, caroaro jēnirí yũ mũ ũpũetiapũ. Bairo mũ caápericōamiatacũārē, atio nũcũbugorique mena yũ rũporire ũpũ jānaētĩnamo.

⁴⁶“Tunu yũ rũpoare use oco aceite* mena mũ peoetiapũ. Bairo mũ caápericōamiatacũārē, atio caroa cajutiñurijērē yũ piopeoamo yũ rũporire. ⁴⁷Bairi mũrē ñiña: Atio yũre cō caátiroarije jũgori yũre butioro cō camairōrē áti ññoãmo. Bairi cō carorije wapa paio to cañimiatacũārē, tiere yũ masiriyoya. Baiũa, apeí petoaca cũ carorije wapare cũ camasiryoata, petoaca cũ camairijē cũārē áti ñnobujioñmi cūrē camasiryoare,” qũĩñupũ Jesús Simorē.

⁴⁸Qũĩ yaparo yua, atore bairo cō ññupũ Jesús carōmiorē:
—Yũ yao, mũ carorije wapare yũ masiriyoya.

⁴⁹Bairo cũ caĩrō tũgo, ti wii macããna, cũ mena caugari majã pũame ãmeo ññuparã na majũ:

—Bairo caĩ, ññamũ ũcũ cũ ãnicuti?

⁵⁰Bairo Jesús pũame na caĩrĩjērē masĩmicãã, carōmiorē cō ñnemoñupũ:

—Yũ mena mũ tũgoñatutuaya. Bairi mũrē yũ netōõña. Caroaro useanirĩqũē mena ácõja —cō ññupũ Jesús carōmiorē.

Mujeres que ayudaban a Jesús

8 ¹Cabero Jesús ãñesēãñupũ ape macããrĩpũ. Bairi tocãnacã macã, capairi macã, o õcã macããcã cũārē etau, to macããnarē na quetibũjuyupũ. Caroa queti, Dios cũ carotimasĩrĩpau caetarore na quetibũjuyupũ. Cũ cabuerã, pũga wãmo peti rũpore

pũga pēnirō cãnacãũ apóstolea* majã mena quetibũjũ ñesēãñupũ. ²Tunu carõmia, wãtĩ yeri pũnarē cacũgomiatana cũã cũ mena bapacũti ñesēãñuparã. Jesús pũame wãtĩ yeri pũnarē na acurewiyojoboyupũ. Jĩcãõ Jesús mena caácõ, María Magdalena wãmecusupo. Cõ pũame wãtĩ yeri pũnarē jĩcã wãmo peti pũga pēnirō majũ cacũgomiataco ãñupõ. ³Apeo, Juana cawãmecuco ãñupõ. Cõ pũame Cuza, Herodes ya wiire paari majãrē carotibojau ñumo ãñupõ, Juana pũame. Apeo, Susana cawãmecuco ãñupõ. Capããrã ãñuparã bairãpũa Jesús mena cañesēãrĩ majã rõmirĩ. Na cacũgorije mena Jesujããrē na juátinemoñuparã.

La parábola del sembrador

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴Cabero camasã capããrã, na yamacããpũ caatfatana Jesutere neña etayuparã, qũĩñagarã. Bairo na caneñaetaro ñña yua, na quetibũjũ jũgoyupũ Jesús. Oteriquere caoteire icõñarĩ atore bairo na ñ quetibũjuyupũ: ⁵“Jĩcã rũmũ ásupũ jĩcãũ caĩmũ cũ wesepũ, oteriquere otei ácũ. Topũ eta, cũ oteriquere wēbato otejũgoyupũ. Bairo caroaro cũ caotemiatacũārē, oterique jĩcã rupa ñãñuparõ maapũ. Bairo cabairoi, ti wããrē caãnetõrã camasã pũame oteriquere pea aboyuparã. Tunu bairoa minia ti rupare ñnarĩ, wũ ruiatĩ, ugarecõãñuparã maapũ cañaatarupare. ⁶Cabero cũ cawēbatoro, ape rupa ũtã yepapũ ñãñuparõ. Bairo tie oterique pũame pũtiatĩmii yua, yoaro mee riacoásuparo, ti yepa caoco mano jũgori yua. ⁷Cabero ape rupaa pota yucũ watoapũ ñãñuparõ. Cabero pota yucũ pũame butinetõrõ, tie oterique caroaro pũtimasĩēsuparo. Pota yucũ pũame otere butibiãcõãñuparõ.

⁸Cabero ape rupaa p̄ame caroa yepar̄ ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátō yua, tocānacā jatír̄ua cien rupa jeto rícac̄suparo,” na ĩ quetib̄juyup̄ Jesús.

Ī quetib̄ju yaparo, atore bairo na ĩnemoñup̄: “Mujāā caāmooc̄na mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetib̄juatajere t̄goāmewiyoya mujāā yerip̄,” na ĩñup̄, Jesús busurique tutuaro mena c̄tu caneñaetari majārē.

El porqué de las parábolas

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹Cabero Jesús c̄ cabuerā p̄ame q̄i jēñañuparā: “¿Dope ĩgaro to ĩñati caotei queti?” q̄iñuparā. ¹⁰Bairo na caĩrō t̄go, atore bairo na ĩ quetib̄juyup̄ Jesús: “Dios c̄ carotimasír̄ip̄ macāājērē tir̄um̄p̄ macāāna na cat̄goetajere mujāā roquere mujāā masĩōñami. Aperā tiere na camasír̄ōrē boetiyami. Torec̄, ape wāme ĩcōñarī na quetib̄ju rotiyami Dios. Na p̄ame cacaapee c̄gorā nimirāc̄ā, Dios c̄ caatiere ĩñamasiētĩñama. Tunu bairoa c̄ yaye quetire t̄gomirāc̄ā, tiere t̄gomasiētĩñama,” na ĩ quetib̄juyup̄ Jesús c̄ cabuerārē.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹Bairo ĩ quetib̄ju yaparo, atore bairo na ĩnemoñup̄ Jesús tunu c̄ cabuerārē: “Āmerē yua, mujāārē yu quetib̄ju caroaro ĩcōñarī camasārē yu caquetib̄juatajere. Caotei c̄ caoterije Dios yaye quetire bairo niña: ¹²Camasā jicāārā Dios yaye quetire t̄goyama. Bairo t̄gomirāc̄ā, t̄gomasiētĩñama. Dios

busuriquere na cat̄goatato beroaca, wātī p̄ame uwaro eta, jecōñami na camasĩbujoatajere. Minia na caw̄je ugaricarore bairo etanecōñami wātī, na camasĩbujoatajere, Dios busuriquere cariape na t̄goeticōāto, ĩ. Na canetōrōrē boetiyami wātī. Na p̄ame caotei c̄ caoterique maarp̄ cañaricā rupaare bairo niñama. ¹³Tunu aperā camasā Dios yaye quetire useanirō t̄go, jicoquei, ‘Jau,’ ĩñama. Bairo bomirāc̄ā, bair̄p̄ua na yerip̄ caroaro c̄ yuetiyama. Capútirije cancōmanajērē bairo niñama. Bairi wātī p̄ame, ‘Roro ása,’ c̄ caĩrō, yoaro mee jānañama Dios yaye quetire. Dios mena yoaro āmerĩñama. Naa, caotei c̄ caoterique ape rupaa t̄t̄ rupaa buip̄ cañaricā rupaare bairo niñama. ¹⁴Tunu aperā camasā Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na caĩrō bero, apeye ũnie p̄amerē butiōro t̄goña macāñama. Ati yepa macāājē wapatarique ũnierē, bairi caroaro na cañigarije c̄ārē t̄goñañama butiōro. Bairi Dios busuriquere t̄goña masiriticōñama. Caroaro cañarē bairo na caāperoi, carica butimasiētĩērē bairo niñama. Bairi naa, caotei c̄ caoterique ape rupaa pota watoarp̄ cañaricā rupaare bairo niñama. ¹⁵Bair̄p̄ua, aperā roque Dios yaye quetire useanirō t̄goyama. Na yeri p̄nap̄ cariape t̄gopeori, tiere t̄gousayama. Bairi Dios mena tutuaro niñama. C̄ yaye quetire jānaētĩñama. Capee caroare átinuc̄ñama. Caotei c̄ caoterique ape rupaa, caroa yepar̄ cañaricā rupaare bairo niñama. Bairi capee carícac̄utac̄ure bairo niñama yua,” na ĩ quetib̄juyup̄ Jesús c̄ cabuerārē.

La parábola de la lámpara

(Mr 4.21-25)

¹⁶Ī yaparo, atore bairo na ĩ quetib̄junemoñup̄ Jesús

tunu: “Ni ūcū jīcāū jīñaworiquere bŭgacūētīnucūñami jotu rocapū. Cama rocapū cūārē cūētīñami. Jōbuiṗu roque cūnucūñami, camasā nipetiro cajāāetarā na caññamasīparore bairo ī. ¹⁷Na cajīñaworipau nipetiro baugaro caññamaniataje. Torea bairo ape rūmṗu camasā nipetiro āme camasā manierē masīpeticoagarāma.

¹⁸“Bairi yu caquetibujurijere mŭjāā catūgopeoata, Dios puame mŭjāārē masīōnemogūmi tunu yu caquetibujurijere. Bairo tūgomirācūā, petoaca mŭjāā catūgopeoata roque, cabero mŭjāā camasīmiatajere mŭjāā masiriticōāgarā. Bairi caroaro cariape tūgopeoya,” na ī quetibujuyurū Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹Bairo cū caīquetibujuro bero, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topu etayuparā. Bairo camasā capāārā Jesús tṗu na cañnoi, na yau tṗure eta āmasīēsuparā. Bairi Jesús cū cañni wii macāṗu cū cotenucūñuparā. ²⁰Bairo macāṗu na cacotenucūrō, Jesutu macāācū jīcāū bairo qūñupū Jesure: —Mu paco, mu bairā mu macāuparā. Macāṗua murē coterā átiuparā — qūñupū jīcāū Jesure.

²¹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús to macāānarē:

—Noa ūna Dios yaye quetire catūgousarā puame niñama yu pacore bairo cañna, bairi yu bairārē bairo cañna —na īñupū Jesús to macāānarē.

Jesús calma el viento y las olas

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²²Jīcā rūmṗu Jesús cū cabuerā mena cūmua capairicapū ájāāñupū. Bairo ájāā yua, atore bairo na īñupū:

—Jito, ati ūtabucura ape nŭgōāṗu marī pēña átōca.

Bairo cū caīrō bero, pēñacoásuparā.

²³Bairo na caátó yua, wīno paio papu átījūgoyuparo. Bairo capapuro, ocoturi paio atījabejāāñuparō, cūmua ruagari tūñipū yua. Mai, Jesús puame cāñijāācoasupū. ²⁴Bairo cū cabairoi, cū cabuerā puame cū wācōñuparā. Cū wācōrī atore bairo qūñuparā Jesure: —iJāārē cabuei, ruarā marī baiya! iYasirā marī baiya! —qūñuparā.

Bairo na caīrō tūgowācā, wāmṗnucāñupū Jesús. Wāmṗnucā, wīnorē jānarotiyupū. Tunu bairoa oco turiri cūārē jānarotiyupū. Bairo cū caīrō, jicoquei jānacoasuparo yua. ²⁵Cabero atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—¿Dios mena mŭjāā tūgoña tutuaetiayati? —na īñupū.

Cū cabuerā puame cū caátó īña acnacoasuparā. Bairi atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—Ago tame, inocārō majū cū masīñati Jesús! Wīno, ocoturi cūā cū tūgocōāña —īñuparā, Jesús cū camasīrījērē īñarī.

El endemoniado de Gerasa

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶Cabero ti ūtabucura ape nŭgōāṗu pēña etayuparā Jesujāā. Galilea yepa jīāme, Gerasa cawāmecutopu etayuparā. ²⁷⁻²⁹Bairo eta yua, maanucāñupū Jesús. Bairo cū camaa nucārō, caūmṗu jīcāū, wātī yeri pūna cacūgoṗu puame cū atu etayupū. Mai, caūmṗu puame yoaro jutii mácū niñesēāñupū. Wiipū āmeñupū. Ūtā wiiripū roque camasārē na carericaropu niñesēāñupū. Tunu wātī yeri pūna cūrē cū caāno jūgori nairō mecūnucūñupū. Bairi camasā puame cū ñesēā rotietimiñuparā. Cū wāmōrīrē, bairi cū rupori cūārē āṗōā wēērī mena cū jiyancūmīñuparā. Bairo

na caátimiatacūārē, cū p̄ame āpōā wēērīrē tūgājure recoanucūñupū. Bairo áticōā, camasā manop̄u rutiñesēācōā nucūñupū. Bairo bai, ti r̄m̄m̄ Jesús t̄p̄u eta, r̄p̄opaturi mena etanumurī Jesure q̄ūi awajayup̄u. Mai, Jesús p̄ame atore bairo q̄ūiñupū wātī yeri p̄unarē:

—Wātī, ijicoquei cū witi áćúja!
—q̄ūiñupū.

Bairo cū caīrō tūgo, wātī yeri p̄una cacūgou p̄ame, Jesure q̄ūi awajayup̄u:

—iM̄u, Dios, jōbui macāācū macū, m̄u āniña! ĩÑerē m̄u ácuati yature? iPopiye yu cabaipere ápericōāña! — butioro q̄ūiñupū.

³⁰⁻³¹ Bairo cū caīrō tūgo, q̄ūi jēniñañupū Jesús wātī yeri p̄unarē:

—ĳNam̄u m̄u wāmecutiyati?

Bairo cū caīrō tūgo, q̄ūiñupū wātī yeri p̄una Jesure:

—Jāā, capāārā jāā niña. Bairi yu wāme, Legión* yu āniña. iJāārē aperop̄u, popiye bairicarop̄u jāā m̄u joepa! —butioro q̄ūiñupū wātī yeri p̄una Jesure.

³² Mai, totu ūtāñup̄u capāārā yesea nuricārā ūgarā ásuparā. Bairo na caugaāno, wātī yeri p̄una p̄ame atore bairo butioro q̄ūiñuparā Jesure:

—iYeseapure jāārē jāárotiya! Nap̄ure jāā jāāgarā —butioro q̄ūiñuparā.

Bairo na caīrō tūgo, “Jau, top̄u ánaja toroque,” na iñupū Jesús, na ároti yua. ³³ Bairo cū caīrō, wātī yeri p̄una p̄ame caūmurē cū witipeticoásúparā. Yeseapure jāārásúparā. Bairo yeseare na cajāārīpau yua, yesea ūtāñi bui caānimitana p̄ame mecūrā utabuc̄urap̄u ature ñañuacoásúparā. Bairi yua, ruapeticoásúparā yesea p̄ame.

³⁴ Bairo na cabairo iña, yeseare cacotemiatana p̄ame acuari acoásúparā. Macāp̄u etacoasuparā.

Top̄u na quetibujuyuparā nipetiro yesea na cabaiatajere. Macā t̄ñi macāāna cūārē na quetibujuyuparā.

³⁵ Bairo tie tūgori camasā p̄ame iñarásúparā cabaiatajere. Bairo top̄u etarā, q̄ūiña acuacoasuparā capāārā wātī yeri p̄unarē cacūgomiatacure. Cū p̄ame jutii jāñari, caroaro tūgoñariq̄ūē mena ruiyup̄u. Bairi dope bairo cū cabaiatajere masiēna, uwijāñuñuparā. ³⁶ Bairo baicōā, caññaatana p̄ame, na quetibujuyuparā caetarārē. Wātī yeri p̄unarē cacūgomiatacu cū cabaiatajere na quetibujuyuparā. ³⁷ Bairo na caquetibujuro, butioro Jesure cū uwiri atore bairo q̄ūiñuparā: “Tunu áćúja m̄u caatíatatorp̄u,” q̄ūiñuparā Jesure to macāāna, Gerasa yepa macāāna. Bairo na caīrōi, Jesús p̄ame cūmuarē ájāñup̄u tunu cū cabuerā mena.

³⁸ Bairo cū caájāārō, wātī yeri p̄unarē cacūgomiatacu p̄ame butioro q̄ūiñup̄u Jesure:

—Jesús, m̄u mena yu ágaya butioro —q̄ūiñup̄u.

Bairo cū caīrō, Jesús q̄ūiñup̄u tunu:

³⁹—Yu yau, tuaya. M̄u ya macā p̄ame tunu áćúja. Top̄u etau, to macāānarē na quetibujuya marī Quetiupau Dios caroaro m̄u cū caátiaatajere —q̄ūiñup̄u.

Bairo cū caīrō tūgo, tunucoásup̄u cū ya macāp̄u. Top̄u etau, nipetirārē na quetibujuyup̄u Jesús cū caátiaatajere.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Bairo cabero Jesús ti utabuc̄urare cū capēñetaro, capāārā camasā cū coteyuparā. Bairi useanirīq̄ūē mena cū bocáyuparā. ⁴¹ Bairo Jesús cū camaanucārō, cūtu etayup̄u cañm̄u jīcāñi, Jairo cawāmec̄uc̄u. Jairo p̄ame

camasã na cañubueri wii sinagoga*
quetiupau añupũ. Torecu, cũtu eta,
rupopaturi mena eta numurĩ Jesure
qũiroayupu. Bairi butioro, “Yu ya
wiipu mu caátó yu boya,” qũĩñupũ.

⁴²Mai, Jairo macõ puame riãjãñupõ.
Cũ macõ, jicãõã caãcõ puga wãmo peti
rupore puga pẽnirõ cãnacã cũmarĩ
majũ cacũgo añupõ. Bairo bairi merẽ
riãcõpu baiyupo. Bairi Jesús cũ ya
wiipu cũ caátóre butioro boyupu Jairo,
cõrẽ cũ catioáto, ĩ. Bairo Jesús puame,
Jairo macõ cõ cabairo tũgo, Jairo mena
acoásupu, cariao cõ cañorpu ácú.

Bairo cũ caátó, camasã puame
utabijaro majũ cũ usayuparã Jesure.
⁴³Mai, na mena macããcõ jicãõ
carijãnaecõ añupõ. Yoaro, puga
wãmo peti rupore puga pẽnirõ
cãnacã cũmarĩ majũ tiere riayupo.
Catimasĩesupo. Capããrã camasã cõrẽ
na caucotimiatacũãrẽ, cõ tũgoesuparo.
⁴⁴Bairo baicõã yua, tũgoñañupõ
cõ puame Jesús cũ camasĩrĩjẽrẽ, cũ
cariaye netõmasĩrĩjẽrẽ. Bairo tiere
tũgoñarĩ, Jesús bero puame asũpo.
Bairo aperã na caĩñaeto, cũ jutiro
cayoaro yapaacarẽ tuañañupõ. Bairo cõ
caátó, tocãrõã, jicoquei caticoasupo. Cõ
cariĩ petirique riaye jãnacõsuparo yua.
⁴⁵Bairo cõ capãñarõ bero, atore bairo
na ññupũ Jesús cũtu caãna camasãrẽ:

—¿Noa na tuañaati yu jutirore? —na
ĩ jẽñañupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, nipetirã, “Jãã
tuañaetiapu,” qũĩñuparã.

Bairo na caĩrõ bero, Pedro puame
qũĩñupũ Jesure:

—Jãã cabuei, rita ãnoa camasã
capããrã niñama. Bairi mu
tunerocayama noo na caboro. Nana
na caátiere mi bauya —qũĩñupũ Pedro
Jesure.

⁴⁶Bairo cũ caĩrõ tũgomicũã, atore
bairo na ññemoñupũ Jesús tunu:

—Yu camasĩrĩjẽrẽ yu átiroyaarpu.
Bairi yu masĩña yu caátiatajere. Jicãũ
ũcũ yu jutirore pañaroyaami —qũĩñupũ
Jesús Pedroro.

⁴⁷Bairo cariamiataco puame, ruti
masiẽtĩmiácó, uwi tũgoñarĩ, Jesutu
etayupo. Rupopaturi mena Jesús rupori
tũpu etanumuñupõ. Nipetiro camasã na
caĩñarõ, atore bairo ĩ quetibũyupu:

—Catigo, yua, mu jutirore yu
tuañaarpu. Bairo yu caátó, jicoquei yu
caticoaarpu, —qũĩ quetibũyupu.

⁴⁸Bairo cõ caĩquetibũjuro bero, cõ
ññupũ Jesús:

—Yu yao, yu camasĩrĩjẽrẽ cariape
mu tũgoñaupa. Bairi mu riayere yu
netõcõãña. Tunu ácõja useanirĩqũẽ
mena —cõ ññupũ Jesús.

⁴⁹Bairo cũ caĩñitoyea, jicãũ
etayupu, Jairo ya wii macããcũ puame.
Jairore qũĩ quetibũja etayupu:

—Mu macõ merẽ baiyasicoaamo.
Bairi tocãrõã cũ patowãcõña marĩrẽ
cabueire —qũĩ quetibũyupu Jairore.

⁵⁰Bairo Jesús cũã cũ caĩrĩjẽrẽ
tũgoyupu. Bairo tũgori, atore bairo
qũĩñupũ Jairore:

—Jairo, tũgo acuaeticõãña. Dios cũ
camasĩrĩjẽ jetore tũgoñatutuaya. Bairo
mu catũgoñaata, mu macõ netõgomo
—qũĩñupũ Jesús Jairore.

⁵¹Cabero Jairo ya wiipu etayuparã.
Bairo ti wiipu etarã, ti wiire jããñuparã.
Pedro, Santiago, Juan, bairi cawĩmao
pacua Jesús mena jããñuparã. Aperãrẽ
na jããrotiesupu Jesús. ⁵²Mai, to
macããna nipetirã otiawaja ãñuparã.
Bopacooro cõ cabairijere cõ ñña
otiyuparã. Bairo na cabairo ññarĩ, atore
bairo na ññupũ Jesús:

—Atio cawĩmao baiyasietiyamo.
Cãnio baiyamo. Awaja otieticõãña
mujãã —na ññupũ Jesús.

⁵³Bairo cũ caĩrõ tũgo, nipetirã
to macããna puame roro cũ

bócaboyeticōāñuparā, “Merē yasicōāāmo,” írā. ⁵⁴Bairo roro cūrē na caboca boyetimiatacūārē, Jesús puame cawīmao cariacoataco cō cañopu jāāeta yua, cō ānacō wāmorirē ñerī, atore bairo cō ĩñupū:

—iCawīmao wāmuncāña!

⁵⁵Bairo cū cairō, jicoquei catitunucoasupo. Bairo cati yua, wāmuncācoasupo. Bairo cō cawāmuncārō ĩña, “Cō nuña űgariquere. Queyao baiyamo,” na ĩñupū Jesús. ⁵⁶Cō pacua puame bairo cō cabairo ĩña, butioro tūgoñacōa maníasuparā. Bairo na catūgoña maniamiatacūārē, Jesús puame na ĩnemoñupū tunu atore bairo:

—Aperārē na quetibujeticōāña mū macō cō cacatiatajere —na ĩñupū.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 ¹Jīcā rūmū na neñoñupū Jesús cū cabuerārē, puğa wāmo peti rupore puğa pēñirō cānacāū cañarē. Bairo narē neño, narē joyupu masirīquērē. Tocānacā wāmerpnea wātī yeri pūnarē wiyomasirīquērē na joyupu. Baicōā, riaye netōmasirīquē cūārē na joyupu. ²Baicōā, na quetibuju rotijoyupu. Camasārē Dios cū carotimasirīpau caetare na masiáto ĩ, na quetibuju rotijoyupu. Tunu bairoa, camasā cariyecunarē na catiáto ĩ, na joyupu Jesús cū cabuerārē. ³Bairi na caápáro jūgoye atore bairo na ĩñupū Jesús:

—Mujāā yaye apeye űnierē jeápéricōāña. Bairi tuericu, wasopoa, pan, dinero cūārē mujāā jeápéwa. Mujāā cajāñarō mena tocārō mujāā neágarā. Apero mujāā cawasoapare mujāā neápéwa. ⁴Bairo noo mujāā cañesēārōpu jīcā wii űnorē etarā, toa

tuacōāña, ti macāpu mujāā caāni rūmurī cārō. Capee wiiripu mujāā capatowācō ñesēārōrē yu boetiya.

⁵Bairi di macā macāāna űna mujāārē na caĩñateata, na mena āmerīcōāña. Bairo mujāārē na caboetiere ĩñarā, na macā ñerirē mujāā ruo jutii macāājērē mujāā paregarā. Mujāā mena roro na caātiānierē na masiáto írā, bairo mujāā átigarā —na ĩ quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

⁶Bairo cū caĩquetibujuro bero, acoásuparā cū cabuerā. Macāā caāno cārō āñesēāñuparā. Caroa quetire, Dios roro cabairārē cū canetdōirjērē na quetibuju ñesēāñuparā. Tunu bairoa cariyecunarē na catiopyuparā.

Incertidumbre de Herodes

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷Ti yutea caāno Herodes, ti yepa macāāna quetiupau puame tūgoypu nipetirije Jesús cū caátimasirījērē. Bairo tūgori yua, dope bairo ĩ masiēsupu Herodes. Mai, cūtu macāāna atore bairo qūi quetibujuyuparā: “Juan el Bautista, cabaiyasiricu ānacū merē catiupū,” qūĩñuparā cūtu macāāna jīcārā Herodere. ⁸Aperā qūĩñuparā: “Dios camasārē cū caquetibujurotjoricu ānacū, Elías cawāmecucu ānacū catiri buiaetaupu,” qūĩñuparā. Bairo aperā qūĩñuparā: “Apei, tirūmupu caānana profeta* majā mena macāācū jīcāū catiri buiaetaupu,” qūĩñuparā aperā Herodere, Jesús cū caātiere tūgori yua. ⁹Bairo na cairō tūgo, Herodes puame na ĩñupū:

—Juarē cū boecuna, cū ruoare yu patarocacōa rotiwu. Bairi, űñamū űcū cū ānicuti āni, “Tocārō capee áti ĩñoñami,” mujāā cai? —na ĩñupū Herodes cūtu macāānarē.

Bairo na ĩ yaparo yua, Jesure qūĩñagamiñupū butioro.

Jesús da de comer a cinco mil hombres
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Cabero apóstolea* Jesús cū caquetibujerotjoricarā puame tunu etayuparā. Bairo eta yua, Jesure cū quetibujuyuparā na caātiñesēatajere. Bairo na caiquetibujuro tūgo, “Jito aperopu,” na iñupū Jesús cū cabuerārē. Bairo ī yua, Betsaida na caīrī macāpu na jūgo ásúpū. ¹¹ Camasā puame Jesús topū cū caátóre tūgoyparā. Bairo tūgo yua, cū berore usayuparā. Bairo Jesús na causaetare iña, caroaro mena na bocáyupū. Bairo na boca yua, Dios cū carotimasirīpau caetare na ī quetibujuyupū. Tunu bairoa aperā cariyecunare na catioyupū.

¹² Bairo yoaro capee cū caáto jeto, ñamicācā nicoasuparo. Bairi cū cabuerā puame Jesutu etari, atore bairo qūñuparā:

—Ānoa camasā capāārā niñama. Tunu atopure wiiri maniña. Bairi ānoarē na árotiya macāāpu, topū yerijā, na caugaparore bairo ī —qūñuparā cū cabuerā Jesure.

¹³ Bairo na caīrō tūgomicūā, atore bairo na iñupū Jesús:

—Mujāā majū na ugarique nuña.

Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūñuparā na puame:

—Jāā, jīcā wāmo cārō pan jororiaca, wai puagarācā, tocārōā jāā cūgoya, ānoa na caugapeere macāpu jāā cawapatijeāpericōāta —qūñuparā cū cabuerā.

¹⁴ Mai, topū añuparā jīcā wāmo cānacā mil majū camasā, Jesús cū cabuerijere catūgoatāna puame. Tocārō na caānimiatacārē, atore bairo na inemoñupū Jesús tunu cū cabuerārē:

—Camasārē na ruirotiya. Rupa poari na ruirotiya. Cincuenta majū jīcā poare na āmarō —na iñupū Jesús.

¹⁵ Bairo cū caīrō tūgo, “Jau,” ī, cū caīrōrē bairo ásuparā. Bairi nipetiro camasā ape poa, ape poa ruiyuparā.

¹⁶ Jesús puame bairo na caruiro iña, pan rupa, wai mena nerī, jōbuire iñamugōjori, “Jāā Pacu, mu ñujāñuña jāā mena,” qūñ jēniñupū Jesús Diore. Bairo qūñ jēni yaparo, pan rupare carecomacā peeri, wai cūārē carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na cabatoparore bairo ī. ¹⁷ Bairo áticōā yua, nipetiro camasā caroaro uga yapicoasuparā ugarique na cabatoatajere. Bairo na caugayaparoro bero, jejāñuparā piirīpu na caugarugarijere. Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā piiri majū jejāā jiroyuparā yua.

Pedro declara que Jesús es el Mesías
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ape rāmū Jesús jīcāū ācū, Diore cū jēni baiyupū. Bairo cū cabairo, cū cabuerā puame cūtu etayuparā. Bairo na caetaro iña, atore bairo na ī jēniñañupū Jesús:

—“¿Noa ācūmi?” yu na inucūñati camasā.

¹⁹ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūñuparā Jesure cū cabuerā puame:

—Jīcāārā iñama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā inucūñama: “Elías ānacū catiri ācūmi,” miñama. Aperā inucūñama: “Tirūmupū caānana profeta majā mena macāācū jīcāū catiri caatācū ācūmi,” minucūñama —qūñ quetibujuyuparā cū cabuerā Jesure.

²⁰ Bairo na caiquetibujuro bero, na ī jēniñanemoñupū tunu Jesús:

—¿Mujāā ate? “¿Noa ācūmi?” yu mujāā inucūñati —na ī jēniñañupū.

Bairo cū caīrō tūgo, jicoquei Pedro puame qūñupū Jesure:

—Mua, Mesías,* Dios cū cajou, mu āniña —qūñupū.

Jesús anuncia su muerte
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Bairo cū caīrō tūgo, na ī quetibūjuyupū Jesús cū cabuerārē: “Cūā yu āniña. Bairo cūā yu caānimitacūārē, bairāpua mai, na quetibūjueticōāña aperārē.”

²² Ī quetibūjū yaparo, atore bairo na ī ĩnemoñupū tunu Jesús cū cabuerārē:

—Yu, Camasā Jūgocu, butioro popiye yu baigu. Marī quetiuparā cabutoa camasīrā puame popiye yu baio joroque yu átigarāma. Dios cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā yu tejāñugarāma. Sacerdote* majā quetiuparā cūā yu tejāñugarāma. Bairo bairi yu pajīā rotigarāma. Bairo yu na capajīārō, cariacoatacu nimicūā, itia rūmu bero yu caticoagu tunu —na ī quetibūjuyupū Jesús.

²³ Cabero atore bairo na ī quetibūjuyupū Jesús tunu nipetirārē:

—Ni cabou, yu cabuei caānigau, cū caātimirījērē jānagumi. Yu carotirore bairo jeto roque átīgumi tocānacā rūmua. Popiye riaricaro cārō baimicūā, yu yaye quetire jānaetīgumi, yu cabuei caānigau puame. ²⁴ Bairo tunu caūmu apeī cū caānie puamerē mairī, yu yaye quetire jānacoagumi. Bairo maimicūā, yasioagumi yua. Apei roque yu yaye quetire cajānaecu roque netōcōāgumi. Cūrē na capajīā rocasōāmiatacūārē, caticōā āninucūgumi tocānacā rūmua.

²⁵ Tunu caūmu apeī ati yepa macāājē nipetirije merē cūgoyami, cū caborije caāno cārō. Bairo cūgomicūā, Diore cū tūgoñaētīñami. Bairo catūgoñaecū ānirī cū cariaatato bero Dios mena āmerīgumi. Bairi dope baieto paio cū cacūgorije puame. Wapa maa tie ati umurecōo macāājē, Diore cū camasīētīcōāta. ²⁶ Bairi ni jīcāū ūcū yure tūgoñabobori, o yu yaye queti

cūārē tūgoñabobori, “Jesús yau yu āniña,” cū caīquetibūjugaeticōāta, yu cūā, “Āni, yu yau niñami,” cū ĩi masīētīgu. Yu, Camasā Jūgocu, ati yepapu yu Pacu cū camasīrījē mena nemo yu catunuetaro, “Āni, yu yau niñami,” cū ĩi masīētīgu. Ángelea* majā jōbui macāāna, cañurā mena tunu yu catunuetaro, bairo cū ĩi masīētīgu ni jīcāūrē yure tūgoñabobori, “Jesús yau yu āniña,” cū caīquetibūjugaeticōāta. ²⁷ Cariape mujāārē yu quetibūjuya: Mujāā jīcāārā, ato caāna, mujāā cariaparo jūgoye mujāā ĩñagarā Dios cū carotimasīrīpau majūrē —na ī quetibūjuyupū Jesús cū cabuerārē.

La transfiguración de Jesús

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Cabero Jesús atiere na quetibūjuri bero, jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī bero, Pedrore, Juarē, bairi Santiagore, “Jito,” na ĩñupū Jesús. Bairi ūtāū caūmuarīcu buipū na mena wāmu ásúpū Jesús. Diore qūī jēniācu, topū na jūgoásúpū. ²⁹ Bairo cū cajēniāno, Jesús riapē cū baurique wasacoasuparo. Baicōā, cū jutiro cūā botiro baicoasuparo. Asiyau baicoasupū Jesús yua. ³⁰⁻³¹ Bairo cū cabaiāno, caūmua pūgarā asiyarije mena buiaetayuparā. Na puame, Moisés ānacū, bairi Elías ānacū āñuparā Jesutu cabuiaetarā. Bairo buiaeta yua, Jesús mena busupēniñuparā Jerusalēpu cū cariapeere. ³² Bairo na caīāno, Pedrojāā wūgoa paimirācūā, Jesús bairi cū mena macāāna pūgarā na caasiyarijere ĩña acuacoasuparā. ³³ Bairo cabero Jesús mena macāāna na caātípaua, Pedro puame dope bairo ī masīētīrī, atore bairo qūīñupū Jesure:

—Jāārē cabuei, iatopū marī caāno ñumajūcōāña! Bairi itia wiipāīrīcā

majū mujāārē jāā qūēnobojarā.
Jīcā wii mū ya wii, ape wii Moisés
ya wii, ape wii Elías ya wii mujāārē
jāā qūēnobojarā —qūīñupū Pedro
Jesure.

³⁴Bairo cū caīāno, buseriwo atí na
tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojāā
pūame tipoa toyepū āñuparā. Bairi
butioro uwiyparā. ³⁵Bairo na
cabairo, busurique buseriwo watoapū
cabusucocajorijere tūgoyparā. Atore
bairo īñuparō: “Āni, yū macū, yū
cabesericū majū niñami. Cū yaye
busuriquere tūgousaya,” ī ocajoyuparo
jōbuipū.

³⁶Bairo caīrō bero, Moisés, bairi
Elíajāā mañuparā. Jīcāñā tuayupū
Jesús jeto yua. Tie na caīñaatajere
quetibujesuparā Pedrojāā aperārē.

**Jesús sana a un muchacho que tenía
un espíritu impuro**

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷Ti rūmū, cabusuri rūmū Jesujāā
ti ūtāūrē ruicoasuparā. Bairo na
caruietaro bero, capāārā camasā
Jesutu etayuparā. ³⁸Bairi jīcāñā na
mena macāacū busurique tutuaro
mena qūīñupū Jesure:
—Cabuei, qūīñauasá yū macūrē.
Jīcāñā caācū niñami yū macū. ³⁹Wātī
yeri pūna pūame cū mecūō joroque
átinucūñami yū macūrē. Bairo cū
awajao joroque cū átinucūñami. Tunu cū
yuguí mecūō joroque cū átinucūñami,
cū risero jopo witrinucūpū. Roro
popiye cū baio joroque cū átinucūñami.
Pitigaetiyami wātī yeri pūna yū macūrē.
⁴⁰Bairi mū cabuerārē butioro na yū
wiyorotimiapū wātī yeri pūnarē. Mū
cabuerā pūame na wiyoyo masīēñāma
—qūī quetibujayupū wātī yeri pūna
cacūgou pacū Jesure.

⁴¹Bairo cū caīquetibujero tūgo, atore
bairo na īñupū Jesús:

—iMujāā, ati yepa caāna Dios
cū camasīrījērē cariape mujāā
tūgoetimajūcōāña! ¿Nocārō yoaro
mujāā mena yū ānibujiocuti? Jau, mū
macūrē cū neasá toroque —qūīñupū
Jesús cariaū pacure.

⁴²Bairo cawāmaū pūame Jesutu
cū caetaripaū yua, wātī yeri pūna
pūame cū jūgoñañupū yepapū. Bairo cū
jūgoñau, riañarīqūērē bairo cū ásupū
tunu. Bairo cū caáto, Jesús pūame
cū jānaoñupū wātī roro caācure. Cū
acuwiyo joyupū yua. Bairo cū caáto,
cawāmaū pūame caticoasupū. Cū
cacatiro īña, cū pacure cū tunuoñupū
Jesús cū macūrē yua. ⁴³Bairi camasā
pūame bairo Dios cū camasīrījē jūgori
Jesús cū caáto īñarā, butioro tūgocōā
maniásuparā.

**Jesús anuncia por segunda vez su
muerte**

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Bairo to macāāna Jesús capee
caroaro cū caátiere na catūgoñacōā
maniátipaua Jesús pūame atore bairo
na īñupū cū cabuerārē:

⁴⁴—Āmeacā mujāā yū
caquetibujerijere tūgoeoya. Mujāā
masiritiepa. Yū, Camasā Jūgocū, yū
ñerotiecoyu camasārē —na īñupū
Jesús cū cabuerārē.

⁴⁵Na pūame tie cū caīrījērē
tūgomajūcōāmīrācūā, tiere
tūgomasiēsuparā. Dios na
catūgomasīpeere na joesupū mai. Tunu
bairoa Jesure cū jēniña uwijāñuñuparā
tiere.

¿Quién es el más importante?

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶Cabero tunu āmeo ī busuyuparā cū
cabuerā na majū: “¿Ni majū cū ānicuti
marī menarē caānimajūūrē bairo
caācū?” āmeo īñuparā na majū. ⁴⁷Jesús

puame masicōañupū na cañrījērē. Bairo masirī yua, cawīmauacarē cūtu cū tūgāētoyupu. ⁴⁸Bairo átícōā, atore bairo na ī quetibujuyupu. Jesús cū cabuerārē:

—Ni jīcāū ūcū, yu yaye quetire tūgousari, āni cawīmaurē bairo caācūrē cū camaiata, yure camairē bairo cū ñiñagu. Tunu bairoa yure camai cū caānoi, yu jeto mee Dios yure cajoricu cūā cūrē camairē bairo qūñnagumi. Ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū, mujāā roca netōjāñurō carotimasī puame mujāā netōjāñurō caānimajūūrē bairo qūñnagumi Dios — na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor
(Mr 9.38-40)

⁴⁹Juan puame atore bairo qūñnupū Jesure:

—Jāārē cabuei, apei caūmurē jāā ññawū. Cū puame mu wāme mena īrī rotimasīwī. Bairo rotimasirī yua, cū acurewiyowwī wātī yeri pūnarē, cū caūmurē cajāñamiatacure. Bairo cū caāto ñña, jāā puame cū caātire cū jāā átirotiepu, marī mena macāācū cū caāmerōī —qūñnupū Juan Jesure.

⁵⁰Bairo cū cañrō tūgo, atore bairo qūñnupū Jesús Juarē:

—¿Nopēirā cūrē, “Ápeina,” mujāā īrī? Bairo iētīcōāña. Jīcāū ūcū caūmu marirē cū catutieticōāta, marirē cajuācure bairo caācu ññami —na ññupū Jesús cū cabuerārē.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹Cabero Jesús puame jōbuipu cū pacutu cū caátī rūmu caetagarō ñña yua, yeri tutuarique mena Jerusalēpu ájūgoyupu. ⁵²Bairi cū jūgoye cū mena macāānarē, Samaria yepa macārē na ájūgorotiyupu, “Atfyami jāārē

cabuei,” na íato, ī. Narē caqūēnoparārē bou, topu na ájūgorotiyupu. ⁵³Bairo topu cū cajomiatacūārē, to Samaria macāāna puame na caetaro boesuparā. “Jerusalēpu ácu baiyami Jesús,” na cañrījērē na catūgoatato bero jūgori, na boesuparā. ⁵⁴Bairo Jesure na caboeto ññarā, cū cabuerā, Santiago, Juajāā puame atore bairo Jesure qūñnuparā:

—Jāā Quetiupau, ¿peero, jōbui macāā peeroi na marī joerecuti? Roro na cañrījē wapai, ¿Elías ānacū cū caátatore bairo na marī áti yasiorecuti? —qūñnuparā cū cabuerā Jesure.

⁵⁵Bairo na cañrō tūgo, narē ámejore ñña, na ī tutuyupu Jesús cū cabuerārē: “Mujāā masīētīña mujāā cañrījērē. Wātī cū carotirore bairo mujāā tūgoñaña. ⁵⁶Yua, Camasā Jūgocu, camasārē na rei ácu mee yu apú. Na netōōū ácu yu apú ati yeparure,” na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē. Bairo ī quetibuju yaparo, na jūgoacoásúpu ape macāpu yua.

Los que querían seguir a Jesús
(Mt 8.19-22)

⁵⁷Bairo maapu na caátó, jīcāū caūmu Jesutu etayupu. Cūtu eta yua, atore bairo qūñnupū Jesure:

—Yu cūā, mu cabuei yu ānigaya. Bairi noo mu cañesēārōpu yu águ yu cūā.

⁵⁸Bairo cū cañrō tūgo, atore bairo qūñnupū Jesús:

—Macāncū macāāna waibutoa na caānipauri cūgoyama. Minia cūā na riabatiri na caānipaurire cūgoyama. Bairo na cacūgomiatacūārē, yua, Camasā Jūgocu, yu caānipau ūno yu cūgoetiya —qūñnupū Jesús caūmurē.

⁵⁹Cabero apeire qūñnupū tunu: —Jito, yu bapacusa.

Bairo cū cañrō tūgo, caūmu puame “Jau,” ímicūā, atore bairo qūñnemoñupū:

—Yũ Quetiupau, mai mũ mena yũ baracũperigũ. Yũ pacure cũ cotei ácu yũ baiya. Cũ cariacoaato bero roque, mũ mena yũ ábujiou —qũĩĩupũ Jesure.

⁶⁰Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩĩupũ Jesús:

—Camasã cariacoaatanarẽ bairo caãna pũame na qũẽnoáto cabaiyasirãrẽ, ñiña. Mũ pũame Dios cũ carotimasĩrĩpau caetarore mũ quetibũju ñesẽãgu yua.

⁶¹Cabero tunu apei qũĩĩupũ Jesure:

—Jãã Quetiupau, yũ cũã mũ mena yũ baracũtigũ. Baiũa mai, cajũgoye yũ ya wii macããnarẽ na ñiñaãgu. “Ácũ yũ baiya marĩrẽ cabuei mena,” na ñiãgu mai —qũĩĩupũ apei caũmũ Jesure.

⁶²Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩĩupũ Jesús:

—Ni jĩcãũ ücũ jĩcã yeri mena caroaro Dios cũ carotiriquire cũ catũgousaeticõãta, ñuẽtĩña. Ape wãme, ape wãme ricaati tũgoñarĩqũẽrẽ cũ catũgoñaata, ñuẽtĩña. Bairi yua, Dios cũ carotimasĩrĩpau dore bairo átimasĩã maniñami —qũĩĩupũ Jesús caũmũ apeare.

Jesús envía a los setenta y dos

10 ¹Cabero Jesús, marĩ Quetiupau, cũ caquetibũjurotijoparã setenta y dos majũ caũmũarẽ na beseyupũ. Bairo na beseri bero yua, tocãnacã macãã, pũgarã jeto cũ caetaparopũ na ájũgo rotiyupũ.

²Mai, na caápáro jũgoye atore bairo na iĩupũ: “Oterique camasã na cajepee paio caãnimiatacũãrẽ, tie uparãrẽ cajũjeparã pũame capããrã mee niñama. Torea bairo Dios yaye quetire catũgousaparã capããrã na caãnimiatacũãrẽ, marĩrẽ cajũquetibũjuparã pũame capããrã mee niñama. Bairo na cabairoi, marĩ Pacũ Diore mujãã cajẽnirõ boya.

Cũ pũame oterique Upaure bairo cũ yaye busurique cajũquetibũju batoparãrẽ na jomasĩgumi. ³Tũgoya, ãmerẽ mujããrẽ caroa quetire yũ quetibũju rotijoya. Corderos* nurĩcãrã, macãnucũ macããna lobos* cauwiorã watoa na caãno uwiojãñuña. Torea bairo mujãã pũame camasã watoa mujãã caãno uwiojãñugaro. Bairi masacatiri mujãã cañesẽãrõ ñuña,” na i quetibũjuyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

⁴Bairo na i yaparo, atore bairo na i quetibũjnemoñupũ Jesús tunu:

“Bairo ánã, dinero jããrĩcã poa, bairi waso poa cũãrẽ, bairi rupo jutii cũãrẽ mujãã jee ápewa. Tunu maarpũ mujãã cabocãetarãrẽ na mena mujãã busupẽniepa. Cariapea mujãã acoápã.

⁵Bairi jĩcã wii ũno etarã, ‘Dios caroa yericutaje cũ joãto ati wii macããnarẽ,’ mujãã i etagarã ti wiire. ⁶Bairi ti wii macããna pũame caroaro mena mujããrẽ na cajẽniata, mujãã caĩrõrẽã bairo caroa yericutajere na jogumi Dios. Baiũa, caroaro mena mujããrẽ na cajẽnieticõãta, mujãã caĩrõrẽ bairo na áperigumi Dios. ⁷Bairo mujããrẽ caqũẽnorãrẽ bócarã yua, na ya wiirũ mujãã ãnicõãwã. Capee wiirũ patowãcõẽtĩcõãña. Bairi jĩcã wiia ãni, mujããrẽ na canurĩjẽ jetore mujãã ugawã. Mujãã, paari majã ãnirĩ, mujãã ugamasĩña na canurĩjẽrẽ. ⁸Bairo bairi jĩcã macã ũno etarã, mujããrẽ caroaro na cajẽniata, na yaye ugarique na canurĩjẽ jetore ugaya. ⁹Tunu bairoa ti macã macããna cariyecũnarẽ na catioya. Tunu atore bairo na i quetibũjuya: ‘Dios cũ carotimasĩrĩpau merẽ etaro baiya ati yeparure.’ ¹⁰Bairo mujãã caquetibũjuñesẽãrõ, di macã macããna ũna mujããrẽ caroaro mena na cajẽnieticõãta, ti macã maarpũ nipetiro camasã na catũgoropũ atore bairo na mujãã iãgarã: ¹¹‘Jãã yaye

quetire mujãã catũgogaetoi, mujãã ya macã ñerirẽ jãã ruo juiti catusarijere jãã pareya! Ape macãpu jãã áya. Bairo jãã caápáro jũgoye tũgopeoya mai. Jãã yaye quetire mujãã catũgoata, Dios cũ carotimasírĩpau macããjẽrẽ mujãã tũgobujiorã, 'na mujãã ígarã ti macã macããnarẽ. ¹²Mujãã, yu yarã cariape mujããrẽ ñiña: To macãana mujããrẽ na catũgoetie wapa, Dios puame roro na átigumi. Camasãrẽ cũ caĩñabeseri rũmũrẽ Sodoma* macããna netõjãñurõ popiye na baio joroque na átigumi," na í quetibũjuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ.

Los pueblos desobedientes

(Mt 11.20-24)

¹³Bairo na í yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu Jesús ape macãã macããnarẽ, Corazín, bairi Betsaida macãã macããnarẽ: "iRoro majũ baigarãma to Corazín macã macããna! iRoro majũ baigarãma Betsaida macã macããna cũã! Dios cũ caátijẽñoĩñorijẽ capeere ññawã. Bairo caĩnarã nimirãcũã, roro na caátiere jãnagaema. Tirũmũpu macããna Tiro, Sidón macããna ãnana, Corazín, Betsaida macããna na caĩñaricãrõrẽã bairo na cũã na caĩñaata, roro na caátajere jãnabujioricarãma Tiro, Sidón macããna puame. Bũtioro yapapuarã na cajãñarijẽ juiti ùnierẽ jãñabujioricarãma. Tunu peero õwãwopũ ruibujioricarãma, bũtioro na cayapapuarijere ññorã yua. ¹⁴Bairi camasãrẽ Dios cũ caĩñabeseri rũmu caetaro Corazín, bairi Betsaida macãã macããna puame, Tiro, Sidón macãã macããna netõjãñurõ popiye baigarãma yua. ¹⁵Torea bairo Capernaum macã macããna cũã baigarãma. 'Jõbuiyu jãã ágarã,' caĩtũgoñarã na caãnimiatãcũãrẽ, icaũcũãrĩ opepu roquere na regumi Dios!" na í

quetibũjuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ Corazín, Betsaida, Capernaum macãã macããna na cabaipere.

¹⁶Bairo na í quetibũjũ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ tunu: "Yu cabuerã, ni jĩcãũ ùcũ mujãã yaye quetire catũgou, yu yaye quetire catũgoure bairo ñiñami. Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ apei mujãã yaye quetire catũgogaecu, yu yaye quetire catũgogaecure bairo ñiñami. Bairo caãcũ ãnirĩ Dios, yure cajoricu yaye queti cũãrẽ caboecure bairo ñiñami," na í quetibũjuyupu Jesús.

Regreso de los setenta y dos

¹⁷Cabero Jesús cũ

caquetibũjũrotijoricarã setenta y dos majũ useanirĩqũẽ mena tunu etayuparã caquetibũjuñesẽarátana. Bairo etarã yua, atore bairo qũĩ quetibũjuyuparã Jesure:

—iJãã Quetiupau mu wãmei jãã caĩjẽñirõ, wãtĩ yeri pũna cũã jãã caĩrotirorea bairo baimajũcõãñama! —qũĩñuparã.

¹⁸Bairo na caĩrõ tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Ñuña mujãã caátiataje. Yu puame wãtĩ quetiupau jõbuiyu caãnimiatacu cũ cañarõrẽ ñiñajoapu. Cabũpo yaberije cañarõrẽ bairo majũ ñaami. ¹⁹Mujããrẽ masĩrĩqũẽrẽ yu jowu, ãña mujããrẽ cũ cabacamiatacũãrẽ, mujãã cariaetiparore bairo í, o cotapa mujããrẽ cũ catoamiatacũãrẽ, mujãã cariaetiparore bairo í. Tunu bairoa mujããrẽ masĩrĩqũẽrẽ yu jowu, marĩ pesu wãtĩ cũ catutuarije nipetirijere mujãã canetõparore bairo í. Bairo tie masĩrĩqũẽrẽ cacũgorã ãnirĩ, dise ùnie wãtĩ roro mujããrẽ cũ caátigamirijẽrẽ mujãã tãmuoetinicũgarã. ²⁰Bairãpua, wãtĩ yeri pũnarẽ cawitiroti jomasĩrã nimirãcũã, tie jetore mujãã catũgoñarõ

boetiya. Jöbuiþu Dios ya þüröþu müjää caano cãro müjää wãmerirê cü cawoaturicarã müjää ãniña.

Tie þuamerê tũgoñajesoya —na ï quetibujuyupu Jesús cü cabuerãrê.

Jesús se alegra

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Bairo tipaau butioro Espiritu Santo mena ãnirí atore bairo useaniríqũe mena Diore qũí basapeoyupu Jesús: “Caacu, mü, ati umurecõo nipetiro upau, mü þujãñuña yu yarã mena. Naa, cabũgoro macãanarê bairo caãna na caãnimiatacũãrê, masiríqũerê na mü joyupa. Aþerã, ati yepa macããna, ‘Marí roque marí masinetoña’ caírã þuamerê na mü joetiya. Caacu, tore bairo mü ásupa mü cabojugetiricarore bairo caãno jũgori,” qũí jëniñupũ Jesús cü pacure.

²² Bairo qũí jëni yaparo, atore bairo na ñupũ Jesús cütu caãnarê: “Yu Pacu þuame nipetirije masiríqũerê yu jowí. Tunu yu caátianie cũãrê yu Pacu jeto masíñami. Tunu cü caátianierê yu cãã yu masípeyocõãna. Bairi yu cãã yu jeto na yu masíomasíña camasã yu cabeserãrê yu Pacu cü caátianierê,” na ñupũ Jesús.

²³⁻²⁴ Bairo ï yaparo, cü cabuerãrê na ãmejore ñña, atore bairo na ñupũ na jetore: “Tirũmupu macããna profeta* majã capããrã müjää caíñaríjê ùnierê ñagamiñupã. Quetiuparã ãnana cãã tiere ñagamiñupã. Müjää catũgorije ùnie cũãrê tũgogamiñupã. Bairi müjää þuame capee ñña, tũgo caãna ãnirí useanirí ãña,” na ñupũ Jesús cü cabuerãrê.

Parábola del buen samaritano

²⁵ Cabero jicãũ, Moisés ãnacũ cü caroticüríqũerê cajũgobuei Jesús tũpu etayupu. “Cariape cü quetibujuyati

Jesús,” ï masígu, cütu etayupu. Bairo cütu eta, atore bairo qũí jëniñañupũ Jesure:

—Jããrê cabuei, ¿dope bairo yu ácuati Dios tũpu cariamanopu água? —qũí jëniñañupũ cajũgobuei Jesure.

²⁶ Bairo cü caírõ tũgo, atore bairo qũíñupũ Jesús:

—Moisés ãnacũ cü caroticüríqũerê na cawoaturica þüröþu mü caíñaata, ¿nopê ígaro tie bairo to ícuti murã? — qũí jëniñañupũ Jesús cajũgobueire.

²⁷ Bairo cü caírõ tũgo, atore bairo qũíñupũ Jesure:

—Atore bairo ñña ti þüröþu: ‘Müjää, Israel macããna, müjää caátianie nipetirije mena cü maiña. Tunu bairoa müjää yeripu, müjää catũgoñaríjê nipetirije mena cü maiña. Tunu bairoa müjää catutuarije nipetirije mena cü maiña.’ Tunu torea bairo: ‘Müjäätu macããna cũãrê müjää rupaure müjää camairõrêã bairo na maiña,’ ï quetibujuyupi ti þüröþu —qũíñupũ cajũgobuei Jesure.

²⁸ Bairo cü caírõ tũgo, bairo qũíñupũ Jesús:

—Cariape miña. Tore bairo ï woatuyupi Moisés ãnacũ. Bairo bairi cü caírõcãrõrêã bairo caroaro cariape mü caápata, Dios tũpu cariamanopu mü águ —qũí quetibujuyupu Jesús Moisés ãnacũ cü caroticüríqũerê cajũgobueire.

²⁹ Bairo cü caírõ tũgomicũã, cü caírõrê bairo átigaesupu. Bairi atore bairo qũí jëniñanemoñupũ Jesure tunu:

—¿Noa ùna na ãniñati marí yarã, marí rupaure bairo marí camaiparã?

³⁰ Bairo cü caírõ tũgo, ícõñarí atore bairo qũíñupũ Jesús cajũgobueire:

—Jicãũ Jerusalêpu caãniatacu Jericó macãpu ásupu. Bairo ti macãpu cü caetaparo jũgoye jerutiri majã þuame maapu cü bocáetayuparã. Cü bocáeta yua, roro cü ásuparã.

Cū apeyere, cū jutii nipetirijere jeyuparā. Jee yaparo, cū payuparā butioro, ñe mano riaricaropu. Áticōā yua, ruticoásúparā. ³¹Bairo na caátó bero, jicāñ sacerdote* na caqũēatacu cū cacũñarĩ wāārē ásúpu cū cūā. Bairo ácú, etayupu na caqũēatacuture. Bairo qũĩñamicũā, cū owanetōcoásúpu. ³²Bairo cū canetōátó bero, apei tunu levita* poa macāācũ etayupu. Bairo eta, qũĩña, cū owanetōcoásúpu cū cūā. ³³Bairo na canetōátó bero, apei tunu Samaria yepa macāācũ etayupu. Bairo eta, bopacooro qũĩñañupũ na caqũēatacure, Samaria yepa macāācũ puame. ³⁴Qũĩña mai yua, cũtu eta, cū cāmiirē cū ucotiyupu. Aceite,* bairi use oco majũ mena cū cāmiirē cū ucotiyupu. Tunu jutii mena cū cāmiirē jiyayupu. Áti yaparo, cū yañ burro* buipu cariaure cū nepeoyupu. Bairo áti, cū neásúpu camasā ñesēārĩ majā na cacāñirĩ wiipu. Topu ācũ, cū ucotinemoñupũ tunu. ³⁵Ape rūmu, cabusuri rūmu cū caápáro jũgoye Samaria yepa macāācũ puame atore bairo qũĩñupũ ti wii upaure: “Ëjũ, puğa denaro* moneda tiiri mu yu nuniña. Āni, yu caneatíatacure cū mu caqũēnorō yu boya. Mūrē yu canunirijē to caetaeticōāta, cabero acúpu, mu yu wapatinemogu tunu,” qũĩñupũ Samaria yepa macāācũ ti wii upaure —bairo icōñarĩ quetibũjuyupu Jesús cajũgobueire.

³⁶Bairo icōñarĩ bero, atore bairo qũĩñemoñupũ:

—¿Dope bairo mu tũgoñañati? Camasā itiarā qũĩñañuparā jerutiri majā na caqũēatacure. Bairi, ¿ni puame cū yaure bairo qũĩñañuparĩ? — qũĩ jēniñañupũ Jesús cajũgobueire.

³⁷Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Cūrē caĩñamairícũ puame cū yaure bairo qũĩñañupũ —qũĩñupũ cajũgobuei puame.

Bairo cū caĩrō tũgo, bairo qũĩñupũ Jesús:

—Bairo baimajũcōañupũ. Bairi mu cūā cūrē bairo ácuja. Aperā mu yarā, mu ñnarē, mu rupaure mu camairōrē bairo na mu juátinemogu na cūārē —qũĩñupũ Jesús, Moisés ānacũ cū caroticũrĩqũērē cajũgobuei puamerē.

Jesús en casa de Marta y María

³⁸Cabero netōásúpu Jesús.

Bairo ácú, jicā macāpu etayupu tunu. Topu cū caetaro, jicā wii macāācō, Marta cawāmecuco puame bairo qũĩñupũ: “Jāā mena ugañ asá.” ³⁹Mai, Marta puame baiocusupo, María cawāmecucore. Bairo Jesús na ya wii cū caetaro, María cū rũporitũre etanumuñupũ. Jesús cū caquetibũjurijere butioro tũgogayupo. ⁴⁰Marta puame jesaesupo: “Yu jeto paarique nipetirijere yu átimiña,” ĩ tũgoñañupũ. Bairi Jesutu cō baio cō caruiro ĩnarĩ, Jesure qũĩñupũ: —Yu Quetiupau, ¿yu cabairijere mu tũgoñaētĩñati? Yu baio puame yu juáperiyamo. ¿Bairo cō cabairije to ñuñati mūrā? Jicāōā yu puame yu paaya. Bairi, “Cō jupaaja,” cō ĩña — qũĩñupũ Marta Jesure.

⁴¹Bairo cō caĩrō tũgo, atore bairo cō ĩñupũ Jesús:

—Marta, mua, capee apeye ũnierē mu tũgoñaña. ⁴²Bairo mu catũgoñamiatacūārē, jicā wāme cariape tũgoñarĩqũē ñiña. Bairi María puame ti wāmerē tũgogayamo. Bairi noa una, “Tocārōā tũgojānaña tiere,” cō ĩ masĩēnama —cō ĩñupũ Jesús Martare.

Jesús y la oración

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Ape rūmu Jesús Diore cū cajēnirō bero, cū cabuerā mena macāācū jīcāū, p̄ame atore bairo qūīñupū Jesure:

—Yū Quetiup̄u, Diore jāā cajēnimasīparore bairo jāā m̄u buewa. Juan cū cabuerārē cū caīrīcārōrē bairo jāā cūārē m̄u buewa —qūīñupū Jesure.

²Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—Diore jēnirā, atore bairo mujāā ī jēniwā:

‘Jāā Pacu, jōbui macāācū, nipetiro camasā m̄u wāmerē na īroāto.

Tunu bairoa m̄u carotimasīrpau ati yeparu to apāro.

Jōbui m̄u carotirorea bairo to baiāto ati yeparu cūārē.

³Tunu tocānacā rūm̄u jāā caugapeere jāārē jonucūña.

⁴Tunu bairoa roro jāā caātaje cūārē jāā masiriyobojaya.

Camasā roro jāārē na caātajere jāā camasiritirorea bairo roro jāā caātaje cūārē jāā masiriyobojaya m̄u cūā.

Tunu wātī roro jāārē cū caātigarijere jāā ēñotaya. Jāā netōña,’

bairo Diore cū mujāā cajēnipee ñuña —na ī quetibujuyup̄u Jesús cū cabuerārē.

⁵Bairo na ī yaparo, ape wāmerē īcōñarī atore bairo na ī quetibujunemoñupū tunu:

—Jīcāū, ñami recomacā cū bapa ya wiip̄u etayup̄u. Eta yua, bairo qūīñupū: ‘Yū wasoya itia pan ūnoacā.

⁶Yū yau jīcāū cayoarop̄u caatīfatacu etayami. Cūrē yu canupee maniña yu wiire. Bairi m̄u yu jēniña,’ qūīñupū. ⁷Bairo cū caīmiatacūārē,

cū bapa p̄ame cū yuesup̄u: ‘Yū pajūgoeticōāña. Merē jope biaricaro ñiña. Yū, yū pūnaa cānirā jāā baiya. Bairi dope bairo wācārī m̄u yu jomasīēcū,’ qūīñupū ti wii macāācū cajēniñaurē. ⁸Bairi mujāārē ñiña: Cū bapa cū caānimiatacūārē, cū caīrōrē bairo átigaesup̄u. Bair̄na, ‘Nairō yu patowācōremi,’ ī, atore bairo átibujioumi: Wācā, jopere pā, noo cū bapa cū caborore bairo nipetirijere cū jobujioumi yua. ⁹⁻¹⁰Tūgopeoya mujāā mai mujāārē īcōñarī yu caquetibujurijere: Noa ūna na cajēniata, na cajēnirījērē bōcamasīgarāma. Tunu bairoa ap̄eye ūnierē na camacāata, na camacārījērē bōcamasīgarāma. Tunu jop̄ep̄u na capīiata, ti wii up̄au p̄ame ti jopere pāāḡumi. Bairi tore bairo Diore mujāā cajēniata, mujāā caānimasīpeere joḡumi. Bairi Diore mujāā cajēnirō ñuña.

¹¹“Mujāā, capūnaacuna mujāā pūnaa pan rupare na cajēniata, ¿ūtī rupare na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. Tunu bairoa waire na cajēniata, ¿āña ūcūrē na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. ¹²Tunu bairoa āmona riare na cajēniata, ¿cotapa ūcūrē na mujāā jobujiocuti? Bairo mujāā áperā. ¹³Mujāā, carorā nimirācūā, mujāā pūnaarē caroa wāmerē mujāā jomasīnucūña. Marī Pacu Dios um̄nrecóo macāācū roque carou majū ñiñami. Camasā netōrō carou ñiñami. ¡Bairi noa ūna cūrē cajēnirārē na joḡumi Espiritu Santore!” na ī quetibujuyup̄u Jesús cū cabuerārē.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴Ape rūmu Jesús wātī yeri pūnarē cū acuwīyojoyup̄u sañm̄rē cajāāmiatacure. Mai, sañm̄

puame busumasĩesupũ, wātĩ yeri cũ cajãñarõ jũgori. Bairo Jesús cũrẽ cũ caacuwiyojoro bero, caĩmu puame tunu busumasĩñupũ yua. Bairo cũ cabairo ñnarĩ, to macããna camasã ñna acucacoasuparã. ¹⁵ Jĩcããrã qũĩroaesuparã Jesure. Atore bairo qũĩñuparã: “Beelzebú* wātĩ quetiupau majũ cũ camasĩõrĩjẽ jũgori wātĩ yeri pũna, camasãrẽ caãnarẽ na acurewiyojo masĩĩmi Jesús,” qũĩ busupaiyuparã Jesure.

¹⁶ Aperã tunu, dise ùnie átijẽñorĩqũerẽ umurecõ macããjẽrẽ Jesús cũ caátijẽñorõ boyuparã. Na puame roro cũ átĩ ñnarã ásuparã, “¿Dope bairo cũ ácuatĩ ãni?” ìrã.

¹⁷ Jesús puame na caĩtũgoñarĩjẽrẽ masĩcõãñupũ. Bairi atore bairo na ññupũ:

“Quetiupau rey cũ carotimasĩrĩpau macããna na caãmeoboeticõãta, jĩcãrõ ãnimasĩetĩñama. Tunu bairoa jĩcã wii macããna na caãmeoboeticõãta, na cũã caroaro ãnimasĩetĩñama. ¹⁸ Tore bairo Satanás,* wātĩã quetiupau cũ yarãrẽ na cũ caboeticõãta, ¿dope bairo to ãninetõrõatĩ cũ carotimasĩrĩpau? ãninetõmasĩeto. Yasipeticoagaro cũ yarãrẽ, na cũ caboeticõãta. ¹⁹ Tunu bairoa Beelzebú jũgori wātĩ yeri pũnarẽ na yũ caacurewiyo jomasĩata, ¿ñamũ cũ camasĩrĩjẽ jũgori mujãã yarã cũã yure bairo na átimasĩcutĩ? Bairo mujãã caĩrõ tũgorã, mujãã yarã puame, ‘Cariape mee mujãã tũgoñaña,’ mujããrẽ ìbujiorãma. ²⁰ Yũ puame, Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori wātĩ yeri pũnarẽ yũ caacurewiyo jomasĩata, nipetiro camasã yũ caátiere ñnarã, ‘Merẽ Dios cũ carotimasĩrĩpau marĩrẽ etaya,’ ì masĩbujiorãma,” na ì quetiubũyupũ Jesús.

²¹ Bairo ì quetiubũyupũ yaparo, cajerutiri majõcure ìcõñarĩ atore bairo na ì

quetibũjunemoñupũ tunu: “Jĩcãũ wii upau, catutuaũ majũ cũ ya wii macããjẽrẽ caroaro cũ caĩñacoteata, ni ùcũ cajerutiri majõcũ cũ yayere jerutimasĩecũmi. ²² Baihua, apei cũ netõõrõ catutuaũ cũ wiire jããrĩ, cũrẽ cũ caqũẽenetõata roque, ti wii upau yaye cũ besure cũ emapeyo masĩñami. Ti wii upau puame, ‘Yũ besu mena ni ùcũ ati wiire cajããũrẽ cũ yũ netõcõãgu,’ cũ caĩtũgoñamiatacũãrẽ, cũ besure cũ emapeyo masĩñami. Bairo ácu yua, ti wii upau apeye ùnierẽ jeruti masĩcõãñami yua,” na ì quetiubũyupũ Jesús.

²³ ì quetiubũyupũ yaparo, bairo na ññemoñupũ tunu: “Yũ mena caãnigaecũ, yure caĩñateire bairo niñami. Tunu bairoa yũ mena caquetibũjunetõõgaecũ, camasãrẽ caquetibũjamawijioare bairo niñami,” na ì quetiubũyupũ Jesús.

El espíritu impuro que regresa

(Mt 12.43-45)

²⁴ ì quetiubũyupũ yaparo, ape wãme cũãrẽ na ññemoñupũ tunu: “Wātĩ yeri pũna caũmurẽ cũ cawitiatato bero, noo caoco manorĩpũ ãñesẽãñami. ãñesẽã yua, cũ caãniparore cũ cabõcaeticõãta, atore bairo ì tũgoñañami: ‘Yũ caãnimiatatorua yũ tunuágu tunu,’ ì tũgoñañami. ²⁵ Bairo ì tũgoña yua, tunuá, caũmurẽ qũĩñañami tunu. Caũmu yeri puame wiire, caroaro na caowaqũeno peyoata wiire bairo bauya. ²⁶ Bairo cabairo ñna yua, acoásupũ tunu wātĩ, aperã jĩcã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacãũ majũ cũ netõrõ cañuenarẽ na piineñou ácu. Bairo na bóca, ‘Jito,’ na ì, caũmurẽ cũ jããñama tunu nipetirã. Bairi cũ yeripũ ãnicõãñama tunu. Bairo na caãno, jõpuame roro baibujioũmi tunu caũmu puame yua,” na ì quetiubũyupũ Jesús cũtu catũgorã etarãrẽ.

La felicidad verdadera

²⁷Bairo cū caĩño, na mena macããcõ jĩcãõ atore bairo qũĩñupõ butioro:

—iCaroaro cariape mũ quetibũjuya!
Bairi mũ paco, murẽ camasõricõ
pũame useanirĩ ãcõmo mũ mena —
qũĩñupõ bũsuriqe tutuaro mena.

²⁸Bairo cõ caĩrõ tũgo, bairo cõ ññupũ Jesús:

—iYũ paco netõõrõ useaniñama Dios
yaye quetire catũgousarã pũame roque!

La gente mala pide una señal milagrosa

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹Cabero camasã pũame aperã, aperã capããrã majũ na caneñaporo ñña, atore bairo na ññupũ Jesús: “Ati yepa macããna, ãme caãna, caroaro tũgoñaetĩñama. Átijẽño ññoriquẽ jetore boyama. Bairo na cabomiatacũãrẽ, tiere na áti ññoitigumi Dios. Merẽ na quetibũjũ cũñupĩ Jonás ãnacũ cũ cabairiquere. ³⁰Tirũmũpũre Jonarẽ cũ caátajere Nínive macã macããnarẽ na ññoñupĩ. Bairo narẽ cũ caĩñorõ bero, to macããna pũame, ‘Cariapea Dios cũ caquetibũjũnetõrotiricu majũ niñami Jonás,’ ñ tũgoñamasĩñupã. Toreã bairo yure Dios cũ caátipeere mujãã ãme caãnarẽ cũ caĩñorõ bero, bairoa mujãã ñ tũgoñamasĩgarã yũ cũãrẽ yua. ³¹Tunu bairoa ti rũmũ camasãrẽ cũ caĩñabeseri rũmũ caetaro, jĩcãõ ãnacõ catitunurĩ, mujãã, ãme caãnarẽ, ‘Cariapea mujãã tũgousaepũ,’ mujããrẽ ñregomo cõ cũã. Ape nugõã waru jopepũ macããcõ quetiupao ãnacõ bairo mujããrẽ ñgomo. Cõ pũame noo cayoaropũ asũpo, Salomón ãnacũ cũ camasĩrĩjẽrẽ tũgogo. Bairo cõ catũgogarico cõ cañnimitacũãrẽ, mujãã, ãme caãna yũ camasĩrĩjẽrẽ mujãã tũgogaetiya. Bairo Salomón

netõrõ camasĩ yũ cañnimitacũãrẽ, yũ caĩrĩjẽrẽ mujãã tũgogaetiya. ³²Tunu bairoa ti rũmũ camasãrẽ cũ caĩñabeseri rũmũ caetaro, Nínive macã macããna ãnana catitunurĩ, ‘Caroaro mujãã tũgousaepũ,’ mujããrẽ ñgarãma na cũã. Na pũame Jonás ãnacũ cũ caquetibũjũrijere tũgorã, roro na caátiere tũgoña qũẽnoñuparã. Bairo na catũgoñaqũẽnomiatacũãrẽ, mujãã, ãme caãna, mujãã tũgoña qũẽnogaetiya. Jonás netõrõ camasĩ yũ cañnimitacũãrẽ, yũ caĩrĩjẽ tũgori, mujãã tũgoña qũẽnogaetiya,” na ñ quetibũjũyupũ Jesús.

La lámpara del cuerpo

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³Ñ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ññemoñupũ tunu: “Ni ñcũ jĩcãũ jĩñaworique cũ cajĩñawogaata, cayasioropũ cũẽcũmi. Ni ñcũ jĩcãũ carupapata rocapũ cũẽcũmi. Jõbuiupũ cũnucũñami, camasã nipetiro cajããetarã na caĩñamasĩparore bairo ñ. ³⁴⁻³⁵Tunu bairoa mujãã caapee pũame cajĩñaworicare bairo niña mujãã rupãure. Mujãã caapee caroaro to caĩñamasĩata, caroaro mujãã ññamasĩgarã. Caroye tuata, caroaro mujãã ññamasĩtĩgarã. Tore bairo mujãã, cayeriñurã ãnirĩ cariape mujãã catũgoñaata, caroaro mujãã átimasĩgarã. Cayeriñuena mujãã caãmata roque, caroaro mujãã átimasĩtĩgarã. Bairi Dios mujããrẽ cũ camasĩõrĩjẽrẽ tũgousa jãnaeticõãña. ³⁶Bairi mujãã yeripũ caroa jeto tũgoñarĩ, bairi tunu carorijere tũgoña ñnotari, Dios cũ caátigarije nipetirijere mujãã tũgomasĩgarã. Jĩñaworique mujããrẽ cajĩñaworore bairo caroaro mujãã tũgomasĩgarã nipetirijere yua,” na ñ quetibũjũyupũ Jesús catũgorã etarãrẽ.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷Bairo cū caīrō bero, fariseo* majōcū Jesure, “Jito, marī átōca. Yū ya wiipū marī ūgaáto,” qūīñupū. Bairo cū caīrō tūgo, “Jau,” ĩ, cū turū ūgau ásurū Jesús. Bairi cū wiipū jāāeta, cariapea cū mesapu etanumu etayupu. ³⁸Bairi fariseo puame, Jesús cariapea cū caetanumurō ĩña yua, “Tame,” ĩ tūgoñañupū, “Marī, judío majā marī ya wāmerē bairo áperiyami Jesús. Cū wāmorirē coseetiyami cū caugaparo jūgoye yua,” ĩ tūgoñañupū fariseo Jesús cū cabairijere. ³⁹Marī Quetiupau puame masicōñañupū cū catūgoñarijērē. Bairi atore bairo qūīñupū:

—Mujāā, fariseo majā jotu bapaari mujāā cacosepeere nairō mujāā tūgoñanucūña. Bairi tie ūnierē nairō tūgoñamirācūā, mujāā yerire coserique puamerē mujāā tūgoñāētiña. Bairi yajariquere, bairi ape wāme ricaati tūgoñariqūē cūā nicōāña mujāā yeripū. ⁴⁰Caītopairā mujāā āniña. Cajotubapariwei puame jotu bapa bui cūārē, capupea cūārē qūēnoñami. Torea bairo Dios puame mujāā rupau jeto meerē, mujāā yeri pūna cūārē ásupi. ⁴¹Atore bairo mujāā caátiere boyami Dios: Mujāā yeri mujāā caqūēnorō boyami. Bairo mujāā caápara, mujāā ñubujiorā.

⁴²“Bairo átato ūnorēā, ricaati mujāā, fariseo majā, mujāā átinucūña. Bairo ána yua, puga wāmo cārō moneda tiiriacarē mujāā cacūgoata, jīcā tiaca mujāā jonucūña Diore. O ūgarique jīcā wāme ūno, puga wāmo cārō mujāā cacūgoata, jīcārōācā mujāā jonucūña Diore. Bairo cariape tie ūnierē átimasīmirācūā, ape wāme pajāñurō Dios cū carotirique puamerē

mujāā tūgoñāetimajūcōāña. Caroaro āmeo átaje cūārē marī rotiyami Dios. Caroaro āmeo mairīqūē cūārē marī rotiyami. Tie puamerē mujāā tūgoñāētiña. iBairi mujāā carorije wapa paioo nigaro!

⁴³“Tunu bairoa ñubuerica wiipū mujāā caápara, caroapare mujāā ruiganucūña. Tunu bairoa maapu mujāā caāñesēāta, nipetiro camasā nūcūbūgoricarō mena na cajēnirō mujāā bonucūña. Bairo mujāā caboroi, imujāā carorije wapa paioo nigaro!

⁴⁴“Mujāā, camasā ānanarē na cayarica opeere bairo mujāā āniña. Āme caāna puame ti opee buire áná, ‘Masā operi āno,’ ĩ masiētīñama. Tore bairo mujāā āniña. iBairi mujāā carorije wapa paioo nigaro!” na ĩ quetibūjuyupu fariseo majārē.

⁴⁵Bairo cū caīrījērē tūgo, fariseo mena macāacū jīcā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuei puame atore bairo qūīñupū Jesure:

—Cabuei, bairo mū caāta, jāā, jāārēā roro ĩ micpu.

⁴⁶Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūīñupū Jesús:

—Jīcā, cū paabojari majōcure cū jurusaetiyami. Jīcā wāme ūnoacā cūārē cū juáperiyami. Tore bairo na mujāā átiya camasārē. ‘Moisés ānacū cū carotiriquere jīcā wāmeacā rusaeto ása,’ camasārē na mujāā ĩnucūña. Bairo caīrotirā nimirācūā, mujāā puame tore bairo mujāā áperimajūcōāña. iBairi mujāā carorije wapa paioo nigaro!

⁴⁷⁻⁴⁸“Tunu bairoa caītopairā mujāā āniña. Profeta* majā na rupauri ānajē masā ope buire mujāā qūēnonucūña caroa ūtā wiīacarē, camasā profeta ānanarē na ĩroáto, ĩrā. Bairo qūēnomirācūā, mujāā ñicūjāārē bairoa mujāā ānicōāña. Na puame Dios

yaye quetire boena, profeta majārē pajiāreyuparā. Narē bairo mujāā boetiya Dios yaye quetire mujāā cūā. Bairi, ‘Marī ñicūjāā profeta majārē na capajiāricārōrē bairo ñurō. Dios yaye queti to yasicōāto,’ irārē bairo mujāā átinucūña. ¡Bairi mujāā carorije wapa paio nigaró!

⁴⁹“Dios puame camasī ānirī atore bairo ññupī: ‘Yū yarārē na yū jogu camasā tūpu. Profeta majārē, apóstolea* majā cūārē natu yū jogu, na quetibujuáto, í. Bairo yū cajomiatacūārē, jīcāārē na pajiāregarāma. Aperārē roro popiye na baio joroque na átigarāma,’ ññupī. ⁵⁰Bairi Dios puame camasā profetare roro na caátaje jūgori ati rēmūrē popiye na baio joroque na átigumi. Tocānacū profeta majā, caāñiñaricārārē na carí reyarique wapa popiye na baio joroque na átigumi āme caānarē. ⁵¹Na carí rejūgoricu, Abel cawāmecucupū nijūgoaná, Zacarías, altar,* santuario* watoa na capajiāricūpu nituetayama na carí rejūgoatana capāārā beropū. Bairo na ānana wapa roro popiye na baio joroque na átigumi āme caānarē yua,” na ññupū Jesús.

⁵²Í yaparo, atore bairo na ñnemoñupū tunu: “Dios yaye queti puame llavere bairo niña camasārē. Llave jūgori wiire biaricarore marí pājāamasīña. Torea bairo Dios yaye queti jūgori umrecóore marí jāamasīña. Mujāā puame Dios cū cabuerijere masīmirācūā, cūrē mujāā boetiya. Tunu bairoa camasā Diore na camasīgarijere mujāā ēñotaya. ¡Bairi mujāā, Moisés ānacū cū caroticūriqūrē cajūgobueri majā, mujāā carorije wapa paio nigaró!” na ñ quetibujuyupu Jesús.

⁵³⁻⁵⁴Bairo cū caīrōī, to macāāna, Moisés ānacū cū caroticūriqūrē

cajūgobueri majā, bairi fariseo majā mena cū asiayuparā Jesure. Bairi ape wāme, ape wāme cū jēniñañuparā. “Carorije buei átiyami Jesús,” qūī busujāgamirā, cū jēniñamiñuparā nairō.

Jesús enseña contra la hipocresía

12 ¹Bairo na cabairo, capāārā majū camasā, Jesutu neña etayuparā. Bairi capāārā majū āna, dope baiá masī manopū āñuparā. Bairi Jesús puame cū cabuerārē atore bairo na ñ jūgoyupu: “‘Fariseo* majā pan pairica na cawauorijere boeticōāña,’ ñricārō puamata, ‘Na caītopairijere mujāā boepa,’ ñiña. ²Tunu bairoa āme caāna na catūgoñarījē nipetirijere masīopeyocōāgumi Dios nipetirārē. Baujaro nigaró mujāā yeripū mujāā catūgoñarījē nipetirije. ³Bairo bairi yasioro aperārē mujāā caīriqūrē cūārē nipetiro camasā tūgogarāma. Mujāā ya aruapū biajāāti, mujāā caīriqūrē cūārē capāārā na catūgojoro tiere quetibujujarāma aperā, busurique tutuaro mena,” na ñ quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

A quién se debe tener miedo

(Mt 10.26-31)

⁴Bairo ñ quetibuju yaparo, atore bairo na ññupū tunu: “Yū yarā cariape mujāārē ñiña: Mujāārē capajiāmasīrārē na uwieticōāña. Mujāārē na capajiāatato bero, dope bairo átimasīēnama mujāā yeri pūna puamerē. ⁵Bairo puame ása: Dios yaye quetire tūgousaya. Cūā, camasā na cariaro bero, caūpetietopū na yeri pūnarē jomasīñami. Bairi Dios puame roquere cū uwiri jīcārō tūni caroarō ása.

⁶“Tunu minia, jīcā wāmo caānacūārē puga moneda tiaca wapacutiyama.

Bairo petoaca wapaçutimiracũã, ni jïcãũ ùcũ Dios cũ caĩnacotecũ maami. Nipetirãrẽ na cabairijere masĩcõãñami. ⁷Mujãã cũãrẽ mujãã cabairijere masĩpeyocõãñami. Mujãã poa wẽerĩ cũãrẽ cõõnapeyocõãñami Dios. Bairi, ‘Marĩ cabairijere masĩcõũmi Dios,’ ï tũgoñaeticõãña. Minia netõjãñurõ mujãã maiñami. Bairi uwieticõãña,” na ï quetibũjuyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

**Los que reconocen a Jesucristo
delante de los hombres**
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Ï quetibũjũ yaparo, atore bairo na ïnemoñupũ tunu: ‘Cariape mujããrẽ ñiña: Ni jïcãũ ùcũ, ‘Jesũs yau yu ãniña,’ aperã camasã na catũgoro caĩquetibũjure yu yau cũ cañnierẽ yu cũã yu Pacu yarã ángelea* majã cũãrẽ na yu quetibũjũgũ. ⁹Bairi tunu apeĩ, ‘Jesure yu masĩtĩña,’ caĩ pũamerẽ yu cũã, ‘Cũ yu masĩtĩña cũrã,’ na ñi quetibũjũgũ, yu Pacu yarã ángelea majãrẽ.

¹⁰“Bairi tunu noa ùna yu, Camasã Jũgocũre, roro na caĩrĩjẽrẽ masĩriyogũmi Dios, cũrẽ na cajẽniata. Tore bairo átomicũã, Espĩritu Santore roro na caĩata roque, na masĩriyojoaetigũmi,” na ï quetibũjuyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

¹¹Bairo ï quetibũju yaparo, atore bairo na ïnemoñupũ tunu: “Yu yarã, mujããrẽ tutigarã, mujããrẽ jeãgarãma. Jïcã rũmũ, ñubuerica wii uparã tũpũ, ape rũmũ ññabeserica wii uparã tũpũ, ape rũmũ ññabeseri majã tũpũ, ape rũmũ macã quetiuparã tũpũ mujããrẽ neãgarãma. Bairo mujããrẽ na caáto uwiri, ‘¿Dope bairo na marĩ ïrãati?’ ï tũgoña macãẽtĩcõãña. ¹²Marĩ mena macããcũ, Espĩritu Santo puame tipau caetaro ñña, na mujãã caĩpeere mujããrẽ masĩõgũmi,” na ï quetibũjuyupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

El peligro de las riquezas

¹³Bairo cũ caĩrõ bero camasã capããrã watoa jïcãũ qũĩñupũ Jesure: —Cabuei, yu pacu riacoámĩ. Bairi cũ cacũgomiatajere carecomacã yu boya. Bairi yu mu juĩgu yu jũgocure, tiere cũ ricawoáto, ï —quĩñupũ.

¹⁴Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús caũmure:

—Yu yau, mujãã yayere cabatopau mee yu ãniña. Bairo áti acũ mee, yu apú ati yeparũre.

¹⁵Ï yaparo, atore bairo na ïnemoñupũ tunu to macããnarẽ:

—Dios puame, “Carorije wapa cacũgoenarẽ bairo mujããrẽ ñiñaña,” na ï tũgoñaẽtĩñami, camasãrẽ paio na cacũgorije jũgori. Torena, paio apeye ùnierẽ ññaugaripeaeticõãña. Roro mujãã tũgoñare —na ñupũ.

¹⁶Ï yaparo, capee apeye ùnierẽ cacũgoure ïcõñarĩ bairo na ï quetibũjũnemoñupũ tunu: “Jïcãũ caũmũ caroa yepa majũrẽ cũgoyupũ. Bairi cũ oterique capee cũ ríacutibojayuparo.

¹⁷Bairo capee caríacuto ñnarĩ, atore bairo ï tũgoñañupũ caũmũ puame: ‘¿Dope bairo yu ácuati? ¿Yu cajepere noorẽ yu cũãti?’ ï tũgoñañupũ.

¹⁸Ï tũgoña yaparo yua, atore bairo ï tũgoñanemoñupũ tunu: ‘Merẽ yu masĩña yu caátipeere. Otere yu cacũnucũrĩ aruarire yu weeregu. Áti yaparo, paca arũri majũ yu qũenogu tunu. Topũ yu cacũgorije, bairi yu cajepere mena nipetiro to jeto yu qũenocũgu yua. ¹⁹Bairo áti yaparo, yu yerire atore bairo ñĩgu: “Ámerẽ yua, capee cũmarĩ yu cacũgopee nicõãña. Bairi ámerẽ noo yu caborore bairo jeto yu átiyu. Yerijã, uga, eti, useanirĩ yu baiãniyu yua,” ï tũgoñañupũ capee cacũgou puame. ²⁰Bairo cũ caĩtũgoñamiatacũãrẽ, Dios puame

atore bairo qũĩnũpũ: ‘Catũgoñamasĩecũ mũ ãniña bairo mũ caĩtũgoñaata. Ati ñamia mũ riacoagu. Bairi ati yepare cañmei ãnirĩ, ¿mũ yaye apeye mũ cacũgorijere dope mũ ácuati yua? ¿Nopẽ mũ ápei?’ qũĩnũpũ Dios capee apeyere cacũgomiatacure. ²¹Cũrẽ bairo niñami camasã nipetiro capee apeyere cacũgorã, Dios yaye quetire tũgousaena. Cũ ãna catũgoñamasĩena majũ niñama,” na ĩ quetibũjũyupũ Jesũs cũ cabuerãrẽ.

Dios cuida de sus hijos

(Mt 6.25-34)

²²⁻²³Bairo ĩ quetibũjũ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Mujãã yeri pũna puame mujãã caugapee netoõjãñurõ cañimajũrĩjẽ majũ niña. Tunu bairoa mujãã cajãñapee netoõjãñurõ cañimajũrĩjẽ majũ niña. Bairi mujããrẽ ñiña: Ati yepa macããjẽrẽ butioro bootũgoñaeticõãña. Mujãã cacũgopeere, mujãã caugapeere, bairi mujãã cajãñapeere tũgoña macãẽtĩcõãña. ²⁴Minia na caãtiãnierẽ mujãã masĩña. Na caugapeere otejũgoetiyama. Na caugapeere jeri wiĩpũ quẽnocũetĩnucũñama. Bairo na caãperimiatacũãrẽ, na caugapeere jonucũñami Dios. ĩMujãã roquere minia netoõrõ mujãã maiñami Dios! Bairi ãme mujãã cañnierẽ tũgoña macãẽtĩcõãña. ²⁵Ni ũcũ mujãã mena macããcũ, cũ catũgoñamacãrĩjẽ jũgori, ‘Yũ butĩnemogu jĩcã metro recomacã majũ, ãmũau ãnigu,’ ĩ masĩecũmi. Mujãã catũgoñamacããrĩjẽ jũgori mujãã átimasĩetĩña. ²⁶Bairi cabũgoro macããjẽ ũnierẽ caãtĩmasĩena nimirãcũã, ¿nopẽĩrã, ‘Marĩ átimasĩepycõãrã marĩ catũgoñamacãrĩjẽ jũgori,’ caĩtũgoñarãrẽ bairo mujãã ĩñati?

²⁷“Tunu bairoa oó, tataboaro macããjẽ cabairije cũãrẽ mujãã masĩña. Oó puame paetinucũña. Eetinucũña.

Bairo áperimirõcũã, caroa bauya. Quetiupau rey Salomõn ãnacũ caroa majũ cũ cajutii jãñarĩquẽ netoõjãñurõ caroa bauya oó puame. ²⁸Bairo tie taa ũnie Dios cũ caquẽnorĩquẽ jĩcã rũmu caroa cabaumiatacũãrẽ, ape rũmu peeropũ joeyama camasã, peero riorã. Mujããrẽ taa ũnie netoõjãñurõ mujãã maiñami Dios. Bairi mujãã cajãñapeere mujãã jogũmi yua. ĩMujãã, Dios mena catũgoñatutuaenarẽ bairo mujããrẽ ñiñaña! ²⁹⁻³⁰Ati yepa macããna Diore caĩroaena puame na caugapeere, bairi na caetipeere tũgoña macãnucũñama. Mujãã puame roque narẽ bairo baieticõãña. Marĩ Pacũ Dios, marĩ cabopacarijere masĩpeyocõãñami. Bairi tũgoña macãẽtĩcõãña. ³¹Dios cũ carotimasĩrĩpau roquere tũgoñaña. Bairo mujãã catũgoñaata, ati yepa macããjẽ mujãã cabopacarije cũãrẽ mujãã jogũmi Dios.

Riqueza en el cielo

(Mt 6.19-21)

³²“Mujãã yu yarã, oveja* petoaca caãnarẽ bairo mujããrẽ ñiñaña. Bairo capããrã mee caãna mujãã cañnimitacũãrẽ, Dios puame cañuũ ãnirĩ cũ carotimasĩrĩpau pu mujãã caãnorẽ boyami. Bairi mujãã uwietigarã. ³³Tunu bairoa mujãã cacũgorijere nunireri, dinero ñeri, aperã cabopacarãrẽ na batorãjã. Bairo mujãã caãpata, jõbui pu mujãã cawapatapee paio nĩgaro. Ati yepapũ mujãã caãno, mujãã yaye boacoaya. O jerutiri majã tiere jeruti recõãñama. O moena tiere ugareyama. Jõbui pu roquere mujãã yaye cañnipee yasietigarõ. ³⁴Ati yepapũ macããjẽ jetore mujãã camaitũgoñaata, tie jetore mujãã bootũgoñarã. Jõbui pu mujãã cacũgopeere mujãã camaitũgoñaata roque, ati yepa macããjẽrẽ butioro

mujãã bootũgoñaetigarã,” na ï quetibujuuru Jesús cũ cabuerãrẽ.

Hay que estar preparados

³⁵Bairo ï quetibujuu yaparo, ape wãmerẽ na ï cõñañupũ: “Caroaro mujãã qũenoyuwa. Mujãã jutii, mujãã cajãñaapeere qũenoña. Tunu bairoa mujãã cajĩñaworijere jĩñaapeori mujãã cotewa. ³⁶Jĩcããrã paabojari majã ùnarẽ bairo ása. Na puame na quetiupau aperã na cawãmojiyari bose rũmurẽ caĩñau atãcu cũ catunuetaparore caroaro cũ yuyuparã. ‘Jicoquei cũ caetaro, cũ marĩ pãjõrõã,’ irã cũ yuyuparã. ³⁷Useanigarãma capaacoteri majã, na quetiupau cũ catunuetarore caroaro cacotemasĩrã. Cãniena cacoterã ãnirĩ cũ mena useanigarãma. Cariape mujããrẽ ñiña: Na quetiupau puame mesapu na ruirotigumi, ugariquere na nugũ. ³⁸Bairi noa ùna cãniena cacoterã useanirĩ nigarãma, noo ñami recomacã, o cabusuatĩpau na quetiupau cũ catunuetarore cacoterã puame,” na ï quetibujuuru Jesús.

³⁹Ï quetibujuu yaparo, ape wãmerẽ na ï cõñañupũ tunu: “Apei wii upau, cũ ya wii macããjẽrẽ cayajauacũ cũ caetaparore cũ camasiata, cãnietibujoricumi. Cũ caetaparore ññacotebujoricumi, jããremi, ï. ⁴⁰Tore bairo yũ, Camasã Jũgocũ, tunu yũ caetari rũmurẽ jĩcãũ cayajari majõcure bairo yũ etagu ati yeparure. ‘Ti rũmu majũ etagumi,’ caĩa manĩ rũmu majũ yũ etagu. Bairi caroaro ãña. Yũ catunuetarore caroaro mujãã cotewa,” na ï quetibujuuru Jesús cũ cabuerãrẽ.

El criado fiel y el criado infiel

(Mt 24.45-51)

⁴¹Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro puame atore bairo qũĩñupũ Jesure:

—Jãã Quetiupau, òjĩcãũrẽ cũ ùmua cũrẽ na cacoterijere ïcõñarĩ jãã jetore

ï quetibujuu miñati? ¿O nipetiro camasãrẽ ï quetibujuãto miñati? —qũĩ jẽniñañupũ Pedro Jesure.

⁴²⁻⁴³Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Pedrorẽ: “Ni ùcũ jĩcãũ mayordomore* bairo caãcũ, cũ quetiupau cũ carotirore bairo caãtimasĩ ùcũrẽ ñiña. Cũ quetiupau puame cũ caãpãro jũgoye, ‘Yũ ùmua aperãrẽ na mu qũenowã. Ugariquere na mu batowa,’ qũĩ cũñupũ cũ ùmurẽ. Bairi cabero tunueta, cũ ùmu, cũ caĩrotiricarorea bairo cũ caãpata, caroare cũ jogumi. Bairi useanirĩ nigumi mayordomo. ⁴⁴Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñiña: Quetiupau cũ yaye nipetirije upãre bairo cũ cũgumi, cũ, mayordomo puame. ⁴⁵Bairo cũ cacũmiatacũãrẽ, cũ puame carõu cũ caãmata, ‘Yũ quetiupau tãmurĩ tunu etaecumi,’ irĩ, aperã cũ baparãrẽ roro na átibujuõmi. Cũ quetiupau ùmua, cũ paabojari majã rõmirĩ cũãrẽ roro na átibujuõmi. Tunu bairoa uga, eticũmu baibujuõmi. ⁴⁶Bairi cabero cũ quetiupau cañesãũatãcu puame, ‘Ti rũmu etagumi,’ cũ caĩmasiẽtĩ rũmurẽ etabujuõmi. Bairo eta yua, cũ caroticũátacu roro cũ caãtiere ññabujuõmi. Bairo ñña yua, popiye cũ baio joroque cũ átibujuõmi. Cũ piticõãbujuõmi, aperã yũ caĩroaena mena cũ ãmarõ, ï.

⁴⁷“Ni jĩcãũ ùcũ cũ quetiupau cũ caĩrjẽrẽ masimicũã, tore bairo cũ caãpata, cũ paecogumi butiuro cũ quetiupãre. ⁴⁸Apei cũ quetiupau cũ caĩrjẽrẽ masiẽtĩrĩ roro átiyami. Bairo roro cũ caãtimiatãcũãrẽ, butiuro cũ paetigumi cũ quetiupau puame. Bairi paijãñurõ camasiũgoricarã puame netõjãñurõ caroaro na caãtiere átirotiya. Petoaca camasiã netõjãñurõ caroaro na caãto ñiña,” na ï quetibujuuru Jesús.

Jesús es causa de división

(Mt 10.34-36)

⁴⁹Í yaparo, atore bairo na ññupũ tunu: “Camasãrẽ na quetibũju ácu yu apé ati yepapure. Tunu yu yaye busurique peerore bairo niña narẽ. íBairi tiere nipetiro na masipeyocoáto! ⁵⁰Yu cãã, yu yaye busurique jũgori popiye yu baiya. Bairoa yu baicõã ãñigu yu paarique capetiparo jũgoye. ⁵¹Mujãã, camasãrẽ yu caátiatãjere mujãã masiẽtĩña. ‘Dios cũ cajou, cũ caetaro bero nipetiro camasã caroaro ãmeo átigarãma,’ mujãã í tũgoñaña. Bairo mujãã caitũgoñamiatacũãrẽ, bairo mee niña. Yu caetaro jũgori camasã jĩcãrõ tũni tũgoñaetigarãma. ⁵²Bairi jĩcã wii macããna jĩcã wãmo cãnacãũ majũ na caãmata, yu yaye busuriquere tũgorã, itiarã ñroagarãma. Pũgarã ñroaetigarãma. Torea bairo ape wii macããna cãã pũgarã ñroagarãma. Itiarã ñroaetigarãma. ⁵³Bairi jĩcãũ cũ macũrẽ cũ pesucutigumi yu yaye busuriquere cũ catũgousaro jũgori. Torea bairo ape cũ pacure cũ pesucutigumi. Apeo cãã cõ macõrẽ cõ pesucutigomo. Apeo cãã cõ pacore cõ pesucutigomo. Apeo cãã cõ pẽẽpõrẽ cõ pesucutigomo. Apeo cãã cõ mañicõrẽ cõ pesucutigomo, yu yayere cõ catũgousaro jũgori,” na ññupũ Jesús cũtu catũgorã etarãrẽ.

Las señales de los tiempos

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴Bairo í quetibũju yaparo, atore bairo tunu na ññemoñupũ camasãrẽ: “Oco poari muipũ cũ cawãmuatõ to cawãmu atõre ññarã, ‘Oco atõ baiya,’ mujãã í masiña. Torea bairo bainucũña. ⁵⁵Tunu bairoa ape nugõã warua jopepũ cawĩno atõre ññarã, ‘Asigaro baiya ãme rũmũrẽ,’ mujãã í masiña. Torea bairo

bainucũña. ⁵⁶Bairo caoco ocapeere, bairi caasipee cũãrẽ bairo caññamasiã nimirãcũã, ñnopẽirã Dios ati yuteare cũ caátĩãnie puamerẽ mujãã masiẽtĩñati? íCañtopairã mujãã ãniña!” na í quetibũjuyupũ Jesús.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

(Mt 5.25-26)

⁵⁷Bairo í quetibũju yaparo, atore bairo tunu na ññemoñupũ: “¿Nopẽirã cariape átajere mujãã majũã mujãã í busu quẽnomasiẽtĩñati? ⁵⁸Ni jĩcãũ ñcũ, ‘Yu mujãã wapamoña,’ íri, mujããrẽ juez* caññabesei tũpũ cũ caneápáro jũgoye, cũ mena busuquẽñojũgoya. Mujããrẽ juez tũpũ cũ caneápéripárorore bairo ñrã, cũ mena busuquẽñojũgoya. Mujãã cabusuquẽñojũgoeticõãta, juez puame guardiare* mujããrẽ ñerotigumi. Bairo áti yaparo, na puame preso jorica wiipũ mujããrẽ cũrecõãgarãma. ⁵⁹Cariape mujããrẽ ñiña: Dinero mujãã cawapamorijẽrẽ mujãã cawapatipeyoparo jũgoye, topũ mujãã ãnicõãgarã. Mujãã witimasietigarã,” na ññupũ.

Importancia de la conversión

13 ¹Jĩcã rũmu caãno camasã Jesure quĩñarã etayuparã. Eta, atore bairo quĩ quetibũjuyuparã: “Pilato puame Galilea macããnarẽ na pajĩãreupũ, Diore na cañbuerã etaro. Waibũtoa riire na cajoemũgõrã etaro na pajĩãreupũ,” quĩ quetibũjuyuparã camasã Jesure.

²Bairo na cañquetibũjuro tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús: “¿Dope bairo mujãã í tũgoñañati na cabaiatajere? ‘Na yarã Galilea macããna nipetirã netõrõ carorã ãñiupã. ¿Bairi butioro majũ na carorijẽ wapa jũgori yasiupa,’ mujãã í tũgoñañati? ³Bairo mujãã

caítũgoñamiatacũārē, baietiupa. Na yarā netōrō carorā mee āniupā. Caānorē bairo mujāārē ñiña: Mujāā cūā roro mujāā yasigarā, roro mujāā caátiere yapapuari Diore mujāā caĩbusuqũēnoeticōāta. ⁴Tunu bairoa, ¿dope bairo mujāā ī tũgoñañati caũmarī wii Siloé macāājē ũtā rupaa mena catāni yasiricarārē? Dieciocho majū catāni yasiricarārē roro na cabairiquere, ¿dope bairo mujāā ī tũgoñañati? ‘Jerusalén macāāna nipetiro netōrō carorā āniupā. ¿Bairi butiuro majū na carorije wapa jũgori yasiupa,’ mujāā ī tũgoñañati? ⁵Bairo mujāā caítũgoñamiatacũārē, baiesupa. Jerusalén macāāna netōrō carorā mee āniupā. Caānorē bairo mujāārē ñiña: Mujāā cūā roro mujāā yasigarā, roro mujāā caátiere yapapuari Diore mujāā caĩbusuqũēnoeticōāta,” na ī quetibũjũyupũ Jesús.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶Bairo ī quetibũjũ yaparo, higuera* yucũ carícamanirē ĩcōñarī tunu na ī quetibũjunemoñupũ: “Jĩcāũ, cū wesepũ cũgoyupũ higuera cawāmecutiire. Bairi jĩcā rũmu caricare ĩñau etayupũ. Bócaesupũ. Ríca mañuparō mai. ⁷Itia cūmarī majū bairo jeto baiyupũ. Ríca mañuparō. Bairo cabairoi, qũĩñupũ cū ũmurē: ‘Merē itia cūma majū caricare yũ macāmiña. Caríca mani āno ati higuera marī caotemirĩcu. ¿Nopēĩrō to ānicōāroati ati yeparũ? Bairi quetĩrocacōāña,’ qũĩñupũ ti wese upau cū ũmurē. ⁸Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩñupũ cū ũmu pũame: ‘Yũ quetiupau, ati yũteare marī quetĩtiroa mai. Tii pũtore yũ jetugũ. Abono carĩcē yũ jāāgũ mai. ⁹Bairi ape yũteare carĩcacũpata, ñujāñugaro. Tii caríca manicōāta roquere, tiire quetĩrocacōā rotiya,’ qũĩñupũ caũmu ti wese upaũre,” na ī quetibũjũyupũ Jesús camasārē.

Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰Ape rũmu tunu Jesús judío majā na cayerijārī rũmu caāno na cañubuenearī wiipũ jũgobuei ásupũ.

¹¹Mai, ti wiipũ āñupō jĩcāo carōmio. Cō pũame wātī yeri pũna jũgori riajāñũñupō. Dieciocho cūmarī majū riayupo. Bairi wāmu pomasiēsupō.

¹²Bairo cō cabairo ĩñau, Jesús pũame atore bairo cō ĩñupũ:

—Yũ yao, mu cariyecutiē to petiáto, ñiña. Mu yũ catioya —cō ĩñupũ.

¹³Bairo ī yaparo, cū wāmorirē cō buire pitipeoyupũ. Bairo cū caáto, jicoquei wāmupo masĩcoasupo yua. Tunu Diore cū basapeo jũgoyupo, catiáco yua. ¹⁴Bairo useanirō cō caāniatacũārē, ti wii ñubuerica wii quetiupau pũame asiajāñũñupũ. Judío majā na cayerijārī rũmurē Jesús cū caátiere ĩnarī asiajāñũñupũ. Bairo asiari atore bairo na ĩñupũ ti wii canearī majārē:

—Marī capaari rũmu jĩcā wāmo peti jĩcā pēnirō cānacā rũmurī majū ñiña. Ti rũmurī jeto catio rotiya. Marī cayerijārī rũmu caānorē catio rotieticōāña —na ĩñupũ.

¹⁵Bairo cū caĩrō tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Caĩtopairā mujāā āniña, bairo mujāā caāta. ¿Ni ũcũ mujāā mena macāacũ marī cayerijārī rũmu caāno cū wecure, o cū burrore* na oco etiricapau na cū jee áperinucũñati? Nipetirā bairo jeto átinucũnama ati rũmu ũno cūārē. ¹⁶Bairi mujāā wecuare caqũēnonucũrā nimirácũā, ¿nopēĩrā, ‘Atiore Abraham ānacũ pārāmeorē dieciocho cūmarī majū Satanás,* wātī quetiupau roro cō cū caátie jũgori popiye cabaiore cō marī catorotietigarā ati rũmu ũnorē,’

írārē bairo mujāā ññati? iRoro mujāā tūgoñaña! —qūñupū Jesús ti wii ñubuerica wii quetiupaure.

¹⁷Bairo cū caĩrō, cū pesua puame bobotūgoña jāññuparā na caĩatajere. Aperā camasā puame useani peticoasuparā, Jesús nocārō caroaro cū caatiere ññarī.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸Cabero atore bairo na ñnemoñupū Jesús tunu: “¿Dope bairo mujāārē yu masiōñati Dios cū carotimasirīpaure? ¿Di wāme ñnorē ñcōñarī mujāārē yu quetibujuyati? ¹⁹Mostaza* na caĩrī apeacarē jīcāñ cū wesepu cū caotericaacarē bairo ñña Dios cū carotimasirīpau. Bairi cañmu tiacarē cū caotero bero pairicu batiya. Bairi minia puame tii rūpu buire na ria batiirire qūñonucūñama. Torea bairo ñña Dios cū carotimasirīpau cūā,” na ñ cōña quetibujuyupu Jesús.

La parábola de la levadura

(Mt 13.33)

²⁰Ī quetibuju yaparo, ape wāmerē ĩ cōñanemoñupū tunu: “¿Dope bairo mujāārē yu masiōñati Dios cū carotimasirīpaure? ²¹Levadurare* bairo ñña Dios cū carotimasirīpau. Jīcāñ trigo* wāñārīqūē wetare, itia rūri majū, oco mena weyo yaparo, levadurare petoaca jāññamo. Bairo petoaca cō cajāñmiatacūārē, tie puame jesapeticoaya yua. Torea bairo ñña Dios cū carotimasirīpau cūā,” na ñ cōña quetibujuyupu Jesús.

La puerta angosta

(Mt 7.13-14, 21-23)

²²Bairo bai, Jesús Jerusalēpu ácú, tocānacā macāñ cū canetōrī macāārē

camasārē na quetibujuyupu. Capaca macāārī, ōcā macāārīacā cūārē na quetibujuyupu. ²³Bairo cū caátō, cū mena macāācū jīcāñ atore bairo qūñ jēñiñañupū:

—Jāā Quetiupañ, ñnocānacāñ majū camasārē marī Pacu Dios cū netōñati? ¿Petoaca majū na ññiñati Dios cū canetōparā? —qūñ jēñiñañupū cañmu Jesure.

²⁴Bairo cū cañjēñiñarō tūgo, atore bairo na ĩ quetibujuyupu Jesús:

—Ati yepapu mujāā caāno, puğa jopeere bairo ñña. Bairi ōcā jopeacaré mujāā capājāamasirō ñña. Cariape mujāārē ñña: Capāārā camasā ti jopere jāāgamigarāma. Bairo jāāgamirācūā, jāāmasiētīgarāma.

²⁵Jīcā rūmu ti wii upau puame wāmuátī, ti jopere biacōāgumi yua. Pāñnemoetigumi. Bairo cū caátō, mujāā macāpu caāna cū piirā, “Jāā pāñña,” mujāā ñmigarā. Bairo mujāā cañmiatacūārē, “Mujāārē yu masiētīña,” mujāā ĩgumi. ²⁶Bairo cū caĩrō tūgo, mujāā ñnemojarā: “Jāārē mu masī. Mu mena eti, ūga jāā ápu. Tunu bairoa jāā ya macāāpu mu buñesēāwū. Jāārē mu masī,” mujāā ĩgarā. ²⁷Bairo mujāā caĩrō tūgo, atore bairo mujāā ñnemo gumi tunu: “Merē mujāārē ññapū: ‘Mujāārē yu masiētīña. Mujāā, carorije caāna mujāā caānoi, ati wiire mujāārē yu jāārotietigu. iÁñaja!’”

mujāā ĩgumi ti wii upau. ²⁸Mujāā, marī ñicūjāārē Abraham, Isaac, Jacob, profeta* majā nipetirā cūārē, Dios cū carotimasirī paupu caānarē mujāā ññajogarā. Mujāā puame aperopu wērewiyo joricarē bairo mujāā ññigarā. Bairi butiuro mujāā otigarā. Mujāā opire mujāā bacarupotugarā, butiuro yapapuarā yua. ²⁹Tunu bairoa Dios cū carotimasirīpau caetaro camasā Diotu ñña etagarāma. Muipu

cũ sawãmuaatópũ caatíatana, bairi cawaru macã joperũ caatíatana, bairi ape nũgõa waru macã joperũ caatíatana, bairi muiþũ cũ cañajãáatópũ caatíatana cũã Diotu ñeñaetagarãma. Bose rũmurẽ netõrã ána, cũtu rui ʘgagarãma. ³⁰Ati rũmurĩrẽ jĩcããrã carotimasĩetãna rotimasĩgarãma. Tunu bairoa ati rũmurẽ jĩcããrã carotimasĩrã rotimasĩetĩgarãma Dios tũpure —na ĩ quetibũjuyupũ Jesús.

Jesús lloira por Jerusalén

(Mt 23.37-39)

³¹Bairo cũ caquetibũjũ ãno, ti rũmu majũrẽ cũtu etayuparã fariseo* majã. Bairo cũtu eta, atore bairo qũĩñuparã: —Ati yepa quetiupau, Herodes, murẽ pajĩã rocacoagayami. Bairi tãmurĩ ruti ácãja —qũĩñuparã.

³²Bairo na cairõ tũgori, atore bairo na ĩñupũ:

—Tunu ánãja Herodes tũpu, macãncũ yaire bairo caãcũ tũpu. Atoe bairo qũĩrãjã: “Áme wãti yeri pũnarẽ yũ acurewiyojoya. Tunu bairoa cariayecũna cũãrẽ na yũ catioya. Ñamirõcã cũãrẽ bairoa yũ átigu. Bairi itia rũmu bero bairo yũ caãtiere yũ átijãnagu, ĩñami Jesús,” qũĩrãjã Herodere —na ĩ joyupũ Jesús fariseo majãrẽ.

³³Ĩ yaparo, atore bairo na ĩnemoñupũ tunu: “Áme, ñamirõcã, ñamirõcã ape rũmu bairoa yũ átigu, Dios yarã profeta majã camasã na capajĩã riĩrericaã ãnana Jerusalẽpu jeto yasinucũñupã. Bairi topũ cariape yũ caãtõ ñũña,” na ĩñupũ.

³⁴Cabero atore bairo na ĩnemoñupũ Jesús tunu: “Jerusalén, Jerusalén macã macããna mujããrẽ ñiña: ĩDios yarã profeta majãrẽ mujãã pajĩã riĩrenucũñupã! Dios mujããrẽ cũ caquetibũjũrotijomirĩcãrãrẽ ʘtã mena

narẽ wẽerĩ na mujãã pajĩãrenucũñupã. Bairo roro majũ mujãã caãtimiatacũãrẽ, nairõ mujããrẽ yũ juãtinemogamiwũ. Áboco cõ pũnaarẽ na asipogo, narẽ cõ caneñoricãrõrẽ bairo mujãã yũ juãtinemogamiwũ. Bairo yũ caãtigamiatacũãrẽ, mujãã puame jĩcã nũgõa yũ mujãã boepũ. ³⁵Bairo mujãã caboetoi, tocãrõã yua, mujãã caãnipau yasicoagaro. Tore camasã aweyo rocacõãgarãma. Caãnorẽ bairo mujããrẽ ñiña: ‘ĩUseanirĩ ñiñami Dios cũ cajou majũ!’ mujãã caĩparo jũgoye, yũ mujãã ĩñaetigarã mai,” na ĩñupũ Jesús Jerusalén macããnarẽ.

Jesús sana a un enfermo de hidropesía

14 ¹Ape rũmu tunu judío majã na cayerijãrĩ rũmu caãno Jesús ʘgau ásupũ jĩcãũ fariseo* majã quetiupau ya wiipu. Bairo topũ cũ caãno, ti wii macããna fariseo majã puame qũĩñausayuparã, “Dope bairo cũ caãto,” ĩrã. ²Mai, Jesús riapere ãñupũ cariayecũcu cũã. Cũ puame oco riayere cacũgou ãñupũ. ³Bairo cũ cabairo ĩña, atore bairo na ĩñupũ Jesús to macããnarẽ, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobuerãrẽ, bairi fariseo majã cũãrẽ:

—Marĩ cayerijãrĩcã rũmurẽã cariayecũnarẽ marĩ cacatiro, ĩto ñucõãcuti? O paariquere bairo caãnoi, ati rũmu ñnorẽ toe bairo caápericõãpee, ĩto ãnicuti? —na ĩ jẽniñañupũ Jesús to macããnarẽ.

⁴Bairo narẽ cũ caijẽniñamiatacũãrẽ, busuesuparã. Bairo na cabusũeto ĩña, cariaure cũ pãnarĩ cũ catioyupũ yua. Cũ catio yaparo, cũ árotiyupũ. ⁵Bairo áticõã, tunu na ĩnemoñupũ Jesús fariseojããrẽ:

—ĩNi ʘcũ mujãã mena macããcũ cũ macũ, o cũ wecu operũ ati rũmu ñnorẽ

cū cañarocajáápata, jicoquei cū cū ne mwgō masiētīnati? Nipetirā mujāā tore bairo mujāā átibujiōrā, marī cayerijārī rūmu ūno cūārē. ¿Bairo mujāā ápericuti? —na ī jēniñañupū Jesús.

⁶Bairo narē cū caijēniñamiatacūārē, dope bairo cū yumasīēsuparā.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷Cabero aperā ti wii upau cū capiiatana na caetarore īñañupū Jesús. Na pñame caroapaure ruigayuparā butiōro, “Cabūgoro macāāna na caruiparore marī ruietiroa,” ĩrā. Bairo na cabairo ĩña, atore bairo na ī beyoyupū:

⁸—Ni jīcāū mujāā mena macāācūrē wāmo jiyarica bose rūmurē cūrē cū capiiata, ‘Caānimajūrā na caruiparopū cū ruigaeticōāto,’ ñiña. Topū cū caruiata, cabero bobooro netōbujioūmi. Apei ti bose rūmu upau cū capiimajūatacu etabujioūmi. ⁹Bairi ti bose rūmu upau pñame cū caetaro ĩña, atore bairo qūībujioūmi: ‘Jōpū catūsaropū ruija. Āni pñame cabero caetau atore ruigūmi,’ qūībujioūmi. Bairo cū cairōī, mujāā ūcū bobotūgoñabujioūmi.

¹⁰Bairi mujāārē na capiiata, catusari cūmurō roquere ruiya. Cabero bose rūmu upau pñame topū mujāā caruiro ĩña: ‘Ato pñame caānimajūrā mena ruirasá,’ mujāā ĩgūmi. Bairo cū cairō tūgo, aperā ti mesa macāāna mujāārē cū cairōarore ĩñagarāma yua. ¹¹Ni jīcāū ūcū cū majūā, ‘Caānimajūū yu āniña,’ caī pñamerē, cabūgoro macāācūrē bairo cū ānio joroque cū átigūmi Dios. Apei, ‘Caānimajūū mee yu āninā,’ caī pñame roquere, cabero cabūgoro macāācūrē bairo mee cū ānio joroque cū átigūmi Dios —na ī quetibujnyupū Jesús ti wii macāāna, fariseo cūrē capiiatacure.

¹²Bairo na ī quetibujny uparo, atore bairo qūīnemoñupū:

—Bose rūmurē mu caqūēnonemoata, mu baparārē na pieticōāña. Tunu bairoa mu bairārē, mu jūgocujāā nipetirā mu yarārē, mutū macāāna paioo dinero cacūgorā cūārē na pieticōāña. Na ūnarē bairo mu capiata, ape rūmu na cūā murē torea bairo átīamebujiorāma. Bairi merē wapaticūre bairo mu tuabujioū yua. ¹³Bairo bairi bose rūmurē mu caqūēnonemoata, cabopacarārē na piya. Tunu bairoa caāmasiēnarē, bairi jīcā rupo, o jīcā ricā caroyetuaricarārē, bairi caīñamasīēna cūārē, na ūnarē na piya. ¹⁴Bairo ácu, useanirī mu ānigu. Cabopacarā pñame mu átīame masiētīgarāma, ñe ūnie cacūgoena ānirī. Bairo na caātiame masiētīmiatacūārē, cariacōatana tunu na cacatiri rūmu caāno Dios pñame caroare mu jogūmi, caroaro na mu caátie wapa yua —qūī quetibujnyupū Jesús fariseo, cūrē capiiatacure.

La parábola de la gran cena

(Mt 22.1-10)

¹⁵Bairo cū caiquetibujnyo tūgo, jīcāū na mena mesapū carui pñame atore bairo qūīñupū Jesure:

—iDios cū carotimasīrīpau bose rūmurē caju ūgau pñame useanirī nigūmi! —qūīñupū.

¹⁶Bairo cū cairō tūgo, ape wāmerē ĩcōñarī atore bairo qūī quetibujnyupū Jesús:

—Jīcāū nocārō caroaro bose rūmurē qūēnogayupū. Torecu, capāārā camasārē na piineñorotiyupū.

¹⁷Ūgaricapau caetaro ĩña, cū capiiatanarē cū ūmurē na pirotijoyupū. ‘Merē marī caugaparo etaya. Ñe ūnie rusaetiya. Bairi, “Tāmuri mujāā apá,” na ī quetibujnyuja,’ qūīñupū. ¹⁸Bairo cū cairō tūgo, cū ūmu cū quetiupau cū cairōrēā bairo ásupū. Bairo narē

cū caīquetibujū netōmiatacūārē, nipetirā rīcaati jeto qūī wuyuparā. Jīcāū na mena macācācū atore bairo qūīñupū: ‘Meepu jīcā yepa, oterica yepare yu wapatiapu. Bairi āme ti yepare īñau āgu yu baiya. “Bairi yu āmasiētīña, īāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qūīñupū jīcāū. ¹⁹Apei cūā atore bairo qūīñupū: ‘Wecua jīcā wāmo cānacā bapa majū yu wapatiapu. Bairi āme narē īñau āgu yu baiya. “¿Caroaro na paayati?” ī, nīñau āgaya. “Bairi yu āmasiētīña, īāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qūīñupū. ²⁰Apei cūā atore bairo qūīñupū: ‘Meepu yu wāmoiyiypu. “Bairi yu āmasiētīña, īāmi,” cū miwā mu quetiupaure,’ qūīñupū apei. ²¹Bairo jeto na caīrō tūgo, narē capiāmiatacu puame tunucoásúpū cū quetiupau tūpū. Eta yua, na caīatajere cū quetibujūnetōñupū. Bairi tiere tūgo, cū quetiupau puame na mena asiājñūñupū, cū capiijomiatana mena. Asia yua, atore bairo qūīñupū tunu cū ūmurē: ‘Tāmuri ācūja tunu macāpū. Cabopacarā maapu caānarē, “Ugarasá,” na miwā. Tunu bairoa caāmasīēnarē, bairi jīcā rupo, o jīcā ricā caroyetuarīcarārē, bairi caīñamasīēna cūārē nipetirā na ūnarē na jee asá yu ya wiipū,’ qūīñupū ti bose rūmu upau cū ūmurē. ²²Cabero cū ūmu puame bairo āti yaparo, cū quetiupaure atore bairo qūīñupū tunu: ‘Yure caroti, mu caīrōrēā bairo yu āti yaparoya merē. Bairopua, mu ya wii puame jiraetiya mai,’ qūīñupū. ²³Bairo cū caīrō tūgo, ti wii upau puame: ‘Ácūja tunu macāpū. Maa cañesēārī majārē, wii tūni macāāna cūārē na piija. Tutuaro mena, “Ugarasá,” na miwā. Yu ya wii to jiraáto ī, bairi murē yu jonemoña,’ qūīñupū ti bose rūmu upau cū ūmurē. ²⁴Caānorē bairo mujāārē

ñīña: Noa ūna yu capiijūgomiatana caāpérā yu mena ūgaetigarāma —na ī quetibujuyupu Jesús.

Lo que cuesta seguir a Cristo

(Mt 10.37-38)

²⁵Bairo ti watoare camasā capāārā Jesús berore usayuparā. Bairi na cabairo īña, cū puame āmejorenucārī atore bairo na īñupū: ²⁶“Ni jīcāū ūcū, yu mena caāgau nipetirā netōrō yure cū camairō ñūña. Cū pacu, cū paco, cū numo, cū pūnaa, cū jūgocujāā, cū jūgocōjāā, cū bairā nipetirā netōrō yure cū camairō ñūña. Cū rupau netōrō yure cū camairō ñūña. Tore bairo yure cū camaieticōāta, yu cabueire bairo ānimasīētīñami. ²⁷Tunu bairoa ni jīcāū ūcū yu mena caāgau, popiye cū cabaigaeticōāta, yu cabueire bairo ānimasīētīñami. ²⁸Tunu ni jīcāū mujāā mena macācācū caūmuarī wiire cū caqūēnorotiparo jūgoye cū dinerore cōñajūgo masīñami mai, ‘¿Yu dinero yu cacūgorije to etaroati?’ ī. ²⁹Bairo cū cacōnaeticōāta, cabero ti wiire qūēnopeyo masīētībujouūmi. Ūtāpārī, na cacūjūgoripārīrē na cacūyaparoro bero, cū dinero cū cacūgomirījē puame peticoabujioro. Bairi yua, nipetiro camasā cū paariquere īñarī, cū boyeti epebujiorāma. ³⁰Bairo qūībujiorāma: ‘Āni, cū ya wiire paajūgomicūā, paapeyo masīētīñami,’ qūībujiorāma camasā, cū capaapeyoetoi. ³¹Torea bairo jīcāū quetiupau apei mena cū ūmuarē cū caāmeo qūērotijoparo jūgoye, atore bairo ī tūgoña jūgobujouūmi: ‘Yu ūmua, puga wāmo cānacā mil majū soldaua* ñīñama. Yu wapana puame veinte mil majū ñīñama. Bairi na cabairoi, ¿narē yu netōomasīcuti?’ ī tūgoña jūgobujouūmi. ³²‘Yu netōomasīēcū,’ cū caītūgoñaata, cū wapana cayoaropua na caāno mai,

cū caquetibujunetōrotire na tɔpɔ cū jobujoumi. ‘Marī āmeo qūēētīcōāto. Nūgaro,’ na ījā qūī rotijobujoumi. ³³Bairo bairi ni ūcū mujāā mena macāācū cū yaye cū camairījērē cū cajānaeticōāta, yɔ cabueire bairo ānimasīētīnami.

Quando la sal deja de estar salada
(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴“Tunu bairoa moa caocarije nūjānūna. Moa caocaetie roque nērē átimasīētīna camasārē. ³⁵Bairi moa caocarije capeticōā usapata, nē ūnie pɔamerē nūētīna. Yepa ūnorē, o abono ūno cūārē nūētīna. Rerique nīna. Mujāā, caāmoocuna mujāā ānīna. Bairi moa cabairijere mujāārē īcōnārī yɔ caquetibujurijere tūgoāmewiyoya mujāā yeripɔ,” na ī quetibujuyupɔ Jesús.

La parábola del pastor que encuentra su oveja
(Mt 18.10-14)

15 ¹Bairi ti watoa Roma* macāānarē camasā yaye dīnerore jejobojari majā, aperā carorije caāna cūā Jesús cū caīquetibujurijere tūgogarā, cū ture etanucūnuparā.

²Bairo na caátó īna, fariseo* majā Jesure qūī busupaiyuparā. Aperā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasārē cajūgobuerā mena qūī busupaiyuparā atore bairo:

—Cū, Jesús carorije caānarē boyami. Moena mena ūgabapacuti nucūnami — qūīnuparā, Jesús cū cabairijere īnārī.

³Bairo na caīrōī, Jesús pɔame oveja* cacoteire īcōnārī atore bairo na ī quetibujuyupɔ: ⁴“¿Ni ūcū mujāā mena macāācū cien oveja majūrē cū cacūgoata, bairi jīcāū na mena macāācū cū camawijaata, jicoquei cū macāū áperibujoucuti? Jicoquei

cū macāū ácoabujoumi. Noventa y nueve caānarē ēnotaricaropɔ cūcōā, jīcāū camawijaatacure cū macāū ábujoumi. ⁵Bairi caūmɔ pɔame cabero ovejare cū macā bōcari, cū pɔasa, tunuatibujoumi useanirī. ⁶Bairo cū ya wiipɔ tunueta, cū bapare, bairi cūtu macāāna cūārē na neñoporotibujoumi. Bairo na caetaro īna, na ībujoumi: ‘Jīcāū yɔ oveja, camawijiamiatacure merē cū yɔ bōcaapɔ. Bairi yɔ mena mujāā cūā useanirasá,’ na ībujoumi. ⁷Caānorē bairo mujāārē nīna: Jōbui macāāna netōjānūrō useaniñama ati yepa macāācū carorije caátimiatacɔ cū yerire cū cawasoaro berore. Noventa y nueve camasā cañurā caroaro na caátīānie netōrō īnajesoyama jōbui macāāna pɔame,” na īnupū Jesús fariseojāārē.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸Ī yaparo, ape wāmerē īcōña quetibujuyupɔ tunu: “¿Dico ūcō carōmio moneda pɔga wāmo cānacā tiiri majūrē cō cacūgoata, bairi jīcā tii wiipɔ to cayasōápata, jicoquei ti tiire cō macāō áperibujoucuti? Jicoquei macāō ácoabujoumo. Cō jīñaworique lámparare jīñawori canaitīārōrēā owa macābujoumo caroaro mena. Bōcaripɔ owa macājānabujoumo yua. ⁹Bairo carōmio pɔame cabero ti tiire macā bōcari, cō baparā rōmirīrē, bairi cōtu macāāna cūārē na neñopo rotibujoumo. Bairi na caetaro īna, na ībujoumo: ‘Jīcā moneda tiire, cayasimiata tiire merē yɔ bōcaapɔ. Bairi yɔ mena mujāā cūā useanirasá,’ na ībujoumo. ¹⁰Caānorē bairo mujāārē nīna: Toreā bairo Dios yarā ángelea* majā cūā useaniñama ati yepa macāācū carorijere caátimiatacɔ cū yerire cū cawasoaro berore,” na īnupū Jesús fariseojāārē.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Ì yaparo, ape wãme cũãrê ï cõñañupũ: “Jĩcãñ ãñupũ puğarã caũmuarê capũnaacsu. ¹² Bairo jĩcã rũmu cabai puame atore bairo qũĩñupũ cũ pacure: ‘Caacu mũ cariaro bero, mũ yaye mũ cacũgomirĩquẽrê yure na caricawopeere ãmeacã yu boya. “Jau,” miwã,’ qũĩñupũ cũ pacure. Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ caĩrõrẽã bairo ásupũ cũ pacu puame. Na, puğarãpũrea na ricawoyupũ cũ yayere yua. ¹³ Bairo cabero, nocãnacã rũmu bero meea cabai puame cũ cacũgomiataje nipetirijere nunireyupũ. Bairo átĩcõã, tie wapa dinerore ñerĩ, acoásupũ cayoaropũ ape yeparũ. Bairo topũ eta, noo cũ rupau caborije carorije jetore ásupũ. Bairo ácu, tie dinerore átire peyocõãñupũ. ¹⁴ Bairo cũ dinero capetiro beropũ, ti yepa macããjẽ ugarique cũã peticoasuparo. Bairo cabairoi, caátácu puame aua riájũgoyupũ. ¹⁵ Bairo auariari, ti yepa macããcũrê paarique jẽni ásupũ. Bairo cũ cajẽnirõ, to macããcũ puame cũ yeseare cũ coterotiyupũ. ¹⁶ Bairo na cote ácu yua, na caugarije, qũẽnu ùnierẽã ugagamiñupũ cũ cũã, butioro queyari. Camasã noa ùna ugariquere cũ nuesuparã. ¹⁷ Bairo roro tãmuorĩ cũ pacu paabojari majã na caátĩanierẽ tũgoña bócauyupũ: ‘Caacu ùmua capããrã ãma. Ni ùcũ na mena macããcũ queyaemi. Na ugarique cũã rusacõãnucũwũ na ya wiipũre. ¡Yu roque atopũ ácu, auai yu riaya!’ ï tũgoñañupũ cawãmau. ¹⁸ Ì tũgoña, atore bairo ï tũgoñanemoñupũ tunu: ‘Caacu tũpu yu tunuãgu tunu. Topu eta, qũĩña, atore bairo cũ ñĩgu: “Caacu, Dios mena roro yu átiaru. Mũ mena cũãrê roro yu átiaru. ¹⁹ Bairo roro yu

caátĩataje jũgori, mũ macũrê bairo yu ãmerĩña yua. Apei, mũ paabojari majõcure bairo yure miñagu ãmerê,” cũ ñĩgu Caacure,’ ï tũgoñañupũ cawãmau. ²⁰ Bairo ï tũgoña, torea bairo baiyupũ. Maaru cũ pacu ya macã caátĩwãrê tunu ásupũ yua.

“Bairo jõpũã mai cawãmau cũ caãno, cũ pacu puame qũĩñajoyupũ. Qũĩñajo yua, bopacooro qũĩñãñupũ cũ macũrê. Bairo cũ tũpu atu ásupũ. Bairo cũ atu bocá, caroaro cũ jẽni, cũ pabario, useanirĩ cũ bocáyupũ. ²¹ Bairo cũ caátĩmiatacũãrê, cũ macũ puame tũgoña yaparuari atore bairo qũĩñupũ: ‘Caacu, Dios mena roro yu átiaru. Mũ mena cũãrê roro yu átiaru. Bairo roro yu caátĩataje jũgori mũ macũrê bairo yu ãmerĩña yua. Apei, mũ paabojari majõcure bairo yure miñagu ãmerê,’ qũĩñupũ cawãmau cũ pacure. ²² Bairo cũ caĩmiatacũãrê, cũ pacu puame cũ yuesupũ. Cũ paabojari majãrê jutii cũ macũ cũ cawasoapeere na neátĩ rotiyupũ: ‘Tãmurĩ jutii caroa majũrê jeasá. Tunu bairoa anillo, yu macũ cũ cawãmojããpa beto cũãrê neasá. Tunu bairoa rãpo jutii cũ capeapee cũãrê jeasá. Cũ marĩ jããto,’ na ñĩupũ. ²³⁻²⁴ Ì yaparo, bairo na ñnemoñupũ tunu: ‘Marĩ wecu macũ caroaro majũ caricũcure cũ pajĩrãrãjã. Cũ marĩ ugaroa. Ñni, yu macũ cariacobuñioatacu nimicũã, tunu cacatĩatacure bairo ñĩnami ãmerê. Cayasicomirĩcũrê cũ marĩ bócaya tunu. ¡Bairo marĩ bõse rũmu qũẽnoto! ¡Useanirĩ marĩ ãnito!’ na ñĩupũ cũ pacu cũ ùmuarê. Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ caĩrõrẽã bairo ásuparã. Bõse rũmu qũẽno jũgoyuparã tunu.

²⁵ “Bairo na cabaiãno, cajũgocu puame jõpu wesepũ ãñupũ. Bairo topũ paatũsa, wiipũ tunucoásupũ tunu. Bairo tunuatĩ wiitu etayupũ.

Bairo etañ yua, na cabasarijere tũgoyupũ wiipũre. ²⁶Bairo tũgo, paabojari majõcũ jicãũrẽ cũ piijori qũĩ jẽniñañupũ: ‘¿Dope to baiyati?’ ²⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ: ‘Mu bai, tirũmupũ cañesẽãũ ámiricũ etaami. Bairi catiia cũ catunuetaro ñña, mũ pacũ pũame wecũ macũ caroaro majũ causecũcure jãã pajĩãrotiami. “Bose rũmũ marĩ qũẽnoto,” iãmi mũ pacũ,’ qũĩñupũ paabojari majõcũ cajũgocure. ²⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, asiacoasupũ. Ti wiire jããgaesupũ. Bairo cũ cabairo tũgo, cũ pacũ pũame macãpũ cũ pii asũpũ, cũ jããparo ï. ²⁹Cajũgocũ pũame cũ pacũre cũ yuesupũ mai. ‘Caacũ nocãrõ yoaro mũ mena yũ paanucũña. Di rũmũ ñno mũ yũ botioetinuacũña mũ carotirijere. Bairo caroaro majũ mũrẽ yũ caĩroamiatacũãrẽ, di rũmũ ñno jicãũãcã ñcũ marĩ canũrẽ yũ mũ pajĩãrotierũ. “Mũ baparã mena useanirĩ bose rũmũ qũẽnoña,” yũ mierẽ. ³⁰ãmerẽ ãni mũ macũ, carõmia caũmũ mena caepewapatarã mena mũ dinerore caãtireatacũ pũame etaupi. Bairo cũ catunuetaro ñña, jicoquei mũ pũame jicãũ wecũ macũ caroaro majũ causecũcure cũ mũ pajĩãrotiupa, bose rũmũ marĩ qũẽñoto, ï. Bairo mũ caãto ñuetõ,’ qũĩñupũ cajũgocũ cũ pacũre.

³¹“Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ cũ pacũ: ‘Macũ mũa, yũ mena mũ ãninucũña. Bairi yũ yaye nipetirije mũ yaye ñña. ³²Mũ bai pũame cariacobujioatacũ nimicũã, tunu cacatiatacũre bairo ññami ãmerẽ. Cayasicoamiricũrẽ cũ marĩ bõcaya tunu. Bairi marĩ causeanirõ ñña. Bose rũmũ marĩ caqũẽnorõ ñña,’ qũĩñupũ cacacũ cũ macũ cajũgocũre yua,’ ñcõñarĩ na ï quetibũjuyupũ Jesũs fariseojããrẽ.

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

16 ¹ Ñ quetibũju yaparo, ape wãmerẽ ñcõñarĩ atore bairo na ï quetibũjuyupũ cũ cabuerãrẽ: “Jicãũ capee apeye ñnierẽ cacũgõũ pũame ñmũ cũgoyupũ cũ roca carotimasirẽ, mayordomo* na caĩrẽ. Bairo cũrẽ cũ cacũgomiatacũãrẽ, mayordomo pũame cũ dinerore cũ átiyasio rebojayupũ cũ quetiupau yayere. Bairo cũ caãtoi, aperã pũame cũ busujãñuparã. ²Bairo na caĩrõ tũgo, cũ ñmurẽ cũ piijori atore bairo qũĩñupũ: ‘Merũ yũ quetibũjuama roro mũ caãtiere. ¿Dope bairo mũ átiati yũ yaye dinero mena? Tocãrõã yũ mena mũ paetigu. Yũ roca jãñurĩ carotibojau mee mũ ãnigu yua. Bairi cõñarĩ mũ quetibũju woatugu yũ yaye carusarijere,’ qũĩñupũ cũ quetiupau cũ mayordomorẽ. ³Bairo cũ caĩrõ tũgo, mayordomo pũame tũgoña macãñupũ: ‘¿Dope bairo yũ ácuati ãmerẽ? Yũre caroti yũ paariquere yũ wiyogayami. Ñerẽ yũ paecũ ãmerẽ. Oterica yepare yeseari yũ paawẽpũẽcũ. Tunu bairoa aperãrẽ dinerore yũ jẽnibobojãñucupũ. Bairi, ¿dope bairo yũ ácuati ãmerẽ?’ ï tũgoña macãñupũ. ⁴ Ñ tũgoña yua: ‘Yũ caãtipeere merẽ yũ masiña, yũ quetiupau yũre cũ cawiyoro bero, aperã na ya wiiripũ yũre na camaiparore bairo ï,’ ññupũ. ⁵Bairo ï yaparo yua, cũ quetiupãre cawapamorãrẽ jicããrã jeto na piijoneño jũgoyupũ, yũ mena na busupẽniatõ, ï. Bairi cũ capiijũgõũ cũ caetaro ñña, atore bairo qũĩñupũ: ‘¿Nocãrõ majũ yũ quetiupãre mũ wapamoñati?’ qũĩ jẽniñañupũ mayordomo pũame. ⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ: ‘Pairo, cien raperi majũ aceituna* oco rapeerire cũ yũ wapamoña,’ qũĩñupũ caetajũgõũ mayordomorẽ. Bairo cũ

cairō tūgo: 'Ato ruiya mai. Ato niña mu cawapamorijērē caquetibujuri pūrō. Cien mu cawapamorōrē coseya. Cincuenta pūame woatuya tunu. iTāmuri ása!' qūiñupū mayordomo caetajūgoure. ⁷ Cabero etayupu tunu apei. Bairo cū caetaro iña, bairoa qūiñupū tunu: '¿Nocārō majū yu quetiupaure mu wapamoñati?' qūi jēniñañupū mayordomo pūame. Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiñupū: 'Pairo, trigo* ūgariquere cien piiri majū cū yu wapamoña,' qūiñupū cabero macāacū mayordomorē. Bairo cū cairō tūgo, 'Ato niña mu cawapamorijērē caquetibujuri pūrō. Cien mu cawapamorōrē coseya. Ochenta pūame woatuya,' qūiñupū mayordomo cabero macāacūrē. ⁸ Cabero yua, quetiupaure pūame cū ūmu carou, bairo cū caáto tūgoñamasirī, 'iNocārō cū masiñati!' qūi tūgoñañupū," na i quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Ī quetibujū yaparo, atore bairo na inemoñupū: "Bairo baiyama ati yepa macāana. Īto masijāñuñama, mayordomo cū caitorore bairo. Bairo Dios yarā cabusurupu caánārē bairo caāna netōōrō átiani masijāñuñama ati yepaure."

⁹ "Cañorē bairo mujāārē niña: Mujāā pūame mujāā yaye dinero mena caroaro ása. Ati yepa macāana carorā na caátiquēno cūgorijere caroaro ása. Cabopacarārē dinerore na joya, mujāā mena na causeaniparore bairo iñā. Bairo mujāā caápara, jōbuipu mujāā caetaro, useanirīqūē mena mujāārē bocágarāma.

¹⁰ "Noo jīcāū ūcū nucūrī yeri pūna mena apeye petoaca caānie ūnierē cū cañaricānugō masiata, pajāñurō caānie ūnie cūrē iñaricanugō masibujoumi. Apei, nucūrī yeri pūna mena mee apeye petoaca caānie

ūnierē cū cañaricānugōmasiētīcōāta, pajāñurō caānie ūnie cūrē iñaricanugōetibujoumi. ¹¹ Torea bairo mujāā ati yepa macāājē paio cawapacutiere nucūrī yeri pūna mena mujāā cañaricānugō masiētīcōāta, noa ūna jōbui macāājē nocārō cañurijē quetire mujāārē quetibujū cūēnama. ¹² Tunu bairoa apei yaye cū cacūgorijere nucūrī yeri pūna mena mujāā cañaricānugō masiētīcōāta, noa ūna mujāā yaye caānipeere mujāā joenama.

¹³ "Tunu bairoa paabojari majōcū ni jīcāū ūcū pugarāpua cū quetiuparā na cairōrē bairo átimasietīñami, jīcārōrēā bairo na carotimasiētīcōāta. Bairo na cabaiata, jīcāūrē qūiroabujoumi. Apeire qūiroaetibujoumi. Jīcāū mena yeri ñugumi. Apeire qūiñategumi. Torea bairo mujāā cūā dinerore mujāā cabotūgoñata, Dios yaye mujāārē cū caátirotirijere mujāā iñatebujiorā," na i quetibujuyupu Jesús.

¹⁴ Fariseo* majā pūame dinerore catūgoñamaimajūcōārā ānirī cū cairijērē tūgomirācūā, cū cairijērē cariae tūgopeoesuparā. Cū bōcaboyeti epecōañuparā. ¹⁵ Bairo na cabairo iña, Jesús pūame atore bairo na iñupū: "Mujāā camasārē caitorā mujāā āniña. Camasā na cañarōpura caroarā majū mujāā bauya, camasā watoa āna. Baipua, Dios pūame roque bairo mujāā cabaimiatacūrē, masijāñuñami roro mujāā yeri pūna caānierē. Tunu bairoa dise ūnierē, 'Cabugoro macāājē mee niña atie,' camasā na caiwāmetimiatacūrē, Dios pūame tiere iñatejāñuñami," na i quetibujuyupu Jesús.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Ī quetibujū yaparo, atore bairo na i quetibujū nemoñupū tunu:

“Moisés ānacū camasā na caátipeere cū caroticūrīqūē, bairi profeta* majā na caquetibujucūrīqūē cūā mujāā jūgoāñupā, Juan camasārē cabautizamirīcū cū caetaparo jūgoye. Ati rūmūrīrā caroa queti, Dios cū carotimasirīpaū caetarore tūgorā átiyama camasā. Bairo na catūgoro jūgori cū carotimasirīpaure jāamasīō joroque na átiya tie caroa queti.

¹⁷“Bairopua, Moisés ānacū cū caroticūrīqūē pūame nicōāgaro. Noa ūna mujāā mena macāāna ati umūrecore, ati yepa cūārē átiyasiomasiētīñama. Torea bairo Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jīcā wāmeacā ūno cūārē átiyasio masiētīñama camasā.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸“Bairi ni jīcāū ūcū cū nūmorē cū capitiata, bairi apeo mena cū cawāmojiyaata, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caápei niñami. ‘Apeo mū nūmo mee caācō mena āmericōāña,’ cū caicūrīqūērē caápei niñami. Tunu bairoa apei camanarū pitirico mena cū cawāmojiyaata, cū cūā Moisés cū caroticūrīqūērē caápei niñami,” na ī quetibujuyupū Jesús.

El rico y Lázaro

¹⁹Ī quetibuju yaparo, ape wāmerē ícōñarī na inemoñupū tunu: “Jīcāū caūmū āñupū pairo cadinero cūgon. Cū pūame jutii caroa caugueri manie jetore jāñanucūñupū. Bairi nūcūbūgorique mena āninucūñupū, caroa majūrē cajutii jāñau ānirī. Tunu bairoa tocānacā rūmna bōse rūmūrī qūēnonucūñupū caroa rūmūrī majū. ²⁰Tunu bairoa āñupū jīcāū cabopacaū, Lázaro cawāmecūcū. Cū pūame bopacooro āninucūñupū.

Cāmii boarique cūgoyupū. Bairo bopacaū ānirī, pairo cadinero cūgon jopetūre ruinucūñupū yepapū.

²¹Bairo bopacaū ānirī pairo cadinero cūgon cū caūgañorījērē, cū mesa roca cañarījērē ūgaganucūmīñupū. Bairo ūgamicūā, dope átimasiēsupū. Roro netōrō baiyupū. Nurīcārā yaia cū cāmirē cū weronucūñuparā roro majū. ²²Bairi yua, jīcā rūmū cabopacaū pūame riacoásupū. Bairo cū cabaiyasiro yua, ángelea* majā cū necoásuparā Abraham ānacū cū caānopū, nocārō caroaro caānopū yua. Bairo cabopacaū ānacū cū cabaiyasiro bero, pairo cadinero cūgomirīcū cūā riacoásupū. Bairo cū cabaiyasiro iña, cū yarocacōāñuparā cū ānacū yarā pūame.

²³“Bairi yua, dinero pairo cacūgomirīcū pūame roro majū netōñupū cariaricarā ānana cañuena na caānopūre yua. Bairo topū ācū, iñamūgōjoyupū jōbuipū. Bairo iñamūgōjōcū majū, qūiñabocayupū Abraham ānacūrē. Lázaro ānacū cūārē qūiñañupū Abraham menarū cū caāno. ²⁴Bairo na iña yua, atore bairo qūiñupū pairo cadinero cūgomirīcū pūame Abraham ānacūrē, topū caācūrē, busūrique tutuaro mena: ‘Jāā nīcū Abraham, tūgoya mai yū caīrījērē. ¡Yū bopaca iñaña! Roro netōū yū baicupū atopūre. Bairi Lázarore cū joya yū turū. Cū wāmojiā yapaaca mena ocorū weyori, yū ñemerōrē cū yūsuou apáro. Butiuro majū bopacooro yū netōcupū, ati peero caūjānaeti peerore ācū,’ qūiñupū pairo cadinero cūgomirīcū Abrahārē. ²⁵Bairo cū caīmiatacūārē, atore bairo qūiñupū Abraham ānacū pūame pairo cadinero cūgomirīcūrē: ‘Yū pārāmi, mua caroaro mū āmū jī yepapūre. Caroaro netōrō majū mū āmū mū yarā mena. Āni, marī yau, Lázaro pūame roque

roro majū netōwī, topu ācū. Bopacooro baiwī. Bairi āmerē cū useanio joroque cū jāā átiya atopure. Yerijāū átiyami bopacooro canetōricū ānirī. Mua, āni Lázaro cū cayerijārō ūnoa, mu puame bopacooro mu netōña caroaro caānacū ānirī yua. ²⁶Tunu mure ñiña: Ato jāā caāno pairi ope, ope caāni ēnotarore bairo niña. Bairi topu caāna, dope bairo atímasiēnama atopure. Tunu bairoa, dope ámasiēnama ato caāna puame cūā mujāā tūpūre. Bairi dope bairo ámasiēcūmi Lázaro cūā mu tūpūre, qūīñupū Abraham ānacū.

²⁷“Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūīnemoñupū paio cadinero cūgomiricū puame Abrahārē tunu: ‘Jāā ñicū Abraham mure ñiña: Toroque Lázarore cū árotiya yu pacu ya wiipū. ²⁸Topu ānama yu bairā jīcā wāmo cānacāū majū yurea bairo caāna. Bairi Lázaro narē cū quetibūju ápáro, “Na cūā roro bopacooro netōrema ati peero cañjānaeti peerore na cariari rūmū,” ĩ, qūīñupū paio cadinero cūgomiricū Abrahārē. ²⁹Bairo cadinero cūgomiricū cū cairō tūgo, atore qūīñupū Abraham puame: ‘Merē na, ji yepa macāāna Moisés ānacū, bairi profeta majā ānana na caquetibūjuwoatucūñarīqūērē masiñama. Bairi tie na caquetibūjuwoatucūñarīqūērē na tūgousaáto, atore roro tāmuogaena,’ qūīñupū Abraham paio cadinero cūgomiricūrē. ³⁰Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūī yuyupū paio cadinero cūgomiricū Abrahārē tunu: ‘Jāā ñicū Abraham, bairoa baiya bairopua. Bairo cabaimiatacūrē, yu yarā puame tūgousaeti yama. Bairi cariacoatacu tunu cacati roquere qūīñarī, caroaro cū cairījē roquere tūgousa jūgobujiorāma. Na yerire tūgoña wasoabujiorāma yu yarā,’ qūīñupū

paio cadinero cūgomiricū puame Abrahārē. ³¹Bairo cū cairō tūgo, bairo qūī tsayupū Abraham puame: ‘Moisés ānacū, bairi profeta majā na caīquetibūjuwoatucūñarīqūērē na catūgousagaeticōāta, ti yepa macāāna mu yarā, cariacoatacu tunu cacati cū cairījē cūrē tūgousaetibujiorāma,’ qūī jānañupū Abraham puame paio cadinero cūgomiricūrē yua,” na ĩ quetibūju yuyupū Jesús cū cabuerārē.

El peligro de caer en pecado

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17 ¹Jesús atore bairo na ĩñupū cabero tunu cū cabuerārē: “Mujāārē ñiña: Tocānacānia nigarāma ati yepapure roro cajūgoirī majā. Roro majū baiyama camasā na caátie jūgori. Netōjāñurō yu puame bopacooro na ñiñaña, roro caītori majārē. ĩNa roquere bopacooro netōrō na baio joroque na átigūmi Dios, na yaye wapa! ²Bairi atore bairo ñi tūgoñaña yu busuriquere camasipeyoenarē roro cajūgoirī majārē: Ūtāā capairica mena na wāmuarirē jiyaturi, ria capairiyapū na carurecōāpeee niña. ³Bairi mujāārē ñiña: Caroaro ása. ĩMujāā cūā mujāā yasire!

“Ni jīcāū ūcū mujāā yau, roro cū caápata, cū quetibūjuya tutuaro mena. Bairi cū puame tunu cū catūgoñawasoata, cū masiriyobojaya. ⁴Bairi mujāārē ñiña tunu: Mujāā yau jīcā rūmurē jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū mujāārē roro cū caápata, ñuña. Bairi cū puame tunu jīcā wāmo peti puga pēñirō cānacāni majū, ‘Mujāārē pūgani yu áperigū tore bairo,’ mujāārē cū caīata, cū mujāā camasiriyobojapee niña tocānacānia cū caīata,” na ĩ quetibūju yuyupū Jesús cū cabuerārē.

El poder de la fe

⁵Cabero tunu, atore bairo qũĩ jēniņuparā cũ cabuerā Jesús, marĩ Quetiupaure:

—Jāārē pajjāņurō Dios mena tũgoņatutuariquere jāā jonemoņa —qũĩņuparā.

⁶Bairo na caĩrō tũgo, atore bairo na iņupũ:

—Yũ yarā mujjāārē ñiņa: Mostaza* cawāmecutii apeacā, ōcā apeacā majũ niņa. Tiacarē bairo petoaca Dios mena mujjāā catũgoņatutuata, yucũ capairicũre etarĩ, tiire, ‘Wāāti ria capairiyapũ etanucārōjā,’ mujjāā caĩata, mujjāā caĩrōrēā bairo baibujioro tii yucũ pũame —na ĩ quetibũjuyupũ Jesús, bairo na caĩjēniņarō cũ cabuerārē.

El deber del que sirve

⁷Na ĩ quetibũju yaparo, na iņemoņupũ tunu Jesús: “¿Ni jĩcāũ ũcũ mujjāā mena macāācũ, cũrē paacoteri majōcũ cũ cacũgoata, wesepũ cũ quetiupaũ wecuare na nuũ, o yepa cũ caoteparore qũēnoũ caatĩatacu cũ caetaro iņa, cũ quetiupaũ pũame: ‘Tāmurĩ etanumurĩ ũgaya ũgariquere,’ cũ qũĩbujiocutĩ capaatacũ cũ caetaroĩ?”

⁸Iēcũmi yũra. Atoce bairo pũame qũĩbujioũmi: ‘Tāmurĩ ũgarique qũēnorĩ yũ jeasá. ũgagũ yũ átiya. Bairi etirique cũārē yũ joya. Mũa, cabero mũ ũgawa yũ caũgayaparoro bero,’ qũĩbujioũmi cũtu macāācũrē cũ quetiupaũ pũame. ⁹Tunu bairoa cũ capaacoteri majōcũre: ‘Yũ mena mũ ñujjāņiņa. Bairi mũ mena yũ useaniņa,’ qũĩ pitietibujioũmi cũ quetiupaũ pũame cũ iũmũ cũ caũgarique nuu yaparoro berore. ¹⁰Bairi mujjāā pũame Dios mujjāārē cũ caroticũrĩqũērē nipetirijere átipeyorā, atore bairo mujjāā caĩpee

niņa: ‘Dios cũ carotirā marĩ āniņa. Bairi cũ caroticũrĩqũē jetore cũ marĩ juátibojaya. Bairi noa ũna marĩ mena macāāna, “Caānimajũrārē bairo jāārē iņa, jāā capaayaparoroĩ,” caĩmasĩrā maniņama,’ mujjāā caĩpee niņa,” na ĩ quetibũjuyupũ Jesús cũ cabuerārē.

Jesús sana a diez leprosos

¹¹Cabero Jesús Jerusalén macāpu ácũ, Samaria bairi Galilea na caĩrĩ yepa watoare netōásupũ. ¹²Bairo ácũ, etayupũ jĩcā macāācārē. To cũ caetaro iņa yua, pũga wāmo cānacāũ majũ caũmua witi asũparā, na rupauri cacāmiĩ boarā pũame, Jesure cũ bocārā aná. Bairo atimirācũā, Jesús tũpũ etaesuparā. ¹³Jōōpũā tuari atore bairo qũĩ busũjoyuparā busũrique tutuaro mena:

—¡Jesús cabuei, jāārē bopacooro jāā iņa!

¹⁴Bairo na caĩrō, na iņajōō, atore bairo na ĩ joyupũ Jesús pũame:

—Jau, mujjāārē yũ catiogũ. Bairi ánájja sacerdote* majā tũpũ. Na quetibũjurájja mujjāā cabaiatajere —na iņupũ Jesús.

Bairo cũ caĩrō tũgo, acoásuparā. Bairo na caátutuato, na cāmiĩ caboamiataje na rupaurire peticoasuparo, cosericarore bairo yua, na riaye caānimiataje. ¹⁵Bairi yua, na mena macāācũ jĩcāũ tiere iņarĩ, butioro cũ basapeoyupũ Diore, busũrique tutuaro mena. ¹⁶Bairo ĩ yua, na mena caāmiatacũ tunuatĩ, Jesús riape, yepapũ cũ rupopaturi mena etanumurĩ qũĩroayupũ. “Yũ mena mũ ñumajũcōāņa,” qũĩņupũ Jesure cacāmiĩ boamiatana mena macāācũ jĩcāũ pũame. Cũ pũame Samaria yepa macāācũ āņupũ. ¹⁷Cũrē qũĩņa, atore bairo qũĩiņupũ Jesús pũame:

—¿Noate aperā mũ yarā? ¿Mũ, jĩcāũ ató mũ āniati? Yũa, pũga wāmo

cañnacūā ānama, mujāā űiāpū. ĩNoate aperā ıicā wāmo peti bapariĉānacāū caāniatana? ¹⁸ ĩĀni, apero macāācū ıeto ató Diore cū basapeo masīñati?

¹⁹ ĩ yaparo, atore bairo qūinemoñupū tunu:

—Wāmūñcārī tunu áćúja mū ya wiipū. Yū mena mū catūgoñatutuarije ıūgori mū riayere yū netōōcōāna — qūiñupū Jesús cacāmi boamiatana pūga wāmo cānacāū majū mena macāācū ıicāñē.

Cómo llegará el reino de Dios

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ ıicāni fariseo* majā atore bairo qūi ıēniñañuparā Jesure: “ĩNocārōpū Dios cū carotimasīrīpau to taroati?” Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ıiñupū Jesús pūame:

—Dios cū carotimasīrīpau baujaro etaetigarō. ²¹ Tunu bairoa ıētigarō: ‘Atoa niña merē,’ o ‘ıōō bauya,’ mujāārē ıā manigarō. Merē Dios cū carotimasīrīpau mujāā recomacāpū niña —na ıiñupū Jesús fariseo majārē.

²² ĩ yaparo, atore bairo na ıiñupū cū cabuerārē: “ıicā rūmū mujāārē atore bairo tūgoñarīqūē etagarō: ‘ıicā rūmū űno majū marī ıñagamiña Jesús, Camasā ıūgocūre,’ mujāā ı tūgoñagarā. Bairo yūre mujāā caññagamiatacūārē, yū bauetigu,” na ıiñupū Jesús cū cabuerārē.

²³ ĩ yaparo, na ınemoñupū tunu: “Aperā ıgarāma: ‘Āti macāpū etaupū,’ o ‘ıi macāpū etaupū,’ ıgarāma. Bairo na cañmiatacūārē, cariape na mujāā tūgoetigarā. Mujāā áperigarā. Na caīrīıerē na mujāā tūgousaetigarā.

²⁴ Bairi mujāārē űiña: Būpo cū cayaberije mena űmūrecoore ıñawoyami pūgatuapna. Torea bairo yū, Camasā ıūgocū nemo ati yepapūre yū catunuatī rūmūrē

yū baigu. Yoaro mee yū bauetagu.

²⁵ Bairua mai, caññijūgoro bairo yū baijūgogu: Āti yepapūre roro popiye yū netōgu. Camasā, ati yepa macāāna űññateıañūgarāma ati yūtea macāāna pūame. ²⁶ Noé ānacū cū caññiyūteare cabaiyaricarorea bairo baigaro nemo yū, Camasā ıūgocū ati yepapūre yū catunuatī rūmūrē. ²⁷ Atoe bairo baiyayuparā camasā mai Noé ānacū cū caññi yūteapūre: Camasā caroaro āñuparā. Eti, űga, bairi tunu wāmo ıiya átiññuparā, űe űno ıicā wāmeacā cabaiññipeere tūgoñarī mee. Noé, cūmua capairicare cū caāıārī rūmūpū bairo baijāñañuparā. Ti rūmua ati yepare ruayuparo. Bairo caruaro, camasā ıipetiro ruayasi peticoasuparā, caroaro űseañirō caññimiatana yua. ²⁸ Torea bairo baiyupa Lot cū caññi yūteapū cūārē: Camasā űseañirō āñupā. Eti, űga, apeye űnierē wapatiıee áticōā, tunu nuni, oterique cūārē ote, wiiri cūārē caroa qūēnorī āñuparā, űe űnie rusaricaro mano, Lot ānacū cū caññi yūteapūre. ²⁹ Bairi Lot ti macā, Sodoma* macārē cū cawitiro bero, oco ocarore bairo wēñuparō. Peerori, azufre* mena asuyaro ıōbui űmūrecoopū caatīe űñañuparō. Tie mena yasi peticoasuparā ti macā Sodoma ānatō macāāna ānana. ³⁰ Torea bairo baigaro nemo yū, Camasā ıūgocū yū cabauetari rūmūrē,” na ıi quetibūñyupū Jesús cū cabuerāre.

³¹ ĩ quetibūñy yaparo, na ınemoñupū tunu: “Ti rūmū caetarore ıicāñ űcū wii cabuimacā aruapū cū caāmata, ruiatīri, cū apeyere, ape aruapū caññierē cū ıei ápericōāto. Tunu bairoa cū, wesepū caācū cū wiipū cū tunu apéricōāto. ³² Tūgoñā masinemoñijate Lot nūmo ānacō cō cabaiyariquere. Roro baiyupo. ³³ Bairi mujāārē űiña: Ni ıicāñ űcū cū caññie pūamerē mairi,

yu yaye quetire jānacōāgumi. Bairo maimicūā, yasicoagumi yua. Apei roque yu yaye quetire cajānaescu roque caticōā āninucūgumi. Cūrē na capajīā rocacoamiatacūārē, caticoa āninucūgumi tunu. Cū ūcū pūame netōgumi.

³⁴“Mujāārē caānorē bairo nīña: Yu, Camasā Jūgocu nemo yu caetari rūmu caāno, ti nāmīrē jīcā camapu pūgarā cānigarāma. Bairo pūgarā nimirācūā, jīcāūā cū mena macāācū jeto neāecogumi. Apei cū bapa pūame neāecoetigumi. ³⁵Tunu bairoa pūgarā rōmia rupa bari trigo* wāīānigarāma. Bairo pūgarā rōmia nimirācūā, jīcāōā cō mena macāācō jeto neāecogomo. Apeo pūame neāecoetigomo. ³⁶Tunu bairoa pūgarā wesepu nigarāma. Bairo pūgarā nimirācūā, jīcāūā cū mena macāācū jeto neāecogumi. Apei pūame neāecoetigumi,” na ī quetibūjuyuru Jesús cū cabuerārē.

³⁷Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūī jēnīñāñuparā:
—Jāā quetiupau, ¿nooru to bairoati atie mu caīquetibūjūrije?
Cū pūame atore bairo na ī yūyuru:
—Noo rupaūri ānajē cacūñarō, yucaā cūā toru neñaetagarāma —na ī yūyuru Jesús cū cabuerārē.

La parábola de la viuda y el juez

18 ¹Cabero Jesús icōnarī na quetibūjuyuru, jēnījūtimirācūā Diore cū na cajēnījānaetiparore bairo ī. ²Atore bairo na īñupū: “Āñupū jīcāū quetiupau juez* na caī. Cū pūame nipetirārē cauwiecu āñupū. Bairo Dios cūārē īroaesupu. Tunu bairoa camasārē na nūcūbūgoesupu. ³Cū, juez cū caāni macārēā āñupō jīcāō cawapeao cūā. Cō pūame aperā roro na caīpeo āñupō, na pesuore bairo caācō. Bairo cawapeao pūame tocānacānia

ānucūñupō juez quetiupau turu. Cūrē, ‘Tocārōā yūre na patowācōētīcōātō yūre roro caīrārē na mu quetibūjuwa, mu, quetiupau ānirī,’ qūīō acō ānucūñupō tocānacānia. ⁴Bairu, quetiupau juez pūame capee majū cō juátigaesupu. Bairo juátigaetimicūā, cabero atore bairo ī tūgoñāñupū: ‘Diore caīroaescu yu ānīña. Tunu bairoa camasā cūārē na yu nūcūbūgoetiya. ⁵Bairo cabai yu caānīmiatacūārē, atio pūame yu pajūgo jānaētīñamo. Bairo, yūre tocārōā cō pajūgo jānato. Nairō yu ture cō apéricōātō ī, cō yu juátigu,’ ī tūgoñāñupū,” na ī quetibūjuyuru Jesús.

⁶Ī yaparo, na īnemoñupū tunu: “Tūgopeoya juez cañuecū cawapeaore cō cū caátajere. ⁷Bairo, ¿Nopē bairo Dios, cū yarā cū canetōōparārē, ūmrecōo, nāmī nairō na cajēniata, na cū juāperibujicuti? Cañu ānirī na juátimajūcōāgumi. ¿O na cotecōā manio joroque na cū átibujicuti? Bairo na āperīgumi. ⁸Caānorē bairo mujāārē nīña: Coteri mea, jicoquei na juátibujioumi. Mujāārē nīña tunu: Nemo yu, Camasā Jūgocu yu catunuetari rūmurē, ¿ati yeparure mai Dios mena catūgoñatutuarārē na yu bócaetau átī?” na īñupū Jesús.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹Cabero tunu Jesús ī cōñanemorī, quetibūjuyuru fariseo,* bairo jīcāū gobiernorē dinero jejobjari majōcu menarē. Na quetibūjugu ásupu aperā, “Caroarā majū jāā ānīña,” ĩrī aperārē caīñateri majārē. ¹⁰Atore bairo na īñupū: “Pūgarā nūbuerā ásuparā caūmua Dios ya wī, templo* na caīrī wīipū. Bairo jīcāū āñupū fariseo majā mena macāācū. Apei pūame āñupū Roma* macārē camasā yaye dinerore jejobjari majā mena macāācū jīcāū. ¹¹Atore bairo fariseo

puame nucūri Diore qūi jēniñupū: ‘Dios nocārō cañuñ majūrē mūrē ñiña. Mũ ñujāñuña yu menarē. Yua, aperārē bairo yu baietiya. Cañuñ yu ñiña. Narē bairo yu yajapaietiya. Rorije átajere yu áperiya. Carōmio mena rorije átaje cūārē yu áperiya. Tunu bairoa ñni, apei, Roma macārē dinero jejjobojari majōcure bairo yu baietiya. ¹²Yua, puḡani jeto jīcā semanarē uḡarique betiri mũ yu ñubuenucūña. Tunu bairoa yu cawapatarije cūārē puḡa wāmo petiro cānacā sero cārōrē jīcā sero cārō jeto tocānacānia mũ yu jonucūña, ĩ jēniñupū Diore fariseo majōcu puame. ¹³Apei Roma macā macāñarē dinero jejjobojari majōcu puame, noo, jopetuaca ũnopūā tuacōñupū. Bairo tuari jīrīcā ũno cūārē umurecōore ñnamuḡonucūri mee nucūñupū. Bairo nucū, cū majū cotiare pari, atore bairo ĩ jēniñupū Diore: ‘Dios, nocārō cañuñ majū, mūrē ñiña. ĩYure bopacooro ñiña! Yua, roro caátajecucu yu ñiña,’ qūi jēniñupū Diore Roma macā macāñarē dinero jejjobojari majōcu puame. ¹⁴Mujāārē cañnorē bairo ñiña: ‘Ñni, Roma macā macāñarē cadinero jejjobojari majōcu, cū yu wiire cū catunuetaparo jūgoye, merē Dios cū carorije wapare cū masiriyo bojacōārīcūmi. Apei fariseo majōcu puame roquere cū masiriyo bojaetacūmi. Bairi torea bairo ni jīcā ũcū cū majūā: ‘Cañnimajū ũ yu ñiña,’ caī puamerē, cabuḡoro macācūrē bairo cū ñnio joroque cū átīḡumi Dios. Apei, ‘Cañnimajū mee yu ñiña,’ caī puame roquere, cabero cabuḡoro macācūrē bairo mee cū ñnio joroque cū átīḡumi Dios,’ na ĩñupū Jesús.

Jesús bendice a los niños
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵Bairo cū caīquetibuju yaparoro bero, tunu aperā na pūnaa,

cawīmarārē na jeasúparā Jesús t̄pu, na pāñari Diore na cū jēniñojaáto, ĩrā. Bairo na pūnaarē na cajeatō ĩñari, cū cabuerā puame, “Na jeapericōaña mujāā pūnaarē,” na ĩñuparā capacuare. ¹⁶Bairo na caáto ĩña, na piijori atore bairo na ĩñupū Jesús cū cabuerārē: —Yutu puame cawīmarārē na atírotiya. Na ēnotaeticōaña. Dios cū carotimasīrīpau macāñarē bairo caña niñama cawīmarā. Narē bairo cayeriñurā jeto ñnimasīñama Dios cū carotimasīrīpauḡure. ¹⁷Mujāārē cariape ñiña: Ni jīcā ũcū cawīmañ cū catūḡoñarōrē bairo Dios mena cū catūḡoñatutuaeticōāta, Dios cū carotimasīrīpauḡure jāā masīētīḡumi — na ĩ quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Un hombre rico habla con Jesús
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸Cabero jīcāñ sacerdote* majā mena macācū atore bairo qūi jēniñañupū Jesure:

—Cañuñ majū cabuei, ¿dope bairo yu átibujiocuti, caroa yeri capetietiere bócaḡu?

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo Jesús puame qūi yuyupu:

—¿Nopēi cañuñ yu mi piiyati?

Cañuñ, jīcāñ ñiñami, Dios jeto.

²⁰Merē mũ masī Dios camasārē cū caátiroticūrīqūērē: “Carōmio mena roro átiepeeticōaña. Pajīāētīcōaña camasārē. Aperā yayere jeerutieticōaña. Aperārē cabuḡoroa na ĩbuitieticōaña. Mũ pacu, mũ paco cūārē nucūbugoya.”

²¹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū cañmũ puame:

—Tie nipetirijere cawīmañ ācūpūna, yu átipeyocōā jūgowuñ —qūiñupū.

²²Tiere tūgo, Jesús puame qūiñmoñupū tunu:

—Mai, jīcā wāme mũ ruḡacōaña. Mũ cacūgorije nipetirijere

nunirepeyocōaña. Tie wapare jeri cabopacarārē na ricawoya. Bairo mu caápata, jōbuiṗu paio nigaro mu cawapatapee. Bairo yu caīrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa — qūīñupū Jesús.

²³ Tere tūgo, caūmu puame tūgoñarīqūē paicoasupū. Capee apeye ūnierē cacūgon ānirī, Jesús cū caīrōrē bairo átigaesupū. ²⁴ Bairo cū catūgoñarīqūē paio īñarī, atore bairo na īñupū Jesús cūtu caānarē:

—Ni jīcāū ūcū capee apeye ūnierē cacūgon, Dios cū carotimasīrīpaure cū caetapee masiriyojāñuña. ²⁵ Waibucu capai, camello,* āpōā pota opeacaru cū cajā āmewitiata, masiriyojāñuña. Bairo cū caāmewitimasīmiatacūārē, netōjāñurō masiriyo ro niña caūmu capee apeyere cacūgon Dios cū carotimasīrīpaure cū caetapee puame roque —na ī quetibujuyupū Jesús.

²⁶ Bairo cū caīrījērē catūgorā puame cū jēniñañuparā:

—Bairi, ĩni ūcū toroque cū netōmasīcuti?

²⁷ Bairo na caījēniñarō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Dise ūnie camasā na caátimasīētīē, nipetirije Dios cū caátimasīrījē jeto niña.

²⁸ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame bairo qūīñupū Jesure:

—Jāā Quetiupau, jāā roque merē, nipetirije jāā cacūgorijere cūrī, murē jāā bapacuti usajūgowu.

²⁹⁻³⁰ Jesús puame atore bairo qūī yuyupū:

—Ni jīcāū ūcū Dios cū carotimasīrīpau macāājērē paagu, cū ya wiire, o cū numorē, cū bairārē, cū pacuare, o cū pūnaa cūārē na cū caaweyocoápata, narē cū cacūgoro netōrō bócanemogūmi tunu ati yeparure. Tunu ape umūrecóo caetaro,

cūgonemogūmi yeri capetietiere —na ī quetibujuyupū Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Cabero Jesús cū cabuerārē, puḡa wāmo peti rūpore puḡa pēnirō cānacāū majū camasā watoa caānarē na piiwuojori na īñupū na jetore: “Āmerē Jerusalēṗu marī ágarā. Topu profeta* majā ānana yu, Camasā Jūgocure na caīquetibujū woatuyaricarorea bairo baigaro. ³² Ti macā macāna puame judío majā caāmerārē yu nunirocacōāgarāma. Roro ñiepegarāma. Roro yu átiepegarāma. Na ucoo mena yu eyotuepegarāma. ³³ Bairo átiri, roro majū yu bape epegarāma. Bairo yu átieperi, yu pajīā rocacōāgarāma. Bairo yure na caátimiatācūārē, itia rūmu bero caāno yu puame yu caticoagu tunu,” na ī quetibujuyupū Jesús.

³⁴ Na, cū cabuerā puame cū caquetibujumirījērē tūgomasiētīmajūcōāñuparā. Na puame, “Jesús bairo baiyasigūmi,” ī masīēsuparā. Bairi tūgomasiēsuparā.

Jesús sana a un ciego de Jericó

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Cabero Jericó macārē cōñaacú, Jesús puame cacaapee īñaecūrē netōásupū. Cū puame maa tūni camasārē dinero jēniruinucūñupū.

³⁶ Bairi yua, camasā capāārā na canetōrōrē tūgori, “¿Dope to baiyati?” na ī jēniñañupū cūtu caānarē. ³⁷ Bairo cū caījēniñarō tūgo, na puame qūīñuparā:

—Jesús, Nazaret macā macāacū netōácú baiyami —qūī quetibujuyuparā.

³⁸ Tere tūgori, busurique tutuaro mena qūī joyupū Jesure:

—iJesús, David ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

³⁹Bairo cū caīrō, aperā cū riape caāna pñame cū tutiyuparā, cū awajaeticōāto, īrā. Bairo cūrē na caīmiatacūārē, butioro jāñurī awajanemoñupū tunu:

—iDavid ānacū pārāmi, bopacooro ñiñaña!

⁴⁰Jesús pñame cū cañawajarijere tūgori, tuanucāñupū. Tuanucārī, “Cū neasá,” na ĩñupū aperārē. Bairo yua, cū na cane etaro ĩña, cū jēñiñañupū:

⁴¹—¿Ñerē mu yu caáto mu boyatí?

Bairo cū caīrō cañāecū pñame qūñupū:

—Yu Quetiupau, caññamasīēcū ānirī ñiñamasīgaya tunu —qūñupū.

⁴²Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūñupū Jesús:

—iJañ, ĩñamasīña! Yu mena mu catūgoñatutuarije jūgori mu caapee ĩñamasīō joroque mu yu átiya.

⁴³Bairo cū caīrō, jicoquei ĩñamasīcoasupū. ĩñamasī yua, Jesús bero usari, Diore cū basapeoyupū. Nipetiro camasā, tiere caññaatana cūā Diore cū basapeoyuparā.

Jesús y Zaqueo

19 ¹Cabero yua, etayupū Jericó cawāmecutī macārē. Eta yua, ti macārē tēñota jūgoyupū. ²Mai, ti macārū āñupū Zaqueo cawāmecucū. Cū pñame paio netōrō apeye ũnierē cacūgou āñupū. Roma* macāñarē camasā yaye dinerore jejobjari majā quetiupau āñupū. ³Cū pñame butioro ĩñagamiñupū Jesure. Bairo ĩñagamicūā, cayepañaca ānirī, tunu bairoa camasā capāārā cū riapere na caānoi, dope bairo Jesure qūñā bocamasīēsupū. ⁴Bairi Jesús cū caáparo riape atuatí, yucupū wāmucoásupū, cū cū caññajo masīparore ĩ. ⁵Bairi Jesús pñame to

netōácú qūñamugō joyupū Zaqueo, yucū buipū capesaure. Qūñnabocari, atore bairo qūñupū:

—Zaqueo, tāmuri ruiasá. Āmerē mu ya wiipū yu tuagaya —qūñupū.

⁶Bairo cū caīrō tūgo, uwaro ruiátfri, ñseanirīqūē mena cū ya wiipū cū jūgoásupū. ⁷Bairo Jesús cū mena cū caátó ĩña, to macāna nipetirā Jesure āmeo busupai jūgoyuparā na majū, “Rorije caácu ya wiipū tuau áyami,” ĩ busupaiyuparā. ⁸Cabero Zaqueo ya wiipū na caetaāno yua, Zaqueo pñame wāmunucārī atore bairo qūñupū Jesure:

—Yu Quetiupau, āmerē yua, yu cacūgorijere carecomacā majū cabopacarārē na yu jogu. Tunu bairoa ni jīcāñ ũcūrē cayajaricu yu caāmata, yu cayajamirīqūērē cū yu tunuojonemogu tunu. Tie netōjāñurō baparičanacāni majū cū yu tunuojonemogu tunu —qūñupū Jesure.

⁹⁻¹⁰Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūñupū Jesús pñame:

—Āni, Zaqueo cūā, Abraham ānacū pārāmi majū ñiñami. Bairi āme cū, cū yarā cūārē na netōñami Dios. Torecña, yu apú, yu, Camasā Jūgocu, camasā cayasicoabujiorārē na netōñ ácu —qūñupū.

La parábola del dinero

(Mt 25.14-30)

¹¹Camasā pñame Jesús cū caññerē caroaro cū tūgousayuparā. Bairo caroaro na catūgousaro ĩñarī, dinerore ĩcōñarī na quetibujuyupū. Mai, Jesús pñame merē Jerusalén macātucapū āñupū. Bairi camasā pñame Dios cū carotimasīrīpau, “Āmeacā etagaro baiya,” ĩ tūgoñañuparā.

¹²Bairi atore bairo na ĩñupū Jesús: “Āñupū jīcāñ cañmu quetiuparā yau. Cū pñame águ baiyupū ape

yepa cayoaropu. Topu cū ya yepare quetiupau, reyre bairo cūrē na cajrō bero, tunuatígayupu tunu cū ya yeparua. ¹³Bairi águ jūgoye, cū paabojari majā puga wāmo cānacāi majū mena macāānarē na pijori, na nuniñupū tocānacāūrēā dinerore. Na nuni yaparori, atore bairo na ñupū: ‘Mujāā majū atie dinero mena wapataya aperā mena. Tunu, yu catunuetaropu mujāā wapata jānagarā,’ na ñupū. ¹⁴Bairo cū caicūmiatacūārē, camasā, cū caāni yepa macāāna pñame butiuro cū mena asiajāñuñuparā. Quetiupau, reyre bairo cū cajāārō boesuparā. Bairo cūrē caasiarā ānirī, cū berore na ī rotijoyuparā na quetibujūbojari majārē: ‘Jāā, reyre bairo mu cajāārōrē jāā boetiya jāā ya yepare.’

¹⁵“Bairo cū na caboetimiatacūārē, aperā, ape yepa macāāna pñame quetiupau reyre bairo cū jōcōāñuparā. To bero tunucoásupu tunu cū ya yeparua. Bairo tunuetari bero, cū paabojari majārē na piirotijoyupu aperārē, ‘Dinerore yu canunicūrīcārā nocārō majū na wapataupari tocānacāūpua,’ ī. ¹⁶Bairi cū paabojari majōcu caānijūgonu pñame etari, atore bairo qūññupū: ‘Quetiupau, mu dinero yu mu cacūrīqūē mena yu wapatanemoapu tunu. Mu pñame puga wāmo cānacā mil tiiri dinerore yu mu cacūmiatacūārē, tunu puga wāmo cānacā mil tiiri murē yu tunuo buipeogu,’ qūññupū. ¹⁷Bairo cū caīrō, cū quetiupau pñame atore bairo qūññupū: ‘Ñumajūcōāña; cañu mu āniña mu paabojari majōcu. Bairi nēcūrō mena apeye petoaca caānie ūnierē mu cañnarīcānugō masīrō jūgori, puga wāmo cānacā macāā quetiupau majū mu jāāō joroque mu yu átigu,’ qūññupū. ¹⁸Bairi tunu cū paabojari majōcu cabero macāācū

pñame etari, atore bairo qūññupū: ‘Quetiupau, mu dinero yu mu cacūrīqūē mena yu wapatanemoapu tunu. Mu pñame jīcā wāmo cānacā mil tiiri dinerore yu mu cacūmiatacūārē, tunu jīcā wāmo cānacā mil tiiri murē yu tunuo buipeogu,’ qūññupū. ¹⁹Bairo cū caīrō, cū quetiupau pñame qūññupū: ‘Ñumajūcōāña; mu cūā jīcā wāmo cānacā macāā quetiupau majū mu jāāō joroque mu yu átigu,’ qūññupū.

²⁰“Apei cū paabojari majōcu pñame yua cūtu etari, atore bairo qūññupū cū cūā: ‘Quetiupau, atie niña mu dinero. Yu mu canunimirīqūē jetore mu yu tunuogu. Yasire ī, jutii asero mena ūmarī mu yu qūēnocūbojawu.

²¹Mua, tutuaro mena caroti mu āniña. Aperā yayere na mu ēmanucūña. Tunu bairoa caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepñe mu jenucūña. Bairi murē uwiri, caroaro yu qūēnocūwū mu dinerore, yasire ī,’ qūññupū.

²²Bairo cū caīrō tūgo, cū quetiupau pñame qūññupū: ‘Mua, paabojari majōcu, cañuecū majū mu āniña. Bairi bairo mu caīrījē mena murē ñiñabesegu. Yare, “Mua, tutuaro mena caroti mu āniña,” yu miarpū. Tunu bairoa, “Aperā yayere na mu ēmanucūña. Tunu bairoa caoteecu nimicūā, aperā na caoteriquepñe mu jenucūña,” yu miarpū. ²³¿Dopēī, bairo yu cabairijere masīmicūā, yu dinerore banco* wiipñ mu cūētī? Bairo cūrī, tie dinerore mu cawasorije wapa mu wapata nemobujioricu. Tie mena yu mu tunuobujioatacu, yu wii yu catunuetaro,’ qūññupū cū quetiupau cū ūmurē. ²⁴Bairo qūññupū yaparori, atore bairo na ñupū aperā, cūtu caānarē: ‘Dinero cū cacūgomirījērē jeri, apei puga wāmo cārō cawapata nemorīcūrē cū joya,’ na ñupū. ²⁵Bairo cū caīrō tūgomirācūā,

cūtu caña p̄ame q̄iñuparā: ‘Merē paio c̄gonemoñami, p̄uga wāmo cārō majū. Bairi bonemoñtīnami,’ q̄iñuparā.

²⁶Bairo na caīrō t̄gōri, atore bairo na ñup̄ū: ‘M̄jāārē cariape ñiña: Noa ūna n̄cūrō mena yu cajōrijere na cañnarīcānugōata, pajjāñurō na yu jonemogu tunu. Aperā n̄cūrō mena yu cajōrijere na cañnarīcānugōeticōāta, na cacūgomirījērē yu ēmapeyocōāgu.

²⁷Tunu bairoa yu pesua, yure reyre bairo caboetiatanarē na neatīri, yu cañajoro na pajjārecōāña,’ na ñup̄ū quetiupau p̄ame,” na ī cōña quetibujuyuru Jesús.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸Bairo atiere quetibujū yaparori bero, Jesús Jerusalēp̄u amajūñup̄ū yua. ²⁹Bairi Betfagē, Betania na caīrī macāā t̄p̄u cōñācū, cū cabuerā p̄ugarārē na árotiyup̄u. Mai, Betfagē, Betania p̄ame Olivo na caīrī buro t̄p̄u añuparō. ³⁰Bairi atore bairo na ī joyup̄u cū cabuerā p̄ugarārē:

—Ánāja ato riape cañi macāāc̄p̄u. Top̄u etarā, jīcāñ burro* jiyaturicure cū mujāā bōcagarā. Cū, burro p̄ame mai camasā na capesañaecū nigumi. Cūrē cū ōwārī, cū mujāā neapá yu t̄p̄u.

³¹Bairi tunu aperā, mujāārē, ‘¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati?’ na caīata, atore bairo na mujāā īwā: ‘Marī Quetiupau cū boami,’ na mujāā īwā —na ī joyup̄u Jesús.

³²Bairo cū caīrō t̄go, acoásuparā cū cabuerā p̄ugarā p̄ame. Bairo na caátō yua, nipetirije Jesús cū caīatatorea bairo baiyuparo. ³³Bairi burrore na caōwārō ñnarī, cū uparā p̄ame:

—¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati? —na ñuparā.

³⁴Na p̄ame atore bairo na ī yuyuparā cauparārē:

—Marī Quetiupau cū boami. Bairi cū jāā ōwāña —na ñuparā.

³⁵Bairo cū ōwā yaparori, cū neásuparā burrore Jesús t̄p̄u. Cū nee etari yua, cū cabuerā p̄ame na jutii, cabui macāājērē, burro buire peoyuparā. Peo yaparori, Jesure cū nemugō peoyuparā burro buip̄u yua. ³⁶Bairo na caátō bero yua, Jesús p̄ame ánutuásup̄u Jerusalén caátīwāp̄u. Bairi camasā p̄ame na jutii cabui macāājērē esocūñuparā maa cū caátīwārē. ³⁷Bairi Jesujāā Olivo buro roaro na caetaro yua, camasā Jesure causari majā p̄ame nipetiro busurique tutuaro mena ī awaja jūgoyuparā. Tunu bairoa useanirīq̄ūē mena Diore cū basapeoyuparā. Jesús cū caátijēño ñnorīq̄ūē jūgōri butiōro Diore cū basapeoyuparā. ³⁸Atore bairo q̄iñ basapeoyuparā:

—¡Jesús, Dios cū cajou, marī Quetiupau majū cū cañnoi, cūrē marī cabasapeoro ñña! ¡Jesús cū caatáje jūgōri Dios jōbui macāāc̄u mena caroaro marī animasīña! ¡Bairi nipetiro cū marī basapeoroa Dios umurecōo macāāc̄ūrē! —q̄iñ basapeoyuparā.

³⁹Bairo camasā Jesure causari majā na caīrījērē t̄gōri, atore bairo q̄iñuparā fariseo* majā jīcāārā, camasā watoap̄u caña p̄ame Jesure:

—¡Jāā cabuei, murē caīawaja usarārē tocārō na jānarotiya! —q̄iñuparā.

⁴⁰Bairo na caīrō, Jesús p̄ame atore bairo na ñup̄ū:

—Mujāārē cariape ñiña: Añoa camasā yure na cabasapeoeticōāta, ūtā rupaa p̄ame yure basapeobujioro —na ñup̄ū Jesús fariseo majārē.

⁴¹Merē yua, Jesús Jerusalén macātuacap̄u ācū, ti macārē ññajori, otiyup̄u. ⁴²Atore bairo na ī t̄goña yapapuayup̄u Jerusalén

macã macãanarê: “Mujãã, Jerusalén macãana âme rûmu mujããrê yu quetibujugamiña caroa yeri cutajere. Mujãã puame tie quetire apero cayasioropu cañnierê na cañnamasiêtôrêã bairo tiere mujãã masiêtîña. ⁴³Bairi mujããrê roro na caátipa rûmuri atígaro. Mujãã wapana puame Jerusalêrê ütã mena êñota, âmejoregarãma rupa macãpua, mujãã carutimasîêtîparore bairo îrã. Bairo áticôãrî, camasã, mujãã wapana puame mujãã tocãnacãpaurpurea êñota âmejoreri, mujãã âmeo quêgarãma. ⁴⁴Âmeo quêrî mujããrê pajîãre peyocôãgarãma mujãã wapana puame. Bairo mujãã pajîãreri, Jerusalén macã ânãtôrê átiyasio rocamajücôãgarãma. Tie ütã rupaa na caêñotamirîqûê jîcã ütã ûno buituticuti pesaricaro manopu átiyasio rocacôãgarãma, mujãã ya macã Jerusalén macã ânãtôrê. Mujãã majû Dios mujããrê cû canetõû atiere mujãã tûgopeoepu. Bairi mujããrê pajîãregarãma mujãã wapana,” î yapapuayupu Jesús, Jerusalén macãrê îñajori.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵Bairo îrî bero, Jesús etayupu Jerusalén macãrê yua. Bairo etari, templo* capairi wii, ñubuerica wiire jããñupû. Ti wiire jããetari, to macãana nunirî wapatari majãrê, bairi wapatari majã cûãrê na acurewiyoyo jûgoyupu. ⁴⁶Bairo na acurewiyojori, atore bairo na îñupû:
—Dios cû caquetibujuri tutipû bairo îña: ‘Yu ya wii ñubuerica wii majû nigaro,’ îña. Bairo caïquetibujumiatacããrê, mujãã puame apeye aruare bairo mujãã átiya. Camasã jeruti nunirî majãrê bairo caãna ânirî jerutiri majã na caãni wii,

ütã wiire bairo mujãã átiya ati wii, Dios ya wiire —na îñupû Jesús.

⁴⁷Bairo áti yaparori bero, ti wiipu camasãrê na bueãñupû tocãnacã rûmua ti semanarê. Bairo to cû caãno, quetiuparã sacerdote* majã, aperã Moisés ânacû cû caroticürîqûêrê cajûgobueri majã, aperã cabutoa camasîrî majã puame na nipetiro, “¿Dope bairo átiri cû marî pajîãrãati?” âmeo î busupêni jûgoyuparã na majû. ⁴⁸Mai, camasã puame nipetiro cû cabuerijere caroaro mena cû tûgousayuparã. Bairi cûrê na capajîãrocagamirîjêrê átimasiêsuparã fariseo majã puame.

La autoridad de Jesús

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 ¹Jîcã rûmu templo* wiipu camasãrê na cû cabueãnitoye, quetiuparã sacerdote* majã, aperã Moisés ânacû cû caroticürîqûêrê cajûgobueri majã, aperã cabutoa camasîrî majã cûã, na nipetiro Jesutu etayuparã. ²Etari atore bairo quî jêniñañuparã:

—¿Noa na carotiro mena bairo mu átiati ñamicã mu caátiatajere?

³Bairo na caîrõ tûgo, atore bairo na îñupû Jesús cûã:

—Yu cûã mujããrê jîcã wãme yu jêniñagu. Cariape yu mujãã yuwa:

⁴¿Ni ûcû camasãrê na cû bautiza* rotijoyupari Juan ânacãrê? ¿Dios, o camasã puame cû na bautiza rotijoyupari? —na îñupû Jesús.

⁵Bairo cû caïjêniñarõ tûgo, yasioroaca âmeo busuyuparã na majû cûrê na caïyupere: “¿Nopê bairo cû marî yurãati rita? ‘Dios puame cû bautiza rotijoricumi,’ marî caïata, ‘Toroque, ¿nopêirã cû caquetibujurijere cariape mujãã tûgoeti?’ marî îbujioumi. ⁶Tunu bairoa, ‘Camasã puame cû

bautiza rotijoyupa,’ marí ī masīētīña. Bairo marí caīata, camasā puame ūtā rupaa mena marí wēpajīābujiorāma. Merē nipetiro camasā, ‘Juan ānacū Dios cū caquetibujerotijoricu majū āmi,’ ī tūgoñamasīrāma,” āmeo īñuparā.

⁷Bairi atore bairo qūñuparā fariseojāā* Jesure:

—Jāā masīētīña Juarē cabautiza rotijoricure.

⁸Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū:

—Cariape yu mujāā yuetiya. Bairi yu cūā, ‘Noa ūna na carotiro mena torea bairo yu átimasīña,’ mujāārē ñi quetibujuetigu —na īñupū Jesús fariseojāārē.

La parábola de los labradores malvados

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹Cabero aperā camasā catūgori majārē ati wāmerē īcōñarī Jesús na quetibujuyuru: “Āñupū jīcāū wese upau. Cū puame use wesere qūēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparori bero, acoásūpu cayoaropu. Mai, āgu jūgoye, cū wesere wasocūñupū aperā paari majārē, wapatagu. ¹⁰Cabero yua, use cabutiri yutea caetaro masīrī, cū ūmu jīcāūrē cū joyuru cū ya wesere cū cawasoricarā tūpu. Cūrē na cawasorique wapare bori, cū joyuru, tie wapare cū jeatībojaáto, ī. Bairo cū ūmurē cū cajomiatacūārē, wese paari majā puame, cū caetaro cū qūēñuparā. Bairo cū qūērī, ñe ūnie mácū cū átitunuo joyuparā. ¹¹Tunu ti wese upau puame apeī cū ūmurē cū joyuru. Cū cūārē torea bairo cū ásuparā. Roro cū átieperi, cū qūēñuparā. Bairo áti yaparori, ñe ūnie mácū cū átitunuo joyuparā cū cūārē. ¹²Cabero apeī, tunu

cū joyuru. Tunu torea bairo cū ásuparā ti wesere capaari majā puame. Roro cū cāmii turi, cū acuwīyo joyuparā ti wese camanopu.

¹³“Bairo jeto use wese macāāna na caáto īñamirī, atore bairo ī tūgoñañupū use wese upau majū puame: ‘¿Dope yu ácuati yua? Yu macū, yu camairē cū yu jogu na tūpu. Cū roquere cū nucūbugobujiorāma, yu macū cū caānoi,’ ī tūgoñañupū. ¹⁴Bairi cabero yua, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caatóre īñarī, āmeo īñuparā: ‘Atiyami ati wese upau macū. Cūā ñīnami cū pacu cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairi cū marí pajīārocacōāto. Bairo marí caápata, ati wese uparārē bairo marí tuagarā,’ āmeo īñuparā na majū. ¹⁵Bairo caīrā ānirī na caīrōrēā bairo ásuparā. Ti wese tūnipu cū neowaátī, cū pajīā rocacōāñuparā,” na ī quetibujuyuru Jesús.

Bairo ī quetibuju yaparo, atore bairo na ī jēñīñañupū cū caīrījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácumī mujāā ī tūgoñañati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame yua? ¹⁶Bairo átigumi: Topu á, ti wese paari majārē na pajīā recōāgumi. Bairo na átireri bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi,” na īñupū Jesús.

Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūñuparā Jesure:

—īTocārōā ī jānaña tiere! īlētīcōāña! —qūñuparā.

¹⁷Bairo na caīrō, na īñarī, atore bairo na īñupū:

—¿Nopēirā, ‘Tocārōā ī jānaña tiere,’ yu mujāā īñati? ¿Torea bairo na ī quetibuju woacūsupari Dios yaye quetibujurica tutipure? Atoe bairo īña:

‘Ūtā mena cawii qūēnorī majā jīcā ūtāārē na caboetimiatacūārē, tia puame caāni majūrīcā nigaro.

Tia camanicōāta, wii manibujoricaro, ’i quetibujū woacūñupā Dios ya tutipū.

¹⁸Bairi ni jīcāū ūcū tia ūtāā mena cū cañarocapeata, rocapecoabujioūmi. Tunu bairoa tia, jīcāū buipū to cañarocapeata, cū rocaboo rocacōābujio —na ī quetibujūyupū Jesús.

¹⁹Bairo cū caīquetibujū yaparoro, quetiuparā sacerdote majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā puame masicōāñuparā Jesús cū caīrijērē. “Marī puame tia ūtāārē carocari majārē bairo marī āniña. Bairi marīrēā īgu īcūmi Jesús,” ī tūgoñañuparā. Bairo ī tūgoñamasīrī jicoquei Jesure cū ñegamiñuparā. Bairo cū ñegamirācūā, cū ñemasīēsuparā, camasārē na uwirā.

El asunto de los impuestos

(Mt 22.15-22; Mr 12.13-17)

²⁰Bairi Jesutū na joyuparā catūgorutiri majārē. Na puame nūcūbūgori majārē bairo Jesure na cabai īnorō boyuparā, rorije cū busuo quetiupau gobernadore* cū marī busūjāmasīgarā īrā, bairo na joyuparā.

²¹Bairi na puame cūtu etari, atore bairo qūī jēniñañuparā Jesure: —Cabuei, jāā masīña merē mū caātīānierē. Mūa, caroaro cariape minucūña. Tunu bairoa caānorē bairo mū quetibujūnucūña. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee na miñabeseya. Mūa, cariapea Dios marīrē cū caānirotiricarorea bairo mū bueya. ²²Bairo cabai ānirī, ĩdope bairo mi tūgoñañati romano* majā marīrē na carotirijere? ĩTo ñiñati quetiupau emperadore* camasā yaye dinerore jeri jāā cajoata, o to ñueticuti? —qūī jēniñañuparā.

²³Jesús puame roro na caītūgoñarijērē masicōārī, atore bairo na īñupū:

²⁴—Jau, yure joñijate moneda tiire —na īñupū.

Bairo na canunirō, na īñupū: —ĩNoa riapē to tusayati ti tii moneda tiiacapūre? Tunu bairoa, ĩnoa wāme woaturique to tusayati? —na ī jēniñañupū Jesús.

Bairo cū caīrō, na puame īñuparā: —Emperador, quetiupau ya wāme, bairi tunu, cū riapē tusaya ti tii moneda tiiacapūre —qūīñuparā.

²⁵Bairo na caīquetibujūro, atore bairo na īnemoñupū Jesús tunu: —Toroque emperador quetiupau cū yaye caānierē, cūrē cū tunujoya. Tunu bairoa Dios yaye caānierē Diore cū jonucūña —na ī quetibujūyupū Jesús fariseojāārē.

²⁶Bairo cū caīrijērē tūgori yua, nopē bairo puame qūito masīēsuparā fariseo majā puame camasā watoare. Bairoa bocā busueticōāñuparā, Jesús na cū cayurijere tūgorā. “īNocārō cū masīñati!” ī, tūgoñacōā jānasuparā yua.

La pregunta sobre la resurrección

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷Cabero jīcāārā, saduceo* majā na caīrā qūīñarā asūparā Jesure. Mai, saduceo majā puame atore bairo caītūgoñarī majā āñuparā: “Camasā cariaccoatana, nopē bairo catitunu masīēnama,” ī tūgoñañuparā. Bairi atore bairo qūīñuparā Jesure:

²⁸—Cabuei, Moisés ānacū atore bairo marīrē ī woatucūñañupī tirūmūpure: “Ni jīcāū ūcū cawāmojiyaricū cū numo mena pūnaa mácūā cū cariacoopata, cū ānacū bai puame cū buiacore cō cū wāmojiyaáto. Bairo cū caáto, cū pūnaa caāniparā puame cū ānacū pūnaarē bairo

ānibujiorāma,” icūñupī. ²⁹Tiere mu masī. Bairi ape wāmerē icōñarī jāā quetibujura mai: Āñuparā jīcāni, jīcāñ pūnaa jīcā wāmo peti puga pēnirō caānacāñ majū. Bairi cajūgocu pūame wāmojiya jūgoypu. Cabero pūnaa mácūā riacoásúpu. ³⁰Bairi cū ānacū bai pūame cū buiacore wāmojiyayupu tunu. Cabero pūnaa mácūā riacoásúpu cū cūā. ³¹Tunu bairoa cū ānacū bai, apei pūame cū buiacore wāmojiyayupu tunu. Cabero cū cūā riacoásúpu pūnaa mácūā. Bairi, bairo jeto baiyuparā nipetiro na ānana bairā, aperā cūā. Bairo nipetiro cō mena nūmo cutimirācūā, nipetirā cō mena pūnaa mána jeto riapeticoasuparā. ³²Cabero na ānana nūmo caānimirīcō cūā riacoásúpo. ³³Bairo ati yepapu nipetirā nūmo caānacō ānirī yua, cariaricarā tunu na cacatiropu na caāno, ĩni nūmo majū cō ānicuti? —qūī jēniñañuparā saduceo majā Jesure.

³⁴Bairo na caīrijērē tūgo, atore bairo na ĩñupū:

—Ati umrecóore caāna, carōmia manapu cutinucūñama. Caūmua cūā nūmo cutinucūñama. ³⁵Aperā Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori, ape umrecóore tunu catiri, caetaparā pūame roque nūmo manigarāma. Tunu bairoa na pūnaa rōmiarē na nūmotietigarāma. ³⁶Topure pugani riaetigarāma nipetiro to macāāna. Ángelea majā na caānorē bairo nigarāma. Tunu bairoa Dios cū cacatiorā ānirī, cū pūnarē bairo majū caāna nigarāma. Bairi nūmo cutaje manigaro ti umrecóopure yua. ³⁷Bairi Moisés ānacū cū caquetibujūwoacūñarīcā tutipu marī quetibujū masiōña atore bairo: ‘Nipetiro camasā cariacoaatana nimirācūā, caticoagarāma.’ Ti tutipu yucu ūmirōcūā caūpetietiiere

cū caquetibujūricapaupe atore bairo ĩ woatuyupi Moisés: ‘Yua, yu āniña Abraham, cū macū Isaac, bairi cū macū Jacob quetiupau caānacū,’ ĩñupī. ³⁸Dios pūame cayasirā ānana ūna quetiupau mee niñami. ĩCacatirā majū quetiupau roque niñami! Dios, cū caññajorore na nipetiro cacatirārē bairo caāna niñama —na ĩ quetibujuyupu Jesús saduceo majārē.

³⁹Bairo cū caīrō tūgori, jīcāārā fariseo majā mena macāāna atore bairo qūñuparā:

—Cabuei, caroaro majū mu quetibujuya —qūñuparā Jesure.

⁴⁰Bairi yua, pugani cū jēniñanemo masiēsuparā.

¿De quién es descende el Mesías?

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹Cabero Jesús atore bairo na ĩ jēniñañupā:

—ĩNopēirā, “Mesías* Dios cū cajou, David ānacū pārāmi nigūmi,” na ĩ quetibujūnucūñati? ⁴²David ānacū pūame Salmos tutipure atore bairo ĩ woatuyupi:

‘Dios pūame yu Quetiupare atore bairo qūīwī:

“Ato ruiya cariape nūgōā pūame mai.

⁴³Mu pesua caānanarē na yu canetōncārō bero, mu pūame na mu rotimasīgu.”

ĩñupī David ānacū, Dios cū caīriqūērē.

⁴⁴Bairi Dios cū cajoure, “yu Quetiupau” cū cañmiatacūārē, ĩnopēirā, “David ānacū pārāmi ānigūmi,” na ĩ quetibujūnucūñati? —na ĩñupū Jesús, na catūgomasīparore bairo ĩ.

Jesús acusa a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵Cabero capāārā camasā na catūgoño, atore bairo na ĩñupū Jesús

cū cabuerārē: ⁴⁶“Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā na caātīānierē tūgoñamasīña: Na puame jutii cayowerijere jāñajesoyama. Bairo cajāñarā ānirī maapu na caāñesēāta, nipetiro camasā nēcūbugorique mena na cajēnirōrē bonucūñama. Tunu bairoa ñubuerica wiiripū na caápáta, caroapauri jetore ruiganucūñama. Tunu bose rūmū caāno narē na capiiata, caroapaurē ruiirī ũgaganucūñama. ⁴⁷Tunu bairoa cawapearā rōmirī ya wiirire ēmanucūñama. Tunu yoaro Diore cū jēniñubuetonucūñama. Na puame roque aperā netōjāñurō popiye tāmūogarāma.”

La ofrenda de la viuda pobre
(Mr 12.41-44)

21 ¹Cabero templo* wiipu ācū, Jesús paio cadinero cunarē na iñajoyupu. Na puame dinero jāñrīcā pataripu na yaye dinerore jāñrā āsuparā. ²Na bero cawapeao cabopacao cūā jāññupō puga moneda, cobre* tiiriacarē, cacūgoeco majū nimiocūā. ³⁻⁴Bairo cō caáto iña, atore bairo na iñupū Jesús:
—Ānoa cadinero cūgonetōōrā ānirī narē catuarijere jāññama. Atio cawapeao puame cabopacenetōō ānirī, cō cacūgomirijē nipetirijere jāññamo. Bairi cariape mujāārē ñiña: Dios cū caññajoro atio puame cadinero cūgorā netōōjāñurō jāññamo —na iñupū Jesús.

Jesús anuncia que el templo será destruido
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵Cabero jīcāārā to caāna templo wiire iñarī, atore bairo āmeo ī busuyuparā: “iNocārō caroa wii majū to āñiñati ati wii! Paca ũtāpāirī ñiña. Tunu bairoa camasā aperā na canunirīqūērē na cacūrīqūē mena

caroa wii majū bauya,” āmeo ī busuyuparā, templo wiire iñarī na majū.

Bairo na caīrō tūgori atore bairo na iñupū Jesús:

⁶—Jīcā rūmū, ati wiire roro na caátipa rūmū etagaro. Bairo caetaro, jīcā ũtāā ũno bui tuticuti pesaricaro manopū átiyasio rocacōāgarāma ati wiire —na iñupū Jesús camasārē.

Señales antes del fin
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷Bairo Jesús cū caīrō, atore bairo qūī jēniñañuparā:

—Cabuei, ĩnocārōpu to bairoati atie mu caīrījē? ĩDope bairo merē, “Jesús cū caīrīqūē etaro baiya,” jāā ī masīrāati?

⁸Bairo na cañjēniñarō tūgori, atore bairo na iñupū Jesús: “Caroaro majū mujāā tūgoñamasīgarā, jāāpu jāā iñocore, irā. Capāārā atīgarāma cañtoñesēārī majā. Atoe bairo iñarāma: ‘Yua, yu āñiña Dios cū cajou. Āmea ñiña Dios marīrē cū canetōōrī yutea,’ iñarāma. Bairo na cañmiatacūārē, cariape na mujāā tūgoetigarā. ⁹Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā: ‘Camasā aperopū cūārē āmeo pajīārā átiuparā.’ Bairo na caátie quetire tūgori, tūgo acuaeticōāña. Ati ũmurecōo capetiparo jūgoye bairoa cabaijūgoye cutipee ñiña bairopua. Bairi tūgo acuaeticōāña,” na ī quetibūjuyupu Jesús.

¹⁰Ī quetibūju yaparo, na quetibūju nemoñupū tunu: “Aperā jīcā yepa macāāna, ape yepa macāāna mena āmeo pajīāgarāma. Tunu bairoa jīcā macā macāāna, ape macā macāāna mena āmeo pajīāgarāma. ¹¹Tunu tutuaro mena ati yepa cūā yuguigaro nipetiropu. Apeye aua riarique atīgaro. Riaye cūā noo caāno cānacāpaurua nigaro. Tunu ũmurecōopure acñorije majū bai iñogaro. Marī caññañaeitē ũnie bai iñogaro.

¹²“Mai, atie cabaiparo jūgoye mujäärē roro átijūgogarāma. Mujäärē ñerī, popiye mujää baio joroque mujää átigarāma. Nubuerica wiiripū mujäärē jeágarāma, to macāāna mujäärē na cañnabeseparore bairo írā. Bairo átiri, mujäärē preso jorica wiipū mujää cūrecōāgarāma. Tunu yū yarā mujää caāno jūgori, na puame mujäärē roro na catutiparore bairo írā, quetiuparā gobernadores,* bairi quetiuparā reyes* tupū cūārē mujää neágarāma. ¹³Bairo na caátimiatacūārē, na ūnarē yū yaye quetire nemojāñurō mujää quetibujū masígarā bairāpua. ¹⁴Bairi quetiuparā roro mujäärē na caátiparo jūgoye, ‘¿Dope bairo na marī írāati?’ í tūgoña macāētīcōāña. ¹⁵Yū puame mujää caípeere yū masīōgn. Bairo yū caátoi, ni jīcāū ūcū mujää pesua mena macāācū mujää caírījērē nūcāmasīētīgumi. Ni ūcū manīgumi mujäärē cabotiu. ¹⁶Bairāpua, mujää yarārē bairo caāna nimirācūā, mujää busujā buitiregarāma. Bairi mujää pacua, mujää bairā, aperā mujää yarā, mujää baparā cūā mujää busujā buitiregarāma. Bairo átiri, jīcāārārē mujää pajīāregarāma. ¹⁷Bairi yua, ati ūmurecōo macāāna nipetiro mujäärē ñnategarāma, yū yarā mujää caānoi. ¹⁸Bairi roro mujäärē na caátimiatacūārē, mujää yasietigarā. Mujää poawē jīcāwēācā ūno yasietigarō. ¹⁹iBairi yū yaye jīcā wāmeacā ūnorē jānaeticōāña, mujäärē Dios cū canetōōparore bairo írā!

²⁰“Jīcā rūmū soldaua,* pajīārī majā Jerusalén macārē na cajotoa āmejorero ñnarā, atore bairo mujää í tūgoñamasígarā: ‘Merē ati macā yasígaro baiya,’ mujää í tūgoñagarā.

²¹Bairi mujäärē ñña: Judea yepa macāāna ūtā yucupū na ruti ápáro. Aperā Jerusalén macāāna ti macārē na

witiweyoátō. Tunu aperā wesepū caāna ti macārē na tunuapéricōātō. ²²Ti rūmurī puame camasā rorije na caátiei jūgori popiye na cabairi rūmurī nigaro. Nipetiro baigaro Dios busurica tutipū cū caíquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo. ²³Ti rūmurē roro ati yeparure bairique nigaro. Dios puame popiye na baio joroque na átīgumi, na yaye wapai. iBairi carōmia bairirupū caāna popiye netōōrō baigarāma! iTunu bairoa, caūpūrāācārē capūnaacua cūā popiye netōōrō baigarāma ti rūmurē! ²⁴Bairi ti macā macāāna jīcāārā besui riagarāma. Aperā preso joricarā na caānoi, nipetiro macā macāārīpū ácoagarāma. Aperopū macāāna puame Jerusalén macārē ēmacōāgarāma yua. Na puame ti macāpū nicōā nigarāma Dios cū caátitiricarō cārō,” na í quetibujuyupū Jesús.

El regreso del Hijo del hombre

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵Í quetibujū yaparo, atore bairo na ñnemoñupū tunu: “Jō ūmurecōopū ricaati cabaurije baugaro. Muipū ūmureco macāācū, ñami macāācū cūā, ñocōā cūā ricaati baugarāma. Bairi yua, nipetiro camasā tiere ñña acuacoagarāma. Tunu bairoa ria capairiya oco turi roro cabusuocajorore tūgori tūgo acuacoagarāma. ²⁶Camasā puame bairo cabairo ñnarī: ‘¿Dope bairo to bairoati ati ūmurecōo?’ í uwitūgoñagarāma butiōro. Ñocōā cūā yuguiñacoagarāma. ²⁷Bairo cabairo beropū, yū, Camasā Jūgocure ññamugō jogarāma. Buseriwo watoapū nocārō yū catuturije mena, bairi yū caasiyabatorije mena yū caatōre ññajogarāma. ²⁸Bairi mujäärē ñña: Mujäärē yū caquetibujurijere bairo caetaro ñnarī wāmūnūcāña.

Bairo wāmūncārī, jōbui pūame mujāā wāmōrīrē nūmūgōjori coteya. Yū, tocārōā yū atīgu, mujāārē netōū acú,” na ī quetibūjuyuru Jesús.

²⁹Bairo ī quetibūju yaparori, ati wāmerē īcōnarī na quetibūju nemoñupū tunu: “Higuera* cawāmecuti yucu, o apei yucu cabairijere mujāā masīña.

³⁰Ti yucu cawāma pūū cawasoaro īnarī, ‘Merē cūma cōnarō baiya,’ mujāā ī masīña. ³¹Torea bairo mujāārē yū caquetibūjuriye caetaro īnarī, ‘Merē Dios cū carotimasīripau cōnarō baiya,’ mujāā ī masīgarā.

³²“Cariape mujāārē nīña: Mujāārē yū caquetibūjuriye baijūgogaro ti yūtea macāāna na cariaparo jūgoye. ³³Ati ūmurecōo, ati yepa cūā yasipeticoagaro. Yū yaye quetibūjuriye roque petietigaro. Yū cairōrēā bairo baicoagaro.

³⁴“Caroaro tūgoñaña. Ti rūmu caetaparo jūgoye mujāā īña acūare. Nemo yū catunuetari rūmūrē, yū yarā roro na caātiānorē nīnagaetiya. Cacūmurārē, bairi ati yepa macāājērē catūgoñariqūē pairā cūārē na nīnagaetiya. Bairi caroaro āña tocānacā rūmua.

³⁵Waibucu pūame petiire cū cayoata, rutimasīētīñami. Torea bairo ti rūmu caetaro, camasā tocānacāpau macāāna rutimasīētīgarāma.

³⁶Bairi yū caetaparore caroaro yuya. Tunu atore bairo Diore cū jēniña: “Ti rūmu caetaripau tūgoñatutuariquere jāā joya, ti rūmu cabaipeere jāā canetōmasīparore bairo irā. Bairi tunu jāā, Camasā Jūgocu tūpu jāā caetaparore bairo irā, tūgoñatutuariquere jāā joya,” na ī quetibūjuyuru Jesús.

³⁷Jesús pūame ūmurecore templo wiipu nūbuenucūñupū ti semanarē.

Ñami pūamerē ácoanucūñupū Olivo cawāmecuti burōpu, ñami netōōgn.

³⁸Camasā nipetiro tocānacā ñamirōcā caāno templo wiipu etanucūñuparā, Jesús cū cabuerijere tūgorā etarā.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 ¹Merē yua, cōnarō baiyuparo bōse rūmu, Pascua* na caīrī rūmu, pāārē cawauariye caasua manierē na caugari bōse rūmu majū. ²Quetiuparā sacerdote* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā pūame, “¿Dope bairo átiri Jesure cū marī pajīārāati?” āmeo ī busuyuparā na majū. Bairāpua, átimasīēsuparā mai, camasārē uwirā.

³Bairi yua, wātī cū jāāñupū Judas Iscariote na caīrē. Cū pūame Jesús buerī majā pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacāū mena macāācū jīcāū āñupū. ⁴Bairi yua, Judas pūame na īñau ásūpu quetiuparā sacerdote majā, bairi tunu aperā templo* wii quetiuparā majūrē. Na tūpu etari, Jesure busujā buitirocācōāñupū, cū na capajīāmasīparore bairo ī. ⁵Bairo cū caīrō tūgo yua, ūseanicoasuparā. Bairo ūseanirī, “Dinero mūrē jāā jogarā tie wapa,” qūñuparā templo wii quetiuparā pūame Judare. ⁶Bairo cū na caīrō, “Jaū,” irī, jeyupu dinerore. Tie dinerore jeri bero, Judas pūame camasā manorē īnarī macājūgoyupu, Jesure na ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷Merē yua, etayuparo Pascua bōse rūmu, pāārē cawauariye asuena na caugari bōse rūmu. Tunu bairoa oveja* nurīcū macū cordero* na caīrē pajīārī

na caŕgari bose rŭmũ etayuparo.

⁸Bairo ti rŭmũ caetaro iña, Jesús puame atore bairo na i joyupu Juan, apeí Pedro menarē:

—Pascua bose rŭmũ marí caugapeere qũenoyurájá.

⁹Na puame bairo cũ caĩrõ tũgo, qũĩnupará:

—¿Noopũ marí caugapeere jáã caqũenoyuro mũ boyati?

¹⁰Bairo na caĩjēniñarõ, atore bairo na iñupũ Jesús:

—Jerusalén macārē etarā, mujjāã bócaetagarā jicāũ caũmurē, ocorũ pusari caácũre. Cũrē cũ bócaetari, cũ bero mujjāã usaápá. ¹¹Cũ usaa yua, cũ wiipũ cũ cajjāãrõ, ti wii upaure atore bairo cũ mujjāã iğarā: ‘Cabuei bairo i jēniñajoyami: “¿Noopũ to āniñati Pascua bose rŭmũ caāno yũ cabuerā mena yũ caugapa arua?” i jēniña rotijoyami,’ mujjāã iğarā. ¹²Bairo mujjāã caĩjēniñarõ, mujjāã iñogumi jõbuiũ caroaro qũenoweyorica aruare. Topũ marí caugapeere mujjāã qũenoyuwa — na iñupũ Jesús.

¹³Bairo cũ caĩrõ tũgo, acoásupará. Topũ na caetaro, nipetiro Jesús na cũ caĩtatorea bairo baiPETICõãñuparõ. Bairi topũ qũenoyuyupará Pascua bose rŭmũ na caugapeere yua.

¹⁴Cabero yua, na caugari hora caetaro, Jesús bairi cũ cabuerā nipetiro etanumurí ruiyupará mesapũ. ¹⁵Bairo nipetiro na caruiro iñarí, atore bairo na iñupũ Jesús cũ cabuerārē:

—iNocārõ majũ ati Pascua bose rŭmurē mujjāã yũ jũgougaganucũmitũjoapũ yũ cariaparo jũgoye! ¹⁶Cariape mujjāãrē ñiña: Dios cũ carotimasirĩpaũ caetaparo jũgoye mujjāã mena yũ uganemoetigu —na iñupũ.

¹⁷Bairo i yaparo, cũ wāmo mena jicāũ etiricarũre nerí, “Dios, mũ

ñujjāũña jáã mena,” qũĩ yaparori, atore bairo na iñupũ Jesús, cũ cabuerārē:

—Atie use ocore āmeo tiābato peyocõãña. ¹⁸Cariape mujjāãrē ñiña: Āmea mujjāã mena atie use ocore pũgani yũ etinemoetigu yũ Pacu cũ carotimasirĩpaũ tunu caetaro marí caetinemoparo jũgoye.

¹⁹Cabero tunu cũ wāmo mena pāãrē nerí, “Dios mũ ñujjāũña jáã menarē,” i yaparori, carecomacā peenerí na batoyupu Jesús cũ cabuerārē. Nunirí atore bairo na iñupũ:

—Atie pan, yũ rupañ ñiña. Mujjāãrē yũ cariabojarije macāãjē ñiña. Bairi mujjāã cũã, cabero atore bairo yũ caátajere tũgoñarí, pāãrē mujjāã bato uganucũgarā —na iñupũ.

²⁰Cabero tunu torea bairo ásupũ etiricarũre, uga yaparori bero. Atoe bairo na iñupũ Jesús:

—Atiru macāãjē use oco puame yũ rií ñiña. Camasārē netõõgũ, yũ riacoagu. Bairo yũ caríapee jũgori cawāma wāme camasārē Dios cũ caátibojacũrije ñiña. ²¹Tunu apeyera yũre roro caibuitirocapaũ yũ mena, yũ caugari mesapũ ugaruiyami cũ cũã. ²²Toresũna, yũ, Camasā Jũgocũ, yũ Pacu yũ cũ cabairotijoricarorea bairo yũ baigu. Cabaimiatacũãrē, yũre caibuitirocapaũre cũ carorije wapa paio nigaro —na iñupũ Jesús cũ cabuerārē.

²³Bairo cũ caĩrijjērē tũgori, “¿Ni majũ cũ ānicuti cũrē caibuitiri majõcũ?” āmeo i jēniña jũgoyupará na majũ, cũ cabuerā puame.

Quién es el más importante

²⁴Cabero tunu Jesús cũ cabuerā puame, “¿Ni majũ cũ ānicuti jicāũ marí mena macāãcũ, caāni majũũrē bairo caãcũ?” āmeo i busuyupará. ²⁵Bairo na

cairĩjērē tũgo, atore na ĩnupũ Jesũs: “Ati yepa macãana quetiuparã reyre bairo caãna tutuaro mena na rotiepeyama na roca macããnarē. ‘Camasãrē cajuána’ wãmecutiyama bairãpua. ²⁶Tore bairo na cabaimiatacũãrē, mujãã puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujããrē: Mujãã mena macããcũ, caãnimajũrē bairo caãnigau mujãã mena macããcũ, mujãã roca netõjãñurõ carotimasĩrē bairo añirotiya. Tunu bairoa carotiri majõcure bairo caãnigau, mujãã ãmurē bairo cũ ãmarõ. ²⁷Toroque, çni puame cũ ãnicuti caãnimajũrē bairo caãcũ: Mesapũ caugarui puame, o cãrē caugarique quẽnonuu puame, cũ ãnicuti caãnimajũrē bairo caãcũ? Ati yepa macãana puame, ‘Mesapũ caugarui puame cãrē caugarique quẽnonuu netõõrõ caãnimajũũ niñami,’ ĩ tũgoñabujiorãma. Bairo na caĩtũgoñamiatacũãrē, yu puame ugariquere caquẽnonuu ãmurē bairo yu añiña mujãã menarē.

²⁸“Apeyera tunu ati yeparũre popiye yu cabairi rũmurĩrē mujãã roque tocãnacãnia yu mena mujãã bapacuti ãmũ. ²⁹Bairo mujãã cabairoi, yu Pacu yure rotimasĩrĩquẽrē cũ cajoricarorea bairo yu cũã rotimasĩrĩquẽrē mujããrē yu joya. ³⁰Bairi yu carotimasĩrĩpaurũ mujãã cũã eti, uga, mujãã átigarã yu ya mesapũ. Tunu bairoa quetiuparã na caruĩro ãno, tronopũ* mujãã ruigarã. Israel yepa macãana, puga wãmo peti rupore puga pẽnĩrõ cãnacã poari macãana na caátajere ĩnacõñarĩ na mujãã ĩñabesegarã,” na ĩnupũ Jesũs cũ cabuerãrē.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Cabero tunu quĩnemoñupũ Jesũs Simorē:

—Simón, yu yau, tũgoya yu cairĩjērē: Satanás* puame mujããrē busujãgũmi, roro mujãã caátiparore bairo ĩ. Jicãũ trigo* aserire cũ cajugarerore bairo mujãã cũãrē regayami. Yu mena mujãã caãnorē boojãetĩñami. ³²Bairo Satanás mujããrē cũ caátigamiatacũãrē, yu puame murē Diopure yu jẽnibojaapũ, cũ mena caroaro majũ mu catũgoñatutuaparore bairo ĩ. Bairi yua, yu mena tunu caroaro nemojãñurõ tũgoñatutuari marĩ yarãrē caroaro na mũ jũgoãnigu.

³³Bairo Jesũs cũ caĩrõ tũgo, quĩñupũ Pedro puame:

—Yu Quetiupau, di rũmu ãno mu yu aweyoetigu. ãmea mu mena preso jorica wiipu yu ámasiña. Tunu bairoa mu mena yu baiyasi masiña —quĩñupũ Simón Jesure.

³⁴Bairo cũ caĩrõ, atore bairo quĩñupũ Jesũs Simorē:

—Pedro cariape murē ñiña: ãme ñamia ãbocũ cũ capiiparo jũgoye itiani majũ, ‘Cũ yu masiẽtĩña Jesure,’ yu mitogu —quĩñupũ Jesũs Simorē.

Se acerca la hora de la prueba

³⁵Cabero tunu atore bairo na ĩnupũ Jesũs:

—Mujããrē wasopoa ãno, bairi moneda jããricã poa ãno cũãrē, bairi tunu rupõ juti ãnie cũãrē cũgoena, mujããrē yu caãrotirica rũmurē, çñe ãnie mujãã to rusari? —na ĩnupũ Jesũs.

Bairo cũ caĩrõ, quĩñuparã:

—Ñe ãnie jãã rusaepũ.

³⁶Bairo na caĩrõ, na ĩnemoñupũ tunu: —Bairi ãmerã, cawasopoacscũ, cũ wasopoare cũ neápãro. Tunu bairoa cũ moneda jããricã poa cũãrē cũ neápãro. Bairi tunu jarericapãĩ cacũgoescũ cũã, cũ oco juricarore nunirocari, jicãpãĩ cũ jarericapãĩ wapatiãto. ³⁷Bairi mujããrē ñiña:

“Atore bairo ī woatuyayupa mai yu cabaipeere Dios busurica tutipū: ‘Carorije caána watoapu yasigumi.’ Bairi nipetirije yure Dios ya tutipū na caīwoatujūgoyetirique, na caīricārōrēā bairo baipecticoagaro,” na īñupū Jesús.

³⁸Bairo cū caīrijērē caroaro tūgoñamasiētīri, atore bairo qūīñuparā:

—Jāā Quetiupau, ato niña jarericapāiri pūgapāi. Tie mena na marī āmeo qūēmasiña.

Bairo na caīrō, Jesús puame na īñupū:

—Tocārō majū átia mano. Bairo marī áperigarā —na īñupū Jesús, bairo na caīrōi.

Jesús ora en Getsemaní (Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹Cabero yua, acoásúpū Olivos na caīri buropū. Topū caájeyanucīricū āniri topū ásúpū. Bairo Jesús cū caátó, cū cabuerā cūā cū ūsa ásúparā. ⁴⁰Bairi yua, topū na caetaro, atore bairo na īñupū:

—Diore cū jēniña, wāti mujāārē cū canetōōētīparore bairo īrā —na īñupū Jesús cū cabuerārē.

⁴¹Bairo na ī yaparori bero, Jesús puame ūtāārē wējoricaro cārō wuri, cū rūpopaturi mena etanumuri Diore cū jēnijūgoyupū. ⁴²Atore bairo ī jēniñupū: “Caacu, mū cabooata, atie roro yu canetōpeere yu mū netōōbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baieticōāto. Mū caborore bairo roque to baiāto,” ī jēniñupū Jesús.

⁴³Bairo cū caījēniānipaua, ángel* buiaetayupū, Jesure tūgoñatutuarique cū jogu. ⁴⁴Bairo roro cū canetōrijē watoapu, Jesús netōjāñurō jēninemoñupū. Bairo cū cajēnirō, cū caasipuarije oco puame riíre bairije tapiwēñuparō yeparū.

⁴⁵Bairo Diore jēni yaparori, wāmūncā ásúpū cū cabuerā turū. Jesús puame cacānirāpūrē na etayupū. Cū cabuerā puame Jesús cū caīrijērē tūgoñatutuaetiri cānicoasuparā.

⁴⁶Cacānirārē na etari, na īñupū Jesús: —¿Nopēirā mujāā cāniñati? Cāniena, wāmūncārī Diore cū jēniña, wāti mujāārē cū canetōōētīparore bairo īrā —na īñupū Jesús, cū cabuerā cacānirārē na etari.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷Bairo cū cabuerārē cū caīānoa, capārā camasā etayuparā. Narē cajūgou Judas āñupū. Puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacāū Jesús cū buerā mena macāācū jīcāū caāninucūmiricū āñupū. Bairi yua, Judas puame Jesutu etayupū, cū jēnigu. Etari, caroaro mena ātitori, cū ūpūñupū. ⁴⁸Bairo cū caátó, Jesús puame atore bairo qūīñupū:

—Judas, ¿nopēi yu, Camasā Jūgocure ūpūri yu mū ibuiti rogayati? —qūīñupū.

⁴⁹Bairi Jesús mena macāāna puame caetari majā na caātigarijere īnarī, qūīñuparā Jesure:

—Jāā Quetiupau, ¿jarericapāiri mena na jāā qūēcūti?

⁵⁰Bairo īri, jīcāū na mena macāācū puame sacerdote majā quetiupau ūmārē cū cāmiī tuyupū. Cū āmorō cariape nūgōā puamerē cū patañocōā joyupū. ⁵¹Bairo cū caátó iña, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Bairo ápericōāña. Na mena āmeo qūēētīcōāña —qūīñupū.

Bairo ī yaparori, cū capataacū āmorōrē ñerī, cū pititu catioyupū tunu. ⁵²Áti yaparori bero, na īñupū Jesús. Quetiuparā sacerdote majā, bairi templo wii quetiuparā majā, aperā

cabutoa camasirí majā, nipetiro cūrē ñegarā caetari majārē, atore bairo na ññupū:

—¿Nopēirā cajerutiri majōcu yu cañnorē bairo jarericapāirí mena, bairi yucu rúcaari mena yu mujāā ñerā atíati? ⁵³Tocānacā rúmna mujāā watoa yu āninucūāpū templo wiipure. Bairo yu caānimiatacūrē, ni jicāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi. Āme ati ñamipu mujāā caátigarijere mujāā átimasigarā bairāpua wātī cū carotiore bairo —na ññupū Jesús.

Pedro niega conocer a Jesús
(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Bairo cū cairō bero, cū ñeñuparā Jesure. Bairo cū átiri, cū neásuparā yua, sacerdote majā quetiupau ya wiipū. Pedro pñame yoajāñurōpua na ññausayupū. ⁵⁵Cabero topū etarā, guardia* pñame peero rioyuparā ti wii macā yepa recomacārē. Bairo átiri, ti peerotū jūma ruiyuparā. Pedro cūā na ture ruiyupū. ⁵⁶Bairo peerotū cū caruíro, jicāō paabojari majōco Pedrore qūññaqūēnorí bairo ññupō:
—Ñni cūā Jesús mena macāācū ācūmi.

⁵⁷Pedro pñame ñtori atore bairo cō ññupū:

—Yu yao, cū yu masiētīña.

⁵⁸Cabero tunu apei Pedrore qūññarí, bairo qūññupū:

—Mu cūā, Jesús mena macāācū mu āñiña.

Pedro pñame qūññupū:

—Yu baietiya, tame. Cū mee yu āñiña.

⁵⁹Bairi tunu jicā hora bero, apei cūā jicāū na mena macāācū tutuaro mena na ññupū cū yarārē:

—Cariape mujāārē ñiña: Ñni cūā Jesús mena macāācū ācūmi. Āñia, Galilea macāācū ññami.

⁶⁰Bairo cū cairō tūgo, Pedro pñame qūññupū:

—Tame, merē mujāārē, ‘Cū yu masiētīña,’ mujāā ñimiñajā —na ññupū.

Bairo Pedro cū caitoānipaua jicāū ābocu piyupū yua. ⁶¹Marí Quetiupau pñame āmejoreri, qūññajoyupū Pedrore. Bairo cū caáto, Pedro pñame tūgoña bócaupū marí Quetiupau cū caīatajere. “Pedro āmeacā ābocu cū capiiparo jūgoye itiani, ‘Cū yu masiētīña Jesure,’ yu mitogu,” cū cū caīatajere tūgoña bócaupū. ⁶²Bairo tūgoña bócarí yua, witočoásupū macāpū. Topū yua, tūgoña yaparuari butiuro otiyupū Pedro.

Se burlan de Jesús
(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³Bairi Jesure cacoterā pñame roro qūñ epejūgoyuparā. Cū bapeyuparā. Cū payuparā. ⁶⁴Tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, na wāmori mena cū riapére cū payuparā. Bairo átiri, qūñ jēñiñañuparā:

—Mu camasiríjē jūgori jāā quetibujuya: ¿Noa āmerē murē na payati? —qūñ epeyuparā.

⁶⁵Tore bairo jeto capee wāme qūñ epeyuparā Jesure.

Jesús delante la Junta Suprema
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶Cabusuro bero, judío majā cabutoa camasirā majū, bairi quetiuparā sacerdote majā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā cūā neñañuparā. Jesure cū neásuparā Junta Suprema* macāāna tūpū. Topū etarā, atore qūñ jēñiñañuparā:

⁶⁷—Jāārē cariape quetibujuya: ¿Mu, Mesías,* Dios cū cajou mu āñiñati? —qūñ jēñiñañuparā.

Jesús pñame bairo na ññupū:

—‘Cūā yu āniña,’ yu caīata, cariape yu mujāā tūgoetibujiorā. ⁶⁸Tunu bairoa yu cūā mujāārē yu cajēniñaata, mujāā yuetibujiorā. ⁶⁹Bairo cariape mujāā catūgoetimiatacūārē, yu, Camasā Jūgocu, Dios cū caīñajoro cūtu cariape nuḡōārē caruipau yu āniña. Āme beroaca Nipetiro Carotimasī tūpu caruipau yu āniña —na iñupū Jesús.

⁷⁰Bairo cū caīrō tūgo, to macāāna nipetirā cū jēniñanemoñuparā:

—‘Bairo mu caīata, “Dios macū yu āniña,” iḡu miñati?’

Bairo na caījēniñarō, Jesús puame na iñupū:

—Cūā yu āniña, mujāā caīrōrēā bairo.

⁷¹Bairo cū caīrō, āmeo iñuparā na majū:

—Roro cū caīrīqūērē marīrē caquetibujūnemoparārē na marī macānemoetigarā. Merē marī majūā, marī tūgo yaparoya roro cū caīrijērē —āmeo iñuparā na majū.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 ¹Bairo ī yaparori bero, wāmuncārī cū neásúparā quetiupau Pilato cawāmecucu tūpu Jesure. ²Topu etarā, Jesure cū busujā jūgoyparā. Atore bairo qūi busujāñuparā:

—Āni, cū caquetibujurije jūgori jāā yarā na tūgomawijiao joroque na átiyami. ‘Roma* macāācū quetiupau emperadore,* marī yaye dinero impuestore* cū marī joetigarā,’ jāā ī quetibujūnucūñami. Tunu bairoa, ‘Mesías* yu āniña,’ itonucūñami. Bairo cū caīata, ‘Quetiupau Rey yu āniña,’ caīrē bairo inucūñami —qūi busujāñuparā Pilatore.

³Bairo na caīrō tūgo, atore bairo qūiñupū Pilato Jesure:

—‘Mua, judío majā Quetiupau Rey mu āniñati?’

Bairo cū caīrō, Jesús puame qūiñupū:

—Mu caīrōrēā bairo yu baiya —qūiñupū.

⁴Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na iñupū Pilato sacerdote* majā quetiuparārē, aperā camasā cūārē:

—Yua, āni roro cū caátiere yu bócañaētīña. Ñe ũnie buicuperiyami —na iñupū.

⁵Bairo na cū caīmiatacūārē, nipetiro camasā puame tutuaro mena qūinemoñuparā tunu:

—Āni, cū caquetibujurije mena roro camasā na tūgomawijiao joroque na átinucūñami. Galilea macāpu bairo átiyūgowī. Āmerē tunu, ati yepa, Judea yepare torea bairo roro na itou átiyami —qūi busujāñuparā.

Jesús ante Herodes

⁶Bairo na caīrijērē tūgori, Pilato puame, “‘Galilea macāācū cū āniñati?’ na ī jēniñañupū. ⁷Bairi yu, “Cūā niñami,” na caīrō tūgo, Herodes cawāmecucu tūpu Jesure cū neárotiyupū Pilato. Mai, Herodes puame Galilea yepa macāāna quetiupau āñupū. Bairua, ti rūmurīrē cū cūā āñupū Jerusalén macāpu. ⁸Bairo Jesure Herodetu na cane etaro iña, Herodes puame butiro qūiñajesoyupū. Mai, Herodes puame Jesús cū caátiere, camasā na caquetibujurijere tūgonucūñupū. Bairi butiro Jesure qūiñaga nucūmiñupū, ape wāme cū caátijēnomasīrījērē iñagu. ⁹Bairo Jesús cū caetaro, capee cū jēniñamiñupū. Jesús puame cū yuesupū. ¹⁰Topu āñuparā quetiuparā sacerdote majā, aperā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā mena. Na puame Jesure tutuaro mena cū busujāñuparā.

¹¹ Bairo Herodes, cū ũmua cūa Jesure roro qūi epeyuparā. Bairo átiri, jutií quetiupau rey ũcū cū cajāñarijē ũnierē cū jāñuparā, cū boyetiepegarā. Cabero Jesure Pilato tũpu cū neárotiyupũ tunu. ¹² Ti rŭmũ caāno, Herodes, bairo Pilato mena āmeo bapacuti jŭgoyuparā, cajŭgoyepũ mai caāmeo ĩnatemiricārā.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Cabero Pilato puame quetiuparā sacerdote majā, aperā carotimasirī majā, aperā camasā nipetirore na neñoñupũ. ¹⁴ Na neñorī, atore bairo na ĩñupũ:

—Mujāā, ānirē cū busupaigarā, yutu cū mujāā neatĩupa. ‘Cū caquetibũjurije mena camasārē na tŭgomawijiao joroque na átiyami,’ ĩrī, yutu cū mujāā neatĩupa. Bairo mujāā caĩrōĩ, yu puame mujāā cañajoro, cū yu jēniñamiapũ. Bairo mujāā, ‘Roro átiyami,’ mujāā caĩmiatacũārē, yua, ānirē roro cū caátiere yu bócañaētĩña. Ne ũnie mujāā cabusujāmirijē cū yu wapa bocaetiya. ¹⁵ Herodes marĩrē cū catunuojoatacu cūa, ‘Ñe ũnie buicũperiyami,’ ĩũpĩ. Bairo cū cayasimasirō maniña. ¹⁶ Bai pu, cū yu baperotigu. Cũrē na cabapeyaparoro, cū yu wiyogu —na ĩñupũ Pilato camasārē.

¹⁷ Mai, tocānacā Pascua* bose rŭmũ caāno, Pilato puame wiyonucũñupũ jĩcāũ preso jorica wiipu macāacũ, judío majā na caboure. Bairo Jesure cū wiyogamiñupũ. ¹⁸ Bairo cū caátigamiatacũārē, nipetiro camasā puame bairo boesuparā:

—iBairo mu áperigu! iBarrabás roquere jāārē mu wiyobojagu! —qũĩ awaja jŭgoyuparā.

¹⁹ Barrabás puame ti macārē ācũ, na quetiupau gobiernorē rocagu, bairo

tunu camasārē na pajĩarĩ, preso jorica wiipu añupũ tie wapa. ²⁰ Pilato puame Jesure cawiyogau ānirĩ tunu na ĩnemoñupũ:

—Jesure cū yu wiyogu.

²¹ Bairo cū caĩmiatacũārē to macāana netōjāñurō qũĩ awajayuparā: —iYucupāĩpu cū papuaturotiya!

²² Tunu na ĩnemoñupũ:

—Cariape yu quetibũjuya: ¿Dise ũnie carorije cū ásupari? Yua, ānirē roro cū caátiere yu bócañaētĩña. Bairo cū cayasimasirō maniña. Bai pu, cū yu baperotigu. Cũrē na cabape yaparoro, cū yu wiyorotigu —na ĩñupũ merē itiani majũ.

²³ Bairo cū caĩmiatacũārē, “iYucupāĩpu cū papuatu rotiya!” jĩrĩa bũtioro jāñurĩ ĩ awajanemoñuparā. Bairo to macāana, sacerdote majā quetiuparā, bairo aperā camasā mena, bũtioro na caawajaro jŭgori, na caborore bairo baiyuparo. ²⁴ Bairo Pilato puame, “Torecu, na caborore bairo yu átiyu,” ĩ tŭgoñañupũ. ²⁵ Bairo cárcel caacũ gobiernorē carocagamiricũ, camasārē capajĩaricũrē cū wiyorotiyupũ. Bairo átiri, Jesure yua, na caborore bairo na átirotiyupũ.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Bairo yua, Jesure cū neásuparā, yucupāĩpu cū papuatugarā. Bairo áná, Simón cawāmecucure cū ñeñuparā, Jesús yucupāĩrē cū pusabojáto, ĩrā. Mai, Simón puame Cirene yepa macāacũ añupũ. Ti rŭmũrē aperopũ caāniatacu etau baiyupũ Jerusalén macārē. Bairo Jesús berore cū yucupāĩrē pusa ásupũ Simón.

²⁷ Jesure na capapuarátore, capāārā camasā na ũsayuparā. Bairo carōmia na mena caāna puame, roro Jesure

na caátigaro ñnarí, butiuro tũgoña yapapuari, otiusayuparã. ²⁸⁻²⁹Bairo na caotiro ñnarí, Jesús puame atore bairo na ññupũ na, rómirirẽ:

—Mujãã, Jerusalén macããna rómirí. Roro yu cabaipeere tũgoña yapapuaeticõãna. Popiye mujãã cabaipe rûmurí etagaro. Ti rûmu caetaro, atí macã macããna rómirí atore bairo ñgarãma: ‘Ûseanirí niñama carõmia capûnaacuti masiẽna, capûnaa mána, capûnaa ùpûõena.’ Roro tũgoña yapapuari bairo ñgarãma. Bairi mujãã majũã roro mujãã cabaipeere, mujãã pûnaa cũã roro na cabaipeere puamerẽ tũgoña yapapuari otiya. Yure, ‘Roro baiyami,’ ñ otieticõãna. ³⁰Ti rûmu caetaro, camasã puame riagamirã, ‘Ûtã yucure jããrẽ to tãnio reató!’ ãmeo ñgarãma. ³¹Yu, caroaro caãcu ãnirí yucu cacatiricure bairo yu ãniña. Bairo caãcûrẽ yure na caátimasãata, nocãrõ roro netõõrõ na átigarãma atí macã macããnarẽ, yucu cajñiricure bairo caãnarẽ —na ññupũ Jesús.

³²Jesús mena na neásuparã caũmua puagarã roro caãnarẽ, Jesús mena na cũãrẽ yucupãipũ na papuaturegarã.

³³Bairi yua, La Calavera na caĩrõpu etarã, Jesure yucupãipũ cũ papuatuyuparã. Cũ mena, roro caãna cũãrẽ na papuatuyuparã, jicãũ cariape nuõõãrẽ, apeí caãcõ nuõõãrẽ. ³⁴Bairo yucupãipũ tusau, Jesús puame Diore qũññupũ:

—Caacu, ãnoa roro na caátiere masiẽtĩnama. Bairi tiere na masiriyobojaya —qũññupũ.

To caãna soldaua* puame cũ jutirore nipetirã caborã ãnirí, número tiirire ãmeo wẽnuniñuparã. Bairo átiri na majũ masiñuparã Jesús jutirore canepaure.

³⁵Camasã nipetiro to caãna

Jesure qũññajoyuparã. Bairi tunu carotimasirí majã cũã qũññajori roro qũñ boyeti epeyuparã:

—Aperãrẽ na netõõpũ. Bairi ãmerẽ cũ majũã cũ netõãto. Mesías, Dios cũ cabesericũ majũ cariape cũ caãmata, cũ majũã netõõmasibujioũmi —qũñ boyetiepeyuparã.

³⁶Soldaua cũã qũñ boyetiepeyuparã. Cũtu etari, use oco carorijere, “iÛjũ, etiyal!” qũñ epeyuparã. ³⁷Tunu atore bairo qũñnemoepeyuparã:

—iMu, judío majã Quetiupaũ Rey mu caãmata, mu majũã mu netõõmasibujioũ! Mu netõõtĩna —qũñ epeyuparã.

³⁸Tunu bairoa Jesús ruõpa buire yucupãĩ woaturicapãirẽ papuatuyuparã. Tipãipure atore bairo ñ woaturique tusayuparo: ÑNI JUDÍO MAJÃ QUETIUPAÛ REY NIÑAMI, ñ woaturique tusayuparo.

³⁹Jesús mena na capapuaatacu jicãũ Jesure tutiri atore bairo qũññupũ:

—iMesías, Dios cũ cajou majũ mu caãmata, mu majũã mu netõõbujioũ! Jãã cũãrẽ mu netõõbujioũ. Mu netõõmasiẽcũ —qũññupũ.

⁴⁰⁻⁴¹Bairo cũ caĩrõ, cũ mena macããcũ apeí puame qũñ tutiyupu cũ bapare:

—Mu, cariaçoapau nimicũã, ¿Dios mena mu tũgoña qũñnogaetiyati mai? Marĩã, roro caãna ãnirí marĩ buicutiya. Bairi marĩrẽ pajjãrã átiyama. Ñni roque dise ñnie carorije caãpei niñami —qũññupũ.

⁴²Cabero Jesús puamerẽ qũññupũ: —Jesús, mu carotimasirĩpau etau, yure mu masiritiepa.

⁴³Bairo cũ caĩrõ, qũññupũ Jesús puame:

—Cariape murẽ ñiña: Ati rãmua yu mena mu ãnigu, Diotu, nocãrõ caroaro caãnopũ —qũññupũ.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵Merē yua, pasaribota caño, caño tusarua yua, naitiācoásuparo ati yepa nipetiroḡ. Yoaro naitiāñuparō. Bairi muipḡ baesupḡ. Ñamicā, tres de la tarde caño majū tunu busuyuparo. Tunu bairoa templo* wii aruare ēñotaricarō jutii asero carecomacā woocoasuparo. ⁴⁶Bairo cabairo bero yua, Jesús puame busurিকে tutuaro mena atore bairo iñupḡ:

—iCaacu, yḡ yeri pūnarē yḡ bocāñeña!

Atore bairo ī yaparo, riacoásupḡ Jesús.

⁴⁷Soldaua quetiupau capitán* puame cabaiatajere iñarī, atore bairo Diore qūī basapeoyupḡ:

—Cariapea ānia, Jesús carorije caāpei majū nimiupī —iñupḡ.

⁴⁸Tunu bairoa camasā nipetiro to caña tie cabaiatajere caññaatana ānirī, butioro tūgoña yapapuari na cotiare pari tunuásuparā, Diore tūgoñabobori.

⁴⁹Bairi Jesús baparā cañana cūā nipetiro, aperā carōmia Galilea yepa macāña Jesure causaátiatana puame toa tuari jōpūā iñacōñanucūñuparā cabaiatajere.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰Mai, añupḡ jīcāñ cañmu cañuḡ José cawāmecucu. Arimatea cawāmecuti macā macāñcū añupḡ. Ti macā puame Judea yepapḡre añuparō. Cū cūā, quetiuparā, Junta Suprema* majā mena macāñcū jīcāñ añupḡ. ⁵¹Mai, José puame Dios cū carotimasīripau caetarore cacotei añupḡ. Bairi cū mena macāña quetiuparā roro na caátiatajere

caboetimiatacu añupḡ. ⁵²Bairi yua, Pilato turḡ átī, Jesús rupauri ānajērē yarocagu, cū jēniásupḡ. ⁵³Cabero yua, José puame Jesure, yucupāīpu catusaure cū ruioyupḡ. Bairo cū átiri, jutii asero lino mena, cū ūmañupḡ. Bairo átiri bero, ūtā opeḡ Jesús rupauri ānajērē cūñupḡ. Áti yaparori, ūtāpāī mena tubiatoyupḡ. Ti ope puame mai, aperā cayasirārē cacūroca mani ope añuparō. ⁵⁴Ti rūmu puame añuparō judío majā na cayerijārī rūmu jūgoye macā rūmu. Ti rūmu ñamicā merē judío majā na cayerijārī rūmu etagaro baiyuparo. Bairi qūeno weyoyogorā baiyuparā, na cayerijārī rūmu caetaparo jūgoye.

⁵⁵Bairi carōmia Galilea yepa macāña Jesure causaátiatana cūā ásúparā, Jesure ūtā opeḡ na cayarore iñarāñā. Na, rōmirī puame Jesús rupauri ānajērē na cacūatapauḡre masīgarā, iñarā ásúparā. ⁵⁶Bairo iña yaparori bero, na cañi wiiripḡ tunucoásuparā. Topḡ etarā yua, caroaro cajutiñurijērē qūenoñuparā Jesús rupauri ānajērē na capiopeoḡeere. Bairo áti yaparori bero, yerijāñuparā Moisés ānacū cū caroticūricārōrēā bairo.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 ¹Cabero yua, judío majā na cayerijārī rūmu bero, ape semanarē na capaajūgori rūmu añuparō. Bairi ti rūmu caño, ñamirōcāñ cajutiñurijērē caqūēnoatana rōmirī puame masā opeḡ ásúparā, cajutiñurijērē Jesús rupauri ānajērē pioturāñā. Aperā rōmirī cūā na bapacutī ásúparā na mena. ²Bairo ti masā opere etarā yua, iñajoyuparā. Ti opere na cabiaatati, ūtā tii tupāworicaropḡ bauyuparo. ³Bairo

cabairoi, ti operu jāāņuparā. Marī Quetiupau rupauri ānajē puame maņuparō yua, na caīñaata. ⁴Bairo cū rupauri ānajē camanoi yua, butioro tūgoñacōā maniásuparā. Dope bairo āti masiēsuparā. Bairo na baiāno, puḡarā caūmua natu etanucāņuparā. Na puame jutii caasiriyarije cayowerijere jāñaņuparā. ⁵Bairi carōmia puame butioro uwiri murīcūmucoásúparā yeparu. Bairo na caáto, atore bairo na iņuparā caūmua puame:

—¿Nopēirā cariaricarā ānanarē na cacūrōpu cacatirea mujāā macāñati? ⁶Jesús atore maniñami. Merē caticoayami. ¿Galileapu mujāā caāno, cū cabaipeere mujāārē cū caquetibujuriquere mujāā masīētīñati? ⁷Atore bairo mujāārē īwī: ‘Yū, Camasā Jūgocare, carorije caānarē yu jorocagarāma, yure yucupāiru na capuaturucaparore bairo irā. Bairo yu na caátirocamiatacūārē, itia rūmu bero yu caticoagu tunu,’ mujāā ī quetibujuwī —na ī quetibujuyuparā ānglea majā.

⁸Bairo na caīrōpu, tūgoña bōcayuparā Jesús narē riagu jūgoye cū caīrīqūērē. ⁹Bairo tūgoñabōcari yua, macāpu tunucoásúparā. Topu etarā, Jesús cū cabuerā, puḡa wāmo peti rupore jīcā pēnirō cānacāū apóstolea* caānarē nipetirije na caīñaatajere na quetibujuyuparā. Apherā cūārē na quetibujuyuparā. ¹⁰Narē caquetibujuri majā rōmirī puame āņuparā: María Magdalena, Juana, apeo María, Santiago paco, apherā carōmia cūā āņuparā. ¹¹Bairo na caīrō tūgo, apóstolea majā puame cariape na tūgoesuparā. “Bairo icōārā mujāā iña,” na icōāņuparā.

¹²Bairo cariape na catūgoetimiatacūārē, Pedro puame atuátī iñau ásúpu masā opere. Bairi

topu jāátī iñaņupū. Bairo cū caīnarō, maņuparō Jesús rupauri ānajē. Jutii aseri Jesure na caūmamiataje jeto āņuparō. Bairi tie jeto caāno iña acuari, cū wiipu tunucoásúpu. Butioro tūgoñarīqūē pairi tūgoñamani ásúpu, tie cabaiatajere iñarī.

En el camino a Emaús

(Mr 16.12-13)

¹³Ti rūmu caānoa puḡarā Jesús cū cabuemirīcārā puame Emaús na caīrī macāpu ánā baiyuparā. Puḡa wāmo peti rupore jīcā pēnirō cānacā kilómetros* majū yoaro átato āņuparō Jerusalén macā puame. ¹⁴Topu ánā, na puame Jesús cū baiatajere busupai ásúparā. ¹⁵Bairo na cabusututuátó, Jesús puame na ēmuetari, na mena átutuásúpu cū cūā. ¹⁶Bairo cūrē iñamirācūā, “Jesús niñami,” ī masiēsuparā mai. ¹⁷Bairi yua, Jesús puame na jēniñaņupū:

—¿Ñe ūnie quetire mujāā busupaiyati? ¿Nopēirā mujāā tūgoñarīqūē paiyati? —na iņupū.

¹⁸Bairo cū caījēniñarō tūgo, jīcāū na mena macācū Cleofas cawāmesecu qūiņupū:

—¿Ati rūmurī Jerusalén macāpu cabaiatajere mu jetoa mu tūgoetiayati? Nipetiro ati yepa macāna masirāma.

¹⁹Bairo na caīrō, Jesús puame bairo na iņupū:

—¿Dope to baiati? —na iņupū.

Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiņuparā:

—¿Jesús, Nazaret macācū cū cabaiatajere mu tūgoetiayati? Cū puame profeta* āmi. Capee caátijēnomasī āmi. Cū caquetibujurije cūā ūmajūcōāwū. Bairi Dios, camasā cūā nipetiro cū mena useaninucūwā. ²⁰Bairo cū cabaimiatacūārē, quetiuparā sacerdote* majā, apherā marī quetiuparā mena,

cū ñerī cū nuniwā romano* majārē, cū na capajārōrē borā. Bairo átiri, yucupāipū cū papuatu rocarotiwā. ²¹Jāā pñame, ‘Cūā, ati yepa, Israel yepare caēmarī majārē carocapau majū ānigumi,’ jāā ī tūgoñamiwū. Merē yua, itia rūmu netōcoaya, cūrē na capajā rocaatato bero. ²²Bairāpua, jāā pñame jāā tūgoacuacoapu, jāā mena macāana rōmirī jīcāārā, ‘Catiupi,’ jāārē na caīquetibujuro jūgori. Na pñame cū rupauri ānajērē ūtā operu na cacūrīcārōpu cabusuripauaca iñarāupa. ²³Bairo topu etarā yua, Jesús rupauri ānajē camanoi, jāā tūpu quetibujurā etaama: ‘Ángelema majārē jāā iñaapū, “Catiyami Jesús,” jāā iñama,’ jāā ī quetibujuma. ²⁴Bairo na caīrō tūgori jīcāārā jāā mena macāana iñarāupa Jesús masā operu. Topu na caetaro, nipetiro jāārē na caīatatorea bairo baiuparo, na caīñaata. Bairāpua, Jesús pñamerē qūiñatiuparā —qūi quetibujuyuparā Jesure.

²⁵Bairo na caīquetibujuro tūgori, atore bairo na iñupū Jesús cū cabuemirīcārārē:

—iRusamajūcōāña mai mujāārē mujāā catūgomasipetipee! Marī ñicūjāā na caīwoatucūrīqūē nipetirijere, ĩnocārōpu cariapea mujāā tūgopeyorāati?

²⁶¿Mesías,* Dios cū cajou, cū pacutu cū catunuápáro jūgoye ati yepapu popiye cū cabaieere cū cūsupari? ¿Bairo mee ato na quetibujuyupari profeta majā ānana? —na iñupū Jesús.

²⁷Bairo na ī yaparori bero, na quetibujū jūgoypu Jesús cōñarīcārōrē bairo. Bairi cū cabaieere Moisés ānacū cū caquetibujūwoatucūrīqūēpu quetibujū jūgoacá, profeta majā na caquetibujūwoatucūrīqūēpu quetibujū jāñapū.

²⁸Bairi yua, Jesús cū cabuemirīcārā na caátí macāpu na caetaro, Jesús

pñame netōácure bairo baiypu.

²⁹Bairo cū canetōamiatacūārē, cū cabuemirīcārā pñame bairo qūiñuparā:

—Netōápéina. Jāā mena ati ñamirē mu tuagu. Merē ñamicāpu niña.

Naiorōpu baiya —qūiñuparā.

Bairo na caīrō tūgo, wiipu jāñupū, na mena tuagu. ³⁰Cabero mesapu ūgagarā na caruiro, Jesús pñame pāārē neñupū. Nerī, Diore jēniñupū. Jēni yaparo, pāārē na peebato nuniñupū cū cabuemirīcārārē.

³¹Bairo cū caátōpu merē yua, “Jesús niñami,” ī masījūgoyparā. Bairo cū na caīñamasīmiatacūārē, Jesús pñame yasicoasupu. Tunu baunemosupu cū cabuemirīcārārē. ³²Bairo cū cabairo iñarī, atore bairo āmeo iñuparā:

—Dios cū caquetibujucūrīqūērē marīrē cū caquetibujuro, ĩtie meerē áto marī yeri catiupari? Marī yeri caroaro tūgoñao joroque marī átiami, maapu marī caátó —āmeo iñuparā na majū.

³³Bairo ĩrī bero, jicoquei tunucoásuparā Jerusalén macāpu, na yarārē quetibujuráná. Topu etarā, Jesús cū cabuemirīcārā pñaga wāmo peti rōpore jīcā pēnirō cānacū apóstolea majā neñarī cañarē na etayuparā. ³⁴Bairo na etari, na iñuparā:

—Cariapea marī Quetiupau cariacoatacu nimicūā, catiupi. Simón cūā qūiñaupī —na iñuparā.

³⁵Na ī yaparo, maapu Jesús narē cū cabuiaetaatajere na quetibujuyuparā. Tunu bairoa Jesús pāārē narē cū cabatoro cūrē na caīñamasīátaje cūārē na quetibujuyuparā.

Jesús se aparece a los discípulos
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶Bairo mai tiere na caquetibujūñitoyea, Jesús pñame na recomāpū buiaetayupu. Buiaetari atore bairo ī jēniñupū:

—Caroa yericutaje mujããrê cû joáto Dios.

³⁷ Jesús cû cabuemirĩcãrã pũame qũĩña acũacoasupará. Cû uwijãñũupará, “Jesús wãtĩ ãcũmi,” ïrã. ³⁸ Bairo na cauwiro ïnarĩ, atore bairo na ïñupũ:

—¿Nopẽirã yũre mujãã ïnaacũayati? ¿Nopẽirã, “Jesús mee niñami,” mujãã ï tũgoñañati mai? ³⁹ ïñañijate yu wãmorĩrê, bairi yu rupoori cũãrê. Yua, Jesús yu ãniña. Pãnarĩ ñiñañijate. Espĩritu yu caãmata, õwãã mani, rupau mani, yu baiujion. Cû mee ãnirĩna, õwãã cuti, rupau cuti yu baiya.

⁴⁰ Bairo na ïna, na ïñoñupũ Jesús cû rupori, cû wãmoorĩ cũãrê, cû na carapuaata opeere. ⁴¹ Bairo na cû caĩnomiatacũãrê, cû cabuemirĩcãrã pũame cariapea tũgoesupará mai. Cû caĩrĩjêrê useanirõ tũgomirãcũã, tũgo mawijiacõãñupará. Bairo na cabairo ïnarĩ, atore bairo na ï jeniñañupũ:

—¿Ugarique ãnie atore mujãã cũgoetiyati?

⁴² Bairo cû caĩrõ yua, wai pũõrĩcũrê cû nuniñupará. ⁴³ Na canunirõ yua, nerĩ, petiro cû cabuemirĩcãrã na caĩnarõ ugayupũ. ⁴⁴ Uga yaparori bero, na ïnemoñupũ tunu:

—Yũre cabaiataje atore bairo mujãã mena ãcũ, yu caĩrĩqũẽ baiapũ: “Nipetiro yũre bairo baigumi Moisés ãnacũ cû caroticũnarĩqũẽ, bairi profeta yaye cũã, bairi salmos tutiri macããjê cũã nipetiro bairo baipeticoagaro yũre na caĩquetibũjũ woatucũnarĩqũẽ,” mujããrê ñiwũ.

⁴⁵ Bairo cû caĩrõpũ, tũgoña bõcayupará Dios yu tutipũ na

caquetibũjũcũnarĩqũẽrê. ⁴⁶ Bairo na cabairoi, atore bairo na ïñupũ Jesús:

—Atore bairo ï quetibũjũyupa mai: “Dios cû cajõure roro cû átiyasiogarãma. Bairo na caátimiatacũãrê, itia rũmu bero tunu catigumi. ⁴⁷ Bairi cû cacatiro bero, cû yarã pũame cû yaye quetire quetibũjũ batopeticõãgarãma nipetiro ati yepa macããnarê. Jerusalén macãã cû yaye quetire quetibũjũ jũgogarãma. ‘Roro mujãã caátiere busũqũenoña mujãã yerire Dios mena, mujããrê cû canetõõparore bairo ïrã,’ na ï quetibũjũgarãma,” ï woatu quetibũjũyupa profeta majã. ⁴⁸ Mujãã merê atiere caquetibũjũmasĩrã mujãã ãniña. ⁴⁹ Bairi mujãã yeripũ yu jogu yeri tutuariquere, yu Pacu cû caĩrĩcãrõrêã bairo. Bairi mai, ati macã, Jerusalén macãpua mujãã ãnicõãwã, yeri tutuarique jõbuĩ umũrecõo macããjê caatĩparo jũgoye.

Jesús sube al cielo

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Cabero Jesús na jũgoásupũ macã camanopũ. Betaniapũ na jũgoásupũ. Topũ etari, Jesús pũame cû wãmorĩrê ñumũgõrĩ, Diore na jeniñobayupũ: “Caroare cû jonemoáto mujããrê marĩ Pacu Dios,” na ïñupũ. ⁵¹ Bairo ïãcũna, na wũweyori, umũrecõo pũamerê wãmucoásupũ. ⁵² Bairo cũrê qũĩroari bero, tunucoásupará Jerusalén macãpũ useanirĩqũẽ mena yua. ⁵³ Jesús cû cabuericarã pũame templo* wiipu tocãnacã rũmua ánucũñupará, Diore cû basapeorãna.

Tocãrõã ñiña.

El Evangelio Según

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

1 ¹Tirãmupũ ati yepa caãniparo jũgoyepũa merẽ ãnicõã jũgoyupi Cristo,* Dios macũ, Dios Yaye Quetire Caquetibũju Majũ cawãmecucu. Cũ puame merẽ Dios mena ãnicõãñupĩ. Cũ cũã Dios ãñupĩ. ²Caãni jũgoripaurũa cũ cũã merẽ Dios mena ãnicõãñupĩ.

³Dios, cũ macũ jũgori nipetirijere ásupi. Ati yepapũre caãnie nipetirije cũ jũgori cũ caátaje jeto niña. Dise ũnie cũ jũgori mee cũ caátaje manimajũcõãña.

⁴Yeri capetietiere cajopũ majũ niñami Dios macũ. Bairo caãcũ ãnirĩ ati yepa macãnarẽ na cajĩñawoure bairo niñami. Cũ caquetibũjuriqũe jũgori camasã, tiere catũgousarã puame caroaro ãnimasĩñama. ⁵Bairo Dios macũ cajĩñawoure bairo caãcũ puame carorã canaitĩãrõpũre bairo caãnarẽ na jĩñawo etaũ baiyami. Cũ caquetibũjuriqũe cateerã canaitĩãrõpũ caãnarẽ bairo caãna puame cũ busũnetõ masĩẽtĩñama.

⁶Ãmi jĩcãũ camasocu Juan cawãmecucu. Cũ puame Dios cũ caquetibũjurotjoricũ ãmi. ⁷Dios macũ, ati yepa macãnarẽ cajĩñawoure bairo caãcũ majũ cũ caatĩpeere caquetibũju jũgoyetipũ ãmi Juan. Dios macũ cũ caquetibũjũpeere

camasã cariape na tũgousaáto ĩ, Dios cũ caquetibũjũgoyetirotijoricũ ãmi.

⁸Baipũa Juan, ti yepa macãnarẽ cajĩñawoure bairo caãcũ mee ãmi. Dios puame cũ macũ cajĩñawoure bairo caãcũ cũ caatĩpeere cũ caquetibũjurotjoricũ ãmi Juan. ⁹Bairi Dios macũ, caroaro cariape caãcũ, cajĩñawoure bairo caãcũ majũ, ati yepa macãna nipetirore Dios yaye quetire quetibũjuacũ asũpi.

¹⁰Bairi, Dios Yaye Quetire Caquetibũju Majũ cawãmecucu ati yepapũre etayupi. Dios mena ati yepare caátacu cũ caãniamiatacũãrẽ, ati yepa macãna puame, “Cũã niñami Dios macũ,” cũrẽ ĩ masĩẽma. ¹¹Cũ caáta yepa macãna tũpu etayupi. Bairo natũ cũ caetamiatacũãrẽ, na puame jĩcã nũgõã cũ boema. Cũ yarã cũ boema. ¹²Bairo aperã cũ boeti, jĩcããrã puame cũ bojãñũñupã. Na puamerẽ caroa wãme na ãnirotiwĩ. Dios pũnaa majũ na ãnirotiwĩ, cũ mena catũgoñatutuarã puamerẽ. ¹³Camasã pũnaa cutajere bairo ãmerĩñama. Camasã na caátaje mena na caborije mena pũnaa cutiyama. Dios pũnaa puame roque cũ camasĩrijẽ jũgori cũ pũnaa caãna niñama.

¹⁴Bairi, Dios Yaye Quetire Caquetibũju Majũ cawãmecucu ati

yeparu buia etayupi. Marĩrã bairo ati rupau cacũgou buiaetari, marĩ camasã mena ãni. Bairo marĩ mena ãni yua, butioro marĩ maiwĩ. Tunu bairoa cariape jeto quetibũjũnucũwĩ. Jãã puame cũ caasyarijere jãã ñawũ. Dios macũ majũ cũ caãnoi, cũ pacũ cũrẽ cũ cajorije caasyarijere jãã ñawũ. ¹⁵ Juan Bautista puame Dios macũ yaye quetire quetibũju, atore bairo ñwĩ: “Ñni niñami mujããrẽ yũ caquetibũjũjũgoyetiricũ: ‘Yũ bero caetau yũ jũgoye caãnacũ ãñupĩ. Bairo cũ cabairoi, cũ paarique puame, yũ paarique netõjãñurõ caãnimajũrijẽ niña.’”

¹⁶ Dios puame capee caãtimasĩ ãnirĩ ape wãme, ape wãme caroare cũ cajorije marĩ nipetirãrẽ marĩ jonucũwĩ. ¹⁷ Moisés ãnacũ puame cũ carotiriquere cũñupĩ marĩ ñicũjãã ãnana mena. Jesucristo puame roque marĩrẽ ñnamairĩ, marĩtu etawĩ, caroaro cariape átianajẽrẽ marĩ ñnogu. ¹⁸ Ni puame Diore caĩnaricũ mácũmi. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, Dios macũ jicããã caroaro cũ mena ãninucũñupĩ. Cũ puame cũ pacure marĩ masĩõ joroque marĩ átiyami.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Bairi Jerusalén macã macããna judío majã quetiuparã puame Juan Bautista tũpu na joyuparã sacerdote* majãrẽ, bairi levita* majã cũãrẽ.

“¿Ñnamũ majũ mu ãniñati?” Juarẽ qũĩ jẽniñarotirã, cũtu na joyupa. ²⁰ Juan puame cariapea bairo na ñ quetibũjũwĩ: —Yua, Mesías,* Dios cũ cajou mee yũ ãniña —na ñwĩ.

²¹ Tunu cabero qũĩ jẽniñanemowã:

—Toroque, ñnamũ majũ mu ãniñati? ¿Tirũmpũ macããcũ profeta* Elías sawãmecũcũ ãnacũ tunu catitunurĩ mee mu ãniñati? —qũĩ jẽniñawã.

Juan puame:

—Cũ mee yũ ãniña —na ñwĩ.

Bairo cũ caĩrõ tũgori, qũĩ jẽniñanemowã tunu:

—Toroquere, ñnamũ majũ mu ãniñati? “¿Jicãũ profeta Dios cũ cajopau atĩgumi ati yeparure,” marĩ ñicũjãã ãnana na caĩquetibũjũjũgoyetiricũ mee mu ãniñati? —qũiwã Juarẽ.

Bairo na caĩjẽniñarõ, Juan puame:

—Cũ mee yũ ãniña —na ñwĩ.

²² Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo qũĩ jẽniñanemowã tunu:

—Toroquere, ñnamũ majũ mu ãniñati? Jããrẽ cariapea quetibũjũya, jããrẽ cajoatanarẽ cariapea na jãã caquetibũjũnetõmasĩparore bairo.

²³⁻²⁴ Bairo na caĩrõ, atore bairo na ñwĩ Juan:

—Yua, Isaías ãnacũ cũ cawoatu jũgoyecũtacũ yũ ãniña. Ato bairo ñ woatu quetibũjũyayupi: “Bairo ñgumi desierto* cayucũmanopũ cañnicõãniatacũ: ‘Marĩ Quetiupau yoaro mee etagumi. Torecũ, caroaro cariape ãnicoteya. Camasã na quetiupau cũ caetaparo jũgoye cũ caatĩpawãrẽ na caquẽnoyurorea bairo mujãã cũã caroaro áticoteya,’ ñ woatu quetibũju jũgoyetiyayupi Isaías ãnacũ yũ caquetibũjũpeere,” na ñwĩ Juan, cũrẽ Jerusalén macããna fariseo* majã na cajẽniñarotijõatanarẽ.

²⁵ Tunu atore bairo qũĩ jẽniña nemowã:

—Toroquere ñerẽ ácu, Mesías Dios cũ cajou ãmerĩmicũã, Elías ãnacũ ãmerĩmicũã, profeta ãmerĩmicũã, ñnopẽi camasãrẽ na mu bautiza* nucũñati?

²⁶⁻²⁷ Bairo na caĩrõ tũgou, atore bairo na ñ quetibũjũwĩ Juan:

—Yũ paarique niña camasãrẽ oco mena yũ cabautizarije. Yũ bero caetau,

mujãã watoa caãcũ, mujãã camasiẽcũ paarique pũame roque, yu paarique to cañumiatacũãrẽ, ñunetõgaro. Cũ roque yu netõrõ cañnimajũũ niñami. Bairi yu pũame jĩcãrõ tũni yu átipeyo masiẽtĩña —na i quetibujũwĩ Juan.

²⁸Bairo bairi atie nipetiro baiwu Betania cawãmecuti macãpu. Ti macã pũame Rio Jordán ape nũgõã muipu cũ cawãmuatĩ nũgõãpu ãmu Juan cũ cabautizaricaro pũame.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹Ti rũmu busuri rũmu caño cũ tũpu Jesús cũ caetarore qũĩñawĩ Juan. Bairo qũĩña yua, atore bairo jãã iwĩ cũtu caãnarẽ: “iQũĩñaña cũrẽ! Ñania niñami Cordero* oveja* macũrẽ bairo Dios cũ cacũricũ cawãmecũcũ. Oveja na canuu cawĩmau Diopũre na cajoemũgõjonucũricũrẽ bairo caãcũ niñami. Cũã, cũ cariapee jũgori ati umũrecõo macããna nipetiro roro na caãtiere camasiriyobojapau majũ niñami. ³⁰Ñni niñami mujããrẽ yu caquetibujũgoyetiricu: ‘Yu bero caetau yu jũgoye caãnacũ ãñupĩ. Bairo cũ cabauri, cũ capaarije yu paarique netõjãñurõ cañnimajũrĩjẽ nigaro.’ ³¹Yu cũã, ‘Cũã niñami Dios macũ,’ ñi masiẽpũ mai. Bairo i masiẽtĩmicũã, Israel yepa macããna cũrẽ na camasiãparore bairo i, oco mena na yu bautizau atãrapũ,” jãã iwĩ Juan, jãã, cũtu caãnarẽ.

³²I yaparo, atore bairo jãã ñnemowĩ tunu: “Espíritu Santo, Dios Yeri majũ umũrecõo caacũ pũame buare bairo bau ruiatĩri, ãni Jesús buipu etapeami. ³³Yua, mai cũ yu masiẽpũ. Bairo yu camasiẽtĩmiatacũãrẽ, Dios oco mena yure cabautiza rotijoricu pũame atore bairo ñiwĩ: ‘Jĩcãũ caũmurẽ miñagu yu Yeri Espiritu Santo baurui etari cũ buipu caetapeacoure. Cũã nigumi

camasã yeripu Espiritu Santore cajomasi,’ ñi quetibujũwĩ Dios. ³⁴Bairo Dios yure cũ caiquetibujũricarore bairoa ñiñaña ãmerẽ. Bairo cañnau ãnirĩ mujããrẽ cariape ñiña: Cũã niñami Dios macũ,” jãã i quetibujũwĩ Juan, jãã, cũtu caãnarẽ.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵Ti rũmu cabusuri rũmu caño, ãmi Juan tunu cũ cabautiza ãninucũrõpu. Jãã, pũgarã Juan cũ cabuerã cũã jãã ãmu cũ mena. ³⁶Bairi cũ mena jãã caño, Jesús jããrẽ cũ canetõátõ ñnarĩ, atore bairo jãã iwĩ Juan:

—iÑnirẽ qũĩñaña! Ñania niñami Cordero oveja macũrẽ bairo Dios cũ cacũricũ cawãmecũcũ —jãã iwĩ Juan Bautista.

³⁷Bairo cũ caĩrõ tũgorã, Juarẽ cũ jãã aweyocoápũ. Jesús berore jãã usacoápũ, jãã pũgarã, Juan cũ cabuemiatana pũame. ³⁸Bairo jãã causaro, Jesús pũame jãã ãmejorenucã ñña, atore bairo jãã iwĩ:

—¿Nerẽ borã, yure mujãã usayati?

Bairo cũ caĩrõ:

—Rabuni,* ¿noopũ mu cañnĩpau to ãniñati? —cũrẽ jãã i jẽniñawũ.

³⁹Bairo jãã caijẽniñarõ tũgou, atore bairo jãã iwĩ Jesús:

—Tiaya yu mena. Yu bapa cutirásã.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, cũ mena jãã acoápũ. Bairo cũ cañnĩpau etarã, cũ mena jãã ãnicõã naiopũ, merẽ ñamicããcãpu caño jũgori yua.

⁴⁰Mai, yu mena macããcũ yure bairo Juan mena cañnimirĩcũ cabero Jesús yaye quetire catũgousau Andrés pũame Simón Pedro bai ãmi. ⁴¹Bairi cũ pũame jicoquei cũ jũgocũ Simorẽ cũ macãũ ácũ baiwĩ. Bairo cũ bócau yua, atore bairo qũĩñupĩ:

—Mesías* cawãmecũcũre jãã bócaupu. (Mai, Mesías, atore bairo

Ígaro ñña: “Cristo, Dios cū cabesericu ati yeparure cū cajoricu,” ígaro ñña.)

⁴²Cabero Andrés puame cū jūgocu Simorē cū piietawī Jesús tupu. Bairi Jesús, Simorē qūñnarī, atore bairo qūñwī:

—Simón mu ñniña Juan macū. Āmerē Cefas mu wāmecutigu. (Mai, Cefas puame, “Pedro” ígaro ñña.)

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³Ti rūmu cabusuri rūmu caño, Jesús puame, “Galilea yeparu yu águ,” ī tūgoñawī. Bairo topu ácu, Felipe cawāmecucure cū bocaetari atore bairo qūñwī:

—Jito. Yu mu bapacutiroapa.

⁴⁴Mai, cū, Felipe puame Betsaida cawāmecuti macā macāacū āmi. Pedro, cū bai Andrés mena ti macā macāāna āma. ⁴⁵Bairi Felipe puame Natanaere cū piámí. Bairo cū tupu etau, atore bairo qūñupī:

—Dios yaye quetibujurica tutipu Moisés ānacū, bairi profeta majā ānana na cawoatujūgoyeticūrīcūrē jāā bócaaru. Cūā, Jesús cawāmecucu, José macū, Nazaret macā macāacū ññami —qūñupī Felipe.

⁴⁶Bairo cū caīrō tūgou, atore bairo qūñupī Natanael Felipere:

—¿Mu catūgoñaata, Nazarepūre jīcāū ūcū cañu cū ānicuti?

Felipe puame Natanaere bairo qūñupī:

—Jito yu mena. Topu mu tūgoñabesegu —qūñupī Felipe Natanaere.

⁴⁷Bairo cabero Jesús Natanael cū caetaro ñña, atore bairo qūñwī cūtu cañarē:

—Merē atiyami Israel macāacū majū jīcārō tāni caībusunucū —na īwī.

⁴⁸Bairo Jesús cū caīrō tūgou, atore bairo qūñwī jēñiñawī Natanael Jesure:

—¿Dope bairi yu mu masīñati?

Jesús puame bairo qūñwī:

—Mu ññawū Felipe murē cū capiiparo jūgoye, higuera* cawāmecutii roca mu caño.

⁴⁹Bairo cū caīrō tūgou, Natanael puame qūñwī:

—Cabuei, ¡Dios macū mu ñniña, ati yepa Israel macāāna quetiupau Rey majū mu ñniña!

⁵⁰Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūñmowī Jesús Natanaere:

—¿“Higuera yucu rocapu mu ññawū,” yu caīrjērē tūgori, “Dios macūā ññami,” yure mi nucūbūgoyati? Cabero yu caátimasirjē netōjāñurō caroa macāājērē miñagu —qūñwī Jesús Natanaere.

⁵¹Bairo qūñ yaparou, atore bairo na ñmowī Jesús cūtu cañarē:

—Cariapea mujāārē ññña: Cabero mūncēcō capāñcārō mujāā ññagarā. Bairo capāñcārō ññarā, Diotu macāāna ángelea* majā yu, Camasā Jūgocu buipure ruiatī, bairi tunu wāmuā na cabairo cūārē mujāā ññajogarā.

Una boda en Caná de Galilea

2 ¹Cabero itia rūmu bero caño Galilea yeparu Caná cawāmecuti macāpu to macāāna na cawāmo jiyari bose rūmu qūñowā. Jesús paco cūā topu āmo. ²Bairi Jesús, jāā, cū cabuerā cūā, na capiijoatana āñirī, topu jāā āmu, ti bose rūmu cañorē. ³Bairo bose rūmu na caáto, na caetirije use oco peticoaru. Bairo capetiro ññarī, cū paco puame atore bairo qūñwō Jesure: —Macū, etirique use oco peticoaya.

⁴Bairo cō caīrō tūgou, atore bairo cō īwī Jesús cū pacore:

—¿Caaco, dopēīō bairo yu miñati? Dios cū catutuarije camasārē yu caāti ññoparo etaetiya mai.

⁵Bairo cū caĩmiatacūārē, cū paco puame ti wii macāana cause oco tīā coterārē atore bairo na īwō:

—Mujāārē cū caátirotiri wāme cārō cū mujāā átí usawa.

⁶Mai, topu āmu jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacā joturi, ūtā joturi. Capaca ruri nocārō cincuenta, o setenta litro* majū caoco jeri ruri āmu tocānacārūpa. Judío majā caroarā nigarā Dios cū caĩñajoro, tiru macāājē oco mena na causanucūrūrū āmu.

⁷Bairo cabairo yua, Jesús puame atore bairo na īwī ti wii macāana catīā coterārē:

—Atie jotūre oco mena pio jiroya.

Bairo cū caīrō tūgorā, cū caīrōrē bairo áma. Caroarō piojirocōwā.

⁸Bairo na caátí yaparoro īñau, atore bairo na īwī tunu:

—Bairi yua, bose rūmu cajūgoácu turū jeánája petoaca tiru macāājērē, cū etiñaáto —na īwī Jesús.

Na puame, “jau,” īrāna, cū caīrōrē bairo petoaca cū jeámá bose rūmu cajūgoácu.

⁹Bairo bose rūmu cajūgoácu puame tiere etiñañupū. Merē, tie oco puame use oco majū jeñacoasupa. Mai, “Jesús cū caátíataje niña,” ī masīēsupí. Catīā coteri majā jeto masīwā, na majūā ocore capiojāatana ānirí. Bairi bose rūmu cajūgoácu puame cawāmojiyaatacure cū pijjopyu. ¹⁰Atore bairo quīñupū:

—Camasā nipetiro bose rūmu caāno nipetirore use oco caroa puamerē na tīā jūgonucūñama. Cabero na capiijoatana paio na caetituaro bero roque, use oco cabūgoro macāājē ūnierē na tīānucūñama. Mū puame use oco caroa puamerē mū rūgaupa, tame —quīñupū ti bose rūmu cajūgoácu cawāmo jiyatacure.

¹¹Bairo bairi ato Galilea yepapu Caná cawāmecuti macāpu atie Jesús

cū caátí īnorīquē puame cū cawāma átijēno īnoo jūgorique majū āmu. Bairo ácu, camasārē na īnowī nocārō cū catutuarijere. Bairo cū caátí īnorō, jāā, cū cabuerā cūā caroarō cariape cū jāā tūgojūgowu.

¹²Tipau bero ámí Jesús Capernaum cawāmecuti macāpu. Cū mena áma cū paco, bairi cū bairā cūā. Jāā, cū cabuerā cūā cū mena jāā ápu. Bairi ti macāpūre nocānacā rūmu mea jāā āmu.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³Jāā, judío majā bose rūmu Pascua* jāā caīrī rūmu caetagaro caāno, Jerusalén macāpu ámí Jesús.

¹⁴Bairo topu etau, templo* capairi wii ñubuerica wiipū jāámí. Ti wiire jāāetari, to macāana wecuare, ovejare,* buare nunirí cawapatari majārē na īñawī. Tunu bairoa aperā moneda tiirire cawasoari majā na caruiropu caāna cūārē na īñawī. ¹⁵Bairo na caáto īñau, bapericawēē quēnowī Jesús yuta wēerí mena. Bairo tiwēē mena waibutoare nunirí cawapatarārē na bape acurewiyojowī ti wii pupea caāniantanarē. Na ovejare, na wecua cūārē na acurewiyojowī. Moneda tiirire cawasoari majā yaye dinero tiirire mabato recōwī. Na mesarire tujerecū peyocōwī. ¹⁶Bairo átiri, atore bairo na īwī buare canuni wapatarārē:

—iMujāā cawapatarijere jeánája! Yu Pacu ya wiire apeye nuniricā wiire bairo ápericōāna —na īwī.

¹⁷Bairo cū caáto īnarí, jāā, cū cabuerā puame Dios yaye quetibujurique na cawoatucūrīquērē jāā tūgoña bócawu. Atore bairo ī quetibujū jūgoyeticūñañupū Jesús cū caátipeere mai: “Caacu, mū ya wiire butioro yu quēnogu, aperā ti wiire roro na ápericōāto í.”

¹⁸Bairo cū caáto ñnarí, judío majã quetiupará pñame atore bairo qũĩ jëniñawã Jesure:

—“Cariape Dios cū carotiro mena jũgori nunirí majãrẽ na acurewiyojoumi Jesús,” jãã caïmasiparore bairo ï, ¿di wãme átijëñoríqũerẽ jããrẽ miñoati? —qũĩ jëniñawã Jesure judío majã quetiupará.

¹⁹Bairo na caĩrõ tũgon, atore bairo na ïwĩ Jesús:

—Ati wiire rocacõãña. Bairo mujãã carocamiatacũãrẽ, itia rũmu bero yu pñame yu qũëno yerijãgu tunu —na ïwĩ Jesús.

²⁰Bairo cū caĩrõ tũgorã, judío majã quetiupará pñame bairo qũiwã tunu:

—Marí ñicũjãã ãnana ati wiire yoaro majũ qũënoñupã cuarenta y seis cũmarí majũ. ¿Mu pñame ñerẽ ácu, itia rũmu beroa mu qũënocũĩ áti? —qũiwã Jesure.

²¹Mai, Jesús ti wiire ï, cū majũã cū rupau pñamerẽ ï quetibuju masiõgu ïmiwĩ. ²²Bairo Jesús na capajã rocaricu nimicũã, itia rũmu bero nemo cacatii cū caãno, jãã, cū cabuerã pñame tie cū caĩriqũerẽ jãã tũgoñabócaru. Bairo tũgoñabócarã yua, Dios yaye cū caquetibujucũriqũerẽ cariapea jãã tũgowu. Jesús yaye cũãrẽ cariapea jãã tũgowu.

Jesús conoce a todos

²³Bairo capããrã camasã Jerusalẽpu Pascua bose rũmu caãno caneña etaatãna pñame Jesús cū caáti ñnorijẽrẽ ñnarã, “Dios cū cajoricu niñami,” qũĩ tũgoñaroawã Jesure.

²⁴Bairo na catũgoñamiatacũãrẽ, na mena tũgoña useaniemi Jesús. Cū pñame camasã nipetirore na yeripu na catũgoñarijẽrẽ tũgoñamasí peyocõãwĩ.

²⁵Camasã na caátianierẽ aperã cũrẽ na caquetibujuro boemi Jesús. Cū

pñame camasã nipetiro na yeripu na catũgoñarijẽrẽ tũgoñamasí peyocõãwĩ.

Jesús y Nicodemo

3 ¹Jicãũ ãmi fariseo* majã mena macããcũ Nicodemo cawãmecucu. Cū pñame judío majã quetiupará mena macããcũ jicãũ caanimajũũ ãmi. ²Torecu, cū pñame jicã ñami caãno Jesure cū jëniñagu, cū tũpu ásũpu. Bairo cũtu etari, atore bairo qũĩñupũ Nicodemo Jesure:

—Ni jicãũ ùcũ mena Dios cū camanicõãta, ape wãme cū caátijëñorijẽ manibujoro. Bairo mu caátijëñorijẽrẽ ñnarã, “Jesús mena niñami Dios,” jãã ï tũgoñamasicõãña. Tunu bairoa, “Camasãrẽ cū quetibujuáto ï, murẽ jou ásupi Dios,” jãã ï masiña —qũĩñupũ Nicodemo Jesure.

³Bairo cū caĩrõ tũgon, atore bairo qũĩñupũ Jesús:

—Cariape murẽ ñiña: Ni jicãũ ùcũ pñame tunu cū cabuia nemoeticõãta, Dios cū carotimasirĩpaure eta masiëtĩgumi.

⁴Bairo cū caĩrõ tũgori, Nicodemo pñame qũĩ jëniñañupũ Jesure:

—¿Cabucu marí caãno beropu maríã ñerẽ ãna pũgani cãrõ marí paco paropu tunu marí butijã buiamasĩbujiocuti?

⁵Jesús pñame bairo qũĩñupũ:

—Cariapea murẽ ñiña: Ni jicãũ ùcũ oco mena, bairi Espĩritu Santo mena cũã cū cabuianemoeticõãta, Dios cū carotimasirĩpaure etamasiëtĩgumi. ⁶Camasã na capũnaacuna, camasã pũnaa majũ niñama. Dios pũnaa roque Espĩritu Santo cū catuuarije jũgori cū pũnaa majũ niñama. ⁷Bairi, “Camasã na cawãma buia jũgoricarore bairoa na cabuianemopee boya,” mu yu caiquetibujurijere tũgomawijiaeticõãña. ⁸Wĩno pñame noo

caboropu papuya. Bairo tie cabusuro tūgomasimiracūā, noopu caatēre, o noo caatēre mari masētīña. Ìnarīqūē mee niña wīno. Torea bairo niñama nipetiro camasā Espiritu Santo jūgori cabuianucūrā cūā. Narē Espiritu Santo cū cajāārō ñnamasīā maa —qūīñupū Jesús.

⁹Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūī jēñīanemoñupū tunu Nicodemo Jesure:

—¿Ñe ùnie jūgori Espiritu Santo mena buianemorīqūē to ānicuti?

¹⁰Jesús puame bairo qūīñupū:

—¿Mu, Israel yepa macāānarē Dios yaye quetire caquetibujūgopu nimicūā, tiere mu masētīñati? ¹¹Cariape mārē ñiña: Jāā camasīrījērē mujāārē jāā quetibujūnucūña. Jāā cañnarīqūē cūārē mujāārē jāā quetibujūnucūña. Bairo cariapea mujāārē jāā caquetibujūmiatacūārē, mujāā puame tiere mujāā tūgousaetīnucūña. ¹²Ati yepa macāājērē mujāā yu caquetibujuro cariape yu mujāā tūgoroactīya. Bairo umrecóo macāājē Dios yayerē yu caquetibujuaata roquere, nemojāñurō mujāā tūgomasīēna.

¹³“Ni jīcāū ūcū camasocu umrecóopure cawāññarīcū mácūmi. Yu, Camasā Jūgocu jeto umrecóopu caānacū yu ruī apū ati yepare. Bairo umrecóo macāājē Dios yayerē yu masīña. ¹⁴⁻¹⁵Bairo tirūmpure cayucmani yepare Moisés ānacū āñarē bairo cabau cū cawericure yucpu cū rapuatuyupi. Torea bairo yu, Camasā Jūgocu cūā yucpāīpu yu rapuatu rocaecogu, nipetiro camasā yure catūgousarā na canetōmasīparore bairo ī. Bairo nipetirā yure catūgousarā yerī capetieti pūnarē cūgogarāma. Ānicōā nigarāma tocānacā rūmua,” qūīñupū Jesús Nicodemorē.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶Dios puame ati umrecóo macāāna nipetiro camasārē butiuro

maiñami. Bairo marīrē mairī, cū macū jīcāū cū caānimitacūārē, cū joyupi ati yepare, nipetirā cū macūrē catūgousarā na yasieticōāto ī. Cū mena caroaro ānicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ¹⁷Dios ati umrecóo macāāna nipetiro cabuicūna na āmarō ī mee, cū joyupi cū macūrē. Narē cū netōbojato ī roque, cū joyupi Dios ati yepare.

¹⁸Ni ūcū Dios macūrē catūgousau ñe ùnie cawapa cūgoecure bairo cū tuao joroque ásupi Dios. Cū macūrē catūgousaena roque carorije wapa cacūgorā cayasīparā majū tuacōāñama merē. ¹⁹Cūrē catūgousaena popiye catāmuoparā majū niñama. Atore bairo niña: Jesucristo jīñabusuricarore bairo caācū cū caatō, cū boesupa. Roro átaje puamerē cū netōrō bomirā, canaitārōpu caānarē bairo āñupā.

²⁰Nipetiro carorije caātinucūrā Dios macū jīñabusuricarore bairo caācūrē qūīña tejāñuñupā. Cū tūpu ānigaetīnucūñupā, roro yasioropu na caātinucūrījērē Jesús puame bujaropu to ānipeticoao joroque cū caāperiparore bairo ĩrā. ²¹Dios yaye cariape quetire catūgousarā puame Dios macū tūpu āniganucūñama, “Nipetiro na caātie Dios cū caborore bairoa átaje niña,” camasā na caāmasīparore bairo ĩrā.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²²Cabero Judea cawāmecuti yeparu cū cabuerārē, jāā jūgo ámī Jesús. Topu etari, jīcā yūtea cārō camasārē na jāā bautiza* āmu. ²³Bairo topu jāā caāno, Juan Bautista cūā Salim cawāmecuti macā tūpu, Enón cawāmecuti macā majūrē bautizau ācū baiyupu. Topure pairo oco āñuparō. Bairo camasā cū tūpu etayuparā, cū bautiza rotirā etarā yua. ²⁴Mai, atie nipetirije baiyupa cū,

Juarē preso jorica wiipɔ na cajoparo jūgoye.

²⁵Bairo jīcā rūmu Juarē na cañeparo jūgoye, cū cabuerā pɔame apei judío majōcu mena busuyuparā, cū busunetōgarā. Judío majā caroaro ānigarā Dios cū caññajoro oco mena na caátinucūrījērē āmeo busupēniñuparā na majū. ²⁶Bairo āmeo busupēni yaparo, Juan tɔpɔ ásúparā. Bairo cūtu eta, atore bairo qūi quetibujuyuparā Juarē:

—Jāārē cabuei, tirūmujāñurōā Rio Jordán ape nɔgōāpɔ mu mena cañniatacu, jāārē mu caquetibujuricu pɔame āmerē camasārē na bautizau átiupɔ cū cūā. Bairo cū caáto, nipetiro camasā cūrē usarā baiuparā — qūññuparā Juarē cū cabuerā, Jesús cū caátianierē quetibujurā.

²⁷Bairo na cairō tūgoɔ, atore bairo na iñupɔ Juan:

—Dios cū caroteticōāta, camasā cū usaetibujiorāma. ²⁸Mujāārē yu caquetibujuriquere mujāā tūgoricarā. “Yna, Mesías,* Dios cū cabesericu mee yu āniña,” mujāārē niwū. Yna, cū jūgoye cū cajojūgoricu yu āniña. ²⁹Ape wāme ĩcōñarī atore bairo mujāārē yu quetibujugu: Jīcāñ camasocu cū nɔmo cañnipaore cō cū cawāmo jiyari rūmu caāno cū yao majū tuayamo. Cū bapa cū mena macāācū cō mena cū cawāmo jiyaro iñau, useani nemoñmi. Jesús pɔame cawāmo jiyaricure bairo caācū niñami. Camasā cūrē causarā pɔame, cū nɔmo, cū cawāmo jiyaricore bairo caāna niñama. Bairi, yɔ, Jesús mena macāācū ānirī, camasā cūrē na causaro iñau, yɔ useani nemoña. ³⁰Jesús pɔame tocānacā rūmu nemojāñurō caānimajūñ āninutuagumi. Yu pɔame roque nemorō cabugoro macāācū yu caānicōānutuapee majū niña —ĩcōñarī na ĩ quetibujuyupɔ Juan cū cabuerārē.

El que viene de arriba

³¹Jesús, umurecōopɔ caatācu ānirī, nipetirā netōrō caānimajūñ niñami. Noo ati yepa macāācū pɔame roque ati yepa macāājē jetore quetibujɔ masiñami. Cū, umurecōopɔ caatācu ānirī nipetirā netōrō caānimajūñ niñami.

³²Umurecōopɔ cū caññarīqūērē, cū catūgorique cūārē quetibujuyami. Cū caquetibujurije pɔame cariape majū to caānimiatacūārē, tiere cariape tūgoetiyama camasā. ³³Jīcāārā niñama bairāpɔa cū yaye quetire cariape catūgousarā. Bairo catūgousarā ānirī, “Cariape quetibujuyami,” ĩ tūgoña masiñama. ³⁴Dios pɔame Espiritu Santo cū camasīrījērē butioro majū cū joyupi Jesure, ati yepapɔ cū cajoricure. Bairo cū cajoroi, Jesús pɔame caroaro cariape quetibujunucūñami Dios yaye quetire. ³⁵Dios cū macūrē mairī, nipetiro rotimasīrīqūērē cū joyupi. ³⁶Torecɔ, noo macāācū Jesure catūgousau pɔame merē yeri capetieti pūnarē cūgoyami. Apei, Jesure catūgousagaecu roque tie yeri capetieti pūnarē cūgoetiyami. Popiye cū baio joroque cū átigumi Dios, cū macūrē cū catūgousaetie wapa.

Jesús y la mujer de Samaria

4 ¹Cabero camasā capāārā majū Jesure na catūgousarijere tūgoyuparā fariseo* majā. Tunu bairoa Juan Bautista cū cabautizaricārā* netōjāñurō Jesús cū cabautizarā pɔame na caānierē tūgoyupa. ²(Mai, Jesús pɔame camasārē na bautizaemi. Jāā, cū cabuerā pɔame roque cū carotiro jūgori na jāā bautizawu.) ³Bairi Jesús pɔame, “Yu cabairijere masīcōāñama fariseo majā,” ĩ tūgoñarī, Judea yepapɔ caāniatacu Galilea yepapɔ tunucoámī.

⁴Bairo tunuácú, Samaria yeparu cū canetóápée amu. ⁵Bairo netóácú, Sicar cawāmecuti macāpu etawī. Mai, ti macā tūpu niña jāā nīcū Jacob ānacū cū macū Josére cū cacūrīcā yepa majū. ⁶Ti yeparure niña oco warica ope, Jacob ānacū ya oco ope majū. Bairo Jesús puame maarē caatímiatacu jūtiri, ti opeture etanumu etawī. Muipu umrecoo recomacā majū cū caānipau āmu. ⁷⁻⁸Mai, jāā cū cabuerā puame jāā acoápu macāpu, apeye ūnie ugariquere wapatiráná. Topu jāā caānitoye, jīcāo carōmio etayupo, ti ope macāājērē oco waoa acó. Bairo cō caetaro īñau, atore bairo cō īñupū Jesús:

—Oco peeto yu joya. Yu cūā yu etigaya.

⁹Mai, ti yeparure jāā, judío majā, Samaria yepa macāāna mena jāā āmeo busupēnietinucūña. Bairi to macāācō puame tie tūgoñarī atore bairo qūīñupō Jesure:

—¿Nopēī muā, judío majōcu nimicūā, yu, Samaria yepa macāācōrē yu mu oco jēniñati? —qūīñupō.

¹⁰Bairo cō caīrō tūgoñ, atore bairo cō īñupū Jesús carōmiore:

—Mua, Dios camasārē cū cajogarijere mu masīētīña. Yu cūārē mu masīētīña. Yure mu camasiata roque, mu puame ocore yu mu jēnibujoataco. Bairo yu mu cajēniata, yu puame oco caticōā nio joroque caátiere mu yu jobujoatacu —cō īñupū.

¹¹Bairo cū caīrō tūgo, carōmio puame qūī jēniñanemoñupō tunu:

—¿Ñe mena ocore mu waneiatī? Ati ope ūcūājāñuñā. Bairi, ¿nooru oco cacaticōāninucūrījērē mu bocabujocuti? ¹²Marī nīcū Jacob ānacū atī ope macāājērē etinucūñañupī. Cū pūnaa, cū yarā, cū canurā cūā etinucūñañupā. Ati opere atī yepa macāānarē na cūñañupī Jacob ānacū.

¿Mu puame roque cū netōrō caānimajūū mu āniñati? —qūī jēniñañupō carōmio Jesure.

¹³Bairo cō caīrō tūgoñ, atore bairo cō īñupū Jesús:

—Nipetiro ati opere caoco etirā puame bairoa ñeme jipicōāgarāma tunu. ¹⁴Ni ūcū atie oco yu cajogarijere caetī puame puñani cārō ñeme jipinemoetigūmi tunu. Cūpure cū yeripu oco tutuaro cawitipetietore bairo yeri tūgoñatutuacōāñajē cūārē cūgocōā ninucūgūmi. Tie jūgori caticōā ninucūgūmi tocānacā rūmu —cō īñupū Jesús.

¹⁵Bairo cū caīrō tūgo, carōmio puame bairo qūīñupō tunu:

—Toroquere, tie ocore yu joya, puñani cārō yu cañemejipinemoetiparore bairo ī. Ati operure puñani cārō oco wago yu bainemoetigo yua —qūīñupō Jesure.

¹⁶Bairo cō caīrō tūgomicūā, atore bairo cō īñupū Jesús:

—Mai, mu manapure cū pioja. Cū piiri bero, atopu asá cū mena.

¹⁷Bairo cū caīrō, carōmio puame atore bairo qūīñupō:

—Camanapu máco yu āniña.

Jesús puame bairo cō caīrō, bairo cō ī yuyuru:

—“Camanapu máco yu āniña,” mu caīata, cariapea miña. ¹⁸Jīcā wāmo cānacāū majū camanapu cutimirīcō mu āniña. Āme mu mena caācū cūā mu manapu majū mee niñami. Toreco, cariapea miña —cō īñupū.

¹⁹Bairo cū caīrō, carōmio puame atore bairo qūīñupō Jesure.

—Mu caīrījērē tūgori, merē yu masīña: Mua, profeta,* Dios yaye quetire caquetibujarī majōcu mu ācū.

²⁰Bairi jāā, Samaria yepa macāāna jāā nīcūjāā jicu ūtāūpu Diore cū űbuenucūñupā. Mu jāā judío majā

roque aperopu Jerusalēpu mujāā
ñubuenucūña —quĩñupō.

²¹Bairo cō caĩrō, atore bairo cō ññupũ
Jesús:

—Yu caĩrĩjērē cariape tūgoya: Jicu
ũtāũpu áperimirācūā, o Jerusalén
macāpu áperimirācūā, marĩ Pacu
Diore cū mujāā cañbuemasípa rūmu
cōnarō baiya. ²²Mujāā, Samaria yepa
macāāna Diore tūgonucūmirācūā,
cū mujāā masĩtĩña. Jāā, judío majā
roque Dios camasārē cū canetōgarije
quetire cū caquetibujucūrĩcārā majū
ānirĩ cū jāā masĩña. ²³Bairi camasā
caroaro cariape Diore na cañbuerica
yutea etaro baiya. Merē ti yutea
ānijūgoya. Bairi camasā noo na
cañbuenucūrĩpau jūgori mee, Espĩritu
Santo na yeripu cū caño jūgori puame
roque Diore cū ñubuegarāma. Tore
bairo na cañbuero boyami Dios cūrē
caroaro cariape cañbuerā puamerē.
²⁴Marĩ caĩñacēñ niñami Dios. Bairi
cūrē caroaro cariape cañbuerā puame
na yeri na catūgoñarĩjēpu roque cūrē
cañbueparā niñama —cō ññupũ.

²⁵Bairo cū caĩrō, carōmio puame
atore bairo quĩñupō Jesure:

—Ape rūmu Mesías* Dios cū
cabesericu, Cristo* cawāmecucu cū
caetapeere yu masĩña. Cū, etaupu, cū
majū nipetirijere marĩ quetibujugumi
—quĩñupō.

²⁶Bairo cō caĩrō tūgon, bairo cō ñ
masĩñupũ Jesús:

—Yu, mu mena cabusupēni, cūā yu
āniña Cristo, Dios cū cabesericu majū
—cō ññupũ Jesús.

²⁷Bairo cō cū caĩquetibujuripaua,
jāā, Jesús cū cabuerā, macāpu
caugarique wapatiratāna cū tũpu jāā
etawu. Bairo etarā yua, dope bairo jāā
ñ tūgoñamasĩēpũ, Jesús carōmio mena
cū cabusupēnirō ñnarā. Bairi, “¿Ñe
ũnierē mu átiyati?” jāā ñ jēniñaeppũ

Jesure. ²⁸Bairo carōmio puame jāā
caetaro ññao, cō oco warica joture toa
piti ropocōwō. Bairo piti ropo yaparo,
macāpu acoámó. Topu etari, atore
bairo na ñ quetibujuyupo to macāñnarē:

²⁹—Tiaya mujāā cūā. Nipetiro
ññarasá. Jō jĩcāñ camasocu
niñami dope bairo yu caátajere
camasipeyocōāñ. ¿Cristo, Dios cū
cabesericu mee cū ānibuyati? —na ñ
quetibujuyupo.

³⁰Bairo na cō caĩquetibujuro tūgorā,
to macāāna puame ti macārē witiá
yua, jāā cañnopu etawā. ³¹Mai, na
caatĩpaua Jesure, “¿Gariquere ugaya,”
cū jāā ñmiwũ.

³²Bairo jāā caĩrō tūgomicūā, atore
bairo jāā ñwĩ Jesús:

—Yua, apeye ñnie ugarique yu
cūgoya mujāā camasĩtĩtērē.

³³Bairo cū caĩrō tūgorā, jāā, cū
cabuerā puame atore bairo jāā āmeo ñ
busuwu:

—¿Aperā merē ugariquere cū na
jeatĩbaupari? —jāā ñwũ.

³⁴Bairo jāā caĩrō tūgon, Jesús puame
atore bairo jāā ñwĩ:

—Dios, yure cajou, cū caborijere
ácu yu átíya. Bairi jĩcāñ butioro
caugagatūgoñaurē bairo yu cūā yu
cū caátitrotijoriquere yu átipeyogaya.

³⁵Atore bairo yu mujāā ñña:
Baparicānacāñ muipna rusaya oterique
caríca cutiparo jūgoye. Bairo yu mujāā
caĩmiatacūārē, ape wāme icōnarĩ
mujāārē yu quetibujupa: Oteriquere
ññañjate. Yura, merē jeriqueru
niña. ³⁶Oterique rícare cajeri majōcu
cū capaarique wapa wapatagumi.
Cū capaarique wapa puame Dios cū
cajorije yeri capetieti pūna majū niña.
Bairo bairi oterique caotei, cabero
cū caoterique caríca cutopu tiere
cajei cūā pugarāpu useanigarāma.
³⁷Camasā na caquetibujunucūrĩ

wāmerē bairo cariape baiya: “Jicāñ jicoqueirua oteimi. Cabero cū caoterique caríca cutopu apei jeimi tunu,” í nucūñnama camasā. ³⁸Mujāā, yu cabuerā, na cañnucūrōrēā bairo mujāā baiya. Mujāārē yu yaye quetire mujāā yu quetibujū rotijoya merē aperā na caquetibujūjūgoricarā tūpū, caroaro jicārō tūni na catūgopeti jīātiaparore bairo í. Mujāā, aperā na capaajūgoriquepūre capaayaparo petietabojārārē bairo mujāā yu átirotiyoya na watoapūre. Bairi merē mujāārē masiriyoyetiya mujāā yu caquetibujūrotijorije yua —jāā íwī Jesús yua.

³⁹Bairi capāārā to macāāna Samaria yepa macāāna, “Nipetiro yu caátajere masipeyocōāñami Jesús,” carōmio cō caīrō jūgori, qūiroa jūgowā Jesure. ⁴⁰Bairo bairi Jesús tūpū etarā, “Ápéricōāña,” qūiwā Jesure. “Jāā mena mū tuagu mai,” bairo na caīrō tūgoū, pūga rūmū majū na mena āmi Jesús, narē bue ācū. ⁴¹Bairo Jesús cū caquetibujūrijere tūgorā, cūrē caīroarā menarē āninemowā capāārā to macāāna camasā. ⁴²Na pūame atore bairo cō íwā carōmiorē:

—Nāmicāā jāārē mu caquetibujūataje jūgori Jesús mena jāā tūgoñatutuajūgoapū. Āme roque jāā majū cū caquetibujūrijere tūgori, nemojāñurō cū mena jāā tūgoñatutuaya. Cariape cūā niñami ati umñecóo macāāna na carorije wapare canetōñ majū —cō íwā to macāāna carōmiorē.

**Jesús sana al hijo de
un oficial del rey**

⁴³Bairi pūga rūmū Samaria yepa macāāna mena cū cañniatato bero, Jesús Galilea yepapū acoámí. ⁴⁴Mai, Jesús, cū majū cū caītatatore bairo

baiwū: “Ni ūcū Dios yañ profetare cū ya macā macāāna cū boenama. Noa majū qūiroaenama.” ⁴⁵Bairo bairi Jesús Galilea yepapū cū caetaro ñnarā, camasā to macāāna pūame caroaro cū jēniwā. Mai, na cūā Jerusalēpū Pascua* bose rūmū ñnarā etayupa. Topū Jesús cū caāti ñnoriquērē ññañupā. Bairo bairi caroaro qūiña useaniwā Jesure.

⁴⁶Bairo Jesús Galilea yepapū āñesēā, Caná na caīrī macāpū ocorea, ūse oco majū cū caátijēñoricā macāpū tunucoámí. Ti macāpūre āñupí jicāñ ti yepa quetiupapū rey roca carotimasí majū. Cū macū pūame butiuro riayupū ape macāpū Capernaupū. ⁴⁷Bairo bairi, “Jesús Judea yepapū cañniatacu Galilea yepapū etaupū,” na caīrījērē queti tūgori, Jesús tūpū ásúpū. Cūtu etañ, “Jito yu ya wiipū. Yu macū pūame cariacupū niñami. Cū catioñ asá,” butiuro qūiwī capacū Jesure. ⁴⁸Bairo cū caīrō tūgoū, atore bairo qūiwī Jesús:

—Mujāā camasā, yu caátimasirijē átijēñoriquērē mujāā caññaepata, yu mena mujāā tūgoñatutuuetinucūña.

⁴⁹Bairo cū caīrō tūgomicūā, atore bairo qūiwī quetiupapū rey roca carotimasí Jesure:

—Yu Quetiupapū, ijito, diwatoa! Yu macū cariacupū niñami.

⁵⁰Bairo cū caīrō tūgoū, atore bairo qūiwī Jesús:

—Mū ya wiipū tunucoa ácuja. Merē mū macū catigumi —qūiwī.

Bairo cū caīrījērē cariape tūgoū, carotimasí pūame acoámí cū ya wiipū. ⁵¹Bairo cū catunu átípaña, cū paacoteri majā pūame maapū cū bocāetari, atore bairo qūiñuparā:

—iMū macū caticoami merē!

⁵²Bairo na caiquetibujūro tūgori, “¿Dipapū muipū cū caño majū cū cati jūgoati yu macū?” na í jēniññañupū. Bairo cū caīrō, qūiñuparā:

—Ñamicā, jīcārō riape beroaca cū bũgojānaarũ —qūī quetibujũyuparā.

⁵³Bairo na caĩquetibujuro tũgou, capacũ pũame tũgomasĩ rocajoyupũ: “Merē mũ macũ caticoayami, Jesús yũ cū caĩata hora majũ niupā,” ĩ tũgomasĩ rocajoyupũ. Bairo tiere na cū caquetibujuro tũgorā, cū, cū ya wii macāāna nipetiro cūā cūrē bairo Jesús mena tũgoñatutua jũgoyuparā.

⁵⁴Mai, carotimasĩ macūrē Jesús cū cacatorique pũame Galilea yepapũre ocorea, use oco majũ cū caátijēñorĩqũē bero cū caátĩ ĩñobaporique āmũ ti wāme.

Jesús sana al paralítico de Betzata

5 ¹Bairo jīcā yũtea canetōrō bero Jesús pũame judío majā na cabose rūmũ qũēnorō ĩñau ácú, tunu ámĩ Jerusalén macũpũ. ²Mai, ti macā Jerusalén pũame ĩtā mena ĩmũarõpũ na cañnotaāmejorerica macā āmũ. Bairi jīcā jope oveja* nurĩcārā na cajāārĩ jope cawāmecuti jope āmũ. Bairo bairi ti jope jāatāpau tũre āmũ jīcā ope caoco witiri ope. Tipau Betzata wāmecũpũ yũ yaye hebreo* mena. Ti opetũre jīcā wāmo cānacā jopee majũ jopeeri werique āmũ. ³Bairo bairi ti jopeeri tũre capāārā cariarā āma. Jīcāārā cacaapee ĩñamasĩēna, aperā caāmasĩēna, aperā cabũurā cūña jowā tipaũre. Na pũame oco cajabewērijērē coterā baiwā. ⁴Mai, ángel pũame masĩā mano cū cabori rūmũpũ caāno ti oco opepũ etanucũñupũ. Bairo etari, ocore átijabenucũñupũ. Bairo cū caátijabero bero, ni ũcũ tie ocore cañañuajũgou pũame cū cariyecutie cū netõcõā nucũñuparõ. ⁵Mai, na menarē jīcāũ āmi treinta y ocho cũmarĩ majũ cariyecutiācũ. ⁶Bairo bairi Jesús ti operi tũpũ netõácú, topũ cacũñaurē qũĩñawĩ. Yoaro cū cariyecuto

qũĩñamiācũ, atore bairo qũĩ jēniñawĩ Jesús cariaũre:

—¿Mũ riaye canetõrõ mũ boyati?

⁷Cariau pũame atore bairo qũĩ yũwĩ Jesure:

—Yũ Quetiupau, yũre cajuátinemoũ manimajũcõāñami. Tocānacā nia oco cajabenetõrĩpau caāno tie ocorũ yũ cañañuagaro, aperā pũame yũ jũgoye ñañuaweyocõā nucũñama —qũĩwĩ Jesure.

⁸Bairo cū caĩrõ tũgou, atore bairo qũĩwĩ Jesús:

—Wāmũñcāña, mũ cacũñarõrē nepusarĩ ácũja. Merē mũ riayere yũ netõcõāña.

⁹Bairo cū caĩrõ, jicoquei ñucoami cariaye cutimiatacu pũame yua. Bairo wāmũñcā yua, cū cacũñarõrē ne acoámĩ. Mai, ti rūmũ pũame judío majā na cayerijārĩ rūmũ āmũ.

¹⁰Bairo bairi Jesús cū cacatioatacũ cū cacũñarõrē cū caneátõ ĩñarā, judío majā quetiuparā pũame atore bairo qũĩwā cūrē:

—¿Nopēĩ āme rūmũ marĩ cayerijārĩ rūmũ caānimitacũārē, mũ cacũñarõrē mũ ne ñesēñati? Ati rūmũ ũnorē bairo boetiya —qũĩwā.

¹¹Bairo na caĩrõ tũgou, atore bairo na ĩwĩ cariamiatacu:

—Yũre cariaye netõatacũ pũame, “Mũ cacũñarõrē nerĩ ácũja,” ñiami —na ĩwĩ.

¹²Atore bairo qũĩwā tunu:

—¿Ñamũ majũ, “Mũ cacũñarõrē nerĩ ácũja,” mũ qũĩati? —qũĩ jēniñawā.

¹³Bairo na caĩjēniñarõ tũgorĩ, cacatioatacũ pũame qũĩña macāmiwĩ Jesure. Qũĩña bócaemi. Jesús pũame bauemi, merē capāārā camasā caññarā etarā watoapu caácú ānirĩ. ¹⁴Cabero Dios ya wii templo* wiipũ cū boca etau, atore bairo qũĩwĩ Jesús cū cacatioatacure:

—Tūgoeoya yu caīrijērē: Merē canetōatacūpu mu āniña. Bairi roro mu átinemoepa. Carorije mu caátinemoata, nemojāñurō mu tāmūogu tunu —qūiwi Jesús.

¹⁵Bairo Jesús cū caīrō bero, caūmu pñame judío majā quetiuparārē na quetibūju ámi. “Yure cariaie netōatacū pñame ‘Jesús’ wāme cutiyami,” na ī quetibūjuwī. ¹⁶Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā Jesús, yerijāricā rūmūrē caūmūrē cū canetōriqūē jūgori cū mena asiarā popiye cū baio joroque átigayupa. ¹⁷Jesús pñame bairo na iwī:

—Yu Pacu tocānacānia paanucūñami. Yu cūā cūrēā bairo yu paanucūña.

¹⁸Bairo cū caīrō tūgorā, nemojāñurō Jesús cū cariaro boyuparā judío majā quetiuparā pñame. Mai, “Marī cayerijārī rūmu macāājē marī ñicūjāā na caroticūriqūērē nūcūbūgoetiayami Jesús, bairo cariayecūcure cū cacatioata,” ī tūgoñarī, cū mena asijāñūñuparā. Bairo tunu, “‘Dios niñami yu Pacu majū,’ cū caīata, ‘Yu, Dios mena jīcārōrē bairo jāā āniña,’ caīrē bairo iñami Jesús,” ī tūgoñarī, netōrō majū cū mena asiayuparā.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹Bairo na caītūgoñarījērē masīcōārī, atore bairo na iwī Jesús: “Cariape mujāārē ñiña: Yu, Dios macū nimicūā, dise ūnie átijeñorīqūērē yu majūā yu áti masīētīña. Yu Pacu cū caátigarijere masīrī, cū carotiro mena jeto tiere yu áti masīña. Yu Pacu cū caátigarijere masīrī, tie nipetirijere yu átinucūña. ²⁰Yu Pacu yure mairī, nipetirije cū caátinucūrijērē ñiñoñami. Āme caāmasīēcūrē cū yu caátiorije netōjāñurō caroa macāājē cū caátigarijere yu áti iñogūmi caberopūre. Tie roquere iñarā, nemorō

mujāā iña acuaamajūcōāgarā. ²¹Yu Pacu pñame cabaiyasiricarārē tunu na catiocōāñami. Cūrē bairoa yu cūā noo yu caborārē na yu joya catiriquere. ²²Yu Pacu pñame ni ūcū camasocure qūiña beseetiayami. Yu pñamerē nipetiro camasārē na iñabeseroti yu jowī. ²³Yure na caīroarore bairo yu macū cūārē na iroáto,’ ī, yu jowī yu Pacu Dios. Bairi yure caīroaescu pñame yu Pacu yure cajoricu cūārē caīroaescure bairo nicōāñami mai.

²⁴“Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ūcū yu yaye quetire catūgousau, bairi Dios yure cajoricu mena catūgoñatutua pñame caticōā ninucūgūmi tocānacā rūmua. Popiye cū baio joroque Dios cū caátipau mee niñami. Bairi cū, ñamicā cabaiyasiricu nimicūā, āmerē yua, cacaticōāninucūūrē bairo tuayami.

²⁵Cariape mujāārē ñiña tunu: Petoaca rusaya ati yepa macāāna yu, Camasā Jūgocure, yu na catūgousaparo. Merē yu na catūgousari yutea ānijūgoya. Yure catūgousaena pñame yasiricaropu caápārā majū tuagarāma. Yu yaye quetire cariape catūgorā pñame roque caticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ²⁶Yu Pacu camasārē ānicōāninucūriqūērē cajou niñami. Bairo bairi yu cūārē camasārē ānicōāninucūriqūērē na yu cajoro boyami. ²⁷Tunu bairoa Camasā Jūgocu yu caānie jūgori yu pñamerē nipetiro camasārē na iñabeseroti yu jowī. ²⁸⁻²⁹Bairo yu caīquetibūjūrijere tūgorā, acuaeticōāña. Jīcā rūmu nipetiro cabaiyasiricarā cūā yu yaye busūriquere tūgogarāma. Tiere tūgorā, masā operipu caānimiatana catitunugarāma. Caroar cariape caātana catitunurī bero, useanirī ānicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. Roro caātana pñame roque catitunurī bero caūpetietopu popiye

baicōā ninucūgarāma tocānacā rūmua,” na ī quetibujuwī Jesús judío majā quetiuparārē.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īwī tunu: “Yū majū jicāā camasārē nīna besemasīētīna. Yū Pacu cū caboro cū carotirore bairo na nīna besemasīna. Bairo bairi na yū cañabeserije puame caroaro cariape niña. Yū majūā yū caboro yū caátigarijere yū áperiya. Yū Pacu, yure cajoricu, cū caborore bairo yū átinucūna. ³¹Tunu bairoa yū majū, ‘Yū yaye busurique cariape niña,’ jicāā mujāārē yū caīata, ‘Munana, marī itoyami,’ mujāā ībujiorā. ³²Bairo mujāā caīmiatacūārē, apeī yū caátianierē īnarī, ‘Cū yaye busurique cariape niña,’ mujāārē īnami. Yure cū cajūgoīrījē puame roque caānimajūrījē niña.

³³Tunu apeī Juan Bautista tūpūre yū yaye quetire mujāā yarā mena mujāā jēniña rotijoyupa. Juan puame cariape majū mujāārē quetibujū joyupi yū caátianie quetire. ³⁴Jicāū camasocū, “Jesús yaye busurique cariape niña,” mujāārē cū caīquetibujueticōāta, yū átimasīētībujioū, nī tūgoñaētīna baipua. Dios mujāārē cū canetōrō roque yū boya. Bairo bairi Juan narē cū caīrīqūērē na tūgobocaáto ī, tiere mujāārē nīnemoña. ³⁵Juan puame cajīñabusujūgori majōcūre bairo caācū āmi. Cajīñabusurica caroaro jīñawoya. Tia jīñabusurica caūbusuorore bairo āmi Juan, Dios yaye caroa quetire quetibujū ācū. Tie cū yaye quetibujūriquere tūgorā, nocārō mea tiere mujāā tūgo useanimiñupā.

³⁶Yū caátijēnorījē puame Juan cū caquetibujūrique netōrō caānimajūrījē niña. Yū caátijēnorījē yū Pacu cū caátitiririje majū niña. Bairo bairi tiere īnarī, ‘Cariapea Jesús, Dios cū

cajoricu majū niñami,’ yure mujāā caīmasīpee niña. ³⁷Yū Pacu, yure cajoricu puame, yū caátianierē caroaro quetibujūyami mujāārē. Di rūmu ūno cū cabusurije majūrē mujāā catūgoetimiatacūārē, bairi tunu cū cabaurijere mujāā caīnaetimiatacūārē, tore bairo mujāā quetibujūyami baipua yū Pacu. ³⁸Bairo mujāārē cū caquetibujūmiatacūārē, yū, cū cajoricūre mujāā īroaetiya. Bairo bairi cū caquetibujūrijere mujāā tūgo ūsatinucūna. Cayeri tūgousaena mujāā āniña. ³⁹Yeri capetietiere bōcagarā, Dios yaye quetire na cawoaturica tutire caroaro īroarique mena mujāā buecōā ninucūmiña. Yua, ti tutire cawoaturicarā na cawoatujūgoyetacu yū āniña.

⁴⁰Bairo na cawoatujūgoyetacu yū caāniatacūārē, mujāā puame yū mujāā boetiya. Bairo yure mujāā caboeticōāta, yū cajomasīrījē yeri capetieti pūnaarē mujāā cūgoetigarā,” na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

⁴¹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na ī quetibujuwī tunu: “Camasā, ‘Caroaro majū caquetibujū niñami,’ yure na caīpee yū macāētīna. ⁴²Bairo macāētīrī, bairo mujāārē nīnemoña: Mujāā yeri mujāā catūgoñarījērē yū masīna. Mujāā puame roque mujāā yeripū Diore camasīēna majū mujāā āniña. ⁴³Yū Pacu cū carotiro jūgori mujāārē buei acū yū apū ati yeparūre. Bairo cū cajoricu yū caāniatacūārē, yū mujāā boetiya. Apei cabuei cū majūā cū caboro mujāā tūpū cū caapāta, cū mujāā tūgousabujiorā. ⁴⁴Aperā, ‘Caroarā mujāā āniña,’ mujāārē na caīrījērē mujāā boya. Bairo bomirācūā, Dios jicāūā caācū puame, ‘Caroarā mujāā āniña,’ mujāārē cū caīpee puamerē mujāā macāētīna. Bairo cabairā ānirī, dope

bairo yu mena mujãã tũgoñatutua jũgomasiẽna. ⁴⁵Tunu bairoa, ‘Marĩ caátiere qũĩ busujãbujioñmi Diopũre,’ ĩ tũgoñaeticõãña. Bairo mee yu átiya. Moisés ãnacũ puame roro mujãã caátiere quetibũju buitiyami mujããrẽ Diopũre. Moisés ãnacũ mujãã caĩroanucũũ majũ puame roque bairoa átiyami. ⁴⁶Yu puame Moisés ãnacũ cũ cawoatujũgoyecutacu yu ãniña. Bairi cũ yaye quetire caroaro cariape mujãã catũgoata, yu yaye queti cũãrẽ mujãã tũgousabujiorã. ⁴⁷Cabũgoroa cũ yaye cũ cawoatucũrĩqũerẽ cariape mujãã catũgousaepata, nemojãñurõ ãnirĩ mujããrẽ yu caĩrĩjẽ roquere mujãã tũgousaena,” na ĩwĩ Jesús judío majã quetiuparãrẽ.

**Jesús da de comer a cinco mil
hombres**

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 ¹Tipau bero Jesús tunucoámi Galilea yepapũre tunu. Topũre ãcũ, Galilea macãara utabucũrapũ peñawĩ. Mai, tira puame ape wãme Tiberias wãmecutiya. ²Bairo bairi to macããna camasã cũ camasĩrĩjẽ mena Jesús cariayecunarẽ cũ canetõrõ ĩñawã. Bairo cũ caátĩ ĩñorĩjẽrẽ ĩñarã, cũ berore usawã capããrã camasã. ³Bairi jãã, Jesús cũ cabuerã cũã, ape nũgõapũ peña etarã yua, ãtãũpũ jãã wãmũcoápũ. Wãmũã, jãã etanumucoápũ. ⁴Tipau caãno judío majã na ya bose rũmũ Pascua* cawãmecuti rũmũ caãnĩparo cõñarõ baiwu. ⁵Bairo Jesús camasã capããrã cũ bero na causaro ĩñau, atore bairo qũĩwĩ Felipe:

—¿Noopũ ugariquere marĩ wapatirãti, ãnoa nipetiro camasãrẽ marĩ canupeere?

⁶Mai, Jesús puame merẽ dope bairo cũ caátipeere masĩmicũã, tore bairo cũ

jẽniñawĩ Felipe, “¿Dope bairo yũre cũ yuati?” ĩ. ⁷Bairo cũ caĩrõ tũgou, atore bairo qũĩwĩ Felipe Jesure:

—iAgo, tame! docientos denario* moneda tiiri mena pããrẽ na marĩ cawapatinumiatacũãrẽ, nipetiro camasãrẽ petoaca caãnie etatuaetibujioro —qũĩwĩ Felipe.

⁸Bairo cũ caĩrõ tũgou, apeĩ jãã mena macããcũ Andrés, Simón Pedro bai puame, atore bairo qũĩwĩ Jesure:

⁹—Atore niñami cawĩmau jĩcãũ. Cũ puame jĩcã wãmo cãnacã rupaa cebada* mena na caátaje pããrẽ cũgoyami. Bairi tunu wai pũgarããcã cũgoyami. Atie ugariqueaca, ãnoa camasã capããrã na caãnoi, na etatuaetimajũcõãbujioro — qũĩwĩ Andrés.

¹⁰Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo qũĩwĩ Jesús:

—Nipetiro camasãrẽ na rui rotiya.

Mai, to na caruiparo puame caroaro cataa cuto ãmũ. Bairo bairi etanumu peticoama taa buipũ nipetirã, jĩcã wãmo cãnacã mil majũ camasã. ¹¹Bairo na caruuro ĩñau, Jesús puame pan rupaare nerĩ, Diore, “Jãã mena mu ñujãñuña,” qũĩ jẽniwĩ. Bairo qũĩ jẽni yaparori bero, yepapũ caruirãrẽ tie pããrẽ jãã batorotiwi. Torea bairo ámi wai cũãrẽ. Bairo átiri bero, camasã na caugagaro cãrõ ugawã. ¹²Bairo na caugatuaro bero, atore bairo jãã ĩwĩ Jesús, jãã, cũ cabuerãrẽ:

—Na caugarugarije jeneñoña, yasire ĩrã —jãã ĩwĩ Jesús.

¹³Bairo cũ caĩrõ tũgori, cũ carotirore bairo jãã ápũ. Jĩcã wãmo cãrõ pan rupaa caãnĩmiatajere jãã jeneño jiwowũ pũga wãmo peti rupore pũga peñirõ cãnacã piiri majũ. ¹⁴Bairi to macããna camasã, bairo Jesús pan, wai mena cũ caátĩ ĩñoatajere ĩñarĩ, atore bairo ãmeo ĩwã na majũ:

—Toroquere, ãni Jesús, “Jĩcãũ profeta* Dios cũ cajopau majũ ati

yeparure atígumi,” marí ñicūjāā ānana na caíquetibuju jūgoyetiricu ācūmi. Cariapea cūā ānibauyami —āmeo īwā na majū.

¹⁵Bairo āmeo īrā yua, butiuro ti yepa Quetiupau rey cū jōōgarā cū neágamiwā Jesure. Cū puame bairo cū na caátigarijere boecu, ūtāū buipū wāmucōámí yua, jicāūā ānigu.

Jesús camina sobre el agua

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶Cabero canaiocūmuatípau jāā, Jesús cū cabuerā puame utabucurapū jāā roaápú. ¹⁷Bairi cūmuapū etajāā, tī utabucurare jāā pēña jūgoapū, Capernaum macāpū etarāgarā. Tocārōā merē naitīā peticoápu. Jesús puame jāā tūpū etaemi mai. ¹⁸Bairo jāā capēña atípaū, wīno butiuro papu jūgoapū. Bairi oco turi paca majū jabewū. ¹⁹Bairo bairi yoaropū jicā wāmo cānacā kilómetro* majū jāā caatusátípaū, Jesús puame jāā tūpū acú, oco buipū peacoamí. Bairo cū caatō īnarā, butiuro jāā uwicoápu. ²⁰Bairo jāā cauwiuro īnaū, atore bairo jāā ī jowí Jesús:

—Yū yarā, Jesua yū āniña, yū uwieticōāña! —jāā īwí.

²¹Bairo cū caīrō tūgorā, cūmuapū cū caetajārō jāā bowū. Bairo cū caetajārō bero, jicoquei ape nugōā tūpū jāā etacoápu yua.

La gente busca a Jesús

²²Ti rūmū busuri rūmū caāno, camasā utabucura ape nugōāpū catuaricarā puame jicāā caānia cūmua mena jāā capeñaatajere masiñupā. Tunu bairoa Jesús jāā mena cū caáperiataje cūārē masicōāñupā.

²³Tipau beroaca aperā Tiberias macāāna etayuparā na cūmuu mena, Jesure cū macārā. Bairi, Jesús

Diore, “Jāā mena mū ñujāñuña,” cū caí jēniricārō bero, capāārā camasā na capan ugaricaropū etayuparā.

²⁴Bairo na capan ugaricapaurū etari bero, Jesús bairi jāā cū cabuerā cūārē jāā bócaetiri, na cūmuupū etajāñuparā tunu. Bairo etajāā yua, jāātū Capernaupū atí acoásúpa Jesure macāránā.

Jesús, el pan de la vida

²⁵Bairo bairi jāā tūpū pēñaeta yua, atore bairo qūī jēniñawā Jesure:

—Jāā Quetiupau, ¿dope bairo bairi mū pēñaetaatí utabucura ati nugōāpure? —qūī jēniñawā.

²⁶Bairo na caíjēniñarō tūgo, atore bairo na īwí Jesús:

—Cariapea mujāā ñiña: Yū caátijēñorīquē puamerē, “¿Dope bairo ígaro to īñati?” ī tūgoñarā mee yūre mujāā macārā atíupa. Pan, mujāā caugayapirique jūgori roque yūre mujāā macārā atíupa. ²⁷Mujāā caugapee jeto meerē macāña. Ati yepa macāājē ugarique yoaro mee peticoaya. Mujāārē yū cajogarije yeri capetieti pūna puame roquere butiuro macāña. Tie puame niña capetietie majū. Torecuna, yū jowí yū Pacū Dios, “Caticōāninucūpeere camasārē na mū jogū,” ī —na īwí Jesús.

²⁸Bairo cū caīrō tūgorā, atore bairo qūī jēniñawā Jesure:

—¿Dope bairo jāā átibujiocuti, Dios cū caátipeere cū carotirore bairo átipeyogarā?

²⁹Bairo na caíjēniñarō tūgo, atore bairo na ī nemowí Jesús:

—Dios mujāārē cū caátitotirije atore bairo niña: Yū, cū cajoricū, yū yaye quietire cariape mujāā catūgousaro boyami —na īwí Jesús.

³⁰Bairo cū caīrō tūgorā, atore bairo qūī jēniñanemowā Jesure:

—¿Ñe üníe átijēnoríqūērē jāā mu átí iñouati, mu yaye quetire cariape jāā catūgousaparore bairo í? ¿Dope bairije jāārē mu átí iñouati? ³¹Marí ñicūjāā ānana desierto* cayucumanopu āna, ugarique maná* cawāmecutiēre uganucūñañupā. Dios yaye quetibujurica tutipū cūā torea bairo quetibujuya: “Dios puame umrecóo macāājē ugarique pan ūnierē na jonucūñupí,” iña ti tutipū —qūiwā Jesure to macāāna.

³²Bairo na caīrō, atore bairo na iwī Jesús:

—Cariapea mujāārē ñiña: Moisés ānacū ugarique umrecóo macāājērē marí ñicūjāā ānanarē na joesupí. Yu Pacu puame roque na joyupí. Cūā ñiñami umrecóo macāājē ugariquere bairije caroa majūrē cajocōāninucūñ.

³³Yu, umrecóopu caānacū ati yeparu Dios cū cajoricu yu āniña. Pan, Dios cū cajorijere bairo yu āniña ati umrecóo macāāna camasārē. Yeri capetieti pūnarē cajoācū yu āniña —na iwī Jesús.

³⁴Bairo cū caīrō tūgorā, bairo qūiwā Jesure:

—Jāā Quetiupau, tie pan ūnierē jāā jonucūñā —qūiwā.

³⁵Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na inemowí Jesús tunu:

—Yu, yu āniña ugarique pāārē bairo caācū cacaticōāninucūrīqūērē cajoācū. Bairi ni ūcū yutu caatīgau puame di rūmu ūno auatāmuoetigumi. Tunu bairo ni ūcū yu yaye quetire catūgousau di rūmu ūno ñeme jipietigumi. Yure catūgousarā puamerē ñe üníe na rusaetigaro na caāniuseanipee caroa yeri cutaje, ígu ñiña. ³⁶Mujāā puame roque yu caātīānierē iñamirācūā, yu mena mujāā tūgoñatutuaetiya. Tiera merē mujāārē yu quetibuju yaparomiña.

Mujāā puame mujāā tūgogaetiya.

³⁷Nipetiro yutu caatīparārē mai yu Pacu puame na yeripu yutu na atítūgoñao joroque na ásupí. Bairo cū caátana yutu na caetaro, di rūmu ūno na boeticōā yu baietigu. ³⁸Yu, umrecóopu caatācu ati yeparu etari, yu caboro mee, yu Pacu, yure cajoricu, cū caātīrotiriquere átí acú yu baiwu. ³⁹Yu Pacu, yure cajoricu, yu cū caātīroticūrīqūē atore bairo ñiña: Yu yarā nipetiro cū cacūrīcārārē yu canetōrō boyami. Bairo bairi ati umrecóo capetiro caāno, cariaricārā na caānimiatacūārē, narē yu cacatiro boyami. ⁴⁰Yu, Dios Macū, atore bairo yu caáto boyami yu Pacu: Nipetiro camasā yu caātīānierē iñari bero, yu yaye quetire cariape catūgousarā na cacaticōāninucūrō átīrotiyami. Bairo bairi ati umrecóo capetiro caāno, cariacoaana na caānimiatacūārē, narē yu catiogū tunu —na í quetibujuwí Jesús cūtu caānarē.

⁴¹⁻⁴²Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame cū busupai jūgoyparā. Jesús, “Umrecóo macāācū ugarique pan majūrē bairo caācū yu āniña,” cū caīrījē jūgori, atore bairo āmeo í busupai coteyuparā na majū:

—¿Ānia, Jesús, José macū mee cū āniñati? Cū pacu, cū paco marí camasīrā jeto ñiñama. Torecu, inopēí, “Umrecóopu caānacū yu rui apú ati yeparure,” qūiñati?

⁴³Bairo na caīrījērē tūgomasīrī, atore bairo na iwī Jesús:

—Yu busupaeticōāña. ⁴⁴Ni jīcāñ ūcū yu atīmasiētīñami, yu Pacu yure cajoricu puame cū yeripu yutu cū caatítūgoñapeere cū cajoeticōāta. Baiřua, cū cajoata, yu yau ānigumi. Bairo caācū ānirí ati umrecóo capetiro caāno, cariacoaacu cū caānimiatacūārē, cū yu catiogū tunu.

⁴⁵Dios ya tutipū tore bairo ī woatu quetibujū cūñañupā profeta majā ānana: “Dios nipetiro camasārē na masĩogumi cū yaye quetire.” Bairi nipetiro yu Pacu cū caquetibujurijere cariape catūgousarā puame yutu etagarāma, yu yaye quetire tūgousagarā.

⁴⁶“Ni jicāū ūcū yu Pacu Diore cañnaricū maniñami. Jicāū yu āniña cūrē cañnaricū cū mena cañnacū ati yeparu caetaricu. ⁴⁷Cariape mujāārē ñiña: Yu mena catūgoñatutuarā yasietigarāma. Na puame caticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ⁴⁸Yua, yu āniña ūmurecōo macāācū, ūgarique pan majūrē bairo caācū. Bairo bairi yeri capetieti pūnarē cajou yu āniña yu yarārē. ⁴⁹Mujāā ñicūjāā roque desierto cayucumanopu āna, ūgarique manā* cawāmecutiere ūgayupa. Tiera ūgamirācūā, baiyasi peticoásuparā. ⁵⁰Yu puame, ape wāme ūgarique ūmurecōo macāājē puamerē mujāārē quetibujū ñiña. Tiera caugarā caticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ⁵¹Yua, yu āniña atie ūgarique pan ūmurecōopu caruiatājere bairo caācū. Tie pāārē caugarā caticōā ninucūgarāma. Tie ūgarique pan ūnie puame yu rupaure bairo ñiña. Bairo bairi ati ūmurecōo macāāna na cacaticōāninucūparore bairo ī, yu rupaū mena roro yu baigu. Ati ūmurecōo macāāna yu yaye quetire caborā roro na caátaje wapa jūgori popiye na cabaiparo ūnorēā, yu puame roque popiye yu baigu na carorije wapa jūgori, īgu ñiña.”

⁵²Bairo cū caīrō tūgorā, judío majā quetiuparā puame atore bairo āmeo īwā na majū:

—¿Dopēī āni, cū rupaure marī cū ūgarotibujiocuti?

⁵³Bairo na caīrō tūgori, atore bairo na īwī Jesús:

—Cariapea mujāā ñiña: Yu, Camasā Jūgocu, yu rupaure mujāā caugaeticōāta, tunu bairoa yu riire mujāā caetieticōāta, cacaticōāninucūparā mee mujāā tuagarā. ⁵⁴Ni ūcū yu rupaure caugaū, bairi yu rí cūārē caetii puame caūpetietopu āpérigumi. Bairo bairi ati ūmurecōo capetiro caāno, cariacoatacu cū caānimiatacūārē, cū yu caticōāgu tunu. ⁵⁵Yu rupaū puame ūgarique majūrē bairo ñiña. Yu rí cūā etirique majūrē bairo ñiña. Tie ūgarique ati yepa macāājē netōjāñurō caānimajūrījē ñiña. ⁵⁶Bairi ni ūcū yu rupaure caugaū, bairi yu rí cūārē caetii yu mena macāācū ñiñami. Yu cūā cū mena yu ānicōāgu. Jicārōrē bairo cayericuna jāā āniña. ⁵⁷Yu Pacu, yure cajoricu puame, cacaticōāninucū ñiñami. Cū catutuarije jūgori yu āniña. Torea bairo yu rupaure caugarā cūā yu catutuarije jūgori caticōā ninucūgarāma tocānacā rūmua. ⁵⁸Bairo bairi ūmurecōo macāājē ūgarique caruiatāje majūrē mujāārē yu quetibujūya. Atie ūgarique manā, mujāā ñicūjāā na cauganucūrīqūērē bairo baietiya. Tie manārē ūgamirācūā, baiyasipeticoásupa. Pan ūmurecōo macāājē caruiatājere caugarā roque caticōā ninucūgarāma —na ī quetibujūwī Jesús cūtu cañnarē.

⁵⁹Mai, tiera na quetibujūwī Jesús Capernaum macāpu judío majā neñari na cañbueri wiipu.

Palabras de vida eterna

⁶⁰Jesure causarā puame bairo cū caquetibujurijere tūgorā, atore bairo āmeo īwā na majū:

—Atie cū caquetibujurije masiriyojāñuñā. Noa tiera tūgo āmewiyoenama —āmeo īwā.

⁶¹Bairo Jesús puame cū camasirījērē cū na cabusupairijere tūgoñari yu, atore bairo na īwī:

—¿Bairo yu caíquetibujuriye mena mujãa asiaq joroque ñinãti? ⁶²Bairo tie yu yaye quetire mujãa catũgojesoeticõãta, yu, Camasã Jũgocu, yu caatãtopu yu catunuwãmuátõ ññajorã, ¿dope bairo mujãa tũgoñabujiorãti? ⁶³Dios Yeri Espiritu Santo jeto yeri capetieti pũnarẽ cajomasĩ ñinãmi. Camasã roque rupau tutuarã nimirãcũã, na majũã na yeripu jomasĩetĩñama na cacaticõãninucũpeere. Baiũa, merẽ mujããrẽ yu quetibujurau dope bairo yeri capetieti pũnarẽ mujãa cacũgopeere. ⁶⁴Bairo mujããrẽ yu caquetibujumiatacũãrẽ, mujãã mena macããna jicããrã mai yu yaye quetire cariape tũgoetiyama —na ñwĩ Jesũs cũrẽ catũgousarãrẽ.

Mai, caãnijũgoripaurũa merẽ masicõãñupĩ Jesũs cũ yaye quetire catũgousaetiparãrẽ. Cũrẽ cabusujãbuitipau cũãrẽ cũ masijũgoyeticõãñupĩ. ⁶⁵Torecu, atore bairo na ñemowĩ Jesũs tunu:

—Меру mujããrẽ yu caĩata wãmerẽã bairo mujããrẽ ñinemoña tunu: jicãũ ucũ yu yau ñimasĩetĩñami, yu Pacu puame cũ yeripu yutu cũ caatĩgatũgoñapeere cũ cajoooticõãta — na ñwĩ Jesũs.

⁶⁶Tipau bero capããrã camasã cũrẽ causamiatana puame cũ aweyocoatĩ, cũ usajãnacõãwã yua. ⁶⁷Bairo na caátõ ññau, Jesũs puame, jãã, cũ cabuerãrẽ atore bairo jãã ñ jẽñinawĩ:

—¿Mujãã cũã yure mujãã aweyocoagayati? —jãã ñ jẽñinawĩ Jesũs jãã, cũ cabuerã puãa wãmo peti rupore puãa pẽnirõ cãrõ caãnarẽ.

⁶⁸Bairo cũ caĩrõ, jicoquei atore bairo qũiwĩ Simõn Pedro puame:

—Jãã Quetiupau, ¿noa puamerẽ jãã tũgousabujiocuti? Mu jeto jicãũã mu ñniña caroa

yeri pũna caticõãninucũrĩqũẽ macããjẽrẽ caquetibujũ. Ni apei jãã catũgoñatutuaũ macũmi. ⁶⁹Merẽ mu yaye quetibujuriquere cariape jãã tũgoya. Bairo bairi, “Jãã Quetiupau Jesũs, Caroú, Dios cũ Cajoricu majũ ñinãmi,” cariape murẽ jãã ñ tũgoñaña —qũiwĩ Simõn Pedro Jesure.

⁷⁰Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo jãã ñwĩ Jesũs:

—Mujãã yu cabuerã puãa wãmo peti rupore puãa pẽnirõ cãrõ majũ yu cabesericarã mujãã ñniña. Bairo tocãnacãũ yu cabesericarã mujãã caãnimiatacũãrẽ, jicãũ mujãã mena macããcũ wãtĩ quetiupau Satanás* cũ caroti majũ ñinãmi —jãã ñwĩ Jesũs.

⁷¹Bairo ñ, Judas Iscariote, Simõn macũrẽ qũigu ñwĩ Jesũs. Judas puame jãã mena macããcũ puãa wãmo peti rupore puãa pẽnirõ cãnacãũ mena macããcũ nimicũã, cabero Jesure cũ busujãbuiti rocacõãwĩ.

Los hermanos de Jesús no creían en él

7 ¹Tipau bero Galilea yeparu baiñesẽawĩ Jesũs. Judea yeparure ágaemi. Mai, topu caãna judío majã quetiuparã puame Jesure cũ pajĩãgarã cũ macãrã baiãñuparã. ²Bairo bairi topu cũ caãno, judío majã bõse rũmurĩ mena macã rũmu jicã rũmu Enramadas cawãmecuti bõse rũmu majũ coña atõ baiwu. ³Bairo ti rũmu cacõñaatõ ññarã, Jesũs bairã puame atore bairo qũiwã na jũgocure:

—Atopu tuaeticõãña. Acũja Judea yeparure. To macããna murẽ catũgousarã cũã mu caatĩ ññorijẽrẽ na ññããto. ⁴Ni jicãũ ucũ camasã cũrẽ na camasirõ cũ cabooata, cayasioropu ápeimi cũ caátimasirijẽrẽ. Baujaro roque átinucũũmi. Bairo bairi ati umurecõo macããna nipetiro murẽ na

masiáto í, mu cūā baujaro áti íñouja mu caáti jeñomasirijêrê —qūi boyeti epewā Jesure cū bairā puame.

⁵Mai, na, cū bairā majū nimirācūā, “Dios cū cajoricu niñami marí yau Jesús,” í tūgoñamasīēma Jesure.

⁶Torecū, atore bairo na íwī Jesús:

—Noo yu cabori rūmu topure yu ámasiētīña. Yu Pacu yure Judea yeparu yu caápá rūmu cū cacūrīcā rūmu etaetiya mai. Mujāā roque noo mujāā cabori rūmu topure mujāā ámasīña. ⁷Ati umurecúo macāāna Diore catūgousaena di rūmu ūno mujāārê íñateetiya. Yu puame roquere ñinatejāñuñama, “Carorije caáticōāna mujāā āniña,” cariape na yu caírījê jūgori. ⁸Mujāā jeto bose rūmurê íñarájá. Yu Pacu yure cū cacūrīcā rūmu etaetiya mai. Torecū, yu ámasiētīña —na íwī Jesús cū bairārê.

⁹Bairo na í yaparori bero, narê cū caírīcārōrēā bairo Galilea yeparu tuacōāwī mai.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰Bairi cū bairā Jerusalén macāpu bose rūmurê na cañnarā átato bero roque, cū cūā bose rūmu íñau ácu baiwī. Baipua, camasā capāārā cūrê na caññajoropu ápéwī. Bairi yasioro camasā cūrê na caññaetopu ámí.

¹¹Bairo ti bose rūmu caāno, judío majā quetiuparā Jesure macārā:

—¿Jō cañniatacu ate? ¿Noopu cū ānicuti? —āmeo íñuparā na majū.

¹²Mai, topu caāna camasā patoaca puame, Jesús cū caátianierê íñari, atore bairo āmeo í busuyupa na majū: “Caroú niñami. Cū cabuerije cariape niña,” qūíñuparā jīcāārā. Aperā puame, “Caroú mee niñami. Cū cabuerije jūgori camasārê na tūgoña mawijiao joroque ácu átiyami,” íñuparā.

¹³Bairāpua, nipetiro camasā, judío majā quetiuparārê na uwirā, na

catūgojoropu Jesure na catūgoñarijêrê na busu íñoema, marí tutirema, írā.

¹⁴Bairo bairi Jesús puame Jerusalén macāpu etari bero, na cabose rūmu qūēno recomacā cutipauere Dios ya wii templo* wiire jāāetawī. Bairo jāāetari yua, to macāāna camasārê na quetibujū jūgoámí. ¹⁵Bairo cū caquetibujurijere tūgorā, jīcāārā judío majā quetiuparā puame cū tūgo acūacoama:

—Ānia, cabueetacu nimicūā, ¿dopêi tocārō capee wāme majū cū masīñati? —āmeo íwā na majū.

¹⁶Bairo na caírō tūgou, atore bairo na íwī Jesús:

—Yu cabuerije yu yaye mee niña. Yu Pacu yure cajoricu yaye macāājê puame roque niña. ¹⁷Ni ūcū Dios cū caboro caátigau puame yu cabuerijere tūgori bero, “Cariapea niña. Dios cū carotiro mena quetibujuyami Jesús,” o “Cū majūā cū caboro mena busuyami,” ñi besemasīgumi. ¹⁸Ni jīcāū ūcū cū majūā cū caboro mena cabusunucūū puame, camasā, “Caānimajūūrê bairo niñami,” cū na íáto í, na quetibujuyami. Apei, “Nipetiro camasā cūrê cajoricure na íroáto,” caí puame roque cariape quetibujū átiyami. Bairo caí ānirí di rūmu ūno ítoecumi.

¹⁹“Apeyera tunu Moisés ānacū, ¿Dios cū caroticūrīqūērê mujāā ñicūjāā ānana mena mee cū cūñuparí? Na mena cūñupí. Bairo tiere cū cacūmiatacūārê, ni ūcū mujāā mena macāācū, Moisés ānacū cū carotiriquere catūgousau mácūmi. Bairo bairi mujāārê ñiña: ¿Nopēirā yure mujāā pajīāgayati?” na íwī Jesús judío majā quetiuparārê.

²⁰Bairo cū caírō tūgorā, atore bairo qūíwā to caāna Jesure:

—¿Noa murê na pajīāgayati? ¡Cawātí yeri pūnacucu mu ācū! —qūíwā.

²¹Bairo na caĩrō tūgoɯ, bairo na ĩwĩ Jesús:

—Mujǎã nipetirǎ mujǎã cayerijǎrĩ rūmu caãno cariaricure cū yu canetōrō mujǎã ĩña acɯacoapɯ. Bairo caĩña acuaricarǎ ānirĩ, yu mujǎã pajǎgaya, ti rūmurē jǐcǎ wamea yu caátaje caānimiatacūārē. ²²Mujǎã cūã paariquere bairo mujǎã átīnucūña ati rūmu ũnorē. Moisés ānacū mujǎã pūnaa rupau macǎājērē* yiseta rotiriquere mujǎārē átīrotiyupi. (Mai, Moisés ānacū tiere cū caroticūrīqūē jūgoyepua, aperǎ mujǎã ñicūjǎã puame roque tiere átijūgoasúpa.) Bairo bairi mujǎã puame tie na caátīroticūrīqūērē tūgoɯsarǎ, mujǎã pūnaa na cabuiatato bero, torea bairo na mujǎã átīnucūña yerijǎrīcǎ rūmu caānimiatacūārē.

²³Bairo bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cōñarīcārōrē bairo átigarǎ, mujǎã pūnaa rupau macǎājērē yisetariquere mujǎã átīrotīnucūña, yerijǎrīcǎ rūmu caānimiatacūārē. Bairo átīrotīnucūmirǎcūã, yerijǎrīcǎ rūmu caãno jǐcǎūrē cū yu cariaye netōrō ĩñamirǎcūã, ĩdopēĩrǎ yu paarique macǎājērē mujǎã ĩñateyati? ²⁴Yu catūgoñarǐjērē camasiēna ānirĩ, yu caátīānierē tocǎrōã yu busupajǎnaña. Ni jǐcǎũ ũcūrē cū caátīānierē mujǎã caĩñabesegaata, caroaro cariape tūgoñarĩ qūñabeseya.

Jesús habla de su origen

²⁵Bairo Jerusalén macǎpu Jesús camasārē na cū caquetibujuripau caãno to macǎãna jǐcǎārǎ atore bairo āmeo ĩwǎ na majū Jesure ĩñarĩ:

—Āñia, na capajǎarocaganucūũ mee cū āniñati? ²⁶Nipetiro camasǎ na catūgojoropu na quetibuju āniñami. Bairo nipetiro na caĩñarōpu cū caquetibujumiatacūārē, ĩñerē ána, “Jǎna ácúja,” cū na ĩētīñati marĩ

quetiuparǎ? Toroquere, “Āni, Mesías,* Dios cū cajoricua ācūmi,” ĩcūrē na ĩ tūgoñaroayati? ²⁷Bairǎpua, nipetiro camasǎ, “Mesías, Dios cū cajorapɯ ati yepapɯ cū caetaro, ni jǐcǎũ ũcū noopɯ cū caatǐatajere masīētīgumi,” marĩ ĩ tūgoñamasĩña. Āni, Jesús roquere, “To macǎācū niñami,” cū marĩ ĩ masīcōãña. Dios cū cajoricu majū cū caāmata roque, “To macǎācū niñami,” cū marĩ ĩ masīētībujiorǎ —āmeo ĩwǎ to macǎãna, tūgoñamawijiarǎ.

²⁸Bairo na caãmeo ĩrō tūgoɯ, Jesús puame Dios ya wii templo wiipɯ cabueāniatacu atore bairo na ĩwĩ busurique tutuaro mena:

—“Cū jǎã masĩña Jesure. Cū caāni macǎ cūārē jǎã masĩña,” yu mujǎã ĩmiña. ĩBairo ĩmirǎcūã, yure cajoricure cū mujǎã masīētĩña! Yu caboro mee yu apú ati yepapɯre. Apei cū cajoricu yu āniña. Bairi tocǎnacǎpɯna camasǎ cū mena na catūgoñatutuapeere boya. ²⁹Bairo yu puame cū cajoricu ānirĩ, caroaro cū yu masĩña —na ĩwĩ Jesús to macǎãna quetiuparǎrē.

³⁰Bairo cū caĩrō tūgori, cū mena asijǎñuwǎ. Bairo asiari, jicoquei cū ñegamiwǎ. Bairo cū ñegamirǎcūã, Dios cū cacūrīcǎpau caetaeto jūgori cū ñemasīēma mai. ³¹Bairǎpua, aperǎ capǎārǎ camasǎ qūĩrowǎ Jesure. Atore bairo cū caátīānierē āmeo ĩwǎ na majū:

—Mesías, Dios cū cabesericu, ati yepapɯ acú, ĩñani, Jesús, cū caatĩ ĩñorǐjē netōrō cū átīmasiatĩ? Bairo ápeimi. Torena, cūã āniñami Mesías —āmeo ĩwǎ na majū.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³²Mai, fariseo* majǎ puame camasǎ Jesure na caĩroarije quetire tūgoyupa. Bairo tūgori, jicoquei Jesure

cū ñegamiñupā. Bairo bairi na, aperā sacerdote* majā quetiuparā mena templo wiire cacoterā soldauare* na joyupa Jesús tɔpɔ, “Cū na ñeáto,” írā.

³³Bairo na caetaro ññau, atore bairo na íwí Jesús to macāna camasārē:

—Mujāā mena tocānacā rǔmɔ yu ānicōāmerínucúɔ. Cabero yure cajoricu tɔpɔ yu ácoagu tunu.

³⁴Yure mujāā macāmigarā. Bairo yu macāmírācūā, yu caátípaupure caetamasīēna ānirí, yu mujāā bócaetigarā.

³⁵Bairo cū caírō tǔgorā, judío majā quetiuparā pɔame atore bairo āmeo í jēniñawā na majū:

—¿Noopɔ cū ágabauyati āni, “Yu mujāā bócaetigarā,” caīā? ¿Marí yarā judío majā ape yepa macāna tɔpɔ caábataricarārē na cū quetibuju ñesēágabauyati? o, ¿ape yepa macāna cūārē cū quetibuju ñesēágabauyati?

³⁶¿Dope bairo íɔɔ, “Yu caānipaupure mujāā ámasīētigarā. Bairo yu macāmírācūā, yu mujāā bócaetigarā,” marirēā qūññati? —āmeo í jēniñawā na majū.

Ríos de agua viva

³⁷Bairo bose rǔmurí caānitusari rǔmɔ caānimajūrí rǔmɔ caāno, Jesús pɔame wāmɔnucāwí. Bairo wāmɔnucārí busurique tutuaro mena atore bairo na í quetibujuwí to macāñarē:

—Cañemejipirā, yu tɔpɔ oco etirasá.

³⁸Bairo yutu mujāā caetiro, mujāā yeri pūnapure ria oco ũmayurore bairo cacatiorije nigaro. Torea bairo í quetibujuya Dios yaye busurica tutipɔ cūārē —na í quetibujuwí Jesús.

³⁹Mai, Jesure catǔgousarā na yeri pūnapure ria oco ũmayurore bairo cabairijere quetibuju, “Espíritu Santore na yeri pūnapɔ cabairijere,”

í quetibujuɔwí íwí Jesús. “Ñe ũnie rɔsaricaró mano cǔgogarāma Espiritu Santo cū camasíríjērē,” í quetibujuɔwí íwí. Mai, Espiritu Santo pɔame camasā yeripure ñajāētaemi, Jesús ɔmɔrecóopɔ cū cawāmuápéro jǔgori.

División entre la gente

⁴⁰Bairo cū caírō tǔgorā, na mena macāna jícāārā atore bairo āmeo íwā na majū:

—Cariape cūā profeta* Dios cū cajopau marí ñicǔjāā na caíquetibuju jǔgoyetiricu majū niñami —āmeo íwā na majū.

⁴¹Atore bairo āmeo íwā aperā cūā:

—Ānia, Jesús, Mesías, Dios cū cabesericu majū niñami —āmeo íwā na majū.

Bairo na caírō tǔgomírācūā, atore bairo íwā aperā tunu:

—Cū mee niñami. Dios cū cabesericu majū cū caāmata, Galilea yepa macāācū āmeríbujioumi. ⁴²Dios yaye quetibujurica tutipɔ atore bairo marí í quetibujuya: “Mesías, Dios cū cabesericu pɔame, quetiupau rey David ānacū pārami nigumi. Bairo caācū ānirí, David ānacū cū caāna macā, Belén cawāmecuti macā macāācū ānigumi,” í quetibujuya Dios yaye cū caquetibujucūríqūē —āmeo íwā na majū.

⁴³Bairo camasā Jesús cū caátianierē tǔgoñarí, jícārōre bairo yericipewa. Bairi na majū ricaati jeto āmeo tǔgoñaríqūē ricawaticōāma. ⁴⁴Na mena macāna jícāārā preso jorica wiipɔ cū neágamiwā. Bairo átigamírācūā, cū neámasīēma.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵Bairo bairi soldaua Dios ya wii coteri majā pɔame tunucoásúparā fariseo majā, bairi sacerdote majā

quetiuparā tɔpɔ. Bairo tɔpɔ na caetaro ñnarā, atore bairo na ñnuparā sacerdote majā quetiuparā narē:

—¿Nopēirā Jesure cū mujāā ñeapériati? —na ñnuparā.

⁴⁶Soldaua pɔame atore bairo na ñ yɔyuparā sacerdotea quetiuparārē:

—¡Jicāū, cūrē bairo caïquetibujure di rŭmɔ ũno jāā tŭgoetimajucōānucūwŭ! —na ñnuparā.

⁴⁷Bairo na caïrō tŭgorā, fariseo majā pɔame atore bairo na ñnuparā tunu:

—¿Bairi mujāā cūā ato cūrē caïtoecorārē bairo tuarā mujāā baiyati? ⁴⁸¡Ni jicāū ũcū marī mena macāācū quetiupau, o fariseo majōcū cūrē catŭgousau macūmi! ⁴⁹Bairo cūrē marī catŭgousaetimiatacūārē, ati macā macāāna, Moisés ānacū cū caroticūrīqŭērē camasiēna roque, cū tŭgousarā átiyama. Torena, moena Dios popiye cū caátiparā majū tuayama —na ñnuparā fariseo majā ñerotirā na cajomiatana soldauare.

⁵⁰Bairo na caïrō tŭgori, Nicodemo, ñamipɔ Jesure caïñau etaricɔ, jicāū fariseo majā mena macāācū pɔame atore bairo na ñnupā:

⁵¹—Marī ñicūjāā na caroticūrīqŭērē tŭgori, atore bairo marīrē caátipee niña: Ni ũcū camasocɔ roro cū caátajere caroaro ñnaetimirācūā, cū majū cū caquetibujuetoa, cū marī popiye átimasētībujiorā. Cū caquetibujero bero, rorije cū caátajere masīri bero roque, cariape cū marī popiye átimasībujiorā —na ñnupū Nicodemo, cū mena macāāna fariseo majārē.

⁵²Bairo cū caïrō tŭgorā, atore bairo quñnuparā tunu:

—¿Mɔ cūā Galilea yepa macāācū mɔ āniñati? Dios yaye quetibujurica tutipɔ buenemoña. Ni jicāū ũcū profeta majōcɔ cañnupau Galilea yepai

caacú manigayupi —quñ tutiyuparā Nicodemorē.

⁵³Bairo bairi cabero camasā Jerusalén macāpɔ bose rŭmɔ caetaatana pɔame na ya wiiripɔ tunu peticoámā.

La mujer adúltera

8 ¹Jesús pɔame roque Jerusalēpɔ tuari, Olivo cawāmecuti burɔpɔ ámí. ²Bairo cabusuri rŭmɔ caāno Dios ya wii templo* wii ámí Jesús tunu. Bairo to macāāna camasā Jesure quñnarī, cū tɔpɔ ñeñapowā, cū caquetibujurije tŭgogarā. Bairo na cabairo ññau, Jesús pɔame tɔpɔ ruirī na quetibujɔ jŭgowī.

³Bairo narē cū caquetibujūñnupare, Moisés ānacū cū caquetibujucūrīqŭērē cajŭgobueri majā, bairi fariseo* majā cūā Jesús tɔpɔ etawā. Jicāo carōmio cō manapɔ mee caācū mena roro caátiatatore nipetiro camasā na caññajorɔpɔ cō ne etawā. ⁴Bairo cō ne eta yua, atore bairo quñwā Jesure:

—Jāā Quetiupau, atio carōmio cō manapɔ mee caācū mena roro caācore jāā bócaetaapɔ. ⁵Marī ñicū Moisés ānacū cū caroticūrīcā tutipɔ, cōrē bairo cañnarē ũtā rupaa mena wēējāre rotiyupi. ¿Muate, dope bairo miñati? —quñ jēniñañuparā fariseo majā Jesure.

⁶Tore bairo quñ jēniñawā Jesure, roro cū busuáto, írā. Na quetiuparārē cū caññjērē busujābuitigarā ñwā. Bairo na caïrō tŭgori, Jesús pɔame mubianumuátī yua, cū wāmojūā mena yepapɔ woawī. ⁷Bairo cūrē na cajēniña jānaeto tŭgori, camubiatacɔ wāmu nucārī, atore bairo na ñwī Jesús:

—Mujāā mena macāācū jicāni ũno carorije caátinaetacɔ cū caāmata, ũtāārē nerī, cōrē cū wēē jŭgoáto —na ñwī.

⁸Bairo ñ yaparo, yepapɔ mubia numuátī tunu, cū wāmojūā mena

woatunemowī. ⁹Bairo cū caīrjērē tūgori fariseo majā puame witipeticōámá, jicāūrī jeto yua. Mai, cabutoa puame witiájūgowā. Na bero aperā cūā witiámá. Bairi Jesús puame jicāūā carōmio mena tuacōāwī. ¹⁰Bairo cabero wāmūnucārī, carōmio jicāōā cō caāno īñau, atore bairo cō īwī:

—¿Mūrē cabusujāatana noo na áyati? ¿Ni jicāū ūcū, “Mu carorije wapa mu buicutiya,” caī ūcū cū maati yua? —cō īwī Jesús carōmiorē.

¹¹Bairo cū caīrō tūgo:

—Ni jicāū ūcū maniñami —qūiwō.

Bairo cō caīrō, Jesús puame atore bairo cō īwī tunu:

—Yu cūā, “Mu buicutiya,” mu ñieccū. Tunu ácōja. Carorijere átinemoeticōāña yua —cō īwī Jesús carōmiorē.

Jesús, la luz del mundo

¹²Cabero tunu Jesús camasārē na quetibujunemogu, atore bairo na ī cōña quetibujūwī:

—Ati ūmurecōo macāānarē cajīñawoure bairo caācū yu āniña. Bairi ni ūcū yure catūgousau puame caroaro cariape tūgoñamasīgumi. Tie cū yu camasīōjorije jūgori yeri capetieti pūnarē cūgogumi —na īwī Jesús.

¹³Bairo cū caīrō tūgorā, atore bairo qūiwā fariseo majā Jesure:

—Mu majūā mu caātiānipeere quetibujū mu átiya. Apei mūrē cajūñemoū mácūmi. Bairi mu caquetibujurije wapa maa —qūiwā Jesure.

¹⁴Bairo na caīrō tūgori yua, atore bairo na īwī Jesús fariseo majārē:

—Yu majūā yu caātiāninucūrījērē yu caquetibujūmiatacāārē, yu caīquetibujurije caānimajūrījē majū nicōāña. Yu caānatōrē, bairi tunu yu caárpōpu cūārē yu

masiña. Mujāā puame roque, “Topu caatácu niñami,” o “Topu caárpau niñami,” yu mujāā ī masiētīña.

¹⁵Ati ūmurecōo macāāna na caīñabesenucūrōrē bairo mujāā īñabeseya mujāā cūā. Yu puame roque ni jicāū ūcū cū caātiānie jūgori ñiñabeseetiya. ¹⁶Bairo yu caápara roque, cariapea mujāārē ñiñabesebujou. Yu majūā yu caboro ñiñabese masiētīña. Yu Pacu yure cajoricu mena roque ñiñabese masiña. ¹⁷Mujāārē carotirije, atore bairo niña: Apei jicāū cū caátajere pūgarā camasā na cañariqūērē quetibujurā, na pūgarāpua caroaro jicārō tūni na caīquetibujū netōata, na caquetibujurije cariape niña, ī quetibujūya. ¹⁸Bairo bairi yua, jicāū yu āniña, “Yu caātiānierē cariapea niña,” caīquetibujū. Yu Pacu yure cajoricu cūā torea bairo jicārō tūni quetibujūyami. Bairi jāā yaye quetire mujāā catūgousaro ñiña —na īwī Jesús judío majā quetiuparārē.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgorā, atore bairo qūī jēniñanemowā Jesure tunu:

—¿Toroquere, noopu mu pacu cū ānicuti?

Bairo cūrē na cajēniñarō tūgo, atore bairo na ī yūwī Jesús:

—Yure mujāā masiētīña. Bairi yu Pacu roquere nemorō mujāā masiēna. Yure mujāā camasāta, yu Pacu cūārē mujāā masibujorā.

²⁰Mai Jesús, bairo atiere na quetibujū, Dios ya wii templo wiipu āmi. Camasā dinero jorā na cajāārī patari tūpu nucūwī. Topu cū caāno, judío majā quetiuparā dope bairo roro cū átimasīēma. Dios cūrē cū cacūrīcā rūmu caetaetoi, cū ñemasīēma mai.

**“A donde yo voy, ustedes
no pueden ir”**

²¹Atore bairo na ĩnemowĩ Jesús judío majã quetiuparãrẽ:

—Caápáu yu añiña. Bairo yu caátó bero, yu mujãã macãgarã. Bairo macãmírcãã, yu mujãã bócaetigarã. Yu caátípaupure mujãã ámasiẽtĩna. Bairo bairi carorije mujãã caátĩninucũrĩjẽ mena mujãã baiyasicoagarã —na ĩwĩ Jesús.

²²Bairo cũ caĩrõ tũgorã, judío majã quetiuparã puame atore bairo ámeo ĩ jẽniñawã na majũ:

—“Yu caátópure mujãã ámasiẽna,” cũ caĩata, ¿cũ majũã pajĩayasigu qũĩñati? —ĩwã na majũ.

²³Bairo na caãmeoĩrõ tũgori, atore bairo na ĩ nemowĩ Jesús:

—Mujãã, ati mũnrecóo macãana mujãã añiña. Yu puame roque jóbuipe macãacũ yu añiña. Ati yepa macãacũ mee yu añiña. ²⁴Bairi merẽ cajũgoye torea bairo mujããrẽ yu quetibũaru: “Roro mujãã caátie wapa jũgori mujãã baiyasigarã,” mujãã ñiapũ. “Mesías,* Dios macũ majũã niñami,” yu mujãã ĩ tũgoñaẽtĩna. Torena, roro mujãã caátĩnucũrĩjẽ mena mujãã baiyasigarã —na ĩwĩ Jesús judío majã quetiuparãrẽ.

²⁵Bairo cũ caĩrõ tũgorã, atore bairo qũĩ jẽniñanemowã Jesure:

—¿Mua, ni ũcũ majũ mũ añiñati?

Bairo na caijẽniñarõ tũgo, Jesús puame atore bairo na ĩwĩ:

—Caãnijũgoripaupua mujããrẽ merẽ yu caãnierẽ yu quetibũu jũgomiwũ.

²⁶Apeyera tunu capee majũ niña mujããrẽ yu caquetibũjugarije. Roro mujãã caátie jũgori mujããrẽ popiye yu caátipee cũã niña. Yure cajoricu puame cariape caquetibũu niñami. Bairo bairi cũ caquetibũuriquere catũgoricũ añirĩ mujãã ati yepa macãanarẽ cariapea

mujãã yu quetibũunetõña —na ĩwĩ Jesús judío majã quetiuparãrẽ.

²⁷Bairo narẽ cũ caĩquetibũuro, na puame cũ tũgomasĩẽma. Cũ pacure na ĩ quetibũu ĩmiwĩ Jesús. ²⁸Bairi atore bairo na ĩnemowĩ Jesús:

—Yu, Camasã Jũgocure, jóbui yucupãipũ yure mujãã capapuaturotiropũ, Mesías, Dios macũ majũ yu caãnierẽ mujãã ĩñamasĩgarã yua. Yua, yu Pacu yure cũ caquetibũuricarõ carõã mujãã camasãrẽ yu quetibũunucũña. ²⁹Yu Pacu yure cajoricu puame yu mena nicõãñami. Yu caátĩnierẽ ĩnarĩ catũgoñauseani ãcũ añirĩ di rũmu ũno yu aweyoetiyami —na ĩwĩ Jesús.

³⁰Bairo Jesús cũ caquetibũurijere tũgorã, to macãana capããrã camasã qũĩroa jũgowã Jesure.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹Cabero atore bairo ĩwĩ Jesús judío majã cũrẽ catũgousajũgorã puamerẽ:

—Yu caquetibũurijere caroaro cariape mujãã catũgousa ãmata, yu yarã, yu cabueri majã majũ, mujãã tuagarã. ³²Tunu bairoa cariape macããjẽ quetibũuriquere mujãã masĩgarã. Bairo tiere caroaro cariape mujãã camasĩata, ni ũcũrẽ carotiecorãrẽ bairo mujãã baietigarã.

³³Bairo cũ caĩrõ tũgori, atore bairo qũĩwã Jesure:

—¿Nopẽĩ, “Ni ũcũrẽ carotiecorãrẽ bairo mujãã baietigarã,” jãã miñati? Jãã, Abraham ãnacũ pããmerã caãnibupearã majũ jãã añiña. Ni ũcũ cũ carotirijere caáticotenucũrĩcãrã mee jãã añiña —qũĩwã Jesure.

³⁴Jesús atore bairo na ĩnemowĩ tunu:

—Cariape mujããrẽ ñiña: Nipetirã carorije caãna roro na caátĩnucũrĩjẽrẽ jãnamasiẽtĩñama. Bairi carorijere

caátirotiēcocōāninucūrā majū tuayama.
³⁵Jicāū ūcū aperārē paacoteri majōcū
 cū caāmata, cū ya wii macāāna mena
 macāācū āmericōā ninucūñami. Cū,
 quetiupau macū puame roque cū ya
 wii macāāna mena macāācū majū
 nicōā nigumi. ³⁶Torecū, yu, Dios macū
 ānirī carorije mujāā caátinucūrījērē
 carotire mujāā netōbojau acū yu
 apú. Bairo mujāārē yu canetōbojaro
 bero, carorije macāājērē cajānarīcārā
 majū mujāā tuacōāgarā yua. ³⁷Merē
 yu masīna Abraham ānacū pārāmerā
 majū mujāā caānierē. Cū pārāmerā
 nimirācūā, yu caquetibujurijere
 cababotiorā ānirī yure mujāā pajīāga
 coteāninucūñā. ³⁸Yu Pacu yure cū
 caquetibujurotioriquerea mujāā yu
 quetibujunucūñā. Mujāā puame roque
 mujāā pacu cū carotirijere catūgorā
 ānirī cū caátore bairo mujāā átinucūñā.

³⁹Na puame atore bairo qūiwā:

—iJāā űicū ānacū majū niñami
 Abraham!

Bairo na caīrō, atore bairo na īwī
 Jesús tunu:

—Abraham ānacū pārāmerā
 majū mujāā caāmata, cū
 caátīāninucūñāricārōrēā bairo
 mujāā átīānibujiorā. ⁴⁰Yu Pacu cū
 caquetibujurije cariape caānierē yu
 caquetibujumiatacūārē, yu mujāā
 pajīāgaya. iAbraham ānacū puame tore
 bairo caāpei ānupī! ⁴¹Mujāā pacu cū
 caátinucūrōrē bairo mujāā átiya mujāā
 cūā —na īwī Jesús.

Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo
 qūiwā:

—Jāā pacua noo caboro átieperi na
 capūnaa cutana mee jāā niña. iJāārā,
 jāā pacu Dios jicāūā niñami!

⁴²Jesús na inemowī tunu:

—Cariapea, “Dios, jāā pacua
 niñami,” mujāā caīata, yu cūārē mujāā
 maibujiorā. Yua, Dios tūpu caānacū yu

apú. Yu majūā yu caboro jūgori yu
 apéwu. Dios puame roque yure yu jowī.

⁴³Bairi, űnopēirā yu caquetibujurijere
 mujāā tūgousagaetiyati? Atore bairo
 niña: Yu caquetibujurijere catūgogaena
 ānirī tiere mujāā tūgonucūbugogaetiya.

⁴⁴Mujāā pacu wātī niñami. Cū yarā
 mujāā āniña. Bairi cū caborije
 puamerē mujāā átiganucūñā.
 Caānijūgoripaupuca cañuecū camasārē
 capājīārei ānijūgoyupi. Cariape
 caāpei majū niñami. Jicā wāme
 űnoacā cariape quetibujuetinucūñami.
 Caītopai majū niñami. Bairo caītopai
 ānirī caītopairā pacu niñami. ⁴⁵Torena
 mujāā, cū mena macāāna ānirī
 cariape macāājē yu caquetibujurije
 puamerē cariape mujāā tūgoetiya.

⁴⁶¿Bairi ni puame mujāā mena
 macāācū, “Ati wāme carorijere caátacu
 majū niñami,” cariapea yure qūī
 masīnati? Cariape yu caquetibujurije
 to ānimiatacūārē, űnopēirā yure
 mujāā tūgousaetiya? ⁴⁷Dios yarā
 caāna caroaro tūgousayama Dios
 yaye quetire. Mujāā, Dios yarā mee
 ānirī yu caquetibujurijere mujāā
 tūgousagaetiya —na īwī Jesús.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo
 qūiwā judío majā:

—Samaría yepa macāācū mu ācū.
 Tore bairo irā, cawātī cūgoū cariapea
 murē jāā īña —qūī tutiwā Jesure.

⁴⁹Bairo na caītutiro tūgo, atore bairo
 na īwī Jesús:

—Cawātī cūgoū mee yu āniña. Yu
 Pacu roquere cū nucūbugoū yu átiya.
 Mujāā puame roque yu caātiere
 īnarā, “Carorijere caācu niñami,”
 yu mujāā ĩnucūñā. ⁵⁰Caroaro yu
 caátinucūrījērē ácu, “Caānimajūū
 niñami,” camasā yure na íáto ĩ mee

yū baiya. Jīcāū puame yūre camasā na caīroapeere cū caboro jūgori roque yū baiya. Bairi camasā yure caīroaena puamerē popiye na baio joroque na átigūmi. ⁵¹Cariapea mujāā nīña: Yū caquetibujurijere catūgousarā baiyasietigarāma —na īwī Jesús.

⁵²Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūiwā judío majā:

—“Yū caquetibujurijere catūgousarā baiyasietigarāma,” mū caīrījērē tūgori, cariapea, “Cawātī cūgou majūā niñami,” murē jāā ī masīña. Cajūgoye macāāna profeta* majā ānana nipetirā baiyasi peticoasupa. Abraham ānacū cūā baiyasicoasupi. Mu puame, ĩdopēī, “Yū yaye quetire catūgousau baiyasietigūmi,” miñati? ⁵³¿Mū puame jāā nīcū Abraham ānacū netōrō caācū majū mū āniñati? Profeta majā ānana cūā baiyasi peticoasupa. Bairo mū caībusuata, ĩ“Noa netōrō caācū yū āniña,” ĩ tūgoñau miñati?

⁵⁴Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús:

—Yū majūā, “Caroaro caācu yū āniña,” yū caīata, yū caquetibujurije wapa manibujoro. “Dios jāā pacu niñami,” mujāā caīnucūmīī puame yū caātiere ĩñajesonucūñami. ⁵⁵Mujāā puame cūrē mujāā masīētīmajūcōāña. Yū roque cūrē yū masīña. Cūrē masīmicūā, “Cūrē yū masīētīña,” yū caīata, mujāārē bairoa caītoriquepai majū yū ānibujou. Cariapea, “Cūrē yū masīña,” mujāārē yū caīata, nīña. Bairi cū carotirijere yū ātinucūña.

⁵⁶Mujāā nīcū Abraham ānacū ati yeparu yū caātīpa rūmurē queti tūgori, useanijūgoye cutiyayupi.

⁵⁷Bairo cū caīrō tūgori, atore bairo qūiwā judío majā tunu:

—¿Cincuenta cūmarī majū cūgoetimicūā, “Abraham ānacūrē cū nīñawū,” caīrē bairo miñati?

⁵⁸Bairo na caīrō, atore bairo na īwī Jesús tunu:

—Cariapea mujāārē nīña: Abraham ānacū cū cabuiaparo jūgoyepua merē yū ānijūgowu.

⁵⁹Bairo cū caīrō tūgori, ūtā rupaa mena cūrē wējīāgamiwā. Cū puame ti wii, Dios ya wiipu caāniatacu na watoapu “Cū jāā,” ĩ masīā mano na witiweyocoámī yua.

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

9 ¹Jesús, jīcāpaure netōácú, jīcāū cacaapee ĩñaecū cabuiaricure qūīñajowī. ²Bairo cūrē etari bero, jāā, cū cabuerā puame atore bairo cū jāā ĩ jēniñawū:

—Jāārē cabuei, ĩdopēī caapee ĩñaecū, āni caūmū cū buiayupari? ¿Cū pacua roro na caātaje jūgori caapee ĩñaecū cū buiayupari? o ¿cū majū cū carorije wapa tore bairo cū buiayupari? —cū jāā ĩ jēniñawū.

³Bairo cū jāā caījēniñarō tūgori, atore bairo jāā ĩ yuwī:

—Cū majū cū carorije wapa jūgori mee tore bairo buiayupi. Tunu bairoa cū pacua na carorije wapa jūgori mee tore bairo caapee ĩñaecū buiayupi. Bairo puame baiyupa: Dios nocārō cū catutuarijere cū jūgori camasārē na átī ĩnogu, tore bairo cū buiao joroque ásupi. ⁴Bairi marī puame āmea yū Pacu yū cū caquetibujurotījoriquere tāmuri marī quetibuju yaparogarā camasārē. Nami caānorē camasā paaetīnucūñama. Ūmureco roquere paanucūñama. Bairi cabero ati yutea canetōrō beropu roquere dope bairo quetibuju masīā manigaro Dios yaye quetire. ⁵Bairi yū puame ati yeparu ācū, mujāā ati yepa macāānarē, cajīñawojūgoure bairo caācū yū āniña. Caroaro cabusurijere bairo caānie

caroa quetire mujãã quetibujũ acú yu arú —jãã í quetibujũwí.

⁶Bairo jããrê í quetibujũ yaparori bero yua, yeparũ ucoo eyocũwí. Bairo eyocũrĩ, paawĩtõwĩ ñerĩ mena cũ ucoore. Bairo átiri, cacaapee ñnaecũrê cũ caapeerũ cũ warepajĩñowĩ. ⁷Cũ caapeere cũ warepajĩñorĩ bero, atore bairo qũiwĩ:

—Siloé cawãmecuti oco operũ mu caapeere wacoseija —qũí jowí Jesús cacaapee ñnaecũrê. (Mai, Siloé ígaro ñña: “Jícãũrê cajoocorica oco ope,” ígaro ñña.)

Bairo Jesús cũ caĩrõ tũgo, cacaapee ñnaecũ puame ti oco operũ cosei acoámí. Bairo cũ caapeere topũ coseri bero, tunu acú, caroaro ñnamasĩcoasupi yua. ⁸Bairo cũ caĩnamasĩrõ ñnarã, cũ caãnipautũ macããna, aperã limosna cũ cajêniruinucũrõ caĩnarĩcãrã cũã atore bairo ãmeo í jëniñawã:

—¿Ãnia, átãwãtu calimosna jëni ruinucũatacũ mee cũ ãniñati mujããrã? —ãmeo iwã.

⁹Jícããrã bairo ãmeo iwã:

—Cũã niñami. Apei mee niñami.

Aperã puame atore bairo ãmeo iwã:

—Cũrê bairo baumicũã, cũ mee niñami. Apei niñami.

Bairo na caĩmiatacũãrê, cũ majũ cũã bairo na iwí:

—Cũ majũã yu ãniña. ¡Tame! —na iwí.

¹⁰Bairo ãmeo írĩ bero yua, cũrê jëniñawã:

—Ãmerã, ¿ñe ñnie jũgori mu caapee ñnamasĩcoayati?

¹¹Cũ puame bairo na caĩjëniñarõ, bairo na iwí:

—Jícãũ Jesús cawãmecũcũ puame atore bairo yu átiroyaámí. Cũ ucoore yeparũ eyocũrĩ, paawĩtõõ átiri, tie mena yu caapeere ware pajĩñoroyaámí. Bairo yu átiri bero, “Siloé cawãmecuti

oco operũ mu caapeere wacoseija,” ñijowí. Bairo cũ caĩrõ tũgori, cũ caátirotirore bairo yu ápũ. Bairo yu cũ caátirotiro bero yua, ññamasĩña —na í quetibujũwí.

¹²Bairo cũ caĩrõ tũgori, na puame cũ jëniñawã tunu:

—Cũ, murê cacatioatacũ, ¿noorũ cũ ãnicuti? —qũiwã.

Cũ puame bairo na caĩrõ, atore bairo na iwí:

—Ûba, ¿noo ãcũ ãcũmi rita? Yu masiëtĩña —na í quetibujũwí.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³⁻¹⁴Mai, Jesús, cacaapee ñnaecũrê cũ ucoo mena ñerĩrê paawĩtõrĩ cũ cacatiorica rũmu puame, judío majã na cayerijãrĩ rũmu ãmu. Bairi fariseo* majã tũpũ cũ neámã cacaapee ñnamasĩëtĩmiatacũre. ¹⁵Bairo fariseo majãtu cũ na cane etaro, fariseo majã puame bairo qũí jëniñuparã: “¿Dope bairo yua caroaro miñamasĩcoati?” Cũ puame bairo na í quetibujũyupũ:

—Jícãũ, Jesús cawãmecũcũ, cũ ucoore ñerĩ mena pawĩtõrĩ yu pajĩñowí yu caapeere. Bairo cũ caãto bero, yu puame yu caapeere yu wacosewu. To bero ññnamasĩcõãña yua —na í quetibujũyupũ.

¹⁶Bairo cũ caĩquetibujũro tũgori, jícããrã fariseo majã atore bairo ãmeo ññuparã:

—Ãnirê cacatioatacũ, Dios yau mee ãcũmi. Dios yau mee ãnirĩna, marí cayerijãrĩ rũmurê nucũbugoetiupi.

Aperã puame bairo ãmeo ññuparã:

—¿Dope bairo carorijere caãtipai nimicũã, caroa Dios yaye macããjêrê cũ áti ñnobujocuti? —ãmeo ññuparã.

Bairo írã, na puame jícãrõrê bairo tũgoñarĩ busuesuparã. ¹⁷Bairo ãmeo írĩ bero, cacaapee ñnaetimirĩcũrê cũ jëniñanemoñuparã tunu:

—Murē miñamasīō joroque caátiatacure, ¿ñamı majū ācūmi, cū mi tūgoñañati?

Bairo na caırō, cū pıame bairo na iñupū:

—Yura, Dios yuı profeta* majū niami —na i quetibujuyuru.

¹⁸Bairo cū caıquetibujumiatacūārē, judío majā quetiupará pıame cariape cū tūgoesupará cacaapee iñaecū cajūgoye cū cañajērē. Tunu bairoa Jesús cūrē qūiñamasīō joroque cū caátiataje cūārē cariape tūgogaesupará. Bairi yua cū pacıare na piıoyupa. ¹⁹Na piıjori, atore bairo na i jēniñanupará:

—Ānia, ¿mujāā macū majūā cū āniñati? ¿Cariape majūā cacaapee iñamasīēcū cū buiari mujāā macū? ¿Dopēi āmerē yua caroaro cū caapee iñamasijāñuñati?

²⁰Bairo cū caırō, cū pacıa pıame bairo na i yıyupará judío majā quetiuparáre:

—Jāā macū majūā niñami. Cūā, cacaapee iñamasīēcū buiawī. ²¹Cū, jāā macūā cū cañimiatacūārē, dope bairo cū cacaapee iñamasıatajere jāā masiētīña. Bairi tunu cūrē cū caapee iñao joroque caátiatacu cūārē jāā masiētīmajūcōāña. iMujāā majū cūrē cū jēniñañijate! Merē cū majū cabūtıtūgoña masıcoacıpu niñami. Torecı, cū majūā cū cabaiatajere cariape mujāā quetibuju masiñami —na i quetibujuyupará cū pacıa judío majā quetiuparáre.

²²Cū pacıa pıame tore bairo na i quetibujuyupará judío majā quetiuparáre, na uwimirā. Mai, na, judío majā quetiupará pıame jıcārō tūgoñarıqūē cıtiri, “Ni jıcāū ūcū, ‘Jesús, Mesías* niñami,’ cariape caı ūcūrē ñubuerica wiıpuā cū marı wıyogarā,” āmeo iñupará. Bairo na caátigarijere tūgoña uwiri, tore bairo

na iñupará cū pacıa. ²³Bairo tiere masırı, capıca pıame, “Mujāā majū cūrē cū jēniñañijate. Merē cū majū cabūtıtūgoña masıcoacıpu niñami,” na iñupará judío majā quetiuparáre.

²⁴Bairi judío majā quetiupará pıame cacaapee iñaeımiatacure, cū piıjori bairo qūiñupará tunu:

—Cariape Dios mena jāārē quetibujıya. Cū, murē cacatioatacu carorije caācı cū cañierē jāā masiñā.

²⁵Bairo na caırō tūgori, cū pıame na iñupū:

—iŪba! “Carorije caācı ācūmi,” o “Caroā caācı ācūmi,” cū ñi masiētīña. Ati wāme jetore yı masiñā: Cañijūgorore mai cacaapee iñaecū yı ānimiwū. Cabaimıricū āmerē yua ñiñamasıcōāña. Tie roquere yı masiñā —na iñupū, judío majā quetiuparáre.

²⁶Bairo cū caırō, judío majā quetiupará pıame atore bairo qūi jēniñanemoñupará tunu:

—¿Dope bairo majū mı cū átıcatıoati? ¿Dope bairo átiri miñamasıō joroque mı cū átıati?

²⁷Bairo na caıjēniñarıjērē tūgo, bairo na iñupū:

—Merē cariape mujāā yı quetibujıpu. Bairo yı caıquetibujumiatacūārē, cariape yı mujāā tūgogaetiya. ¿Dopēirā pıgani cārō yı caquetibujuro mujāā boyati? ¿Mujāā cūā cūrē cū tūgousagarā, tore bairo mujāā iñati?

²⁸Bairo cū caırō yua, na pıame roro qūi tutiri, bairo qūiñupará:

—Mıa, cū ūcūrē cū tūgousaya. Jāā, Moısés ānacū cū caroticūrıqūērē catūgousarā jāā ānicōā nıgarā.

²⁹Jāā masiñā: Moısés ānacūrē Dios cū quetibuju rotıcıñupı. Apei, murē cacatioatacu pıamerē jāā masiētımajūcōāña. “Noo atıfatacımi,” cū jāā i masiētīña.

³⁰Bairo cū na caĩrō, cacaapee ñaetimiricū puame bairo na ĩ yuyurū:

—Īago tame! “Noo atfatacumi,’ cū jāā ĩ masiētīna,” ¿mujāā ĩnati? Mujāā puame cū mujāā caĩmasiēto ũno, yu puamea cū yu masiña yure caapee ĩnao joroque caātiatacure. ³¹Merē cariape marī masiña: Dios, carorije caaticōāninucūrārē cū yaye, cū camasīrījērē na átirotietyami. Cūrē caĩroarā, cū caborore bairo caāna jetore cū yaye cū camasīrījērē na átirotinucūnami. ³²Bairi ni ũcū ati yepa macāācū camasocū ĩnamasiēcū cabuiaricure cū caapee ĩnamasiō joroque cū átimasīēcūmi. ³³Dios cū cajou ānirī, Dios cū camasīrījē mena yu catiowī. Cū mee cū caāmata, yure yu catioetibujioatacumi —na ĩñupū.

³⁴Bairo cū caĩrō, atore bairo qūĩ tutiyuparā:

—Busueticōāna. Mu puame mu carorije wapa cacaapee ĩnaecū mu buiyupa. Bairo carorije caātipai ānirī jāārē mu rotimasīētīna —qūĩ tutiyuparā.

Bairo qūĩ tutiri yua, ti wii ñubuerica wiire cū acuwioyo jocōānuparā.

Ciegos espirituales

³⁵Bairo cacaapee ĩnaecūrē cū tutiri cū na caacuwioatajere queti tūgori bero, cū bócaetari, atore bairo qūĩ jēniñawī Jesús:

—¿Cariapea, “Mesías, Dios cū cajou majū niñami,” mi tūgoñañati?

³⁶Cū puame bairo qūĩ yuwī:

—Yu Quetiupau, ¿ñamu ũcūrē cū miñati? Yu cūā cūrē cū yu tūgousagamiña.

³⁷Jesús puame bairo cū caĩrō, bairo qūĩwī:

—Mu mena cabusua, cūā yu āniña. Cūrēā miñaña merē —qūĩwī Jesús.

³⁸Bairo Jesús cū caĩrō, cacaapee ñaetimiricū puame atore bairo qūĩwī rūpopaturi mena etanumurī:

—Yu Quetiupau, cariape mu tūgori mu ñiroaya —qūĩwī.

³⁹Tie bero, bairo qūĩnemowī Jesús tunu:

—Ati yepapure caroa cariape macāājērē áti acú yu apú. Ati yepa macāāna cacaapee ĩnaenarē bairo caānarē caroa macāājērē na tūgousaáto ĩ puame, yu apú. Tunu bairoa aperā, “Dios yaye macāājērē camasīrā ānirī cacaapee ĩnamasīrārē bairo jāā āniña,” caĩtonucūrā caĩnamasiēna majūrē bairo na tuao joroque ĩ, yu apú.

⁴⁰Bairo Jesús cū caĩquetibujurijere tūgori, jīcāārā fariseo majā atore qūĩwā:

—¿Jāā cūārē, “Caĩnaenarē bairo catūgomasiēna majū mujāā āniña,” jāā ĩgu miñati?

⁴¹Bairo na caĩrō, Jesús puame atore bairo na ĩwī:

—Cacaapee ĩnaenarē bairo mujāā cūā Dios yaye macāājērē camasiēna mujāā roro mujāā caātie wapa cabuicperā mujāā ānibujorā. “Jāā, camasīrā majū jāā āniña,” caĩrā nimirācūā, jīcārō tūni mujāā ápericōā ninucūña. Tie jūgori cabuicuna majū mujāā tuaya yua —na ĩ quetibujuwī Jesús fariseo majārē.

El pastor y sus ovejas

10 ¹Bairo na ĩ yaparori bero, atore bairo na ĩ quetibujunemowī Jesús: “Cariape mujāārē ñiña: Ni ũcū camasocu nuricārā oveja* na cajāānucūrī joperu jāāēcūā, aperopu cawāmnetōjāāñ cañuecū, jerutiri majōcu niñami. ²Apei, ēnotaricarore jāārīcā jope majūpu cajāāñ puame roque nuricārā ovejare cacotei majū niñami. ³Bairo jopetu cū caetaro, ti jopere cacotei puame cū cū capāājōrō bero, cū canurā oveja cūā cū busūriquere tūgomasiēcōāñama.

Tunu bairoa cū canurā ovejare na wāmerī jeto na pīiwiyo jomasīñami, na jānirō macāpu. ⁴Bairo na pīiwiyojo yaparori, na neñorī, na jūgoyecuti ámasīñami. Bairo cū caáto, na, oveja nuricārā puame caroaro qūñamasīrī cū usanucūñama. Bairo tunu cū capiirijere tūgori, caroaro cū pitietinucūñama, na upaure caññamasīrā ānirī. ⁵Bairāpu, apei na camasiēcū puamerē cū usaetinucūñama. Cū cabusurijere catūgojeyaena ānirī, cū uwiri aperopu cū aweyocōānucūñama. Bairo noa ūna na camasiēnarē nuricārā oveja na usaetinucūñama,” na ī quetibujawī Jesús fariseo majārē.

⁶Jesús atore bairo fariseo majārē na cū caīquetibujumiatacūārē, na puame, “Atore bairo puame īgu ĩcūmi,” cariape ī tūgomasīēma.

Jesús, el buen pastor

⁷Bairo na ī quetibuju yaparori bero, Jesús puame atore bairo na ī quetibujunemowī fariseo majārē tunu: “Cariape majū mujāārē ñiña: Yu puame oveja na cajāārī jopere bairo majū yu āniña. ⁸Aperā, yu jūgoye caquetibujurā etajūgoricarā puame carorā cañuena, cayajapairārē bairo majū āñupā. Bairo yu yarā oveja nuricārārē bairo caāna cūā narē na ĩroaetiri na tūgousaesupa. ⁹Yua, oveja na cajāārī jope majūrē bairo caācū yu āniña. Bairo yure caīroa puame yu jūgori cū carorije wapare canetōecoricupu niñami. Jīcā ūveja jāāti, o witiāti bero cataa bócaugamasīrē bairo tuayami yua caroa yericutaje mena.

¹⁰“Yajari majōcu, yajau acū jeto atínucūñami. Tunu bairoa pajārei acū jeto atínucūñami. Yu puame roque mujāārē yeri capetietipeere nocārō majū pairo mujāā cacūgopeere jou acū yu apú. ¹¹Yu puame roque oveja

nuricārārē caroaro caññaricāñugō cotemasīrē bairo yu āniña. Bairo ni jīcā ūcū oveja coteri majōcu cañu, cū canurā ovejare mairī popiye tāmuomasīñami. ¹²Apei, ovejare cū yarā meerē cacotei ānirī, paawapatarique jetore bonucūñami. Bairo caboñ ānirī, yai ovejare caugau cū caató ĩnarī, na aweyocoayami, ovejare cacoteecu ānirī. Bairo cū caaweyoro bero, yai puame na ñeacubato recōāñami, na ugañ yua. ¹³Cū, ovejare caaweyou puame na ovejare camaiecū ānirī, tunu bairo wapatarique jetore cabonucū ānirī na aweyocoayami.

¹⁴⁻¹⁵“Yu puame roque oveja nuricārārē caroaro caññaricāñugō cotemasīrē bairo yu āniña. Bairo yu Pacu Dios yu masīñami yu paariquere. Yu cūā yu Pacu Dios yure cū camasiōrē bairo yu masīña cū cañajē cutiere. Torea bairo yu yarā ovejare bairo caāna cūārē na ñiñaricanugō cotenucūñā. Bairo yu cacoterā, nuricārā oveja na upaure caroaro na caññamasīrōrē bairo ñiñamasīcōā ninucūñama. Bairo yu puame yu yarā ovejare bairo caānarē netōgu, popiye yu tāmuomasīña. ¹⁶Bairi tunu aperopu cūārē ovejare bairo caāna, yu ya jānirō mee caāna mai, capāārā niñama. Bairo na cūārē na yu neñomasīña. Bairo na neño yaparori, jīcārō tūni ānio joroque na yu qūēnogu. Bairo na yu caqūēnorō, jīcārō tūni ānigarāma. Bairo yu caneñojoatana yua jīcā poa macāānarē bairo jeto tuagarāma. Yu narē cacotei cūā jīcā ūā yu āniñu. Bairo na, yu yarā ovejare bairo caāna puame caroaro mena yu tūgoñsagarāma.

¹⁷“Yu puame camasiē na carorije wapa jūgori yu riacoagu, na netōgu. Bairo cariaacoacu nimicūā, yu majū rupañ to catio joroque

yɛ baigu. Bairi yɛ Pacu ñĩnamai jãñunucũñami. ¹⁸Bairi ni ùcũ puame cabugoroa yɛ pajĩaroca masĩetĩñami. Yɛ cabaimasĩpee atore bairo niña: Camasãrẽ na netõgu, yɛ cabori rũmu caãno na carorije wapa jũgori yɛ riacoagu. Bairo cariacoacu nimicũã, yɛ majũ rupau to catio joroque yɛ baigu. Tore bairo yɛ Pacu yɛ bairotijowĩ,” na ï quetibujuwĩ Jesús fariseo majã cũrẽ catũgorã etarãrẽ.

¹⁹Bairo Jesús cũ caĩquetibujurijere tũgori yua, ãmeo busurique ricawaticoama tunu judío majã.

²⁰Bairo bairã, na mena macããna capããrã atore bairo ãmeo ïwã:

—¿Dopẽirã wãtĩ yeri pũna cacũgoɯ, camecũrẽ cũ mujãã tũgopeo usayati?

²¹Aperã puame bairo ãmeo ïwã:

—Ni jĩcãũ ùcũ cũ yeripũ wãtĩ yeri pũna cacũgoɯ tore bairo ï quetibujũ masĩetĩñami. Mujããrã, ¿wãtĩ yeri pũna cacũgoɯ cũã cacaapee ñĩaecũrẽ caapee ñĩao joroque cũ átimasĩciti? —bairo ãmeo ï busuwã fariseo majã na majũ.

Los judíos rechazan a Jesús

²²Mai, ti watoare pue yũtea ãmu. Ti yũtea caãno Jerusalén macãpure Dios ya wii templo* wiire na cabose rũmu átipeo jũgorica rũmu caetaro, na cabose rũmu quẽnopeori yũtea ãmu. ²³Bairo na cabose rũmu quẽnorõ, Jesús puame templo wiitu Pórtico de Salomón* na caĩrĩ arua tũpu ãñesẽawĩ. ²⁴Bairo tipau cũ caãñesẽãrõ, judío majã puame cũ jotoanucãrĩ bairo quĩ jẽniñawã:

—¿Nocãrõ yoaropũ jããrẽ, “Dios cũ cajou yɛ ãniña,” jãã mitoãcũãti? Bairi Dios cũ cajou, Mesías* mu caãmata, jicoquei cariaepa cũ mu caãnierẽ jãã quetibujucõãña —quĩ jẽniñawã Jesure judío majã quetiuparã.

²⁵Bairo na caĩrõ, Jesús puame bairo na ï yuwĩ:

—Merẽ mujããrẽ yɛ quetibujũnucũña. Mujãã puame cariape yɛ mujãã tũgogaetiya. Merẽ nipetirije yɛ Pacu cũ caãtirotirije mena Mesías yɛ caãnierẽ mujãã yɛ áti ñnonucũña. ²⁶Bairo yɛ caãti ñnorĩjẽrẽ ñĩnamajũcõãmirãcũã, cariape mujãã tũgoetinucũña. Yɛ cacoterã yɛ yarã oveja mena macããna mee ãnĩrĩ yɛ mujãã tũgogaetiya. ²⁷Yɛ yarã ovejare bairo caãna yɛ cabusurijere yɛ tũgomasĩcõãñama. Bairo yɛ cũã narẽ na yɛ masĩjãñũña. Bairi na puame cũã caroaro yɛ tũgousanucũñama. ²⁸Bairo cariape yɛ mena catũgousarãrẽ yɛ mena caãnarẽ caticõãñajẽrẽ na yɛ jonucũña. Na puame ati yepa na caãno ñno, jĩcãũ na mena macããcũ yasietigumi. Ñamu jĩcãũ ùcũ na yasio joroque yɛ jiya átibojaetigumi. ²⁹Yɛ Pacu puame roque yɛ yarã caãniparãrẽ yɛ jowĩ. Cũ, yɛ Pacu puame nipetiro netõrõ catutuau majũ niñami. Bairo ni ùcũ puame na yasio joroque yɛ jiya átibojaetigumi yua. ³⁰Torena, yɛ Pacu Dios mena jĩcãrõrẽ bairo jãã ãñajẽ cuticõãña —na ï yuwĩ Jesús.

³¹Bairo cũ caĩquetibujuro tũgorã, judío majã puame ùtã rupaa jeri cũ wẽjĩãgamiwã. ³²Bairo na cajeripaua, Jesús puame bairo na ïwĩ:

—Yɛ Pacu Dios cũ catutuarije mena capee majũ caroa wãmerẽ mujãã caĩñajoro yɛ áti ñnonucũña. Bairo capee caroa wãmerẽ mujãã yɛ caãti ñnomiatacũãrẽ, ¿di wãme jũgori yɛ mujãã ùtã wẽjĩãgayati? —na ï jẽniñawĩ Jesús.

³³Bairo cũ caĩjẽniñarõ, judío majã puame bairo quĩ yuwã:

—Bairãpua, caroa wãme mu caãtie wapa jũgori mee murẽ ùtã mena jãã wẽjĩãgaya. Roro cabugoroa Diore nucũbugoesua, mu caĩbusupairije jũgori roque, murẽ jãã pajĩarocagaya.

Mua, cabugoro macãacũ, ati yepa macãana camasãrẽ bairo caãcũ mu ãniña. Bairo caãcũ nimicũã, mu majũã, “Dios yu ãniña,” caĩrẽ bairo mi busunucũña —qũiwã Jesure.

³⁴Bairo na caĩrõ tũgo, Jesús puame judío majãrẽ atore bairo na iwĩ:

—Dios ya tutipũ mujããrẽ carotirije puame bairo iña: “Mujãã cãã Diore bairo caãna mujãã ãniña,” mujãã ãniña,” ĩ quetibũju woatuyupa. ³⁵Bairi, “Dios ya tutipũ na cawoatucũriqũẽ, bairo ĩcõãrõ iña,” marĩ ĩ masĩetĩña. Tiere merẽ cariape marĩ masĩña. Bairi Dios puame cũ yaye quetire cũ caquetibũju rotijoricãrẽ, “Mujãã cãã Dios yarãrẽ bairo caãna mujãã ãniña,” na ĩ busuyupi. ³⁶Dios puame roque yu beseri, ati yepapũ yu jowĩ. Bairo Dios cũ cajoricũ yu caãnimiatacũãrẽ, ðdopẽĩrã yure, “Diore cabaibotioũre bairo majũ niñami,” yu mujãã ĩnucũñati? “Dios macũ yu ãniña,” yu caĩrĩjẽrẽ tũgori, ðdopẽĩrã tore bairo yu mujãã ĩnucũñati? ³⁷Yu Pacu cũ carotiri wãmerẽ bairo mee mujããrẽ yu caãti iñoata, cariapea yure catũgousaetiparã mujãã ãniña. ³⁸Bairãpua, Dios jũgori caroa wãmerẽ yu caãpata roque, yure ĩroaetimirãcũã, caroaro tũgousaya Dios yaye macããjẽrẽ yu caãti ĩñorĩjẽrẽ. Bairo yu caãtiere caĩñarã ãnirĩ yu Pacu yũpũre cũ caãnierẽ caroaro jĩcãrõ tũni catũgousaparã mujãã ãniña. Bairi tunu yu cãã yu Pacu cũ caãnajẽ cutiere bairoa yu caãnajẽ cutiere catũgousaparã mujãã ãniña —na iwĩ Jesús judío majãrẽ.

³⁹Bairo Jesús cũ caĩquetibũjurijere tũgorã, judío majã puame preso jorica wiipũ cũ neãgamĩwã tunu. Bairo Jesure judío majã preso jorica wiipũ na caneãgamiatãcũãrẽ, Jesús puame camasã capããrã watoa cũ jãã ĩã mácũã, apero puame na rutiweyocoãmĩ.

⁴⁰Tie bero, Jesús puame yua, Rio Jordán cawãmecutiya ape nũgõãpũ jãã jũgo tunucõã peñaãmĩ tunu. Bairo peña ácũ yua, Juan cawãmecũcũ cajũgoyepũ camasãrẽ oco mena cũ cabautiza* ãnatõpũ jãã jũgo tuacõãwĩ Jesús. ⁴¹Bairo to jãã catuaro, capããrã majũ camasã jãã ĩñarã etawã. Bairo etari, na puame atore bairo ãmeo ĩbusuwã:

—Cariape majũ ĩñupĩ Juan Jesús cũ cabairijere, Dios cũ camasĩrĩjẽ mena caroare átijẽno ĩnoetimicũã. ãni, Jesús cũ cabaiee nipetirijere cariapea ĩ quetibũjũyupi Juan —ãmeo ĩbusuwã na majũ.

⁴²Tipãure capããrã majũpua camasã Jesure cũ tũgousa jũgowã.

Muerte de Lázaro

11 ¹Jĩcãũ ãñupĩ riayewai Lázaro cawãmecũcũ. Cũ puame Betania cawãmecuti macã macããcũ ãmi. Ti macãpũ macããcõ María, apeo cũ yao Marta cãã ãmo. ²Mai, cõ, María, Lázaro yao puame marĩ Quetiupau Jesure cajutiñurijẽ mena cũ rũporire capiopeorico ãmo. Bairo piopeori bero, cõ poañãpõ mena cũ rũporire capaareboporico ãmo. ³Bairi Lázaro yarã rõmirĩ puame atore bairo qũĩ quetijoyupa Jesure:

—Jãã Quetiupau, mu bapa Lázaro riãjãñuñami —ĩ joyupa Jesure.

⁴Bairo cũ na caĩquetijoatãjere tũgori, Jesús puame atore bairo jãã iwĩ:

—Atie Lázaro cũ cariape cutiãnie cũ riyasimajũcoao joroque caãtipee mee niña. Dios cũ catutuarije camasãrẽ yu caãti iñopee roque nigaro. Tunu bairoa yu, Dios macũ yu caãtitutuãnie cããrẽ na ĩñao joroque yu átigu, Lázaro cũ cariarije jũgori —jãã iwĩ Jesús.

⁵Mai, Jesús puame Martare, Mariãre, bairi Lázaro cããrẽ camai majũ ãmi.

⁶Bairo Lázaro cū cariarijere tūgomicūā, tunu puga rūmu cārō tipaure jāā jūgotuacōāwī mai. ⁷Cabero atore bairo jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē:

—Jito tunu Judea yepapū.

⁸Bairo cū caīrō, jāā cū cabuerā puame atore bairo cū jāā īwū:

—Jāārē cabuei, yoápériya ti yepa macāāna murē ūtā rupaa mena na cawēpajībujioata rūmu. Bairo to macāāna murē na caátaje caānimitacūārē, ūmu ágayati ti yepapū tunu?

⁹Bairo jāā caīrō, Jesús puame jāā īwī:

—Merē marī masiña: Jicā ūmureco, puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacā hora majū cūgonucūña. Bairo ūmurecore marī caāñesēāta, pugataricaro mano caroaro marī āñesēācōāña, muipū ūmureco macāācū cū cabusuro jūgori. ¹⁰Bairāpua, ñamirē marī caāñesēāta, pugatarique nibujioro muipū ūmureco macāācū cū cabusuwoeto jūgori.

¹¹Bairo jāā ī quetibujū yaparo, atore bairo jāā ĩnemowī tunu:

—Marī bapa Lázaro puame cānii baiimi. Bairo cū cacānimitacūārē, cū wācōū águ yu átiya.

¹²Bairo cū caīrō tūgorā, jāā cū cabuerā puame bairo cū jāā īwū:

—Jāā Quetiupau, ūcacānirē bairo cū cabaiata, cū cacatinemopee āno to baicuti?

¹³Mai, Jesús puame Lázaro cū cabaiyasicoatiere ĩgu, tore bairo jāā ĩmiwī. Bairo cū caīmiatacūārē, jāā cū cabuerā puame, “‘Catirā marī cawugoa cānirījē mena cānii baiimi Lázaro,’ marī ĩgu ĩcūmi Jesús,” jāā ĩ tūgoñacōāwū.

¹⁴Bairo jāā catūgomasiētōī, Jesús puame atore bairo cariape jāā ĩ quetibujuwī:

—“Lázaro merē riacoayami,” ĩgu ñiña. ¹⁵Bairi Lázaro tūpū yu

caāmeriataje mena yu tūgoña ūseaniña. Mujāā puame tore bairo áti ĩñoricārōpū mujāā tūgousanucūña. Bairi Lázaro cariaatacū tūpū marī ĩñaráróa —jāā īwī Jesús.

¹⁶Bairo Jesús, jāā cū caīrō tūgo, Tomás, apeyera Gemelo na caī wāmetinucūū puame atore bairo jāā īwī:

—Jito, marī cūā cū mena marī cariyasiro ñurō.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷Bairo topū etarā, jāā wiroñawū: Merē Lázaro ānacūrē baparcānacā rūmu netōñupā cū rupauri ānajērē ūtā opepū na cacūrocaatato bero yua. ¹⁸Mai, Betania puame Jerusalén macā tuaca itia kilómetro* cārō majū etaricaro āmu. ¹⁹Capāārāpua judío majā mena macāāna Martare, bairo Maríajāārē na ĩñarásúpa, na yau cū cariaro jūgori na tūgoña yapapuaeticōāto ĩrā. ²⁰Bairo Jesús ti macāpū cū caetaatō tūgori, Marta puame jāā bocáo asúpo. Cō yao María puame wiipua tuacōāñupō. ²¹Bairo Marta puame jāā bocári, atore bairo qūiwō Jesure:

—Yu Quetiupau, jāātu mu caāmata, yu yau baiyasietibujioatacumi.

²²Baiopua, yu masiña: Nipetirije mu cajēnirījērē mu jogumi Dios. Āmepū cūārē mu cajēnirōrē bairo átimasīñami Dios —qūiwō Jesure.

²³Bairo cō caīrō, Jesús puame cō īwī: —Mu yau catitunucoagumi tunu —cō īwī Jesús.

²⁴Bairo Jesús cō cū caīrō, Marta puame atore bairo qūiwō tunu:

—Yu masiña merē tiere. Nipetiro cariararā nemo na cacatitunurī rūmu, catusarī rūmu cacānopū cū cūā catitunugumi —qūiwō Jesure.

²⁵Bairo cō caīrō tūgo, Jesús puame bairo cō īwī Martare tunu:

—Yua, yu añiña cariyasiricarārē cacatijūgou. Bairi nipetiro yure catūgousarā ati yepapure cariacoana nimirācūā, caticōā ninucūgarāma.
²⁶Tocānacāūpua mai, cacatiāna, yure catūgousarā cariacoana nimirācūā, caticōā nigarāma. ¿Cariape mu tūgoyati atore bairo mu yu caīquetibujurijere? — cō iwī Jesús Martare.

²⁷Bairo Jesús cō cū caīrō tūgo, Marta puame atore bairo qūi yuwō:
 —Yu Quetiupau, murē cariape majū yu tūgousaya. Mua, mu añiña Mesías,* Dios macū. Dios cū cajou majū mu añiña. Mua, ati yepapu caatīpau na caīwoatujūgoyeticūricū majū mu añiña —qūiwō Marta Jesure.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸Atore bairo Jesure qūi busu yaparori bero yua, cō baio Marfare cō piijori yasioroaca cō ī quetibujuyupo:
 —Marīrē cabuei atoa niñami. Bairi murē yu piijorotiami.

²⁹Bairo Marta cō caīrō tūgo, jicoquei wāmūncā Jesure qūiñao atīcoasupo. ³⁰Mai, Jesús puame macā tūnipu jāā jūgoānicōāwī. Ti macāpūre jāā jāāetaepu mai. Marta jāārē cō cabocāetatapūpua jāā ānicōāwū.
³¹Bairo Marta cō cō caīrō, tāmuri wāmūncārī na wiire witi atīcoasupo María, Jesutu acó. Bairo tāmuri cō cawitiáto iñarā, judío majā cō ya wiipu cōjāārē na tūgoña yapapuaeticōāto irā, caññarātana puame cō usacoásuparā. “María cō yau masā opepu otio acó baiomo,” ī tūgoñarī cō usacoásuparā.

³²Bairo María atī, Jesús cū caānopu etari, Jesús rupori tūpu cō rupopaturi mena etanumuo etawō. Bairo etari, María qūiwō Jesure:
 —Yu Quetiupau, jāātu mu caāmata, yu yau baiyasietibujioatacumi.

³³Bairo María, judío majā cō mena caatīfatana cūā na caotiro iñarī, Jesús puame cū yeripu butiuro na tūgoñamairī yapapuañāuwī. ³⁴Bairo tūgoña yapapuari, bairo na ī jēniñawī:
 —¿Noopu Lázaro rupauri ānajērē mujāā rocarī?

Bairo qūiwā na puame:
 —Jāā Quetiupau, marī iñāátó ti masā opepu.

³⁵Bairo na caīrō, Jesús puame butiuro otiwī. ³⁶Bairo Jesús butiuro cū caotiro iñarā, judío majā puame bairo na majū āmeo iwā:

—Iñañijate. ¡Nocārō butiuro majū cū cū maimiñuparī Lázaro ānacūrē Jesús!

³⁷Bairo na caīrō, judío majā mena macāāna jīcāārā na majū bairo āmeo iwā:

—Āni Jesús, cacaapee iñāetacu cūārē cacatiocōārīcū nimicūā, ¿dopēi jīcā wāme ūno Lázaro ānacūrē cū juátinemo masētēibujioyupari? —āmeo iwā jīcāārā judío majā.

Resurrección de Lázaro

³⁸Tunu Jesús puame bairo na caāmeo itoye, cū yeripu butiuro tūgoñarī, Lázaro ānacū masā opetuacapu ámī. Mai, Lázaro ānacū masā ope puame ūtā opepu āmu. Bairi tunu ūtā tii mena ti ope biaricaro cūgouu.

³⁹Bairo iwī yua Jesús puame:
 —Masā ope ūtā tii biaricatiire newoya.

Bairo Jesús cū caīrō tūgo, Marta, Lázaro cabaiyasiatacū ānacū yao puame atore bairo qūiwō Jesure:
 —Yu Quetiupau, merē bapariñacā rūmu majū netōcoaya. Toreto, merē roro majū ūnijusucoato.

⁴⁰Bairo cūrē cō caīrō tūgo, Jesús puame atore bairo cō iwī Martare:
 —Merē mu yu quetibujupau:
 “Cariape yu mu catūgousaata, Dios

caroa camasārē cū caáti ñnorĩjērē miñago,” mu ñiapū —cō iwĩ.

⁴¹Bairo Jesús Martare cō cū caĩ yaparoro, Lázaro ñnacū masa ope ũtā tii biaricatiire pāwocōāwā yua. Bairo na capāworo ñnarĩ, Jesús pñame umurecōopu ñnamugōjori, atore bairo Diopure qũ jēniwĩ:

—Caacu, yu mena mu ñujāñuña.

Tocānacāni yu cajēnirō yu mu tūgocōāña. ⁴²Yu masiña merē: tocānacāni yu mu tūgonucūña. Bairo tunu ānoa camasā caāna jūgori bairo ñiña: “Cariapea ānia ñiñami Dios cū cajou majū,” na íáto ĩ, bairo mu ñiña — qũiwĩ Jesús cū Pacu Diopure.

⁴³Bairo Diopure qũ jēni yaparori bero, Jesús pñame busurique tutuaro mena atore bairo iwĩ:

—iLázaro, witasá topure!

⁴⁴Bairo Jesús cū caĩrō, cariyasiricu pñame ti masā opepñre witicoamĩ. Cū wāmorĩ cū rupori cūā juti mena na caduruaricu witiámĩ. Tunu bairoa cū rupoa cūārē juti asero mena paumaricũ witiámĩ. Bairo cū cawitiató, Jesús, bairo na iwĩ:

—Cū ōwāña, cū caāmasiparore bairo ĩrā —na iwĩ Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵Bairo Jesús cū caátiere ñnarĩ, capāārā judío majā Maríajāārē cabapacutirátana, Jesús cū caáti ñnoatajere cañnaatana cū tūgousajūgowā.

⁴⁶Bairo na catūgousamiatacūārē, aperā jīcāārā pñame fariseo* majārē na ñnarásupa. Bairo na ñnarátĩ yua, nipetirije Jesús cū caátijatajere na quetibujuyupa. ⁴⁷Bairo na caĩquetibujurijere tūgori, fariseo majā sacerdote* majā quetiuparā cūā nipetirā neñañuparā Junta Suprema* na caĩrōpū. Topu neñarĩ, atore bairo ĩñuparā:

—¿Dope bairo cū mena marĩ ánaati? Cū, caūmu capee majū caroa áti ñnorĩquērē na áti ñnou átiyami camasārē. ⁴⁸Cūrē, bairoa marĩ caátiroticōāmata, capāārā camasā cū jetore cū tūgopaje usagarāma. Bairo tunu Roma* macāāna carotirā marĩ tūpu atĩri, marĩ ñubuerica wii templo* wiire átiyasio rocacōāgarāma. Tunu bairoa marĩ nipetiro ati yepa caāna cūārē marĩ pajīāre peyocoagarāma — āmeo ĩ busuyuparā na caneñarōpu.

⁴⁹Mai, na mena macācū jīcāu Caifás cawāmecucu ti cūmarē sacerdote majā quetiupau caācū pñame bairo na ĩñupū:

—Mujāā, catūgoñarĩquē mána majū mujāā āniña. ⁵⁰Bairoa tunu mujāā atore bairo mujāā ĩ tūgoñaētīñati: “Nipetiro marĩ camasārē aperā na capajā repeyoparo ũnorēā, jīcāū caūmu jeto cū cariaro roque ñubujioro,” ĩmujāā ĩ tūgoñaetimajūcōāñati?

⁵¹Mai, Caifás pñame atore bairo cū caĩyaparoata, cū majūā cū catūgoñarō mee bairo ĩñupū. Ti cūmarē sacerdote majā quetiupau cū caānoi, Dios pñame, “Bairo ĩña,” ĩriquērē cū catūgoñarĩquē joro jūgori bairo ĩñupū. Jesús, judío majā na carorije wapare netōgu, ti yepa macāānarē na cū caribojapeere ĩgu, bairo ĩñupū. ⁵²Bairi tunu Jesús judío majā na carorije wapa jeto meerē cū canetōbojapeere bairo ĩñupū. Nipetiro aperā ati yepa macāāna caábataricarā Dios yarā cū pūnaa caāniparā cūārē na cū canetōpeere ĩgu ĩñupū Caifás sacerdote majā quetiupau. ⁵³Bairo Junta Suprema na caĩrōpu na caneñabusuri rūmua, Jesure cū na capajīrocapeere āmeo busupēni weyocōñuparā fariseo majā bairi sacerdote majā quetiuparā mena.

⁵⁴Bairi yua, Jesús pñame cū na capajīāgarijere masĩrĩ, baujaro

judío majã quetiuparã na caãnopure ãniñesãemi yua. Bairi Jesús Judea yepa caãnimiatacu jãã cū cabuerã mena jicãpau desierto* tuaca macã, Efraín cawãmecuti macãpu jãã jũgoetawĩ. Bairo ti macãpu jãã cū cabuerã mena etari, ti macãpu jãã jũgoãnicõawĩ Jesús.

⁵⁵Bairo Jesús ti macãpu jãã cū cajũgoãno, merẽ petoaca rusawu judío majã bose rũmu Pascua* caetaparo. Bairo ti rũmu caetaparo jũgoye nipetiro judío majã Jerusalén macãpu jeto ámá. Caroarã nigarã Dios cū caĩñajoro, na caãtinucũrõrẽ bairo átigarã ásuparã. ⁵⁶Bairo bairã, judío majã quetiuparã puame Jesure cū macã ñesẽãñuparã, cū ñerĩ cū preso jogarã. Bairo cū macã ñesẽãrĩ, tocãnacãũpurea templo wiipu na jëniñamacã ñesẽãñuparã. Atore bairo ññuparã:

—¿Dope mujãã ĩ tũgoñañati? ¿Jesús cūã ati bose rũmurẽ cū etaupati, o cū etaecuati ato? —na ĩ jëniñañuparã.

⁵⁷Mai, judío majã aperã sacerdotë majã quetiuparã cūã ni jicãũ ũcũ Jesure cū caetarije quetire cū catũgoata, “Jicoquei cariape cū quetibũjuáto,” ĩ roti cũñuparã, bairo na caĩquetibũjuro Jesure cū ñe masĩgarã yua.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 ¹Jicã wãmo peti jicã pëñirõ cãnacã rũmu Pascua* bose rũmu caetaparo jũgoye, Jesús Betania macãpu jãã jũgoámĩ. Ti macãpu cariyasiricure cū cacatoricũ Lázaro tupu jãã jũgoámĩ. ²Topu, cū cacatoricũ Lázarojãã ya wiipu jãã jũgo ugarique ugawã, Jesure butiuro qũĩroarã. Mai, Marta puame jããrẽ

ugarique batoõ ámo. Lázaro puamea jãã menarẽ mesapu ugarui ámi. ³Bairo jãã caugaruuro, María puame nardo* caroa cajutiñurijẽ cawapa pacarije paioo trescientos gramos majũrẽ jeamõ. Bairo jeatĩri, Jesús ruporire piopeowõ. Bairo áti yaparo, cõ poañapõ mena pare bopowõ. Bairo cõ caáto, nipetiro ti wii pupeapu jutiñu bijapeticoapu yua. ⁴Bairo Jesure cõ caátiere ñña, Judas Iscariote, jãã mena macããcũ, Jesure cabero cabusũjãbuitirocapau puame bairo ĩwĩ:

⁵—¿Dopẽĩõ tie cawapa pacarijere trescientos denario* moneda tiiri majũ nuniwapatari, cabopacarãrẽ na cõ juápeyupari? —ĩwĩ Judas jãã mena macããcũ puame.

⁶Mai, Judas puame cabopacarãrẽ caĩñamai ũcũ meena, tore bairo ĩ busuwĩ. Cajeruti jeyanucũrĩ majõcu ãñirĩ bairo ĩwĩ. Mai, cū, Judas puame jãã yaye dinero cajãñarĩ poare caĩñaricãũgõbojau ãmi. Bairo caácu nimicũã, ti poa macããjërẽ jericawori cū majũ cū caborijere cawapatinucũũ ãñirĩ, tore bairo ĩwĩ. ⁷Bairo Judas cū caĩrõ, Jesús puame qũĩwĩ:

—Patowãcõrõ cõ ĩ busupajũgoeticõãña. Atio carõmio puame yu rupaui caãnipeere caroaro átijũgoyeticũõ átiyamo tie cajutiñurijẽ mena. ⁸Cabopacarã roquere tocãnacãnia na mujãã ññacõã ninucũgarã, mujãã watoa na caãno. Yu puame roque tocãnacãnia mujãã mena yu ãmerĩgu —qũĩwĩ Jesús Judare yua.

Conspiración contra Lázaro

⁹Capããrã judío majã mena macããna masĩñupã Betania macãpu Jesús jãã cū cajũgoãnierẽ. Torena, butiuro Jesure caĩñagarã ãñirĩ, ti macãpu jãã ññarã etawã. Bairi Jesús jeto meerẽ caĩñagarã ãñirĩ etawã. Lázaro

cariayasiricu ānacūrē Jesús cū cacatoricu cūārē īñagarā, topu etawā. ¹⁰⁻¹¹Mai, sacerdote* majā quetiuparā puame, “Cū, cariaricure Jesús cū cacatio īñorīquērē caññarīcārā ānirī capāārā judío majā marīrē ricawatiri, Jesús puamerē cū tūgousarā átiyama,” āmeo īñuparā. Bairo īrī yua, Lázaro cūārē cū pajīā rocacōāguyuparā.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹²Mai, ti watoa caño, capāārā camasā Jerusalēpu ásúpa, Pascua bose rūmu netōrána. Bairo ti rūmu busuri rūmu caño merē masīñupā Jesús ti macārē cū caetapeere. ¹³Bairo cū caetapeere camasīrā ānirī yua, peepū ūnie carupaño querire pajure jeri, Jesure cū bocáwā. Bairo cū bocárána, atore bairo ī basa awajabusu useanipeowā:

—iNocārō to ñumajücōāñati! iNocārō cañuu majūrē Dios cū catutuarije mena marī cū cajoure cū marī basapeoto! iNocarō cañuu Israel macāāna Quetiupau Rey majūrē cū marī basapeoto!

¹⁴Jesús puame burrore* bocāetari cū buipū pesari ámī Jerusalēpu. Mai, Dios ya tutipū cūārē torea bairo cū cabaipeere ī quetibujuyupa:

¹⁵“Tūgoña uwieticōāña mujāā Sión* macā macāāna. Īñañijate.

Mujāā Quetiupau Rey burro buipū pesari atíyami,” ī quetibujū woatuyupa Dios ya tutipū.

¹⁶Mai, caññijūgoro jāā, cū cabuerā, jāā tūgomasīpū tore bairo ī quetibujuriquere. Cabero, Jesús riari bero umñecóopu cū cawāñátó beropu roque, nipetirije Jesús cū cabaipeere na cawoatujūgoyetiriquere jāā masīwū. “Jesús cū cabaipeere ī quetibujurā bairo ī woatuyupa,” jāā ī tūgoñamasīwū.

¹⁷Mai, Jesús Lázarore masā operu caācūrē cū cacatorio caññarīcārā puame tie nipetiro na caññarīquērē na quetibujū netōrā āma camasārē.

¹⁸Bairo nipetiro camasā Jesure cū bócarásúpa. Jesús, ti wāme catorique caroare cū caāti īñorīquērē na caquetibujuro jūgori cū bócarásúpa.

¹⁹Aperā fariseo* majā puame atore bairo āmeo īñuparā:

—Merē mujāā masīña: Tore bairo na caññijērē marī caēñotaeticōāta, dope marī áti masīētigarā. Īñañijate. iNipetiro camasā cū jetore tūgousarā átiyama! —āmeo īñuparā fariseo majā.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰Jerusalēpu cabose rūmu netōrātana mena macāāna cūā āñupā jīcāārā griego* majā. Bairo na cūā ti bose rūmu caño Diore cañroaratána āñupā. ²¹Bairo na puame Jesure caññagarā ānirī, Felipe tūpu etawā. Mai, Felipe puame Galilea yepa jīcā macā Betsaida macāācū āmi. Bairo na puame butiro atore bairo Felipe quīwā:

—Jesure butiro cū jāā īñagaya.

²²Bairo cū na cañrō tūgo, Felipe, Andrés puamerē cū quetibujūámī. Bairo na pugarāpu Jesure cū quetibujura etawā. ²³Bairo cū na cañquetibujuro tūgo, Jesús puame atore bairo jāā iwī:

—Merē petoaca cōñacoatíya yu, Camasā Jūgocure yu na capajīarocaró bero caññimiatacūārē yu cacatitunu wāñuápáro umñecóo buipū nocārō caroaro cañnopu. ²⁴Cariape majū mujāā yu quetibujuya: Trigo* apea ūnorē ñerī pupeapu marī caotero bero, tie oterique boaweri caputieticōāta, bairica majū rīca jomasīētigaró. Bairopua, ñerī pupeapu marī caotero bero, tie oterique boaweri caputiata roquere, caroa capee majū

ricacutinucūña. ²⁵ Bairi tunu Diore caboena añirí, ati yepa macāājē jetore butioro mujāā caugaripea ññacōāninucūata, cayasiparārē bairo mujāā tuagarā. Bairi ati yepa macāājē carorijere mujāā caboeticōāta roque, Dios mena caānicōāninucūparā mujāā ānigarā. ²⁶ Bairi noo caborā yu caquetibujurijere catūgousagarā na tūgopaje usaáto yu yayere, yu paabojari majārē bairo na caānigaata. Tore bairo na caápata, na cūa yu caānopure ānigarāma. Bairi yu caquetibujurore bairo tūgousari caroaro caáticōānarē yu Pacu Dios puame na ññamairí caroare na jogumi —jāā ī quetibujuwí Jesús.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Bairo jāā ī quetibuju yaparo, bairo jāā īwí Jesús: “iÁmea butioro majū yu yeripu yu tūgoña yapapuaya! ¿Bairi, nopē bairo Diore cū ñi jēnicuti? ‘Caacu popiye yu baio joroque cabaípee to baieticōāto,’ cū ñi jēnietigu. Bairo Diore cū ñi jēnietigu, itorecuna popiye yu catāmuorijē jūgori ati yepa macāāna na carorije wapare netōū acú yu apá!” jāā īwí Jesús.

²⁸ Ī yaparo, atore bairo qūī jēniwí Diopure: “Caacu, āmerē mu catutuarije puamerē camasārē na ññoña,” qūī jēniwí Jesús.

Bairo cū caijēnirō, umurecōopu atore bairo ī busuocajowu: “Merē yu catutuarije caroa áti ññoriquēre camasārē na yu áti ññonucūña. Bairi tunu yu catutuarije caroa mena camasārē na yu áti ññonemogu tunu,” ī busuocajowu jōbuipu.

²⁹ Camasā, cūtu catūgoāna puame bairo caībusuocajorijere tūgori, bairo īwā:

—Bupore bairo ocajoapu.

Aperā camasā jīcāārā bairo īwā:

—Diotu macāācū ángel* Jesús mena busuroyaami —īwā.

³⁰ Bairo na caīrō tūgo, Jesús puame bairo na īwí:

—Yu yaye macāājē rotie meerē bairo ī busuami Dios. Mujāā yaye macāājē rotie majū roquere bairo ī busuami. ³¹ Bairi tunu merē āmea ñña Dios ati yepa macāāna nipetiro camasārē cū cañabeseri rūmu. Bairi wātí ati yepa quetiupau cūārē āmea Dios cū rocacōāgumi yua. ³² Bairi tunu yucupāipu yu rapuaturi yu na canemugōnucōrō jūgori, ati yepa macāāna capāārā na carorije wapare netōrī, yu yarā jeto na ānio joroque na yu átigu —jāā ī quetibujuwí Jesús.

³³ Bairo Jesús cū caīrījērē cū tūgomasiata, bairo yucupāipu cū na capapuro cū cariápeere quetibujugu ĩmiwí. ³⁴ Camasā puame bairo cū caīquetibujurijere tūgorā, atore bairo qūīwā Jesure:

—Dios ya tutipu na cawoaturiquere camasā jāā na caquetibujuro atore bairo jeto jāā tūgonucūña: Mesías* Dios cū cajou tocānacā rūmu cacaticōāninucūū nigumi. ¿Nopē mu puame, “Dios cū cajou Camasā Jūgocu puame yucupāipu yu na capapuarocarō yu riacoagu,” miñati? ¿Bairi ni puame cū ānicuti cū, camasā Jūgocure bairo caācū? —qūī jēniñawā camasā Jesure.

³⁵ Bairo camasā cū na caīrō tūgo, Jesús puame atore bairo na īwí:

—Mujāā mena mai ati yepapu ācū, yua, yu āñña ati yepa macāāna canaitārōpu caānarē bairo caānarē cajññawooure bairo caácu majū. Baipua, yoaro majū mujāā mena yu āmerigu. Bairi mujāā mena yu caāno mai, yu caquetibujurijere caroaro yu tūgousaya, roro jāā tāmure, ĩrā. Bairi merē mujāā masñña: Camasā ñmai

canaitīārōpũ jīñawoena áná, “Cariape jáá áná,” í masiētīñama. ³⁶Bairi yũ, cajīñawoũre bairo caācũ, mujjáá mena mai yũ caāno īñarĩ, caroaro majũ yũ tũgousaya. Canaitīārōpũ caānarē bairo mujjáá caāmerīparore bairo írā, caroaro cariape yũ caquetibũjuriere yũ tũgousaya —na íwĩ Jesús camasārē.

Bairo na í quetibũju yaparo, aperopũ na rutıweyocoámı Jesús yua.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷Bairo Jesús pũame nocārō caroa Dios yaye áti īñorıqũērē na cañnarō, na cũ caáti īnomıatacũārē, judıo majã pũame, “Cariape caroare marĩ áti īñou átiyami,” qũı tũgousaema Jesure.

³⁸Bairi profeta* Isaías ānacũ Dios ya tutıpũ cũ cawoaquetibũjucũrıcārōrē bairo bai etawũ yua. Mai, profeta Isaías ānacũ pũame Dios ya tutıpũ atore bairo í woatujũgoyeticũñupı:

“Dios, jáá Quetiupau, jáá caquetibũjuriere, noa ũna tiere tũgousaetiayama.

Bairi tunu mũ yaye caroa áti īñorıqũērē īñamajucōāmırıcũã, cariape jáá tũgousaetiayama,” í woatuyupi.

³⁹Bairi camasã profeta Isaías ānacũ cũ caıwoaquetibũjurıcarore bairo Jesús cũ caquetibũjuriere cũ tũgousagaema. Tunu profeta Isaías ānacũ apearũpũ cũārē atore bairo í woatu quetibũjucũñañupı:

⁴⁰“Cacaapee cũgorã nimirãcũã, di rũmũ ũno caroa Dios cũ caáti īñorıjērē na īñamasıētıō joroque na átıgumi.

Atı poa macãana na yerıpũ catũgoñamasıgaetoi, cacaapee cũgorã nimirãcũã, cũ caátiere na īñamasıētıō joroque na átıgumi.

Tunu bairo caãmoo cũgorã nimirãcũã, cũ yaye quetire na tũgomasiētıō joroque na átıgumi. Na yerıpũre tũgoñamasıētıñama na cũ caquetibũjugamırıjērē. Bairi, ‘Jãá mũ netōwã,’ ĩētınucũñama Diore,” í quetibũjuyupi Isaías ānacũ.

⁴¹Mai, Isaías ānacũ pũame tore bairo cũ caıwoaturıjere merē īñañupı Dios cũ catutuarıje mena atı yeparũ Jesús cũ cabaıpeere. Bairo Jesús cũ cabaıpeere cañnarıcũ ānırıı tore bairo quetibũjuyupi.

⁴²Bairo Jesure cũ na catũgousaetımıatacũārē, capãārãpũa judıo majã mena macãana cũ caquetibũjuriere tũgousawã. Bairi tunu jıccãrã judıo majã quetiuparã caānimajırã cũ Jesús cũ caquetibũjuriere cũ tũgousawã. Bairo Jesure cũ tũgousamırıcũã, fariseo majãrē uwırı, baujaro, “Jesure catũgousarã jáá āniña,” ĩẽma. “Bairo marĩ caıata, sinagoga* ñubuerıca wıırıpũ marĩ caāno fariseo majã marĩ acuwıyorema,” írã, baujaro Jesure cũ na catũgousarıjere bai ĩñogaema. ⁴³Mai, na pũame Dios butıoro na cũ caññajesopee ũnorẽã, butıoro camasã pũame narē na caıroaro bowã. Bairi Jesús pũamerē baujaro tũgousagaema.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴Bairo jáá í quetibũju yaparo, Jesús pũame busırıque tutuaro mena atore bairo ĩwı: “Nı jıccã ũcũ yũ caquetibũjuriere catũgousau pũame, yũ jeto merē tũgousau átiyami. Yũre cajorıcũ yũ Pacũ Dios cũārē cũ tũgousau átiyami. ⁴⁵Bairi tunu nı jıccã ũcũ yũre caññanucũbugou yũ jeto meerē ĩñanucũbugou átiyami. Bairi yũre cajorıcũ yũ Pacũ Dios

cūārē caññanucūbugoure bairo ácu baiyami. ⁴⁶Yua, yu añña camasārē canaitiārōpu cañnarē cajññawoure bairo caátiatácu ati yeparure. Bairi yu caquetibujurijere catūgousarā puame canaitiārōpu cañnarē bairo roro átiāmerigarāma. ⁴⁷Bairi yu caquetibujurijere tūgocōāmīracūā, yu caquetibujurore bairo caāperārē popiye na baio joroque na átiacú mee yu apú. Bairi tunu ati yepa macāāna camasārē yu majūā na átirei acú mee yu baiwu. Na carorije wapa roquere ati yepa macāāna camasārē na netōū ácu yu baiwu. ⁴⁸Bairo yure boetiri, yu caquetibujurijere catūgousagaenarē carepau merē nicōññami. Bairi atie mujāā yu caquetibujurijere na catūgousagaetie wapa jūgori popiye na baio joroque na átigumi camasārē Dios, cū caññabeseri rūmū catūsari rūmū caāno yua. ⁴⁹Yu puame yu majūā yu catūgoñarījē mena mee busuri mujāā yu quetibujunucūña. Yu Pacu Dios yure ati yeparu cajoricu puame roque yu caīpeere, yu caátipee cūārē yu átiroticūwī. ⁵⁰Bairi yu masiña baiyua yu Pacu Dios yu cū caátiroticūriqūērē: Camasā yeri capetietiere na cacūgomasīparore bairo ī, tore bairo yu quetibuju rotijowī. Bairi yu caīrījē puame yu majūā yu caīrījē mee niña. Yu Pacu cū caīquetibujurotījoricarore bairo jeto roque carīape ñi quetibujunucūña,” jāā ī quetibujuwī Jesús.

Jesús lava los pies de sus discípulos

13 ¹Judío majā bose rūmū Pascua* caetaparo, jīcā rūmua rusawu merē. Cū pacu cū cacūricā rūmū caetaro, jāārē pitiri cū pacu Dios tupa átī cū caāniápere masīcōāwī merē Jesús. Bairi ati yepa macāāna marī cū yarārē marī maimajūcōāwī Jesús.

Bairo jeto marī maicōā ninucūgumi tocānacā rūmua.

²⁻⁴Bairi merē Judas, Simón Iscariote macūrē cū yeripu wātī cū jācōā bauwī, Jesure cū cabusujābuitirocamasīparore bairo ī. Bairi Jesús puame masīcōāwī, Dios cū carotijoricu añiri. Tunu bairoa Dios tupa cū catunuápée cūārē masīcōāwī Jesús. Bairi cū pacu Dios puame nipetirije rotimasīriqūērē cū joyupi Jesure. Bairi jāā jīcārō mesapu caugaruimiatacu, Jesús puame wāmūnucāwī. Bairo wāmūnucārī, cū jutiro cabui macāātōrē tuwe cūcōāwī. Bairo áti yaparo, juti aserore neátiri, tore cū isitawēpu nejiyatuwī Jesús. ⁵Bairo áti yaparo, ocore jotu bapapu waapiojāwī. Bairo átiri, jāā, cū cabuera rūporire cosejūgowī Jesús. Bairo cose yaparori bero, jutii asero cū isitawēpu cū capajūātuatato mena jāā rūporire parebopowī Jesús.

⁶Simón Pedro puame cū rūporire Jesús cū, cū cacosegaro, bairo qūiwī: —Yu Quetiupau, ¿yu cūārē yu rūporire mu coseiáti?

⁷Bairo Simón Pedro cū caīrō tūgo, Jesús puame bairo qūiwī:

—Āmeacā bairo mu yu caátigarijere mu tūgoña masīētīña mai. Caberopu tiere mu tūgoña masīgu yua —qūiwī.

⁸Pedro puame bairo Jesús cū caīrō tūgo, bairo qūiwī:

—iYua, yu rūporire mu yu cose rotietimajūcōāgu!

Bairo cū caīrō, Jesús puame bairo qūiwī Pedre:

—Bairo mu yu cacoseeticōāta, mua, yu yarā mena macāācūrē bairo mu āmerīgu.

⁹Jesús bairo cū caīrō tūgo, bairo qūiwī Simón Pedro puame:

—Yu Quetiupau, toroque yu rūpori jetore coseeticōāña. iBairi yu wāmōrī, yu rūpoa cūārē yu cosepeyocōāña yua! —qūiwī Pedro Jesure.

¹⁰Bairo cū caĩmiatacūārē, Jesús puame bairo quĩnemowĩ tunu:

—Āmeacā merē caroaro caugueri usacosere yaparootana marĩ caãmata, nairōācā usanemoa maninucūña, merē caroaro nipetiro rupau caugueri mána ānirĩ. Bairi marĩ rupori jetore marĩ cacosenemopee ñña. Bairāpua, carorije cawapa mána, caugueri mánarē bairo caña mujāā āniña. Bairo cabairā nimirācūā, bairāpua nipetiro tocānacāpua bairo mujāā āmerĩña —quĩwĩ.

¹¹Mai, “Bairāpua, nipetiro tocānacāpua caugueri mánarē bairo mee mujāā āniña,” jāā cū caĩata, cūrē cabusujābuitirocapaure cū masĩrĩ, bairo jāā ĩwĩ Jesús.

¹²Bairo jāā, cū cabuerā ruporire cose yaparo, cabuimacāātō jutiro cū cawecūatatore nejāñawĩ tunu Jesús. Bairo áti yaparo, mesapu ruiwĩ jāā mena. Bairo etanumurĩ bero, atore bairo jāā ĩ jēniñawĩ Jesús:

—¿Mujāā masĩñati dope ĩgu mujāā ruporire yu coseupari? ¹³Mujāā puame yure, jāārē Cabuei, jāā Quetiupau, yu mujāā ĩ piinucūña. Bairo yure ĩ piirā, cariapea ĩrā yu mujāā ĩnucūña. Cūā yu āniña baipua. ¹⁴Bairi yu puame jāārē Cabuei, jāā Quetiupau, mujāā caĩpiinucūñ puame, mujāā ruporire yu cose yaparoya merē. Bairi mujāā cūā torea bairo mujāā majū mujāā ruporire caāmeo coseparā mujāā āniña tocānacāpua. ¹⁵Bairi mujāārē ati wāmerē mujāā yu áti ĩñoña, mujāā cūā torea bairo mujāā caāmeo átinucūparore bairo ĩ yua. ¹⁶Cariape mujāā ñi quetibujuya: Ni jĩcāñ ũcū cū quetiupauñre capaabojari majōcū cū quetiupau netōrō āmerĩñami. Bairoa tunu ni jĩcāñ ũcū cajoecou puame cūrē cajoricu netōrō āmerĩñami.

¹⁷Bairo yu caĩquetibujurijere tūgousari

caroaro mujāā caāti āmata, caroaro useanirĩquē mena mujāā ānimasĩgarā.

¹⁸“Baipua, mujāā nipetirārē, ‘Bairo mujāā baigarā,’ ĩ busu mee mujāā ñiña. Yu puame roque merē yu masĩña yu cabesericarā mujāā caānierē. Bairi Dios ya tutipu na caĩwoatuquetibuju jūgoyeticūrĩcārōrē bairo baigaro. Atope bairo ĩ woatu quetibujuyupa: ‘Yu mena caugarui nimicūā, yure cateei yu wapacu majū tuagumi,’ ĩ woatuyupa. ¹⁹Bairi merē mujāārē cariape mujāā quetibuju weyojūgoyeticūñ ñiña. Bairi mujāā yu caquetibujurore bairo cabairo ĩñarā yua, ‘Dios cū cajoricu majū ñiñami,’ yu mujāā ĩgarā yua. ²⁰Cariape mujāārē ñi quetibujuya: Ni jĩcāñ ũcū yu caquetibujurotĩjoure catūgousau ũcū puame yure catūgousaure bairo ñiñami. Bairi tunu ni jĩcāñ ũcū yu caquetibujurijere catūgousau puame yure cajoricu cūārē catūgousaure bairo ñiñami,” jāā ĩ quetibujuwĩ Jesús, jāā, cū cabuerārē yua.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹Bairo jāā ĩ quetibuju yaparo, Jesús puame butiuro tūgoñarĩquē pairi cariapea jāā quetibujucōawĩ cū cabaipere. Atope bairo jāā ĩwĩ:

—Cariape majū mujāārē ñi quetibujuya: Mujāā mena macāacū jĩcāñ roro yure ĩ busujābuitirocagumi.

²²Bairo Jesús jāā cū caĩrō tūgori, jāā cū cabuerā puame jāā majū tocānacāpua, jāā āmeo ĩña maniapū. “Cūrē ĩ ĩmi Jesús,” jāā ĩ masĩēpū. ²³Mai, yu puame Jesús butiuro cū caĩñamai majū yu āmu. Bairi yu mena Jesús puame cū cabusunemopee āmu, jāā caugaruiñanitoeye mai, cū cabaipere.

²⁴Bairi Pedro puame yure ĩñarĩquē

mena yasioroa yu quetibujy jowí:
 “Noa na caátipeere tore bairo qūīnati,”

qūī jēniñáto í, tore bairo ámi Pedro.

²⁵Bairo cū caátimasīōrījērē īnarí, yu puame cūtu jāñurí etanucārí atore bairo cū nī jēniñawū Jesure:

—Yu Quetiupau, łni majū cū āniñati?

²⁶Jesús puame bairo cū yu caijēniñarō, atore bairo nīwí:

—Pan yosenerí yu canuni puame cū majū nigumi.

Bairo jāā í quetibujy yaparo, Jesús tocārōā yua cū pāārē yosenunijowí Judas Simón Iscariote macūrē. ²⁷Bairo pāārē cū cañerō bero, Judas yeripu wātí merē nicōāñupí. Bairo cū cabairo īña, tocārōā Jesús puame bairo qūīwí yua:

—Bairo mu caátigarijere tāmuriā áticōāña.

²⁸Bairo Jesús cū caīrō, jāā cū cabuerā mesapu caugaruiatana, jīcāñ ūcū puamena, “Bairo Jesús ígu īñami,” jāā í tūgoña masīēpū, tiere tūgorā.

²⁹Mai, Judas puame jāā yaye dinero cajāñarí poare caīñaricāñugōbojari majōcu āmi. Bairi atore bairo jīcāārā jāā mena macāāna í tūgoñacōāwā:

“Bose rūmu macāājē rotie mu wapati ápá,’ qūīgu ĩatacumi, o ‘Apeye ūnie wapatiri cabopacarārē na nunijā,’ ígu ĩatacumi,” jāā í tūgoñacōāwū jāā puame.

³⁰Mai, Judas puame Jesús pāārē cū, cū cayosenunirō beroaca, jicoquei witicoámí merē yua. Bairo cū cawitiátípañ merē ñamipu āmu.

El nuevo mandamiento

³¹Judas cū cawitiatato bero, Jesús puame bairo jāā īwí yua:

—Āmea Dios macū yu cañnierē, yu, Camasā Jūgocu, yu áti īnogu. Bairi Dios puame yu jūgori nocārō cū catutuarije caroare áti īnogumi

camasārē. ³²Yu, Camasā Jūgocu nocārō yu catutuarije yu caáti īñoata, yu Pacu Dios cūā jāā catutuānierē īnogumi. Tāmuriā tore bairo áti īnogumi Dios cū camasīrījērē. ³³Yu yarā, yu pūnaarē bairo caāna yoaro mujāā mena yu tuaetigu ati yeparure. Bairo mujāā yu caawayoro bero, mujāā puame butiuro yu mujāā macāmigarā. Bairi mujāā ñinemoña tunu, judío majārē na yu caiquetibujy atatorea bairo nī quetibujy: Yure mujāā macāmigarā. Bairo yu macāmīracūā, yu caátípañpore caetamasīēna ānirí, yu mujāā bócaetigarā. ³⁴Bairi atie cawāma wāmerē mujāā yu átiroti cūña: Mujāā majū tocānacāñpua mujāā āmeo maicōā ninucūwā. Bairi yu, mujāārē yu camairōrēā bairo mujāā cūā tocānacāñporea āmeo maicōāña. ³⁵Bairi tocānacāñporea mujāā caāmeomairō īñarā, nipetiro camasā mujāārē, “Na roque Jesús cū cabuerā majū niñama,” mujāā í īñagarāma — jāā īwí Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús anuncia que Pedro lo negará
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶Bairo Jesús cū caiquetibujy bero, Simón Pedro atore bairo qūī jēniñawí:

—Yu Quetiupau, łnooru águ, tore bairo mi quetibujyati jāārē?

Jesús puame atore bairo qūī yuwí:

—Mua, noo yu caátópore yu mu usamasīētígu mai. Caberoru roque yu tūpu mu ámasígu.

³⁷Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame atore bairo qūīwí:

—Yu Quetiupau, łdopēī āmerē mai mu yu usamasīētíbujiocuti? íCotericaró mano mu cariparo ūnorēā, yu puame roque yu riamasīña! —qūīwí Pedro Jesure.

³⁸Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwí:

—¿Cariape cotericaró mano yu jūgori mu riagayati? Bairi murē cariapea ñiña: Abocu cū capiiparo jūgoye, itiani majū, “Cū yu masiētīña Jesure,” yu mitogu.

Jesús, el camino al Padre

14 ¹“Yu yarā, tūgoñarīquē paiticōaña. Dios mena tūgoñatutuari yu mena cūārē tūgoñatutuacōaña. ²Yu Pacu cū caño umurecōopure ānapauri capee majū ñiña. Yu Pacu tūpu ānimasīrīquē caāmerīcōāta, ‘Mujāā caānipapaurē mujāā yu qūēnojūgoyetibojau āya,’ mujāā ñitibujioricu. ³Bairi mai, yu puame mujāā caānipapau roto mujāā qūēnobojuau ácu yu baiya. Bairo qūēno yaparori bero roque, mujāārē yu nei atīgu, yu mena mujāā caānimasīparore bairo í. Bairo yu caató, mujāā cūā yu caānipaua mujāā ānigarā. ⁴Merē mujāā etamasīña yu jūgori yu caátīpaurē.”

⁵Bairo jāā cū caīrō tūgo, Tomás puame Jesure bairo qūiwī:

—Jāā Quetiupau, jāā masiētīña. ¿Noopure águ bairo miñati? ¿Dope bairo jāā masīrāati mu caápawāpūre?

⁶Jesús puame bairo cū caīrō, atore bairo qūiwī:

—Yua, yu āniña, maa átawārē bairo caācū. Yua, yu āniña cariape caācu. Caticōānio joroque caācu yu āniña camasārē. Yu jūgori mena jeto mujāā etamasīgarā yu Pacu cū caānopure. ⁷Yure mujāā camasiāta, yu Pacu cūārē cū mujāā masīcōāgarā. Merē āmea yu mujāā masīña. Bairo yure camasīrā ānirī, yu Pacu cū caátīānie cūārē caīñacōānarē bairo mujāā āniña.

⁸Bairo Jesús jāā cū caīrō tūgo, Felipe puame Jesure bairo qūiwī:

—Yu Quetiupau, mu Pacure jāā iñoña. Bairo jāā mu caīñoata, jāārēā tocārōā ñucōaña yua.

⁹Bairo cū caīrō, Jesús puame atore bairo qūiwī:

—iAgo tame Felipe! Nocārō yoaro mujāā mena yu caānimiatacūārē mai, ¿yu mu masiētīrecoayati? Yure caīnanucū, yu Pacu cūārē caīñacōāninucūūrē bairo ācū baiyami merē. ¿Dopēī, ‘Mu Pacure jāā iñoña,’ yu miñati? ¹⁰¿Cariape yu Pacu mena yu caānierē, bairi yu Pacu cūā yu mena cū caānierē mujāā masiētīñati? Bairi atore bairo mujāā yu caīquetibujurije yu majūā yu catūgoñarō mee bairo ñiña. Yu Pacu, yu mena caācū mena roque cū carotiro mena bairo caroaro cū paariquere yu átiāninucūña. ¹¹Mujāā cūā cariape masīña yu Pacu mena yu caānierē. Bairi yu Pacu cūā yu mena cū caānierē masīña. Bairo baiena cūā, jīrīāpura mujāā yu caāti iñonucūrjēre iñarī, mujāā cūā cariapea masīña. ¹²Bairi muna mee mujāārē ñiña: Yu caquetibujurijere cariape catūgousau ānirī yu caátie ūnierē cū cūā átimasīgumi. Yu roque yu Pacu tūpu yu caācoato jūgori, cū puame jīrīā netōjāñurō caroaro majū átimasīgumi. ¹³Bairi yu wāme mena írī nipetirije mujāā cajēnirō, mujāā caīrōrēā bairo mujāā yu átibojagu. “Yu Pacu Dios yu jūgori yu Pacu cū catutuarijere na iñáto na cūā,” í bairo mujāārē yu áti iñogu. ¹⁴Bairi yu wāme mena írī tocānacā wāme mujāā cajēnirō cārō mujāā cajēnirōrēā bairo mujāā yu átibojanucūgu yua —jāā í quetibujuwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵Bairo jāā í quetibuju yaparori bero, bairo jāā í quetibujuwī tunu Jesús: “Yure mujāā camaiata, yu caroticūrjē cūārē torea bairo caroaro mujāā átícōā

ninucúgarā yua. ¹⁶⁻¹⁷Yū p̄ame yū Pac̄p̄re mujāā yū jēnibojagū, apei mujāārē cajūgoānitutuapau, Esp̄ritu Santo cariape majū caācūrē, tocānacāni mujāā mena cū caāninusūparore bairo ī. Ati yepa macāāna roque, cū, Esp̄ritu Santore na yerip̄ cū cūgoetinucūñama. Bairo cū cūgoetiri, cū caátie, cū catutuarije cūārē īñajesotinucūñama. Baiiri mujāā p̄ame roque cū mujāā masījāñuñā, cū p̄ame mujāā mena tocānacāni mujāār̄e cū caāno jūgori. Baiiri tocānacānia mujāā mena, mujāār̄e ānicōā ninucūḡami yua.

¹⁸“Bairua, mujāā yū aweyocoāp̄erigū. Yū atīgu tunu, mujāā mena tocānacā rūm̄ua ānicōā ninucūgu. ¹⁹Merē petoaca rusaya ati yepa macāāna camasā yūre na caññājanaparo yua. Mujāā p̄ame roque tocānacā rūm̄ua yū mujāā masīcōā ninucúgarā mujāā mena yū caānicōāninucūrījērē. Yū p̄ame caānicōāninucūū yū āniñā. Baiiri torea bairo mujāā cūā mujāā ānicōā ninucúgarā. ²⁰Mujāārē Esp̄ritu Santo cū caetari rūm̄u caāno yua, mujāā masīgarā yū Pac̄u mena yū caānierē. Baiiri mujāā cūā yū mena āna, yū cūā baiiri mujāā mena yū caānie cūārē mujāā masīgarā yua. ²¹Yū caroticūrījērē tūgousari, yū caroticūrījērē bairo caāticōāninucūū p̄ame cariapea yū maicōāninucūū átiḡami yua. Baiiri yūre camaicōācūrē yū Pac̄u cūā cū maicōā ninucūḡami. Yū cūā cū yū maicōā ninucūgu. Baiiri cū ñinogu yū camasīrījērē yua,” jāā ī quetibujūwī Jesús cū cabuerārē yua.

²²Apei Judas cawāmec̄uc̄u, Judas Iscariote mee caācū p̄ame atore bairo Jesure qūī jēniñawī:

—Yū Quetiupau, ¿dopēī jāā jetore m̄u camasīrījērē jāā miñouati? ¿Dopēī ati yepa macāāna camasā cūārē na miñoeuati? —qūī jēniñawī.

²³Jesús p̄ame bairo Judas cū caījēniñarō, atore bairo qūī yūwī: —Yūre camai, yū busurique cūārē catūgousau niñami. Baiiri yū Pac̄u cūā cū majjāñuḡami. Baiiri yua yū Pac̄u mena p̄ugarāp̄ua cū mena jāā ānicōā ninucúgarā tocānacā rūm̄ua yua. ²⁴Yūre camaiecū p̄ame roque yū busurique cūārē catūgousaec̄u niñami. Tunu bairoa yū caīquetibujuriye yū majūā yū catūgoñarōā, yū caibusurije mee niña. Yū Pac̄u Dios yūre cajoric̄u cū caibusu quetibujurotirije majū roque niña.

²⁵“Bairi mujāā mena ācū mai, nipetirije atiere mujāā ñi quetibujuya. ²⁶Bairi Esp̄ritu Santo mujāārē cajūgoānitutuapau, yū Pac̄u yū jūgori mujāārē cū cajopau p̄ame nipetirije mujāā masīōḡami. Baiiri tunu atie mujāā yū caquetibujuriye nipetirijere tūgoña masīpetio joroque mujāā átiḡami yua.

²⁷“Bairi yū p̄ame yū ácoagu. Bairo ácú, mujāārē yū joya jīcārō tūni tūgoña yeri jāñā āñajerē. Tie jīcārō tūni tūgoña yeri jāñarīqūē caānicōānie yū yaye majūrē mujāā yū joya yua. Ati um̄recóo macāāna camasā na cajonucūrōrē bairo mee mujāā yū joya. Torena, tūgoña yapapuaeticōāña. Uwitūgoñaeticōāña. ²⁸Merē yū mujāā tūgoaru, ‘Yū áya,’ mujāā yū caīrījērē. Baiiri tunu, ‘Mujāā mena yū āni atīgu,’ yū caīrījē cūārē mujāā tūgoaru. Yūre camaitūgoñamajūcōārā mujāā caāmata, ‘Yū Pac̄u t̄up̄u yū áya,’ yū caīrījērē tūgori butioro mujāā useanibujioatana. Yū Pac̄u Dios p̄ame yū netōrō caānimajūū niñami. ²⁹Torec̄u, cariape majū mujāārē ñi quetibujū jūgoyetiweyocōāña merē. Bairo yū caīrījērē bairo cabairop̄u, ‘Cariape majū jāā ī quetibujuyupi,’ mujāā ī masīgarā yua.

³⁰“Tocārōā yua, mujāā mena capee yu busuetigu. Merē atīgu baiyami ati yepa macāānarē carotimasīrī majōcu. Cū puame bairo rotimasīmicūā, yure nopē caátijīātimasīēcū niñami.

³¹Bairoa cabaípee niña bairopua, ati yepa macāāna nipetiro camasā yu Pacu Diore cū yu camairijērē na camasīparore bairo yua. Tunu bairoa masīgarāma yu Pacu Dios yure carotijoricu yu cū carotiorea bairo yu caátie cūārē,” jāā īwī Jesús.

Bairo ī yaparori bero: “Wāmūncāña. Jito, tāmurī marī átóca merē,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē yua.

La vid verdadera

15 ¹Bairo jāā ī yaparori bero, Jesús bairo jāā īnemowī tunu: “Yu puame usewu caānimajūrī wure bairo caācū yu āniña. Bairi yu Pacu Dios puame cause otericu majūrē bairo caācū niñami. ²Bairi usewu jīcā rūpu carīca manicōāta, ti rūpūre pajure recōāmasīñami yu Pacu. Caroaro ti rūpu carīca cūpata, carorije ūnierē jee reri, caroaro īñanūnje masīñami, capee to carīca cutinēmparore bairo yua. ³Bairi mujāā puame torea bairo yu caátiroticūrīqūērē tūgousari caroarā majū catuarā mujāā āniña. ⁴Bairi yure tūgousa jānaeticōāña. Yu cūā, mujāārē mairī, mujāā yu capitietorea bairo mujāā cūā yure yu tūgousajānaeticōāña. Bairi merē mujāā masīña: Jīcā rūpu usewu rūpu carupau majūpu to caāmerīcōāta, rīca jomasīētīña. Carupau majūpu caāni rūpu ānirī rīca cūtimasīnucūña. Torea bairo mujāā cūā caroa wāmerē mujāā átīanimasīēna, yure tūgousari jīcārōrē bairo yu mena mujāā caāmerīcōāta.

⁵“Bairi yu puame usewu carupawu majūrē bairo caācū yu āniña. Mujāā puame tiwu usewu rūpūre bairo caāna

mujāā āniña. Bairi ni jīcāū ūcū yure catūgousacōācū, yu cūā cū mena cū yeri yu caāmata, jīcārō tūni caroa macāājērē átīanimasīñami nocārō paio majū yua. Yu, yu camanicōāta, nopē bairo caroa macāājērē mujāā átimasīēna. ⁶Yure tūgousari yu carotiore bairo caátīāmerā na caāmata, rocaecocōāgarāma. Bairo rocaecori yua, peeropu joe ecogarāma, carorije cajīnirijē usewu rūpūre jeri peeropu na cajoerore bairo yua.

⁷“Bairo yure tūgousari yu carotiore bairo jeto botioricaro mano caátīana mujāā caāmata, noo mujāā caborijere yu jēniña. Bairo mujāā cajēnirō, noo mujāā caborijere mujāā yu jomasīña. ⁸Cariapea yu cabuerā majū caāna nocārō paio caroa macāājērē átīanimasīñama. Bairo na caátīanimasīrījē jūgori yu Pacu puame netojāñurō camasārē caīroaecu cañu majū tuagumi. ⁹Torecu, butioro mujāārē nīñamaīña, yu Pacu yure cū camairōrēā bairo. Bairo yu camairā ānirī jīcārōrē bairo yu mena ānicōā nīnucūña tocānacā rūmua. ¹⁰Yu caroticūrījērē caroaro tūgousari, yu carotiore bairo jeto mujāā caátī āmata, yu camairā, yu yarā majū mujāā tuagarā. Yu cūā yu Pacu yu cū carotiore bairo ácu, cū camai majū yu caānorēā bairo mujāā cūā yu camairā majū mujāā tuagarā.

¹¹“Atore bairo mujāā nī quetibujuya, caroaro yu mena mujāā causeanimasīparore bairo ī. Tunu bairoa mujāā causeani coterije caroaro jīcārō tūni to caānijīātiparore bairo ī, tore bairo nī quetibujuya. ¹²Bairi atore bairo mujāā yu átiroticūña: Mujāārē yu camainucūrōrēā bairo mujāā cūā tocānacāūpuā āmeo maiña. ¹³Nocārō cū yarārē camaimajūū cū caāmata, cū majū rupau mena cūārē

popiye tãmuorí cū jūgori riamasĩñami.
¹⁴Bairi mujãã yu caroticũrĩjērē jĩcārō
 tũni mujãã caátimasĩata, yu yarã, yu
 baparã majũ mujãã ãniña. ¹⁵Bairi
 ãmerē yua yu paabojari majãrē bairo
 mujãã ñiñaētĩña. Mai, capaabojari
 majõcu puame cū quetiupau
 nipetirije cū caátĩaninucũrĩjērē
 masiētĩñami. Bairi ãmerē ‘yu baparã’
 mujãã ñiña, nipetirije yu Pacu yu
 cū caquetibujurotiriquere mujãã yu
 camasĩorō jūgori yua. ¹⁶Mujãã, yure
 bori yu mujãã beseewu. Yu puame
 roque mujããrē mairĩ mujãã yu besewu.
 Bairo mujããrē beseri caroa quetire
 mujãã yu quetibuju rotijoya capããrã
 camasãrē, yu yarã na ãnicõã ninucũõ
 joroque mujãã caátiparore bairo
 ĩ. Tore bairo mujãã caátĩanimasĩata,
 yu wãme mena ĩrĩ nipetirije mujãã
 cajenĩrĩjērē mujãã jogumi yu Pacu.
¹⁷Bairi atiere mujãã yu ãtiroticũña:
 Nipetiro tocãnacãpũna ãmeo maiña,” ĩ
 quetibujuwĩ Jesũs, jãã, cū cabuerãrē
 yua.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸Ī quetibuju yaparo, atore bairo jãã
 ĩnemowĩ tunu: “Ati umurecõo macããna,
 mujãã, yu yarãrē na caĩñateata, merē
 yure caĩñatejūgoricarã ñiñama. Tiera
 mujãã camasĩrõ yu boya. ¹⁹Mujãã
 cũã ati yepa macããna cariapea
 mujãã caãmata, na, camasã cũã
 mujãã maibujorãma, na yarãrē na
 camairõrēã bairo. Yu puame roque
 mujããrē ati yepa macããna mena
 macããnarē mujãã yu besewu. Bairi
 mujããrē ati yepa macããna puame
 butioro mujãã teyama, merē ati yepa
 macããna mee mujãã caãno jūgori
 yua. ²⁰Cajūgoye atore bairo mujãã yu
 caquetibujuatãjere tūgoãnemoñijate:
 Ni jĩcãũ ũcũ paabojari majõcu cū
 quetiupau netõjãñurõ ãmerĩñami. Yure

roro yu ãti usanucũwã, yu pajĩãgarã.
 Bairi mujãã cũãrē torea bairo roro
 mujãã átigarãma. Tunu bairoa
 yu yaye quetire na catūgousaata,
 mujãã cũãrē mujãã tūgousagarãma
 mujãã caquetibujurijere. ²¹Bairãpua,
 aperã camasã mujããrē roro jeto
 átinucũgarãma, yu caquetibujurijere
 tūgousari camasãrē na mujãã
 caquetibujunetõrĩjē jūgori. Bairo
 mujããrē caátinucũrã puame yu Pacu
 Dios yure ati yepapũ cajoricure
 camasĩena ãnirĩ bairo mujãã
 átinucũgarãma.

²²“Ati yepa macããna nipetiro
 camasã na carorije wapare na yu
 caquetibujumasĩõũ ápericõãta,
 yure na catūgousaetie wapa, wapa
 cūgoetibujorãma. ãmerē yua narē yu
 caquetibujuro bero, ‘Carorije cawapa
 mãna jãã ãniña,’ ĩ netõmasiētĩñama.
²³Bairi tunu jĩcãũ ũcũ yure caĩñatei
 puame yu Pacu Dios cũãrē caĩñateire
 bairo ãcũ baiyami. ²⁴Ati yepa macããna
 camasãrē caroa wãme ãti ĩñorĩqũērē
 na yu caátĩ ĩñou ápericõãta, yu
 caátiere na caĩroaetie wapa, wapa
 cūgoetibujorãma. Bairo na yu caátĩ
 ĩñorĩjērē ĩnamĩrãcũã, ñiñagaetiyama.
 Bairo bairã, yu Pacu Dios cũãrē
 caĩñaterãrē bairo ãna baiyama.
²⁵Atore bairo cabaipere Dios ya
 tutipũ ĩ woatujūgoyeticũñañupã: ‘Ñe
 apeye ũnie jūgori cabuicũpeireã qũĩña
 tejãñugarãma,’ ĩ woatu quetibujuyupa.
²⁶“Bairi mujããrē cajūgoãnitutuapau
 Espĩritu Santo cariape caãcũ majũrē
 yu Pacu jūgori mujãã yu cajorau
 puame, yu, cariape yu caãnierē mujãã
 masĩõgumi. ²⁷Mujãã puame merē
 yu mena cajūgoripũpũna yu mujãã
 masĩcõã ninucũwũ. Bairo mujãã cũã
 yure camasĩrã ãnirĩ cariapea na masĩõ
 joroque na mujãã átigarã camasãrē yu
 caátĩanierē.

16 ¹“Atore bairo mujãã ñi quetibujya, yu mena mujãã catũgoñatutuacõaniparore bairo ï. ²Mujããrẽ roro ñubuerica wiiripu caãnarẽ mujãã acuwiyoregarãma ati yepa macããna camasã. Tunu bairo átiri, mujãã pajĩarecõagarãma. Bairo noa ùna mujããrẽ capajĩaregarã puame, ‘Dios cũ carotiro mena ána marĩ átiya,’ ï tũgoñamigarãma. ³Tore bairo átigarãma, yure bairi yu Pacu cũãrẽ camasĩena majũ ãnirĩ. ⁴Atore bairo mujããrẽ ñi quetibujucũna, camasã roro mujããrẽ na caáto ñnarĩ, yu caĩquetibujuriquere cabero mujãã catũgoñamasiparore bairo ï,” tore bairo ï quetibujuwĩ Jesús, jãã, cũ cabuerãrẽ.

Lo que hace el Espíritu Santo

Ï quetibuju yaparo, atore bairo jãã ï nemowĩ tunu: “Atie mujããrẽ yu caquetibujurijere caãnijũgoripaurpu mujãã yu quetibujerpu, mujãã mena caãcũ ãnirĩ mai. ⁵Bairi ãme roquere yu Pacu yure cajoricu tũpu águ majũ yu baiya. Bairo yu caágamiatacũãrẽ, ni ùcũ mujãã mena macããcũ, ‘¿Noorpu mu ácúati?’ yure caĩjẽniãgaw manimajũcõãñami. ⁶Bairo írĩcãrõ ùnorẽã, mujãã puame yu cabaipeere mujããrẽ yu caquetibujurije jũgori butioro mujãã tũgoñarĩquẽ paicõãña yua. ⁷Bairi mujããrẽ atore bairo cariape majũ mujãã ñiña: Mujããrẽ yu caaweyocoato ñuña. Mujããrẽ yu caaweyoeticõãta, mujããrẽ cajũgoñnitutupaure cũ yu joetibujou. Mujããrẽ yu caaweyocoápata roque, yu majũã cũ yu jogu Espiritu Santore. ⁸Cũ, Espiritu Santo acũru, ati yepa macããna nipetiro camasãrẽ, caroaro majũ na masĩõgumi carorije macããjẽ na caátinucũrĩjẽrẽ. Cariape macããjẽ cũãrẽ na masĩõgumi. Bairi

Dios cũ caĩñabesemasĩrĩjẽ cũãrẽ na masĩõgumi yua. ⁹Bairi Espiritu Santo puame camasãrẽ na masĩõgumi yure na catũgousaetie wapa jũgori na cayasipeere. ¹⁰Bairi tunu cariape yu Pacu yu ácoagu. Yu mujãã ñnaetigarã yua. Bairo yu Pacu tũpu yu caátie mena jũgori mujãã masĩõgumi Espiritu Santo puame caroaro cariape caãcũ yu caãnierẽ yua. ¹¹Tunu bairoa ati yepa macããnarẽ carotimasĩ wãtĩ popiye cũ baio joroque Dios cũ caátipee cũãrẽ mujãã masĩõgumi.

¹²“Bairpu, capee majũ mujããrẽ yu quetibujugamicurpu. Mai, ãmerẽ mujãã puame jicoquei caroaro yu mujãã tũgojĩãtĩ masĩẽtĩbujorã. ¹³Bairi Espiritu Santo mujããtu acũru, mujãã masĩpeyo joroque mujãã átigumi cariape macããjẽ majũ masĩrĩquẽrẽ yua. Cũ puame cariape macããjẽ majũrẽ mujãã quetibujugumi. Bairpu, cũ majũ cũ caborore bairo mujãã quetibujuetigumi. Dios yaye macããjẽ cũ catũgorijere mujãã quetibujugumi. Bairi tunu nipetirije caberopu cabaípee cũãrẽ mujãã quetibuju masĩõgumi yua Dios Yeri Espiritu Santo puame. ¹⁴Cũ puame caroaro majũ yu nucũbugori ñiroagumi. Cũ, Espiritu Santo puame yu yaye yu camasĩrĩjẽ macããjẽrẽ camasĩ ãnirĩ, tiere mujãã quetibuju masĩõgumi. Bairo yu yayere camasĩ ãnirĩ, yu cũãrẽ butioro ñiroagumi. ¹⁵Bairi nipetirije yu Pacu caroa cũ caátianie yu yaye jeto ãno baiya. Bairi, ‘Espiritu Santo puame tie yu yaye yu camasĩrĩjẽ macããjẽrẽ mujããrẽ masĩõ joroque mujãã átigumi,’ ñiapũ.

¹⁶“Bairi ãme bero cayoápéroa yu mujãã ñnaetigarã. Bairo ñiñaetimirãcũã, cabero jãñurĩpu roque yu mujãã ññanemogarã tunu,” ï quetibujuwĩ Jesús, jãã, cũ cabuerãrẽ.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷ Bairije Jesús jáa cū caĩquetibujurijere tūgori, jáa puame jáa majū atore bairije jáa āmeo ī jēniñawū:

—¿Dope bairo īgu, tore bairije marī qūī quetibujuyati? ¿Dopēī, “Cabero jāñurī yu mujāā īnaetigarā yua,” marī īmicāā, “Tunu cabero jāñurīpu yu mujāā īnanemogarā,” marī qūīñati? ¿Nopē īgu, “Yu Pacu tūpu yu āgu,” marī qūī quetibujuyati? ¹⁸ ¿Dope bairo ī quetibujugu, “Āme bero cayoápeoa,” qūīñati? Bairi, “Tie ī quetibujugu īñami,” marī ī tūgomasiētīmajūcōāña —jáa āmeo īwū.

¹⁹ Jesús puame bairo jáa caāmeo īrō, cūrē jáa caījēniñagarijere masīcōāñupī. Bairi atore bairo jáa īwī:

—Mujāārē bairo ñiapū: “Āme bero cayoápeoa yu mujāā īnaetigarā yua. Bairi tunu cabero jāñurīpu roque yu mujāā īnanemogarā tunu.” ¿Atie mujāā yu caĩatajerea mujāā āmeo jēniñacōā niñati? ²⁰ Cariape majū atore bairo mujāā ñi quetibujuya: Mujāā otigarā. Bairo bairā, butioro mujāā tūgoña yapapuagarā. Bairo mujāā cabaimiatacūrē, ati yepa macāāna puame useanigarāma. Bairo mujāā catūgoñayapapuaatato bero, useani tūgoñarīqūē puame mujāā āniwasoa etagarō yua. ²¹ Jīcāō carōmio bairirupau caācō cō macū cū cabuiagarō, butioro wisio tūgoñāñamo. Tunu bairoa cō macū cū cabuiaro bero roque, wisio tūgoñāētīñamo yua. Bairo cō macū jīcāū ati yepapū cū cabuiaro jūgori, cawisiomiataco yua cō macūrē īñarī butioro tūgoña useanicōāñamo. ²² Jīcāō carōmio cō cabaiore bairo mujāā cūā āmeacārē butioro roro popiye majū tāmuorī mujāā yapapuaya. Cabero tunu mujāā

ture etaupū, mujāā ñiñagu tunu. Bairo yu cabairopū ñiñarā, butioro mujāā yeripū mujāā tūgoña useanigarā. Bairo mujāā causeanirījērē ni jīcāū ūcū mujāā useani jānao joroque mujāā átimasīētīgumi.

²³ Cariapea mujāārē ñiña: “Mujāā mena yu caāmerī rūmu caānorē yua, mujāā caborijere yure mujāā jēnietigarā. Yu Pacupū roquere cū mujāā jēnimasīgarā. Bairo cū jēnirā, mujāā caborijere yu wāme mena īrī cū mujāā cajēnirō, nipetirijere mujāā jomajūcōāgumi yua. ²⁴ Mai, mujāā mena yu caāno, jīcāni ūno yu wāme mena īrī, mujāā jēnietinucūña. Bairi āmea mujāā jēnigarā. Bairo mujāā cajēniata, Dios puame mujāā jogumi mujāā caborijere, jīcārō tūni mujāā causeanirījē to caānijīātīparore īrā,” ī quetibujuwī Jesús, jáa, cū cabuerārē.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Ī quetibujū yaparo, atore bairo jáa ī nemowī tunu. “Bairi atore bairo mujāā yu caĩquetibujūnucūrījērē īcōñarī mena jeto mujāā yu quetibujūnucūña: Bairi āme ato jūgoyere tocārōā īcōñarī, mujāā yu quetibujūetigu. Cariapea yua caroaro majū yu Pacu yaye caroare mujāā yu quetibujū masīōpeyocōāgu, ī cōñarīcārō mano yua. ²⁶⁻²⁷ Mujāā mena yu caāmerī rūmurē yua mujāā puame yu wāme mena īrī, yu Pacure cū mujāā jēninucūgarā. Yu puame yu Pacure mujāā yu cajēnibojacōānīnucūpee jeto nigaro ī mee, bairo mujāā ñiña. Yu Pacu puame mujāā maiñami, yu cūrē mujāā camairō jūgori. Tunu bairoa cariape Dios cū cajoricū yu caānierē masīrī caroaro yu mujāā catūgousarije jūgori mujāā maiñami. Torena, mujāā puame roque mujāā majūā cū mujāā jēninucūgarā yua. ²⁸ Yu puame yu Pacu

cū carotimasírīpaū cañancū yu apú ati yeparūre, mujāā camasā mena āni acú. Bairo caatácu ānirí, tunu mujāā ati yepa macāāna camasārē aweyo águ yu baiya yu caatátopua tunu. Bairi yu caatáto, yu Pacu tūpua yu tunuágu tunu,” jāā īwī Jesús, jāā, cū cabuerārē.

²⁹Bairo cū cairō tūgorā, atore bairo cū jāā īwū:

—Āme roque caroaro cariape majū jāā mū quetibūjuya yua. Apeye ūnie cūārē ī cōñanucūrī mee, caroaro majū jāā mū quetibūjuya.

³⁰Āmerē yua caroaro majū jāā mū caquetibūjumasīōrō tūgorā, ni jīcāū ūcū mū jēniñanemo nucūrīcārō mano jīcārō tūni majū murē jāā tūgousa masīña. Bairi tiere jāā mū caquetibūjuro tūgorā, cariape majū murē jāā masīña Dios cū carotimasírīpaū cañancū mū caatáje cūārē —cū jāā īwū Jesure.

³¹Bairo jāā, cū cabuerā, cū jāā cairō tūgori, atore bairo jāā īwī Jesús:

—Āmerē yua caroaro majū ñe ūnie rusaricaro mano cariape yu mujāā tūgousacōāñati? ³²Mujāā pūame yu mujāā caawayoparo merē etaro baiya. Bairo yure aweyorā, tocānacāpua noo mujāā caboropū mujāā ábatacoagarā. Bairo mujāā cabairo, yu pūame roque jīcāū yu tuagu. Jīcāū yu āmerīña bairua. Yu Pacu Dios pūame yu mena āniñami. ³³Bairi atore bairo nipetirije mujāā ñi quetibūjuya, yu mena cūārē jīcārō tūni caroaro mujāā catūgoña yerijāñacōāninucūparore bairo ī yua. Mujāārē ati yepa macāāna popiye mujāā baio joroque mujāā átiepenucūgarāma. Mujāā pūame bairo mujāā na caátimiatacūārē, tūgoñatutuacōāña. Merē yu roque ati ūmrecóo macāājē carorijere yu botionetōnucācōāwū —jāā ī quetibūjūwī Jesús.

Jesús ora por sus discípulos

17 ¹Bairo jāā ī quetibūju yaparori bero, ūmrecóopū īñamugōjori, atore bairo cū pacu Diore qūī jēniwī: “Caacu, merē tocārōā yu mū cacōrīcā yūtea etaro baiya. Bairi yu, mū macūrē nocārō mū caátitutuānierē yu ūpocūña. Bairo mū caáto, yu, mū macū cūā nocārō mū caátitutuānierē nipetiro camasārē na yu áti īñogu. ²Bairi mū macūrē nipetirā ati yepa macāāna camasā netōrō rotimasírīqūē cūārē yu mū jowu. Bairo mū caáto yua, caticōāninucūrīqūērē nipetiro yu mū cajoricarārē na yu cajomasīparore bairo ī, tiere yu mū jowu. ³Caticōānajērē masírīqūē pūame mū, jīcāūā Dios cariape majū mū caānierē, yu, Jesucristo mū cajoricu cūārē camasā na camasīpee ñiña.

⁴“Ati yeparūre ācū merē mū catutuarije mena mū carotirore bairo yu áti yaparobojaya. Ati yepa macāāna camasārē na yu masīōpeyocōāña mū caátitutuānierē merē yua. ⁵Bairi Caacu, murē ñiña tunu: Mū cañajoropū nocārō mū caátitutuarije mena yu átimasīō joroque yu ása tunu, mū mena jīcārō yu cacūgoriquere bairo ati ūmrecóo caāniparo jūgoyepua.

⁶“Camasā ati yepa macāānarē na beseri, yu mū cacūrīcārārē merē na yu masīō peyocōāña mū, yu Pacu Dios, mū caānajē cūtiere. Na pūame mū cabesericarā mū yarā caāna ñiñama. Bairo caāna ānirí, mū carotiro mena mū yaye quetire mū yu caquetibūjubojarō, caroaro majū yu tūgousayama. ⁷Bairi āmerē nipetirije yu mū cajonucūrījērē, ‘Dios cū cajorije majū ñiña,’ ī masīpeyocōāñama merē yua. ⁸Cariape majū yu mū caquetibūjurotirijere na yu quetibūjūnucūña. Na pūame caroaro

majū yu tūgousayama. Bairi masīnama mutū mū carotimasīripau caānacū ati yepapu yu mū cajorique cūārē.

⁹“Caroaro na ānio joroque na mū caátiparore bairo ī, murē na yu jēnipeobojaya, mū yarā yu mū cacūrīcārā na caānoi. Ati yepa macāāna camasārē mū yaye quetire catūgousagaenarē na yu jēnibojaetinucūña. ¹⁰Nipetirā yu yarā yure catūgousarā puame mū yarā niñama. Bairi nipetirā mū yarā caāna cūā yu yarā niñama. Bairi na cūā yu caátitutuānierē camasārē na átī iñogarāma.

¹¹“Yu puame tocārōā mū tūpu yu āniágu. Tocārōā ati yepare yu āmerīgu yua. Yu cabuerā roque ati yepa tuagarāma, bairo mutū yu caānitoye. Caacu, nocārō cañuu ānirī, mū catutuarije mena na coteya, mū catutuarije mena na yu cacote nucūrīcārōrēā bairo. Na cūā jīcārō tūni marī caānorēā bairo na caānimasīparore bairo ī, caroaro na iñacoteya. ¹²Ati yepa ācū, yu mū cacūrīcārārē caroaro majū na yu quēno āninucūwū, mū catutuarije mena mū carotijoricarorea bairo yua. Bairo na quēno ācū, ni ūcūrē cū yasio joroque yu ápewu. Baipua, mū ya tutipū profeta* majā ānana na cawoatujūgoyeticūrīcārōrē bairo cabaipau jeto yasigūmi.

¹³“Bairi mū tūpu águ yu baiya. Mai, bairo na mena ati yepapu ācūna, atore bairo na niña, na cūā butioro ñe ūnie rusaeto na useaniáto, na mena ācū butioro yu causeanirōrēā bairo. ¹⁴Yu, mū caquetibūjurotiriquire na yu quetibūjunucūña. Tunu apeyera ati yepa macāācū mee yu caānoi, na puame cūā ati yepa macāāna meerē bairo caāna niñama. Bairi ati yepa macāāna camasā puame na jūnuoñe

iñajāñunucūñama. ¹⁵“Mū tūpu tāmuri na jejoya,’ ī mee niña. ‘Caroaro majū na quēnoña,’ ī puame roque bairo niña. ‘Carorije wātī na átirotiremi, na iñaricanugōña ī,’ bairo mū niña. ¹⁶Na cūā ati yepa macāācū mee yu caānorēā bairo ati yepa macāāna mee niñama. ¹⁷Bairo mū caquetibūjuriere mū majūā na upoya, mū yaye cariape majū caānorēā bairo na caátīanimasīparore bairo ī. Mū yaye cariape macāājē majū niña. ¹⁸Ati yepapu yure mū caquetibūjurotijoricarorea bairo yu cūā ānoa yu yarārē na yu bueroti joya camasārē. ¹⁹Mū caborore bairo tūgousari carōū ānigu, na carorije wapa na yu riabojagu. Bairo na yu cariabojaro, na puame cūā caroarā majū tuagarāma cariapea yua.

²⁰“Ānoa jūgori jeto mee murē na yu jēnibojaya. Nipetiro camasā cabero na caquetibūjuro catūgousaparā cūārē na yu jēnibojaya. ²¹Caroaro na ānio joroque ī, murē na yu jēnibojaya. Marī mena jīcārōrēā bairo caroaro na ānicōāto na cūā. Caacu, mū, yu mena mū caānorēā bairo, bairi tunu yu cūā mū mena yu caānorēā bairo na cūā jīcārōrēā bairo na āmarō. Bairo na caāno iñarā, ati yepa macāāna camasā puame, ‘Cariape majūā Jesús, Dios cū cajoricu niñami,’ ī masīgarāma. ²²Bairi mū carotimasīrījērē yu mū cajoricarorea bairo yu cūā rotimasīrīquērē na yu joya, jīcārōrēā bairo na tūgoña yeri jāña āmarō ī. Bairo bairā, jīcārō marī caānorēā bairo na cūā na āmarō. ²³Yu, na mena yu āniña. Mū puamea yu mena mū āniña. Bairo caāna marī caānoi, jīcārō tūni caāna majū na tuo joroque na marī átigarā. Bairo na marī caāto, ati yepa macāāna camasā puame na iñarā, ‘Cariape majūā Jesús, Dios cū cajoricu niñami,’ ī masīgarāma.

‘Cū caquetibujurijere catūgousarārē na maiñami Dios, cū macūrē cū camairōrēā bairo,’ ī masīgarāma.

²⁴“Caacu, ati ɯmɯrecóo caāniparo jūgoyerua mɯ camairicū yɯ āniña. Bairi mɯ pɯame yɯ yarā caāniparārē yɯ mɯ besebojayupa. Bairi na cūā yɯ caāniátó mɯ tɯɯɯ na caānorē yɯ boya. Yɯ caátitutuānie yɯ mɯ cajorijere na caññaparore bairo ī, topɯ na caānorē yɯ boya. ²⁵Caacu, caróú cariape caácɯ majū mɯ āniña. Ati yepa macāāna camasā pɯame mɯ masīētīnucūñama. Yɯ pɯame roque bairo mɯ na camasīētīmiatacūārē, mɯ yɯ masījāñunucūñā. Bairi ānoa yɯ mena caāna cūā, ‘Cariape majūā Jesús, Dios cū cajoricɯ niñami,’ ī masīñama. ²⁶Yɯ pɯame mɯ caātiānierē caroaro na masīō joroque na yɯ átinucūñā. Baipua, bairo jeto mɯrē na masīcōā ninucūō joroque na yɯ áticōā ninucūgɯ, yɯre mɯ camai āninucūrījērē bairo na cūārē to baiáto ī. Yɯ majū cūā na mena yɯ caāniparore bairo ī, mɯrē na masīcōā ninucūō joroque na yɯ áticōā ninucūgɯ,” qūī jēniwī Jesús cū pacɯ Diore.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 ¹Atore bairo cū pacɯ Diore qūī jēniyaparo, Jesús jūgoacoámí riana Cedrón cawāmecutiya ape nūgōāpɯ. Mai, topɯ Olivo wese āmɯ. Ti wesepɯ, jāā, cū cabuerārē jāā jūgoetacoámí Jesús. ²Mai, Judas, Jesure cabusujābuitirocaɯ cūā ti wesere camasī āmi. Jesús pɯame jāā mena topɯ capee majū jāā jūgoneñanucūwī. ³Bairo merē ti wesere camasī ānirī topɯ soldaua* mena na jūgoetawī. Soldaua bairi jīcāārā templo* wii coteri majā mena

etawī. Mai, na pɯame sacerdote* majā quetiuparā bairi fariseo* majā cūā na cajoatana āma. Na pɯame cabesu cūgocōātana etawā. Bairo bairā, na cajññaworije mena etawā. ⁴Mai, Jesús pɯame nipetirije masīpeyocōāwī cūrē na caátipeere. Bairi atore bairo na ī jēniñawī cūrē cañerī majārē:

—¿Noarē macārā mujāā átiyati?

⁵Bairo cū caijēniñarō, na pɯame bairo qūī yɯwā:

—Jesús, Nazaret macā macāācūrē jāā macāā.

Tiere tūgori, bairo na īwī Jesús:

—Yua, yɯ āniña Jesús, Nazaret macā macāācū —na īwī.

Mai, Judas, Jesure cabusujābuitirocaɯ cūā toa na mena āmi. ⁶Bairi Jesús, “Yua, cūā yɯ āniña,” na cū caīrīpaua, dutunu peewēcoámá yepapɯ. ⁷Bairo na cabairo, Jesús pɯame atore bairo na ī jēniñanemowī tunu:

—¿Noarē macārā mujāā átiyati?

Bairo cū caijēniñarō, atore bairo qūī yɯnemowā tunu:

—Jesús, Nazaret macā macāācūrē jāā macāā.

⁸Jesús pɯame bairo na caīrō, bairo na īnemowī tunu:

—Merē, “Cūā yɯ āniña,” mujāā nīmiña. Bairi yɯre mujāā camacāata, ānoa yɯ baparārē na árotiya.

⁹Mai, atie atore bairo cū caīrījē pɯame Jesús atore bairo cū caijūgoyetirique etaro baiwɯ: “Caacu, yɯ mɯ cajoricarārē ni ūcū cū yasio joroque yɯ ápewɯ.” ¹⁰Bairo cabairi nimarōā yua, Simón Pedro pɯame jarericapāī nerocajori, Malco cawāmecucure cariape nūgōā cū āmorōrē patañocōā jowī. Cū, Malco pɯame sacerdote majā quetiupau sumo* sacerdote paabojari majōcɯ āmi.

¹¹Bairo cū caáto īñarī, bairo qūīwī Jesús Pedrorē:

—Tipāi jarericapāirē tāmurī qūēno cūcōāña. Yū Pacu pñame yñre popiye yu catām̄uoreere yu cūwī. Bairi popiye netōrō yu tāmuomasīgu, yu Pacu cū caboro jūgori yua.

Jesús ante Anás

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²Soldaua quetiupau comandante* mena bairi jicāārā judío majā templo wii cacotebojari majā mena Jesure cū ñe, cū jiyari cū neámā. ¹³Bairo átiri, Anás ya wii pñame Jesure cū neájūgowā. Anás pñame Caifás mañicū āmi. Caifás pñame ti cūmarē sacerdote majā quetiupau āmi sumo sacerdote majū. ¹⁴Mai, āni, Caifás pñame Junta Suprema* na canañabusuropu, “Nipetiro marī camasārē aperā na capajīārepeyoparo ūnorēā, jicāā caūmu jeto cū cariaro roque ñubujioro,” narē caibusuricu āmi.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵Bairo cū na cañeátō, Simón Pedro mena Jesure cū jāā usawu. Mai, yu pñame sumo sacerdotere camasī yu āmu. Bairi Jesús mena ti wii macā yepapu yu jāācoápú. ¹⁶Simón Pedro pñame jopetu macāpua tuacōāwī. Bairi yu pñame sumo sacerdote cū camasī ānirī jopetu cacoteri majōcore átī, cō yu busuwu. Bairo yu cairō, Pedro cūārē cū jāārotiwō. ¹⁷Bairi jopetu cacoteri majōco pñame atore bairo Pedrorē qūī jēñiñawō:

—¿Mna, Jesús cū cabuerā mena macāacū mee mu ānicōāētīmiñati?

Bairo cō cairō, Pedro pñame atore bairo cō ī yuwī:

—Cū mee yu āniña.

¹⁸Mai, ti ñamirē butioro yusawu. Bairo cabairo, sacerdote majā

quetiupau paabojari majā, bairi templo wiire cacoteri majā mena peero riowā. Bairo átiri, ti peero tūpu jūmawā. Bairi Pedro cūā na menapu peero jūmau āmi.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹Sacerdote majā quetiupau sumo sacerdote majū Jesure cū jēñiña jūgoyupu cū cabuerārē dope cū caátiere, bairi dope bairo cū cabuerije cūārē. ²⁰Bairo cū caijēniñarō, Jesús pñame bairo qūīñupū:

—Yū quetibūju āninucūña nipetiro ati yepa macāāna camasā na caānoturipu. Bairi tocānacāni camasārē na yu jūgobuenucūña ñubuerica wiipu, bairi Dios ya wii templo wiipu judío majā na canañarōpu cūārē. Bairi yasiropu cairē bairo ñetinucūña. ²¹¿Dopēi yure mu jēñiñati? Yū cajūgobuero yure catūgonucūrā pñame roquere na jēñiñāña. Na pñame dise ūnie na yu caquetibūjñucūrījērē mu quetibūjugarāma, merē yu cabuerijere camasirā ānirī.

²²Bairo Jesús cū cairō tūgori, templo wii coteri majōcu pñame Jesure jicāni majū cū wasopana pari, atore bairo qūīñupū:

—¿Atore bairije dopēi sacerdote majā quetiupaure cū mi yuyati?

²³Bairo cūrē cū caáto, Jesús pñame bairo qūīñupū:

—Bairo cū yu cairījē mena cūrē rorije majū cū yu caīata, cariapea roro yu caigarijere yu quetibūju masiōña. Bairo cū yu cairījē mena cariapea cū yu caimiatacūārē, ¿dopēi yu mu wasopana payati? —ñupū Jesús soldaure.

²⁴Anás pñame yua Jesure cū jiyari, cū neárotiyupu Caifás sacerdote majā quetiupau tūpu.

Pedro niega otra vez a Jesús*(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)*

²⁵Bairo Jesure cū na caáto, Pedro p̄ame peero tup̄ua jūmacōāmi mai.

Bairi atore bairo q̄i jēniñawā:

—¿M̄ cūā, āni Jesús cū cabuerā mena macāacū mee m̄ ānicōāētīmiñati?

Pedro p̄ame Jesure q̄iit̄o, atore bairo īwī:

—Cū mee yu āniña.

²⁶Tunu Pedro, cū caāmorō pataatacu yañ sacerdotē majā quetiupau paabojari majā mena macāacū p̄ame Pedrorē atore bairo q̄i jēniñawī:

—¿Olivo wesepu Jesús mena m̄ caāno yu cañnaatacu m̄ ānicōāētīmiñati?

²⁷Pedro p̄ame bairo cū caīrō, tunu itocōāwī. Bairo Pedro cū caītori nimarōā, ābocu piwī merē yua.

Jesús ante Pilato*(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)*

²⁸Caifás ya wii Jesure cū cane etamiatana quetiupau Roma* macāacūtu p̄ame cū neámá. Bairo Jesure cū neáná, romano* majā majū quetiupau cū carotibojau gobernador* majū ya wiipu cū ne etowā. Bairo Jesure cū na caáto, merē busuñumugōcopá. Bairi judío majā Jesure cañeatana p̄ame romano majōcu ya wiire jāāgaema. Aperā romano majā ūna mena cañnigaena ānirī bairo baiwā. Bairo na cabaieticōāta, “Dios cū caññajorop̄, jāā, carorije wapac̄na jāā tuabujiorā,” irā, bairo baiwā. Bairi tunu ti wiire na cajāápara, na Pascua* bosc̄ r̄umu na cauganuc̄r̄ij̄erē ugamas̄ēt̄ibujioricarāma. ²⁹Bairo judío majā na cabairo iñarī, Pilato p̄ame na jēniñau witiámí. Atore bairo na īwī:

—¿Mujāā, ānirē ñe ūnie jūgori yure cū busujaraná mujāā baiyati?

³⁰Bairo cū caīrō, atore bairo q̄iūwā judío majā quetiuparā:

—Āni, cañu cū caāmata, mut̄u ānirē cū jāā neap̄eribujioatana —q̄i yuwā.

³¹Bairo cū na caīyuro, Pilato p̄ame na īwī tunu:

—Ānirē cū neánája. Mujāā majū mujāā caātirotinuc̄r̄orēā bairo cū ása.

Bairo na cū caīrō, na p̄ame bairo q̄iūwā:

—Jāā, judío majā camasārē j̄icāū ūcū cūārē jāā carotiro mena cū riao joroque jāā átimas̄ēt̄iña.

³²Bairi Jesús cū majūā, “Roro yu átiri yu paj̄iārocagarāma,” cū caīj̄ugoyetic̄r̄icārōrēā bairo baiwā.

³³Pilato p̄ame cū ya wiipua jāācoámí tunu. Bairo cū ya wiipu jāāetari, Jesure cū pij̄ōjori, atore bairo q̄i jēniñañup̄:

—¿M̄a, judío majā Quetiupau Rey majū m̄ āniñati?

³⁴Bairo cū caīrō, Jesús p̄ame bairo q̄iñup̄ Pilatore:

—¿Bairo yu m̄ caīj̄eniñar̄ij̄erē m̄ majūā yu masirī, bairo miñati, o aperā p̄ame yure m̄ na caquetibuj̄ero jūgori bairije yu mi jēniñañati?

³⁵Bairo Jesús cū caīrō, Pilato atore bairo q̄iñup̄:

—¿Toroque yu cūā judío majōcu yu āniñati? Cū mee yu āniña. M̄ ya yepa macāāna, sacerdotē majā quetiuparā p̄ame yutu m̄ neatirī yu nuniamama m̄rē. ¿Bairi ñerē na m̄ átibuicutiati?

³⁶Jesús p̄ame Pilato bairo cū caīj̄eniñarō, atore bairo q̄iñup̄:

—Ati yepa macāāna quetiuparā na carotimas̄inuc̄r̄orē bairo mee carotimas̄i yu āniña. Ati yepa macāāna quetiuparā bairo yu caroti āninuc̄ata, yure caāmeoq̄ū ēñotabojarā yu cūgobujioatacu, judío

majā yu na cañemasitētiparore bairo ī. Yu carotimasirō ati yepa mee niña.

³⁷Bairo Jesús cū cairō, Pilato atore bairo qūī jēniñañupū:

—¿Bairi toroque Quetiupau Rey majū mu āniñati?

Bairo cū cairō, Jesús puame atore bairo qūī yuyupū:

—Merē mu cairōrēā bairo cūā Quetiupau Rey majū yu āniña. Bairi caroa cariape macāājē majūrē ati yepa macāāna camasārē na quetibuju acū, ati yepapū yu buiaa apū. Bairi nipetiro camasā caroa cariape macāājērē catūgogarā puame yu caquetibujūrijere caroaro tūgousanucūñama.

³⁸Pilato qūīñupū Jesure:
—¿Ñe ūnie to āniñati caroa cariape macāājē mu cairījē? —qūīñupū.

Jesús es sentenciado a muerte
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure bairo qūī jēniñapeyo yaparori bero, witiásupi tunu. Bairo witiitari atore bairo judío majārē na īwī tunu:

—Ānirē di wāme ūno rorije cū caátibuicutajere yu bócaetimajūcōāña.

³⁹Mujāā puame presopū caacūrē Pascua bose rūmu caño jīcāñ cū yu cawiyoro mujāā bonucūña. ¿Bairi judío majā Quetiupau Rey majūrē cū yu cawiyaro mujāā boyati?

⁴⁰Bairo Pilato na cū caijēniñarō, na puame nipetirā bairo ī awajawā:

—iCārā cū wiyoticōāña! iBarrabás puame roquere cū wiyoya!

Mai, Barrabás puame preso jorica wiipū caācū āmi, camasārē na cū capajārīqūē wapa jūgori.

19 ¹Camasā bairo na cañawajaro tūgo, Pilato puame Jesure na baperotiwī cū ūmua soldauare.* ²Bairo soldaua puame Jesure cū baperi bero, pota juarica beto mena cū rupoare

peowā. Tunu bairo cū átiri, apero cū jutiro jāāwā cajūrō quetiupau rey cū cajāñanucūrō ūno majūrē. ³Bairo Jesure cū átiri, cūtuaca etanucārī, atore bairije qūī boyetiepewā:

—iCū ānicōā ninucúáto āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rūmua!
Bairo Jesure qūīrī, cū panucūwā cū riapére.

⁴Pilato puame bairo na caato, witiatírī, atore bairo na ĩnemowī tunu:
—Caroaro tūgoñapeoñijate. Yu puamerā āni di wāme ūno rorije cū caátibuicutaje manimajūcōāña. Bairi cū yu piwiyojopa mujāā cañarō.

⁵Bairo Pilato cū cairō, Jesús puame witiámī, pota juarica beto mena cū rupoare na capeoatacu. Bairi apero jutiro cajūrō na cajāatacu witietawī. Bairo cū cawitietaro, atore bairo na īwī Pilato:

—iRoro mujāā caátigau majū, āni niñami!

⁶Bairo Jesús cū cawitietaro ĩñarā, sacerdote* majā quetiuparā, bairi templo* ñubuerica wii cacotebojari majā mena atore bairo ī awajajūgowā:

—iYucupāipū cū papuaturotiya!
iYucupāipū cū papuaturotiya!

Bairo na cañawajaro, Pilato puame atore bairo na īwī:

—Mujāā majū cū neatī, yucupāipū cū papuaturocarājá. Yu puame di wāme ūno rorije cū caátibuicutaje cū yu bócaetimajūcōāña —na īwī.

⁷Bairo Pilato na cū cairō, judío majā atore bairo qūī yuwā:

—Jāā puame jīcā wāme bairo caátitrotiri wāme jāā cūgoya. Bairo tiere tūgoñarī cū cayasiro jāā boyā, cū majūā, “Dios macū yu āniña,” cū caitorije wapa jūgori.

⁸Atore bairo na cairō tūgori, Pilato puame tunu butioro jāñurī uwitūgoñañupū. ⁹Bairo bairi Pilato

Jesure cū pijjāátí, atore bairo qūi jēniña bapoyupū tunu:

—¿Mna, noo macāācū majū mu āniñati?

Bairo Pilato cū caī jēniñamiatacūārē, Jesús puame cū yueticōāñupū.

¹⁰Bairo Jesús cū cayueto iña, atore bairo qūiñupū:

—¿Nopēi yu mu yuetiyati? ¿Mu yu capapaturocarotimasirijērē, bairi tunu mu yu cawiyorotimasirijē cūārē mu masētīñati?

¹¹Bairo Pilato cū caīrō tūgo, Jesús puame atore bairo qūiñupū:

—Dios, rotimasiriquērē mu cū cajooeticōāta, mu rotimasētībujioū. Bairi yure cabusujābuitirocaatacu puame mu carorije wapa netōjāñurō buicutiyami.

¹²Bairo cabairi nimarōā, Pilato puame Jesure cū wiyogu tūgoña macāpeyomiñupū. Bairo baimicāā, nopē bairo majū átimasēsupu. Bairo Pilato cū cabairo iñarā, judío majā puame atore bairo qūiñwā:

—iNi ūcū cū caboroa cū majūā rey quetiupau majū caānigatūgoñau puame emperador wapa cu majū ācū baiyami! iBairi cū ūcū caācū Jesure cū mu cawiyoroticōāta, mu cūā emperador* quetiupaure cateeire bairo mu tuabujioū!

¹³Atore bairo cū na caīrijērē tūgo, Pilato puame Jesure cū piiwiya árotiwí ūtā mena na cawerica yepapu. Ti yepa yu yaye hebreo* mena Gabata wāmecutiya. Bairo cū atírotiri, Pilato puame camasārē na cū cajēniñabesenucūrōpu ruiwí. ¹⁴Merē ti rūmurē pasaribota nicoapu. Merē ti rūmu bōse rūmu Pascua* jūgoye macāā rūmu āno baiwu yua. Pilato judío majārē bairo na iwí tunu:

—iÑania niñami mujāā Quetiupau Rey majū!

¹⁵Bairo Pilato na cū caīrō, judío majā puame atore bairo i awajawā:

—iCū riaáto! iCū riaáto! iYucupāipu cū papuaturotiya!

Bairo cū na caīrō tūgo, Pilato puame bairo na iwí:

—¿Dopēi mujāā Quetiupau Reyre yucupāipu cū yu papuatu rotibujiocati?

Bairo Pilato na cū caīrō, sacerdote majā quetiuparā puame atore bairo qūiñwā:

—iJāā quetiupau majū, emperador jīcāūā jāā cūgoya! iBairi cū netōrō quetiupau caācū apei maniñami!

¹⁶Bairi yua, tocārōā Pilato puame Jesure na nunirocacōāwí, yucupāipu cū na capapaturocamasiparore bairo i. Na puame Jesure cū necoámá yua.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷Bairo cū neáná yua, Jesure yucupāirē cū pusarotiri, cū neámá Calavera cawāmecutorū. (Calavera írō, Gólgota, o “rūpoa coro” ígaro iña yu yaye hebreo mena.) ¹⁸Torū cū ne etari yua, yucupāiru cū papuatuwā. Cū mena jīcārō aperā cūārē yucupāirīpu na papuatuwā. Jīcāū caācō nūgōā puamerē, apei cariape nūgōā puamerē na papuatuwā yucupāiru jeto yua.

¹⁹Bairo cū na capapaturu bero, Pilato puame yucupāiru atore bairo i woaturiquere Jesús rūpoa buipu papuatu rotijoyupi: **ÑANI, JESÚS NAZARET MACÁÁCŪ JUDÍO MAJĀ QUETIUPAU REY MAJŪ NIÑAMI.**

²⁰Bairo na cawoatuatajere capāārāpu judío majā iñawā yucupāiru woaturique caībusutusarijere. Mai, Jesure yucupāiru na capapaturicapau puame macātuaca jāñurí āmu. Bairi capāārā camasā iñarā etawā. Tunu bairo Jesús rūpoa bui na caīwoatuataje

cūā ato cānacā busurica risero mena na cawoaturique āmū: Hebreo* yaye busurique mena, latín yaye busurique mena, griego* yaye busurique mena cūārē woaturique āmū. ²¹Tore bairo woaturique caāno jūgori, sacerdote majā quetiuparā judío majā puame atore bairo quīñuparā Pilatore:

—“Āni, judío majā Quetiuparā Rey majū niñami,” ĩ woatueticōāña. Atore bairo puame ĩ woatuya cū rupoa buire: “Āni niñami, ‘Yua, judío majā Quetiuparā Rey majū yu āniña,’ cū majūā caibusu niñami,” ĩ woatuya — quīñuparā Pilatore.

²²Bairo na caīrījērē tūgori, Pilato puame atore na ĩ yuyupu:

—Yu cawoaturotiataje merē woaturiquea tuacōārō baiya. Dopēi yu wasoa masiētīña tunu.

²³Cabero yua, soldaua Jesure yucupāipū cū papuaturi bero, Jesús jutiro bui macāātō ānatōrē āmeo wobatowā. Baparicānacā seero majū wobatori āmeo nuniwā jīcārō jeto yua. Cū jutiwū cūārē newā soldaua majā. Mai, ti jutiwū puame jīcāpāi jutipāirēā na caeruiátawū āmū. ²⁴Bairi soldaua puame atore bairo āmeo ĩwā tocānacāpūa:

—Ati jutirora marī wobatoeticōāto. Bairo puame marī átiroa: Número mena cōñarī marī āmeo wēnunito. Bairo átiri, marī masīgarā Jesús jutirore canepaure yua —āmeo ĩwā soldaua.

Mai, atore bairo Dios ya tutipū Jesús jutirore na caátipeere na caīwoaturiquere bai etaro baiwū. Atore bairo ĩña: “Yu jutirore āmeo wobatogarāma. Bairi tunu yu jutiwū cūārē número mena cōñarī āmeo wēnuniti masīgarāma ya jutiwūre canepaure,” ĩ woatuyupa Dios ya tutipū soldaua majā bairo Jesús jutirore na caāmeo átipeere yua.

²⁵Bairo Jesure yucupāipū cū na capapatunucōátatotū ĩñarā etawā María Jesús paco, apeo cū mūgō María Cleofas numo, bairi María Magdalena yua. ²⁶Bairi Jesús puame cū pacore ĩñarī, bairi yu, Jesús cū cabuei, cū camai majū cūārē ĩñarī, atore bairo cō ĩwī:

—Caaco, cūā, mū macū majūrē bairo caācū mū mena tuayami.

²⁷Bairi yu cūārē atore bairo ĩwiwī tunu:

—Cōā, mū paco majūrē bairo caācō mū mena tuayamo.

Atore bairo Jesús yure cū caīrō tūgo, yu puame yu ya wiipū cō yu jūgo āniacoápū yua.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸Bairi atore bairo ĩ yaparo, merē Jesús masīrī cū pacu Dios cū caátiroticūrīqūērē átī yaparopeyori, bairi Dios ya tutipū na caīwoatujūgoyeticūrīcārōrē bairo to baiáto ĩ, atore bairo ĩwī Jesús:

—iYu neme jipijāñucupū!

²⁹Mai, na puame jīcārūaca use ocoru carorije capiyarijere cūgoypa. Bairi Jesús, “Yu neme jipijāñucupū,” cū caīrō tūgo, tie use oco carorije capiyarijere mena carupajitia mena hisopo* na caīrīcu rupu mena jiyaturi use ocoru carorije capiyarijere mena yose nerī, Jesús riseropū ñumūgō etowā tie carorijere, “Cū etiáto,” ĩrā yua. ³⁰Bairo cūrē na caáto, Jesús puame tie use oco carorije capiyarijere etiwī. Bairo tie use oco carorijere eti yaparori, atore bairo ĩwī Jesús:

—Caacu, yu mū caátiroticūrīqūērē merē nipetiro jīcārō tūni yu átīyaparopeticōāña.

Bairo ĩ yaparo, cū rupoare rocayo riacoámī Jesús yua.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹Ti rūmu puame bairo Jesure cū na capajīārī rūmu Pascua bose rūmu jūgoye macāā rūmu āmu. Bairi judío majā na rupauri ānajē yucpāīrīpua ape rūmu na cayerijārī rūmurē catusaro boema. Mai, ti rūmu puame judío majā na cayerijārī rūmu caānimajūrī rūmurē bairo caāni rūmu āmu. Bairi ti rūmu jūgoyepua Pilato na capapuatuanarē, tāmuri na riaáto írā, na ñicāārīrē cū capapererotiro boyuparā. Bairo átiri na rupauri ānajē cūārē na cū cajereruio rotiro boyuparā. ³²Bairo na cairō jūgori yua, Pilato puame cū yarā soldauare na joyupi, na capapuatuanarē na ñicāārīrē na capapereparore bairo ī. Na puame yua caānijūgoū apei Jesutū ape nūgōā na capapuatuatacu cūārē na ñicāārīrē paperecōāwā. ³³Bairo átīāna, Jesús cūārē cū ñicāārīrē papegarā na caīñarō, merē cariacoatacūpū āmi. Bairi cū ñicāārīrē papereema. ³⁴Bairo na caāperimiatacūārē, jīcāū na mena macāācū soldau puame cū āpōā besuro mena cū waru majū cū jareoñawī. Bairo cū caáto, ríi, oco cūā witiwū cū cajareori opere yua. ³⁵Mai, atie yū caquetibujurijere yū majūpua ñiñawū. Bairi yū caīnarīqūērē cariapea mūjāā quetibujū yū átiya, mūjāā tiere tūgori Jesucristore caroaro mūjāā catūgousaparore bairo ī yua. ³⁶Dios ya tutipū bairo na caátipeere na caīwoatujūgoyeticūrīcārōrēā bairo baietawū. Bairo ī woatuyupa ti tutipūre mai: “Cū ōwārō jīcā ōwārō ūno papebojaecoetigarō,” ī woatuyupa. ³⁷Apero cūārē atore bairo ī woatujūgoyeticūñupā: “Jīcāū na cajareoricure camasā qūñagarāma,” iñupā tie cūārē.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸Tie bero José cawāmesūcū Arimatea macāācū puame cū jēniñupī Jesús rupauri ānajērē. Mai, José puame Jesure catūgousau āmi. Baiṛua, baujaro mee catūgousanucūū āmi, judío majā quetiuparārē cauwi ānirī. Bairo cū cajēnirō, Pilato puame cū yuri, cū rupauri ānajērē cū neárotiyupu Josére yua. Bairo cū caátirotiro yua, José puame Jesús rupauri ānajērē necoásupī. ³⁹Apei jo caānacū, jīcāni ñamipū Jesure cabusūpēniataricu Nicodemo cūā cū iñau ásúpi. Bairo iñau ácú, treinta kilos* cārō majū caroa cajūtiñurījē mirra,* áloe* mena asuriquere jeasúpi, Jesús rupauri ānajērē cū waregu. ⁴⁰Bairi José Nicodemo mena Jesús rupauri ānajērē nerī, jutii wēērī mena cū dūruayuparā. Bairo cū dūruagarā jūgoye, cajūtiñurījē Nicodemo cū cajeatīataje mena wareyuparā cū rupauri ānajērē. Mai, judío majā, na ñicūjāā ānanarē bairo cariarārē na caátinucūrī wāme āmu. Bairi tore bairo cū ásuparā. ⁴¹Mai, Jesure yucpāīpū na capapuaturocaricaro puame jīcā wese tūpū āmu. Ti wesepūre āmu jīcā ope ūtā ope mai jīcāū camasocū rupauri ānajērē na cacūñaeti ope. ⁴²Ti operū Jesús rupauri ānajērē cūñupā. Catuacā āmu ti ūtā ope puame mai. Bairi toa cū cūcōāñupā Joséjāā yua. Tunu bairoa ti ñamicā caāno merē judío majā na cayerijāpa rūmu nijūgoro baiwū yua. Bairi tāmūrīā ti ūtā operū cūñupā Jesús rupauri ānajērē.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 ¹Cabero ape semana caānijūgori rūmu cabusuato iña, canaitā jāñurōpua María Magdalena puame

Jesús masā opepu iñao ásúpo. Bairo topu etao, ütā tii masā ope biarica tii aperopu caño iñañupō. ²Bairo cabairo iña, jāātu puame atu tunuasúpo. Jāā puame ato cānacāū jāā āmū: yu, Jesús cū cabuei, cū camai majū, Simón Pedro mena jāā āmū. Jāātu etao, atore bairo jāā ī quetibujūwō: —iMarī Quetiupau rupauri ānajērē aperopu necoaua! iNoopu cū cūatanama ī masīā maniña! —jāā ī quetibujūwō.

³Bairo jāā cō caīquetibujuro tūgo, puḡarāpu Simón Pedro mena Jesús masā opepu jāā iñarápú. ⁴Bairo iñaráná, puḡarāpu aturi jāā ápú. Bairo aturi áná, yu puame Simón Pedro netōjāñurō yu atwū. Bairi Simón Pedro jūgoye Jesús masā ope ānatōpu yu etacoápú.

⁵Bairo etau, ti masā opere murī jāñurī nīñajō jowu. Juti wēērī jeto baucūñawū. Yu jāápéwu ti masā opere baiḡa. ⁶Yu berore ti masā opepu yu caño, yu ēmuetawī Simón Pedro. Cū puame ti masā opepu iñacōā jāámí. Bairi cū cūā iñawī juti wēērīrē. ⁷Ape juti asero Jesús ruḡoare na caūmamiatato, apeye juti wēērī mena jīcārōā āmewū. Ricaatipu tupetutia cūrīcārō cūñawū. ⁸Yu, Simón Pedro jūgoye caetaatacū cūā ti masā ope puḡearu yu jāācoápú yua. Bairo nipetirije cabaiatajere iñarī, cariape majū “Caticoauipi Jesús,” nī tūgoñamasīwū yua. ⁹Mai, jāā puame jāā masīētīcōā recōāwū Dios ya tutipu, “Mesīare* cū na capajīārocaro bero catīgumi tunu,” na caīwoatujūgoyeticūrīqūērē. ¹⁰Bairo Jesús masā opepu caīñarátatana jāā tunucoápú jāā ya wiipu yua.

Jesús se aparece a María Magdalena

(Mr 16.9-11)

¹¹María Magdalena puame Jesús masā ope tḡpua oticōā tuaámo. Bairo otiona, Jesús masā ope ānatōpu murī iñajō joyupo. ¹²Bairo áco, iñañupō

puḡarā ángelea* majārē caroa juti botirije cajāñaatana Jesús rupauri ānajērē na cacūata opepu na caruiro. Na, ángelea majā puame Jesús rupauri ānajērē na cacūatapuare ruiyuparā. Jīcāū Jesús ruḡoa caāniatapuare, apei cū ruḡori caāniatapuare ruiyuparā. ¹³Na, ángelea majā puame topu ruirā, María Magdalenarē atore bairo cō ī jēniñañuparā:

—Mua, ¿nopēīō mu otiyati?

Bairo cō na caījēniñarō tūgo, María Magdalena puame atore bairo na iñupō:

—Yu Quetiupau rupauri ānajērē aperopu cū necuupa. “Noopu cū neatanama rita,” nī masīētīña. Bairi yu yapapuajāñuña —na iñupō ángelea majārē.

¹⁴Bairo ángelea majārē na ī yaparo, āmejorenēcā iñagona, Jesure qūñañupō yua. Bairo qūñamīocūā, María Magdalena puame, “Jesua niñami,” ī masīēsupo. ¹⁵Bairo cō cabairo iña, atore bairo cō iñupū Jesús puame:

—Mua, ¿nopēīō mu otiyati? ¿Ñamurē macāō mu baiyati?

Mai, cō puame, “Oterica wesere cacotei ācūmī,” ī tūgoñarī atore bairo qūñupō:

—Mu, Jesús rupauri ānajērē aperopu mu cacūata, yu quetibujuya. Bairo mu caquetibujuro, yu puame cū rupauri ānajērē macāō ágo nīña —qūñupō.

¹⁶Bairo cūrē cō caīrō tūgo, Jesús puame atore bairo cō iñupū:

—iMaría!

Bairo Jesús cō cū caīrō tūgo, María Magdalena puame āmejorenēcārī, bairo qūñupō Jesure hebreo majā busurrike mena:

—iRabuni! (Mai, ati wāme, “Yure cabuei,” ígaro iña yu yaye hebreo* majā mena.)

¹⁷Jesús puame María Magdalenarē bairo cō iñupū:

—Yu pãnaeticõaña. Yu Pacu tũpu yu wãmuápériaru mai. Bairi yu yarã yu bairãrẽ bairo cañarẽ atore bairo ñi quetibũjubojoaja: “Yu Pacu Dios tũpu wãmucoágu yu baiya mai. Cũ, yu Pacu Dios puame mujãã Pacu majũ niñami. Cũã niñami yu Pacu Dios majũ. Mujãã cũãrẽ, mujãã Pacu Dios majũ niñami,” cõ ï quetibũju rotijoyupu Jesús María Magdalenarẽ.

¹⁸María puame bairo Jesús cõ cũ caĩquetibũju rotijoro tũgo, jicoquei jãã cũ cabuerã cañinucũatana tũpu quetibũjuo atícoasupo. Bairo jãã tũpu etao, María Magdalena Jesure cõ caĩñaatajere, bairi cũ caquetibũjurotiataje cũãrẽ jãã quetibũjuwõ yua.

Jesús se aparece a los discípulos
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹Ti semana cañinjũgori rũmu María Magdalena Jesure cõ caĩñaata rũmu merẽ naiocoato baiwu. Bairi jãã, Jesús cũ cabuerã cañinimatana puame caroaro jãã cañni wii joperire biari jãã neñawũ. Jãã, Jesús cũ cabuerã cañinimatana puame judio majã quetiuparãrẽ uwirã, bairo jãã cañni wii joperire biari jãã neñawũ. Bairo jãã caneñarõ, Jesús puame jãã recomacã majũ buia nucãetawĩ. Bairo jãã tũpu buianucã etau, atore bairo jãã ï jëniwĩ: —iCaroa yeri cutaje mujããrẽ cũ joãto Dios! —jãã ï jëniwĩ Jesús.

²⁰Bairo jããrẽ ï jëni yaparori, cũ wãmorĩrẽ na capapua cãmitiátajere jãã ñnowĩ. Tunu bairoa cũ warure na cajareo cãmitiátã ope cũãrẽ jãã ñnowĩ. Bairo cacatiatacu cũ cañnorẽ ñnarĩ yua, jãã puame butioro jãã tũgoña useaniwũ. ²¹Bairo jããrẽ ñnorĩ bero, tunu bairo jãã ï jëninemowĩ Jesús:

—iCaroa yeri cutaje mujããrẽ cũ joãto Dios! Yu Pacu puame mujããtu ati

yeparu yu jowĩ. Bairi yu cũã mujããrẽ ati yera macããna camasã watoaru mujãã yu joya, caroa quetire camasãrẽ na mujãã caquetibũjumasiparore bairo ï.

²²Bairo jãã ñrĩ bero, jãã buire putibatori, atore bairo jãã ñwĩ:

—Espíritu Santore mujãã yu joya ãmerẽ. Cũrẽ cũ bocãñaña yua mujãã mena cañnipaure. ²³Tunu bairoa ni jĩcãũ ñcũrẽ roro cũ caãtiere cũ mujãã camasiriyobojata, carorije cawapa cũgoecure bairo tuagumi. Bairi tunu ni ñcũrẽ cũ carorije wapare cũ mujãã camasiriyõ bojaeticõãta, carorije cawapa cũgona tuacõãgumi —jãã ñwĩ Jesús.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴Mai, jãã, puãa wãmo peti rũpore puãa pëñirõ cañnacãũ Jesús cũ cabuerã mena macããcũ jicãũ, Tomás cawãmecucu apeyera “Gemelo” na caĩpiinucũũ puame jãã mena ãmewĩ Jesús cũ cabuiaeta jũgoripaure.

²⁵Bairo cabero, jãã, Jesús cũ cabuerã puame jãã mena merẽ cũ caãno yua, atore bairo cũ jãã ï quetibũjumiwũ Tomárẽ:

—Marĩ Quetiupau Jesure cũ jãã ññaarũ.

Bairo cũ jãã caĩquetibũjumiatãcũãrẽ, atore bairo jãã ï yucõãwĩ:

—Jesús wãmorĩrẽ na capapua cãmitiátajere ñnarĩ, yu wãmojũã mena ti opere yu capãnaeticõãta, cariape mujãã yu tũgoetigu. Tunu bairoa cũ waru na cajareoãta opere yu wãmo mena yu capãnaeticõãta, cariape mujãã yu tũgoetimajucõãgu —jãã ï yucõãwĩ Tomás.

²⁶Cabero, jicã wãmo peti itia pëñirõ cãnacã rũmu canetõrõ bero, tunu jãã, Jesús cũ cabuericarã jãã neñawũ tunu jãã ya wii pupearu.

Bairo ti watoa jãã caneñarĩpaure
Tomás cūã āmi yua jãã menarē.
Caroaro ti wii jopeerire jãã
biatupeyocōāwū. Bairo jãã
caátimiatacūārē, Jesús puame
jãã tupu jãã buiaetawī. Bairo jãã
watoapu etari, atore bairo jãã
jēniwī:

—iCaroa yeri cutaje mujãārē cū joáto
Dios! —jãã ī jēniwī Jesús.

²⁷Bairo jãã ī jēnirī bero, Jesús
Tomárē atore bairo qūiwī:

—Ĩñaña yu wāmorirē na capapua
cāmitiátaje cāmiirē. Bairo ĩnarī, mu
wāmojūã mena ñujoñaña ti cāmiirē.
Tunu bairoa mu wāmo mena yu waru
na jareoáta cāmirōrē pāñau asá.
Cariape catūgoecu majū āmericōāña.
iCariapea tūgoya mu cūã!

²⁸Bairo Jesús cū cū caĩrō,
atore bairo Tomás puame qūi
nucūbucocōāwī yua:

—iYu Quetiupau, yu netōrō caācū
Dios majū mu āniña! —qūiwī.

²⁹Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo
qūiwī Jesús Tomárē:

—¿Amerē yure ĩnarĩpu cariapea
yu mu tūgousayati? iHseanirī na
āmarō noa ũna ĩnaetimirācūã cariape
catūgousanucūrã!

El porqué de este libro

³⁰Baipua, Jesús capee majū caroa
Dios yaye mena cū caátī ĩnomasĩrĩjērē
jãã áti ĩnonucūwī. Tie nipetirijere ati
tutĩpure yu woatu quetibujũpeyoetiya.

³¹Bairo woatu peyoeticicūã, atie
mujãārē yu caquetibujawoaturijere
mujãã yu quetibujucūña, tiere ĩnarī
cariapea Jesús Dios macū, Dios
cū cajon Mesías* cū caānierē mujãã
camasiparore bairo ī. Bairo cūrē
cariape tūgousari, mujãã puame yeri
capetietie cū cajorije majūrē mujãã
cūgogarã yua.

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

21 ¹Cabero Jesús, jãã, cū
cabuerārē jãã baujaetawī tunu
Tiberias utabucura cawāmecutira
tūnipu. Alore bairo baiwu: ²Topure
caāna ato cānacāū jãã āmu: Simón
Pedro, Tomás cawāmecucu apeyera
Gemelo na caĩpiinucūū, Natanael,
Galilea yepa Caná cawāmecuti macā
macācū cūã āmi. Jãã, Zebedeo pūnaa
cūã pugarāpua jãã āmu. Bairi tunu jãã
mena macāana pugarā aperā cūã āma.

³Bairo topu jãã caāno, Simón Pedro
puame atore bairo jãã iwī:

—Wai wei ácú yu baiya —jãã iwī.

Bairo jãã cū caĩrō, jãã cūã bairo cū
jãã iwī:

—Jãã cūã mu mena jãã wai werágárã
—cū jãã iwī.

Bairo qūirī yua, cūmuapu ájãārī
jãã acoápú, wai weráná. Bairo wai
werámirācūã, ti ñamirē jãã wai
pajĩāēpū.

⁴Bairo jãã cabaiāno,
cabusuñumugōatĩpau, Jesús puame
ti utabucura tūnipu bauetawī. Bairo
cū cabauetaro, jãã cū cabuerā puame,
“Cūã, Jesús niñami,” jãã ī masĩēpū,
qūĩñamirācūã yua. ⁵Bairi Jesús puame
atore bairo jãã ī jēniñawī:

—Yu yarã, ¿mujãã wai pajĩāētĩñati?
—jãã ī jēniñawī.

Bairo cū caĩjēniñarō, bairo cū jãã
iwī:

—Jãã pajĩāetiapū.

⁶Jesús puame tiere tūgori, bairo jãã
iwī:

—Bapire cariape nugōã puame
wēroca ñuajoya. Bairo āna, capāārã
mujãã wai pajĩāgarã —jãã iwī.

Bairo cū caĩrō, cū carotirore
bairo jãã apu. Bairi yua, bairo jãã
caáto, dope bairo bapire jãã áti

tūgāmugōpāmno jomasīēpū, capāārā majū bapire wai na cajāārō jūgori yua.

⁷Mai, yu, butioro Jesús cū camainucūē puame wai capāārā na cajāārō ñnarī, Pedrore atore bairo cū ñiwū:

—iMarī Quetiupaua niñamima! —cū ñiwū.

Bairo yu caīrō tūgo, Pedro puame jicoquei jāā Quetiupau Jesure qūñnamasīrī, uwaro cū jutirore jāña, riapu rocañuarī baacoámī, Jesús tūpu ácú. ⁸Jāā, cū cabuerā puame bapire wai jiraricu majū jāā tūgā pāāpu cūmua capairica mena paputiro tūnipu. Mai, jāā puame jōpu mee, paputiro wijaro cien metros cārō jāñurīā cañnoi bapire jāā tūgāpāāpu, wai capāārā majū na cajāārō ñnarī. ⁹Bairi yua, jāā puame paputiropu maa etanucārā, peero riorica peerore jāā ñhawū. Bairi ti peeropu wai jicāū pñōncōricū cūārē jāā ñhawū. Pan cūā āmu ti peero ture. ¹⁰Paputiro tūnipu jāā camaa nucārō ñña, Jesús puame atore bairo jāā ñwī: —Jicāārā ūna āmeacā mujāā cawai pajāetarārē na jeasá ato puame —jāā ñwī.

¹¹Bairo Jesús jāā cū caīrō tūgo, Simón Pedro puame cūmuapu etajāā, bapire tūgāatī, paputiropu wai capāārā na cajāāricūrē tūgāmojowī. Mai, capacarā jeto ciento cincuenta y tres majū wai capāārā ti bapire jāñupā. Bairo ti bapire capāārā majū wai na cajāāmiatacūārē, tii bapi puame woepu. ¹²Jesús puame bairo Pedro waire, bapi mena paputiropu na cū caweemocū yaparoro ñña, atore bairo jāā ñwī:

—Tiaya. Ūga wācārasá mai mujāā cūā —jāā ñwī Jesús.

Jāā puame merē, “Marī Quetiupau Jesua niñami,” jāā ī masīcōāwū. Bairi bairo jāā cū caīrō, jāā puame jicāū ūcū

puamena, “¿Ñamu majū mū āniñati?” cū jāā ī jēniñaepe Jesure. ¹³Bairi yua, Jesús puame pāārē nerī, jāā batojowī. Wai cūārē torea bairo jāā batojowī.

¹⁴Āme mena merē itiani majū Jesús, jāā, cū cabuerā cañnimitanarē, cūrē na capajārocaro bero cacatitunuatacū jāā tūpūre buiaeta ñnoñ baiwī Jesús.

Jesús habla con Simón Pedro

¹⁵Bairo jāā caugawācā yaparoro bero, Jesús puame Simón Pedrore atore bairo qūī jēniñawī:

—Simón, Juan macū, mūrē ñña: ¿Ānoa mū baparā netōjāñurō yu mū maiñati?

Bairo Jesús cū caīrō tūgo, Simón Pedro puame atore bairo qūī yuwī:

—Yu Quetiupau, mū yu maimajūcōāña. Merē mū masīña mū yu camairjērē.

Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caquetibujucūrjērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoāña.

¹⁶Bairo Jesús Pedrore qūī quetibujū yaparo, bairo qūī jēniñanemowī tunu:

—Simón, Juan macū, mūrē ñña: ¿Mua, cariapea yu mū maiñati?

Bairo Jesús cū caijēniñarō, atore bairo qūīwī Pedro:

—Yu Quetiupau, mū yu maimajūcōāña. Merē mū masīña mū yu camairjērē.

Bairo Pedro cū caīrō, Jesús puame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caquetibujucūrjērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoāña.

¹⁷Bairi yua āme mena merē itiani majū atore bairo qūī jēniñanemowī Pedrore:

—Simón, Juan macū, mūrē ñiña: ¿Mua, yu mu maiñati?

Bairo Jesús itiani majū cū cū caijēniñarō jūgori, tūgoñarīqūē pairique mena atore bairo qūī yuwī Pedro Jesure:

—Yu Quetiupau, nipetirije yu mu masiña. Mu masiña merē mu yu camairijē cūārē.

Bairo Pedro cū cairō, Jesús pūame bairo qūīwī:

—Baiupa, toroque yu caquetibujucūrijērē cariape catūgousarārē caroaro na coteri na jūgoaña. ¹⁸Cariape mu ñiña: Cawāman ācū, mu caborore jutiro jāñarī, noo mu caboropu mu āñesēānucūñupā. Mu cabucuaru yua, aperā camasā pūame mu wāmorirē ñumugōrī, mu juti jāñrī, mu caāgaetopu mu neārocagarāma yua —qūīwī Jesús Pedore.

¹⁹Mai, bairije Pedore Jesús cū caīquetibujūata, Pedro cū cariape wāmerē ī quetibujū masīōgu īwī Jesús. Bairo Pedro cū cabairiapee jūgori camasā Dios cū catutuarijere na cū caīñopeere ī quetibujū īwī Jesús. Bairo ī quetibujū yaparo, bairo qūīwī Jesús tunu Pedore:

—iNipetirije yu caātiāninucūrōrē bairo caroaro áticōā ninucūña! —qūī cūwī Jesús Pedore yua.

**El discípulo a quien
Jesús quería mucho**

²⁰Cabero Jesús cū caīquetibujūro bero, Pedro pūame āmejore ññau yua, yu majūrē ñiñacōāwī, yu, butioro Jesús cū camairē. Mai, yu pūame Jesús mena jīcārō jāā caugarui tūsari watoa Jesús cūtuaca rui,

atore bairo cū caijēniñarīcūā yu āñiña: “Yu Quetiupau, ¿ni majū mūrē, bairo qūī busujā buitirocauati?” cū caijēniñarīcūā yu āñiña. ²¹Bairo yu āmejore ññarī, atore bairo Jesure qūī jēniñawī Pedro:

—Yu Quetiupau, ānira, ¿dope bairo cū to bairoati? —qūī jēniñawī Jesús.

²²Bairo Pedro cū caijēniñarō, bairo qūīwī Jesús:

—Cū cabaiyasicopata cūārē, o ati yeparu tunu yu caetaro cū cacaticōāmata cūārē, mu camasīpee mee ñiña. Mua, tiere tūgoñarī mee, nipetirije yu caātiāninucūrōrē bairo caroaro áticōā ninucūña —qūīwī Jesús Pedore.

²³Atore bairo Pedro Jesure cū caijēniñarō, Jesús cū caīquetibujūataje queti etacoasupa Jesús yarā ñubueri majāpūre: “Juan riaetigumi. Caticōā nigumi,” irīqūē queti. Baiṗua, Jesús pūame yure, “Riaetigumi,” ī mee bairo qūī quetibujūwī Pedore. Atore bairo jeto īwī: “Cū cabaiyasicopata cūārē, o ati yeparu tunu yu caetaro cū cacaticōāmata cūārē, mu camasīpee mee ñiña.” Tie jettore īwī.

²⁴Yua, Jesús cū cabuei, cū cabuerique yu caīñarīqūērē caquetibujū, ati tutire cawoaua yu āñiña. Bairi atie yu caquetibujūwoaturije caroa cariape macāājē queti ñiña.

²⁵Apeye capee majū Jesús cū caátaje nimiña. Bairi nipetirije Jesús cū caātiānajērē marī cawoatupeyocōāta, ti tutiri pūame ati mūrēcóore bijapetiro cārō nicoabujioro.

Tocārōā ñiña.

LOS HECHOS

de los Apóstoles

La promesa del Espíritu Santo

1 ¹⁻²Мн, Теófilo, nocārō caānimajūrē merē m̄u yu quetibuj̄u woajojūgowu. Jesucristo ati yeparu ācū, cū caátijūgoriquere, bairi cū cabuerique nipetirije cūārē um̄recóo cū cawāmuátí r̄um̄p̄u cū cabajjānarīq̄ūrē m̄u yu quetibuj̄u woajowu. Āmerē m̄u yu quetibuj̄unemoña tunu ati carta mena: Um̄recóop̄u cū cawāmuáp̄áro jūgoye, cū yarā apóstolea* majā cū cabesericarā na caátipeere na quetibuj̄ucūñupī, Espíritu Santo cū camasírījē jūgori. ³Mai, riari bero Jesús puame cū yarā apóstolea majā watoapu ati rupañ mena na buia etayupi. Yoaro narē na buia añupī cuarenta r̄um̄r̄í majū, “Cacatii niñami,” na caīmasīparore bairo ī. Bairo buia ācū, Dios cū carotimasírīpañ macāājērē na quetibuj̄u añupī.

⁴Mai, cajūgoyeru cū cabuerā mena ācū, “Jerusalén macārē mujāā witiweyopa mai,” na ī cūñupī. Atore bairo na iñupī:

—Yu Pacu mujāārē cū caījūgoyeticūrīcārōrēā bairo átigumi. Merē tiere mujāārē yu quetibuj̄uwu. Torena, mujāā cotegarā mai. ⁵Juan

ānacū puame mujāārē oco mena bautizawī. Āme berore yu Pacu puame roque Espíritu Santo mena mujāā bautizagumi. Cū Yeri majūrē mujāārē jogumi —na ĩcūñupī Jesús.

Jesús asciende al cielo

⁶Ape r̄umu Jesús mena āna, cū jēniñañuparā:

—Jāā Quetiupañ, ĩnocārōpu Israel yepa marī ya yepare marī ñicūjāā na carotijūgoricarore bairo m̄u rotimasījūgoati? ĩNocārōpu Roma* macāāna, ati yepare caēmarīcārārē na m̄u acureiati? ĩĀmea m̄u ácuati? —q̄ūi jēniñañuparā.

⁷Bairo na cairō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Tiere yu Pacu jeto átimasīñami. Bairo cū jeto ti r̄umu cūārē masīñami. Mujāā tiere mujāā camasīpee mee niña.

⁸Bairo Dios puame ti r̄um̄r̄ē mujāārē masiōētīmicūā, quetibuj̄u masírīq̄ūrē mujāārē jogumi. Espíritu Santo mujāā yerip̄u cū caetaro jūgori, yu yaye busuriquere mujāā quetibuj̄u masīgarā. Bairo Jerusalén macā macāānarē na mujāā quetibuj̄u jūgogarā. Cabero Judea yepa macāāna nipetiro caānarē, cabero Samaria yepa macāānarē, cabero ati um̄recóo nocārō çayoarop̄u macāāna cūārē na mujāā quetibuj̄ugarā

yu yaye busurique quetire —na ĩ quetibujuyuru Jesús cū cabuerārē.

⁹Bairo narē quetibuju yaparori bero, cū cabuerā na cañatoyea, Dios puame umrecóoru Jesure cū newāmuo jocōāñupū. Bairo cū caáto, buseriwo puame cū tocoásuparo. Bairi yua, tocārōā qūīña jānacōāñuparā Jesure. Tunu qūīñanemoesupará. ¹⁰Bairo cūrē na cañmugōnucūrō, caūmua pugarā jutii cabotirijere cajāñaatana natu buiaetanancāñuparā. ¹¹Na puame atore bairo na ĩñuparā:

—Mujāā, Galilea yepa macāāna, čnopērā jōbui umrecóo puamerē mujāā ĩñamugōcōānucūñati? Cū, Jesús, mujāā watoa cañniatacu umrecóoru caácú ati yeparu atígumi tunu. Āmerē cū caátó mujāā caññajororea bairo atígumi tunu —na ĩ quetibujuyuparā.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹²Bairi apóstolea* majā Olivo cawāmecuti buropu cañnimiatana tunucoásuparā Jerusalēpu. Olivo buropu átáto, yoaesuparo Jerusalén macā. Judío majā na cayerijārī rūmu ūno cūārē na cañesēāmasirō āñuparō. ¹³Bairo ti macārē etarā yua, na cacānirī wiipu cabui macā arua puamerē wāmuátijāñuparā. Na puame ato cānacāñ āñuparā: Pedro, Juan, Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, bairi Simón, Celotea* mena macāācū, bairi Judas, Santiago macū āñuparā. ¹⁴Na puame nipetiro tocānacānia neñanucūñuparā Jesús yarā mena. Cū bairā, cū paco María, bairi aperā carómia mena neñanucūñuparā, ĩubuenēñarā.

¹⁵Bairi jīcā rūmu na cañubueño, Pedro puame na watoapu wāmuncāñupū. Cañubuenēñarā

puame ciento veinte majū āñuparā. Narē yua, atore bairo na ĩñupū Pedro: ¹⁶“Yu yarā tūgopeoya yu caĩrījērē: David ānacū Espiritu Santo jūgori Judas cū cabaipere cū caquetibujuwatuyaricarorea bairo baigaro. Judas ānacū puame Jesure cañeparārē cajūgoricu āmi. ¹⁷Marī mena macāācū ānimiwī. Marī mena capaapu ānimiwī cū cūā. ¹⁸Bairo marī mena macāācū cañnibujiopau nimicūā, Jesure cū caĩbuitirocarique wapa mena, jīcā yepa wapatiyupu. Cabero ti yepa ācū, Judas puame cū majūā pajīyasicosupi. Bairo cū cabaiyasiro, cū paaro puame wooyasicoasuparo. Cū utamijī wēērī ānajē witiyuparo. ¹⁹Bairo roro cū cabairijere tūgori, Jerusalén macāāna ti yepare Acéldama wāmetiyuparā. ‘Acéldama’ ĩgaro, ‘Rif Yepa’ ĩgaro ĩña na yaye busurique mena. ²⁰David ānacū Salmos tutipu cū caquetibujucūrīquē atore bairo ĩña Judas cū cabaipere:

‘Cū ya wii macāāna na ábatacópáro.

Ni jīcāñ ūcū cū tuaeticōāto ti wiire.’

Tunu bairoa apewēpu atore bairo ĩ cūnemoñupī:

‘Apei cū jāwasoáto cū capaa ānimiatajere,’ ĩ cūñupī David ānacū.

²¹“Ato marī mena cañna marī Quetiupau Jesús ati yeparu cū cañno cabapacūtana niñama. ²²Juan ānacū Jesure cū cabautizaro beropu bapacuti āna, umrecóoru Jesús cū cawāmuátī rūmuru cabapacuti jānarícārā nicōāñama. Bairi na mena macāācū jīcāñ ūcū jāārē bairo caquetibujupau cū cajārō ĩña. Judas wasoaye cañnipau majūrē marī boya. Cū cūā quetibujugumi marī Quetiupau cariacoatacu nimicūā tunu

cũ cacatirijere,” na ñupũ Pedro to macãanarẽ.

²³Bairo cũ caĩrõ tũgo, puğarã na mena macãanarẽ na bootũgoñañuparã. José Justo, ape wãme Barsabás cawãmecucure boyuparã. Apei Matías cawãmecucu cũarẽ boyuparã. ²⁴Bairo na puğarãrẽ na beseri yua, atore bairo Diore qũĩ jëniñuparã: “Jãa Quetiupaũ, mu roque nipetiro camasãrẽ na yeripu na catũgoñarĩjẽrẽ camasĩ mu ãniña. Bairo caãcũ ãnirĩ jããrẽ mu masiõwã. Ni mu caboure cũ mu besewa. ²⁵Judas ãnacũ puame roro cũ caátie jũgori roro popiye bairicaropũ ásũpi. Bairi cũ paarique cũ capitimiatajere apei cũ paawasoáto,” qũĩ jëniñuparã Diore.

²⁶Bairo qũĩ jëniyaparori bero, ãtã rupaacarẽ ãmeo wẽẽ nuniñuparã. Bairo átiri masiñuparã Judare cawasoapaure. Matĩare cũ beseyupi Dios. Bairi yua, Matías puame puğa wãmo peti rupore jicã pëñirõ cãnacãũ catuaricarã apóstolea* majã mena macããcũ jicãũ caãninemojũgon ãñupũ.

La venida del Espíritu Santo

2 ¹Cabero Pentecostés* bose rãmũ caetaro, nipetiro Jesucristore catũgousarã jicãpaua ñubuerã neñarã baiyuparã. ²Bairo na cañubueãno, caãno tusarao paio busuocajoyuparo umurecõopũ caatfẽ. Wĩno paio cabusuricarore bairo busuocajoyuparo. Ti wii, na caãni wii nipetiroopũ busuetayuparo. ³Bairo cabairo yua, peero caũwãmurĩcã wẽẽrĩrẽ bairo cabaurije tocãnacãũ ruoã buipurea bauetayuparo. ⁴Bairi to macãana nipetirore na yeripu na jããñupũ Espĩritu Santo puame. Bairi ñe ñie rusaesuparo na camasiõtĩẽ. Bairo caãna ãnirĩ, aperã yaye busuriquere busujũgoyuparã. Espĩritu Santo narẽ cũ camasiõrĩjẽ jũgori bairo busuyuparã.

⁵Mai, ti rãmurĩrẽ ãñuparã Jerusalẽpũre judío majã ati umurecõo nipetiroopũ macãana caatfatana. Jerusalẽpũ ñubuerã baiyuparã.

⁶Bairo cabusuoajorore tũgori yua, neñaetayuparã apóstolea* majã na caãni wiipu. Neñaetarã yua, tocãnacãũpua na yaye na cabusurijere tũgoyuparã. Bairi, dope bairo ï tũgoña masiẽsuparã. ⁷Bairo tũgoña macããri yua, atore bairo ãmeo ñuparã:

—¿Ãnoa nipetiro cabusurã, Galilea yepa macãana mee na ãniñati? ⁸Bairo cabairã nimirãcũã, ¿ñe jũgori marĩ yaye busuriquere caroaro na busumasĩñati? ⁹Marĩ mena caãna jicããrã, Partia macãana niñama. Aperã Media yepa macãana, aperã Elam macãana, aperã Mesopotamia macãana, aperã Judea yepa macãana, aperã Capadocia yepa macãana, aperã Ponto yepa macãana, aperã Asia yepa macãana niñama. ¹⁰Aperã Egipto, Frigia, bairi Panfilia na caĩri yepaarũ macãana niñama. Aperã Africa yepa macãana, Cirene macã jũgoye macãana niñama. Tunu bairoa Roma* cawãmecuti macãĩ caatfatana niñama. ¹¹Jicããrã na mena macãana judío majã pũnaa na caãnoi, judío majãrẽ bairo na marĩ ññaña. Aperã na mena macãana judío majã pũnaa ãmerĩmirãcũã, marĩrẽ bairo Diore na caĩroarije jũgori judío majãrẽ bairo na marĩ ññaña na cũarẽ. Tunu bairoa marĩ mena macãana jicããrã, Creta yucpũroa macãana niñama. Aperã Arabia yepa macãana niñama. ¡Bairo ati yepa nipetiroopũ caatfatana nimirãcũã, tocãnacãũpua marĩ tũgoya marĩ yaye busurique mena Dios cũ catutuarije mena cũ caátiere! —ãmeo ï busuyuparã na majũ camasã puame.

¹²Bairo tũgoña macããri yua, nopẽ bairo ï tũgoñamasiẽsuparã. Bairi atore bairo ãmeo ï jëniñañuparã na majũ:

—¿Nopē bairo marirē iḡu qūīcuti Dios? —īnuparā.

¹³Bairo na caīmiatacūārē, aperā jīcāārā, “iCūmurā baiyama!” na ī boyetiuparā apóstolea majārē.

Discurso de Pedro

¹⁴Bairo na caīrō tūgo, Pedro, aperā cū mena macāāna puga wāmo peti rūpore jīcā pēnirō cānacāū apóstolea* majā mena wāmūncāñupū. Pedro pūame būsūrique tutuaro mena atore bairo na īnupū camasā caīñarā etaatānarē: “Mujāā, Judea yepa macāāna, mujāā ati macā Jerusalén macāāna cūā tūgopeoya mujāārē yu caīpeere. ¹⁵Ānoa yu mena macāāna cūmuētīñama. Mujāā narē mujāā caītūgoñarōrē bairo mee niñama. Ni ūcū űamirōcācā muipū cū caasitutuatīpau caānorē cūmucēmi.

¹⁶Bairo mee baiya. Profeta* Joel ānacū jāā cabaipeere quetibūju jūgoyeticūñupī cū ya tutipū. Atore bairo ī woatuyayupi:

¹⁷‘Atore bairo yu quetibūjūwī Dios: Ati űmūrecōo caānitūsari rūmūrī caāno nipetiro camasārē na yu jōgu Espīritu Santo, yu Yeri majūrē.

Bairo yu caāto, mujāā pūnaa caūmua, mujāā pūnaa rōmirī cūā, yu yaye būsūriquere quetibūju netōōgarāma aperā camasārē.

Tunu bairoa cawāmarā yu yaye macāājē cabau īnorijērē īñagarāma.

Tunu cabūtoa cūārē na yu quetibūjūgu na caqūēgueropū.

¹⁸Bairi ti rūmū caānorē yu carotirā caūmua, carōmia cūārē na yu jōgu Espīritu Santo, yu Yeri majūrē.

Bairo yu caāto, yu yaye būsūriquere

quetibūjunetōōgarāma aperā camasārē.

¹⁹Jō űmūrecōopū ricaati cabairije baugaro.

Ati yeparū cūā ricaati cabairije baugaro.

Riīre bairije, peerore bairije, peero buserire bairije cabaurije cūā bau īnōgaro.

²⁰Bairo cabairo, muipū űmūreco macāācū naitīācoagūmi.

űNami macāācū pūame riī cuire bairo jūāū baigūmi.

Bairo baigaro ati yeparū yu caetaparo jūgoye.

Ti rūmū pūame caānimajūrī rūmū nigaro.

²¹Bairi nipetiro camasā, “Yu Quetiupau yu netōōña,” caījēnirā pūame netōcōāgarāma, űniwī Dios,’

ī quetibūjūyupi Joel ānacū cū ya tutipū,” na īnupū Pedro, to caneñarā etaatānarē.

²²ī quetibūju yaparo, na ī quetibūjunemoñupū tunu: “Yu yarā, Israel yepa macāāna tūgopeoya yu caīrijērē: Jesús, Nazaret macā macāācū Dios cū cabesericu majū āmi.

Merē mujāā caroaro mujāā masīña cū caátajere. Capee átijēño īñowī. Caroaro, camasīā manierē átijēño īñowī. Dios cū camasīrijē jūgori cū catutuarijere marī átī īñowī. ²³Bairo caroaro cū caātimiatacūārē, mujāā pūame cū mujāā boepū. Tirūmūpu

ati űmūrecōore Dios cū caqūēnōparo jūgoyepua, merē cū macūrē roro mujāā caātipeere masīyerijāñupī. Bairi mujāā pūame cū mujāā űerotiwū. Cū cariarore borā, roro caānarē yuscūpāipū cū mujāā papuaturōtiwū. ²⁴Bairo cūrē

mujāā caātimiatacūārē, Dios pūame cū catioyupi. Cariaricarā ānana na caānopū caānimiatacūre cū witio

joroque cū ásupi Dios. ²⁵Quetiupaꝝ rey David ānacū, Jesús cū cabaieere quetibũju woatucũñupĩ atore bairo:

‘Dios, yu Quetiupaꝝ, yu mena ānicōã ninucũñami.

Yutũre cariape nuḡōãrẽ āninucũñami, ñe ũnierẽ yu cauwietiparore bairo ĩ.

²⁶ Bairi butiuro yu useaniã. Ñe ũnie ruſaetiya yu yerĩpũre.

Tunu bairoa Diore yu basapeoya. Bairi yu tũḡoñariḡũe paitiya.

²⁷ Yu yeri pũnarẽ cariaricarã ānana na caãnopũ mu jorocaetigu.

Mũ carotire camai ānirĩ yu rupau ānatõrẽ to boao joroque mu áperigu.

²⁸ Cariacoatacu yu caãnimiatacũãrẽ, yu mu catiogũ tunu.

Bairi mu tũpu yu caãno, useanio joroque yu mu átigu,’

ĩ quetibũju yupi David ānacū Jesús cū caĩpeere,” na ĩñupũ Pedro, to caneñarã etaatanarẽ.

²⁹ ĩ quetibũju yaparo, na ĩnemoñupũ tunu: “Yu yarã, marĩ ñicũ David ānacū riacoásupi. Bairo cū cariaro ĩña, cū yaarocacõañupã. Nipetiro tiere marĩ masiãna. Marĩ nipetiro marĩ ĩñanucũña cū ānacũrẽ na cayaayarica ope ũtã opere. ³⁰ David ānacū puame profeta* majõcu āniñañupĩ. Bairi cū puame masicõañupĩ: ‘Dios caãnorẽ bairo yure cū caĩricãrõrẽã bairo yu pãrãmerã mena macãacũ jicãũ nigumi Cristo.* Yure bairo Israel macããnarẽ na rotimasĩgumi,’ ĩ masicõañupĩ David. ³¹ Bairi David ānacū puame ape rũmũpu cabaieere camasirẽ bairo majũ Jesucristo cariacoatacu nimicũã tunu cū cacatĩpeere quetibũju jũḡoyetiyayupi. Bairo ĩñupĩ: ‘Yu yeri pũnarẽ cariaricarã ānana na caãnopũ mu jorocaetigu. Tunu yu rupau ānatõrẽ to boao joroque mu áperigu,’

ĩ quetibũju yupi David, Jesucristo cū cabaieere. ³² Bairi cãrẽã catiõyupi Dios. Jãã nipetirã Jesure caĩñarĩcãrã jãã ãniña cū cacatiriquere. ³³ Bairi āmerẽ yua, Diotu cariape nuḡōãrũ caruĩ ácũmi, cãrẽ rotibõjagu. Tunu bairoa Dios cãrẽ cū caĩricãrõrẽã bairo Espĩritu Santo cū caátĩpeere rotimasĩñami. Muñãã nipetirije muñãã catũḡoataje, muñãã caĩñaataje cũã Jesucristo cū caáto jũḡori baiaru. ³⁴ Marĩ ñicũ ānacū David rupauri ānajerẽ neápũyupi Dios umũrecõõpũre. Tunu bairoa David ānacũna atore bairo ĩ woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupaꝝ atore bairo quĩñupũ: “Ato ruiya cariape nuḡõã puame mai.

³⁵ Mu pesua caãnanarẽ na yu canetõõnucãrõ beropũ, mu puame na mu rotimasĩgu,” quĩñupũ,’

ĩ quetibũju woatuyupi David ānacũ.

³⁶ “Bairi ati yepa, Israel yepa macããna nipetiro cariape atiere na masiãto: Cũ, Jesús yucũpãĩpu muñãã capapuatũ rocarotiricure Dios puame nipetiro Quetiupaꝝ bairo cū cũñupĩ. Tunu bairoa nipetiro camasãrẽ netõõḡũ, marĩtu cū cajoricure bairo cū cũñupĩ,” na ĩ quetibũju yupu Pedro to caneñarã etaatanarẽ.

³⁷ Bairo cū caĩrõ tũḡori, butiuro tũḡoña macãñuparã. Bairo tũḡoña macããrã yua, atore bairo na ĩ jẽniñañuparã Pedrojããrẽ:

—Jãã yarã, ¿ñerẽ jãã caáto to boyati āmerẽ?

³⁸ Pedro puame na ĩñupũ:

—Jesucristo yarã ānigarã, muñãã caãno cãrõ Dios mena busũquẽnoña roro muñãã caátiere. Roro muñãã catũḡoñarijẽrẽ jãnarĩ, caroa puamerẽ tũḡoñajũḡoya. Bairi tunu muñãã

nipetiro mujãã cabautiza* rotiro ñũa. Roro mujãã caátiere Dios pũame cũ camasiriyomasĩparore bairo ìrã, bairo mujãã caáto ñũa. Bairo mujãã caáto, Espĩritu Santore mujãã jogũmi Dios. ³⁹Torea bairo marĩ ĩ quetibũju cũñupĩ: “Yũ yeri pũnarẽ na yũ jogũ nipetiro yũre catũgousarãrẽ,” marĩ ĩ quetibũju cũñupĩ. Bairo mujãã, mujãã pũnaa cũãrẽ, noo aperopũ macããna cũãrẽ na jogũmi Dios, Espĩritu Santore, cũrẽ mujãã nipetiro mujãã catũgousaata — na ĩñupũ Pedro.

⁴⁰Tore bairo jeto na quetibũjunemoñupũ Pedro: —Bairo mujãã caáto ñũa: Ati yepa macããna jĩcããrã cayasiparã ñĩnama na carorije wapa. ĩNarẽ bairo mujãã cũã baieticõãña! Dios mena busũqũẽnoña —na ĩñupũ Pedro camasãrẽ.

⁴¹Bairi yua, nipetiro tie quetire catũgousajũgorã pũame bautiza rotiyuparã. Ti rũmurẽ catũgousari majã mena macããna, itia mil majũ ãninemoñuparã tunu. ⁴²Cabero na, catũgousajũgori majã pũame caroaro tũgousayuparã apóstolea* majã na caquetibũjũrijere. Tunu bairo caroaro nipetiro jĩcã majãrẽ bairo ãnimasĩjũgoyuparã. Bairo ãna, nipetiro neñarĩ, Diore cũ jẽninucũñuparã. Tunu bairoa Jesús cũ caugatusarica rũmurẽ tũgoñarĩ, pããrẽ uganucũñuparã nipetiro.

La vida de los primeros cristianos

⁴³Nipetiro to caãna camasã pũame apóstolea* majã na caátiere ĩñarĩ, tũgocõã manĩasuparã. Capee na caátijẽnomasĩrĩjẽrẽ na caátĩ ĩnorĩjẽrẽ ĩnarĩ, tũgocõã manĩasuparã. ⁴⁴Tunu bairoa Diore catũgousajũgori majã caroaro jĩcãrõrẽ bairo ãñuparã. Bairi na mena macããna cabopacarã na caãmata, na cabopacarijere na

nuniñuparã. ⁴⁵Bairi na yaye majũ na cacũgorije caãno cãrõrẽ nuniñuparã, wapa jegarã. Bairo áti yaparori, tie dinerore ãmeo ricawoyuparã, narẽ carusari wãmerẽ na cawapatiparo ñurõ. ⁴⁶Tunu bairoa tocãnacã rũmũa templo* wiipũ neñanucũñuparã. Na ya wiiripũ cũãrẽ Jesús cũ caugatusarica rũmurẽ tũgoñarĩ pããrẽ uganucũñuparã. Ušeaniriqũẽ mena jĩcã majãrẽ bairo jĩcãrõ mena ugariquere uganucũñuparã. ⁴⁷Tunu bairoa Diore basapeonucũñuparã. Bairo na caátĩano ĩñarĩ, to macããna camasã nipetiro na ĩroyuparã. Bairi tocãnacã rũmũa, catũgousari majã menarẽ capããrã ãninemo nucũñuparã. Marĩ Quetiupau pũame cũ canetõõrãrẽ cũ yarã majũ na ãnio joroque na átinemo nutuásúpũ.

Un cojo es sanado

3 ¹Jĩcã rũmũ Pedro, Juan mena templo* wiipũ ásũparã. Tres de la tarde caãno camasã na cañubueri hora majũ ãñuparõ. ²Mai, to templo wii jope tũpũ ãninucũñupũ jĩcãũ cawĩmaũ ãcũpũna caãmasĩẽtacũ. Cũ yarã pũame Caroa Jope cawãmecũti jope tũpũ cũ cũnucũñuparã, camasã caetari majãrẽ dinero limosnarẽ na cũ cajẽnimasĩparore bairo ìrã. ³Bairi yua, caãmasĩẽcũ, Pedro, Juajãã na cajããetaro ĩnarĩ, dinerore na jẽnimiñupũ. ⁴Bairo cũ cajẽnirõ, Pedrojãã qũĩñañuparã. Qũĩña yua, atore bairo qũĩñupũ Pedro pũame: —Yũ yau, tũgopeoya —qũĩñupũ.

⁵Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedrorẽ qũĩñañupũ, “Dinero yũ nunigũ ácumĩ,” ĩ tũgoñarĩ. ⁶Bairo cũ caĩtũgoñamiatãcũãrẽ, atore bairo qũĩnemoñupũ Pedro pũame: —Yũa, plata, oro moneda tiirire yũ cũgoetiya. Bairo cũgoetimicũã, Jesucristo yũre cũ camasĩõrĩjẽ jũgori

murē yu juátigu. Jesucristo, Nazaret macāacū cū catutuarije mena murē ñiña: Wāmuncārī ájūgoya —qūñupū Pedro caámasiēcūrē.

⁷Bairo ī yaparori, cū wāmo cariape nuḡōā mena cū tūḡāwāmuoñupū. Bairo cū caáto, caámasiēcū r̄pori puame, cū āñadobeā cūā tutuacoásuparo.

⁸Bairo cabairo yua, caámasiēt̄miatacu puame patiwāmuncācoásupu. Bairo patiwāmuncārī, ámasiēj̄goyupu yua. Bairo Pedrojāā mena useanirī templo* wiire jāñupū. Diore basapeori paticōā ñesēañupū. ⁹To macāāna puame nipetirā cū caámasir̄jērē, cū cabasapeorije cūārē ĩñañuparā.

¹⁰Bairo qūñārī yua, butioro tūḡocōā maníasuparā. Mai, cū masicōañuparā. “Cūā niñami Caroa Jope cawāmecuti jope t̄pu cadinero jēniruinucūmiatacu,” ĩ masicōañuparā.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹Cacatiatacu puame Juan, Pedroro pitigaetiri, na mena nicōā ñesēañupū. Bairo ti wii macāāna cū cabairijere tūgori na t̄pu at̄asúparā Portal de Salomón* na cañrōpū, qūñagarā. Topu añuparā mai Pedrojāā. ¹²Pedro puame bairo na caetaro ĩña, atore bairo na ĩñupū: “Yu yarā, Israel yepa macāāna, ĩnopēirā, ‘Pedrojāā na camasir̄jē jūgori, o Diore na cañroamasir̄jē jūgori caámasiēcūrē cū catioupa,’ cañrārē bairo mujāā tūḡoñanati?” ¹³Jāā majū, jāā camasir̄jē jūgori mee jāā átiapu. Marī ñicūjāā, Abraham, Isaac, Jacojāā ānana na cañroajūgoricu Dios puame cū macū Jesure caānimajūūrē bairo caācū cū cūñupī. Bairo cū caátimiatacūārē, mujāā puame cū ñerī, ati yepa macāāna carotimasir̄i majā t̄pu cū mujāā neápú. Bairo mujāā caáto, Pilato puame cū wiyogamiwī.

Mujāā puame cū cawiyogarijere mujāā boeru. ¹⁴Jesús, ñe ũnie carorije caápei cū caānmiatacūārē, cūrē cū cawiyoro mujāā boeru. Roro caācu puamerē cū cawiyorore mujāā bowu. ¹⁵Bairo átiri, yeri capetietiere cajomasir̄ē cū mujāā pajīarocacōā rotiwu. Bairo roro cūrē mujāā caátirocamiatacūārē, Dios puame cū cariaacoamiatacure cū catiopyupī. Jāā, cū jāā ĩñawū tunu cū cacatiriquere. ¹⁶Cū camasir̄jē mena cū wāmeina jāā cañr̄jē jūgori, āni caámasiēt̄miatacure cū catio joroque cū jāā átiapu. Jesús mena jāā tūḡoñatutuaya. Bairo cū mena tūḡoñatutuari, āni mujāā camasir̄ē cū catipeticoao joroque cū jāā átiapu. Mujāā ĩñaña merē tiere,” na ĩ quetibujuyupu Pedro to caneñarā etarārē.

¹⁷Ī quetibuju yaparo, na ĩ nemoñupū tunu: “Yu yarā, merē yu masiña mujāā catūḡoñamawijariquere. ‘Dios macūrē cū pajīārā marī átiya,’ mujāā, mujāā quetiuparā cūā, mujāā ĩ tūḡoñamasir̄ēsupa. Bairo ĩ tūḡoñamasir̄ēt̄irī, cū mujāā pajīarocacōā rotiwu. ¹⁸Tir̄m̄pure profeta* majā Dios cū caquetibujunetōōrotiricarā jūgori quetibuju jūgoyeticūñupī, cū macū, cū cajou ati yepapu popiye cū cabaipeere. Mujāā puame popiye cū baio joroque mujāā caátaje jūgori, Dios cū cañjūgoyeticūr̄icārōrēā bairo baietawu. ¹⁹Bairo Dios mena busuqūēñoña roro mujāā caátiere. Roro mujāā catūḡoñar̄jērē jānarī caroa puamerē tūḡoñajūgoya. Dios mena tūḡoñatutuajūgoya, roro mujāā caátiere cū camasir̄iyparore bairo irā. Bairo mujāā caámeta, marī Quetiupau puame caroa yericutajere mujāā jogumi. ²⁰Tunu caānijūgoripaupuina mujāārē cū cajogaricure cū jogumi Dios, Jesús Mesías majūrē. ²¹Baipua, ati yepapure

apérigumi mai. Умәrecóру nicóā ānigumi cū pacu Dios, tirūmuru profeta majā cañurārē cū cañricārōrēā bairo cabaiPETIPARO jūgoye. ²²Atore bairo na ī quetibūju cūñupī Moisés ānacū marī nicūjāā ānanarē: ‘Marī Quetiupau Dios pñame mujāā ture yu jowī. Torea bairo apeire mujāā jogumi profeta majōcure. Mujāā mena macāācū jīcā cañipau nigumi cū cūā. Cū, mujāārē cū caquetibūjupēere caroaro tūgopeoya. ²³Torecū, ni jīcāū ūcū cū, profeta majōcure catūgousagaecu pñame yasicoagumi. Dios yarā, Israel ya poa macāāna cawāmecuna mena āmerīgumi,’ ī quetibūju cūñupī Moisés ānacū.

²⁴“Nipetiro profeta majā cūā āme rūmu cabaipeere quetibūju jūgoyetiyayupa. Samuel cawāmecucupūi quetibūju jūgoaná, āme macāānapu quetibūju tuetayupa. ²⁵Nipetiro Dios camasārē caroaro cū caátigarije, profeta majā jūgori cū caicūrīqūē marī yaye caānipee āñupā. Tunu bairoa marīrē caroaro átigu, Dios pñame marī nicūjāā ānana mena cawāma wāme camasārē cū caátipeere quetibūju cūñupī. Atore bairo īcūñupī Dios Abraham ānacūrē: ‘Mu pārāmerā jūgori ati yepa macāāna nipetiro caroaro ānigarāma,’ qūñupī Abraham ānacūrē. ²⁶Bairi cū macūrē cū catori bero, marī judío majā marī ture cū jojūgoyupi. Caroaro marī caānorē bori, marī nipetiro roro marī caátiere marī cajānaparore bairo ī, marī judío majātūre cū jojūgoyupi Jesure,” na ī quetibūjuyupu Pedro to caneñarā etarārē.

Pedro y Juan ante las autoridades

4 ¹Bairo Pedro, Juajāā camasārē na cañānitoyea, sacerdote* majā, bairi Dios ya wiire coteri majā

quetiupau, bairi saduceo* majā cūā etayuparā. ²Na pñame Pedro, Juajāā mena asiajāñuñuparā. Camasārē na caquetibūjuro boesuparā. Tunu bairoa, “Camasā caricoatana nimirācūā tunu catiyama Jesure bairo,” na caīquetibūjuro boesuparā. ³Bairi yua, Pedro, Juajāārē ñerī, preso jorica wiipu na cūcōañuparā, merē ñamicā caānoi. ⁴Bairo narē na cacūmiatacūārē, na caquetibūjuriere catūgoatana to macāāna pñame na caīatajere cariape tūgoyuparā. Bairi Jesure catūgousari majā caūmua jetoa merē jīcā wāmo cānacā mil majū āñuparā.

⁵Ti rūmu, busuri rūmu Jerusalén macāpūre quetiuparā judío majā, bairi cabutoa camasīrī majā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā neñañuparā. ⁶Na mena sacerdote majā quetiupau, Anás cūā āñupū. Bairi Caifás, Juan, Alejandro, nipetiro sacerdote majā quetiuparā yarā cūā na mena āñuparā. ⁷Bairo na caneñapetiro bero, Pedro, Juajāārē na neatī rotiyuparā. Bairo narē na cane etaro yua, na recomacā na nucōrī atore bairo na ī jēniñañuparā:

—¿Noa na carotiro mena, o noa na camasīrījē jūgori caamasīētīmiatacure cū mujāā catioāti?

⁸Bairo na caīrō tūgo, Pedro pñame ñe ūnie rugaricarano mano Espíritu Santo cū camasīōrījē jūgori atore bairo na īñupū:

—Mujāā, ato macāāna quetiuparā, mujāā cabutoa camasīrī majā cūā, tūgopeoya mujāārē yu caīpeere: ⁹“¿Noa na carotiro mena cariyecucure cū ñuo joroque cū mujāā átiami?” jāā mujāā ī jēniñaña. ¹⁰Bairi cariape mujāārē jāā īña, ati yepa, Israel yepa macāāna nipetiro na camasīparore bairo īrā: Jesucristo, Nazaret macāācū cū

camasírîjê jûgori, âni mujãã watoa caãcûrê cû catio joroque cû jãã átiaru. Cûrêã yucupãiru cû mujãã papuaturoca rotiwu. Bairo cûrê roro mujãã caátimiatacûãrê, Dios puame cariacoamirícûrê cû catioyupi. ¹¹Mujãã, útã mena cawii quênorî majãrê bairo mujãã âniña. Jesús puame mujãã cañnarô mujãã caátimasîetîã útãrê bairo niñami. Bairo mujãã, cûrê mujãã caboetimiatacûãrê, ti wii mujãã caquênorî wii macããcã útãã caanimajûrîcãrê bairo cû cûñupî Dios. ¹²Bairi ni ùcû apeî ati umurecôo macããcû camasãrê na netôomasîecûmi. Apei roro marî cabairijere canetôopãre cû cûẽsupî Dios —na î quetibujuyupu Pedro quetiuparãrê.

¹³Bairo to macããna quetiuparã Pedro, Juajãã camasîrãrê bairo tûgoñatutuari na caquetibujurijere tûgorã, tûgocôã maniásuparã. Merê, “Cabûgoro macããna, cabueetana niñama Pedro, apeî Juan,” î tûgoña masîñuparã. Tocãrôã yua, “Jesús mena caãnana niñama,” na î tûgoña bócayparã. ¹⁴Apeyera tunu caãmasîetîmiatacure na cacatioatacû cûã na watoaru nucûñupû. Bairi dope bairo narê cabuicutiere î masîẽsuparã. ¹⁵Bairi Pedro, Juarê macãpu na witiãrotiyuparã mai, narê na cabusurotipeere âmeo busugarã na majû. ¹⁶Atore bairo ñnuparã:

—Pedro, Juajããrê ñnopê marî ánaati? Ati macã macããna nipetiro masîñama na caátî ñnoatajere. Bairi marî puame, “Caãmasîecûrê cû catioetiupa,” marî î masîetîña. ¹⁷Bairo tiere î masîetîmirãcûã, tutuaro mena, “Tocãrôã jããnaña mujãã cabuerijere,” na marî ñgarã. Bairo marî caîrô bero yua, Jesús ãnacû cû caîquetibujucûrîqûerê quetibuju jãnagarãma —ãmeo ñnuparã na majû.

¹⁸Bairo ñrî bero, na piijoyuparã tunu Pedrojããrê. Na piijori yua, atore bairo na ñnuparã:

—Jîcã wãmeacã ùno Jesús ãnacû cû caquetibujucûrîqûerê puãani quetibujueticôãña. Camasãrê tiere na bueeticôãña —na ñnuparã Pedrojããrê quetiuparã.

¹⁹Bairo na cañmiatacûãrê, atore bairo na ñnupû Pedro:

—Mujãã caîrîjêrê jãã cayuata, Dios cû carotirijere canetôôrãrê bairo jãã baibujorã, Dios cû cañajoro. Bairi, ¿Dios yaye netôjãñurô, mujãã yayere jãã catûgowsaro mujãã boyati? ²⁰Jãã puame jãã cañnarîqûê, jãã catûgorique cûãrê camasãrê jãã quetibuju jãnamasîetîña —na ñnuparã Pedrojãã.

²¹Bairo na caîrô tûgo, quetiuparã puame tutuaro mena na quetibujunemoñuparã tunu. Nemo dope bairo na î masîetîrî yua, na wiyocôãñuparã. Mai, ti macã macããna nipetiro camasã puame Diore basapeorã baiyuparã, caãmasîetîmiatacure cû cacatioataje jûgori. Bairi quetiuparã puame Pedrojããrê popiye na baio joroque na átimasîẽsuparã. ²²Mai, to macããcû caroa wãme jûgori na cacatioricu puame cuarenta cûmarî netôrô cûgoyupu.

Los creyentes piden confianza y valor

²³Bairi Pedro, Juan na cawiyotana ãnirî na yarã na caãnopu ásuparã. Topu etarã yua, nipetirije sacerdote majã, bairi cabuãtoa camasîrî majã narê na cañatajere na quetibujuyuparã. ²⁴Bairo na caîquetibujuro tûgo, nipetiro jîcãrô Diore atore bairo î jêniñuparã: “Jãã Quetiupau, mua ati umurecôo, ati yepa, ria capairiya cûãrê, nipetirije cañnierê caquênorícû

mu ãniña. ²⁵Mua, tirũmurere Espiritu Santo jũgori David, mu caroti ãnacũrẽ atore bairo cũ mu quetibũju jũgoyeticũrotiyayupa murẽ na caãtipeere:

‘¿Nopẽirã camasã na asiajãñũñati Dios cũ cajou mena?
¿Nopẽirã, “¿Cũ marĩ netõnũcãcõãgarã!” na ĩ tũgoñañati?’

²⁶ ‘Ati yepa macããna quetiuparã ãmeo qũẽgarã, na ãmurẽ, “¿Qũẽnojũgoyetiyã!” na ĩrã baiyama.

Bairi quetiuparã ati yepa macããna neñapori, Dios mena ãmeo qũẽgarã coterã baiyama.

Tunu bairoa cũ macũ Cristo,* ati yepa cũ cajouũ cũãrẽ ãmeo qũẽgarã coterã baiyama,’
mi quetibũju jũgoyeticũrotiyayupa Davire.

²⁷ ‘Bairi mu caĩrĩcãrõrẽã bairo Poncio Pilato, bairi Herodes mena, Jerusalén macããna israelita,* bairi ape yepa macããna mena neñarĩ, Jesús, mu cajoricũ, Mesías* majũrẽ roro cũ áma. Cũrẽã mu puame caãnimajũũ cũ ãnio joroque cũ mu ápu. ²⁸Bairo cũ na caãto, mu macũ cũ cabaipẽe nipetirijere mu caquetibũju jũgoyeticũñarĩcãrõrẽã bairo baipecticoaapu. ²⁹Bairi jãã Quetiupau ãmerẽ tutuaro mena, ‘Jãnaña,’ jããrẽ na caĩatajere tũgoya. Bairo tũgori yua, jãã, mu carotĩrã puamerẽ, jãã mu jogũ tũgoñatutuariquere. Bairo mu caãto, mu yaye busũriquere uwiricarõ mano caroaro jãã quetibũju masĩgarã. ³⁰Tunu bairoa mu camasĩõjorije mena cariyecunarẽ jãã catio masĩgarã. Apeye áti ĩnorĩquẽ cũãrẽ jãã áti ĩnomasĩgarã, mu macũ carouũ majũ cũ camasĩrĩjẽ jũgori,” qũĩ jẽniñuparã Pedrojãã Diore.

³¹Bairo na cajẽniyaparoro yua, na caneñarĩ arua puame butiõro yuguiyuparo. Bairo cayugui ãno, Espiritu Santo puame na yeri pũnapu ñajããetayupu. Torena, ñe ũnie rusaricarõ mano cũgoyuparã Espiritu Santo cũ camasĩrĩjẽrẽ. Tũgoñatutuari, Dios yaye quetibũjuriquere quetibũju masĩcõãñuparã yua.

Todas las cosas eran de todos

³²Tunu apeyera, to macããna catũgousari majã jĩcã majãrẽ bairo tũgoñañuparã. Bairi ni jĩcãũ ũcũ na mena macããcũ cũ yaye cũ cacũgorijere maiesupu. Caroaro ãmeo juãtinemoñuparã na majũ. ³³Apõstolea* majã puame tũgoñatutuari, marĩ Quetiupau Jesús cariacõatacu nimicũã nemo cũ cacatiriquere camasãrẽ na quetibũjuyuparã. Bairo na caquetibũjuro, Dios puame caroare na jonucũñupũ.

³⁴Tunu ni jĩcãũ ũcũ Jesús yarã mena macããcũ cabopacau mañupũ. Nipetiro catũgousarã caweseeri, o wiiri cacũgorã tiere nunirĩ dinerore jeyuparã. ³⁵Bairo tiere jeri apõstolea majãrẽ na nuniñuparã. Na puame tie dinerore camasã nipetirore na ricawoyuparã, narẽ carusari wãmerẽ na cawapatiparo ñurõ.

³⁶Torea bairo ásupu levita* mena macããcũ jĩcãũ Josẽ cawãmecũcũ cũã. Cũ puame Chipre yucu poapu cabuiaricu ãñupũ. Cũrẽã apõstolea majã puame Bernabé qũĩ wãmetiyuparã. Bernabé ĩgaro ĩña, “Tũgoña yeri ñuo joroque caácu”. ³⁷Bairi Bernabé puame cũ wesere nunirĩ dinerore jeyupu. Bairo tiere jeri, apõstolea majãrẽ tiere na nuniñupũ, camasã cabopacarãrẽ na na ricawoáto ĩ.

El pecado de Ananías y Safira

5 ¹Apei na mena macããcũ puame ñuesupũ. Bairo ásupu: Ananías, bairi cũ nũmo Safira mena na wesere

nunirí dinerore jeyuparā. ²Tiere jeyaparo yua, Ananías puame cū nūmo mena jīcārōrē bairo tūgoñarī dinero carecomacā mena tuayuparā. Apeye catuarijere na nuniñuparā apóstolea* majārē, “Nipetiroa mujāārē tie dinerore jāā nuniña,” irā. ³Pedro puame na caitorijere masicōārī atore bairo qūñupū Ananīarē:

—Ananías, ¿dopēī Satanás* mū cū carotirore bairo mū átiati? Espiritu Santore qūñoure bairo mū átiupa, bairo carecomacā mū wese wapare mū cajoata. ⁴¿Mū ya wese mee to āniati, mū canuniata wese? Tunu bairoa ti wesere mū canunirō bero, ¿ti wese wapa mū yaye dinero mee to āniati? Bairi carecomacā jāārē mū cajoata, ñubujioatato. Cariapea quetibujupeere mū puame, “Nipetiro mujāārē jāā joya,” mitoapu. Jāā meerē, Dios puame roquere mitoapu —qūñupū Pedro Ananīarē.

⁵Bairo cū cairījērē tūgo, jicoquei riañacoasupu Ananías ānacū yua. Bairi nipetiro Ananías cū cabairijere tūgorā, butioro uwiyuparā. ⁶Bairo Ananías cū cariaro bero, cawāmarā atirī, cū rupāñ anatōrē ūmarī cū yara acoásuparā.

⁷Itia horas bero cū ānacū nūmo puame ti wiire jāāetayupo. Masīesupo cō manapu ānacū cū cabaiatajere.

⁸Bairo cō caetaro iña, atore bairo cō ī jēñiñañupū Pedro:

—¿Jāārē mujāā cairīcārō cārōā ti wesere mujāā nuniati?

Bairo cū caījēñiñarō tūgo, atore bairo qūñupū Ananías ānacū nūmo Pedrorē:

—Tocārōā jāā wapa jeapu — qūñoyupo cō cūā.

⁹Bairo cō cairō tūgo, atore bairo cō iñupū Pedro:

—¿Nopēīō mū manapu mena jīcārōrē bairo tūgoñarī Dios Yeri majūrē mujāā itoati, bairo ána? Ññajoñijate.

Jōā atiyama mū manapu ānacūrē cayarátána. Āmea mū cūārē mū yara ágarāma.

¹⁰Bairo cū cairō tūgo, Safira cūā riañacoasupo Pedrotua yua. Bairo cawāmarā puame ti aruapu jāāetarā, merē cariaatacopure cō iñañuparā. Bairo cō iña yua, cō ānacō cūārē yara acoásuparā cō manapu ānacū tūpu.

¹¹Bairi camasā nipetiro Ananías bairi Safira na cabairijere tūgorā, butioro uwiyuparā Dios yarā, bairi aperā cūā.

Muchos milagros y señales

¹²Ti rūmūrī caāno, apóstolea majā puame camasā watoare capee Dios cū camasīrījē mena caroare áti iññoñuparā. Nipetiro camasā neñanucūñuparā Pórtico de Salomón* cawāmecutopu.

¹³Aperā ricaati catūgoñarā na mena neñagaesuparā. Bairo baimirācūā, cariape catūgousari majārē na iroyuparā. ¹⁴Bairo bairā, Jesucristo yaye quetire catūgousari majā menarē capāārā āninemo nucūñuparā cañmua, carómia cūā. ¹⁵Bairi cariayecunarē na cacūñarō mena Pedro cū caatīwāpu na cūñuparā. Pedro narē cū capāñaeiticōāta, “Cū canetōátfe wātīācā ūno na etagaro,” irā, na cūñuparā. ¹⁶Tunu Jerusalén macā tēni macāāna na yarā cariayecunarē, bairi aperā wātī yeri pūna mena capajūgorā cūārē na jeasuparā. Nipetiro na ūna caticoasuparā yua.

Los apóstoles son perseguidos

¹⁷Bairi sumo* sacerdote, saduceo* majā jīcāārā cū mena, Pedrojāā na caátiere tūgorā, na iñatutijāñuñuparā. ¹⁸Bairo na iñatutiri yua, na ñerotiri, preso jorica wiipū na cūrerotiyuparā apóstolea majā puamerē. ¹⁹Bairo narē topu na cacūmiatacūārē, marī Quetiupau cū cajou ángel* puame

ñamipũ etari, preso jorica wii jopere pãacõañupũ. Pãari, atore bairo na ñinupũ Pedrojãärë: ²⁰“Tunu ánaja templo* wiipũ. Topũ añirĩ, ati yepa macãana nipetiro ti wiire cañubuerã etarãrë na quetibũjũya cawãma yeri na cacũgopeere,” na ñinupũ ángel.

²¹Bairi cabusuri rũmũ caãno, na cũ caiatatorea bairo ñamirõcãcã templo wiire jãäetayuparã. Bairi to macãanarë na quetibũjũ jũgoyuparã yua.

Bairo na caquetibũjuãno, sumo sacerdote bairi cũ mena macãana mena neñarotiyuparã, nipetiro israelita* majã cabutoa camasãrĩ majãrë, Junta Suprema* macããjërë ãmeo busugarã. Bairo neñarĩ bero yua, apóstolea majãrë preso jorica wiipũ caãnarë na neatírotiyuparã.

²²Bairo na caneatfrotijoatána puame preso jorica wiipũ etarã, Pedrojãärë na bócaesuparã. Na bócaetiri yua, tunucoásúparã Junta Suprema macãana tũpũa tunu. ²³Atore bairo na ñeta ásúparã:

—Preso jorica wiire caroaro biaricarõ cañnimiatacũãrë, tunu bairoa ti wii coteri majã caroaro na caññacotemiatacũãrë, ti wiire jãäetarã, jãã bócaetiapũ Pedrojãärë. Ni jĩcãũ ùcũ maniami ti wiipũre —na ñ quetibũjũyuparã.

²⁴Bairo na caĩrõ tũgo, sumo sacerdote, bairi templo wii policia majã quetiupau, bairi sacerdote majã cañnimajũrã cũã tũgoñacõã maníasuparã. “iAgo tame! Bairo na caátie, ñnocãrõpũ na jãnarãati?” ñ tũgoñañuparã. ²⁵Bairo na caĩtũgoña ãno, jĩcãũ natu etari atore bairo na ñinupũ:

—Preso jorica wiipũ mujãã cacũmiatana puame templo wiipũ camasãrë na quetibũjũrã átiama tunu —na ñ quetibũjũyupũ.

²⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, ti wii coteri majã quetiupau cũ ùmua mena Pedrojãärë macãrã ánã acoásúparã. Bairo na bócamirãcũã, roro na átimasãesuparã. Camasã Pedrojãã na caĩrĩjërë catũgorã etaatãnarë uwijãñũñuparã, “Marĩrë ùtã rupaa mena wërëema,” ñrã. ²⁷Bairãpũa, Pedrojãärë na neásúparã Junta Suprema macãana tũpũ. Bairo na caetaro ñña, sumo sacerdote puame atore bairo na ñinupũ:

²⁸—Tutuario mena, “Cũ ãnacũ cũ cabairiquere camasãrë na quetibũjũnemo eticõãña,” mujãärë jãã ñwũ. Bairo jãã caĩmiatacũãrë, tiere mujãã tũgoetimajũcõãña. Jerusalén macã macãana nipetirore na quetibũjũrã mujãã átiya. Tunu bairoa nemojãñurõ roro, cũ ãnacũ cũ cariarique jũgori jãärë cabuicunare bairo jãã busujãrã mujãã átiya —na ñinupũ sumo sacerdote Pedrojãärë.

²⁹Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro aperã cũ baparã apóstolea majã atore bairo quĩñuparã:

—Dios jãärë cũ caátirotirije puame, camasã jãärë na caátirotirije netõjãñurõ cañnimajũrĩjë ñña.

³⁰Dios, marĩ ñicũjãã na caĩroaricu puame Jesús yucupãĩpu mujãã capapuaturocarotiricũre tunu cũ catiopyi. ³¹Bairo cũ catori bero, ùmũrecõopũ cũ neámí. Cũ neátí yua, cariape ñũgõãpũ cũ ruirotiyupi. Bairo cũ átiri, marĩ, Israel yepa macãanarë, Marĩ Jũgocũre bairo cũ cũñupĩ. Tunu bairoa cũã, Marĩ Carorije Wapare Canetõũ cũ cũñupĩ, marĩ nipetiro roro marĩ caátiere jãnacõãrĩ, tunu Dios cũ carotirore bairo marĩ caátiparore bairo ñ. Bairo marĩ caãpata, marĩ carorije wapare masiriyogũmi.

³²Jãã tiere catũgoricarã ãnirĩna jãã quetibũjũya. Espiritu Santo cũã bairoa

tiere masiõñami. Cũa niñami Dios cũ carotirijere catũgousarãrẽ cũ cajoricu —na iñuparã Pedrojãã.

³³Bairo na caĩrõ tũgo, tutuaro majũ asiayuparã. Pedrojããrẽ na pajĩã recõãgamiñuparã. ³⁴Mai, Junta Suprema mena macããcũ añupũ jĩcãũ Gamaliel cawãmecucu. Cũ puame fariseo majã yau, Moisés ãnacũ cũ caroticũriqũẽrẽ cajũgobuei añupũ. Tunu bairoa nipetiro camasã qũiroanucũñuparã Gamaliere. Bairo cũ yarã Pedrojããrẽ na capajĩãregarijere iñarĩ wãmuncãñupũ, na i quetibũjũgũ. Mai, na quetibũjũgũ jũgoye, macãru apõstolea majãrẽ na witi árotiyupu.

³⁵Bairo na cawitiatato bero, atore bairo na iñupũ cũ ùna aperã caãnimajũrãrẽ:

—Yu yarã Israel yepa macããna, caroaro tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Roro na mujãã átire.

³⁶Mujãã masiña: Tirũmũpure añupũ Teudas cawãmecucu ãnacũ. Cũ puame, “Yua, caãnimajũũ yu ãniña,” i tũgoñañupũ. Bairo cũ caĩtũgoñarõ jũgori cuatro cientos majũ camasã cũ caĩrijẽrẽ cũ tũgousayuparã. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã puame cũ cayasiro bero yua, ábatapeticoasuparã.

³⁷Cabero tunu camasãrẽ cõñarĩ na wãmerĩrẽ na cawoaturĩ rũmurĩ caãno añupĩ tunu apeĩ Judas, Galilea yepa macããcũ. Cũ cũã cũgoyupu cũrẽ catũgousari majãrẽ. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, cũ cũãrẽ cũ pajĩãrocacõãñuparã. Cũrẽ catũgousamirĩcãrã cũã cũ cayasiro bero ábatapeticoasuparã. ³⁸Bairi mujããrẽ atore bairo niña: ãnoa Pedrojããrẽ roro na ápericõãña. Na pitiya. Atie camasãrẽ na caquetibũjũnetõrĩjẽ na majũã na

catũgoñarĩjẽ caãmata, camasã puame yoaro mee jãnacõãgarãma tiere. ³⁹Bairopua, na caquetibũjũrijẽ cariapea Dios cũ camasiõrĩjẽ majũ caãmata, tiere mujãã ãnotamasiẽtigarã. Bairi tũgoñaña ãnoarẽ mujãã caátipeere. Dios pesuare bairo mujãã tuare —na iñupũ Gamaliel.

Bairo cũ caĩrijẽrẽ tũgo, cũ caĩrõrẽ bairo boyuparã. ⁴⁰Bairi apõstolea majãrẽ na pijorotiyuparã tunu. Na caetaro iña yua, na baperotiri bero, “Pugani Jesús cũ cabairiquere camasãrẽ quetibũjũeticõãña,” na i yaparori bero yua, na piticõãñuparã. ⁴¹Bairo na caĩrõ bero yua, apõstolea majã puame caãnimajũrã watoa caãnimitana useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. “Jesucristo yarã marĩ caãno jũgori popiye marĩ cũã marĩ cabaipeere cũñupĩ Dios,” i tũgoñarĩ useanirĩqũẽ mena witicoásuparã. ⁴²Bairi tocãnacã rũmua apõstolea majã caroa queti Jesús Mesías cũ caãnierẽ camasãrẽ na quetibũjũnucũñuparã. Templo wiirũ, bairi camasã ya wiirũ cũãrẽ quetibũjũ ãñesãñucũñuparã.

Se nombra a siete ayudantes

6 ¹Ti yutea caãnorẽ Jesucristo yaye quetire catũgousarã puame capããrã ãninemonucũñuparã. Na mena macããna griego* yayere cabusurã useanirõ ãnimasĩesuparã hebreo* yaye cabusurã mena. Atore bairo na i busupaiyuparã: “Marĩ yarã griego cawapearã rõmirĩrẽ tocãnacã rũmua jĩcãrõ tũni na batoetiyama narẽ carusarijere. Na yarã hebreo cawapearã rõmirĩ jetore netõjãñurõ na maiñama,” i busupaiyuparã. ²Bairo na caĩbusũpairo tũgo yua, puga wãmo peti rũpore puga pẽnirõ caãnacãũ apõstolea* majã puame Jesucristo yarã nipetirãrẽ na neñorĩ atore bairo na iñuparã:

—Jāā, camasārē carusarijere cabatorā jāā caāmata, Dios yaye quetire jāā quetibujū masētībujiorā. Tore bairo jāā caápata, ñuetibujioro. ³Bairi jāā yarā, mujāā majūā mujāā watoa caānarē jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū majū caūmuarē na beseya. Marī nipetiro marī caīroarārē, bairi camasirā, ñe ūnie Espiritu Santo cū camasīōrījē carusaena ūnarē na beseya. Bairo mujāā cabesero bero, na marī cūgarā tie paariquere. ⁴Jāā puame Diore jāā jēnicōā ninucūgarā. Tunu bairoa cū yaye quetire jāā quetibujūcōā ninucūgarā —na īnuparā apóstolea majā.

⁵Bairo na caīrō tūgo, nipetiro jīcārōrē bairo tūgoñarī, Esteban cawāmecucure beseyuparā. Esteban puame Jesucristo mena butioro tūgoñatutuayupū. Tunu bairoa Espiritu Santo cū camasīōrījē carusaecu majū āñupū. Cū berore beseyuparā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás. Nicolás puame Antioquía yepa macāacū āñupū. Jesucristo yaye quetire cū catūgousaparo jūgoye, ricaati cañubueimirīcū tunu judío majārē bairo Diore caīroajūgoricu āñupū. ⁶Bairo na bese yaparori bero, apóstolea tūpu na jeásuparā. Na caetaro īña yua, apóstolea majā puame na wāmorī mena na ruṑoari buire ñigāpeori, Diopure na jēnibojayuparā na capaapeere.

⁷Bairi yua, nipetiropu Dios yaye quetire tūgopeticoasuparā. Jerusalén cūārē Jesús yarā capāārā majū āninemoñuparā. Na mena macāāna sacerdote majā cūā capāārā Jesucristo mena tūgoñatutua jūgoyuparā.

Arrestan a Esteban

⁸Mai, āñupū Esteban cawāmecucu jīcāū Jesucristo yarā mena macāacū.

Cū puame Dios cū camasīōrījē mena tutuajāñuñupū. Bairi camasā watoa capee caroare átī īñoñupū. ⁹Bairo cū caātiāno, judío majā jīcāārā cū boesuparā. Jīcāārā Esclavos Libertados cawāmecuti wii, ñubuerica wii macāāna, bairi jīcāārā Cirene macā macāāna, Alejandría macā macāāna, Cilicia yepa macāāna, bairi Asia yepa macāāna cūā cū boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cūtu etari, cū mena busuyuparā, cū busunetōgarā. ¹⁰Bairo cū busunetōgamirācūā, cū busunetōmasiēsuparā, Esteban puame Espiritu Santo cū camasīōrījē mena na cū caquetibujuro jūgori. ¹¹Nopē bairo cū busunetōmasiētīrī yua, aperārē yasioro dinerore na joyuparā, Estebārē atore bairo cabugoroa na ī busujāáto quetiuparāpure īrā: “Āni Esteban, ‘Marī ñicū Moisés ānacū cū carotiriquere ñuētīña,’ īñami. Dios cūārē roro qūibusuyami.” ¹²Bairo na caījocarije jūgori, Esteban mena na asiao joroque ásuparā. Bairi ti yepa macāāna, cabutoa camasirā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā cūā Esteban mena asiajāñuñuparā. Asiarā yua, Estebātu atuátī, cū ñee, cū neásuparā Junta Suprema* macāāna tūpu. ¹³Bairo topu etarā, aperā cajocarā cabusupairārē na macāñuparā. Atore bairo ī jocayuparā Esteban cū cabairijere:

—Āni, Dios ya wii caānimajūrī wiire roro majū ī busunucūñami. Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē bairoa roro majū ī busunucūñami. ¹⁴Atore bairo cū caīrījērē jāā tūgoapu: “Jesús Nazaret macā macāacū ānacū templo* wiire rocacōāgumi. Tunu bairoa marī caātiñipeere Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē wasoacoagumi,” īñami Esteban —jocaraana īnuparā.

¹⁵Bairo caānimajūrā quetiuparā, to macāāna nipetirā caruirā Estebārē

na caññaajoata, cū riapé puame ángel riapére bairo bauyuparo.

Defensa de Esteban

7 ¹Bairi sumo* sacerdote puame atore bairo qūi jēniñanemoñupū Estebārē: “¿Murē na caibusujārījē cariape to āniñati?” ²Bairo cū caīrō tūgo, Esteban puame atore bairo iñupū: “Yu yarā, yu jūgocujāārē bairo caāna, bairi yu pacuare bairo caāna cūā tūgopeoya mai yu caīpeere: Marī Pacu Dios catutuau majū, marī ñicū ānacū Abrahārē cū buiyayupū Mesopotamia cū caānopū, Harán yeparū cū caāniápáro jūgoye. ³Atore bairo qūiñañupū Dios Abrahārē: ‘Mu caāni yepa, bairi mu yarā cūārē na aweyocoácūja murē yu cayepa iñoparopū.’ ⁴Bairo Dios cū cū caīrō bero, Abraham Caldeapu caāniatacū Harāpu āniásupū. Cabero cū pacu ānacū riacoásúpū. Bairo cū cariaro bero, Dios puame cū jūgoásúpū āme marī caāni yeparū Abrahārē tunu. ⁵Mai, ti yepare cū nuniesupū Dios Abrahārē. Petoaca ūno cūārē cū joetimajūcōāñupū cū caāniparore. Bairo cū joeticicāā, Abraham ānacū cū cayasiro beropū cū pārāmerāpūre na joyupū. Abraham ti yuteapūre capūnaa mácū cū caānimiatacūārē, napūre jogayupū na caāniparore. ⁶Bairi tunu Dios qūiñupū Abrahārē: ‘Mu pārāmerā caāniparā aperopū macāānarē bairo ānigarāma ti yeparūre. Ti yepa ape yeparū na caāno jūgori, roro ti yepa macāāna ūmuarē bairo ānigarāma. Roro majū na paarotiri na qūē epegarāma cuatro cientos cūmarī majū,’ qūiñupū Dios. ⁷Tunu qūiñupū Dios: ‘Yua, ti yepa macāānarē, mu pārāmerārē roro carotiri majārē popiye na baio joroque na yu átigu. Bairo yu caáto bero, roro na caátana puame tore witiri yua, ati yeparū ānigarāma.

Yure ĩroagarāma tunu,’ qūiñupū Dios. ⁸Bairi tunu cawāma wāme Abrahārē cū caátipeere cū caījūgoyeticūrīcārō bero, caūmurē na rupau macāājērē* yisetariquere cū átiroticūñupū Dios Abrahārē. Bairo cū caīricū āniri cū macū jīcā wāmo peti itia pēnirō cānacā rūmurī cū cacūgoro, cū rupau macāātōrē yisetayupū Abraham. Torea bairo ásupū Isaac cūā cū macū Jacob cawāmecucūre. Cabero Jacob cūā torea bairo ásupū cū pūnaa caūmuarē. Na āñuparā puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacā poari Israel yepa macāāna caānijūgoricará.

⁹“Marī ñicū Jacob ānacū pūnaa puame, na bai Josére qūiñatutiyparā. Bairo qūiñatutiri yua, Egipto yeparū cañesēārē ānárē cū nunirocacōāñuparā, topū cū yasiáto, ĩrā. Bairo cū átiri, dinero jeyuparā cū wapa. Bairua, ti yeparū cū caāno, José mena ānicōāñupū Dios. ¹⁰Topū popiye cū cabaimiatacūārē, cū juáticōā ninucūñupū Dios Josére. Masīrīqūērē cū joyupū. Tunu bairoa ti yepa Egipto quetiypau faraón na caī Josére qūiñajeso joroque ásupū. Bairo cū caátoi, quetiypau rey puame cū roca macāācū gobernador* majū cū cūñupū Josére. Bairo cū caáto, Egipto yepa, bairi quetiypau rey ya wii cūārē carotimasī majū āñupū José.

¹¹“Cabero Egipto yepare bairi Canaán yepa cūārē aua riarique āñuparō. Tie caāno nipetiro camasā popiye baiyparā. Marī ñicūjāā ānana cūārē na caugapee peticoasuparo. ¹²Bairi Jacob ānacū, ‘Egipto yepare trigo* pan qūēnorīqūē cūgoyupū mai,’ na caīquetibjuro tūgo, cū pūnaa, marī ñicūjāā ānana majūrē na árotiyayupū, tie ūgariquere na wapatarápáro ĩ. Tiwatoai Egiptore ájūgoyayuparā marī ñicūjāā ānana.

¹³Cabero tunu Egiptore na caátí watoai, José puame cū jūgocujāārē cū cabairijere na quetibujuyupū. Bairo cū caīquetibujuroi, faraón puame masīñupū José ya poa macāānarē yua. ¹⁴Cabero José puame cū pacu Jacob, bairi cū yarā nipetiro setenta y cinco majū caānarē na piatīrotiyupū. ¹⁵Bairi yua, Egipto yeparu āniacoásúpu Jacob. Topu riacoásúpu. Marī ñicūjāā ānana cūā topu riacoásúparā. ¹⁶Bairi Jacob cū cariaro bero, cū rupauri ānajērē neásúparā Siquem cawāmecuti macāpu. Topu etari, cū yayuparā masa ope ūtā operu. Mai, Abraham ānacū puame Siquem macāpu ācū, nocānacā dinero tiiri ūno majū mena Hamor pūnaarē ti masa opere wapatiyayupū.

¹⁷“Abraham pārāmerārē Dios cū caátigajūgoricarorea bairo caetaripau, marī ñicūjāā Israel yepa caānparā puame capāārā masabuyuparā, Egipto yeparu āna. ¹⁸Bairi ti yutea caāno, Egipto yepare apei quetiupau rey jāāñupū Josere camasīēcū. ¹⁹Cū, rey ānacū puame marī ñicūjāā ānanarē roro na itoerotiayupū. Tunu bairo roro majū na paarotiri na quē erotiyayupū. Bairo ātiri tutuaro mena na pūnaa cawāmbuiarārē rerotiayupū, na masabueticōāto ī.

²⁰“Ti yuteai buiayayupū Moisés ānacū puame. Dios puame cū cawīmanacarē butiuro quīñajesoyupū. Bairo cū cabuiaro bero, cū pacua caūpūācārē cū cūgoyparā na ya wiipure itiarā muipua cārō mai. ²¹Itiarā muipua bero yua, ‘Cū pajārema Egipto macāāna,’ irā, riapu cū pojoyuparā capacua Moisés ānacū rocure. Faraón macō puame na carocaatacure riapu capasauere neñañupō. Bairo cū nerī bero, cū butioyupo cō macū majūrē bairo yua. ²²Bairo na caátibutoricu ānirī

Moisés ānacū puame egipcio majā na cabuerije caāno cārōrē masī butiyupū. Cūā yua, butiácúpu, caūmu caītutuuu majū āñupū. Tunu bairoa dise caāno cārō átimasī peyocōāñupū.

²³“Bairi yua, cabero cuarenta cūmarī majū cūgou, israelita* majā cū ya poa macāāna majūrē na īñau ājūgoypu. ²⁴Topu cū caetaro yua, jīcāū Egipto macāācū cū yau israelitare cū caāmeoqūērō īñarī, Moisés ānacū puame cū āmebojayupū. Bairo cū āmebojau yua, Egipto macāācūrē cū pajārocacōāñañupū, ñe wapa manoa cū yau israelitare cū caqūērō jūgori. ²⁵Mai, Moisés ānacū puame atore bairo ī tūgoñañupū: “Marī israelita majārē Moisés jūgori marī netōōgumi Dios,” ī masīcōārāma yu yarā,’ ī tūgoñañañupū Moisés ānacū. Bairo cū catūgoñamiatacūārē, na puame bairo mee cū tūgoñañañuparā. ²⁶Cabusuri rūmu caāno tunu na etayupū Moisés pugarā israelita majā caāmeoqūērārē. ‘Ámeo qūēēna, caroaro na āmarō,’ ī, atore bairo na īñupū: ‘Mujāā jīcā majā mujāā āniña. ¿Nopērā jīcā majāāna puga nugōā mujāā āmeo qūēñati?’

²⁷“Bairo cū caīrō tūgori, cū bapare caqūēī puame atuātirī Moisere cū tunerocajoyupū. Bairo cū tunerocajori atore bairo quīñupū Moisere: ‘¿Noa mūrē jāārē caroti, caīñabeseire bairo jāā watoare mu cū cūati?’ ²⁸¿Yure pajārocaguáto miñati, ñamicā egipcio yaure mu capajārocaatatore bairo átigu?’ ²⁹Bairo cū caīrījērē tūgo, Madián yeparu ruticoásúpu Moisés puame. Topu ānicoteyupū ape majōcure bairo. Bairi tunu nūmo bōcari pugarā pūnaa cūsupū Moisés.

³⁰“Cuarenta cūmarī bero, camasā mano desierto pu ūtāū Siná cawāmecutiitū cū caāno, jīcāū āngel* cū buiaetayupū yucu caūrīcu

watoapu. ³¹ Moisés puame tieie
 iñari iña acuasosupu. Bairo iña
 acuasamicã, caroaro iñanemogu tii
 cañrõtuaca ásupu. Bairo catuacã ácina
 yua, tũgoyupu marí Quetiupau cũ
 cabusurijere. Atore bairo i ocajoyupu:
³² ‘Yua, yu añiña mu ñicũjãã añana
 Dios cañnacũ majũ. Yua, Abraham,
 Isaac bairi Jacob Dios cañnacũ yu
 añiña,’ i ocajoyupu Dios. Tieie tũgori,
 Moisés puame butioro nanañupũ.
 Uwiri iñacãnamuesupu yua ti peerore.

³³ “Bairi tunu qũñupũ marí
 Quetiupau: ‘Mu canucũrĩpaua yu
 cañĩpau niña. Bairi nucũbugorique
 mena mu ruo jutiire weya. ³⁴ Tunu,
 caroaro majũ ñiñajonucũña yu
 yarã Israel macããna bopacooro na
 cabairijere. “Butioro majũ popiye
 marí netõña, atore ãna,” na caĩrĩjẽrẽ
 yu tũgonucũña. Tieie tũgori ãmerẽ
 narẽ netõõgu yu ruiatĩpu. Bairi
 tiaya. Murẽ árotigu yu átiya Egiptopu,
 yu yarã israelita majãrẽ na mu
 canetõõbojaparore bairo i,’ qũñupũ
 Dios Moisés ãnacũrẽ.

³⁵ “Israelita majã puame cũrẽ na
 caboetato bero cañnimitacũãrẽ,
 Dios puame cũ boyupu. ‘¿Noa murẽ
 jããrẽ caroti, caĩñabeseire bairo jãã
 watoare mu cũ cũati?’ na caĩrĩcãrõ
 bero cañnimitacũãrẽ, Dios puame
 Moiserẽ narẽ canetõõpau, tunu bairoa
 na cajũgopauẽ bairo cũ cũñupũ, ángel
 jũgori yucu cañrĩpaupu cũ caãno. ³⁶ Cũ,
 Moisenã na witiõ joroque na ásupu
 marí ñicũjãã añana Egiptopu popiye
 cabaimirĩcããrẽ. Cũã, tunu capee
 caroare áti iñõñupũ cuarenta cũmarĩ
 majũ rĩa capairiya Mar Rojo, bairi tunu
 desierto cayucũmanopũ ãcũ.

³⁷ “Cũã, atore bairo na iñupũ
 israelita majãrẽ: ‘Dios puame mujãã
 mena macããcũrẽ, jĩcãũ yure bairo
 caãcũ ùcũ profeta* cũ ãnio joroque

átigumi,’ na iñupũ. ³⁸ Tunu Moisenã
 Israel poa macããna mena ãñupũ
 desierto cayucũmanopũ. Tunu
 bairoa ángel mena busuyayupu ùtãũ
 Sinaĩ cawãmecũtiipu. Tunu bairoa
 marí ñicũjãã añanarẽ na quetibũju
 netõõñañupũ tie ángel cũrẽ cũ
 caĩrĩqũẽ caroa quetire. Marí cũã tie cũ
 caquetibũjũnetõõrĩqũẽrẽã marí cũgoya
 ãme cũãrẽ.

³⁹ “Bairi marí ñicũjãã añana
 puame tieie cacũgorã nimirãcũã,
 yũgaetiyayuparã. Bairo tieie boetiri
 tunucoagayuparã tunu Egipto yeparũ.
⁴⁰ Bairi Moisés ùtãũpu cũ cañnitoye
 yua, atore bairo qũñuparã Moisés bai
 Aarõn cawãmecũcure: ‘Moisés jããrẽ
 Egipto yepare cajũgowitiricu dope
 bairo cũ cabairijere jãã masĩetĩña.
 Bairi wericarã jãã caĩroaparãrẽ na
 qũñenobojaya. Na nigarãma marí
 jũgũẽã, marĩrẽ cajũgoãnarẽ bairo
 cañniparã,’ qũñuparã. ⁴¹ Bairi yua
 na caĩroapau wecure bairo cabauẽre
 cũ weqũẽnoñuparã. Bairo cũ qũẽnorĩ
 bero yua, waibũtoare na pajĩãñuparã,
 cũ wericure basapeogarã. Tunu bairoa
 bose rũmu qũẽnoñuparã, cũ, wecure
 bairo cabau na majũã na caãtiatacure
 qũĩroagarã. ⁴² Bairi Dios puame na
 aweyocoatĩ yua, umurecõo macããna
 ñocõãrẽ na cabasapeorore eñõtaesupu.
 Bairoa quetibũjũya profeta majã na
 caĩwoatuyarique cũã:

‘Israelita majã, ùmujãã
 cuarenta cũmarĩrẽ desierto
 cayucũmanopũrẽ ãna,
 waibũtoare pajĩãrĩ, caroaro
 cariape yu mujãã ïroari?’

⁴³ Bairi mee mujãã ápu. Wericu
 Molóc* ya wii ñubuerica wiiaca
 mena mujãã ãñeseãnucũwũ.
 Bairi tunu ñocõ umurecõo macããcũ
 Refãn cawãmecũcure mujãã
 ïroawũ.

Mujãã majũã mujãã
caquẽnoricãrãrẽ na mujãã
ĩroawũ.

Bairi mujããrẽ yũ wẽjogu ape
yeparũ, Babilonia jũgoye
jãñurĩpũ,

ĩ quetibũju woatuyayupa profeta
majã marĩ ñicũjãã ãnana na
cabairiquere.

⁴⁴“Na, desierto cayucumanopũ ãna,
cũgoyuparã Dios ya wii, waibutoa aseri
mena quẽnoricã wiire. Dios puame
Moisere, ‘Mũ caĩñaata wiirea bairo
mũ ápa,’ cũ caĩricãrõ bero cũ caáta
wiire cũgoyayuparã. ⁴⁵Marĩ ñicũjãã
ãnana cũã ti wiire cũgousayuparã, na
pacua na cariaro bero. Bairi Josué
ãnacũ mena macããna cũã ti wiire
neãñañuparã ati yepa macããna
caãnijũgoricarãrẽ Dios cũ camasĩrijẽ
mena narẽ na careri watoare. Bairi
ape tuti, ape tuti macããna beropũ
David ãnacũ cũ caãni watoa majũ
ti wiire cũgojãñañuparã. ⁴⁶Rey
David puame Dios cũ caĩñajoro
caroú cañuũ ãñupũ. Jacob ãnacũ
pãrãmerã Diore na caĩroapa wii, wii
majũrẽ quẽnogamiñupũ. ⁴⁷Bairo
cũ caquẽnogamiatacũãrẽ, cũ macũ
Salomón roque quẽñoñañupũ ñubuerica
wii templo* Dios ya wii majũrẽ.

⁴⁸“Dios nocãrõ catutuaũ majũ camasã,
‘Dios ya wii nigaro,’ írĩ na caquẽnoricã
wiire cũ caãmerĩmiatacũãrẽ, ti wiire
quẽñoñañupũ Salomón. Profeta majõcu
cũ cawoatuyarique cũã bairo ñã:

⁴⁹“Ati umurecõopũ ãnirĩ yũ
rotijonucũña nipetiropũre.
Mujãã ya yepa roque yũ caĩñajoata,
õcãrõãcã bauya.

Bairi, ¿di wii ùno yũ mujãã
quẽnobojarãati?” ñãami marĩ
Quetiupaũ.

“¿Dipaũ to ãnoati toroque yũ
cayerijãpapau?

⁵⁰ Yũ jetoa ritaũ yũ quẽnowũ atie
nipetirijere,” ñãami Dios,
ĩ woatuyayupĩ profeta majõcu,” na
ĩñupũ Esteban.

⁵¹Ĩ yaparo, atore bairo na ñnemoñupũ
tunu: “Mujãã Dios cũ caĩrijẽrẽ mujãã
botiomajũcõãña. Mujãã yeripũ Diore
camasĩgaenarẽ bairo majũ mujãã ãniña.
Mujãã ãmoõ ope cũã tũgomasiẽtĩña
Dios yaye quetire. Tunu bairoa Espĩritu
Santo cũ camasĩõgarijere mujãã
átigaetiya. Mujãã ñicũjãã ãnanarẽã
bairo mujãã ãnicõãña mai mujãã
cũã. ⁵²¿Ni majũ profeta majõcũre
mujãã ñicũjãã ãnana roro átiri na
na pajãreesupari? Tocãnacũrẽã
popiye na baio joroque ásupa. Mujãã
ñicũjããna Cañuũ majũ cũ caatĩpeere
caquetibũjurãrẽ na pajãreyupa. Cañuũ
caroú majũ merẽ etamiwĩ. Cũrẽ tunu
mujããna cũ busũjãbuitiri, cũ mujãã
pajãrocarotiwũ. ⁵³Marĩ ñicũjãã roque
ãngelea majã jũgori na caátianipeere
Dios cũ roticũrĩquẽrẽ tũgoyupa. Bairo
mujãã puame marĩ ñicũjãã na caĩrijẽrẽ
catũgojũgoatana nimirãcũã, tiere
caroaro mujãã tũgousaetiya,” na ññupũ
Esteban cabutoa camasĩrĩ majãrẽ.

Muerte de Esteban

⁵⁴Bairo cũ caĩrijẽrẽ tũgori yua,
netõjãñurõ cũ asiayuparã. Opi
bacularopoturica tãnipũ asiayuparã
Esteban mena. ⁵⁵Bairo cũrẽ na
caasiamiatãcũãrẽ, Esteban puame ñe
ũnie rusaricarõ mano Espĩritu Santo
mena tũgoñatutuari umurecõopũ
ĩñamũgõjoyupũ. Bairo ññamũgõjõu
yua, ññabocáyupũ Dios catutuaũ majũ
cũ caasiyabaurore. Tunu bairoa Jesús
cũãrẽ quĩñabõcayupũ Dios yapau
cariape nũgõã puame caĩñanucũũrẽ.
⁵⁶Bairo ññarĩ yua, atore bairo na ññupũ:
—ĩñamũgõjõñijate! Umurecõo
pãñucãricãrõrẽ bairo ñiñaña. Camasã

Jūgocu Dios yapaṃ cariape nuḡōā pṃame canucūī cūārē ñiñaña —na iñupū.

⁵⁷Bairo cū cañmiatacūārē, na pṃame na āmoo operire bocabiacōñuparā, cū cañrījērē tūgogaena. Bairo tūgogaetiri yua, tutuaro awajari, cū jetore nipetiro Junta Suprema* macāāna cūrē cateerā atuāti, cū ñeñuparā. ⁵⁸Bairo cū ñerī yua, ti macā ēnotaricaro jūgoyepu cū neásuparā. Topu ūtā rupaa mena cū wēē, cū wēē cū ātipajīā rocacōñuparā yua Esteban ānacūrē. Mai, Estebārē capajīārā pṃame na jutii cabui macāājērē Saulo cawāmecucure cū coterotiyuparā.

⁵⁹Esteban pṃame cūrē ūtā rupaa mena na cawēētoye, atore bairo ī jēniñupū Diore: “Yū Quetiupau Jesús yu yerire bocāñeña,” iñupū. ⁶⁰Bairo īrī bero, rūpopaturi mena etanumurī busurique tutuaro mena atore bairo iñupū: “Yū Quetiupau, roro na caātiere na mu wapa boepa. Na mu masiriyobojawa,” qūñupū Diore.

Bairo ī yaparo, riacoásupu Esteban ānacū yua.

8 ¹Saulo cūā toa iñañupū Estebārē na capajīārō. “Ñujāñuña bairo na caáto Estebārē,” ī tūgoñañupū.

Saulo persigue a la iglesia

Ti rūmuina Jesús yaye quetire catūgousari majā Jerusalén macāāna nipetirārē roro popiye na baio joroque ásuparā narē cateeri majā. Bairi nipetiro ábatapeticoasuparā Judea yepa, bairi Samaria yepa tūñirīpu. Apóstolea* majā jeto Jerusalēpu tuayuparā. ²Aperā cañurā cañmua jīcāārā Esteban rupauri ānajērē yayuparā. Butioro cū ānacūrē otiyuparā. ³Mai, Saulo cūā roro popiye Jesucristore catūgousari majārē na baio joroque ácu ásupu. Wiiri caño

cārōrē jāārī, tutuaro mena carōmia, cañmua cūārē ñerī na jeárotiyupu preso jorica wiipu.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴Bairāpua, aperā Jerusalērē cawitiweyoatana pṃame caroa queti Jesucristo camasārē cū canetōōrīquē quetire quetibujñesēñuparā noo na caátō cānacāpaurua. ⁵Na mena macāācū jīcāū Felipe cawāmecucu pṃame Samaria yepa macāā macā, caāñimajūrī macārē ásupu. Topu etari yua, Jesucristo cū cabairique caroa quetire quetibujñesēñupū. ⁶Nipetiro camasā to macāāna Felipetu ñeñarī cū cañrījērē caroaro tūgopeoyuparā, caroa wāmerē Felipe na cū caāti iñorō caññarā āñirī. ⁷Capāārā wātī yeri pūna cacūgorārē catioyupu Felipe. Bairo cū caáto, wātī yeri pūna pṃame camasārē witiáná, awajari witiánucūñuparā. Capāārā carupauri buñrā, aperā caāmasīēna cūārē catioyupu Felipe, topu ācū. ⁸Tie cū caāti iñorījērē iñarī, butioro useañiñuparā ti macā macāāna yua.

⁹Ti macārē āñupū jīcāū Simón cawāmecucu cajūgoyepure cūmurē bairo caāti iñorīcū. Cū, Simón pṃame Samaria yepa macāāna camasārē, “Yua, caāñimajūū yu āñiña,” na iñoepuyupu. ¹⁰Tie cū caquetibujurijere cawāmarā, cabutoapu cūā nipetiro caroaro majū cū tūgousayuparā. Bairo cū tūgousari, atore bairo inucūñuparā camasā: “Áñia, Dios cū camasīrījērē cacūgou majūā ācūmi,” ī tūgoñañuparā.

¹¹Cū cañrījērē cariape tūgoyuparā ape wāme mena yoaro cū caátito iñorījē jūgori. ¹²Bairo cūrē catūgomirīcārā yua, Felipe caroa quetire cū caquetibujuro tūgori, cū pṃamerē caroaro tūgousayuparā. Dios cū carotimasīrīpau, bairi

tunu Jesucristo cū cabairiquere cū caquetibujero jūgori carōmia, caimua cūā bautiza* rotiyuparā. ¹³Simón cajūgoyepu camasārē caitomiricū cūā Felipe caroa queti, cū caquetibujerijere tūgousayupu. Cū cūā bautiza rotiyupu. Bairo bautiza rotiri bero, Felipe mena añesēāñupū. Felipe caroa wāmerē cū caātī ñorijērē ñnarī, tūgoñacōā maniásupu Simón cūā.

¹⁴Bairi yua, Felipe mena macāāna apóstolea majā Jerusalēpu caāna, “Samaria yepa macāāna Dios yaye quetire boyama,” na caīrjērē tūgori, Pedro, apeí Juan mena na joyuparā Samaria yepa macāāna tupu. ¹⁵Topu etarā, ñbueri majā catūgousarārē Diopure na jēnibojayuparā, Espiritu Santo, Dios, cū Yeri majūrē na cū joáto, írā. ¹⁶Mai, narē Espiritu Santo na jāāesupu. Marī Quetiupau Jesús wāme mena bautizarique jetore ásuparā mai to Samaria yepa macāāna catūgousari majārē. ¹⁷Bairi Pedro, apeí Juan mena rupo buire na wāmo mena ñigāpeoyuparā. Bairo na caátoru, Espiritu Santo, Dios Yeri majū na jāāñupū yua.

¹⁸Simón puame apóstolea majā camasā rupo bui na cañigāpeoroa, Espiritu Santo cū caatóre ñnarī, apóstolea majārē dinero nunigayupu. ¹⁹Bairo nunigari, atore bairo na ññupū: —Yu cūārē yu joya tie masiriquērē. Yu cūā ni jicāñ ucārē yu wāmo mena yu cañigāpeoroa, Espiritu Santo cū jāáto mujā caátorea bairo í, yu boya —na ññupū Simón apóstolea majārē.

²⁰Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūññupū Pedro puame:

—Mua, dinero mena mu wapatiga tūgoñaña Dios cū catuuarijere. Roro mu tūgoñaña. Bairi, imu dinero mu mena to yasiáto! ²¹Dios cū caññajoro mu catūgoñarjē cariape mee

niña. Bairi jicā wāmeacā ñno Dios yerire mu ñemasiētīña mua. ²²Roro mu catūgoñarjērē jānaña. Tunu bairo Diore butioro cū jēniña, carorije mu catūgoñarjērē cū camasiriyobojaparore bairo í. ²³Mu yeri ñuētīña. Caroar cariape mu tūgoñaētīña mua —qūññupū Pedro Simorē.

²⁴Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na ññupū Simón Pedrojāārē:

—Diopure yu mujāñ jēnibojawa, yure mujāñ caīrōrē bairo to baieticōāto, írā —na ññupū yua.

²⁵Cabero to macāānarē marī Quetiupau Jesús cū caátaje na caññariquērē, bairi tunu Dios yaye quetire na quetibujeri bero, tunucoásuparā apóstolea majā Jerusalēpu. Topu áná, capee macāārjē Samaria yepapu quetibujuyuparā caroa quetire.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶Cabero ángel marī Quetiupau cū cajou puame atore bairo qūññupū Felipere: “Ácúja ape nugōā warua jope macāñ wāñ Jerusaleí caátī wāñ, Gaza macā caetari wāñpu.” Ti wāñ puame desierto* cayucmanoru aññuparō. ²⁷Bairo ángel cū caīrjērē tūgo, ti wāñpu acoásupu Felipe. Bairo ti wāñpu eta yua, jicāñ Etiopía yepa macāācūrē bocáyupu. Cū puame ti yepa macāācū caññimajūñ aññupū. Bairo caācū aññirī, ti yepa macāāna quetiupao yaye dinerore caññausau aññupū. Ti rñmñrjē Jerusalēpu Diore caññubuepeon átañ aññupū. ²⁸Bairi Jerusalēpu caññiatañ cū ya yepapu tunuácū baiyupu. Bairo ácu yua, cū ya catūricacapu rui, profeta* Isaías aññacū cū cawoatucūrjiquērē bueásupu.

²⁹Bairo cū buenutuátó, atore bairo qūññupū Espiritu Santo puame

Felipere: “Tia caaturicaacatu p̄ame áćúja.” ³⁰Bairo Felipe p̄ame caaturicaacatu áćú, t̄ugoyup̄ Etiopía macāácū Isaías tutire cū cabuero. Bairo t̄ugori, atore bairo q̄i jēniñañup̄:

—¿M̄ cabuerijere m̄ t̄ugomasīñati?

³¹Bairo cū caīrō t̄ugo, atore bairo q̄iñup̄ Etiopía macāácū p̄ame:

—Ȳ t̄ugomasīētīña yure caquetib̄ju cū camano j̄gori —q̄iñup̄.

Ī yaparo yua, Felipere cū caaturicacapu w̄amu ájāārotiri bero, c̄tu cū ruirotiyup̄. ³²Etiopía macāácū cū cabueataje p̄ame atore bairo ĩñuparō, Jesucristo cū cabaipeere profeta Isaías ānacū cū caquetib̄juwoaturique:

“Oveja* nuricū camasā cū pajīāgarā, cū na caneátátore bairo caūmu cūārē cū pajīāgarā cū neāgarāma.

Tunu bairoa cordero* poa mena jutii q̄iēnogarā, cū poare na cajuaro, bus̄uetiyami.

Torea bairo caūmu cūā bus̄uetigumi, roro cū na caátimiatacūārē.

³³Cū, caūmu carōn cū caānorē bairo cū rori, cū boyeti epegarāma.

Ñe wapa mee roro cū átigarāma. Ati yeparu, cū camasācuti ānie to manio joroque cū átigarāma cū caāni yutea macāāna p̄ame.

Bairi ni jicāū ūcū, roro cūrē na caátaje wapare cōñapeyomasīēcūmi,”

Ī quetib̄juya Dios ya tuti, Etiopía macāácū cū cabueataje.

³⁴Etiopía macāácū p̄ame atore bairo q̄i jēniñañup̄ Felipere:

—Noarē ĩ quetib̄jugu bairo q̄i quetib̄ju woatuyupari profeta majōc̄u: ¿Cū majūā cū cabaipeere q̄iñati? ¿O apei ūcū p̄ame cū cabaipeereata q̄iñati? Ȳ quetib̄juya tiere. Ȳ masīgaya ȳ cūā —q̄iñup̄.

³⁵Bairo cū caījēniñarō, Felipe p̄ame cū quetib̄juyup̄ nipetiro. Etiopía macāácū cū cabuejūgoatapani quetib̄ju áćú, caroa queti Jesús yaye cūārē nipetirijere cū quetib̄juyup̄ Felipe. ³⁶Cabero jāñurī ria caānipaure na caetaro, atore bairo q̄iñup̄ Etiopía macāácū Felipere:

—Ato niña oco. Bairi, ¿yure m̄ bautizagaetiayati? ³⁷Bairo cū caīrō, Felipe p̄ame atore bairo q̄iñup̄:

—Cariape m̄ catūgoñatutuarije nipetirije mena m̄ catūgousaata, murē ȳ cabautizaro ñuña.

Bairo cū caīrō t̄ugo, atore bairo q̄iñup̄:

—“Cariape Jesucristo, Dios macū majū niñami,” ñi t̄ugoñaña —q̄iñup̄ Etiopía macāácū Felipere.

³⁸Bairi yua, caaturicare tuarotiyup̄.

Bairo tuarotiri yua, p̄ugar̄p̄na ruīncārī riap̄ ásúparā. Top̄ Felipe p̄ame oco mena cū bautizayup̄ Etiopía macāácūrē yua. ³⁹Bairi yua, riap̄ caāniatana na camaátó bero, marī Quetiup̄a yeri, Espíritu Santo p̄ame Felipere cū necoásúp̄ aperop̄. Etiopía macāácū p̄ame q̄iñanemoesup̄ Felipere yua. Bairo q̄iñanemoeticūā, useanirīq̄ē mena ájūgo ásupu tunu, cū ya yeparu áćú. ⁴⁰Cabero Felipe p̄ame Azoto cawāmecuti macāp̄ āñup̄. Top̄ áćú, tocānacā macāārē quetib̄ju netōñup̄. Cesarep̄a caroa quetire quetib̄ju etayup̄.

Conversión de Saulo

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Mai, Saulo p̄ame Jesucristo yarā catūgousari majārē na asiajānaesup̄. Nipetiro na ūnarē pajīāregayup̄. Bairi Saulo p̄ame sumo* sacerdote t̄pu ásúp̄.

²Damasco macāājē “Narē ñeña,”

írĩqũe paperare qũenorotíasupũ sumo sacerdotere. Ñbuerica wiiri macãana caroa quetire catũgousarã, carõmia, caũmua caãnarẽ Jerusalẽpu na preso jogu topũ cũ caápáro jũgoye, bairo cũ átirotiyupũ Saulo sacerdote* majã quetiupaure. Tiere bóca yua, acoásúpũ ti macãpu. ³Bairo cũ caátó, Damasco macãre cũ caetagaró majũ caãnoa, caasiyarije majũ cũ asiyaetayuparo. ⁴Bairo cabairo, Saulo puame ñacoasupũ yeparũ. Yeparũ acũ, atore bairo caĩocajorijere tũgoyupũ: “Saulo, Saulo, ¿nopẽĩ yure mũ pesucũtiyati?” ĩ acojoyuparo.

⁵Saulo puame, “Quetiupau, ¿ñamu ĩcũ mũ ãniñati?” ĩ jẽniñañupũ. Bairo cũ caĩrõ, cabusũrijere puame atore bairo qũĩnemoñuparõ: “Yua, Jesús Nazaret macããcũ yu ãniña. Roro yu átigu, mũ causaãa yu ãniña. ⁶Wãmũncãrĩ mũ caátĩ macãpu acũja. Topũ mũ caátipeere mũ quetibũjugarãma.”

⁷Cũ baparã cũ mena caánã puame masamanimĩrõcũã, cabusũrijere catũgoatana ãnirĩ acuanetõcoasuparã. ⁸Cabero Saulo puame yua, yepa caãniatacũ wãmũncãñupũ. Bairo wãmũncãrĩ cũ caĩnagamiatacũãrẽ, cũ caapee puame ĩñapãẽsuparõ. Bairo cũ caĩñamasĩetõĩ yua, cũ baparã puame Damasco macãpu cũ necoásuparã. ⁹Ti macãpu etari bero, itia rũmũ majũ ĩñamasĩẽcũã, tunu bairoa ugaecu, etiecu, ãnicõãñupũ.

¹⁰Mai, ti macãpu ãñupũ catũgousari majõcu Ananías cawãmecũcu. Cũrẽ marĩ Quetiupau puame qũẽguericarore bairopũ buiaetari, atore bairo qũĩñupũ: “¡Ananías!” qũĩ jẽniñañupũ. Bairo cũ caijẽniñarõ, Ananías puame, “Atoa yu ãniña yu Quetiupau,” qũĩñupũ.

¹¹Atore bairo qũĩnemoñupũ marĩ Quetiupau puame tunu: “Wãmũncãrĩ acũja átawã Cariape cawãmecũtiwã

puame. To acũ, Judas ya wii macããnarẽ, “¿Noopũ cũ ãniñati Saulo cawãmecũcu Tarso macããcũ jĩcũ?” na mi jẽniñagu. Cũ, Saulo puame yu jẽni baiyami mai. ¹²Merẽ qũẽguericarore bairopũ cũ tũpu mũ caápere cũ ñiñoopũ Saulore. Mũ, Ananías cawãmecũcu jãatĩ, cũ ruoãa bui ñĩgãpeo mũ caátipeere ĩñaami, Saulo tunu cũ caĩñamasĩparore bairo ĩ. Bairo cũ mũ caátipeere merẽ ĩñaami.”

¹³Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, Ananías puame atore bairo qũĩñupũ Jesure: “Capee majũ Saulo roro cũ caátie quetire yu tũgonucũã. Roro majũ carori wãmerẽ átiocajonucũñami murẽ catũgousari majã Jerusalén macããnarẽ. ¹⁴Ãmerẽ atũpi tunu atore. Sacerdote majã quetiuparãrẽ ñerotirica papera pũrõrẽ qũenorotiri atũpi, ato macããna nipetiro murẽ catũgousarãrẽ preso jorica wiipũ na jeãgu,” qũĩñupũ marĩ Quetiupaure Ananías.

¹⁵Bairo cũ caĩrõ, marĩ Quetiupau puame atore bairo qũĩnemoñupũ Ananiarẽ: “Acũja cũ tũpu. Cũ, Saulo yu cabeseatacũ ñiñami. Cũã, yu yaye quetire quetibũjũgũmi nipetiropũ macããnarẽ. Na quetiuparã reyes* majã, aperã israelita* majã cũãrẽ caquetibũjũpau ñiñami cũ, Saulo. ¹⁶Yu yaye quetire cũ caquetibũjũro jũgori popiye baigumi. Yu majũ tie cũ cabaieere cũ yu quetibũjũgu Saulore,” qũĩñupũ Jesús Ananiarẽ.

¹⁷Bairo cũ caĩrõ bero, Ananías puame ásúpũ Judas ya wii, Saulo cũ caãni wiipũ. Ti wii cũ caãni wiipũ jããetari bero yua, Saulo ruoãa bui cũ wãmorĩ mena ñĩgãpeori atore bairo qũĩñupũ:

—Saulo, yu yaure bairo caãcũ, marĩ Quetiupau Jesús maapu mũ caátó murẽ cabuiatacũ puame mũ tũpu yu joami, tunu caĩñamasĩetĩmiatacũ miñamasĩõ

joroque ī. Tunu bairoa ñe ũnie Espírítu Santo cū camasiōrījē caruſaecu cū ānio joroque ī, mu tɔpu yu joami —qūīñupū Ananías Saulore.

¹⁸Bairo cū caīrō, jicoquei īñamasicoasupu tunu. Wai nutūrē bairije cū caapeepu cañiataje cañaweyorore bairo caroaro jicoquei īñamasicoasupu tunu. Bairo cū cañamasirō bero yua, cū bautizayupu Ananías. ¹⁹Cabero ũgayupu yua ũgariquere. Bairo ũgari beropu tutuayupu tunu itia rūmu caũgaetiatacu ānirī. Bairi yua, Damasco macāana Jesucristo yaye quetire catūgousari majā mena nocānacā rūmu ũno āninemoñupū.

Saulo predica en Damasco

²⁰Cabero Jesús Dios macū cū cañierē quetibujū jūgoyupu Saulo ñubuerica wiiri macāanarē. ²¹Bairi nipetiro cū caīrījērē catūgorā puame tūgocōā maniāti, atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—Āni, Jerusalēpu ācū, Jesure catūgousarārē roro caátacua niñamijā. Ati macā macāana Jesure catūgousarā cūārē ñei acū baiupu, Jerusalēpu sacerdote majā quetiuparārē popiye narē na áparo ī —āmeo īñuparā na majū Saulore.

²²Bairo na caīmiatacūārē, Saulo puame netōjāñurō tūgoñatutuari camasārē na quetibujuyupu Jesucristo Mesías cū cañierē. Bairo cū caīquetibujuroi, judío majā Damasco macāana puame dope bairo quīnetōmasiēsuparā.

Saulo escapa de los judíos

²³Capee rūmurī canetōrō bero, judío majā puame jīcārōrē bairo tūgoñarī, Saulore cū pajīāgamiñuparā. ²⁴Bairo cū pajīāgamirī yua, ũmureco, ñami cūārē

ti macā ēñotaricarō macāājē jopeeripu cū cotenucūñuparā. Saulo puame bairo na caátigarijere masicōāñupū. ²⁵Tiere tūgori yua, Jesucristore catūgousarā puame pii capairiwupu cū ájāārotiri, ti macā ēñotaricarō jūgoyepu cū ruio joyuparā ñamipu caāno. Bairo na caáto, rutiyupu Saulo ti macā macāana judío majā cūrē capajīāgarārē.

Saulo en Jerusalén

²⁶Cabero Jerusalēpu etaũ, ti macā macāana Jesucristore catūgousarā mena ānigamiñupū. Ti macā macāana puame roque cū uwijāñuñuparā mai. “Jesucristo yau yu āniña,” cū caīrījērē cariape tūgoesuparā. ²⁷Bairo na cabaimiatacūārē, Bernabé puame apóstolea* majā tɔpu cū jūgoásupu Saulore. Bairo natu cū jūgoetari, Saulo cū cabairiquere na quetibujuyupu. Atore bairo na īñupū: “Āni, Saulo, marī Quetiupaure qūīñañupī, maapu ácú. Tunu bairoa cū mena busuyupi. Bairi tunu Damascopu ācū, Jesús cū cabairijere tūgoñatutuarique mena quetibujuyupi,” na īñupū Bernabé apóstolea majārē. ²⁸Bairo cū caīquetibujuro jūgori na mena ānimasīñupū Saulo yua. Bairi Jerusalén macā macāanarē marī Quetiupau cū cañierē tūgoñatutuarique mena na quetibujunucūñupū. ²⁹Judío majā griego* yayere cabusurā cabusurique netōrā mena cūārē busupēniñupū. Bairo cū cabusupēniatacūārē, na puame cū caīrījērē tūgogaesuparā. Bairi cū pajīāga tūgoñanuparā. ³⁰Bairo na caátigarijere tūgori, Dios yarā Saulo mena macāana puame cū jūgoásuparā Cesarea macāpu. Topu etarā, cū árotiyuparā cū ya macā Tarsopu.

³¹Cabero Jesure caīroarā Judea yepa caāna, bairi Galilea yepa caāna,

bairi Samaria yepa macãana cūa caroaro jicārō tūni animasiñuparā. Dios cū carotirore bairo jeto caroaro áticōã ninucūñuparā. Tunu bairoa, n̄cūbūgorique mena Diore ñoayuparā. Bairo qūñroari, Espiritu Santo cū camasiñijē jūgori capãarā Jesucristore catūgousarā āninemonucūñuparā.

Curación de Eneas

³²Pedro p̄ame catūgousari majārē caññañesēãñ añirī, Lida macã macãana cūārē ññau ácu baiyup̄. ³³Top̄u etau, Eneas cawāmecucū jicā wāmo peti itia pēñirō cānacā cūmarī majū cūgour̄na caāmasiēcū, camap̄u cacūñaurē qūññañup̄. ³⁴Bairo qūññarī, atore bairo qūññup̄:

—Eneas, Jesucristo m̄u cariyecuti añierē m̄u netōōgami. Bairi, wām̄n̄cārī m̄u cacūñarōrē qūññoña.

Bairo cū cañrō tūgo, Eneas p̄ame jicoquei wām̄n̄cācoásúp̄. ³⁵Nipetiro Lida macã macãana, aperã Sarón macã macãana cūa ññañuparā catiri cū cawām̄n̄cārījērē. Bairo cū cabairo, caññaatana p̄ame marī Quetiupaure cū tūgousajūgoyparā.

Resurrección de Dorcas

³⁶Ti yutea caño añupō jicāō carōmio Jesucristore catūgousari majōco, Tabita cawāmecuco, Jope cawāmecuti macāp̄. Griego* yaye menarē Dorcas wāmecusupo. Cō, Dorcas p̄ame caroaro áticōã ninucūñupō. Cabopacarārē na juátinucūñupō. ³⁷Ti yutea macã r̄m̄m̄rī cañoa riaye bocayupo cō p̄ame. Bairo riaye bocari yua, riacoásúp̄. Bairo cō cariaro bero yua, cō rupaurī āñajērē cose yaparori, ti wii bui macã ar̄nar̄u cō cūñuparā. ³⁸Jope na cañrī macã p̄ame Lida na cañrī macã t̄p̄u añuparō. Pedro p̄ame mai

Lida macāp̄u añup̄. Bairi Jesucristore catūgousari majā top̄u Pedro cū caññierē tūgori yua, na mena macãana p̄ugarā ñm̄uarē na joyuparā Pedro t̄p̄u. “Ato Joper̄u tām̄urī cū ápáro, miama’ cū m̄ujjāã ñgarā,” na ñ joyuparā.

³⁹Bairo na cañjoatana na caññijērē tūgo, Pedro p̄ame na mena acoásúp̄u Joper̄u. Cabero yua, top̄u cū caetaro, cō ānacō rupaurire na cacūata ar̄nar̄u cū jūgoásúp̄arā Pedrore. To na caetaro, cawapearā rōmirī p̄ame cō ānacōrē ññarī, butioro cō otiāmejoreyparā. Tunu bairoa jutiirori, apeye jutiipārī catiop̄u mai Dorcas cō caqññoñariqūērē Pedrore qūññorī otiyparā.

⁴⁰Bairo na cañtimiatacūārē, Pedro p̄ame nipetirore na witi árotiyup̄u macāp̄u. Bairo átiri bero, cū r̄p̄opaturi mena etanumurī jēñiñup̄u Diop̄re. Jēni yaparori bero yua, Dorcas ānacō p̄amerē ññarī, atore bairo cō ññup̄ Pedro:

—iTabita, wācãña!

Bairo cū cañrōã, cō ānacō p̄ame ññapāñupō. ññapārī yua, Pedrore qūññabocārī wām̄numuñupō cama buip̄.

⁴¹Bairo cō cabairo, Pedro p̄ame cō wām̄op̄u ñerī cō tūgāwām̄uoñup̄. Cabero yua, catūgousari majā, aperã cawapearā rōmirī cūārē na piijōjoyup̄u Pedro tunu. Pedro p̄ame catiō cañcōp̄rē na ññoñup̄u Dorcare yua. ⁴²Tie Pedro Jesucristo cū camasiñijē jūgori cū cacatiatajere nipetiro Jope macã macãana tūgoyparā. Tiere tūgori, capãarā tūgousayuparā marī Quetiupaure to macãana. ⁴³Pedro p̄ame yua, capee r̄m̄m̄rī añup̄u ti macāp̄re. Waibutoa aserire cabopori majōcu Simón cawāmecucu ya wiip̄u tuayup̄u Pedro.

Pedro y Cornelio

10 ¹Cesarea macāp̄ure añup̄u jicāñ Cornelio cawāmecucū. Romano* yau, pajjārī majā poa

Italiano cawāmecuti poa quetiupau capitán* āñupū. ²Cū pūame cañmu cañmu āñupū. Cū pūnaa, bairi cū nūmo mena jīcārō Diore qūiroarā cū basapeonucūñuparā. Tunu bairoa paio dinerore na jōnucūñupū judío majārē, na juácū. Bairi tocānacānia Diore cū jēninucūñupū. ³Bairi yua, jīcā rūmu tres de la tarde caāno ñubueacū cū caátō, qūēguericarore bairo apeire qūññañupū:

Caroaro majū qūññañupū ángel,* Dios cū cajou cū tūpū cū caetarore. Cūtu etari yua, ángel pūame atore bairo qūññupū: “¡Cornelio!” ⁴Bairo cū cañjēññarō, Cornelio pūame qūññacōā maniásupū. Bairo qūññarī yua, uwimicūā, atore bairo qūñ jēññañupū Cornelio: “Yū Quetiupau, ¿ñerē yū caátore mū boyati?” Atore bairo qūññupū ángel pūame tunu: “Dios cūrē mū cajēñirījērē tūgoyami. Tunu bairoa cabopacarārē mū cajuátiere ññajesoyami. ⁵Bairi mū mena macāāna jīcāārā ūnarē na árotiya. Na pūame Simón, cūā, tunu Pedro cawāmecucū, Jope macāpū caācūrē na piirápáro. ⁶Cū, Pedro pūame, apeí Simón cawāmecucū waibutoa aserire cabopori majōcū ria capairiya tūni caācū ya wiipū niñami,” qūññupū ángel Corneliore.

⁷Cūrē cabusū āniátacu ángel cū caátó bero, cū ūmua pūgarā, apeí jīcāū soldau* cañmu canucūbugou, petiro cū cañroaū mena, na pijjoyupū Cornelio. ⁸Bairo na pijjori, nipetirije cū caññaatajere na quetibujū yaparori bero, na joyupū yua Jope macāpū.

⁹Cabusuri rūmu pasaribota majū caāno ti macā tūni maapū na caānutuátó, Pedro pūame wii buipū wāmu ásupū, Diore jēñiácá. ¹⁰Bairo jēñiácū, Pedro pūame queyari ūgagamiñupū. Bairi cū caugapeere na caqūēnotoye, qūēguericarore bairo

apeye ūñierē ññañupū: ¹¹Cū caññajoata, ññercóo pāñnucācoasuparo. Bairo capārō yua, jutii asero capairi aserore bairo cabauri asero ruiasúparo. Ti asero pūame baparcānacāpau jiyarica asero rocayoa ruiasúparo Pedro tūpū. ¹²Ti aseropū yosayuparā nipetiro waibutoa caāna cārō yepa macāāna. Bairi nipetiro āña ūna, aperā cawurā cūā nipetiro āñuparā ti asero buipūre. ¹³Pedro pūame yua, atore bairo tūgoyupū: “Pedro, wāmñucāña. Waibutoare pajārī ūgaya,” cañbusuocajorijere.

¹⁴Bairo cairō tūgo, Pedro pūame atore bairo ññupū: “Yū Quetiupau, yū ūgaetigu. Ānoa moena jāā, judío majā, jāā caugaena niñama.” ¹⁵Bairo cū cairō bero, atore bairo busūrique qūñnemoñuparō tunu: “Caroarā Dios cū caāticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ íēticōāña.”

¹⁶Itiani majū ti aserore cū áti ññoñupū. Bairo cū caññorō bero yua, wāmñucāsoasúparo ti asero tunu ññercóopū. ¹⁷Pedro pūame ti asero cawāmuátó bero, butiuro tūgoñañupū. “¿Dope bairo ígaro to baiupari yū caññaataje?” í tūgoñañupū. Bairo cū caññtūgoññāāno, Cornelio cū cajoatana pūame Simón waibutoa aserire caqūēnorī majōcū ya wiire jēñiña macāñuparā. Bairo bairi cū ya wii jope tūpū etayuparā. ¹⁸Bairo etarā yua, busūrique tutuaro mena, “¿Ati wii Simón Pedro cū cañni wii to āññati?” í jēñiñañuparā.

¹⁹Pedro mai, cū caññaatajere cū catūgoña āñnucūrō, Espiritu Santo pūame atore bairo qūññupū: “Cañmua itiarā mūrē macārā átiyama. ²⁰Wāmñucārī ruiácúja na tūpū. Yua, na yū joapū. Bairi caroaro mena na mū bocágu,” qūññupū Espiritu Santo Pedrore.

²¹ Bairo cū caīrō tūgo, Pedro puame ruiáti, na eta, atore bairo na ĩnupū caūmuarē:

—Yua, yu āniña mujāā camacāū.
¿Dope bairo átiraná mujāā baiati?

²² Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūĩnuparā:

—Cornelio cawāmecucu soldaua quetiupau capitán jāā joami. Cornelio puame cariape caácu niñami. Diore caīroanucūū niñami. Mu yarā judío majā cūā Corneliore qūĩroari cū bonucūñama. Bairi ángel puame atore bairo qūĩnupū Corneliore: “Pedrore cū piijorotiya. Mu ya wiipū cū apáro. Bairo cū caetaro, cū caquetibujapeere tūgopeoya,” qūĩnupū ángel Corneliore — qūĩnuparā cū cajoricarā Pedrore.

²³ Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame cū caāni wiire na jāārotiyupu. Ti ñamirē cū mena tuayuparā. Cabusuri rūmū caāno acoásúpu Pedro na mena yua. Cū mena bapacuti ásúparā jīcāārā Jope macā macāāna Jesucristore catūgousarā cūā.

²⁴ Ti rūmū busuri rūmū etayuparā Cesarea macāpu. Cornelio puame jīcāārā cū yarā mena, bairi aperā cū baparā majū, cū capijootana mena na coteyuparā Pedrojāārē. ²⁵ Pedro ti wii cū caetaro tūgo, Cornelio puame cū bocáu witiásúpu joperu. Bairo qūĩñarī yua, rūpopaturi mena etanumurī qūĩroayupu Cornelio Pedrore. ²⁶ Bairo cū caáto ĩna, cū tūgāwāmuroī, atore bairo qūĩnupū Pedro:

—Yu cūā, murēā bairo caācū yu āniña. Bairi wāmūnucāñā.

²⁷ Bairo qūĩrī, jāásupu Pedro Cornelio mena. Ti wii pupearu etaū, na etayupu Pedro aperā capāārā camasā caetayuatana. ²⁸ Topu na etari, atore bairo na ĩnupū Pedro:

—Jāā, judío majārē, “Aperā mena bapacupericōāñā. Na wiiripu

āñesēāētīcōāñā,” jāā ĩnucūñama jāārē cajūgoñubueri majā. Merē mujāā masīrā tiere. Bairo jāā, judío majā, jāā cabaimiatacūārē, Dios puame atore bairo ñi quetibujuami: “Caroarā Dios cū caaticūrīcārārē, ‘Moena niñama,’ ĩētīcōāñā nipetirore,” ñiami. ²⁹ Bairi judío majōcu nimicūā, jicoquei yure mujāā capijootajere tūgori yu atīrapu. Bairi, ¿dope caátipau ĩrā, yure mujāā piijooti? Yu masīgaya tiere —na ĩnupū Pedro.

³⁰ Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūĩnupū Cornelio puame Pedrore:

—Baparcānacā rūmū netōña ato yu wii ācū, ati hora ũnoa ũgarique betiri Diore yu cañubueāniatato bero. Bairo yu cajēniāno yua, caāno tusarōa jīcāū caūmū asiyarije cajutii jāñāatacu yu tūpu buiaetaamí. ³¹ Bairo buiaetari yua, atore bairo yu quetibujuami: “Cornelio, Dios, cūrē mu cajēnirījērē tūgoyami. Tunu bairoa cabopacarārē mu cajuātiere ĩñajesoyami. ³² Bairi mu mena macāāna jīcāārārē na pirotijoya Simón Pedro Jope cawāmecuti macāpu caācūrē. Cū, Simón Pedro puame, apei Simón waibutoa aserije caquēnorī majōcu capairiya ria tūnipū caācū ya wiipū niñami,” ñi quetibujuami cū puame. ³³ Bairo yure caūmū cū caīrījērē tūgo, jicoquei murē yu macārotijōapu. Bairi mu puame caroaro mena jāā tūpūre mu atīupa. Āmerā yua, nipetiro Dios cū caīñajorore marī āniña. Bairi atopu nipetiro neñarī murē jāā coteapu, marī Quetiupau murē cū caīrotirijere tūgogarā —qūĩnupū Cornelio Pedrore.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Bairo Cornelio cū caīrījērē tūgo, atore bairo na ĩ jūgoyupu Pedro:

—Āmerē yu tūgoña masīña yua. Marī tocānacāūpūre judío majā, bairi

judío majã caãmerã cããrẽ marĩ mai ñãñami Dios. ³⁵Dios useanirĩquẽ mena ñãñami tocãnacã poa macããna camasã cãrẽ caroaro caĩroarãrẽ, caroa macããjẽrẽ caãtiãnarẽ. ³⁶Mai, Dios puame Israel poa macããnarẽ na quetibujayupi, Jesucristo jũgori caroa macããjẽ quetire tũgori caroaro na ãnimasĩo joroque ĩ. “Cũ, Jesucristo camasã nipetiro Quetiupau nigũmi,” ĩcũñupĩ Dios. ³⁷Mujãã, merẽ mujãã masĩrã judío majã jãã caãni yepapũ cabairiquere. Juan camasãrẽ quetibujari cã cabautizaro* beropũ Jesũ puame caroa quetire quetibujũ jũgowĩ Galilea yepapũ. ³⁸Dios puame cã, Jesũ Nazaret macããcãrẽ catutuaũ, ñe ñnie Espĩritu Santo cã masĩorĩjẽ carũsaecu majũ cã ásupi. Merẽ mujãã masĩrã tiere. Bairi Jesũ puame caroa wãmerẽ átiñesãwĩ. Tunu bairoa wãtĩ cã camasĩrĩjẽ jũgori camasã roro cabairãrẽ na catiowĩ Jesũs. Dios cã camasĩrĩjẽ jũgori tore bairo átimasĩwĩ Jesũs.

³⁹“Bairi jãã nipetirije Jesũs Jerusalén, bairi Judea yepapũ cã caãtajere caĩñaricãrã jãã ãniña. Bairo cã cabueñesãrõ bero yua, cã pajĩãrocawã. Yucpãĩpu cã papuaturocawã, cã, Jesure yua. ⁴⁰Bairo cã na caãtirocamiatacããrẽ, Dios puame itia rũmu bero tunu cã catiopyupi. Bairo cã cacatioro bero, Jesũs puame jãã tũpu buiaetawĩ tunu. ⁴¹Baipua, nipetiro camasãrẽ na buia ññoemi. Jãã jetore buiaetawĩ, Dios, ‘Yũ macũ cã caquetibujurijere caquetibujũnetõparã,’ cã caĩweyoricãrã jetore. Bairo Jesũs tunu cã cacatiro bero, cã mena uga, eti, jãã ápu. Cãrẽ caĩñaricãrã jãã ãniña. ⁴²Cũ, Jesua, jãã quetibujũ rotijowĩ camasãrẽ, cã pacũ Dios puame ãme cacatirã, aperã cariaricãrã cããrẽ caĩñabesei majũ

cũ cã cacũrĩjẽrẽ na masiãto ĩ. ⁴³Merẽ nipetiro profeta* majã ãnana Jesũs cã cabaĩpeere quetibujũ cũñãñupã. Bairi Jesure noa ñna cariape catũgousari majã puame Jesũs jũgori ñe ñnie carorije cacũgoenarẽ bairo na catuapeere quetibujũ cũñãñupã profeta majã ãnana,” na ĩñupũ Pedro Corneliojããrẽ.

Los no judíos reciben el Espĩritu Santo

⁴⁴Mai, Pedro narẽ cã cabusurecomacãcutoa, Espĩritu Santo puame, Pedro cã caĩrĩjẽrẽ catũgorã nipetirore na etayupu. ⁴⁵Bairi yua, judío majãrẽ bairo caãna catũgousari majã Pedro mena caatiãtana puame tũgocõã maniãsuparã, Espĩritu Santo aperã judío majã caãmerã cããrẽ cã cajããmasĩrĩjẽrẽ ĩñarĩ yua. ⁴⁶Bairo Espĩritu Santo na cã cajããrõ yua, na puame apeye busuriquere na cabusuro tũgoyuparã. Tunu bairoa Diore qũĩroari, cã na cabasapeorije cããrẽ tũgoyuparã. ⁴⁷Bairi yua, Pedro puame atore bairo cã mena macããnarẽ na ĩñupũ:

—Dios, Espĩritu Santo, cã Yeri majũrẽ na joyami ãnoa cããrẽ, marĩ judío majãrẽ cã cajoricarorea bairo. Bairi, “Na bautizaeticõã rotiya ãnoarẽ,” marĩ ĩ masiẽtĩña Espĩritu Santore na cacũgoro jũgori —na ĩñupũ cã baparãrẽ Pedro.

⁴⁸Bairi yua, na bautiza rotiyupũ Jesucristo wãme mena. Bairo na caãto bero yua, Pedrore cã tuarotiyuparã Corneliojãã puame nocãnacã rũmu ñno na ture.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 ¹Cabero apóstolea* majã, aperã catũgousari majã Judea yepa macããna queti tũgoyuparã

judío majā caāmerā cūā Dios yaye quetire na catūgousarijere. ²Tiere caqueti tūgoatana ānirī yua, Pedro Jerusalēpū cū caetaro, jīcāārā judío majā catūgousari majā puame cū busupaicoteyuparā. ³Bairi atore bairo qūīñuparā Pedrose:

—¿Dopēi judío majā mee na caānimiatacūārē, na bapacuti, na mena uga, mu āti ñesēāti? —qūīñuparā.

⁴Bairo na caīrō tūgo, Pedro puame nipetirije cajūgoyepū cū cabaiñesēārīqūērē na quetibujuyupū. Alore bairo na iñupū:

⁵—Yū puame Jope cawāmecuti macāpū yū āmu. Bairo topū ācū, yū cañubuetoye, qūēguericarore bairo apeye ūnierē ñiñawū. Bairo yū caīñarō, capairi asero jutii aserore bairo cabauri asero ruiapú. Ti asero puame bapariñacāpau jiyarica asero m̄m̄recóopūi rocayoaruipú yū tūpū. ⁶Yū puame ti aserore, “¿Ñe ūnie to āniñati?” ĩrī, ti aserore caroaro ñiñabesewū. Bairo yū caīñarō, ti aseropū yosawā waibutoa ati yepa macāāna. Bairi waibutoa cauwarā, bairi āña ūna, bairi aperā cawurā cūā āma ti asero buipure.

⁷Bairo yū caīñāāno, busūrique atore bairo caīrījērē yū tūgowū: “Pedro, wām̄m̄ncāña. Waibutoare pajīārī ugaya,” caibusuocajorijere yū tūgowū.

⁸Bairo caīrō tūgori, atore bairo ñiwū: “Yū Quetiupau, yū ugaetigū. Di rūmū ūno ānoa, moena jāā judío majā jāā caugaenarē yū ugañaētīña.” ⁹Bairo yū caīrō bero, busūrique m̄m̄recóopū cabusūocajorije atore bairo ñinemowū tunu: “Caroarā Dios cū caáticūīrcārārē, ‘Moena ñiñama,’ ĩētīcōāña.” ¹⁰Itiani majū ti aserore yū āti iñowī. Bairo yū cū caīñorō bero yua, wāmūcoápú ti asero tunu m̄m̄recóopū. ¹¹Bairi ti asero cawāmuátó beroa, Cesarea

macāpūi yure na camacārotijoatana itiarā caūmua jāā caāni wiipure etayupa. ¹²Bairi Espiritu Santo puame, “Na, judío majā mee na caānoi na mena bapacutigaeticūā, ácūja na mena,” ñiwī. Bairo cū caīrōi na mena yū ápú. Yū mena áma ānoa marī yarā jīcā wāmo peti jīcā pēnirō cānacāū topure. Jāā nipetiro capiijoatacu ya wiire jāā jāāwū. ¹³Topū jāā caetaro, cū wii ācū, cū caīñaatajere jāā quetibujūwī. Alore bairo jāā ĩ quetibujūwī cū puame:

“Jīcāū ángel* yutū buiaetanucārī, atore bairo ñiwī: ‘Mū mena macāāna jīcāārārē na pirotiyoja Simón Pedro Jope cawāmecuti macāpū caācūrē.

¹⁴Cū, Pedro puame, mū, mū ya wii macāāna mena mū canetōpeere mū quetibujūgūmī,’ ñiwī caūmū,” ñi quetibujūwī to Cesarea macāācū puame. ¹⁵Bairo cū caīquetibujūro bero, yū puame to caneñarārē na yū quetibujū jūgowū caroa quetire. Bairo narē yū caquetibujūtoyēa, Espiritu Santo puame na etawī marī judío majārē cū caetajūgoricarorea bairo. ¹⁶Bairo Espiritu Santo cū cabairijere iñarī yua, marī Quetiupau atore bairo cū caīrīqūērē yū tūgoñabocáwu:

“Juan ānacū puame mujāārē oco mena bautizawī.* Bairo oco mena cū cabautizarique caānimiatacūārē, yū pacu puame āme berore mujāārē Espiritu Santo mena bautizagūmī. Cū Yeri majūrē mujāā jogūmī,” cū caīrīqūērē yū tūgoñabocáwu. ¹⁷Torecu, judío majā na caāmerīmiatācūārē, na jowī Dios Espiritu Santo, cū Yeri majūrē. Marī judío majā Jesucristo marī Quetiupaure catūgousarārē cū cajoricarorea bairo na jowī na cūārē. Bairo na cū caátibojarore iñarī, “Dope bairo na mena yū bapacuperigu,” ñimasīēpū. Dios yū cū carotirore yū baibotimasiēpū —na ĩ quetibujūyupū

Pedro to Jerusalén macããna catũgousari majãrẽ.

¹⁸Bairo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, Jerusalén macããna catũgousari majã pũame Pedrore nemojãñũrõ cũ busũpaimasiẽsuparã. Bairo busũpaimasiẽtĩrĩ yua, atore bairo Diore qũĩ basapeoyuparã:
—iNa, judío majã na caãmerimiatacũãrẽ, roro na caátajere jãnarĩ, tunu cũ yaye quetire na catũgousaparo ũnoa ãno baiya, na cũã yeri capetietopũ na ãnio joroque ĩrã! — qũĩ basapeoyuparã Diore.

La iglesia de Antioquía

¹⁹Esteban ãnacũrẽ na capajĩãrocaro bero, Jesús busuriquere catũgousari majãrẽ roro popiye na baio joroque na ásúparã. Bairo na caáto jũgori, jĩcããrã Fenicia yepapũ rutiásúparã. Aperã Chĩpre yucũ poapũ rutiásúparã. Aperã Atioquía macãpũ ásúparã. Bairo caábataricarã topũ ãna, judío majã jetore caroa quetire na quetibũjũyuparã. Aperã judío majã caãmerã pũamerẽ na quetibũjuesuparã. ²⁰Bairo judío majã caãmerãrẽ na caquetibũjuetimiatacũãrẽ, jĩcããrã catũgousari majã, Chĩpre, bairi Cirene macããrĩpũ caatĩatana pũame Antioquía macãrẽ etarã, caroa quetire na quetibũjũyuparã judío majã caãmerã cũãrẽ, Jesús, marĩ Quetiupau cũ cabairiquere. ²¹Na, caquetibũjuri majã pũame marĩ Quetiupau cũ catutuarije mena quetibũjũyuparã. Bairi capããrã camasã tirũmũpũ macããjẽ na caĩroariquere jãnarĩ, marĩ Quetiupau pũamerẽ qũĩroajũgoyuparã. ²²Jerusalén macã macããna ñubueri majã pũame tie quetire tũgori, Bernabé cawãmecucũre qũĩñarotĩjũyuparã Antioquía macãpũ. ²³Bairo na cajoatacũ ti macãpũ etau, Bernabé

pũame Dios narẽ caroaro cũ caátiere ĩnarĩ butiuro useaniñupũ. Bairi atore bairo na ĩ quetibũjũnemoñupũ Bernabé: “Nipetiro caroa yericutaje mena marĩ Quetiupau cũ caborore bairo ása,” na ĩñupũ Bernabé, Antioquía macããna catũgousari majãrẽ. ²⁴Bernabé pũame mai, caũmũ caũũũ ãñupũ, ñe ũnie Espĩritu Santo cũ camasĩrĩjẽrẽ carusaecu. Tunu bairoa caroaro Dios mena catũgoñatutuau majũ ãñupũ. Bairi cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori, capããrã camasã marĩ Quetiupaurẽ tũgousayuparã.

²⁵Cabero yua, Bernabé pũame Tarso macãpũ acoásũpũ, Saulore cũ macãũ ácu. ²⁶Bairo topũ cũ etari bero, Saulore cũ jũgoasũpũ tunu Antioquía macãpũ. Bairo Antioquĩapũ etari, to macããna catũgousari majã mena jĩcã cũma majũ caroaro ãñuparã. To ãna, Bernabéjãã capããrã majũ camasãrẽ na bueãñuparã caroa quetire. Antioquía macãĩ Jesucristore catũgousari majãrẽ cristianos na ĩ wãmetijũgoyuparã.

²⁷Ti yũteapũre profeta* majã jĩcããrã Jerusalén macãĩ ásúparã Atioquía macãpũ. ²⁸Bairi, etari bero, na mena macããcũ jĩcãũ, Agabo cawãmecucũ wãmũncãrĩ Espĩritu Santo cũ camasĩõrĩjẽ jũgori atore bairo na ĩñupũ Atioquía macããnarẽ: “Ati yepa nipetiropũre auariarique etagaro,” na ĩ quetibũjũyupũ Agabo. Tie cũ caĩquetibũjũrique baiyuparo yua, emperador* romano Claudio cawãmecucũ quetiupau cũ caãni yũtea majũ. ²⁹Bairo Agabo cũ caĩrĩjẽrẽ tũgori Antioquía macããna catũgousari majã pũame na cacũgorije mena Judea yepa macããna catũgousari majãrẽ na caborore bairo na juátigayuparã. Na cajuátimasĩrõ cãrõ, na cacũgorijere na jogayuparã Judea yepa macããna catũgousari majãrẽ. ³⁰Bairi na caĩrõrẽ

bairo ásuparā yua. Bernabé, apei Saulojāā mena joyuparā dinero na caneñoatajere. “Judea yepa ñubueri majārē cajūgobuerā cabutoa puame, cabopacarārē na batoáto tie dinerore,” írā, na joyuparā.

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

12 ¹Ti yuteare quetiupau Herodes puame jícāārā catūgousari majārē roro popiye na baio joroque na átijūgoyupū. ²Bairi Santiago cawāmesecū, Juan jūgocure jarericapāī mena cū pajure rocarotiyupū Herodes. ³Bairo cū caátirotirijere ñnarī, judío majā Jesure catūgousaena puame useaniñuparā. Bairo na causeanirōī, Pedro cūārē ñerotiyupū Herodes, judío majā nemojāñurō useanigarāma, ī. Cū, Herodes puame pāārē cawauarije asuena na caugari bose rūmu Pascua* caño bairo na átirotiyupū Pedrojāārē. ⁴Bairo Pedrore cū ñerī bero, preso jorica wiipū cū jorotiyupū yua Herodes. Bairo topū cū jori yua, soldaua* baparcānacā poa majū, jicā poare baparcānacāū jeto caāna soldauare na ñnacote rotiyupū Herodes. Mai, Herodes puame atore bairo ī tūgoñañupū: “Pascua bose rūmū canetōrō beropū camasā na cañnarō Pedro cū caátiere yu besegu,” ī tūgoñañupū. ⁵Bairi Pedro preso jorica wiipū caroaro ñnacotericu āñupū. Topū Pedro cū caānitoye, ñubueri majā puame tūgoñatutuarique mena cū jēniboja āñuparā Diopure.

Dios libra de la cárcel a Pedro

⁶Camasā nipetiro na cañnarō, Pedro cū caátiere Herodes cū caññabesepa rūmū caetapa ñamirē Pedro puame pugarā soldaua watoapū cānicūñañupū.

Cū wāmorī puga nugōārna soldaua wāmorīpū cadena mena jiyaturicu cūñañupū. Tunu bairoa ti wii jope cūārē aperā soldaua ñnacoteri majā āñuparā. ⁷Bairi yua, caño tusaroa marī Quetiupautu macāācū ángel* puame buiaetayupū. Bairo cū cabuiaetaro, ti arua preso jorica arua puame busujiracoasuparo. Ángel yua, Pedro cū cacānicūñarōpū cū pāñawācōñupū. Bairo cū átiwacōōrī, atore bairo qūñupū: “īWāmūnucāña merē!” Bairo ángel cū caírījē mena cadena Pedro wāmorīpū jiyaturique caānimiataje puame wetiñacoasuparo. ⁸Tunu qūñemoñupū ángel Pedrore: “Mū jutirore jāñaña, mū rupo jutii cūārē pea ása,” qūñupū. Bairo cū caírō, Pedro cūā cū caírōrē bairo ásupū. Qūñemoñupū tunu ángel: “Mū jutiro cabui macāātōrē jāña átiri yu bero usaya,” qūñupū.

⁹Bairo ángel cū caírō tūgo, cū bero usawitiásupū Pedro. “¿Cariape to baimicuti? o ¿ángel mee cū caátie to ānicuti, quēguericarore bairo ññau yu baicuti?” ī tūgoñañupū Pedro. ¹⁰Bairo cū caítūgoñamiatacūārē, cacoteri majā soldaua caānijūgorārē na netōñuparā. Narē netōā, aperā soldaua cacoterā cūārē na netōñuparā tunu. Bairi yua witieta, jope, āpōā mena na caqūēnoricā jope na caetaro, ti jope puame to majūā pāācoasuparo. Bairo capārō, witicoásuparā preso jorica wiire yua. Bairo witiāti bero, yoajāñurō cū jūgoa yasiweyocoásupū ángel puame yua.

¹¹Tocārōpū Pedro tūgoñamasīñupū ángel cūrē cū caátiere. Bairo tūgoñamasirī yua, atore bairo ññupū: “Āmerē yu masīña yua, cariape yu Quetiupau cūtu macāācū ángel majūrē cū netōōrotijoupi, yure Herodes roro cū caátibujiopeere. Tunu bairoa judío

majā yure roro na caátigarijere na áperio joroque í, cū joupí cūtu macācū ángel majūrē,” í tūgoñamasíñupū Pedro.

¹²Bairo í tūgoñamasírí bero, acoásúpū Pedro, Juan apeyera Marcos cawāmecucu paco María ya wiipū. Ti wiipū capāārā camasā neñarí Diopure cū jēnibojarā ásuparā Pedrove. ¹³Ti wii etajūgorica jopepū etari piyupū Pedro. Bairo cū capiiirijere tūgori, Rode cawāmecucu puame, “¿Noa ūna na ānicuti?” ío ñao ásupo. ¹⁴Baiopua, jōpūā Pedro busuriquere tūgomasírí, butiuro majū useaniñupō. Bairo causeanio ānirí yua, Pedrove cū pāājōrī mee, Diore cajēniānatu puamerē atucōājāásupo, na quetibūjuo áco. Topū na etari, “¡Pedro jopepū niñami!” na ññupō. ¹⁵Bairo cō caírō, cañubuerā puame bairo cō boca ññuparā:

—¡Bairi icō miña! Ímecūō miña —cō ññuparā.

Bairo na caĩmiatacūārē, cō puame, “¡Bairicōō mee mujāārē ñiña! ¡Cūā niroyaami!” na ñmiñupō.

Bairo cō caĩmiatacūārē, atore bairo ññemoñuparā na puame tunu:

—Pedro mee ācūmi. ¡Cū wātí puame ācūmi! —ññuparā.

¹⁶Bairo na cañanitoye, jopepū piinemocōññupū Pedro puame mai. Bairo cū capiiānoi yua, cū pāājōñuparā Pedrove. Cū pāājōrī, qūñña acucacoasuparā Pedrove, María ya wii cañiatana puame yua. ¹⁷Pedro puame cū wāmorírē ñumugōrī na busujānarotiyupū. Bairo na í jānaorī, ángel preso jorica wiipū caācūrē cū cū cawiyootaje nipetirijere na quetibūjuyupū. Tiera na quetibūju yaparo, atore bairo na ññemoñupū Pedro tunu:

—Atie yu cabaiataje nipetirijere cū mujāā quetibūjuwa Santiagore.

Tunu bairoa na mujāā íwā marí yarā catūgousarā cūārē —na ññupū Pedro yua, ti ñamirē María wiipū caneñaátanarē.

Bairo na í yaparori bero, witi acoásúpū aperaupū Pedro.

¹⁸Ti ñami cabusuri rūmūrē mawijioroa na baicōāñuparō yua ññacoteri majā soldauare. Bairi, “¡Dope cū baiupari Pedro!” ámeo ññuparā soldaua puame na majū. Bairo írī, butiuro tūgoñaríqūē paiyuparā. ¹⁹Pedro cū camanierē queti tūgo, Herodes puame Pedrove na macāārotimiñupū tunu. Na, soldaua puame cū bócaesuparā. Torectu, Herodes puame caññacotemasíēna na cañnoi, Pedrove cacotemiatanarē na pajtāre rotiyupū yua. Bairo átirotiri bero, Judea yepare witi, Cesarea macāpū āniásúpū.

La muerte de Herodes

²⁰Mai, Herodes puame Tiro, bairi Sidón macāā macāāna mena asiajāññupū. Bairo asiarí, cū ya yepa macāājē ugariquere na jorotiesupū. Bairi na puame cū mena ámeo busuqūēnogarā, jīcārōrē bairo tūgoñarí, “Cūtu marí busurároa,” í tūgoñañuparā. Bairi Blasto cawāmecucu, Herodes roca carotimasí cañanimajūūrē, “Jāārē mu jubusubojagu,” qūññuparā. ²¹Bairo na cañiatacu cū cabusuroi, Herodes puame, “Jau, ti rūmu majū na mena yu busugu,” qūññupū. Bairi ti rūmu caetaro ñña, jutii caññabeseri majā na cajāñaríjē ūnierē jāñarí, quetiuparā na caruíropu ruiyupū. Bairo rui yaparo yua, Tiro, Sidón macāāna caetaátanarē na busujūgoyupū. ²²Bairo cū cabusurijere tūgori, camasā puame awajari atore bairo ññuparā: “¡Āni, marírē cariape caquetibūju, marí ūcū camasocu mee, jūgūē ūcū ācūmi!” qūññuparā Herodere.

²³Bairo na cū caĩāno, tocārōã yua, ángel marí Quetiupautu macāacū puame Herodere cū riañao joroque ásupu, “Dios jīcāũã niñami marí caĩroapañ,” cū caĩētēē wapa. Cabero yua, cūrē becoa ugarocacōãñuparā.

²⁴Bairo cabaimiatacūārē, nipetiropu Dios yaye quetire tūgopeticoasuparā Jesucristore catūgousari majā na caquetibujunetōrō jūgori.

²⁵Bernabé, bairi Saulo narē na caátirotiyoatajere áti yaparori bero, Jerusalén cañiatana tunucoásuparā Antioquíapũ tunu. Na mena Juan, apeyera Marcos cawāmecucure cū piiásuparā.

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

13 ¹Antioquía macāãna ñubueri majā menarē añuparā profeta* majā, aperā cajūgobueri majā cūã. Atō cānacāũ añuparā na puame: Bernabé, bairi Simón, ape wāmerã Cañii, bairi Lucio Cirene macāãcū, bairi Manaén, Herodes Galilea yepa quetiupau mena cabutiricũ, bairi apeí Saulo añuparā topr̃e. ²Bairi yua, to macāãna puame jīcã rũmũ ugarique betiri marí Quetiupaure na cajēnirō, Espiritu Santo puame atore bairo na ññupũ: “Bernabé, bairi Saulo mena aperārē caquetibujuparā na yũ boya. Bairi na árotiya narē, na yũ caátirotirijere na átio joroque írã,” na ññupũ Espiritu Santo caneñarārē.

³Bairo cū caĩrō, ugarique betiri Diore jēni yaparori bero, na wāmorirē Bernabé apeí Saulo rupoã bui ñigāpeori, “Caroare cū joáto mujāārē Dios,” na ñ joyuparā yua.

Los apóstoles en Chipre

⁴Bairo Espiritu Santo cū caĩjoatana Bernabé, apeí Saulojāã puame Seleucia

cawāmecuti macã puamerē ásuparā. Ti macã etari bero, cūmua mena ásuparā Chipre yucu poapu. ⁵Topũ Salamina cawāmecuti macārē etarã, judío majā na cañubueri wiiripu Dios yaye caroa quetire quetibujũ jūgoyparā Saulojāã camasārē. Mai, Juan cūã na mena ásupũ, narē cajuátiri majōcure bairo.

⁶Ti yucu poa macāãnarē quetibujũ ãmejore peyocōãñuparā. Bairo quetibujũ ãmejore peyori bero, Pafos cawāmecuti macārē etayuparā. Ti macãpu judío majōcu cūmu carorijere camasí “Barjesús” griego* yaye mena Elimas cawāmecucure cū etayuparā. Mai, cū puame caĩtopai añupũ. “Yua, Dios cū caquetibujurotiro jūgori mujāã yũ quetibujũya,” na ñtoyupũ cū puame camasārē. ⁷Barjesús puame to macāãcũ quetiupau Sergio Paulo cawāmecucũ mena añupũ. Cũ, quetiupau puame caĩmũ caroaro catūgoñamasí añupũ. Bairi Bernabé apeí Saulo menarē cūtu na piijorotiyupũ, na caquetibujurije Dios yaye caroa quetire tūgogu. ⁸Bairo cū catūgogaro, Elimas, carorijere camasí puame, Quetiupau Sergio tie quetire tūgousaremí ñ, busũ ññotagamiñupũ. ⁹Bairo cū catūgoñarījē masírí, Saulo ape wāmerã Pablo cawāmecucũ puame Espiritu Santo cū camasíōrījē carusaecu añirí Elimarē caroaro qũĩnacōãñupũ. ¹⁰Bairo qũĩñarí yua, atore bairo qũĩñupũ Pablo:

—iMũ, caĩtopai, cañuecũ, wātí macūrē bairo caãcũ, caroa macāãjē nipetirijere capesucucũ majũ mũ ãniña! ¿Dopēí Dios cariape cū caquetibujurijere ricaatí mũ átigayati? ¹¹Bairi ãmerē popiye mũ baio joroque mũ átigami jāã Quetiupau Dios. Mũ caapee ññacẽ, jīcã yutea mai, mũipũ cū cabusurijere to ññactiō joroque mũ átigami —qũĩñupũ Pablo Elimarē.

Bairo Pablo cū caĩrījē mena jicoquei Elimas puame canaitiãrōpu nucũrē

bairo baicoasupɸ. Bairi yua, jīcāũ ũcũ cūrē wāmo mena catũgāápānre macāñupũ, caapee caññacũ ānirĩ.

¹²Bairo Elimas cũ cabairijere ĩnarĩ quetiupau Sergio Paulo pũame tũgousajũgoyupɸ. Marĩ Quetiupau cũ cabairique quetire Pablojāā na caquetibũjuro pũgani cārō tũgocōā maniásupɸ Sergio Paulo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³Cabero Pablo, cũ bapa mena Pafos macāĩ ásúparā cũmua mena Perge cawāmecuti macāpɸ. Ti macā Perge pũame Panfilia yepapu āñuparō. Topɸ na caátó, Juan pũame na tunuweyocoásupɸ Jerusalén macāpɸ tunu. ¹⁴Topɸ etari bero, Pisidia yepa macāā macā Antioquíapɸ etayuparā. Ti macā āna, yerijāricā rũmɸ caāno to macā wii ñubuerica wiipɸ jāátiruiyuparā. ¹⁵Ñubuerica wii quetiuparā pũame Moisés ānacũ camasā na caátipeere cũ caquetibũjwoacūrĩqũērē, bairi profeta majā ānana na caquetibũjwoatucũñarĩcā tutirire bue yaparori bero, atore bairo na ĩñuparā Pablojāārē:

—Jāā yarārē bairo caāna, tũgoña yeri ñurĩcā wāme ũnierē marĩ mena caneñarārē na mujāā cabusugaata, ĩña āmea —na ĩñuparā.

¹⁶Bairo na caĩrĩjērē tũgo, Pablo pũame wāmunucā, cũ wāmorĩrē ñumũgōrĩ camasārē na busujānaroti yaparori, atore bairo na ĩ jũgoyupɸ: —Mujāā israelita* majā, bairi mujāā ape yepaa macāāna Diore caĩroari majā cūā tũgopeoya mujāārē yɸ caĩpeere. ¹⁷Marĩ Israel poa macāāna Quetiupau Dios pũame marĩ ñicũjāā ānanarē cũ yarā caāniparārē na ĩñabeseyupɸ. Bairo na ĩñabeseri,

capāārā na masabno joroque na ásúpi, ape majā na caāni yepa Egiptopɸ na caāno mai. Cabero Dios pũame cũ camasĩrĩjē mena ti yepare na witio joroque ásupi tunu. ¹⁸Bairo na átiri bero, cuarenta cũmarĩ majũ desierto* cayucɸmanopɸ na caāno, dope bairo na cabairijere nucācōāñañupũ Dios. ¹⁹Cabero Canaán yepare na caetaro, ti yepa macāā poari jīcā wāmo peti pũga pēnirō cānacā poa majũrē na pajĩāre rotiyupɸ, ti yepare marĩ ñicũjāā ānanarē na jogɸ. ²⁰Atore bairo na caátĩānie cuatrocientos cincuenta cũmarĩ majũ yoaro āñuparā.

“Cabero narē carotirā cajũgoāniparā caudillos majũrē na cũñupĩ Dios. Na, narē carotirā pũame profeta ānacũ Samuel cũ caāni rũmɸ na jũgoāni jānañañupā marĩ ñicũjāā ānanarē. ²¹To bero yua, marĩ ñicũjāā ānana pũame na quetiupau caānipau rey ũcūrē boyayupa. Bairo na caboroi, Dios pũame Cis macũ, Saúl cawāmecusɸre cuarenta cũmarĩ majũ na quetiupau reyre* bairo cũ cũñañupĩ. Cũ, Saúl pũame Benjamín ya poa macāācũ majũ āñupũ. ²²Cabero tunu Dios quetiupau caānimirĩcũ, Saulore cũ wiyoyupɸ. Bairo cũ wiyori bero, David cawāmecusɸ pũamerē quetiupau reyre bairo cũ cũñupĩ tunu. Mai, atore bairo David cũ cabairijere ĩñupĩ Dios: ‘Āni David, Isaĩ macũ jīcāũ caũmɸ caũuñ niñami. Cũ mena yɸ ñeānio joroque baiyamĩ. Tunu bairoa yɸ caátirotirijie nipetirijere yɸ caĩrōrē bairo caátigau niñami,’ ĩñupĩ Dios Davire.

²³“Cũ, David ānacũ majũ pārāmerā mena macāācũ jīcāũ āmi Jesús. Cũ, Jesurea Dios cũ joyupɸ, Israel poa macāānarē na netōōgɸ. Tirũmɸ cũ caĩjũgoyeticũrĩcārōrēā bairo átigu cūrē joyupɸ. ²⁴Bairo Dios cũ cajogaricɸ Jesús cũ caatĩparo jũgoye,

Juan Bautista p̄ame nipetiro Israel poa macãanarē quetibujyupi caroa quetire. Bairo na ī quetibujyupi: ‘Dios mena tũgoña qũenoña roro mujãã caátianajērē. Tiere tũgoña qũenorī, Dios cū carotirore bairo p̄ame ása. Tunu bairoa bautiza* rotiya,’ na ī quetibujyupi Israel macãanarē. ²⁵ Cabero Juan p̄ame, cūrē na capajĩparo cacõnarõ, atore bairo ĩñupī: ‘Yure mujãã caĩtũgoñarõrē bairo yu baietiya. Yua, Mesías* mujãã cacotei mee yu añiña. Cabero caetapau nigumi Mesías. Yu netorõ caanimajũũ nigumi.’

²⁶ “Yu yararē bairo caña Abraham añacũ p̄rãmerã, bairi mujãã ape yepaa macãana Diore caĩroari majã cãã atore bairo mujããrē ñiña: Atie caroa queti Dios camasãrē na carorije wapare cū canetõõrĩquē mujãã yaye rotie ñiña mujãã cũarē. ²⁷ Bairo cabaimiatacũarē, Jerusalén macãana, bairi na quetiuparã cãã Jesús, Dios macũ, cū cañierē masiēsupa. Tunu bairoa yerijãricã rũmu caño ñubuerica wiip̄u neñarī, profeta majã ãnana na caquetibujy woatucũnarĩquērē buemirãcũã, tũgomasiēsupa na cabuerijere. Bairi na majũã Jesure na capajĩarĩ rũmũ, tirũm̄pu profeta na caĩjũgoyeticũrĩcãrõrēã bairo to baio joroque ásupa. ²⁸ Dise ũnie Jesús roro cū caátie camanimiatacũarē, Pilato cū capajĩarocarotirore boyupa. ²⁹ Bairi yua, nipetirije Jesús cū cabaĩpeere na caquetibujy woatucũrĩquē cabaĩpetiro bero, yuc̄pãĩpu na capapuaturocaatacure cū ruiori, ũtã opepu cū jõcũñupã. ³⁰ Bairo na caátacu cū cañimiatacũarē, Dios p̄ame tunu cū catiopyupi. ³¹ Bairo cū cacatiore bero, Galileapui Jerusalén macãpu Jesure cabapacũtiñesẽãrĩcãrãrē capee rũmũrĩ na buia ĩñoãñupĩ. Na,

cũ cabuia ĩñorĩcãrã p̄ame ãmerē cũ, Jesús, cū cabairique quetire quetibujy ñesẽãñama camasãrē.

³²⁻³³ “Bairi jãã cãã mujããrē atie caroa quetire quetibujyã jãã átiya. Tirũm̄pu marĩ ñicũjãã ãnanarē, ‘Bairo yu átiyu,’ cū caĩjũgoyeticũnarĩquērē cū caĩrĩcãrõrēã bairo marĩ, na p̄rãmerãrē, átibojayaparowĩ Dios. Cū caĩrĩcãrõrēã bairo Dios cū macũrē cū catiopyupi tunu. Salmo pũrõ cañijũgori pũrõ bero macã pũrõ caĩquetibujyoreã bairo ásupi. Atore bairo ĩñupĩ Dios ti pũrõp̄ure: ‘Mua, yu macũ majũ mu añiña. Ati rũmũ carotimasĩ mu yu cũña,’ qũĩñupũ Dios cū macũrē. ³⁴ Bairi merē Dios cajũgoye majũpua Jesús rupauri ãnajē caboateĩpeere quetibujy jũgoyeticũñupĩ. Atore bairo ĩnemoñupĩ tunu cū ya tutip̄u: ‘Davire caroaro cariape cū yu caĩquetibujyricarorea bairo yu átiyu,’ qũĩñupũ Dios. ³⁵ Bairi tunu aperop̄u atore bairo ī quetibujy cũñupĩ: ‘Mu, Dios, mu caroti nocãrõ cañuũ rupauri ãnatõrē to boatio joroque mu átiyu.’

³⁶ “Mai, David catiip̄u Dios cū cabori wãme cãrõ ásupi cū cañi yũtea macãana mena. Dios cūrē cū caĩrĩcãrõrēã bairo ásupi David. Cabero David ãnacũ p̄ame riacoásupĩ. Bairo cū cariaro bero, cū ñicũjãã ãnana rupauri t̄pu cū yaayayuparã. Bairo na caáto bero, cū rupauri ãnajē boacoayayuparo. ³⁷ Dios cū cacatioricu Jesús rupauri ãnajē p̄ame roque boaesupa.

³⁸⁻³⁹ “Bairi yu yararē bairo caña, atore bairo masiña mujãã cãã: Jesucristo jũgori carorije marĩ caátiere camasiriyobojaecoricarã marĩ añiña, cū yaye quetire marĩ catũgousaata. Cũ, Jesús jũgori nipetiro catũgousari majã carorije camãnarē bairo tuayama. Nipetirã Moisés ãnacũ cū caroticũrĩquē

jūgori canetōmasiēna cūā carorije camánarē bairo tuayama, cū yaye na catūgousaata. ⁴⁰Bairi majjūgoya profeta majā ānana atore bairo, na caīrīqūērē bairo mujjāā tāmūore:

⁴¹ ‘Mujjāā, yu yaye quetire caboena tūgopeoya mai mujjāārē yu caīquetibujurijere:

Mujjāā cacatiri rūmūrē caroa wāmerē yu ātigu.

Bairi tie yu caātiere apei mujjāārē caroaro cū caquetibujumiatacūārē, cariape cū mujjāā tūgoetigarā.

Bairo mujjāā catūgogaetaje wapa mujjāā yasicoagarā,’

ī quetibuju cūñupī Dios profeta majā ānanarē mujjāā cabaipeere,” na ī quetibujuyupu Pablo to macāānarē.

⁴²Bairo ī quetibujuri bero, Pablo cū baparā mena ñubuerica wiipu caāniatana na cawitiátó, atore bairo na īñuparā judío majā caāmerā puame: “Ape rūmu yerijāricā rūmu caāno cūārē atie mujjāā caquetibujataje ūnierē jāā mujjāā quetibujwā tunu,” na īñuparā.

⁴³Ñubuerica wiipu neñarī bero yua, capāārā judío majā, aperā judío majā mee caāna catūgousarā puame Bernabé, Pabljāā mena ūsayuparā. Bairo na causaro, Pabljāā puame atore bairo na ī quetibujunemoñuparā: “Mujjāārē Dios camai ānirī cū yaye quetire mujjāā tūgousao joroque ātiyami. Bairi caroaro āña, Dios cū caborore bairo,” na īñuparā.

⁴⁴Ape semana yapa macāā rūmu yerijāricā rūmu caetaro, capāārā ti macā macāāna neñañuparā, marī Quetiupau yaye quetire Pabljāā na caquetibujurijere tūgogarā. ⁴⁵Bairo capāārā majū na caneñarō īñarī, judío majā puame na pesu cusuparā Pabljāārē. Bairo na pesu cutiri,

atore bairo īñuparā: “Cariape mee niña atie na caquetibujurije. Ricaati quetibujuyama ānoa Pabljāā,” roro na īñuparā judío majā puame. ⁴⁶Bairo na caīrījē tūgo, Pablo Bernabéjāā puame tūgoñatutuarique mena atore bairo na īñuparā:

—Jāā puame mujjāā judío majārē atie Dios yaye quetire jāā quetibuju jūgogamiapu. Bairo jāā caquetibuju jūgogamiatacūārē, tiere mujjāā boetiya. Yeri capetietopu caāgaenarē bairo mujjāā baiya. Torena, apero macāāna judío majā caāmerā puamerē jāā quetibujurāgarā. ⁴⁷Bairi atore bairo marī Quetiupau jāā ī jowī:

‘Ati yeparure cabusurijere bairo mujjāā yu cūña camasā na caīñajoro.

Bairo yu caātoi, camasārē yu canetōōrīqūērē na mujjāā quetibujugarā nocārō cayoaropu macāāna cūārē tie quetire,’ jāā ī jowī marī Quetiupau —na īñuparā Pabljāā judío majārē.

⁴⁸Bairo Pabljāā na caīrījērē tūgori, judío majā caāmerā puame ūseaniñuparā. Bairo ūseanirī atore bairo āmeo īñuparā na majū: “Marī Quetiupau yaye queti Pabljāā na caquetibujurije ñujāñuña,” āmeo īñuparā. Bairi Dios cū caīñajoro, nipetiro yeri capetietiere cacūgoparā puame cariape tūgousayuparā.

⁴⁹Bairi Pisidia yepa nipetiropu quetibujuyuparā Pabljāā marī Quetiupau yaye quetire. ⁵⁰Bairo na caātoi, judío majā Pabljāārē cateerā puame carōmia, cañurā, cadineropairā rōmirirē na busujāñuparā. Tunu torea bairo na īñuparā ti macā macāāna caānimajūrā ūna cūārē. Bairo na ī busujārī bero, Pablo, Bernabéjāārē roro popiye na baio joroque na āsuparā, ti yepare na wiyogarā. ⁵¹Bairo na caātoi,

Pablojãa puame ti macã Antioquíare witigarã jũgoye, na ruo juti macããjẽ ñerirẽ paareyuparã. “Mujãã, Jesús yaye quetire cateeri majã puame mujãã buicutiya,” caĩrãrẽ bairo ásuparã Pablojãa. Bairo átiri bero, Iconio cawãmecuti macãpu acoásuparã yua. ⁵²Bairo na caaweyomiatacũarẽ, ti macã macããna catũgousajũgoatana puame caroaro useanirõ añuparã. Tunu bairoa ñe ùnie rusaricarõ mano Espiritu Santo cũ camasiõrijẽ mena animasiñuparã.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 ¹Cabero Pablo, Bernabéjãã Iconio macãpu ãna, jicãrõ jããñuparã judío majã na cañubueri wiipu. Bairo ti wiipu jããrĩ camasãrẽ na quetibũjuyuparã Pablojãa. Bairo caroaro na caquetibũjuroi, judío majã, bairi aperã judío majã caãmerã cũã capããrã cariape tũgojũgoyuparã. ²Bairo na catũgoñamiatacũarẽ, aperã judío majã catũgousaena puame judío majã caãmerãrẽ na busujãñuparã. Bairo na na caĩbusujãrõ jũgori roro marĩ yarã Pablojããrẽ na tũgoñoa joroque na ásuparã. ³Bairi apóstolea* majã to macããnarẽ quetibũju nemogarã Iconiõpu yoaro añuparã. Ti macãpu ãna, marĩ Quetiupau mena tũgoñatutuari, caroaro cariape na quetibũjuyuparã. Marĩ Quetiupau puame, “Cariapea yu yaye queti camasãrẽ yu camairijẽrẽ quetibũjuyama,” ñi, cũ catutuarije mena Pablojãã caroa wãmerẽ camasãrẽ na áti ñño joroque ásupu. ⁴Bairo cũ caátimiatacũarẽ, ti macã macããna puame jicãrõ ãmeñuparã. Jicããrã judío majã, Jesucristore catũgousaenarẽ bairo tũgoñañuparã. Aperã apóstolea majãrẽ bairo tũgoñañuparã. ⁵Bairi yua, catũgogaena judío majã, aperã judío

majã caãmerã cũã ti macã macããna carotimasirĩ majã mena jicãrõrẽ bairo tũgoñarĩ, apóstolea majãrẽ popiye na bairo joroque na átigayuparã. “Ûtã rupaa mena na marĩ wẽgarã,” ãmeo ñi tũgoñañuparã na majũ. ⁶⁻⁷Bairo na caátigamiatacũarẽ, Pablo, bairi Bernabéjãã tiere queti tũgori, Listra, bairi Derbe macããrẽ Licaonia yepapu ruticoásuparã. Bairo rutiátĩ bero, ti yepa tũni quetibũju ñesẽãñuparã caroa quetire.

Apedrean a Pablo en Listra

⁸Listra macãpu añupũ mai jicãũ caũmu caãmasiẽcũ. Bai jicoquei cabuiaricu añupũ. Cũ puame Pablo cũ caquetibũju ãno, cũtu ruiyupu. ⁹⁻¹⁰Cũ cũã Pablo cũ caĩrĩjẽrẽ caroaro tũgousayupu. Bairi Pablo puame quĩñarĩ, “Yu cũãrẽ yu netõõmasiñami Jesús,” cũ caĩtũgoñarĩjẽrẽ masirĩ, atore bairo quĩñupũ busurique tutuaro mena:

—iWãmũnucãña!

Bairo cũ caĩrõ, caãmasiẽtĩmiatacu puame patiãmũnucãrĩ ãmasijũgoyupu. ¹¹Bairo Pablo cũ caátimasirĩjẽrẽ ñnarĩ, ti macã macããna puame Licaonia yepa macããna yayeĩ busurique tutuaro mena atore bairo ññuparã:

—iÑno, jũgũẽã mũnrecõõpui ati yepapu caruiatfatana niñama! —ññuparã.

¹²Bairo na ñrĩ, Bernabé na jũgũẽ Zeus* cawãmecucu ya wãmei cũ wãmetiyuparã. Tunu bairoa Pablo caquetibũjũgõu cũ caãnoi, na jũgũẽ Hermes cawãmecucu ya wãmei cũ wãmetiyuparã. ¹³Mai, ti macã etajũgoricarõpu añuparõ na jũgũẽ Zeure na cañubueri wii. Ti wii macããcũ sacerdote puame bairo Pablo Bernabéjãã na caátiere tũgori, wecuare,

bairi oó mena na jeásúparā. Bairo cū, ti macā macāana mena apóstolea majārē na iroagarā, wecuare pajjārī, na riire joemugōjogayuparā. ¹⁴Bairo Bernabé, Pabljāārē na caátigarijere tūgori, na jutiire tūgowooyuparā, “Bairo mujāā caátigarijere űuētīña,” írā. Áti yaparo yua, camasā watoapu atuátí, atore bairo qūi awajayuparā:

¹⁵—¿Dopēirā bairo mujāā átiyati? Jāā, mujāārēā bairo cabairā jāā āniña. Jūgūēā mee jāā āniña. Torena, jāā atíapu, tie mujāā ya wāme mujāā caíroarije cawapa manierē mujāā cajānaparore bairo írā. Tiere jānarī yua, Dios cacatimajūūrē mujāā caíroarore jāā boya. Dios puame ásupi ati umurecáo, ati yepa, ria capairiya. Bairi nipetiro tiepu macāāna cūārē na ásupi. ¹⁶Tirūmupure camasā na ya wāme ricaati na caíroarijere ēñotaesupi Dios. Noo na cabori wāmerē iroayupa. ¹⁷Bairo na caátiere ēñotaeticūā, cū caānajē cutiere nipetiro camasārē na iñoñupī. Cū, nipetirore caroaro na ácu, caocarije joyupi. Tunu bairoa oterique cūā to rícacutio joroque ásupi. Bairo cū caátie jūgori, camasā cūā na riaetio joroque ásupi. Tunu bairoa useanirō na ānio joroque na ásupi Dios —na ī quetibujuyupu Pablo.

¹⁸Bairo atie nipetirije narē Pablo cū caíquetibujumiatacūārē, butioro majū wecuare pajjārī na riire joemugōjogayuparā, Pabljāārē iroagarā. Dope bairo na caátigarijere jicoquei, “Tiere ápericōāña,” na ī jānaocōāñuparā. Masīā mano átigamiñuparā.

¹⁹Cabero judío majā Antioquía macāāna, aperā Iconio macāāna mena Listrapu etayuparā. Bairo na puame etarā yua, Listra macāāna Pabljāā mena ricaati na tūgoñao joroque

ásuparā. Bairo na caátio, Pablore útā rupaa mena wēējīñuparā. Bairo cū áti yaparori, “Merē riacooyami,” ī tūgoñarī ti macā tūnipu cū rupaurire rocacōāñuparā. ²⁰Bairo na caátimiatacūārē, cabero Jesucristore catūgousari majā Pablotu na caneñaetaro, Pablo puame catitunurī wāmuncācōásupu. Bairo wāmuncārī yua, ti macāpu ásupu tunu. Ti rūmu busuri rūmu caāno Bernabé mena Derbe cawāmecuti macāpu ásuparā.

²¹Topu etarā, caroa quetire na quetibujuyuparā. Bairo na caquetibujuroi, capāārā camasā tūgousayuparā ti macā macāāna. Cabero tunucoásuparā Listra, Iconio, bairi Antioquía na caatijūgoatatopua tunu. ²²Ti macāā macāāna Jesure catūgousari majārē yeri ñajāāo joroque na ásuparā. Tunu bairoa, “Jesucristo mena tūgoñatutuacōāña,” na iñuparā Pabljāā. Tunu bairoa, “Dios cū carotimasírīpu caágarā marī caānoi, popiye marī baio joroque marī átigarāma camasā,” na iñuparā. ²³Bairo ī yaparori bero yua, ñubueri majā tocānacā poapurea jīcāārā na mena macāāna cabutoa camasírī majārē na besecūñuparā Pabljāā. Besecū yaparori bero, ugarique betiri Diore jēni yaparori, “Marī Quetiupu, mujāā caíroaatacu puame mujāārē qūiñausaáto,” na ī tusayuparā ti yepa macāāna ñubueri majārē.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

²⁴Bairi Pisidia yepare netoátí bero, Panfilia cawāmecuti yepapu etayuparā. ²⁵Ti yepapu āna, Perge cawāmecuti macā macāānarē Jesús yaye quetire na quetibujū jūgooyuparā. Cabero Atalia macā macāāna cūārē na quetibujuyuparā. ²⁶Bairo to macāānarē

na quetibũju yaparori bero, cũmua mena acoásuparã Siria yepa macãã macã Atioquíapũ. Ti macãpũĩ Jesure catũgousari majã pũame, “Mũjããrẽ mairĩ, Dios caroaro cũ coteáto,” na caĩpaarotijoricarã mena torea bairo átipeyoetayuparã yua. ²⁷Bairo Antioquíapũ etari bero, ñubueri majã pũame neñañuparã. Bairo na caneñarõ yua, nipetirije Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere na quetibũju peyocõãñuparã. Tunu bairoa marĩ Quetiupau judío majã caãmerã cũãrẽ cũ yaye quetire na tũgousao joroque cũ caátiataje cũãrẽ na quetibũjuyparã. ²⁸Bairo na quetibũju yaparori bero, Pablo, Bernabé mena Jesure catũgousari majã mena yoaro ãñuparã ti macãrẽ.

La reunión en Jerusalén

15 ¹Ti yutea macããna jĩcããrã Judea yepai Antioquíapũ caatãna pũame atore bairo na ï quetibũjuyparã ti macã macããna judío majã caãmerã catũgousari majãrẽ: “Mũjãã, Moisés ãnacũ cũ caátijũgocũrĩqũẽ caũmuarẽ na rupau macããjẽ* yisetarique mũjãã caápericõãta, mũjãã netõõmasiẽna,” na ññuparã. ²Bairo na caĩrõĩ, na mena Pablo, Bernabéjãã pũame tutuaro mena yoaro ãmeobusu ãñuparã tiere. Bairo ãmeo ïbusu ãñijãñurĩ bero, to macããna pũame Pablo Bernabé, bairi aperã jĩcããrãrẽ na beseyuparã, “Jerusalén macãpũa apóstolea* majã, bairi aperã ñubueri majã mena macããna cabutoa mena na busuqũẽnora ápáro tie marĩ caĩrĩjẽrẽ ti macãpũ,” ïrã.

³Bairo Pablojãã, Antioquíã macã macããna ñubueri majã na caĩjoatana pũame Fenicia, bairi Samaria yepaare netõãná, ti yepaa macããnarẽ ape yepa macããna judío majã caãmerã tirũmũpũ

na caĩroariquere jãnarĩ, Dios pũamerẽ na catũgousa jũgoatajere na quetibũju ásuparã. Bairo na caĩquetibũjurijere tũgori nipetiro catũgousari majã tũgoña ãseaniñuparã.

⁴Bairo Pablo, Bernabéjãã Jerusalẽpũ na caetaro, ñubueri majã to macããna, aperã apóstolea majã, aperã cabutoa camasĩrã cũã caroaro mena na bocáyuparã Pablojããrẽ. Bairo topũ etari narẽ nipetirije na quetibũjuyparã Dios cũ camasĩõrĩjẽ jũgori na caátiatajere. ⁵Bairo na caquetibũjuo, jĩcããrã fariseo majã catũgousaricarã pũame wãmũncãrĩ atore bairo na ññuparã:

—Judío majã caãmerã cũã Jesucristore catũgousari majã cũã na rupau macããjẽrẽ* na cayisetarotiro boya. Tunu bairoa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cũãrẽ na caáto ñũña —ññuparã.

⁶Bairo na caĩrõ tũgo, apóstolea majã, cabutoa camasĩrĩ majã mena neñañori busũyuparã, judío majã caãmerã na caátimasĩpeere busuqũẽnogarã.

⁷Bairi tutuaro mena yoaro ãmeo busu ãñijãñurĩ bero, Pedro pũame wãmũncãrĩ, atore bairo na ññupũ:

—Yũ yarã, mũjãã masĩrã tirũmũpũre mũjãã watoa macããcũrẽ Dios yũre cũ cabeseriquere. Judío majã caãmerãrẽ caroa queti, narẽ yũ canetõõrĩqũẽrẽ na cũ quetibũjuáto ï, yũ beseyupi Dios. Cũ yaye quetire na cũã na catũgousaparore boyupi.

⁸Cũ pũame nipetiro camasã na yeripũ na catũgoñarĩjẽrẽ masĩpeyocõãñami. Bairo camasĩpeyow ãñirĩ, judío majã caãmerã na yerire na cawasoaro jũgori cũ yarã majũ na ãnio joroque ásupi na cũãrẽ. Cũ Yeri, Espĩritu Santo narẽ cũ cajoro ñnarĩ tore bairo marĩ masĩña cũ yarã na caãnierẽ. ⁹Dios marĩrẽ cũ camairõrẽã bairo na cũãrẽ

jīcārō tūni na maiñami. Jesucristo mena na catūgoñatutuario jūgori na yeri na catūgoñarījē carorijere coseyupi. ¹⁰ Bairi, ¿dopēirā Dios na cū caátibojapeere caēñotarārē bairo mujāā īñati? Marī ñicūjāā ānana Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē átipeyo masīēsupa. Marī cūā torea bairo marī átipeyo masīētīña. Bairi, ¿dopēirā tiere na caátigarore mujāā boyati? ¹¹ Ato bairo roque cariape marī catūgoñarījē niña: Caroa wāme marī caátie jūgori mee, marī Quetiupau Jesucristo marī mairī jīcā nūgōā cū caátigarije jūgori puame marī netōōwī. Tunu bairoa marīrē cū canetōōrīcārōrēā bairo judío majā caāmerā cūārē na netōōñupī —na īñupū Pedro.

¹² Bairi cū caīquetibuju yaparoro, to macāāna nipetiro busuesuparā. Na puame caroaro tūgoyuparā Pablo, Bernabējāā judío majā caāmerā watoapu āna, Dios cū camasīōrījē jūgori caroare na caāti īñoatajere. ¹³ Tiere na caquetibujuro bero, Santiago puame atore bairo na īñupū: —Yu yarā, tūgopeoya mai mujāārē yu caquetibujupeere: ¹⁴ Āmeacā Simón marī quetibuju yaparoyami Dios judío majā caāmerārē caroaro cū caátijūgoriquere. Bairo átiri yua, na mena macāāna jīcāārārē na beseyupi cū ya poa macāāna caāñiparārē. ¹⁵ Tiere profeta majā ānana na caīquetibuju woatucūjūgoyaricarorea bairo baiya āmerē. Ato bairo icūñupā mai tiere:

¹⁶ ‘Caberopu yu tunugu, David ya wii caboñarīcā wiire qūēnonemogu tunu.

Bairo yu caátiyaparoro bero, caroa wii nigaro tunu.

¹⁷⁻¹⁸ Bairi yu átigu, aperā judío majā caāmerā cūā tocānacā poa macāāna,

yu cabesejūgoyeticūrīcārā, yu yarā na caāñipeere na caboparore bairo ī,’

ī quetibujuyupi marī Quetiupau ti rūmuruina.

¹⁹ “Bairo bairi atore bairo ñi tūgoñaña: Judío majā caāmerā tirūmuru na caīroariquere jānari Dios puamerē na catūgousaata, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na marī tūgousaroti masīētīña. ²⁰ Bairi puame na marī caīquetibujwoatujoro ñiña: ‘Camasā na caweecarārē īroari waibutoa riire na cajoemūgōjorije carūsarije ūnierē ūgaeticōāña mujāā. Tunu bairoa carōmia, o caūmua mena roro átiepeeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāī pajiārīcārā ūna riire ūgaeticōāña. Na rīí cūārē etieticōāña.’ Ato cānacā wāme na marī átirotiroa narē. ²¹ Tirūmuru tocānacā macāārē judío majā marī caneñari rūmu caāno jīcāñ marī mena macāācū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caquetibujuri majōcū āninucūñami. Bairi judío majā caāmerā cūā masīrama ati wāmerē,” na īñupū Santiago.

La carta a los no judíos

²² Bairi cū caīrō tūgo, apóstolea majā, cabutoa camasīrā, bairi nipetiro to macāāna Jesure caīroari poa macāāna puame cū caīrōrē bairo átigayuparā. Bairi na mena macāāna jīcāārārē na beseyuparā Pablo, Bernabējāā mena cabapacutiápārārē. Bairi Judas, ape wāmerā Barsabás cawāmecūcure cū beseyuparā. Silas cūārē cū boyuparā. Na puarāpua catūgousari majā watoare caāñimajūrā āñuparā. ²³ Na mena atore bairo na caīwoatuata pūrōrē joyuparā: “Jāā apóstolea majā, bairi cabutoa camasīrī majā Jesucristo jūgori

mujää yarārē bairo caāna, mujääārē jāā nurotijoya. Mujää, judío majā caāmerā Atioquía macā macāāna, bairi Siria yepa macāāna, bairi Cilicia yepa macāāna cūārē mujääārē jāā nurotijoya. ²⁴Jāā tūgowu jicāārā áto macāāna mujää tupu na caquetibujumawijioñesēārīquērē. Jāā puame na jāā joepu mujää tūpure. Na majū na catūgoñarō mujää rupau macāājē yisetariquere mujää átirotiga ñesēāñupā.

²⁵“Bairi āmerē jicārōrē bairo tūgoñapetiri bero, jāārē bairo jāā caáto cañurō tūgoñarī, jāā watoa macāāna jicāārārē na jāā beseapu Bernabé, Pabljāā, jāā camairī majā majū mena mujää tupu cañarápárārē. ²⁶Na, Bernabé, Pabljāā puame Jesucristo yayere na caquetibujñesēārō jūgori aperā tiere catūgogaena puame na pajīābujioyupa. ²⁷Bairi jāā cabeseatana Judas, Silas na majūpu mujääārē quetibujugarāma nipetirije mujääārē jāā caīquetibujugarijere. ²⁸“Jāārē Espírītu Santo cū camasiōrījē jūgori capee majū mujääārē jāā átirotigaetiya. Ato cānacā wāmea mujääārē jāā átirotigarā: ²⁹Camasā na caweericarārē īroari waibutoa riire na cajoemugōjorije carusarije ūnierē ugaeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmua wāīa pajīaricārā riire ugaeticōāña. Na rīí cūārē etieticōāña. Tunu bairoa carōmia, o cañmua mena roro átiepeeticōāña. Atie mujääārē jāā caījorijere bairo mujää caápata, caroaro cariape mujää átīānigarā. Na űuáto nipetiro,” í woatuyuparā.

³⁰Bairo í woa yaparori bero, na tunuo joyuparā Pabljāārē Antioquíapu tunu. Topu Pabljāā etarā yua, ti

macā macāāna Jesure caīroari poa macāānarē neñorī bero, ti cartare na nuniñuparā. ³¹Bairi Jesure catūgousarā puame ti carta mena caññaquetibujū cū caīrījērē tūgori butioro useaniñuparā. Tūgoña yeri űuo joroque na ásuparā marī yarā ti carta jūgori yua. ³²Tunu bairoa Judas, Silajāā cūā Dios cū yaye cū caquetibujugarijere camasārē caquetibujunetōomasīrā ānirī to macāāna Jesure catūgousarārē capee na quetibujunemoñuparā. Bairo na quetibujunemorī yua, tūgoña yeri űunemo joroque na ásuparā. Caroa yericuna na tutuao joroque na ásuparā. ³³Na mena yoajāñurō āñuparā topure. Cabero to macāāna Jesucristore catūgousari majā puame, “Caroa yericutajere mujää cū joáto marī pacu Dios,” narē na caīrō bero, tunucoásuparā cartare na caneárotijoricarā tupu. ³⁴Silas puame Antioquíapu tuagayupu. ³⁵Pablo bairi Bernabé cūā topu tuayuparā. Bairi aperā Jesure catūgousarā capāārā mena to macāānarē marī Quetiupau yaye quetire na quetibujuyuparā.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶Cayoato bero, Pablo puame atore bairo qūñupū cū bapa Bernabére: —Tocānacā macāārē marī Quetiupau yaye quetire marī caquetibujuricaropu marī iñañesēārā ároa tunu, “¿dope bairo marī yarā Jesucristore catūgousari majā na baiyati?” irā.

³⁷Bairo cū caīrō tūgo, Bernabé puame, “Jau,” írī bero, Juan ape wāmerā Marcos cawāmesucure cū neágayupu na mena. ³⁸Pablo puame bairo boesupu. Mai, cajūgoye Panfiliapu na caāno, Marcos puame na tunu weyocoásupu, Pablo, Bernabéjāā mena jupaanemogaetiri. Bairi na

mena ti rûmurê cû caátó boesupu Pablo. ³⁹Bairo butioro cû caboetoi yua, pugarãpua jïcã yerire bairo catûgoñaetimajücõãrã ãnirí ãmeo ricawaticooasuparã yua. Bernabé puame Marcos mena cûmuai acoásupu Chipre yucpoupu. ⁴⁰Pablo puame Silare cû beseyupu. Bairi, “Marí Quetiupau mujãrê mairí qũñaricanugóato,” Jesucristore catûgousari majã cû na caĩrõ bero, Silas mena acoásupu. ⁴¹Bairo áná, Siria, bairi Cilicia yepaare netóáná, to macãana Jesucristore catûgousari majãrê useanirõ na tuao joroque na átiasúparã.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 ¹Bairi Derbe, Listra cawãmecuti macããpũre etayupu Pablo. Topu etari bero, jïcãũ to macããcũ Jesucristore catûgousau Timoteo cawãmecucũre cû bocáyupu. Timoteo paco puame judío majã yao, Jesucristore catûgousao ãñupõ. Cũ pacu puame griego* majã yaũ ãñupũ. ²To Listra, bairi Iconio macãã macãana Jesucristore catûgousari majã, “Cañuu, carou niñami,” na caĩ ãninucũñupũ Timoteo. ³Bairi Pablo puame cũ, Timoteore cũ bapaboyupu. Mai, Timoteore cũ neágu jũgoye, cũ rupau macããtõrê* cũ yisetarotiyupu, ti yepa macãana judío majã, “Jãã ya wãmerê nucũbugoetiayama,” na caĩtũgoñaetiparore bairo í. Mai, nipetiro ti yepa macãana, Timoteo griego majã yaũ macũ cũ cañierê masijãñũñuparã. ⁴Tocãnacã macãã na caquetibujũñesẽãrõpu marí yarã Jesucristore catûgousari majãrê quetibujunetõñuparã apóstolea* majã, bairi cabutoa camasirí majã Jerusalẽpu Jesucristore caĩroari poa macãana na caĩrotijoriquere. ⁵Bairo na caquetibujũro, ti yepaa

macãana Jesucristore caĩroari poa macãana cû mena tocãnacã rũmua tũgoñanemoñuparã. Torena, Jesucristore catûgousarã mena capããrã ãninemonucũñuparã.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶Cabero Pablojãã Asia yepapu Jesús yaye quetire na caquetibujũñesẽãrã áparo jũgoye, Espiritu Santo puame na ãñotayupu. Bairo cû caẽñotaroi, Frigia, bairi Galacia yepaare tẽnotásuparã. ⁷Bairo tẽnotanetóátí bero yua, Misia yepa jũgoyepu etayuparã. Tipauí áná, Bitinia yepare na cajããgamiatacũãrê, Espiritu Santo, Jesucristo cû cajou puame na ãñotayupu tunu. ⁸Bairo cû caẽñotaroi, Misia yepare cariapea netóátí, Troas cawãmecuti macãpu etayuparã. Troas puame ria capairiya tũnipu ãñuparõ. ⁹Bairi Pablo ti macãpu ãcũ, jïcã ñami qũẽguericarore bairo jïcãũ Macedonia macããcũ atore bairo caĩnucũũrê qũĩñañupũ: “Tiaya ato Macedoniapu. Jããrê juátinemoũ asá,” cabopacure bairo qũĩñupũ. ¹⁰Cabero cũ caĩñaatajere jãã cũ caquetibujũro yua, topu ágarã, jãã yayerẽ jãã qũẽñowũ. (Mai, yu, ati tutire cawoatuũ cũã na mena yu ápũ.) “Macedonia macããnarẽ caroa quetire jãã caquetibujũñesẽãrõ cariapea bou baiimi Dios,” jãã í tũgoñawũ.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹Bairo í tũgoñarí yua, Troas macãĩ cũmua mena cariapea jãã acoápũ Samotracia yucpoupu. Cabusuri rũmu Neápolis macãpu jãã etawu. ¹²Ti macãĩ jãã acoápũ Filipos cawãmecuti macãpu. Ti macã puame romanoa* majã na cañi macã ãmu. Macedonia yepa macãã, cañimajũrĩ macã ãmu ti macã. Topu yoajãñurõ jãã ãmu.

¹³ Jicā rūmũ marī cayerijārī rūmũ caāno, ti macā jūgoye ria tūnirũ jāā ápú. “Topũ Judío majā na cañubueripau āno,” ĩ tūgoñarī, topũ jāā ápú. To etari bero, jāā ruiwũ. Ruiiri yua, carōmia topũ caneñaetaátanarē Jesús yaye caroa quetire na jāā quetibũjwũ. ¹⁴ Mai, na mena macācō jicāo Lidia cawāmecuco, Tiatira macā macācō āmo. Caroa jutii cajūmerijērē nunirī cawapatari majōco āmo. Diore caīroao āmo. Bairi Pablo narē cū caquetibũjro, marī Quetiupau pũame Pablo cū caquetibũjrijere dope bairo cō catūgopeoriye to r̄saetio joroque ásupi. ¹⁵ Bairi cō, cō yarā nipetiro cūārē na jāā bautizawũ.* Bairo jāā cabautizaátaco yua, atore bairo jāā ĩwō Lidia:

—Yure, “Cariapea Jesucristore catūgousao niñamo,” mũjāā caīata, yũ ya wiipũ ānirasá ati macā mũjāā caāno ũno.

Bairo cō caīrō tūgori, “Aperopũ jāā ágārā,” cō jāā ĩ masīēpũ.

¹⁶ Jicā rūmũ jāā cañubuenucūrōpũ áná, jāā bocāetawũ jicāo cawāmao wātī yeri pūna cacūgo majūrē. Cō pũame wātī jūgori ape rūmũ cabaipeere caquetibũjmasiō āmo. Bairo cō camasīrōī, cō quetiuparā pũame pairo wapatanucūñupā. ¹⁷ Bairo cawāmao, wātī yeri pūna cacūgo yua, Pablo, bairi jāā cūārē jāā bero usajūgowō. Bairo jāārē usari yua, atore bairo ĩ awajawō:

—ĩĀnoa, Dios, jōbui macācū cū carotirore bairo caāna niñama. Bairi mũjāārē Dios camasārē cū canetōogarijere quetibũjūrāna baiyama! —ĩ awajawō.

¹⁸ Bairo jeto ĩ awaja āninucūñupō capee rūmũrī. Bairi Pablo pũame tiere jutiri āmejorenucā yua, cō pũamerē ĩnarī atore bairo qūiwī cōp̄re caācũ wātīrē:

—Jesucristo cū camasīrījē mena mūrē niña: Cōrē tocārōā witiácúja.

Bairo cū caīrō, jicoquei cō witicoásúpi wātī.

¹⁹ Bairo cū caáto ĩnarī, cō quetiuparā pũame asiajāñuwā Pablo mena, “Tocārōā nemo marī yao jūgori marī wapatamasīētigarā,” ĩrā. Bairo asiari yua, Pablo, Silas mena na ñerī quetiuparā ti macārē carotirā tũpũ na neámá ti macā na caneñanucūrō plaza,* caānimajūrīpau. ²⁰ Bairo na tũpũ na neátí yua, ti macā macāāna quetiuparā jueces* cañābesserārē atore bairo na ĩwā:

—Ānoa judío majā ato macāānarē roro patowācōñesēārā baiyama. ²¹ Marī romanoa majārē na caquetibũjgarije pũamerē marīrē carotieticōāpārō niña. Bairi na cabuerijere marī quetibũjũ rotimasīētīña —ĩwā.

²² Bairo na caīrō tūgo, camasā catūgorā etaátana cūā Pabljāā mena asiacoama. Bairo na cūā na caasiaroi, quetiuparā jueces pũame Pablo Silas yaye jutiiire tuwee rotiri bero, na bape rotiwā yucu mena. ²³ Butiuro na bape yaparori bero, preso jorica wiipũ na jowā. Topũ na jori yua, ti wiire cañācotei pũamerē, “Dope bairo narē rutimasīā mano caroaro majū na ĩñacoterotiya ānoarē,” qūīrī cū coterotiwā. ²⁴ Bairo na caátirotirijere tūgori bero, cañācotei pũame preso jorica wii capupea catusari arguapũ na cūñupũ. Topũ pũga yucu watoapũ na r̄porire ñujorotiri, na jiyar̄po cūñupũ.

²⁵ Ti ñami recomacā caetaro, Pablo, Silas, Diore cū ñubue basapeoyuparā. Bairo na cañubue basapeoāno, aperā, narē bairo preso joricarā cūā na caīrījērē tūgoyuparā. ²⁶ Tipaua yua caāno tusaroa tutuaro yepa pũame yuguuyuparo. Tutuaro majū cayuguiroi, ti wii macāājē na cacūjūgorica ũtāpāīrī

cūā yuguiri nūcūpū ásúparo. Bairo cayuguiripana ti wii jopeeri puame pāānūcāpeticoasuparo. Tunu bairoa ti wii macāāna preso joricarārē na cajiymiataje cadena āpōā wēērī cūā piti wēcoasuparo. ²⁷Bairi yua, ti wiire cañnacotei puame wācārī bero, ti wii jopeeri pāāricārōpū caāno īñañupū. Bairo īña acuari, “Ti wii macāāna preso joricarā rutipeticoatanama,” ī tūgoñañupū. Bairo ī tūgoñarī yua, cū jarericapāirē neñupū, cū majūā pajāiyasigh. ²⁸Bairo cū caátigaro īñarī yua, atore bairo qūī awajajoyupū Pablo puame:

—Mu majū roro ápericōāna. Jāā ānipeticōāna atopū. Jāā rutietiya —qūīñupū.

²⁹Bairo cū caīrō tūgo, “Jīñaworiquere neasā,” cūtu macāācūrē īrī, Pablojāā na caāni arūarū atūjāásúpū. Atū jāāti yua, uwirique mena nanarī Pablo, Silatu rupopaturi mena etanumuū etayupū. ³⁰Cabero narē na wiyojori bero, atore bairo na ī jēniñañupū:

—¿Dope bairo yū ácuati, Dios yure cū netōáto, ī?

³¹Pablojāā puame atore bairo qūīñuparā:

—Jesucristo mena cariape mu catūgoñatutuata, mu, mu yarā cūā mujāā netōmasīgarā.

³²Bairo qūī yaparori bero, marī Quetiupau yaye quetire na quetibujū nemoñuparā Pablojāā preso jorica wiire cañnacoteatacu cū ya wii macāāna cūārē. ³³Ti nāmi ti hora majūā caāno preso jorica wiire cañnacoteatacu yua, Pablo, Silajāā cāmiirē na coseyupū. Cabero cū, cū yarā cūārē nipetiro na bautizayuparā. ³⁴Bairo narē na cabautizaro bero, preso jorica wiire cañnacoteatacu puame cū ya wiipū na jūgoásúpū. Topū

ugariquere na nuñupū Pablojāārē. Bairi yua cū, cū yarā cūā bütioro useaññuparā, Dios yaye quetire na catūgousaatato bero jūgori.

³⁵Cabusuri rūmu caāno, quetiuparā jueces na ūmua jīcāārārē preso jorica wiire cañnacoteatacu tūpū na joyuparā, “Pablo, Silare na wiyoyo rotíáto,” īrā.

³⁶Bairo na caijoatana na caīrījērē tūgo, ti wiire cañnacoteatacu puame atore bairo qūīñupū Pablore:

—Quetiuparā cañnabeserā mujāārē yū wiyorotijoupa. Bairi caroaro mena mujāā ámasīña merē.

³⁷Bairo cū caīrō tūgomicūā, atore bairo na īñupū Pablo quetiuparā cañnabeserā na cajoatanarē:

—Ati macā macāāna cañnabeserā roro jāā caátiere bócañaētīñama. Roro jāā ápewū. Bairo bócaetimirācūā, camasā nipetiro na caññajoro jāārē baperotiana. Tunu bairoa preso jorica wiipū jāā cūrotiana. Jāā cūā romanoa majā jāā caānimiatacūārē, roro majū jāā átiana. Bairo jāārē caátiatana nimirācūā, āmerē yasioro jāārē wiyogayama. Yasioro jāā ápērā. Na majūpua atfiri jāārē na wiyora apáro — na īñupū Pablo.

³⁸Bairo cū caīrō tūgo, na quetiuparā juecere na quetibujurásúparā soldaua puame. Bairo Pablojāā romanoa majā na caānierē na caquetibujuro tūgori bero, quetiuparā cañnabeserā puame roro narē na caátiatajere tūgoñarīqūē pajjāññuparā. ³⁹Bairo tūgoñarīqūē pairi yua, acoásúparā Pablo Silas tūpū, “Roro mujāārē jāā caátiatajere mujāā masiriyowa,” na īráná. Bairo na tūpū eta, ti wiire na wiyocōñuparā. Bairo na wiyori bero yua, aperopū na caátó boyuparā. ⁴⁰Bairo na cawiyoro bero, acoásúparā Lidia ya wiipū. Topū marī yarā Jesure catūgousarārē useaññirō na tuao joroque na ásuparā. Bairo na

áti yaparoro bero, ti macã caãniatana aperopu acoásúparã.

El alboroto en Tesalónica

17 ¹Bairo ána yua, Pablo, Silajã Anfópolis bairi Apolonia cawãmecuti macãärê netóána, Tesalónica macãpu etayuparã. Ti macãpu judío majã ñubuerica wii cügoyuparã. ²Bairi Pablo judío majã na cayerijãri rümü caetaro ñnarí, ti rümü ùnoré cü caätinucürörê bairo átigu, ti macã ñubuerica wii sinagogare ásúpu. Topu etari yua, to macãänarê Dios ya tuti mena na ñna quetibujuyupu, na busunetögu. Bairo jeto áti añupü Pablo itia semana majü yerijãricã rümurí caãno. ³Ti rümurê atore bairo na ñ quetibujuyupu Pablo:

—Dios yaye cü caquetibujurica tuti atore bairo ñna: ‘Mesías,* Dios cü cajopau puame ati yepapu äcü, riacoagumi. Bairo cü cariacomiatacãärê, cü caticocãgumi Dios tunu,’ ñ quetibujuya Dios ya tuti. Cüã, Jesús niñami Dios yaye quetibujurica tutipu profeta* majã na cawoatujügoyecutacu, mujãärê yu caquetibuju —na ññupü Pablo.

⁴Bairo cü caïrö tũgo, judío majã jïcãärã cariape tũgoyuparã. Na puame Pablo, Silas mena bapacuti jũgoyuparã. Griego* majã Diore caïroarã cüã capãärã na yaye quetire cariape tũgoyuparã. Tunu bairoa carõmia caãnimajürã cüã capãärã cariape tũgoyuparã. ⁵Bairo na cabairijere ñnarí judío majã, Pablojã na caquetibujurijere cariape catũgoena puame na ññatutiyuparã. Bairo na ññatutiri yua, ñe ùnie caáperã maarípu caãnarê na neñoñuparã, nipetorpu roro na caawajabato ñesëãparore bairo ñrã. Bairo ána, Jasón ya wiipure roro átirã etayuparã, Pablo

Silajãärê macãärã. Na ñerí camasärê roro na átirotigayuparã. ⁶Bairo na bócaetiri, Jasón bairi aperã marí yarã Jesucristore catũgousari majã puamerê ñe, na weeri na neásúparã ti macã macãana quetiuparã tũpu. Topu etari, atore bairo na ñ awajayuparã:

—¡Aperopu macãana caatiatana puame noo nipetiro na cañesëãrõpurre royetuñesëärã átiyama! Bairi ati macãpu cüärê merê etayama. ⁷Jasón puame cü ya wiipu na etarotiupu. Na nipetiro, “Apei quetiupau rey niñami Jesús,” na caïata, imarí quetiupau emperador* romano cü caroticüriqüerê baibotiorã baiyama! —na ññuparã ti macã caãna na quetiuparãrê.

⁸Bairo na caïrjjerê tũgori, aperã camasã, bairi ti macã macãana quetiuparã cüã jïcãrörê bairo tũgoñariqüecuti masiësuparã. ⁹Bairo baimirãcüã, Jasõjã ya dinerore na mena na wapa cürotiyuparã. Bairo áti yaparori bero, na piticõãñuparã, ti macã macãana quetiuparã Jasõjãärê.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰Ti ñamicã canaiorípu ti macã macãana marí yarã Jesucristore catũgousari majã puame Pablo, Silajãärê ti macãrê na witirotiyuparã. “Tãmurí Berea macãpu ánãja,” na ññuparã. Cabero ti macãpu eta yua, judío majã na cañubueri wiipu ásúparã. ¹¹Na roque Tesalónica macãana judío majã netõjãñurõ Jesús yaye queti Pablo cü caquetibujurije catũgogari majã añuparã. Bairo caãna añirí, Pablo cü caïquetibujurijere caroaro tũgousayuparã. Bairo tũgousari yua, tocãnacã rümuã Dios ya tutire ññabuenucũñuparã, “¿Cariapea maríre cü quetibujumiñati?” ñrã. ¹²Bairo ññabueri yua, na mena macãana capãärã cariape tũgoyuparã. Griego

majã cūã capããrã cariape tũgoyuparã carõmia caänimajürã, aperã cañmua cūã.

¹³Bairo Pablojãã Berea cūãrẽ Dios yaye quetire na caquetibujuro tũgori, judío majã Tesalónica macããna puame Bereapũ acoásúparã. Topũ etari, to macããnarẽ Pablojãã na cabairijere busujãñuparã, roro na cañawajabatoñesẽaparore bairo írã.

¹⁴Bairo na caátigaro ñnarĩ, marĩ yarã Jesucristore catũgousari majã puame ti macãrẽ Pablõre cū witirotiyuparã.

“Tãmurĩ ria capairiya tũnipũ ácúja. Timoteo, Silajãã puame jãã mena tuagarãma,” qũñũparã. ¹⁵Bairo na cañjoatacu mena cabapacutiátana puame cū cũñuparã Atenas cawãmecuti macãpũ. Topũ cū cüyaparori bero, tunucoásúparã na ya macã Bereapũ tunu. Na mena atore bairo ì quetijoyupũ Pablo: “Silas, Timoteo mena tãmurĩ atorũ na apáro,” na ì joyupũ.

Pablo en Atenas

¹⁶Mai, Pablo Atenas macãpũ Timoteo, bairi Silajããrẽ na cote ãcũ, ti macã macããna wericarã jeto na cajũgũẽã cũgoro ñnarĩ, tũgoñarĩqũẽ pajjãñũupũ.

¹⁷Bairi ñbuerica wii sinagogapũ judío majã aperã judío majã caãmerã Diore cañroarã mena busũnucũñupũ, na busũnetõgu. Tunu bairoa camasã na caneñaporipau plazapũ* caneñarã cūãrẽ tocãnacã rũmua busũnucũñupũ Pablo. ¹⁸Bairo cū cabusũãnitoye, epicũreos* yaye bueri majã, aperã estoicos* yaye bueri majã cūã cū mena busujũgoyuparã, cū busũnetõgarã.

Atore bairo qũñũparã Pablõre jĩcããrã:

—Ñni, cabusũriquepai, ¿ñee ùnierẽ ãgu qũññati?

Aperã atore bairo qũñũparã:

—Ape yepaa macããna jũgũẽãrẽ marĩ catũgousarore bou baiimi.

Pablo puame Jesús yaye caroa quetire, tunu cū cacatirique cūãrẽ na quetibujũ baiyupũ. ¹⁹Bairo cū cañrõ tũgo, neñarĩ na cabusũnucũrõ, Areópago* na cañrõpũ cū neásúparã. Bairo topũ cū na cane etaro, atore bairo qũñ jẽniñañuparã:

—¿Atie cawãma wãme mũ caquetibujũrijere, jãã mũ quetibujũgaetiyati? ²⁰Mũ caquetibujũrijere ùnierẽ jãã tũgoñaẽtĩña. Bairi tiere jãã masĩgaya mũ caquetibujũrijere —qũñũparã.

²¹Mai, Atenas macã macããna nipetiro, bairi to macããna ape yepapũ caatãna cūã butiro tũgogayuparã apeye cawãma quetire. Tiere tũgori bero, tie jetore ãmeo busũpẽninucũñuparã na majũ.

²²Bairi Pablo puame Areópagopũ ãcũ, na watoapũ wãmũnucãrĩ atore bairo na ñupũ:

“Mujãã, Atenas macããna, capããrã mujãã jũgũẽã mujãã cawericarãrẽ ñnarĩ, ‘Na jũgũẽãrẽ butiro catũgoñarĩ majã ñiñaama,’ ñi tũgoñaña. ²³Mujãã cañbueripauripũ ñiñañesẽãpũ. Jĩcã altar* mesa rocapũ atore bairo ì woaturiquere ñiñaapũ: ‘Dios, marĩ camasĩẽcũrẽ marĩ cañroaripau ñiña.’ Bairo cū masĩẽtĩmirãcũã, mujãã cañroaure mujãã quetibujũ acũ yũ átiapũ.

²⁴“Cũã, Dios ati mũmrecóo macããjẽ nipetirijere caqũẽnorĩcũ, ati mũmrecóore, ati yepa cūãrẽ Quetiupau ñiñami. Templos,* ‘Dios ya wii nigaro,’ camasã ñrĩ na caqũẽnorĩcã wiirire ãmerĩnucũñami. ²⁵Ñe ùnie cū cañnipeere cũrẽ marĩ caátibojapee cū rusaetiya Diore. Cũ puame roque ñiñami marĩ camasãrẽ marĩ cacatiãnierẽ cajou. Tunu bairoa marĩ cayerijõãnie, wĩno cūãrẽ, apeye nipetirijere cū jetoa marĩrẽ cajou ñiñami.

²⁶“Bairi jīcāū caūmu jūgori nipetiro camasā poari ati yepa nipetiroḡu na masābatanucāo joroque ásupi. Tunu bairoa tocānacā poare na cañnīpa yūtearire cūñupī. ²⁷Bairo ásupi Dios, tocānacāḡu camasā cū na camasīparore bairo ī. Bairi cūrē cabocōānīnucūrā ḡuame cū masīgarāma. Dope bairo mee niña Diore masīrīqūē. ²⁸Cū, Dios cū cajuátoi jūgori marī catiya. Marī paamasīña. Marī ānajē cutiya. Mujāā ya poa macāāna poesiare cawoaturi majā cūā torea bairo īñupā: ‘Marīā, Dios pārāmerārē bairo caāna marī āniña,’ īñupā.

²⁹“Bairi Dios pārāmerārē bairo caāna ānirī camasā na catūgoñarījē jūgori, oro, plata, o ūtā mena camasārē bairo cabaurārē na caqūēnorīcārārē marī caīroaro ñuētīña. ³⁰Tirūmupure camasā roro na caātiere boetīmicūā, popiye na baio joroque ápeyupi, cū yaye queti nipetirijere na camasīētoi. Āme ḡuame roque na camasīrōī, tocānacāūā camasā nipetiro na caānopu roro na caātiere na jānarotiyupi. ³¹Tunu bairoa jīcā rūmu ati yepa macāāna nipetirore cū caññabesepa rūmurē cūñupī Dios. Bairi caūmu caroaro cariape caññabesepau cūārē cū cūñupī. Cū, caūmu cariacoatacu cū caññimīatacūārē, tunu cū catioyupi Dios. Bairo cū cū cacatioro jūgori nipetiro camasā ḡuame cū, caññabesepau cū caññierē masīcōāñama,” na ī quetibujnyupu Pablo to macāānarē.

³²Bairo to macāāna, “Cariacoatana nīmīrācūā, tunu catiyama camasā,” Pablo cū caīrō tūgori, jīcāārā na mena macāāna cū boyetiyuparā. Apera ḡuame atore bairo qūñuparā:

—Cabero ūno cū yaye quetire marī tūgonemorōā tunu —qūñuparā.

³³Bairo na caīrō bero, Pablo ḡuame na aweyocoásupu. ³⁴Bairo na cū caaweyocoamiatacūārē, jīcāārā na mena macāāna cū bero usari, cū yaye quetire cariape tūgousayuparā. Jīcāū na mena macāācū Dionisio wāmecusupu. Cū ḡuame Areópogopu caneñaporā mena macāācū āñupū. Apeo Dámaris cawāmecuco cūā cariape tūgoyupo Pablo cū caīrījērē. Apera cūā cariape cū caīrījērē tūgousajūgoyuparā.

Pablo en Corinto

18 ¹Cabero Pablo Atenapu quetibujū ānirī bero, ti macā caññiatacu acoásupu Corinto cawāmecuti macāpu. ²Topu etari yua, jīcāū, Ponto yepa macāācū caññimīrīcū judío majōcu Aquila cawāmecucure cū bocāetayupu. Mai, cajūgoyepu Aquila, cū numo Priscila mena Italiapu caññimīatana Corintopu etayuparā. Quetiupau emperador* Claudio, “Nipetiro judío majā ati macā Romarē caāna na witiápáro,” na cū caīrījērē tūgori, Corintopu etayuparā. Tere tūgori Pablo ḡuame na īñañesēāū ásupu. ³Aquilajāā cūā Pablo cū caátore bairo paarique cūgoyuparā. Caesebutirije jutii paca aseri wii mena apera ñesēāránā na caneátfe ocojurique aseri ūnierē qūēnorīqūē paarique cūgoyuparā. Tere capaarā na caānoi, na mena paagu na mena tuayupu Pablo. ⁴Bairo tuari yua, tocānacā rūmu judío majā na cayerijārī rūmu caāno, ñubuerica wii sinagogapu* ānucūñupū. Topu na quetibujñucūñupū Jesús, Mesías* cū caññierē judío majā, judío majā caāmerā cūā na camasīparore bairo ī.

⁵Bairi Macedoniapu caññiatana, Timoteo Silas mena Corintopu na caetaro bero, Pablo ḡuame judío

majārē caroa quetire na quetibujū ñesēariquē jeto átiāñupū, Jesús Mesías cū caānierē. ⁶Bairo judío majārē cū caquetibujūmiatacūārē, na puame cū busucānamuñuparā. Roro quĩñuparā. Bairo roro cū na caĩrōĩ, Pablo puame cū jutii macāājē ñerirē pabatoreyupū na cañajoro, “Roro yu mujāā átiya,” ĩ. Bairo áti yaparo yua, atore bairo na ĩñupū:

—Mujāā catūgogaetie bui popiye mujāā baigarā. Yu yaye wapa mee, mujāā yaye wapa puame roque nigaro. Torecū, ati rūmūi judío majā caāmerā puamerē yu quetibujū jūgou águ yua —na ĩñupū Pablo judío majārē.

⁷Bairo na ĩrĩ bero, ñubuerica wiire witi acoásupū Pablo. Jĩcāñ cañmū Ticio Justo cawāmecucū, Diore caĩroaū ya wiipū ásupū. Cū ya wii puame ñubuerica wii sinagogatuaca añuparō.

⁸Topū cū caāno, Crispo ñubuerica wii sinagoga quetiupau jĩcāñ cū yarā nipetiro mena marĩ Quetiupau yaye quetire tūgousajūgoyuparā. Aperā Corinto macāāna cūā capāārā Jesús yaye quetire tūgori, cariape tūgojūgoyuparā. Bairo cariape na catūgoro jūgori, na bautiza* rotiyuparā.

⁹⁻¹⁰Jĩcā ñami quēguerocarore bairo Pablo cū caāno, marĩ Quetiupau yaye quetire atore bairo tūgoyupū: “Yu, mū mena yu ānicōāña. Bairi ni jĩcāñ ūcū mūrē ricaati caátimasĩ manigumi. Tunu bairoa ati macāpūre capāārā yure caĩroarā niñama. Bairi tūgoña uwieticōāña. Yu yaye quetire quetibujūcōā āninucūña. Mūrē yu caátitotiriquere jānaeticōāña,” quĩñupū marĩ Quetiupau Pablore. ¹¹Bairo marĩ Quetiupau cū caĩrōĩ, Pablo puame jĩcā cūma ape cūma recomacā majū añupū ti macā Corintopūre. Topū ācū yua, to macāānarē na quetibujū añupū Dios yaye quetire.

¹²Tiwatoare Galión ti yepa Acaya quetiupau gobernador* cū caāno, judío majā puame jĩcārōrē bairo tūgoñariquē cutiri Pablore boesuparā. Bairo cū boetiri yua, cū ñee, cū neásuparā quetiupau gobernador tūpū. ¹³Cū tūpū Pablore cū ne etari yua, atore bairo quĩñuparā:

—Ānia, Pablo ricaati camasārē na quetibujū ñesēāñ baiyami ati macāpūre. Jāñ ñicū Moisés ānacū Diore jāñ caĩroapeere cū caroticūrĩcārōrē bairo mee quetibujūyami —quĩñuparā judío majā Galiórē.

¹⁴Pablo puame bairo na caĩrō na yūgu cū caátipaua, Galión puame atore bairo na ĩ jūgoyupū:

—Roro cū caátato bero caāmata roquere, mujāā judío majā ānirē mujāā cabusupairijere yu tūgoña besebujou. ¹⁵Bairāpua, mujāā cabusupairije, mujāā judío majārē rotirique ūnie caānoi, mujāā majūā tiere busuquēñoña āni mena. Bairi yu puame tie ūnierē yu tūgoña besegaetiya —na ĩñupū Galión judío majārē.

¹⁶Bairo ĩ yaparori bero, cū ūmua soldauare* judío majārē na wiyojorotiyupū. ¹⁷Bairi to caāna nipetirā puame Sóstenes cawāmecucū, ñubuerica wii sinagoga quetiupau jĩcāñerē ñerĩ, tipaua cū bapeyuparā, Galión cū cañajoro. Galión puamerē dope bairo cū baiesuparo bairo na caátie.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸Pablo puame mai capee rūmūrĩ tuayupū Corintopūre. Cabero marĩ yarā Jesure catūgousarārē na átaje uwiri bero, cūmuai Siria yepapū acoásupū tunu, cū bapa Aquila, Priscila mena. Mai, Cencrea macāpū

ácū, cū poare juarerotiyupū. “Diore cū yū caījūgoyetiricarore bairo yū átī yaparoya,” igit, bairo ásupū.

¹⁹Efeso macāpū etari bero, cū bapa Aquila, Priscilajāārē topū na cūñupū. Bairo na cūrī bero, ñubuerica wii sinagoga, ti macā macāāna judío majā na caneñanucūrī wiipū ásupū, na quetibujū ácú. ²⁰Ti wii macāāna puame cū caírījērē tūgori yua, butiuro yoajāñurō tore cū catuarore boyuparā. Bairo cū catuarore cū na cabomiatacūārē, Pablo puame na mena yoaro tuagaesupū. ²¹Bairo tuagaetiri, atore bairo na í átáje uwiyupū Pablo: “Dios cū caboata, ape rūmū mujāārē ñiñañesēāū atígu tunu. Jerusalēpū yū netōgu bose rūmū cañnipa rūmūrē mai,” na iñupū.

Bairo na írī bero, cūmua mena Efeso macā cañniatacū acoásupū Pablo. ²²Cabero Cesarepū maa etari bero, Jerusalēpū acoásupū, Jesure cañroari poa macāānarē na jēniácú. Na jēni yaparori bero, Antioquía macāpū tunucoásupū yua. ²³Topure jīcā yutea ānirī bero, tunu ānemoñupū Galacia, bairi Frigia yepaare tocānacā macāā cū cañesēāricārōpū. To macāāna Jesure catūgousari majā nipetirore na tūgoña yeri ñuo joroque na átiasupū Pablo.

Apolos predica en Efeso

²⁴Ti yutea caño jīcāū judío majōcū Apolos cawāmesucū Efeso macārē etayupū. Apolos puame Alejandría macā macāācū āñupū. Caroaro cariape caquetibujūmasī majū āñupū. Tunu bairoa Dios ya tuti macāājē cūārē caroaro masīñupū. ²⁵Mai, cajūgoyerū aperā marī Quetiupau yaye quetire cū quetibujūyuparā. Bairo tiere tūgousari bero, Apolos puame aperārē cū camasīrō cārō na quetibujūyupū. Juan camasārē bautiza

ácū, cū cabuerique jetore catūgoricū nimicūā, Jesús cū cañnierē caroaro quetibujūyupū. ²⁶Bairi uwiricarō mano ñubuerica wiipū na cū caquetibujūāno, Aquila bairi Priscilajāā puame cū tūgoyparā. Cū caírījērē tūgori bero, cū neásuparā na cañni wiipū. Topū Dios yaye cū camasīpee carūsarijere cū quetibujūñemoñuparā.

²⁷Cabero Acaya yepapū Apolos quetibujū ñesēāū āgu cū cabairo iñarī, marī yarā Jesucristore catūgousari majā puame cū juásuparā. Cūrē to macāāna catūgousari majā caroaro mena cū na bocaáto írā, papera pūrō cartare cū woabojajoyuparā. Bairi Acaya yepapū etari bero, Apolos butiuro na juátinemoñupū to macāāna, Dios cū cañnamairījē jūgori cū canetōōricārārē. ²⁸Tunu bairoa nipetiro na caññojoropū, judío majārē na quetibujū netōñcāñupū. Dios ya tutire buējūgori bero, Jesús Mesías cū cañnierē na quetibujūyupū. Bairo na cū cañquetibujūroi, “Cūā, Mesías mee ácūmi,” qūī netōmasiēsuparā.

Pablo en Efeso

19 ¹Apolos, Corintopū cū cañnitoye, Pablo puame ūtā yucū capairi yepare netōátí, Efesopū etayupū. Topū etari, capāārā Jesure catūgousari majārē na bocáyupū.

²Narē, atore bairo na í jēniñañupū:
—¿Dios yaye quetire mujāā catūgousajūgori rūmūrē Espiritu Santore mujāā cūgojūgori?

Bairo cū cañjēniñarō, atore bairo qūiñuparā:

—Jāā cūgojūgoepū. Espiritu Santo cū cañnierē di rūmū ūno jāā tūgoñaēpū.

³Bairo na cañrō tūgo, atore bairo na í jēniñanemoñupū tunu Pablo:

—Toroque, ¿noa yaye bueriquere tūgousari bero mujāā bautiza* rotiri?

Na p̄ame atore bairo q̄iñuparā:

—Juan cū cabuerijere jāā catūgousaro bero, jāā bautizawī —q̄iñuparā.

⁴Pablo p̄ame na ñupū tunu:

—Bairoa ásupi Juan ānacū bair̄na. Camasā roro na caátie tūgoña yapapuari na catūgoñawasoaro bero, na bautizayupī. Tunu bairoa, “Yū bero macācū yaye queti cūārē tūgousaya,” na ñupī. Jesure ĩgū bairo ñupī Juan ānacū —na ĩ quetibujuyupū Pablo Efeso macānarē.

⁵Bairo cū cairō tūgo, marī Quetiupau ya wāme mena bautiza rotiyuparā. ⁶Cabero Pablo na rupoari buipū cū wāmo mena cū cañigāpeoro yua, Espiritu Santo nap̄re ruietayupū. Bairo cū caetaro, apeye busurique busujūgoyuparā. Bairo busuri, Dios narē cū camasīrījērē quetibujnetōñuparā. ⁷Na, caquetibujurā caūmua p̄ga wāmo peti rupoare p̄ga p̄ñirō cānacāñ majū āñuparā.

⁸Bairi Pablo p̄ame ti macāpū ācū, itiarā muip̄na majū ñubuerica wīi sinagogap̄re* ānucūñupū. Top̄re uwiricaro mano, caroa quetire na quetibujñucūñupū: Dios cū carotimasīrīp̄au macāñjē quetire na catūgousaparore bairo ĩ, na busunucūñupū. ⁹Bairo cū cabusumiatacūārē, jicāārā na mena macāna cū cairījērē cariape tūgoesuparā. Cayugaena majū āñuparā. Bairo caāna ānirī, camasā na catūgoro, Dios yaye cawāma quetire roro ĩ busupaiyuparā. Bairo roro na cabusupairo ñnarī, Pablo p̄ame na piticōāñupū. Na pitirī yua, Jesucristore catūgousari majā mena Tirano cawāmecucu buerica wiip̄ na jūgoásupū. Top̄ na quetibujñucūñupū tocānacā rūmua. ¹⁰Bairo jeto

ātiāninucūñupū Pablo p̄ga cūma majū. Bairi nipetiro Asia yepa macāna judío majā, judío majā caāmerā cūā tūgopeticoasuparā marī Quetiupau yaye quetire.

¹¹Tiwatoare Dios p̄ame camasārē Pablo jūgori capee caroa wāmerē na āti ññoñupū. ¹²Bairi Pablo cū majū cū caápérimitacūārē, aperā camasā na jutii cabuimacāātō ūno, o jutii asero ūno mena Pablōre na capāñarotirijere jecoanucūñuparā cariayecuna t̄p̄n. Bairo na caāto, cariayecuna p̄ame tiere pānarī caticoanucūñuparā. Wātīā yeri pūna cacūgori majā cūārē na witicoanucūñuparā wātīā, bairo na caāto.

¹³Tiwatoare aperā judío majā wātīā yeri pūna cacūgori majārē wātīārē cawiyōñesēārī majā āñuparā. Na p̄ame Jesús cū camasīrījē mena tore bairo ātigarā, atore bairo ñuparā wātīā yeri pūnarē: “iPablo cū caquetibujū, Jesús wāme mena mujāārē, ‘Witi ánaja,’ jāā ñña!”

¹⁴Tore bairo ātiāninucūñuparā Esceva cawāmecucu judío majōcu pūnaa jicā wāmo peti p̄ga p̄ñirō cānacāñ majū caāna. Na pacu, Esceva p̄ame, sacerdote* majā quetiupau jicāñ āñupū. ¹⁵Bairo na caātiāno, jicā rūmu jicāñ wātī yeri pūna p̄ame atore bairo na ñupū: “Yua, Jesure yu masīña. Pablo cūārē yu masīña. Mujāā roquere yu masīñtīña. ¿Ñamarā ūna mujāā āñiñati?” na ñupū wātī.

¹⁶Bairo na cū cañānip̄na, caūmu wātī yeri pūna cacūgou p̄ame nap̄re patirocapeayupū. Bairo patirocapeari yua, tutuaro mena jicā nūgōā na quēnetōñucōāñupū. Bairo roro majū narē cū caátie jūgori, ti wiire rutiwiticoasuparā caūmua, jutii mána, cāmii cūgori yua. ¹⁷Bairi nipetiro Efeso macā macāna, judío majā, judío

majã caãmerã cãã tiere tũgoyuparã. Bairo tũgori yua, butioro tũgoña uwiuparã. Torena, marĩ Quetiupau ya wãmerẽ netõjãñurõ nũcũbugorique mena tũgoñariqũẽ cusuparã.

¹⁸Tunu bairoa Jesucristo yayere cariape catũgoricarã capããrã roro na caãtaje nipetirijere yapapuari capããrã camasã na cañajoro quetibujurã etanucũñuparã. ¹⁹Tunu bairoa cũmua na camasĩrĩjẽ ùnierẽ caãtana cãã capããrã ricaati na bueri catutirire nipetiro camasã na cañajoro joerecõañuparã. Ti tutiri wapa, paio cincuenta mil plata tiiri majũ wapacusuparo. ²⁰Bairi marĩ Quetiupau yaye queti puame nipetiropu etapeticoasuparo. Bairo caetapetiro yua, tiere catũgousari majãrẽ cũ camasĩrĩjẽrẽ na ññoñupũ Dios.

²¹Cabero Pablo puame cũ yeripũ atore bairo ï tũgoñañupũ: “Macedonia yepa bairi Acaya yepa cããrẽ ãñesã yaparori bero, Jerusalén macãpu yũ áoagu. Тору ãnirĩ bero, Roma* macãpu cããrẽ ññañesãũ águ,” ï tũgoñañupũ. ²²Bairo ï tũgoñarĩ, cũ mena cajũpaarã, Timoteo bairi Erasto cawãmecunarẽ cũ jũgoye na árotiyupu Macedonia yepapu. Mai, cũ puame yoajãñurõ tuausayupu Asia yepapure.

El alboroto en Efeso

²³Ti yũteapu caãno Efeso macãpũre butioro risetiña añuparõ Jesús yaye cawãma quetire capããrã na catũgousaro jũgori. ²⁴Demetrio cawãmecucu puame ti macã macããna nipetiropu roro na awaja ñesẽãõ joroque na ásupũ. Mai, Demetrio puame caasiyarije plata mena capaari majõcu añupũ. Tie plata mena na jũgũẽõ Artemisa* cawãmecucore na cañubueri wii templo* macããjẽ ùnierẽ caqũẽnon añupũ. Bairo caqũẽnon

ãnirĩ, cũ, cũ paabojari majã cãã tiere camasãrẽ nunirĩ, paio majũ wapatanucũñuparã. ²⁵Bairi Demetrio puame cũ ùmuarẽ na ñño, aperã cũ paariquere bairo capaari majã cããrẽ ñño, atore bairo na ññupũ: “Mujãã, yũ paariquere bairo capaariquesuna, mujãã masiña: Marĩ paarique jũgori caroaro wapatarĩ marĩ ãnicõãña. Tie camanicõãta, marĩ ãnimasĩetĩbujiorã. ²⁶Bairo cabaimiatacũãrẽ, ãmerẽ cũ, Pablo, cũ caĩrĩjẽrẽ mujãã tũgonucũña. Cũ puame, ‘Jũgũẽãrẽ bairo cabaurã camasã na caweericarã, jũgũẽã mee ññama,’ ï quetibujũ ñesẽanucũñami. Bairo ñri, capããrã camasãrẽ cariape na tũgoñaõ joroque átiyami. Ati macã Efeso macã jeto meerẽ bairo átiyami. Asia yepa nipetiro jãñurĩpu etaro baiya cũ caĩrĩjẽ. ²⁷Bairo cũ caãto, ñuetiña marĩrẽ. Bairo cũ caquetibujũnemoata, marĩ paarique yasicoabujioro. Tunu bairoa, marĩ jũgũẽõ caanimajũõ Artemisa ya wii templo puame cabugoro macã wiire bairo tuabujioro. Artemisa cããrẽ ñroa manibujioro, ati yepa Asia, bairi ati ãmurecõõ nipetiropu marĩ caĩroa puamerẽ,” na ññupũ Demetrio cũ paariquere bairo capaari majãrẽ.

²⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, butioro asiari, atore bairo ï awaja jũgoyuparã: “¡Artemisare marĩ, Efeso macããna, cõ marĩ caĩroarije to petieticõãto!”

²⁹Aperã cãã tiere tũgori, Efeso macã nipetiropu mawijioroa awajacõã ñesẽañuparã. Bairo na cabaiãno, na mena macããna jĩcããrã puame Gayo bairi Aristarco menarẽ na patirocapeayuparã. Mai, Gayo, Aristarcojãã Macedoniapu macããna, Pablo baparã majũ añuparã. Bairo narẽ patirocapeari bero, wẽpũrõ mena na tũgã ásuparã ti macã macããna na caneanucũrõ, teatropũ. ³⁰Bairo na

caáto tũgori, na caneñarõpu ágamiñupũ Pablo cũa, na mena busũgu. Bairo cũ caágamiatacũarẽ, ti macã macãana Jesure catũgousari majã puame cũ joesuparã, cũrẽ pajĩarema, ãrã. ³¹Aperã Asia yepa macãana quetiuparã, Pablore caĩroarã cũa, “Topũ, camasã watoapu cũ ápéricõato,” ï quetijoyuparã.

³²Bairo cũ cabaiãno, to macãana na caneñarõpu ãna, jĩcããrã na mena macãana jĩcã wãmerẽ ï awajanucũñuparã. Aperã cũã ape wãmerẽ ï awajanucũñuparã. Camecũrãrẽ bairo baiyuparã. Bairo caneñarã nipetiro jãnurĩpua, “¿Dopẽĩrã marĩrẽ atopũ na neñoupari?” ï tũgoña masĩsũparã. ³³Bairo na cabaiãno, jĩcããrã na mena macãana na cabairijere cũ quetibũyũyuparã Alejandro cawãmecũcure. Bairo cũ quetibũjari bero, cũ tuneroca nucõñuparã camasã na caĩñajoro, camasã to cañarẽ na cũ quetibũju masĩõato cabairijere, ãrã. Bairo Alejandro puame cũ wãmorĩrẽ ñumũgõri na busũjana rotiyupũ. “Judío majã mee buicũtiyama tie ati macã macãana na cabaimecũrĩjẽrẽ,” na ïgu ïmiñupũ. ³⁴Bairo cũ caĩgarije watoa, to macãana neñarĩ majã puame, “Cũ cũã judío majõcua niñami,” na caĩrĩjẽrẽ tũgoyuparã. Bairo tũgori yua, puãga hora majũ, “¡Artemisare marĩ, Efeso macãana, cõ marĩ caĩroarije to petieticõato!” ï awaja ãñuparã.

³⁵Cabero jĩcãũ ti macã macããcũ quetiupau puame caawajari majãrẽ na jãnarotiri bero, atore bairo na ïñupũ: “Yũ yarã, ati macã Efeso macãana tũgopeoya yũ caĩrĩjẽrẽ: Ati mũrecóo macãana nipetiro masĩñama marĩ jũgũeõ Artemisa cañimajũõ yã wii templore marĩ cacotenucũrĩjẽrẽ. Cõrẽ bairo cabauo werico mũrecóoru cañaatáco cũãrẽ marĩ cacotenucũrĩjẽrẽ

masĩñama. ³⁶⁻³⁷Ni jĩcãũ ïcũ, ‘Tore bairo mee niña,’ caĩ mácũmi. Bairo tocãrõã tie mujãã caĩmecũrĩjẽrẽ jãnaña. ãnoa mujãã caĩneatfatana puame marĩ cañubueri wii templo macããjẽ jĩcã wãme ïnorẽ jerutiesupa. Tunu marĩ jũgũeõ cũãrẽ roro cõ ï busũpaiesupa. Bairo caroaro tũgoñajũgoyetiya mujãã caáparo jũgoye, roro mujãã caáperiparore bairo. ³⁸Bairo Demetrio, aperã cũrẽ bairo capaariquesna cũã, noa ïnarẽ, ‘Roro caána niñama,’ na caĩ asiaata, marĩ quetiuparã jueces* tũpu tiere na quetibũjurã ápáro. Topũ na caápara, juez puame na caĩrĩjẽrẽ na busũqũenobojagũmi. ³⁹Tunu bairoa, ape wãme mujãã caĩgarije caãmata, ati macã macãana quetiuparã na caneñaporipau ïnopũ tiere na mujãã caquetibũjuro ñuña. ⁴⁰Ati rũmu marĩ caátiere jicoquei marĩ cajãnaeticõata, tiere ïnarĩ, ‘Efeso macãana nipetiropu mawijioroa caawajacõã ñesẽãpairã niñama,’ marĩ ï busũjãbujiorãma aperã. Bairo, ‘¿dope bairo bairo, bairo mujãã bajũgori?’ marĩrẽ na caĩjẽniñaata, marĩ puame dope bairo na marĩ yumasĩtĩbujiorã. Ñe jũgori marĩ cabairique caãno cãrõrẽ marĩ ï masĩena,” na ïñupũ ti macã macããcũ quetiupau jĩcãũ topure caneñarĩcãrãrẽ. ⁴¹Bairo ï yaparori bero yua, na ábatacoarotiyupũ.

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

20 ¹Bairo risetiña capetiatato bero, ti macã macãana Jesure catũgousari majãrẽ na piijoyupu Pablo jĩcã wãme ïnorẽ na quetibũju tusagu. Na quetibũju yaparo yua, na átãje uwiri bero, Macedonia yepapu acóásũpu. ²To Macedonia netóacũ, tocãnacãpau macãana marĩ yarã Jesure catũgousari majãrẽ na cũ caĩrĩjẽ jũgori na tũgoña yeri ñuo

joroque na ásupu. Bairo na átinetoáti bero, Grecia yepapu etayupu. ³Topure itiarā muipua añupū to macāna mena. Siriapu cūmua mena tunuágu cabaimiatacu queti tūgoyupu judío majā cūrē na capajīāga tūgoñarījērē. Bairo na caátigaroi, cū caátijūgoricaro Macedonia yepa, maapua ágatūgoñañupū tunu Pablo. ⁴Bairi yua, cabero cū caītūgoñaatatorea bairo topu ásupu. Cū mena bapacuti ásuparā Sópater, Berea macā macācū, Pirro macū. Tunu aperā Aristarco, Segundojāā Tesalónica macā macāna, bairi apei Gayo, Derbe macācū, bairi Timoteo, bairi aperā Tíquico, Trófimojāā Asia yepa macāna cūā Pablo mena bapacuti ásuparā. ⁵Na, marī yarā puame jāā jūgoye áamá. Bairi yua, Troas macāpu jāā coteyupa. ⁶Jāā puame, Pascua, pāārē cawuarije asuena na caugari bose rūmu bero, Filipos macāpu cañimiatana cūmua mena jāā acoápu. Bairo ánā, jīcā wāmo cānacā rūmu bero, Troas macāpu jāā etawu. Topure jāā āmu jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmurī majū.

Visita de Pablo a Troas

⁷Ape semana cajāājūgori rūmu caño, marī Quetiupau cū cariariquere tūgoñanemorī pāārē pebatogarā jāā neñawū. Bairo jāā cabairo, Pablo puame marī yarā, Jesure catūgousari majārē quetibūjuami. Cabusuri rūmu cañoa águ baiwī Pablo. Bairi ti ñamirē yoaro, ñami recomacāpu quetibūju añicōā recoawī mai. ⁸Mai, jāā caneñarī arua puame jōbui puga arua buipū āmu. Tunu bairoa ti aruapure capee jīñaworiquē, na cajīñawoataje āmu. ⁹Bairo Pablo jāārē cū caquetibūjuāno, jīcāw cawāmau Eutico cawāmecucu ventana jopepu tūgo ruiwī. Nocārō yoaro majū Pablo

cū caquetibūjuoi, cawāmau puame wūgoa tāmnooabauwī. Bairo wūgoa tāmnoorī yua, toa cāninumuáti, puga arua buipū ñacoa ruiámí yepapu. Bairo cū cañaátó, ti aruapu cañiatana cū tūpu ruiátí yua, cariaatacupure cū tūgā wāmo ropowā. ¹⁰Pablo cūā ruiátí, cū buipū etanucārī, cū rupau ānatōrē newāmowī. Bairo cū átiri, atore bairo na iwī cū yarārē:

—Tūgoñarīquē paieticōāña; caticōāñami.

¹¹Pablo cūrē cū cacatioro bero, jāā wāmnooápu tunu ti aruapu. Topu jāā caetaro, Pablo puame pāārē carecomacā pebatori, jāā jūgougawī. Bairo átiri bero, jāā quetibūjunemowī tunu. Cabusuripaupu quetibūjūñanawī. Bairo quetibūju yaparo, acoámí yua Pablo. ¹²Caūmu cawāmau cañapajīatacu puamerē cacatipure cū neásupa cū ya wiipū. Bairo cū cacatiro iñarī, to macāna puame caroa yericuti nemomajūcōāñupā.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³Jāā puame jāā cañmeoīatatore bairo Pablo jūgoye jāā ápu cūmua mena Aso macāpu, topu Pablora cū cotegarā. Pablo puame cū caágateore bairo maapu ásupi. ¹⁴Bairi Asopu jāā cañmeo bocáro bero, cūmua mena jāā, nipetirā jāā ápu Mitilene macāpu. ¹⁵Mitilene cañiatana cabusuri rūmu caño Quío cawāmecuti macā tūpu jāā netōápu. Bairo Quío macārē netōánā, ape rūmu cabusuri rūmu jāā etawu Samos cawāmecuti petapu. Bairi tunu jīcā rūmu bero majū jāā etawu Mileto cawāmecuti macāpu. ¹⁶Pablo puame Jerusalén macāpu Pentecostés* bose rūmurē netōgu patowācāñuawī. Torecu, Asia yepapure yoaro tuagaemi. Tunu ti yepa macāā macā Efeso cūrē maagaemi.

**Discurso de Pablo a los
ancianos de Efeso**

¹⁷Bairi Mileto macāpu jāā caāno, na piijorotiwī Jesure catūgousari poa mena macāāna cabutoare. ¹⁸Bairo cū caijoatana na caetaro, atore bairo na iwī: “Mujāā caroaro majū mujāā masīna mujāā mena yu caātīānjērē. Asia yepapu yu caetajūgorica rūmupui caroaro mujāā mena cabaiānacū, āmepū cūārē bairoa yu baicōā āniña mai mujāā menarē. ¹⁹Yua, mujāā watoare marī Quetiupau cū carotirore bairo caātimajōcu ānirī di rūmu ūno, ‘Caānimajūūrē bairo nīñaña,’ caī ūcūrē bairo yu baiñēsēāēpū. Tunu camasā Dios yaye caroa quetire na catūgousaetoi, tūgoña yapapuari yu otinucūwū. Tunu bairoa judío majā roro yure na caātigarije jūgori popiye yu bai āninucūña. ²⁰Bairo popiye baimicūā, caroaro mujāā canetōparore bairo ī, mujāārē yu quetibujucōā āninucūwū tiere. Bairi noo mujāā caneñarō ūnopu, o mujāā ya wiiripu cūārē tiere yu quetibujñēsēājānaepū. ²¹Bairi yua, judío majā, judío majā caāmerā cūārē, ‘Tūgoña qūēnorī, caroaro āña Dios mena,’ na nī quetibujunucūmiwū. Marī Quetiupau Jesús mena na catūgoñatutuarore yu bonucūmiwū.

²²“Bairi āmerē yua, Espíritu Santo yure cū carotirije jūgori Jerusalēpu águ yu baiya. Topu etau dope bairo yu cabaipeere masīētīmicūā, topu yu ágaya. ²³Ati wāme jetore yu masīña Espíritu Santo yu cū camasiōrījē jūgori: Noo yu caquetibujñēsēārōpu cārō preso jorica wiirpu yu cūgarāma. Capee wāme popiye bairiquere yu átigarāma. ²⁴Bairo roro yure na caātigamiatacūārē, yu tūgoñarīqūē paietiya baiyua. Eperā caaturi

majā atu netōgarā na cawēpūrījē mena butiōro áyama. Tore bairo yu cūā yu cawēpūrījē mena caroaro yu átigu yu caāni rūmu cārō. Camasārē Dios cū camairījē caroa quetire marī Quetiupau Jesús yu cū caquetibujroticūrīqūērē yu átipeyogaya.

²⁵“Apeyera tunu caānorē bairo mujāārē nīña: Mujāātu ācūpū, Dios cū carotimasírīpau macāājērē yu quetibujwū. Mujāā tiere yu caquetibujricarā pugani yu mujāā īñanemoetigarā tunu. ²⁶Bairi atore bairo mujāārē īgu nīña: Yu buicuperīgu Dios cū carotimasírīpau ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū topu cū caápericōāta. ²⁷Nipetirije mujāā caátipee Dios cū caborijere jīcā wāme ūno rusaeto mujāā yu quetibujwū. ²⁸Bairo yu caírīcārā ānirī Efeso macāāna Jesure caīroari poa macāānarē caroaro na jūgoátīāña. Jesucristo cū carīí rericaro jūgori peeropu roro cabaiujoparārē cū canetōōricārārē caroaro na jūgoátīāña. Espíritu Santo puame mujāārē ti poa macāāna Dios yarārē carupoare bairo caāna, pastorea mujāā cūñupī. Bairi caroaro na coteya. ²⁹Yu caátó bero, aperā caītori majā, macānucū yaia cauwarārē bairo caāna mujāātu etari roro mujāā átigarāma, Jesucristore caīroari poa macāāna cū yayere na cajānaparore bairo irā. ³⁰Jicārā mujāā mena macāāna cūā ricaati quetibujugarāma na cabuerije puamerē Jesucristo yarā na catūgousaparore bairo irā. ³¹Bairi nipetirije mujāā catūgoñarījē mena tūgoñamasicōā āña. Itia cūma majū nāmi, wñreco cūārē mujāā nipetiro tocānacāūrē mujāā yu quetibujwū. Mujāā cabaipeere butiōro tūgoña yapapuari, yu otinucūwū. Tiere masiritieticōāña.

³²“Bairi yu bairārē bairo caāna, āmerē mujāārē ñiña: Marī paçu Dios caroaro mujāārē qūñnacoteáto. Tunu bairoa cū yaye marīrē cū camairījē queti cūārē mujāā ĩroa āninucūgarā tocānacā rūmua. Dios puame caátimasī ānirī marī yeripu cū mena marī tūgoñatutuanemo joroque átimasīñami. Tunu bairoa cū yarā caroarārē na cū caijūgoyeticūricārōrēā bairo nipetirijere átimasīñami. ³³Di rūmu ũno aperārē jutii, dinero ũnie cūārē yu majū yaye caānipeere na yu jēni patowācōēpū. ³⁴Caroaro majū merē mujāā masīña mujāā mena ācū, yu caātiānajērē. Yu majū yu capairije wapa mena nipetirije yu, yu mena macāāna cūā jāā caborije ũnierē jāā bocawu. ³⁵Bairo yu caātiānajērē ĩnacōrī, caroaro paarique cutajere, bairi cabopacarārē caroaro marī cajuátimasīpee cūārē mujāā masīwū. Atore bairo marī Quetiupau cū caīrīqūērē tūgoñarī bairo yu ápu: ‘Aperā mu cabopacarijere na cajoata, useanirī mu āniña.’ Yu puame aperārē, na cabopacarijere mu cajoata roque, Dios puame netōjāñurō useani tūgoñarīqūērē mu jogumi,” na ĩ quetibujawī Pablo cabutoa camasīrā Efeso macāānarē.

³⁶Bairo na ĩ yaparo yua, rūpopaturi mena etanumurī na, nipetirā mena Diore na jūgojēniwī Pablo. ³⁷Bairo cū cajūgojēni yaparoro bero, nipetiro to macāāna tūgoña yapapuarique mena cū ũpū, cū pabario átiri otiwā. ³⁸“Ati yepare marī cacatiri yuteare mujāā puḡani yu mujāā ĩñanemoetigarā,” Pablo na cū caīatajere tūgoñarī, butioro yapapuawā. Cabero cū caátó, peta cūmuapu cū bapacutitusarámá yua.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 ¹Marī yarā Jesure catūgousari majārē na átáje uwiri bero, cūmua mena jāā acoápú Cos

yucuroapu. Cabusuri rūmū caāno Rodas yucuroapu jāā ápú. Ti yucuroai áná, Pátara macāpu jāā etawu. ²Bairi Pátara macāpu āna, cūmua capairica Fenicia yepapu caátíare jāā etawu. Tiare etari yua, tia mena jāā ápú tunu. ³Bairo áná, Chipre yucuroare jāā ĩñajowu. Caācō nuḡōā macāā nuḡōā puame ti yucuroare jāā netōápú, Siria yepapu áná. Ti cūmua macāāna apeye ũnierē Tiro macāpu na cacūgaro jūgori ti macā petapu jāā rocatuetawu. ⁴Bairo ti macāā petapu rocatuetari yua, to macāāna Jesure catūgousari majārē jāā bocawu. Narē bocári bero, na mena jāā tuawu jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacā rūmurī majū. Na puame, Espíritu Santo cū camasīōrījē jūgori, “Mua, ápericōāna Jerusalēpūre. Roro mu átirema,” qūīwā Pablore. ⁵Bairo na caīmiatacūārē, jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacā rūmurī canetōrō jāā ápú tunu. Bairo jāā caátó, na nipetiro na numoa, na pūnaa mena ti macā tūnipu jāā bapacuti tusarámá. Bairo topu jāā na cabapacuti átó, peta paputiropu rūpopaturi mena etanumurī Diore jāā jēniwā. ⁶Jēni yaparori bero, na átáje uwiri, cūmua caparicaapu jāā ájāācoapu. Jāārē caīña ũsaratíatana puame tunucoámá na wiiripu.

⁷Ria capairiyare jāā caāñesēājānaparo jūgoye, ti macā Tiroi áná, Tolemaida cawāmecuti macāpu jāā etawu. Ti macāpu aperā marī yarā Jesure catūgousari majārē na jāā bocawu. Na mena topu jīcā rūmū jāā tuawu. ⁸Ape rūmū cabusuri rūmū caāno, ti macāi áná, Cesarea macāpu jāā etawu yua. Ti macāpu etari bero, Felipe Dios yaye quetire caquetibujñesēārī majōcu ya wiiru jāā tuawu cū mena. Felipe puame apóstolea* majārē cajuátí majā jīcā wāmo peti puḡa pēnirō cānacāū majū

caāna mena macāācū jīcāū āmi.

⁹Cū pūnaa baparičanacārā rōmirī cawāmojiyaena cawāmarā āma. Na, rōmirī puame Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasīrā āma.

¹⁰Capee rūmurī Felipe ya wiire jāā caāno, jīcāū Judea yepapu caāniatacu, Agabo cawāmecucu etawī jāā ture. Agabo cūā Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori Dios yaye quetire caquetibujumasī āmi. ¹¹Bairo jāātu etari bero, Pablo yawē cinturon wērē nerī, cū majūā cū wāmorī, cū rupori cūārē jiyatucōñawī. Bairo átiri bero, atore bairo jāā īwī:

—Espiritu Santo puame atore bairo marī camasiō boyami: Judío majā Jerusalén macāāna atiwe upaure cū jiyari, cū jogaŕāma aperopu macāānarē, roro cū na caátiparore bairo īrā —jāā ī quetibujuwī Agabo.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, jāā, Cesarea macāāna cūā, “Bairi Jerusalēpu mu áperigu,” butioro cū jāā īmiwū Pablore. ¹³Bairo jāā caīmiatacūārē, atore bairo jāā īwī Pablo:

—¿Dopēirā tūgoña yapapuari yure mujāā otiyati? Bairo tūgoñarā, yu cūā yu yapapuanemo joroque mujāā átiya. Yua, Jerusalēpu Jesucristo yayere yu caquetibujurije jūgori yure na cajiyaapeere yu uwietiya. Tunu bairoa yure na capajīapeere yu uwietiya —jāā īwī Pablo.

¹⁴Bairi jāā puame dope bairo quīnetōmasiētīrī, atore bairo jāā īwū: —Toroque, Dios cū caborore bairo cū baiáto.

¹⁵Bairo ī yaparori bero yua, jāā yaye apeye ūnierē jāā quēnowū. Tiera quēno yaparo, jāā acoápú Jerusalén macāpu yua. ¹⁶Bairo jāā caátó, jīcāārā Cesarea macā macāāna marī yarā Jesucristore catūgousari majā jāārē bapacuti ámá.

Na puame jāā jūgoámá jīcāū Chipre yucuroapu caānimirīcū, Mnasón cawāmecucu ya wiipu. Mnasón puame tirūmupu Diore catūgousajūgoricu āmi. Cūā, Jerusalēpu jāā caāno, “Yu ya wii mujāā tuagarā,” jāārē caīpau āmi.

Pablo visita a Santiago

¹⁷Jerusalēpu jāā caetaro, marī yarā Jesucristo catūgousari majā useanirīquē mena jāā bocáwā. ¹⁸Ti rūmu cabusuri rūmu caāno, jāā mena ámí Pablo cūā Santiago ya wiipu. Topu nipetiro, cabutoa camasiŕī majā cūā āñupā. ¹⁹Pablo puame na jēni yaparori bero, judío majā caāmerā watoa cū caāno Dios cū camasiŕījē jūgori Pablo cū caátaje caāno cārōrē na quetibujuwī.

²⁰Bairo cū caīrō tūgori bero, Diore cū basapeowā. Basapeo yaparori, atore bairo quīwā Pablore:

—Jāā yau, tūgopeoya mai jāā caīrījērē: Jāā mena macāāna capāārā miles majū Jesure catūgousarā niñama. Na nipetiro Moisés ānacū cū caroticūrīquērē butioro marī caáticōā ninucūrōrē boyama. ²¹Atore bairo mu caátaje quetire tūgoyupa: “Marī yarā judío majā ape yepapu caānarē Moisés ānacū cū caroticūrīquērē na īroarotietiyami Pablo. Na pūnaa cūārē na rupau macāājērē* yisetarotietiyami. Marī judío majā marī caátinucūrōrē bairo átirotietiyami,” na mu caīrīquē quetire tūgoyupa. ²²Bairo mūrē na cabusupairoi, ¿dope bairo puame marī caáto to ñuñati? Yoaro mee tūgogaŕāma ati macāpu mu caānierē. ²³Bairo puame mu caáto ñubujoro: Jāā watoare niñama baparičanacāu caūmua Diore na caīrīcārōrē bairo caátiyaparoparā. ²⁴Torecu, na mena ácúja templo,* Dios ya wiipu. Topu judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caátinucūrōrē bairo

mũ, mũ mena caáná cūā, mujāā átiGARĀ. Tunu sacerdote* majā mujāārē na caátibojarijere mũ majū na mũ wapatibojagu. Bairo mũ caáto jūgori na poare juarerotiri bero, “Merē Diore marī caírīcārōrē bairo marī áti yaparoya,” ĩ masīGARĀma yua. Bairo narē mũ caátibojarore ĩnarī, camasā puame, “Pablo cū caátajere na cabusupairije cariape mee niña. Cū cūā rita, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē ĩroyayami,” ĩ masīGARĀma. ²⁵Apeyera tunu judío majā caāmerā Jesure caĭroarā na caátipeere, merē atore bairo na jāā quetibujowũ: “Camasā na caweericarērē ĩroari, waibutoa riire na cajoemugōjoriije carusarije ũnierē ũgaeticōāña. Tunu bairoa waibutoa wāmma wāīā pajīārīcārā riire ũgaeticōāña. Na rií cūārē etieticōāña. Tunu bairoa carōmia, o caūmma mena roro átiepeeticōāña,” na jāā ĩ quetibujowũ —qūīwā Santiagojāā Pablore.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶Bairo cū na caātato bero, cabusuri rūmũ caāno, Pablo puame na caātatore bairo caūmma bapariĉnacāūrē na jūgoámí templo wiipu. Topũ eta, judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caátinucūrōrē bairo áma. Bairo áti yaparori bero, ti wii macāāna sacerdote majārē na quetibujuwī Pablo Diore na caírīcārōrē bairo na caátiyaparopa rūmũ caetaparore. Tunu na caāno cārōpua ovejare* Diopure cū na capajīājorotipa rūmūrē na quetibujuwī Pablo sacerdote majārē.

²⁷Bairi ti rūmūrī jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmũ caetaparo jūgoye, aperā judío majā Asia yepapu caatfatana puame Pablo templo wiipu cū caāno qūīñañupā. Bairo qūīñarī

yua, na mena macāānarē roro na awaja mecūō joroque na áma. Bairo átiri yua, nipetiro cū patirocapeawā. ²⁸Bairo cū patirocapeari, atore bairo ĩ awajawā: “ĪJāā yarā israelita majā, ānirē jāā juñeña! Cūā niñami nipetiropũ macāāna camasārē ricaati jeto caquetibujūñesēānucūũ. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē roro majū ĩbusunucūñami. Ati wii Dios ya wii cūārē bairo roro majū ĩ busupainucūñami. Bairi āmerē tunu nemojāñurō roro átiĝũ, griego* majārē na jūgoatfupi ati wiipure. Bairo cū caátoi, ati yepa caānimajūrī yepare royetuyami,” qūītuti awajawā.

²⁹Mai, cajūgoyepũ Efeso macāācū judío majā yau caāmei Trófimo cawāmecũcũ Pablo mena cū caāno qūīñañupā ti macāpũ. Bairo caīñarīcārā ānirī, “Griego majā mena atfupi templo wiipure Pablo,” qūī tūgoñawā, mũnana.

³⁰Bairi ti macā macāāna nipetirā roro awaja mecūcōā āma. Bairo awaja mecūrī, cūtu atuetari, cū ñewā. Cū ñee yua, templo wii macāpũ cū weámá. Bairo cū átiri, ti wii jopeerire jicoquei biarotiwā. ³¹Pablore cū na capajīāgaripaua, “Jerusalén macā macāāna nipetiro roro awaja mecūcōāma,” ĩrīqūē quetire tūgoyupi romano* yau pajīārī majā poa quetiupau puame. ³²Bairo tiere tūgori, cū ũmua soldaua,* aperā quetiuparārē na neñorī, na mena atua asúpi caawajari majā tũpũ. Bairo romano yau pajīārī majā poa quetiupau cū soldaua mena cū caetaro ĩnarī, Pablore cañerī majā puame cū pajānawā.

³³Soldaua* quetiupau puame Pablo tũpũ eta, cū ũmua soldauare na ñerotiri, cū jiya rotiwī Pablore pũgawē āpōā wēērī mena. Bairo cū na caáto bero, atore bairo camasārē na

ĩ jēniñawī: “¿Ānia, ñamu majōcu cū āniñati? ¿Ñe ūnie carorijere cū ātiati?” na ĩ jēniñawī. ³⁴Bairo cū caijēniñarō tūgo, jīcāārā na mena macāāna jīcā wāmerē ĩ awajawā. Aperā cūā ape wāmerē ĩ awajawā. Bairo quetiupau pñame dope bairo na cabaijūgoatajere tūgobōca masīēmi. Bairo tūgobōca masīētīri yua, cū ūmuarē na neárotiwī Pablōre cuartel na cañi wiipu. ³⁵Bairo Pablōre caneáná soldaua na ya wii jopere wāmuatatore etari yua, Pablōre cū pusawā, camasā butioro cūrē roro na caátigarije jūgori. ³⁶Nipetiro Pablōre na caneáto cañausarā pñame, “¿Cū riácuáto!” butioro ĩ awajawā.

**Pablo se defiende
delante de la gente**

³⁷Bairo na ya wiipu Pablōre na cacūgaripaua, atore bairo qūiwī Pablō romano yañ pajīārī majā poa quetiupauere griego yaye mena:

—¿Mñ mena petoaca yu cabusuro mu boetiayati?

Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūiwī quetiupau pñame:

—¿Griego yayerē mu busumasīñati?

³⁸Toroquere, ¿egipico majōcu tirūmñpñure camasārē neñorī gobiernorē rocagñ, cū ūmua soldaure cajūgopajīārīcū mee mu āniñati? ¿Mñ mee baparicānacā mil majū pajīārī majā mena desierto* cayucñmanopñ na mu jūgoñesēārī? —qūī jēniñañupū quetiupau Pablōre.

³⁹Bairo cū caijēniñarō, atore bairo qūīñupū Pablō:

—Cū mee yu āniña. Yua, judío majā yañ, Cilicia yepa cañimajūrī macā Tarsopñ macācū yu āniña. Bairo mai yure ānoa camasā mena yu busurotiya —qūīñupū Pablō.

⁴⁰Bairo cū caīrō tūgo, soldaua quetiupau pñame cū busurotiyupñ.

Torecu, Pablō pñame ti jopere wāmuátatore etanucārī, cū wāmorirē ñumugōrī na busujānarotiyupñ. Bairo cū caáto na cabusujānarō ĩña, atore bairo na ĩñupū hebreo* yaye mena Pablō:

22 ¹“Yu yarā, yu jūgocñare bairo caāna, yu pacñare bairo caāna cūā tūgopeoya yu cabairijere mñjāārē yu caīpeere.”

²Bairo narē hebreo yaye mena cū cabusuro jūgori, netōjāñurō jīrīā busujāñanuparā. Bairo Pablō pñame atore bairo na ĩ quetiubujñemoñupū tunu:

³“Yu cūā judío majā yu yu āniña. Cilicia yepa macāā macā Tarsopñ cabuiaricu yu āniña. Topñ cabuiaricu nimicūā, ato Jerusalén macāpñ na cabutoricu yu āniña. Yure cabuericu Gamaliel āmi camasī majū. Marī ñicūjāā ānanarē Moisés cū caátiroticūrīcā wāme cārō jīcārō tñnia yu buewñ. Yu catūgoñarījē nipetirije mena Dios marīrē cū caroticūrīqūērē yu catūgoñamasīrō cārō yu átīnucūwū, mñjāā nipetirā āme ati rñmñrīrē mñjāā caátīānorē bairo. ⁴Mai, cajūgoyepñre cawāma quetire catūgousari majārē popiye na baio joroque na yu ápu. Narē yu átīpajīāregawñ. Bairo narē ñee, preso jorica wiipu na yu jorewñ noo cañmua, o carōmia caānarē. ⁵Sacerdote* majā quetiupau, bairo nipetirā cabutoa camasīrī majā cūā torea bairo masīñama yu caátajere. Nana, ‘Narē ñeña,’ ĩrīcā cartare qūēñorī, Damasco macāpñ yu jowā, marī yarā judío majā tñpñ. Bairo yure na cajoro, topñ yu ápu Jesucristore catūgousari majārē macāū ácu. Narē ñee atīri, ato Jerusalén macāpñ roro na átigñ, bairo yu bomiwū.

Pablo cuenta su conversión

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶“Bairo yu caborije cañnimiatacūārē, Damasco caátīwāpñ yu caátō

caānoa, ti macārē yu caetagaro majū, pasaribota caāno, caasiyarije majū umurecórpu caatíe yutu asiya etawu. ⁷Bairo yutu caasiyaetaro yua, yerapu yu ñacūmucoapu. Bairo yerapu ācū, atore bairo yure jīcāū cū caībūsuocajore yu tūgowu: ‘Saulo, Saulo, ¿dopēi yure mū pesucūtiyati?’ ⁸Yu puame, ‘Quetiupau, ¿ñamū ūcū mū ānicūti?’ cū ñi jēniñawū. Bairo yu caīrō, atore bairo ñinemowī tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macāācū yu āniña. Roro yu átigu, mū causaua yu āniña,’ ñiwī. ⁹Yu mena caánā puame tie caasiyarijere ñarī, acuanetōcoama. Bairo caasiyarijere ñamirācūā, yure caī cū cabūsuocajorijere tūgoesupa. ¹⁰Tunu atore bairo cū ñi jēniñanemowū: ‘Yu Quetiupau, ¿ñerē yu caátiere mū boyati?’ Bairo yu caīrō, atore bairo ñiwī: ‘Wāmñucārī, mū caátí macā Damascopu ácūja. Topu mū quetibujugarāma mū caátipee nipetirijere,’ ñiroyawī Jesús. ¹¹Caasiyaborijere yu cañnacānamuátato jūgori, yu puame ñiñamasīēpū. Torena, yu mena macāāna Damascopu ánā, wāmo mena yu tūgā ámā.

¹²‘Ti macāpu āñupī jīcāū caūmu Ananías cawāmecucu. Cū puame bütioro Diore caīroau āmi. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē catūgousau āmi. Bairi, Damasco macāāna judío majā tocānacāū, ‘Caroú niñami Ananías,’ na cañnucū āmi. ¹³Bairi Ananías puame ti macāpu yu caetaatato bero, ñiñau etawī. Bairo etari, atore bairo ñiwī: ‘Saulo, yu yaure bairo caācū, cañnamasīētīmiatacu, ñiñamasīña tunu.’ Bairo cū caīrō, jicoquei ñiñamasīcoapu tunu. ¹⁴Cabero atore bairo ñinemowī: ‘Dios, marī ñicūjāā ānana na caīroaricu puame mū beseyupi, Dios cū caátipeere mū

camasīparore bairo ī. Tunu bairoa cariape caācure ñarī, tunu cū caīrījē cūārē mū catūgousaparore bairo ī, mū beseyupi Dios. ¹⁵Bairi mū puame cū cabesei ānirī, tocānacāū camasā noo na caānopu, mū cañnarīqūē, mū catūgorique cūārē caquetibujūñesēāpaua mū āniñu. ¹⁶Bairi āmerē jicoquei bautiza rotiya marī Quetiupau ya wāmerē ĩrī, roro mū caátajere Dios cū camasīrīparore bairo ī,’ ñi quetibujuwī Ananías.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷‘Tie cabaiátato bero, yu, Damascopu cañnimiatacu, yu tunuapú ati macā Jerusalēpu. Atopu etari bero, ati wii templo* wiipu ñubueācū, qūēguericarore bairo Jesure cū ñiñawū. ¹⁸Atore bairo ñiwī Jesús: ‘Ati macā macāāna yu caátīānerē na mū caquetibujugarijere tūgousagaetigarāma. Bairi jicoquei ati macā Jerusalērē witiweyo ácūja.’ ¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo cū ñiwū: ‘Yu Quetiupau, aperopu macāānarē yu quetibujū uwijāñuñā. Na puame, natu ācū yu caátajere masīrāma. Nipetiropu na cañubueri wiiri sinagogare* etari, murē catūgousarārē preso jorica wiipu na yu cūrerotiwu. Tunu na yu baperotiwu. ²⁰Tunu bairoa mū yaye quetire caquetibujū Estebārē na capajīarocaripaure yu cūā yu āmu. ‘Ñujāñuñā bairo na caáto,’ ñi tūgoñawū yu cūā. Yua, cūrē capajīārā jutii cabui macāājērē yu coteāmu,’ cū ñiwū Jesure. ²¹Bairo yu caīrō tūgomicūā, atore bairo ñinemowī tunu: ‘Ácūja. Apero cayoaropu macāānarē caquetibujūápau murē jogu yu átiya,’ ñinemowī Jesús.’’

Pablo en manos del comandante

²²Tipau narē cū caquetibujuro bero, tocārōā Pablo cū caīrījērē

tũgojānañuparā judío majā. Bairo tũgojānarī, atore bairo ī awajajũgoyuparā tunu: “iĀni, cũ cacatinemorõrē jāā boetiya! iCũ pajīāyasio rocarotiya!” ī awajayuparā. ²³Bairo awajacõānirī, na jutii cabui macāājērē tuweri jeeyaye iñoñuparā. Tunu bairoa ñerī mena jõbuiṙ wēēmũgõ joyuparā. Butiõro asiarā bairo ásuparā. ²⁴Bairo na cabairo iñarī, quetiupau comandante* ṙame soldaua ya wiṙṙ Pablõre na cũrotiyupũ. Topũ cũ ũmũarē na baperotigayupũ Pablõre. Pablo ṙame dope bairo roro cũrē na cajjũgoatajere, “Yũre cariape tiere cũ quetibũjuáto,” ī, cũ baperotigayupũ soldaua quetiupau. ²⁵Bairo Pablõre cũ jiyari bero, cũ na cabapeparo jũgoye Pablo ṙame comandante rocajāñurī caroti capitán,* topũ caācũrē atore bairo qũĩ jēniñañupũ:

—Yua, romano* majõcu yũ āniña. Bairi, roro yũ caátajere bocāñaētĩmirācũā, ¿yũre mu baperoti masĩnati?

²⁶Bairo cũ caĩrõ tũgo, capitán ṙame ásupũ cũ quetiupau comandante tũṙũ. Cũ tũṙũ etari, atore bairo qũĩñupũ:

—Jāā mu cabaperotiatacu, romano majõcu niñami. Bairi caroaro tũgoñajũgoyetiya cũrē mu caátipeere.

²⁷Bairo cũ caĩrõ tũgo, quetiupau comandante ṙame Pablo tũṙũ ásupũ. Cũ tũṙũ etari yua, atore bairo qũĩ jēniñañupũ:

—¿Cariape, romano majõcu mu āniñati?

Bairo cũ caĩrõ, Pablo ṙame qũĩñupũ:

—Cũ majũā yũ āniña.

²⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, bairo qũĩñupũ comandante tunu:

—Yua, romano majõcu ānigu, pairo majũ dinero mena na yũ wapatirewũ.

Pablo ṙame atore bairo qũĩñupũ:

—Yũ roque romano majõcure bairo cabuiaricu yũ āniña.

²⁹Bairo Pablo na cũ caĩrõĩ, uwiri cũrē cabapegamiatana ṙame witicoásuparā. Quetiupau comandante cũā, “Romano majõcu yũ āniña,” Pablo cũ caĩrõ tũgori, Pablõre roro cadena mena cũ cajiyarotiatajere tũgoña uwijāñupũ.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰Ti rũmu busuri rũmu caāno, quetiupau comandante ṙame, dope bairo judío majā cũrē na caĩbusũpai jũgoatajere cariape masĩgu, Pablõre na cajiyatajere āpõā cadena wēērĩrē na õwārotiyupũ cũ ũmũarē. Cũ õwāroti yaparori bero, sacerdote majā quetiuparā, bairi nipetiro Junta Suprema* macāānarē na neñarotiyupũ. Na caneñapetiro yua, Pablo preso jorica wiṙṙ cañiatacure wiṙori bero, natũ cũ neásupũ, nipetiro cũrē na caĩñajoropũ.

23 ¹Bairi Pablo ṙame Junta Suprema* macāānarē na iñapeori, atore bairo na iñupũ:

—Yũ jũgocũare bairo caāna, yũ cacatiri rũmu cārõ Dios cũ caĩñajoropũ nipetirije cũ cabori wāmerē yũ átinucũña. Bairo yũ caátianierē tũgoñarī, tũgoñarĩquē pairi mee yũ ānicõāña —na iñupũ.

²Bairo cũ caĩrõ tũgo, Ananías, sacerdote* majā quetiupau ṙame Pablõtũ caānarē Pablo riserore na parotiyupũ. ³Pablo ṙame atore bairo qũĩñupũ:

—iCaĩtopai mu āniña! Mu roquere popiye mu baio joroque mu átigumi Dios. Yũ caátajere tũgori, “¿Moisés ānacũ cũ caroticũrĩquēerē bairo cũ átiānimiñati?” ñi besegamicũā, mu ṙame roque cũ caroticũrĩquēerē

catūgousaecure bairo mū átiya, bairo yu ríserore mū caparotiata.

⁴Bairo cū caírō tūgori, to caāna puame qūiñuparā Pablöre:

—Roro cū mitutiya sumo* sacerdote, Dios cū caquetibuñetōrotiricure.

⁵Bairo na caírō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Yu yarā, yu masīētīpū āni sumo sacerdote cū caānierē. Masīpua, bairo cū ñietibuñioatacū. Dios yaye busurica tutipū cūārē atore bairo iña: “Mujāā ya macā macācū quetiupaure roro qūiētīcōāña,” iña —na iñupū.

⁶Mai, to macāāna Junta Suprema macāāna jīcāārā fariseo* majā āñuparā. Aperā saduceo* majā āñuparā. Bairo puğa poa macāāna na caānierē iñamasīrī, busurique tutuaro mena atore bairo na iñupū Pablo:

—Yu yarā, yu cūā fariseo poa macācūā yu āniña. Yu pacujāā cūā ti poa macāāna niñama. Camasā cariaccoatana tunu na cacatirijere cariape yu tūgoya yu cūā. Bairo tiere cariape yu catūgoro jūgori, ñiñabeserā átiyama ati rūmūrē —na iñupū Pablo.

⁷Bairo Pablo cū caírō, jicoquei fariseo majā, aperā saduceo majā mena āmeo busurique netōgayuparā na majū. Bairo na caāmeo īrōi yua, jīcārōrē bairo tūgoñamasīēsuparā caneñamiatana puame. ⁸Mai, saduceo poa macāāna puame, “Cariacoatana tunu catimasīētīñama camasā,” caírī majā āñuparā. Tunu bairoa, “Ángelea* majā, bairi wātī yeri pūna cūā mánama,” caītūgoñarī majā āñuparā. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, fariseo poa macāāna puame, tie nipetiri wāmerē cariape catūgori majā āñuparā. ⁹Torena, nipetiro to macāāna i awaja mecūcōāñuparā, āmeo busunetōgarā. Bairo na caawajamecūrōi yua, jīcāārā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē

cajūgobueri majā, fariseo poa macāāna wāmñucārī, atore bairo qūiñuparā:

—Ānia, ñe ūnie buicuperiyami, jāā catūgoñaaata. Ángel, o apei Diotu macācū ūcū cū caírījērē tūgoricūmi —qūiñuparā.

¹⁰Bairo butiuro na caāmeoawajānoi, quetiupau comandante puame, “Pablöre cū pajīārema,” i tūgoña uwiyupū. Bairi cūtu na joyupū cū ūmuarē, camasā watoapū Pablo caācūrē cū wiyori, cuartel, soldaua ya wiipū na neápáro tunu i.

¹¹Ape rūmū ñami caāno, marī Quetiupau puame Pablöre buiaetari, atore bairo qūiñupū: “Pablo, ato Jerusalén macāpū yu yaye quetire mū caquetibuñnucūatatorea bairo Roma* macāpū cūārē mū caquetibuñuro yu boya. Torecū, yu mena tūgoñatutuaya,” qūiñupū marī Quetiupau Pablöre.

Planes para matar a Pablo

¹²Cabusuri rūmū caāno jīcāārā judío majā, “Pablöre cū marī pajīārocacōāgarā,” jīcārōrē bairo tūgoñarī āmeo i busuyuparā. Tunu bairoa, “Pablöre marī capajīāparo jūgoye ūgaeti, etietī marī átigarā. Cūrē marī capajīāētīcōāta, marī puamerē cū pajīāreáto Dios,” iñuparā. ¹³Bairo caāmeo īrā, caūmua cuarenta netōrō āñuparā. ¹⁴Bairi na puame ásúparā sacerdote majā quetiuparā, bairi judío majā cabutoa camasīrī majā tūpū. Na tūpū etari, bairo na iñuparā:

—Atore bairo jāā āmeo iāpū: “Pablöre cū marī capajīāparo jūgoye marī ūgaetigarā. Marī caírōrē bairo marī caāpericōāta, marī puamerē cū pajīāreáto Dios,” jāā iāpū. ¹⁵Bairi āmerē mujāā, aperā mujāārē bairo caāna Junta Suprema macāāna mena atore bairo mujāā ápa: Quetiupau comandantere* cū quetijoya,

ñamirōcā Pablo mena cū apáro irā. “¿Dope bairo Pablöre camasā na caĩbusupaijūgoriquere cariape caroaro mena jāā camasīparore bairo irā, jāātu cū m̄ neapá tunu?” cū mujāā ītojowa —na īrotiyuparā caūmua.

¹⁶Bairo na caátigamiatacūārē, Pablo pāmocū p̄ame tūgoyp̄u roro cūrē na caátigarijere. Tiere tūgori yua, soldaua ya wii cuarterp̄u acoásup̄u, cū mecāpūrē tiere quetibuj̄u ácú.

¹⁷Top̄u etari, cū mecāp̄u Pablöre cū quetibuj̄uyup̄u tiere. Bairo tiere tūgo, Pablo p̄ame jīcāū capitájāā* mena macāácūrē cū piijori, atore bairo qūīñup̄u:

—Āni, caūm̄u quetiupau comandante mena jīcā wāme busugaup̄u. Bairi cūtu cū neácúja.

¹⁸Bairo cū caīrōī, capitán p̄ame caūm̄urē cū neásup̄u quetiupau comandante t̄p̄u. Bairo qūīñup̄u:

—Pablo marī preso jorica wīp̄u caācū yu piijori, ānirē m̄ t̄p̄u yu neatī rotiyami. Cū p̄ame m̄ mena jīcā wāme busugaup̄u.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, quetiupau comandante p̄ame caūm̄urē wāmo mena cū tūgāátí, camasā na catūgoetop̄u atore bairo qūī jēniñañup̄u:

—¿Ñe ūnie quetire yu quetibuj̄ugu m̄ baiati? —qūī jēniñañup̄u.

²⁰Caūm̄u p̄ame bairo qūīñup̄u:

—Judío majā jīcārōrē bairo tūgoñarí, bairo m̄ caáto boyama: Ñamirōcā Junta Suprema t̄p̄u Pablöre m̄ cajūgoátó boyama. Bairo bori, “Dope bairo Pablöre camasā na caĩbusupaijūgoriquere cariape caroaro mena jāā camasīparore bairo irā, jāātu cū m̄ neapá,” mitojogarāma. ²¹Na p̄ame caūm̄ua cuarenta netōrō majū yasioro Junta Suprema macāāna t̄p̄u Pablo cū caetaparore cotegarāma.

“Pablöre cū marī capajīāparo jūgoye, etieti, ūgaeti, marī baigarā. Marī caīrōrē bairo marī caápericōāta, marī p̄amerē cū pajīāreáto Dios,” na caāmeoīrījērē yu tūgoápu. Bairi āmerē Pablöre cū yucōā āna baiyama, cū pajīāgarā. M̄ p̄ame narē, “Jaū, cū yu neágu Pablöre mujāā t̄p̄u,” na m̄ caīpee jetore coterā baiyama. Bairi m̄ p̄ame cariape na tūgoeticōāña —qūīñup̄u Pablo pāmocū quetiupau comandantere.

²²Bairo cū caīquetibuj̄urijere tūgo, comandante p̄ame, “Aperārē na m̄ quetibuj̄uera yu m̄ caīrījērē,” qūīñup̄u. Bairo qūīrī bero, cū tunuárotiyup̄u cū, caūm̄urē.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³Cabero quetiupau comandante p̄ame cū rocajāñurī carotimasīrā capitájāā p̄ugarārē na piijori atore bairo na īñup̄u: “Marī ūm̄ua soldauare* na qūēnoyurotiya. Āme ñami nueve de la noche caāno Cesarea macāpu Pablöre na caneátó yu boya. Bairi cū mena caáparārē doscientos majū r̄upo mena caáparā, bairi setenta majū caballoa bui capesarā, bairi doscientos majū āpōā besuro cacūgorā, na mujāā qūēnoyuwā āme ñami Pablo mena caáparārē,” na īñup̄u comandante cū ūm̄ua capitájāārē. ²⁴Bairo na īrī bero, caballoa, Pablo cū capesaáparā cūrē na qūēnoyurotiyup̄u. Tunu bairoa, “Aperā dope bairo Pablöre cū áti pajīāmasīā mano caroaro mena Félix quetiupau gobernador* t̄p̄u cū mujāā neápá,” na ī quetibuj̄uyup̄u capitájāārē comandante. ²⁵Na ī quetibuj̄u yaparori, atore bairo ī woarica pūrōrē na mena joyup̄u:

²⁶“Yu, Claudio Lisias, m̄, Félix nocārō carotimasīrē ati carta mena

murē yu quetibujujopa mai. Mu yu ñurotiya. ²⁷Judío majā pñame āni Pablōre ñerī, cū pajīāgamiñupā. Bairo na caátigamiatacūārē, aperā, ‘Romano majōcu niñami,’ na caírījērē tūgori, yu pñame yu ūmua mena cū yu wiyou etawu. ²⁸Cabero dope bairo cūrē na caībūsupajīūgoatajere masīgu, judío majā Junta Suprema macāāna tūpu cū yu neárú. ²⁹Topu cū yu cane etaro, judío majā pñame na majū na carotirique jetore cū busuwā. Bairi cūrē pajīārīqūē ūnierua mamū. Tunu bairo preso jorica wiipū cūrē jāā cacūpee ūnie cūā mamū. Ñe jūgori bairo jāā átimasīēpū cūrē. ³⁰Bairi āmerē yu queti tūgoapu judío majā Pablōre tunu na capajīāga ānierē. Bairo tūgori, cū yu joya mū tūpu. Tunu bairoa cū caátiere cabūsupairārē, ‘Mujāā majūā Félix tūpu átī, mujāā caigarijere cū catūgoro, busuqūēnorájá,’ na ñiña. Tocārōā ñiña.”

³¹Bairi cū ūmua soldaua pñame comandante cū caátatorea bairo ti ñami caāno, cū neásúparā Pablōre Antípatris macāpu. ³²Bairo caátána yua, ti ñami cabusuetaro iña, soldaua rupori mena caáná pñame tunucoásúparā na ya wii cuartel wiipū. Caballoa bui pesari caáná jeto netōásúparā, Pablo mena Cesarea macā áná. ³³Cesarea macāpu etari bero, ti cartare quetiupau gobernadore cū nuniñuparā. Pablo cūārē cūtu cū cūñuparā. ³⁴Ti cartare quetiupau gobernador pñame iña yaparori bero, “¿Noo macācū mū āniñati?” qūī jēniñañupū Pablōre. Pablo pñame, “Cilicia yepa macācū yu āniña,” qūīñupū. ³⁵Bairo cū caírō tūgo, atore bairo qūīnemoñupū tunu Pablōre: —Murē cabusujārī majā na caetaropu, mū cabairijere yu tūgogu mai —qūīñupū.

Bairo ī yaparori bero yua, caroaro cū ūmuarē na iñaricanūgōrotiyupū Pablōre, quetiupau Herodes ya wiipū cū caānorē.

Defensa de Pablo ante Félix

24 ¹Jicā wāmo cānacā rūmurī canetōrō bero, Ananías, sacerdote* majā quetiupau etayupū Cesareapure. Jicāārā judío majā cabutoa camasīrā, bairi Tértulo cawāmecucu cajubusujāpau cūā na mena etayupū. Etari bero yua, quetiupau gobernadore* qūīñarā ásúparā, Pablo cū caátajere busujāgarā. ²Bairo na caetaro, quetiupau Félix pñame pijoyupū Pablōre. Pablo cū caetaro iña, Tértulo pñame atore bairo ī busujā jūgoypū Félixure Pablōre: —Mu, jāā quetiupau gobernador mū carotimasīrījē jūgori caroaro jāā ānimasīña. Tunu bairoa ati yepa macāānarē camasī ānirī, caroa wāmerē na mū jūgo átīāniña. ³Bairo mū caātoi, jāā, nipetiropu macāāna cūā, “Nujāñuñami marī quetiupau marī mena,” jāā iña, mū nocārō carotimasī majūrē. ⁴Yoaro murē yu patawācō ānigaetiya. Bairi murē jāā caigarijere caroaro mena jāā mū catūgopeorore jāā boya bairāpua yoaro meeaca ūno. ⁵Āni, Pablo cawāmecucu jāā judío majā nipetirore butioro quetibuju patowācōmawijio ñesēānucūñami. Bairo cū caāto jūgori, jicārōrē bairo tūgoñarī jāā ānimasīētīña. Tunu bairoa ‘nazarenos’ na caírī poa ricaati catūgoñarārē cajūgoātiācū niñami. ⁶Tunu bairoa templo* wiire roro majū iroaemi, ape majārē ti wiipū cū caneágarije jūgori. Bairo cū caátigarijere iñarī, cū jāā ñewū Pablōre. Bairo cū ñerī bero, jāā judío majā jāā caátinucūrōrē bairo cūrē jāā iña besegamiwū. ⁷Bairo

jāā caátigamiatacūārē, quetiupau comandante* Lisias puame jāā tupu etarī, tutuaro mena Pablōre jāā ēmawī. ⁸Bairo jāārē ēmarī bero, “Mujāā majūpua Félix tupu átí, mujāā caīgarijere cū catūgoro busuqūēnorájá,” jāā īwī. Mū majūpua cū jēniñañijate, atie nipetirije cūrē jāā caibusujārījērē cariape bairo cabairijere masīgu — qūīñupū Tértulo, quetiupau Félix cawāmecucure.

⁹Tértulo mena macāāna judío majā cūā nipetirā, “Cariape majū īñami Tértulo Pablo roro cū cabairijere,” īñuparā. ¹⁰Bairo na caīrō, quetiupau gobernador puame cū wāmo mena ñupuari Pablōre cū busuwiyorotiyupu. Bairo cū caīrotiro, Pablo puame atore bairo qūīñupū:

—Mū, ati macā macāāna na caátiere caīñabesenucūū mū āniña capee cūmarī majū. Bairi useanirīqūē mena yu cabairiquere mū yu quetibujugu. ¹¹Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā rūmūrī netōcoaya merē Jerusalēpu Diore yu cañubuei etaatato bero. Tere mū camasīgaata, na jēniñañijate aperārē. ¹²Bairo Jerusalēpu ācū, ni jīcāū ūcū apeī mena yu cabusūnetōgaro īñaecūmi. Tunu ni jīcāū ūcū aperārē na awaja mecūō joroque na yu caátajere īñaecūmi. Noo ūno templopū, o sinagoga* ñubuerica wiiripū, o ti macārē apearūripū bairo yu caátīñesēārījērē ni jīcāū ūcū īñaecūmi. ¹³Torena, ānoa Jerusalēpu caatātana, yure caibusupairā puame, “Cariape ati wāme jūgori buicutiyami,” mi quetibuju masīētīñama. ¹⁴Atie yu catūgoñarījērē murē yu quetibujāro: Yu ñicūjāā Diore na catūgousaricarore bairoa yu cūā cū yu tūgousaya. Bairo cū tūgousari yua, Dios ya tutipū Moisés ānacū cū caroticūrīqūē nipetirije, bairi

profeta* majā na caīquetibujucūrīqūē cūārē cariape yu tūgoya. Bairi Jesús caroa wāme cū caátīānirōtirarore bairo yu ātiāninucūña. Tiera yure caibusupairā puame, “Cariape mee niña cū caīrījē,” ī busupainucūñama. ¹⁵Tunu yu cūā ānoarēā bairo, “Marīā camasā, caroarā caāna, carorije caāna cūārē marī catiogūmi tunu Dios marī cariaro bero, marī īñabesequ,” ñi tūgoñaña. ¹⁶Bairo caītūgoñau ānirī, yu cayeritutuaro cārō caroare yu ātiānimasīnucūña, Dios cū caīñajorore, camasā mena cūārē.

¹⁷“Bairo cabaiānirī, ape yeparu capee cūmarī cabaiñesēātacu, ati macā yu ya macāpū yu tunuetawu, cabopacarārē dinero limosnarē na nunigu. Tunu bairoa Diore ñubueri, waibucu riire templo wiipū joemugōjogu, yu ya macāpū yu etawu. ¹⁸Bairo Jerusalēpu ācū, judío majā caroarā ānigarā Dios cū caīñajoro na caātīrotinucūrōrē bairo yu cūā yu āpu. Bairo āti yaparori bero yua, templo wiipū yu āpū, yu caátigariquere ātiācū. Bairi templopure jīcāūā, aperā caawajamecūrā na camano yu caāno, judío majā Asia yeparu caatātana puame yu bocāetawā. ¹⁹Topu yure caetaricarā na majūā yure atopu na cabusujārō ñuña, ‘Bairo cū caátaje jūgori buicutiyami Pablo,’ na caītūgoñaata mai. ²⁰Bairo na caapéricōāta, ānoa caatātana puame Junta Supremapu* yu caāno, dise ūnie rorije yu caátaje wapare cabócaricarā na caāmata, tiere mū na quetibujūāto. Tere masīētīrī, mū quetibuju masīēnama. ²¹Atie jetore Junta Suprema macāāna watoa ācū, busurique tutuaro mena na ñiwū: ‘Camasā cariacōatana tunu na cacatirijere cariape yu tūgoya. Bairo tiere cariape yu catūgoro jūgori,

ñinabeserā mujāā atíya ati rŭmŭrē,¹ na ñiwŭ,” qŭĩñupŭ Pablo quetiupau gobernador Félire.

²²Bairo tiere cŭ caĩrŭ tŭgo, quetiupau Félix puame Jesús caroa wāme cŭ caátirotiriquere caqueti tŭgoricu añirí, tiere piticŭñupŭ mai. Bairo pitiri, atore bairo na ññupŭ:
—Cabero soldaua quetiupau comandante Lisias cŭ caetaropŭ, yu masĩnemogu tunu tie mujāā cabusupairijere.

²³Bairo na í yaparo yua, cŭ ũmu capitárē bairo qŭĩñupŭ: “Pablöre cŭ marí wiyotigarā mai. Preso jorica wiipŭ nimicŭā, noo cŭ caboro ñesēāmasĩgumi. Tunu bairoa cŭ baparā cŭ na cajuátinemogaata, na ēñotaeticŭñā,” qŭĩñupŭ. Cabero ásúpu Félix ape macāpu.

²⁴Nocānacā rŭmu bero mea etayupŭ Félix tunu cŭ nŭmo Drusila cawāmecŭco, judío majā yao mena. Bairo etari bero, cŭ ũmŭrē cŭ piijorotiyupŭ Pablöre. Pablo cŭtu etari, Jesucristo mena marí catŭgoñatutuarijere cŭ caquetibujuro tŭgoyupŭ Félix. ²⁵Pablo atore bairo qŭĩ quetibujuyupŭ Félire:

—Dios, marírē caroa jetore átirotiyami. Marí majŭ roro marí caátigarijere marí catŭgoñanetŭmasĩrŭrē boyami Dios. Ape rŭmu camasā nipetiro na caátajere cŭ caĩñabeseri rŭmu etaro baiya —qŭĩ quetibujuyupŭ.

Bairo cŭ caĩrŭ tŭgoacuari, atore bairo qŭĩñupŭ Félix puame:

—Tocārŭ yu tŭgogu. Ácŭja. Ape rŭmu ñe ũnie yu caátipee camano mu yu piijogu tunu mu cabuerijere tŭgonemogu —qŭĩñupŭ Pablöre.

²⁶Apeyera tunu gobernador Félix puame Pablo cŭrē dinero cŭ cajorore bootŭgoñañupŭ cŭrē cŭ cawiyopee

wapa. Bairo bootŭgoñarí yua, nairŭ cŭ piijori cŭ mena busŭnucŭñupŭ. ²⁷Pablo cŭ cŭ cawapatieto jeto puga cŭma majŭ netŭcoasuparo. Bairi cabero yua, Félix puame quetiupau cŭ cañierē witicŭñupŭ. Apei Porcio Festo cawāmecŭcu puame cŭ wasoaye quetiupau jāñupŭ tunu. Mai, Félix cŭ cawitiparo jŭgoye, judío majā cŭrē caroaro mena na caĩñaparore bairo í, Pablöre cŭ wiyorotiesupŭ.

Pablo delante de Festo

25 ¹Itia rŭmu quetiupau gobernadore* bairo cŭ cajāātato bero, Festo puame Cesarea macāpu cañiatacu Jerusalēpu acoásúpu. ²Topŭ cŭ caetaro, sacerdote* majā quetiuparā, aperā judío majā cañimajŭrā cŭā rupatutia tunu Pablo cŭ cabairijere cŭ busujārā ásúparā Festore. ³Bairi Pablöre Jerusalēpu cŭ caneatí rotijobojarore boyuparā. “Ati macāpu Pablo cŭ cañorē jāā boyu,” Festore qŭĩmirācŭā, “Maapu cŭ caatŭ cŭ marí pajīarocacŭrŭā Pablöre,” í tŭgoñañuparā. ⁴Bairo na cabomiatacŭārē, Festo puame na yuesupŭ. Bairi Pablo, Cesarea macā preso jorica wiipŭ cŭ cañierē, tunu nocānacā rŭmu mea topŭ cŭ catunuágarijere na quetibujŭ yaparori bero, atore bairo na ñnemoñupŭ tunu:
⁵—Bairi mujāā quetiuparā yu mena na áparo Cesareapu. Topŭ yu catŭgoro cŭrē na busujāáto, Pablo roro cŭ caátaje caāmata —na ññupŭ Festo judío majārē.

⁶Bairo í yaparori bero, nocārŭ jicā wāmo peti itia pēnirŭ, o puga wāmo cānacā rŭmŭrī cārŭ añirí bero, tunucoásúpu Festo Cesareapu. Cŭ caetari rŭmu busuri rŭmu caāno, camasārē ññabesei cŭ caruñucŭrŭpŭ ruiiri cŭ piitrotijoyupŭ Pablöre.

⁷Bairo Pablo cūtu cū caetaro, judío majā Jerusalēpu caatfatana puame Pablotu etari, capee rorije majūrē cū busujāñuparā. Bairo na caibusujārījē to caānimitacūārē, nipetirije na caīrījē cariape mee añuparō.

⁸Pablo puame atore bairo qūī quetibujuyupu cū cabairiquere cū cūā: —Yua, marī judío majā marī carotirique jīcā wāme ūnorē yu baibotioepu. Dios ya wii templo* cūārē roro ñi busupaietincūwū. Quetiupau emperador* romano* cū caroticūrīqūē cūārē jīcā wāme ūno yu baibotioepu — qūīñupū Pablo Festore.

⁹Festo puame judío majā cūrē caroaro mena na caññaparore bairo ī, atore bairo qūī jēniñañupū Pablore: —¿Jerusalén macāpu mu ágaetiyati? Topu mu caāno, mu caátajere ñiñabesegū yu puame yua —qūī jēniñañupū.

¹⁰Bairo cū caījēniñarō, atore bairo qūīñupū Pablo:

—Ato romano majā na caññabesenucūrōpu yu āniña. Atopua ñiñabesegarā, ñiñabese rotiya. Merē mu masīña caroaro yu yarā judío majā na carotiriquere yu cabaibotioetiere.

¹¹Baipua, roro majū yu caátaje caāmata, tie jūgori yure na capajīārocagaata, na yu ēñotaetigu. Tunu bairoa yure na cabusujārījē cariape caāmerīcōāta, ni jīcāū ūcū judío majā tūpu yu preso cūrotimasīcūmi. Torecu, quetiupau emperador yu caátajere cū caññabesero roquere yu boya —qūīñupū Pablo Festore.

¹²Bairo cū caīrō tūgo, Festo puame cū rocajāñurī carotimasīrārē na jēniñañupū Pablore cū caīpeere. Na jēniñaña yaparorī bero, atore bairo na īñupū canēñaatanarē:

—“Emperador romano yu cabairijere cū caññabesero roquere yu boya,” cū

caīrō jūgori emperador tūpu águimi Pablo —na īñupū.

Pablo ante el rey Agripa

¹³Nocānacā rūmu bero mee caāno quetiupau rey Agripa, cū nūmo Berenice mena etayuparā Cesareapu Festore cū jēnirā etarā. ¹⁴Topu capee rūmurī na caānoi, Festo puame cū quetibujuyupu Agripare, Pablo cū cabairijere. Ato bairo qūīñupū:

—Ato preso jorica wiipu niñami jīcāū Félix cū capreso jocūrīcū. ¹⁵Bairi Jerusalēpu yu caāno, sacerdote majā quetiuparā, judío majā cabutoa camasīrī majā mena yutu etari, preso joricure yu capajīārotibojarore bowā. ¹⁶Bairo na cabomiatacūārē, atore bairo na ñiwū: “Jāā romano majā bairo jāā átaje cutiya: Jīcāū ūcūrē cū jāā pajīāmasiētīña, cūrē cabusujārā puame cū catūgoro cū cabairijere na cabusujāētīcōāta. Bairo na caāpericōāta, dope bairo cū caátajere quetibuju masīētīñami,” na ñiwū. ¹⁷Bairi ato Cesareapu na caetaro īña, jicoquei yowori mee cabusuri rūmu caāno, camasārē īñabesei yu caruincūrōpu ruiri bero, cū yu piijorotiwu cū, Pablore. ¹⁸Bairo cū caetaro, cūrē cabusujārā atiatana puame, “ ‘Capee atore bairi wāme majū roro caācu niñami Pablo,’ ñigarāma,” yu caītūgoñaatatore bairo qūī busujāēma. ¹⁹Na ya wāme, na caīroarije ūnie macāājē jetore busuwā. Na puame, jīcāū Jesús cawāmecucure, “Riacoami,” na caīmiatacūārē, Pablo puame, “Tunu cūā, catiri ānicōāñami,” na īwī. ²⁰Yu puame, atie ūnierē, “¿Dope bairo yu ácuati?” ī tūgoñarī, atore bairo cū ñiwū Pablore: “Mua, ¿Jerusalēpu mu ágaetiyati? ¿Topu mu ya wāme mu caīroarije ūnierē na īñabeserotigu?” cū ñiwū. ²¹Bairo

cū yu caĩmiatacūārē, bairo boemi. Cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador puame cū caĩñabesero roquere bowī. Bairo cū caboroi, ato preso jorica wiipū cū yu tuarotiwū mai, cūrē yu cajomasīpa rūmū caetaparo jūgoye —qūĩñupū Festo Agripare.

²²Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qūĩñupū Agripa:

—Yu cūā, cū, Pablo cū caĩrījērē yu tūgogamicupū.

Bairo cū caĩrō, Festo puame qūĩñupū:

—Ñamirōcāā cū mū tūgogu.

²³Torena, cabusurī rūmū caāno, Agripa, cū nūmo Berenice mena nocārō caroaro nucūbūgo masīrīqūē mena, “Quetiuparā jāā āniña,” ĩrā, jāāñuparā na caneñanucūrī aruapū. Na bero jāāñuparā soldaua* quetiuparā, bairi ti macā macāāna caānimajūrā cūā. Bairo na caetaro ĩña, Festo puame cū ũmuarē na piiatī rotijoyupū Pablore. ²⁴Bairo Pablo cū caetaro, atore bairo na ĩñupū Festo caneñarārē:

—Mū, Quetiupau Rey Agripa, mujāā ato jāā mena caneñarī majā cūārē, āni Pablo cū cabairiquere mujāā yu quetibujūpa mai: Judío majā nipetiro, Jerusalén macāāna Cesarea macāāna cūā yutu etari, āni cū caátajere busupainucūñama. Bairo cū busupainucūrī yua, awajarique mena “¡Cū pajārōtiyal!” nairō ñinucūñama.

²⁵Bairo na caĩmiatacūārē, yu puame roro cū caátiere yu bócañaētīña. Bairi cū cayasimasīrō maniña. Baipua, cū caátajere nocārō carotimasī marī quetiupau emperador cū caĩñabeserore cū caboroi: “Toroque cū emperador tupū cū yu jogu,” ñi tūgoñaapū.

²⁶Bairo cū jogatūgoñamicūā, cariape āni dope bairo cū cabaijūgoriquere masīētīrī, marī quetiupau emperadore

yu quetibujū woajomasīētīña mai. Bairi cū yu piatfrotiyoapū, mū, Quetiupau Rey Agripa, mujāā aperā cūā, cū cabairijere mujāā cajēniñaparore bairo ĩ. Bairo cū mujāā cajēniñarijērē tūgo yaparori bero, jīcā wāme ũno yu puame emperadore yu quetibujū woajomasīgu yua. ²⁷Baipua, caiepeire bairo yu baibujou tie ũnie quetire woajoesua, marī quetiupau emperador tupū preso joricure yu cajoata —na ĩñupū Festo to macāāna caneñaatānarē.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26 ¹Bairo cū caĩrō bero, atore bairo qūĩñupū Agripa Pablore: —Mū majū quetibujūya mū cabairijere.

Bairo cū caĩrō, Pablo puame cū wāmorē ñumugōrī atore bairo qūĩñupū Agripare: ²“Yu useanjāñuña āmerē yu cabairijere mū nocārō carotimasī, mū cabusurotiro jūgori. Bairo mū cabusurotiroi, yu puame judío majā yure na cabusujārījē nipetirijere mū yu quetibujū masīgu. ³Mū, nocārō carotimasī, judío majā marī caátianierē mū masījāñuña. Tunu bairoa marī ya wāme marī caāmeo busurique netōnucūrījē cūārē mū masījāñuña. Bairo cabai mū caānoi, caroaro mena yu caquetibujurijere mū catūgoro yu boya.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴“Judío majā nipetiro masīrāma cawāmaū ācūpūā na watoare ācū yu caátianijūgoatajere. Yu ya yeparū ācū, bairi Jerusalén macāpu cūārē ācū, yu caátianajērē masīrāma. ⁵Tunu bairoa fariseo* ya poa macāācū yu caānie cūārē masīrāma. ‘Torea bairo niñami,’ mūrē ĩ

quetibũju masirãma, na mũ cajëniãaata. Fariseo poa macãana pũame judío majã tocãnacã poa macãana netõjãnurõ Dios yaye quetire jãã tũgousanucũña.

⁶Marĩ ñicũjãã ãnanarẽ Dios cũ caĩjũgoyeticũrĩqũerẽ cariape yũ catũgorije wapa ãmerẽ ñiãa beserotirã átiyama yũ pesua. ⁷Marĩ yarã Israel yepa macãana pũga wãmo peti rũpore pũga pënirõ cãnacã poari majũ caãna pũame Dios cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo cũ caátipeere coterã átiyama. Bairo coteri yua, mũmrecóo, ñamii cũarẽ, cũrẽ caĩroarã pũame cũ ñubuecõã ãninucũñama. Tiera yũ cãã yũ cacoterije wapa yũ pesua pũame ãmerẽ yũ busujãrã átiyama.

⁸Mujãã, yũ caĩrĩjërẽ catũgorã, ¿dopëĩrã camasã cariacoatanarẽ tunu Dios cũ cacatiorijere cariape mujãã tũgoetiyati?

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹“Yũ cãã cajũgoyepũre, ‘Jesús Nazaret macããcũ yaye quetire catũgousarãrẽ capee roro majũ na yũ átigu,’ ñi tũgoñawũ. ¹⁰Bairo ñ tũgoñarĩ, tore bairo yũ ápu Jerusalén macãpu. ‘Narẽ ñeña,’ sacerdote* majã quetiuparã na caĩwoarica pũrõ, papera pũrõrẽ cũgori, preso jorica wiipu na yũ jowũ Jesucristore catũgousarãrẽ. Tunu na ñnarẽ aperã, na capajãrero ñnarĩ, ‘Ñujãñuã bairo na caáto,’ ñi tũgoñanucũwũ. ¹¹Nairõ popiye na baio joroque na yũ ápu, Jesús mena na catũgoñatutujãnaparore bairo ñ. Ñubuerica wiiri caãno cãrõ cañarẽ, bairo na yũ ápu. Bũtioro majũ na ñnarẽ yũ pesucũpu. Bairo narẽ bũtioro capesucũcũ ãnirĩ, ape macããrĩpu cũarẽ yũ ápu, to macããnarẽ popiye na átiácũ.”

Pablo cuenta otra vez su conversión (Hch 9.1-19; 22.6-16)

¹²“Torecũ, popiye na baio joroque átigu, jĩcã rũmũ Damasco macãpu yũ

ápũ. Bairo sacerdote majã quetiuparã, ‘Narẽ ñeña,’ na caĩwoarica pũrõ mena na cañerotijoricu yũ ãmu. ¹³Bairo na cañerotijoricu ãnirĩ Damasco caátĩwã yũ caátõ caãnoa, pasaribota caãno jõbui macããjẽ caasiyarije ñnierẽ ñiñawũ. Bairo tiere yũ caĩñarõ, muipu netõrõ caasiyarije pũame yũ, yũ mena caãná tũpu asiya etawũ.

¹⁴Bairo caasiyaetaro, jãã nipetiro yeparu jãã ñacoaru. Bairo yeparu jãã caãno, atore bairo jĩcãũ yũre cũ caĩbusuocajorore yũ tũgowũ hebreo* yaye mena: ‘Saulo, Saulo, ¿dopëĩ yũre mũ pesucũtiyati? Wecu cũ caãgaetie jũgori cũ upau pũame ãpõã yucũ mena cũrẽ cũ catuapuaatato bero cũ majũã royetunemoñami. Torea bairo mũ cãã mũ majũã mũ royetuya mũ caátipeere yũ caborore bairo mũ caáperie jũgori.’

¹⁵“Yũ pũame, ‘Quetiupau, ¿ñamũ ñcũ mũ ãniñati?’ cũ ñi jëniñawũ. Bairo yũ caĩrõ, atore bairo ñinemowĩ tunu: ‘Yua, Jesús Nazaret macããcũ yũ ãniña. Roro yũ átigu, mũ caũsana yũ ãniña. ¹⁶Wãmũnucãrĩ mũ caátĩ macãpu ácũja. Yũre cajuácũ mũ ãnigu. Tunu bairoa ãme yũ mũ caĩñarĩjẽ, tunu yũ mũ caĩñanemopee cũarẽ caquetibũjũpau mũ ãnigu. Bairi ãmerẽ murẽ yũ buiaeta ññoña. ¹⁷Judío majã, judío majã caãmerã cũarẽ na yũ netõõgn. Bairi murẽ natu jowũ yũ átiya ãmerẽ. ¹⁸Camasã pũame cacaapee biarãrẽ bairo caãna niñama. Bũtioro canaitãrõpu caãñesãrãrẽ bairo caãna niñama. Bairo caãna nimirãcãã, cacaapee pããrãrẽ bairo, tunu cabusuropũ caãñesãrãrẽ bairo caãna nigarãma mũ caquetibũjurijere na catũgousaro jũgori. Wãtĩ, na quetiupare bairo cũ caãñinemorõ yũ boetiya. Dios yaye queti pũame roquere na catũgousarore yũ boya. Tunu bairoa yũ mena na

catūgoñatutuarore yu boya. Bairo na catūgoñatutuario, roro na caátajere na yu masiriyobojagu. Dios yarā caroarā mena na cūā na ānio joroque yu átigu. Bairi murē natu yu quetibuju rotijoya, nī quetibujuwī Jesús.

Pablo obedece a la visión

¹⁹“Bairi quetiupau rey Agripa murē nīnemoña: Ūmurecópū caācū yure cabuiaetaricu yure cū caátitirore bairo yu ápu. Cūrē yu botioepu.

²⁰Bairi atie, cū yaye quetire Damasco macāānarē yu quetibuju jūgowu.

Cabero Jerusalén macāāna, bairi nipetiro Judea yepa macāāna, judío majā, judío majā caāmerā cūārē atore bairo na nī quetibujuwu: ‘Dios mena tūgoña qūēnoña roro mujāā caátīānajērē. Tiere tūgoña qūēnorī, Dios cū carotirore bairo puame ása. Bairo caroaro ānajē puamerē mujāā caáto īnarā, camasā puame, “Bairi na yerire merē wasoa yaparoupa,” ī masīgarāma, na nī quetibujuwu.

²¹Atiere yu caquetibujuriye wapa, judío majā puame templo wiipu yu caāno, nērī yu pajīāgamiwā. ²²Bairo yu na caátigamiatacūārē, Dios puame yu juáticōā ninucūñami.

Bairo yu cū caátoi, nipetiro camasā quetiuparā, cabugoro macāāna cūārē yu quetibujucōā āninucūña ati rūmurī cūārē mai. Profeta* majā, bairi Moisés ānacū cūā, cabaipeere na caquetibujucūrīqūērē bairo jeto na yu quetibujunucūña camasārē.

Dī rūmu ūno ricaati wāmerē na yu quetibujuetiya. ²³Atore bairo marīrē ī quetibuju jūgoyeticūñāupā Moisejāā: ‘Popiye bairi bero, riacoagumi Mesías, Dios cū cajou. Cūā nigumi caricoatacu nimicūā tunu cacatijūgopau. Tunu bairoa marī Israel poa macāāna, ape poari caāna cūārē caroa queti,

na canetōpeere na quetibujugumi Mesías,’ ī quetibuju jūgoyeticūñāupā Moisejāā,” ī quetibujuyupu Pablo Agripare.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴Bairo Agripare cū cabairiquere cū caīquetibujuripaua, Festo puame atore bairo qūīñupū Pablore busurique tutuaro mena:

—iPablo mi mecūcōāña! Butiuro tiere mu cabuerije jūgori camecūrē bairo ácu mu baiya.

²⁵Bairo cū caīmiatacūārē, atore bairo qūīñupū Pablo:

—Nocārō caānimajūū Festo, cariape murē nīña: Mecū mee yu baiya. Yu cabuerije cariape niña. Bairi tiere cariape catūgoñau puame cabero, “Cariapea caquetibujuriye niña,” ī masībujioumi. ²⁶Ānia niñami quetiupau rey Agripa tie yu caīquetibujurijere caroaro camasī cūā. Bairo caācū cū caānoi, uwiricarō mano tiere cū yu quetibujuya. Yu caquetibujuriye puame cayasioro ūnopū cabairique mee niña. Nipetiro camasā judío majā na caīnarō baiyupa. Bairi quetiupau rey Agripa cūā tiere masījāñuñami —qūīñupū Pablo Festore.

²⁷Qūī yaparo yua, atore bairo qūīñupū Pablo quetiupau rey Agripare: —Nocārō caānimajūū Rey Agripa, ¿profeta majā marīrē na caījūgoyeticūrīqūērē cariape mu tūgoyati? “Cariape tiere tūgoyami,” nī tūgoñaña.

²⁸Bairo cū caīrō, bairo qūīñupū Agripa Pablore:

—Ato cārōa mu caquetibujuriyeaca mena Jesure caīroau, ¿cristiano yu ānio joroque yu mu átigayati?

²⁹Pablo puame atore bairo qūīñemoñupū tunu:

—Capee busurique mena, o petoaca yu cabusurije to animiatacūārē, mū, nocārō caānimajūū, bairi ato macāāna nipetiro āme yu caīrījērē catūgorā cūā yure bairo Cristore* catūgousarā mūjāā caānierē yu boya. Āpōāwē cadena mena popiye yure bairo jiyaricarā mūjāā caāno roquere yu boetiya —qūīñupū Pablo Agripare.

³⁰Bairo cū caīrō tūgo, quetiupau rey Agripa wāmūncāñupū. Tunu bairoa quetiupau gobernador* Festo, bairi Berenice mena, nipetiro to caruirā cūā wāmūncāñuparā. ³¹Bairo wāmūncārī bero yua, ape aruarū acoásuparā, Pablo cū cabairijere āmeo busuráná. Topū atore bairo āmeo īñuparā na majū:

—Cū, Pablo, ñee ūnie buicuperiyami. Bairi cū cayasimasirō maniña. Tunu bairoa preso jorica wiipū cū caānipee cūā maniña —āmeo īñuparā.

³²Bairo āmeo ī yaparori bero, bairo qūīñupū Agripa Festore:

—“Emperador* romano yu cabairijere cū caīñabesero roquere yu boya,” cū caīētīcōāta, mū majūā cū mū wiyomasībujion —qūīñupū.

Pablo enviado a Roma

27 ¹Pablōre Italia yeparū na cajogatūgoñarīcārōrērē bairo caetaro, Pablo, aperā preso jorica wii caāna cūārē na nuniwā jīcāū quetiupau capitán,* Julio cawāmecusure, “Topū narē cū neápáro,” īrā. Julio puame soldaua* quetiupau emperador* ūmua mena macāācū jīcāū āmi. ²Torena, Adramitio macārē etari, cūmua capairica, Asia yepa macāārīpū caágarica mena ájāārī, jāā acoápú. Jāā mena āmī Aristarco cūā. Cū puame Macedonia yeparū Tesalónica macā macāācū āmi. ³Bairo áná, cabusuri rūmū caāno Sidón macā petarū jāā

etawū. Topū jāā caetaro, Julio puame caroaro nucūbūgorique mena cū āmī Pablōre. Cū bapa to macāānarē na īñañesēā rotiwī Pablōre, cū na cajuátinēmparore bairo ī. ⁴Cabero ti macāpū caāniatana cūmua mena jāā ápú tunu. Chipre yucuroa etarā, caācō nūgōā puame jāā netōmasīēpū, wīno jāā riape capapuro jūgori. Torena, cariape nūgōā puame jāā netōápú.

⁵Bairo ti yucuroare netōáná, Cilicia, bairi Panfilia cawāmecuti yepaa tūpū, ria capairiyare jāā pēñanetōápú. Bairo pēñanetō áná yua, Mira cawāmecuti macā Licia yepa macāā macāpūre jāā etawū.

⁶Bairo topū jāā caetaro bero, soldaua quetiupau capitán puame cūmua caparica Alejandría macāī caatīataca, Italia yeparū caátīare bócaetawī. Tiare bócaetari yua, tia mena jāā árotiwī.

⁷Bairo cū cajoatana áná yua, wīno jāā riape capapuro jūgori, capee rūmūrī majū jāā yowowū. Bairo yowomirācūā, butiōro popiye petiri beropū jāā etawū Gnido cawāmecuti macā riaperū. Bairo wīno jāā riape mai caparucōā ānirecoaro jūgori, Creta yucuroarū Salmón cawāmecuti petatū caācō nūgōā puame jāā netōápú. ⁸Ti yucuroa tūnipū netōáná yua, dopēī īēna majū popiye bero, Caroa Petaari cawāmecuti petare jāā etawū. Ti peta puame Lasea macā tūpū āmū.

⁹Yoaro jāā cabaitutuátói, merē puebusū cōñarō majū baiwū. Wīno butiōro capapuparo jūgoye āmū. Bairi yua, uwiomajūcōāwū, jāā canetōápáta. Bairo cabairo īñarī, atore bairo na īmiwī Pablo:

¹⁰—Mūjāā, ati cūmuarē cajūgori majā, marī canetōápáta, uwiojāñuña. Bairo carorore marī caápáta, atia cūmua, bairi marī cajeátīe cūā yasicoagaro. Marī cūā marī yasicoabujiorā —na īmiwī Pablo.

¹¹Bairo cū caĩmiatacūārē, soldaua quetiupau capitán p̄ame Pablo cū caĩrĩjērē cariape t̄goemi. Ti cūmua upau, bairi cūtu macāacū capitájāā na caĩrĩjē p̄amerē cariape t̄gowī.

¹²Apeyera tunu ti peta, Caroa Petaari p̄ame, puebuc̄ure to netōápata, ñuep̄u. Bairi tia caánā nipetiro jānurĩpua ti petare tuagaema. “Fenice macāā petapu roque puebuc̄ure marĩ canetōata, ñubujoro. Topu marĩ ároa,” iwā. Mai, Fenice peta cūā Creta yuc̄p̄oapua caānimitacūārē, wīno, muip̄u cū cawāmuatĩ ñugōā cawarua jope caatíe, tunu ape ñugōā cawarua jope caatíe cūā tutuaro mena ti petare papuetoesuparo.

La tempestad en el mar

¹³Bairo jirĩacā wīno ape ñugōā warua jopei caatíere ñnarā, “Marĩ ánemogarā tunu,” jāā ī t̄goñawū. Bairo ī t̄goñarĩ yua, ti petapu caānimitana jāā acoápú catūni Creta yuc̄p̄oatuaca. ¹⁴Bairo cabero yua, caāno tusarua ape wāme wīno catutuarije majū muip̄u cū cawāmu atō cawarua jope caatíe p̄ame jāā papuetajūgowu. ¹⁵Bairo tutuaro capapuroi, jāā cūmuarē papu āmejoreo jojūgowu. Bairi cūmua p̄ame wīno caatō riapere caāmasiētōi, “Toroque wīno caatō p̄ame to ácōato,” jāā iwū. ¹⁶Tore bairo ánā yua, jicā yuc̄p̄o Cauda cawāmecuti poacapure jāā netōápú, butiuro wīno capapuroaeti ñugōā p̄ame. Bairo ti poare netōátĩ yua, popiye mena cūmua ōcāācā, jāā berore jāā catūgāricārē jāā nejāāwū capairica cūmuar̄u. ¹⁷Bairo tiare nejāārĩ bero, yutawēerĩ capaca mena ti cūmua capairicare tūgā āmejoreori jiyatuwā usuro, “Wīno papupeere,” irā. Cabero, “Sirte cawāmecuti paputiropu marĩ rocare,” ī uwiri

yua, jutii aseri wīno cañerĩjē tia buip̄u na cayoriquere ōwāruiwā. Bairo na caáto, wīno p̄ame noo caboropu cūmuarē papujowu. ¹⁸Cabusuri r̄umu caāno mai netōjāñurō tutuaro wīno capapurecoaro ñnarĩ, ti cūmua na cajeátíe apeyere riapu reñuarugowā, “Ti cūmua to wāmu paáto,” irā. ¹⁹Itia r̄umu caátō, wīno cajanaetore ñnamirĩ yua, na majūā ti cūmua macāājē majū cūārē riapu reñuawā. ²⁰Capue r̄umurĩ majū muip̄u umureco macāacū, ñocōā cūārē jāā ñnaep̄u. Tunu bairoa wīno butiuro papunucūwū. Bairo cabairoi, “Dope bairo marĩ bai netomasíena. Atoa marĩ yasicoagarā,” jāā ī t̄goñawū.

²¹Capue r̄umurĩ ūgari mee jāā ápú. Bairo cabairo ñna, Pablo p̄ame jāā nipetiro watoapu wāmunucārĩ atore bairo jāā iwī:

—Ȳu yarā, “Creta yuc̄p̄oapua marĩ tuaroa,” mujāārē yu caĩquetibujuyátajere cariape mujāā catūgoata, atore bairo roro majū marĩ tām̄oetibujioatana. ²²Bairo cariape yare catūgoetiatana nimirācūā, yapapuaeticōāña. Marĩ mena macāacū jicāū ūcū yasietigumi. Ati cūmua jeto yasigarō. ²³Āme ñamirē yu buiaetaami ángel,* Dios cū cajou, cū yau cū carotiricu yu caānoi. ²⁴Cū, ángel p̄ame atore bairo ñiami: “Mu, Pablo, quetiupau emperador romano* yare mu cabairiquere caquetibujupau mu āniña. Bairi uwieticōāña. Mu jūgori, mu, nipetiro ati cūmua macāāna cūārē mujāā cayasibujiopeere ēnotabojagumi Dios,” ñi quetibujumi ángel. ²⁵Torena, yu yarā t̄goña yapapuaeticōāña. Ȳu p̄ame, Dios mena yu t̄goñatutuaya. Bairi, “Yare ángel cū caĩquetibujuatatore bairo cariape baigarō,” ñi t̄goñaña. ²⁶Bairi marĩ cayasietimiatacūārē, wīno p̄ame

marī papurocapeogaro jīcā yucuroapu —jāā ī quetibujūwī Pablo.

²⁷Creta yucuroapu cañiatana áná, puga semana bero ria capariya Adriático cawāmecutiya jāā etawū. Wīno puame noo caboro jīcā nūgōā puame, ape nūgōā puame caatíe jāā papujonucūwū. Bairo jāārē wīno caatīāno, ti cūmua macāāna marineros puame ñami recomacā caāno, “Marīā yepa tupu etarā marī baibauya,” ī tūgoña masīcōāwā. ²⁸Bairo tūgoñamasīcōārī yua, jīcāwē, yutawē mena rīapu ruijo cōñawā, “¿Nocārō to ĩcūāñati?” ĩrā. Bairo na caaticōñarō, treinta y seis metros majū ĩcūārō āmū. Cabero cajūgoye jāñurī tore bairo áma tunu. To puame veintisiete metros majū ĩcūārō āmū. ²⁹Bairi, “Ūtā rupaapure marī rocaware,” ĩrā, āpōāpārī anclas canūcūrījē baparıcānacāpārī majūrē ti cūmua waturıcaro causaro puame reñujori jiyatuwā. Bairo tie canūcūrō jūgori jīcāpaña capasaro ũno, Diore, “Tāmuri to busuáto,” qūī jēniwā.

³⁰Ti cūmua macāāna paabojari majā marineros puame, “Cūmua ōcāācā mena marī rucioároa,” ámeo ĩñupā. Bairo caāmeo ĩatana ānırī yua, “Āpōāpārī anclas canūcūrījē cajúgoro puame reñujori jiyatunemogarā jāā átiya,” ĩtori, cūmua ōcāācārē ruijogamiwā.

³¹Bairo na caatıgarijere ĩnarī, Pablo puame quetiupau capitán, cū ũmua soldaua cūārē atore bairo na ĩwī:

—Ānoa ati cūmuapu na catuaticōāta, dope bairo mujāā bai netōmasīētıgarā.

³²Bairo Pablo cū caırō tūgo, soldaua puame ti cūmuacārē jiyari cawēērīre pajureri weneroca ñuajowā rīapu.

³³Cabusurıpañ yua, Pablo puame jīcā wāme ugarıque ũnierē nipetiro jāā caugaro bori, atore bairo jāā ĩwī:

—Merē puga semana etaya mujāā cauganucūrōrē bairo mujāā caugaeto

jeto. “¿Dope bairo marī bairāati?” ĩrīqūē jetore tūgoñarī, yoaro mujāā ugaetiya. ³⁴Bairi jīcā wāme ugarıque ũnierē mujāārē tutuaro mena yu ugarotiya. Mujāā caugaro boya, mujāā cacatıgaata. Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū ĩcū marī mena macāācū yasietıgūmı. Mujāā poawē jīcāwēācā ũno yasietıgaro —jāā ĩwī Pablo.

³⁵Bairo ĩ yaparo yua, pan rupaare nerī, nipetiro na cañajoro Diore, “Mū ñujāñuña jāā mena,” ĩ jēniwī. Jēni yaparori, pāārē carecomacā tiare peenerī ugawī. ³⁶Bairo cū caugaro ĩnarī, nipetiro tūgoña tutuanemorī na cūā ugawā. ³⁷Jāā, ti cūmuapu caāna doscientos setenta y seis majū jāā āmū nipetiro. ³⁸Noo na caboro cārō ugari bero yua, ti cūmua macāājē trıgo* poarire rīapu reñuajo peyocōāwā ti cūmua burtıoro canūcūrō jūgori, ati cūmua to wāmū paáto, ĩrā.

Se hunde el barco

³⁹Cabusurıpañ caāno yua, ti cūmuarē paari majā marineros puame yucuroare ĩnarī, “Tame, ĩnoo ũporu marī etayati?” ĩwā. Bairo ti yucuroare masıētımirācūā, carupa aruapu paputıro yepare ĩñajowā. Ti paputırore ĩnarī yua, “Tupu ati cūmuarē marī cawatupāmasıāta, ti paputıropu marī maamasıgarā,” ámeo ĩwā. ⁴⁰Bairo ĩrı yua, canūcūrıpārī, āpōāpārī anclare na cajıyaata wēērırē toa pajure rucōāwā. Bairo áti yaparori bero, capaca tia cūmuarē waatujoricapārırē na cajıyarupomıatıjere ōwāwā tunu. Tiare ōwā yaparo, ti cūmua ĩqūēā puame macāā asero, jutıi aserore tūgāmugōyowā. Bairo na caáto, cūmua puame paputıro rıaperu pājıgowu. ⁴¹Bairo átó yua, ti cūmua puame cañcūāēto, paputıro buıpu rocapeacoapu. Tupu

rocapearí, cajūgoro p̄ame dope bairo átítūgāw̄ojo masiā mano, usuro majū āmu. Bairo cabairoi, ti cūmuarē waturicatua p̄amerē ocoturi jabe peerecōājūgowu yua.

⁴²Bairo cabairo iñarī, soldaua p̄ame preso cañarē na pajīāgamiwā, jīcāū roca ñuaátī cū barutieticōato, írā. ⁴³Bairo na caátigamiatacūārē, na quetiupau capitán p̄ame, Pablöre canetōōgau ānirī, bairo na átirotiemi. Atore bairo p̄ame bai rotiwī: “Nipetiro cajūgoye cabaamasirā rocañua áti, baa ánāja catūnipu,” jāā iwī. ⁴⁴Aperā cabaamasieña p̄amerē yucupāirī, o apeye ti cūmua cawatiatapāirī mena na pasa pāārotiwī. Tore bairo átiri nipetiro catūnipu jāā netō etapeticōāwū, jīcāū ūcū yasiricaro mano.

Pablo en la isla de Malta

28 ¹Jāā nipetiro catūnipu jāā capāāetapetiro, ti yucp̄oa macāāna p̄ame, “Ati yucp̄oa Malta cawāmecuti poa niña,” jāā ī quetibujūwā. ²To macāāna camasā ñujāñuwā jāā mena. Oco caocaro butiro cayusuro jūgori peero, pairi peero jāā riobojawā. Riori bero, jāā piijowā, jāā jūmarotirā. ³Mai, Pablo p̄ame pee caboprijere cajeatacū ānirī, ti peeropu wetīāwī. Bairo cū cawetīā ānipaua, āña peeru caāniatacū caasirijere uwiri cawiti ácú, Pablo wāmoru cū bacarocayoa etawī. Topua tusacōāwī. ⁴Ti yucp̄oa macāāna p̄ame, āña Pablo wāmorua cū tusarore iñarī, atore bairo āmeo iwā na majū: “Áni camasā pajīārerī majōcu ācūmī. Bairi ria capairiyare canetōātacu nimicūā, roro cū caátaje wapa riacoagumi. Marī jūgūēō cariape caācō cū cacatiro boecomo,” āmeo iwā.

⁵Bairo na caīmiatacūārē, Pablo p̄ame āñarē wēēroca tīāwī peeropu.

Bairo átiri bero, dope bairo baiemi Pablo. ⁶Nipetiro to macāāna p̄ame, “Jicoquei cū bipicoagaro,” imiwā. “Cabipieticōāta, masiā mano caāno tusaroa ñarocacūmu riacoagumi,” ī tūgoñamiwā. Yoaro bairo cū cabaieere iñacoteñamirī yua, ricaati tūgoñawā tunu: “Áni, caūmu mee, jūgūē ūcū nibauyami,” iwā.

⁷To jāā caānotuaca āmu Públío cawāmecucu, ti yucp̄oa macāācū caānimajūū ya yepa. Cū, Públío p̄ame caroaro mena jāā bocāwī. Bairi itia rūmu majū jāā juátinemoiwī, cū ya wiipu jāā caāno. ⁸Tiwatoare Públío pacu bugoye, rií yopotaje mena riau yosawī. Bairo cū cabairo, Pablo p̄ame qūīñau ámi. Cū tūpu eta, Diore jēnirī bero, cariaure cū ruporpu cū wāmorirē ñigāpeowī. Bairo cū caātoa, caticoami cariayecutimiatacū p̄ame yua. ⁹Bairo Pablo cū caátiere tūgorā, ti yucp̄oa macāāna aperā cariayecuna cūā cū tūpu etawā, na riayere cū netōōrotirā etarā. Bairo na caetaro, Dios cū camasōrījē mena na, nipetirore na catiowī Pablo. ¹⁰Bairo Pablo na cū caātoi, capee wāmerī jāā átirowā. Cabero ti yucp̄oa caāniatana cūmua capairicapu tunu jāā caājāārī rūmu caetaro ánā, jāā cacūgopee caāno cārōrē jāā nuniwā.

Pablo llega a Roma

¹¹Bairi itiarā muipua majū ti yucp̄oaire ānirī bero, cūmua ōcāācā jāñurirē jāā ájāāwū. Ti cūmua p̄ame Alejandría macāī caatiataca, ti yucp̄oapu puebucure canetōátaca āmu. Tia p̄ame, caīqūēāpu aperā camasā jūgūēā Cástor, bairi Polux cawāmecuna na cabaurijeī wāmecuti tusawu. ¹²Tia mena ánā yua, Siracusa petapu jāā etawu. Topu etari, itia rūmu majū jāā tuawu. ¹³Siracuspapu

cañimiatana catñiaca jāñurī jāā ápú tunu. Bairo ánā yua, Regio macāpu jāā etawu. Cabusuri rūmu caāno, wīno ape nugōā warua jopei caatíe jāā etawu. Tie watoa ánā, cabusuri rūmu caetaro, jāā etawu Puteoli cawāmecuti macārē. ¹⁴Ti macāpu etarā, jāā bocāetawu jicāārā marī yarā Jesure catūgousari majārē. Na puame, “Jicā semana jāā mena mujāā tuagarā,” jāā iwā. Bairo bairi beropu jāā etawu Roma* macāpure yua. ¹⁵Mai, marī yarā Roma macāāna puame merē tūgoyupa jāā cabairijere. Bairo tie quetire catūgoatana jicāārā maapu, Foro de Apio cawāmecutopu jāā bocáwu. Aperā Tres Tabernas cawāmecutopu jāā bocáwu. Bairo jāārē na cabocáro īnarī, Pablo puame, “Jāā mena mu nujāñuña,” qūī jēniwī Diore. Tūgoña yeri tutuanemo joroque cū áma. ¹⁶Bairi Roma macāpu jāā caetaro bero yua, to macāāna quetiuparā puame Pablōre noo cū caboripaupu cū ānirotiwā. Bairāpuā, jicāū soldaure* qūīnaricanugō rotiwā.

Pablo en Roma

¹⁷Itia rūmu Roma macāpu jāā caetaatato bero, Pablo puame ti macā macāāna cañimajūrārē na piijowī. Cabero cū tūpu na caneñapetietaro bero īña, atore bairo na īwī:

—Yu yarā tūgoya: Marī yarā judío majārē jicā wāmeacā ūno roro na yu ápewu. Tunu bairoa marī nīcūjāā ānana na caatīānajērē bairo marī caátinucūrījē cūārē jicā wāmeacā ūno yu busupaieru. Bairo yu caáperimiatacūārē, judío majā Jerusalén macāāna yure nērī, yu jowā romano* majārē. ¹⁸Romano majā puame yu cabairijere jēniña yaparori bero, “Pablo ñe ūnie buicuperiyami. Bairi cū cayasimasirō maniña,” īrī,

yu wiyogamiwā. ¹⁹Bairo yure na cawiyogamiatacūārē, Jerusalén macāāna judío majā puame bairo na caáto boema. Bairo na caboeto īnarī yua, “Emperador* romano yu cabairijere cū cañabesero roquere yu boya,” na nīwū. Yu ya poa macāāna na caátiere yu cabusujāgarije camanimiatacūārē, bairo na nīwū. ²⁰Bairi yua, āmerē mujāārē yu piijoápu, mujāārē īña, mujāā mena busugu. Marī israelita majārē Dios cū caijūgoyeticūrīqūērē cariape yu catūgousarije wapa ati wēērī cōmee wēērī cadena mena jiyaricu yu āniña — na īwī Pablo Roma macāāna judío majā cañimajūrārē.

²¹Bairo cū cairō tūgo, bairo qūiwā:

—Jicā carta papera ūnorē judea yepa macāāna judío majā mu cabairijere jāā quetibūju joñaētīñama. Tunu bairoa marī yarā judío majā ti yepapu caatīatana cūā mu cabairijere jicā wāme ūno busupaietinucūñama. ²²Bairāpuā, atore bairo jāā tūgonucūña: “Camasā nipetiropu macāāna busupairā átiyama cawāma poare, ricaatī catūgoñarī majārē,” īrīqūē jetore jāā tūgonucūña. Bairi dope bairo mu caītūgoñarījērē jāā mu caquetibūjuro jāā tūgogaya —qūiwā Pablōre.

²³Bairo qūī yaparo yua, jicā rūmu Pablo na cū cabusupa rūmurē besewā. Cabero ti rūmu caetaro, capāārā camasā Pablo cū caāni wii tūpu neñaetawā. Bairo na caneñaetaro bero, Pablo puame Dios cū carotimasirīpaure, cabusuripaū caāno narē cabuejūgoatacu ñamicā caānopu na buejānawī. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē bairi tunu profeta* majā ānana na cawoatucūrīqūē cūārē na īña quetibūjūwī, Jesucristo, Mesías cū caānierē cariape na

catūgousaparore bairo ī. ²⁴Bairo cū caquetibujuro, jīcāārā tiere cariape tūgowā. Apeṛā cariape tūgoema. ²⁵Bairo jīcārōrē bairo cariape catūgoena ānirī Pablo tūpu caneñamiatana ti wiiri witiijūgoámá. Pablo puame atore bairo na ĩnemowī:
 —Espíritu Santo mujāā ñicūjāā ānanarē cū caīrīqūē cariapea āñupā. Atoṛe bairo na ĩñupī profeta Isaías jūgori:

²⁶ ‘Ati yepa macāānarē atore bairo na ĩ quetibujū ñesēāñjā:

Ati yepa macāāna yu yaye quetire tūgomirācūā, di rūmu ũno tiere tūgomasiētīñama.

Tunu bairoa cacaapee cūgorā nimirācūā, di rūmu ũno yu caātiere ĩñamasīētīñama.

²⁷ Ati macā macāāna na yeripū catūgoñamasīgaetoi, cacaapee cūgorā nimirācūā, yu caātiere ĩñamasīētīñama.

Tunu bairoa caāmoō cūgorā nimirācūā, yu yaye quetire tūgomasiētīñama.

Na yeripure tūgoñamasīētīñama na yu caquetibujugamirījērē.

Bairi, “Jāā mu netōōwā,” ñietinucūñama, qūī rotiyupi Espiritu Santo mujāā ñicūjāā ānanarē Isaías ānacūrē.

²⁸ Bairi mujāā judío majā, mujāā catūgogaetie bui, ati rūmū judío majā caāmerā puamerē yu quetibujūjūgoāgu camasārē Jesucristo jūgori Dios cū canetōōgarijere. Na puame roque tūgousagarāma —na ĩwī Pablo.

²⁹ Bairo cū caīrījērē tūgo, Roma macāāna judío majā na majū jīcārōrē bairo tūgoetiri, āmeo busurique netōrī ti wiire witiámá.

³⁰ Pablo puame puḡa cūma majū āmi, aperā dinero bori cū na cawasocūrīcā wiire. Ti wiipu ācū, nipetiro cūrē caīñarā etanucūrārē useanirīqūē mena na bocānucūwī. ³¹ Ti macāpu ācū, uwiricaro mano cū catūgoñatutuarije mena camasārē na quetibujū āñinucūwī Dios cū carotimasīrīpaure. Tunu bairoa aperā ēñotaricarō mano marī Quetiupaḡ Jesucristo cū caānierē na bueāñinucūwī Pablo.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a los ROMANOS

Saludo

1 ¹Yñ, Pablo cawāmescsu Jesucristore capaabojari majōcu yu āniña ati cartare cawoajou. Yñ beseri, yu piijowī Dios, cū yau apōstol* yu caānipeere boñ. Cū yaye queti camasārē cū canetōōriqūē quetire yu quetibujū rotijowī Dios.

²Merē baiṛua, cū caquetibujūrotijorā cū yarā profeta* majā ānana mena jūgori quetibujūcūñañupī camasārē cū ya tutipū atie caroa quetire. ³Atie yu caquetibujūṛee ṛuame marī Paṛu Dios macū Jesucristo marī Quetiupaṛu yaye queti, caroa queti ñiña. Mai, cū ṛuame ati yepapure buiaṛu, ati ṛupaṛu cūtiri buiaṛupī rey David ānacū pāramirē bairo. ⁴Cabero cū cariacoamiatacūārē, Dios ṛuame cū camasārijē jūgori cū catiopyū Jesure. Bairi marī camasā ṛuame tiere iñarī, “Jesús, Dios macū catutuaṛu majū ñe ūnie carṛsaecu niñami,” marī caīmasāṛarore bairo ī, cū catiopyū. Tunu bairoa, “Cū cūā Dios cū caāñajē cūtie nipetirijere cacūgoṛu majū niñami,” marī caīmasāṛarore bairo ī, cū catiopyū Dios Jesure.

⁵Dios ṛuame Jesucristo jūgori yu besewī. Cū yau apōstol paarique, caroa macāājē paarique majūrē yu cūwī. Bairo yu quetibujū rotijowī ati

ṛmṛecōo macāāna nipetiroṛu cū yaye nocārō caroa quetire tūgousari, cū carotirore bairo na caātiparore bairo ī. ⁶⁻⁷Bairi mujāā, Roma* macā macāāna cūārē Jesucristo yarā mujāā ānio joroque mujāā ásupi Dios, tie caroa quetire mujāā catūgousaro jūgori. Būtioro mujāā maiñami. Cū ya poa cū cabeserica poa macāāna mujāā ānio joroque mujāā ásupi. Bairi mujāārē ñiña: Marī Paṛu Dios, bairi marī Quetiupaṛu Jesucristo mena caroare mujāārē na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto, ñiña.

Pablo quiere visitar Roma

⁸Cañijūgoro atiere mujāārē yu quetibujūjūgoya mai: Nipetiroṛu macāāna ṛseanirīqūē mena tūgonucūñama Jesucristo mena caroaro mujāā catūgoñatutuānierē. Bairo tocānacāṛṛua mujāā cabaiānierē tūgori, yu ṛuame, “Jāā Paṛu, mṛ ñujāñuña jāā mena,” ñinucūña Diopṛe. Jesucristo jūgori bairo ñi jēninucūña. ⁹Nipetirije yu catutuarije mena Dios cū carotirore bairo yu átinucūña, cū macū yaye caroa quetire quetibujū. Bairi Dios ṛuame masīñami tocānacānia cūrē mujāā yu cajēnibojanucūrījērē. ¹⁰Apeye cūārē atore bairo cū ñi

jēninucūña: “Mũ caborije caãmata, yure Roma macãpu yũ mũ árotigu. Mũrē catũgousarārē na ññağaya,” cũ ñi jēninucūña tocānacānia.

¹¹Yoaro mũjãã tũpu yũ ágatũgoña āninucūmiña. Mũjãã, to macāanarē nemojãñurō Jesucristo mena catũgoñatutuarā mũjãã caānipeere boũ, mũjããrē yũ quetibũjunemogaya. Bairi mũjãã tũpu yũ ágatũgoñanucūmiña butioro. ¹²Bairo mũjããrē ĩgu ñña: Yũ, mũjãã cũã, pũga nũgõãpũa Jesucristo mena marĩ tũgoñatutuaya. Bairo marĩ catũgoñatutuarijere caroaro yerijõrõ marĩ caãmeoquetibũjũparore bairo ĩ, mũjãã tũpu yũ áganucūmiña butioro.

¹³Yũ bairārē bairo caāna, atiere mũjãã camasĩrõ yũ boya: Ape yepaa macāna judío majã caãmerārē na yũ caquetibũjuro tũgori bero, jĩcããrã cũ tũgousanucūñnama Jesure. Torea bairo mũjããtũ macāna cũã na catũgousaparore bairo ĩ, mũjãã tũpu yũ áganucūmiña. Bairo áganucūmicũã, mũjãã tũpu yũ ámasĩtĩtĩña mai. ¹⁴Tocānacãũpũrea camasārē besericaro mano caroaro mena yũ quetibũju rotiwĩ Dios: Marĩ yaye cabũsurã, aperã marĩ yayerē cabũsuna, bueri majã camasĩrã, aperã camasĩena cũãrē nipetirore yũ quetibũju rotijowĩ. ¹⁵Bairi mũjãã ya macã macāna Jesucristore catũgousaenarē cũ yaye quetire butioro na yũ quetibũjũganucūña.

El poder del evangelio

¹⁶Noa ũna camasã tie caroa quetire na catũgousaata, na netõõgũmi Dios peeropũ na caãbujiopeere. Bairi tie caroa quetire di rũmũ ũno yũ quetibũjuboboetiya. Caānijũgoro tie caroa quetire nipetiro judío majãrē na quetibũjũjũgoyupa Jesujãã. Bairi ãmerē yua judío majã caãmerã cũãrē

quetibũjurã jãã átiya. ¹⁷Atie queti bairo marĩ masiõña: “Jesucristo mena na catũgoñatutuari wãme mena jeto jũgori carorije cawapa cũgoenarē bairo na ññañami Dios,” marĩ ĩ masiña. Torea bairo na ññañami cũ mena catũgousajũgorārē. Atiere torea bairo ĩ quetibũju woatuyayupa tirũmũpũre: “Cañũrē, cũ mena catũgoñatutuã cũ caānie jũgori, ‘Ñe ũnie carorije cawapa cũgoecu ññañami,’ qũĩ ññağũmi Dios,” ĩ woatuyupa Dios ya tutipũ.

La culpa de la humanidad

¹⁸Bairi bairo baiya: Marĩ Pacũ Dios mũmũrecõopũ caãcũ ati yepa macāna cañuena, cariape caãtiãmerārē roro popiye na tãmũo joroque na átimasĩñami. Na pũame roro na caãtie mena aperārē caroa cariape quetire na tũgõsaetio joroque na átiyama aperã camasārē. ¹⁹Bairo na caãtĩmiatacũãrē, Dios pũame nipetiro camasārē cũ caãtiãnierē na camasĩrõ boyami. Merē cũ camasĩrĩjērē na ññoñupĩ. Na, cañuena cũãrē tiere na ññoñupĩ. ²⁰Caānijũgoripũpũna nipetiro camasã ññajũgoasũpa ati yepa, ati mũmũrecõo, caãno cãrõ Dios cũ caqũenorĩqũērē. Tiere cañnarã majũ ãnirĩ Diore ññaetimirãcũã, “Ati mũmũrecõore caqũenorĩcũ Dios ññañami. Cũ catutuarije petietiya,” na caĩpea ñña. Bairi, “¿Dios, cũ ãnicũti? Yũra mãcũmi,’ ĩ tũgoñarĩ mũrē jãã ĩroaepũ,” Diore na caĩpee mee ñña.

²¹Bairo ĩrĩcãrõ mano merē caroaro majũ cũ caānierē masiñnama. Bairo cũ masĩmirãcũã, “Ãñiñami Dios ati mũmũrecõore caqũenorĩcũ,” qũĩ nucũbũgoetinucūñnama. Diore qũĩroagaetiayama. Tunu bairoa tocānacã rũmũ camasārē na cũ cañnaricanũgõmiatacũãrē, “Jãã mena mũ ñũjãñũña,” qũĩ

basapeogaetinuċñama Diore. Nemojãñurõ cañuena ãnirĩ ricaati majũ tũgoñarĩquẽ jetore tũgoñanucũñama. Torena, caroa macããjẽ cariape quetire tũgomasiẽtĩñama. ²²“Jãã, camasĩrã majũ jãã ãniña,” caĩrã nimirãcũã, catũgomasiẽna majũ niñama. ²³Bairo caãna ãnirĩ Dios tocãnacã rũmua caãnicõãninucũrẽ qũiroaetiyama. Bairo qũiroaetiri yua, yucu, ùtã ùnie mena camasã bauriquere bairo cabaurãrẽ na qũẽnonucũñama. Camasã cayasiparã na caãnimiatacũãrẽ, na bauriquere bairo cabaurãrẽ na ãroanucũñama. Tunu macãncũ macããna minia, ãña, aperã waibũtoa bauriquere bairo cabaurã cũãrẽ na qũẽnorĩ na ãroanucũñama.

²⁴Bairo cũrẽ na caĩroaetie wapa Dios cũã na piticõãñami. Na caboro carorije nipetirije na caãtigarijere na áparo ì, na piticõãñami. Bairo na cũ capitiro yua, na pũame netõjãñurõ roro caboborije ùnierẽ ãmeo átinucũñama. ²⁵Cariape macããjẽ quetibũjuriquere tũgousaricaro ùnorẽã, ricaati roro ìtorique majũrẽ tũgousanucũñama. Tunu Diore qũiroaricaro ùnorẽã, atĩ umrecõco macããna cũ caqũẽnorĩcãrã bauriquere bairo cabaurãrẽ na ãroanucũñama. Bairo na caĩroamiatacũãrẽ, Dios roque nipetirijere caãtacu cũ caãnoi tocãnacã rũmua cũ marĩ cabasapeocõã ninucũrõ ñuña. Bairoa to baiãto.

²⁶Bairo cũrẽ na caĩroatie wapa Dios cũã na piticõãñami, na rupau caborore bairo carorije nipetirije na caãtigarijere caboborijere na áparo ì. Bairo na pitiri yua, carõmia, caũmua mena na caãmeo átiparo ùnorẽã, ricaati na majũ carõmia pũgarãpua roro ãmeo átiepenucũñama. ²⁷Caũmua cũã na majũ roro ãmeo átinucũñama. Roro átaje caboborije

ùnie majũrẽ átinucũñama. Carõmia mena na caãmeo átiparo ùnorẽã, na majũ caũmua pũgarãpua roro ãmeo átiepenucũñama. Bairo roro ána yua, na majũ na rupau rorije riaye to baio joroque átinucũñama.

²⁸Nipetirije cũ caãtajere ñãmirãcũã, Diore qũiroagaetiyama. Bairo cũ na caĩroagaetie wapa, Dios cũã na piticõãñami. “Na caboro roro ricaati na catũgoñarijẽ mena na tũgoña ãmarõ,” ì, na piticõãñami. Bairo cũ caãto, na pũame nemojãñurõ roro átinucũñama. ²⁹Nipetiri wãme carorijere caãtinetõmajucõãrã niñama. Bairo caãna ãnirĩ bopaca ñnarĩcãrõ mano roro átigancũñama camasãrẽ. Tunu carõmia mena roro átiepenucũñama. Tunu bairoa apeye ùnierẽ cacũgorã nimirãcũã, netõjãñurõ cũgonemoganucũñama. Nipetirije carori wãmerẽ átinucũñama. Aperã yayere ñãũgaripeanucũñama. ãmeo pajĩãganucũñama. Roro ãmeo tutinucũñama. Camasãrẽ na ìtoepenucũñama. Aperã cũã roro busupainucũñama. ³⁰Aperã cũãrẽ roro na átigarã, na caãperimiatacũãrẽ, roro na busujãnucũñama. Diore cateerã majũ niñama. Aperãrẽ na tũgoña yapapua joroque na átinucũñama. “Jãã roque caãnimajũrã jãã ãniña aperã netõrõ,” ìnucũñama. Na majũ na catũgoñarijẽ mena roro na caãtipeere tũgoñabõcari roro átinucũñama. Na pacua cũãrẽ na baibotionucũñama. ³¹Cariape tũgogaetimajucõãñama. “Bairo jãã átigarã,” na caĩrijẽ cũãrẽ na caĩrõrẽ bairo áperinucũñama. Ni jĩcãũ ùcũrẽ cũ maiẽtĩñama. Tunu apeyera roro aperã na na caĩrijẽrẽ tũgori, na masiriyobojagaetinuċñama. Aperã cũãrẽ na bopaca ñãgaetinuċñama. ³²Bairo cabaiãnarẽ cabero na recõãgumi Dios peeropũ. Tiere

ati yepapu Dios cū caicūrīqūērē masīmirācūā, na puame carorijere átīcōā ninucūñama. Bairo caāna ānirī aperā narē īñacōrī roro na caátiere īñarā, “Marī caátorea bairo na cūā roro átiyama,” ī useaninucūñama.

Dios juzga conforme a la verdad

2 ¹Bairi noo caāna mujāā mena macāāna puame, “Ānoa carorā cañuena niñama,” na caīata, camasā na caátiere caīñabeserārē bairo bainucūñama. Mujāā cūā narēā bairo roro caátipairā mujāā āniña. Bairi mujāā puame aperārē, “Mujāā yaye wapa mujāā buicutiya,” na mujāā caīata, mujāā cūā narēā bairo cabuicūna mujāā tuacōāña. ²Atore bairo marī ī masīña: “Dios puame roro caānarē, ‘Na yaye wapa popiye na baio joroque na yu átigu,’ cariapea cū caicūrīcārōrēā bairo átīmajūcōāgumi,” marī ī masīña. ³Mujāā, “Ānoa roro caāna niñama,” camasārē caībeserā nimirācūā, mujāā cūā narēā bairo roro mujāā átinucūña. Bairi, “Jāā caátiere īñabeseecumi Dios,” mujāā ī masīētīña. Mujāā cūārē mujāā caátiere īñabesemajūcōāgumi Dios. ⁴Baipua mai, mujāārē caīñamai ānirī jicoquei mujāārē īñabeseetigumi. Roro mujāā caátīānierē tūgoña yapapuari mujāā catūgoñawasoarore bori caroaro yerijōrō cotei átiyami Dios. Mujāā puame roque ricaati tūgoñarī, “Marī caátīānie, ĩurō Dios cū caīñajoro. Bairi ñe ũnie cawapa cūgoena marī āna,” mujāā ī tūgoñanucūña.

⁵Catūgomasiēna mujāā āniña. Dios puame caroaro yerijōrō roro mujāā caátiere mujāā catūgoñawasoapeere cū cacotemiatacūārē, mujāā puame yapapuari roro mujāā caátiere mujāā tūgoña wasoagaetiya. Bairo caāna mujāā caānoi, mujāā yaye wapa

pairo āninemorō baiya. Bairi cabero Dios cū caīñabeseri rūmu caetaro, cū caīrīcārōrēā bairo cariapea netōjāñurō popiye mujāā baio joroque mujāā átigumi. ⁶Ti rūmu caāno Dios puame camasā tocānacāpūrea na caátawāmerī caāno cārōrē īñacōñarī na īñabesegumi. ⁷Camasā jīcāārā caroaro átīcōā ninucūñama. Caroaro caroa macāājērē átiāniganucūñama. Dios cū caīñajesorije ũnierē átiāninucūñama. Tocānacā rūmua Dios mena ānijānagaetinucūñama. Na ũna roquere yeri capetietie majūrē na jogumi Dios. ⁸Aperā roque na caátore bairo áperinucūñama. Na ũna Diore baibotiori cū yaye cariape macāājē quetire catūgousagaena roquere tutuaro mena popiye na baio joroque na átigumi. Carorije macāājērē na caborije jūgori tutuaro mena popiye na baio joroque na átigumi. ⁹Nipetiro roro caátipairā roro popiye tāmūogarāma. Caānijūgoro judío majā cañuena tore bairo tāmūojūgogarāma. Na bero judío majā caāmerā cūā cañuena popiye tāmūogarāma. ¹⁰Aperā caroa macāājērē caátīāninucūrā roquere caroaro na átigumi Dios. Nipetiro camasā na catūgoro, “Caroaro majū mujāā ápu,” na īgumi. Tunu caroa yericutajere na jogumi. Caānijūgoro tore bairo na átigumi judío majā cañurārē. Na bero judío majā caāmerā cañurā cūārē bairoa na átigumi.

¹¹Bairi judío majā, aperā judío majā caāmerā cūārē na īñaricawoetiya Dios. Jīcārō tūni caroaro cariape na īñānami nipetiro camasārē. ¹²Judío majā caāmerā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē masīētīñama. Bairo tiere masīētīmirācūā, tocānacāpūrea yasicoagarāma, roro na caátie jūgori. Judío majā roque cū caroticūrīqūērē masīñama. Bairo masīmirācūā, tiere

na cabaibotiorije wapa yasicoagarāma na cūā. ¹³“Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na catūgorije jūgori, ñe ũnie carorije wapa cacūgoena niñama,” na ĩ, ĩñaētīñami Dios camasārē. Cū caroticūrīqūērē tūgori bero caroaro caána roquere, “Ñe ũnie carorije wapa cacūgoena niñama,” na ĩ, ĩñañami. ¹⁴Judío majā caāmerā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē masiētīmirācūā, na majū caroa macāājērē na caápata, Dios cū carotirore bairo ána átiyama. Bairo na caápata, na yeripū tie carotirore bairo caátimasirā tuayama. ¹⁵Bairi caroaro na caátīānie mena cariape na caānierē marī masīō joroque átiyama. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasirārē bairo niñama. Bairi cariape na caápericōāta, na majū na yeripū, “Marī buicutiya,” ĩ masīñama. Tunu bairoa caroa macāājērē na caátiatato bero caāmata roque, “Cabuimána marī āniña,” ĩ masīnucūñama. ¹⁶Atie Dios yaye queti yū caquetibujurore bairo baicoagaro: Dios cū macū Jesure cū caññabeserotiri rūmū caetaro nipetiro roro na catūgoñarijērē, yasioropū na caátaje cūārē ĩñabesegumi Dios.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷Mujāā, judío majā atore bairo mujāā ĩrīqūē cūtinucūñā: “Jāā judío majā jāā āniña. Bairi Dios puame caroaro jāā átigami, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasirā jāā caānoi,” mujāā ĩ tūgoña wēpñucūñā. Tunu bairoa aperārē na mujāā ĩnucūñā: “Jāā, jāā āniña Dios yarā cū cabesericarā majū,” mujāā ĩ wēpñucūñā. ¹⁸Bairi caīwēpñrā ānirī atore bairo mujāā ĩnemonucūñā: “Jāā, Dios cū caborije ũnie jāā caátipeere jāā masījāñuñā. Tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē jāā camasirō jūgori caroa macāājē jetore jāā ĩñabesemasīñā,” mujāā ĩnucūñā. ¹⁹Tunu cacaapee

ĩñaenarē bairo caānarē cajūgomasirārē bairo, Dios yaye quetire camasīēnarē, “Jāā quetibujū masīñā,” mujāā ĩnucūñā. Tunu bairoa canaitīārōpū caānarē cajīñaworārē bairo, roro caānarē, “Caroaro na jāā átirotimasīñā,” mujāā ĩnucūñā. ²⁰Tunu, “Jāā puame Dios yaye quetire camasīēnarē tie quetire jāā quetibujū masīñā. Tunu bairoa catūgoñatutuawēpñēna cūārē caroaro na átiānio joroque jāā átimasīñā,” mujāā ĩnucūñā. “Jāā, merē jāā cūgoya Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cariape quetibujurique majūrē. Tie jūgori tore bairo jāā átimasīñā,” mujāā ĩ tūgoñanucūñā. ²¹Bairi, “Aperārē caquetibujumasirī majā jāā āniña,” caīrā nimirācūā, ĩnopēirā mujāā majū yeri roro mujāā caátie puamerē mujāā quetibujugaetiyati? “Yajaeticōāña,” caīquetibujurā nimirācūā, ĩnopēirā mujāā cūā mujāā yajapainucūñati? ²²Tunu aperārē, “Apei nūmo mena roro átiepeeticōāña,” caīquetibujurā nimirācūā, ĩnopēirā tore bairo mujāā cūā apei nūmo mena mujāā átiepenucūñati? Tunu camasā na cawericarārē, “Na ĩroaeticōāña,” caīquetibujurā nimirācūā, ĩnopēirā na caīroari wii macāājērē mujāā yajanucūñati? ²³Tunu, “Jāā, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē camasirā majū jāā āniña aperā netōrō,” caīrā nimirācūā, tiere cabaibotiorārē bairo mujāā tuaya, tie quetire tūgousaena. Tie jūgori aperā puame Diore cū na boyetiepeo joroque ána mujāā átiya. ²⁴Torea bairo cariape ĩ quetibujuyupa Dios ya tutipū cūārē: “Mujāā, judío majā Dios cū caroticūrīqūērē mujāā cabaibotioĩnorijē jūgori, aperā judío majā caāmerā puame Diore roro cū na busupaio joroque mujāā átiya,” ĩ quetibujuyupa.

²⁵Bairopua, judío majā na caānierē áti ĩñorā rupau macāājērē yisetarique* nījāñuñā, ni ũcū Moisés ānacū cū

caroticüriqüerē catūgousau cū caāmata. Moisés ānacū cū caroticüriqüerē catūgousaecu cū caāmata roque, cū rupau macāātōrē cayisetarotiricu nimicūā, cayisetaa mácūrēā bairo tuacōāñami cū catūgousaetie jūgori. ²⁶Bairua, apei cū rupau macāātōrē cayisetaa mácū nimicūā, Moisés ānacū cū caroticüriqüerē bairo caroaro cū caátie jūgori, cū rupau macāātōrē cayisetarotiricure bairo tuayami Dios cū cañajoro. ²⁷Bairo judío yau caāmei cū rupaupu cayisetarotiecu nimicūā, Dios cū carotirore bairo caácu puame qūñabesegumi apei cū rupaupu cayisetarotiricu nimicūā, tunu bairoa Moisés ānacū cū caroticüriqüerē cūgomicūā, tiere catūgousaecu puamerē.

²⁸Judío majārē bairo ānajē cutaje puame bui macāājē átiānajē mee niña. Marí rupau macāājē yisetarotirique cūā bui marí rupau macāājē átaje jeto mee niña. ²⁹Cariape judío majārē bairo majū ānajē cutaje puame marí yeri marí pupeapu ānajē cutaje niña. Tunu bairoa marí rupau yisetarotirique mena átiānajē cutaje cūā rotirique woaturique mee niña. Marí yeripu macāājē Espiritu Santo jūgori marí catūgoñawasoarique niña cariape judío majā majū ānajē cutaje. Tore bairo cū yeripu catūgoñawasoaricu roquere, “Ñe ūnie carorije wapa cacūgoecu niñami,” qūi ñañami Dios, aperā camasā tore bairo cū na cañiñatimiatacūārē.

3 ¹Mujāā puame bairo yu caiquetibujurijere tūgorā, “¿Toroque judío majārē bairo marí cañanjē cutie to wapa manicuti?” mujāā írā. “¿Marí rupau macāājē* yisetarotirique cūā to wapa manicuti?” mujāā írā. ²Yu puame, “Judío majā marí cañanjē cutie

wapacutimajūcōāña,” niña capee marí cabairique jūgori. Bairi cañnijūgoro marí judío majārē cū yaye quietire marí cūjūgoyupi Dios.

³Aperā jīcāārā judío majā Diore na catūgousaetimiatacūārē, cū cañjūgoyeticüriqüē cariape nicōāña. Bairi cū caiquetibujūcüricārōrēā bairo áticōāmasiñami Dios. ⁴Nipetirije cū caátigariquere cariapea áticōāgumi cū cañicārōrēā bairo. Nipetiro camasā cañtopairā na cañnimitacūārē, cū puame cariapea cū cañicārōrē bairo átimasñami. Dios ya tutipū cūā atore bairo quetibujuya:

“Mua, Dios, tocānacā rūmu caroaro cariape caquetibuju mu āniña. Bairi ni jīcāū ūcū camasocu caānorē bairo murē cabusujāū mácūmi,” ĩ quetibujuya.

⁵Mai, ¿dope bairo ñicuti? ¿Aperā camasā na cañtūgoñarōrē bairo ñicuti? Atore bairo ĩbujorāma: “Rorije marí caāti ñnoata, Dios caroaro cariape cū cañanjē cutiere nipetiro camasā na masiō joroque ána marí átiya. Bairi carorije marí caátie ñujāñuña. Tore bairo, ‘Caroa macāājē niña,’ marí cañmiatacūārē, ¿nopēi roro marí caátie wapa marí qūñabesecuti Dios?” ĩ tūgoñabujorāma jīcāārā camasā. ⁶¡Bairo mee niña! Bairo na cañtūgoñarijē caānorē bairo caāmata, ni ūcū jīcāūrē qūñabese masiētībujioñmi Dios.

⁷Apeyera, aperā atore bairo ĩnemorāma: “Marí cañtorije mena Dios cariape cū cañirjērē marí áti ñnogarā. Bairi camasā cūrē, ‘Cañuu majū cariape cū cañicārōrēā bairo caácu niñami,’ ĩbujorāma. Bairo na cañmiatacūārē, ¿dopēi Dios puame marírē, ‘Mujāā cañjūgoricarore bairo mujāā átiyaparoetiya,’ marí qūicuti? Bairo cū cañata, cariape iētñami Dios,”

Ībujiorāma camasā. Tame, bairopua bairo na caīrijē wapa maniña. ⁸Bairo ĩrā yua, atore bairo ĩmecñucūrāma: “¿Nopēĩrā carorije macāājēre marĩ ápericuti? Caroa macāājē pñame to átio joroque ĩrā, carorije macāājē marĩ caáto ñuña,” ĩmecñucūrāma. Na pñame, “Pablo cūā torea bairo buenucūñami,” ñi busupaiyama. Camasā yure na catūgousaro boetiri, tore bairo ñi busupainucūñama. Bairo na caĩbusupairije wapa Dios pñame roro popiye na baio joroque na átigumi.

Todos somos culpables

⁹¿Tame, dope to baimiñati? Marĩ, judío majā, ¿aperā netōjāñurō caroarā cañurā majū marĩ āniñati? ¡Marĩ baietiya tame yura! Bairi marĩ, judío majā, aperā judío majā caāmerā nipetiro camasā rorije caāna jeto marĩ āniña. Torea bairo yu cūā yu quetibujunucūña. ¹⁰Tirūmupua cūārē atore bairo ĩ woatuyupa Dios ya tutipū:

“¡Ni jīcāñ ūcū camasocu cañuñ caroaro cariape caácu mácūmi!

¹¹ Ni jīcāñ ūcū caroaro catūgomasĩ mácūmi.

Ni jīcāñ ūcū Diore bori cūrē camacāñ mácūmi.

¹² Nipetiro camasā Dios yaye caroa quetire jānarĩ ricaati quetibujuri que pñamerē tūgousarā átiyama.

Caroa wāme ũnierē besemasĩtĩrĩ tūgoñamawijiacoyama.

Bairi, ĩni jīcāñ ūcū camasocu cañuñ cariape caácu mácūmi!

¹³ Na busurica, masa ope cayaamani opere bairo niña.

Ti ope cañinirijē cañiwitirorea bairo roro na cabusurije witinucūña. ĩtopaijāñuñama.

Tunu bairoa āña nima capñinirōrē bairo, pñinirō na risero mena busunucūñama.

¹⁴ Roro na caīrijē jūgori aperārē na tūgoña yapapua joroque átinucūñama.

¹⁵ Yoaro mee asiari noa ũna na caboñarē jicoquei na pajīārenucūñama.

¹⁶ Noo na caátópū aperārē roro na tūgoña royetuao joroque na átinucūñama.

Tūgoñarīqūē paio joroque na átinucūñama.

¹⁷ Jīcā majārē bairo yerijōrō ānimasĩtĩñama.

¹⁸ Petoaca ũno Diore cū masīgaetimajūcōāñama.

Na cū caĩñabesepee cūārē di rūmu ũno tūgoñagaeti yama,”

ĩ quetibujuyupa Dios ya tutipū.

¹⁹⁻²⁰ Atores bairo marĩ masīña:

Dios pñame Moisés ānacū jūgori cū caroticūrīqūērē marĩ judío majārē marĩ cūñupĩ. Tiere cū cacūmiatācūārē, tiere marĩ caáti pēyomasĩtĩrē jūgori marĩ buicutiya. Bairi nipetiro judío majā, judío majā caāmerā cūā, “Cabuicna marĩ āniña. Dios popiye cū caátiparā marĩ āniña,” marĩ caĩmasīparore bairo ĩ, marĩ cūñupĩ Dios Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē. Bairi ni jīcāñ ūcūrē Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caáti pēyogamirīcūrē, “Tie mu catūgousarije jūgori mu yu netōōgu,” di rūmu ũno ĩtīgumi Dios.

La salvación es por medio de la fe

²¹⁻²² Āmerē yua, Dios pñame ñe ũnie cawapa mánarē bairo marĩ ānio joroque cū caátaje quetire marĩ ĩñoñami. Mai, tie queti pñame cawāma queti mee niña. Tirūmupua Moisés ānacūrē, bairi profeta* majā cūārē na quetibujū jūgoyeticūñupĩ. Bairo na cawoatucūrīcā tutiripure cabuerā ānirĩ atore bairo marĩ masīña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marĩ

catūgousaro jūgori mee, Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori roque ñe ũnie cawapa mánarē bairo marī tuao joroque marī átiyami Dios. Nipetiro camasārē jīcārō tūni torea bairo na netōōgumi cū mena na catūgoñatutuarije jūgori. ²³Bairi marīā camasā nipetiro roro caāna jeto marī āniña. Ni jīcāū ũcū Dios cū caborore bairo caátiemuetapeti mácūmi.

²⁴Bairo caāna marī caānimitacūārē, Dios pūame camasārē camai ānirī cū macū Jesucristo cū cariarique jūgori, ñe ũnie cawapa mánarē bairo marī tuao joroque marī ásupi. Ni jīcāūrē wapa jēnirīcārō mano torea bairo marī átibojayupi. ²⁵“Yū macū yucupāīpū cū cariarije jūgori camasā na carorije wapare na yū masiriyobojagū,” ī tūgoñañupī Dios. Bairi marī pūame tiere masīrī, Jesucristo mena marī catūgoñatutuata, caroaro marī ēmuetamasīgarā yua marī cū canetōōrīqūērē. Bairo átiri marī masīōñami, Dios cañuū cariape caácū cū caānajē cutiere. Bairi tunu tirūmūpū macāāna roro na caátiere iñamicūā, cariana yerijōrō catūgoñau ānirī, roro popiye na baio joroque na ápeyupi. ²⁶Torea bairo āme cūārē cañuū cariape cū caānajē cutiere marī masīcōā niñami.

Tore bairo cū caānajē cutiere marī iñonemocā ninucūñami, Jesucristore catūgousarārē ñe ũnie cawapa mánarē bairo na ānio joroque cū caáticōāninucūrījē jūgori.

²⁷Bairi marī pūame marī majū caroaro marī caátīānie jūgori, “Dios cū caīñajoro cañurā marī āniña,” marī caībotiomasīpee maniña. Moisés ānacū cū caátitoticūrīqūē marī caátie jūgori mee caroarā marī āniña. Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori roque Dios pūame, “Cañurā mujāā

āniña,” marī ī masīñami. ²⁸Bairi yua, atore bairo marī ī yaparoetaya: “Ni jīcāū ũcū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cū caátipeyogamirījē jūgori mee, Jesucristo mena cū catūgoñatutuarije jūgori mena roque, ñe ũnie cawapa mácūrē bairo qūīñagumi Dios,” marī ī masīña.

²⁹Bairi Dios pūame, ¿judío majā quetiupau jeto cū āniñati? ¿Aperā judío majā caāmerā nipetiro ati ũmurecōo macāāna quetiupau mee mujāārē cū ānicuti? ¡Yura, ati ũmurecōo macāāna cūārē nipetiro quetiupau majū niñami! ³⁰Jīcāūā niñami camasā quetiupau. Apei maniñami. Cū, jīcāūā niñami, ñe ũnie carorije wapa mánarē bairo marī ānio joroque caátimasī, Jesucristo mena marī catūgoñatutuario jūgori. Tore bairo átinucūñami Dios na rupauē cayisetarotiricarā judío majā, o cayisetarotiena judío majā caāmerā cūā na caānierē iñapeoricaro mano jīcārō tūnia. ³¹Bairi yua, ¿Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori, Moisés ānacū cū caroticūrīqūē, wapa manorē bairo to tuao joroque marī áticuti? ¡Baletiya bairopua! Jesucristo mena marī catūgoñatutuario jūgori tie Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caroaro cariape tiere marī átinemomasīō joroque marī átiya.

El ejemplo de Abraham

4 ¹Āmerē mujāārē yū quetibujura Abraham ānacū cū cabairiquere: Mujāā camasīrōrēā bairo cū pūame marī judío majā yau caānijūgoricu añupī. ²Cariapea Abraham ānacū caroaro cū caátīānie jūgori Dios pūame, “Ñe ũnie cawapa mácūrē bairo murē niñaña,” cū cairīqūē caāmata, Abraham ānacū pūame, “Yū majū caroaro yū caátīānie jūgori yū netōwū,” ī botiomasībujoricūmi.

Bairua, Dios cū cañajoro tore bairo ī botiomasiētīmīcūā, tore bairo ī botiobujoricūmi aperā camasārē.

³Atore bairo puame ī quetibujuyupa Dios ya tutipū Abraham cū cabairiquere: “Abraham ānacū puame Dios cū cañrījērē cañnorē bairo cariape tūgoyupi. Bairo cū cabairijere īñarī bero, Dios puame, ‘Ñe ūnie cawapa mácūrē bairo cū niñaña,’ īñupī,” ī quetibujuyupa.

⁴Īcōñarī mujāārē yu quetibujupa mai: Jīcāū ūcū apeye ūnierē cū capaāta, bairoa wapa mano apeye ūnierē cū jorā mee ātinucūñama. Cū capaarije wapa majū cū wapatirā ātiyama.

⁵Bairua, Dios puame paari majārē na cawapatirore bairo mee ātinucūñami camasārē. Caroaro na caátie jūgori mee, cū mena na catūgoñatutuarije jūgori, ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo na īñanucūñami. Tore bairo na netōñnucūñami Dios, camasā na majū na caátie mena na canetōmasiētīmīatiacūārē. ⁶Tirūmupu macāacū David cūā yu cañrōrēā bairo īñupī: “Dios camasā na caātiere īñarī mee, cū mena na catūgoñatutuarije īñarī, ‘Cañurā ñe ūnie carorije cawapa cūgoena niñama,’ na ĩnucūñami Dios. Tore bairo cū cañrā puame butiuro useaninucūñama,” īñupī David ānacū cūā. ⁷Atore bairo ī woatuyupi Dios ya tutipū:

“Noa ūna roro na caātiere Dios cū camasiriyobjaricarā useanirī niñama.

⁸Tunu bairo, ini ūcūrē, ‘Mu carorije wapa yu jēnietigū,’ cū cañ puame cūā useanirī niñami!” ī woatuyupi.

⁹David ānacū cū cawoatucūrīqūē puame, ¿marī judío majā jetore marī cū cañquetibujū jūgoyeticūrīqūē to āniñati? ¿Aperā judío majā

caāmerā cūārē na cū cañquetibujū jūgoyeticūrīqūē mee mujāārā to āniñati? Yura, nipetiropuā catūgoñatutuarā, David cū cañquetibujūcūrīqūērēā bairo useanigarāma. Merē torea bairo mujāārē jāā quetibujuaru. Dios puame Abraham, cū mena cū catūgoñatutuario īñarī, “Cañuu, ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo murē niñaña,” qūñupī. ¹⁰¿Diwatoaru Dios, “Cañuu niñami,” cū qūñuparī Abrahārē? ¿Cū rupau macāātōrē* cayisetaricu cū caāno, o cayisetamácū cū cañorpuā, tore bairo cū qūñuparī? Bairo cū caātirotiparo jūgoyepua tore bairo qūñupī Dios. ¹¹Bairi Abraham, Dios cū cū cañrījērē cañnorē bairo cariape cū catūgoro beroru, cū rupaure cū yiseyupa. Tore bairo ātirotiyupi Abraham, Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cūrē ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo cū cū cacūrījērē cū camasīparore bairo ī. Tore bairo cabairicu ānirī Abraham ānacū puame nipetiro na rupau cayiserotiena nimirācūā, Dios mena catūgoñatutuarā cūārē na ñicū caāñijūgoricu āñupī. Bairi Dios cūā torea bairo cariape cañurā ñe ūnie cawapa mánarē bairo na ĩñañami na rupau cayiserotiena cūārē. ¹²Tunu bairoa marī judío majā marī rupaure cayisetarotiricarā, Abraham ānacū cū rupaure cayisetamácūpuā Dios mena cū catūgoñatutujūgoricarore bairo Dios mena catūgoñatutuarā majū ñicū cūā ācū baiyami.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³Mai, Dios puame atore bairo qūñupī Abrahārē: “Mu, bairi mu pārāmerā cūārē ati yepare mujāā yu jogu mujāā cañnipa yepa,” qūñ jūgoyupi, Abraham puame cañnorē bairo cariape

Dios mena cū catūgoñatutuario jūgori. Cū caroticūrīqūērē caroaro cū caátie jūgori mee, cū mena cū catūgoñatutuarije jūgori roque tore bairo qūīñupī Dios. Bairi, “Ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo caācū mū āniña,” qūīñupī Dios yua. ¹⁴Dios puame, “Mujāārē yu juátinemoḡu,” cū caicūrīqūērē, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caána jetore cū cacūrīqūē caāmata, Dios mena marī catūgoñatutuarije puame wapa manibujoro. Tunu bairoa Abrahārē, “Caroare mū yu jogu,” cū caīrīqūē cūā wapa manī yaparo etabujoricaro. ¹⁵Bairi nipetiro camasā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caátipeyogamirā puame popiye na baio joroque Dios cū caátiparā niñama. Bairopua, tie roticūrīqūē camanicōāta, tiere cabaibotiorā cūā manibujorāma.

¹⁶Bairi Abraham jūgori nipetiro cū pārāmerā caānparārē Dios cū caicūrīqūē caroaro caānicōānipeere īrā, Dios mena camasā na catūgoñatutuacōāno boya. Bairo īḡu niña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caátipeyogamirā jeto meerē, nipetiro Abrahārē bairo Dios mena catūgoñatutuarārē caroare na jogumi Dios, na cū caicūrīcārōrēā bairo. Bairo bairi Abraham ānacū puame yua, marī nipetiro Dios mena catūgoñatutuarā nīcū caānacū majū nijūgoyupi. ¹⁷Dios ya tutipū cūārē atore bairo ī quetibjū woatuyupa: “Āmerē, murē nipetiro camasā poari nīcūrē bairo caācū majū mū ānio joroque mū yu ātiya,” ī quetibjūyupa. Tiere caī puame niñami marī Quetiupau Dios, Abraham ānacū caroaro cariape cū catūgousaricu. Cūā niñami Dios cariacoatana na caānmiatacūārē na yeri catio joroque caācu. Tunu bairo apeye camānājē to caānmiatacūārē, nipetirije caānierē caātijēnorīcū niñami.

¹⁸Mai, Abraham puame cabucu ānirī cū capūnaacuti yutea to capeticōāmiatacūārē, Dios cūrē cū caīrīqūērē tūgoñatutua jānaesupi. Dios Abrahārē, “Mū pārāmerā caānparā, capāārā nigarāma,” cū cū caīrīqūērē caānorē bairo cariape tiere cū catūgoñatutuarique jūgori nipetiro camasā poari nīcūrē bairo caācū majū ānijūgoyupi. ¹⁹Cabucu cien cūmarī majū merē cacūḡou nimicūā, Abraham puame di rūmu ūno Dios mena tūgoñatutua jānaesupi. Puḡarāpu cū nūmo mena cabutoa ānirī na cayasipee cūārē masīñupī Abraham. Bairi puḡarāpu cabutoa ānirī na capūnaa cutipee cūā mañupā. ²⁰Dios cūrē cū caicūrīqūērē puḡani cārō, “Tore bairo āpeimi Dios,” ī tūgoñaesupi. Bairo ī tūgoñaētīrī yua, nemojāñurō roque Dios cūrē cū caicūrīqūē mena tūgoñatutuanemoñupī. Diore cū basapeoyupi Abraham. ²¹“Dios yure cū caīrīcārōrēā bairo átimasīpeyocōāñami,” caroaro ñe ūnie rusaeto ī tūgoñatutuacōāñupī. ²²Tore bairo cū catūgoñatutuario iñarī, Dios puame Abrahārē, “Cañuñ ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo cū niñaña,” iñupī.

²³Atie Dios, “Cañuñ, ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo mū niñaña,” cū mena cū catūgoñatutuario jūgori cū caicūrīqūērē Abraham ānacū jetore ī quetibjū cūēsupa Dios ya tutipure. ²⁴Marī cūārē cū caīpeere tore bairo ī quetibjū woatucūñupā. Bairi marī cūārē, “Cañurā, ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo mujāārē niñaña,” marī ī masīñami Dios, cū macū marī Quetiupau Jesucristo cariacoatacū cū caānmiatacūārē cū cacatoricu mena marī catūgoñatutuario jūgori. ²⁵Cūā, marī carorije wapa jūgori yucpāīpu riayupi. Bairo cariacoatacū

nimicũã, tunu catiyupi, marĩ carorije wapa jũgori roro popiye marĩ cabaibujiopeere netõõgu.

Libres de culpa

5 ¹ Bairi marĩ puame marĩ carorije wapare cũ canetõõbojaricarã ãnirĩ yua, jicãrõrẽ bairo Dios mena yerijõrõ marĩ ãniña. Tore bairo marĩ tuaya yua, marĩ Quetiupau Jesucristo yucupãipũ cũ cariarique jũgori. ² Jesucristo mena marĩ catũgoñatutuario jũgori Dios puame cũ mena nocãrõ caroaro majũ marĩ caãnajẽ cutiãnipeere marĩ cũñupĩ. Bairi tore bairo caroaro cariape marĩ ãnicõã ninucũgarã. Bairi Dios cũ caãnajẽ cutie macããjẽrẽ marĩ cũã jicã wãme ãno cacũgoparã ãnirĩ marĩ useanicõã niña. ³ Apeyera tunu popiye baimirãcũã, marĩ useaniña. Bairo popiye marĩ cabairo jũgori nemojãñurõ Dios mena marĩ tũgoñatutuagarã.

⁴ Bairo marĩ catũgoñatutuario, Dios puame, “Mũjãã, caroaro mũjãã ápu,” marĩ igũmi. Tere masĩrĩ yua, marĩrẽ caroaro cũ caãtipeere tũgoñarĩ, paio marĩ useanicõã nigarã. ⁵ Bairo caroaro marĩrẽ cũ caãtipeere marĩ catũgoña useaninucũrĩjẽ puame marĩ usearitia joroque marĩ áperiya. Bairi merẽ Dios puame marĩ yeripũ marĩrẽ cũ camaicõãninucũrĩjẽrẽ ñe ãnie rusaeto marĩ masiõ joroque átiyami, cũ yeri Espĩritu Santo marĩ cũ cajoricũ jũgori.

⁶ Mai, marĩ puame roro marĩ caãtie jũgori marĩ majũã tie wapare marĩ netõmasiẽpũ. Bairo marĩ canetõmasiẽto ñnarĩ, Dios cũ caĩñabesejũgoyeticũrĩcã rũmũ caetaro, Jesucristo puame roque marĩ carorije wapare netõõgu riayupi. ⁷ Ni jicãũ ucũ marĩ mena macããcũ, apei cũ yaure qũĩñamairĩ, “Mũrẽ na capajĩãparo ãnorẽã, yure na pajĩãto,” caĩmasĩ

mãcũmi. Bairũã, cũ yaũ caĩũũ majũ cũ caãmata, tore bairo ã masĩbujioñmi. ⁸ Dios puame roque nocãrõ majũ marĩ cũ caĩñamairĩjẽrẽ marĩ masiõñupĩ, Jesucristo marĩ cũ canetõõrĩqũẽ jũgori. Marĩã, roro caãtipairã marĩ caãniamiatacũãrẽ, cũ puame yucupãipũ riacoásupi, marĩ carorije wapare netõõgu.

⁹ Bairi marĩ puame marĩ carorije wapare cũ canetõõbojaricarã ãnirĩ ãme roquere yua atore bairo nemojãñurõ marĩ ã masiña: “Dios camasãrẽ cũ caĩñabeseri rũmũ caãno popiye cũ caãtiparã mee marĩ ãniña,” marĩ ã masiña, Jesucristo marĩ netõõgu yucupãipũ cũ cariarique jũgori.

¹⁰ Cajũgoyepũre mai, Diore caboena ãnirĩ cũ wapanarẽ bairo marĩ ãmũ. Bairo caãna marĩ caãniamiatacũãrẽ, marĩ mairĩ cũ mena jicãrõrẽ bairo marĩ ãnio joroque marĩ ásupi, cũ macũ cũ cariarique jũgori. Bairo cũ caãtana ãnirĩ ãme roquere nemojãñurõ atore bairo marĩ ã masĩnemoña: “Jesucristo cariacoatacu nimicũã tunu cũ cacatirique jũgori, cũ canetõõparã majũ marĩ ãniña,” marĩ ã masiña yua. ¹¹ Atie cũãrẽ marĩ ã masiña: Dios mena marĩ useaniña, marĩ Quetiupau Jesucristo jũgori. Dios puame cũ macũrẽ yucupãipũ cũ cariarotirique jũgori jicãrõrẽ bairo cũ mena yeri jõrõ marĩ ãnio joroque ásupi.

Adán y Cristo

¹² Jicãũ caĩmũ ati yepa caãnijũgoricũ Adãn cawãmecucũ jũgori carorije átaje nijũgoyupa ati yepapũre. Bairo carorije átaje caãnijũgoro bero yua camasã yasijũgoyupa. Bairi nipetiro camasã carorije caãna ãnirĩ cayasiparã marĩ ãniña. ¹³ Mai, camasã Moissẽ ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ na cacũgoparo jũgoyepũã merẽ carorije macããjẽrẽ

áticōājūgoyupa ati yeparure. Bairo camasā roro na caátianimiatacūārē, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na cacūgoeto jūgori, cū cacūrīqūērē cabaibotorārē bairo na ñāaesupī Dios. ¹⁴Bairo cabaimiatacūārē, Adán ānacū cū caānijūgori rūmupui nijūgoatō Moisés ānacū cū caāni yuteapu nituetayupa roro caāna na cayasirije. Bairāpua, Dios Adārē, “Ti yucu rícare ũgaeticōāña,” cū caicūrīqūērē bairo caānierē na cabaibotoriye jūgori mee yasiyupa camasā. Adán ānacū carorijere caátijūgoricu majū āñupī. Jesús puame roque caroa macāājērē ati yeparu cajeatijūgoricu majū āñupī.

¹⁵Bairopua, Adán roro cū caátaje mena quetibuju cōñamasīā mano caroa Dios camasārē cū caátibojarique menarē. Bairo cabaimiatacūārē, jīcāū caūmu roro cū caátijūgorique jūgori camasā capāārā yasiyupa. Apei jīcāū caūmu Jesucristo jūgori wapa jēnirīcārō mano Dios camasārē cū caátibojarique pairo netōrō cañurījē nijūgoyupa. Nocārō camasā capāārārē caroaro cū caátipee nijūgoyupa.

¹⁶Bairo cabaimiatacūārē, jīcāū caūmu roro cū caátaje mena quetibuju cōñamasīā mano caroa Dios camasārē cū caátibojarique menarē. Bairo cabaimiatacūārē, Adán jīcāū caūmu caānijūgoricu jīcā wāmea Diore roro cū cabaibotoriye jūgori nipetiro camasā carorije cawapa cūgorā jeto tuayama. Bairo na catuamiatacūārē, camasārē na ñāamairī ñe ũnie cawapa cūgoenarē bairo na ñāñami Dios nipetiro cū mena catūgoñatutuari majārē, capee wāme majū cūrē cabaibotoricarā na caānimiatācūārē. ¹⁷Mai, jīcāū caūmu roro cū caáticūjūgorique jūgori nipetiro camasā mena ānicōāñupā baiyasirique. Bairo caāna ānirī nemojāñurō atore bairo marī ī masīña:

“Dios nipetiro camasārē nocārō pairo na ñāamairī wapa jēnirīcārō mano, ‘Caroarā ñe ũnie cabuicūperārē bairo mujāā ñīñaña,’ cū caīrīcārā puame ũmurecōopu caroaro majū ānicōā ninucūgarāma Jesucristo jīcāū jūgori,” marī ī masīña.

¹⁸Bairi Adán roro cū caátaje jūgori nipetiro camasā cabuicūnarē bairo na tuao joroque ásupi. Jesucristo puame roque caroaro cariape ácu, cū cariarique mena nipetiro cabuimānarē bairo tuamasīcōā ninucūñama.

¹⁹Bairo igu ñīña: Jīcāū caūmu Diore cū cabaibotoriye jūgori capāārā camasārē rorije caānarē bairo na ñāñami Dios. Apei puame roque Diore cū catūgousarique jūgori capāārā camasārē caroarā ñe ũnie cawapa mānarē bairo na ñāñami Dios.

²⁰Apeyera tunu Moisés ānacū mena cūñupī Dios cū caroticūrīqūērē, nipetiro camasā tocānacā wāme roro na caátiere na camasīparore bairo ī. Bairo tie cū cacūrīqūērē masīmirācūā, nemojāñurō carorije macāājērē átinemoñupā. Bairo camasā na cabaimiatacūārē, Dios puame nemojāñurō na ñāmainemocōā jūgoyecusupi. ²¹Roro marī caátie wapa jūgori marīā nipetiro camasā cabaiyasiparā jeto marī āniña. Bairo cabaiyasiparā marī caānimiatācūārē, Dios puame caroaro marī cū caátie jūgori caroarā ñe ũnie cawapa cūgoenarē bairo marī ānio joroque ásupi. Bairo átiri yua, yeri pūna capetietie cūrē marī joyupi marī Quetiupau Jesucristo jūgori.

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

6 ¹Bairi yua, yu caātajere tūgori bero, ¿dope marī caáto to ñucuti? “Dios puame

nemojāñurō marī qūñnamaiáto,” Irā,
 ĺnemojāñurō carorije macāājērē marī
 átinemocōācuti? ²Tore bairo marī
 áperigarā. Merē marīā, roro átiānajērē
 cajānamajūcōārīcārā marī āniña. Bairo
 caāna ānirī, ĺdope bairo tunu carorije
 macāājērē marī átiāninemobujiocuti?
³ĺAtore bairo mujāā masētīñati?
 Mujāā masirā. Mujāā puame Jesucristo
 yarā ānigarā na mujāā cabautiza*
 rotirica rūmu caāno atore bairo
 mujāā tuayupa: Jesucristo yucupāipū
 cariaricure bairo caāna mujāā tuayupa,
 Dios cū cañajoro. ⁴Bairi mujāārē na
 cabautizari rūmu Jesucristo mena
 cayaecoricarārē bairo baimirācūā,
 tunu cū mena Dios cū cacatoricarārē
 bairo mujāā baiyupa. Bairo cū mena
 cacatiricarārē bairo caāna ānirī
 caroarā cawāma yericuna mujāā
 tuayupa yua. Tore bairo marī ásupi
 cū macūrē Dios nocārō caroaro cū
 caátimasirījē jūgori.

⁵Jesucristo mena marī
 caānicōāmata, cariapea cariaricupū
 nimicūā, tunu cū cacatiricarorea
 bairo marī cūā cacatinemoparā
 marī ānigarā. ⁶Bairi, bairo marī
 masiña: Marīā, cajūgoyepure roro
 marī caātiānimirīqūērē Jesucristo
 cū cariarique jūgori yucupāipū
 papaturericarore bairo baiyupa Dios
 cū cañajoro. Dios puame ati rupau
 mena roro camasā na caātiānigarije
 to yasio joroque ī, bairo ásupi
 Jesús. Bairi āmerē roro átiānajērē
 caēñotamasīēnarē bairo marī baietiya.
⁷Ni jīcāū ūcū baiyasiri bero, cū rupau
 roro caátigamirīqūērē átinemoētīñami.

⁸Bairi, bairo marī ī tūgoñacōā niña:
 Jesucristo mena cariaricarārē bairo
 caāna ānirī, cū caátore bairo marī
 átigarā. Cariaricū nimicūā catitunurī
 ūmurecōopū cū caátátore bairo
 marī cūā riamirācūā tunu catitunurī

ūmurecōopū marī ágarā. ⁹Tunu atore
 bairo marī masīnemoña: Jesucristo
 riarī bero catitunurī ūmurecōopū ācū
 puḡani cārō tunu rianemoetigūmi.
 Di rūmu ūno riarique cū ēmuetæto.
¹⁰Jīcānia rīajānañupī, marī carorije
 wapare netōōḡu. Āmerē yua, catiri
 bero Dios mena caroaro ānicōā
 ninucūñami. ¹¹Bairi āmerē yua,
 mujāā puame tirūmupū roro mujāā
 caātiānajērē cacūmajūcōārīcārārē
 bairo tūgoñaña. Cariacoatana ānana
 carorijere na caátimasīētōrēā bairo
 mujāā cūā tiere tūḡousanemoeticōāña.
 Jesucristo mena caāna ānirī, mujāā
 caātiānipeere Dios cū caborore bairo
 jeto átiānicōāña.

¹²Bairo bairi yua, mujāā puame
 ati rupau butioro roro mujāā
 caátiganucūrījērē mujāā majūrē
 átijjātirotieticōāña. Roro marī rupau
 caátiganucūrījērē tūgoñaenarē
 bairo tiere tūgoñanetōcōāña. ¹³Marī
 caññarījē, marī cabusurije nipetirije
 marī rupau macāājē mena roro
 marī áperigarā. Bairo roro átajere
 átato ūnorēā, Dios cū caborore
 bairo caroa macāājē puamerē marī
 átiānigarā. Riacoati tunu cacatiricarārē
 bairo caroa macāājērē marī áticōā
 ninucūgarā. ¹⁴Bairi yua, āmerē
 roro átiānajē mujāā catūgoñarījē
 mujāā netōñucāētigarō. Āmerē yua,
 Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē
 carotiecocōāna mee mujāā āniña. Dios
 puame roque mujāārē mairī, caroaro
 mujāā rotiyami mujāā yeripū. Bairo
 cū mena mujāā caānoi, carorije átaje
 mujāārē ēmuetætiya.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵Bairi yua, yu cañatajere tūgori
 bero, ĺdope marī caáto to ñucuti?
 ĺMoisés ānacū cū caroticūrīqūērē
 carotiecocōāna mee, Dios yayere

caïroarā ānirī carorije macāājērē marī átinemocōānicuti? Tore bairo marī áperigarā. ¹⁶Caroaro mujāā masīña merē atiere: Mujāā puame apei cū carotirore bairo mujāā caáticōāmata, cūrē capaabojacoteri majā majū jāārā mujāā baiya. Cūā, mujāā quetiupaure bairo tuau baiyami. Torea bairo carori wāmerē mujāā caáticōāmata, tie carorijere caátirotiēcocotenucūrā majū mujāā tuaya. Dios cū carotirore bairo marī caáticōāmata roque, cūrē capaacoterārē bairo marī ānigarā. Bairo cū carotirore bairo ána carorijere átato mano marī ānigarā. ¹⁷⁻¹⁸Mai, mujāā puame cajūgoyepure carorijere áticōā ninucūrā tiere caēñotamasīēna majūrē bairo mujāā baiyupa. Cabaimirīcārā āmerē yua aperā Jesucristo yaye quetire mujāā na caquetibujuro tūgori, mujāā yeripu tiere mujāā tūgousajūgoyupa. Bairi Jesucristo jūgori roro átajere caēñotamasīrā ānirī caroa macāājē majūrē mujāā átiānicōā jūgoyupa. Bairo mujāā caānajē cutiere tūgoñarī, yu puame Diore, “Muñujāñuña,” cū ninucūña. ¹⁹(Bairārpa mai, catūgoñatutuawēpūēna mujāā caānoi, camasā na cabairijere ícōñarī mujāā yu quetibujuya.) Mujāā puame cajūgoyepure mujāā caīñarījē, mujāā cabusurije nipetirije mujāā rupau macāājē mena roro átiānajērē mujāā átiāñupā. Bairo roro átajere átato ūnorēā, āme roque Dios cū caborore bairo caroa macāājē puamerē átiāña. “Cū mena caānimajūcōārā ānirī nemojāñurō cū caborore bairo marī átigarā,” í tūgoñarī caroaro áticōā ninucūña.

²⁰Mai mujāā, cajūgoyepure roro caáticōāna ānirī tie carorijere caáticotenucūrā majū mujāā āñupā. Bairo caāna ānirī ñe ūnie

caroa macāājērē mujāā átiga tūgoñamasiēsupa. ²¹¿Cajūgoyepure roro mujāā caátīānajē mena ñe ūnie caroare mujāā bócarī? Mujāā bócaesupa. Tiere tūgoñamasīrī yua, āmerē mujāā bobotūgoñaña. Roro mujāā caátaje wapa peero yasiricaropu roro mujāā baibujioyupa. ²²Bairo baibujiomirācūā, āmerē yua roro mujāā caátiganucūrījērē ēñotamasīrī, Dios cū caátirotirore bairo caroa macāājē puamerē mujāā átijūgoyupa. Tie roque wapacutiya mujāārē. Bairi nemojāñurō cū caborore bairo mujāā caápata, cū caátīānirotirijere caāna majū mujāā tuaya. Bairo mujāā caáticōāninucūata yua, yeri capetieti pūnarē mujāā jogumi Dios. ²³Bairi roro camasā caátipirā na yaye wapa peeropu caápārā niñama. Dios marīrē cū cajorije puame roque yeri capetietie niña. Jesucristo marī quetiupañ jūgori wapa jēnirīcārō mano tiere marī joyami.

Un ejemplo tomado del matrimonio

7 ¹Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē mujāā masīña. Tie puame ati yepapu mai marī cacatiāno, marīrē tutuaro rotirore bairo marī átiya. Marī cariaro bero roque, tiere carotiecoena marī tuacōāña yua. ²Mai, ícōñarī mujāā yu quetibujupa: Jīcāō ūcō camanapucuco, cawāmojiyarico cō caāmata, Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caīquetibujuro jūgori cō manapure cō capitiro maniña. Cō manapu cū cariaro bero roquere yua, na cawāmojiyamirīqūē peticoaya. Bairi yua, Moisés ānacū, “Mu manapure cū pitieticōāña,” cū caīroticūrīqūērē carotiecocōācō mee tuayamo. ³Bairi tunu cō manapu cū cacatimiatacūārē, apei caūmu mena cō caāmata, roro áco átiyamo. Moisés

ānacū cū caroticūrīqūērē cabaibotiore bairo baiyamo. Bairo caācō nimiocūā, cō manapū cū cariacopata roque, Moisés ānacū, “Mū manapūre cū pitieticōāña,” cū caīroticūrīqūērē carotiecocōācō mee tuayamo. Bairo apei caūmu mena wāmojiyari cō caāmata, carorije áco mee átiyamo.

⁴Yū yarā, yū bairārē bairo caāna torea bairo mujāā cūā Jesucristo cū cariarique jūgori āmerē yua Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecocōāna mee mujāā āniña. Bairo jīcāō cō manapū cū cariaro bero apeire camanapūscure bairo catuarā ānirī, apei yarā majū mujāā tuaya yua. Bairo mujāā āmerē Jesucristo cariacoamirīcū tunu cacatiricu yarā majū roque mujāā āniña. Bairo caāna ānirī caroa átaje tocānacā wāmerē mujāā átiānigarā.

⁵Cajūgoyepūre mai marī cajesorije ūnie carorijere marī īñaugaripeanucūwū. Bairo caīñaugaripearā ānirī Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē tūgori bero tie roticūrīqūērē marī baibotiojūgowū. Bairo tiere cabaibotiorā ānirī nemojāñurō tutuaro carorijere marī āpū. Bairo carorijere ána yua, peeropū cayasiráná majūrē bairo marī baimiwū.

⁶Cajūgoyepūre Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorā majū marī ānimiwū. Ame roquere yua, Jesucristo mena ānirī tie rotiriquere carotiecorā mee marī āniña. Bairo caāna ānirī Dios cū caborore bairo caroa macāājē pūamerē marī átiānijūgomasīña, Dios, Espiritu Santore marī yeripū cū cajoro jūgori. Bairo Moisés ānacū cū cawoaturiquere marī catūgousaro jūgori mee, cawāma yeri marī cacūgoro jūgori roque Dios cū caborore bairo marī átiānimasīña.

El pecado que está en mí.

⁷Bairi Moisés ānacū cū caātiroticūrīqūē, “Carorije niña,”

¿marī īrāati? Bairo marī iētīgarā. Tie rotirique camanicōāta, “Yua, carorije caācu yū āniña,” marī tocānacāpūna marī ī tūgoña masīētībujioricarā. Mai, jīcā wāme roticūrīqūē macāājērē yū quetibujupa: “Aperā yayere īñaugaripeaeticōāña,” ī quetibujuya. Tie roticūrīqūē camanicōāta, “īñaugaripearique, carorije niña,” marī ī masīētībujioricarā. ⁸Bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caāno jūgori yua, marī rupaupū rorije marī caātigarije caānie pūame tocānacā wāme roro átajere nemojāñurō marī átinemo joroque baiyupa. Tie roticūrīqūē camanicōāta roque, carorije pūame camanierē bairo tuabujioro. ⁹Mai, roticūrīqūērē masīēcūpū yū caāna yūteare cacatimajūūrē bairo yū ānimiwū. Cabero tie roticūrīqūērē yū camasirō bero yū rupaupū rorije yū caātigarije caānie pūame āninemoñupā. ¹⁰Bairo caātiecou ānirī peeropū yū cayasipeere merē yū masīwū. Bairo tie rotirique jūgori camasārē Dios mena caroaro na catuabujioparo ūnorēā, yū pūamerē carorije wapa cacūgonre bairo yū tuo joroque yū āpū. ¹¹Yū majū yū tūgoña mawijiayupa. “Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē yū átipeyocōāgn,” ī tūgoñamicūā, yū rupaū rorije yū caātigarije caānie jūgori tiere yū átipeyomasīēpū. Bairo átipeyomasīētīrī, carorije cawapacūcū peeropū cayasipaure bairo yū tuamīñupā.

¹²Bairi atore bairo marī ī yaparoya Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē: Tie cañurijē majū niña bairopna. Tocānacā wāme roticūrīqūē caroaro cariape quetibujarique cañurijē niña. ¹³Toroquere Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cañurijē nimirōcūā, ¿nopēirō tie jūgori marīrē carorije cabuicūnarē bairo marī tuo joroque

to ásupari? Tie jūgori mee tore bairo marī baiw̄. Marī carorije jūgori carorije wapacunarē bairo marī tuao joroque marī ápu. Bairo bairi tie rotirique caroa macāājērē masīrī bero yua, roro marī rupaure caátiganucūrījē p̄amerē, “Tie carorije átaje majū niña,” marī ī tūgoñamasījūgow̄. Bairo ī tūgoñamasīrī, peeropu cayasicoabujiorārē bairo marī cañanjē c̄tīe cūārē marī masīw̄.

¹⁴Bairi atore bairo marī masīña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūē p̄ame Dios cūrē cū caquetibujucūrīqūē majū niña. Bairi cañurijē majū niña. Yū rupaupu rorije yū caátigarije cacūgou ānirī yū p̄ame roque carorije macāājērē caáticōāninucūū yū āniña. ¹⁵Yua, yū caátigarije caroa ūnierē yū áperinucūña. Apeye carorije caátiamanipee ūnie p̄ame roquere yū átinucūña. Bairo yū caátinucūrījērē dope bairo ñi masīētīña. ¿Dopēī tore bairo yū átibauc̄tī? ¹⁶Yū caátigaetie p̄amerē ácu, atore bairo yū masīña: “Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cañurijē niña,” ñi masīña. ¹⁷Bairi āmerē yū majū tie carorijere yū áperiya. Yū yeri yū catūgoñarījēpu carorije macāājē átaje nicōāña. Tie p̄ame roro yū átiāninucūō joroque yū átiya. ¹⁸Bairi caroa macāājērē átigamicūā, yū átijīātietiya. Bairo átijīātietiri atore bairo ñi masīña: Yū rupaū mena roro yū caátigarijere yū caápata, petoaca ūno caroa macāājē manimajucōāña. ¹⁹Yua, yū caátigarije caroa ūnierē yū áperiya. Apeye yū caátigaetie p̄ame roquere yū átinucūña. ²⁰Yū caátigaetie p̄amerē ácu, atore bairo yū masīña: Yū majū tie carorijere yū áperiya. Yū yeri yū catūgoñarījēpu carorije macāājē átaje nicōāña. Tie p̄ame roro yū átiāninucūō joroque átiya.

²¹Atore bairo jeto yū baicōā ninucūña: Caroa macāājērē

átiganucūmicūā, rorije átaje p̄ame jetore yū áticōā ninucūña. Carorije p̄ame yū ānijūgoyec̄tinucūña. ²²Yū majūp̄ua, Dios cū caroticūrīqūērē yū bomajucōāmiña. ²³Bairi atiere yū masīña: Yū catūgoñarījē mena caroa macāājērē yū átigamiña. Bairo yū caátigamiatacūārē, yūp̄ure niña caroaro yū caátigatūgoñarījērē ēñotarore bairo yūre caátinucūrījē. Bairi yū majū rupaū mena carorijere tutuaro yū átiganucūña. Bairo yūp̄ure caāno jūgori carorijere yū átijānamasiētīña.

²⁴Bairo carorije macāājērē caáticōāninucūū ānirī, ibutioro roro yū tūgoñarīqūē paiya! Peero caūpetietopu caápau yū āniña. iTame, roro majū yū t̄amuc̄pu! Bairi, ¿ni ūcū majū carorije yū rupaupu cacūgou yū caānie wapare yū cū netōōbujioc̄tī? ²⁵Dios p̄ame Jesucristo mena yū catūgoñatutuaro jūgori, yū carorije wapare yū netōōgumi. Bairo cū caátipeere tūgoñarī, “M̄uñjāñuña,” cū ñinucūña. Bairi atore bairo ñi yaparoya yū cabairijere: Dios cū caroticūrīqūērē, cū cabororea bairo yū caátipea niña. Baimicūā, yua, atī rupaū caācū ānirī roro átaje yūp̄ure caāno jūgori carorije yū caátipee cūā āno bairopua.

La vida conforme al Espíritu de Dios

8 ¹Bairi Dios p̄ame noa ūna Jesucristo mena cañarē, “M̄ujāā buic̄tiya,” di rūm̄u ūno na īreetigumi. ²Jesucristo jūgori Esp̄ritu Santo cawāma yeri catiriquere cajou p̄ame roro marī caátaje wapare cabuic̄perārē bairo marī ānio joroque marī ásupi. Tunu bairoa peeropu marī cayasirábujiopee cūārē marī netōōñupī. ³Marīā, rorije caátīāninucūrā marī caāno jūgori,

Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marī caātipeyomasīpee mañupā. Tie roticūrīqūē jūgori marī carorije wapare marī canetōmasīētīmīatacūārē, Dios pūame roque marī carorije wapare netōōgū, cū macūrē ati yepapū cū joyupi. Cū macū pūame marī roro caātipairā marī carupaucutorea bairo ati rupau cacūgou āñupi. Ti rupau mena riari marī carorije wapa caānierē merē reepeyocōāñupi. ⁴Tore bairo marī āsupi Dios, cū camasōrījē jūgori marī pūame cū carotirore bairo marī caātipeyomasīparore bairo ī. Bairi mariā, āmerē yua ati rupau mena roro marī caātiġanucūrōrē bairo marī ātiāmerīgarā. Espīritu Santo cū caātirotirore bairo jeto roque caātiāniparā majū marī āniña.

⁵Tocānacāpūa camasā ati rupau mena roro caātinucūrā pūame, ti rupau roro na caātie jetore ātiāniganucūñama. Aperā, Espīritu Santo cū carotirore bairo caātinucūrā roque, cū caborije cañurījē pūamerē ātiāniganucūñama. ⁶Noa ūna ati rupau mena roro caātiāninucūrā pūame tore bairo na caāticōāninucūata, peero yasiricaropū āgarāma. Aperā, Espīritu Santo cū caborije cañurījē ūnie pūamerē caātiāninucūrā roque tocānacā rūmua Dios mena yerijōrō ānicōā ninucūgarāma. ⁷Noa ūna ati rupau mena roro caātiāniganucūrā pūame Dios cū carotirore bairo ātijjātimasīgaetiyama. Bairi Dios pesuare bairo caāna majū tuayama. ⁸Bairi tore bairo ati rupau mena roro caātiāninucūrā pūame di rūmū ūno Dios cū cañājesorije ūnierē āperimajūcōāñama cū cañājoro.

⁹Mujāā roque āmerē, na rupau caborore bairo caātiāninucūrā na caātiāninucūrōrē bairo mujāā ātiāmerīña. Espīritu Santo

cū camasōrījē jūgori roque cū caātirotirore bairo jeto mujāā ātiāninucūña. Tore bairo mujāā ātiāninucūgarā, caānorē bairo Espīritu Santo Dios Yeri majū mujāā yeripū cū caāmata. Tunu bairoa Jesucristo cū cajou Espīritu Santo majūrē ni ūcū cū yeripū cacūgoecu pūame Jesucristo yau mee niñami. ¹⁰Ati rupau, roro marī caātinucūrī rupau pūame caboapa rupau niña. Bairo caboapa rupau caānīmiatacūārē, Jesucristo marīpūre cū caāmata, Dios pūame cañurā ñe ūnie cawapa mánarē bairo marī ānio joroque ātiyami. Bairi marī rupau caboamiatacūārē, marī yeri pūame ūmūrecóopū caticōā ninucūgaro. ¹¹Dios Yeri Espīritu Santo, Jesucristo cariaricupūre tunu cū catio joroque caātacū pūame marīpūre cū caāmata, marī rupau cayasiro bero tunu ti rupaure catio joroque ātigumi. Espīritu Santo marīpūre cū caānoi, cū camasīrījē mena tore bairo marī ātigumi.

¹²Bairi yū yarā, yū bairārē bairo caāna, marī yeripū Espīritu Santo cū caāno jūgori ati rupau mena roro marī caātiġanucūrījērē āperirotiya. Espīritu Santo cū carotirore bairo pūame roque ātirotiya. ¹³Ati rupau mena roro mujāā caātiġanucūata, peeropū mujāā yasigarā. Baimirācūā, tie carorijere Espīritu Santo cū camasōrījē jūgori mujāā caātijānaata roque, mujāā caticōā ninucūgarā.

¹⁴Nipetiro Espīritu Santo cū camasōrījē jūgori cū carotirore bairo caātiūsarā pūame Dios pūnaa majū niñama. ¹⁵Dios, Espīritu Santore marī cū cajoroī, pacoteri majā na quetiupaure cauwirā na cabairore bairo marī baietiya. Dios pūame marīrē cū pūnaa marī ānio joroque ātigayami. Cū, Espīritu Santo marī cū

cajūgomasiōrijē jūgori marī Pacu Diore, “Caacu,” cariape cū marī ī masīña.

¹⁶Espíritu Santo puame marī yeri marī catūgoñarijēpu, “Dios pūnaa majū marī āniña,” marī ī tūgoñao joroque átiyami.

¹⁷Bairo cū pūnaa caāna ānirī Dios, cū pūnaarē, “Caroare mujāā yu jogu,” nipetiro cū caīrīcārōrē bairo marī cūgopeyogarā. Jesucristo jūgori tiere marī cūgogarā. Jesucristo cū carotiore bairo marī caátie jūgori marīrē roro na caápata, cū mena ũmurecōopu caroaro caānopu caroaro marī ānicōā ninucūgarā.

La gloria que ha de venir

¹⁸Ati yepapu āna, roro popiye marī cabainucūrijē mena quetibuju cōñamasīā mano ũmurecōo caroaro caānopu caroare Dios marī cū cajopee menarē. Bairo ati yepapu roro popiye baimirācūā, cabero caroaro majū marī ānicōā ninucūgarā Jesucristo mena yua. ¹⁹Nipetirije ati ũmurecōo macāājē Dios cū caqūēnorīqūē puame camasā pajutiricaro mano apeye ũnierē na cacoterore bairo coterore baiya. “Ānoa yu pūnaa niñama,” Dios cū caīpa rūmu caetaparore coterore baiya. ²⁰⁻²¹Caānijūgoropu Dios cū caqūēnorīqūē nipetirije caroa cañurijē ānijūgoyupa. Cabero ati yepa macāājē roye tuapeticoasupa. Ati yepa to majūā roye tuaesupa. Adán cū cabaibotiorijere iñarī, Dios puame roque nipetirije to roye tuao joroque ásupi. Bairi nipetirije ati yepa macāājē cayasipee majū tuayupa. Bairo cayasipee caānimitacūārē, caberopu Dios puame tiere caroaro wasoagūmi tunu. Bairo ti rūmu caetaro cū pūnaarē cawāma rupau cū cawasoaparorea bairo ati ũmurecōo macāājē cū caqūēnorīqūē cūārē cawāma jeto wasoacōāgūmi. Bairo cū

caáto, tirūmupu cū caátijūgoricarore bairo caroaro nigaro tunu. Pūgani roye tuaetigaro yua.

²²Bairi atore bairo marī masīña: Ati ũmurecōo macāājē nipetirije Dios cū caqūēnorīqūē puame, jīcāo carōmio pūnaa cutigo popiye cō canetōrōrē bairo tie cūā roro popiye netōrō baiya. ²³Tie ati ũmurecōo macāājē jeto mee roro popiye netōrō baiya. Marī cūā torea bairo popiye marī bainucūña. Bairo caāna nimirācūā, merē caānijūgoro Espiritu Santore Dios cū cajoricarā majū marī āniña. Popiye netōrō marī ānicoteya mai ape rupau, rorije cacūgoeti rupaure, marī, cū pūnaarē cū caīrīcārōrēā bairo Dios cū cawasoaparo jūgoye. ²⁴Jesucristo mena marī catūgoñatutuario jūgori marī netōōnupī Dios. Bairi caberopu marī rupaure cū cawasoapeere caānorē bairo cariape marī tūgoñatutucoteya. Ni jīcāū ũcū dise ũnie cū cacoteriquere merē cū caīñaata, tiere cotenemoetiyami. Marī caīñarīqūēpu caāmata, dope bairo merē iñarīqūēpūre cotemasīā mano. ²⁵Bairi marī caīñaetiere mai cacoterā ānirī tiere pajutiricaro mano marī cacotetūgoñarō ñuña.

²⁶Marī puame Diore caroaro cariape caānorē bairo cū marī jēnimasī peyoetinucūña. Bairo cajēnipeyomasīēna marī caānoi, Espiritu Santo puame marī juátinemonucūñami. Bairi marī caátīānipeere marī jēnibojayami cū yaye busurique mena. Tie busurique puame camasā busurique mena cabusujēñomasīā manie niña. ²⁷Dios puame roque marī yeri marī catūgoñarijērē caīñabesemasī ānirī Espiritu Santo marī cū cajēnibojarijere cariape tūgomasiñami. Dios cū caborore bairo Espiritu Santo

puame, marĩ, cū yarārē marĩ jēnibojanucūñami.

Más que victoriosos

²⁸Atore bairo marĩ masiña: Nipetiri wāme caroa, o popiye marĩ cabainucūpeere marĩ cūñupĩ Dios, marĩ, cūrē camairā cū caborore bairo caroaro marĩ caātiānimasiparore bairo ĩ. Tore bairo marĩ cūñupĩ Dios marĩ, cū cabesericarā, cū cabojūgoricarorea bairo catūgousarārē.

²⁹Dios merē caānijūgoripaupua marirē ĩñabeseri, “Ānoa caāniparā yu pūnaa majū nigarāma,” ĩcūcōāñupĩ. Cū macū cū caānierē bairo marĩ caānierē boū, bairo ĩcōā jūgoyupi. Bairi tunu cū macūrē, nipetiro cū mena catūgoñatutuarā jūgocure bairo cū caānierē boū, bairo ĩ jūgoyeticūcōāñupĩ Dios.

³⁰Caānijūgoripaupua merē cū yarā cū caānirotiricarā marĩ caānoi, cū pūnaa caāniparārē marĩ beseyupi. Bairo cū cabesericarā marĩ caānoi, “Ñe ũnie cabuimána, cañurā niñama,” marĩ ĩ ĩñañami. Bairo cū caĩ ĩñarā marĩ caānoi, caroaro majū cū caānajē cutie macāājērē marĩ cūā jicā wāme ũnorē marĩ cūgoo joroque ásupi.

³¹Bairo tie caroa queti majūrē tūgoñarĩ, atore bairo marĩ tūgoña masinemoña: Dios cū caĩñamaicoterā marĩ caānoi, noa ũna aperā marirē caĩñaterā nimirācūā, roro marĩ átiyaparoeiyama. ³²Dios cū macū caānimajūūrē cū riaroti joyupi ati yepapure, marĩ nipetiro marĩ carorije wapare netōōgu. Marĩ mairĩ, “Cū yu joetigu yu macūrē,” ĩēsupĩ. Bairo caátacu majū ānirĩ nipetirije caroaro marĩ caānajē cutipee cūārē marĩ jomajūcōāgumi. ³³Dios roque, “Ānoa ñe ũnie cawapa cūgoena niñama,” marĩ, cū cabesericarārē

marĩ ĩ masiñami. Bairi ni jicāū ũcū, “Ānoa, cañuena niñama,” marĩ ĩ busujāmasiēcūmi. ³⁴Mai, atore bairo niña: Jesucristo puame yucupāipū marĩ carorije wapare netōōbojagu riayupi. Bairo riacoamicūā, tunu nemo catiyupi Dios cū camasirijē jūgori. Bairo catiri bero āmerē yua, cū pacu cū carotimasirīpau cariape nūgōāpū ruirĩ, marĩ yaye caānipeere jēnibojau átiyami cū pacu Diore. Bairi ni jicāū ũcū, “Ānoarē na yaye wapa popiye na baio joroque na átirotiya,” marĩ, Dios cū cabesericarārē marĩ ĩ busujāmasiēcūmi. ³⁵Jesucristo marirē cū camairijērē ni jicāū ũcū ēñotamasiēcūmi. Tunu bairoa popiye marĩ cabairije, o marĩ causeariti tūgoñarijē, o aperā Jesucristo yarā marĩ caānie jūgori roro marirē na caátie to caānimaatācūārē, Jesucristo puame marirē maicōā ninucūñami. Tunu bairi marĩ cauararije, marĩ cajutii bopacarije, o cauwiorije watoa marĩ caānie, o aperā marirē na capajīāgarije caānimaatācūārē, Jesucristo puame marĩ maicōā ninucūñami. ³⁶Dios yaye quetire woarica tutipū cūā atore bairo ĩña cū yarārē:

“Dios, mū yarā jāā caāno
jūgori tocānacā rūmua
jāārē pajīārīcārō uwioro jāā
átinucūñama.

Ovejare* pajīāgarā, narē
pajīārīcārōpū na cajeánárē bairo
jāā cūārē roro jāā átinucūñama,”
ĩ quetibujū woatuyupa Dios ya
tutipū.

³⁷Bairo roro netōrō marĩ cabairije caānimaatācūārē, marĩ puame Jesucristo marirē camai cū cajuátie jūgori roro marĩ cabainucūrījērē netōnucārī jōpuame tiere tūgoñaenarē bairo marĩ tūgoñanetōcōāgarā.

³⁸Bairi ñe ũnie rusaeto atore bairo

ñi tũgoñatutuacõaña: Dise apeye ùnie Dios marirẽ cũ camairijẽrẽ marĩ ãñotamasietĩña. Marĩ cabaiyasiata, o marĩ cacaticõãmata cũãrẽ, dise ùnie marĩ ãñotamasietĩña. Bairi tunu ángelea* majã, wãti yeri pũna quetiuparã cũã marirẽ Dios cũ camairijẽrẽ marĩ ãñotamasietĩñama. Tunu apeye ãme caãnie, caberõpu caãnipee cũã marĩ ãñotamasietĩña. ³⁹Bairi tunu jõbui ùmurecõõpu macããjẽ, caũcũãrõpu macããjẽ, nipetirije Dios cũ caquẽnorĩquẽ, marirẽ Dios cũ camairijẽrẽ marĩ ãñotamasietĩña. Marĩ Quetiupau Jesucristo yarã marĩ caãnoi, idi rũmu ùno marĩ maijãnaetinucũgumi Dios!

Dios ha escogido a Israel

9 ¹Yũ, Jesucristore catũgõusau ãnirĩ mũjããrẽ cariape yũ quetibũjuya. Mũjãã ñitoetiya. Tunu bairoa Espĩritu Santo yũre cariape cũ caquetibũjõro jũgori cariape mũjããrẽ ñiña. ²⁻³Yũ yarã, yũ ya poa macããna judĩo majã Jesucristore na catũgõusætiere ñnarĩ roro yũ tũgoñarĩquẽ paicõã ninucõcũpũ. Yũ yeri yũ catũgoñarĩjẽpũ roro capũnirõrõ bairo yũ tũgoñanucũcũpũ. Bairo tũgoñarĩ yua, yũ yarã Jesucristore na catũgõusapeere boũ, Jesucristo cũ camano, peero caũpetietõpu yũ ágatũgoñaña, bairo na yũ cabaibojaro ñnarĩ roro na caátie wapare netõbujõrãma ï. ⁴Na, yũ yarã judĩo majã puame Jesucristore tũgõusætimirãcũã, Israel ãnacũ pãrãmerã, Israel ya poa macããna majũ niñama. Bairi narẽ Dios puame cũ pũnaarẽ bairo caãniparã majũ na beseyupi. Bairo na beseri bero yua, nocãrõ cũ catutuarije cũ caasyarije mena natũ ãñupĩ. Bairo na mena ãcũ, caroa wãme cũ na caátipeere na átirotiyupi. Tunu bairoa Moisés

ãnacũ cũ caroticũrĩquẽ cawãmecutie cũãrẽ na cũñupĩ. Tunu bairoa cũrẽ na cañubuepee, caroaro na cũ caátipee cũãrẽ na joyupi. ⁵Na cũã judĩo majã jãã ñicũjãã ãnana pãrãmerã, jãã ya poa macããna majũ niñama. Tunu apeyera camasã ya wãme marĩ catũgoñarõ puamata, Jesucristo cũã judĩo majã yaure bairo buiyupi ati yepapure. Cũã, niñami ati yepa macããjẽ caãnie nipetirije Quetiupau. Bairi cũrẽ marĩ cabasapeopee niña. Bairoa to baiãto.

⁶Dios, Israel ya poa macããnarẽ caroaro na cũ caátigariquere na átipeyoecũ mee baiyami. Bairo puame roque niña: Diore na catũgõusætie jũgori nipetiro judĩo majã Israel pãrãmerã nimirãcũã, na mena macããna aperã apei pãrãmerãrẽ bairo caãna tuayama Dios cũ cañajoro. ⁷Bairi judĩo majã nipetiro Abraham ãnacũ pãrãmerã caãna nimirãcũã, cariape cũ pãrãmerã majũ nipetietiyama Dios cũ cañajoro. Bairi bairo qũĩñupĩ Abrahãrẽ Dios: “Pũgarã mũ capũnaa cutimiatacũãrẽ, mũ macũ Isaac jũgori capããrã nigarãma mũ pãrãmerã caãniparã,” qũĩñupĩ. ⁸Bairo ïgaro ñna: Nipetiro Abraham ya poa macããna cabuianucũrã Dios pũnaa majũ mee niñama. Dios Abrahãrẽ, “Caroaro mũ yũ átigũ,” cũ caĩrĩquẽrẽ catũgõusarã roque Dios pũnaa niñama. Na ùna roque, Abraham ãnacũ pãrãmerã majũ tuayama Dios cũ cañajoro. ⁹Mai, atore bairo ãñupã Dios caroaro cũ cũ caátipee Abrahãrẽ: “Ati yutea ùno caãno ape cũmarẽ yũ caetaro, merẽ Sara mũ nũmo jĩcãũ macũ cutigomo,” qũĩ quetibũju jũgoyeticũñupĩ Dios Abrahãrẽ, cũ macũ cũ cabuiapee macããjẽrẽ.

¹⁰Atie yũ caĩquetibũjũrije jeto mee niña. Apeye atore bairo ïcõñanemorĩquẽ roque cariape majũ niña: Abraham

macū Isaac, butiri bero, numo cusupi Rebecare. Bairi cō pūnaa jīcānia pūgarā cabuiaricārā Isaac jīcāū pūnaa āñupā. ¹¹⁻¹³Mai, na cabuiaparo jūgoye, caroa, o carorije macāājērē na caátiparo jūgoyepua merē Dios jīcāūrē cū besecūcōāñupī. Atore bairo cō īñupī Rebecare: “Cajūgocū caānipau pūame cū baire capaacoteire bairo nigūmī,” cō īñupī. Tie cō cū caijūgotirique pūame cū ya titipū caīrōrēā bairo cariape īña: “Jacore mairī cū yu besewu. Apei Esau pūamerē cū nīñatewu,” ī quetibujuya. Tore bairo cū caátajere masīrī, atore bairo cariape marī ī masīña: “Dios, cū caboro, cū caátigajūgotiricarore bairo camasārē na besemasīñami cū caborārē. Dope bairo caroaro na caátiere īñajesori mee na beseyami,” marī ī masīña.

¹⁴Tiere masīrī yua, “Toroquere, cariape caācu mee niñami Dios bairo cū caápata,” źmarī irāati? īTore bairo marī ī masīēna bairāpua! ¹⁵Atore bairo pūame qūīñupī Dios Moiserē: “Yu camai jetore cū nīñamaigu,” qūīñupī. ¹⁶Bairi atore bairo marī masīña: Dios, cū majū cū caboro marī camasārē marī bopaca īñamasīñami. Cū marī camairotiro jūgori mee marī mainucūñami. Tunu bairoa caroaro marī caátie jūgori mee marī maiñami. ¹⁷Tore bairo cū majū cū caborore bairo átiri, atore bairo qūīñupī Dios quetiupau rey Egipto macāācūrē Moisés ānacū cū caāna yuteapure: “Yu catutuarijere mu mena īnogu, murē quetiupure bairo mu yu jōwū. Nipetiro camasā, catutuaū yu caānierē na camasīparore bairo ī, tore bairo mu yu āpu,” qūīñupī Dios. ¹⁸Bairi Dios camasā noo cū caborārē na īñamaiñami. Tunu aperā na yeripū catūgousagaena pūamerē nemojāñurō catūgousagaena majū na ānio joroque na átimasīñami.

¹⁹Bairo yu caīrijērē tūgorā, atore bairo mujāā ībujiorā: “Dios, cū majū

cū caboro caāno jūgori marī camasā marī caátīānipee caēnotamasīā manie cū caáticūjūgotiata, źdope bairo Dios cū majūā tunu, ‘Cabuiacuna mujāā āniña,’ cariape marī qūī masībujiocuti? ī masīētībujioūmi Dios,” mujāā ī tūgoñabujiorā. ²⁰Atore bairo nī quetibujuya mujāārē: Mujāā camasā cabugoro macāāna nimirācūā, źnetōōrō caānimajūū Diore cū mujāā tutiyati? Rīi jotū caqūēnorīcūrē, “źDopēī tore bairirū yu mu weeri?” tirū caīmasīparorea bairo mujāā cūā īrā mujāā īña Diore, tore bairo mujāā caīata. ²¹Rīi jotū caqūēnorī majōcu pūame rīi mena noo cū cabori jotūū ūnierē qūēnomasīñami. Tie rīi mena jīcāru jotū caroaru majū qūēnomasīñami. Tie menaina tunu aperū cabugoro caānirū majū qūēnomasīñami.

²²Torea bairo marī camasā cū caqūēnorīcārārē cū caboro marī átimasīñami Dios. Bairua, cū pūame roro caānarē cū caīñabeseri rūmu caetaparo jūgoye roro na caátīānierē caroaro yerijōrō mena nuācōā coteāninucūñami. Ti rūmu caetaro roque popiye na baio joroque cañuenarē cū caátipee mena cū catutuarije, nocārō cū caátimasīrījērē marī nipetiro camasārē marī áti īnocōñagūmī. ²³Tunu bairoa marī cū caīñamairā pūamerē nocārō caroaro majū cū caānierē marī camasīrō boyupi. Bairi cajūgoyepua, yure bairo caroarā cañurā na āmarō ī, marī besecūjūgoyupi. ²⁴Bairo marī besei yua, judío majā jīcāārārē, aperā judío majā caāmerē cūārē marī beseyupi. ²⁵Dios yaye quetire woarica titipū cūārē tirūmupū macāācū Oseas cawāmecūcu pūame atore bairo ī woatujūgoteticūñāñupī judío majā caāmerārē na cū caátipeere:

“Yn yarā na caāmerīmiatacūārē,
yū yarārē bairo na ñiñagu.

Tunu yū camaietimirīcārārē, yū
camairārē bairo na ñiñagu,”
ī woatuyupi Oseas Dios cū
caīrīqūērē.

²⁶Tunu apewēpu bairo īnemoña:

“Mujāā yū yarā mee mujāā āniña,
Dios na cū caīrīcā yeparua tunu,
‘Dios cacaticōāninucū pūnaa
niñama,’ īecogarāma,” ī
woatuyupi Oseas, Dios judío
majā caāmerārē cū caātiipeere.

²⁷⁻²⁸Jāā yarā judío majā Israel

ya poa macāāna na cabaipee
puamerā atore bairo ī quetibūju
woatujūgoyeticūñāñupī Isaiās: “Dios
puame yoaro mee na īñabesegumi
ati yepa macāāna nipetirore. Cū
caījūgoyeticūrīcārōrēā bairo cariape
átigumi. Bairi Israel pārāmerā, ria
capairiya paputiro macāājē paare
bairo capāārā nimirācūā, capāārā
mee netōjīātigarāma roro na caátaje
wapare,” na ī woatujūgoyetiypu
Isaiās ānacū. ²⁹Cū, Isaiāna tunu
apewēpu atore bairo īnemoñupī mai
cajūgoyepure:

“Dios ñe ūnie carusaecu
catutuamajūū puame marī mairī
jīcāārā ūnarē cū carugaeticōāta,
marī judío majā marī
manibujiorā.

Sodoma, bairi Gomorra macāā
macāānarē cū caátatore bairo
marī judío majā cūārē marī
repeyocōābujioricūmi merē,” ī
woatuyupi Isaiās ānacū.

Los judíos y el evangelio

³⁰Toroquere, ¿dope bairo marī ĩcuti?
Bairo puame niña: Judío majā caāmerā
Dios mena caroaro na caānipeere
macāēsupa. Tiera macāētīmirācūā,
Jesucristo mena na catūgoñatutuarije

jūgori tiere masījūgoyupa.

Jesucristore na catūgousaroi, Dios
puame, “Caroarā, ñe ūnie rorije
cawapa cūgoena niñama,” ĩrī na
īñanucūñami. ³¹Marī yarā israelita
majā puame roque Moisés ānacū cū
caroticūrīqūērē na catūgousaro jūgori
Dios mena caroaro ānigamiñupā.
Bairo ānigamirācūā, tie rotiriquere
caroaro ātipeyoesupa. Bairi Dios mena
caroaro ānimasīēsupa. ³²¿Dopēirā
Dios mena caroaro na ānimasīēsupari?
Bairo puame niña: Jesucristo mena
na catūgoñatutuarije mena mee, Dios
mena caroaro ānigamiñupā. Na majū
na catūgoñatutuarije mena puame
roque tore bairo ānigamiñupā. Bairi
Dios cū cajoricu Jesucristo mena
catūgoñatutuagaena ānirī Dios
tupu āpérigarāma. Bairi ūtāāpure
carocawanucūrārē bairo tuayama yua.
³³Tore bairo cariape ī woatuyupa Dios
ya tutipū:

“Yū puame Sión* cawāmecuti
buropu jīcā ūtāārē cūūrē bairo
jīcāū cū yū cūña.

Bairi ni ūcū cūrē cū caboeticōāta,
tiare carocawanre bairo popiye
cū baio joroque cū yū átigu.

Tunu ni ūcū cūrē cariape
catūgousau puame roque di
rūmu ūno,

‘Cabūgoro majū cū yū boyupa,’
ī tūgoña yapapuaetigumi,” ī
quetibūjuya Dios ya tutipū
cūārē.

10 ¹Bairi yū bairārē bairo caāna,
yū puame, yū yarā Israel ya
poa macāāna na canetōjīātiipeere
butioro yū boya. Bairo bori yua,
butioro Diopure na yū jēnibojanucūña.
²Na puame Dios cū caborore bairo
caroaro átiganucūmiñama. Bairo
átiga āninucūmirācūā, na majū na
ya wāme ūnierē átiri, cū caborore

bairo átijīātietinucūñama. ³Bairi, “Dios puame Jesucristo mena marī catūgoñatutuario jūgori, ‘Ñe ūnie carorije cawapa cūgoena niñama,’ marī ī masiñami,” ī tūgoñamasīētīnucūñama. Bairo tūgoñamasīētīrī yua, na majū na caātītutuarije mena ñe ūnie cawapa mánarē bairo āniganucūmiñama.

⁴Jesucristo ati yepapū etari, marī nipetiro camasā cū mena catūgoñatutuarārē, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecocōāna meerē bairo caāna marī ānio joroque ásupi, ñe ūnie carorije cawapa cūgoenarē bairo marī caānimasīparore bairo ī, Dios cū cañajoro.

⁵Atore bairo ī woatuyupi Moisés ānacū cū caroticūrījērē na catūgousarije jūgori canetōparārē: “Ni jīcāū ūcū roticūrīqūē nipetirijere caātipyomasī puame Dios mena ānicōā ninucūgūmi,” ī woatuyupi. ⁶Baipua, apevera Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije jūgori marī canetōpee puamerē tūgoñarī, apewēpū Moisés ānacū cū cawoatucūrīqūērē marī tūgoroa mai. Atore bairo ī woatuyupi: “¿Ni ūcū ūmurecōopū cū wāmuácúatī?” ī woatuyupi. Bairo īgu īñupī: “Jesucristo marī cū netōapáro īrā, ¿ni ūcūrē ūmurecōopū cū wāmuárotiri, cū marī piiruiojoroticūtī?” īgu īñupī Moisés. ⁷Apewēpū tunu ī woatunemoñupī: “¿Ni ūcū caūcūārī ope cariaricarā na caānopū cū ruiácúatī?” Bairo īgu īñupī: “Jesucristo marī cū netōapáro īrā, ¿ni ūcūrē ti operū cū ruiárotiri cū marī piiwāmnoojoroticūtī?” īgu īñupī Moisés. ⁸Bairopua, marī cajopee mee niña. Merē Moisés ānacū cū cawoaturicarore bairo niña: “Merē mujāā masiña Dios yaye quetire. Bairo mujāā yeripū tie queti caāno jūgorina, tiere mujāā busunucūña,” ī woatuyupi. Bairi ni ūcūrē marī cajopee mee niña.

Tie quetibujūrique Jesucristo mena tūgoñatutuarique macāājē quetirea camasārē jāā quetibujūnucūña.

⁹Tie quetibujūrique atore bairo ī quetibujūya cariape marī cabusūrije mena: “Jesús marī Quetiupau niñami,” īrī bero tunu, “Jesús cū cariacomiatacūārē tunu cū catiopyupi Dios,” marī yeripū marī caītūgoñaata, Dios puame roro marī caátaje wapare marī netōōgūmi. ¹⁰Bairi marī yeripū Jesucristo mena tūgoñatutuari, tunu cū yarā marī caānierē aperārē na marī caquetibujūata, Dios puame, “Caroarā, ñe ūnie carorije cawapa cūgoena niñama,” marī ī īñagūmi. Bairo marī caápata, marī netōjīātigarā roro marī caátaje wapare.

¹¹Torea bairo ī quetibujūya Dios ya tutipū cūārē: “Ni ūcū cū mena cariape catūgoñatutuaū puame di rūmu ūno, ‘Cabūgoro majū cū yu boyupa,’ ī tūgoña yapapuaetigūmi,” ī quetibujūya. ¹²Bairi Dios puame judío majā, judío majā caāmerā cūārē na īñaricawoetiyami. Jīcārō tūni caroaro cariape na īñañami Dios camasārē. Cū, marī Quetiupau, nipetiro Quetiupau jīcāūā niñami. Bairi cūrē cajēnīrārē tocānacā wāme caroare netōjāñuorō na jomajūcōāgūmi. ¹³Dios ya tutipū atore bairo ī woatuyupa: “Tocānacāūpua camasā roro na caátaje wapare Dios cū canetōōrō borā, marī Quetiupau wāmerē īrī cū na cajēniata, na netōōgūmi,” ī woatuyupa. ¹⁴Dios yaye quetire caānorē bairo cariape camasā na catūgousaeticōāta, marī Quetiupaure cū jēnimasīēnama. Bairo Jesucristo yaye quetire na catūgoeticōāta, cū yaye queti cūārē caānorē bairo cariape tūgousamasīēnama. Tunu bairoa narē caquetibujūrā na camanicōāta, tie Jesucristo yaye quetire dope bairo tūgomasiēnama. ¹⁵Tunu bairoa

Dios tocānacāūrpa caquetibujurā cū cajoeticōāta, cū yaye quetire camasārē caquetibujuparā manibujiorāma.

Bairpa na joyupi. Dios yaye woarica tutipū cūārē na caetarijere atore bairo iña: “Aperā marīrē, yeri ñajāō joroque caátie caroa quetire na caquetibujurāetaro iñarī butioro marī useaniña,” ĩ woatuyupa.

¹⁶Atie caroa quetire capāārā tūgomirācūā, tocānacāūrpa Israel ya poa macāāna tūgousapetietiyama. Isaías ānacū cū caīwoaturicarore bairo niñama: “Dios, jāā Quetiupañ, jāā caquetibujurijere ĩnoa ūna tiere na tūgousayati? Jīcāārā ūnaacā jeto tūgousanucūñama,” ĩ woatuyupi.

¹⁷Bairi camasā caroa quetire na catūgousaro jūgori Jesucristo mena catūgoñatutuarā tuanucūñama. Tie caroa queti, Jesucristo yaye majū niña.

¹⁸Yū pñame atiere mujāā yū jēniñapā mai: ĩIsrael ya poa macāāna tie quetire na tūgoesupari? Tūgoricarāma. Dios ya tutipū cūārē atore bairo ĩ woatuyupa:

“Dios yaye quetire caquetibujuri majā nipetiropū quetibujubatoyupa.

Bairi ati yepa nocārō cayoaropū macāāna cūā tie quetire nipetiropū tūgoyupa,” ĩ woatuyupa Dios ya tutipū.

¹⁹Tunu mujāā yū jēniñanemopa: ĩIsrael ya poa macāāna caroa quetire tūgomirācūā, tiere na tūgomasīēsupari? Tūgomasīrīcārāma. Tiere quetibujunemogu, Moisés ānacū cū caīrīqūērē mujāā yū quetibujugu. Atore bairo ĩ woatuyupi Moisés, Dios cū yarārē cū caīrīqūērē:

“Yū yarā jeto meerē na yū maigu.

Tore bairo aperārē na yū camairō iñarī, mujāā, yū yarā pñame na mujāā pesucutigarā.

Na mena mujāā asijāñugarā,” ĩñupi.

²⁰Caberopū tunu Isaías ānacū israelita majā caāmerārē ĩgu, atore bairo ĩnemoñupi:

“Noa ūna yūre camacāētīmirīcārā pñame merē āmerē yū masijāñuñama.

Bairo yūre camacāētāna pñamerē yū camasīrījērē na yū átī ĩñowū.”

²¹Tunu apewēpū Isaías pñame israelita majārē ĩgu, atore bairo ĩ woatuyupi: “Tocānacā rūmu yū wāmorīrē jewāmñori na yū cotemiwū, yū yarā yūtu na apáro ĩ. Na pñame catūgousagaena, cabaibotiorā ānirī yūtu atígaema,” ĩ woatuyupi Isaías ānacū israelita majārē Dios cū caīrīqūērē.

El Israel escogido

11 ¹Bairi āmerē atore bairo mujāā yū jēniñañā: Bairo israelita majā cūrē cabaibotiorā na caāno jūgori, “Yū ya poa macāāna mee mujāā āniña āmerē yua,” ĩna qūīati? Bairo na ĩ ĩñaecūmi. Tie cūā, israelita* majā yau judío majōcu yū āniña. Abraham ānacū pārāmi, bairi Benjamín ya poa macāācū pārāmi majū yū āniña. ²Caānijūgoripaurpa merē Dios israelita majārē cū ya poa caānparārē bairo na ĩñajūgoyupi. Bairo narē, “Yū yarā mee niñama yua,” na ĩ ĩñāētīñami āme cūārē. Mujāā masīrā profeta* Elías ānacū yaye quetire. Cū pñame Diore, “Israelita na carorije wapa buicutiyama,” na ĩ busujāñupī, Diore jēniācū. Tiere mujāā masīrā. Atore bairo ĩ quetibujuyupa Dios ya tutipū Elías cū caīrīqūē quetire: ³“Yū Quetiupa, mu yarā profeta majā mu caquetibujujoricarārē na pajiāreama israelita majā pñame. Na pajiārerī, waibutoare peori joemugōjorica

mesaari cūārē yasiorepeycōāama. Yu jetore yu pajiāetiñama. Bairi yu cūārē yu pajiāgarā yu macāārā átiyama,” qūñupī Elías Diore. ⁴Bairo cū caīrō tūgomicūā, Dios puame atore bairo qūñupī: “Jicāārā israelita majā yu boyama bairāpua. Baal cawāmecucu aperā jūgūērē rupopatuuri mena cū riape etanumurī caīroetanarē merē jicā wāmo peti puga pēnirō cānacā mil cārō majū, yu yarā caāniparārē na yu beseyaparoya,” qūñupī Dios Elíare, ī woatuyupa Dios ya tutipū. ⁵Bairi āme cūārē torea bairo judío majā jicāārā ūna tuacōāñama Diore catūgousari majā. Narē Dios puame na ñnamairī na beseyupi. ⁶Bairi Dios marīrē cū cañnamairījē jūgori marī cū canetōōata, dope bairo marī netōmasiēna caroaro marī caātiānie jūgori yua. Caroaro marī caātiānie jūgori marī canetōmasiāta, Dios marīrē cū camairīqūē puame cawapa manierē bairo tuabujioro.

⁷Bairi, ¿dope bairo puame marī irāati? Atore bairo puame marī ī masīgarā: Israelita majā puame caroaro Dios mena nigamirācūā, na majū na caborore bairo caátigarā ānirī nipetiro cū mena ānipetiesupa. Jicāārā cū cabesericarā roque cū caborore bairo caroaro ānimasīñupā. Aperā cūrē caboena roquere netōjāñurō caāmoope māna, cū yaye quetire catūgoena majū na tuao joroque ásupi. ⁸Torea bairo ñna Dios ya tutipū cūārē: “Dios, cūrē catūgousagaenarē na yeripū nemojāñurō cū yaye quetire catūgomasiēna majū na ānio joroque na ásupi. Bairi ati rūmurī cūārē catūgousaena majū nicōāñama israelita majā mai. Cacaapee cūgorā nimirācūā, cañnaenarē bairo na tuao joroque ásupi. Tunu bairoa cū yaye quetire catūgorā nimirācūā, tiere catūgoena majūrē

bairo na ásupi,” ī quetibujuya Dios ya tutipū cūā. ⁹David ānacū cūā atore bairo qūñupī Diore:

“Na, israelita majā na cabose rūmū qūñenorī rūmū caāno roro majū átinucūñama.

Bairo roro na caátiere ñnarī popiye na baio joroque na mū caāto ñña.

¹⁰Cacaapee cūgorā nimirācūā, cañnaenarē bairo na tuao joroque na ása.

Tunu bairoa popiye na rupau mena na tāmūo joroque na ása,” ññupī David cū ya tutipū Diore.

La salvación de los no judíos

¹¹Bairi āmerē mujāā yu jēñiñaña: Bairo judío majā Jesucristore na catūgousaeto jūgori, ¿nipetiro judío majā na yasipeticoásupari? ¡Yasipetiesupa, bairāpua! Bairo puame baiyupa: Judío majā Diore baibotiori na catūgousagaetimiatacūārē, aperā judío majā caāmerā puame Diore tūgousari roro na cabairijere netōjīātiyupa. Dios puame na netōñupī. Bairo na cū canetōōrō ñnarā judío majā puame, “Narē bairo jāā cūārē Dios cū canetōōrō jāā boyā,” na ī tūgoñao joroque ásupi Dios. ¹²Bairo judío majā puame Diore na catūgousaetie jūgori aperā ati ũmurecōo macāāna judío majā caāmerā puamerē caroaro majū na baiyupa. Cabero judío majā tunu Jesucristore na catūgousaro bero caāmata roque, inetōjāñurō caroaro majū na bainemogaro ati ũmurecōo macāāna nipetirore!

¹³Bairi mai, mujāā judío majā caāmerārē jicā wāme ūno mujāā yu quetibujugaya: Mujāā, judío majā caāmerārē Dios yu cū caquetibujurotjoriquere masīrī, yu

paariquere caroaro cariape majū yu átipeyogaya. ¹⁴Bairo mujãärë caroaro yu caquetibujaro, yu yarã yu ya poa macãäna majū pñame caroaro mujãä caátianierë na cañnacõrõ yu boya. Bairo mujãä ñnacõrĩ yua, na cüã tũgomasĩbujiorãma Dios na cü canetõõgarijere. Bairo tũgomasĩrĩ yua, jicãärã netõjãätibujiorãma na carorije wapare. ¹⁵Judío majã Dios macürë na catũgousaetoi, aperã ati umurecõo macãäna judío majã caãmerã pñamerë cü mena jicã yericunarë bairo caãniparã majū na ásupi. Cabero judío majã pñame tunu Jesucristore na catũgousaro bero caãmata roque, netõõjãñurõ caroaro na bainemogaro. iCamasã cariaricarãpürë catioricarãrë bairo caroaro majū na bainemogaro yua! ¹⁶Í cõnarĩ quetibujaricaro pñamata, atore bairo niña: Jicã pãärë, jicã cuiaca peeneri, “Dios yaye nigaro,” marĩ caiatato bero caãmata, carusari cui cüã caroa cui Dios ya cui tuaya, cü caññajoro. Bairi tunu yucu nucõõrë, “Dios yaye nucõõ nigaro,” marĩ caiatato bero caãmata, tii rũpũ cüã caroa Dios ya rũpũ majū tuacõãña. Atoe bairo marĩ caicõñabueata, Abraham, jãä ñicũ ñnacũ cüã cañũ cü caãmata, cü pãrãmerã cürë bairo Diore catũgousaparã cüã caroarã cañurã nigarãma, Dios cü caññajoro.

¹⁷Apeyera tunu judío majã pñame yucu, olivo* cawãmecutii rũpũ majürë bairo niñama. Bairo na cabaimiatacũärë, tie rũpũ jicã rũpũre pajure rericarore bairo jicãärãrë na reyupi Dios cürë na catũgousaetie wapa. Mujãä, judío majã caãmerã pñame macãnucũ macãäcũ olivo rũpũre bairo mujãä ñniña. Bairo caãna mujãä cañnimiatacũärë, Jesucristo mena mujãä catũgousarije jũgori, pataaneatĩri tunu

olivoũ majũru tii rũpũre na capataaworicaropũ mujãä pñamerë wasoaoteire bairo ásupi Dios. Bairi mujãä cüã ãmerë olivoũ majū rũpũre bairo mujãä ñniña. Bairo caãna ñnirĩ mujãä cüã Dios yarã jicãũ pũnaa majū mujãä ñniña ãmerë. ¹⁸Bairo caãna ñnirĩ mujãä pñame, “Judío majã olivoũ majū rũpũre bairo caãna netõjãñurõ caãnimajürã jãä ñniña,” i tũgoñaeticõãña. Bairi atie pñamerë tũgoña masiritieticõãña: Tii olivoũ rũpũ mee tii nucõõrë jũgocatiãniña. Tii nucõõ jũgori roque nipetirije tii rũpũ cüãrë jũgocatiãniña. Bairi, “Judío majã netõjãñurõ Dios cü camairã jãä ñniña,” i tũgoñaeticõãña.

¹⁹Bairo yu caĩquetibujumiatacũärë, mujãä jicãärã atore bairo mujãä i tũgoñabujiorã: “Olivo rũpũ cañueti rũpũre pajure reyupa, apeĩ rũpũ pñamerë tunu wasoapugarã. Torea bairo jãä judío majã caãmerã pñamerë Dios cü yarã jãä caãniparore bairo i, judío majãrë na reyupi,” i tũgoñarãma. ²⁰Bairo mujãä caĩtũgoñarijë cariape cañnimiatacũärë, atiere tũgoñamasiritieticõãña: Dios mena na catũgoñatutuaetie jũgori israelita majãrë na reyupi Dios. Bairo na átimicũã, mujãä pñamerë cü yarãrë bairo mujãä ññañami, cü mena mujãä catũgoñatutuarije mena jeto jũgori. Cü mena mujãä catũgoñatutuaeticõãta, mujãä cüã mujãä netõõtũbujioricarã. Bairi, “Caãnimajürã jãä ñniña judío majã netõõrõ,” i tũgoñaeticõãña. Dios pñame roquere cü tũgoña uwiya, “Jãä cüãrë jãä reremi,” írã. ²¹Judío majã cürë na catũgousaetie jũgori roro na caátaje wapare na masiriyojoaesupi Dios. Olivoũ majū rũpũ caññijũgorica rũpũre pajure rericarore bairo na reyupi. Bairi mujãä judío majã caãmerã cüã mujãä catũgousaeticõãta, torea bairo mujãä átigumi.

²² Bairo caroaro mujãã catũgoñamasirõ ñuña: Dios camasãrẽ cañnamaimasĩ cañuu majũ niñami. Baimicũã, tunu cũ yaye quetire na cabaibotioata, tutuaro mena roro popiye na baio joroque caãcu niñami. Judío majã cabaibotiorãrẽ tutuaro mena na ñnabeseyupi. Bairo caátimasĩ nimicũã, mujãã judío majã caãmerã puamerẽ caroaro mujãã ãsupi, mujãã catũgousaro jũgori. Bairo mujãã puame mujãã cũ cañnamairõ jũgori caroaro cũ caborore bairo caátianiparã mujãã ãniña. Tore bairo mujãã caátijãnacõata, mujãã cããrẽ tutuaro mena popiye mujãã baio joroque mujãã átigumi. Olivou rurũre pajure reire bairo mujãã regumi mujãã carorije wapa yua. ²³ Bairo cabairije cañnimiatacũãrẽ, judío majã cariape na catũgousagaetiẽre jãnarĩ cũ mena na catũgoñatutuajũgoata, cũ yarãrẽ bairo na ãnio joroque na átigumi tunu. Olivou rurũre na capaatarica rurũre jeeri tunu na capuaotenenomõrõrẽ bairo na átigumi tunu. Dise ñnie Dios cũ caátimasĩetĩtĩ maniña. Bairo tore bairo na átimasĩñami tunu cũ pũnaa majũ roquere. ²⁴ Olivou macãnucũ macããcũ rurũre pataaneatĩri apei olivou majũrũ na capuaotenenomasĩata, nemojãñurõ na capuaotemasĩpee niña, tii macãã rurũre majũ puame roquere. Tore bairo mujãã, judío majã caãmerãrẽ mujãã cũ caátimasĩata, ijudío majã cũ yarã cañnjũgomiricãã puame roquere nemojãñurõ cũ yarã na ãnio joroque na átinemomasĩñami Dios tunu!

La salvación final de los de Israel

²⁵ Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, Dios cũ caátigarique camasã mai na camasĩetãjẽrẽ mujãã yũ quetibũjupa, “Jãã jeto Dios yayere camasĩrã jãã

ãniña,” mujãã caĩtũgoñaetiparore bairo ñ: Capããrã israelita majã Diore catũgousagaenarẽ bairo tuayama, aperã judío majã caãmerã nipetiro ati umurecõo macããna Dios cũ cabesericarã cũrẽ na catũgousapetiro ñno mai. ²⁶ To bero caãno israelita majã catũgousaenarẽ bairo Dios cũ caáticũricããrã cũã cũ tũgousa jũgogarãma tunu. Bairo tũgousa jũgori yua, nipetiro israelita majã cũrẽ caborã netõjĩãtipeticoagarãma na carorije wapare. Dios ya tutipũ cũãrẽ atore bairo ñ woatuyupa israelita majã na canetõpeere:

“Camasãrẽ canetõõpau judío majõcu Siõn* cawãmecuti macãpũĩ caacũ etagumi.

Bairo etari, Jacob pãrãmerã roro na caátaje wapare netõõgumi.

²⁷ Bairo na carorije wapare cũ canetõõrõ bero caãno, cariape cajũgoyepũ na cũ caĩquetibũju jũgoyeticũricãrõrẽ bairo baigaro,”

Dios cũ caĩrĩqũerẽ ñ quetibũju woatuyupa cũ ya tutipũ.

²⁸ Jesucristo yaye caroa quetire catũgousaetimajũcõãrã ãnirĩ judío majã Dios pesuare bairo tuayama. Mujãã, judío majã caãmerã puame Jesucristo yaye caroa quetire mujãã catũgousaparore bairo ñ, tore bairo na tuo joroque átiyami Dios. Bairo átimicũã, ape watoara judío majãrẽ na maicõãñami mai. Cañnjũgoropua na ñicũjããrẽ cabesejũgoricu ãnirĩ na cũãrẽ na maicõãñami. ²⁹ Bairo Dios cũ caĩjũgoyeticũricãrõrẽ bairo cariape átimasĩñami. Camasãrẽ caroare na jori bero, di rũmũ ñno tiere na ãmaetĩñami tunu. ³⁰ Mujãã, judío majã caãmerã cũã tirũmũrũre Diore cũ mujãã baibotio ãninucũñupã. Ati yutea caãno puamerẽ tunu judío majã cũrẽ na

cabaibotioro iñarí, mujáa judío majá caāmerá puameré mujáa iñamainami Dios. ³¹Tore bairo mujáa, judío majá caāmerá mujáa cabairicarorea bairo āmeré judío majá cūā Diore cū baibotionucūñama. Torea bairo tuacoa ninucūñama mai ati rūmurirē. Dios puame mujáa iñamaigu, tore bairo na tuao joroque átiyami judío majārē. Bairo āmeré na átomicūā, mujáārē cū caññamairōrēā bairo caberopu na cūārē na iñamaigumi tunu Dios. ³²Bairo iḡu ñiña: Nipetiro camasā na cabaibotioro iñarí jīcārō tūni cabuicunarē bairo na cūñupí Dios. Camasārē tocānacāpurea jīcārō tūni na iñamaigu, tore bairo na cūñupí.

³³Bairi Dios, inocārō majū marí camasā carorā caānarē marí qūñamainati! Butioro marí iñamaimajūcōāñami. Nipetirijere masīpeycōāñami. Bairi ni jīcāū ūcū, Dios cū catūgoñarijērē, cū caátie cūārē masīpeyoetiyami. ³⁴Dios ya tutipū cūārē atore bairo í quetibujuyupa: “Dios cū catūgoñariqūē cūtiere ni jīcāū ūcū masīcūmi. Ni jīcāū ūcū cūrē, ‘Atore bairo puame mu caáto ñuña,’ qūí quetibujupo masīcūmi. ³⁵Ni jīcāū ūcū Diore netōnucārōpu apeye ūnierē cajoricu ānirí, ‘Yu wapamoñami Dios,’ caīmasí mácūmi,” í quetibujū woatuyupa Dios ya tutipū. ³⁶Ati umurecōo macāājē nipetirije cū caqūēnoriqūē jeto niña. Cū catutuarije mena jūgori nipetirije ānicōā ninucūmasiña. Cū caboro jūgori cū yaye nicōā ninucūña. iBairi cū jetorea basapeorique caroa majū to ānicōā ninucūáto! Bairoa to baiáto.

La vida consagrada a Dios

12 ¹Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Dios marirē caroaro iñamai āninucūñami. Bairi mujáārē

tutuario mena atore bairo mujáa yu átirotiya: Diore qūiroarā camasā waibucu riire altar* mesapu cūrī na cajoemugōjoricarore bairo mujáa cūā Diore qūiroarā mujáa rupau mena roro mujáa caátiganucūrījērē cūcōārī cū carotirore bairo jeto áticoā ninucūña. “Mu yarā majū jāā āniña,” cariape qūirí, caroa macāājērē áticoā ninucūña. Dios mujáa mena cū causeaniparore bairo irā, tore bairo mujáa caáto ñuña. Tore bairo átiri, Dios mena mujáa catūgoñatutuarijere cariape cū masīo joroque mujáa átiagarā. ²Ati umurecōo macāāna cañuena na caátianinucūrōrē bairo átiāmericōāna. Alore bairo puame mujáa caátipee ñuña: Mujáa cacatiri rūmu cārō nemojāñurō mujáa catūgoñarijērē tūgoñawasoacōā ninucūña, caroaro cariape mujáa caátianimasīparore bairo irā. Bairo mujáa caátiamata, caroaro Dios cū caborore bairo mujáa caátianipeere mujáa masīgarā. Caroaro átajere, bairi Dios cū caññajesorije ūnierē, bairi ñe ūnie carusaetie cariape macāājē átaje cūārē mujáa átimasīgarā.

³Dios, yure mairí mujáa quetibujurotjogu yu besewí. Bairi mujáa nipetirore ñiña: Ni ūcū mujáa mena macāācū cū caátianinucūmasīrījē mena netōjāñurō caānimajūūrē bairo cū majūā cū tūgoñaeticōāto. Alore bairo puame cū catūgoñarō boya: “Jesucristo mena yu catūgoñatutuario jūgori cū caátianimasīpeere yu cū cajorica wāme cārō yu caátimasīrō jeto ñuña,” qūí tūgoñaáto. ⁴Īcōñarí mujáa yu quetibujupa mai: Marí rupau jīcā rupaua nimirōcūā, capee wāmecuti ricawatiya. Tie nipetirije jīcārōrē bairo āmeriña. Ricaati jeto niña. Marí caapee mena marí iñaña. Marí āmoo operi mena marí tūgoya. Marí rupuori mena marí áya. ⁵Marí, Jesucristo mena

catũgoñatutuarã cũã torea bairo marĩ ãniña. Capããrã nimirãcũã, cũ mena macããna jĩcã rupaure bairo caãna marĩ ãniña. Marĩ nipetiro jĩcã rupau ãnituroricarore bairo marĩ ãniña.

⁶Marĩ tocãnacãũpũrea ricaati wãme jeto cariape marĩ caátimasĩpee ùnierẽ marĩ joyupi Dios. Noo cũ cajogarijere marĩ joyupi. Bairi tiere caroaro marĩ átigarã. Dios yaye quetire marĩ caquetibũjumasĩpeere cũ cajoricarã marĩ caãmata, marĩ catũgoñatutuario cãrõ tiere camasãrẽ na marĩ quetibũjugarã. ⁷Camasãrẽ juátinemosasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata, caroaro mena na marĩ juátinemosagarã. Tunu bairo jũgobuemasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata, camasãrẽ caroaro na marĩ buegarã. ⁸Camasãrẽ yeri ñajããõ joroque átimasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata, caroaro mena na tũgoñaõ joroque na marĩ átícõã ninucũgarã. Tunu bairo camasãrẽ dínoro, o apewe ùnierẽ jomasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata, useanirĩquẽ mena na marĩ cajoro ñuña. Camasãrẽ átijũgoãnimasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata cũãrẽ, caroaro tũgoñamasĩrĩ, nucũbugorique mena na marĩ caátĩãnijũgoãnimasĩrõ ñuña. Tunu bairoa camasãrẽ ñnamaimasĩrĩquẽrẽ cũ cajoricarã marĩ caãmata cũãrẽ, useanirĩquẽ mena na marĩ juátinemosagarã.

Deberes de la vida cristiana

⁹Cariape ãmeo maiãña. Di rũmu ùno carorije macããjẽrẽ ñnaboeticõãña. Caroa macããjẽ pũamerẽ átĩãnicõã ninucũña. ¹⁰Jesucristore catũgousarã ãnirĩ jĩcãũ pũnaarẽ bairo ãmeo maiãña. Mujãã caborore bairo mujãã caátĩgaparo ùnorẽã, aperã na caborore bairo pũame ãsa. Nucũbugorique mena ãmeo ññaña.

¹¹Yeri tũgoñatutuarique mena Dios cũ caborore bairo átijãticõã ninucũña. Cateeyepairãrẽ bairo tũgoñaeticõãña.

¹²“Caroaro majũ marĩ átigũmi Dios,” ñ tũgoña useanicõã ninucũña. Popiye tãmuomirãcũã, tũgoñaenarẽ bairo tiere tũgoñanetõõcõãña. Di rũmu ùno Diore cũ jẽnijãnaeticõãña.

¹³Jesucristore catũgousarã na cabopacarijere mujãã cacũgorije mena na ricawoya. Tunu mujãã tũpũ caetarãrẽ caroaro mena na quẽnoña.

¹⁴Mujããrẽ roro caãnarẽ, “Caroaro mujãã cũ joãto Dios,” na ñña. Caroaro na cabaipee pũamerẽ Diore na jẽnibojaya. “Roro cũ áparo mujããrẽ Dios,” na ñtĩcõãña.

¹⁵Noa ùna causeanirã na caãmata, na jũũ useaninemoña. Tunu noa ùna cayapaparã na caãmata, na mena otiri na yeri tutuao joroque na átinemoña.

¹⁶Jĩcã majãrẽ bairo useanirõ jĩcãrõ mena caroaro ãnajẽcusa. “Jãã, aperã netõrõ caãnimajũrã jãã ãniña,” ñ tũgoñaeticõãña. Tore bairo caĩena ãnirĩ, cabũgoro macããna na caãnajẽ cutiere bairo ãnajẽcusa. “Aperã netõrõ camasãrã majũ jãã ãniña,” ñ tũgoñaeticõãña.

¹⁷Noa ùna mujããrẽ roro na caãto, mujãã cũã roro na átĩãmeeticõãña. Caroaro átĩãnajẽcusa, noa ùna mujããrẽ na busũpauetio joroque ñrã. ¹⁸Noo mujãã caátijãtiro cãrõ nipetiro camasã mena jĩcã majãrẽ bairo useanirõ jĩcãrõ mena caroaro ãnajẽcusa. ¹⁹Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ camairã, mujããrẽ ñiña: Noa ùna mujããrẽ roro na caãto, mujãã majũ roro na átĩãnamueticõãña. Dios pũame roque mujããrẽ roro caãnarẽ na ñnabesegumi. Cũ yaye woaturica tutipũ cũãrẽ atore bairo ñ woatuyupa: “Yũ roque camasãrẽ caĩñabesepau yũ ãniña. Roro na caãtajere cariape na

ñĩnabeseḡu, ʼĩnupĩ marĩ Quetiupau, ʼĩ woatuyupa cū ya tutipũ cūārē.
 20Aperopũ cūārē atore bairo ʼĩ woatunemoñupā: “Mu pesu, murē catutii, cū cauariata, cū ugarique nuña. Cū cañemejipiata, cū etirique joya. Bairo cūrē caroaro mu caápara, roro mu cū caátajere bobotũgoñagumi, ʼĩ woatuyupa. 21Bairi aperā mujāārē roro na caátimiatacūārē, roro na átiámeeticōaña. Caroa puamerē na átiámeña. Bairo mujāā caápara, roro mujāā caameo átiubujioataje buipearo añinemoetigaro yua.

13 1Dios jeto rotimasĩrĩqũērē jomasĩñami camasārē. Torena, ati yepa quetiuparā cūā Dios cū carotimasĩrĩjē jũgori ati yepa macāāna camasārē na rotimasĩnucũñama. Cū cacũricārā majũ niñama. Bairi nipetiro na quetiuparā na caátirotirore bairo jĩcārō tñni tũgousaya. 2Bairi ni jĩcāũ ũcũ ati yepa quetiuparārē cabaibotioũ, Dios cū caátiroticũrĩqũērē cabaibotioũre bairo tuayami. Bairo roro cabaibotiorārē popiye na baio joroque na átigumi Dios. 3Ati yepa macāāna quetiuparā, caroaro caátĩāna camasārē roro caátiparā mee niñama. Camasā roro caátipairā roquere, uwitũgoñao joroque roro na átinucũñama na yaye wapa. Bairi quetiuparā mena tũgoña uwiricaro mano mujāā cañigaata, caroaro átiāñajē cutimasĩña. Bairo caroaro mujāā caátĩānimasĩata, quetiuparā puame, “Caroaro mujāā átiānimasĩña mujāā roque,” mujāā ʼĩgarāma. 4Añoa quetiuparā Dios cū cacũricārā cū caborore bairo mujāārē cajuátiparā majũrē na cũñupĩ. Tore bairo cū cacũricārā na cañnimiatacūārē, roro caána mujāā caāmata, na mujāā uwigarā mujāā quetiuparārē. Na puame cabũgoro majũā carotimasĩparā,

Dios cū cacũricārā mee niñama. Dios roro caánarē na cañĩnabeseaparore bairo ʼĩ, quetiuparārē bairo cū cacũricārā niñama. 5Bairi mujāā quetiuparā na caĩrĩjērē caroaro tũgopeorotiya, mujāārē popiye na áperio joroque ʼĩrā. Tunu bairo, “Dios, marĩ quetiuparā marĩ na carotiro boyami,” mujāā yeripũ ʼĩ tũgoñarĩ, mujāā quetiuparārē caroaro tũgopeorotiya. 6Dios cū caborore bairo capaacoteparā majũrē bairo cū cacũricārā na caāno jũgori, impuestos* gobierno yaye na cawapajẽnirĩjē ũnie cūārē na wapa joya.

7Tocānacāũpua ati yepa macāāna quetiuparārē caroaro mujāā caátipeere na caátirotirore bairo na átibojaya. Ni ũcūrē apeye ũnierē cū mujāā cawapamoata, tie wapare cū wapa joya. Tunu bairo impuestos na cawapajẽnirĩjē ũnie cūārē na wapa joya. Nipetiro na ũnarē nucũbugorique mena ʼĩnarĩ, caroaro na ʼĩroaya.

8Aperārē na wapamoeticōaña. Jicoquei na mujāā cawapamorĩjērē na wapatipeyocōaña. Ameo mairĩqũē puame capetietie niña. Bairi ámeo maicōāninucũña. Ni ũcũ aperārē camaicōāninucũñ puame Dios cū caátiroticũrĩqũē nipetirijere caroaro cariape ácu átiyami. 9Dios atore bairo átiroticũñupĩ: “Mujāā nũmoa caāmerā mena, o mujāā manapũā caāmerā mena roro átiepeeticōaña. Tunu camasārē na pajĩāētĩcōaña. Tunu yajaeticōaña. Tunu aperā yaye cūārē ʼĩñaugoeticōaña, ʼĩ cũñupĩ Dios. Atie, bairi apeye roticũrĩqũē mena neñorĩ jĩcā risero mena atore bairo marĩ ʼĩ quetibujũ masĩña: “Mujāā majũ rupaũre mujāā camairōrēā bairo aperā camasā cūārē na maiña,” marĩ ʼĩ masĩña. 10Camaimasĩrā puame aperārē roro áperinucũñama. Bairi tore bairo narē na camaimasĩcōāmata, Dios

cū caroticūrīqūērē caátipeyocōārārē bairo tuayama.

¹¹Atie nipetirije āme marī caānierē catūgoñamasīnemocōānipee niña. Merē Dios marīrē cū canetōōpa rūmu cōñarō majū baiya. Cajūgoyepū Dios yaye quetire cariape marī catūgousajūgorica rūmu netōjāñurō cōñarō majū baiya. Bairi āmea masacatiri caānijūgoyecutiparā marī āniña. Cacānirārē bairo baietirotiya. ¹²Jesucristo cū caetapa rūmu cōñarō majū baiya. Ape rūmu cabusuatōre bairo merē ti rūmu etaro baiya. Bairi ati ūmurecōo macāāna cañuena canaitārōpū caānarē bairo caāna roro na caátiere bairo áperirotiya. Jīcāñ soldau* cū wapana mena āmeo qūēgu, āpōā jutirore jāñarī, cū besu mena cū caānorēā bairo marī cūā wātī marī wapacu roro marī cū caátigarijere netōnucācōāgarā, Jesucristo mena tūgoñatutua nemorotiya. ¹³Bairi ūmureco cabaupetiro majū caānarē bairo caāna ānirī caroa macāājē jeto caátiparā marī āniña. Ati ūmurecōo macāāna bose rūmu caāno eticūmurī na caawajañesēārōrē bairo cabaietiparā marī āniña. Tunu carōmia mena roro caáperiparā marī āniña. Carōmia cūā cañmua mena roro caáperiparā niñama. Āmeo qūērīqūē cūārē caáperiparā marī āniña. Tunu aperā yayere cañaugaripeaetiparā marī āniña. ¹⁴Bairo puame marī átigarā: Soldau cū rupaure cū caqūēnorōrē bairo marī cūā marī Quetiupau Jesucristo cū catutuarije mena tutuaro marī yeri tūgoñatutuagarā. Ati rupau mena roro marī caátiganucūrōrē bairo marī átīamerīgarā yua.

No critiques a tu hermano

14 ¹Ni ūcū Jesucristo mena catūgoñatutua wēpūēcū cū caāmata, caroaro cū bocári cū qūēnoña

ñubueri majā mena. Cū ūcū mena busuri, tutuaro mena āmeo busūrique netōētīcōāña. ²Mai, icōnarī mujāā yu quetibujupa na ūna na cabairijere: Jīcāārā, “Nipetiri wāme ūgariquere jāā caugaro ñurō,” ī tūgoñanucūñama. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, aperā Jesucristo mena caroaro catūgoñatutua wēpūēna puame otē jeto ūgari āninucūñama. Waibūtoa rii ūnierē ūgaetinucūñama. ³Bairi ni jīcāñ ūcū nipetiri wāme ūgariquere caugau cū caāmata, apeī jīcā wāme ūnie caugaetinucū puamerē cū qūīñateiticōāto. Tunu bairo jīcā wāme ūno ūgariquere caugacu puame cūā, apeī nipetiro ūgariquere cauganucūñrē roro cū cū busupaicoteeticōāto. Merē cū cūā Dios cū cabesericu niñami. ⁴Bairo Diore capaacoteri majōcu cū caānoi roro cū busupaicoteeticōāña. Caroaro cabaimasiata, o roro cabaiata cūārē, jīcāñ cū quetiupau jeto tie cabairijere qūēnomasīñami. Bairi marī Quetiupau Jesucristo roque caroaro cū cabaipeere caátimasī majū niñami. Bairi nipetirije caugamasī cūārē caroaro cū tuao joroque cū átīgumi cū caátimasīrījē jūgori.

⁵Apeyere mujāā ñi cōñanemogu tunu: Jīcāārā, ape rūmu netōjāñurō caānimajūrī rūmu cūgonucūñama Diore na cañubuepa rūmurē. Aperā puame, “Tocānacā rūmua jīcārō tūni Diore cañubuepee niña,” ī tūgoñanucūñama. “Tore bairo marī caáto boyami Dios,” ī tūgoñarī, tore bairo cariape caátiparā mujāā āniña, mujāā caītūgoñarōrēā bairo yua. ⁶Jīcāñ ūcū jīcā rūmurē, “Dios ya rūmu niña,” íri Diore cū caīroacōāmata, caroaro ácu átiyami. Apei, “Tocānacā rūmua jīcārō tūni Diore cañubuepee niña,” ī tūgoñarī Diore cū caīroacōāmata, caroaro ácu átiyami cū cūā. Torea

bairo apei cūā, “Nipetiri wāme ũgariquere ũgarotiya,” ĩri Diore cū caĩroacōāmata, caroaro ácu átiyami. Bairo ũgari, Diore, “Yū mena mū ñujāñuña,” qūñnucūñnami. Apei, “Waibucu riire ũgaetirotiya,” ĩ tūgoñarĭ Diore cū caĩroacōāmata, cū cūā caroaro ácu átiyami. Cū caugarije otére ũgari, Diore, “Yū mena mū ñujāñuña,” cū yeripu qūñ jēnimasĩcōāñnami cū cūā.

⁷⁻⁸Jesucristo ñĩnami marĭ Quetiupau. Bairi marĭ caborore bairo jeto caátĩānimasĩparā mee marĭ āniña. Marĭ cacatiri rūmū caāno, o marĭ cariaro bero cūārē marĭ Quetiupau cū carotirore bairo caátiparā marĭ āniña. ⁹Jesucristo puame riacoamicūā tunu catiyupi, nipetiro camasā cacatirā, cariaricarā cūārē quetiupau majū cū caānimasĩparore bairo ĩ.

¹⁰Bairi, ¿dopēĩrā mujāā puame aperā Jesucristore catūgousarārē na mujāā busupaicotenucūñati? ¿Dopēĩrā narē cabuģoro macāānarē bairo na mujāā ĩñanucūñati? Marĭ nipetiro Dios cū caĩñabeseri rūmū caāno, marĭ caátaje caāno cārōrē marĭ ĩñabese ecogarā. Bairi marĭ yarā Jesucristore catūgousarārē na ĩñabeserārē bairo caĩtetiparā marĭ āniña. ¹¹Dios yaye woaturica tutipū cūārē Dios cū caĩriqūērē atore bairo woatuyupa:

“Yū, caānicōāninucūñ ānirĭ
mujāārē cariape quetibujū ñiña
cabaĩpeere:

Nipetiro camasā ñiroagarāma.
Rupopatuuri mena etanumurĭ
nipetiro, ‘Mū, Dios, cañu
catutuau majū mū āniña,’
ñi basapeogarāma,” ĩ woatuyupa.

¹²Tie na cawoaturiquere tūģori bero, atore bairo marĭ masĩña: Marĭ, tocānacāpūpurea ati yepapu āna, nipetirije marĭ caátajere marĭ

jēniñagumi Dios. “¿Dopēĩrā tore bairo mujāā áti?” marĭ ĩ jēniñagumi. Bairo cū caĩjēniñarō, cū marĭ caquetibujupea niña.

No hagas tropezar a tu hermano

¹³Bairo tiere tūgoñarĭ marĭ caāmeobusupainucūrijērē marĭ jānarōā. Bairo puame átirotiya: Mujāā yarā Jesucristore catūgousari majārē, mujāā caátĩānie mena roro na tūgoña yapapauo joroque na ápericōāña. Jesucristo mena na catūgoñatutuarijere royueticōāña.

¹⁴Yū, marĭ Quetiupau Jesucristore catūgousau ānirĭ, ñe ũnie rusaeto atore bairo ñi tūgoñatutuacōāña: Nipetirije yū caugarije cañurĭjē jeto niña. Apei puamerā apeye ũnie ũgariquere, “Tie ũgarique carorije niña,” cū caĩtūgoñaata, tie cūrē carorije niña.

¹⁵Bairi aperā na caugatinucūrijērē na caĩñajoro mujāā caugaata, na puame roro tūgoñabujiorāma. Bairo mujāā caápata, narē mairā mee mujāā átiya. Jesucristo yucupāĩpu riari na cūārē na netōōbojayupi. ĩBairi ũgarique mujāā caugaāninucūrijē jūģori Jesucristore na catūgoñatutuarije to yasio joroque na ápericōāña! ¹⁶Mujāā caátĩānimasĩrijē jūģori aperārē tūgoña yapapauo joroque na mujāā caápata, na caĩñajoro tore bairo átinemoeticōāña, mujāā caátiere busupairema ĩrā. ¹⁷Marĭ, Dios cū carotimasĩrĭpau macāāna marĭ caānoi, jĩcā wāme ũnie ũgariquere ũga, eti, marĭ caátinucūrijē wapa maniña Dios cū caĩñajoro. Atore bairo marĭ caátie puame caānimajūrijē niña: Caroaro cariape átiānajē, tunu bairo aperā mena caroaro yerijōrō mena ānajē, tunu useanio joroque āmeo átajere puame roque caānimajūrijē niña. Espĩritu Santo cū camasĩōrĭjē jūģori tiere caátiparā marĭ āniña. ¹⁸Ni ũcū

tore bairo átiānajē cutiri Jesucristo cū caborore bairo caácu caroaro ácu átiyami Dios cū caññajoro. Bairo caroaro cū caáto ñnarī camasā cūā, “Caroaro átiyami,” qūīgarāma.

¹⁹Bairi marī pñame nipetiri wāme yerijōrō ānajē cutaje macāājērē caátiāninucūparā marī āniña. Tere caāna ānirī yua, Jesucristo mena tūgoñatutuanemo joroque marī āmeo átigarā. ²⁰Bairi űgarique mujāā caugaāninucūrījē jūgori Dios cū caborore bairo na caátiere na átijānao joroque ápericōāña. Bairopña, nipetirije űgarique cañurījē jeto niña. Aperā na caugaetinucūrījērē na caññajoro marī caugarije jūgori Jesucristo mena na catūgoñatutuarijere na jānao joroque átaje pñame roque cañuetie niña.

²¹Aperā catūgoñatutuawēpñēnarē, “Marī caátiānie mena jūgori Jesucristore na tūgousajānao joroque na marī átire,” ĩrā, atore bairo marī caáto ñña: Marī yañ cariri caugaecu cū caāmata, marī cūā űgaetirotiya. Ŭse ocore caetiecu cū caāmata, marī cūā etietirotiya.

²²“Nipetiri wāme űgariquere caugamasīrā jāā āniña,” caītūgoñatutuarā na caāmata, na caátiānimasīrījērē Dios jetore cū na caquetibujero ñña. iNi jīcāñ űcū cū caátie mena, “Dios cū caññajoro caroaro yñ átiya,” caītūgoñamasī pñame useanirī niñami! ²³Ni űcū cū caugapeere, “Atiere yñ caugaro ñuetō,” ĩ tūgoñamicūā, tiere cū caugaata, tie wapa buicūtiyami, cariape cū catūgoñatutuaetie jūgori. Nipetirije marī caátipeere, “Atie marī caátipee cañurījē niña Dios cū caññajoro,” caītūgoñatutuarā nimirācūā, ricaati marī caápata, carorije macāājērē ána marī átiya.

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

15 ¹Marī, Jesucristo mena tutuaro catūgoñatutuawēpñrā marī caāmata, aperā catūgoñatutuawēpñēnarē na juána, marī majūā catūgoñatutuawēpñēnarē bairo tūgoñarīqūē cutirotiya. Marī majūā marī caátijesorije űnie jetore áperirotiya. ²Marī nipetiro aperā caroaro na caānipee, na caññajesorije űnie pñamerē caátiparā marī āniña, Jesucristo mena nemojāñurō na catūgoñatutuanemoparore bairo ĩrā. ³Jesucristo cūā cū yaye caānipee jetore ápeyupi, ati yepapū ācū. Dios yaye woaturica tutipū cūārē cū cabairiquere atore bairo ĩ woatuyupa: “Mūrē roro caĩbujoatana yñ pñamerē roro ĩnucūñama,” ĩ woatuyupa Cristo* cū pacure cū caĩrīqūērē. ⁴Nipetirije tirāmupñ Dios yaye queti na cawoaturiquere marī masīrotirā woatuyupa. Bairi popiye baimirācūā, tie caquetibujero bairo caátimasīrā ānirī Jesucristo mena marī tūgoñatutuacōñ ninucūgarā. Tunu bairoa tiere bueri bero caroaro yerijōrō marī ānimasigarā. Tore bairo caāna ānirī Dios mena marī caānipeeere useanirīqūē mena marī cotegarā.

⁵Bairo roro popiye marī cabaiata, Dios pñame roque Jesucristo mena marī tūgoñatutuacōñio joroque marī átinucūñami. Tunu yerijōrō marī ānio joroque caácu niñami. Bairi mujāārē Jesucristo cū caátiānatōrē bairo, jīcārōrē bairo caānajēcñna mujāā ānio joroque átigumi. ⁶Bairo cū caáto jūgori, tocānacāpñna jīcārōrē bairo tūgoñarī useanirō atore bairo mujāā átigarā: Dios, marī Quetiypañ Jesucristo pacure jīcārō mena, “Mñ, cañuñ mñ āniña,” cū mujāā ĩ basapeogarā.

**El evangelio es anunciado
a los no judíos**

⁷ Jesucristo mujããrẽ cū caátatorea bairo mujãã cūã mujãã mena macããnarẽ na ñnamairĩ caroaro nũcũbũgorique mena na ññaña. Bairo mujãã caáto ñnarã, “Caroú cañuu niñami Dios,” ñ ññagarãma camasã cūã. ⁸ Tunu atore bairo mujãã ñi quetibũjunemoña: Jesucristo pũame jãã, judío majãrẽ jãã juátigu asúpi ati yepapũre. Tie Dios cū caátipeere jãã ñicũjãã ñnanarẽ cū caĩjũgoyeticũricãrõrẽ bairo cañuu ñnirĩ cū caátipeyorijere marĩ masĩo joroque ñ, asúpi Jesús ati yepapũre. ⁹ Tunu bairoa mujãã, judío majã caãmerã cūã nocãrõ mujãã cū caññamairõ jũgori Diore mujãã cabasapeoparore bairo ñ, asúpi Jesús ati yepapũ. Dios ya tutipũ cūã Jesucristo cū pacũre cū caĩbusũriquere atore bairo ñ woatuyupa:

“Bairi judío majã caãmerã watoapũ ãcũ, inocãrõ cañuu majũrẽ mũ yũ basapeogu!”

‘ÑNocãrõ Dios catutuaũ majũ niñami!’ ñrĩ mũ yaye basarique mena mũ yũ basapeogu,”

ñ woatuyupa Cristo cū caĩriqũrẽ.

¹⁰ Tunu apearapũ Dios ya tutire na cawoaturique atore bairo ñnemoña:

“ÑDios ya poa macããna cū cabesericarã mena mujãã ape yepaa macããna judío majã caãmerã cūã useanirĩ ñña!”

¹¹ Tunu aperopũ ñ woatunemoñupã ti tutipũre:

“Ape yepaa macããna judío majã caãmerã nipetiro tocãnacã poa masapoari macããna cūã, imarĩ Quetiupaũre cū basapeoya!” ñ woatuyupa.

¹² Isafãs cūã atore bairo ñ woatuyupi:

“Isaf pãrãmi ape tuti bero macããcũ buiagũmi. Cũrẽ Dios pũame

judío majã caãmerã quetiupaũre bairo caãcũ cū cũgũmi.

Bairi na pũame, ‘Jããrẽ canetõõpau niñami,’ cū mena ñ tũgoñatutuagarãma,” ñ woatuyupi Isafãs ñnacũ.

¹³ Bairi camasãrẽ Jesucristo mena tũgoñatutua masĩriqũrẽ cajonucũũ Dios pũame useanirĩqũe, yerijõrõ ññajẽ cutaje cũãrẽ ñe ñnie rusaricaro mano mujããrẽ cū jonemoáto. Tunu bairoa Espĩritu Santo cū camasĩrĩjẽ jũgori nemojãñurõ cū mena mujãã catũgoñatutuamasĩpeere cū jonemoáto.

¹⁴ Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, ñe ñnie rusaricaro mano mujããrẽ atore bairo ñi tũgoñatutuacõãña: Caroaro ñe ñnie rusaeto caátĩana mujãã ññaña. Tunu Jesucristo yayere caroaro majũ camasĩrã mujãã ññaña. Bairo caãna ñnirĩ mujãã majũ mujãã ñmeo quetibũjũ masĩña caroaro mujãã caãñajẽ cutipeere. ¹⁵ Mujãã, bairo caátĩanimasĩrã mujãã cañnimiatacũãrẽ, ati tutipũre tutuaro mena yũ quetibũjũ woajoya, mujãã catũgojũgorique jĩcã wãmerĩ mujãã caãñipee carusarijere mujãã camasiritietiparore bairo ñ. Dios yũre caroaro ñcũ, Jesucristo yayere quetire mujããrẽ quetibũjũ rotijõu yũ cũwĩ. ¹⁶ Bairi Jesucristore capaacoteire bairo yũ cũwĩ, judío majã caãmerã caroaro na caãñiparore bairo ñ. Bairo Jesucristore capaacoteire bairo yũ caãñie pũame atore bairo ñña: Dios, judío majã caãmerã cũãrẽ na cū canetõõgarije macããjẽ quetibũjũrique quetire na yũ quetibũjunucũña. Bairo na quetibũjũri yua, sacerdote majã Diore cū useanio joroque ñna waĩbusũ riire na cajoemũgõricãrõrẽ bairo yũ cūã Diore, “Ñnoa, mũ yarã niñama,” cū yũ caĩquetibũjũrije jũgori Dios pũame cū useanio joroque átigũ, na quetibũjũ yũ átiya judío majã caãmerãrẽ. Bairo

yu caáto, Espíritu Santo puame narê Dios yarâ na ânio joroque na átinucũñami.

¹⁷Torecu, yu puame Jesucristo mena catũgoñatutuau añirí Dios yure cũ caquetibũjurotijocũrĩqũerê tũgoñarí butioro tie paarique mena yu useaniña.

¹⁸Judío majâ caâmerâ Jesucristo yaye quetire na tũgousao joroque ĩ, Jesucristo yu cũ camasĩojorije mena yu caátimasĩrĩ wâme jetore na yu quetibũjuncucũña. Ape wâme ũno na yu quetibũjuetinucũña. Bairi yu caquetibũjuriye jũgori, tunu yu caátiani ĩnomasĩrĩjê jũgori jĩcãarâ na tũgousao joroque na yu átinucũña. ¹⁹Tunu Espíritu Santo yu cũ camasĩojorije mena yu caátijẽño ĩnomasĩrĩjê jũgori na tũgousao joroque na yu átinucũña. Tore bairo ácu, Jerusalén macãĩ quetibũju jũgoacú, Iliria cawãmecutoru Jesucristo camasãrê cũ canetõõrĩqũẽ quetire caroaro jĩcãrõ tũni cariape na yu quetibũjuetawu. ²⁰Aperã na caquetibũju ñesêãtĩnucũrõpu macããnarê Jesucristo yaye quetire yu quetibũju ñesêãganucũña. Aperã na caquetibũjuraroru yu quetibũjubuípeo ñesêãgaetinucũña. ²¹Tore bairo yu caátie puame Dios yaye quetire woarica tutipu na cawoatujũgoyeticũrĩcãrõrêã bairo baiya. Mai, atore bairo ĩ quetibũju woatuyupa:

“Aperã camasã cũ yaye quetire camasĩtãna nimirãcũã, tiere quetibũjuecogarãma.

Cũ yaye queti na catũgoetajere tũgomasĩjũgogarãma,” ĩ woatuyupa Dios ya tutipu.

Pablo piensa ir a Roma

²²Yu caĩrõrê bairo ape macããrĩpu macããnarê quetibũjuñesêãnucũrĩ,

mujãã tũpu yu ámasiẽtĩña mai. “Roma* macãpu yu águ,” nairõ ĩ tũgoñamicũã, yu ámasiẽtĩña. ²³Baipua, merê yu paariquere yu átiyaparoya ati yepaa macããna mena. Nocãrõ yoaro capee cũmarĩ majũ mujããrê ñiñañesêãũ áganucũmiña. ²⁴Bairi Espaãapu ácu roque mujããrê ñiñanetõágu. Bairo nocãrõ caroaro useanirõ mujããrê yu caĩñarõ bero, mujãã puame roque yure mujãã cajuáto yu bootũgoñaña, Espaãapu yu caátĩ rũmu caãno.

²⁵Baimicũã mai, Jerusalén macãpu yu águ, to marĩ yarâ Jesucristo catũgousari majãrê na juatĩ ácu.

²⁶Jesucristore catũgousari majã Macedonia macããna, bairi Acaya yepa macããna cũã na majũã na caboro dinerore neñoñupã. Jerusalén macããna Jesucristore catũgousarã cabopacarãrê na jogarã, tiere neñoñupã. Torecu, tie dinerore Jerusalẽpu na jeábojagu yu átiya mai. ²⁷Na majũã na caboro tie dinerore neñoñupã. Bairo na caátaje ñujãñuña. Mai, cajũgoyepure judío majã Jesucristore catũgousajũgoricarã cũ yaye macããjê caroa quetire na quetibũju batojũgoyupa. Bairo caroaro na na caátaje ãmeoñe, na cũã na cacũgorije ũnie mena na cajuátinemopea niña. ²⁸Bairo tie dinerore Jerusalén macããnarê na nuni yaparori bero, Espaãapu ácu mujããrê ñiñanetõágu. ²⁹Bairi ñe ũnie rũsaricarõ mano atore bairo ñi tũgoñatutuacõãña: Mujãã tũpu yu caetaro marĩ nipetiroputerea caroa majũrê marĩ jomajũcõãgũmi Jesucristo.

³⁰Yu yarã, yu bairãrê bairo caãna, mujãã Jesucristore catũgousarã mujãã ãniña. Tunu Espíritu Santo cũ camasĩojorije jũgori caãmeomaimasĩã mujãã ãniña. Bairo caãna mujãã caãnoi, yure juáatinemorã, atore bairo mujãã caáto yu boyã: Popiye baimicũã

caroaro yu caátianipeere Diopure yu jénibojaya. ³¹Dios, Judea yepa macãana Jesucristore catũgousaena cañuena, roro yure na caátipeere cũ caẽnotaparore bairo írã, Diopure butioro yu mujãã jénibojawa. Tunu bairo Jesucristore catũgousarã Jerusalén macã macãanarẽ na cajuátijorije na yu cajeátiere ñarĩ bero na useanio joroque írã, Diopure yu jénibojaya. ³²Bairo Diore yu mujãã cajénibojaro jũgori useanirĩqũẽ mena mujãã ñinau etagu, Dios cũ cabooata. Bairo topũ mujããrẽ ñinañesãũpũ roque yua, mujãã tũpũ yu tũgoña yerijãmasĩgu. ³³Bairi marĩ Pacu Dios caroaro yerijõrõ animasirĩqũẽrẽ cajou mujãã nipetiro mena cũ añicõã ninucũáto. Bairoa to baiáto.

Saludos personales

16 ¹Bairi ãmerẽ mujãã ñina: Marĩ yao Febe cawãmecũcore mujãã tũpũ cõ caetaro, caroaro mena cõ mujãã bocáwa. Caroaro cõ mujãã cajuáto yu boya. Cõ cũã Cencrea macã macãana ñubueri majãrẽ butioro cajuátinucũõ ñinau. ²Jesucristo mena cõ cũã cõ catũgoñatutuario jũgori, mujãã cũã jicãrõrẽã bairo Jesucristore catũgousarã ãnirĩ jicã majã ãmeo qũẽnorĩcarõrẽ bairo cõ qũẽnoña. Bairi nipetirije cõ cabopacarijere cõ joya. Cõ puame capããrã ñubueri majãrẽ caroaro mena na juátianinucũũpõ. Yu majũ cũãrẽ caroaro yu juátinemonucũwõ.

³Apeyera, Prisca bairi Aquila cawãmecũna na ñuáto. Na, pugarãpua yurea bairo Jesucristo yaye macããjẽrẽ capaabojarã, cũ carotirã, yu baparã ñinau. ⁴Na puame roro tãmuobujioiwã, yure roro aperã yu na caátibujiopeere ãnotamirã. Bairo caroaro yu na caátajere tũgoñarĩ butioro, “Yu mena ñumajũcõãwã,” na

ñijoya. Yu jeto mee tore bairo ñina. Nipetiro ñubueri majã poari judfo majã caãmerã cũã ñnucũñama. ⁵Torea bairo tunu na ñuáto nipetiro marĩ yarã ñubueri majã Prisca, bairi Aquila ya wiipũ caneñanucũrã cũã. Bairi apei, yu baire bairo caãcũ, yu camai Epeneto cawãmecũcu cũ ñuáto. Cũ puame Asia yepa macããcũ, aperã ti yepa macãana jũgoye Jesucristore catũgousajũgoricu majũ ãmi. ⁶María cawãmecũco cũã cõ ñuáto. Cõ puame mujããrẽ butioro caroaro mujãã caãnorẽ bori, mujãã juátinucũñamo. ⁷Aperã yu ya macã macãana Andrónico, apei Junias cawãmecũna yu mena preso jorica wiipũ caãnana cũã na ñuáto. Mai, na puame apóstolea* majã mena macãana na camairã majũ ñinau. Bairi tunu yu jũgoye Jesucristore tũgousajũgoyupa.

⁸Ampliato cawãmecũcu cũã cũ ñuáto. Marĩ Quetiupare catũgousau cũ caãnoi, yu bapa, yu camai majũ ñinau cũ cũã. ⁹Apei Urbano cũã cũ ñuáto. Cũ cũã jããrẽã bairo Jesucristo yaye macããjẽrẽ capaanicũũ majũ ñinau. Apei yu camai Estaquis cũã cũ ñuáto. ¹⁰Cũ ñuáto Apeles cawãmecũcu cũã. Cũ puame Jesucristo mena cũ catũgoñatutuarijere marĩ masiõ joroque caroaro átiãninucũñami. Bairi aperã Aristóbulo ya wii macãana cũã na ñuáto. ¹¹Apei yu ya macã macããcũ Herodión cũã cũ ñuáto. Bairi Narciso ya wii macãana Jesucristore cariape catũgousarã cũã na ñuáto. ¹²Marĩ Quetiupau yaye macããjẽrẽ capaabojanucũrã rõmirĩ Trifena, apeo Trifosa cũã na ñuáto. Bairi apeo jãã baiore bairo caãcõ Pérsida cõ ñuáto. Cõ puame tutuario mena marĩ Quetiupau yaye paarique macããjẽrẽ paanicũñamo. ¹³Rufu cũã cũ paco mena cũ ñuáto. Cũ puame Jesucristo

mena catūgoñatutuau nipetiro to macāna na camasī majū niñami. Cū paco cūā cañuo, yu paco majūrē bairo caroaro yu cañāo ninucūñamo. ¹⁴Ānoa cūā na ñuáto: Asíncrito, apeí Flegonte, apeí Hermes, apeí Patrobas, apeí Hermes, bairi aperā marí yarā na mena macāna ñubueri majā cūā na ñuáto. ¹⁵Na ñuáto ānoa cūā: Filólogo, apeo Julia, apeí Nereo, apeo cū baio cūā, apeo Olimpas cawāmecucu cūā cō ñuáto. Bairi nipetiro Jesucristo mena catūgoñatutuarā marí yarārē bairo caāna na mena caāna cūā na ñuáto.

¹⁶Bairi mujāārē ñiña: Mujāā to macāna tocānacāpua nucūbugorique mena āmeo bocári caroaro āmeo jēninucūña. Nipetiro ato macāna ñubueri majā Jesucristore catūgousari poari macāna mujāārē ñurotíjoyama.

¹⁷Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, tutuaro mena atore bairo mujāārē ñiña: Masacatirí āña. Jesucristo mena jīcārōrē bairo mujāā tūgoñatutuamasīētīō joroque caāna mena āmerícōāña. Tunu roro mujāārē yapapua joroque caāna mena āmerícōāña. Na yaye queti puame mujāārē jāā caquetibujurique macāājē ũnie mee, ricaati quetibujurique niña. Torena, na mena āmerícōāña. ¹⁸Na puame marí Quetiupau Jesucristo cū caátírotirijere caquetibujunucūrā mee niñama. Na majūā roro na rupau caborore bairo na caátie macāājērē quetibujurā átinucūñama. Tunu bairoa caroaro ĩtori, tūgoricaro ñurō carorije macāājērē quetibujuri, camasā cayeri tūgoñatutuenaerē roro na ĩ quetibuju mawijionucūñama. ¹⁹Mujāā puame roque caroaro Jesucristo yaye quetire mujāā tūgousaya. Camasā nipetiro cūā cūrē mujāā catūgousanucūrījērē caroaro masīñama. Bairi yu cūā mujāā mena yu useaniña. Tunu

bairo caroa Espíritu Santo mujāārē cū camasīōjorije jūgori caroa macāājē jetore mujāā caátiano yu boya. Carorije macāājē roquere mujāā caátiano yu boetiya. ²⁰Tore bairo mujāā caátimasīrō jūgori marí Pacu Dios yerijōrō ānajērē cajomasī puame, wātí mujāārē caitonucūrē yoaro mee cū mujāā netōnucāo joroque átigumi. Mujāā rupori mena apeye ũnierē pea aborericarore bairo cū mujāā átio joroque átigumi Dios. Marí Quetiupau Jesucristo caroare mujāā cū jonemoáto.

²¹Mujāārē ñurotíjoyami yu bapa yure cajupaanucū Timoteo cawāmecucu cūā. Aperā yu ya macā macāāna, yu mena caāna Lucio, Jasón, Sosípater cūā ñurotíjoyama mujāārē.

²²Yu, Tercio cūā, ati cartare Pablore cawoabojau, marí Quetiupaure catūgousau ānirí mujāā yu ñurotíjoya.

²³Gayo cūā mujāā ñurotíjoyami. Yu, Pablo puame, cū ya wiipu yu āninucūña. Atopu nipetiro ñubueri majā puame ñubuerā etanucūñama. Apei Erasto cawāmecucu, ati macā macāna yaye dinerore cañacotebojari majōcu cūā mujāārē ñurotíjoyami. Torena bairo mujāā ñurotíjoyami cū bai Cuarto cawāmecucu cūā. ²⁴Marí Quetiupau Jesucristo nipetiro mujāārē caroare cū jonemoáto. Bairoa to baiáto.

Alabanza final

²⁵Marí Pacu Diore cū marí cabasapeoro ñiña. Cū puame mujāārē cū mena nemojāñurō mujāā tūgoñatutuao joroque caācu majū niñami. Tore bairo mujāārē átimasīñami Dios, cū yaye caroa queti camasārē cū canetōrīquē quetire mujāā yu caquetibujunucūrījē jūgori yua. Tunu bairoa Jesucristo yaye quetire mujāā yu caquetibujunucūrījē jūgori tore bairo mujāārē yeri

tutuarã mujãã átímasĩnami. Atie
 yu caquetibujnucũrĩjẽ ruame
 camasãrẽ cũ camasĩõetaje, ati yepa
 caãniparo jũgoyepua caãnajẽ niãa.
²⁶Cabaimiatacũãrẽ, ãme roque
 profeta* majã na cawoatucũrĩqũẽ
 jũgori marĩ masĩõ joroque marĩ
 átiyami Dios. Cũ, caãnicõãninucũũ,
 cũ caãtirotirore bairo marĩ átĩãnio
 joroque ã, ãmerẽ tiere marĩ masĩõnami.
 Atie cũ caquetibujgarique mai
 camasãrẽ cũ camasĩõetajere ãme roque
 nipetiro camasã poari ati umurecõo
 macããnarẽ na masĩõ joroque átiyami

Dios. Bairo tiere na cũ camasĩõrõ
 jũgori yua, cariape tiere tũgori bero na
 catũgousaparore bairo ã, na masĩõnami
 Dios.

²⁷¡Marĩ Pacu Dios, jĩcãũã caãcũ,
 ñe ãnie ruãeto camasĩ majũrẽ cũ
 marĩ basapeoto! “Cũ, Dios jetorea cũ
 caátímasĩrĩjẽ cũ catutuarije, tocãnacã
 rũmua to ãnicõã ãmarõ,” marĩ ã
 tũgoñatutuacõã ninucũgarã, marĩ
 Quetiupau Jesucristo jũgori. Bairoa to
 baiãto.

Tocãrõã niãa atie queti yu
 cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a los CORINTIOS

Saludo

1 ¹⁻²Үм, Pablo cawāmecссц, Dios cū cabesericу yu caānoi, yu piijowī, Jesucristo yau apóstol* cū caquetibujurotijou yu caānipeere боу. Marī yau Sóstenes mena ati cartare mujāārē woajou yu átiya. Mujāā, jāā yarā Corinto macā macāāna Diore catūgousari majā, Jesucristo jūgori Dios yarā caroarā caānarē mujāā yu woajoya ati cartare. Bairi tunu tocānacāpau macāāna Jesucristore caīroari poari mena macāāna mujāā caānipeere боу, mujāā cūārē mujāā beseyupi. Bairi marī cūārē marī Quetiupau, na cūārē na Quetiupau majū niñami, marī Quetiupau Jesucristo puame yua. ³Bairi caānijūgoro atore bairo mujāārē niña: Marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena caroare mujāā na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto, niña.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴Bairi tocānacānia, “Dios, jāā mena mу niñāñuña,” ni jēninucūña, Jesucristo jūgori Dios mujāārē caroaro majū cū caátiere iñarī. ⁵Baipua Dios, Jesucristo mena jūgori nocārō majū paio netōrō cū caátibojarique

cañurijērē mujāā joyupi. Bairo cū caáto jūgori cū yaye busurique cūārē nemojāñurō mujāā quetibujу masiō joroque ásupi Dios. Tunu bairoa cū yaye caroa quetire cariape masirīqūē cūārē mujāā joyupi. ⁶Bairi caānorē bairo cariape, “Ape yeri majūrē mujāā jogumi Dios,” mujāā yu caīquetibujuricarorea bairo baimajücōāña merē yua. ⁷Tore bairo mujāā caāno jūgori yua, ñe ünne rusaeto tocānacā wāme caroa macāājē átiāni masirīqūērē mujāā cūgocōāña Jesucristo marī Quetiupau nemo ati yeparu cū cabauetaparo jūgoye. ⁸Bairi Dios puame tūgoñatutuariquere mujāā jocōā nigumi ti rūmu catusari rūmu caānopu. Bairo áticoa ninucūgumi Dios, marī Quetiupau Jesucristo ati yeparu cū catunuetari rūmurē, ni jīcāū ūcū mujāārē, “Mujāā buicutiya,” qūētīcōāto ī. ⁹Bairi Dios puame roque caānorē bairo cariape cū caījūgotiricarorea bairo caācu niñami. Cū, Dios puame roque mujāā piijowī, cū macū marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo mujāā caāniparore bairo ī.

Divisiones en la iglesia

¹⁰Үм yarā, yu bairārē bairo caāna, marī Quetiupau Jesucristo

cū catutuarije mena mujāārē
 ñiña: Jīcārōrē bairo tūgoñanemori
 masaricawoena, caroaro ānicōāña.
 Ūseanirō āña. Jīcārōrē bairo tūgoñarī,
 jīcārō tūni āmeo tūgoñaña mujāā
 yeripū. ¹¹Atiere mujāā ñiña, yū yarā
 yū bairārē bairo caāna, capee wāme
 mujāā cabaibotionucūrījērē Cloé ya
 poa macāāna jūgori caqueti tūgonucūū
 ānirī. ¹²Atore bairo jīcāārā mujāā
 mena macāāna na cañucūrījērē īgu
 ñiña: “Jāā, Pablore catūgousarā jāā
 āniña,” tunu aperā cūā: “Jāā, Apolos
 yarā jāā āniña,” aperā cūā: “Jāā, Pedro
 yarā jāā āniña,” aperā cūā: “Jāā roque
 Cristo* yarā puame majū jāā āniña,” ī
 busubotionucūñama. Jīcā majārē bairo
 mujāā busuetiya.

¹³¿Dopēirā tore bairo mujāā ī
 busupainucūñati? Jīcāūā niñami
 Cristo. Ricawatiri caācū mee niñami.
 ¿Yū, Pablo ato yucupāipū mujāā
 yaye wapare netōgu yū riayupari?
 ¿O, yū wāme mena īrī mujāā na
 bautizayupari? Bairo āpeyupa,
 tame. ¹⁴Yū roque ni jīcāū ūcūrē
 mujāā yū bautizaepū baipūa. Bairo
 Diopre, “Yū mena mu ñujāñuña,”
 ñi jēninucūña. Baipūa, Crispo, apeī,
 Gayo cawāmecuna roquere yua na
 yū bautizawū. ¹⁵Torecū, ni jīcāū ūcū
 mujāā mena macāācū, “Pablo wāme
 mena īrī, cabautizaecoricū yū āniña,”
 ī masīētīñami. ¹⁶Estēfanas ya poa
 macāāna cūārē na yū bautiza royawū.
 Aperā noa ūnarē yū bautizaetiroyawū.
¹⁷Baipūa, Jesucristo yure bautiza*
 rotijoemī. Cū yaye queti, camasārē
 cū canetōrīqūē queti roquere yū
 quetibūyū rotijowī. Ati umrecoó
 macāājē tūgoñarīqūē jūgori tutuaro
 camasinētōmajūcōāūrē bairo yū
 cūēmī baipūa. Jesucristo yucupāipū
 cū cariarique, wapa manorē bairo to
 tuaeticōāto ī, tore bairo yū cūwī Jesús.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸Cristo yucupāipū cū cariarique
 caroa quetire cariape mee cañierē
 bairo tūgoñanucūñama yasiricaropū
 caápārā puame. Bairo cabaimiatacūārē,
 atie caroa queti Dios catutuaū yaye
 queti puame marī cū yarārē cū
 canetōpee majū ñiña yua. ¹⁹Torea
 bairo ī quetibujaya tirūmupū Dios yaye
 busurica tutipū na cawoatucūrīqūē
 cūā:

“Masīrī majārē camasīēnarē bairo
 na ānio joroque na yū átigu.

Tunu bairoa caroaro
 catūgomasīrārē
 catūgomasīēnarē bairo na
 ānio joroque na yū átigu,” ī
 woatuyupa.

²⁰Bairi ati umrecoó macāājērē
 camasīrī majā cañimīrīcārā puame
 camasīēna cabugoro macāānarē bairo
 tuagarāma. Apeī, “Cajūgobueī yū
 āniña,” caī cūā torea bairo tuagūmī.
 Torea bairo busūnetōmasīētīgumī
 ati umrecoópū macāājērē masīrī
 butioro cabusubotionucūū cūā yua.
 īDios puame ati umrecoó macāājē na
 camasīrījērē nemojāñurō na masīētio
 joroque na átiyami! ²¹Nipetirijere
 caátimasī niñami Dios. Bairo mai ati
 umrecoó macāāna camasā na majūā
 na camasīrījē mena cūrē na camasīrō
 boesupi Dios. Bairo puame boyupi: “Yū
 yaye quetire na catūgoñsaro jūgori na
 yū netōōgu,” ī cūjūgoypū. Bairo Dios
 cū caīmīatacūārē, “Cabugoro macāājē
 ñiña,” ī tūgoñanucūñama aperā Diore
 camasīēna puame tie quetire.

²²Bairi judío majā cūā Dios yaye
 quetire cariape tūgoğarā jūgoye,
 cū yaye macāājē átijēño īñorīqūērē
 butioro bonucūñama. Bairo aperā
 griego* majā puame cūā ati yepa
 macāājē masīrīqūē jetore butioro

tũgousaganucũñama. ²³Jãã puame roque yucupãĩpu na carapuaturicu Mesías* yaye queti majũrẽ jãã quetibũjunucũña camasãrẽ. Bairi ãnoa judío majã puame tiere tũgoteejãñũñama. Aperã judío majã caãmerã puamerã cabũgoro macããjẽrẽ bairo tuanucũña tie queti.

²⁴Bairo na cabaimiatacũãrẽ, aperã Dios cũ capiiricarã, cũ cabesericarã judío majã, aperã judío majã caãmerã puamerẽ Mesías, Dios macũ catutuau majũ niñami. Tunu bairoa, “Dios yayere camasĩ majũ niñami,” ĩ tũgoñamasĩcõãñama. ²⁵Ati mũrecóo macããna, Dios tore bairi wãme átimasĩrĩ marĩ cũ canetõrĩqũẽrẽ cabũgoro macããjẽrẽ bairo tũgoñanucũñama. Bairo na caĩtũgoñarĩjẽ cariape mee niña. Ati mũrecóo macããna na camasĩrĩjẽ nipetiro netõjãñurõ cañimajũrĩjẽ niña tie Dios cũ caátimasĩrĩjẽ puame roque. Tunu bairoa Dios cũ catutuarijere cañimajũrĩjẽ meerẽ bairo ati mũrecóo macããna na caĩñamiatacũãrẽ, camasã na caátimasĩrĩjẽ netõjãñurõ catutuarije niña.

²⁶Yu yarã, merẽ mujãã tũgoñamasĩrã. Ati mũrecóo macããna na caĩñajoro, camasĩẽna mujãã cañimiatacũãrẽ, mujãã beseyupi Dios cũ yarãrẽ bairo yua. Bairi jĩcããrãcã jeto ninucũñama mujãã mena macããna carotimasĩrã. Tunu bairoa jĩcããrãcã jeto quetiuparã cañnipoa macããnarẽ bairo caãna cũã ninucũñama mujãã watoare. Bairo caãna mujãã cañimiatacũãrẽ, mujãã beseyupi Dios cũ yarãrẽ bairo yua. ²⁷Bairi, “Camasĩẽna niñama,” camasã na caĩrãrẽ na cũñupi Dios cũ yarã cañnĩparãrẽ. Ati yepapu macããjẽrẽ camasĩrã puame na camasĩmirĩjẽrẽ, “Wapa maa,” na ĩ

tũgoñaboboãto ĩ, tore bairo ásupi Dios. Tunu bairoa tutuaro cabaibotiorã, “Jãã catutuarije wapa maa,” na ĩ tũgoñaboboãto ĩ, ati mũrecóo macããna catũgoñatutuaenarẽ na beseyupi Dios cũ yarã ronarẽ. ²⁸Dios puame na beseyupi camasã aperã na caĩñaterãrẽ. Tunu bairoa ati mũrecóo macããjẽrẽ caboenarẽ na beseyupi. Bairo puame ĩgu niña: Dios na beseyupi ati yepapũre ñe ũnie cawapa mánarẽ bairo camasã na caĩñarãrẽ. “Cañimajũrã jãã ãniña,” ati yepapũre caĩrãrẽ cabũgoro macããnarẽ bairo na ãnio joroque átigu, tore bairo ásupi Dios. ²⁹Tore bairo Dios cũ caãto yua, ni jĩcãũ ũcũ, “Yua, yu majũã cañimajũũrẽ bairo caátijĩãtimasĩ yu ãniña,” ĩ tũgoña botiomasiẽtĩñami Dios cũ caĩñajoro. ³⁰Dios puame roque cũ macũ Jesucristo jũgori cũ mena macããna majũ mujãã ásupi. Tunu bairoa Jesucristo jũgori caroa wãme marĩ camasĩpee cũãrẽ marĩ joyupi. Cũ, Cristo jũgori marĩ carorije wapare marĩ canetõpee cũãrẽ cũñupi Dios. Cũ yarã caroarã, cũ canetõrĩcãrã majũ marĩ cũñupĩ Dios. ³¹Bairi Dios ya tutipũ cũãrẽ atore bairo ĩ woatuyupa: “Ni jĩcãũ ũcũ cañimajũũrẽ bairo catũgoñau puame, ‘Dios roque marĩ netõõrõ cañimajũũ niñami,’ qũĩ tũgoñamasĩcõãto Dios cũãrẽ,” ĩ quetibũju woatuyupa.

El mensaje de Cristo crucificado

2 ¹Torecu yu yarã, Dios camasãrẽ cũ camasĩõetaje ãme roquere cũ camasĩõrĩjẽ queti cariape macããjẽrẽ mujãã quetibũju etau, camasĩnetõãrẽ bairo botiro mujããrẽ yu quetibũju ñesẽãẽpũ. ²Yu roque mujãã tũpũre ãcũ, Jesucristo yucupãĩpu cariaricu yaye queti jetore mujãã yu quetibũjuwũ. Ape wãme ricaati mujããrẽ yu

quetibujerpu, “Jesús yucpāīrpu na carapuaturicure na masiáto,” í. ³Mujjáa tũpũre etau, caquetibujumasĩcũrẽ bairo yu tũgoñawũ. Bairo catũgoñau añirĩ tũgoña uwiri yu nananucũwũ, mujjãrẽ quetibujgu yua. ⁴Bairi topũre mujjãrẽ caroa quetire quetibuju ãcũ, caroaro masiriyeto jeto mujjã yu quetibujwũ. Nocãrõ ati yepa macãana na camasiãbotiorije ùnie mena masĩrĩ, mujjãrẽ yu quetibujerpu, “Camasiã majũ niñami Pablo,” yu mujjã caĩetiparore bairo í. Espĩritu Santo cũ camasiõrĩjẽ jũgori roque, “Pablo cariape quetibujuyami,” mujjã í tũgoñao joroque yu ápu. Tunu bairoa Dios cũ catutuarijere áti ñnorĩ, tore bairo mujjã íõ joroque yu ápu. ⁵Tore bairo yu ápu, Dios cũ caátimasĩrĩjẽ, cũ catutuarijere ñnarĩ bero, cũ mena mujjã catũgoñatutuaparore bairo í. Camasã ati yepa macãana na camasiĩrĩjẽ macãajjẽrẽ tũgori bero, Dios mena mujjã catũgoñatutuario roquere yu boerpu.

Dios se da a conocer por medio de su Espĩritu

⁶Tore bairo quetibujumirãcũã, aperã merẽ Diore caroaro cariape catũgousaricarã na caãmata, paio Dios cũ camasiõrĩjẽ mena jãã quetibujunucũña. Bairãpuã, ati ùmũrecõo macãana camasiĩrĩ majã, o quetiuparã camasiãrã cayasiparã na camasiĩrĩ wãme ùnie mena mee jãã quetibujunucũña. ⁷Dios yaye queti, camasãrẽ cũ camasiõetaje masĩrĩquẽrẽ mujjãrẽ jãã quetibujuya. Marĩ camasiõtãjẽ, ati yepa caãniparo jũgoyerpu marĩrẽ caroaro majũ cũ canetõga jũgoyetirique macãajjẽ queti roquere jãã quetibujunucũña. ⁸Atie wãme quetibujuriquere ati ùmũrecõo macãana quetiuparã cariape tũgoboca

masiẽsupa. Tore bairo tiere cariape catũgomasĩrã na caãmata, nocãrõ caroó caãcũ Jesucristore yucpāīrpu cũ papuatuetibujoricarãma. ⁹Torea bairo í quetibuju woatuyupa Dios ya tutipũ cũãrẽ:

“Dios puame cũrẽ camairãrẽ caroa majũrẽ na cũgoyuyami.

Camasã na caĩnaetaje, na catũgoetaje, na catũgoñacoteetaje majũrẽ na quẽnoyuyami,”

í quetibuju woatuyupa ti tutipũre.

¹⁰Tierea Dios ãmerẽ yua marĩ masiõ joroque átiyami cũ Yeri Espĩritu Santo jũgori. Espĩritu Santo puame nipetiro wãme caĩnamasipeyou majũ niñami. Nocãrõ Dios cũ camasiñetõnucãcõãrĩjẽrẽ, camasã na camasiõtĩẽ cũãrẽ camasiã majũ niñami Espĩritu Santo puame.

¹¹Ni jicãũ ùcũ, jicãũ camasocu cũ yeripu cũ catũgoñarĩjẽrẽ marĩ masiõtĩña. Cũ, caãcũ jeto cũ yeri cũ catũgoñarĩjẽrẽ masĩ masĩñami. Torea bairo Dios yeri pũna Espĩritu Santo jeto masĩñami cũ yeripu cũ caátĩãnimasĩnucũrĩjẽ puamerẽ. ¹²Bairi marĩ puame roquere ati ùmũrecõo macãana yeri pũna ùnie meerẽ marĩ jowĩ Dios. Cũ Yeri Espĩritu Santo majũrẽ marĩ jowĩ. Cũ puame nocãrõ cañuũ añirĩ tore bairo cũ Yeri majũrẽ marĩ jowĩ, cũ yaye macãajjẽrẽ marĩ camasiãparore bairo í. ¹³Bairi jãã puame Espĩritu Santo Dios Yeri majũ cũ camasiõrĩjẽ jũgori jãã quetibujunucũña. Jãã majũã jãã catũgoñarĩjẽ mena jãã camasiũgõatãje meerẽ jãã quetibujunucũña. Bairi Espĩritu Santo yaye masĩrĩquẽ macãajjẽ mena camasã aperã Espĩritu Santorea cayericunarẽ na jãã quetibuju netõnucũña.

¹⁴Ni jicãũ ùcũ ati yepa macããcũ Espĩritu Santo cacũgoecu puame

cū camasiōgarijere boetinucūñami. Cabugoro macāājērē bairo tūgocōānucūñami Espiritu Santo cū caquetibujugarijere. Tunu bairoa tie quetire tūgomicūā, tiere tūgomasi jīātietinucūñami. Espiritu Santo jūgori Dios yaye macāājērē marī masiña. Bairo Espiritu Santore cacūgoena puame roque cū yayerē tūgomasi jīātietinucūñama. ¹⁵Bairi apei camasocu, Espiritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgou tocānacā wāme ati umurecōo macāājē caroa wāmerē besemasiñami. Bairi tunu noa ūna camasā Dios Yeri cacūgoena puame qūñabese masiēnama cū caātiānierē. ¹⁶Bairi torea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipū cūārē: “Ni jīcāū ūcū marī Quetiupau cū yeripū cū catūgoñarijērē masiēcūmi. Tunu bairo ni ūcū, Dios cū caātipeere cū quetibujupomasiēcūmi,” ī quetibujū woatuyupa Dios ya tutipū. Tore bairo cabaimajūcōāmiatacūārē, marī puame Espiritu Santo jūgori Cristo cū catūgoñarōrēā bairo catūgoñarā ānirī Dios yaye macāājērē marī masiēcōāña.

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

3 ¹Toroque yu yarā, Espiritu Santo cū caānijūgorārē bairo caānarē mujāā yu quetibujū masiēpū. Baiṗua, ati umurecōo macāāna na catūgoñarijērē bairo catūgoñariqūēcuna ya wāmei caānarē mujāā yu quetibujūwū. Bairi cawīmarācārē quetibujure bairo masiriyoetoaca yu quetibujūwū mujāārē Cristo yaye queti puamerē yua. ²Baiṗua, camasiriyoetie wāme jetore mujāā yu quetibujūwū. Cawīmau caūpūūrē ūpēcōārē joure bairo yu āṗu, mujāārē ūgarique majūrē joricaro ūnorēā yua. Bairi mujāā puame

Jesucristo yaye queti camasiriyorijere mujāā tūgopeyo masiētīña mai. iMujāārē rusamajūcōāña mujāā catūgomasiṗeypoee! ³Bairi mai Dios yaye quetire mujāā tūgomasiṗeoyetiya, ati umurecōo macāāna na catūgoñanucūrōrē bairo jeto mujāā catūgoñarijē jūgori. Bairi ati umurecōopure mai āna, roro āmeo īñatee, āmeo īñaugo apeye ūnierē mujāā ātiya. Ati umurecōo macāāna na catūgoñarijē mena tūgoñari na caātinucūrōrē bairo jeto caātitūgoñarā mujāā āniña mai. ⁴Bairi aperā jīcāārā mujāā mena macāāna atore bairo īnucūñama: “Yua, Pablōre catūgousau yu āniña,” tunu apei puame: “Yua, Apolore catūgousau yu āniña,” āmeo ī būsurique netōnucūñama. Tore bairo mujāā caāta, ati umurecōo macāāna ya wāme catūgoñariqūēcuna majū mujāā āniña mai.

⁵Bairi yu, Apolos mena noa ūna mee jāā āniña. Dios yaye quetire caquetibujūrā, cūrē cajuāti majārē bairo caāna jāā āniña. Jāā, mujāārē jāā quetibujūwū marī Quetiupauṗe cariaṗea mujāā catūgousapeere yua. Bairi jāā puṗarāṗua marī Quetiupau cū caātirotijoricarore bairo jeto jāā ātinucūña. ⁶Yua, Jesucristo yaye quetire mujāā yu quetibujū jūgowū, otere otejūgoure bairo. To bero Apolos puame mujāā quetibujūnemoñupī, mujāā camasiritietiparore bairo ī, yu bero otere oco pioure bairo. Bairo cū caāto, Dios puame roque nemojāñurō cū mena mujāā tūgoñatutuaō joroque ásupi, tii otei cabutiwāmuátōre bairo yua. ⁷Bairi yu ote jūgoure bairo caquetibujūjūgoricu, tunu ape yu bero, tii otei caputiricu to butiátō ī, caoco pioricure bairo caquetibujūnemoricū mena cabugoro macāānarē bairo jāā āniña. Dios puame roque

cañimajũ niñami. Cũ roque otei caputiwãmuátore bairo nemojãñurõ cũ mena mujãã tũgoñatutuaõ joroque caãcu majũ niñami. ⁸Bairi caquetibujũgoricu, apeĩ cũ bero quetibujũnemoricũ mena jĩcãrõ tũnia nicõãñama. Bairo na cañimiatacũãrẽ, Dios puame narẽ, caroare na jogũmi na paariquere ñnarĩ cũ cajogaro jĩcãrõ tũnia. ⁹Dios yaye quetire, yũ, Apolos puãgarãpuã Diore caquetibujũbojarã jãã ãniña. Bairi Apolos puame yũ paarique bapa majũ niñami. Mujãã puame yua, Dios yarã cũ wese, cũ caoteri wesere bairo caãna mujãã ãniña. Tunu bairoa cũ wii roto cũ cawii quẽnorõrẽ bairo mujãã ãniña.

¹⁰Yũ puame, “Yũ yaye quetire caquetibujũ jũgoyecutipau nigũmi,” Dios cũ caĩricũ majũ yũ ãniña. Bairo caãcũ ãnirĩ wiire paariquere capaajũgomasirẽ bairo caãcũ caãnijũgorije ãtã rupaare capeojũgoyecũcure bairo yũ ãniña. To beropũre apeĩ puame apeyere capeonemousaure bairo niñami. Cũ puame yũ berore quetibujũnemoñami Dios yaye quetire. Bairãpuã, tocãnacãũpuã camasãrẽ quetibujũri majã caroaro cariape jeto na caquetibujũro ñuña. ¹¹Bairi Jesucristo ãtãã na cacũjũgoricare bairo caãcũ yaye queti jetore yũ quetibujũnucũña. Bairi apeĩ ricaati quetibujũ buipeomasĩẽtĩñami. Jĩcãã niñami Jesucristo ãtãã cañimajũricãrẽ bairo caãcũ. ¹²Bairi camasã ãtãã cañimajũricãrẽ wii quẽnorã, na cacũjũgorica buire tunu ape wãme ãtã oro, o ãtã plata, o ãtã nocãrõ caroa mena quẽnomasiñama. O tunu bairoa yucupãĩrĩ, apeye taa, o carupañoĩrĩ ãnie mena ti wiire quẽnobujõrãma. Toreã bairo yua, ni jĩcãũ ãcũ caroa wãme oro ãtãrẽ bairo cabairije quetibujũriquere

quetibujũyami. Apeĩ puame ricaati wãme, taa ãnierẽ bairo cabairijere quetibujũbujõioũmi camasãrẽ. ¹³Bairi Dios puame catusari rũmu caãno tocãnacãũpuãrea na paariquere ññabesegumi yua. Ti rũmu caãno Dios puame peero mena atĩgumi. Bairo etari yua, tocãnacã wãme camasã na paariquere peero mena joeõña beseire bairo atĩgumi. ¹⁴Torea bairo ni ãcũ cũ caquetibujũrije Dios yaye caãmata, caroa majũrẽ cũ jogũmi tie wapa yua. ¹⁵Bairi tunu ricaati cũ paarique Dios yaye mee caãnie caãmata, cũ paarique puame taa wiire peero caũrerore bairo yasicoagaro. Bairũã, caquetibujũmiricũ puame caticõãgũmi, apeĩ cũ ya wii caũrõ, caaturutimasĩricũrẽ bairo yua.

¹⁶Mujãã, templo* Dios ya wiire bairo caãna mujãã ãniña, Dios Yeri Espĩritu Santo mujãã yeripũ cũ caãno jũgori.

¿Tiere mujãã tũgoña masĩẽtĩñati?

¹⁷Ti wii, Dios ya wii puame caroa wii majũ niña. Ti wiireã bairo caãna cũ yarã majũã mujãã ãniña mujãã cũã. Bairi ni jĩcãũ ãcũ mujãã Dios ya wiire bairo caãnarẽ ricaati cũ caquetibujũroyetuata, Dios puame popiye cũ baio joroque cũ atĩgumi.

¹⁸Torecũ, ni jĩcãũ ãcũ mujãã mena macããcũ cũ majũã quĩto ãmericõãto. Ni jĩcãũ ãcũ ati ãmurecõo macããna na camasĩrĩjẽ ãnie jũgori aperã netõrõ camasĩmajũũrẽ bairo cũ catũgoñabotioata, tie cũ camasĩrĩjẽrẽ cũ jãnacõãto. Tiere camasĩẽcũ majũrẽ bairo cũ áparo tunu. Tore bairo cũ caápata, cariapeã masĩrĩquẽ majũrẽ cũ jogũmi Dios. ¹⁹Dios puame roquere ati ãmurecõo macããjẽ na camasĩrĩjẽ cabũgoro macããjẽ, cawapa manie majũ niña. Toreã bairo majũ ï quetibujũya Dios ya tutipũ na cawoatucũrĩquẽ cũã: “Dios, ati ãmurecõo macããjẽrẽ camasĩrĩ majãrẽ, tie na camasĩrĩjẽ menaina na

átimawijiolegumi,” í woatu cūñupā.
²⁰Tunu ape wēpɛɪ í woatunemoñupā:
 “Ati umurecáo macāāna masírí majā
 na catūgoñarījē mena na camasīānie,
 cabūgoro macāājē, cawapa manie
 niña, íñami marí Quetiupau Dios,” í
 woatuyupa Dios ya tutipɛ. ²¹Bairi ni
 jícāū ūcū, “Ati umurecáo macāājērē
 camasírē, catūgousau majū yu āniña,”
 qūí botioeticōāto. Bairopɛ, jāā
 nipetiro jāā caquetibujurije mujāā yaye
 rotie jetoa niña. ²²Bairi yu, Pablo, apei
 Apolos, apei Pedro, bairi ati umurecáo
 macāājē, marí cacatiānie cūā nipetiro
 mujāā yaye jeto niña. Tunu bairoa
 riarique, ati rūmu caānie, ape rūmu
 caatpēe nipetirijere cūñupí Dios. Tie
 nipetirije mujāā yaye jeto niña. ²³Bairi
 mujāā puame Cristo, jícāū yarā mujāā
 āniña. Cristo puame cūā Dios yau jetoa
 caācū niñami. Bairi, “Cū yau puame yu
 āniña,” camasā ūnarē caīētīparā mujāā
 āniña.

El trabajo de los apóstoles

4 ¹Bairi jāārē, “Jesucristo cū
 caátirotirijere caāna, cūrē
 cajuáti majā niñama,” caīparā
 mujāā āniña. Dios yaye queti
 camasārē cū camasīōetaje āme
 roquere cū camasīōgariquere Diore
 caquetibujubojarā jāā āniña. ²Tore
 bairo jícāū paabojari majōcū cū
 quetiupau cū caátirotiriorea bairo
 caroaro jícārō tūni caátipau niñami.
 Tore bairo cū caáto, cū quetiupau
 puame caroaro íñauseanigumi
 cū paariquere yua. ³Bairi yure,
 “Pablo caroaro quetibujuyami,” o
 “Roro quetibujuyami,” yu mujāā
 caītūgoñarījērē butioro majū yu
 tūgoñamacāētīña. Bairi noa ūna
 jícāārā ati yepa macāāna quetiuparā
 cūā niñabesemasīētīñama. Yu
 majū cūā tore bairo yu paariquere

ni besemasīētīña. ⁴Bairɛ, yu
 paariquere roro yu tūgoñāētīña. Tore
 bairo catūgoñāecū nimicūā, “Dios
 cū caīñajoro ñe ūnie cabui mácūrē
 bairo yu āniña,” ñi masīētīña. Marí
 Quetiupau puame roque íñacōñarí
 niñabesegumi cū caborore bairo yua.
⁵Bairi mujāā puame roque ti yutea
 caetaeto cajūgoyea niñabeseeticōāña.
 Marí Quetiupau puamerē cū coteya.
 Cū puame roque ati yeparure etari
 canaitīārōpɛ caānarē bairo baujaeto na
 caátaje nipetirijere caroaro cabusuropɛ
 na íñapetio joroque átigumi.
 Tocānacāūpɛrea camasā na yeri na
 catūgoñarījērē marí íñopeyocōāgumi.
 Bairo átiri bero yua, tocānacāūpɛrea,
 “Caroaro mujāā ápu,” na ígumi Dios cū
 caīparā cajesorārē yua.

⁶Yu yarā, mujāā yaye caānipee
 caroaro mujāā canetōpeere í, ati
 wāmerē mujāā yu quetibujuyɛ. Bairi
 yu, Apolos mena jāā cabairijere
 ícōñarí, mujāārē yu quetibujuyɛ.
 Tie jāā cabairijere mujāā puame
 íñacōñarí, Dios yaye woaturique
 caīquetibujuro netōjāñurō ape wāme
 átibuipēo āmericōāña. Ricaati wāme
 mujāā átīāmerígārɛ. Bairi mujāā
 puame, “Jāārē caquetibujujūgou
 puame mujāārē caquetibujujūgou
 netōōrō camasīnetōū niñami,” mujāā
 í tūgoña botioetinucugarā. ⁷Mujāā,
 aperā netōōrō caānimajūrā cañurā
 mee mujāā āniña. Camasīnetōōrā
 mee mujāā āniña. Nipetirije mujāā
 cacūgorije mujāā camasírījē Dios
 mujāārē cū cajorique jeto niña.
 Bairo Dios mujāārē cū cajorique
 caānimiatacūārē, ¿nopērā mujāā
 majū camasījūgoriquere bairo mujāā
 tūgoñāñati? Bairo mujāā catūgoñarījē
 ñūētīña.

⁸Bairo caāna ānirí atore bairo mujāā
 tūgoñānucūña: “Dios yaye nipetirijere

jāā masīña. Ñe ũnie jāā rusaetiya. Nipetirije jāā cabotūgoñarījērē jāā cūgopeyocōāña. Pablojāārē na marī macāētiña,” mujāā ĩnucūña topu jāā caāmerō. Quetiuparā reyre* bairo mujāā tūgoñanucūña merē. iBairāpua, cariapea rey masīrīqūērē bairo ñe ũnie rusaeto mujāā camasiata, ñubujioro! iJāā cūā mujāā camasīrījērē jāā tūgonemobujiorā, tame! ⁹Bairo yu caīrījē caānimiatacūārē, atore bairo ñi tūgoñaña: “Jāā, Jesús yaye quetire Dios cū caquetibujurotijoricarā puamerē cabugoro macāāna, catusaari majārē bairo jāā cūñupī. ¿Dopēi bairo roro cū cayasioreparārē bairo jāā cū cūñuparī?” ñi tūgoñaña. Bairi nipetiro ati yepa macāāna, ũmurecōo macāāna ángelea* majā cūā popiye roro jāā cabairijere ĩñanucūrāma. ¹⁰Jāā puame Cristo yaye quetire jāā caquetibujurije jūgori cabugoro macāāna camasiēnarē bairo jāā tuaya camasā na caññajoro. Mujāā roque Cristo nocārō cañuu jūgori catūgoñamasīrā majūrē bairo mujāā tuaya na caññajoro. Tunu bairoa jāā puame catūgoñatutuawēpūēna jāā caānimiatacūārē, mujāā puame catūgoñatutuarā majū mujāā āniña. Jāārē camasā jāā ĩñatejāñuñama. Mujāā puame roquere caroaro nūcūbugoro mena mujāā ĩñanucūñama. ¹¹Bairi āmerpū cūārē roro popiye jāā baiya. Roro jāā aua tāmucōā niña. Tunu bairoa oco etigarā, o jutī cūgoena roro popiye jāā tāmucōnucūña. Camasā cūā roro popiye jāā baio joroque jāā átiepenucūñama. Jāā caāni wii majū cūārē cacūgoena jāā āniña. ¹²Bairi jāā juticoanucūña, popiye paamirā. Tunu aperyera camasā roro jāā na caītutiata, “Caroare cū joātō Dios,” jāā ĩ yucoanucūña. Dios yarā jāā caānoi, roro popiye jāā átiepenucūñama. Tunu bairoa tiere nocārō mena jāā

nucācōānucūña. ¹³Roro majū camasā jāā būsūpainucūñama. Bairo roro jāā na caīmīatacūārē, caroa wāme mena na jāā yñucūña. Ati ũmurecōo macāājē camasā na caboetiere na carerijere bairo jāā ĩñanucūñama aperā camasā ati ũmurecōo macāāna puame. Tore bairo cajūgoyepua jāārē caiepericarā āmerpū cūārē torea bairo jāā ĩcōā ninucūñama mai.

¹⁴Atie yu caquetibujurotuatorijere ĩñarī, “Na bobotūgoñato,” ĩ mee yu woajoya. Yu pūnaarē bairo caāna, yu camairā mujāā caāno jūgori beyoure bairo mujāā ñi quetibuju woajoya. ¹⁵Bairi nocārō capārā puga wāmo petiro cānacā mil cārō majū Cristo yaye quetire cajūgobuerā na caāmata cūārē, yu puame roque mujāā pacure bairo yu tuaya. Yua, Cristo yaye quetire mujāā yu quetibujujūgowu. Yu jūgori Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuajūgowu, caroa queti camasārē Dios cū canetōōrīqūē quetire yu caquetibujuro bero yua. ¹⁶Bairo yu pūnaarē bairo mujāā caāno jūgori yua, yu caātīānorē bairo mujāā cūā yure ĩñacōrī caroaro mujāā caātīāno yu boya.

¹⁷Tore bairo bori, mujāā tūpu cū yu joya Timoteore. Yu camai, Jesucristore caroaro cū catūgousaro jūgori yu macūrē bairo caācūrē cū yu joya. Cū puame Jesucristore cariape catūgousau ānirī nipetirije yu caquetibujurīcarorea bairo mujāā quetibujunemogumi. Noo yu caātōpū ñubueri majārē yu caquetibujunucūrōrēā bairo Timoteo cūā mujāā quetibujunemogumi.

¹⁸Mai, aperā jīcāārā mujāā mena macāāna, “Merē caānimajūrā marī āniña. Pablo nemo marī quetibuju apéimi,” ĩ tūgoñanucūñama. ¹⁹Bairi marī Quetiupau cū cabooata, tāmurīā mujāā tūpu ñiñañesēāū atīgu tunu.

Tore bairo mujãārē īnau etaupu roque, cariapea Dios cū camasiōrijē jūgori caátimasīrārē, o ricaati caibusupainucūrā cūārē na ñiñabesegu. ²⁰Dios cū carotimasīripau macãājē ati risero mena āmeo busunetōriqūē jeto mee niña. Dios cū catutuarije jūgori jīcārō tūni marī caātiānimasīrijē majū niña. ²¹Bairi mujãā tūpu etau, ¿dope bairo yu caatóre mujãā boyati? ¿Roro popiye mujãā yu caatóre mujãā boyati? ¿O caroaro īnamairīqūē mena mujãā yu cabocárore mujãā boyati? Caroaro mena mujãā yu cabocáro ñuña, yura.

Juicio sobre un caso de inmoralidad

5 ¹Jicāñ mujãā mena macãācū carori wāme majūrē cū caátiere jāā queti tūgonucūña. “Cū pasu ñumo, cū mñorē roro átiepenucūñami,” jāā ī quetibujñucūñama. Ti wāme ñuetimajūcōaña. Aperā Diore camasiēna cūā ti wāme ūnopurā áperimajūcōā nucūñama. ²iTore bairo mujãā mena macãācū roro caācū mena nimirācūā, “Ñe ūnie carorije caáperā majū jāā āniña,” mujãā ī tūgoña botionucūña! iBoori puari cayapapuapeere tore bairo mujãā ī tūgoñanucūña! Bairi mujãā mena macãācū rorije caātiācūrē cū wiyocōaña. Mujãā caneñarōpu cū cūā cū āmerīcōāto yua. ³Mai, yu puame mujãā tūpu āmerīmicūā, yu catūgoñarījēpua mujãā mena ācūrē bairo yu ānicōaña. Bairo mujãā tūpu yu yeri mena caācū ānirī carorijere caātiānipaire Jesucristo cū camasiōrijē mena cū ñiñabesecōaña merē. ⁴Diore ñubuerā mujãā caneñarōpu cūārē mujãā tūpu yu ānicōānucūgu. Tunu bairoa Jesucristo cūā cū catutuarije mena mujãā tūpu nicōāgumi. ⁵Bairo topu neñarā yua, carorije caátipaire cū wiyorocacōaña, wātī ati rupau cū

cacūgori rupaure cū cayasiorocaparore bairo irā. Baipua, cū yeri puamerē netōōgumi Dios, marī Quetiupau Jesús nemo cū catunuetari rūmu caāno yua.

⁶Bairo roro caátipairā mena nimirācūā, “Cañurā, carorije caáperā jāā āniña,” mujãā caītūgoñabotiorije ñuētīña. Bairi merē, jīcā wāme irīqūērē irīcārō puamata, mujãā masīña: “Petoaca levadurare* marī cajāāmiatacūārē, pan qūēnorīcā buruare petiropu jesapeticoaya.” Torea bairo paio butinucūña roro mujãā caátipairije cūā. ⁷Bairi tie roro mujãā caátipairije mujãārē caroyeturiere tocārōā jānacōaña. Pascua* bose rūmu caāno judío majā levadurare asuena pan cawāma trigo* weta burua mena na caqūēnorōrēā bairo mujãā cūā caroa wāmerē átiānajē puamerē átiāni wasoajūgoya. Merē Jesucristo puame marī carorije wapare netōōgu, pajīāecori riayupi. Cūrēā, Pascua bose rūmu macãācū oveja* macūrē bairo Dios cū cūñupī. Bairi āmerē yua mujãā puame pan levadura caasua manierē bairo caāna mujãā āniña, carorije cawapa mána ānirī. ⁸Bairi Pascua macãājē pan levadura caasua manie caugarārē bairo carorije áperā ānirotiya. Cariapea caroaro jeto átiānirotiya ati yepa marī caāno ūno mai. Ricaati marī āmerīgarā.

⁹Ape carta yu cawoarica cartapure mujãārē atore bairo ñi quetibujñu wøjowu: “Na rupau mena roro caátiepairā mena bapa cupericōaña,” ñi quetibujñu wøjomiwū. ¹⁰Baipua, ati ñmñecóo macãāna carorije caátipairā, apeye ūnierē cūgomirācūā pajjāñurō cabonemonucūrā, cayajapairā, aperā na cawerīcarārē caīroapairā ūnarē na ricawati weyonetōmajūcōaña ī mee, tore mujãā yu quetibujñu wøjowu. Tore bairo nipetiro roro caátipairārē

mujãã cawiti weyomajũcoagata, ati umrecóore mujãã aweyocoabujorã.
¹¹ Bairo puame mujããrê igu niwũ:
 Caĩtopairã mena bapa cupericõãña. Na puame, “Jesucristore catũgousarã jãã ãniña,” imirãcũã, carõmia mena roro átiepépainucũñama. Tunu bairoa capee apeye ùnie cũgomirãcũã, nemojãñurõ bonemonucũñama. Bairi tunu camasã na wericarã ùnarê ïroyama. Na ùna roro yajapai, roro busupai, cũmupai bainucũñama. “Na ùna mena bapacutiri ugarique ùnie cũãrê ugaeticõãña,” ï quetibujugu niwũ.
¹²⁻¹³ Bairi yu puame Diore caĩroaenarê na ñĩabesemasĩtĩña. Cũ majũ Dios puame na ñĩabesegumi, cũrê caĩroaena roro caãtipairãrê. Mujãã roque mujãã mena macããna roro caãnarê mujãã majũã na mujãã caĩñabesero ñuña. Bairi cũ pacu numo, cũ mugõrê caãtiepeaire mujãã watoare cũ wiyorocacõãña yua.

Pleitos ante jueces no creyentes

6 ¹ Jicããrã mujãã mena macããna cañuetiere ãmeo átiri bero, ðdopẽirã tiere busu quẽenogarã aperã Diore camasiẽna quetiuparã jueces* tũpu átí, mujãã busu quẽenogayati? ðDopẽirã Dios ya poa macããna ñubueri majã mena neñarĩ tiere mujãã busu quẽenoetiyati? Tore bairo roque boya.
² Dios ya poa macããna roque Jesucristo mena ati umrecóo macããna roro na caãtajere ñĩabesegarãma. ðTiere mujãã masĩtĩñati? Bairo ati umrecóo macããnarê caĩñabesemasĩparã nimirãcũã, ðdopẽirã ãmerê cabaimajũetĩẽacã puamerê mujãã ñĩabesemasĩtĩbujocuti? ³ Merê mujãã masĩrã: Ángelea* majã cũãrê catusari rũmu caetaro na marĩ ñĩabesegarã. iBairo caãtiparã majũ ãnirĩ ati yepa marĩ caãtiãnie roquere nemojãñurõ

marĩ ñĩabesemasĩña! ⁴ Bairi ati umrecóo macããjê roro ãmeo átajere mujãã caãmeoápata, ñubueri majã marĩ caãtiãnierê camasiẽnapũrê quetiuparã jueces roro mujãã caãtiere na quẽenorotieticõãña. Narê na ñĩabese rotieticõãña. ⁵ Atore bairo mujãã ñi quetibujuya, yu caĩrĩjêrê tũgori mujãã catũgoñaboboparore bairo ï. Bairi mujãã menarê ñubueri majã jĩcããrã, roro mujãã caãmeoĩrĩjêrê cabũsqũẽenobojamasĩrã ãnama. iTame, jĩcãũ ùcũ ãcũmi tie ùnie cabaimajũetĩẽacãpũrã cabũsqũẽenomasi mujãã menarê!
⁶ Bairi ãmerê yua, jĩcã majã nimirãcũã, mujãã majũ roro mujãã ãmeo átinucũña. Bairo átaje ñuẽtĩña. iBairo mujãã caãtie netõjãñurõ ñuetimajũcõãña quetiuparã jueces Diore camasiẽna tũpu mujãã cabũsqũãrenucũrĩjê roque!

⁷ Tore bairo roro mujãã majũ ãmeo ána, netõjãñurõ mujãã majũ royeturã mujãã átiya, tie wãmerê bairo mujãã caápata. ðDopẽirã roro ãmeo busujãrĩcãrõ ùnorẽã, tie roro mujãã caãtiere mujãã nucãcõã ãmerĩñati? “Ñugaro, cayajapairã marĩ yayera na yajacoáto,” mujãã caĩata, ðto ñueticuti?
⁸ Bairo ïrĩcãrõ ùnorẽã, mujãã puame roro mujãã átipainucũña. Bairo caãna ãnirĩ yua, mujãã mena macããna ñubueri majã yayera mujãã ãmeo yajanucũña. ⁹⁻¹⁰ Tore bairo roro caãtipairã petoaca ùno cũãrê Dios cũ carotimasĩrĩpaure etaetigarãma. ðTiere mujãã masĩtĩñati? Bairi mujãã majũ roro ãmeo ïtoepeeticõãña. Atore bairo carorijere caãtipairã Dios cũ carotimasĩrĩpaure etaetigarãma: Roro carõmia mena caãtiepepairã, aperã wericarãrê caĩroapairã, aperã na numoa caãmerãrê caãtiepepairã, aperã caãmua carõmio mena átato ùnorẽã

na majū roro caátiepepairā, o carōmia cūa torea bairo caátiepepairā, aperā cayajapairā, aperā cūgomirācūā apeye ũnierē pajjāñurō cabonemopairā, aperā etiri cacūmupairā, aperā roro caībusupairā, aperā itori caēmapairā cūā Dios cū carotimasīrīpaupu āpérigarāma. ¹¹Torea bairo jīcāārā mujāā mena macāāna roro caátipairā ninucūwā. Cabaimirīcārā āmerē yua carorijere caāperā Dios yarā cañurārē bairo caāna mujāā āniña. Marī Quetiupau Jesucristo cū camasīrījē jūgori ñe ũnie cawapa cūgoenarē bairo mujāā tuaya. Tunu bairoa Espiritu Santo Dios Yeri jūgori tore bairo mujāā tuaya.

La santidad del cuerpo

¹²Aperā jīcāārā camasā atore bairo ī tūgoñarāma: “Ñe ũnie yu ēñotaetiya. Bairi noo yu caborije yu átimasīña,” ī tūgoñarāma. Bairopua, cariape tore bairo baimiña. Bairo cabaimiatacūārē, nipetiro marī caátijesorije jeto āmeriña. Bairo nipetiro yu caátigarije noo caborijere átimasīmicūā, yu caátie puame yure rotirore bairo caēmnetōnucāata roque, ñuētīña. ¹³Tunu aperā jīcāārā na rupau caborore bairo caátiganucūrā ānirī atore bairo īnucūñama: “Ugajārīcā poa macāājē niña ugarique. Tunu bairoa ugajārīcā poa cūā, ugarique cajāñarī poa niña,” ī busnucūñama camasā. Bairo na caīrījē cariape niña bairopua. Bairo cabaimiatacūārē, Dios puame tie puğa wāmerpūrea to yasio joroque átigumi, marī paaro, ugarique cūārē. Bairo marī rupau cūā carōmia mena roro marī caátiepepa rupau mee niña. Marī rupau puame marī Quetiupau ya rupau caānipa rupau majū niña. Bairi tunu marī Quetiupau puame marī rupau caroaro caátipau majū

niñami. ¹⁴Marī Quetiupau Jesucristore cariacoatacu cū caānimiatacūārē, cū catitunuo joroque ásupi Dios. Torea bairo marī cūā cariacoatana nimirācūā, marī catitunuo joroque marī átigumi Dios nocārō cū camasīrījē jūgori.

¹⁵Bairi marī rupau puame Jesucristo mena macāā rupau majū niña. ¿Tiere mujāā masīētīñati? Tore bairo marī rupau caānimiatacūārē, ¿dopēirā mujāā puame carōmio cañmua mena roro caepewapatao mena mujāā rupaure mujāā átiepenucūñati? ¡Di rūmū ũno tore bairo roro āperirotiya, tame! ¹⁶Merē atiere mujāā masīrā: Ni jīcāū ũcū cañmū, carōmio caepewapatao mena roro cū caápata, na puğarāpua jīcā rupaure bairo roro caāna tuayama. Bairi torea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipu cūārē: “Na puğarāpua jīcā rupaure bairo tuagarāma,” ī quetibuju woatuyupa. ¹⁷Torea bairo ni jīcāū ũcū marī Quetiupau Jesucristore catūgousau puame, cū mena macāācū jīcā rupaure bairo caācū, cū yerire cacūgou majū tuayami.

¹⁸Bairi tocārōā jānacōāña roro carōmio mena mujāā caátiepepainucūrījērē. Bairpua, ape wāme jāñurīā jīcāū cañmū roro cū caápata, cū rupaure royetumajūcōāū mee átiyami. Apei carōmia mena roro caátiepepai roque cū rupaure royetuū majū átiyami. ¹⁹Atore bairo mujāā masīrā: Dios, Espiritu Santore mujāā joyupi. Bairi mujāā rupau puame Dios ya wii templo* wiire bairo caāni rupau niña. Tie wiipure caācūrē bairo Espiritu Santo puame mujāāpūre ninucūñami. Bairi mujāā majūā mujāā caboro carotiparā mee mujāā āniña. ²⁰Dios yarā, cū macū yucupāīru pajīāecori cū cariarique wapa jūgori cū cabesericarā majū mujāā āniña. Bairo

cū yarā caāna ānirī, mujāā rupau mena caroaro cariape ātiri, Diore cairoaparā roque mujāā āniña.

Consejos sobre el matrimonio

7 ¹ Āmerē mujāā ya carta mena yure mujāā cajēniñawoatujoriquere mujāā yu quetibujugu. Bairua, caūmu atī umurecōo macāacū numo mácūā cū caānicōāta, űumajūcōābujioro.

² Cabaimiatacūārē, camasā na majū rupau mena roro na caātiepairije jūgori tocānacāūpua na numo majū, o carōmio cūā cō manaru majū cacūgorarā niñama. ³ Bairi na pūgarāpua, camanaru, canumo cūā jicārō tūni na ānimasīāto. Camanaruca, bairi canumocua űna na caāmeoātiānucūrijērē na ātiāmarō. ⁴ Carōmio camanaruca cō manaru, cō mena cū caānigaro, “Mu mena yu ātigaetiya. Yu majū yu rupaure yu rotimasīña,” cūrē cō ī netōētīcōāto. Tunu bairoa caūmu canumocua, cū numo, cū mena cō caānigaro, “Mu mena yu ātigaetiya. Yu majū yu rupaure yu rotimasīña,” cō qūī netōētīcōāto. ⁵ Bairi na pūgarāpua na caāmeo ātinucūrijērē cō manaru cū caātigaro boeticōā, o cū cūā boeticōā na āmeo baieticōāto. Jicārō tūni na āmeo boāto. Bairāpua, Diore jēnigarā, “Tocārō yoari yutea marī āmeo āperigarā,” na caīatato bero caāmata roque, tore bairo na āpericōāto. Na cacōricā yutea caetaropu tunu āmeo cūgogarāma. Tore bairo na caāto űugaro. Na majū na caātinucūrijērē tunu na caātinemoeticōāta, wātī pūame roro na ātio joroque ātiremi īrā, tore bairo ātigarāma.

⁶ Atie nipetirije yu caīrijērē mujāā ātirotimajūū mee niña. “Tore bairo mujāā caāpata roque, űumajūcōābujioro,” ī, tore bairo yu

quetibujuya. ⁷ Yu majūpua, nipetiro yure bairo canumo māna jeto mujāā caāno yu bomiña. Bairua, Dios tocānacāūpua ricaati wāme, o ape wāme baiānimasīriqūē cūārē marī joyupi, cū caborore bairo marī caātimasīparore bairo ī.

⁸ Bairi cawāmarā, o cawapearā rōmirī cūārē atore bairo niña: Yurea bairo mujāā cūā numo cūperi, o manaru cūperi mujāā cabaiata, űujāñuña, niña. ⁹ Bairāpua, tore bairo mujāā rupaure, numo borā mujāā canucājiātieticōāta, numocūti rotiya. O carōmia cūā camanaru borā, manaruca rotiya. Numocūti, o carōmia cūā manaruca tiri āmata, űujāñuña. Carōmiorē bomicūā, numo mácū, o carōmio cūā manaru mácōā cō caāmata roque, űuētīña.

¹⁰ Carōmia, o caūmu cūā merē cawāmo jiyaricarā roquere atore bairo yu ātirotiya. Mai, yu majū mee tore bairo yu ātirotiya. Marī Quetiupau roque tore bairo yu quetibujū rotiyami: Carōmio, mu manaruca cū pitiri cū aweyoeticōāña. ¹¹ Mai, dico űcō ape watoara cō manaruca capitirico cō caāmata, nemo cō manaru cūpericōāto. Cabero cō camanaru booata tunu, cō manaru caānijūgomirīcū mena busuqūenorī, cū mena cō tuacōāto tunu. Torea bairo caūmu cūā cū numorē cū rocaeticōāto.

¹² Ape wāmerā mujāārē űnemoña yu majū yu catūgoñarījē mena. Marī Quetiupau yu cū caīquetibujū cūrotijoriquere macāājē mee niña bairopua: Ni jicāū űcū Diore catūgousau numo, cō puame Diore catūgousaou nimicūā, “Cū mena caroaro yu ānimasīgo,” cō caīata, cōrē cū pitieticōāto. ¹³ Tunu bairoa dico űcō carōmio Diore catūgousaou manaru, cū pūame Diore catūgousaou

nimicũã, “Cõ mena caroaro yu ãnigu,” cũ caĩmasĩata, cũrẽ cõ pititicoãto. ¹⁴Bairo carõmio Diore catũgousao mena jĩcãũ caũmu cũ canũmo cupata, Diore camasiẽcũ cũ caãnimiatacũãrẽ, cũ nũmo jũgori caũuũrẽ bairo quĩĩnapeogumi Dios bairua. Tunu bairoa caũmu Diore catũgousau mena jĩcãõ carõmio cõ camanaru cupata, Diore camasiẽcõ cõ caãnimiatacũãrẽ, cõ manaru jũgori caũuorẽ bairo cõ ãnapeogumi cõ cũãrẽ Dios bairua. Tore bairo Dios cũ caĩnapeoeticõata, na pũnaa ruame Diore camasiẽna pũnaarẽ bairo buiajũgoyecuticõãbujiorãma. Bairo cabaipee caãnimiatacũãrẽ, camanaru, o canũmo Diore na camasiõrõ jũgori, ñe ùnie cawapa cũgoena pũnaa na caãniparore bairo jãũurĩ na ãnapeogumi Dios bairua.

¹⁵Bairo cabaimiatacũãrẽ, Diore catũgousaecu camanaru, o catũgousaeco canũmo cũã butioro ãmeo pitiriquere na cabooata, na ãmeo piticoãto. Ati wãme ùnierẽ tore bairo na caãpata, camanaru Diore catũgousari majõcu, o canũmo Diore catũgousari majõco ñe ùnie wapa cũgoena tuacõãñama. Dios ruame roque caroaro yeri jõrõ mujãã caãnipeere bojũgoyeticũũurĩ. ¹⁶Bairi, ¿dope bairo mujãã tũgoñañati? Mu, canũmo, mu manaru Diore catũgousaecure cũ mu carocaata, ¿dope bairo bairi Dios tũru cũ etao joroque mu átimasĩõati? Tunu bairoa, mu camanaru, mu nũmo Diore catũgousaecure cõ mu carocaata, ¿dope bairo bairi Dios tũru cõ etao joroque mu átimasĩati? Bairo mujãã ãmeo átimasĩena.

¹⁷Tocãnacãũrũrea ricaati wãme jeto marĩ cabaiãnimasĩpee ùnierẽ Dios cũ cajoricaro jĩcãrõ tũnia átianimasĩña.

Dios mujããrẽ cũ cabeseri rũmu mujãã caãnatõrẽã bairo ãnicõãña, mujãã carõmia manaruãcuna, o caũmua canũmoacuna cũã. Dope bairo cabairije watoa caãnimiatacũãrẽ, caroaro ãnimasĩcõãña. Atie yu caĩrĩjẽ nipetirijere yu átirotinucũña tocãnacãpau macããna ñubueri majãrẽ. ¹⁸Bairi ni jĩcãũ ùcũ cũ rupau macããtõrẽ* cayisetarotiricu cũ caãno Diore cũ cabese ecoata, tiere cũ bobotũgoñaeticõãto. Tunu bairoa cũ rupau macããtõrẽ cayisetarotiecore Dios cũ cabesericu cũ caãmata, cabero cũ yiseta rotieticõãto.

¹⁹Yisetarotirique ùnie, o yisetarotietaje cũã caãnimajũrĩjẽ mee niña. Dios cũ caãtirotirijere tũgopeori marĩ caãtiãninucũrĩjẽ roque caãnimajũrĩjẽ niña. ²⁰Caãnijũgoro Dios mujããrẽ cũ cabesejũgoripau dope bairo caãna mujãã caãnatõrẽã bairo tocãnacãũrũrea átianicõãña. ²¹Bairi muẽrẽ Dios, ùmu paabojari majõcore bairo mu caãno, cũ cabesericu mu caãmata, tũgoñarĩquẽ paieticõãña. Bairua, jĩcã rũmu caãno mu quetiupau ùmu mu caãnorẽ mu wiyobujioumi. Bairo mu quetiupau cũ caãpata, tãmurĩã mu witicogau cũture yua. ²²Marĩ Quetiupãre cũ catũgousajũgori rũmu caãno paabojari majõcu ùmuẽrẽ bairo caãnacũ nimicũã, ãmerẽ ùmuẽrẽ bairo mee tuayami. Camasocu caroaro caãcũ Dios yaye macããjẽrẽ capaabojuu majũrẽ bairo niñami. Torea bairo apeĩ caũmu cũã Dios cũrẽ cũ cabeseri rũmu caãno paabojari majõcu mee caãnacũ nimicũã, ãmerẽ Dios yayere paabojari majõcore bairo niñami. Dios ùmuẽrẽ bairo tuayami yua. ²³Bairi mujãã, Dios yarã, cũ macũ yucũrãĩru pajãecori cũ cariarique nocãrõ paio wapa jũgori cũ cabesericarã majũ mujãã ãniña. Bairi noa ùna ati ùmuẽrecõo macããna

camasārē carotiepe ecorārē bairo baeticōaña. ²⁴Tore bairo cabairoi, yu yarā, tocānacāpua Dios mujāārē cū cabeseri rūmu caāno, mujāā caāna wāmerēā bairo nicōaña āme cūārē Dios cū cañajoro.

²⁵Apeyera, cawāmarā carōmia, o caūmua cūā, manapū māna na caānipeere jicā wāme ūno marī Quetiupau mujāā cū caātirotirijere mujāā yu caquetibujunetōpee maniña. Bairi, “Ti wāmerē mujāā átigarā,” ñi masiētīña. Bairo ī masiētīmicūā, yu majū yu catūgoñarō mujāā yu quetibujugū bairua. Marī Quetiupau ñiñamairī, camasārē canucūbugoecopare bairo cū cacūricū yu caāno jūgori, yu caīquetibujurijere nūcūbugorique mena mujāā tūgousagarā. ²⁶Yu catūgoñaata ati yutea capee wāme cañuetie caāni yutea jūgori atore bairo boyā: Caūmu cawāmau nūmo mácūā cū caāno ñiña. ²⁷O cū canūmo cupata, cū nūmorē cū pitieticōāto. O nūmo mácū cū caāmata cūārē, carōmiorē cū macāētīcōāto. ²⁸Tunu bairoa carōmiorē bōcari cū canūmo cupata, roro āna mee ātiyami. Tunu bairoa jicāo cawāmao carōmio cūā cō camanapū cupata, roro āco mee ātiyamo. Bairo na cabaimiatacūārē, ati yepapū na caāno capee wāme na caānierē tūgoñarīqūē pairique nigaro. Tere ī, yu pūame aperā na canūmo cutiere yu boojāētīnucūña.

²⁹Yu yarā, atore bairo mujāārē ĩgu ñiña: Ati yutea merē catusari yutea niña. Yoaro mee peticoagaro ati umurecōo. Bairo capetiparo jūgoye caānoi, caūmua canūmoacuna, o carōmia camanapūācuna āmeo cūgoenarēā bairo ānicōārī Diore cū tūgousaya. ³⁰Tunu bairoa āmerē booripuari caāna useanirīqūē mena na āmarō. Tie booripuarique capetipee

niña. Aperā useanirīqūē mena caboserūmu qūenoānucūrā cūā cayapapuarārē bairo na āmarō. Tie useanirī na caānie capetipee niña. Aperā paio wapatiri cacūgorā cūā tiere cacūgoenarē bairo na āmarō. Tie na cawapaticūgorije cūā capetipee majū niña. ³¹Aperā ati umurecōo macāājērē ūgaripeari tiere butioro cabonucūrā cūā tiere na jānacōāto. Merē ati umurecōo petigaro baiya. Nipetiro ati umurecōo macāājē marī cañarījē cūā manigaro yua. Bairi Dios pūamerē na tūgousaāto.

³²Bairi yu roque nipetirije ati umurecōo macāājērē bori mujāā catūgoñarīqūē pairijere yu netdōgamiña. Caūmu nūmo mácū caācū roque marī Quetiupau yaye macāājē jetore tūgoñanucūñami. Dios cū caborije cū cañajesorije ūnie nemojāñurō átīānimasīnucūñami. ³³Apei canūmocucu cū nūmo mena caācū pūame roque ati umurecōo macāājē jetore butioro tūgoñanucūñami. Bairo caācū ānirī cū nūmo cō cañajesorije jetore ātinucūñami. ³⁴Capee wāme cū catūgoñamacāārījē ninucūña. Tore bairo carōmio camanapū mácō, apeo di rūmu ūno camanapū mánaco cūā marī Quetiupau yaye macāājē jetore tūgoñanucūñama. Dios cū caborije cū cañajesorije ūnie nemojāñurō átīānimasīnucūñama na ūna rōmirī pūame. “Dios yarā rōmirī marī ānigarā,” ĩrī bero, na yeri mena, na rupau mena cūā jicārō tūni Diore qūiroanucūñama. Apeo carōmio camanapūcucu pūame ati umurecōo macāājē jetore butioro tūgoñanucūñamo. Tunu bairoa cō manapū cū cañajesopee ūnie jetore ātinucūñamo.

³⁵Atore bairo mujāā yu quetibujujoya, yu caīrījērē tūgori bero caroaro mujāā caānimasīpeere

ĩ. Tutuaro mena mujãã caborije mujãã caátigarijere ĩ ĩnotau mee, tore bairo ñi quetibujuya. Dios mujãã caátianierẽ ĩñarĩ, qũĩñajeso joroque caroaro átiaña. Diore capaabojarãre bairo nipetiro caroaro jicãrõ tũni átianimasĩna.

³⁶Bairi ni jicãũ ucũ caũmu merẽ cabuticoácũ añirĩ cũ nũmo roco caãnipao mena cawãmo jiyagaricu cũ caãmata, cõ mena cũ wãmojiyaáto. Tunu bairoa, “Yũ canũmocuto ñugaro,” cũ caĩtũgoñamasĩata, cũ nũmo cũparo. Tie nũmo cutaje roro átaje mee ñiña. ³⁷Jicãũ apei caũmu nũmo cutajere tũgoñaecũ nipetirije cũ caboro cũ caátigarijere tũgoñamasĩrĩ, “Yũ nũmo boetigu,” cũ yeri mena cũ caĩtũgoñatutuataato bero caãmata, caroaro átiyami cũ cũã baiũa. ³⁸Bairi ni jicãũ ucũ cũ nũmo roco caãnipao mena cũ cawãmo jiyaata, ñiña. Bairoũa, cũ cawãmo jiyaticõãta puame roque, ñunetõmajũcõãna.

³⁹Jicãõ carõmio cawãmo jiyarico, mai cõ manaru cũ cacatiro, cõ manaru mena macããcõ majũ ñiñamo. Cõ manaru cũ cariacopata roque, nemo apei caũmu noo cõ caboure manarucuti masĩñamo tunu. Baiũa, cõ manaru caãniparu puame Diore catũgousau cũ caãno ñiña. ⁴⁰Bairo cõ cabaimiatacũãrẽ, “Netõjãñurõ caroaro nimasĩbujio, nemo cõ camanaru cũpericoata roque,” ñi tũgoñaña. Atie ñiña yũ majũ yũ catũgoñarĩjẽ mena mujããrẽ yũ caquetibujurije yua. Baiũa, yũ masĩña yũ cũã Dios Yeri Espĩritu Santo majũrẽ yũ cacũgorijere. Bairi tore bairo yũ quetibujuya.

Los alimentos consagrados a los ídolos

8 ¹ãmerẽ tunu ape wãme camasã na cawericarãrẽ ñubuepeogarã, ugariquere na cajoemũgõjorije

macããjẽrẽ mujãã yũ quetibujugu. Bairaru, nipetiro tie macããjẽrẽ peeto mujãã masĩna. Tere peeto masĩmirãcũã, netõjãñurõ camasĩbotiorãrẽ bairo mujãã tũgoñanucũña. Marĩ caãmeomairijẽ roque marĩ yeripu marĩ ãmeo mainemo joroque marĩ átiya, aperã marĩ yarãrẽ nemojãñurõ marĩ cajuátimasiparore bairo. ²Bairi ni jicãũ ucũ jicã wãmerẽ masĩtĩmicũã, “Tiere camasĩ yũ añiña,” cũ caĩata, netõõrõ masĩecũ majũrẽ bairo caãcũ tuayami. ³Torea bairo ni jicãũ ucũ Diore masĩrĩ cũrẽ cũ camaiata, Dios puame cũ yaurẽ bairo qũĩñanucũñami.

⁴Bairi merẽ marĩ masĩña: Camasã ĩroagarã, na cawericu ucũ ati yeparure ñe ũnie wapa maami. Jicãũã ñiñami Dios marĩ caĩroaru. Bairi, na cawericarãrẽ ĩroarã, waibutoa rii na cajoemũgõjorije rusarijere marĩ caũgaro dope bairo marĩ ápero. ⁵Bairaru, ati yepare, o umurecõo cũãrẽ capããrã, jũgũẽã na caĩrã ãnama. Na ũna jũgũẽã, quetiuparã umurecõo majãrẽ bairo caãna capããrã ñiñamo. ⁶Bairo jũgũẽã capããrã na caãniatacũãrẽ, marĩ puamerẽ, jicãũã ñiñami Dios marĩ Pacu majũ. Cũ, marĩ Pacu Dios, nipetirije ati umurecõo macããjẽrẽ qũẽnoũpĩ. Marĩ cũãrẽ, cũã, marĩ qũẽnoũpĩ, cũ yarã marĩ caãniparore bairo ĩ. Tunu bairoa jicãũã ñiñami Jesucristo marĩ Quetiuparu. Cũ jũgori nipetiro ati umurecõo macããjẽ baiñanimasĩna. Cũ jũgori marĩ cũã marĩ masacuti añiña.

⁷Bairaru, nipetiro atiere masĩtĩñama. Jicããrã camasã, aperã na cawericarã ũnarẽ caĩroajeyanucũmirĩcãã añirĩ, na jũgũẽãrẽ ĩroarã na cajoemũgõjorije ũnie waibutoa riire ugarĩ bero yua, “Roro majũ marĩ átiya,” ĩ tũgoñarĩqũẽ painucũñama cayeri

tūgoñatutuawēpūēna puame. ⁸“Tie rii macāājērē ũgari caroarā majū marī ānigarā, o tie rii macāājērē marī caugaepata, netōōrō carorā majū marī ānigarā,” ī tūgoña masiā mano. Mai, Dios puame waibutoa riire aperā na jūgūēārē ĩroarā na cajoemūgōjorije macāājērē marī caugaro, o marī caugaeto jūgori mee marī besenucūñami.

⁹Bairi mujāā puame majiūgoya tore bairo mujāā caátimasĩrĩjērē. Aperā Dios mena catūgoñatutuawēpūēnarē roro átajere na átio joroque ápericōāña.

¹⁰Mujāā merē cayerituarā ānirī mujāā puame aperā na jūgūēārē ĩroarā na cajoerugarije macāājērē na caroanurī wiipu mujāā caugaro, apei Diore caĩroau cayerituaescu cūā mujāārē ĩnacōrī ũgabujioumi. Cū yeripura, “Tie ũnierē caugaetipee niña,” ī tūgoñamicūā, ũgabujioumi.

¹¹Bairo mujāā puame caátimasĩrā, cayerituarā nimirācūā, roro apei mujāā yau cayerituaescu cū yasio joroque mujāā átiya. Jesucristo cūā cūrē netōōgu cū riabojoyupi. ¹²Mujāā puame waibutoa riire caugamasĩrā, roro aperā mujāā yarā cayerituaena na tūgoña yapapua joroque mujāā átiya. Roro átajere Cristo cū caĩñajoro mujāā átiāninucūña. ¹³Tore bairo na jūgūēā yaye macāājērē waibutoa riire yu caugarije jūgori roro yu yaure cū baio joroque yu caápata, cariapea tie waibucu riire jicāni cūā yu caugaĩñoeto, ñuña. Bairo yu caugaĩñoepata, roro cū baio joroque cū yu áperibujioi ĩ, tore bairo boya.

Los derechos de un apóstol

9 ¹Jesús, cū yaye quetire yu quetibuju rotijowī camasārē. Bairi yu cūā aperā apóstolea* majā Jesús cū caquetibujurrotijoricarārēā bairo

yu quetibuju masiña Jesucristo yaye quetire. Mai, yu cūā ñiñawū marī Quetiupau Jesucristore. Bairo caĩñaricū ānirī cū yaye macāājērē capaaure bairo mujāā yu quetibujujūgowu marī Quetiupau yaye quetire. Tie yu caátajere tūgoñarī bero, apóstol yu caānierē mujāā masĩrā. ²Bairo yu cabairijere masimirācūā, mujāā mena macāāna jicāārā Jesucristo cū caquetibujurrotijoricu apóstol meerē bairo ñiñanucūrāma. Mujāā roque Dios cū caquetibujurrotijoricu apóstol majūrē bairo yure caĩñaparā mujāā āniña. Merē yu caquetibujuriquere tūgori bero, cariape marī Quetiupaure mujāā catūgousarique jūgori, “Pablo apóstol niñami,” cariape mujāā ĩ masĩrā.

³Bairi yu, apóstol yu caānierē cabusupainucūrārē atore bairo na ñi quetibujuya: ⁴Yu cūā apóstol ānirī, yure ũgarique mujāā cajorijere ũga, o eti, nipetiro yu átimasĩña. Yu cūā aperā apóstolea majā na cawapatanucūrōrē bairo yu wapatamasĩña. ⁵Tunu bairoa yu cūā jicāo Diore catūgousaore numo cutiri yu mena cō yu neamasĩña, bairo yu cabooata. Tore bairo átinucūñama aperā Jesucristo cū caquetibujurrotijoricarā apóstolea majā cūā. O aperā, marī Quetiupau bairā cūā tore bairo átinucūñama. Torea bairo Pedro cūā átinucūñami. ⁶Yu, Bernabé mena, ¿jāā jetore ñubueri majā na juátinemosasiētĩñati? ¿Jāā jeto, jāā majū paari jāā caugapeere jāā wapatamasĩñati? Tore bairo jāā cūārē na cajuátimasĩpee āno.

⁷Bairi ni ũcū majū soldaure* bairo ācū, cū majū paa wapatari quetiupau gobiernorē paabojaecumi. Tiera mujāā masĩrā. Tunu bairoa ni ũcū majū ũsere oterimajōcu cū caāmata, cū caoterique cabūtiro

ĩnarĩ tiere caũgaecu majũ ãmeimi. Cabutiro, tie wserere ƣgamasĩnami. Tunu bairoa ni ũcũ majũ ovejare cacoteri majõcu na ũpẽcõãrẽ riperi bero, ¿tie cũ cajerijere cũ etieticuti? Cũ cũã tiere etimasĩnami. Bairi yu cũã apóstol añirĩ nipetirije aperã apóstolea majã na caátore bairo yu átimasĩña. ⁸Atie yu caquetibũjuriere, “Camasã na camasĩrĩjẽ jũgori bairo ĩñami Pablo,” ñi tũgoñaeticõãña. Atie yu caquetibũjurorea bairo ĩ quetibũjuya Dios, Moisés ãnacũrẽ cũ caátiroticũrĩquẽ cũã. ⁹Atore bairo ĩ quetibũjũ woatuyupa Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩquẽrẽ na cawoaturica tutipure: “Wecu trigo* rupaare cawãã ãmejoreire cũ risero jiya biaeticõãña. Cũ caátĩ wẽrĩjẽrẽ cũ cũã cũ ƣgaáto,” ĩ woatuyupa ti tutipũ. Mai, Dios pũame wecuare na ĩñamairĩ, tore bairo ĩ quetibũjũ woaturotiesupi. ¹⁰Marĩ camasã roquere marĩ ĩñamairĩ tore bairo ĩ quetibũjuyupi. Marĩ, cũ yarã, caroaro marĩ caátĩanimasĩpeere ĩ jũgori, roticũrĩquẽrẽ marĩ woaturoticũñupĩ Dios. Bairi atore bairo marĩ masĩña: Ni ũcũ cabero tie cũ paarique caãno, peeto cũ cacũgopeere tũgoñarĩ tore bairo paanucũñami. ¹¹Bairi jãã, mujããrẽ Jesucristo yaye quetire mujãã yeripũ oterãrẽ bairo tiere jãã quetibũjũgowa. Bairo jãã caquetibũjuriere jũgori, ¿tie wapa jããrẽ ƣgarique ũnie mena jãã mujãã cajuátinomorõ to ñueticuti? Ñurõ. ¹²Aperã apóstolea majãrẽ mujãã cajuátinucũrõ ñũjãñũña. Cabaimiatacũãrẽ, nemojãñurõ jãã roquere mujãã juátimasĩña, mujããrẽ jãã caquetibũjũgori que jũgori yu.

Tore bairo caátimasiparã nimirãcũã, mujããrẽ jãã pajũgoetinucũña. Jãã majũ popiye petiri bero, jãã caũgapee, o jãã cacũgopee ũnierẽ

jãã bõcanucũña. Jesucristo yaye caroa quetire caroaro mena jãã caquetibũjuriere caroaro jĩcãrõ tũni mujãã catũgousaparore bairo irã, roro mujããrẽ jãã patowãcõẽtinucũña. ¹³Merẽ atie cũãrẽ mujãã masĩrã: Noa ũna sacerdote* majã templo* wii macããjẽrẽ capaanucũrã na caãmata, ti wii macããjẽ na cajorijere ƣgari paanucũñama. Bairo ĩgu ñĩña: Noa ũna sacerdote majã altar* mesapu waibũtoa rii camasã Diore na cajorijere cajoemũgõjobjanucũrã, to waibũtoa na capajĩatãna rii carusarijere ƣgamasinucũñama. Tiere mujãã masĩrã. ¹⁴Torea bairo átirotiyupi marĩ Quetiupau Jesucristo cũã: “Noa ũna caroa quetire caquetibũjuri majã na caãmata, ñũbueri majã na cacũgorijere ƣgari quetibũjugarãma camasãrẽ,” ĩcũñupĩ Jesús. ¹⁵Tore bairo mujããrẽ ƣgariquere cajẽnimasĩbujopiou nimirãcũã, mujãã ñũbueri majãrẽ tiere yu jẽnietinucũña. Tunu bairoa dise ũnie yu cabopacarije, o dinerore yu mujãã cajoparore bairo ĩ mee, atore bairo mujããrẽ ñi quetibũjũ woatujoya. ĩYu roque yu caboro yu ana riamasĩña, Dios yaye macããjẽrẽ yu caquetibũjũ ãno ũno mai, aperã roro yũre na cabusũpaietiparore bairo ĩ, yua!

¹⁶Mai, yu pũame Dios yaye camasãrẽ cũ canetõõrĩquẽ quetire yu caquetibũjuriere jũgori, caãnimajũũrẽ bairo yu ãnitũgoñaetinucũña. Yu paarique tie ñĩña. Jesucristo yu cũ caquetibũjurotĩrique majũ ñĩña. ĩBairo tiere yu caquetibũjueticõãta, bopacooro yu tãmũbujoiu! ¹⁷Bairi yu caborore bairo caroaro jĩcãrõ tũni camasãrẽ yu caquetibũjuata, merẽ marĩ Quetiupau tie wapa yu cũ cajopee nicõãña. O yu caborore bairo mee caãmatacũãrẽ, Dios pũame roque tie paariquere yu cũñupĩ.

Bairi yu quetibujū jānamasētīña Dios yaye quetire. ¹⁸¿Bairi ñerē yu wapatanucūñati? Yu pñame Dios yayere quetibujū, caroaro yu tūgoña useaninucūña. Tere cawapataure bairo caroaro, mujāārē wapa jēnirīcārō mano yu quetibujūnucūña Dios camasārē cū netōōrīqūē quetire. Bairo īgu ñiña: Yu, Dios yayere caquetibujū yu caānie jūgori, yu caquetibujūrije wapare mujāā yu jēnietinucūña. “Yu paarique cawapa manie ñiña,” cairē bairo mujāārē apeye ūnierē jēnimasīmicūā, mujāā yu jēni pajūgoetinucūña.

¹⁹Tunu bairoa noa ūna na carotiepei mee yu āniña. Bairo caācū nimicūā, nipetiro ūmūrē bairo yu tuaya, Jesucristore capāārā ūnapña na catūgousaparore bairo ī. ²⁰Bairi, yu yarā judío majā watoapu ācū, yu cūā na judío majā na caānajē cutiere bairo yu āninucūña. Na caānajē cutore bairo ānirī Cristo yaye quetire yu caquetibujūro na tūgousao joroque ī, tore bairo yu bainucūña. Bairo pñame īgu ñiña: Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorā majū na caānierē, carotiecorā majū na āmerīcōāto ī, yu cūā tiere carotiecoure bairo ānirī na yu quetibujūnucūña. Bai pñua, cariapera Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecoure bairo majū mee yu āniña. ²¹Tunu apeyera, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecoenarē na quetibujūgu, na caānajē cutiere bairo ānirī na yu quetibujūnucūña. Bai pñua cariapera, yu pñame Dios cū caroticūrīqūērē caācu majū yu āninucūña. Bairo caācū ānirī Cristo cū caroticūrīqūērē carotiecoure bairo majū caācū yu āninucūña. ²²Tunu bairoa aperā Dios mena mai caroaro catūgoñatutuawēpñēna watoapu ācū,

yu cūā narē bairo tūgoñarīqūē cutiri na yu quetibujūnucūña. Narē bairo yu cūā ānajē cutiri na yu caquetibujūro caroaro na tūgousao joroque ī, tore bairo yu bainucūña. Ape wāme īrīcārō pñamata, atore bairo īgu ñiña: Noo camasā na caāni wāme cārō nipetiro yu cūā caroaro mena ānajē cuti cōñamasirī na yu quetibujūnucūña camasārē Dios yaye quetire. Bairo ānajē cutiri camasārē yu caquetibujūro bero, noa ūna jīcāārā Diore tūgousari na canetōmasirō yu bonucūña. ²³Tore bairo yu ātinucūña, Dios yaye caroa quetire ñe ūnie mano caroaro mena na yu caquetibujūmasīparore bairo ī. Yu cūā tore bairo quetibujūri jīcā wāme ūno Dios caroa cū cajorijere cūgogu, jīcārō tūni caroaro mena yu ātiāninucūña.

²⁴Īcōñarī mujāā yu quetibujūpa mai. Mujāā masirā: Eperā aturi majā atu ēmuetagarā, nipetiro caeperā jīcārō atūnucūñama. Bairo nipetiro na caatumiatacūārē, cayapapu jīcāñā atu ēmuetanucūñami. Cū jeto cū caatu ēmuetarije wapa ñemasīnucūñami. Bairi mujāā cūā caaturārē bairo caroaro jīcārō tūni tūgousaya, Dios yayere caroa cū jopeere mujāā caēmuetamasīparore bairo īrā. ²⁵Tunu bairoa eperiquere caātimajā caānigarā caroaro na rupāure majjūgonucūñama, na rupāu to roye tuaeticōāto, īrā. Tore bairo caroaro ātimasīnucūñama eperi majā, na caatuēmuetajūgorije wapa pesarica beto laurel* na caāricu pñū mena qūēnorīcā beto ūnorē na cajopee caāniamiatacūārē yua. Ti beto pñame yoaro mee jīnicoamasīña. Marī roque ti beto ūno meerē marī macāña. Bairi di rūmū ūno capetieti yerie marī Pacu Dios cū cajopeere borā, tutuaro mena jīcārō tūni caroaro marī ātiāninucūña. ²⁶Torecu, yu cūā caroaro jīcārō tūni

Dios yu caátirotirore bairo caroaro yu átiänimasinucüña. Yu caboroa, eperi majä mena caature bairo nimicüã, caatu cacaapee ñnaecürê bairo yu baietiya. Tunu bairoa caqûêbueire bairo nimicüã, cabugoroa caãmeo quëmacäürê bairo yu ämerinucüña. Toreä bairo jicârô tûni Dios yaye macäãjêrê êmuetagu, caroaro yu átiäninucüña. ²⁷Torecu, bairo puame roque yu átinucüña: Yu rupau mena butiuro yu caátiganucürjêrê êñotari, Dios yaye macäãjê jetore caroaro tutuaro mena yu átinucüña. Bairo yu caátianicöãmata, aperârê yu caquetibujuyaparoro bero, Dios caroare yu cü cajopee puame yasietigaro.

Consejos contra la idolatría

10 ¹Bairi yu yarä, atiere masiritieticöãña: Jää ñicüjää äñana puame desierto* cayucumanopu na caátó, Dios puame oco buseri poa mena na maajügoyupi. Tunu bairoa tore bairo Dios cü cajügoátó, nipetiro jää ñicüjää äñana puame ria capairiya Caocojüãriya cawãmecutiare Dios cü catuuarije jügori pëña ásüpa Moisés änacü mena. ²Bairo oco poare usaáná ria capairiya cüãrê pëñarí bero yua, Moiserë catügousarârê bairo cawãmetuecoricarârê bairo caãna tuayupa. ³Tunu bairoa na nipetiro Dios cü cajorije maná* m̄m̄recóo macäãjê ugarique cañurjêrê ugayupa. ⁴Tunu etirique cüãrê Dios cü cajorije macäãjêrêä etiyupa caroa macäãjêrê. Tie na caetirije oco puame caroa cañurjê äñupã. Jesucristo puame ütârê bairo caácü caroare caocojou änicöãñupí na mena desierto cayucumanopure. Bairi cü cajorije macäãjê oco caroare etiyupa jää ñicüjää äñana puame, Moisés änacü

jügori yua. ⁵Bairo cabaimiatacüãrê, na nipetiro jāñurípua Dios na mena quññajeso joroque áperimajücöãñupã. Bairi cayucumano desierto pu na nipetiro ti tuti macäãna riayasiyupa. Tie nipetirijere merê mujää masirã.

⁶Tore bairo jää ñicüjää äñana marí bai ñnojügoyupa, marí cüã narê bairo ämerê carorije macäãjêrê marí caññaugaripeaetiparore bairo írã. Bairi narê bairo carorije macäãjêrê caboetiparã marí äñiña. ⁷Torena, mujää cüã jää ñicüjää äñana jicãärã, ati yepa macäãna jügüêärê na caïroaricarore bairo, na ünare na ñroaeticöãña. Toreä bairo í quetibujuya Dios yaye woaturique cüã: “Na, camasã puame uga, eti, áti yaparori bero neñarí, na jügüêrê cü basapeo useaniñupã noo na caboro yua,” í quetibuju woatuyupa. ⁸Bairi mujää cüã jää ñicüjää äñana jicãärã carómio mena roro na caátiepericarore bairo átiepeeticöãña. Bairo roro na caátie wapa jicã rûmua veintitrés mil cãrö majü na yasio joroque ásupi Dios. ⁹Bairi marí cüã, “Roro marí caátie wapare marí ñnabeseecumi Cristo,” caïbusuetiparã marí äñiña. Tore bairo jää ñicüjää jicãärã Diore na caïbusurije jügori, äña na na bacajãreore joroque ásupi Dios. ¹⁰Tunu bairoa yasioropu Diore roro í busueticöãña. Jää ñicüjää äñana puame jicãärã yasioropu roro í busunucüñupã Diore. Tore bairo roro na caïbusurije jügori na riao joroque caácu ángel* puame na pajãreyupi.

¹¹Atie yu caquetibujurije nipetirije baiyupa jää ñicüjää äñanarê. Tie roro na cabairiquere ñnacörí, roro marí cüã marí caátinemoetiparore bairo írã, tore bairo baiyupa. Bairi marí ati yutea catusari yutea macäãna marí catügöñamasiparore bairo írã, tore bairo í quetibuju woatucüñupã Dios

ya tutipure. ¹²Bairi ni jïcãũ úcũ Dios cũ carotirore bairo jïcãrõ tũni cũ caátĩanimasiata, caroaro tũgoñamasĩri cũ ãmarõ, wãtĩrẽ cũ caĩtoecoetiparore bairo ĩ. ¹³Mai, mujãã puame wãtĩ roro mujãã átio joroque cũ caátinucũrĩjẽrẽ mujãã átieconucũña. Tie puame ati ãmrecóo caãna camasã Dios ya poa macããna na canucãmasijĩatietie majũ mee niña. Bairi mujãã puame, “Dios roque, roro wãtĩ marĩ cũ caátiganucũrĩjẽrẽ marĩ ãñotabogamĩ,” Dios mena ĩ tũgoñatutuacõãña. Cũ puame, nocãrõ roro popiye mujãã bairo joroque caátie caãnimiatacũãrẽ, tore bairo mujãã tãmuo rotietigumi, cũ yarã mujãã caãnoi. Dios puame roque roro mujãã catãmuobujiopeere ãñotabogamĩ. Bairo cũ caáto, roro caátiecoenarẽ bairo caroaro mujãã netõcoagarã yua.

¹⁴Bairi yu yarã, yu camairã, ati yepa macããna jũgũãrẽ ñubuerique ñnie macããjẽrẽ tocãrõã jãnacõãña. ¹⁵Mujãã, yu yarã, catũgoñamasĩrãrẽ bairo atiere atore bairo mujãã yu quetibujya. Bairi mujãã majũã yu caĩquetibujurijere caroaro catũgobeseparã mujãã ãniña, roro átajere mujãã caátiecoetiparore bairo ĩrã. ¹⁶Di rũmu ñno ñubuerã Jesucristo cũ caátajere tũgoñarĩ use ocore etigarã jũgoye Diore cũ jënirĩ bero yua, “Jesucristo yucupãĩpu cũ carĩreriye jũgori cũ canetõrĩcãrã marĩ ãniña,” ĩ tũgoñarã marĩ átinucũña. Tunu bairoa pããrẽ batoori ugarã, “Capããrã nimirãcũã, jïcã rupaure bairo Jesucristo cũ caĩroari poa macããna majũ marĩ ãniña,” ĩ tũgoñarã marĩ átinucũña. ¹⁷Bairãpuã, capããrã marĩ ãniña Jesucristo mena macããna. Bairo capããrã nimirãcũã, nipetiro pan jïcãrẽã marĩ Quetiupau rupaure bairo caãnierẽ marĩ uganucũña. Bairo cũ rupaure bairo caãnie pããrẽ caugarã

ãnirĩ marĩ Quetiupau Jesucristo mena jïcã rupaure bairo caãna marĩ tuaya yua.

¹⁸Tũgoñañijate Israel ya poa macããna na cabairiquere: Noa ñna sacerdote* majã waibutoa Diore na cajorãrẽ cajoemugõ jobojanucũrã puame, tie macããjẽ waibutoa riire uganucũñama. ¹⁹Mai, atie yu caĩrĩjẽ mena, “Aperã jũgũẽ úcũ peeto ñno wapacucumi,” ĩ mee tore bairo yu quetibujya. Tunu bairoa, “Waibucuri cabugoro caãnie, netõjãñurõ na jũgũãrẽ na cajoriye puame caroa majũ niña,” ĩ mee tore bairo mujãã yu quetibujya. ²⁰Bairo puame ĩgu ñniña: Aperã, Diore camasĩẽna, na jũgũãrẽ ĩroarã waibutoa riire na cajoemugõjonucũata, wãtĩãrẽ na ĩroarã átinucũñama. Diore ĩroarã mee tore bairo átinucũñama. Bairi yu puame wãtĩã yarã caãnarẽ bairo caãna mena mujãã cabapacutinemonucũrõ yu boetiya. ²¹Tunu bairoa Jesucristo yucupãĩpu cũ cariaparo jũgoye cũ cabuerã mena use ocore cũ caetiriquere tũgoñarĩ marĩ cũã use ocore etiri bero, wãtĩãrẽ ĩroarã na caetirije macããjẽrẽ marĩ caetiata, ñuẽtĩña. Tunu bairoa marĩ Quetiupau pããrẽ, cũ cabuerã mena cũ caugariquere tũgoñarĩ, marĩ cũã Cristo ya mesapu ugari bero, tunu wãtĩãrẽ ĩroarã na caugariye macããjẽrẽ marĩ caugaata, ñuẽtĩña.

²²¿Bairi mujãã puame marĩ Quetiupau mujããrẽ qũĩñateo joroque roro cũ mujãã baibotiogayati? ¿Cũ netõrõ catutuarã majũ áto mujãã ãniñati? Mujãã baietiya. Bairi marĩ Quetiupau jetore cũ marĩ caĩroaro ñniña.

La libertad y el amor cristiano

²³Aperã jïcããrã camasã atore bairo ĩ tũgoñarãma: “Ñe ñnie, yu caátipeere

ẽnoetaiya. Bairi noo yu caboro yu átimasíña,” í tũgoñarãma. Cariapea tore bairo baiya. Bairõpua, nipetiro tore bairo marí caátijesorije jeto mee ãniña. Baiõpua, nipetiro yu caátigarije noo caborijere yu caátimasípeyocõata, ñujãñuña. Cabaimiatacũarẽ, tie nipetirijepua yu caátinucũrjẽ nemojãñurõ Dios mena yu tũgoñatutuanemo joroque átimasíẽtĩña.

²⁴Bairi marí majũ rupau mena caroaro marí caãnipeere macãẽtĩrotiya. Aperã marí yarã caroaro na caãnipee ùnie puame roquere caátiparã marí ãniña.

²⁵Bairi tunu nipetiro waibutoa rii na cawapatiri arua macããjẽ waibutoa riire wapatiri mujãã caũgaata, ñujãñuña. Bairãpua, tie riire na jũgũẽarẽ ñroarã na cajoerũgaátaje caãnie macããjẽrẽ masĩgatũgoñaeticõãña, mujãã catũgoñarĩjẽpu mujãã catũgoñayapapuaetiparore bairo ñrã. ²⁶Mai, ati umurecõo, bairi nipetiro ati yepa caãnie cũã Dios cũ caqũẽnorĩqũẽ, cũ yaye jeto niña.

²⁷Bairi ni ùcũ Diore catũgõusaecu mujããrẽ cũ ya wiipũ piijori cũ cajũgõugaro, mujãã caboata, nipetiro waibucu rii mujãã cũ canurĩjẽrẽ ugaecõãña. Bairãpua, tie riire na jũgũẽarẽ ñroarã na cajoerũgaátaje caãnie macããjẽrẽ masĩgatũgoñaeticõãña, mujãã catũgoñarĩjẽpu mujãã catũgoñayapapuaetiparore bairo ñrã.

²⁸Meerẽ tiere mujãã masĩña. Bairi jĩcãũ ùcũ mujããrẽ, “Atie waibucu rii na cajoemũgõjorije macããjẽ carusarije niña,” cũ caĩata, toroque tie riire ugaeticõãña. Mujããrẽ tiere caquetibjuatacu cũ catũgoñarĩjẽpu roro cũ tũgoña yapapuaetio roque ñrã, tiere ugaeticõãña. ²⁹“Mujãã puame tũgoña yapapuari tiere

ugaeticõãña,” í mee ñiña. Aperã tie waibucu rii joemũgõjorique macããjẽrẽ caugaetinucũrã puame bairo mujãã caátiere ñnarí na catũgoñayapapuaetiparore bairo í, tore bairo yu quetibjuaya.

Bairo yu caĩmiatacũarẽ, jĩcãũ ùcũ atore bairo ñi jẽniñabujioumi: “¿Dopẽi apeí cũ yeri cũ catũgoñarĩjẽpu cũ caátimasíẽtĩẽ bui yu puame yu majũ yu caátimasíĩrjẽrẽ yu átijãnabujiocti?”

³⁰Tunu bairoa, “‘Dios, yu mena mu ñujãñuña,’ Diore qũĩ jẽnirí bero, tie ugariquere yu caugamiatacũarẽ, ¿dopẽirã tie waibucu riire yu caũgoro ñnarí, roro na busupainucũñati?”

Í jẽniñabujioumi. ³¹Bairo cabaimiatacũarẽ, mujããrẽ atore bairo ígu ñiña: Waibutoa riire uga, etiriquere eti, o apeye ùnie mujãã caátinucũrjẽrẽ cũarẽ ása, tore bairo mujãã caátie jũgori aperã cũã Diore cũ na basapeo joroque mujãã caátoto cañuata. ³²Caroaro átianajẽcusa. Noa ùna camasã aperã roro na átio joroque átijũgoeticõãña. Judío majã, aperã judío majã caãmerã ùna cũarẽ tore bairo átí ñnoeticõãña. Aperã, marí yarã, Dios ya poa macããna cañubueri majã cũarẽ tore bairo roro na átio joroque ápericõãña. ³³Bairi yu cũã tocãnacãni jãñurĩpua Dios cũ caĩñajesopee ùnie tocãnacã wãmerẽ yu átijũgonucũña. Yu majũ caroaro yu caãnipeere yu áperinucũña. Aperã roque caroaro na caãnimasípee ùnie puamerẽ jĩcãrõ tũni na yu átí ñnonucũña. Bairo yu caátoto, na cũã roro na caátaje wapare netõrĩ, Dios tũpu na caetajĩatiparore bairo í, tore bairo yu cũã yu átinucũña.

11 ¹Bairi, yu, Cristo cũ caátiere ñnacõrĩ caroaro yu caátorea bairo mujãã cũã caroaro yu caátiere ñnacõrĩ átianajẽrẽ átianimasĩña.

Las mujeres en el culto

²Mujãã puame yure tũgoñarĩ, mujãã yu caquetibujuricarore bairo caroaro jĩcãrõ tũni caroa wãmerẽ mujãã áticõã ninucũña. Tiere queti tũgori mujãã mena yu useaniña. ³Mai, atie cũãrẽ mujãã camasirõ yu boya: Cristo* puame marĩ caũmũarẽ caãnijũgou, carũpoare bairo caãcũ niñami. Bairi tunu caũmũ canũmocu puame carõmio, cũ nũmorẽ caãnijũgou, cõ rũpoare bairo caãcũ niñami. Dios, Cristore caãnijũgou, cũ rũpoare bairo caãcũ cũ caãnorẽã bairo caũmũ cũã cũ nũmorẽ caãnijũgou niñami. ⁴Bairi ni jĩcãũ ùcũ caũmũ Diore cũ jẽnigũ, o Dios yaye macããjẽrẽ cũ caquetibujuparo jũgoye, jutii asero, o apeye ùnie mena cũ rũpoare peotori cũ cajẽniata, Cristo cũrẽ caãnijũgou, cũ rũpoare bairo caãcũrẽ cũ nũcũbugoecu átiyami. ⁵Tunu bairo jĩcãõ ùcõ carõmio cũã Diore cũ jẽnigo, o Dios yaye macããjẽrẽ cõ caquetibujuparo jũgoye cõ rũpoare jutii, o apeye ùnie mena cõ capeotoeticõãta, cõrẽ caãnijũgou, cõ manarũre cũ nũcũbugoeco átiyamo. Cõ manarũre cabotio ãnirĩ cõ poare cajuapere reecõãrĩcõrẽã bairo baiyamo yua. ⁶Bairi jĩcãõ ùcõ carõmio cõ rũpoare cõ capeotogaeticõãta, jicoquei cõ poare cõ cajuare peyocõãrotiro ñuña. Bairo átirotimioçãã, cõ capoa tarotiataje, o cõ capoa juarepeyotiatajere cõ cabobotũgoñaata, toroque cõ rũpoare cõ bugatoáto apeye ùnie mena yua. ⁷Caũmũ roque cũ rũpoare cũ bugatoeticõãto. Mai, caũmũ puame, Dios bauriquere bairo cabauũ, Dios cũ caqũenojũgoricu majũ niñami. Tunu bairoa Dios nocãrõ caroaro cũ caãnajẽ cutiere bairo cabauũ majũ niñami, caũmũ puame. Carõmio puame roque

caũmũ cũ caãnajẽ cutiere bairo cabauũ majũ niñamo. ⁸Bairi merẽ atore bairo marĩ masiña: Mai, carõmio rupau mena nerĩ cũ qũẽnoesupi Dios caũmũrẽ. Caãnijũgoricu caũmũ waru õwãrõ macããtõ mena nerĩ roque carõmiorẽ cõ qũẽñoũpĩ Dios carõmio caãnijũgoricore. ⁹Carõmio jũgori mee caũmũrẽ cũ qũẽñoũpĩ Dios. Caũmũ jũgori roque carõmio caũmũ mena caãnipaore cõ qũẽñoũpĩ Dios. ¹⁰Bairo caũmũ roca cõ carotimasĩrĩjẽ jũgori carõmio puame jutii asero ùno mena cõ rũpoare bugatori caquetibujupao niñamo. Tunu bairoa ãngelea* majã cõ rũpoare bugatori cõ caãno na caĩñajesoparore bairo ïõ, tore bairo cõ caáto ñuña.

¹¹Tore bairo caroca carotimasĩõ carõmio cõ caãnimitacũãrẽ, ni jĩcãũ ùcũ Cristo yau carõmio jũgori mee caroaro caátĩãnimasĩnucũũ mácũmi. Tunu bairo dico jĩcãũ ùcõ Cristo yao caũmũ jũgori mee caroaro caátĩãnimasĩnucũõ mácõmo. Na pũgarãpua yeri ñajããõ joroque na caãmeo átipeere bojũgoyupi Dios. ¹²Merẽ cariape marĩ masiña: Carõmio caãnijũgoricore caũmũ rupau mena jũgori cõ qũẽñoũpĩ Dios. Bairo cabaimiatacũãrẽ, cabero caũmũ puame tunu carõmio mena jũgori buiamasiñami. Na pũgarãpua Dios cũ caqũẽnorĩcãã majũ niñama.

¹³Bairi mujãã majũã tũgoña beseya mujãã caátipee cañurĩjẽrẽ. Bairi, “Carõmio cõ rũpoare apeye ùnie mena peotoeco Diore cõ cajẽnirõ ñurõ,” mujãã caãta, ñuẽtĩña. ¹⁴Merẽ, caũmũ marĩ caãnajẽ cutiere camasirã marĩ ãniña. Bairi caũmũ cũ poare juareecu, paio butiori cũ caãmata, boboojãñuña cũrẽ, poa yowerije cũ cacũgoro jũgori yua. ¹⁵Bairo marĩ caũmũ puame marĩ cabaimiatacũãrẽ, carõmio

roque cō poare butiori cō caño ñuña. Poa yowerije cūgori cō cañie cō jesoye majū āno baiya. Cō poa cayowerije puame cō ruoore catorije cō jesoye majū Dios cū cacūrīqūē niña. ¹⁶Bairo yu caīquetibujurijere tūgomicūā, ni jīcāū ūcū, “Bairo mee niña,” caībusubotioogaure atore bairo cū camasīrō yu boya: Jāā, caquetibujuri majā, bairi aperā, Dios ya poa macāāna ñubueri majā cūā ape wāme marī caātīānijūgoatajere marī masīētīña. Tie yu caquetibujurije jetore marī masīña.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷Mai, ato jūgoye mujāārē yu cawoatujopeere tūgoñarī mujāā mena yu useanimasīētīña. Mujāā puame neñarī ñubuerā, Dios mena nemojāñurō tūgoñatutuo joroque mujāā caātiparo ūnorēā, cū mena mujāā caānie to royetuao joroque roro mujāā átinucūña. ¹⁸Caānijūgoro atore bairo ñi quetibujunucūñama jīcāārā mujāā mena macāāna: “Ñubuerā neñarā na majū jīcārō tūni tūgoñarī neñatīnucūñama. Na majū āmeo ricawatirī jīcārō ñubuemasīētīnucūñama,” mujāā ĩnucūñama. Bairo yu na caīquetibujunucūrījērē bairpu cariapea yu tūgoya. ¹⁹Torea bairo mujāā baicōā ninucūgarā. Tore bairo mujāā cabairije cañuetie caānimiatacūārē, mujāā catūgoñaricawatirije jūgori yua, “¿Noa puame Jesucristore catūgousarā majū na āniñati?” marī ĩ masīgarā. ²⁰Bairo ricawatirī, caroaro caāmerā ānirī Jesucristo riagu jūgoye cū caugatusariquere tūgoñarī ugarā, roro majū átigarā, mujāā neñanucūña. Marī Quetiupau riagu jūgoye cū cabuerā mena cū caugatusaricarore bairo mee majū mujāā átinucūña. ²¹Mujāā puame ugaricapau caetaro, tocānacūpua

cajūgoyea ugariquere jeeri paio mujāā ugarjūgoye cūtinucūña. Bairo cajūgoyea mujāā caugaweyoroi, aperā puame bocáqueya cotenucūñama. Tunu bairoa cūmurī tūnipu aperā mujāā mena macāāna cūā use ocore etinucūñama. ²²Bairi mujāārē niña: ¿Dopēirā mujāā ya wiiripua ugariquere uga, o use ocore eti, mujāā áperiyati, tore bairo átigamirācūā? Tunu bairoa, ¿dopēirā Dios ya poa macāāna ñubueri majārē na mujāā nucūbugetinucūñati? Tunu bairoa aperā, apeye ūnie cacūgoena cūā roro bobooro na majū na tūgoñao joroque mujāā átiya. Bairi, ¿ne ūnie puamerē mujāā ñicuti? “iÑujāñuña! Caroaro majū mujāā átiya,” ¿ñicuti? Tore bairo roro mujāā caātiere ĩnarī, ¿dopēi, “Ñujāñuña,” ñibujocuti? iTore bairo ñiecū, tame!

La Cena del Señor

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³Mai, yu puame marī Quetiupau yure cū caquetibujuricarorea bairo mujāārē atore bairo yu quetibujuwu: Marī Quetiupau Jesure cū cabusujābuitirī ñamia caāno, cū puame cū cabuerā mena neñarī cū wāmopu pāārē neñupū. ²⁴Bairo ne yaparo Diore cū jēnirī bero carecomacā pebatori cū cabuerārē na nunirī, atore bairo na ĩnupū: “Atie pan yu rupau niña. Mujāārē yu cariabojarije macāājē niña. Bairi mujāā cūā cabero atore bairo yu caātajere tūgoñarī pāārē mujāā bato uganucūgarā.” ²⁵Tunu bairoa ásupu Jesús: Pāārē uga yaparori bero, cū wāmopu copa etirica bapare nerī atore bairo na ĩnupū cū cabuerārē, “Atiru macāājē use oco puame yu ríi niña. Camasārē netōōgu yu riacoagu. Bairo yu caríápee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caātibojacūrījē niña.

Bairi di rŭmu ũno mujãã caetiri rŭmu cãrõ use ocore etirã, yũ caátajere tũgoñarĩ mujãã átínucũgarã,” ñĩupũ Jesús. ²⁶Bairi mujãã puame Jesucristo cũ caátajere tũgoñarĩ pããrẽ uga, bairi use oco cũãrẽ mujãã caetínucũrõ cãnacãnia Jesucristo marĩ cũ cariabojariquere masĩrĩ átĩ ñĩorã mujãã átínucũña. Tore bairo átĩcõã ninucũña mai marĩ Quetiupau ati yepapũ cũ caatĩparo jũgoye.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

²⁷Bairi caroaro ása. Ni jĩcãũ ũcũ marĩ Quetiupau cũ caátatore bairo pããrẽ uga, o use oco cũãrẽ eti, átĩmicũã, nucũbugorique mano cũ caápata, roro ácu átĩyami. Marĩ Quetiupau cũ rupau mena roro popiye bairi yucupãĩpũ cũ cariariquere nucũbugoesure bairo ácu átĩyami. Bairi tore bairo cũ caápata, roro cũ caátie wapa paio nigaro. ²⁸Bairo cabairo jũgori tocãnacãũpua na yeripu catũgoñabeseparã niñama, marĩ Quetiupau yaye macããjẽ pan, bairi use oco cũãrẽ na caetiparo jũgoye mai. ²⁹Bairi mujãã yeripu caroaro tũgoñajũgoyetiena, Jesucristo yaye macããjẽrẽ uga, o eti, mujãã caápata, roro popiye mujãã cabaípee wapare macããrã nucũbugoricaro mano eti, uga mujãã átínucũgarã. ³⁰Tie jũgori mujãã mena macããna capããrã riaye painucũñama. Tunu aperã catutuaena cũã ninucũñama. Tunu bairo tie jũgori aperã jĩcããrã mujãã mena macããna baireyupa. ¿Tiere mujãã masĩetĩñati? ³¹Bairi marĩ majũã marĩ yeripu marĩ catũgoñarĩjẽ mena roro marĩ caátínucũrĩjẽrẽ caroaro marĩ rupare marĩ catũgoñabesepycõãta roque, marĩ Quetiupau puame marĩ yaye wapa, roro popiye marĩ baio

joroque áperibujõami. ³²Bairua, marĩ Quetiupau puame roro popiye marĩ tãmuo joroque cũ caápata, caroaro marĩ caãnipeere marĩ beyou, tore bairo marĩ átínucũñami. Bairo marĩ cũ caáto jũgori marĩ puame ati umrecoó macããna roro popiye cayasiparã mena roro marĩ catãmuoetiparore bairo ñ, tore bairo marĩ átínucũñami.

³³Bairo cabairoi, yũ yarã yũ camairã, di rŭmu ũno neñapori Jesucristo riagu jũgoye cũ caugariquere tũgoñarĩ mujãã caugari rŭmu caãno tocãnacãũpua aĩmeo yuri, jĩcãrõ uganucũña. ³⁴Bairi ni jĩcãũ ũcũ mujãã mena macããcũ butioro majũ queyari mujãã caĩrõrẽ bairo cũ cabocticõãta, cũ ya wiipua cũ ugacõãto ugariquere. Mai, Dios puame neñapori mujãã cauganucũrĩjẽrẽ cũ canucũbugoetie jũgori roro popiye cũ baio joroque cũ caáperiparore bairo ñ, cũ ya wiipua cũ ugacõãto. Bairua, apeye yũ caĩquetibujugarijere mujããrẽ ññau ácupũ, caroaro mujãã yũ quetibujũ qũẽnonemogu.

Los dones espirituales

12 ¹Yũ yarã, Espĩritu Santo jũgori marĩ joyupi Dios tocãnacã wãme, caroa wãme marĩ caátĩãnimasiĩpeere. Tie macããjẽrẽ mujãã camasĩrõ yũ boya.

²Merẽ atiere mujãã masĩrã: Mai, Jesucristo yaye quetire catũgousarã mujãã caãniparo jũgoye roro wericarã jũgũẽãrẽ caĩtoecorã majũ mujãã ãnĩmiwũ. Cacaapee ññaena wericarã ũna cabusuenarẽ na mujãã ñroanucũwũ. ³Bairi atiere mujãã camasĩrõ yũ boya: Ni jĩcãũ ũcũ, “¡Jesure roro cũ baiãto!” caĩbusuetipau niñami, Dios Yeri Espĩritu Santo jũgori cabusunucũũ cũ caãmata. Tunu bairo ni jĩcãũ ũcũ, “¡Jesús yũ Quetiupau jĩcãũ niñami!” ñ masĩetĩñami Espĩritu

Santo cū catutuarije jūgori cū yeripū cū cabusueticōāta.

⁴Bairi Dios yarā capāārā na caānimiatacūārē, tocānacāūpūrea ricaati jeto masīrīqūē caroa wāme na caātiipeere jonucūñami Espīritu Santo. Bairo capāārārē ricaati jeto caroa wāme na caātiipeere cajonucūū pūame jīcāūā niñami Espīritu Santo. ⁵Tunu bairoa capee wāmerī camasārē na marī caātiroamasīrījē ninucūñā. Tie bairo marī caātimasīnucūrījē pūame jīcāūā marī Quetiupau cū caātiroticūrīqūē niña. ⁶Tunu bairoa capee wāmerī cū catutuarijere marī caāti īñopeere marī jonucūñami Dios. Bairo tocānacāūpūrea ricaati marī jomicūā, Dios jīcāūā marī caātiipee tocānacā wāmerē marī quetibūjunucūñami.

⁷Dios pūame cū yarā caāna tocānacāūpūrea cū Yeri Espīritu Santore jonucūñami, cū jūgori nipetiro aperārē caroaro marī caātiānimasīparore bairo ī. ⁸Marī jīcāārārē cū, Espīritu Santo jūgori Dios pūame masīrīqūē mena cū yaye quetire marī quetibūjuo joroque átinucūñami. Tunu bairoa aperārē Espīritu Santo jūgori nocārō camasīpetirārē bairo majū na quetibūjuo joroque átinucūñami. ⁹Jīcāārā Espīritu Santo jīcāū jūgori catūgoñatutuarā ninucūñama. Tunu bairoa aperā Espīritu Santo jūgori caroa wāme na caātiipee Dios cū cajorijere upari camasā cariarārē na catiomasīnucūñama. ¹⁰Aperā jīcāārā Dios yaye macāājē átiñēño īñomasīrīqūērē upanucūñama. Aperā Dios na cū caquetibūjurotirijere tūgori bero, caroa quetire quetibūjonetōnucūñama camasārē. Aperārē Dios pūame wātī yaye macāājērē, o Espīritu Santo yaye macāājē quetibūjuriquere caroaro

na catūgobesecōñamasīpeere na jonucūñami. Aperārē, apeye busurique catūgomasīā manierē na busumasīō joroque átinucūñami Dios. Tunu bairoa aperārē tie apeye busurique caīrījē catūgoa manierē na quetibūju āmewiyo joroque átinucūñami Dios. ¹¹Tie nipetiri wāme caroa marī caātiipeere Espīritu Santo jīcāū jūgori tore bairo capee wāme marī átimasīña. Cū, Espīritu Santo pūame caroa wāme camasārē na caātiipeere cū cajogari majā tocānacāūpūrea na jonucūñami.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹²Merē mujāā masīña marī rupau cabairijere: Marī rupau pūame jīcā rupau nimirōcūā, capee wāme cutiricawatiya. Tore bairo Jesucristo ya poa macāāna cūā jīcā rupauere bairo caāna marī āniña. ¹³Tore bairo noo caāna cārō judío majā, judío majā caāmerā, aperā ūmua rotiepericarā, o caroaro caānicōārā cūā jīcāū rupau caāniparārē bairo Espīritu Santo jūgori cabautiza* ecoricarā majū marī āniña. Tunu bairoa cū yau Espīritu Santo jīcāūrēā nipetiro cacūgorā marī āniña.

¹⁴Mai, marī rupau pūame jīcā rupau nimirācūā, capee wāme cutiricawatiya. ¹⁵Bairi īcōñarī mujāā yu quetibūjupa: Marī rupo, cabusumasīrī rupo caāmata, atore bairo ībujoro: “Yua, wāmo mee ānirī, rupau macāā rupo mee yu āniña,” ī busubujoro. Bairo caīrī rupo ānirī rupau macāā rupo ānijānacoa baietibujoro. ¹⁶Tunu bairoa marī āmorō cabusumasīrī āmorō caāmata, atore bairo ībujoro: “Yua, caapee mee ānirī rupau macā āmorē mee yu āniña,” ī busubujoro. Bairo caīrī āmorō ānirī rupau macāā āmorō ānijānacoa baietibujoro. ¹⁷Bairi tunu marī rupau petiro caapea jeto caāmata, ¿dope

bairo marí tūgomasībujocuti? Tunu bairoa marí rupau petiro, āmoo ope jeto caāmata, ʔdope bairo apeye ūnie cajusurijere marí wīnimasībujocuti? ¹⁸Bairo cabairoi, Dios puame marí rupaure qūēnojūgoū, ti rupau macāājē nipetirije mena marí caátimasīpee, cū cabororea bairo jīcārō tūni marí qūēnoñupī. ¹⁹Bairi marí rupau macāātō jīcārō ūno jetore bairo marí rupau caāmata, rupau āniijāti petietibujoro. ²⁰Bairo marí rupau macāājē caátimasīrijē capee cawāme cutiricawatimiatacūārē, cariapera marí rupau puame jīcā rupau āno baiya.

²¹Bairo jīcā rupau caāno jūgori caapea puame cabusurica caāmata, wāmorē atore bairo ī masīētībujoro: “Mū yū boetiya,” ī masīētō. Tunu bairoa marí rupoā puame rupoire: “Mujāā yū boetiya,” ī masīētō. ²²Bairo puame marí bainucūña: Marí rupau macāājē caátitutuætiere bairo marí caīñanucūrījē puamerē netōjāñurō marí bomasinucūña. ²³Bairi tunu marí rupau macāājē cabūgoro macāājērē bairo marí caīñanucūrījē puamerē netōjāñurō caroaro maijūgori marí cūgonucūña. Tunu bairo marí rupau macāājē bauro caāmerīē puamerē caroaro marí jutii jāñatonucūña.

²⁴Tore bairo átimirācūā, bauro caānie marí rupau macāājē puamerē marí jutii jāñatoetinucūña. Dios puame jīcārō tūni caroaro átīcūñupī marí rupau macāājērē. Bairi marí rupau macāājē, cabūgoro macāājē marí camaijūgoetie puame caroaro to caānimasīpeere boyupi Dios. ²⁵Marí rupau jīcā rupau caāno jūgori nipetiro marí rupau macāājē mena jīcārō tūni marí capaamasiparore bairo ī, ricaati wāmerī jeto marí rupau macāājērē cūñupī Dios. ²⁶Bairi jīcārō ūno marí rupau macāātō cariaye tuata, caroaro

jīcārō tūni marí ānimasīētīña, apeye marí rupau macāājē carusarije menarē. O tunu bairoa jīcārō ūno marí rupau macāātō cariaye tuatatore marí caucoti catioata, caroaro jīcārō tūni useanirī marí rupau macāājē mena marí ānimasīña.

²⁷Baipua, atore bairo mujāārē ī quetibujū masīōgū ñiña: Mujāā nipetiro Jesucristo yarā, cū rupaure bairo caāna majū mujāā āniña. Bairo cū rupaure bairo caāna ānirī mujāā tocānacāūpuā cū rupau macāājē tocānacā wāme caāniricawatirorea bairo caāna majū mujāā āniña. ²⁸Bairi Dios puame atore bairo cū ya poa macāāna ñubuerī majā menarē na cūñupī: Caānijūgoro, cū caquetibujurotījorā apóstolea* majārē na cūñupī. Na berore profeta* majārē na cūñupī. Na, profeta majā berore jūgoñubueri majārē na cūñupī Dios. Na berore aperā cū yaye macāājē caroare caátijēño īñoparārē na cūñupī. O aperā cariarārē cacatiori majā cūārē na cūñupī. Aperā camasārē caroaro cajuāti majā cūārē na cūñupī. O aperā ñubueri majā quetiuparā caānīparā, o aperā apeye busurique catūgomasiā manierē cabusumasīparā cūārē na cūñupī Dios. ²⁹Bairāpuā, tocānacāūpuā apóstolea majā ānimasīētīñama. Tunu tocānacāūpuā profeta majā āmerīnucūñama. Tunu bairoa tocānacāūpuā cajūgoñubueri majā ānimasīētīñama. Tunu tocānacāūpuā Dios yaye macāājē caroare caátijēño īñomasīrā āmerīnucūña. ³⁰Tunu bairoa tocānacāūpuā Dios cū catutuarijere upari, cariarārē na catiomasiētīnucūñama. Tunu bairoa apeyera nipetiro camasā apeye busuriquere busuetinucūñama. Tunu apeyera jīcāārā jeto apeye busurique macāājērē tūgomasīrī

bero caĩrĩjērē camasārē na quetibujū
 āmewiyomasĩōnucũñama. ³¹ Bairi
 mujāã puame caroa wāme mujāã
 caátipeere Espĩritu Santo cū cajogarije
 macāãjē netōjāñurō caroaro
 juátimasĩrĩquērē bootũgoñarĩ caroaro
 átiãña.

El amor

Mai, yu puame mujāãrē netōjāñurō
 caroaro mujāã caátimasĩpeere mujāã
 yu quetibujunemogu:

13 ¹Yu puame aperā camasā
 busuriquere, o ángelea* majā
 busurique cūārē Dios yu cū cajori je
 jūgori cabusumasĩ majū nimicūã,
 camasārē camaiecū yu caāmata, dope
 bairo caápei majū yu āniña. Āpōã
 tii ũnorē roro capaapatowācōūrē
 bairo caátĩacū yu ānibujioũ. ²Tunu
 bairoa Dios yu cū caquetibujurijere
 camasārē caquetibujunetōmasĩ yu
 ānibujioũ. O tunu bairoa nipetiro Dios
 cū caátipee camasā na camasĩtĩtē
 cūārē camasĩpeyou yu ānibujioũ. O
 apeyera tunu tocānacā wāme ñe
 rusaricaro mano caroaro camasĩpeti
 majū yu ānibujioũ. Bairo caacū
 nimicūã, camasārē camaiecū yu
 caāmata, dope bairo caápei majū yu
 āniña. Tunu bairoa nocārō netōōrō
 tũgoñatutuariquere cacũgou ānirĩ
 ũtāũ ũnorē aperopũ caárotimasĩ majū
 nimicūã, peeto ũno camasārē yu
 camaieticōãta, cabũgoro macāacūrē
 bairo majū yu āniña. ³Tunu bairoa
 nipetiro yu cacũgorijere cabopacarārē
 na yu batopeyocōãbujioũ. Bairo na
 batomicūã, narē caĩñamaiecūrē bairo
 yu catũgoñaata, bairo áticūũ yu
 átibujioũ. O aperārē maietimicūã, narē
 yu cariajojaata, wapa mano cabũgora
 riau yu baibujioũ.

⁴Mai, bairi ámeo mairĩquē puame
 atore bairo ānajē cutaje niña: Roro

aperā marĩ na caátimiatacūārē,
 na caĩrĩjērē, o na caátiere marĩ
 nucācōãmasĩña. Tunu bairoa camasā
 mena caroaro átiãnajē niña. Tunu
 aperā na cacũgorije cūārē narē marĩ
 camaiata, marĩ ĩñaugomasĩtēĩña.
 Tunu aperā netōjāñurō, marĩ majūã
 tũgoñarĩ aperārē baibotiori marĩ
 caāmata, camasārē camaiena
 marĩ āniña. ⁵Camasārē caĩñamai
 puame camasārē roro boborije ĩ
 busuetinucũñami. Tunu bairoa jĩcāũã
 apeye ũnierē cabotũgoñaurē bairo
 baietinucũñami. Ámeo mairĩquē
 puame ámeo asiarique mee niña. Tunu
 bairoa ámeo mairĩquē puame yoaro
 marĩrē roro caátacu mena asiãnajē
 mee niña. ⁶Bairi aperā camasā
 carorije macāãjērē na caáto ĩnarĩ
 useani tũgoñaetinucũñama camasā
 caámeomaimasĩrā puame. Caroaro
 cariape na caátĩãnie puamerē ĩñajesori
 tũgoña useaninucũñama. ⁷Bairi ni jĩcāũ
 ũcū camasārē camaimasĩ cū caāmata,
 nipetiro popiye baimicūã, caroaro
 tũgoñanetōrĩ, caroaro maimasĩcōã
 ninucũñami. Tunu bairoa aperā roro
 na caátimiatacūārē, narē ĩñamairĩ na
 cūã caroaro na caānipeere masĩrĩ na
 mena cariape tũgoñatutuacōãñami.
 “Caberopũ caroaro átigarāma,” na ĩ
 tũgoñarĩ na maicōã ninucũñami. Bairo
 caroaro na caānipeere bori, cū cūã
 caroaro jĩcārō tũni tie nipetiri wāme
 Dios cū cajorijere átiãninucũñami.

⁸Bairi ámeo mairĩquē di rũmu
 ũno capetietipee majū niña. Jĩcā
 rũmu caāno camasā ape rũmu
 cabaĩpeere caquetibujumirĩcārā
 quetibujū jānacooagarāma. Tunu
 bairoa apeye busurique cūārē
 busujānacooagarāma. Dios yaye quetire
 camasā na cabuencũrĩjē cūã cabero
 manigaro, merē jĩcārō tũni nipetiro
 marĩ camasĩpetiro jūgori yua. ⁹Áme

ati yuteare Dios yaye macãājērē marī masīpeyoetiya. Torena, cū yaye queti cūārē jīcārō tūni marī quetibuju peyomasīētīña. Marī camasīpeyojītīpee marī rusamajūcōāña mai. ¹⁰Bairi āme ati yutea caāno peeto masīrī marī caquetibujūāninucūmirījē peticoagaro, Jesucristo tunu etari nipetiro jīcārō tūni caānierē marī cū camasīōrī rūmū caāno yua.

¹¹Īcōñarī mujāā yū quetibujūpa: Mai, yū puame cawīmauaca ācūpū, cawīmau ya wāme busu, tūgoña, o tūgoña besemasī yū baiāninucūwū. Bairo cabairicu nimicūā, āmerē cabūcu niācū, nipetiro cawīmau yū caānajē cutajere yū cūpeyocōāwū. ¹²Torea bairo āmerē mai Dios yaye macāājē nipetirijere marī masīpeyoetiya. Ēñoorō caroaro cabauetopū īnarārē bairo caroaro marī masīpeyoetiya mai. Bairo āmerē baimirācūā, jīcā rūmū caāno nipetiro, caānorē bairo jīcārō tūni cariape marī īnamasīpeyocōāgarā. Mai, ati rūmū caāno nipetirore marī masīpeyoetiya. Ape rūmū caāno roque Dios marī yerire jīcārō tūni cū camasīpeyororea bairo marī cūā tocānacā wāme Dios yaye macāājērē marī masīpeyocōāgarā jīcārō tūni yua.

¹³Bairopua, itia wāme niña tocānacā rūmua caānicōāninucūpee: Jesucristo mena tūgoñatutuarique, bairi Dios marī cū cajopeerē marī cacoteāninucūrījē, bairi marī caāmeomairījē cūā yua. Bairo itia wāme caānimajūrījē caānimiatacūārē, jīcā wāmea niña netōjāñurō caānimajūrījē: āmeo mairīqūē jeto.

El hablar en lenguas

14 ¹Bairi mujāā puame tocānacā rūmua āmeo maicōā ninucūña. Bairo caroaro caāmeomaimasīrā ānirī yua, caroa wāme mujāā caātipee

Espíritu Santo jūgori Dios cū cajorijere caroa wāmerē bootūgoñarī būtioro Diore cū jēniña. Ati wāmerē Diore mujāā cajēniata roque, ñumajūcōāña: Dios mujāā cū caquetibujūrijere tūgori bero, Dios yaye quetire camasārē mujāā caquetibujūnetōpeerē mujāā cajēniata roque, ñuña. ²Mai, ni jīcāū ūcū apeye busuriquere cabusumasīnucūū puame, camasā mena busu mee, Dios mena jeto busu ātinucūñami. Bairi ni jīcāū ūcū camasocu apeye busurique mena cū cabusurijere tūgomasīētīnucūñami. Espiritu Santo cū camasīōrō jūgori tore bairo busūnucūñami. Bairi ni ūcū tie busurique mena cū caīgarijere tūgomasīētīñami. ³Apei Dios yaye macāājērē tūgori bero, camasā ñubueri majārē caquetibujūnetōnucūū roque, na yeripū cariape na tūgousao joroque ātimasīnucūñami. Tunu bairo caroaro na tūgousanemo joroque jīcārō tūni na juātinemomasīnucūñami. ⁴Apeye busuriquere cabusumasīnucūū puame cū majū yeri mena Diore nemojāñurō cū masīō joroque ācu ātiyami. Apei, Dios yaye macāājērē tūgori bero, camasārē caquetibujūnetōnucūū puame roque nemojāñurō Diore na masīō na ātimasīnucūñami Dios yarā ñubueri majārē.

⁵Bairna, yū puame mujāā nipetiro apeye busuriquere mujāā cabusuro bomicūā, netōjāñurō Dios yaye macāājērē tūgori bero, camasārē caquetibujūnetōrā ūna mujāā caānie roquere yū bojāāña. Apeye busuriquere busumasīrīqūē netōjāñurō ñuña Dios yaye quetire caquetibujūnetōū ānajē puame roque. Bairopua, ñunetōbujioro, apeye busurique caīquetibujūrijere tūgoāmewiyori bero, ñubueri majārē na yeripū caroaro na tūgousanemo joroque marī caātimasīata. ⁶Bairi

yu yarā, apeye busurique mujāā catūgoetie mena busumasirī mujāā tupa yu caquetibujñesēāta, dope bairo mujāārē yu áperibujio. Dios jāārē cū caquetibujrotirijere mujāā catūgorije mena busuri mujāārē yu caquetibujua roque, ñujāñuña. Tunu bairo cariape macāājē jāā camasirijērē yu caquetibujua, ñujāñuña. Tunu bairoa Dios yaye macāājē quetire tūgori bero mujāārē yu caquetibujnetōrijē, o caroaro mujāā caātianipeere yu caquetibujnucūrjē roque, ñumajūcōāña.

⁷Tunu apevera merē mujāā masīña basarique macāājē cabairijere: Tōrōā, o paricarō arpa* ūno ricaati wāme jeto cabusurique cūgoeticōāta, tie wāmerē marī wāmeti masētībujiorā.

⁸Tunu bairoa camasā na wapanarē na capajārátirape, putiricaro trompetare* cū caputimiatacūārē, bujaro wāmecuto cabusueticōāta, ni jīcāū ūcū cū wapanarē pajīāū ámasīēcūmi. ⁹Torea bairo baiya, mujāārē apeye busurique mena mujāā caāmeoquetibujua. Mujāā cabusurije mujāā catūgomasirijē mena mujāā caāmeoquetibujua roque, nipetirije mujāā caīrijērē caroaro mujāā tūgopeyo masīcōāña. ¡Tore bairo mujāā catūgorije busurique mena mujāārē na caquetibujueticōāta, cabugoro busurecōārā átibujiorāma! ¹⁰Merē marī masīña. Ati ūmurecōore capāārā ñīñama masapoari ricaati wāme jeto cabusunucūrā. Bairo capee busurique caānimitacūārē, tocānacā wāme busurique tiere cabusurā tūgomasirīqūē ñīña. ¹¹Bairo jīcāū cū ya poa macāājē busurique mena yūre cū cabusuro, yu catūgomasīētīcōāta, yu puamerē apeye busuri majā ya poa macāācūrē bairo ñīñamūmi. Tunu bairoa yūre cabusu ūcū puame, yu

cabusurijere cū catūgomasīētīcōāta, cū cūārē apeye busuri majā ya poa macāācūrē bairo cū ñīñabujio.

¹²Mujāā puame roque caroa wāme mujāā caátipee Espírītu Santo cū cajogarije macāājērē butioro cajēnīnucūrā mujāā āñīña. Bairo caāna ānirī marī yarā Diore caīroari poa macāānarē cajuátinemopee ūnie puame roquere netōrō bootūgoñanucūña, marī Quetiupau mena na catūgoñatutanemoparore bairo īrā.

¹³Yu caīquetibujore bairo cabairo jūgori ni jīcāū apeye busuriquere cabusumasinucūū cū caāmata, tie cū cabusurijere cū catūgoāmewiyomasīpee cūārē cū jēniáto Diore. ¹⁴Ni ūcū Diore jēni, apeye busurique mena cū cajēniata, cū yeripu Espírītu Santo cū caāno jūgori jēni átiyami. Bairo cū, Espírītu Santo mena jēnimicūā, cū cajēnirijē caīrijērē tūgomasīētīñami cū majū rupau puame. ¹⁵Bairi, ¿dope bairo cū átijēnibujiocūti? Bairo puame cū áparo: Espírītu Santo cū catutuarije mena apeye busuriquei jēnimicūā, cū cajēnirijē cūārē tūgoāmewiyomasirī cū jēniáto. Tunu Espírītu Santo cū catutuarije mena apeye busuriquei basamicūā, cū cabasarije cūārē tūgoāmewiyomasirī Diore cū basapeoáto. ¹⁶Bairo Espírītu Santo mena jeto Diore cū cajēnibasapeoata, ni ūcū apei tūgomasīēcūmi, tiere catūgojeyatīnucūū ānirī. Bairo catūgoecu ānirī cū cūā Diore mujāā cabasapeoro, mujāā jubasapeo nemomasīēcūmi. Tunu bairoa, “Dios, jāā mena mñ ñujāñuña,” í jēnimasīēcūmi, mujāā cajēnirijērē cū catūgoeticōāta. ¹⁷Diore mujāā cabasapeorije cañumajūcōāmiatacūārē, aperā catūgorā puamerē nemojāñurō

na yeripũ Diore na tũgousao joroque mujãã átimasietĩña, tore bairo apeye busurique mena jeto Diore mujãã cabasapeoata yua.

¹⁸ Yũ puame apeye busuriquere mujãã netõjãñurõ yũ busumasĩña. Bairo cabusumasĩ añirĩ butiuro Diore, “Yũ mena mũ ñujãñũña,” cũ ñĩ basapeonucũña. ¹⁹ Bairo busumasĩmicũã, ñubueri majãrẽ quetibũju ãcũ puame, jĩcã wãmo cãnacã risero ũnoa yũ quetibũjuganucũña, caroaro na catũgomasĩparore bairo ĩ. Capee risero pũga wãmo petiro cãnacã mil cãrõ majũ apeye busuriquere yũ cabusuata, yũ caĩrĩjẽrẽ tũgopeyomasĩtĩbujiorãma.

²⁰ Torena, yũ yarã, cawĩmarã na catũgomasĩjĩãtietore bairo baieticõãña. Cabutoa tũgoñaricãrõrẽ bairo tũgoñarĩquẽ cutiri caroaro tũgomasĩpeyocõãña yũ caquetibũjurijere. Carorijere cawĩmarã na catũgousamasĩtõtõrẽã bairo mujãã cũã carorije macããjẽ puame roquere ápericõãña. ²¹ Mai, Dios cũ caroticũrĩquẽrẽ na cawoaturica tutipũ cũãrẽ atore bairo ĩ, quetibũju woatuyupa: “Ape yepaa macããnarẽ yũ puame na yũ quetibũju rotijogu apeye busurique mena yũ ya poa macããna camasãrẽ. Bairo aperã jũgori yũ caquetibũjumiatacũãrẽ, tie apeye busuriquere catũgoena añirĩ nemojãñurõ yũ yaye quetire tũgousaetigarãma, ĩñupĩ marĩ Quetiupau,” ĩ woatuyupa.

²² Bairi apeye busurique puame, aperã Diore camasĩenarẽ na yeripũ cũ na tũgoñamasacatio joroque átajere bairo ãno baiya. Merẽ Diore camasĩcãrãrẽ nemojãñurõ Dios mena na tũgoñanemo joroque átajere bairo mee niña. Bairo cabaimiatacũãrẽ, Dios yaye macããjẽrẽ tũgori bero

camasãrẽ quetibũju netõrĩquẽ puame roque, ñubueri majãrẽ nemojãñurõ Diore na masĩnemo joroque átajere bairo ãno baiya. Diore camasĩgaena puamerẽ tore bairo átimasĩã maa marĩ caquetibũjurije ũnie mena. ²³ Bairi ni ũcũ Diore camasĩẽcũ ñubueri majã ñubuerica wiipũ neñapori nipetiro apeye busurique jeto na cabusuata, na caĩrĩjẽrẽ tũgomasĩẽcũmi. O bairo catũgouetaũ ũcũ cũã cũ caãmata, tiere tũgori, “Camecũrãrẽ bairo busuyama,” ĩ tũgoñabujioumi. ²⁴ Nipetiro mujãã Dios cũ caquetibũjurotirijere cũ yaye quetire camasãrẽ na mujãã caquetibũjunetõata roque, ni ũcũ Diore camasĩẽcũ, o bairo catũgouetaũ ũcũ cũã, mujãã caĩrĩjẽrẽ caroaro tũgopeobujioumi. Bairo mujãã caquetibũjurijere tũgori yua, roro cũ caátinucũrĩjẽrẽ tũgoñarĩ, cũ majũ yeripũ caroa wãme átajere tũgoña besejũgogumi, Diore camasĩẽcũ puame yua. ²⁵ Bairo mujãã caquetibũjurijere tũgori bero yua, nocãrõ roro majũ cũ caátinucũrĩjẽrẽ jãnarĩ caroa puamerẽ átijũgogumi. Bairo átiri yua, cũ rũropatuuri mena etanumurĩ Diore cũ basapeogumi. Mujãã cũãrẽ, “Dios yarã niñama. Bairi cũ yaye macããjẽrẽ cariape quetibũjurã átiyama,” ĩ tũgoñamasĩgumi cũ yeripũ yua.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Yũ yarã, atore bairo mujããrẽ ĩgu ñiña: Mujãã cañubuenenãnucũrĩpauere, jĩcããrã salmos basarique mena Diore na basapeoáto. Aperã Dios yaye quetire na quetibũjuáto camasãrẽ. O aperã Dios cũ camasĩõrõ jũgori na camasĩrĩjẽ cũãrẽ na quetibũjunetõáto cañubueri majãrẽ. Tunu bairoa aperã cũã apeye busuriquere na busuáto. O aperãrẽ tie apeye busuriquere

tũgoãmewiyori, tie caĩgarijere na quetibũjuáto Espĩritu Santo jũgori. Bairo tie nipetirije tocãnacãũpua mujãã caátĩaninucũrĩjẽ puame mujãã yeripu Dios yaye quetire nemojãñurõ tocãnacã rũmua mujãã masĩnemo joroque to caáto ñũña. ²⁷Bairi apeye busuriquere cabusumasĩrã na caãmata, pugarã, o itiarã cãrõã na busunucũáto mujãã caneñarõpũre. Tunu bairoa jĩcãũ bero jeto ãmeo wasoari na busuáto tie apeye busuriquere. Bairo apeye busurique mena na cabusuro bero, jĩcãũ ùcũ tie caĩgarijere cũ quetibũju masiõáto to caãna ñubueri majãrẽ. ²⁸Bairo jĩcããrã apeye busuriquere na cabusumasĩmiatacũãrẽ, jĩcãũ ùcũ tie caĩgarijere caquetibũjuãmewiyomasĩ cũ camanicõáta, apeye busuriquere cabusurã nipetiro na caneñarõpũ na busueticõáto. Na majũ riape, na yeri mena tũgoñarĩ Dios cũ caĩñajoropũ na busuáto tie apeye busuriquere.

²⁹Tunu tore bairo aperã Dios na cũ caquetibũjurotirijere camasãrẽ caquetibũjnetõnucũrã cũã pugarã, o itiarã cãrõã na quetibũjuáto. Aperã na mena macããna narẽ bairo caquetibũjumasĩrã na caãmata, caroaro nũcũbugorique mena na tũgobeseáto na caquetibũjurijere, “¿Cariape na ññati?” ñrã. ³⁰Bairo cabaimiatacũãrẽ, tipau caãno Dios puame apeí cũ bapa catũgoruire Espĩritu Santo jũgori cũ cũ caquetibũjurotiata, caquetibũju jũgomiatacu puame cũ quetibũju jãnacõáto. Bairo cũ cajãnarõ, cũ puame Dios cũ cũ caquetibũjurotiatajere quetibũju masĩgũmi to catũgori majãrẽ yua. ³¹Tore bairo na caátimasĩata, tocãnacãũpua jĩcãũ bero ãmeo wasoari jeto Dios na cũ caquetibũjurotirijere na quetibũjugarãma camasã cañubueri majãrẽ. Bairo na caátimasĩrõ yua, na, catũgori majã puame nemojãñurõ Dios

yayere masĩjũgogarãma. Tunu bairoa yeri ñajãrĩquẽ mena tũgousagarãma na caquetibũjurijere. ³²Bairi ni ùcũ Dios yaye macããjẽrẽ camasãrẽ caquetibũjnetõnucũũ apeí puame, aperã cũ baparã na caquetibũjuro ùno, caroaro tũgoñatutuarique mena caĩñacotepau ñĩnami. Bairo cũ caápata, caroaro cũ cũã quetibũju masĩgũmi, cũrẽ quetibũjuricarõ caetaro ññarĩ yua. ³³Mai, Dios puame roro mawijioro, o nũcũbugorique mano marĩ caátie ùnierẽ ññajesoetinucũñami. Caroaro yerijõrõ jĩcãrõ tũni átĩanajẽ puamerẽ ññajesonucũñami.

Dios ya poa macããna na caátĩaninucũrõrẽ bairo ãna, atore bairo mujãã caáto ñũña: ³⁴Carõmia mujãã cañubuenearĩpaure neñarã busuena na tũgoáto mujãã caquetibũjurijere. Na busurotiaticõãña mujãã caneñarõpũre nipetiro na catũgorore. Na manapũã na cabairotirõre bairo jĩcãrõ tũni na mena na tũgocõãmarõ. Tore bairo carõmia na cabaiãnipeere roticũñupĩ Dios cũ ya tutipũ cũãrẽ. ³⁵Bairi carõmia puame jĩcã wãme ùno na camasĩnemogaata, na manapũãrẽ na na jẽniñaáto na wiipũ etarã na cajẽniñagarijere. Carõmio ùcõ neñarĩ ñubuericaropũ petiro na catũgoro cõ cajẽniñaata, jesoetiya.

³⁶Bairi merẽ atiere camasĩparã mujãã ãniña: Mujãã mee Dios yaye quetire mujãã masĩjũgoyupa. Tunu bairoa mujãã jeto mee tie Dios yaye quetire mujãã tũgousajũgoyupa. ³⁷Bairo cabairo jũgori ni jĩcãũ ùcũ, “Dios cũ caquetibũjurotijou yũ ãniña,” caĩ, o “Espĩritu Santo cũ camasĩõrĩjẽ jũgori cariape caĩñabesemasĩ yũ ãniña,” caĩ cũã cũ caãmata, “Marĩ Quetiupau cũ carotirijere quetibũju átiyami Pablo,” ñ tũgoñamasĩcõãñami. ³⁸Bairo yũ caquetibũjurijere cũ catũgogaeticõáta,

ñubueri majā puame cū cūārē
nemojāñurō cū na ñroeticōāto.

³⁹Bairo cabairo jūgori yu yarā,
yu camairā, mujāā puame Dios
yaye quetire quetibujumasīrīqūērē
netōjāñurō Diore cū jēniña. Tunu
bairoa apeye busuriquere cabusurā
cūārē na busujāna rotieticōāña.

⁴⁰Bairāpuā, tocānacā wāmerē āna,
caroaro nucūbugorique mena jīcārō
tūni qūēñoricārōrē bairo átinutu ánāja.

La resurrección de Cristo

15 ¹Bairi āmerē yu yarā,
Dios yaye queti camasārē
cū canetōrīqūē, mujāārē yu
caquetibujuriquere mujāā yu
quetibujunemopa mai. Tie mujāārē
yu caquetibujuriquere tūgori bero,
tie quetire mujāā tūgousajūgowu.
Tie quetire āmerē caroaro mujāā
tūgousacōā ninucūña. ²Tunu bairoa
tie Dios yaye quetire tūgousari bero,
mujāā cūā Dios cū canetōrīcārā majū
mujāā āniña, tie caīrōrē bairo jīcārō
tūni mujāā caáticōāmata yua. Tore
bairo jīcārō tūni tie queti caīrōrē bairo
mujāā caátīāmericōāta, cabūgoroa
caānijūgoripaure tie quetire mujāā
tūgousabujuricarā.

³Caānijūgoro mai, yu puame
Jesucristo yu cū caquetibujuriquere
mujāā yu quetibuju masīō jūgowu.
“Jesucristo puame marī carorije wapare
netōōgu, marī riabojayupi,” mujāā ñi
quetibujuwu. Atore bairo ñña profeta*
majā na cawoatujūgoyeticūrīqūē cūā
Dios ya tutipure: ⁴Cū rupañri āñajērē
yaroca na caáto, itia rūmu bero
cariacoatacu nimicūā, caticoasupi.
Torea bairo ñña Dios ya tutipū
cūārē. ⁵Bairo catiri bero, Prdrore
cū buiaeta jūgoyupi Jesús. Cabero
cū cabuerā puga wāmo peti rūpore
puga pēñirō cānacāñ caānarē na

buaietayupi. ⁶Cabero aperā capāārā
marī yarā quinientos netōōrō majūrē
na buia ññoñupī Jesús. Na, Jesús cū
cabuia ññoricārā nipetiro jāñurīpuā
caticōāñnama mai. Bairāpuā, na
mena macāāna jīcāārā bairecoásupa.
⁷To bero Santiagore cū buiaeta
ññoñupī Jesús. Cabero nipetiro cū
caquetibujurotījoricarā apóstolea*
majārē na buia ññoñupī Jesús.

⁸To bero caāñitusaro majū yu cūārē
yu buiaeta ññowī Jesús. Bairo catusaropu
cū cabuia ññoricū āñirī jīcāñ cawīmañ
cū cabuiapa rūmu canetōrō beropu
cabuiaricare bairo caberopu Jesure
catūgousaricu yu āniña. ⁹Bairi yu puame
aperā apóstolea majā roca macāācū
majūrē bairo yu tuaya. Tunu bairoa
apóstol nimicūā, apóstol mee, cabūgoro
macāācūrē bairo yu tuaya, roro popiye
na baio joroque Dios ya poa macāānarē
yu caátaje jūgori. ¹⁰Bairo roro caátacu yu
caāñimiatacūārē, Dios puame ññāmañrī,
Jesús cū carotire bairo majū yu cūwī.
Bairo yu cū caññamairīqūē puame
cabūgoro mee āñupā. Bairi, bairo puame
yu átinucūña: Aperā apóstolea majā
netōjāñurō Dios yaye yu cū carotiriquere
yu paanucūña. Bairua, yu majū mee tore
bairo yu átinucūña. Dios puame roque
nocārō yure caññamai āñirī butioro yu
juátinucūñami. ¹¹Bairua, “Yu puame
na netōrō yu quetibujuya, o na puame
yu netōrō butioro quetibujurāma,” ñi
masīētiña. Tie caāñimajūrījē mee ñña.
“Jāā caquetibujurije, Dios yaye queti
jīcā wāmerēā mujāā tūgousajūgoyupa,”
mujāā ñi masīcōāña. Tie roque
caāñimajūrījē ñña.

La resurrección de los muertos

¹²Mai, jāā puame, “Jesucristo
cariacoatacu nimicūā, catitunucoasupi,”
mujāārē jāā ĩ quetibujuwu. Bairo
jāā caīquetibujurijere cariape

mujãã tũgousajũgouu. Bairo jãã caiquetibũjũri jere cariape tũgimirãcũã, ðdopẽĩrã jĩcããrã mujãã mena macããna puame, “Cariaricarã nemo catitunu masĩẽtĩnama,” na ĩ busũnucũnati? ¹³Bairo cariaricarã na cacatitunumasĩẽtĩcõãta, toroque Jesucristo cũã na capajĩãrocaricarõ bero catitunuetacũmi. ¹⁴Bairo Jesucristo cũ cacatitunuetimiatacũãrẽ, tie quetire jãã caquetibũjũnucũrijẽ cũã wapa mano. Tunu bairoa jãã caquetibũjũro bero, cũ mena mujãã catũgoãnatutuarije cũã cawapa manierẽ bairo tuabujioro. ¹⁵Tore bairo cabaiata, jãã tie quetire caquetibũjũri majã puame cabũgoro macããjẽrẽ Dios cũ caquetibũjũrotijorãrẽ bairo jãã tuabujiorã. Caĩtorãrẽ bairo, “Dios puame Cristore* cũ catioyupi,” jãã ĩ quetibũjubujiorã. Cariapea cariaricarã na cacatitununemoeticõãta, Dios cũ catioetibujioricumi Jesucristo cũãrẽ. ¹⁶Bairo cariaricarã na cacatitunumasĩẽtĩcõãta, toroque Jesucristo cũã na capajĩãrocaricarõ bero catitunuetacũmi. ¹⁷Bairo Cristo cũ cacatitunueticõãta, cũ mena mujãã catũgoãnatutuarije wapa manimajũcõãña. Mai, rorije caãtipairã, carorije cawapacũnarẽ bairo mujãã tuacõãña. ¹⁸Tore bairo mujãã cũã mujãã cabaiata, aperã Cristore tũgousari cariaricarã cũã canetõecoena, cayasirã majũrẽ bairo tuayama. ¹⁹Jesucristo mena marĩ caãnanjẽ cutie ati yepapũ marĩ caãno ũno jeto to caũnata, aperã netõõrõ cabopacarã majũ marĩ tuabujiorã. ²⁰Cariape majũ niña: Cristo cariacoatacu cũ caãnemiatacũãrẽ, tunu cũ catitununo joroque ásupi Dios. Cũ, Cristo puame caãnijũgou, Dios macũ cariacoamirĩcũ nimicũã, cacaticõãjũgoricũ majũ niñami. ²¹Mai,

jĩcãũ caũmu jũgori ati yepapũre marĩ cariayasipee etajũgoyupa. Tore bairo jĩcãũ caũmu jũgori cariacoatana nimirãcũã, tunu marĩ cacatipee cũã añijũgoyupa ati yepapũre. ²²Bairo Adãn rorije cũ caãtaje jũgori nipetiro cariaparã jeto marĩ añiña. Tore bairo tunu Cristo jũgori nipetiro cũrẽ catũgousarã yeri capetietiere cacũgoparã majũ marĩ añiña. ²³Bairãpuã, cõnarĩcãrõrẽ bairo tocãnacãũpuã marĩ catinemogarã tunu. Bairo Jesucristo merẽ cariacoatacu nimicũã, catijũgoyupi. Cabero Cristo yarã cũã ati yepapũ nemo cũ catunuetari rũmu caãno nipetiro marĩ catipeticoagarã. ²⁴Bairo marĩ cabairo bero yua, ati yepa capetipa rũmu etagaro. Ti rũmu caãno Cristo puame quetiuparã ati yepa macããna carotimasĩrã, aperã cabauena catutuarã cũ wapana cũãrẽ na netõncãpeticõãgũmi. Bairo na netõncãpetiri bero, cũ carotimasĩrĩpuãre cũ pacũ Diore cũ jogũmi yua. ²⁵Mai, Cristo puame cũ pacure cũ cajoparo jũgoye cũ carotiri yũtea caãno cũ wapanarẽ bairo caãna cũ pesua nipetirore na netõncãpeticõãgũmi. ²⁶Catusaripau majũ marĩ pesuure bairo caãnie riarique cũãrẽ netõncãcõãgũmi Cristo. Bairo baiyasirique manigaro yua. ²⁷Dios puame cũ macũ Cristo nipetiro caãnierẽ cũ rotimasĩõ joroque cũ ásupi. Bairũã, cũ pacũ Diore cũ rotimasĩẽtĩñami Cristo. Cũ pacũ puame roque cũ macũ Cristo nipetirore cũ rotimasĩõ joroque cũ caãto jũgori, cũ rotimasĩẽtĩñami cũ pacure. ²⁸Cristo nipetiro cũ wapana cũ pesuare cũ canetõncãrõ bero majũ, cũ pacũ Dios mena, Dios cũ carotimasĩrõrẽ bairo puãgarãpuã átijũgogarãma. Bairo cũ pacũ Dios cũ caãto, cũ macũ Cristo

cūā cū carotirore bairo átijūgogumi yua. Cū, Dios pūame roque nipetirore carotimasījūgoricu ānirī nipetiro majūrē rotimasīgumi.

²⁹Apeyera tunu, “Cariaricarā tunu catienama,” ī tūgoñamirācūā, ¿dopēirā aperā pūame cariaricarā ānana yaye rotie caānipeere na bautiza rotibojanucūñati? Cariaricarā na cacatinemoeticōāta, dopēirā cabūgoro na jūgori bautiza rotimasīā mano. ³⁰Toroque, ¿dopēirā jāā pūame tocānacā rūmua cauwiore watoapū ānarē bairo jāā uwi tūgoña āninucūñati? ³¹Bairi yu yarā, yu pūame tocānacā rūmua riariquere yu uwitūgoña āninucūña, yure aperā na caññatero jūgori. Marī Quetiupau Jesucristore mujāā cūā mujāā catūgousarijere iñarī caroaro cariape nocārō yu catūgoñauseanirōrēā bairo cariape niña yu capoye petirije cūā yua. ³²Butiuro popiye yu tāmūonucūña Efeso macāāna, macānucū yaia cauwiōrārē bairo caānarē na quetibūju ācū. Bairo popiye tāmūomicūā, ñe ūnierē caāpeire bairo yu tuacōābujioñ, yu yaye queti cabūgoro macāājē to caāmata. Cariapea cariaricarā tunu na cacatinemoeticōāta, toroque jīcāārā īrīqūērē na cañnucūrōrē bairo marī baibujiorā: “iYoaro mee, ñamirōcā ūnoa cariacoparā ānirī, marī caboro ūga, eti, marī áticōānirōā mai!”

³³Bairi mujāā pūame aperārē ītoecoeticōāña. Jīcāñ cū caīrīcārō pūamata: “Carorā camasā mena marī cabapacupata, caroaro marī caātīāninucūmirīqūērē marī masiriticoaya.” ³⁴Bairi mujāā pūame caroaro átiāña. Carorije macāājērē átiāmerīcōāña. Jīcāārā mujāā mena macāāna Diore camasiēna majū niñama. Atore bairo mujāārē yu

quetibūjuya, yu caīrījērē tūgori mujāā catūgoñaboboparore bairo ī.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵Bairo yu caīquetibūjuriere tūgori, jīcāñ ūcū atore bairo ī tūgoñabujioñmi: ¿Dope bairo camasā riacoamirācūā, tunu na caticūti? ¿Dope bairi rupau pūame na rupau cuticuti? ī tūgoñabujioñmi. ³⁶¡Tore bairo caījēniñau, catūgoñamasīēcū majū niñami! Merē mujāā masīña oterique cabairijere: Mujāā wesepu ote apeacā ūnorē mujāā caoteata, putigaro jūgoye boa wecoaya. Tia caboawero beropū carupau otei pūame puti wāmuāya yua. ³⁷Mai, carupau caānipau meerē marī otenucūñā. Ote apea, trigo* apea ūno, o apeye caānie ote ape rupaa caruparupaa pūame roquere marī otenucūña. ³⁸Bairo marī caotero bero, Dios pūame roque cū caborore bairo to puti wāuáo joroque átimasīñami. Bairi yua, Dios pūame tocānacā wāme ote apea caāni wāmerēā bairo, ti wāme jeto to puti wāmuáo joroque átimasīñami. ³⁹Nipetiro oterique, o apeye ūnie caānie jīcārōrē bairo cabaurique cutie maniña. Jīcāārā, marīā camasā marī āniña. Aperā waibūtoa niñama. Aperā sawurā niñama na cūā. Aperā wai cūā ape rupau cūgoyama. ⁴⁰Torea bairo ati yeparure ape rupau marī cūgoya. Ape rupau cūgoyama ūmurecōopū macāāna cūā. Caroa rupau majū cūgoyama. Ati yeparu caāna cūā caroa rupau marī cūgoya. Bairo caroa rupau cūgomirācūā, ape wāme, ape wāme marī ānimasīña pugatua macāānarua. ⁴¹Muipū ūmureco macāācū, apei muipū ñami macāācū cūā ricaati jeto asiyarique cutinucūñama. Tunu bairoa ricaati asiyanicūñama ñocōā cūā. Na cūā jīcā majārē bairo

nimirācūā, jīcāārā ricaati wāme jeto asiyajonucūnāma.

⁴²Torea bairo baiya cariaricarā tunu nemo na cacatirije cūā. Marī cariaro bero, na cayari rupau pūame caboari rupau majū niña. Nemo cacatitunurī rupau pūame roque caboetipa rupau majū niña. ⁴³Āme mai marī cacūgori rupau yoaro mee cayasipa rupau niña. Nemo cacatitunupa rupau roque netōōrō caroa rupau majū nigaro. Marī cariaro bero, na cayari rupau pūame catutuaeti rupaure bairo niña. Nemo cacatipa rupau roque catutuari rupaure bairo nigaro. ⁴⁴Marī cariaro bero na cayari rupau pūame ati yepa macāājērē bairo caāni rupau niña. Nemo cacatipa rupau pūame caroa rupau cariaetipa rupau majū niña. Ati yepapūre caāni rupau caānorēā bairo cariaetipa rupau cūā niña ɯmɯrecóopūre.

⁴⁵Atore bairo ī quetibūjūya Dios ya tutipū cūārē: “Caūmū caānijūgoricū, Adārē ati ɯmɯrecóo macāājērē bairo yeri cutajere cajoecoricū majū cū cūñupī Dios.” Bairo cū cabaimiatacūārē, apei catusau Adārē bairo caācū, Cristo pūame, ɯmɯrecóo macāājē yeri, yeri catiriquere cajou majū niñami. ⁴⁶Tore bairo cabaimiatacūārē, ɯmɯrecóo macāā rupau pūamerē marī cūgojūgoetiya. Ati yepa macāā rupau roquere marī cūgojūgoya mai. Caberou ɯmɯrecóo macāā rupaure marī cūgojūgogarā yua. ⁴⁷Caūmū caānijūgoricū ati yepa macāājē ñerī mena cū caqūēnojūgoricū ati yepa macāācū āñupī. Cabero caūmū caetaricū Cristo pūame roque jōbui ɯmɯrecóo macāācū niñami. ⁴⁸Bairi ati yepapū mai āna, marī cacūgori rupau pūame caānijūgoricū, caūmū, ñerī mena caqūēñoecoricūre bairo carupaucuna niñama camasā. Aperā ɯmɯrecóopū caāniparā pūame Cristo

ɯmɯrecóopū caatācū cū cacūgori rupaure bairo, ɯmɯrecóo macāā rupau majū cacūgoparā nigarāma.

⁴⁹Jīcāū caūmū, ñerī mena caqūēñoecoricūre bairo āmerē marī cabaurique cutorea bairo cabero Jesucristo ɯmɯrecóo macāācū cū cabaurique cutiere bairo marī baurique cutigarā yua.

⁵⁰Yū yarā, atore bairo mujāārē ī quetibūjūyū ñiña: Camasā ati yepa macāāna rii cuti, ōwāā cuti na cabairi rupau mena Dios cū carotimasīrīpaupūre etamasīētīñāma. Tunu bairoa caboarije ūnie, ɯmɯrecóo macāājē caboetie mena ānimasīētīñā. ⁵¹Mai, cajūgoyepūre camasā na camasīētājērē mujāā yū quetibūjū masīōpa: Bairāpūa, nipetiro marī riapeticoáperigarā. Tocānacūpūa ape rupau roquere marī wasoapeticoagarā. ⁵²Bibi iña pāāricārōrē bairo jicoquei yua marī rupau wasoapeticoagarā. Putiricaro trompeta* catusarore putirique caocajoro majū tore bairo marī baipeticoagarā. Bairo putiricaro trompeta caocajoro yua, nipetiro Dios yarā cariamirīcārā catibuiapeticoagarāma. Bairo catitunurī bero, pugani rianemoetigarāma yua. Bairo na cabairo, marī ti watoare caātiāna cūā ape rupau marī wasoacoagarā. ⁵³Ati rupau marī caānajē cutie caboari rupaure rocarī yua, cawāma rupau pūamerē marī cūgojūgogarā. Marī rupau ati yepapūre cariamasīrī rupau nimirōcūā, cawāma rupau cariaeti rupau majū wasoacoagaro. ⁵⁴Bairo ati rupau marī caānajē cutie, marī rupau ati yepapūre cariarī rupau pūame, caboetipi rupau, o cariaeti rupau cawasoaro bero yua, Dios ya tutipū na cawoaturicarore bairo baipeti etaro majū baigaro. Mai, atore

bairo iña ti tutipure: “Baiyasiriquere Dios netõnucã peyocõagumi. Marí carianucurijê âninemoetigarò yua. ⁵⁵¿Dope to baiyupari yua baiyasirique catutuarijere bairo cañimiriquê? ¿Noopu catoaure bairo capünirijê cañimiriquê to ãniñati?” í woatuyupa Dios ya tutipure. ⁵⁶Carorije ati yepa macããjê puame marí riayasio joroque caátie majú niña. Tie puame manigarò. Tunu bairoa tirũmũpu macããjê roticũrĩquê carorijere marí masiõ joroque caátie, marirê iñabeserere bairo caátie cãa manigarò yua. ⁵⁷Dios puame roque riariquere marí netõnucã joroque marí átigumi marí Quetiupau Jesucristo jũgori. iBairi nocãrõ majú Diore cũ marí cabasapeoro ñunetõmajucõãña!

⁵⁸Bairo cabairo jũgori yu yarã, caroaro jicãrõ tũni tocãnacã rũmua áticõã ninucũña. Marí Quetiupau yaye macããjê paariquere nemojãñuro jõpuame átijũgonutu ánãja. Merê mujãã masiña marí Quetiupau cũ cañajoro cũ yaye macããjêrê marí caápata, cabũgoroã ãna mee marí átiya.

La colecta para los hermanos

16 ¹Apeyera, marí yarã, marirê bairo Jesucristo mena catũgoñatutuari majãrê mujãã cadinero neñobojaepeere mujãã yu quetibũjũpa: Bairi Galacia yepa macããna ñubueri majã poari dinero neñorã na caátipeere yu caátitoticũrĩcãrõrê bairo mujãã cũã mujãã ápa. ²Yerijãricã rũmua caño mujãã mena macããna jicãũ jeto cũ jericawoáto, cũ cawapataátajere iñacõñarí yua. Bairo cũ dinerore jericawori bero, cũ qũenocũ yucoteáto. Bairo mujãã caátimasãata, yu puame etari, dinerore mujãã neñorotiricaro

mano caroaro yu jemasibujioũ. ³Bairo yu puame mujãã tũpu etaũ, Jerusalẽpu tie mujãã caneñoataje dinerore na yu jeãrotigu mujãã cabeseatana, mujãã cajogarãrê yua. Na puame marí yarã catũgousari majãrê tie dinerore na jeãbojagarãma. Bairi cartaari cũãrê na mena yu woajogu marí yarãrê. ⁴Yu cũã Jerusalẽpu yu caápée cañuata, na mena jicãrõ jãã ágarã.

Planes de viaje de Pablo

⁵Yu caátí yutea caño Macedonia yepa macããnarê na ñiña netõájũgogũ. Bairo topũ etari bero netõácũpu roque, mujãã Corinto macããnarê ñiñau etagu. ⁶Bairo mujãã ture etari yoaro jicã yũtea ñno yu ãnibujioũ. O ape watoa yu cabaiata, mujãã tũpuã puere yu netõõbujioũ. Bairo yu cabaiata, mujãã puame noo mujãã cajuátie mena yũre mujãã juátijogarã, cabero noo yu caátõpu tunu yu caátõ yua. ⁷Bairũã, yoaro mee mujããrê iñanetõrĩquê jeto yu átigaetiya. Yoaro jicã yutea cãrõ mujãã mena yu tuagatũgoñaña, marí Quetiupau cũ cabooata. ⁸Mai, Efeso macãpuã yu tuacõõgu Pentecoste* bõse rũmũ caetaparo jũgoye. ⁹Bairo ti rũmũ caetaparo jũgoye marí Quetiupau yaye quetire caroaro majú camasãrê yu caquetibũjũmasĩpee nigaro ti yũteare. Yu paarique yasietigarò. Capããrã niñama atopũre marí Quetiupau yayere butioro catũgousagarã. Bairo na cabaimiatacũãrê, capããrã niñama aperã, yu pesuare bairo caãna, yu caquetibũjũrijere caboena cũã.

¹⁰Apeyera, mujãã tũpu Timoteo cũ caetaata, caroaro mujãã mena cũ tũgoña useanio joroque írã, caroaro jãñurĩpuã cũ mujãã bocãwa. Cũ cũã yũrea bairo marí Quetiupau yaye macããjêrê paanucũñami. ¹¹Bairi ni jicãũ ùcũ mujãã mena macããcũ

cū boeticōā cū baieticōāto. Atore bairo pūame cū mujāā ápa: Caroaro useanirīqūē mena yerijōrōā cū juátinemo joya, noo cū caátōpū cū caátóre. Bairo mujāā caáto, yure ñnau atígumi atopure yua. Yū pūame cūrē cū coteācū yū átiya aperā marī yarā catūgousari majā mena.

¹²Apei, marī yau Apolos pūamerā butioro marī yarā mena mujāārē cū ñiñañesēñ rotijomiwū. Bairo yū caárotimiatacūārē, āmeacā majūrā mujāā ture ágaetiyami. Bai pua, ape watoa cū caágari rūmū yoaro meea mujāā tūpū atígumi.

Saludos finales

¹³Bairi yū yarā, caroaro tūgoña masacatiri āña. Caroaro jīcārō tūni tocānacā rūmua Jesucristo mena tūgoñatutuacōā ninucūña. Yeri tutuarique mena tocānacā rūmua caroa wāme jeto áticōā ninucūña. ¹⁴Bairo nipetirije mujāā caátinucūrījērē mujāā caápata, caroaro āmeo mairīqūē mena átiāninucūña.

¹⁵Yū yarā, merē mujāā masīña Estéfanos ya poa, Acaya yepa macāāna cajūgoye tūgousajūgowā Jesucristo yaye quetire. Na pūame āmerē marīrē bairo catūgousarā marī yarārē na juátinemo āninucūñama. ¹⁶Bairi mujāā cūā na ūna na carotirore bairo caroaro átiāña. O aperā to caāna, jāā capaarore bairo caāna, cajuátinucūrā

na caīrōrē bairo jīcārō tūni mujāā caáto yū boya.

¹⁷Marī yarā Estéfanos, Fortunato, apei Acaico yū tūpū na caetaro ñnarī na mena yū useaniña, mujāā pūame yū mena mujāā caāmerīmiatacūārē. ¹⁸Na pūame mujāā yure yeri ñuo joroque mujāā caátinucūrōrēā bairo na cūā yū tūgoña useanio joroque yū átiyama, yū tūpū etari yua. Na ūna camasā tore bairo caátinucūrārē caroaro na caīroanucūparā mujāā āniña.

¹⁹Ñubueri majā poari Asia yepa macāāna mujāārē ñurotijoyama. Aquila, cū ñumo Prisca bairi aperā cū ya wiipū cañubuenañanucūrā cūā marī Quetiupau mena butioro mujāā ñurotijoyama. ²⁰Ato macāāna marī yarā ñubueri majā cūā nipetiro mujāā ñurotijoyama. Bairi mujāā cūā mujāā mena macāānarē caroaro ñucūbūgorique mena āmeo bocári tocānacāñpua āmeo jēninucūña.

²¹Yū, Pablo, yū majūpua atie catusarijere mujāā yū ñuroti woatujoya.

²²Bairi ni ūcū Jesucristore camaiecū cū caāmata, roro popiye Dios cū caátipau cū tuacōāto. ¡Marī Quetiupau, tāmuri cū apáro!

²³Marī Quetiupau Jesucristo nipetiro mujāārē caroare cū jonemoáto. ²⁴Nipetiro mujāā Jesucristo yarā mujāā cūā mujāā caāno jūgori butioro mujāā yū maiña.

Tocārōā niña atie queti yū cawoaturije.

Segunda Carta de San Pablo a los

CORINTIOS

Saludo

1 ¹Yũ, Pablo cawāmecucu, Dios yũre cū caboro jūgori Jesucristo yau apóstol* cū caquetibujerotijou majũ yu āniña. Bairi marĩ yau, Timoteo mena mujãã ñubueri majã Dios ya poa macãaña Corinto macã macãānarē mujãã woajou yu ātiya. Tunu bairoa aperã Dios ya poa macãaña Acaya yepa nipetiropu macãaña cūārē woajou yu ātiya. ²Bairi tunu marĩ Pacu Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mujãã na jonemoáto. Caroaro yerijōrō ānimasĩrĩqũē cūārē mujãã na jonemoáto.

Sufrimientos de Pablo

³Diore cū marĩ basapeoto, marĩ Quetiupau Jesucristo Pacu majūrē. Cūã, marĩ Pacu marĩrē caĩnamai majũ niñami. Cū, Dios puame tocānacānia roro popiye marĩ catũgoñayapapuarō, marĩ yeri ñuo joroque caátinucũ niñami. ⁴Cū puame nipetiro roro popiye marĩ catãmũonucũrō, marĩ juátinemonucũñami. Bairo marĩ cū caátiere masĩrĩ, marĩ cūã roro popiye cabairārē na marĩ juátinemonomasĩgarã. Marĩrē cū cajuátinemonomasĩrō jĩcārō tũnia marĩ cūã aperārē na marĩ juátinemogarã. ⁵Jesucristo

yarã ānirĩ popiye cū cabairicarorea bairo popiye marĩ bainucũña. Bairo nocārō marĩ catãmũorō cārōã marĩ catũgoñatutuapee cūārē marĩ jonucũñami. ⁶Bairi jãã cūã popiye jãã tãmũonucũña. Caroaro netōmasĩrĩ Jesucristo mena mujãã catũgoñatutuapeere borã, jãã puame roro popiye jãã tãmũonucũña. Bairo popiye jãã cabaimiatacūārē, jãã juátinemonucũñami Dios, jãã cūã mujãārē jãã cajuátinemonomasĩparore bairo ĩ. Bairo jãārē ĩnacōrĩ yua, mujãã puame tũgoñaenarē bairo tutuaro mena mujãã nucānetōmasĩcōāgarã popiye jãārēã bairo mujãã catãmũonucũrĩjērē yua. ⁷Bairi mujãã mena caroaro cariape jãã tũgoñatutuacōãña. Cariape merē jãã tũgoñamasĩña: Mujãã cūã jãārēã bairo popiye peeto ũno cabairã ānirĩ, jãārēã bairo caroaro tũgoñatutuarique cūārē cacũgoparã majũ mujãã āniña Dios cū cajorije majūrē yua.

⁸Yũ yarã, nocārō popiye Asia yepapu āna, jãã catãmũorĩqũērē mujãārē jãã quetibujũnemoña tunu. Nocārō popiye netōōrō marĩ catãmũorã ānirĩ, merē jãã nucājĩātieticoabujioũ. Cayasicoaparārē bairo jãã tũgoñawũ, ti yepapu āna. ⁹Capajĩāecoyasĩrārē bairo majũ jãã tũgoñawũ. Bairi, “Marĩ majũ rupau

mena marí catũgoñarõ jũgori marí netõmasiẽna,” i tũgoñamasirí yua, Dios mena jeto jãã tũgoñatutuajũgowu. Cũ roque camasã cariacoa na caãnimiatacũãrẽ, tunu na catinemo joroque caácu cũ caãnoi, cũ mena jeto cariape jãã tũgoñatutuajũgowu. ¹⁰Dios puame roque roro jãã catãmuorijẽrẽ jãã netõõwi. Bairi cũ puame nocãrõ roro jãã cayasibujiopeere jãã netõõgumi. Caroaro cariape jãã tũgoñatutuacõãña jããrẽ Dios cũ canetõõcõãnipeere. ¹¹Tore bairo roro jãã catãmuorijẽrẽ jãã netõõcõã nigumi, Diopure jãã mujãã cajẽnibojaaata. Bairi marí nipetiropuã jicãrõ Diore cũ marí basapeogarã, nocãrõ caroaro jãã cũ caátibojarijere ñnarí. Capããrã aperã cũã tore bairo cũ basapeogarãma.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹²Bairãpuã, jicã wãme jũgori jãã useaniã: Jãã catũgoñaata, caroaro jicãrõ tũni ati umurecõopure jãã átiãniã. Mujãã watoapure ãna, tore bairo majũ jãã átiãninucũwũ. Tere tũgoñarí jãã useaninucũña. Tore bairo jãã caátianie puame jãã majũ jãã camasirijẽ jũgori mee, Dios cañuu ãniri tore bairo jãã átiãnimasiõ joroque átiyami. ¹³Jãã cartaaripure ricaati wãme bueri mujãã tũgomawijiao joroque jãã woajoetinucũña. Bairi cariape jicãrõ tũni mujãã catũgomasirõ yu boya jãã caátianinucũrijẽrẽ. ¹⁴Merẽ bairãpuã peeto mujãã tũgomasĩña jãã caátianinucũrijẽrẽ. Nemojãñurõ mujãã camasĩnemorõ boya. Bairi marí Quetiupau Jesús ati yepapũ cũ catunuatí rũmũ caãno, caroaro jicãrõ tũni jããrẽ masĩpetiri bero jãã mena mujãã useanigarã. Jãã cũã mujãã mena caroaro jicãrõ tũni jãã useanigarã, mujãã caátianajẽ cũãrẽ ñnarí yua.

¹⁵Tore bairo mai tere masĩtũgoñarí, caãnijũgoro mujããrẽ ññaau

áгатũgoñamiwũ. Tore bairo mujããrẽ yu caĩñauápata, puãgani cãrõ mujããrẽ ññaãñesẽãnemobujio. ¹⁶Mai, caãnijũgoro, Macedonia yepapũ ácu, mujãã ññaãnetõájũgoga tũgoñamiwũ. Tore bero, topũ caatácu tunuácu mujãã ññaãnetõ ánemogamiwũ tunu. Bairo yu cabaiata, mujãã puame Judea yepapũ yu caátó, yu mujãã juátinemo jobujioricarã. Tore bairo yu catũgoñamiatacũãrẽ, cariape yu baimasiẽpũ. ¹⁷Bairi mujããrã, çyu caátipeere caroaro cariape tũgoñaecũã, tore bairo ññuparí? ¿Mujããrẽ itou, “Yũ águ,” o “Yũ áperigu,” puãgani cãrõ ñnemopeocuti? Tore bairoa jicã riseroa írãana, jãã ñnemopeoetinucũña.

¹⁸Dios cũã caroaro cariape masĩñami tiere. “Mujããrẽ jãã ñnarágarã,” o “Jãã áperigarã,” jicã riseroa írãana, jãã ñnemoeotinucũña. Tere Dios cũã masĩñami. ¹⁹Yũ, Timoteo, bairi Silvano mena, Jesucristo Dios macũ yaye quetire jãã quetibujunucũña. Cũ yaye queti puame cariape niã. Jicã risero imicũã, ricaati írĩqũẽ mee niã. Tore bairo jãã cũã jicã riseroa jãã busunucũña. ²⁰Jesucristo puame Dios cũ caĩquetibujũgoyeticũrijũẽ nipetirijere caátipeyoyũ majũ niãami. Bairo caácu cũ caãnoi, Diore cũ marí cabasapeoripau caãno, “Bairo to baiáto,” marí ñnucũña. ²¹Cũã niãami Dios mujããrẽ, bairi jãã cũãrẽ cabesericu, Jesucristo yarã marí caãnimasiparore bairo í. Tunu bairoa jããrẽ cũ yaye quetire cajũgoquetibujuparã majũ jãã cũwi. ²²Bairi cũ yarã cawãmecũna marí ãnio joroque marí ásupi. Espíritu Santore marí yeripũ cũ joyupi Dios, “Nipetirijẽ cũ caĩjũgoyeticũrijãcãrõrã bairo átipeyocõãgumi,” marí caĩmasiparore bairo í.

²³Baipua, yu caáгатũgoñarícãrõrẽ bairo Corinto macãpu áperiri, jicã

riseroa ímicūā, ricaati í mee yu baiya. Mujāā, caroaro mujāā caānipeere bori mujāā tųpųre yu ápéwu. Tiere Dios cūā cariape masīñami. ²⁴Bairi tutuaro mena mujāā caátipeere mujāā átirotigarā mee, tore bairo jāā quetibųjuncūña. Merē bairāpųa Dios mena caroaro catųgoñatutuarā mujāā āniña. Caroaro marí nipetiro useaniríqūē mena nemojāñurō Diore marí camasīparore bairo, mujāārē juátinemorā bairo jāā quetibųjuya.

2 ¹Bairi yu pųame tunu, “Roro na yapapuo joroque na yu átibųjion,” í, mujāārē ñiñañesēānemou ápéwu. “Atopųa yu tuacōāgu mai,” ñi tųgoñawū. ²Bairi mujāā yapapuo joroque mujāā yu caīñaríjē jųgori yu caápata, ¿noa mena yu tųgoña useanibųjiocuti? Mujāā roque yu tųgoña useanio joroque caána majū mujāā āniña. Bairi roro mujāā yapapuo joroque yu átinemogaepų. ³Bairi merē mujāārē cajųgoye jícā carta mujāā yu woaquetibųju jųgoyetijowų. Mujāā tųpų yu caāno, yu yapapuo joroque mujāā caáperiparore bairo í, yu woaquetibųju jųgoyetijowų. Yu useanio joroque mujāā caáto bootųgoñarí tore bairo yu ápų. Bairi cariapea yu masīña mujāā mena yu causeaninucūrjērē. Jícārōrēā bairo nicōāña. ⁴Bairųa mujāārē yu sawoajori rųmų caāno yu caíwoajopeere tųgoñarí roro majū yapapuari yu otinucūwū. Bairo cabaimiatacūārē, mujāā tųgoña yapapuo joroque í mee, mujāārē yu woaquetibųjowų. Mujāārē nocārō yu caīñamairjērē na masíato í roque, tore bairo mujāā yu quetibųju woajowų.

**Perdón para el que había
ofendido a Pablo**

⁵Bairi ni ūcū yųre yu yapapuo joroque caácu pųame, yu jeto meerē

tore bairo ácumí. Bairųa mujāā cūārē peeto ūno mujāā yapapuo joroque ásupi. Netōnucārō majū ígaecu “peeto ūno” mujāārē ñi quetibųjuya. ⁶Tore bairo roro marí baio joroque caácųre tutuaro merē capāārųpųa mujāā mena macāāna mena cūrē mujāā cabeyorique merē ñujāñuña. Tunu mujāā caátinemopee maniña. ⁷Bairi yua, āmerē cūrē roro cū mujāā caátajere masiritiri cū mujāā cajuáto ñuña. Roro netōrō yapapuari cū ānimasíētīō joroque ápericōāña. ⁸Bairi tunu mujāārē ñinemoña: Caānijųgoro cūrē mujāā camairicārōrē bairoa āme cūārē cū mainemoña. ⁹Bairi cajųgoyepų ati wāme yu caquetibųjurjere mujāā yu quetibųju woajojųgowų. Cariapea, “Yu caátirotirijere na átimasígamiñati,” í masígu, tiere mujāā yu woatujowų. ¹⁰Ni ūcūrē roro mujāā caátajere mujāā camasiritibojaata, yu cūā tiere cū yu masiritibojagu. Bairi roro cū caátaje caāmata, cū yu masiriyobojagu, nocārō mujāārē camai ānirí Cristo cū caīñajoro yua. ¹¹Bairo marí caāmeo átimasíata, wātí pųame marí rocatu masíētígumi. Bairųpųa roro camasārē cū caátitomasinucūrjērē caroaro majū merē marí masíjāñuña.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹²Troas macāpų Cristo yaye quetire yu caquetibųjuetaro, to macāāna capāārā marí Quetiupųa yaye quetire tųgogamiwā. ¹³Bairo na catųgogamiatacūārē, yu pųame caroaro yerjōrō yu ānimasíēpų marí yuā Titore yu cabocáetaeto jųgori yua. Bairi to macāānarē átaje uwiri bero, ato Macedoniapų yu aticoapų yua.

Victoriosos en Cristo

¹⁴Jícāñ pajjārí majā quetiupųa cū capajjātunuetari bose rųmų caetaro,

cū ūmuarē cū capūna nūcārotirore bairo marī cū canetōricārā cūārē Jesucristo mena marī neñarotiyami Dios. Tunu bairoa cajutiñurijē werea ūnie na cabusemugōjoro nipetiropū cabusejesapeticoatore bairo nipetiropure cū yaye quetire quetibujabatou átiyami Dios marī caquetibujunetōrijē jūgori. Tere tūgoñarī, “Dios, jāā mena mu ñujāñuña,” jāā ĩnucūña. ¹⁵Bairi marī Jesucristo yarā āna, Dios pūame cū useanio joroque āna, marī átiya. Werea incienso* cajutiñurijērē Jesucristo cū pacure cū cabusemugō jorijere bairo caāna marī āniña. Bairo caroaro cariape marī yeri marī cañinucūrījērē nipetiro camasā ĩñajesa peticoanucūñama. Bairi canetōparā, cayasiparā cūā nipetiro jīcārōā ĩñajesa peticoanucūñama caroaro marī yeri mena marī caátianierē. ¹⁶Cayasiparā puamerā, marī pūame carorije capūnirijē cabusejorore bairo na marī āniña. Marī ūna cū yaye quetire catūgousarā cū canetōparā puamerā, marī pūame caroa cajutiñurijē cabusejorore bairo na marī āniña. Bairi ni jīcāū ūcū cū majūā cū camasīrijē mena Dios yayere quetibuju masīcūmi. Dios cū camasīōrijē jūgori roque quetibuju masīñami. ¹⁷Bairāpua capāārā aperā Dios yaye quetire quetibujuganucūñama, tie mena paio wapatagarā. Jāā pūamea narē bairo jāā áperinucūña. Jesucristo yarā, Dios cū cajoricarā ānirī, cū cañajoro caroaro cariape nūcūbūgorique mena jāā quetibujunucūña.

El mensaje del nuevo pacto

3 ¹Mujāārē tunu atore bairo jāā caquetibujuaa, “Jāā majūā jāā caátiere ĩnarī, jāā mujāā cabasapeopee boya,” ĩrā mee jāā ĩña. Tunu bairoa

mujāā pūame jāārē masīmirācūā, “¿Tie na cabuerije ñujāñuña,” aperā mujāā na caīwoabojajūgoyetirica pūrōrē mujāā bootūgoñañati? ¿O ti pūrō ūnorē mujāārē jāā cajēninucūrōrē mujāā boyati? Tore bairo jēninucūñama aperā mujāātū caquetibujuñesēārī majā. ²Mujāā pūame roque ti pūrō ūnorē bairo caāna majū mujāā āniña. Bairi noa ūna camasā, mujāārē jāā caquetibujurije jūgori mujāā yeripu tūgoñawasoari caroaro cariape mujāā caátianierē ĩnarī, “Pablojāā na cabuerije ñujāñuña,” na caīpee niña. ³Bairo jāā caquetibujūro jūgori Jesucristo pūame mujāā yeri wasoao joroque mujāā ásupi. Camasā apeye ūnie buipū na cawoaturo ūnorē bairo jūgori mee, Espīritu Santo cacati majū cū camasīrijē jūgori mujāā yeri wasoao joroque mujāā ásupi. Apeye ūtā ūnie bui mee, camasā cū yarā yeripure woatūre bairo mujāā wasoayupi.

⁴Bairi Dios mena jāā catūgoñatutuarije jūgori tore bairo cariape mujāārē jāā ĩmasīña, Jesucristo yarā ānirī. ⁵Jāā majū jāā camasīrijē jūgori mee, Dios jāārē cū camasīōrijē jūgori roque tore bairo caroaro jāā átiāñajē cutimasīña. ⁶Dios pūame roque masīrīqūērē jowī, camasārē cawāma wāme cū caátibojacūrīqūērē jāā caquetibujumasīparore bairo ĩ. Cū caátibojacūrīqūē pūame bui macāājē paperapū woaturiquere bairo mee niña. Espīritu Santo jūgori marī pupeapu yeri tūgoñawasoarique majū niña. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē na cawoatucūrīqūē ūnie marī yasio joroque caátipee majū niña. Espīritu Santo, Dios Yeri pūame roque marī caáticōā ninucūō joroque caācū majū niñami.

⁷⁻⁸Tie roticūrīqūē ūtāāpū Dios cū cawoaturique pūame nocārō tutuaro

caasiyabatorije mena etajūgoyupa. Bairi israelita majā puame tiere Moisés ānacū cū caneatō, cū riapére peeto ūno cūārē īnacānamu masiēsupa. Bairo tutuaro mena caasiyabatomiatacūārē, jīcā rūmu caāno, caasiyabatorije capetipee añupā. Bairo tie Moisés ānacū cū caroticūrīqūē camasā na yasio joroque caátipee puame caasiyarije mena caetarique caāmata, inocārō tutuaro netōrō to etaetibujocuti camasārē cawāma wāme Dios cū caátibojacūrīqūē! Espiritu Santo marī yeripū cū caānie puame roque netōjānurō caroa niña. ⁹Bairo īgū nīña: Jīcā wāme roticūrīqūē caasiyarije mena caetarique caāmata, inocārō tutuaro netōrō to etaetibujocuti Dios yaye queti, camasārē, “Carorije wapa mánarē bairo mājāā nīñaña,” cū caīrīqūē queti puame! ¹⁰Bairi Jesucristo yaye cawāma queti mena cajūgoyepū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē marī caīnacōñaata, caānimajūrījērē bairo mee tuacōāña yua. Bairi Jesucristo yaye queti puame nīnetōmajūcōāña. ¹¹Tore bairo caasiyabatorije capetipee yoaro jāñurō caānajē caāmata, nemojāñurō caroa majū niña capetietie Jesucristo yaye queti puame roque.

¹²“Di rūmu ūno Jesucristo yaye queti capetietie niña,” ī tūgoñarī, uwiricarō mano camasārē tiere na jāā quetibujūnucūña. ¹³Moisés ānacū cū caátatore bairo jāā, jāā āperinucūña. Cū ānacū puame, “Israelita* majā yū riapé caasiyarije capetiro īñarema,” ī, cū riapére juti asero mena bugatōnucūñañupū. Cū ānacūrē bairo yasiori jāā quetibujūnetinucūña camasārē. ¹⁴Bairāpua, ti yūtea macāña israelita majā tiere tūgopuoesusupa. Āme cūārē torea bairo na pārāmerā cūā

tūgopuoetinucūña Dios na cū caquetibujūgamirījērē. Na camasīpeere juti asero caēñotarore bairo na ēñotatonucūña. Bairo ānimirācūā, Jesucristo mena na catūgoñatutuata roque, tie Dios yaye caroa quetire tūgomasiījāitigarāma. ¹⁵Āmepū cūārē Moisés ānacū cū cawoaturica tutirire buerā, tūgopuojiātietinucūña. Caroaro na catūgomasiībujiopeere mai, juti aserore bairo na ēñotacōā ninucūña na catūgoñarījēpure. ¹⁶Bairo cabaimiatācūārē, ni jīcāū ūcū roro cū caátinucūrījērē pitiri Dios puamerē cū catūgousajūgoata, jutirore bairo caēñotarije peticoagaro yua. Bairo cabairo, caroaro tūgomasi jūgogūmi yua Dios yaye quetire. ¹⁷Marī Quetiupau cū caátie, bairi Espiritu Santo cū caátie cūā jīcārōrēā bairo niña. Bairi noo ūno Espiritu Santo cū caāmata, ñe ūnie mano caroaro cariape ātīanimasiñama camasā. ¹⁸Bairo cabairo jūgori yua marī nipetiro Jesucristo yarā caāna puame juti asero ūno mena cabūgatoecorārē bairo mee marī āniña. Dios yaye quetire caroaro cariape merē marī masīña. Tunu bairoa ēñoorōrē muipū cū caasirocaturore bairo marī cūā caroaro marī caātīānie, marī Quetiupau yaye nocārō caroa macāājērē marī átī īnonucūña camasārē. Marī Quetiupau, cū Yeri Espiritu Santo jūgori marī wasoanutuao joroque marī átīnucūñami marī yeri marī catūgoñarījērē. Bairo cū caāto jūgori yua, tocānacā rūmua nemojāñurō cūrē bairo caānajēcuna marī āninonotuanucūña.

4 ¹Dios puame jāārē cañnamai ānirī cū yaye caroa quetire jāā quetibujūnetōrotijowī camasārē. Bairo cū caátirotiricarā ānirī jāā puame tiere paajutiricarō mano caroaro

jāā quetibujunucūña. ²Bairi tunu cañuena yasioropu rorije na caátie ũnie caboborijere jāā boetinucūña. Ītorique mena Dios yaye quetire jāā quetibujuetinucūña. Diore cañapeocorā ānirī tie queti cūārē wasoaricarō mano caroaro cariape jāā quetibujunucūña. Tore bairo cariape macāājērē jāā caquetibujurijere jāārē camasīrā tiere caroaro masicōāñama. ³¿Bairi jāā caquetibujurijere noa na tūgopuoetinucūñati? Cayasiparā jeto tiere tūgopuoetinucūñama Jesucristo camasārē cū canetōrijē quetire. ⁴Cariape na catūgogaetie bui, ati yepa macāacū quetiupau wātī puame caroaro na catūgomasiñbujiopeere catūgomasiēnarē bairo na átiēnotayami. Bairi cañāpāmasiēna muipū cū caasibatorijere na cañācānamumasiētīnucūrōrēā bairo na cūā Jesucristo yaye nocārō caroa quetire di rūmu ũno tūgomasiētīnucūñama. Nocārō caroú, Dios catutuau cū cañanjē cutiere bairo cañanjēcucu yaye quetire na tūgomasiētīō joroque átinucūñami wātī. ⁵Jāā puame, jāā majūā jāā caátie na ĩroáto ĩrā mee, mujāārē jāā quetibujunetōnucūña. Jesucristo marī Quetiupau ĩcāūā cū cañnierē quetibujurā jāā átinucūña. Bairi jāā puame mujāārē capaabojarā, cajuátī majārē bairo jāā āninucūña, Jesucristore jāā cañāmairijē jūgori yua. ⁶Dios puame cawāmapaupure ati yepa naitiārō cañimirīcārōrē to busuo joroque ásupi. Cūā niñami āme cūārē marī yeri canaitiārōpu cañnierē bairo marī cañanjē cutiere cabusuropu to ānio joroque caācu majū. Tore bairo átinucūñami Dios, cū macū Jesucristo nocārō cañuū caroaro cū caátie ĩnarī bero, Dios cū cañanjē cutiere marī camasīparore bairo ĩ Jesucristo jūgori.

El vivir por la fe

⁷Bairi atie Dios nocārō cū catutuarijere jāā camasīnucūrījē puame, cawapacutie netōjāñurō jāārē cañurijē niña. Bairo tiere masīrī aperā camasārē na jāā quetibujunetōnucūña. Bairo caquetibujurā nimirācūā, ati rupau puamerā catutuaenarē bairo caāna jāā āniña, rīru cawatiasiparure bairo yua. Bairo jāā cabaiānierē ĩnarī nipetiro camasā, “Na catutuarije jūgori mee, Dios cū catutuarije jūgori roque tore bairo quetibujū masīñama,” jāā ĩ masīnucūñama. ⁸Ati yepapure āna, roro popiye jāā bainucūña. Bairo cabairā nimirācūā, “¿dope bairo marī bairāti?” di rūmu ũno jāā ĩ tūgoñāetinucūña. Tunu bairoa roro popiye jāā cabairije mena tūgoña yapapumirācūā, di rūmu jāā quetibujū jāāetinucūña. ⁹Roro popiye jāā tāmūo joroque jāā átiepenucūñama. Bairo roro na caāna jāā cañimiatācūārē, Dios puame di rūmu ũno jāā aweyoetinucūñami. Jāārē capajīāmasīrā nimirācūā, jāā yeri puamerē dope átiyasiomasiētīñama. ¹⁰Bairi noo jāā caānucūrīpau cārō jāā cūā Jesucristo roro na cū caátie cogaricarorea bairo roro cayasicoaparārē jāā ānicotenucūña jāā wapana jūgori. Bairo Jesucristo cū cabairiquere bairo jāā cūā roro popiye tāmūomirācūā, caroaro cū caānjē cutie macāājē cūārē jāā áti ĩñomasīnucūña camasārē. ¹¹Tunu bairoa jāā nipetiro, tocānacā rūmua capajīāecoparārē bairo jeto jāā āninucūña, Jesucristo yarā ānirī. Bairo cabairā nimirācūā, caroaro Jesucristo cū catutuarijere camasārē caátī ĩñoparā jāā āniña ati rupau cayasipa rupau mena. ¹²Tore bairo jāā puame Jesucristo yaye quetire quetibujurā,

roro jāā tām̄uonucūña. Bairo jāā cabaimiatacūārē, jāā caquetibūjurije jūgori m̄ujāā puame yeri capetietiere cacūgoparā majū m̄ujāā āniña.

¹³Bairo Dios jāārē cū cacotemasīnucūrījērē tūgoñatutuari uwiricarō mano jāā quetibūjunucūña cū yaye quetire. Torea bairo ī woatuyupa Dios ya tutipū cūārē: “Dios mena tūgoñatutuari cū yaye quetire uwiricarō mano camasārē na yū quetibūjunucūña,” ī woatuyupi. ¹⁴Bairi cariape merē marī masīña: Dios puame, Jesucristo cū cariacomiatacūārē cū catitunuo joroque cū caátatorea bairo jāā cūārē jāā catiogumi. Bairo jāā catiori bero m̄ujāā jīcārōā marī neágumi cū caāno um̄urecōopu yua. ¹⁵Nipetiro popiye jāā catām̄uorījē bainucūña, caroaro m̄ujāā canetōmasīpeere īrō. Bairo m̄ujāā mena macāāna aperā nemojāñurō Cristore* catīgousarā na caāninemoata, nemojāñurō Dios cūārē cū na cabasapeopee cūā nigaro, nocārō marī mena cañu cū caāno jūgori.

¹⁶Bairi popiye baimirācūā, jāā puame cayeritutuenaerē bairo jāā tūgoña yapapuaetinucūña. Ati rupau mena tocānacā rūm̄ua cabucua jūgoyecua nimirācūā, jāā yeri jāā catūgoñarījē puame nemojāñurō jōpuame cawāma yeri majū cacūgorā jāā ānijūgoyecutinucūña. ¹⁷Bairopua atie, ati yepapu āna roro popiye jāā catām̄uonucūrījē capetipee niña. Bairi ñe mee niña jāārē. Bairo popiye baimirācūā, cabero netōjāñurō caroa capetietipeere cacūgoparā majū jāā āniña. ¹⁸Bairo cabairo jūgori butiōro majū ati yepa macāājē caānierē jāā īroaetinucūña. Bairi āme marī caīñaetinucūrījē um̄urecōo macāājē Dios marī cū cajopee puamerē jāā īroanucūña. Ati yepa macāājē

capetipee majū niña. Um̄urecōopu macāājē roque tocānacā rūm̄ua caānicōāninucūpee majū niña.

5 ¹Bairi marī rupau puame ati yepa macāā wiire bairo niña. Ti wii caboarorea bairo caboapa rupau majū niña. Bairo marī rupau caboamiatacūārē, Dios puame roque caroa rupau majū marī qūēnogumi um̄urecōopu. Ti rupau puame di rūm̄u ūno caboaeiti rupau, capetieti rupau majū nigaro. Camasā na caāta rupau mee nigaro. Tiera merē caroaro marī masīcōāña. ²Bairi marī puame ati rupau mena āna, marī jutinucūña. īTame! Merē āmea um̄urecōo macāā rupau marī ya rupau caānipa rupaupū roquere marī ānicōāgamiña. ³Ti rupau cawāma rupau cūgo wasoari cawāma jutii cajāñawasoarārē bairo marī ānigarā. Bairi carupau mánarē bairo marī āmerigarā yua um̄urecōopure. ⁴Bairi ati yepapu āna mai, marī yeri jīnijānucūña, roro cayapapuanucūrā ānirī. Marī puame marī rupaure cajutiwe ecorārē bairo marī ānigaetiya. Torea bairo Dios marīrē cawāma rupau cū cajāñawasoaro roquere marī boya. Bairo Dios marī cū caāto ati rupau cayasimiatacūārē, cawāma rupau puame ānijūgogaro yua. ⁵Dios puame roque tore bairo marī cabaimasīpeere marī qūēnoyubojau átiyami um̄urecōopure. Cūā, marī jowī cū Yeri Espiritu Santo cūārē, cawāma rupau mena marī cacaticōānipeere marī cacūgomasīparore bairo ī yua.

⁶Bairi marī puame Dios mena marī tūgoñatutuacōāniña. Ati rupau marī caānijūgori rupau mena āna, marī Quetiupau tūpū caāmerārē bairo caāna marī āniña. ⁷Āmerē mai, cū marī īñaetinucūña. Bairo cūrē caīñaena nimirācūā, cū mena marī tūgoñatutuacōāña. ⁸Ati rupaure marī

pitigacɔɔɔɔ, jicoquei marī Quetiupau tɔɔɔ marī cañiparore bairo irā. ⁹Bairi tocānacāni jāñurīpua marī Quetiupau marīrē cū caññaseanipeere marī bonucūña. Tore bairo marī boya, ati rupaɔ marī cacūgori rūmɔ caño, o cūtu ɔmɔrecóopu marī caāmatacūārē yua. ¹⁰Marī nipetiro Jesucristo cū caññabeserī rūmɔ caño, ati yepapū āna tocānacā wāme marī caátajere, cūrē caññabese ecoparā majū marī āniña. Ti rūmɔ caño ati rupaɔ mena āna, caroa wāme, o rori wāme marī caāta wāme cārō ñnacōñarī, tie wapa marī wapa jogɔmi.

El mensaje de la paz

¹¹Bairi, “Marī Quetiupaure nipetiro camasā cū na canucūbugoro boya,” ī tūgoñarī, camasārē Cristo yaye quetire na masiō joroque jāā átijāitiganucūña. Tore bairo caroaro cariape jāā catūgoñanucūrījērē Dios cūā masicōñami. Bairi mujāā cūā tiere mujāā camasārō ñuña. ¹²Mujāārē tunu atore bairo jāā caquetibujua, “Jāā majūā jāā caátiere ñnarī mujāā cabasapeopee boya,” irārē bairo mee jāā ñña. Bairo puame mujāā caátore borā jāā ñña: Jāā caátianierē caroaro masicōñarī, “Cariape quetibujuyama Pabljāā,” aperā ricaati caquetibujurārē na mujāā caīquetibujumasīpee ñnierē borā jāā ñña. Tore bairo átimasietimirá, ricaati caquetibujurā puame, “Cañurā niñama,” ñnucūñama, camasārē na rupaɔ bui macāājē jetore cañnarā nimirācūā. Camasā na yeri na catūgoñarījēpue masietimírācūā, tore bairo ī busunucūñama. ¹³Na ñna jāārē, “Mecūrā baiyama,” jāā na caimiatacūārē, jāā puame Dios yaye macāājērē āna jāā átiya. Ape watoara caroaro cariape jāā

caátiere mujāā caññaata, caroaro mujāā caátianimasīpeere āna jāā átinucūña. ¹⁴Jesucristo butiuro marīrē cū camairījērē tūgoñarī popiye baimirācūā, cū caborore bairo jāā átiānajē catinucūña. Jesucristo jīcācūā marī nipetiro popiye marī cabaibujoriquire marī riabojoyupi. Bairi cū mena cariaricarārē bairo marī tuaya. Bairo cū cariabojariquere cariape jāā camasijūgoricapaurpina yua, tocānacā rūmɔ cū carotirore bairo jeto jāā átinucūña.

¹⁵Marī carorije wapare netōgɔ, marī riabojoyupi Jesús. Bairo tiere tūgoñarī marī majūā marī cabooro caáperiparā marī āniña. Marī Quetiupau marī carorije wapare riabojari bero cacatitunurīcū cū carotirore bairo jeto caátiparā marī āniña.

¹⁶Bairi jāā puame ati ɔmɔrecóo macāāna, aperā camasārē bui macāājē na rupaure na caññabeserore bairo jāā áperinucūña. Mai, cajūgoyepure torea bairo yu tūgoñarīqūē cūtimiwū. “Jesucristo, cabugoro macāācū ācūmi,” ñi tūgoñanucūmiwū yu cūā. Ámerē yua, bairo mee yu tūgoñaña. ¹⁷Bairi ni jīcācū ũcū Jesucristore catūgousajūgou ape yeri cacūgoupu niñami. Roro cū caátinucūrīqūērē caátijānarīcūpu niñami. Bairo roro cajūgoyepu cū caátianajērē pitiri bero, caroa macāājē jeto caátianinucūmū majū tuayami yua.

¹⁸Atie nipetirije Dios marī cū cajuátie, marī cū caátibojarije niña. Cū puame jīcā yeri pūnarē bairo cū mena marī ānio joroque marī ásupi Jesucristo marī Quetiupau jūgori. Tunu bairo nipetiro camasā cū mena jīcā yeri pūnaacunarē bairo na ānio joroque í, cū yaye quetire jāā quetibujunetōrotiwī. ¹⁹Bairo puame ígu ñiña: Dios puame ati ɔmɔrecóo macāāna nipetirore Jesucristo mena

na catũgoñatutuario jũgori cũ mena jĩcã yeri pũnaacunarẽ bairo na añio joroque ácu baiyami. Camasã roro na caátinucũrĩjẽrẽ na netõbojagumi Dios, Jesús mena na catũgoñatutuata. Tie caroa quetire camasã na camasĩparore bairo ĩ, jãã quetibũjnetõtrotiwĩ.

²⁰Bairi Jesucristo yaye quetire cabuerã, cũ cacũricãrã majũ jãã añiña. Mujããrẽ Dios cũ majũã cũ caátitrotirijere, jãã jũgori mujããrẽ tore bairo átrotiyami: Dios mena busũqũẽnoña. Cũ mena jĩcã yericũnarẽ bairo añajẽcusa. ²¹Cristo carorije caápei cũ cañimiatacũãrẽ, marĩ carorije wapa cũ riao joroque ásupi Dios. Bairo cũ ásupi cũ macũrẽ, carorije wapa mánarẽ bairo marĩ cũ caĩñaparore bairo ĩ.

6 ¹Bairi yua, jãã puame Dios yaye paariquere cajuátinemorãrẽ bairo caña añirĩ mujããrẽ jãã iña: Dios nocãrõ cañũ añirĩ mujãã cũ cajuátĩãnierẽ iñateeticõãña. ²Torea bairo ĩcũñupĩ Dios cũ ya tutipũ cũãrẽ:

“Yoaro mee yũre mũ cajẽnirĩjẽrẽ mũ yũ tũgobojagu.

Bairo mũ tũgobojari yua, camasãrẽ yũ canetõrĩ rũmũrẽ mũ yũ juátinmogũ,” ĩ quetibũjũyupi cũ ya tutipũre.

Bairi ãmea ãno baiya Diore marĩ catũgousamasĩpa rũmũ majũ. i ãmea Dios marĩ carorije wapare cũ canetõrĩ rũmũ majũ ãno baiya!

³Bairi jãã puame noa ùnarẽ jĩcãni ùno roro jãã áti iñoetinucũña. Jãã paarique cawapa manie, cabũgoro macããjẽrẽ bairo to tuaeticõãto ĩrã, roro aperãrẽ jãã áti iñoetinucũña. ⁴Bairo puame roque jãã átinucũña: Nipetiro dise ùnie jãã caátĩ wãme cãrõ Dios paabojari majã jãã cañnierẽ jãã áti iñoãninucũña. Popiye tãmuomirãcũã, tũgoñaenarẽ bairo tiere caroaro mena jãã nũcãcõãnucũña. Tunu bairoa

jããrẽ carusarijere, jããrẽ roro na caátigarije cũãrẽ caroaro mena jãã tũgoñanetõcõãnucũña. ⁵Tunu apeyera roro jãã na cabape eperije, roro preso jorica wiiripu jãã na cacũeperije cũãrẽ jãã nũcãnetõcõãnucũña. Jããrẽ roro átigarã, aperã neñarĩ na caawajatuti epenucũrĩjẽ, apeye tutuario jãã capaanucũrĩjẽ, popiye ñamiĩ cũãrẽ jãã cawũgoa tãmuonucũrĩjẽ, jãã caaũatãmuonucũrĩjẽ, tie nipetirijere jãã nũcãnetõcõãnucũña. Tore bairo caroaro jãã canũcãmasĩrĩjẽ jũgori Diore paabojari majã jãã cañnierẽ jãã iñoanucũña. ⁶Torea bairo caroarã jãã yeri jãã cañajẽ cutie, cariape macããjẽ queti caroaro jãã catũgomasĩrĩjẽ cũãrẽ camasãrẽ jãã áti iñoãninucũña. Tunu bairoa patowãcãricãrõ mano caroaro yeri jõrõ caña añirĩ camasãrẽ caroaro na jãã juátinemonucũña. Tunu bairo Espĩritu Santo jãã mena cũ caño jũgori caroaro cariape ĩtoricarõ mano camasãrẽ jãã camairĩjẽ jũgori nipetiro camasã masĩñama Dios yarã paabojari majã jãã cañnierẽ. ⁷Tunu bairoa jãã caquetibũjũrije cariape macããjẽ quetire, Dios cũ catutuarije jãã mena caño jũgori nipetiro camasã masĩñama Dios yarã paabojari majã jãã cañnierẽ. Bairi jãã puame cariape ãnimasĩrĩ yua, wãtĩrẽ jãã canetõnũcãpeere, o jãã camasatoye cutipee cũãrẽ jãã cũgonucũña. Tie, cariape ãnimasĩrĩquẽ puame jãã besure bairo cañnie majũ niña. Tie jũgori di rũmũ ùno jãã wapana roro jããrẽ na caátigaro jãã ãñotamasĩnucũña. ⁸Bairi camasã puame ape rũmũrẽ jãã ĩroanucũñama. Ape rũmũ cañnorẽ butiro jãã iñatenucũñama. Ape rũmũ caño caroaro busũnucũñama jãã caátĩãnierẽ. Ape watoare roro busũpainucũñama jãã caátĩãnierẽ. Ape rũmũrẽ caĩtopairãrẽ bairo jãã

ĩnanucũñama, caroaro cariape jāā caquetibujumiatacũārē. ⁹Tunu bairoa caroaro jāārē camasĩrā nimirācũā, ape majā na camasĩēna ũnarē bairo jāā ĩnanucũñama. Cariacoanarē bairo tũgoñamirācũā, jāā masacuti ānijũgonucũña. Apeyera popiye jāā baio joroque átimirācũā, jāā pajĩāreetinucũñama bairāpua.

¹⁰Tunu bairoa yapapuarārē bairo baumirācũā, tocānacā rūmua jāā useanicōā ninucũña. Tunu apeyera cabopacarārē bairo nimirācũā, jāā caquetibujuriye jũgori capāārā camasārē cabopacaenarē bairo na ānio joroque na jāā átinucũña. Tunu ñe ũnie cacũgoenarē bairo baumirācũā, nipetiro jāā cũgocōāña jāārē carusarijere.

¹¹Yũ yarā Corinto macāāna, cariape ĩtoricarō mano jĩcārō tũni jāā cabairijere mujāārē jāā quetibujuya. Jāā camasā cutiānie nipetirijere mujāā masĩō joroque jāā quetibujuya.

¹²Jāā puame mujāā mena ricaati wāme jāā tũgoñarĩqũē cuperinucũña. Mujāā puame roque jāārē roro ricaati tũgoñarĩqũē ũnie mena jāā mujāā ĩña āninucũña mujāā yerĩpu mena. ¹³Bairi mujāārē atore bairo yũ átirotiya, jĩcāũ capacũ cũ pũnaarē beyou, cũ caátirotirore bairo yua: Yũ mena caroaro tũgoñarĩqũēcusa. Ricaati wāme yure tũgoña macāēticōāña. Yũ, mujāā mena caroaro yũ catũgoñauseanirōrē bairo mujāā cũā caroaro tũgoñarĩqũēcusa yũ menarē.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴Jesucristo yaye quetire catũgousaena mena ānjesoeticōāña. Dope bairo caroa, carorije mena jĩcārō ānimasĩētĩña. Tunu bairo cabusurije cũā busumirōcũā, canaitĩrĩjē mena jĩcārō āmerĩnucũña. ¹⁵Torea bairo

Jesucristo wātĩ mena jĩcārō tũnia na caāmeo useanipee maniña. Bairi apei Jesucristore catũgousau cũā apei catũgousaecu mena caroaro jĩcārō ānimasĩētĩñama. ¹⁶Tunu bairoa apeyera ñe ũnie jũgori Dios ya wii ñubuerica wii puame aperā na jũgũēārē na cañubuerije macāājē mena jĩcārō ānjesomasĩētĩña. Mariā, Dios, cacati majũ ya wiire bairo caāna majũ marĩ āniña. Cũ majũ cũā atore bairo ĩñupĩ marĩ mena cũ caānipeere:

“Na mena ācũ, na watoaru yũ āniñesēāgu ti yeparũre.

Yua, na pasu Dios majũ yũ ānigu.

Bairi na puame yũ ya poa macāāna majũ nĩgarāma jĩcā macārē bairo yua, ĩñupĩ Dios.

¹⁷Tunu apeyera bairi atore bairo ĩnemoñami marĩ Quetiupau: ‘Carorā watoare āmericōāña.

Na watoare tocārōā witiweyocōāña.

Tunu bairoa carorije ũnie cañuetie cũārē peeto ũno ápericōāña.

Bairo mujāā caāto roque yua, yũ yarā majũ mujāā yũ átigu.

¹⁸Bairo mujāā átiri, yũ puame mujāā pasu majũ yũ ānigu.

Mujāā puame yũ pũnaa caũmua, carōmia cũā, yũ pũnaa majũ mujāā ānigarā yua,

ĩ quetibujuyami marĩ Quetiupau nocārō catutuau majũ yua,” ĩ woatuyupa Dios cũ cairĩqũērē cũ ya tutĩpu.

7 ¹Bairi yũ yarā, yũ camairā, atie mujāārē yũ caquetibujuriye puame tirũmũpua Dios caroaro marĩ cũ caátiga jũgoyeticũrĩqũē majũ niña. Tore bairo cabairo jũgori marĩ puame, roro marĩ baio joroque caátiere caátiecoeticōā ninucũparā marĩ āniña. Marĩ yerire caroaro ũgueri manorē bairo cacũgoparā marĩ āniña. Marĩ

rupau cūārē torea bairo cacūgoparā marī āniña. Diore cū tūgousari, ñe ūnie wapa mána caroarā majū cū caññajoro cañniparā marī āniña.

La conversión de los corintios

²Jāā mena asiaeticōāña. iMujāā yeripū jāārē bootūgoñāña! Jāā puame noa ūna mena roro na jāā āmerīnucūwū. Tunu bairoa noa ūnarē roro jāā āperinucūwū. Tunu bairoa ni jīcāñ ūcū mujāā mena macāācūrē jāā itoñesēāēpū. ³Atiere yu caībusuata, mujāārē roro busupaicotei mee ñiña. Merē bairina mujāārē cajūgoyepu ñi quetibujwū: Mujāā, yu mena jīcā yericunarē bairo caāna mujāā āniña. Catiāna, jīcā poa marī āniña. Marī cariaro beropu cūārē, jīcā poa marī ānigarā. ⁴Bairi caroaro cariape mena mujāā yu quetibujuyā, mujāārē caroaro camasī ānirī. Tunu bairoa caroaro mujāā caātīānierē masīrī butiuro majū yu tūgoña useaniña mujāā mena yua. Popiye yu cabairije watoa to āniamiatacūārē, yu yeri ñiña. Bairo caroaro yeri ñurī yua, mujāā mena pairo yu tūgoña useaniña.

⁵Ato Macedonia yepapu jāā caetaricarō beropuina mai, di rūmu jāā yeri jāētīmajūcōāña. Popiye jāā cabainucūrījē tocānacāūpuā nicōā cotenucūña jāārē. Tie jūgori roro tāmnoñucūrī yua, butiuro jāā yeri uwitūgoñariqūē mena jāā āninucūwū. ⁶Tore bairo jāā cabaimiatacūārē, aperā cayapaparārē na tūgoñatutuawēpūō joroque caācu, Dios puame jāā tūgoñawēpūō joroque jāā āmi marī yau Tito cū caetarije jūgori yua. ⁷Bairāpuā cū caetarije jūgori jeto meerē ñnarī, jāā yeri tūgoñawēpūwū. Cū cūā caroaro mujāā caātīānierē ñnarī, nocārō mujāā mena cū catūgoñauseanirījērē ñnarī, jāā cūā jāā yeri tūgoña useaniwū.

Bairi cū puame jāārē butiuro mujāā caññagarije queti cūārē jāā quetibujwū Tito. Tunu bairoa roro popiye mujāā jūgori yu cabairijere tūgori, butiuro mujāā catūgoña yapapuarije cūārē jāā quetibujwū. Tie nipetirije quetiere tūgori roque yua, nemojāñurō yu tūgoña useaninucūña.

⁸Cajūgoyepu mujāā yu cawoajorica carta jūgori mujāā yapapuaō joroque mujāā yu āpu mai. Bairo mujāā baio joroque átomicūā, yu puame āmerē yu yapapuaetinucūña. Bairpuā, cajūgoyepu ti cartare yu cawoatari rūmurē butiuro yu tūgoña yapapuaō. Bairpuā, yoaroaca mee mujāā yapapuaō joroque āsupa yu carta puame yua. ⁹Bairi āmerē yu tūgoña useaniñāñuña. Ti carta mujāārē yapapuaō joroque caātaje meerē yu useaniña bairpuā. Yu cawoajoriquere tūgori yua, mujāā carorijere yapapua tūgoñarī, Dios puamerē cū mujāā catūgousariquere masīrī, butiuro yu useaniña. Bairo cūrē cū tūgousari yua, popiye bai yapapuamirācūā, cū caborore bairo jeto mujāā ātiāninucūña. Bairo mujāā caātīānierē ñnarī, “Narē roro marī āpeyupa,” jāā ñ tūgoña useaninucūña yua. ¹⁰Jicāñ cūmūrē roro popiye cū tāmno joroque ātimasīñami Dios, roro cū caātinucūrījērē cū capitimasiparore bairo ñ. Bairo cū cayeri wasoata, qūñña jesoyami Dios. Bairo roro cū caātiere cū capitiro ñnarī yua, Dios cū netōgumi roro cū cabaibujiopeere. Yasiricaropu āpérīgumi. Bairi dope bairo puame ñ yapapua masīā mano yua. Cabaimiatacūārē, ni ūcū roro popiye cū yaye wapa baiyapapuamicūā, Dios mena cū cabusuqūēnoeticōāta, yasicōagumi. ¹¹Roro popiye mujāā tāmno joroque mujāā cū caātinucūrījērē mujāā canucānetōcōā nucūrījērē ñnarī

useaninucũnami mujãã mena Dios. iPopiye mujãã catũgoñayapapuarero bero ape yeri mujãã tũgoñaõ joroque caátajere tũgoñañijate! Bairi mujãã yu caquetibujũwoajoriquere bueri bero, tie caĩrõrẽ bairo nucũbugorique mena mujãã tũgoyupa. Tunu bairoa yu cũãrẽ nucũbugorique mena caroaro yu mujãã tũgoñotayupa aperã yure roro na caĩbujiopeere yua. Bairi yua roro mujãã caátinucũrĩjẽ mena tũgoña yapapuari yoaro mee tiere mujãã cũñupã carorijere. Bairo roro mujãã caátinucũrĩjẽ mena tũgoña uwiri, yu puame mujãã mena yu caãno mujãã bootũgoñañupã. Bairo tũgoña uwiri, roro caácu mujãã mena macããcũ cũãrẽ mujãã cabeyogaetimircũrẽ yua tutuaro mena cũ mujãã beyoyupa. Tore bairo mujãã caátipetimasĩrĩjẽ jũgori yua, “Carorijere caboena niñama,” mujãã i ñagarãma aperã camasã. ¹²Bairo mujããrẽ woajou, roro caátacure, bairi cũ pacu roro caátiecoricu jeto meerẽ tũgoñarĩ yu woajowu. Mujãã cũãrẽ tũgoñarĩ tore bairo yu quetibujũ woajowu. Dios cũ caĩñajoropũ jããrẽ caroaro mujãã catũgousarijere mujãã masĩõ joroque Ñ, ti cartare mujãã yu woajowu. ¹³Atie jããrẽ mujãã camaitũgoñarĩjẽrẽ queti tũgori bero, jãã yeri tũgoñatutuacõãña.

Bairãpua tie jũgori jeto meerẽ tũgori jãã yeri tũgoñatutuaya. Tito cũã, caroaro mena cũ mujãã cabocãriquere cũ causeanirĩjẽrẽ ñnarĩ, jãã cũã butioro jãã yeri tũgoña useaniña. Bairi mujãã puame Titore cũ yeri ñuo joroque cũ mujãã ásupa tunu. ¹⁴Merẽ Tito mujãã tũpũ cũ caápãro jũgoyepua, “Caroaro mũ bocãgarãma Corinto macããna,” cũ ñi quetibujũ jũgoyetiwu. Bairi cũ yu caĩrĩcãrõrẽã bairo caroaro mena cũ mujãã bocáyupa Titore. Yu puame cariape

jeto tocãnacãnia ñi busunucũña. Di rũmu ñno mujããrẽ caĩtoũre bairo ñietinucũña. Bairi mujãã cabairijere Titore yu caĩquetibujũricarea bairo cariape baiyupa. ¹⁵Tunu bairoa cũ puame, cũ mujãã caátajere tũgoñarĩ, mujããrẽ tũgoñamaijãñunucũnami, nocãrõ nucũbugorique mena cũ bocãri, cũ caĩrĩjẽrẽ mujãã catũgousarique jũgori. ¹⁶iBairi caroaro mujãã caátijũgocõãnipeere tũgoñarĩ, butioro majũ yu useaniña!

Generosidad en las ofrendas

8 ¹Bairi ãmerẽ apeyera, yu yarã mujããrẽ jãã quetibujũgaya nocãrõ Dios cũ camairĩjẽ jũgori ñubueri majã Macedonia macããna caroaro na caátĩãnierẽ. ²Na puame roro popiye majũ wãti na cũ caátieco rotimiatacũãrẽ, caroaro useanirĩquẽ mena tũgousacõã ninucũñama. Tunu bairoa cabopacarã majũrẽ bairo nimirãcũã, cabopacaenarẽ bairo paio jĩcãrõ tũni Diore na cajorijere jonucũñama. Aperãrẽ na cacũgorije mena na juátinemonucũñama. ³Yu cũã tore bairo na caátiere ñiñanucũwũ. Na cacũgoro cãrõ na cacũgorijere na jomasĩnucũñama aperã cabopacarãrẽ. Ape watoara na cacũgoro netõjãñurõ na jonucũñama cabopacarãrẽ. Na caboro, na caátimasĩrõ tore bairo átinucũñama aperãrẽ. Bairi tiere yu masĩjãñuña. ⁴Bairo caátimasĩrã ãnirĩ jãã cũãrẽ butioro tie dinerore na cajuátie macããjẽrẽ jãã cañebojaro bomiwã. Dios ya poa macããna Jerusalén macããnarẽ juátigarã, butioro tiere jãã cañebojaro bomiwã. ⁵Na puame jãã catũgoñarõ netõjãñurõ caroaro juátinemomasiwã. Caãñijũgoro na majũ yerire cũ jorãrẽ bairo caroaro marĩ Quetiupaure cũ tũgousa ãñupã. To bero jãã cũãrẽ na cacũgorije mena

jāā juátinewā Dios cū caátirotirowe bairo caroaro jicārō tūni yua. ⁶Bairi mujāātu cūārē tie mujāā caroaro mena mujāā canehōrijē macāājērē butirowe cū jāā jerotijoya tunu Titore. Merē cajūgoyepu mujāā watoare tie ūnie mujāā canehōrijērē jejūgoyupi. ⁷Mujāā roque nipetirijere netōjāñurō aperā netōrō caátimasirā mujāā āniña. Bairo caāna ānirī aperā netōjāñurō Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuaya. Tunu aperā netōrō camasirā ānirī, aperā netōjāñurō Dios yaye quetire wotijāā quetibujñucūña. Tunu bairoa cotericoaro mano jicārō tūni caroa wāmerē mujāā átinucūña. Jāā cūārē aperā netōjāñurō jāā mujāā mainucūña. Bairo nipetirije caátianimasirā ānirī, netōjāñurō Jerusalén macāāna cabopacarārē cajuátinewoparā majū mujāā āniña.

⁸Bairuwa mujāārē rotiricarore bairo majū, i mee ñiña. Aperā, cabopacarārē na cajuátimasirō cārō, na cajuāti ññonucūrijērē mujāā quetibujñu ñiña. Tiere masirī, mujāā cūā cariapea aperārē mujāā camairijērē mujāā āti ñnomasigarā aperā camasārē. ⁹Marī Quetiupau Jesucristo nocārō cañuu ānirī marī camasārē cū cabopaca ññarījērē mujāā masiña. Cū puame nipetiro upau nimicūā, ati yepapure ācū, cabopacauwe bairo āninucūñupī, mujāārē netōgu. Nipetirije marī cacūgoparore bairo ī, bairo baiyupi.

¹⁰Yū puame caroaro mujāā caátianipeere bou, atore bairo mujāārē yu quetibujya. Ji cūmarñrē, “Cabopacarārē na marī juátiroa,” ĩrīqūē jeto meerē mujāā āpū. Yoaro cotericoaro mano caroaro jicārōrē bairo tie dinerore mujāā jeneñoñupā. ¹¹Bairo mujāā caátimasirō cārō caāna ānirī mujāā caátigajūgoricarorea bairo caroaro jicārō tūni ātiyaparocōāña.

Cañijūgoripaure caroaro useanirīqūē mena mujāā caátijūgomasirīcārōrēā bairo ātiyaparoya. ¹²Bairi ni jicāū ūcū cariapea cajogau cū caāmata, cū cajomasirō cārō cū joāto. Tore bairo cū caátimasirījērē Dios cariapea ññajesoyami. Bairo Dios puame cacūgoenarē ññamicūā, netōjāñurō jēnietinucūñami camasārē. Na cajomasirō cārō jeto jēninucūñami apeye ūnie na cajopeere.

¹³Mujāā puame cabopacarā Jerusalén macāānarē netōjāñurō juátimirā, cabopacanetōrārē bairo mujāā tuao joroque, i mee ñiña. ¹⁴Jicārōrē bairo āñajēcusa ī, tore bairo ñi quetibujya. Āmerē mujāā cacūgorije ūnie mena na mujāā juátimasīña. Cabero na cūā na cacūgorije ūnie mena mujāārē juátibujjiorāma. Tore bairo mujāā caāmeo āpata, ñe ūnie rusaeto jicārō tūni mujāā cūgogarā mujāārē carusarijere. ¹⁵Torea bairo ī quetibujya Dios yaye na cawaturica tutipū cūārē: “Jicāū capee cacūgon nimicūā, netōjāñurō cūgoetigumi. Apei petoaca cacūgon cūārē ñe cū rusaetigarō, petoaca cū cacūgomiatacūārē,” ī woatuyupa.

Tito y sus compañeros

¹⁶Caroaro mujāā cañnipeere bou, butirowe yu catūgoñanucūrōrēā bairo Tito cūā cū tūgoñao joroque cū āsupi Dios. Bairo tiere tūgoñarī, yu puame, “Yū mena mu ñujāñuña,” cū ññinucūña Diopure. ¹⁷Bairi caññijūgoro Titore mujāā tūpu yu caārotiro, caroaro mena yuwī. Caroaro mujāā cañnipeere butirowe cabotūgoñau ānirī āmerē yua cū majūā cū caboro mujāā ññau āyami.

¹⁸Tito mena apeire mujāā tūpu cū yu joya. Cū puame marī yaure bairo caācū, marīrēā bairo catūgousau

niñami. Cãrẽ nipetiro ñubueri majã caroaro cû busunucũnama, Jesucristo camasãrẽ cû canetõrĩqũe quetire cû cũã cû caquetibujunetõncũrĩjẽ jũgori. ¹⁹Apeyera cãrẽ, ñubueri majã cû besewã jããrẽ cabapacutiñesẽãpaure. Bairo dinero mujãã caneñorĩqũerẽ jãã cajeátó, cû cũã jãã mena bapacutiágumi. Bairo tie dinero neñorĩqũerẽ jeátí, marí yarã Jerusalén macããnarẽ jãã cabatorije jũgori marí Quetiupaure camasã cû na basapeo joroque ána jãã átigarã. Tunu bairoa jãã bairo dinerore jorã, camasãrẽ tutuaro marí caãmeo juátigarijere na masĩo joroque ána jãã átigarã.

²⁰Jãã puame pairo dinerore neñorĩ, jãã cajeátiere ñnarĩ, butiuro mujãã cabusupairo jãã boetiya. Bairi capããrã mena tie neñorĩqũerẽ jãã jeágaya.

²¹Bairi tunu caroaro jicãrõ tũni jeto jãã átimasinucũña. Bairãpua marí Quetiupau cû cañajoro jeto meerẽ tore bairo jãã átinucũña. Camasã cũã caroaro na cañaparore bairo ñrã, tore bairo jicãrõ tũni jãã átinucũña.

²²Na, yu cajorã menarẽ apei cũãrẽ cû yu jonemoña marí yaure bairo caãcũrẽ. Cû puame cañuu majũ niñami. Nipetiri wãme camasãrẽ cotericaró mano cû cajuátigarijere jãã áti ñnonucũñami. Æme roquere yua, caroaro mujãã caátianie mena tũgoñatutuari netõjãñurõ mujãã juátinmogayami.

²³Bairi aperã ùna mujããrẽ, “¿Noa cû ãniñati Tito?” na cañjẽniñaata, atore bairo na mujãã iwã: “Tito, Pablo bapa, cû mena capaari majõcu ñiñami. Jããrẽ cajuátinemoç majũ niñami,” na mujãã ñ quetibujüwa. Tunu bairoa marí yarã Tito mena caãnarẽ na cajẽniñatacũãrẽ, atore bairo na mujãã iwã: “Ánoa aperã puamea, ñubueri majã na cajoricarã niñama. Na cũã marĩrẽã bairo Cristore* cañroari majã niñama,” na mujãã ñ

quetibujüwa. ²⁴Bairi mujãã puame narẽ caroaro nucũbugorique mena na bocáya. Na ñroaya. Bairo na mujãã cañroarije quetire tũgorã, nipetiro ñubueri majã puari macããna puame cariapea masigarãma mujãã, Corinto macããna, caroaro mujãã caátianierẽ jãã caquetibujügoriquere.

La colecta para los hermanos

9 ¹Marí yarã, marĩrẽ bairo Dios mena catũgoñatutuarãrẽ juátaje macããjẽ puamerã, capee mujãã yu caquetibujüwoatujopee mee niña bairopua. ²Merẽ caroaro mujãã Acaya yepa macããna, mujãã majũã aperãrẽ jicãrõ tũni mujãã cajuátimasĩrĩjẽrẽ yu masĩjãñuña. Bairi torea bairo cariape caroaro mujãã cajuátiere na yu quetibujunucũña ato Macedonia yepa macããna cũãrẽ. Ji cũmapua mujãã puame cotericaró mano aperãrẽ mujãã juátigawu. Bairo mujãã caátimasĩrĩjẽrẽ tũgori, nipetiro jãñurĩpua ato Macedonia yepa macããna cũã mujãã caátorea bairo aperãrẽ juátinmogayama. ³Tore bairo mujããrẽ ñ quetibujümicũã, marí yarãrẽ mujãã tũpu yu joya, mujãã cabairijere cariape yu cañmiatacũãrẽ ricaati to cabaietiparore bairo ñ yua. Yu cañrõrẽã bairo cariape aperãrẽ na mujãã juátiganucũña mujãã caátimasĩrõ cãrõ. Tere ato macããna na masĩátó ñ, na yu joya marí yarãrẽ. Bairo ñgu ñiña: Caroaro jicoquei mujãã cajoepere mujãã qũẽnoyuwa, ñgu ñiña. ⁴Ape watoara ato Macedonia yepa macããna mena ácu, mujãã cajoepere qũẽnoyuena mujãã cacotero mujãã yu eta tãmuogaetiya. Tore bairo mujãã cabaleticõãta, bobooro jãã puame jãã tãmuobujiorã, “Caroaro juátimasĩñama Corinto macããna,” mujãã mena jãã cañtũgoñatutuamiatacũãrẽ, tore bairo

jīcārō tūni mujāā caāpericōāta yua. Tunu bairoa mujāā cūā bobooro mujāā netōbujiorā, tore jīcārō tūni mujāā cajopeere neñorī mujāā cacoteeticōāta, ato Macedonia yepa macāāna na cañnarō yua. ⁵Tore bairo cabaipeere tūgoñamasirī, “Marī yarā aperārē na tūpū cajopee āno,” irī caānijūgoro mujāā tūpū caññahesēāparārē na yū jōjūgoyetiya. Tunu bairoa na puame torū etarā, mujāā caneñopee carusaata, mujāā jūneñorotibojagarāma, mujāā caātigajūgoricarorea bairo yua. Tore bairo mujāā majūā mujāā caneñoomasirījē jūgori yua, caroaro cabopacarārē na mujāā cajuátimasirījērē mujāā átī ñnogarā. Tore bairo mujāā majūā mujāā cajogarijere mujāā cajogaeticōāta, aperā butiōro na cañpajūgoro jūgoripū cajori majārē bairo mujāā tuabujiorā.

⁶Cariape tūgoñañijate atie irīqūrē: “Petoaca otere caotei petoaca rīca jeyami; apei paio otere caotei paio rīca jeyami.”

⁷Bairi mujāā yeripū mujāā cajopeere tūgoñapetiri bero, mujāā cajomasirō cārō jīcārō tūni joya. Jogaetimirācūā, mujāā yeripū roro tūgoñarī mujāā cajoata, ñuētīña. Dios puame caroaro yerī ñurīqūrē mena marī cajogarijere marī cajoro caroaro ññauseaninucūñami.

⁸Cū puame tocānacā wāmerpua caroare paio majū mujāā jomasīñami. Bairo cū cajoata, mujāā puame ñe ũnie rusaricaro mano caroaro mujāā ānimasīgarā. Tunu bairoa tie mujāārē cū cajoriye carusarijē ũnie mena tocānacā wāme caroaro átajere mujāā átimasīgarā camasā cabopacarā mena. ⁹Atore bairo Dios ya tutipū cūārē ī woatuyupa:

“Ni ũcū, cañuñ ānirī cabopacarārē caroaro mena na joyami narē carusarijere.

Bairo caroaro na cū caātīānie di rūmū ũno petietigaro.

Tocānacā rūmua nicōā ninucūgaro,” ī quetibūjuya Dios ya tutipūre.

¹⁰Dios puame, ote, marī caote ũgapeere cūñupī. Tunu bairoa ũgarique cūārē nipetirijere marī jonucūñami. Cū puame roque mujāā jogumi nipetirije mujāā caotepeere. Tunu bairoa cūā, tie mujāā caoterije to putio joroque átigumi. Bairo Dios cū caāto yua, mujāā puame paio mujāā cūgogarā. Tie mena caroaro jīcārō tūni cabopacarārē na mujāā juátinemo masīgarā. ¹¹Bairo Dios mujāā cū caāto jūgori, tocānacā wāme ñe ũnie rusaricaro mano mujāā cūgogarā Dios cū cajorijere. Tie mena aperā cabopacarārē caroaro jīcārō tūni na mujāā juátimasīgarā yua. Tunu bairoa mujāā majū neñorī cabopacarārē mujāā cajorijere jāā cajeāto ñnarā, na, marī yarā puame Diore butiōro cū basapeogarāma. “Jāā mena mū ñumajūcōāña,” qūñgarāma Diore. ¹²Mai, tie marī yarārē mujāā caneñojorije jāā cajeátie puame, narē carusarijere jāā cajeátie jeto mee ñña. Caroaro na mujāā caátie jūgori Dios cūārē, “Jāā mena mū ñumajūcōāña,” na ībasapeo joroque ána mujāā átiya. ¹³Bairo mujāā caāto, na puame butiōro cū basapeogarāma. Tore bairo na, cabopacarārē na mujāā cajuátie ñnarī, masīgarāma caria caroa queti Cristo yayerē mujāā catūgousarijere yua. Bairi na cūā Diore qūñroagarāma, nocārō caroaro narē na mujāā cajuátie jūgori. Tunu bairoa nipetiro aperā cabopacarā cūārē na mujāā cajuátie ñnarī, butiōro Diore qūñroagarāma. ¹⁴Tunu aperyera na puame caroaro tūgoñamairīqūrē mena butiōro Diopūre mujāā jēniboja nucūgarāma. Dios nocārō cañuñ ānirī narē mujāā jūgori caroaro na cū caátie ñnarī, na puame

butioro Diore cū basapeo nucūgarāma. ¹⁵Dios marī mena nūmajūcōāñami. Nocārō cañuū ānirī cū macūrē marī joyupi. ¡Tiere tūgoñarī ati risero mena dope bairo puame paio netōjāñurō ī basapeo masīā maa!

La autoridad de Pablo como apóstol

10 ¹Yu, Pablo, Cristo caroaro mena cū cabeyorije, caroaro cū cañnamairijē mena mujāārē yu quetibujuya. Bairāpu, jīcāārā yure īnucūñama: “Ato marī watoapu āñesēāū, marī uwire bairo tutuaro mena mee marī quetibujunucūñami. Bairo tutuaro mena mee quetibujumicūā, yoaropu ācū puame, tutuaro netōrō marī quetibuju woajonucūñami,” nī busunucūñama. ²Bairi mujāārē nīña: To mujāā tūpu yu cañnaū etari rūmū caño, yure tore bairo roro caibusjārārē tutuaro mena na yu quetibujuo joroque yu na ápericōāto. ¡Yu tutimasīña, tame! Na puame jāā busupairā, “Na majū na catūgoñarijē mena jūgori na caātiānierē quetibujunucūñama,” jāā ī busujānucūñama. Jāārē na cabusupai jānaeticōāta, cotericarō mano tutuaro mena na yu tutigu. ³Bairāpu, camasā ati rupau cacūgorā marī cañnierē marī masīña. Bairo marī cabaimiatacūārē, jāā puame ati umurecōo macāāna camasārē bairo jāā átiānajē cūperiya. ⁴Jāā catutuānie ati umurecōo macāājē ūnie mee nīña. Dios cū catutuarije mena jūgori roque carorije quetibujuriquere quetibujunetōnucāo joroque jāā átimasīnucūñā. Torea bairo roro na cabusupainucūrījē cūārē jāā quetibujupomasīña. ⁵Bairi jāā puame Dios cū catutuarije jūgori tocānacā wāme ricaati aperā na cabue ēñotarije, Jesucristore na boetio joroque caátiere jāā, cariape jāā quetibujupomasīña

camasārē. Bairo jāā caátimasīrījē mena camasā na majū na catūgoñarijērē caroa wāme puame tūgoñawasoari, Cristo* cū caborore bairo na átiānio joroque na jāā átimasīña. Bairo jāā caátimasīrō yua, na puame cū, Cristore cū tūgousagarāma. ⁶Bairi jāā puame cotericarō mano nipetiro Cristore cabaibotiorārē popiye na baio joroque na jāā átimasīgarā. Mujāā puame Jesucristore caroaro mujāā catūgousapetiro beropu, tore bairo na jāā popiye peyojānagarā.

⁷Mujāā puame yu cabaurije bui macāājē jetore mujāā īnapeonucūñā. Yu yeri yu catūgoñatutuarije puame roquere mujāā masīētīnucūñā. Bairi nī jīcāū ūcū cariapea, “Jesucristo yau yu āniña,” cañnucū cū caāmata, jāā, Jesucristo yarā jāā caānie cūārē cū camasīpee nīña. ⁸Yu puame jāā carotimasīrījē buipeoropu jāārē mujāā caīroapeere quetibujumicūā, tie mena yu tūgoñaboboetiya. Marī Quetiupau puame roque tore bairo jāā carotimasīpeere jāā jowī. Jesucristo mena mujāā yeripu nemojāñurō cū mujāā catūgoñatutua nutuaparore bairo ī, tore bairo jāā roticūwī. Mujāārē jāā yapapuo reo joroque ī mee, tore jāā quetibuju roticūwī marī Quetiupau. ⁹Bairi yu puame yu cawoaquetibujurije mena, “Corinto macā macāāna na tūgoña uwiáto,” ī mee, tore bairo nī quetibuju woajoya. ¹⁰Aperā jīcāārā yu cawoajorijere īñarī, bairo īnucūñama: “Tutuaro mena marīrē quetibuju woatujomicūā, cū majū etau puame, tutuaro mena nī ūcūrē quetibuju masīētīñami. Tunu bairoa caroaro cariape caquetibujuesu nīñami,” nī busupainucūñama. ¹¹Tore bairo jāārē roro caibusupairā atore bairo na camasīrō yu boya: Yoaropu ānirī tutuaro yu caīquetibujurorea

bairo mujã watoa acũ cã, yu caátie mena tutuaro mujã yu quetibuju masiãna. Tiera na camasirõ yu boya.

¹²Bairi jã puame jã majũ jã cabairijere iñacõnarĩ, o aperã na majũ na caãnierẽ caroaro na cabusubotiorije mena na caĩrõrẽ bairo caĩbusuetiparã jã ãniãna. Na, aperã puame catũgoñamasieña niãama, tore bairo cabusurã. Na puame na majũ na caátie mena busurã, o aperã na caátie mena icõnarã, roro catũgoñamasieña majũ ãna iñama. ¹³Bairi jã puame roque tie ùnierẽ caãperiparã jã ãniãna. Tiera jã atirotietyami Dios. Cũ puame jicãrõ tũni jã caátimasipeere cõnaricãrõrẽ bairo jã átibojacũnucũnami. Bairi Dios puame roque mujã Corinto macãana tupu jã quetibujuñesẽõ joroque jã ámi. ¹⁴Bairi jã puame mujãrẽ Cristo yaye caroa quetire caquetibujugoricarã majũ jã ãniãna. Bairi mujãrẽ quetibuju ãna, jãrẽ Dios cũ caquetibujroticũricãrõ netõjãñurõ ãna mee jã átiya. ¹⁵Bairi jã puame aperã mujã watoapu na caquetibujuriquere iñarĩ, “Jã roque tiera jã quetibujwuw,” jã iẽtĩnucũna. Jesucristo mena nemojãñurõ mujã catũgoñatutuapeere borã, nemojãñurõ mujãrẽ jã quetibujugaya. Bairo bori, Dios jãrẽ cũ caquetibujroticũricãrõrẽ bairo jicãrõ tũnia quetibujurã jã átiya. ¹⁶Bairo mujãrẽ quetibujuyaparori bero, mujã jũgoye nocãrõ cayoaropu macãana cãrẽ caroa quetire quetibujuñesẽãgarã jã átiya. Bairãpuã aperã caquetibujuri majã na caquetibujuñesẽãricã macãripu jã quetibujurápérigarã. “Aperã na capaariquere êmarã mujã átiya,” jãrẽ i busupairema,” irã, to ùnopu jã ánucũgaya.

¹⁷Tore bairo Dios yaye cã i quetibujuya: “Ni jicã ùcũ, ‘Caroaro

majũ yu paamasieña,’ cũ majũ cũ caátimasirijẽ mena caĩnucũ cũ caãmata, ‘Dios nocãrõ caroaro cũ camasirijẽ jũgori roque, caroaro yu paamasieña,’ cũ caĩpee puame roque ñuãna,” i quetibujuya Dios yaye busurique. ¹⁸Bairi ni jicã ùcũ cũ majũ cũ paariquere cũ caĩñajesoro netõjãñurõ wapacutiya cũ paariquere Dios cũ caĩñajesorije puame roque.

Pablo y los falsos apóstoles

11 ¹iBairi roro masacatiecure bairo yu caĩbusunucũrijerẽ mujã canucãcõamasirõ yu boya! Dise wãme ùnie yu caquetibujurije caãmata cãrẽ, tiera nucãnetõcõãna. ²Mujãrẽ roro tũgoñau mee yu baiya. Dios mujãrẽ iñamairi yu cũ caquetibujurotirique jũgori mujãrẽ quetibuju yu átiya. Dios mujãrẽ cũ caĩnamairõrẽ bairo yu cã butioro mujãrẽ yu maiãna. Bairo mujãrẽ mairi yu puame jicãũã, Jesucristo jetore cũ mujã catũgousaro yu boya. Bairo bori, mujãrẽ ñe ùnie cawapa cũgoena cañurã majũ cũ caĩñajoro mujã bairo joroque yu átigaya, caroarã ñe ùnie cawapa cũgoena majũ Jesucristo tupure mujã caetamasiparore bairo i. ³Baipua, aperã mujãrẽ na caĩtopee ùnierẽ yu tũgoña uwijãñuãna. Wãtĩ, cũ caĩtopairije mena Evare cũ caĩtoricarorea bairo mujã cũ aperãrẽ mujã caĩtocepee ùnierẽ yu tũgoña uwijãñuãna. Bairo mujãrẽ na caĩtoata yua, mujã puame Jesucristore caboñarẽ bairo caroaro nucũbugorique mena jicãrõ tũni cũ mujã iroaetibujiorã. ⁴Bairi noa ùna mujãrẽ jã caquetibujugoricu Jesucristo yaye queti meerẽ caquetibujurã cãrẽ caroaro mena na mujã tũgousaganucũna. Tunu

bairoa jãã caquetibujuricarero bero, Espíritu Santo majürë mujãã yeripũ cabocãñerĩcãã nimirãcũã, apeĩ espíritu ùcũ cũãrë caroaro cũ mujãã ñeganucũña. Apeyera Dios yaye queti camasãrë cũ canetõrĩqũë quetire catũgousajũgoricarã nimirãcũã, ricaati quetibujuriquere caquetibujurã cũãrë na mujãã tũgousaganucũña.

⁵Baipua, mujãã catũgousanucũrã ùna caĩtopairã, jãã, apõstolea majã netõrõ caãnitũgoñarã roca majũ macããcũrë bairo yu tũgoñaẽtĩña.

⁶Yu puame yu cabusurije mena caroaro caquetibujurã ãmeomasĩecũ yu ãcũ. Bairo caãcũ nimicũã, Dios yaye macããjërë masĩrĩqũë puamerã yu masĩnetõmajũcõãña. Tie yu camasĩrĩjërë mujãã yu áti ññoãninucũña tocãnacãnia mujãã tũpũre. Noo jãã caátie wãme cãrõ mujããrë tiere jãã caátĩ ñnorõ mujãã ññanucũña.

⁷Yu puame mujããrë caroa queti Dios camasãrë cũ canetõrĩqũë queti majürë mujãã yu quetibujũgouwũ. Bairo tiere quetibujũ ãcũ, mujããrë yu wapa jënierpũ. ¿Ricaati wãme mujããrë roro ácuato, tore bairo wapa jëniecũ mujãã yu quetibujuyupari? Yu puame bopacooro yu baiwu, mujãã puame caroaro majũ mujãã caãnimasĩpeere bow. ⁸Ape poari caãna ñubueri majã yũre dinero jowã, mujããrë yu cajuatimasĩparore bairo ñrã. Baipua bairo yũre na cadinero jorique jũgori narë dinero ãmaurë bairo yu ápu.

⁹Mujãã watoaru yu caquetibujũñesẽãrĩ watoare, yũre carusarije caãnimiatãcũãrë, di rũmu ùno jĩcãũ ùcũrë jũnurõ yu jëni patowãcõepũ. Marĩ yarã Macedonia yepa macããna puame roque yũre carusarijere yu jowã. Bairi mujããrë jũnuu yu cajëni patowãcõpeere yu ñcãcõãwũ. Baipua

bairo jeto yu ñcãmasĩcõã ninucũgu. ¹⁰Cristo nocãrõ caroaro cariape caquetibujũ cũ caãnierë camasĩ ãnirĩ cũrëã bairo yu cũã cariape mujããrë ñña: Di rũmu ùno mujãã Acaya yepa macããnarë yu dinero jënipatowãcõcõcũ. Tiere tũgoñarĩ butioro yu yeri ñña.

¹¹¿Dopëĩ bairo mujããrë ñi busucuti? ¿Mujããrë caĩñamaiecũ ãnirĩ tore bairo ñi busucuti? Bairo mee ñña. ¡Dios cũã caroaro masĩñami nocãrõ mujããrë yu caĩñamainucũrĩjërë!

¹²Mujããrë yu cabuerije wapare jëniecũ, yu caquetibujũjũgoricarorea bairo wapa jëniecũ yu quetibujucõã ninucũgu. Aperã mujããrë na caquetibujurije wapa, wapa jënerĩ caquetibujũñesẽãnucũrã, “Pablora bairo jãã cũã jãã paanucũña,” na caĩmasiẽtĩparore bairo ñ, di rũmu ùno mujãã yu wapa jënetĩgu. ¹³Na puame roque caĩtopairã, apõstolea majã mee ññama, “Apõstolea majã majũ jãã ãñaña,” caĩrã nimirãcũã. Bairo caĩrã nimirãcũã, na rupau bui jeto Jesucristo yarã apõstolea majãrë bairo bautonucũñama. ¹⁴Bairo na caãtomasĩnucũrĩjërë ñnarĩ, baipua yu tũgoña acuetiya. Ape watoara wãtĩ cũã umũrecõo macããcũ ángel bauriquere bairo bauriquecuti tomasĩnucũñami. ¹⁵Tore bairo wãtĩ cũã cũ cabaimasĩrõ jũgori, cũ yarã caĩtopairã cũrë catũgousari majã puame cũã caroare caátĩ majãrë bairo baurique cuti tomasĩnucũñama. ¡Bairãpua, na ùna jĩcã rũmu caãno yasi acũagarãma, roro na caãtipairije wapa jũgori yua!

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶Mujããrë yu caquetibujũjũgoricare bairo mujããrë ñinemoña tunu: Ni jĩcãũ ùcũ yũre, “Camecũrë bairo quetibujuyami Pablo,” yu qũĩ tũgoñaeticõãto. Bairo camecũrë

bairo yure mujãã caítũgoñata, camecũrẽã bairo yu caquetibujurijere yu tũgopecoãña mai. Mujãã tupu caña quetibujuri majã, na majũã na caátie mena netõnucãgarã, netõjãñurõ na caquetibujunucũrõrẽã bairo peeto ùno yu cããrẽ yu quetibuju roticõãña. ¹⁷Bairopuã marí majũ marí caátie mena marí caãmeo netõnucãgarije cañuetie niña. Camecũrãrẽ bairo quetibujurique niña. Marí Quetiupau cũ caĩñajesorije ùnie mee niña. ¹⁸Bairo cabaimiatacũãrẽ, bairãpuã capããrã ninucũñama na majũã na caátie mena netõnucãgarã caquetibujupainucũrã. Bairi, iyu cũã tore bairo yu quetibujugaya! ¹⁹Mujãã puame catũgoñamasĩrãrẽ bairo tũgoñamirãcũã, inopẽĩrã catũgoñamasĩẽna yaye queti puamerẽ caroaro mena mujãã tũgousanucũñati, tame! ²⁰Tunu bairoa roro rotirique mena narẽ caroaro na mujãã cajuátinemopeere na cabomiatacũãrẽ, caroaro mena na mujãã tũgopeonucũña. Tunu bairoa mujããrẽ carotieperã, mujããrẽ caĩtori majã ùna cũãrẽ na mujãã ãñotaetinucũña. Tunu aperã mujããrẽ cabũgoro macããnarẽ bairo caĩñarerã, aperã mujããrẽ roro na cawasopana paepemiatacũãrẽ, caroaro mena na mujãã tũgopeonucũña. ²¹Mujããrẽ yu caĩpeere bobotũgoñamicũã, atore bairo mujãã ñiña: iJãã puame cayeritutuãena majũrẽ bairo tie ùnierẽ na caátore bairo jãã átĩãnjã cuperinucũña! Bairi aperã na majũã na caátie mena caquetibujunucũrã netõrõ na caquetibujuata, yu cũã netõjãñurõ mujãã yu quetibuju masiña. Bairopuã camecũrẽ bairo yu caquetibujurije cabaimiatacũãrẽ, atore bairo mujããrẽ yu quetibujuya: ²²Mujãã tupu caña quetibujuri majã, “Jãã roque hebreo*

majã majũ jãã ãniña,” i botionucũñama na majũã na caquetibujurije mena. Bairo na caĩata, yu cũã hebreo majã yaua yu ãniña. Tunu bairoa, “Israelita* majã Dios cũ cabesericarã jãã ãniña,” na caĩata, yu cũã israelita majã yau majũã yu ãniña. Tunu, “Abraham ãnacũ pãrãmerã majũ jãã ãniña,” na caĩata, yu cũã cũ pãrãmi majũã yu ãniña. ²³Tunu bairoa, “Cristore* paabojari majã jãã ãniña,” na caĩatacũãrẽ, yu roque na netõjãñurõ cũrẽ capaabojari majõcu majũ yu ãniña. Bairopuã, atiere bairo yu caĩbusuata, camecũrẽ bairo ñiña. Yu puame roque na netõjãñurõ Dios yayerẽ yu paanucũña. Na netõjãñurõ capee majũ popiye preso jorica wiipu yu jo epenucũñama. Tunu bairo na netõjãñurõ capee majũ yu bape econucũwũ. Dios yaye macããjẽrẽ yu caquetibujurije jũgori capee majũ yu pajĩã ecobujionucũwũ. ²⁴Jĩcã wãmo cãnacãni majũ judfo majã quetiuparã yu ñewã. Bairo yu ñerĩ yua, treinta y nueve cãnacãni majũ yu bape epenucũwã, yure na cañenucũrõ cãnacãnia. ²⁵Itiani cãnacãni majũ yucu mena yu paepewã. Jĩcãni ùtã rupaa mena yu wẽjiã rocabujiowã. Tunu bairoa itiani cãnacãni majũ cũmua capairicapu ãñesẽãũ, yu ruawũ. Bairo jĩcãni yu caruari rũmu caño yoaro, umõreco, ñami cũãrẽ yu baa pasawuã ria capairiya recomacã majũpuã. Yu riacoabujiowu. ²⁶Bairo aperoripuã caãnarẽ quetibuju ñesẽãgu, roro majũ yu tãmuonucũña. Bairo ãñesẽãnucũũ, riyaa cauwiworpuã cũãrẽ yu ãnucũwũ. Tunu bairo uwioro cajerutiri majã na capairopuã yu netõ ãnucũwũ. Yu yarã jĩcã yepa macããna judfo majã nimirãcũã, yu wapãnarẽ bairo caña watoapuã yu ãñesẽãnucũwũ. Tunu bairo aperã ape yepa macããna tũripuã cũãrẽ uwioro yu ãñesẽãnucũwũ. Tunu

bairoa capaca macããpũ, camasã na camanorĩpũ cũãrẽ uwioro yu baiñesẽãwũ. Ria capairiya cũãrẽ uwioro yu baiñesẽãwũ. Tunu apeyera, “Jesucristore catũgousarã jãã ãniña,” cabũgoroa caĩtopairã watoa cũãrẽ uwioro yu baiñesẽãnucũwũ, aperoripũ caãnarẽ quetibũjuñesẽãgũ. ²⁷ Capee majũ popiye yu paanucũwũ. Apeyera roro popiye yu tãmuonucũwũ. Tunu capee majũ yu wũgoa tãmuonucũwũ yu paarique jũgori. Tunu bairoa capee majũ etigu, o ugarique ugagu, popiye yu ana nucãnucũwũ. Ape watoara capee jutii cacũgoesu ãnirĩ roro bopacooro yu yusũaye tãmuonucũwũ.

²⁸ Atie mujããrẽ yu caquetibũjuriye, apeye mujããrẽ yu caquetibũjuetiataje mena popiye majũ tãmuonucũmicũã, tocãnacã rũmua mujãã, o aperã Dios ya poari macããna cũãrẽ caroaro na caãnipeere boũ, butioro yu tũgoña patawacãnucũña. ²⁹ Bairi ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ Jesucristo yaure cũ yapapua joroque aperã cũ na caãpata, yu cũã cũ mena yu yapapua tũgoñanucũña. Tunu bairo ni ùcũrẽ roro cũ átio joroque aperã cũ na caãpata, yu cũã butioro majũ yu tũgoña asianucũña. ³⁰ Yu puame, “Aperã netõrõ caquetibũjumasĩ yu ãniña,” ïricãrõ ùnorẽã, catutuaesu yu caãnierẽ bairo mujãã yu quetibũju ïnogu. Botiorique mena tutuaro yu quetibũjugaetiya mujããrẽ. ³¹ Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo pacu cũã masĩmajũcõãñami caroaro cariape yu caquetibũjunucũrĩjẽrẽ. Cũrẽã tocãnacã rũmua cũ marĩ cabasapeoro ñũña. ³² Apeyera Damasco macãpũ yu caãno quetiupau rey Aretare cajuroti gobernador* puame yu ñerotimiñupĩ. Bairo yure cañegau ãnirĩ, cũ ñmua soldauare* ti macã witorica jopere na coterotiyupi, yure na ñeo joroque ï.

³³ Bairo yure cũ cañerotirijere tũgori yua, aperã marĩ yarã puame yu juãma. Ti macã ãñotaricarõ jũgoyepũ pii capairi pii mena yu jããrĩ, wii waru jopere yu pitiyo ruiojowã. Tore bairo yu na caãto, yu rutimasĩwũ quetiupau gobernador yure cañegaure.

Visiones y revelaciones

12 ¹ Ñe ùnie majũ marĩ átimasĩtĩña, marĩ majũã marĩ caãtiere marĩ caĩbusuata. Bairo cabaimiatacũãrẽ, yu puame marĩ Quetiupau quẽguericarore bairo yu cũ caĩnorĩquẽ, cũ yaye macããjẽrẽ yu cũ caãtibuio ïnorĩquẽ macããjẽ cũãrẽ mujãã yu quetibũjugaya. ² Jĩcãũ caũmurẽ ñiñawũ caroaro majũ Cristore* jĩcãrõ tũni catũgousacõãninucũrẽ. Cũ puamerẽ itia umrecõo tuti buipũ cũ neãmĩ Cristo. Merẽ puga wãmo peti rupore bapariacãnacã pẽnirõ cãnacã cũma majũ netõña cũrẽ cũ caneátato bero. Baipua caroaro majũ yu masĩtĩña: Ati rupau menaa, o cũ yeri jetore rita neácũ baibauwĩ. Dios roque cariape cũ caãtajere masĩnami. ³⁻⁴ Baipua caroaro majũ yu masĩna: Cũrẽ Dios nocãrõ caroaro caãno cũ turũ cũ neãmĩ. (Ati rupau menaa o cũ yeri jetore rita neácũ baibauwĩ.) Topũ etaácũ, cũ puame busuri cayasiorije, ni ùcũrẽ Dios cũ busurotietie ùnie busurique majũrẽ tũgoroyawĩ.

((Mai, Pablo puame versículos 2-4 apeĩ cũ cabairiquere ï quetibũjũmicũã, cabotiogaesu ãnirĩ cũ majũã cũ cabairiquere quetibũjugu ïcũmi.))

⁵ Bairo yu roque tore bairo camasĩ ãnirĩ caroaro netõrõ tie mena jũgori yu baibotio ïñobujioya ni ùcũ camasocure. Bairo masĩmicũã, baipua yu majũã yu camasĩrĩjẽ mena tore bairo yu

átibotiogetiya. Tie ũnie meerē, yu majũa yu cayeri tũgoñatutuaetie roquere torea bairo mujãa yu caátĩ ñnoata, ñucõãbujioro. ⁶Bairo netõjãñurõ yu majũa yu caátiere, o yu caĩrĩjērē quetibujumicũã, camecūrē bairo quetibujũ mee yu baiya baiũa. Cariapea quetibujũ roque tore bairo ñinucũmiña. Bairo caĩ nimicũã, baiũa buipearo ni jĩcãũ ũcũ tie yu caáperie, o yu caĩtētē jũgori yu cũ caĩroacotero yu boetiya. Caroaro yu caátĩaninucũrĩjērē ñnabeseri roque yu cũ caĩroaro ñña.

⁷Bairo marĩ Quetiupau yaye macããjē nocãrõ caroare yu cũ caátibuio ñnorĩqũē mena jũgori yu cabaiotioetiparore bairo ĩ, wãtĩ roro yu cũ caátiere ãñotaemi Dios. Tie jũgori popiye pota marĩ rupaũre caãnorē bairo wãtĩ roro yure cũ caátiere ãñotaemi Dios. Tie jũgori popiye pota marĩ rupaũre caãnorē bairo wãtĩ roro yure cũ caátie ninucũña. ⁸Bairo roro popiye yu cabaiãnierē yu cũ netõátõ ĩ, itiani cãnacãni majũ Diore cũ yu jënimiwũ. ⁹Bairo itiani yu cajënimiatacũãrē, itianipua atore bairo ñi quetibujuwĩ: “Mu caĩrõrē bairo yu áperigu. Yu yarã popiye baimirãcũã, narē yu mena na tũgoñatutuaõ joroque na yu caátie jũgori, nipetiro camasãrē yu catutuarijere nemojãñurõ na ñĩnomasiña,” ñi quetibujuwĩ. Bairi popiye yu catãmuorĩjērē tũgoñarĩ, tie mena yu tũgoña useanicõãña. Tie jũgori nipetiro camasãrē Cristo yu cũ catutuarije jorijere na yu áti ñĩnomasiña. ¹⁰Tunu bairoa atiere tũgoñarĩ yu useaniña: Catutuaecũre bairo roro popiye yu cabairije, roro yure na cañawajatutinucũrĩjē, yure carusarije cũãrē tũgoñarĩ yu useaniña. Apeyera Jesucristore yu catũgousarije jũgori yure na capajĩãga ñesëãnucũrĩjē,

tunu Jesucristo jũgori popiye capee wãme yu cabainucũrĩjērē tũgoñarĩ yu useaniña. Bairo roro popiye catutuaecũre bairo majũ tãmuonucũũ puame roque nemojãñurõ Cristo jũgori catutuaere bairo majũ yu tũgoñanucũña.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹Yu majũa camecūrē bairo ñiētĩña. Mujãa roque camecūrē bairo ñio joroque yu mujãa ápu. Mujãa puame roque yu caátĩanierē caroaro yure cabusũparã mujãa ãnimiña. Bairo yure caroaro cabusũparã nimirãcũã, bairo mujãa áperinucũña. Cabũgoro macããcũrē bairo caãcũ nimicũã, baiũa na, mujãa catũgousanucũrã, jãã apóstolea majã netõrõ caãnitũgoñarã roca macããcũrē bairo yu ãnitũgoñaëtĩña. ¹²Bairo popiye tãmuomicũã, mujãa tũpu ácũ, nipetiri wãme nocãrõ Dios cũ catutuarije mena áti ñnorĩqũērē mujãa yu áti ñnoãninucũwũ. Tore bairo caroaro yu caátimasĩrĩjē jũgori cariapea Jesucristo yau apóstol majũ yu caãnierē mujãa masĩõ joroque yu áti ñnomiwũ. ¹³Baiũa jĩcã wãme jeto aperã Jesucristore catũgousari majã poarire yu caátinucũrõrē bairo mujãa yu ápewũ. Yure carusarije caãnimiatacũãrē, di rũmu ũno patowãcõrõ mujããrē yu jënipatowãcõepũ. Tore bairo mujããrē yu cajënetĩē to cañueticõãta, itiere yu mujãa masiriyobojawa!

¹⁴Mujãa tũpu águ, merē qũënojũgoyeti ácũ yu átiya. Atie yu caápée mena itiani majũ merē mujãa tũpũre ñiñañesëãgu. Bairo ati watoare ácu cũã, mujãa apeye ũnierē cajënipatowãcõũrē bairo yu baietigu. Capacua puame na pũnaarē

carusarijere na jomasinucūñama. Na pūnaa puame mee na pacuare carusarijere na jonucūñama. Bairi yu puame mujāā yu pūnaarē bairo mujāā cañnoi, dise ūnie mujāā cacūgorijere mujāā yu jēnipatowācōētīgu. Yure mujāā caīroapee puame jetore yu boya. ¹⁵Bairna, dise yu cacūgorije caetatuaro cārō mujāārē yu juátinemoḡu. Yu majū rupau mena cūārē popiye yu tāmomasīña, mujāā puame caroaro mujāā cañnimasīpeere bori. Bairo mujāārē netōjāñurō yu camaimiatacūārē, mujāā puame nemojāñurō yure camaiena majū mujāā tuanucūña.

¹⁶Bairo mujāārē di rūmu ūno apeye ūnierē yu cajēnipato wācōetimiatacūārē, jīcāārā atore bairo īnucūñama: “Pablo masīrī, marīrē itou ātiyami. Di rūmu ūno caño marī camasīeto yua, apeye ūnie marī cacūgorijere jemasīḡumi,” īnucūñama. ¹⁷Bairi, ¿mujāā tɔpu yu cajoricarā mujāārē itori apeye ūnie mujāā cacūgorijere mujāā na ēmarī? Ni jīcāū ūcū mujāārē itori mujāā yayere ēmaesupi. ¹⁸Yu puame Titore mujāā tɔpu cū yu jowu. Cū mena apeī marī yau Jesucristore catūḡousau cūārē cū yu jowu. Bairo mujāātu yu cajoricu Tito tɔpu ācū, ¿mujāārē qūitori? Mujāārē jīcāni ūno itoetacumi. Jāā, cū mena puḡarāpu jīcārō tūni jāā ānajē cutiya. Jāā, puḡarāpu jīcā yerire bairo jāā yeri cutinucūña.

¹⁹Ape watoara atore bairo puame mujāā tūḡoñabujiorā: “Caroaro jāārē na nūcūbūḡoāto īrā, tore bairo īrāma,” jāārē mujāā ī tūḡoñarā. Bairo mee jāā baiya. Yu yarā, yu camairā, Dios cūā tore bairo bori, jāā caátigatūḡoñarījērē masīcōāñami. Dios mena nemojāñurō mujāā catūḡoñatutuapee puame roquere bori, tore bairo mujāārē jāā

quetibujū āninucūña. ²⁰Mujāārē yu caññāñesēāūátī rūmu caño, caroaro yu mujāā cañniyuro yu boya. “Ape watoara ricaati niyubujiorāma,” ī tūḡoñarī, yu tūḡoña uwiya. Carorije macāājē mena mujāā caño mujāā yu eta tāmūogaetiya. Atie ūnie carorije nibujioro mujāā watoare bairoua: Āmeo tutīrique, āmeo īña uḡorique, āmeo asiarique, aperā netōrō baitūḡoñarīqūē, roro āmeo busupairique, causarou busupairique, āmeo botiorique, caroaro jīcā yericutiri ānimasīētājē cūā nibujioro. Tere tūḡoñarī yu puame yu tūḡoña yapapuajāñuña. Bairo mujāā caāmata, mujāā cūā butioro mujāā yapapuabujiorā, mujāārē yu catutipeere tūḡoñarī yua. ²¹Tunu bairoa ati watoa mujāārē yu caññāñesēāūátī rūmu caño, roro mujāā cañnie jūḡori yu Quetiupau Dios puame mujāā mena yu tūḡoñaboo joroque yu átibujioūmi. Nocārō yoaro carorije macāājērē mujāā caátīāninucūrījērē tūḡoñarī, butioro yapapuari yu otio joroque yu átibujioūmi. Capāārā mujāā mena macāāna tocānacā wame roro ati rupau mena átieperique ūnierē áti jānaetinucūñama. Tie nipetirijere tūḡoñarī yu majūpu butioro yu tūḡoña yapapuajāñuña.

Advertencias y saludos finales

13 ¹Atie mujāā yu caññāñesēāūāpee mena merē itiani majū mujāā tɔpɔre nīña ñesēāāḡú. Dios ya tutipɔ bairo ī quetibujū woaɔyupa: “Puḡarā, o itiarā ūna, apeī roro caátacɔre na cabusujārō ñuña. Bairo na, itiarā ūnapua jīcārōrē bairo na cabusujāata, nipetiro catūḡorā cūā na caīrōrē bairo átimasīñama,” ī quetibujuya Dios ya tutipɔ. ²Bairi

mujãã tɔpɔ caãna carorijere caátanarẽ, o nipetiro to caãna cããrẽ ãme ato mai cayoaropua ãcũ, jicãni bero tunu mujããrẽ ñnau etanemou yu caquetibɔjɔricarorea bairo ñinemoña tunu: Ati watoa mujããrẽ tunu yu caña ñesẽãnemou ápáta, roro caátipairãrẽ yu bopaca ñnaecũ yua. Roro popiye na baio joroque na yu átigu. ³Mujãã puame mai yure caria Jesucristo yu cũ cajuátiere masigarã, jicã wãme áticõna macããrã mujãã átiya. Jaɔ, toroque mujããtu ãcũ, mujããrẽ yu áti ñnogũ cũ catutuarijere. Cristo puame catutuaecure bairo mujãã watoare ãcũrẽ bairo bainucũñami. Bairo cabai nimicũã, nocãrõ cũ catutuarijere mujãã áti ñnomajũcõãnucũñami yu jũgori mujãã turipure. ⁴Bairãpua, cariapea marĩ masiña catutuaecurea bairo yucɔpãipũ papuatuecori riariquere. Bairo papuatuecori cariaricũ nimicũã, Dios cũ camasĩrĩjẽ jũgori cacatiricũ majũ niñami. Jãã cũã bairãpua Jesucristorea bairo roro popiye jãã tãmɔnucũña. Bairo popiye baimirãcũã, Jesucristore capitiena ãnirĩ jãã cũã cũrẽã bairo jãã ãnigarã Dios cũ catutuarije jũgori, mujããrẽ juátinemogarã yua.

⁵Bairi mujãã majũã caroaro mujãã caátianierẽ tũgoña besemasĩña. ¿Cariapea Jesucristo mena marĩ tũgoñatutuamiñati? mujãã caítũgoñamasiparore bairo ñrã, caroaro tũgoña beseya mujãã caátiere. ¿Mujãã yeripũ Jesucristo cũ caãnierẽ mujãã tũgoñamasĩtĩñati? Caítupairãrẽ bairo cabũgoroa, “Jesucristo yarã jãã ãniña,” mujãã caĩata roque, Jesucristo mujãã yeripũ mácũmi. ⁶Bairo ñnicũã, baipua yu puame mujãã mena yu tũgoñatutuacõãña. Bairi jããrẽ bairãpua cariapea Cristo yarã jãã caãnierẽ mujãã masicõãrã.

⁷Bairi jãã puame mujããrẽ Diopure jãã jẽnibojanucũña, dise ñnie carorije macããjẽrẽ mujãã caáperiparore bairo ñrã. “Na netõrõ caroarã majũ jãã ãniña,” igrã mee, mujããrẽ tore bairo jãã átibojagarã. Caroa macããjẽ puame roque mujãã caátianiparore bairo ñrã, tore bairo jãã átigarã. “Cabũgoroa quetibɔjɔrã átiyama,” camasã jãã na caĩmiatacũãrẽ, bairãpua tore bairo jãã átigarã. ⁸Jãã puame dopẽirã cariape macããjẽrẽ ricaati puame jãã baibotiomasiẽtĩña. Cariape macããjẽ quetibɔjɔrique caĩrõrẽ bairo puame jeto roque jãã caátimasĩnucũpẽe niña. ⁹Bairi jãã puame jããrẽ caĩñaterã cayeritutuenaerẽ bairo jãã na caĩmiatacũãrẽ, tũgoña useanirĩquẽ mena jãã ãnicõãnucũña. Mujããrẽ juátigarã, tie mena jãã puame popiye jãã catãmɔnucũrĩjẽ jũgori nemojãñurõ Dios mena mujãã catũgoñatutuapeere tũgoñarĩ jãã useaninucũña. Bairi tocãñacã rũmua mujããrẽ Diopure jãã jẽnibojanucũgarã, caroaro mujãã caátianie ñe ñnie to carusaetiparore bairo ñrã. ¹⁰Bairi ati carta mena mujãã yu quetibɔjɔ woajoya, mujãã tɔpɔ yu caĩñañesẽãũ ápáro jũgoye. Topũ yu caetaparo jũgoye roro mujãã caátianierẽ mujãã majũã quẽnocõãña. Bairo mujãã caápata, yu puame topũ etau, tutuaro mena mujãã yu quetibɔjɔetigu. Marĩ Quetiupau puame roque tore bairo yu carotimasĩpeere yu jowĩ. Jesucristo mena mujãã yeripũ nemojãñurõ cũ mujãã catũgoñatutuanutuparore bairo ñ, tore bairo yu roticũwĩ. Mujããrẽ yu yapapuo reo joroque ñ mee, tore yu quetibɔjɔ roticũwĩ marĩ Quetiupau. ¹¹Yu yarã, mujããrẽ yu cawoajo yaparoparo jũgoye atore bairo mujãã ñiña: Caroaro useanirĩquẽ mena ãnajẽcusa. Caroaro átiãnjẽ

puamerē átiánimasíña. Tocānacāũpua
 caroaro yeri ñurō ámeo átiánajēcusa.
 Tunu bairoa jīcā yericunarē bairo
 ānajēcusa. Marī Pacu Dios ámeo
 mairīqũērē, bairi jīcā yericutaje cūārē
 cajou mujāā mena cū āmarō. ¹²Tunu
 bairoa caroaro ñucūbugorique mena
 ámeo bocári ámeo jēniña. ¹³Marī
 yarā ato macāāna Jesucristore

catũgousarā nipetiro mujāārē ñuroti
 joyama.

¹⁴Jesucristo marī Quetiupau caroare
 cū jonemoáto mujāā nipetirore. Tunu
 bairo marī Pacu Dios nocārō marīrē
 camai, bairi cū Yeri Espiritu Santo cūā
 mujāā mena cū ānicōā ninucūáto.

Tocārōā niña atie queti yu
 cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

GÁLATAS

Saludo

1 ¹Үә, Pablo cawāмесәсү, Jesucristo cū caquetibүrotijou apóstol* majү yu āniña. Camasā aperā ūna beseri na caquetibүrotijoricu mee yu āniña. Jesucristo, cū pacu Dios mena roque na caquetibүrotijoricu majү yu āniña. Mai, Dios pүame cū macү Jesucristore cū catioyupi, cariacoatacu cū caānimiatacүārē. ²Bairi marī yarā Jesucristore catүgousarā yu mena caāna mena, mүjāā yu woajoya, mүjāā Galacia yepa macāana űbueri majärē. ³Bairi mai, marī Pacu Dios, marī Quetiupau Jesucristo mena caroa yeri cutajere mүjāā na jonemoáto. Caroaro yeri jörō ānajē cutaje cүārē mүjāā na jonemoáto. ⁴Mai, Jesucristo pүame yucүpāipү uwiricarо mano riayupi marī carorije wapa. Tunu bairoa roro atı umүrecóo macāana marī caātiānie wapare netdögү riayupi. Tore bairo baiyupi, marī Pacu Dios, Jesucristo pacu cū caboro жүgori yua. ⁵Bairi yu pүame tiere masırı, atore bairo űni basapeoya: “iNocārō cañu cū āniñati marī Pacu Dios! Tocānacā rүmua cañu nicdā ninucүgүmi. Bairoa to baiáto,” űniña yua.

No hay otro mensaje de salvación

⁶Ämerē butioro yu tүgoña yapapuaya, Diore catүgousaricā nimirācүā, cүrē yoaro mee mүjāā cajānarıjē жүgori yua. Dios pүame Jesucristo жүgori mүjāārē maiwı. Bairo mүjāārē cū camaimiatacүārē, cū yaye caroa queti camasärē cū canetödörıjē quetire jānarı, apeye queti pүamerē mүjāā tүgousaya. Tiere masırı, butioro yu tүgoña yapapuaya. ⁷Cariape majүrā, apeye quetibүjuri que camasā na canetöpee űnie maniña. Bairo cabaimiatacүārē, aperā jıccārā mүjāārē quetibүjı mawıjiorā átiyama. Jesucristo yaye caroa quetire quetibүjı mawıjıbuıpeogarā átinucүñama mүjāārē. ⁸Bairi ni jıccā űcү Dios camasärē cū canetödörıqüē caroa queti űnie meerē cū caquetibүjıata, peero caүpetietorү cū ápáro. Үә űcү, o umүrecóo macāacү ángel* űcү cū caāmata cүārē, popıye cū baiáto, roro ricaati cū caquetibүjırije жүgori yua. ⁹Merē cajүgoyepү cүārē tore bairo mүjāārē űni quetibүjıwu. Bairi ämerē tunu mүjāārē yu quetibүjıñemoña: Ni jıccā űcү Dios camasärē cū canetödörıqüē caroa queti mүjāā catүgojүgorique űnie meerē mүjāā cū

caquetibujuaata, peero caŷpetietorɯ cū ápáro.

¹⁰Camasã, yɯ caquetibujurijere na ññajesoáto ï mee, tiere yɯ quetibujɯnucũña. Dios pɯame roque yɯ caátiere qũññajesoáto ï, mujããrê yɯ quetibujɯnucũña atie cū yaye quetire. Camasã ricaati caquetibujurã mena caroaro tuagu mee yɯ átianña. ïNarê tutuaro mena yɯ caquetibujueticõáta, Jesucristo cū caquetibujerotijoricɯ mee yɯ añibujion!

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹Yɯ yarã, atiere masĩna mujãã cãã: Caroa queti camasãrê Dios cū canetõõrĩqũê quetire mujãã yɯ quetibujɯnucũña. Ati ɯmurecõo macããna camasã na catũgoñarijê mena na caĩquetibujurije ùnie meerê yɯ quetibujɯnucũña. ¹²Ni jĩcãũ ùcũ camasocɯ yɯ quetibujɯ rotijoemi. Tunu bairoa ni ùcũ camasocɯ yɯ buemi atie mujãã yɯ caquetibujurijere. Jesucristo pɯame roque cū majũpɯa yɯ masĩõwĩ nipetirije mujãã yɯ caquetibujurijere.

¹³Bairãpɯa, mujãã tũgoricarã mai cajũgoyerɯ judío majã na carotirore bairo ácɯ yɯ caátajere. Tutuaro mena Dios ya poa macããnarê popiye na baio joroque na yɯ átiusanucũwũ. Bairo ácɯ, Dios ya poa macããna na petio joroque yɯ átigamiwũ. ¹⁴Bairɯa judío majã yayerere yɯ capaa añiwatoare merê aperã yɯ yarã, yɯ tũnii cabutoa caãna netõjãñurõ camasĩ majũ yɯ ãmɯ. Mai, judío majã na carotirije pɯame netõjãñurõ yɯ ñicũjãã ãnana na caátianajêrê yɯ áticõã niganucũwũ. Tie quetibujurique jeto caãnicõãninucũrõ yɯ bootũgoñanucũwũ. ¹⁵Bairo cabai yɯ caãnimiatacũãrê, merê Dios pɯame yɯ cabuiaparo jũgoyerɯa yɯ besecõãñupĩ. Bairo yɯ beseri yua, nocãrõ yure camai añirĩ, cũ yau yɯ añio joroque

yɯ ámi. Cũ majũ cũ caborore bairo yɯ beseyupi. ¹⁶Bairo yure camai añirĩ yua, cũ caborore bairo ácɯ, cũ macũ Jesucristore yɯ masĩõ joroque yɯ ámi. Bairo cũ macũrê yɯ masĩõrĩ yua, cũ yaye caroa queti camasãrê cũ canetõõrĩqũê quetire yɯ quetibujɯ rotijowĩ judío majã caãmerãrê. Bairo cabairipaure ni jĩcãũ ùcũ camasocɯ mena jeniñari yɯ masĩjũgoerɯ. ¹⁷Tunu bairoa Jerusalẽpɯ átĩ, yɯ jũgoye apõstolea majã caãnijũgoricarã cũãrê na yɯ jeniñaerɯ yɯ cabairijere. Bairo átiri mee, jicoquei yoworicaro mano Arabia yeparɯ yɯ acoárpũ. Cabero Damasco macãpɯ yɯ tunuetawɯ tunu.

¹⁸Yoaro itia cũma beropɯ roque yua, Jerusalén macãpɯ yɯ árpũ. Bairo ti macã etaɯ, Pedrorre cū yɯ masĩjũgowɯ. Cũ mena yua pũga wãmo peti jĩcã rɯpo petiro cãnacã rãmɯ majũ yɯ tuawɯ. ¹⁹Bairo topɯ ácũ, noa ùna aperã apõstolea majãrê na yɯ bocãerɯ. Santiago, marĩ Quetiupau bai jetore cū yɯ bocãwɯ. ²⁰Bairi cariape Dios cū caĩñajoro mujããrê ñña: Atie mujãã yɯ cawoajorije cabugoro macããjê mee ñña. Cariape macããjê majũ ñña.

²¹Tie bero yua, yɯ pɯame Siria, bairi Cilicia yepaarɯ yɯ acoárpũ.

²²Mai, bairãpɯa marĩ yarã Cristore* catũgousari poari, Judea yepa macããna yɯ majũpãrã yɯ bocãema.

²³Atore bairo na caĩquetibujurije jetore tũgonucũñupã: “Marĩrê roro capajĩãga usamirĩcũ ãmerê yua tũgoñatutuarique caroa quetire camasãrê na quetibujɯ átiupɯ. Ji yũteapure mai marĩrê cayasioregamirĩcũ camasãrê caroa quetire na quetibujɯ átiupɯ,” na caĩquetibujunucũrĩjê jetore tũgonucũñupã. ²⁴Bairo yɯ cabairijere tũgori, butioro Diopure cū basapeonucũñupã.

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

2 ¹ Cabero puga wāmo peti rupore baparičanacā pēnirō cānacā cūma bero majūpu yu ápú tunu Bernabé mena Jerusalén macāpure. Bairo ácu, yu mena cū yu pii ápú marí yau Tito cūarē. ² Cabūgoro mee yu ápú ti macāpure. Dios puame roque topu yu árotiwī. Bairo to Jerusalēpu ācū yua, cabutoa camasīrā na cañroarā mena Jesucristo yarā jesaye jāā neñawū. Bairo na mena neñarī, na jāā quetibūjuwu nipetirije judío majā caāmerārē jāā caquetibūju ñesēānucūrījērē. Yu puame yu paarique yu caátaje, yu caátianie cūā to yasieticōāto ī, tore bairo nipetirije na yu quetibūjuwu. “Mū paarique ñumajūcōāña,” na caīparore bairo ī, tore bairo na yu quetibūjuwu. ³ Mai, Tito yu mena caátācu puame griego* majā yau āmi. Bairo griego majā yau cū caānimitacūārē, judío majā caūmuarē na caátinucūrōrē bairo cū ápewā. Dios yau nigū, cū rupau macāātō* ūnorē yisetaecoemi cabutoa camasīrārē. ⁴ Jicāārā jāā yarā judío majā caītopairā puame yasioro atírī jāā caneñarōpu jāā mena neñañupā na cūā. Na puame to jāā cabusurijere catūgorutiri majārē bairo anā baiyupa. “Roro majū Jesucristo puame jetore cū tūgousarā átiyama Pabloyāā,” ī busujāmasigarā, jāā caīrījērē tūgorutiranā baiyupa. Bairo jāā ī busujārī yua, Moisés ānacū cū caátitoticūrīqūērē caátiecorā majū tunu jāā tuao joroque átigarā baimiñupā. ⁵ Bairo jāārē na caátigamiatacūārē, jāā puame peeto ūno na caīrījērē jāā tūgousaepu. Caroa queti Dios camasārē cū canetōrīqūē quetire caroaro mūjāā catūgousacōāno bootūgoñarī, narē jāā rotiecoepu.

⁶ Bairāpua, cabutoa camasīrārē bairo caāna ape wāme yu caátinemopeere yu quetibūju masiōēma. Bairua yu puame camasīrārē bairo na caānajē cutiere butioro majū yu tūgoñāētīña. Dios puame bui macāājē marī caátianierē cañbesei mee niñami. ⁷ Bairo ape wāme yu caátinemopeere yu quetibūju masiētīrī yua, cariapea Dios yu cū cabeseriquere tūgoñamasiwā. “Cariapea Dios, caroa queti camasārē cū canetōrīqūē quetire cū quetibūju rotijoyupi judío majā caāmerārē,” ī tūgoñacōāwā. “Judío majārē Dios, Pedrore cū caquetibūju roticūrīcārōrē bairo Pablo cūārē judío majā caāmerārē cū quetibūju roticūñupī Dios,” cariapea ñi tūgoñacōāwā yua. ⁸ Bairi cū, Dios, Pedrore judío majārē caquetibūjupau apóstol* majū cacūrīcūna yu, Pablo cūārē judío majā caāmerārē caquetibūjupau apóstol majū yu cūwī.

⁹ Bairo yu cabairo jūgori Santiago, Pedro, bairi Juan ñubueri majā quetiuparārē bairo caāna puame yu paariquere merē masiwā. Bairo masírī yua, “Dios puame caroaro cū quetibūju masiō joroque cū ásupi Pablore,” ī tūgoñawā. “Mū paarique ñumajūcōāña,” ñiwā yua. Bairo caīrā ānirī, “Jicārōrēā bairo jāā paarique bapa mū āniña,” ñigarā yua, yu wāmo ñewā. Yu bapa Bernabé cūārē cū wāmo ñewā. Bairi yua jīcā yericūna, atore bairo jāā āmeo ī tuawu: “Mūjāā puame judío majā caāmerārē na mūjāā quetibūjugarā Dios yaye quetire. Jāā puamea judío majārē caquetibūjuparā jāā ānigarā,” jāā āmeo ī tuawu yua. ¹⁰ Bairāpua, Pedrojāā atie jeto jāā caátipeere bowā: “Cabopacarārē caroaro majū na mūjāā juápa,” jāā icūwā. Merē yu puamea

na, cabopacarārē caroaro mena na cajuátinemo áninucūy yu ámu bairna.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹Pedro Antioquíapu cū caátá watoare cū majūpūrea tutuaro cū yu tutirocajowu. Mai, cū pūame carorije marí yasio joroque caátie majūrē ácu baiwī. Bairi tutuaro cū majūpūrea cū yu quetibujuwu. ¹²Mai, atore bairo baiwī cūrē tore bairo cū ñio joroque: Pedro pūame cañijūgoro judío majā caāmerā mena ūga ruiwī. Bairo cū caugaāno yua, judío majā aperā, Santiago cū cajoátana etawā. Bairo na caetaro ñnarí yua, Pedro pūame na wāmu weyocoámi judío majā caāmerārē. Na mena ūga ruinemoemi yua. Cū pūame, “Marí rupau macāātōrē marí cayiseeticōata, marí netōmasiēna,” caiquetibujuuri majā na caetaro uwiri yua, na mena ūganemoemi. ¹³Aperā judío majā catūgousari majā cūā roro cū caátie cūrēā bairo átiḡawā. “Na rupauŕe cayiseena mena marí caugaata, ñña,” caírā nimirācūā, na caírōrē bairo ápewā. Na teejānuwā. Roro majū Pedro cū caátijūgorije jūgori yua, tame, Bernabépu cūā na caátorea bairo na átiusawī.

¹⁴Bairo roro majū, caroa queti Dios camasārē cū canetōrīquē queti caquetibujuore bairo na caátijīātiore ñnarí yua, yu pūame atore bairo cū ñiwū, nipetiro caneñarā na catūgoro Pedrose: “Mu, judío majā yau nimicūā, judío majā yau meerē bairo judío majā caāmerā watoapu mu ániapu. Mu pūame bairo cabai nimicūā, ¿Dopēi judío majā caāmerārē, judío majārē bairo na ánio joroque butiuro na mu átirotigayati?” cū ñi tutiwū.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por fe

¹⁵Mai, jāā pūame jicoqueipna judío majārē bairo camasāwācāricārā

jāā āniña. Carorije caátianipairā Diore camasiēna ūna caāna mee jāā āniña. ¹⁶Bairo jāā cabaimiatacūrē, ni jicāū ūcū Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cū caátie mena jūgori carorije cacūgoecure bairo tuamasiētīñami. Jesucristo jetore marí catūgousarije jūgori roque, tore bairo marí tuamasiña. Merē tiere marí masīcōāña. Bairi marí, Jesucristore catūgousajūgoricarā majū marí āniña, cū mena marí catūgoñatutuarije jūgori marí carorije wapare marí cū canetōbojaparore bairo irā yua. Moisés ānacū cū caroticūrīquē carotirore bairo marí caátie jūgori mee marí netōmasiña. Merē atiere marí masiña: Ni jicāū ūcū Moisés ānacū cū caroticūrīquē carotirore bairo cū caátie jūgori ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo Dios cū cañajoro tuamasiētīñami.

¹⁷Marí pūame, “Jesucristo mena marí catūgoñatutuarije mena jeto marí netōgarā,” marí ī tūgoñaña. Bairo ī tūgoñamirācūā, cabero yua, “Marí ñicūjāā na caroticūrīquē marí caáticōānie jūgori roque marí netōgarā,” marí caītūgoñabōcaata, “Jesucristo pūame carorije marí átiyūgou átiyami, ígarā ato,” ¿marí ībujiocuti? ¡Baietiya! Jesucristo carorije marírē caátijūgou mee ññami. ¹⁸Torecu, yu pūame jicā wāme dope caáperiere cūcōārī, apeye caroa macāājē pūamerē caáticōājūgoricu nimicūā, tunu tie yu caátijūgorique macāājē pūamerē yu caátinemoata, ñuētīña. Tore bairo yu caápata, yu yaye wapa paio cabuicucu majū yu tuabujou. ¹⁹Mai, Moisés ānacū cū caroticūrīquērē yu caátijīātimasiētīē jūgori cayasicoatacure bairo caācū yu ánimiwū. Ámerē yua, tiere catūgousajānarīcū majū yu āniña. Bairo tūgousajānarī

yua, Dios cū canetōpau, cū mena cacaticōānincūpau yu tuaya. Jesucristo puame roque merē yu carorijere netōōgu, yucupāipū yu riabojayupi. Bairi cū mena yucupāipū cariaricūre bairo yu tuaya. ²⁰Torecū, yu puame yu majū rupau mena yu átiāmeriña āmerē yua. Jesucristo yūpūre cū caāno jūgori, cū caborore bairo jeto caātiānincūū majū yu tuaya yua. Bairo caācū ānirī āme ati rupau mena ati yepapūre yu caāno ūno mai, cū, Dios macū mena yu catūgoñatutuarije mena jeto yu ānicōāña. Cū puame nocārō yūre camai ānirī, cū majūā yu carorije wapare netōōgu, yucupāipū pajīāecori yu riabojayupi. ²¹Bairi nocārō Dios cañuu, yu mena caroaro cū caátiere boeticōā yu baigaetiya. Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē tūgousari, tie carotirore bairo marī caátie jūgori marī carorije wapare canetōecoricarā marī caāmata, Jesucristo puame cabūgoroa wapa mano yucupāipū riabujoricūmi.

La ley o la fe

3 ¹I Gálata yepa macāāna, mujāā, catūgomasiēna majū mujāā āniña! ¿Noa mujāārē tore bairo roro majū mujāā tūgoñamawijiao joroque mujāā na áti? Mujāārē quetibūju ñesēārā, caroaro jīcārō tūni majū mujāā cañārōpua Jesucristo yucupāipū cū cariariquere mujāārē jāā quetibūjuwujā ritaa. ²Bairi atie yu cajēniñarījē jetore cariapea yu mujāā caquetibūjuo yu boya: ¿Mujāā puame Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē mujāā catūgousarije jūgori Espírītu Santo Dios Yeri majūrē mujāā ñerī? Mujāā baiepu. Jesucristo yaye queti caroa queti jāā caquetibūjuriquere tūgousari bero roque, Espírītu Santo Dios Yeri

majūrē mujāā cūgojūgowu. ³Yu yarā, ¿nocārō catūgomasiēna majū mujāā āniñati? Dios Yeri Espírītu Santore catūgousajūgoricarā majū nimirācūā, ¿dopēirā āmerē mujāā majūā ati rupau mena mujāā caátitutuarije mena Dios yaye macāājērē mujāā átiāni jūgogayati? ⁴Nocārō capee caroa mujāā caátimasijūgomirīqūē yua cabūgoro macāājē majū āñupā mujāārē. Yu puamerā, tocārō majū cabūgoro macāājē caānipee mee āñupā mujāārē, itame! ⁵Dios roque cū Yeri Espírītu Santo majūrē mujāā joyupi. Bairo mujāārē jori, caroa cū caāti iñomasirījērē mujāā watoapūre áti iñoñupī. Tore bairo cū caápata, ¿dopēī tore bairo cū ásupari? “Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cairōrē bairo nipetirije na átiyeyocōāto,” i mee, tore bairo ásupi. Caroa queti jāā caquetibūjuriquere caroaro mujāā catūgousaparore bairo ī, tore bairo átinucūñami Dios.

⁶Abraham ānacū puame caroaro Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori, ñe ūnie cawapa cūgoecure bairo qūiñañupī. ⁷Bairo cabairo jūgori atiere mujāārē masirotiya: Cariapea Abraham ānacūrē bairo Diore catūgousarā, cū pārāmerārē bairo caāna Dios mena jeto catūgoñatutuarā ninucūñama. ⁸Merē baipua Dios cajūgoyepua judío majā caāmerā cūārē, cū mena na catūgoñatutuarije jūgori ñe ūnie cawapa cūgoenarē bairo cū cañapeere cū ya tutipu quetibūju cūweyocōāñupī. Atore bairo caroa quetire qūī quetibūju jūgoyeticūñañupī Dios marī ñicū Abraham ānacūrē: “Tocānacāpua masapoari macāānarē murē bairo yu mena na catūgoñatutuarije jūgori caroarā ñe ūnie cawapa cūgoena na ānio joroque na yu átigu,” qūī quetibūju jūgoyetiypu

Dios Abrahārē. ⁹Bairi Jesucristo mena catūgoñatutuarā p̄ame Abraham ānacūrē Dios caroare cū cū cajoricarorea bairo na cūā caroare cū cajorā majū niñama, Abraham ānacū Dios mena catūgoñatutuaricurea bairo yua.

¹⁰Bairi noa ūna Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jetore tūgousari na carorije wapare na canetōgaata, cañuena carorije cawapa cūgorā majū tuagarāma. Merē torea bairo ī quetibūjuya Dios ya tutip̄u na cawoatucūrīqūē cūā: “Ni ūcū caroaro mena Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caīrōrē bairo jīcā wāme rūsaricaro mano cū catūgousapetieticōāta, cañuecū, carorije cawapa cūgou majū tuagūmi,” ī quetibūjuyupa.

¹¹Bairo cabairoi, merē caroaro majū mujāā masīrā: Ni jīcāū ūcū roticūrīqūē caīrōrē bairo cū caátie jūgori ñe ūnie carorije wapa cūgoecu tuamasīētīñami. Atoarea bairo ī quetibūjuya Dios ya tutip̄u cūārē: “Carorije cawapa cūgoecure bairo yu caīñau p̄ame yu mena cū catūgoñatutuarije jūgori nicōā ninucūgūmi,” ī woatuyupa Dios ya tutip̄ure. ¹²Moisés ānacū cū caátiroticūrīqūē p̄ame torea bairo mee quetibūjuya. Atore bairo p̄ame roque ī quetibūjuya tie, Dios ya tutip̄u cūārē: “Ni jīcāū ūcū roticūrīqūē carotirore bairo ñe ūnie rūsaricaro mano caátipeyou netōmasīgūmi. Dios t̄up̄u ānicōā ninucūgūmi tocānacā rūmua. Tore bairo jīcārō t̄ñi cū caátipeyoeticōāta, carorije wapa cacūgou majū tuagūmi Dios cū caīñajoro.”

¹³Cristo p̄ame roque Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jūgori nocārō paio marī carorije wapa marī cacūgomirīqūērē marī netōbojayupi. Cū p̄ame carorije caāpei nimicūā,

carorije caācure bairo yua roro majū marī yaye wapa jūgori marī riabojayupi. Atore bairo iña Dios ya tutip̄u na cawoatucūrīqūē cūā: “Ni jīcāū ūcū cañuecū majū caācū yucupāīp̄u papuatuecori cū riaáto,” ī quetibūjuya ti tutip̄u.

¹⁴Atore bairo baietayupa Dios, “Caroaro majū mu yu átigu,” Abrahārē cū cū caīcūrīqūērē judío majā caāmerā cūā Cristo jūgori jīcārō na cacūgopetiparore bairo ī yua. Tunu bairoa cū mena marī catūgoñatutuarije jūgori Espiritu Santo Dios marīrē cū cajoricāre nipetiro cū marī cūgomasīña marī yerip̄u yua.

La ley y la promesa

¹⁵Yu yarā, āmerē camasā ati m̄nurecō macāāna na caāmeoátie ūnie mena icōñarī, mujāā yu quetibūjuya: Jīcāū caūmu, “Atore bairo marī āmeo átiroa,” ī, cū wāmerē jīcā pūrō ūnop̄u woatucōña peyocōāñami, aperā, “Tore bairo mee niña,” na caīmasīētīparore bairo ī yua. Tore bairo cū majūā cū caīcūata, ni jīcāū cū caátigarijere cū ēñotamasīētīñami. O tunu bairoa cū caátiataje carusaata, “Atore bairo p̄ame boya,” īrī ape wāme ti pūrōp̄ure woabuiepo masīētīñama. ¹⁶Bairi āmerē yua marī masīña: Dios p̄ame Abraham ānacūrē, “Caroaro majū mu yu átigu. Cabero torea bairo yu átigu mu pārāmi caānipau cūārē,” qūī cūñupī Dios. Mai, Dios ya tuti na cawoaturique p̄ame, “capāārā mu pārāmerā,” ī quetibūjuetiya. Atore bairo p̄ame jeto iña: “Jīcāū mu pārāmi cūārē caroaro yu átigu,” ī quetibūjuya. Bairo “mu pārāmi” cū caīrīcū p̄ame Jesucristo niñami. Cūrēā īgu torea bairo īñupī Dios cū ya tutip̄ure. ¹⁷Atore bairo p̄ame mujāā īgu niña: Dios p̄ame

Abrahārē, “Cawāma wāme mu yu átigu,” qūī cūjūgoyupi. Bairo qūīácu, cū catutuarijere cū áti īñoñupi, “Yu caĩrĩjērē yu wasoaeu,” ĩgu yua. Bairo cū caátaje jūgori, Moisés ānacū cū caáticūrĩqūē cuatro cientos treinta cūmarī beropu caānijūgorique nimirōcūā, Dios, “Caroaro mu yu átigu,” cū cū caĩcūrĩqūērē yasiomasīētīña. Tunu bairoa Dios cū caĩjūgoyetiriquere cawapa manierē bairo to tuao joroque átimasīētīña. ¹⁸Moisés ānacū cū caroticūrĩqūē jūgori Dios caroaro marī cū caátipeere, cū caátigarique to caāmata, cabugoroa, “Caroaro mu yu átigu,” qūī cūbujoricūmi Dios Abraham ānacūrē. Cariape majūrā Dios, “Mu yu jomajūcōāgu,” cū cū caĩrĩqūērē ñe ũnie wapa jēnirīcārō mano cū cajopeere ĩ, bairo ĩñupi.

¹⁹“Toroque, ¿dopēī cū cūñuparī Dios cū carotiriquere Moisés ānacū mena?” mujāā ĩ tūgoñabujiorā. Yura, caberopu tie rotiriquere cūñupī Dios, roro camasā na caátipainucūrĩjērē na catūgoñabóca masacatiparore bairo ĩ. Tie roticūrĩqūē puame Jesucristo Abraham ānacū pārāmi ati yepa cū caetari watoapu roti ānimasījānañupā. Apeyera Dios puame cū majū mee, cūtu macāāna ángelea* majā jūgori roque roticūrĩqūērē cū joyupi Moisés ānacūrē. Bairi Moisés ānacū puame camasārē na quetibujū netōōñupi yua tie roticūrĩqūērē. ²⁰Jicāñ cū caátipeere cū caĩcūrĩqūē caāmata, apeipū cū cabusunemobojaro boetiya. Torea bairo Dios cū majūpua cū caátipeere quetibujuyupi Abrahārē. Aperāpūrē quetibujū netōrotijoesupi.

El propósito de la ley

²¹Bairo bairi, ¿Moisés ānacū cū caroticūrĩqūē puame Dios cū

caátipeere ricaati to ānio joroque to átoati? ¡Bairo átimasīeto! Moisés ānacū cū caroticūrĩqūē marī caticōā nio joroque to caátimasīata, Moisés ānacū cū caroticūrĩqūērē bairo jeto átiri carorije wapa cacūgoena marī tuabujioricarā. ²²Bairāpua, Dios ya tutipū caĩrō puamata, nipetiro carorije macāājērē caátieconucūrā jeto marī āniña. Bairo caāna nimirācūā, Jesucristore noa ũna na catūgoñusaata, Dios caroaro cū caátigariquere cacūgoparā majū niñama.

²³Mai, Jesucristo, marī catūgoñatutupañ ati yepapu cū caetaparo jūgoyere Moisés ānacū cū caroticūrĩqūē jūgori roro majū carorije macāājērē caátiecorā majū marī tuamiwū. Tore bairo roro marī átīāninucūwū, Jesucristo cū majūpua marīrē cū caānajē cūtiere marī cū camasīōparo jūgoye mai. ²⁴Ape wāme ĩcōñarī ĩricārō puamata, Moisés cū caroticūrĩqūē puame marīrē cabuejūgoñ cū caquetibujūjūgororea bairo marī carorije wapare marī masīō joroque marī ápu. Tore bairo marī baicōā āmu, Jesucristo ati yepapu cū caetaparo jūgoye mai. Bairo caāna marī caāniñiatacūārē yua, āmerē cū mena marī catūgoñatutuarije jūgori ñe ũnie carorije cawapa mánarē bairo marī tuao joroque marī ámi.

²⁵Bairi āmerē yua, Jesucristo ati yepapu caatácure cū tūgoñsari, cū mena catūgoñatutuarā majū marī āniña. Moisés ānacū cū caroticūrĩqūērē carotiecorā mee marī āniña. Tie, marīrē cabueire bairo carotijūgoro marī boetiya yua.

²⁶Bairi āmerē Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuarije jūgori nipetiro Dios pūnaarē bairo caāna majū mujāā āniña. ²⁷Tunu bairo Jesucristo wāme mena ĩrī, mujāā

cabautiza* rotirique jūgori cū yarā cū mena jīcārōrē bairo caāna majū mujāā tuaya. Cūrēā bairo jīcā rupau caāna majū mujāā tuaya yua. ²⁸Bairi ñe ũnie majū mee niña judío majā yau marī caānie, o griego* yau marī caānie cūā. Paabojari majōcu, o caroaro caānicōāū marī caānie cūā, ñe mee niña. Caūmu, carōmio cūā jīcārō tūnia cū mena marī tūgoñatutuamañña. Bairo yua Jesucristo mena jīcārōrē bairo tūgoñatutuari nipetiro cū yarā, cū mena jīcārō caāna majū mujāā tuacōāña, mujāā cūā yua. ²⁹Bairo Jesucristo yarā majū mujāā caāmata, Abraham ānacū pārāmerā caāna majū mujāā tuaya. Bairo cū pārāmerārē bairo caāna ānirī Dios caroaro cūrē cū caátipeere cū caicūjūgoyetiriquere mujāā cūā cacūgorā majū mujāā tuaya yua.

4 ¹Atore bairo puame mujāārē ī quetibujugu ñiña: Jīcāū cawīmau cū pacu cū cacūgomirīqūērē cacūgousapau, mai cawīmau ācū, dope bairo átimasīētīñami. Cū pacu paabojari majōcu cūārē dope bairo cū botiomasīētīñami. Cū pacu paabojari majōcu caācū puame mai nipetirije cū cacūgopeere caroaro ñnaricanugōcote masīcōāñami. Bairo cū paabojari majōcu cū cañnaricanugōcoteboja miatacūārē, cabucu niácūpu roque yua, cariape majūrā nipetiro cū pacu yaye caānajē upau majū catuapau niñami. ²Mai, cawīmau cū caāno, cū paabojari majā puame caroaro cū qūēñonucūñama. Tunu bairoa dope bairo cū caátigarije cūārē na puame jeto cū juátinemonucūñama. Tore bairo jeto cū juátīāninucūñama cū pacu cū cacūgoriquere cū cacūgomasiāpa yutea, cū pacu cū caicūrīcā yutea caetaparo jūgoye mai. ³Bairi torea bairo baiwu marī cūārē. Mai, marī puame

cawīmarārē bairo āna, ati ũmrecóo macāāna na carotitutuarijere carotiecorā majū marī āmu. Bairoa niña, tore bairo īcōña quetibujugaata. ⁴Bairo caāna marī caānimiatacūārē, Dios puame cū cacōrīcā yutea caetaro, cū macū marīrē canetōpaure ati yepapu cū joyupi. Cū puame jīcāo carōmio jūgori buiyupi ati yepapure. Bairo buiari cū cūā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caátiecou majūrēā bairo caācū buiyupi. ⁵Marī, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorārē marī netōogu, cū cūā tiere carotiecoure bairo ati yepapure etayupi. Bairo cū macū marī cū caátibojaro yua, cū pacu Dios puame cū pūnaarē bairo marī qūñiño joroque ásupi Jesús. ⁶Tunu bairoa Dios pūnaa majū, merē marī caānierē marī masīō joroque ī, cū macū yau Espiritu Santore marī yeripu marī jowī. Bairo cū, Espiritu Santo marīpure cū caāno jūgori, “IJāā Pacu!” cū marī ĩnucūña Diore. ⁷Bairo cabairo jūgori, āmerē yua marī puame Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorā mee marī āniña. Dios pūnaa majū caāna roque marī āniña. Bairo cū pūnaa majū marī caānoi, Jesucristo jūgori nipetirije marī cū cajogarique cūārē cū caborore bairo marī jogumi.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸Mai, mujāā puame cajūgoyepure Diore camasīēna majū mujāā āñupā. Bairo Diore camasīēna ānirī, Dios mee caāna, jūgūēārē caīroarā majū mujāā āñupā. Na, jūgūēā puame cariape majūrā Dios ũna mee niñama. ⁹Bairo cabairicarā nimirācūā, āme roquere yua Dios majūrē camasīrā mujāā āniña. O, “Dios puame jīcā nugōā mujāārē ĩñamajūgori mujāā beseyupi,” ĩgu ñiña ape watoara. Bairo Diore camasīrā

nimirácüā, ¿dopēirā roticūrīqūērē caátirotiecorā majū mujāā tuagayati tunu? Tie roticūrīqūē puame dope caáperie catutuaetiere bairo caānie niña. Bairi, ¿dopēirā tiere mujāā tūgousagayati tunu? ¹⁰Mai, mujāā puame atore bairo mujāā átinucūña: Di rūmū, o di muipū ūno, o ti yūtea, ti cūmarē caetaro iñarā, judío majārē bairo mujāā bose rūmū átipeonucūña. ¿Dopēirā tore bairo mujāā átinucūñati? ¹¹¡Bairo tiere tūgoñarī, yu puame mujāā cabairijere yu tūgoña uwijāñuña! “Narē yu caquetibujurique cabūgoro majū añupā. Yu paarique yasioáto,” ñi tūgoña uwiya.

¹²Yu yarā, bairi atore bairo mujāā yu átirotiya: Caroaro tūgomasīña mujāā yu cabairijere. Yu puame roticūrīqūērē carotiecoricū nimicūā, āmerē tiere caátirotiecoñ mee yu āniña. Torea bairo mujāā cūā caátirotiecoena majū mujāā āmū cajūgoyepure. Bairi yurea bairo caátirotiecoena āninemoña tunu. Bairāpua, cajūgoyepua mujāā mena yu caāno, caroaro yu mujāā qūēnowū. ¹³Roro majū yu riawū, mujāā tūpure ācū. Bairo riamicūā, tie yu riaye jūgori tuarī, caānijūgoro mujāārē caroa queti Dios camasārē cū canetōōrīqūē queti majūrē mujāā yu quetibujūgowu. Tiere merē mujāā masīña. ¹⁴Bairo yoaro mujāā ture yu caria ānimiatacūārē, yure mujāā iñatepū. Tunu bairo yure cateena ānirī, caroaro jīcārō tūni yu caquetibujurijere yu mujāā tūgousawū. Ūmurecōo macāācū āngel* majūrē catūgousarārē bairo caroaro majū yu caírījērē mujāā tūgousawū. ¡Jesucristo cū majūpua mujāārē cū caquetibujūrore bairo caroaro majū yu mujāā tūgousawū Jesucristo yaye quetire mujāā yu caquetibujurijere yua! ¹⁵Bairo caroaro useanirīqūē mena mujāā

catūgousamirīqūē mena, ¿dope āmerē mujāā baiyati yua? Apeyera, caroaro mujāā caátajere mujāā ñibusupa: Marī caapeare nerī apeire marī cajomasírījē to caāmata, mujāā puame cotericarō mano mujāā caapeere nerī, yure cajoparārē bairo majū mujāā baimiwū. ¹⁶Bairo majū cabairicarā nimirácüā, āmerē, ¿dope mujāā baiyati? Yu puame cariape macāājērē mujāā yu caquetibujurije jūgori yua, mujāārā, ¿mujāā pesuure bairo yu tuayati?

¹⁷Apeyera mujāātu caquetibujūñesēānucūrā caroa quetire quetibujūrā mee átinucūñama. Roro mujāārē na caítogarijere bootūgoñarī, quetibujūrā átinucūñama. Tunu bairoa jāā caquetibujurijere cūcōārī, na caquetibujurije carorije macāājē puamerē mujāā catūgousaro borā, tore bairo ī quetibujūnucūñama.

¹⁸Bairopua, camasā aperārē caroaro marī cajuátinemogarije caroa cañurījē āno baiya. Roro camasārē na átigarique mena tūgoñarī na marī caíroarije roque cañuetie niña. Bairi mujāātu caāna mujāārē mairī, caroaro mujāā na caíroagaata, tocānacā rūmua tore bairo jeto mujāā na áparo. To mujāātu yu caāno jeto meerē tore bairo mujāā na íroa āmarō. Na puame yure boena, tore bairo bainucūñama.

¹⁹Yu pūnaarē bairo caāna, yu camairā āmerā tunu ricaati roro mujāā catūgousaro jūgori butioro yu tūgoña yapapuajāñuña mujāā mena. Jīcāo carōmio pūnaa cutigo, butioro cō cawisorore bairo roro majū yu cūā mujāā mena yu tūgoña yapapuajāñuña. Baihua tore bairo jeto yu yapapuacōā ninucūgū Jesucristo caroaro jīcārō tūni cū mujāā catūgousapetiro beropū. Tocārōpu roquere yua yu yerījāgū mujāā mena. ²⁰Baihua, āmea mujāā tūpu yu ānicōāgamiña, apeye

mujääre yu caïquetibujugarijere mujää quetibujugu. Tame, mujää mena capee majü yu tũgoñacõamiña baipua. Cayoaropu marí cañnie jũgori dope ñinemomasiētĩña.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹Mujää, Moisés ñnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ cabonetõrã, “Tie mena jũgori marí netõmasiña,” caĩrã cariape yũre jĩcã wãme yu quetibujuya: ¿Moisés ñnacũ cũ caãtiroticũrĩqũẽ caïquetibujurijere mujää tũgoetinucũñati? Mujää tũgonucũrã tiere. ²²Mai, atore bairo quetibujuya: Abraham ñnacũ pũgarã caũmuarẽ pũnaa cusupi. Jĩcãũ cũ paacoteri majõco Agar cawãmecuco mena macũ cusupi. Apei puamerã cũ nũmo Sara cawãmecuco, cũ paacoteri majõco mee caãcõ mena macũ cusupi. ²³Mai, Agar mena jũgori cũ camacũcucu puame nipetiro ati yepa macããna camasã na cabuianucũrõrẽã bairo buiayupi. Bairo cũ cabuianiatacũãrẽ, apei, cũ nũmo majü mena cũ camacũcutacu puamea Dios Abrahãrẽ, “Cabucũpu nimicũã, mũ macũ cutigũ Sara mena,” cũ cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo to baietao joroque ĩ buiayupi.

²⁴Tie queti bui macããjẽrẽ bairo ĩ quetibujuro mee ĩña. Atoe bairo niña: Na, pũgarã rõmia puame pũga poa macããna camasãrẽ, “Tore bairo mujää yu átigu,” Dios cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽ bairo caãna niñama. Agar puame Moisés ñnacũrẽ Sinaĩ cawãmecuti ũtãũpu cũ caãno, Dios cũ cũ caroticũrĩqũerẽ cũ cajoricarore bairo caãcõ niñamo. Bairo tie roticũrĩqũerẽ caĩroarã puame tiere carotiecoparã majü tuacõãñama. ²⁵Ape wãme ĩrĩcãrõ puamata, Agar puame Arabia yepa caãni ũtãũ Sinaĩre bairo caãcõ niñamo.

Bairi Sinaĩ puame ãme caãni macã Jerusalén macãrẽ bairo niña yua. Bairi ti macã caãna cũã Moisés ñnacũ cũ caãtiroticũrĩqũerẽ carotiecoparã majü tuacõãñama, paabojarico Agar cõ catuaricarorea bairo yua. ²⁶Marí puame roque jõbui umurecõopu caãni macã cawãma Jerusalén macã macããna caãniparã majü marí ñniña. Bairo caãna ñnirĩ Moisés ñnacũ cũ caroticũrĩqũerẽ carotiecorã mee marí ñniña. ²⁷Atiere bairo ĩ quetibujugu, Isaías ñnacũ cũã atore bairo ĩ quetibujũ jũgoyeticũñaupĩ Dios ya tutipũ:

“Ūseanirĩ ñña mũ, carõmio capũnaa cõtimasĩecõ.
Di rũmũ ũno pũnaacutajere cawisioñaeccõ useanirĩ ñña.
Bairo mũ cañnimaatacũãrẽ yua, ãme roquere paabojari majõco cõ capũnaacutato netõjãñurõ, Dios cũ camasĩrĩjẽ jũgori, capũnaacuco mũ ñnicoago yua,” ĩ quetibujucũñupĩ Isaías ñnacũ.

²⁸Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna, mujää puame Isaac ñnacũrẽ bairo caãna mujää ñniña. Bairi mujää cũã Dios cũ caĩcũjũgoyeticũrĩcãrã Abraham, bairi Sara pũnaarẽ bairo caãna mujää ñniña. ²⁹Mai, ti yũteapũre ati yepa macããna camasã na cabuianucũrĩ wãmerẽ bairo cabuianucũrĩ puame butioro qũĩñateyupi, Espĩritu Santo jũgori cabuianucũ Isaac puamerẽ. Bairi ãme ati yũtea caãno cũãrẽ butioro ĩñatejãñũñama judío majã Jerusalén macããna, Espĩritu Santo jũgori Dios cũ pũnaa na ñnio joroque cũ caãtanarẽ. ³⁰Bairi atore bairo puame ĩ quetibujũ woatuyupa Dios ya tutipũ cũãrẽ: “Paabojari majõco cõ macũ mena aperopu cõ acoãpãro. Cũ, cõ macũ puame apeo macũ mena cũ pacu yaye caãnajẽrẽ peeto ũno cacũgousapau mee niñami,” ĩ quetibujũ woatuyupa.

³¹Bairo cabairo jūgori, yu yarā, paabojari majōco pūnaarē bairo caāna mee marī āniña. Sara, caroaro caānacō pūnaarē bairo roque caāna majū marī āniña.

Firmes en la libertad

5 ¹Mai, Jesucristo p̄ame Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē carotiecorā majū marī caānimirīqūērē marī netōō joroque marī āmi. Bairo marī cū caátaje jūgori mujāā p̄ame caroaro jeto ānajē cuticōā ninucūña tocānacā rūm̄na. Roro majū tunu caātirotiecorārē bairo tuanemoeticōāñā.

²Yu Pablo, mujāā yu caīquetibuj̄rijere caroaro jīcārō tūni majū tūgopeoya: Judío majā na caátinucūrī wāme, na rupau macāājē yisetarique* ūnierē mujāā cūā mujāā caātiāniganucūata, dope bairo Jesucristo mujāārē cū canetōōrīqūē wapa maniña. ³Mujāārē n̄nemopā tunu: Ni jīcāñ ūcū mujāā mena macāācū cū rupau macāājē yisetarique ūnierē cū caātiāniganucūata, nipetirije Moisés ānacū cū caātiroticūrīqūērē carotiecou majū tuacōāgumi. ⁴Mujāā, roticūrīqūērē mujāā caátie jūgori canetōgatūgoñanucūrā, Jesucristo p̄amerē cū tūgousajānarā mujāā ātiya. Bairo caāna ānirī, Dios mujāārē cū camairījērē, mujāārē cū canetōōrīqūē cūārē caboena majū tuarā mujāā baiya. ⁵Jāā, tiere caīroaena p̄amea Esp̄ritu Santo jūgori, bairi tunu Jesucristo mena jāā catūgoñatutuacōānie jūgori jāā carorije wapare canetōecoparā majū jāā tuacōāñā. ⁶Bairi Jesucristo mena marī caāmata, yisetarotirique ūnie, o yisetarotietaje cūā caānimajūrījē mee niña. Jesucristo mena marī catūgoñatutuarije roque caānimajūrījē niña. Bairo cū mena

marī catūgoñatutuarije mena caroaro camasārē na marī maimasīgarā.

⁷Mujāā, Galacia yepa macāāna, caroaro majū Jesucristore cū mujāā tūgousa jūgomiwū. ¿Noa mujāārē cariape quetire mujāā tūgousa jānao joroque na āti? ⁸Dios mee tore bairo mujāā jānao joroque āsupi. Cū p̄ame mujāārē cabesericu majū roque niñami. ⁹Bairi merē jīcā wāme irīqūērē irīcārō p̄amata, mujāā masīña: “Petoaca levadurare* marī cajāāmiatacūārē, pan qūēnoricā buruare petiropu jesapeticoaya.” Torea bairo roro ricaati quetibuj̄riquer jicā wāmeacārē mujāā catūgousaata, cabero capee majū mujāā tūgousagarā carorije macāājērē. ¹⁰Marī Quetiupau p̄ame ricaati wāme, roro mujāā catūgoña āniamiatacūārē, caroa wāmerē mujāā ātiānio joroque mujāā ātigumi tunu. Bairo mujāā cū caátipeere tūgoñarī, yu p̄ame cariapea marī Quetiupau mena yu tūgoña tutuacōāñā. Bair̄na, Dios, roro mujāā ātiānio joroque caátiecorotinuacūrārē popiye na baio joroque na ātigumi. Ni ūcū cū caāmata cūārē, jīcārō tūnia popiye na baio joroque na ātigumi.

¹¹Mai, apeyera tunu yu yarā, jīcāārā ricaati caquetibuj̄ñesēānucūrā atore bairo n̄i bus̄nucūñama: “Pablo cūā camasā judío majā caāmerārē, ‘Mujāā cūā judío majā na caátinucūrōrē bairo mujāā rupau macāājērē yisetarotiya,’ na ī quetibuj̄u ātiyami,” n̄i bus̄nucūñama. Bairo yu cūā narē bairo yu caātirotirije caāmata, roro majū yure teeri, popiye yu baio joroque yu āperibuj̄orāma. Bair̄r̄na, popiye yu baio joroque yu ātinucūñama, “Jesucristo yuc̄p̄āip̄u cū cariarique jūgori mena jeto marī netōmasīña,” yu caīquetibuj̄rijere jūgori. ¹²Bairo mujāārē roro pajūgoro

mujãã rupau macããjêrê butiuro cayisetarotiganucûrî majã, na puame roque na majûã na rupau macããjêrê na yisejure recõãto, itame!

¹³Mujãã, yu yarã, yu bairãrê bairo caãna, caroaro caãniparã, roticûrîqûêrê carotiecoetiparã, cû cabesericarã majû mujãã ãniña. Bairi caroa macããjê jetore caãtiãniparã mujãã ãniña. Bairo roticûrîqûêrê carotiecoena cû cacûrîcãrã nimirãcûã, “Marî caboro marî rupau mena carorijere marî átimasîña,” di rûmu ûno î tûgoñaeticõãña. “Tie carorije macããjêrê na átiamarõ,” î mee, tore bairo mujãã cûñupî Dios. Caroa puame roquere átiri, jïcãrõ tûni mujãã caãmeomai ãnierê bou, tore bairo mujãã cûñupî. ¹⁴Bairi roticûrîqûê puame atore bairo caîrîjê mena neñojori jïcã riseroa yua quetibujuya: “Mujãã majû rupaure mujãã camairõrêã bairo aperã camasã cûãrê na maiña.” ¹⁵Bairo cû cacûrîqûê caãno jûgori, roro ãmeo ññateeticõãña. ãmeo asiari ãmeo tutiepeeticõãña. Masacatiya. Jïcã majãrê bairo mujãã caãnajê cutie to petio joroque mujãã átire.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶Bairi mujããrê ñiña: Espiritu Santo mujããrê cû cajûgoãnorê bairo jïcãrõ tûni caroaro átianicõãnucûña. Carorije mujãã rupau caborore bairo mujãã caãtiãniga nucûrîjêrê átiamerîcõãña. ¹⁷Mai, carorije marî rupau caborore bairo marî caãtigatûgoãnucûrîjê puame Espiritu Santore cateerãrê bairo átaje niña. Torecû, Espiritu Santo cûã, carorije macããjêrê marî rupau caborore bairo marî caápata, ññajesoetiya. Tiera caboecu niñami. Bairi ati rupaure carorije tûgoñarîqûê caãno jûgori

puatuaru caãmeoterãrê bairo marî ãnajê cuticõãña. Bairi mujãã puame carorijere mujãã átianijãnamasiêtiña. ¹⁸Bairãpu Espiritu Santo mujããrê cû cajûgoãnigarijere mujãã caeñotaeticõãta, caroaro mujãã átianimasîgarã. Roticûrîqûêrê carotiecorãrê bairo mujãã baietigarã yua.

¹⁹Carorijere na rupau mena na caãtigatûgoãnucûrîjêrê bairo roro caãtinucûrã na caãtie nipetirore caroaro marî masîpeticõãña. Na puame atie ûnie carorijere átinucûña: Roro carõmio mena átepepairique, carorije macããjêrê átipairique, cawãmarã jeto ãna roro ãmeo átianajê cutaje cûãrê átianinucûña. ²⁰Tunu bairoa camasã na caweericarãrê ñroarique, wãtî yeri pûna jûgori rori wãme átimasîrîqûê cûãrê átianinucûña. Tunu bairoa ãmeo teerique, ãmeo ññapesucutaje cûãrê di rûmu ûno jãnagaetinucûña. Tunu bairoa roro majû caasiañurã ninucûña. Jïcã poa, ape poa macããna mena ãmeo asiari roro majû ãmeo tutinucûña. Bairo ána, ãmeo ricawatiri ricaati jeto ãnajêrê átiganucûña. ²¹Tunu bairoa aperã na cacûgorijere butiuro ññaugaripeanucûña. Tunu bairoa eti cûmupainucûña. Tunu bose rûmu quënorãcûã, nucûbûgorique mano ugapacari roro majû baimecûnucûña. Tore bairo átaje capee wãme majû átianinucûña. Bairi cajûgoyepu mujããrê yu caîquetibujuricarorea bairo ãme cûãrê mujãã ññemoña tunu: Tore bairo roro caãtipairã petoaca ûno cûãrê Dios cû carotimasîrîpaure etaetigarã.

²²Mai, Espiritu Santo puame roque marî caãmeomairîjêrê, useanirîqûê

mena yerijōrō ānajē cutaje cūārē cajou majū niñami. Tunu bairoa popiye baimirācūā, caroaro yerijōrō ānajē cutajere, camasārē caroaro juátinemorīqūērē, caroaro cariape camasā mena átīānajē cūārē cajou niñami. ²³Tunu bairoa aperā camasārē baibotioena caroaro jīcārō tūni ānajērē, marī rupau roro marī caátiga tūgoñanucūrījērē ēñotajīātimasirīqūē cūārē marī jomasīñami Espírītu Santo. Bairo Espírītu Santo marī cū cajoriye mena jīcārō tūni marī caátīāmata, ni ūcū, “Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē áperiyama,” marī ī masiētīñami.

²⁴Bairi merē Jesucristo yarā caāna puame Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori roro ati rupau mena tocānacā wāme roro na caátiga tūgoñanucūrījērē canetōdecoricarā majū niñama. ²⁵Bairi Espírītu Santo marī mena cū caāmata, marī cū cajūgoñanigarijere bairo jīcārō tūni caáticōā ninucūparā marī āniña.

²⁶Bairo caāna ānirī, cabaiBOTIORārē bairo marī āmerīgarā. Tunu bairoa āmeo ricawatiri ricaati jeto ānajē cutajere marī átīāmerīgarā. Tunu bairo aperā yayerē īñaugaripearī na marī īñateetigarā.

Ayúdense unos a otros

6 ¹Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, mujāārē niña: Ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū caroriye macāājērē cū caátinucūata, tutuaro mena cariape cū quetibujuya. Mujāā puame Jesucristo mena catūgoñatutuarā majū ānirī caroaro cū juátinemoña, roro cū catāmuonemoetiparore bairo irā. Bairāpua, caroaro cū tūgoñamairī, nucūbūgorique mena cū mujāā beyogarā. Bairo cū ūnarē na beyorā, tocānacāpua caroaro mujāā tūgoñamasacatiwa, roro wātīrē marī

ītoecore, irā. ²Bairi mujāā puame tocānacāpua āmeo juátinemorī, roro mujāā caátīāninucūrījērē netōnucācōānucūña. Tore bairo āna, Cristo cū caátīroticūrīcārōrē bairo átipeyorā mujāā átigarā yua. ³Tunu apeyera, ni jīcāū ūcū cabugoro macāācū nimicūā, “Yua, caānimajūū yu āniña. Na caquetibujurijere yu boetiya,” caībotiopaī cū yaye wapa caānipeere cū majūā ītou átiyami. ⁴Bairi mujāā puame roque tocānacāpua caroaro īñabesecōñaña mujāā majūā nipetiri wāme mujāā caátīāninucūrījērē. Tore bairo caroaro mujāā majūā mujāā caátīere mujāā caiñabesemasiata, caroaro mujāā tūgoña useanigarā. Bairopua, tore bairo mujāā catūgoñauseanirījē puame Dios mena caroaro mujāā caátīānie to āmarō. Aperā na cabairijere īñacōñarī mujāā puame, “Aperā netōrō caroaro caátīāna jāā āniña,” irī, mujāā causeanirījē roque cañuetie niña. ⁵Ni jīcāū ūcū Dios caroa cū caroticūrīqūērē caátipeyocōāninucūū maami. Bairi tocānacāpua marī majūā roro marī caátīāninucūrījērē canetōncācōāparā marī āniña.

⁶Torecū, ni jīcāū ūcū Dios yaye caroa queti aperā na caquetibujurijere catūgonucūū cū caāmata, cūrē cabuerā cūārē nipetiri wāme cū cacūgorije mena cū juátinemoáto. Nūbueri majā nipetiro na juátinemoáto caquetibujuri majārē na yaye na cacūgorije mena.

⁷Bairi apeyera, ni jīcāū ūcū Diore roro cū caīboyeti epepee maniña. Bairi mujāā cūā mujāā majū rupauerē ītoepeeticōāña. Atiere tūgoñañijate: Camasā jīcā wāme otere na caoteata, cabero cabūtiro caricare jegarā otenucūñama. ⁸Torea bairo ni jīcāū ūcū cū rupau caborore bairo roriye caátījūgoricū, carori wāme cū caáticōāmata, caberopu cūārē caroriye

jūgori cayasipau majū tuacōāgumi. Baiɾua, apei ɾuame roque Espírиту Santo cū caborore bairo caroa wāme caáticōājūgoricu, cū caborore bairo jeto cū caáticōāninucūata, cabero yeri capetietie majūrē cacūgopau tuacōāgumi yua. ⁹Tore bairo cabairo jūgori, marí ɾuame caroa macāājē átianajērē caátianijūtiētiparā marí āniña. Tore bairo jeto caroa macāājērē marí caáticōāninucūata, ti yūtea caetaro caroare marí cūgogarā. ¹⁰Bairi marí caátimasirō cārō nipetiro camasārē caroaro na marí juátigarā. Tore bairo netōjānurō marí caátimasīpee niña marí yarā Dios mena catūgoñatutuanucūrā roquere.

Advertencias y saludos finales

¹¹Íñañijate mujāā cūā! Atie catusarijere capaca woarique mena yu majūɾua mujāā woatujou yu átiya, caroaro mujāā catūgousaparore bairo í.

¹²To caāna, caítopairā, mujāārē butioro mujāā rupau macāājērē cayiserotiganucūrā* ɾuame na majūā caroaro tuagarā, tore bairo átirotiga nucūñama. Na yarā, na quetiuparā, Jesucristo yucɾpāipū cū cariarique quetire na caquetibujūata, “Roro popiye marí átirema,” írā jeto, tore bairo mujāārē átirotiganucūñama. Na quetiuparā narē na caíroapeere borā, tore bairo jeto átirotiganucūñama.

¹³Tore bairo caíquetibujūrā, na rupau macāājērē cayisetarotiricarā caāna nimirācūā, nipetirije Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē átipeyoetinucūñama. Bairo caáperā nimirācūā, mujāā ɾuamerē butioro mujāā rupau macāājērē mujāā yisetarotiganucūñama. Bairo mujāārē tutuaro mena mujāā rupauɾe na caátirotirique mena jūgori canetōnucāmasírī majārē bairo

tūgoñanucūñama. Bairo rupaɾu cāmicutaje na caátirotirije cawapa manierē bairo caānimiatacūārē, tore bairo tūgoñanucūñama. ¹⁴Bairo na cabaimiatacūārē, yu ɾuame yu caátie mena canetōnucāmasī majūrē bairo yu ānitūgoñaētiña. “Jesucristo yucɾpāipū cū cariarique queti roque caroa caānimajūrījē niña,” írī butioro yu quetibujūnucūña. Yu ɾuame Jesucristo yucɾpāipū cū cariarique jūgori ati ɾmurecōopure roro yu caátie canetōricū yu āniña. Bairi ati ɾmurecōo macāāna na cabonetōnucūrījē cūārē yu átinemoētiña yua. Tere merē yu jānacōāwū. ¹⁵Bairi marí rupau macāātōrē cayisericu, o cayise ecoetacu marí caāmata cūārē, ñe ūnie wapa maniña. Dios cū caborore bairo cawāma yeri tūgoñarīqūē mena marí cabuianemorīqūē roque cariapea caānimajūrījē niña. ¹⁶Bairi mujāā nipetiro yu caátirotirijere catūgousarā caroaro yeri jōrō ānajēcusa. Marí Paɾu Dios caroaro cū cañnamaimasírījē mena ānajēcusa. Tore bairo jeto ānajēcusa mujāā nipetiro cariapea Dios ya poa macāāna caāna, cū caborore bairo yua.

¹⁷Bairo atiere yu caquetibujuro bero, ato jūgoyere ni jīcāñ ūcū roro popiye yu cū bairique yeoeticōāto. Bairi merē yu cabairijere masīñama camasā. Roro popiye yu baio joroque yu na caátaje jūgori capee majū yu rupaɾe yu cāmii cutiya. Tere ínarí, camasā cariapea Jesucristo yaɾ, cū paabojari majōcu yu caānierē masīñama.

¹⁸Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Jesucristo marí Quetiupau caroa yeri cutajere mujāā cū jonemoáto, mujāā to Galicia yepa macāāna nipetirore. Bairoa to baiáto.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a los

EFESIOS

Saludo

1 ¹Yũ, Pablo cawāmecucu, Dios yũre cū cabeserique jūgori Jesucristo yaye quetire cū caquetibūjurotijoricu, apóstol* yũ añiña ati cartare caquetibūjwoajoũ. Mũjãã, Efeso macã macããna Dios yarã, bairi tunu Jesucristo mena catũgoñatutuarãrẽ mũjãã yũ quetibūjũ woajoya ati carta mena. ²Bairi cañijūgoro atore bairo mũjããrẽ ñiña: Marĩ Pacu Dios, bairi marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mũjãã na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūãrẽ na jonemoáto, ñiña.

Bendiciones espirituales en Cristo

³Dios puame cañuu caroú majũ ñiñami. Marĩ Quetiupau Jesús pacu ñumajūcõãñami. Caroare marĩ jowĩ. Jesucristo yarã marĩ caãnoi, umurecõo macããjẽ tocãnacã wãmerẽ marĩ jowĩ caroare. ⁴Tirũmũpu, ati umurecõore cū caãtiparo jūgoyepua, merẽ marĩrẽ masĩ yerijãñupĩ Dios. Marĩ cañipeere merẽ masĩ yerijãñupĩ. Bairo masĩrĩ yua, marĩ beseyupi. “Yũ yarã majũ na ñnio joroque na yũ átigu,” ĩ tũgoñañupĩ Dios marĩ cabaípeere. Carorije cawapa cūgoenarẽ bairo na ñmarõ ĩ, marĩ cūjūgoyupi. ⁵Bairo marĩrẽ mairĩ, caroaro marĩ

cañipeere cūjūgoyupi. “Yũ pũnaarẽ bairo na ñnio joroque na yũ átigu,” ĩ tũgoñañūgoyupi. “Yũ macũ popiye cū cabaípee jūgori bairo na yũ átigu, yũ cabojūgoricarore bairo yua,” ĩ tũgoña jūgoyeticūjūgoyupi. ⁶Bairo bairi marĩ puame nocãrõ majũ caroaro marĩrẽ cū caãtiere tũgoñarĩ yua, cū marĩ basapeoya. Cū macũ mena macããna marĩ ñnio joroque marĩ ásupi. Bairi cū marĩ basapeonucũña. ⁷Bairo marĩrẽ butioro mairĩ, cū macũ cū cariarique jūgori marĩ netõõñupĩ. Tie jūgori roro marĩ caãtie wapare marĩ masiriyobojayupi. ⁸Caroaro majũ marĩ iñoñupĩ Dios marĩrẽ cū camairĩjẽrẽ. Marĩ catũgoñarĩjẽ, bairi marĩ camasípee cūãrẽ nipetirijere marĩ joyupi. ⁹⁻¹⁰Mai, atie tirũmũpu macããna camasã na camasĩtãjẽrẽ ãme roquere marĩ masĩõ joroque átiyami. Caroaro cariape cū caãtipee marĩ masĩõñami. Atie ñiña cū caãtipee: Jĩcã rũmu Dios cū cabeserica rũmu caetaro cū macũ Jesucristore carotimasĩpeticõãũrẽ bairo cū jogumi. Jesús puame nipetiro ati yepa macããna cūãrẽ, jõbui umurecõo macããna cūãrẽ, cacatirã nipetirore na rotimasĩpeti peyocõãgũmi yua, Dios cū cabeserica rũmu caetaro. Bairoa ñiña cariape cū caãtipee yua.

¹¹Jãã, judío majã, Jesucristore cariape jãã catũgousaro jūgori caroare

jāā jojūgoyupi Dios. Cajūgoyepua bairo cū cacūgoparārē bairo jāā cūjūgoyupi, cū yeripu cū catūgoñajūgoyetiricarorea bairo. ¹²Bairi Dios puame cūrē jāā cabasapeorore boyupi. Jāā, Jesucristo mena catūgoñatutuajūgoricarārē nocārō caroaro majū jāārē cū caátie jūgori cūrē jāā cabasapeorore boyupi Dios. ¹³Jāā bero mujāā cūa mujāā tūgowu roro mujāā cabairijere cū canetōōrīqūē quetire. Bairo tiere tūgori yua, Jesucristo mena mujāā tūgoña tutuajūgowu mujāā cūa. Bairo mujāā cabairoi, Dios puame cū yarā majū mujāā ānio joroque ásupi. Bairi, Espíritu Santo, cū Yeri majūrē joyupi mujāā yeripure, “iCū yarā marī āniña!” mujāā caīmasīparore bairo ī. Cū cajūgoyeticūrīcārōrēā bairo mujāā cūārē ásupi. ¹⁴Cū Yeri, Espíritu Santore marī yeripu ñajāāō joroque ásupi Dios, atore bairo marī caīmasīparore bairo ī: “Caroaro marī qūēnogumi Dios. Marī, cū yarārē, marī netōōpeyocōāgumi cū caīrīcārōrēā bairo.” Tie nocārō caroaro majū marīrē cū canetōōpeere tūgoñarī yua, cū marī cabasapeoro boya.

**Pablo pide a Dios que dé
sabiduría a los creyentes**

¹⁵⁻¹⁶Bairo mujāā cabairijere yu tūgoya: “Efeso macāāna puame Jesucristo mena tūgoñatutuanemoñama. Tunu bairi, marī yarā nipetirore na juátinemoñama,” irīqūērē yu tūgoya. Bairi Diopure, “Jāā mena mu ñujāñuña,” cū ñinucūña, caroaro mujāā caátianierē tūgori. ¹⁷Ape wāmerā marī Quetiupau Jesucristo Pacu, nocārō carou majūrē atore bairo mujāā ñi jēnibojaya: “Masirīqūē caroa majūrē Efeso macāānarē na jonemoña narē mu camasīōgarijere. Bairi tunu mu caátianierē nemojāñurō

na camasīrō ñuña,” ñi jēnibojaya mujāārē. ¹⁸Tunu bairoa mujāā yeripu tūgoñamasirīqūē Dios cū cajoro bou, mujāārē yu jēnibojanucūña Diopure, “Cū cabesericarā ānirī nocārō majū caroaro ñe ũnie rusaeto Jesucristo cū caānorē bairo marī ānimasīña,” mujāā caītūgoñamasīparore bairo ī. Tunu bairoa nocārō caroa majū to āniñati Dios cū yarārē caroaro cū caátipee cūārē mujāā camasīparore bairo ī, mujāārē yu jēnibojanucūña Diopure. ¹⁹Tunu bairoa nocārō majū paio ñe ũnie rusaeto Dios cū caátimasirījērē mujāā catūgoñamasīparore bairo ī, mujāārē yu jēnibojanucūña Diopure. Marī, Jesucristo yaye quetire catūgousari majā ānirī, catūgoñatutuarā marī āniña tie marīpure cū caátimasīōjorie jūgori. Merē marī iñoñupī Dios nocārō paio cū caátimasirījērē. ²⁰Tie menaina jūgori cū macūrē cū catioyupi. Bairo Jesucristore cū catio yaparori bero, ʘm̄n̄ecóopu cū ruirotiyupi. Cūtu cariape nūgōā carotimasīruiricaropu cū ruirotiyupi Dios nocārō paio cū caátimasirījē jūgori. ²¹Bairi carotimasīmajūrē bairo cū cūñupī Dios cū macū Jesucristore. Ati ʘm̄n̄ecóo quetiuparā tocānacū netōrō carotimasirē bairo cū cūñupī Dios. Ati yutea macāāna, ape yutea macāāna cūārē nipetiro quetiuparā marī cawāmetirā netōrō carotimasirē bairo cū cūñupī Dios cū macūrē. ²²Bairi yua, nipetirije ati ʘm̄n̄ecóo caānie caāno cārō carotimasī quetiupau majūrē bairo cū cūñupī Dios Jesure. Tunu marī, Dios yarā, cū caīroari poa macāānarē cajūgoācūrē bairo cū cūñupī. ²³Marī nipetiro Jesucristore caīroarā, jīcā poa macāāna, jīcā rupure bairo caāna marī āniña. Bairo marī caānoi, Jesucristo puame marī

rupoare bairo caacũ niñami, caroaro cariape tũgoñariqũerẽ cajou añirĩ. Marĩ mena cũ caãnie jũgori marĩ añimasĩcõãña. Tunu bairoa cũ puame nipetirijepua nijesapeticoayami.

Salvos por el amor de Dios

2 ¹Mujãã, Efeso macããna, mujãã canetõparo jũgoye carorije jetore mujãã átianinucũñupã. Bairi rorije mujãã caátaje jũgori yeri capetietiere mujãã cũgoesupa. Cabaiyasiricarã añanarẽ bairo caãna mujãã añupã mai. ²Aperã ati yepa macããna Diore catũgousaenarẽ bairo mujãã átianinucũñupã. Tunu bairoa ati umũrecóo macããcũ wãtĩ carotimasĩ cũ carotirore bairo jeto mujãã átianinucũñupã. Wãtĩ puame, Dios yaye cũ carotirijere catũgogaenarẽ rorije na cajũgoátirotiãcũ niñami. ³Tirũmũpure mariã nipetiro bairo jeto marĩ átianinucũwũ. Marĩ caborore bairo jeto marĩ ápu. Tunu bairoa roro marĩ rupau nipetiro wãme carorijere caborore bairo jeto marĩ ápu. Roro marĩ catũgoñarijẽ mena bairo marĩ átinucũwũ. Bairo caátãna añirĩ, aperã roro caãnarẽ Dios cũ caátatore bairo marĩ cũã roro majũ marĩ átiacobujioyupa. ⁴⁻⁵Marĩ carorije wapa jũgori yeri capetietiere marĩ cũgoepu. Cabaiyasiricarã añanarẽ bairo marĩ amũ mai. Bairo marĩ cabairipau Dios puame, nocãrõ paio camaimasĩ añirĩ marĩ ñnamaiwĩ. Bairo ñnamairĩ yua, marĩ netõõwĩ. Jesucristo yarã marĩ caãnoi, cawãma yeri pũna capetietie majũrẽ marĩ jowĩ. ⁶Tunu bairoa Dios puame Jesucristo yarã marĩ caãnoi, cũ cacatioricarẽ bairo caãna marĩ ñnio joroque ásupi. Umũrecóopu Jesús mena caruirãrẽ bairo marĩ ñnio joroque marĩ ásupi Dios. ⁷Bairi ape tuti macããna, ape tuti

macããna nipetiropuã, Jesucristo mena marĩ caãnie jũgori butioro marĩrẽ cũ camairĩjẽrẽ, bairi tunu nocãrõ caroaro marĩrẽ cũ caátie cũãrẽ na camasĩparore bairo ñ, bairo marĩ ásupi Dios. ⁸⁻⁹Bairo marĩrẽ cũ camairĩjẽ jũgori marĩ netõõñupĩ, cũ mena catũgoñatutuarã marĩ caãnoi. Marĩ majũã caroa wãmerẽ marĩ caátie jũgori mee, Dios marĩrẽ mairĩ jĩcã nũgõã cũ caátigarije jũgori roque marĩ netõõñupĩ. Bairi ni jĩcãũ ucũ, “Yũ majũã caroare átiri yũ netõwũ,” caĩmasĩ maami. ¹⁰Dios cũ caqũẽnoricãrã marĩ añiãna. Bairi Jesucristo yarã marĩ ñnio joroque marĩ ásupi, caroa wãmerẽ marĩ caátimasĩparore bairo ñ. Tirũmũpua bairo marĩ caátianipeere bojũgoyupi.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹Bairo bairi, Efeso macããna, mujãã caátianajẽrẽ masiritieticõãña. Judío majã caãmerã mujãã caãnoi, judío majã puame mujããrẽ ñroaema. Caũmũarẽ na rupau macããjẽrẽ* cayisetarotiricarã puame mujããrẽ, “Dios yarã mee moena, na rupau macããjẽrẽ cayisetarotiena,” mujããrẽ ñepewã. ¹²Tiwatoare Jesucristore cũ mujãã masĩẽpũ. Israel yepa macããna, Diore caĩroarã jĩcããrã ñna mena macããna mujãã amewũ. Dios yaye quetire mujãã tũgoepu. Tunu bairoa, “Camasãrẽ na yũ netõõgu,” cũ caiquetibujũjũgoyeticũriqũẽ cũãrẽ mujãã masĩẽpũ. Bairo ati yepapu Diore masĩẽna caãna añirĩ, marĩrẽ canetõõpau cũ caetapeere mujãã masĩẽpũ. ¹³Bairo tirũmũpure nocãrõ majũ Diore camasiẽtãna nimirãcũã, ãmerẽ yua, Jesucristo yarã añirĩ cũ mujãã masĩjãñuã. Jesucristo yucũpãĩpu cũ cariarique jũgori, cũtu caãniparã mujãã ñnio joroque ásupi.

¹⁴Apeyera tunu Jesús puame marí caámeoterijere cajánaon niñami. Bairo caácū ānirī, jāā judío majā, mujāā judío majā caāmerā cūā jīcā majārē bairo marí ānio joroque marí ásupi. Marí caámeoterijere marí jānao joroque ásupi. ¹⁵Tunu bairoa yucupāipū cū cariarique jūgori, jāā, judío majā nīcūjāā ānana, jāārē na caroticūrīqūē jāārē dope bairo caátimasīētīērē bairo to ānio joroque ásupi. Bairo áti yaparori bero, judío majā, bairi judío majā caāmerā cūā jīcā majārē bairo marí ānio joroque marí ásupi cawāma poa majū, cū ya poa macāāna yua. Bairo ácu, jīcā yericunarē bairo marí ásupi. ¹⁶Jesús puame yucupāipū cū cariarique jūgori judío majā, judío majā caāmerā cūā, roro marí caámeoterijere marí jānao joroque marí ásupi. Tunu bairoa Dios mena caroaro marí ānio joroque ásupi. Bairo ácu, judío majā, judío majā caāmerā cūā jīcāū pūnaarē bairo caāna, marí ānio joroque ásupi.

¹⁷Jesucristo puame Dios mena jīcā yericunarē bairo marí caānimasīpeere quetibūju acú asúpi ati yeparūge. Mujāā, judío majā caāmerā, nocārō Diore camasīēnarē, bairi jāā, judío majā Diore camasījūgoricarā cūārē Dios mena jīcā yericunarē bairo marí caānimasīpeere quetibūju acú asúpi. ¹⁸Bairi Jesucristo marīrē cū cajuátinemorīqūē jūgori, pūga poarūa marí Pacū Diore jīcārō cū mena marí busumasīña. Espírītu Santore marīrē Jesús cū cajoricū jīcāū jūgori Dios mena marí busumasīña.

¹⁹Bairo bairi yua, mujāā, judío majā caāmerā, ape yepa macāāna nimirācūā, Dios ya yepa macāānarē bairo mujāā tuaya Dios cū cañājoro. Bairi judío majārē Dios caroaro cū caátorea bairo mujāā cūā caroaro

cū caátipará majū mujāā āniña. Cū yarā, cū cairoari poa mena macāāna mujāā āniña āme roquere yua. ²⁰Wii qūēnogarā, caānijūgoro yeparū cūnucūñama camasā ūtā rupaa capaca rupaare. Mai, ti wii caānituparūa caroa majūrē cūjūgonucūñama. Tia puame cōñajūgorica niña, ti wii caroaro cariape qūēnogarā. Cabero ape rupaa, ape rupaa peowāmuānucūñama, ti wiire qūēno yaparogarā yua. Jāā, apóstolea* majā, bairi profeta* majā cūā mujāārē caroa quetire caquetibūjūrā ānirī, ti wiipure na cacūjūgoriquere bairo caāna jāā āniña. Jesucristo puame, marīrē caroaro cariape caquetibūju ānirī, ti wiire na cacōñajūgorica majūrē bairo caácū niñami. Mujāā puame, cūrē catūgousarā menarē caāninemonucūrā ānirī yua, ti wii na capeowāmuátajere bairo caāna mujāā āniña. ²¹⁻²²Tunu bairoa wii qūēnorī majōcu puame ti wii ūtā rupaare caroaro mena peowāmuāti, caroa wii templo* wiire bairo qūēnoñami. Tore bairo Jesucristo puame cūā ape poa, ape poa, tocānacā poa macāānarē jīcā poa macāānarē bairo na ānio joroque átiyami, cūrē catūgousari majā, cū ya poa macāānarē. Bairi mujāā cūā Jesucristo yarā mujāā caānie jūgori templo wiire ūtā rupaare jīcārō tūni na capeowāmuátore bairo caāna mujāā āniña. Tunu bairoa Dios, templo wiipū cū caānorēā bairo Espírītu Santo cūā marí watoarū nicōāñami.

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

3 ¹Bairo bairi yu, Pablo, mujāā, judío majā caāmerārē Jesucristo yu cū cajuátinemorotiro jūgori, preso jorica wiipū yu āniña āmerē. ²Tunu bairoa merē atore bairo mujāā

camasirō ñiña: Mujääre camai ãnirí, Dios puame mujääre yu juátinemo roticūwí. ³Cū puame tirūmupure camasãre cū caátipee nipetirijere na masiõēsupi. Ati rūmurí roquere tiere yu masiõ joroque ámi, judío majã caãmerã cūãre cū canetõopeere. Tiere merẽ petoaca mujãã yu quetibujū woajowu. ⁴Atiere yu caquetijorí pūrõre bueri, mujãã masígara atie, Dios yure cū camasiõrĩqũerẽ. ⁵Tirūmupure ni jĩcãũ ũcũre atie cū caátipeere na masiõēsupi Dios ape tuti caãnanarẽ. Ati rūmurí roquere, jãã, cū cabesericarã apõstolea* majãre, bairi profeta* majã cūãre jãã masiõñupĩ Dios atiere cū Yeri, Espĩritu Santo jũgori. ⁶Atie ñiña camasã na camasiõtãjẽ ãme roque Dios cū camasiõtogarije: ãmerẽ judío majã jeto mee cũgogarãma Dios cū pũnaarẽ caroare cū cajopeere. Judío majã caãmerã cūã bairo jicãrõ tũnia cũgogarãma, caroa queti Jesucristo na cū canetõõbojariquere na catũgousaro jũgori. Na cūã cū ya poa macããna ñiñama. Bairi, “Caroaro na yu átigu Jesucristore catũgousarãre.” Dios cū caijũgoyeticũricãrõre bairo jicãrõ tũnia na cūãre caroaro na átigumi.

⁷Yu, carou cañuecũ caãnacũ yu caãnimiatacũãre, yure mairĩ, cū yaye quetire yu masiõwĩ Dios. Masiõ yua, tie caroa quetire cū caquetibujubojapure bairo yu cūwĩ. Nocãrõ majũ paio cū caátimasĩrijẽ jũgori bairo yu ámi. ⁸Yua, nipetiro Dios ya poa macããna netõjãñurõ cabũgoro macããcũ yu ãniña. Bairo yu caãnimiatacũãre, caroaro yu ámi Dios. Caroa queti, nocãrõ cacõñapetimasĩã manie cū yarãre cū cajuátinemorĩjẽre mujãã ũna judío majã caãmerãre yu quetibujurotijowĩ. ⁹Tunu bairoa tie camasãre cū caátipeere tirūmupure na masiõēsupi Dios. ãme roquere

cũ, nipetirije caqũenorĩcũ ãnirĩ, cū caátipeere nipetiro camasãre yu quetibujurotijowĩ. ¹⁰Bairi Dios cū catũgoña jũgoyetiricarorea bairo baietacoaya yua, nipetiro ati ũmurecõopure carotimasĩrã butiro majũ marĩ ũnarẽ cū camairĩjẽre na masiãto ĩ. Bairi ati rūmurĩre na puame, marĩ, Jesucristore caĩroari poa macããna jĩcã yericũnarẽ bairo marĩ caãnierẽ ĩnarĩ, “Dise ũnie cū caátimasĩetĩẽ cū rusaetiya,” ĩmasiõcãrãma ũmurecõo macããna. ¹¹Caãnijũgoripaurua capetietipee cū caátipeere cū caátiga jũgoricarore bairo átiyaparoypu merẽ ati rūmurĩre marĩ Quetiupau Jesucristo cū caátaje jũgori. ¹²Bairo Jesucristo yarã ãnirĩ, cū mena tũgoña tutuari, uwiricarõ mano Diore cū marĩ jẽnimasiña. ¹³Torecũ, nucũbũgorique mena mujããre ñiña: Mujãã, judío majã caãmerã, caroaro mujãã canetõopeere mujãã yu caquetibujurije jũgori roro popiye yu baiya. Bairo yu cabaimiatacũãre, mujããre yu caquetibujurije jũgori caroa macããjẽ mujããre to etao roque yu átiya. Bairi tũgoña yapapuaeticõãna.

El amor de Cristo

¹⁴Bairo marĩre caroaro Dios cū caátajere tũgoñarĩ, rũpopatuuri mena etanumurĩ cū ñiroaya marĩ Pacũ majũrẽ. ¹⁵Dios yarã nipetiro ati yepa macããna, ũmurecõo macããna cūã cū yarã majũ marĩ caãnoi, “yu pũnaa” marĩ ĩ wãmetiyami Dios. ¹⁶Dise ũnie cū caátimasĩetĩẽ cū rusaetiya. Bairo cū cabairoi, atore bairo mujãã ñi jẽnibojanucũña marĩ Pacũpũre: “Efeso macããnarẽ ñe ũnie rusaeto tũgoñatutamasĩrĩqũerẽ Espĩritu Santo jũgori na joya. ¹⁷Tunu bairoa Jesucristo mena na catũgoñatutuarije jũgori na yeripu cū ãnicõã ãninucũãto

Jesús,” mujää ñi jënibojanucũna Diopure. Bairo cū caáto, mujää puame di rûmu ũno ricaati wãmerē mujää tũgoñaetigarã. Bairi camasãrē nocãrō majũ pairo na mujää maimasigarã.

¹⁸Tunu bairoa mujää, bairi nipetiro Jesucristore catũgousari majã cãã, mujää masigarã nocãrō ñe ũnie rusaeto Jesucristo cū camairĩjērē.

¹⁹Tie camasãrē cū camairĩjērē nipetiro masĩpeyoetimirãcũã, tiere mujää camasĩnemonucũrõrē yu boya. Bairo mujää cabaiata, Dios marĩrē cū carotirore bairo nemojãñurõ ñe ũnie rusaeto mujää átiãninucũgarã.

²⁰Dios nocãrõ majũ caátimasĩ puame cũrē marĩ cajënrĩ wãme, o marĩrē cū caátipeere marĩ catũgoñarõ netõjãñurõ cū puame roque caátimasĩ niñami. Tie cū caátimasĩrĩjē marĩpure caãno jũgori ãmerē marĩ tutuao joroque átiyami. Bairi cū marĩ cabasapeoro ñuña. ²¹¡Ati rûmu macããna, bairi ape tuti macããna, bairi tocãnacã tuti bero caãniparã nipetiro Jesure caĩroari poa macããna Diore cū na cabasapeoro ñuña! Bairoa to baiáto.

Unidos por el Espíritu

4 ¹Bairi, yu, marĩ Quetiupau yaye quetire yu caquetibũjurije jũgori presopu caãcũ ãnirĩ nũcũbũgorique mena atore bairo mujããrē ñiña: Mujãã cũã Dios cū cabesericarã mujãã ãniña. Bairi nipetiro cū cabesericarãrē na cū caãnirotiricarore bairo mujãã cũã ãnajëcusa. ²“Aperã netõrõ caãnimajũrã jãã ãniña,” ĩ tũgoñaeticõãña. Nũcũbũgorique mena ãmeo ĩñaña. Aperã mujããrē roro na caátimiatacũãrē, na ãmeeticõãña. Narē mujãã camairĩjē jũgori tũgoenarē bairo roro na caátiere tũgoña netõcõãña. ³Espĩritu Santo cū camasĩrĩjē jũgori jĩcãrõrē bairo yericutiri, jĩcã majãrē bairo átiãña.

⁴Dios cū caãñajorore marĩã cū pũnaa jĩcã majãrē bairo marĩ ãniña. Tunu jĩcãũã niñami Espĩritu Santo Dios yeri pũna marĩ mena caãcũ. Tunu bairoa marĩrē Dios cū caátipee jĩcã wãmerēã marĩ coteya. ⁵Tunu marĩ Quetiupau jĩcãũã niñami. Tunu jĩcãrõ tũnia Jesús mena marĩ tũgoñatutuaya. Tunu jĩcã wãmea marĩ cabautizarotiri* wãme cũã niña. ⁶Tunu marĩ nipetiro Pacu jĩcãũã niñami. Cũã, nipetiro netõrõ rotimasĩniñami. Marĩ nipetiro mena caãcũ niñami. Tunu bairoa nipetiropu caãcũ niñami.

⁷Jĩcã majã marĩ caãnimiatãcũãrē, marĩ, tocãnacãũpurea ape wãmerē, ape wãmerē marĩ caátimasĩpeere marĩ joyupi Jesucristo cū cajogari wãme ũnierē. ⁸Tore bairo quetibũjuya Dios ya tuti cũã:

“Cũ wapanarē na netõ yaparori bero, ʘmũrecõopũ wãmuásũpi. Bairo wãmuãetari yua, ati yepa macããna caroa wãme na caátimasĩpeere na joyupi,” ĩ quetibũjuya Dios ya tutipũ.

⁹¿Dope bairo ĩgaro, “ʘmũrecõopũ wãmuásũpi,” to ĩñati? “Mai, ati yeparũ ruiatĩjũgoypu, cū cawãmuápãro jũgoye,” ĩgaro ĩña. ¹⁰Bairo ati yepa caruietaricu puame ʘmũrecõo buijãñurĩpu caetaricu majũ niñami. Bairo caãcũ ãnirĩ nipetiropu carotimasĩ niñami. ¹¹Cũã niñami marĩ caátimasĩpeere cajou. Bairo caãcũ ãnirĩ jĩcããrã marĩ mena macããnarē apõstolea* majã marĩ ãnio joroque ámi. Aperã marĩ mena macããna profeta* majã, aperã Jesús jũgori camasãrē Dios cū canetõrĩquẽrē caquetibũjuri majã, aperã pastores, aperã bueri majã marĩ ãnio joroque ámi. ¹²Tore bairo marĩ ámi, cū yarãrē, marĩ mena macããnarē marĩ cajuátinomasĩparore bairo ĩ. Bairo marĩ caáto jũgori, Jesucristore

caïroari poa macãana puame nipetiro nemojãñurõ átítutua ãnimasigarãma. ¹³Bairo caátítutuanimasirã yua, marí nipetiro jïcãrõrê bairo Dios mena marí tũgoñatutuagarã. Tunu cũ macũ Jesucristo cũãrê jïcãrõrê bairo cũ marí masigarã. Bairo marí cabaiãno bero, ñe ùnie marirê rusaetigarõ caroaro marí caátianipee. Jesucristo caroaro cũ caátianierê bairo marí cũã caroaro marí átianigarã.

¹⁴Bairi marí puame yua, cawimarã jicoquei jïcã wãmerê na catũgomawijiarõ bairo marí baietigarã. Bairo cabaiena ãnirí, aperã caïtorí majã di wãme ùno cawãma wãme bueriquere caroaro mena na caquetibũjumiatacũãrê, na caïrjirê cariape marí tũgoetigarã. ¹⁵Bairo puame marí caátianipee boyã: Cariape macããjê quetire caroaro mena marí caãmeo quetibũjuro boyã. Bairo ãmeo quetibũjura, Jesucristo, marí Jũgocu caroú cũ caãnorê bairo marí cũã marí bainutuágarã. ¹⁶Jesucristo marí Jũgocu cũ caãnoi, jïcãũ rupaure bairo caãna marí ãniãna. Cũ, caũmu rupaũ macããjê cũ caapee, cũ ãmoõ, cũ wãmoorí, cũ rupaori, cũ cacatiãnie nipetirije jïcãrõ tũni to capaapeticõãta, caũmu puame caroaro átianimasĩnãmi. Tore bairo maríã Jesucristore caïroari poa macãana cũã tocãnacãũã marí caátimasipeere Jesucristo marirê cũ cajoriquere jïcãrõ tũni marí caápata, marí nipetiro caroaro marí átianimasigarã. Nemojãñurõ marí ãmeo juátinemogarã.

La nueva vida en Cristo

¹⁷Bairi Jesús mujããrê yũ cũ caïrotiro jũgorí, atore bairo mujãã caátianipeere mujããrê yũ átirotiya: Ati umurecõ macãana Diore camasiẽna na caátianinucũrõrê bairo

mujãã cũã mujãã caátinucũrjirê jãnacõãña. Diore camasiẽna puame, na majũã na catũgoñarí wãme mena caátimasĩã manie ùnierê átianinucũñama. ¹⁸Tunu bairoa cayeri mãna, cariape catũgoñamasĩenarê bairo niãna. Bairo caãna ãnirí, cawãma yericutaje Dios cũ cajogamirjirê boetiyama. ¹⁹Bairo carorije jetore caáticõãninucũã ãnirí, tiere átijeyamajũcõãñama. Bairo caátijeyamajũcõãna ãnirí, tocãnacã wãme carorije átieperique ùnierê, tũgoñamasirí mee tiere átinucũñama. ²⁰Mujãã puame roque narê bairo átianigarã mee, Jesucristo yaye quetire mujãã tũgousajũgoyupa. ²¹⁻²²Caãnorê bairo cũ caátianierê mujãã catũgoata, tunu bairoa cariape quetire mujããrê cũ camasiõata, tirũmũpũ mujãã rupaũ mena roro mujãã caátianinucũrjiquêrê bairo átianinemoeticõãña. Roro mujãã caátianinucũrjiquê jũgorí mujãã majũã mujãã roye tuamiñupã. ²³Bairo roro mujãã caátianinucũrjiquêrê jãnarí yua, cawãma wãme caroaro átianajê puamerê mujãã yeripũ tũgoñajũgoya. ²⁴Jicãũ cawãmaũ cabucu jutiõrore cũrí, cawãmarõ puame cũ cajãñawasoarore bairo mujãã cũã roro mujãã caátianigarijere jãnirí, cawãma wãme caroaro átianajê puamerê tũgoñajũgoya. Tiera mujãã tũgoñamasĩõ joroque ásupi Dios. Ni jicãũ ùcũ Dios cũ cayeri wasoaricaro jũgorí caroaro átianajê puamerê catũgoñamasĩ caroaro cariape ãnigũmi. Roro átiepetigũmi.

²⁵Apeyera tunu tocãrõã itojãnacõãña. Marí nipetiro jïcã poa macããnarê bairo marí ãniãna. Bairi caroaro cariape jeto marí caãmeobusuro boyã.

²⁶Tunu bairoa di rũmu ùno caãno jïcã wãme jũgorí roro mujãã caasiata, tunu roro buipearo asianemoeticõãña.

Jicoquei tiere tũgoñaquẽnoña. Rupa rũmu asia âmericõãña tie mena.

²⁷ Wãtĩ puame cũ cabusujãrĩjẽrẽ mujãã tũgousare.

²⁸ Tunu apeyera ñiña: Cajerutiri majõcu tocãrõã, cũ jerutijãnacõãto. Cũ ùna tiere jãnarĩ, caroa wãme paariquere na paãto, aperã cabopacarãrẽ jicã wãme ùno na cajuãtinemomasĩparore bairo ìrã.

²⁹ Tunu bairoa carorijere busueticõãña. Caroa jetore busunucũña. Mujãã caĩrĩjẽrẽ catũgorã puame na catũgoñatutuanemopee ùnie jetore busũya. Na cayeri jãnanemopee ùnie jetore busũya. ³⁰ Dios Yeri Espĩritu Santore cũ yapapua joroque ápericõãña. Marĩ yeripu cũ caãnie jũgori “Dios yarã marĩ ãniña,” marĩ ìmasiña. Tunu bairoa marĩ yeripu cũ caãnie jũgori, “Dios yarãrẽ cũ canetõõpeyori rũmu caetaro, marĩ cũã marĩ netõgarã,” marĩ ìmasiña.

³¹ Tunu tocãnacã wãme carorije mujãã catũgoñarĩjẽrẽ jãnacõãña: Roro asiarique, asianetõcoãtaje, pesucõtaje, awaja tutirique, roro ìbusupairique, tie ùnie nipetirije carorije mujãã catũgoñarĩjẽrẽ jãnacõãña. ³² Caroaro ãnajęcusa. Tunu bairoa ãmeo ñãmaiña. Jesucristo yarã mujãã caãno jũgori, Dios puame roro mujãã caãtajere masiriyobojayupi. Bairi tore bairo mujãã cũã ãmeo masiriyobojaya roro mujãã caãmeoãtiere.

Cómo deben vivir los hijos de Dios

5 ¹ Mujãã, Dios pũnaa, cũ camairã ãnirĩ caroaro cũ caãtiãnierẽ ñãcõrĩ caroaro ãnajęcusa. ² Jesucristo marĩrẽ cũ camairõrẽ bairo ãmeo mairĩ caroaro átiãnajęcusa. Cũ puame marĩrẽ mairĩ, pajĩãecoyupi. Bairo pajĩãecori yua, Dios cũ caĩñajoro camasã altar* buipũ werea cajutiñurijẽ mena Diore

na cajoemũgõjutiñuojorijere bairo baiyupa marĩrẽ netõõgu cũ caãtaje puame.

³ Mujãã, Dios cũ caĩroari poa macããna majũ ãnirĩ camasã roro na rupa mena na caãmeoãtieperije ùnierẽ jicã wãmeacã ùno ápericõãña. Tunu apeye carorije ñãugaripearique ùnie cũãrẽ mujãã caãpata, ñuẽtĩña.

⁴ Tunu roro marĩ cabusuata, ñuẽtĩña. Bairi dise ùnie roro ati rupau caborore bairo átaje ùnierẽ busupẽni epeeticõãña. Catũgoñarĩquẽ mánarẽ bairo carorije cabũgoro macããjẽ cũãrẽ busupẽni epeeticõãña. Diore basapeorique ùnie puame roquere átiãninucũña. ⁵ Merẽ mujãã masĩrã roro caãtipairã na cabaipere: Noa ùna roro caãmeo átieperiquepairã, o caãperipee ùnierẽ caãtipairã, o apeye ùnierẽ caĩñaugaripeapairã, Jesucristo, Dios mena cũ carotimasĩrĩpaure etamasĩẽtĩgarãma. Apeye ùnierẽ ñãugaripearique puame camasã na caweericarãrẽ ìroarique mena macããjẽ jicã wãme niña. ⁶ Aperã na majũ na catũgoñamasĩrĩjẽ mena carori wãmerẽ na caquetibũjuata, tiere tũgopeoeticõãña. Na ìtoecoeticõãña. Tie ùnie carorijere na caãto jũgori, nocãrõ paio popiye netõrõ na bairo joroque Dios cũ caãtipee atĩya. Diore cabaibotiorã nipetiro na ùna popiye netõrõ baigarãma. ⁷ Tunu tore bairo caãtiãnarẽ na bapacupericõãña.

⁸ Mujããrẽ Dios cũ canetõõparo jũgoye, caroaro mujãã átiãnimasĩẽsupa. Canaitĩãrõpu caãnarẽ bairo mujãã ãñupã. Bairo caãnana mujãã caãniamiatacããrẽ, ãmerẽ yua marĩ Quetiupaũ yaye caroa quetire catũgousarã ãnirĩ caroaro cabusuropũ caãnarẽ bairo caãna mujãã ãniña. Bairo caãna ãnirĩ, cũ yaye caroa queti puamerẽ mujãã

catūgousacōāninucūrō boya. ⁹Cū yaye caroa quetire catūgousarā p̄ame tocānacā wāme caroare átiyama.

Aperārē caroaro n̄cūb̄ugomasīñama. Cariape átajere átiyama. Di rūm̄ ūno ītoetiyama. ¹⁰Torec̄, marī

Quetiupau cū caññajesorije ūnierē marī caátīānimasīrō ñña. ¹¹Tunu aperā canaitīārōp̄u caānarē bairo caāna dope bairo caátimasīā manierē na caátie ūnie macāājērē marī caápero boya. Ricaati catūgoñarārē na marī cabeyoro boya, caroa quetire na tūgoñamasījūgoáto īrā. ¹²Canaitīārōp̄u caānarē bairo caāna cayasiorop̄u roro na caátiere marī caquetib̄ujcōñāata, caboborije majūrē marī ībujiorā.

¹³Bairāp̄ua, bairo na caátiere īñabeseri yua, “Dios cū carotirije mee niña bairo na caátie,” marī īmasīña, Dios yaye caroa quetire marī cabuerije jūgori.

¹⁴Cabusurije p̄ame nipetirije marī īñamasīō joroque átiya. Torea bairo Dios yaye caroa quetire marī cabuerije jūgori nipetiro camasā na caátīānierē marī īñabesemasīña. Bairi atore bairo īña Dios ya tutip̄ cūārē:

“Mujāā, cacānirārē bairo caāna, wācāña.

Mujāā, cariacoatanarē bairo caāna nimirācūā, tunu cacatirārē bairo tūgoya.

Bairo mujāā catūgoro, Cristo* p̄ame cū yaye caroa quetire mujāā masīō joroque átigumi,” ī quetib̄ujya Dios ya tutip̄.

¹⁵Bairi caroaro tūgoñaña mujāā caátīānipeere. Catūgomasīēnarē bairo āmerīcōāña. Catūgomasīrā na caānorē bairo p̄ame roque átiña. ¹⁶Ati rūm̄rūrē camasā roro átinucūñama. Bairi mujāā p̄ame tocānacānia caroare áticōā ninucūña. Caroare átiñāaeticōāña. ¹⁷Catūgomasīēnarē bairo āmerīcōāña. Marī Quetiupau,

marī caátipee cū caborijere masīña.

Tiere masīrā yua, bairo jeto ása.

¹⁸Tunu bairoa eticūmueticōāña.

Caeticūmupai p̄ame cū majūā royetuanemou baiyami. Mujāārē ñe ūnie r̄saeto Esp̄ritu Santo cū camasiōrījē p̄ame roquere boya.

¹⁹Tunu bairoa Dios caroaro cū caátiere mujāā majū āmeo quetib̄ujya. Salmos, himnos cawāmec̄uti tuti macāājē, bairi tunu Esp̄ritu Santo jūgori basarique cūārē ūseanirīqūē mena basapeoya.

Mujāā camasīrō cārō marī Quetiup̄aere cū basapeoya. ²⁰Tocānacānia marī Pac̄u Diore, “iM̄ ūjūñña jāā mena!” qūīñña, nipetiri wāme mujāārē cū caátiere tūgoñarī. Marī Quetiupau Jesucristo wāme mena, cū camasīrījē mena bairo qūīcōā ninucūña.

La vida familiar del cristiano

²¹Mujāā nipetiro Jesucristore caīroarā mujāā āñña. Bairi n̄cūb̄ugorique mena āmeo īñña mujāā majū. Āmeo baibotioeticōāña.

²²Mujāā, carōmia, camanap̄āc̄una cūā, marī Quetiupau yaye quetire marī catūgousarore bairo mujāā manap̄ā na caīrījē cūārē tūgousaya.

²³Jesucristo p̄ame cūrē caīroari poa macāāna Jūgoc̄u majū niñami. Torea bairo mujāā tocānacāñā can̄moac̄na, mujāā n̄moarē cajūgoc̄uare bairo cajūgoāna mujāā āñña. Apeyera tunu Jesucristo p̄ame marī, cūrē caīroari poa macāāna, cū rupaere bairo caānarē Canetōōpau niñami.

²⁴Marī, Jesucristore caīroari poa macāāna ānirī cū yaye quetire marī cabaibotioata, ñuētīña. Torea bairo marī mena macāāna rōmiri na manap̄ārē jicā wāmeacā ūno na cabaibotioata, ñuētīña.

²⁵Jesucristo p̄ame marī, cūrē caīroari poa macāānarē marī mairī,

marí netōōgu riayupi. Torea bairo mujāā cūā canmoacuna butiuro na maiña mujāā nūmoarē. ²⁶Dios cū caññajoro carorije cacūgoenarē bairo marí caññiparore bairo ī, riayupi Jesús. Oco mena ũgueri cosererocarore bairo roro marí caátiere marí coserebojayupi, cū yaye quetire marí catūgousaro jūgori. ²⁷Bairi caroaro jutiro caūgueri manorē bairo marí yeri cūārē carorije manorē bairo cosecōāñupī. Marí, cūrē cañroari poa macāāna tunu cū caetanemopa rūmū caetaro ñe ũnie caroa macāājē rusaeto marí caññiparore bairo ī, bairo marí ásupi. ²⁸Bairi mujāā canmoacuna mujāā nūmoarē na maiña. Mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo mujāā nūmoa cūārē na maiña. Caroaro na juátinemoña. Ni jīcāū ũcū cū nūmorē cajuátinemoñ puame, cū rupaure caroaro camaijūgoure bairo niñami. ²⁹⁻³⁰Noa ũna na rupaure cateerā maniñama. Na rupaure camaijūgorā jeto niñama. Jesucristo cūā marírē, cū rupaure bairo cañnarē marí maiñami, cū yarā marí caāno jūgori. ³¹Atore bairo marí ī cūñupī Dios: “Jīcāū caūmū carōmio mena cū cawāmojiyaata, cū pacua ture wītīgumi. Ape wiipu ānīgumi cū nūmo mena. Bairo na caāno, jīcāūrē bairo na niñagu. Jīcā rupaure bairo nigarāma,” marí ī cūñupī Dios. ³²Atie queti caññimajūrījē, tirūmupure na camasīētājē āme rūmurī roquere marí camasīrījē niña. Jesucristo, bairi marí, cūrē cañroari poa macāāna jīcā rupaure bairo marí cañnierē īgu niña, bairo yu cañata. ³³Torecū, atore bairo mujāā caátipeere yu boya: Mujāā, canmoacuna tocānacāūā, mujāā rupaure mujāā camairōrēā bairo mujāā nūmoa cūārē na maiña. Tunu bairoa mujāā, carōmia, camanapūācuna cūā tocānacāōā mujāā manapūārē na nūcūbugoya.

6 ¹Mujāā, na pūnaa cūā, marí Quetiupau yaye quetire catūgousarā ānirī, mujāā pacua na caññijērē tūgousaya. Bairo átaje caroa cariape macāājē niña. ²⁻³Dios, “Caroa wāme mū yu átigu,” cū caññijūgoyeticūrīqūē mena macāājē Moisés ānacū cū caroticūrīqūē jīcā wāme atore bairo iña: “Mujāā pacuare na nūcūbugoya. Bairo mujāā caápata, mujāā useanigarā. Bairo caāna ānirī, ati yepapure yoaro mujāā ānigarā,” iña.

⁴Tunu mujāā, capacua, mujāā pūnaarē caasiapairā na ānio joroque na āpericōāña. Caroaro mena roque na beyoya. Marí Quetiupaure īroarique cūārē na quetibujuya caroaro mena.

⁵Mujāā, paabojari majā cūā, mujāā quetiuparā ati yepa macāāna na caññijērē tūgousaya. Nūcūbugorique mena na carotirijere ása. Jesucristo yaye quetire mujāā catūgousarore bairo na cūārē jīcārō tūnia, ape wāme tūgoñarīcārō mano na tūgousaya. ⁶Paabojari majā jīcāārā caroaro paayama, na quetiuparā na caññajoro, jāā mena na useaniato, irā. Bairo caroaro paamirācūā, cabero na caññaeto puamerē paetiyama. Na ũnarē bairo baieticōāña. Mujāā puame roque Jesucristore capaabojari majā ānirī, Dios mujāā caátipeere cū caborore bairo itorique mano ása. ⁷“Camasā ũmua marí caāno jūgori mee, Jesucristo ũmua marí caāno jūgori puame roque, caroaro marí paagarā,” ī tūgoñarī, paaya caroa paarique ũnierē. ⁸Merē mujāā masīña atiere: Marí tocānacāūpua paabojari majā, o paabojari majā caāmerā cūā caroaro marí caátaje cārō jūgori caroare marí jogumi marí Quetiupau puame.

⁹Mujāā, paabojari majā quetiuparā cūā, mujāā ũmuarē caroaro na nūcūbugoya. Narē roro na tuti

epeeticōāna mujāā ūmuarē. Mujāā caānierē mujāā masiritiepa. Mujāā cūā narē bairo umurecōopu mujāā Quetiupau cūgoya. Cū roque nipetiro camasārē jīcārō tūnia marī īñapeoyami.

Las armas espirituales del cristiano

¹⁰ Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, caānitusari wāme atiere mujāārē yu quetibuju woajoya: Marī Quetiupau cū camasīōrijē mena yeri pūna tutuarā āña. ¹¹ Dios cū camasīōrijē nipetirije mujāārē cū cajorije mena wātī mujāārē cū caītorijere ēñotaya. Jīcāū soldau* pajīrīcārōpu ácú, cū rupaure majjūgou, ruoia peorica coro, bairo āpōā jutiro cūārē jāñāñami. Torea bairo Dios cū camasīōrijē jūgori wātī roro cū caīrijē, roro cū caátigarije cūārē mujāā ēñotamasīgarā.

¹² Marīā, caroaro ānigarā, āmeo qūērārē bairo marī átiya. Bairāpua, camasā mena mee āmeo qūērā marī baiya. Wātī yeri pūna quetiuparā mena āmeo qūērārē bairo āna marī baiya. Wātī yeri pūna puame cabauena nimirācūā, ati umurecōopu nicōāñama, catutuarā. Na camasīrijē mena camasā carorārē roro majū na caátipeere rotinucūñama. ¹³ Bairi mujāā puame Dios cū camasīōrijē nipetirije mujāārē cū cajorije mena tūgoñatutuaya. Bairo tūgoñatutuari, wātī mujāārē cū caībusujārī rūmu ūnorē cū caīrijērē tūgoenarē bairo mujāā tūgoñanetōcōāgarā. Bairo tūgoñanetōcōārī yua, Jesucristo yaye quetire cajānaenarē bairo mujāā ānicōā nigarā.

¹⁴ Jīcāū soldau* cū wapana mena cū caāmeoqūēparo jūgoye āpōā asero mena jāñāñami. Caānijūgoro ti asero mena carupawērē jiyayami.

Bairo jiya yaparori bero, cū yerire ēñotagu, ape jutiro āpōā jutirore cū cotiapu jāñāēñotayami. Mujāā, cūrē bairo caroaro netōgarā, Dios yaye caroa quetire mujāā yeripu mujāā catūgoñacōāno boya. Tunu bairoa caroaro netōgarā, carorije cawapamoenarē bairo mujāā ānicōā ninucūgarā Dios cū caīñajoro. ¹⁵ Tunu soldau cū caāmeoqūēīpáro jūgoye ruo juti peayami. Torea bairo mujāā cūā Dios yaye quetire mujāā caquetibujuñesēāparo jūgoye tiere caroaro masijūgoyecusa, caroa yericutajecūna na ānio joroque na mujāā caátiparore bairo īrā. ¹⁶ Tunu soldau cū wāmoa tiire cūgoyami. Cū wapana, “Yeruū mena na cawērījē caūrījē yūpūre caetaro yu ūrē,” ī, bairo átiyami. Torea bairo mujāā cūā Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuaro boya, wātī mujāārē roro cū caátigamirijērē mujāā caēñotamasīparore bairo īrā. Atie caānimajūrījē niña. ¹⁷ Tunu soldau cū ruoia buire pesayami āpōā coro. Tunu bairoa űosēricāpāirē cūgoyami, cū wapanarē na netōnucācōāgu. Torea bairo mujāā cūā Dios mujāārē cū canetōōrijērē tūgoñacōā ninucūña, wātī marī wapacu roro cū caátitrotigamirijērē netōnucācōāgarā. Tunu bairoa Dios yaye quetire Espūritu Santo cū camasīōrijē mena uwiricarō mano camasārē na quetibujuya, wātī roro cū caátigarijere netōnucācōāgarā. ¹⁸ Apeyera tunu Diore cū jēnijānaeticōāña. Espūritu Santo cū camasīōrijē jūgori Diore cū jēnicōā ninucūña tocānacā rūmua. Cawūgoapairārē bairo baeticōāña. Espūritu Santo marī yeripu cū caīrijērē caroaro tūgoya. Tunu bairoa, “Marīrē yūcesūmi,” iēna, Dios yarā nipetirore na jēnibojaya Diopūre.

¹⁹Tunu yu cūārē Diopure yu mujāā jēnibojawa camasārē yu caquetibuju masīpeere. Tunu uwiricarō mano Dios yaye queti tirūmupure na camasīpeyoetaje nipetiro camasārē cū canetōōgarijere caroaro yu caquetibujuparore bairo irā, yu mujāā jēnibojawa. ²⁰Atie quetire yu quetibuju rotijowī Dios. Bairo Dios yu cū caquetibujurotijomiatacūārē, tie queti wapa ato preso jorica wiipu yu cūrocacōāwā. Bairo atopu nimicūā, uwiricarō mano ato macāānarē Dios yaye quetire na yu caquetibujuparore bairo irā, yu mujāā jēnibojawa.

Saludos finales

²¹Apeyera, marī yaṁ, Tíquico, marī camairē mujāā tṁpu cū yu joya. Cū puame marī Quetiupau cū

caroticūrīqūērē yure cajupaāninucūñ niñami. Mujāā tṁpu etaṁ, mujāārē quetibujugumi yu cabairije nipetirijere. Āme ati rūmūrī yu caátie cūārē quetibujugumi. ²²Torecu, mujāā tṁpu cū yu joya, jāā cabairijere mujāārē cū caquetibujuparore bairo ī. Bairo cū caquetibujuro, mujāā puame mujāā tūgoña yerijāñagarā tunu.

²³Yu yarā, marī pacu Dios, marī Quetiupau Jesucristo mena caroa yeri pūnacutajere cū jonemoáto mujāārē. Āmeo mairīqūērē, bairi tūgoñatutuarique cūārē cū jonemoáto. ²⁴Noa ūna marī Quetiupau Jesucristore cū na camaijūgoricarore bairo camaitūgoñacōāninucūrārē caroare na cū jonemoáto.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a los FILIPENSES

Saludo

1 ¹Yũ, Pablo cawāmecucu, bairi Timoteo menarē, Jesucristore capaabajari majā ānirī mujāā Filipo cawāmecuti macā macāānarē ati carta mena mujāārē quetibuju woajorā jāā átiya. Mujāā nipetiro, Dios yarā, Jesucristo yaye quetire catūgousarā, mujāārē cajūgoñubueri majā obispoa,* bairi mujāā diáconoa* cūārē quetibuju woajorā jāā átiya ati carta mena.

²Bairi mujāārē jāā ĩña: Marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena mujāārē caroare na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto.

Oración de Pablo por los creyentes

³Mujāā, Filipo macāāna, mujāārē yu catūgoñarō cānacānia, “Dios, yu mena mu ñujāñuña,” ñinucūña.

⁴Bairo mujāā caānierē Diore cū jēninucū, tocānacānia useanirīqūē mena jeto cū yu jēninucūña. ⁵Mujāā puame Jesucristo mena mujāā catūgousajūgoripaupu cū yaye caroa quetire yu caquetibuju yu mujāā juátinewōw. Bairi āme cūārē bairoa mujāā juáticōā ninucūña yu capaarijere. ⁶Bairi atore bairo mujāārē ñi tūgoñaña: Dios puame

mujāā yeri tūgoñawasoariquere mujāā joyupi, carorije mujāā caátaje jānarī, caroa cū cacūriqūē puamerē mujāā caátimasīparore bairo ĩ. Tore bairo jeto caroa wāmerē mujāā átiāninemonutuaō joroque mujāā átigumi, Jesucristo nemo cū catunuetari rūmupu.

⁷Mujāārē yu mainucūña. Tunu bairo caroaro mena yu mujāā juátinucūña. Bairo yu mujāā cajuátinemorijē jūgori yu puame, noo, ato preso jorica wiipu ācū, o quetiuparā watoapu ācū, “Atie Jesucristo camasārē cū canetōōriqūē queti caitorique mee ñiña,” na ñi quetibuju masīonucūña nipetiro camasārē. Bairi mujāā nipetiro mena caroaro yu catūgoñarijē ñuña.

⁸Jesucristo mujāārē cū camairōrē bairoa yu cūā mujāārē yu maijāñuña. Butiro mujāārē yu cañāgarijere masīñami Dios cūā.

⁹⁻¹⁰Bairi tunu atore bairo Diore cū ñi jēninucūña mujāā caānierē: “Filipo macāānarē nemojāñurō na caāmeomaitūgoñapeere na joya. Tunu bairoa caroa wāme na caátipee majūrē na cabesemasīparore bairo ĩ, capee caroaro cariape tūgoñariqūērē, bairi tunu caroaro ānimasirīqūē cūārē na joya,” ñi jēninucūña Diopure. Bairo baiāna, carorije áperā, caroaro majū

mujãã ãnimasĩgarã. Bairi ni jĩcãũ ũcũ Jesucristo nemo cũ catunuetari rũmu caãno mujãã caãtajere busũpaietigumi yua. ¹¹ Mujãã, Jesucristo cũ camasĩõjorije jũgori, tocãnacã wãme caroa cũ caãtirotirijere caãnarẽ bairo mujãã nigarã. Bairo caroaro mujãã caãtajere tũgoñarĩ, nipetiro camasã pũame Diore cũ basapeogarãma.

Para mí la vida es Cristo

¹² Apeyera tunu, yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna, atiere mujãã camasĩõ yu boya: Ato preso jorica wiipũ roro yu cabaimiatacũãrẽ, Jesucristo camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ caroa quetire caroaro tũgorã átiyama. ¹³ Bairi ato nipetiro quetiupau ya wii macããna, bairi aperã cũã yu cabairijere masĩñama. Bairo masĩrĩ, “Jesús yaye quetire cũ catũgõũsarije jũgori ato preso jorica wiipũ na cacũrocaricu niñami Pablo,” ñnucũñama. ¹⁴ Tunu bairoa marĩ yarã nipetiro jãñurĩpũa preso jorica wiipũ yu caãnierẽ tũgorã, netõjãñurõ Jesucristo mena tũgoñatutuayama. Bairi uwiricarõ mano quetibũjurã átiyama Dios yaye quetire.

¹⁵ Bairo quetibũjumĩrãcũã, jĩcããrã na mena macããna yu meerẽ, na pũame roquere camasã na catũgõũsaro borã, Jesucristo yaye quetire quetibũjũnucũñama. Aperã yure na canetõga tũgoñarĩjẽ majũ jũgori, Jesucristo yaye quetire quetibũjũnucũñama. Aperã roque caroa pũamerẽ tũgoñarĩ quetibũjũnucũñama camasãrẽ. ¹⁶ Naa, yure na camairĩjẽ jũgori Jesucristo yaye quetire quetibũjũnucũñama. Ato bairo ñ masĩñama: “Caroa queti Jesucristo camasãrẽ cũ canetõõpeere Pablo na cũ caquetibũjumasiõparore bairo ñ, to preso jorica wiipũ cũ caãnie boũmi Dios,” ñnucũñama caroa

pũamerẽ catũgoñarĩ majã. ¹⁷ Yure canetõgatũgoñarĩ majã roque na majũ na caãtipee jetore borã, caroaro cariape quetibũjũetiyama. Bairo cabairã ãnirĩ, “Netõjãñurõ popiye cũ tãmuãto,” ñrãrẽ bairo yu átiyama ato preso jorica wiipũ yu caãno.

¹⁸ Bairopũa, yure ñe wapa maa yure na caĩtũgoñarĩjẽ. Yure borã, o yure boena, Jesucristo yaye quetire quetibũjũnetõrã átiyama bairãpũa. Bairo na caãto, yu tũgoña useanjãñũña.

Tunu bairoa butiõro jãñurĩ yu useaninemogũ. ¹⁹ Mujãã pũame yure Diõpũre mujãã cajẽnibõjarijere yu masĩña. Tunu bairoa Jesucristo Yeri pũame yu juátiyami. “Bairi atie nipetirijere roro yu cabairijere yu netõcõãgũ,” ñi tũgoñamasĩña. ²⁰ Dios yure cũ cajuáatinemopeere butiõro yu boya, di rũmu ñno yu capaarije mena yu cayarapuaetiparore bairo ñ. Nipetiro camasãrẽ tũgoñatutuarique mena na yu caquetibũjũãniipee roque boya. Bairi yure na cawiyorotiata, o yure na capajĩãrocarotiata cũãrẽ, ñe wapa maa. Jesucristo mena yu catũgoñatutuacõãninucũrĩjẽrẽ camasã nemojãñurõ na caĩñacõrĩjẽ roque butiõro wapacũtiya. ²¹ Atore bairo ñi tũgoñaña: Yu cacatiri rũmu cãrõ Jesucristo cũ carotirore bairo yu áticõã ninucũgũ. Bairopũa, yure na capajĩãrocarotiata roque, netõjãñurõ ñubujioro. Tocãrõã yua, Jesucristo mena yu ãnicõãni ágũ. ²² Baipũa, mai ati yeparũre yu caãnicõã ãmata, yu capaarije Jesucristo yure cũ caroticũrĩqũẽrẽ netõjãñurõ yu átimasĩbũjõũ. Bairi, “¿Dope bairo rita yu caãtiãniipee to ñnnetõrõati?” ñi masĩẽtĩña. ²³ Pũga wãme tũgoñarĩ ñi masĩẽtĩña, “¿Dise ñnie yu cabaipẽe to ñnnetõrõati?” Ape wãmerã yu riacoagacũpũ, jicoquei Jesucristo

mena yu caānīparore bairo ī. Bairo yu cabairo roque ñunetōbujoro. ²⁴ Baiṛua, ape wāmerā yu caticōānigacṛpu, muḵjāārē yu cajuātīnemoparore bairo ī. ²⁵ Tore bairo yu cabairijere boyami Dios. Bairi atore bairo cariape ñi tūgoñaña: Muḵjāārē yu cajuāticōānipea ñiña mai. Bairo muḵjāā mena yu caānoi yua, muḵjāā puame netōḵāñuro Jesucristo cū carotirijere muḵjāā átīcōā ninucūgarā. Tunu bairoa cū mena tūgoñatutuari netōḵāñuro muḵjāā useanigarā. ²⁶ Bairi cabero yure na cawiyoro, muḵjāā watoa yu caāno, Jesucristo caroaro yure cū canetōōrījērē īñarā, muḵjāā useanigarā.

²⁷ Atore bairo muḵjāārē yu caīrījē caānimajūrījē ñiña: Caroaro ānajēcusa, Jesucristo yaye caroaro cū caquetibḵucūrīcā wāmerē bairoa. Bairi muḵjāā tḵpu yu caetaata, o yu caāpéricōāta cūārē, atore bairi wāme muḵjāā caānierē yu queti tūgogaya: “Filipo macāāna puame Jesucristo yaye queti camasārē cū canetōōrījērē jānaena, jīcā yericunarē bairo caroaro cariape cū carotirore bairo átīcōā ninucūparā tocānacā rūmua. ²⁸ Tunu bairoa na pesua narē roro na caātīgimirījērē uwietīparā,” tore bairo muḵjāā na caīrījērē yu queti tūgogaya. Muḵjāā pesua puame bairo muḵjāā cauwietiere īñarī, “Marī yasicoagarā,” ī tūgoñagarāma. Bairo na caītūgoñamiatacūārē, muḵjāā puame, “Dios marī netōōgumi,” muḵjāā ī tūgoñamasīgarā, muḵjāā cauwietitūgoñarījē jūgori. ²⁹ Muḵjāā caānajē cutipeere cūñupī Dios, cū macū mena muḵjāā catūgoñatutuaparore bairo ī. Baiṛua, tie jeto mee muḵjāā cūñupī. Cū yarā muḵjāā caānoi, Jesucristore bairo popiye muḵjāā cabaipee cūārē cūñupī. Tie roque caānimajūrījē ñiña. ³⁰ Yu, bairi muḵjāā

cūā, popiye baimirācūā, camasārē marī caquetibḵunetōōrījērē marī jānaētīña. Tirūmḵupure tutuaro mena yu caātoore muḵjāā īñawū. Āme cūārē torea bairo yu caāticōāninucūrījērē muḵjāā queti tūgorā.

La humillación y la grandeza de Cristo

2 ¹ Jesucristo puame caroaro muḵjāā juātīnemoñami, muḵjāā yeri caroaro to cañajāāparore bairo ī. Tunu muḵjāārē tūgoñamaiñami, caroa yericutajere muḵjāā cacūgoparore bairo ī. Tunu Espṛitu Santo muḵjāā mena nicōāñami. Bairi muḵjāā majū muḵjāā āmeo maimasiña. Cabopacarā cūārē muḵjāā īñamaimasiña. ² Bairo muḵjāā cabairoi, atore bairo muḵjāā caānierē yu boya: Caroaro āmeo maicōāninucūña. Tunu jīcā yericunarē bairo jīcārōrē bairo mairī, bairi jīcārōrē bairo tūgoñarī, jīcārōrē bairo ānajēcusa. ³ Tunu bairoa aperā na caātiere na netōga tūgoñaeticōāña. Tunu na īñatuti tūgoñaeticōāña. “Marī jeto marī masībotioya,” iēna, paaya Jesucristo muḵjāārē cū caroticūrīquērē. Muḵjāā tocānacāñupa, nipitiro camasārē na īroaya. Bairo na īroari, di rūmū ūno, “Marī majū aperā netōō caānimajūrā marī āniña,” ī tūgoñaeticōāña. ⁴ Ni jīcāū ūcū muḵjāā mena macāācū cū yaye caroaro cū caānipee jettore cū bootūgoñaeticōāto. Aperā yaye caānipee ūnie cūārē cū tūgoñato.

⁵ Jesucristo caroaro cū catūgoñarīcārōrēā bairo muḵjāā cūā tūgoñaña. ⁶ Bairo puame tūgoñañupī Jesús:

Dios macū majū nimicūā,
 ɱmḵrecóopɱ cū carotīmasīrījērē
 bairo ápeyupi.

⁷ Bairo Dios cū caānierē jānacōārī yua, ati yepapure marīrē bairo rūpacutiri buiaetayupi.

- Cabero butiáćá, paabojari
majõcure bairo átiáninucũñupĩ.
- ⁸ Marirẽ bairo rupaucutiri, cũ majũã
cabũgoro macããcũrẽ bairo
baiyupi.
Bairo cũ pacũ Dios cũ carotirore
bairo cabai añirĩ pajĩaecori
riayupi.
Camasã na caĩñajoro bobooro roro
majũ yucupãĩpũ papuatuecori
riayupi.
- ⁹ Bairo cũ cabairique jũgori
tocãnacãũ buipũ netõrõ
caãnimajũũ cũ cũñupĩ Dios.
Camasã tocãnacã wãme na
caãmeoĩroarique netõjãñurõ
caroa cũ wãmetiyupi Dios.
- ¹⁰ Bairi cũ wãmerẽ tũgorã, nipetiro
caãna, Diotũ macããna, bairi ati
tuti macããna cũã,
bairi ati yepa roca macããna cũã
nipetiro rupopatuuri mena
etanuturĩ Jesure qũĩroagarãma.
- ¹¹ Bairi tunu ati umũrecóo nipetiro
caãna, “¡Jesucristo, Quetiupau,
caãnimajũũ niñami!” ĩrĩ
qũĩroagarãma.
Bairo qũĩroari, cũ pacũ Dios cũãrẽ
qũĩroagarãma.

**Los cristianos son como
luces en el mundo**

¹² Apeyera tunu yũ bairãrẽ bairo
caãna, yũ camairã mujããrẽ niña:
Mujãã tũpũ yũ caãno, yũ yaye
quetibũjuriquere caroaro mujãã
tũgousawũ. Bairi ãmerẽ cayoaropũ
mujããrẽ yũ caãniwewomiatacũãrẽ,
yũ cajorijere mujãã tũgousagarã.
Netõjãñurõ mujãã catũgousaro yũ
boya. Mujãã, Dios cũ canetõõricãrã
añirĩ, mujããrẽ cũ caroticũrĩquẽrẽ
nucũbugorique mena tũgoña
jãnaeticõãña. ¹³ Dios puame mujãã
yeripũ caroaro mujãã catũgoñapeere

mujãã joyami. Bairo jori yua, mujãã
juáatinemogumi, nipetiro caroaro mujãã
caátipeere mujãã caátipeyoparore
bairo ĩ.

¹⁴ Bairi nipetirije mujãã capaarique
cutiere useanirĩquẽ mena ása. Ámeo
busupairicaro mano, jĩcãũ yericunarẽ
bairo paaya. ¹⁵ Tore bairo mujãã
capaarique cutiere yũ boya, noa ũna
aperã jĩcã wãme ũno mujãã capaarijere
na cabusupaietiparore bairo ĩrã.
Dios pũnaa carorije caáperãrẽ bairo
ãnajęcusa. Bairi ati yepa macããna
carorã watoarũ nimirãcũã, mujãã
roque caroaro ãnajęcusa. Torecũ, ati
yepa macããna canaitĩarõpũ caãnarẽ
bairo caãna watoa nimirãcũã, mujãã
puame ñocõã na cabusuworore bairo
mujãã caãno ñuña. ¹⁶ Bairo ãna, Dios
yaye quetire mujãã caáticõãnjãrẽ
na quetibũjũ masĩõña camasiẽnarẽ.
Bairo mujãã caquetibũjũmasĩõata,
Jesucristo ati yeparũ nemo cũ
catunuetari rũmũ caetaro, caroaro yũ
tũgoña yerijãñagu, “Mũna mee Filipo
macããnarẽ na yũ quetibũjũñesẽãñupã,”
ñĩ tũgoñagu. ¹⁷ Tunu Jesucristo yaye
yũ caquetibũjũrĩje jũgori yũre na
capajĩãpa rũmũ etaro baiya. Bairo
cabaimiatacũãrẽ, Dios yaye queti
mujããrẽ yũ caquetibũjũriquere
tũgoñarĩ, yũ useaniña. Mujãã puame
tiere tũgousari, Jesucristo mena mujãã
tũgoñatutuaya. Bairo mujãã cabairijere
ĩnarĩ, Dios puame mujããrẽ ñãjesoyami.
Bairi marĩ nipetiro marĩ useaniña,
tiere tũgoñarĩ. ¹⁸ Bairi yũre bairo
mujãã cũã useanicõãña.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Apeyera tunu marĩ Quetiupau
Jesucristo cũ caborore bairo yoaro
mee mujãã tũpũ cũ yũ jogũ Timoteore,
mujãã caátĩãnie quetire tũgouseanigu.
²⁰ Timoteo puame yũre bairo

tũgoñanucũñami. Ni jĩcãũ ùcũ cũrẽ bairo caãcũ mũjããrẽ camaitũgoñanucũñ maami. ²¹ Apeã nìpetiro na yaye caãnipèe jetore bonucũñama. Marĩ caãtiere Jesucristo cũ carotirijere borã mee baiyama. ²² Merẽ Timoteore cũ mũjãã masijãñuña caroaro cũ caãtiãnierẽ. Dios yaye quetire caroaro yure cũ cajũquetibujunemorijẽ cũãrẽ mũjãã masijãñuña. Yũ macũrẽ bairo caãcũ ãnirĩ yũ juãtinemoñami Timoteo. ²³ Bairi ato presopũ caãcũ yure na caãtipeere masipũ, mũjããtu cũ yũ jogũ. ²⁴ Bairo ãmeacã cũ jogamicũã, Dios cũ caborore bairo yũ cũã jicoquei mũjãã tũpũ yũ átiga ñitũgoñaña.

²⁵ Torea bairo marĩ yãũ Epafrodito cũãrẽ mũjãã tũpũ cũ yũ catunuojoro ñuña. Cũ pũame camasãrẽ yũ juquetibujunemonucũñami. Tunu yũre bairo popiye baiyami. Bairi yũ mũjãã cabapacũtirotijoricũre ãmerẽ mũjãã tũpũ cũ tunuojogu yũ átiya. ²⁶ Epafrodito pũame butioro mũjãã nipetirore ñnagayami. Tũgoñarĩquẽ paijãñuñami, cũ cariariquere mũjãã caqueti tũgoroi. ²⁷ Cariapea mũjãã tũgoricarã. Riajãñuwĩ Epafrodito. Bairo riarĩ, riayasicobujiowĩ. Bairo cũ cabaimiatacũãrẽ, marĩ Pacu Dios pũame qũĩñamairĩ cũ catiowĩ. Yũ cũãrẽ ñĩnamairĩ, roro cũ cabairijere ñnarĩ nemojãñurõ cũ tũgoña yapapuaeticõãto ì, cũ catiowĩ Dios Epafroditore. ²⁸ Bairi yoaro mee patowãcãrõ mena cũ yũ tunuojogu, cũ mũjãã caĩñauseani tũgoñatutuaparore bairo ì. Bairo yũ caãpata, yũ cũã yũ tũgoñarĩquẽ paietigu. ²⁹⁻³⁰ Yũ mũjãã juquetibujumasĩetĩña, cayoaropũ caãna ãnirĩ. Baiyã, yũre mũjãã cajuãtinemorotijoricu pũame caroaro yũ juãtinemoñami. Cũ cũã Jesucristo yaye quetire camasãrẽ yũ juquetibujunucũñami. Bairo yũ

juquetibujuri yua, cauwiorije watoa ãnirĩ riacoabujiowĩ. Torena, mũjãã tũpũ cũ caetaro, useanirĩquẽ mena cũ mũjãã jẽnibocãgarã, marĩrẽ bairo marĩ Quetiupau yãũ cũ caãnoi. Tunu bairoa nipetiro cũ, Epafroditore bairo caãnarẽ na ñroaya.

Lo verdaderamente valioso

3 ¹ Yũ yarã, yũ bairãrẽ bairo caãna, ãmerẽ mũjããrẽ yũ quetibujutusagu: ¡Jesucristo mena useanirĩ ãnicõãña! Bairo mũjããrẽ yũ caĩwoaátajere tunu ãmerẽ yũ caĩwoatunemorõ yure ricaati baipatowãcõetĩña. Tunu tore bairo yũ caãto mũjããrẽ ñumajũcõãña. ² Bairi ricaati caquetibujurãrẽ na tũgoñamasirĩ ãña. Na ùna, roro caãna ãnirĩ, camasã na rupau macããjẽrẽ* na yisetarotinuñama, “Dios yarã marĩ ãnirõã,” ì tũgoñamirã. ³ Na pũame na rupau macããjẽrẽ cayisetaricarã na caãnimiatãcũãrẽ, cũ yarãrẽ bairo na ññaetĩñami Dios. Marĩ pũame roquere cũ yarãrẽ bairo marĩ ññañami, cũ mena marĩ catũgoñatutuarije jũgori. Bairo ãna, Espiritu Santo cũ camasõtõrijẽ jũgori Diore cũ marĩ ñroaya. Tunu, “Jesucristo yarã marĩ ãñaña,” useanirĩquẽ mena marĩ ì tũgoñaña. Ape wãme, bui marĩ rupau macããjẽ jũgori marĩrẽ dope bairo átimasã maa. ⁴ Baiyã, ni jĩcãũ ùcũ, “¡Baietiya! ¡Átimasijãñuña marĩ rupau macããjẽrẽ yisetarique!” cũ caĩata, yũ pũame, “Tocãnacãũ netõrõ Dios yãũ yũ ãñaña,” ñi masĩbujioũ, nipetiro netõrõ tie ùnierẽ caãtacũ ãnirĩ. Tocãnacã wãme jãã ñicũjãã na caroticũrĩquẽrẽ yũ átiyeyocõãwũ. ¡Tũgoñijate! ⁵ Jicã wãmo peti itia pẽnirõ cãnacã rũmurĩ yũ cabuiaricaro bero, yũ rupau macããtõrẽ yisetayupa, jãã, judío majã, jãã caãtinucũrĩ wãmerẽ bairo. Bairi

Israel majā yau ānirī, Benjamín ānacū ya poa pārāmipū yu buiayupa. Bairi hebreo* yaye busu, judío majā yau majū yu āniña. Yu pacu yarā, judío majā jeto āma. Bairo tunu butiácūpu, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caīroari majōcu ānirī, fariseo majā mena macāacū yu āmū. ⁶Bairo caācū majū ānirī, Jesucristo yaye cū caquetibujucūrīqūērē catūgousari majā puamerē popiye na baio joroque na yu āpu. Tunu bairoa ni jīcāū ūcū, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē di wāme ūnorē, “Jīcārō tūni āperiyami,” nī masīemi.

⁷Bairo tirūmupure yu caānajē cutajere, “Caānimajūrījē niña,” caītūgoñañarīcū nimicūā, āmerē yua, “Tie nē wapa maa,” nī tūgoñaña. Jesucristo yau puame ānigu, tore bairo yu caānajē cutajere yu jānacōāwū.

⁸Bairi yu Quetiupau Jesucristore yu camasīrījē tocānacā wāme netōrō caānimajūrījē niña. Jesucristo yau puame ānigu, yu caānajē cutijūgorique nipetirijere yu jānapeticōāwū. “Tie nē wapa maa,” nī tūgoñaña yu caānajē cutijūgoriquere. ⁹Nipetirijere yu jānapeticōāwū, cū yau majū ānimasīgu. Bairo Jesucristo mena yu catūgoñatutuarije jūgori, carorije wapa cacūgoecure bairo nīñañami Dios, Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caroaro yu caátie jūgori mee. Bairi ape wāme camasā netōgarā na caátigamirīqūē puame yure wapa maa. ¹⁰Atie puame niña caānimajūrījē: Jesucristore cū yu masīgamajūcōāña butiōro. Jesucristo cariacoatacu cū caānimiatacūārē, Dios cū catiotutua masīnupī. Tie tutuarije majūrēā yu cūā yu yerīpu yu bomajūcōāña. Tunu yu cūā nī tūgoñamasīgaya: “Jesucristo mena popiye marī baigarā. Cū mena marī baiyasigarā,’ ī quetibujūrique

dope bairo īgaro to īñati,” netōjāñurō nī tūgoñamasīgaya. ¹¹Bairo bairo yua, Dios cū yarā cariacoatanarē tunu na cū cacatiopa rūmu caetarore tūgoñarī, yu cūārē cū cacatioparore yu coteya.

La lucha por llegar a la meta

¹²Bairo cotemicūā, “Āmerē yu caátie Dios cū caborijere nē ūnie rusaeto yu átipeyocōāwū,” mujāārē nīētīña. Baiṛua, tiere jīcārō tūni átipeyogu yu baiya. Mai, caānijūgoripauṛu Jesús puame yu netōōwī, yure cū caātiroticūrīqūērē bairo yu caátipeyoparore bairo ī. ¹³Yu yarā, “Yu majūā nē ūnie caroaro yu caátie rusaeto,” nīētīña. Bairo puame nī tūgoñaña: Tirūmupure yu caānajē cutajere yu majūā yu masiritiya. Puḡani cārō tiere yu tūgoñanemoetigu yua. Caroaro yu caátipee puame roquere yu tūgoñajūgoyeticōā ninucūña. ¹⁴Bairi caatūperī majōcu premiorē nēgu, butiōro wēpūrō mena cū caátore bairo yu cūā butiōro yu átiya Dios yaye yure cū caātiroticūrīqūērē. Bairo yu caato yua, Jesucristo jūgori yu cawapatapee Dios yure cū cajogarijere yu jogumi.

¹⁵Marī nipetiro Jesucristo yaye quetire caroaro catūgousarā yu caīrōrē bairo marī catūgoñarō boya. Ni jīcāū ūcū mujāā mena macāacū ricaati cū catūgoñaata, Dios puame caroare cū masīōgumi. ¹⁶Bairo puame űña marīrē: Jesucristo yaye cū caquetibujucūrīqūē marī catūgousajūgoricarore bairo marī caáticōāno boya.

¹⁷Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, yu caātīānierē bairo ānajēcusa mujāā cūā. Tunu noa ūna mujāārē jāā caātiroticūrīqūērē bairo caāna cūārē na īñacōrī caroaro ānajēcusa. ¹⁸Aperā puame roque caroaro āmerīñama. Na

cabairijere jicāni mee, capee majū
 mujāā yu quetibujūmīwā. Āmerē
 tunu tie na caātiānierē tūgoña
 yapapuari, caapee oco umayurique
 mena mujāārē nīnemoña tunu: Naa,
 bairo baiāna, “Jesucristo yucupāipū
 cū cariarique dope bairo átimasīā
 maa,” cairārē bairo baicōā niñama.
 19 Na puame na caātiānījesorije jetore
 butioro tūgoñañama. Tunu bairoa
 roro na caātiere bobotūgoñapeerea,
 tiere átibotioāniñama. Ati yepa
 macāājē jetore butioro tūgoñañama.
 Bairo caáticōāna ānirī yua, cabero
 yasiricoropū ágarāma. 20 Marī puame
 roque umurecōropū caāniparā marī
 āniña. Tunu bairoa marirē canetōū,
 Jesucristo, umurecōropū caāniatacū
 nemo cū catunuetarore caroaro
 cū marī ānicotegarā. 21 Bairo etaū
 yua, marī rupaū, cañueti rupaūre
 wasoagūmī, cū rupaū caroa rupaūre
 bairo marī cacūgoparore bairo ī.
 Ati umurecōo macāājē nipetirijere
 carotimasī ānirī bairo marī átigūmī.

Alégreñse siempre en el Señor

4 1 Tore bairo cabaiānio, yu bairārē
 bairo caāna, yu camairā, butioro
 majū yu caññagarā, atore bairo
 mujāārē niña: Useanio joroque yu
 mujāā átiya. Jesucristo mena mujāā
 caānicōānierē tūgoñarī, “Yu paarique
 yasietigaro,” nī tūgoñatutuajāñuña.
 Bairi, bairo jeto átícōānjēcusa:
 “Jesucristore cū tūgousajānaeticōāña,”
 niña.

2 Apeyera tunu mujāā mena
 macāāna rōmirī Evodia, bairi Síntique
 cūārē niña: Mujāā, puagarāpua marī
 Quetiupau yarā rōmirī ānirī jicā yeri
 pūnacūnarē bairo tūgoñarīqūēcusa.

3 Mu cūā, yu bapa, yu mena
 caroaro caquetibujuricu, bairo mu
 caātipee yu boya: Evodia, bairi

Síntique cūārē na juása. Caroa
 ānajē puamerē na quetibujuya. Na
 puame popiye baimirācūā, camasārē
 yu juquetibujunemonucūwā
 Dios na cū canetōōrijē quetire.
 Clemente mena, bairi aperā yure
 cajuátinemorā mena cūā camasārē yu
 juquetibujunemonucūwā. Na cūā Dios
 mena cacatiāniparārē woaturica tutipū
 merē cawoatuecoricarā niñama.

4 Bairi tocānacā rūmua, “Marī
 Quetiupau yau yu āniña,” ī tūgoña
 useanicōāña. Mujāārē nīnemoña:
 iUseanicōāña! 5 Tunu bairoa caroaro
 nucūbugorique mena ānajēcusa,
 “Cañurā niñama,” aperārē na mujāā
 caieconucūparore bairo, irā. Marī
 Quetiupau puame yoaro mee atīgūmī
 ati yepapure.

6 Bairi ati umurecōo cabaípee
 jicā wāme ūnoacārē tūgoñarīqūē
 paipatowācāētīcōāña. Dios puamerē
 cū jēniña nipetirije ati umurecōo
 cabaípeere. Tunu jēni yaparorā, “Dios,
 jāā mena mu ñujāñuña,” qūñña. 7 Bairo
 mujāā caātiāmata, Dios puame caroa
 yeri pūna cutajere mujāā jogūmī. Tie cū
 cajorije puamerē ni jicāū cacū tūgomasi
 peyoetigūmī, netōjāñurō caroa majū
 caānoi. Bairi mujāā, caroa yeri pūna
 cacūgorā ānirī mujāā tūgoñatutuacōā
 ninucūgarā. Jesucristo yarā ānirī
 bairoa mujāā baicōā ninucūgarā.

Piensen en todo lo que es bueno

8 Bairi yu bairārē bairo caāna atore
 bairo mujāārē ñitusagu: Nipetirije
 cariape caānierē, bairi tunu nipetirije
 marī canucūbugorije ūnie cūārē
 cariape tūgoñaña. Nipetirije cariape
 marī caátie cūārē tūgoñaña. Tunu jicā
 wāmeacā ūno roro tūgoña asueticōāña.
 Tunu nipetirije āmeo maitūgoñarīqūē,
 bairi tunu, “Cañurijē niña,” nipetirije
 camasā na caītūgoñarijē cūārē

tũgoñaña. Tunu nipetirije nocārō caroa ũnie, bairi tunu caroa mujāārē Dios cū caátiere cū mujāā catũgoñabasapeopee cūārē tũgoñaña.

⁹Bairi mujāārē yu caquetibujucūriqũērē bairo átícoñaña. Mujāā, yu caĩrĩqũērē catũgoricarā ānirĩ, bairi yu caátajere caññaricārā ānirĩ bairo ása. Bairo mujāā caátíano, Dios, caroa yeri pũna cutajere cajou pũame mujāā mena ānicōā nigumi.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰Apeyera tunu nemorō yure mujāā catũgoñarōĩ yu useanijāñuña. Yu cabopacarijere masĩrĩ yu mujāā juátigayupa. Bairua, “Yu mujāā masiriticoasupa,” ĩ mee ñiña. “Yu mujāā cajuátibujiopee pũame manatō,” ĩ pũame roque ñiña. ¹¹Tunu bopacari mujāārē jēnirē bairo ĩ mee ñiña. Noo yu cacũgorijeaca mena tocārōā yu useanimasĩña. ¹²Jĩcā rũmu bopacaũ majũ yu āmu. Ape rũmu paio netōrō yu cũgowu. Bairi noo cabairije watoa yu ānicōā masĩña. Queyari ũgarique cũgoecu cūā, o paio ũgarique cũgon cūā yu ānicōā masĩña. ¹³Noo tocānacā wāme cabairo yu nũcācōā nimasĩña, Jesucristo yure tũgoñatutuarique cū cajoroi. ¹⁴Bairo yu cabaiānimasĩmiatacūārē, mujāā pũame yu cacũgoetipaure yu mujāā juárũ. Bairo mujāā caáto ñujāñuña.

¹⁵Mujāā ya yepa Macedoniapũ caāniatacũ yu cawitiro bero, Dios camasārē cū canetōōrĩjē quetire yu caquetibujũñesēājũgoripaũũ, mujāā, Filipo macāāna jeto yu mujāā juárũ.

Mujāā, Jesucristo yaye quetire yu caquetibujũriquere tũgouseanirā, yu mujāā joyupa yure carusarijere.

¹⁶Tunu bairoa Tesalónica macāpũ yu caāno, jĩcāni mee yu mujāā jonemoñupā tunu yure carusarijere.

¹⁷“Yure mujāā cajorijere caññajoure bairo yu āniña,” ĩ mee ñiña. “Dios marĩrē cū caññabeseri rũmu caetaro mujāārē caroare cū cajopee netōjāñurō to āmarō, yure mujāā cajorije jũgori,” ĩgu ñiña. ¹⁸Merē yu mujāā cajoriquere yu cũgopeyocōñaña. Bairi yu caborije netōrō yu cũgoya. Epafrodito mena yure mujāā cajorique mena yu caborije netōrō yu cũgoya āmerē yua. Yure mujāā cajorique pũame werea ũnie caroa cajũtiñurĩjē mena Diore altar* mesapũ na cajoemũgōjorijere bairo baiya. ¹⁹Bairi Jesucristo yarā mujāā caānoi, marĩ pacũ Dios pũame nipetirije mujāārē carusarijere jogũmi paio majũ, paio cacũgon ānirĩ.

²⁰Bairi atore bairo ñiña: ĩTo petieticōāto marĩ Pacũ Diore cū marĩ cabasapeorije! Bairoa to baiáto.

Saludos finales

²¹Bairi yu ñurotijoya mujāā nipetiro Dios yarā, Jesucristo yaye quetire catũgousarārē. Tunu bairoa marĩ yarā yu mena caāna cūā mujāā ñurotijoyama. ²²Torea bairo nipetiro ato macāāna Dios yarā, bairi quetiupau emperador* romano* paabojari majā cūā mujāā ñurotijoyama.

²³Marĩ Quetiupau Jesucristo mujāā nipetirore caroare cū jonemoáto.

Tocārōā ñiña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a los COLOSENSES

Saludo

1 ¹⁻²Υη, Pablo cawāmecucu, Dios yure cū cabeserique jūgori cū caquetibujurotjoricu, apóstol* yu āniña ati cartare caquetibujwoajou. Marī yau, Timoteo mena mujāā, Colosas macā macāāna Jesucristo yaye quetire catūgousacōānincūrā, Dios cū caīroari poa mena macāānarē mujāā yu quetibuju woajoya ati carta mena. Bairi caānijūgoro atore bairo mujāārē ñiña: Marī Pacu Dios mujāārē caroare cū jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē cū jonemoáto, ñiña.

La oración de Pablo por los creyentes

³Tocānacā rūmu Dios, marī Quetiupau Jesucristo Pacure jēnirā, mujāā caātiānierē tūgoñarī, “Jāā mena mu ñujāñuña,” jāā ī jēnincūña. ⁴Mai, jāā tūgoapu caroaro mujāā caātiānierē. Jesucristo mena mujāā catūgoñatutuarijere, bairi nipetiro Dios cū caīroari poa macāānarē na mujāā camairijē cūārē jāā tūgoapu. ⁵Mujāā puame caroa cariape queti, Dios camasārē cū canetōōgarijere cariape tūgorā, Dios cū caīrcārōrēā bairo mujāārē umrecóopu caroaro cū caátipeere mujāā cotejūgoyupa.

Bairo coteāna, Dios cū caīroari poa macāānarē na mujāā juátinemoñupā. ⁶Atie caroa queti mujāā catūgorique puamerē nipetiropure tūgorā átiyama camasā aperā cūā. Bairo tūgorā yua, jīcāārā tūgousarā átiyama. Na, catūgousari majā puame caroaro ānimasirā baiyama tie queti jūgori. Dios camasārē cū camairijērē tūgori, “Cariape queti ñiña,” mujāā caītūgoñarī rūmu bero, caroaro mujāā caānimasirōrē bairo na cūā caroaro ānimasirā baiyama. ⁷Marī yau, marī camai, Epafra cawāmecucu puame tie quetire mujāārē quetibuju jūgoyupi. Cū roque carou jāā mena capaanucūā ānirī Jesucristo cū caroticūrīqūērē bairo átinucūñami. Mujāā cūārē cajuátinemonucūñiñami. ⁸Bairo caācū ānirī yua, cū puame jāātu etari bero, jāā quetibujuwī mujāā cabairijere. Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori mujāā caāmeomairijērē jāā quetibujuwī. ⁹Bairi caroaro mujāā caātiānierē jāā catūgojūgorica rūmu bero Diopure jāā jēnibojājānāētīña, mujāā caátipee Dios cū caborijere mujāārē caroaro cū camasiōparore bairo irā. Tunu bairoa Espiritu Santo cū camasiōrījē tocānacā wāme mujāārē cū cajoparore bairo irā, jāā jēnibojānucūñiñ Diopure. ¹⁰Bairo

mujãã puame cū camasiōrijē cūgori yua, marī Quetiupau yarārē bairo caroaro mujãã átimasianigarã. Bairo ána, mujãã caátie cū caññajesorije ũnie jetore mujãã áticōã ninucūgarã. Caroa átaje tocānacã wāmerē mujãã átigarã. Tunu bairoa Diore cū mujãã masinemogarã. ¹¹ Apeyera tunu mujããrē jãã jēnibojaya Diopure, cū camasiñijē ñe ũnie carusaetie mena mujããrē cayeritutarārē bairo cū áparo írã. Bairo mujãã puame tūgoñatutuari yua, dope bairo ricaati mujããrē cabaijuiopeere caroaro mena mujãã nūcācōāgarã. ¹² Tunu bairi marī Pacure, “Mu ñujãñuña jãã mena,” useanirīqūē mena cū mujãã ígarã. Cū puame mujãã yerire wasoari bero cū carotimasirīpau caroaro cabusuropu cajãāmasiparã majū mujãã ānio joroque mujãã átiyami. Bairo jeto nipetiro marī, cū ya poa macãānarē marī átinucūñami. ¹³ Wãtī cū carotirore bairo caána cū mena canaitiārōpu caānarē bairo marī caānimiatacūārē, cū cawiyoricarārē bairo marī ānio joroque marī ásupi Dios. Bairo marirē netōōrī yua, cū macū cū camai, cū carotimasirīpau macãānarē bairo marī ānio joroque marī ásupi. ¹⁴ Cū macū cū cariarique jūgori marī netōōñupī. Roro marī caátajere marī masiriyobojayupi.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Dios marī caññaecū cū caānimiatacūārē, cū macū Jesucristo cū caátajere tūgoñarī, cū marī masimasīña Dios cū caāñajē cutiere. Na, puagarāpu jīcārō tūni niñama. Jesús puame nipetirije Dios cū caqūēñorīqūē upau niñami. ¹⁶ Jesús jūgori qūēñoñupī Dios ati umurecōo macãājē nipetirijere. Ati yepa macãāna, jōbui macãāna cūã,

cabauena, cabaurã cūã nipetirore na qūēñoñupī. Bairi jōbui macãāna carotimasirã cūārē na qūēñoñupī. Jesucristo jūgori nipetiro caānarē na qūēñoñupī Dios, cūrē na cañroaparore bairo í. ¹⁷ Nipetirije ati yepa macãājērē cū caqūēnoparo jūgoyepua Jesucristo merē añupī. Tunu bairoa cū camasiñijē jūgori ati umurecōo macãājē ricaati baietiya. Jīcārō tūni añijūgoyecutiya cū caátimasirījē jūgori. ¹⁸ Marī nipetiro Jesucristore cañroarã, jīcã rupaure bairo, jīcã poa macãāna marī āniña. Jesucristo puame marī ruoore bairo niñami, marī Quetiupau majū. Cū, nipetiro netōō caānimajū cū caānoi, marī, cū cañroari poa macãānarē cū camasiñijē jūgori caroa tūgoñarīqūērē marī jomasīñami. Cariacoatacu nimicūã cacatijūgoricu majūrē cū cūñupī Dios, nipetiro Jūgocu cū caāniparore bairo í. ¹⁹ Dios, bairo tūgoñañupī: “Yu macū cūã yurea bairo cū āñajē cūparo. Nipetirije cū cūã yu caānierē bairo cū āmarō,” í tūgoñañupī. ²⁰ Jesús jūgori ati umurecōo macãāna nipetiro, jōbui macãāna, ati yepa macãāna cūã cūrē roro na caññaterijere na jānao joroque átigayupi. Jīcãū yerī pūnarē bairo cū mena na ānio joroque na átigayupi, Jesús yucupāirpu cū cariarique jūgori.

²¹ Mujãã, cajūgoyepure Dios yarã mee, cū pesuare bairo caāna mujãã añupã. Roro mujãã caátaje jūgori, tunu mujãã yeripu roro mujãã catūgoñarījē jūgori cūrē cateerārē bairo mujãã añupã Dios cū caññajoro. ²² Bairo mujãã cabaimiatacūārē, Dios puame cū macū popiye cū cabairiarique jūgori mujãã qūēñoñupī. Bairi āmerē caroaro cū mena mujãã āniña. Cū yarã majū, cūtu caápārã carorije cawapamoenarē bairo mujãã tuao joroque mujãã ásupi. ²³ Carorije cawapamoenarē

bairo mujãã tuagarã, Jesucristo mena caroaro mujãã catũgoñatutuacõãmata. Tunu bairoa caroa quetire mujãã catũgoriquere mujãã cajãnaeticõãta, torea bairo mujãã tuagarã. Atie quetire nipetiropure tũgorã átiyama camasã aperã cãã. Yu, Pablo cawãmecucu cãã atie quetirea caquetibujuri majõcu yu ãniña.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴Bairo mujããrẽ caquetibujũãninucũũ ãnirĩ popiye yu baiya. Yu useaniña baiyua. Jesucristo yarã cũ rupare bairo caãnarẽ popiye cũ cabaibojaricarorea bairo yu cãã popiye mujããrẽ yu baijojaya, nemojãñurõ cũ yaye quetire mujãã camasĩparore bairo ĩ. ²⁵Dios puame mujãã cũ caĩroari poa macããnarẽ cajũpaau majũ yu cũwĩ. Bairo yu cũrĩ yua, cũ yaye quetire caroaro cariape mujããrẽ yu quetibujũ peyorotiwĩ. ²⁶Caãnijũgoripapure mai, capee tutiri bero macããna camasãrẽ na masiõẽsupi Dios, cũ caãtipeere. Tiere ati rũmũri roquere marĩ, cũ yarãrẽ marĩ masiõwĩ. ²⁷Atore bairo niña Dios cũ catũgoñajũgoyetirique: Tirũmũpure camasã na camasiõtãjẽrẽ cũ yarã ati yũtea macããna roquere na masiõgayami. Atie niña caroaro cariape ãme cũ camasiõgarije: Jesucristo puame judío majã jeto mee, judío majã caãmerã mena cããrẽ ãnicõã nigumi. Bairo cũ yarã ãnirĩ Dios caroaro majũ cũ caãnierẽ bairo caãna na ãnio joroque na átigumi judío majã caãmerã cããrẽ.

²⁸Bairi jãã quetibujũnucũña Jesucristo yaye quetire nipetiro camasãrẽ. Na jãã beyoya. Na jãã quetibujuya nipetirijere jãã camasĩrõ cãrõ, Jesucristo yarã puame carorije wapa mánarẽ bairo cũtu na

caetaparore bairo irã. ²⁹Bairo carorije wapa mána cũtu na caetapeere bou, nipetirije yu catutuarije, Jesucristo yũre cũ cajorije mena yu paãninucũña.

2 ¹Torecu, atore bairo mujãã camasĩrõ yu boyu: Yu, mujãã caãtiãnipeere butioro yu tũgoñaña. Bairo tũgoñarĩ yua, caroaro mujãã caãtiãnipeere yu juãtinemoña. Laodicea macã macããna, bairi nipetiro yũre caĩñaetana cããrẽ caroaro na caãtiãnipeere yu juãtinemoña. ²Na yeripu tũgoñatutuariquere Dios cũ cajoparore bairo ĩ, na yu juãtinemoña. Jĩcã poa, jĩcã yericunarẽ bairo na ãmeo maiãto ĩ, na yu juãtinemoña. Tunu bairoa Dios yaye quetire ñe ãnie rusaeto na tũgomasiãto ĩ, na yu juãtinemoña. Bairo masĩrã yua, tirũmũpure camasã na camasiõtãjẽ ati yũtea roque Dios cũ camasiõgarijere masĩpeyocõãgarãma, Jesucristo na mena cũ caãnicõãnierẽ. ³Nipetirije Dios yaye macããjẽ masĩrĩquẽ caroa majũrẽ marĩ masĩmasiña Jesucristo jũgori. ⁴Tiere mujãã yu quetibujuya, apei, ni jĩcãũ ãcũ cũ caĩtorijere mujãã tũgore ĩ. Cũ yaye queti puame jĩcãrõ tũnia baumirõcũã, ãtorique macããjẽ niña. ⁵Bairo yu puame mujãã mena ãmerĩmicũã, mujãã watoa ãcũrẽ bairo mujããrẽ butioro yu tũgoñanucũña. Tunu bairoa jĩcãrõ tũni mujãã caãtiãnierẽ, bairi Jesucristo yaye quetire mujãã cajãnaetiere tũgori yu useaniña.

La nueva vida en Cristo

⁶Bairi marĩ Quetiupau Jesucristore cũ mujãã caĩroajũgoricarorea bairo ãme cããrẽ cũ mujãã caĩroacõãno ñiña. Bairo ãna, Jesucristo mena jĩcãrõ ãnicõã ninucũña. ⁷Di rũmũ ãno cũ aweyoeticõãña. Jesucristo yaye quetire tũgoñarĩ cũ mena tũgoñatutuanemocõã

ninucūña tocānacā rūmua. Tunu bairoa, “Mu ñujāñuña jāā mena,” Diore mujāā caīrō ñuña.

⁸Caroaro tūgoña masacatiya aperā mujāārē caquetibujurārē, carorije jāā tūgousare, irā. Na puame, “Jāā yaye queti cariape ñiña,” caīrā nimirācūā, camasārē imawijiorā átiyama. Na yaye queti Jesucristo buerique mee ñiña. Na majū na catūgoñarijē tirūmupu macāāna ya wāme átajere quetibujurā átiyama camasārē. Tunu bairoa ati umurecōo macāāna cabauena na carotimasirijērē quetibujurā átiyama. Bairi na tūgousaeticōāña.

⁹Nipetirije Dios cū caātiānie Jesucristo menapu āniña. Bairi apeye quetibujurique wapa maa. ¹⁰Mujāā cūā Jesupurea mujāā āniña. Bairo cū mena mujāā caānoi, Dios puame caroaro majū cū caānierē bairo caroarā ñe ūnie carusaena mujāā ānio joroque mujāā ásupi. Jesucristo puame atī umurecōo cabauena nipetirore na rotimasīñami. ¹¹Tunu bairoa Jesucristo mena mujāā caānoi, mujāā rupaure cayiserotiena* nimirācūā, cayiserotiricarārē bairo mujāā āniña. Bairāpua, judío majā na caātirotirijere bairo mujāā baietiya. Dios puame Jesucristo mena mujāā caānie jūgori, mujāā yeri tūgoñariqūērē wasoayupi, roro átajere mujāā caboñanaparore bairo ī. Torena, Dios yarārē bairo mujāā tuaya cū cañajoro yua. ¹²Dios cū camasirijē jūgori, Jesucristo cariacoatacu nimirācūā, cūrē cū cacatioriquere cariape mujāā tūgoyupa. Bairo catūgorā ānirī mujāārē na cabautizari* rūmu atore bairo mujāā baiyupa: Jesucristo, yepapu cayaecoricu mena cayaecoricarārē bairo baimirācūā, tunu cū mena Dios cū cacatioricarārē bairo mujāā baiyupa. ¹³Mujāā, cajūgoyepure roro mujāā caátaje jūgori, bairi tunu

Diore camasīēnarē bairo mujāā caānoi, jīcāū caūmu cabaiyasiricu ānacū cañurijērē cū caátimasīētatorea bairo mujāā cūā caroare mujāā átimasīēsupa. Bairo mujāā cabaimiatacūārē, Dios Jesucristore cū cacatioricarorea bairo mujāā cūārē cawāma yeri cutajere mujāā joyupi. Jesucristo yarā ānirī roro mujāā caátaje nipetirijere masiriyoboyupi. ¹⁴Dios cū caroticūrīqūē marī caāperie wapa popiye marī catāmūopee paio ānimiñupā. Bairo marīā, carorije wapa pairā marī caānimaatacūārē, Dios roro marīrē cū caātibujioatajere ápeyupi. Jesucristo yucupāipu cū cariarique jūgori marī netōōwī. ¹⁵Bairo tunu cū cariarique jūgori umurecōo macāāna, wātīā catutuamirīcārārē na netōñcācōāñupī. Jīcāū pajīārī majā quetiupau cū wapanarē cū capajīātunuetari bōse rūmu cū wapanarē cū bero boboo usaricarore bairo na átirotiyupi. Torena bairo na ásupi Dios wātīārē. Na boboo joroque ásupi. Nipetiro na cañajoro rotimasirīqūērē cacūgoenarē bairo na ānio joroque na ásupi yua.

Busquen las cosas del cielo

¹⁶Aperā atore bairo mujāārē irāma: “Jāā, judío majā, eti, ūga, jāā caātirotinucūrījērē mujāā tūgonucūbugoetiya. Tunu bairoa jāā bōse rūmurī macāājē, muipu apei cū cabuiari rūmu macāājē, bairi jāā cayerijārī rūmu macāājē cūārē mujāā tūgonucūbugoetiya. Bairo nucūbugoetiri, roro mujāā átiya,” mujāārē irāma. Bairo na caīmīatacūārē, na tūgousaeticōāña. ¹⁷Tie ūnie nipetiro mujāārē na carotigamirijē puame Jesucristo ati yepapu cū caetaparo jūgoye macāājē judío majārē Dios cū caīroticūrīqūē ñiña. Bairopua,

merē Jesús cū caetaro bero, tie dope átimasīa maa marirē yua. ¹⁸Aperā atore bairo mujāārē īnemorāma: “Jāā, cānietimirācūā, qūēguericarore bairo jāā īnanucūña Dios cū caññorījērē. Bairo tiere cañnarā ānirī caroaro jāā masīña, aperā netōrō. Bairo jāārē bairo ása mujāā cūā. Dios tupu ágarā, ángelea* majārē mujāā cajēninucūbugoro ñña,” mujāārē īrāma. Bairo caīrā nimirācūā, bairo īcōārā īñama. Dios mee, camasā na catūgoñarījērē bairo tūgoñanucūñama. Bairo tūgoñarī, “Caānimajūrārē bairo jāārē īñaña,” caītūgoñarārē bairo bainucūñama. ¹⁹Na puame marī Jūgocu, Jesucristo yarā mee niñama. Marī puame roque cū ya poa macāña marī āniña. Cūā niñami marī ruoape bairo caācū, marirē nipetirijere camasiōū, catutuarijere cajou. Tie jūgori Dios cū caborore bairo jōpuame caroaro marī ānajē cutinemogarā.

²⁰Jesucristo yucupāipū cū cariaro, mujāā cūā, cariaricarā ānanarē bairo mujāā baiyupa Dios cū caññajoro. Bairo cabairā ānirī, āmerē ati umurecōo macāña cabauenarē carotiecōōana mee mujāā āniña. Bairo caāna nimirācūā, ĩdopēīrā ati yepa macāña cacatirārē bairo na mujāā tūgousayati mai, mujāārē na carotigarijere?

²¹Atore bairo rotiriquere mujāā tūgousaya: “Atie ūnierē pāñaeticōāña. Atie ūnierē ūgaeticōāña. Atie ūnie cūārē ñeeticōāña,” na caīrotirijie ūnierē mujāā tūgousaya. ²²Bairo mujāā catūgousamiatacūārē, tie ūnie nipetirijie mujāārē na carotigamirījē mujāārē átimasīa maa. Dios mee, camasā na catūgoñarījē mena na carotirijie ñña. ²³Mujāārē na carotigamirījē puame camasiriyorijie ñña. Tiere catūgousarā puame, “Aperā netōrō caānimajūrā jāā āniña,” ĩ

tūgoñaña. Tunu tore bairo ána, na rupaurire popiye baio joroque átiyama. Bairi tie ūnie rotirique cariape quetire bairo baibauya marirē. Bairo baimirōcūā, marī rupauru rorije marī caátigarije caānierē ēnotamasīētīña tie ūnie mujāārē na carotigamirījē puame.

3 ¹Jesucristo cariacocatacu nimirācūā Dios cūrē cū cacatioro jūgori mujāā cūā cariacocatana nimirācūā tunu cacatirārē bairo mujāā baiyupa Dios cū caññajoro. Bairo cabairā ānirī, ati umurecōo macāājē rotirique mee, Jesucristo jōbui Diotu cariape nugōa carui yaye queti puame roquere tūgousaya. ²Jōbui umurecōo macāājē caroa jetore tūgoñaña, ati yepa macāājē carorijere tūgoñaena. ³Āmerē mujāā Jesucristo, Dios mena macāācū mena mujāā ānajē cutiya. Bairi jīcāū cawāmau cabaiyasiricu ānacū ati yepa macāājē rotirique cū catūgousaetorea bairo mujāā cūā tiere tūgousaeticōāña. ⁴Bairi mujāā cacatiri rūmūrī cārō Jesucristo cū carotirore bairo mujāā áticōā ninucūgarā. Bairo áticōā ninucūrā yua, ati yepapu nemo cū cabaujaetari rūmū caetaro mujāā cūā cūrē bairo cū mena cū caasiyaborijie mena mujāā ānicōāgarā.

La vida antigua y la vida nueva

⁵Bairi jānacōāña ati yepa macāājē roro mujāā caátigarijere. Aperā rōmirirē na ñee epeeticōāña mujāā numoa caāmerārē. Mujāā, carōmia cūā, mujāā manapūā caāmerārē na ñee epeeticōāña. Mujāā nipetiro, dise ūnie carorijere āmeo átiepeeticōāña. Aperārē, mujāā catūgoñarījēpu narē roro rupau mena átieperiquere átiga tūgoñaeticōāña. Tunu bairoa aperā na cacūgorijere ūgoeticōāña. Apeye ūnierē ūgorā, Dios meerē īroarā mujāā baigarā. ⁶Tie ūnierē caátinucūrārē

butiuro popiye na baio joroque na átigumi Dios. ⁷ Cajügoyepure mujää cüã tie üníe carorijere mujää ásupa. ⁸ Ámerë yua, Jesucristo yarã ãnirí nipetirije roro mujää caátiere jãnacõãña: Ámeo asiarique, bairi roro ámeo awajatutirique, bairi roro ámeo ñinatutirique, bairi roro ámeo busupairique, bairi roro ámeo írîqüë cüãrë jãnacõãña. ⁹ Cajügoyepu roro mujää caátiga nucüñamirîqüërë cajãnacõãrîcãrã ãnirí ámerë yua ámeo ñtoepeeticõãña. ¹⁰ Jicã cawãmau cabucu jutirore cürí, cawãmarõ pame cü cajãñawasoarore bairo mujää cüã roro mujää caátianigarijere jãnarí, cawãma wãme caroaro átianajë puamerë mujää tûgoñajügoyupa. Dios mujäärë caqüënoricü pame tunu mujäärë qüënonemoñami, cürë bairo ãnajë cutajere mujää cacügoparore bairo í. Bairo nemojãñurõ cürë bairo ãnajë cutiri yua, ñe üníe rusaeto cü mujää masîgarã. ¹¹ Bairi ámerë yua, nipetirore Jesucristo cü cañajoro ññaricaworique maniña. Noa ñna judío majã, judío majã caãmerã cüã, na rupau macããjërë* cayisetarotiricarã, cayiserotiena cüã, aperopu macããna cüã, posa ñna cüã, paacoteri majã cüã, na majüã capaarique cügorã cüã jîcãrõrëã bairo niñama. Jesucristo cü cañajoro ññaricaworique maniña. Tie nipetiro marí cañajë cutie ñe wapa maa. Jesucristo cü cañajë cutie roque cañanimajürîjë niña. Tunu bairoa cüã, marí nipetiro mena nicõãñami.

¹² Dios pame mujäärë maiñami. Mujää beseyupi, cü yarã mujää cañiparore bairo í. Jicã cawãmau cabucu jutirore cürí, cawãmarõ pame cü cajãñawasoarore bairo mujää cüã roro mujää caátianigarijere jãnarí, cawãma wãme caroaro átianajë cutaje puamerë átianajëcusa. Cabopacarãrë

caroaro cariape na ññamaiña. Na juátinemoña. Tunu bairoa, “Aperã netõrõ cañnimajürã jãã ãniña,” í tûgoñæticõãña. Tunu bairoa aperãrë caroaro nucübugorique mena na ññaña. Tunu aperã mujäärë roro na caátimiatacããrë, tûgoenarë bairo roro na caátiere tûgoña netõcõãña. ¹³ Jicoquei ámeo asiaeticõãña. Aperã na caátie mujää cajesotiere na masiriyoya. Jesucristo merë mujää yaye wapare masiriyoyupi. Bairi mujää cüã aperãrë cü caátatorea bairo na masiriyobojaya. ¹⁴ Tunu bairoa mujää caãmeomairõ ñña. Tie pame roque nipetirije caroaro mujää caátie cañnimajürîjë niña. Tore bairo ámeo mairã, tocãnacã wãme caroa cañnierë mujää átimasîgarã. ¹⁵ Jicã poa macããna, jîcã rupaure bairo caãna mujää cüñupi Dios. Bairi caroa yericutaje Jesucristo mujäärë cü cajorique jûgori, tûgoña beseya jîcã majãrë bairo mujää caátipeere. Diore, “Jãã mena mu ñujãñña,” qüñnucüña.

¹⁶ Tunu apeyera Jesucristo yaye quetire mujää yeri pûnapu tûgoñanucüña. Jesucristo cü camasiõrîjë nipetirije mena ámeo quetibujuya. Bairi tunu yerijõrõ mena ámeo busuya. Tunu bairoa Dios caroaro mujäärë cü caátiere useanirîqüë mena tûgoñarí, butiuro cü basapeoya cü yaye basarique mena. ¹⁷ Bairi mujää, Jesucristo yarã ãnirí nipetirije mujää caátie, bairi mujää cañrîjë cüãrë caroaro átianajecusa. Tunu bairoa Jesucristo maríre caroaro cü caátiere tûgoñarí, marí Pacu Diore cü basapeoya.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Mujää, carõmia, mujää manapüã na cañrîjërë nucübugorique mena na tûgousaya. Marí Quetiupaure cañroarã ãnirí bairo mujää caáto ñña.

¹⁹Mujãã, caũmua cãã, mujãã nũmoarẽ na maiña. Caroaro mena na quetibũjuya. Tutuaro mena mujãã caĩrĩjẽ ñuẽtĩña.

²⁰Mujãã, na pũnaa cãã, caroaro mujãã caátipee cũarẽ ññaũseanigũmi Dios. Bairi mujãã pacua na caĩrĩjẽ nipetirijere tũgousaya.

²¹Tunu mujãã, capacua, mujãã pũnaarẽ caasiapairã na baio joroque na ápericõãña. Caroaro mena roque na quetibũjuya. Roro majũ na mujãã caĩta, na puame na ušearitio joroque na mujãã átibujiorã.

²²Mujãã, paabojari majã cãã, mujãã quetiuparã ati yepa macããna na caĩrĩjẽ nipetirijere tũgousaya. Paabojari majã jĩcããrã caroaro paayama na quetiuparã na caĩñajoro, jãã mena na ušeaniáto, ñrã. Bairo caroaro paamirãcãã, cabero na caĩñaeto puamerẽ paetiyama. Narẽ bairo baieticõãña. Mujãã puame roque marĩ Quetiupau yaye quetire ñroari tocãnacã rũmu jĩcãrõ tũnia ape wãme tũgoñarĩcãrõ mano na tũgousaya. ²³“Camasã ãmua jãã caãno jũgori mee, Jesucristo ãmua jãã caãno jũgori puame caroaro jãã paagarã,” ñ tũgoñarĩ paaya mujãã cawapatarije ãnierẽ. ²⁴Merẽ mujãã masĩña atiere: Caroaro mujãã caátaje jũgori caroare mujãã jogumi Dios. Mujãã puame Jesucristo, mujãã Quetiupau majũ, cũ caroticũrĩquẽrẽ mujãã átinucũña. Bairi caroare mujãã jogumi mujãã yaye caãnipẽe cũ caquẽnocũrĩjẽrẽ. ²⁵Rorije caãna roquere roro na caátaje jũgori popiye na baio joroque na átigumi Dios. Cũ puame nipetiro camasã, paabojari majã, o na majũ capaariquecua cũarẽ jĩcãrõ tũnia ññaapeoyami.

4 ¹Mujãã, paabojari majã quetiuparã cãã, mujããrẽ capaacoterãrẽ caroaro na nũcũbugoya. Na capaawapatarijere jĩcãrõ tũni na

wapatiya. Mujãã cabaipeere mujãã masiritiepa. Mujãã cãã, narẽã bairo umurecõoru mujãã Quetiupau cũgoya. Cũ puame mujããrẽ jẽniñabesegumi ati yepau ãna, dope bairo na mujãã caátianierẽ.

²Apeyera tunu Diore cũ jẽniñanaeticõãña. Tocãnacã rũmua jĩcãrõ tũni ape wãme tũgoñarĩcãrõ mano cũ jẽniña. Diore, “Mu ñujãñuña jãã mena,” qũĩ jẽniña. ³Tunu bairoa jãã cũarẽ jãã mujãã jẽnibojawa Diopure, ñnotaricarõ mano caroaro cũ yaye quetire camasãrẽ jãã caquetibũjũñesẽamasiparore bairo ñrã. Tirũmũpũre na camasĩpeyoetaje nipetiro camasãrẽ Jesucristo cũ canetõõgarijere jãã caquetibũjumasiparore bairo ñrã, jãã mujãã jẽnibojawa. Tere yu caquetibũjũñesẽãriquẽ jũgori, ato preso jorica wiipũ yu cũrocacõãwã. ⁴Bairi caroaro cariape mawijiaricarõ mano camasãrẽ na yu caquetibũjũparore bairo ñrã, Diopure yu mujãã jẽnibojawa.

⁵Tunu apeyera, aperã Jesucristore cairoaena mena cũarẽ caroaro ãnajẽcusa. Ati rũmurirẽ na quetibũjuya Dios yaye quetire. Na quetibũju jãnaeticõãña, yasirema, ñrã. ⁶Na mena busurã, caroaro tũgoroaricarõ ñurõ na busuya. Ušeanirĩquẽ mena busuya. Bairi ni jĩcãũ ucũ mujããrẽ cũ cajẽniñarõ, caroaro cũ mujãã yumasigarã.

Saludos finales

⁷Marĩ yau, Tĩquico, marĩ camairẽ, mujãã tũpu cũ yu joya. Cũ puame marĩ Quetiupau cũ caroticũrĩquẽrẽ cajũpaãninucũũ niñami. Mujãã tũpu etaũ, mujããrẽ quetibũjugumi yu cabairije nipetirijere. ⁸Bairi mujãã tũpu cũ yu joya, jãã cabairijere

mujãārē cū caquetibujaparore bairo ī. Bairo cū caquetibujuro, mujãā ruame mujãā tūgouseani yerijāgarā tunu. ⁹Cū mena Onésimo cawāmecucu mujãā ya macā macãācū cūā águmi. Onésimo ruame jãā baire bairo caācū, jãā camai, Jesucristo yaye quetire tūgousacōā ninucūñami. Na, ruagarāpua mujãārē quetibujagarāma ato queti cabairije nipetirijere.

¹⁰Apei, Aristarco cūā mujãārē ñurotijoyami. Cū cūā yu mena preso jorica wiipu ruiyami. Marco, Bernabé tēñu cūā, mujãārē ñurotijoyami. Merē mujãā tūgoyupa cūrē mujãā caátipee yu caborijere. Bairo mujãā tupu cū caetaro, caroaro cū mujãā bocáwa. ¹¹Apei tunu, Jesús Justo ruaga wāme cawāmecucu cūā mujãā ñurotijoyami. Jesucristore caĩroari majā, judío majā mena macãāna, na jeto yu juquetibujunucūñama Dios cū carotimasirīpau macãājērē. Na cajuáto jūgori, yu yeripu butioro yu tūgoñatutuaya. ¹²Apei Epafras cawāmecucu cūā Jesucristo yaye cū cacūrīqūērē capaacotei, mujãā ya macā macãācū ñurotijoyami. Cū ruame Diore jãā cajēnirō, cū cūā mujãā cabairijere mujãā jēnibojanucūñami, “Jesucristo yaye quetire jānaetiri, Dios cū caborore

bairo na átīcōā āmarō,” ī. ¹³Cariapea yu quetibujuya. Butioro mujãārē cū cajēnibojaro ñīnanucūña. Aperā Laodicea macãāna, bairi Hierápolis macãāna cūārē na jēnibojanucūñami. ¹⁴Apei Lucas, marī camai, ucotiri majōcu, mujãārē ñurotijoyami. Demas cūā ñurotijoyami.

¹⁵Na ñuáto marī yarā Jesucristore caĩroarā Laodicea macā macãāna. Nīnfa cawāmecuco cūā cō ñuáto. Bairi tunu nipetiro Diore caĩroarā, cō ya wiipu caneñanucūrā cūā na ñuáto.

¹⁶Ati cartare bue yaparori bero, Laodicea macā macãāna Jesucristore caĩroari poa macãāna cūārē na mujãā jowa, “Ati cartare to macãāna cūā ti cartare na bueáto,” írā. Mujãā cūā, Laodicea macā macãānarē yu cajorica cartare bueya, mujãārē na cajoro.

¹⁷Arquipo cawāmecucure atore bairo cū mujãā iwā: “Marī Quetiupau murē cū caroticūrīqūērē caroaro mena paayaparoya,” cū mujãā iwā.

¹⁸Mujãārē ñuroti tusau, yu, Pablo, atie caānitusari wērīrē yu majūpua yu woatujoya. Tūgoñaña tunu preso jorica wiipu yu caānierē. Ñe ũnie rusaeto caroare cū joáto mujãārē marī Pacu Dios.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a los TESALONICENSES

Saludo

1 ¹Yũ, Pablo cawāmecucũ, Silvano, bairi Timoteo menarē mujāā yu woajoya ati cartare mujāā ñubueri majā, jāā bairārē bairo caāna Tesalónica macā macāānarē. Tunu bairoa mujāā, marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo caātiānarē mujāā woajou yu átiya. Bairi marī Pacu Dios nipetiro mujāārē caroare cū jonemoáto. Tunu bairoa yerijōrō ānajē cūārē mujāā cū jonemoáto.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

²Bairi tunu tocānacānia, “Dios, jāā mena mu ñujāñuña,” jāā ĩnucūña, caroaro mujāā caātiānie quetire tūgori. Bairo tūgori, butioro Diopure mujāārē jāā jēnibojanucūña. ³Jicā rūmu rusaricarō mano tocānacānia marī Pacu Dios cū cañajoropu mujāārē jāā tūgoñanucūña, cū mena caroaro tūgoñatutuari jīcārō tūni mujāā caātiānie jūgori. Tunu bairoa caroaro āmeo mairīqūē mena camasārē na mujāā juātiāninucūña. Tunu marī Quetiupau Jesucristo marī cū canetōdpeere tūgoñarī roro popiye tāmnonucūmirācūā, caroaro jīcārō

tūni cū yaye quetire mujāā tūgousacōā ninucūña.

⁴Yu yarā, Dios mujāārē ĩnamaiñami. Bairo mujāārē ĩnamairī, mujāā cūārē mujāā beseyupi, cū yarā mujāā caāniparore bairo ĩ. Tiere jāā cūā merē caroaro jāā masīña. ⁵Mai, jāā puame mujāārē Dios yaye caroa queti camasārē cū canetōōrīqūē quetire jāā quetibujuwu. Bairo mujāārē tie quetire quetibujurā, jāā risero mena jeto mee jāā quetibujuwu. Espiritu Santo cū catutuarije mena cūārē áti ĩnorī mujāārē jāā quetibujuwu. Tunu bairoa jāā caquetibujurije macāājē queti, “Caroa queti cariape macāājē niña,” mujāā caiparore bairo ĩrā, caroaro cariape jīcārō tūni mujāārē jāā quetibuju masīōwū. Bairo mujāā tūpu quetibuju āna, caroaro nūcūbugorique mena jāā átiāmũ, caroaro mujāā caātiānipeere bori. Tiere merē caroaro mujāā masirā.

⁶Bairi mujāā puame cūā jāā caātiānajērē ĩnacōrī caroaro mujāā átiāninucūña. Tunu torea bairo marī Quetiupau cūārē ĩnacōrī caroaro jīcārō tūni mujāā átiāninucūña. Bairi tunu Espiritu Santo mujāā yeripu useanirīqūē mena mujāā tūgousao joroque cū caáto jūgori popiye tāmnomirācūā, caroaro

mujãã tũgousawu Dios yaye caroa quetire. ⁷Tore bairo mujãã caatiãnierẽ nipetiro Macedonia, bairi Acaya yepaa macããna catũgousari majã cũã mujããrẽ na ñnacõõ joroque caroaro mujãã átiãmu. ⁸Mujãã caquetibũjuro jũgori marĩ Quetiupau yaye queti nipetiropu jesapetiro baiya. Macedonia, bairi Acaya yepaa jeto meerẽ etaro baiya. Tocãnacãpauã etajesapetiro baiya Dios yaye queti yua. Tunu bairoa nipetiropu macããna camasã Dios mena mujãã catũgoñatutuãnie cũãrẽ masiãna. Bairi jãã puame dise ñnie caroaro mujãã caatiãnierẽ aperã camasãrẽ jãã quetibũjũnemoetinucũña, nipetiro mujãã caatiãnierẽ na camasãrõ jũgori yua. ⁹Na puame roque jããrẽ quetibũjũnucũñama mujããrẽ jãã caĩnarãetaro caroaro jããrẽ mujãã caãtajere. Tunu bairoa wericarã mujãã caĩroanucirãrẽ jãnarĩ, cacati cariape caãcũ Dios puamerẽ mujãã catũgousajũgoriquere jãã quetibũjũnucũñama. Bairo cãrẽ tũgousari bero yua, cũ caborore bairo jeto átiri cũ jetore cũ mujãã caatiãnijũgorotinucurijẽ cũãrẽ jãã quetibũjũnucũñama. ¹⁰Tunu bairoa Dios macũ Jesús umurecõõpu caátãcu tunu ati yepapu cũ catunuatĩpeere nocãrõ caroaro mena mujãã cacoterije cũãrẽ jãã quetibũjũnucũñama. Cũ, Jesucristorea cariacoatacu cũ caãniãiatacũãrẽ, cũ catiõyupi Dios tunu. Bairi Jesús puame roque roro popiye netõrõ marĩ catãmuõbujiopeere marĩ netõmasiõ joroque ásupi.

El trabajo de Pablo en Tesalónica

2 ¹Yu yarã, mujãã majũpua merẽ mujãã masiãna atiere: Mujããrẽ jãã caĩñañesẽãriqũẽ cabũgoro majũã ãmewũ. ²Bairo cabaimiatacũãrẽ, Filipo macããna jãã ñroetiri tutuaro

mena roro jãã átiepewã. Tiere merẽ mujãã masiãna. Bairo jããrẽ roro na caãtiepemiatacũãrẽ, Dios puame jããrẽ cũ cajuãto jũgori cũ yaye queti camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽrẽ mujããrẽ jãã quetibũjũwu. Tunu bairoa popiye tãmuõmirãcũã, Dios cũ cajuãto jũgori tũgoñatutuarique mena mujããrẽ jãã quetibũjũwu Dios yaye quetire. ³Mai, jãã puame Dios yaye quetire cabũgoro quetibũjũnucũrã mee jãã ápu. Tunu bairoa roro jãã caãtigarije jũgori noa ñna camasãrẽ ñtorã mee tore bairo jãã quetibũjũwu. ⁴Bairo puame roque ámi Dios: Jããrẽ ñnamairĩ jãã bese yaparori bero, cũ yaye queti camasãrẽ cũ canetõõrĩqũẽ quetire jãã quetibũjũ rotijowĩ camasãrẽ. Bairi jãã puame tie quetire mujããrẽ jãã quetibũjũnucũña. Bairo jãã caquetibũjũrijere camasã na ññajesoãto ñrã mee, tore bairo jãã quetibũjũnucũña. Dios, jãã yeri nipetirore caĩñabesemasĩ puame roque qũĩñajeso joroque ñrã, tore bairo jãã quetibũjũnucũña. ⁵Merẽ mujãã masiãrã: Di rũmu ñno daqueoriaca mujããrẽ jãã busnerũ. Tunu bairoa jãã cadinero wapatapeere tũgoñarĩ mujããrẽ jãã quetibũjũerũ. Dios cũã torea bairo cariape masiãnami. ⁶Tunu bairoa di rũmu ñno aperã camasã jããrẽ caroaro netõrõ jãã na caãtiroapee ñnierẽ jãã macãẽpũ. Mujãã cũãrẽ tore bairo jãã mujãã caãtipeere jãã macãẽpũ.

⁷Jãã puame Jesucristo cũ cajoricarã apõstolea* majã ãnirĩ, tore bairo mujããrẽ tutuaro mena caãtirotimasiparã majũ nimirãcũã, tore bairo jãã átirotiepu. Cawĩmarã na cabairore bairo puame roque mujãã watoare jãã baiñesẽãwũ. Jicãõ carõmio cõ pũnaarẽ cabutio caroaro cõ pũnaarẽ na ññanũñjeri na qũẽnonucũñamo. ⁸Torea bairo jãã cũã mujããrẽ butioro caĩñamairã ãnirĩ Dios yaye quetire

caroaro mujääärē jāā quetibujuwu. iO ape watoara nocārō majū mujääärē mairī, mujääärē cariabojagarārē bairo majū jāā āni tūgoñanucūwū! ⁹Yu yarā, mujääā masīrā: Popiye tāmūomirācūā, jāārē carusarijere bócararā, tutuaro mena jāā paanucūwū. Tocānacā rūmū, űami, űmurecōo jāā paanucūwū. Topū Dios yaye caroa quetire quetibuju āna, ni jīcāū űcū mujääā mena macāācūrē apeye űnierē cū jēni patowācōgaena, tore bairo butioro jāā paāninucūwū.

¹⁰Merē tiere mujääā cūā mujääā īñawū. Torea bairo Dios cūā ī masīñami caroaro jīcārō tūni jāā caātīāñajērē camasī ānirī. Tunu bairoa mujääā űnuberi majā mena īñatutiricarō mano caroaro cariape jāā átīāninucūwū. ¹¹⁻¹²Tunu bairoa mujääā masīña: Mujääā yeripu Dios mena mujääā tūgoñanemomasīō joroque īrā, caroaro tocānacāpūrea mujääärē jāā juātīnemonucūwū. Capacu cū pūnaarē caroaro na daqueori cū cabeyomasīrōrēā bairo caroaro cariape mujääärē jāā juātīnemonucūwū. Tunu bairoa Dios yarā caroaro jīcārō tūni na caātīāninucūrōrē bairo caroaro mujääärē jāā átīāniroticūwū. Tore bairo mujääärē jāā átīroticūwū mujääā, Dios cū cabesericarā, cū carotimasīrīpawū nocārō cū catutuarijere caīñaparā majū mujääā caānoi.

¹³Bairi butioro Diopūre mujääärē jāā jēnibojanucūña. “Mū űujāñuña jāā mena,” cū jāā ī jēninucūña tocānacā rūmū. Mujääā pūame mai Dios yaye caroa quetire jāā caquetibujuro tūgori, caroaro jīcārō tūni mujääā tūgousawū. “Camasā yaye queti mee, Dios yaye queti majū roque niña,” īrī cariape mujääā tūgousajūgowu. Bairi cariapea Dios yaye queti majūā niña tie mujääärē jāā caquetibujūnucūrījē. Bairo mujääā tiere catūgousaricarā pūamerē tie

caroa queti jūgori caroaro āñajēsūna majū mujääā tuo joroque mujääā átīya. ¹⁴Yu yarā, tiere mujääā caīroaro jūgori mujääā cūā roro popiye mujääā tāmūo joroque mujääā áma mujääā ya yepa macāāna. Mujääā cabairicarorea bairo roro popiye tāmūowā Dios ya poa macāāna Jesús yarā Judea yeparū caāna cūā. Na cūārē na ya yepa macāāna judío majā roro na átīepewā. ¹⁵Na, judío majāna niñama marī Quetiupau Jesure capajīārīcārā. Torea bairo na pajīārenucūñupā profeta* majā ānana cūārē. Bairo caātana ānirī jāā cūārē jāā acurewiyojowā. Bairo caāna ānirī nipetiro camasā marī űnarē boetinucūñama. ¹⁶Jāā pūame, judío majā caāmerā cūā na canetōmasīpeere borā, Dios yaye quetire jāā caquetibujugamiatacūārē, jāā quetibuju rotietinucūñama. Tore bairo na caātīrotietie jūgori nocārō pairo niña na yaye wapa pūame. Bairi āme majū tie wapa roro popiye na tāmūo joroque cū caātīpa rūmū cōñarō majū baiya yua.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

¹⁷Yu yarā, mujääärē jīcā yutea cārō jāā caāweyoricarō bero, mujääärē īñāetimirācūā, tocānacānia jāā yeripu jāā tūgoña āninucūña. Bairo mujääärē tūgoñarī butioro jāā īñarāganucūña tunu. ¹⁸Bairi mujääā ture jāā ágatūgoñaña bairāpua. Bairua, yu, Pablo pūame, “Capee majū mujääärē űiña űesēānucūgu,” mujääā űimiwū. Bairo yu caātīgamiatacūārē, wātī pūame tore bairo yu átīmasīētīō joroque yu átīnucūñami. ¹⁹Bairi, ¿noa pūame mena tūgoña useanirī cariape jāā tūgoñatutuabujiocuti? ¿Noa mena jūgori jāā yeripu jīcārō tūni jāā catūgoña useanirījē to

ānipetibujiocuti? iMujāā mena roque tore bairo jāā baimasiña, marī Quetiupau Jesucristo nemo ati yepapu cū catunuatī rūmu caāno yua! ²⁰Mujāā, mujāā āniña jīcārō tūni jāā yeripu jāā tūgoña useanio joroque caāna majū.

3 ¹Bairo nucā jīātietimiácú yua, “Jīcāūā ato Atenas macāpua yu tuacōāgu,” niwū yu baparārē. ²Bairo īrī yua, marī yau Timoteore mujāā tūpu cū yu jowu. Cū puame Jesucristo yaye caroa queti macāājērē Dios cū caquetibujurotirore bairo jāā mena cajuquetibujunemonucūū majū niñami. Bairi mujāārē qūīñau áparo ī, cū yu jowu mujāā tūpu. Tunu bairoa mujāārē nemojāñurō Dios mena mujāā tūgoñatutuanemo joroque cū áparo ī, cū yu jowu. Dios mena mujāā catūgoñatutuarije mena nemojāñurō mujāā yeri ñunemo joroque cū áparo ī, mujāātū cū yu jowu. ³Bairo mujāārē juácure bairo cū caáto yua, ni ūcū mujāā mena macāācū popiye baimicūā, cū cayapapuaetiparore bairo īrā, cūrē mujāārē jāā īñarotijowu. Merē mujāā masīna atie popiye marī catāmuonucūrījērē. ⁴Tunu apeyera, mai mujāā mena ānapu roro popiye tāmuorī mujāā cayapapuaepeere mujāārē jāā quetibujuwu. Bairo mujāārē jāā caīquetibujuricarorea bairo, cabero roro mujāā tāmuoñupā. Merē tiere mujāā masīna. ⁵Bairo cabairijere nucāētīmiácú, dope bairo carīapea Dios mena mujāā catūgoñatutuānierē masīgu, cū yu jēñīnarotijowu Timoteore. Mai, yu puame, “Wātī narē carorije macāājē puamerē na átinemo joroque átibujioumi,” ī tūgoña uwiri, cū yu jowu. Tunu bairoa jīcārō tūni caroaro mujāā caátīāmerīcōāta, jāā paarique cabugoro macāājērē bairo tuabujioro ī tūgoñarī, cū yu jowu mujāā tūpūre.

⁶Bairo mujāātū Tesalónicaru yu cajoricu Timoteo āmerē atopu tunuetayami tunu. Bairo mujāā tūpu caetaatacu caroa majū jāā queti jeatīupi: Caroaro jīcārō tūni Dios mena tūgoñatutuari, caroaro mujāā caāmeomai āninucūrījē quetire jāā quetibujū etaami. Masiritiricarō mano caroaro mena jāā mujāā catūgoñacōānie cūārē jāā quetibujūetaami. Bairo jāārē camasiritiena ānirī nocārō butioro, mujāārē jāā cūā jāā caīñagarorea bairo mujāā cūā butioro jāārē mujāā caīñaganucūrījērē jāā quetibujūami Timoteo. ⁷Bairo cabairo jūgori, yu yarā, nocārō popiye cabairā ānirī yapapuarique watoa nimirācūā, caroaro jīcārō tūni mujāā caátīānierē queti tūgori jāā yeri ñutūgoñaña āmerē. ⁸Bairo marī Quetiupau mena tūgoñatutua jānaetiri caroaro mujāā caátie quetire tūgorā, yeri catīnemorārē bairo jāā tūgoñaña yua. ⁹Bairi, ĩdope bairo puame, “Jāā mena mu ñumajūcōāña,” netōjāñurō mujāā jūgori Diore jāā caīpee to ānibujiocuti? Tunu bairoa caroaro mujāā caátīānierē nocārō jāā useani tūgoñao joroque jāā mujāā caátie ĩnarī, ĩdope bairo puame netōjāñurō Diore jāā cajēnipee to ānibujiocuti? Tore bairo ĩjīāti masīā mano. ¹⁰Bairi jāā puame umurecōo, ñami Diore patowācōrārē bairo tocānacā rūmua cū jāā jēninucūña, mujāā tūpu jāā majūpua mujāārē cū caīñarotiparore bairo īrā. Tunu bairoa jīcārō tūni ñe ūnie rusaricarō mano Dios mena mujāā catūgoñatutuaepeere quetibujū masīōgarā, tore bairo cū jāā ĩ jēni āninucūña.

¹¹Bairi marī Pacu Dios cūā marī Quetiupau Jesucristo mena mujāārē jāā caīñarápárorē bairo ī, cū cajuátīnemorō roque jāā boya.

¹²Tunu apeyera marí Quetiupau puame nemojãñurõ mujãã yeripũ cũrẽ masĩnemorĩ tocãnacãũpua, mujãã ãmeo maimasĩõ joroque cũ áparo. Mujããrẽ jãã camainucũrõrẽã bairo mujãã cũã aperã nipetirore na mujãã maimasĩõ joroque cũ áparo. ¹³Tunu bairoa caroaro jĩcãrõ tũni mujãã yeripũ mujãã tũgoñatutuo joroque cũ áparo. Caroarã ñe ùnie cawapa cũgoena Dios cũ caĩñajoro mujãã ãnio joroque cũ áparo marí Pacũ Dios, marí Quetiupau Jesucristo nipetiro cũ yarã ángelea* mena ati yeparũ cũ tunuatĩ rũmurẽ yua. Bairoa to baiáto.

La vida que agrada a Dios

4 ¹Yu yarã, apeyera marí Quetiupau Jesucristo cũ carotiro jũgori atore bairo mujããrẽ jãã átirotiya: Marí Pacũ Dios cũ caĩñajesorije ùnierẽ mujããrẽ jãã caquetibũjuricarorea bairo jĩcãrõ tũni caroaro áticoã ninucũña. Merẽ torea bairo mujãã átĩãniña bairãpua.

²Merẽ mujãã masĩña marí Quetiupau Jesucristo cũ carotimasĩrĩjẽ jũgori mujããrẽ jãã caãtiroticũrĩqũrẽ.

³Caroarã, cũ cajericaworicarãrẽ bairo caãna, cũ yarã ñe ùnie carorije áperã mujãã caãno boyami Dios. Ati rupau mena roro átieperique ùnierẽ áperã, caroaro mujãã caãno boyami.

⁴Bairi canũmocucu, cũ numo majũ mena jeto nucũbugorique mena, ñe ùnie wapacutato mano, caroa wãme cũ caãtĩanimasĩrõ ñuña.

⁵Diore camasĩena na rupau caborore bairo, roro átaje mena na caãtinucũrõrẽ bairo ápericõãña. ⁶Tunu bairoa ni jĩcãũ ùcũ apei numo ùcõrẽ itori, roro cũ átiepeeticõãto. Tore bairo caãtipairãrẽ tutuaro mena roro na baio joroque átiyami marí Quetiupau. Tie nipetirijere merẽ mujããrẽ jãã quetibũju yaparowũ. ⁷Mai, Dios puame, “Roro

caãtĩãna majũ na ãmarõ,” ĩ mee, marí beseyupi. Cũ yarã, cũ caricaworicarã caroarã marí caãno puamerẽ bou, marí beseyupi. ⁸Bairi ni ùcũ atie jãã caãtirotirijere cũ caboeticõãta, camasocũ ùcũrẽ cũ baibotioũ mee baiyami. Dios, mujããrẽ Espĩritu Santore cajoricũ majũ puame roquere cũ baibotioũ átiyami.

⁹Apeye, ñubueri majã mena ãmeo mairĩqũẽ macããjẽ puamerã capee mujãã yũ caquetibũjuwoatũjoopee mee niña. Merẽ Dios puame tocãnacãũpua mujãã ãmeo maimasĩõ joroque mujãã ásupi. ¹⁰Merẽ torea bairo nipetiro marí yarã ñubueri majã Macedonia yepa macããnarẽ caroaro na mujãã mai ãninucũña. Bairi jãã yarã, nemojãñurõ mujãã caãmeomaimasĩrĩjẽ to ãninemonutuo joroque mujãã caãto roque jãã bomajũcõãña.

¹¹Caroaro yeri jõrõ jãñurĩpua ãnicõã ninucũña. Aperã turipũ patowãcõ ñesẽãtĩcõããña. Mujãã majũã mujãã yaye paarique mujãã cacũgorijere caroaro jĩcãrõ tũni paacõã ninucũña mujããrẽ jãã caquetibũju cũrĩcãrõrẽã bairo yua. ¹²Tore bairo mujãã caãtĩãnimasiata, aperã caroaro nucũbugorique mena mujãã ññagarãma. Tunu bairoa dise ùnierẽ cabopacaena majũ mujãã tuagarã, caroaro jĩcãrõ tũni mujãã capaa ãnimasĩata yua.

El regreso del Señor

¹³Yu yarã, tũgopeoya: Cariacoatana Jesucristo yarã na cabairije macããjẽ cũãrẽ mujãã camasĩrõ jãã boya. Tiere mujãã camasĩepata, aperã Diore catũgousaenarẽ bairo Jesucristo cũ catunuatĩpee mena mujãã tũgoñatutuacoteetibujorã. Bairi tiere mujãã camasĩrõ jãã boya. ¹⁴Merẽ cariape Jesús riacoamicũã, tunu cũ cacatiriquere marí masĩña. Bairo

cariape camasirã marĩ caãmata, “Jesure cũ cacatoricarorea bairo, cũrẽ tũgousari cariaricarã cũãrẽ na catiogumi Dios,” marĩ ĩ masĩmajũcõãña.

¹⁵Bairi mujããrẽ atore bairo jãã quetibũjya marĩ Quetiupau cũ caquetibũjurotiro jũgori: Marĩ Quetiupau nemo cũ catunuatĩ rũmurẽ mai marĩ, cacatiocõana pũame, cariaricarã jũgoye marĩ jeãecoetigarã.

¹⁶Mai, cajũgoye jĩcãũ caroti ya riserore marĩ tũgogarã. Jĩcãũ arcãngel* cũ cabusurijere marĩ tũgogarã.

Tunu bairoa Dios yaro putiricaro trompeta* cũãrẽ marĩ tũgogarã. Bairi marĩ Quetiupau cũã cũ majũpua ɯmurecõpui ruiatĩgumi. Bairo cũ caruiatõ yua, Jesucristore tũgousari cariaricarã pũame catitunujũgogarãma.

¹⁷Bairo na cacatinemorõ beropũ marĩ ti yũteare cacatiãna pũame na jĩcãrõ marĩ jeãecogarã oco poari watoapũ yua. Bairo oco poapũ ánã, marĩ Quetiupaure jõbũipũ cũ marĩ bocãgarã. Bairo marĩ Quetiupaure cũ bocãetari, cũ mena tocãnacã rũmua marĩ ãnicõã ninucũgarã. ¹⁸Bairi mujãã pũame atie jãã caquetibũjurijere tũgori tocãnacãpua ãmeo yerĩ ñuo joroque ãmeo átinemoña.

5 ¹Yũ yarã, marĩ Quetiupau cũ catunuatĩpee pũamerã, “Ti yũtea, o cũ muipũ majũ atĩgumi,” mujãã yũ caĩwoatujopee mee niña. ²Merẽ caroaro majũ mujãã masiña: Marĩ Quetiupau pũame, “Ti rũmu etagumi,” caĩmasiã mani rũmu majũ tunu etagumi. Jĩcãũ yajari majõcu ñami camasiã mano cũ cayajau etarore bairo camasiã mano etagumi ati yepapure.

³“Caroaro yerijõrõ merẽ marĩ ãnicõãña. Ñe ñnie maniña,” camasã na caĩãno, caãno tusarõa, na cayasipa rũmu na etagarõ. Carõmio bairi rupau caãcõ, pũnaa cutigo, caãno tusarõa

cõ cawisiojũgorore bairo na etagarõ. Cõ pũame cõ capũnaa cutipeere dope bairo rutimasĩtĩñamo. Torea bairo dope bairo rutimasĩtĩgarãma na cayasipee narẽ caetarijere.

⁴Yũ yarã, mujãã pũame canaitĩãrõpu caãnarẽ bairo mujãã baietiya. Bairi mujããrẽ, marĩ Quetiupau cũ catunuetari rũmu pũame yajari majõcure eta acũoricarore bairo mujãã camasiẽto mujãã eta acũoetigarõ.

⁵Nipetiro mujãã caroa macããjẽrẽ caãna ãnirĩ cabusuro macããna ɯmũreco macããnarẽ bairo caãna mujãã ãniña. Carorije macããjẽrẽ caãtipairã, ñami canaitĩãrõ macããnarẽ bairo caãna mee marĩ ãniña. ⁶Bairi aperã na cabainucũrõrẽ bairo masacatiẽna cabaicoteetiparã marĩ ãniña. Cacãnirãrẽ bairo baiẽna, masacatiri caroaro caãtiãnicoteparã marĩ ãniña marĩ Quetiupaure.

⁷Camasã cacãnirã ñamirẽ cãninucũñama. Aperã caeticũmupainucũrã cũã ñamirẽã eticũmunucũñama. ⁸Marĩ pũame roque cabusuro, ɯmũreco macããnarẽ bairo caãna ãnirĩ tocãnacãnia caroa macããjẽ jetro caãtiãnicotenuciparã marĩ ãniña ti rũmu caetaparo jũgoye. Dios mena marĩ catũgoñatutuarije, marĩ caãmeomaimasiãrĩjẽ jũgori wãtĩrẽ marĩ eñõtagarã. Soldau ãpõã jutiro mena cũ rupapure jãñatori cũ caãnorẽã bairo marĩ cũã Dios marĩ cũ canetõõpeere caroaro marĩ átiãnicotegarã. ⁹Mai, marĩ, cũrẽ catũgousarã pũame, “Roro popiye cabaiparã nigarãma,” ĩrĩ cũ cabesericarã mee marĩ ãniña. Marĩ Quetiupau Jesucristo jũgori cũ canetõjĩãtiparã majũ roque marĩ ãnijũgoyupa. ¹⁰Bairi Jesucristo pũame marĩ yaye wapa jũgori yucũpãipũ riayupĩ. Cacatirã, o cariacõana nimirãcũã, cũ, Jesucristo cũ cacatinemorĩcãrõrẽã bairo marĩ

cūā cū jīcārō marī cacatiānipeere boū, marī riabojayupi. ¹¹Bairi mujāā cūā tocānacāpua āmeo yeri űuo joroque, yeri tutuarā āmeo átīnemoña. Āmerē tore mujāā caāmeo átīāninucūrōrēā bairo āmeo átīcōā ninucūña.

Pablo aconseja a los hermanos

¹²Yū yarā, apeyera atore bairo mujāārē jāā átīrotiya: Mujāā watoa capaāna, marī Quetiupau cū caborore bairo mujāārē caquetibujū jūgonucūrārē nūcūbugorique mena na īñaña. ¹³Bairo mujāārē caroaro na cajuātīnemorō jūgori, na īroari butiro na maīña. Tocānacāpua āmeo asiaticaro mano caroaro yeri űurā ānicōā ninucūña.

¹⁴Tunu bairoa, yū yarā, atie cūārē mujāārē jāā átīrotiya: Capaagaena, cateeyepairārē tutuaro mena na quetibujūya. Aperā yapapuarārē bairo caāna cūārē yeri űuo joroque na ása. Tunu bairoa cayeri tūgoñatutuawēpūēna űna cūārē caroaro na juātīnemoña. Nipetiro camasārē pajutiricaro mano caroaro jīcārō tēni na quetibujūya.

¹⁵Tunu apeyera tūgomasiña: Ni űcū roro mujāārē cū caápata, mujāā puame cūā roro cū átīāmeticōāña. Atore bairo puame ása: Tocānacāni jāñurīpua caroa macāājē puamerē na átīāmeña. Mujāā majū cūā tore bairo átiri, nipetiro camasā cūārē caroa wāme jetore na átīāninucūña.

¹⁶Tocānacā rūmua useanirō caroaro átīcōā ninucūña marī Quetiupau cū caīñajoro. ¹⁷Di rūmū rusaricaro mano tocānacānia Diore cū jēnicōā ninucūña. ¹⁸“Dios, jāā mena mū űujāñuña,” qūī jēninucūña, nipetiro mujāā caátīānierē

īñarī yua. Jesucristore catūgousarā ānirī tore bairo mujāā caátīānipeere boyami Dios.

¹⁹Mujāā yeripū Espiritu Santo jūgori caroa wāme mujāā caátīnucūrījērē to yasio joroque āmeo āpericōāña.

²⁰Tunu bairoa Dios na cū camasīrō jūgori caquetibujūnucūrā yaye quetire tūgoeteeticōāña. ²¹Bairāpua, tūgoñamasīrī caroaro tūgoña beseya na caquetibujūrijere. Caroa wāme na caquetibujūrije puamerē átīāña. ²²Tocānacā wāme carorije macāājērē jānarī tunu átīnemoeticōāña.

²³Torecū, marī Pacū Dios marī yeri űuo joroque caācu puame caroarā űe űnie wapa cūgoena mujāā ānio joroque cū áparo. Mujāā rupau, mujāā yeri, mujāā camasacūtiānie nipetirore caroarā uguerī mánarē bairo mujāā cū áparo Dios, marī Quetiupau Jesucristo cū tunuatīparo jūgoye. ²⁴Mujāārē cabesericū cañuū majū niñami. Bairi nipetiro atiere cū caīrīcārōrēā bairo átīmajūcōāgūmi.

Saludos y bendición final

²⁵Yū yarā, jāā cūārē Diopure jāā mujāā jēnibojanucūwā.

²⁶Marī yarā nipetiro catūgousari majārē caroaro nūcūbugorique mena na bocári tocānacāpua āmeo jēninucūña.

²⁷Bairi marī Quetiupau cū carotiro mena nipetiro marī yarā űbueri majārē mujāā yū jūgobue rotijoya ati carta mena yū caquetibujūwoatujorijere.

²⁸Marī Quetiupau Jesucristo caroare mujāā cū jonemoáto mujāā nipetirore. Tocārōā niña atie queti yū cawoaturijere.

Segunda Carta de San Pablo a los TESALONICENSES

Saludo

1 ¹Yñ, Pablo cawāmesçux, Silvano, bairi Timoteo menarē mujāā yñ woajoya tunu ati cartare mujāā ñubueri majā, jāā bairārē bairo caāna Tesalónica macā macāānarē. Tunu bairoa mujāā, marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo caānarē mujāā quetibujū woajou yñ átiya. ²Caānijūgoro atore bairo mujāārē ñiña: Marī Pacu Dios, bairi marī Quetiupau Jesucristo mena mujāārē caroare na jonemoáto. Tunu bairoa caroa yericutaje cūārē na jonemoáto.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³Yñ yarā, yñ bairārē bairo caāna, jīrīājāñurō Dios mena mujāā tūgoña tutuanemonucūña. Tunu bairoa tocānacāpua mujāā caāmeomairijē cūā jīrīājāñurī to āninemo joroque mujāā átiya. Bairi jāā pñame tiere tūgoñarī, “Mu ñujāñuña jāā mena,” Diore jāā ñnucūña, tore bairo cajēninucūpee jāārē cañurō caāno jūgori. ⁴Bairi tocānacāpau macāāna ñubueri majā ture etarā, caroaro mujāā caātiānierē jāā quetibujunucūña. Atore bairo jāā ñnucūña nipetirore:

“Marī yarā Tesalónica macā macāāna butiuro popiye baimirācūā, ‘Ñugaro. Tūgoñanarē bairo marī tūgoñanetōōcōāgarā,’ ñnucūñama. Bairo ĩrī, Jesucristo yaye quetire jānaena cū mena tūgoñatutuacōā ñnucūñama,” jāā ĩ quetibujunucūña nipetirore.

⁵⁻⁶Bairo roro popiye baimirācūā, canucārā ānirī Dios cū carotimasirīpau caápārā majū mujāā āniña. Dios pñame, “Yutu na caatō ñuña,” ĩñami. Mujāārē roro caāna roquere popiye na baio joroque na átigumi Dios. Bairi noa ũna tiere catūgoñarā, “Cariape átiyami Dios,” ĩ masiñama. ⁷Dios pñame popiye mujāā cabairijere mujāā yerijāāo joroque mujāā átigumi. Jāā cūārē bairoa jāā átigumi, marī Quetiupau ati yepapu nemo cū catunuetari rñmñ caāno. Cū yarā ángelea catutuarā mena ñmurecōopñi peero cañwāmñrijē ũnie watoapu cū caatī rñmñrē tore bairo marī átigumi. ⁸Ti rñmñrē Diore camasiēnarē popiye na baio joroque na átigu átigumi marī Quetiupau Jesucristo. Camasā na carorije wapare cū canetōōrīquē macāājē caroa quetire cabonarē popiye na baio joroque na átigu átigumi. ⁹Na pñame marī Quetiupau mena manigarāma. Bairi cū catutuarijere, cū caasiyaborije cūārē

di rŭmu ũno ĩnaetigarāma. Apero nocārō cayoaropŭ cŭ carerā ānirĭ popiye baiġarāma tocānacā rŭmua. ¹⁰ Jesús nemo cŭ catunuetari rŭmŭ cŭ yarā qŭiroagarāma. Nipetiro cŭ yaye quetire catŭġousarā cŭ basapeogarāma. Muġjāā, Tesalónica macāāna, merē muġjāā cŭā cŭ yaye quetire muġjāārē jāā caquetibŭjuro bero, tiere muġjāā tŭġousawu. Bairi muġjāā cŭā cŭ muġjāā basapeogarā ti rŭmŭ caāno.

¹¹ Bairo muġjāā caátiparore bairo ĩrā, tocānacānia muġjāārē Diopure jāā jēnibojanucŭña. Atore bairo jāā ĩnucŭña: “Tesalónica macā macāāna, mŭ cabesericarā majŭ na caānoi, caroaro átĭānajērē na joya. Tunu mŭ cajuátimasĭrĭjē jŭgori nipetiro caroaro na caátigarijere na átimasĭ āmarō. Jesucristo mena catŭġoñatutuarā ānirĭ cŭ carotiŭrore bairo na átimasĭpeyocōā āmarō,” jāā ĩ jēnibojanucŭña marĭ Pacu Diore. ¹² Tore bairo muġjāā, Tesalónica macā macāāna, caroaro muġjāā caátore ĩnarā, camasā nipetiro marĭ Quetiupau Jesucristore qŭiroagarāma. Jesucristo puame cŭ pacu, Dios mena muġjāārē ĩnamaiñami. Bairi cŭ pacu cŭ caijŭġoyeticŭricārōrēā bairo muġjāā cŭārē muġjāā ĩroagumi Jesús.

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

2 ¹ Apeyera tunu yu yarā, yu bairārē bairo caāna, muġjāārē yu quetibŭjunemoña. Marĭ Quetiupau Jesucristo nemo cŭ catunuetapa rŭmŭ, marĭrē nei acŭ cŭ cabaipeere, cŭ mena marĭ caneñapa rŭmurē muġjāā yu quetibŭjunemoña: ² Muġjāā catŭġoña āninucŭrōrēā bairo tŭġoñacōā ninucŭña. Ape wāmerē tŭġoñamawĭjaeticōāña. “Merē etaya Jesús cŭ catunuetari rŭmŭ,”

aperā ricaati na caĭquetibŭjuriere caānorē bairo tŭġoeticōāña. Bairi aperā, “Espĭritu Santo cŭ camasĭrĭjē jŭgori jāā ĩña,” o “Aperā camasĭrā na caquetibŭjuriere jŭgori jāā ĩña,” o “Carta mena na caquetibŭjuro jŭgori jāā ĩña,” na caĭata, caānorē bairo na tŭġoeticōāña. Jĭcāārā, “Pablojāā bairo woatu quetibŭjŭjopa,” caĭrā nimirācŭā, caĭtopairā niñama. ³ Petoaca queti mena tŭgomawĭjaeticōāña. Bairo puame baiġaro: Marĭ Quetiupau nemo cŭ caetapa rŭmŭ jŭgoye, capāārā majŭ Diore cabaibotiori majā nigarāma. Bairo na cabairipaua na mena macāācŭ jĭcāŭ rorĭje caátipai cañuecŭ majŭ buiaetagumi, cabero peero caŭpetietopŭ caápau puame. ⁴ Cŭ puame Diore caĭñatei ānirĭ Dios yaye macāājē nipetirĭje caroa tŭġoñarĭqŭērē boetigumi. Diore marĭ caĭroarije ũnie cŭārē boetigumi. Templo* Dios ya wiipŭ cŭārē trono* quetiupau ruiricaropŭ jāānumugumi, “Diore bairo caācŭ yu āniña,” caĭ ānirĭ. Tunu bairoa camasārē, “Dios niñami,” na ĩō joroque na baitogumi.

⁵ Merē muġjāā mena ācŭ, atorea bairo muġjāārē yu quetibŭjŭwu. Tiere muġjāā masĭrā. ⁶ Muġjāā puame merē muġjāā masĭña rorĭje caátipai tāmuri cŭ caapĕriere. “Dios cŭ caĭcŭricā rŭmŭ caetaparo jŭgoye etabuia masĭētĭñami,” muġjāā ĩ masĭña. ⁷ Bairo tāmuri cŭ caapĕrimiatacŭārē, merē roro camasārē cŭ caátipee cōñarō majŭ baiya. Bairi cŭrē caēñotau cŭ capitĭwiyoparo jeto rusaya cŭ cabuiaetaparo jŭgoye. ⁸ Bairo cŭ capitĭwiyoro bero buiaetagumi rorĭje caátipai puame. Bairo cŭ cabuiaetamiatacŭārē, marĭ Quetiupau Jesús puame cŭ camasĭrĭjē jŭgori cŭ pajĭārocacōāgumi. Tunu bairoa nemo cŭ caetari rŭmŭ caāno cŭ

caasiyarije jūgori cū yasio rocacōāgumi. ⁹Mai, Jesús cūrē cū capajīāparo jūgoye, capee camasārē itori átijēño īnogumi rorije caācu pūame. Wātīā quetiupau, Satanás* cū camasōrījēī jūgori capee átijēño īnogumi cariape mee macāājērē. ¹⁰Bairi capee wāme na ītomasīgumi peeropu caápārārē. Na pūame cariape quetibujūriquere caboena ānirī, tunu Jesucristo camasā na carorije wapare cū canetōōrīqūē cūārē caboena ānirī peeropu caápārā majū nigarāma. ¹¹Bairi Dios pūame ricaati na catūgousarije jūgori wātī narē cū caitorijere na ēnotabojaetīgumi. ¹²Bairo na cabairoi, “Peeropu na yu jogu,” na īgumi Dios, nipetiro cariape quetibujūriquere catūgogaenarē, carorije jetore caátijesorā na caāno jūgori.

Escogidos para ser salvados

¹³Cabaimiatacūārē, jāā pūame tocānacānia marī Pacu Diore, “Mū űjāñuña jāā mena,” caīparā jāā āniña, jāā yarārē bairo caāna Jesucristo cū camairā mujāā caāno jūgori. Dios pūame mujāārē besejūgoyupi caānijūgoripaurua, cū yarā cū canetōōparā mujāā caāniparore bairo ī. Tunu bairo cū yaye queti caānorē bairo cariape quetibujūriquere mujāā catūgousaro jūgori, cū Yeri Espīritu Santo pūame cañurā Dios mena jīcārō caāniparā mujāā ānio joroque mujāā ātiyami. ¹⁴Dios camasā na carorije wapare cū canetōōrīqūē macāājē mujāārē jāā caquetibujūriquere mena jūgori mujāārē piire bairo mujāā āsupi, cū canetōōrīcārā mujāā caānijātīparore bairo ī. Marī Quetiupau Jesucristo mena jīcārōrē bairo nocārō caroaro caānopu mujāā caānimasīparore bairo ī, tie jūgori piire bairo mujāā āsupi mujāā cūārē.

¹⁵Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, Dios yaye quetire tūgoña jānaeticōāña. Caroaro ātiānajē űnie jetore āticōāña. Mujāātu āna, mujāārē jāā caquetibujūriquere masiritieticōāña. Tunu bairoa mujāārē jāā cawoatuquetibujūriquere cūārē masiritieticōāña. ¹⁶Bairi yua, marī Quetiupau Jesucristo, marī Pacu Dios cūā marīrē īnamairī marī beseyupi. Bairo marī beseri popiye cabairicarā marī caāno jūgori caroa yericutaje capetietiere marī joyupi. Nipetiri wāme caroaro marī cū caátigariquere caānorē bairo caroaro marī cacotemasīpee cūārē marī joyupi. ¹⁷Tore bairo mujāā joyupi, yeri tutuaro mena mujāā ānimasīō joroque ī. Tunu bairo caroaro ātiānajē jetore mujāā ātiānimasīō joroque ī, mujāā joyupi. Bairo caāna ānirī mujāā cabūsurije tocānacā wāme caroa jetore mujāā ī masīgarā. Mujāā caátie cūā caroa jeto nigaro.

Oren por nosotros

3 ¹Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, catusari wāme mujāārē űniña: Jāā cūārē Diopure jāā mujāā cajēnibojaro jāā boya. Tāmuri marī Quetiupau yaye queti nipetiropu cajesanucāpetīparore bairo īrā, jāārē mujāā jēnibojagarā. Tunu bairoa nipetiro camasā tiere tūgorā, na caīroaparore bairo īrā mujāā jēnibojagarā. Mujāā, Jesucristo yaye quetire mujāā caīroajūgoricarorea bairo na cūā na caīroapeere jāā boya. ²Tunu ati yepapu rorije caāna, bairi ricaati catūgoñanucūrā cūā niñama. Na űna Dios mena tūgoñatutuaetiayama. Bairi na űna jāārē roro na caátigaro, Dios cū caēñotaparore bairo īrā, jāārē mujāā jēnibojagarā Diopure. ³Marī Quetiupau pūame cariape caācu niñami. Bairi

mujãã juátigumi cū yaye quetire mujãã catũgoñajãnaetiparore bairo ī. Roro wātī jũgori mujãã cabainucũrĩjẽ cūãrẽ mujãã ãnotabojagumi. ⁴Bairi mujãã, Jesucristore catũgousarã ãnirĩ, “Marĩ caátirotiricarore bairo átinucũnama. Bairo jeto áticõã ninucũgarãma tocãnacã rũmua,” jãã ī tũgoñatutuacõãna mujãã caátianierẽ. ⁵Bairi marĩ Quetiupau puame, Dios mujããrẽ cū camainucũrõrẽã bairo mujãã cūã mujãã ãmeo maimasĩõ joroque cū áparo. Tunu bairoa popiye cabairã mujãã caãnimiatacũãrẽ, Jesucristo cū canucãmasĩricãrõrẽã bairo mujãã cūã tũgoñanenarẽ bairo tiere mujãã tũgoñanetõmasĩõ joroque cū áparo.

El deber de trabajar

⁶Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna, marĩ Quetiupau Jesucristo cū catutuarije mena atore bairo jãã átirotiya mujããrẽ: Ni ũcũ capaagaecu menarẽ bapacũpericõãña. “Dios yau yu ãniña,” caĩ cū caãnimiatacũãrẽ, jãã caquetibũjucũrĩqũerẽ cū catũgousagaeticõãta, cū mena ãmericõãña. ⁷Mujãã mena ãna, jãã caátajere caĩnarĩcãrã ãnirĩ merẽ mujãã masĩña caroaro paari mujãã caátianipeere. Mujãã mena ãna, paaena jãã ãmewũ. ⁸Ni jĩcãũ ũcũrẽ ũgariquere wapatiena, jãã ũgaeru. Wapatiri jeto jãã ũganucũwũ. Ni ũcũ mujãã mena macããcũrẽ patowãcõgaena, ñamii, ũmũrecõõ jãã paawũ. ⁹Jãã cabuerije wapa mujãã yaye ũgariquere cajẽnimasĩparã nimirãcũã, mujããrẽ jãã jẽnipato wãcõẽpũ. Caroaro jãã paaĩñowũ, jãã caátiere mujãã caĩñacõparore bairo ĩrã. ¹⁰Mujãã mena ãna, atore bairo mujããrẽ jãã ī quetibũjucũwũ:

“Ni jĩcãũ ũcũ capaagaecu ũgarique cūãrẽ cū ũgaeticõãto,” jãã ī cũwũ.

¹¹Bairo jãã caĩrĩqũẽ caãnimiatacũãrẽ, mujããtu caatĩatana atore bairo jãã ĩnucũñama: “Tsalónica macããna jĩcããrã paaena ãninucũñama. Ñerẽ caãperã ãnirĩ aperã turipu patowãcõ ñesẽãnucũñama,” jãã ī quetibũjũnucũñama. ¹²Bairi marĩ Quetiupau Jesucristo cū carotimasĩrĩjẽ mena atore bairo na ũna capaagaenarẽ jãã ĩña: Caroaro paaya mujãã cūã, mujãã cabopacarijere mujãã cawapata ãnimasĩparore bairo ĩrã.

¹³Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna, caroaro mujãã caátianierẽ átijutiri jãnaeticõãña. ¹⁴Ni jĩcãũ ũcũ ati carta mena mujããrẽ jãã caquetibũjurijere cū catũgousaeticõãta, roro cū caátiere ĩñaposeroya. Cū mena bapacũpericõãña, roro cū cabairijere tũgoñabobori cū yeri cū catũgoñawasoaparore bairo joroque ĩrã. ¹⁵Bairãpua, mujãã pasure bairo qũĩñaaeticõãña. Mujãã baire bairo caãcũ cū caãnoi, caroaro mena cū beyoya.

Bendición final

¹⁶Marĩ Quetiupau caroa yeri cutajere cajoãninucũũ puame tocãnacã rũmua noo mujãã caãno cãrõrẽ caroa yericutaje, tocãnacã wãmerẽ cū jonemoãto. Mujãã nipetiro mena cū ãmarõ marĩ Quetiupau Jesús.

¹⁷Yu, Pablo, atie yu cañurotjorijere yu majũpua woatujou yu átiya. Atore bairo jeto yu átinucũña nipetirije camasãrẽ yu caquetibũjuwoajonucũrĩ cartaarire. ¹⁸Marĩ Quetiupau Jesucristo caroare cū jonemoãto mujãã nipetirore.

Tocãrõã niña atie queti yu cawoaturije.

Primera Carta de San Pablo a TIMOTEO

Saludo

1 ¹Yu, Pablo, Jesucristo yau, apóstol*
majū yu āniña. Dios marī carorije
wapare canetōrīcū p̄ame marī
Quetiupau Jesucristo mena cū yaye
quetire cū caquetibujurotjoricu yu
āniña. Bairi marī p̄ame Jesucristo
mena cariapea catūgoñatutuarā
marī ānicōā ninucūña cabero marī cū
caátipee jūgori. ²Timoteo, murē ati
cartare m̄ quetibuju woajou yu átiya.
M̄ p̄ame yu macārē bairo caācū m̄
āniña, yu caquetibujuriquere tūgousari
bero yurea bairo Jesucristo mena m̄
catūgoñatutuarije jūgori. Bairi marī
Pacu Dios, marī Quetiupau Jesucristo
mena caroare m̄ cū jonemoáto.
Caroaro āmeo maimasīrīqūē cūārē
m̄ cū jonemoáto. Tunu bairoa
caroaro yerijōrō ānajē cutaje cūārē cū
jonemoáto murē.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³Mai, Macedonia yepapu yu
caápáro jūgoye, Efeso macāp̄u murē
yu tuarotiwu. Bairo murē topu
tuarotiri, atore bairo m̄ nīwū: “Yu
yau, Timoteo, ato Efesop̄u m̄ tuawa
mai. To Efeso macāña jīcāārā ricaati
caquetibujunucūrārē caroaro na m̄

beyowa,” m̄ nīcūwū. ⁴“Tunu bairoa
apeye quetibujurique, na nīcūjāā ānana
na caátīānajē na cajānagaetie cūārē
na quetibujunemoeticōāto tocārōā,”
nīwū. “Tiere na catūgousaetiparore
bairo ī, na m̄ quetibujūwa ricaati
cabueri majārē,” m̄ nīwū. Tie
quetibujurique p̄ame āmeo busurique
netōrīcārōrē bairo jeto caátie ninucūña.
Tie ūnie buerique cañuetie niña.
Bairi tie p̄ame tūgoñatutuarique
mena nemojāñurō Dios marī cū
caátigajūgoriquere tūgousa masīā
manio joroque caátie niña.

⁵Mai, yu p̄ame atore bairo
bori, tore bairo m̄ yu quetibuju
roticūwū to Efeso macāñarē: “Ti
macā macāña tocānacāñp̄u caroaro
yeri nūrīqūē Dios cū cajorije mena
na āmeo maiáto. Caroa wāme na
tūgoñarīqūē cuparo. Tunu bairoa
cariapea jīcārō tūni ītoricaro mano
Dios mena na tūgoñatutuáto,”
nī tūgoñajūgowu. ⁶Bairo yu
caīquetibujumiatacūārē, jīcāārā to
macāña tūgomawijicoayama. Bairo
tūgomawijiarī yua, nērē átiri mee
tie jetore āmeo busurique netōcōā
ninucūñama. ⁷Tunu bairoa Dios
camasārē cū caátiroticūrīqūērē
cajūgobueri majā majū niganucūñama,
na majūā na caátirotrijere

catūgojīatiēna nimirācūā yua. Tunu bairoa, “Jīcārō tūni majū buerā jāā átiya,” caīrā nimirācūā, na cabuerije cūārē tūgomasiētīnucūñama.

⁸Bairāpua marī masīña: Moisés ānacū cū caátiroticūrīqūē caroa cañurījē āno baiya, tie carotigajūgoricarore bairo jīcārō tūni marī caápata. ⁹Bairi tocānacā wāme roticūrīqūē caátianierē marī tūgoñanemoto. Caroaro camasā caátīāni majārē popiye na tāmno joroque na áperiya. Carorā roquere torea bairo átimasīña. Ati wāme rorije caána roquere popiye na tāmno joroque na átiya roticūrīqūē: Roro caasiapairā, roro cababotopairā, cañuena, carorije macāājērē caána, Diore boetiri Dios yaye bueriquere canucūbūgoena, na pacu, na paco cūārē capajīārepairā, aperā capajīārī majā ūnarē popiye na baio joroque caátie niña. ¹⁰Tunu bairoa roro na rupau macāājē mena cañmua o carōmia cūā caátiepairā, cañmua carōmio mena átato ūnorēā, na majūā roro caána, carōmia cūā torea bairo na rupau mena roro caátiepairā, aperā camasārē cajerutinucūrā, caítopairā, aperā, “Caānorē bairo Dios mena jāā iña,” munana Dios cū caññajoro caīrā, na, nipetirore popiye na baio joroque na átimasīña Moisés ānacū cū caroticūrīqūē puame. Bairo puame roque iḡu niña: Nipetiro camasā cañurījē Dios yaye quetibujūrique macāājē nipetirijere caboena popiye na baio joroque í cūñupī Dios tie roticūrīqūērē marī niñcūjāā ānana mena. Roro na caátianierē na masīáto í, tiere cūñupī Dios. ¹¹Yu yau, atie caroa cañurījē buerique puame Dios yaye macāājē queti camasārē cū canetōrīqūē queti majū niña. Bairi Dios puame nocārō cañuu majū ānirī tie cū yaye quetire yu quetibujū rotijowī nipetiro camasārē.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹²Marī Quetiupau, Jesucristo puame nocārō tūgoñatutuariquere yu jowī, cū carotirore bairo yu átio joroque í. Bairo yu átiri, cū yaye quetire yu quetibujū roticūwī. Bairo tiere tūgoñarī yu puame butiro, “Yu mena mu ñumajucōāña,” cū ñi basapeonucūña yua. ¹³Tūgoñijate mai, cajūgoyepure Jesucristo yaye macāājērē roro ñi boyetiepenucūwū. Bairo roro í boyetieperi yua, cū yaye quetire catūgousarā cūārē roro popiye na baio joroque na yu átiepenucūwū. Bairo caácu yu caānimiatacūārē, Dios puame butiro ñiñamaiñupī. Mai, yu puame Jesucristore camasīēcū majū yu āmū. Torecu, roro yu caátaje cūārē, “Carorije āno,” ñi masīēpū mai. ¹⁴Bairo nocārō majū yure caññamai ānirī, nocārō paio cū yaye macāājē caroare yu jowī. Bairo yu jorī, cū mena jīcārō tūni tūgoñatutuamasīrīqūē cūārē yu jowī. Tunu bairoa Jesucristo jūgori Diore nocārō marī camaimasīnucūrījē cūārē yu jowī.

¹⁵Apeyera atie Jesucristo yaye queti yu caquetibujūpee caānorē bairo cariape niña. Tiere nipetiro camasā ati umurecōo macāāna na camasīpee niña: Jesucristo puame ati umurecōopure asúpi, nipetiro roro na caátie wapa cabuicunarē na netōū acú. Mai, yu roque roro majū, carorije yu caátaje jūgori cawapacucu majū yu ānimiwū aperā netōjāñurō. ¹⁶Tore bairo roro majū carorije cawapacucu yu caāno jūgori, Dios puame butiro ñiñamaiñupī. Tore bairo ñiñamaiñupī Dios, cū macū Jesucristo puame nipetirije camasā mena cū caátigarijere yu mena jūgori cū caátie iñomasīparore bairo í. Torecu, yu puame yua, aperā carorije caátipairā cūā yu cabairijere

masírí, Jesucristore tũgousari yeri capetietie na cacũgojĩatipeere í, tore bairo yu ámi Dios. ¹⁷Bairi yu yau Timoteo, qũiroari cũ marĩ basapeoto Diore: iBairi marĩ Quetiupau Rey majũrẽ cũ catutuarije tocãnacã rũmua to ãnicõã ninucũáto! To petieticõãto marĩ Quetiupau cañicõãninucũũ yaye. iDi rũmu ãno cariaecu, cañabõcamácũ, jĩcãũã Dios caãcũ tocãnacã rũmua cũ ãnicõã ninucũáto! Bairoa to baiáto.

¹⁸⁻¹⁹Timoteo, yu yau, yu macũrẽ bairo caãcũ, atiere mu yu átiroticũña. Tiere caroaro tũgopeoya: Caroaro tũgoñatuarique mena camasãrẽ na jũgoátĩãña. Caroa macããjẽrẽ tũgoñarĩqũẽcusa. Tirũmũpũ macããna marĩ yarã Dios cũ camasĩrõrõ jũgori, mũ, caroaro mu caátipeere na caĩjũgoyeticũricãrõrẽ bairo caroaro jeto áticõãña. Jesucristo mena tocãnacã rũmua tũgoñatutuacõã ninucũña. Aperã jĩcããrã Jesucristo cũ carotirore bairo jĩcãrõ tũni átimasĩtĩrĩ, cũ mena na catũgoñatutuarijere jãnacõãñupã. ²⁰Tore bairo tãmuõñupã Himeneo, apeĩ Alejandro mena. Roro Diore na cabotiorije jũgori tore bairo baiyupa. Bairi narẽ yu puame na masacatiáto í, “Mai, wãtĩ narẽ roro cũ caátigaro cãrõ roro na cũ áticõãmarõ,” ñi cũwũ. Tocãrõã yua, Diore roro qũĩ boyetiepeetigarãma.

Instrucciones sobre la oración

2 ¹Yu yau, apeyera atore bairo mu yu átirotiya ñubueri majã mena: Mũjãã puame nipetiro ati mũmrecõo macããna cabopacarãrẽ Diopure na jẽnibojanucũña. Butiuro Diore cũ jẽniña, nipetiro ati mũmrecõo macããnarẽ cũ cañnamainemoparore bairo írã. Bairo cũ mũjãã cajẽnirĩjẽrẽ caroaro mũjãã cũ cayũbojarije jũgori tocãnacã rũmua, “Jãã mena mu

ñumajũcõãña,” qũĩ basapeonucũña. ²Marĩ caãni yepa quetiuparã cũãrẽ Diopure butiuro na jẽnibojarotiya. Tunu bairoa caroaro marĩ caãnipeere carotimasĩrã cũãrẽ butiuro Diopure na jẽnibojaya. Bairo Diopure marĩ cajẽnibojaya, ñe ñnie mano mũsanirõ yerijõrõ marĩ ãnicõãgarã marĩ Quetiuparã mena yua. Bairo caroaro marĩ caãmata, Dios cũãrẽ cũ nucũbũgori cũ caborore bairo jeto tocãnacã wãmerẽ marĩ átiãnimasĩgarã. ³Tore bairo marĩ caátĩãnie ñujãñũña. Bairo marĩ caátĩãnierẽ Dios marĩrẽ canetõpau cũã caroaro ñãjeso jãñũñami. ⁴Dios puame nipetiro ati mũmrecõo macããna na carorije wapare na canetõpetiro boyami. Bairo bori, nipetiro cariape macããjẽ cũ yaye quetibũjũriquerẽ marĩ camasĩrõ boyami. ⁵Merẽ marĩ masĩña: Jĩcãũã ñiñami Dios. Tunu bairoa caũmu jĩcãũã ñiñami nipetiro ati mũmrecõo macããnarẽ Dios mena caroaro na ãnimasĩõ joroque caãcũ. Cũã, Jesucristo wãmecũtiyami. ⁶Mai, Jesucristo puame ñnotaricaro mano cũ majũã yucũpãĩpũ papuatucorĩ riayupi, marĩ carorije wapare nipetiro marĩ netõmasĩõ joroque í. Bairi tie quetire ãmerẽ yua, cũ caquetibũjũgarica yũtea caetaro marĩ masĩõũ átiyami. ⁷Cũ puame yure cũ yaye quetire caquetibũjũbojau, cũ yau apõstol* majũ yu cũwĩ. Bairo yu cũrĩ yua, cũ yaye queti tũgoñatutuarique macããjẽ, cariape quetire yu quetibũju rotijowĩ nipetiro judío majã caãmerãrẽ. Atie mũjãã yu caĩrĩjẽ cariape ñiña. Dios cũ majũpua yu quetibũju roticũwĩ. Mũjããrẽ ñitoetiya tie mena.

⁸Bairi yu yau, nipetiro caũmua ñubueri majã Diopure na jẽniáto noo na caãnipauũũ cãrõ. Caroarã na yeripũ ãnirĩ Dios cũ cañãjoro na wãmorĩ

mena ñumugõrĩ cū na basapeoáto. Tunu bairoa na majū ámeo asiari, roro ámeo busurique netõpairique mano Diore na basapeoáto.

⁹Tunu apeyera carõmia cūã caroaro ñucūbugorique mena na jutii jāñaáto. Caroaro ñucūbugoroa, baibotioricaro mano na ānajē cūparo. Carõmia na rupaure wāmagarā, netõñucārõ majū na wāmageaticõáto. Na poa cūārē netõñucārĩ wāme majū na wugapeoeticõáto. Oro, o perla* wēerĩ ũnie mena na busa epeeticõáto. Jutii cawapapaca ũnie cūārē netõrõ na jāñagaeticõáto carõmia. ¹⁰Caroaro carõmia na cajāñarĩquē cutie jūgori nipetiro camasā narē na camasīparo ũnorēā, caroaro na caátĩānie jūgori pñame roque, “Dios yarā rõmirĩ cañurā niñama,” camasā na na caĩ ññapee pñame ñuña.

¹¹Tunu bairoa carõmia busuricaro mano caroaro ñucūbugorique mena na tūgoáto ñubueri majā quetiuparā na caquetibujurijere. Na busurotieticõāña mujāā caneñarõpñure carõmiarē. ¹²Carõmia pñame nipetiro camasā na caneñarõpñu na cūã na caquetibujujūgoro yu boetiya. Tunu bairoa cañmua netõrõ carõmia na cabairo yu boetiya. Busuecoa, na caquetibujuro carõmio cõ catūgocõāno yu boya mujāā caneñanucūrõpñure.

¹³Merē marĩ masĩña caññijūgoropñ cabairiquere: Dios caññijūgoro cañmure cū qũēnojūgoyupi Adán marĩ ñicū ānacūrē. Carõmio meerē qũēnojūgoyupi. Adárē qũēnorĩ beropñ roque, carõmio Evare cõ qũēnoñupĩ Dios. ¹⁴Tunu bairoa Adán mee roro itoecojūgoyupi wātĩrē. Carõmio, Eva roque wātĩrē roro itoecorĩ carorije macāājērē tāmuo jūgoyupo. ¹⁵Bairo cõ caĩtoecoro bero, roro popiye catāmupao Dios cū cacūrĩcõ nimiocūã,

nipetirije carõmio cõ caátipee Dios cū cacūrĩqũērē cõ caátipeyoata, roro cõ caátaje wapare netõmasīgomo. Tunu bairoa caroaro ñucūbugoro Dios mena tūgoñatutuari, caroaro ámeo mairĩ camasārē cõ cajuátinemoata, cõ netõgumi Dios. Caroarā, ñe ũnie na rupaure carorije wapa cūgoena na caññimasĩata, na netõgumi Dios carõmiarē.

Cómo deben ser los dirigentes

3 ¹Timoteo, apeyera ni jicāũ ũcū cañmua, “Ñubueri majārē cajūgobuei majū yu āñigaya,” cariape cū yeripũ cū caĩtūgoñata, ñujāñuña. Tie tūgoñarĩquē yu caquetibujurorea bairo cariape niña. Caroa paarique niña. ²Bairāpñua, caroarā camasā cañurā jicārõ tũni caāna jetore, na ũna jūgobueri majārē na marĩ boya. Tocānacāpñua jicāo jeto canñmocunārē na marĩ boya. Tunu bairoa caroaro ānajē cutajere masĩrĩ majā, ñucūbugoricarā ũnarē na marĩ boya. Apero macāāna etari majā cūārē cotericaro mano caroaro mena na bocārĩ na ya wiipũ caqũēnomasĩrā ũnarē na marĩ boya. Tunu bairoa ñubueri majā cūārē caroaro uwiricaro mano caquetibujũ āmoqũē masĩrĩcārārē na marĩ boya. ³Caeticūmupairā, caāmeoqũēpairā ũnarē na marĩ boetiya. Caroarā cañurā, canucūbujarā, dinero cūārē butiro majū caĩroena ũnarē na marĩ boya. ⁴Tunu bairoa na ñumo, na pūnaa jicā wii macāānarē caroaro cajūgoāni ññanññe masĩrārē marĩ boya. Bairo cajūgoāñimasĩrā āñirĩ na pūnaa cūārē caroaro beyorĩ carorije iēna, ñucūbugori majā, masĩyujurā cajūgoāna ũnarē na marĩ boya. ⁵Na ñumo, na pūnaa jicā wii macāānarē caroaro na cajūgo

ānimasētīcōāta, ¿dope bairo caroaro jīcārō tūni Dios ya poa macāanarē na qūēnomasībujiocuti? Na ūna caroaro qūēnomasīēnama. Bairi na ūnarē marī boetiya. ⁶Toreca yu ya, Timoteo, űnubueri majā quetiupau caānipau ūcū pūame Jesucristore cawāma tūgousajūgou ūcū mee cū āmarō. Yoaro merē Jesucristore camasinetōricū ūcūrē beserotiya. Jesucristore cawāma tūgojūgou cū caāmata, ape watoara roro tūgoñarīqūē wasoari, Diore cababotioŭre bairo tuabujioŭmi. Tore bairo roro tūgoñarīqūē wasoari, wātī cūā roro cawapa cūgoure bairo tuajūgoyupi. ⁷Bairi űnubueri majārē cajūgobuenucūpau pūame űnubueri majā, bairi űnubueri majā mee cūā na canucūbugou ūcūrē marī boya. Bairo űnubueri majā mee cūā na caīroaena na caāmata, nipetiro camasā na busūpai cotebujiorāma. Bairo na busūpai coteri yua, wātī cū carotiro jūgori rori wāme na ītoepebujiorāma Dios yayere caboena pūame.

Cómo deben ser los diáconos

⁸Torea bairo caroarārē na marī boya űnubueri majārē cajuāti majā diáconoa* cūārē. Camasā cañurā, aperā camasā na canucūbugorā, roriye caībusuena ūnarē marī boya. Eticūmu pairique ūnierē caboena, roro camasārē átiri cawapata painucūrā ūna cūārē na marī boetiya. ⁹Cariape macāājē Dios āmerē marī cū camasīōrijērē caroaro catūgousarā, ricaati roro catūgoñarīqūē cūperārē na marī boya. Tie cariape macāājē quetirea marī cūā marī tūgousanucūña. ¹⁰Bairāpua, űnubueri majārē cajuāti majārē bairo na cajāāparo jūgoye, jīcā wāmerē na átīcōñarotiya, na capaamasīrijērē na īñagarā. Cabero yua, caroaro ñe ūnie rusaeto jīcārō tūni na caātijātīmasiata,

tocārōā űnubueri majārē cajuāti majā diáconore bairo na jōña.

¹¹Torea bairo na numoa cūā caroaro na caānajēcuto űña. Camasā na canucūbugorā carorije ocayojaye busūpairique ūnie mána na āmarō na numoa cūā. Tunu bairoa nucūbugorā nipetiro na cabusuri wāmerēā bairo jīcārō tūni caāna ūna rōmirī na āmarō.

¹²Jīcāū diácono caānigau pūame jīcāō cū canumocuto űña. Cū numo, cū pūnaa jīcā wii macāāna cūārē caroaro cajūgoāni īnanunūje masī ūcū űñami diácono cajāāpau pūame. ¹³Bairi noa ūna űnubueri majārē cajuāti majā diáconoa caroaro camasā mena capaamasīrā pūame nipetiro camasārē na īroaecomasiñama. Bairo caroaro camasā na na caīroaro jūgori diáconoa cūā tūgoña uwiricarō mano nemojāñurō Jesucristo yaye queti, cū mena tūgoñatutuariquere na quetibujū masīgarāma.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴Yu ya, Timoteo, baiŭa tāmuriā mūrē űñāu āgu. Bairi atiere cajūgoye mu yu quetibujū woajoya. ¹⁵Ape watoara tāmuriā mu tūpūre yu caetatimaepata, merē nipetiro Dios ya poa macāāna caroaro na caātiānimasīpee ūnierē mu camasīparore bairo ī, mu yu quetibujū woajoya. Bairi mu pūame merē tiere camasī ānirī űnubueri majā quetiuparā caāniparārē mu majūā na mu besemasīgu. Merē mu masīña: Dios caānicōāninucūū ya poa macāāna cū yaye cariape macāājē quetire īroari nemojāñurō camasārē caquetibujūnetōcōā ninucūrā majū űñama. ¹⁶Cariape merē pūgani cārō tūgoñarīcārō mano atore bairo marī masīña. Camasā na camasīētājē Dios

yaye buerique nocārō caānimajūrījē niña:

Jesucristo ati yepapure etau,
marirē bairo ati rupau mena
ñajawasoari etayupi.

Bairo ati rupau nimicūā, Espiritu
Santo mena cayericucu ānirī
ñe ūnie cawapa cūgoecu majū
tuayupi Dios cū cañajoro.

Bairo cū caño tunu ūmurecōo
macāāna Dios cū caqūēnorīcārā
āngelea* majārē cajuátiecoricu
majū āñupī.

Bairi tie quetire catūgousaricarā
tocānacā camasā poari na
quetibujuyupa tie quetire.

Tie quetire tūgori nipetiropu ati
ūmurecōo macāāna jīcāārā
cariape tūgousayupa camasā.

Tunu bairoa Jesucristore Dios
puame cū neásupī cū ya pau
nocārō caroaro caānopu tunu.

Merē atiere cariape marī masiña.
Cabugoro macāājē quetibujurique mee
niña.

Los que se apartarán de la fe

4 ¹Timoteo, apeyera atore bairo
cariapea marī masiñōnami Espiritu
Santo. Ati ūmurecōo caānitusari
yutea caño jīcāārā camasā tocārōā
Jesucristore cū tūgousajānarī cū mena
tūgoñatutua jānagarāma. Caītopairā,
wātī yeri pūna jūgori ricaati na
caquetibujurije mena caquetibujurā
puamerē na tūgousajūgogarāma.

²Camasā puame na, catūgomasīēna,
caītopairārē na tūgousagarāma. Na
ūnarē na catūgoñarījēpu nicōāña
roro na caātiānigarije. Bairi di
rūmu ūno carorijere jutiricarō mano
ītogarāma camasārē caītopairi majā
yua. ³Na, caītopairā puame wāmo
jīyarotietinucūñama camasārē. Tunu
bairoa ūgarique cūārē jīcā wāmerī

ūgarotietinucūñama. Dios yarā,
cariape quetire camasīrā nipetiri wāme
ūgarique na caugapee cū cacūrīqūērē
ūgarā, “Jāā mena mu ñujāñuña,” írī
na caugamasīrījē caānimitacūārē,
tore bairo ī quetibujunucūñama
caītopairā. ⁴Nipetiri wāme ūgarique
Dios cū cacūrīqūē caroa jeto niña.
Bairi nipetirije ūgariquere teena,
“Dios, jāā mena mu ñujāñuña,” írī
marī caugaata, ñujāñuña. ⁵Dios
cū caīquetibujucūrīcārōrēā bairo
marī caugapee ūgariquere marī
cajēnipeorije jūgori caroa cañurijē
majū tuacōāña.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶Atie nipetirije mu yu
caquetibujurijere caroaro jīcārō tūni
to macāānarē na mu caquetibujuaa,
caroaro cariape Jesucristo cū
carotirore bairo caācu majū mu
tuagu. Tunu bairoa caroa macāājē
quetire jānaecūā, nemojāñurō Dios
mena tūgoñatutuanemorīqūērē mu
caātiānimasī jūgoata, caroaro cariape
Jesucristo cū carotirore caācu majū mu
tuagu.

⁷Mu roque Timoteo quetibujurique
carorije catūgomasīā manie macāājērē
tūgopeoeticōāña. Tocānacā rūmua
Dios cū caborore bairo mu caātiānipee
caño cārōrē átinemojūgoyecuti ānajē
jetore átiāninucūña. ⁸Marī rupaure
qūēnorā, tocānacā rūmua maijūgorique
mena marī caqūēnoāninucūrījē
ñujāñuña. Caroarā marī rupau mena
catiñurā nigarā, tocānacā rūmua
ūsawācārīqūē cañurijē niña bairopua.
Bairo tie cañurijē caānimitacūārē,
tie netōjāñurō cañurijē niña tocānacā
rūmua Dios cū caborore bairo átiānajē
caño cārō átinemo jūgoyecuticōānajē
roque. Nipetiro marī rupaure ñujāñuña
tore bairo átaje. Ati ūmurecōore marī

cacatiāno ūno marī juátore bairo ñujāñuña tore bairo átaje. Tunu bairoa ati rupaure marī cariaro beropu cūārē caroaro Dios cū caborore bairo marī caátaje jūgori cañurā ñe ūnie cawapa cūgoena marī tuao joroque átiya.

⁹Atie yu caquetibujuriye cañorē bairo cariape Jesucristo yaye queti majū niña. Tiere nipetiro camasā ati ũmurecío macāāna caroaro cariape na catūgousapee niña. ¹⁰Tore bairo cariape nipetiro na catūgousaparore bairo írā, tutuaro paari popiye marī tāmnonucūña. Marī pñame tocānacā rūmua caānicōā ninucūñ Dios mena marī catūgoñatutuacōānipeere marī cūgojūgowu. Cū pñame nipetiro ati ũmurecío macāānarē canetōpau majū niñami. Tore bairo netōjāñurō cū canetomasīpee niña marī cū mena catūgoñatutuanucūrā roquere.

¹¹Atie nipetirijere na átirotiri, caroaro na mñ quetibujūwa Timoteo to macāāna camasārē. ¹²Yu yau, cawāmau mñ āniña mai. Bairo cawāmau mñ caānie jūgori camasā murē na ññateetio joroque caroaro átiānajē cusa. Atore bairo pñame caātiānipau mñ āniña: Caroa wāme mñ caátiere na caññacōmasīparore bairo caroa wāmea busūriquecusa. Caroaro nūcūbugoroa átiānajēcusa. Caroaro camasārē na mairī, na juátinemoña. Dios mena tūgoñatutuari ñe ūnie wapa cūgoecu caroaro camasārē mñ caquetibujurore bairo caroaro mñ yeri mena átiānajēcusa. Bairo mñ caātiāmata, murē busupairicaro ũnorēā, caroaro mñ caātiānierē ññacōrī na cūā caroaro átiānajē cutigarāma mñ mena yua. ¹³Bairī yu yau, Timoteo, to mñ caānopu yu caetaparo jūgoye tocānacā rūmua neñanucūrī Dios yaye woaturique macāājērē na quetibujucōā ninucūña ñubueri majārē. Marī yarā to

macāāna catūgousari majā nemojāñurō Dios yaye macāājērē na masinemo joroque tocānacā rūmua cariape na quetibujucōā ninucūña. ¹⁴Caroa wāme mñ caátimasīpee Dios mñ cū cajoriquere átiāni jānaeticōāña camasā mena. Mai, ñubueri majā quetiuparā cabutoa camasīrī majā pñame Dios cū camasīōrījē jūgori di wāme caroaro camasā mena mñ caātiānipeere mñ uparotirā, na wāmorī mena mñ rupa buire ñigāpeowā. Tiere mñ pñame masiriticūētīcōāña.

¹⁵Bairī mñ pñame atie nipetirijere yu caquetibujuriye caroaro nipetiro mñ catūgojāñuro cārō tūgopeoya. Tore bairo caroaro jīcārō tūni mñ caātiānimasīata, “Timoteo roque caroaro jīcārō tūni Dios yaye macāājērē nemojāñurō átiānijūgoyami,” írī miñagarāma nipetiro camasā.

¹⁶Caroaro tūgoñamasīña mñ caātiānierē. Aperārē mñ caquetibujuriye cūārē caroaro tūgoñamasīrī na quetibujuya. Nipetiro tocānacā wāme mñ caātiānierē jīcārō tūni áticōā ninucūña. Tore bairo caroaro mñ caātiānimasīata, mñ majū cūā mñ carorije wapare mñ netōmasīcōāgu. Mñ cabuerijere catūgousari majā cūā murēā bairo netōmasījīātigarāma.

Cómo portarse con los creyentes

5 ¹Apeyera, Timoteo, cabucu camasīrī majōcu cūārē tutuaro mena cū quetibujeticōāña. Caroaro nūcūbugorique mena pñame roque, mñ pacure bairo cū beyoya. Cawāmarā cūārē mñ bairārē bairo caroaro na ññaña. ²Cabutoa rōmirī cūārē mñ pacore mñ canūcūbugoparore a bairo nūcūbugorique mena na ññaña. Cawāmarā carōmia cūārē roro tūgoñarīqūē mano mñ bairārē bairo caroaro nūcūbugorique mena na ññaña.

³Tunu apeyera cawapearā rōmirirē noa ūna narē cajuána na camanicōata, m̄ roque na juátinemoña ñubueri majā mena. ⁴Apeo cawapeao capūnaacuco, o capārāmerācuco ninucūñamo. Cō ūcō puamerē cō pūnaa, o cō pārāmerā roque caānijūgoro cōrē na cajuátimasípee niña. Na, cawimarā na caāno, na pacua narē caroaro na cabutoriquere merē masiñama. Torena, na cūā jīcāū pūnaa na pacua mena na caátipeere caátiparā ūna ānirī caroaro na na juátinemoáto na pacoa cawapearā rōmirirē. Tiera bairo na pacua narē mairī, na na cajuátatorea bairo na cūā na na cajuáto ñujāñuña na pacoare. Tiera Dios cūā ññajesoññuñami. ⁵Baiopua jīcāo cariapea camanapu mácō cawapeao jīcāo majūā catuao puame Dios mena jeto tūgoñatutuariquere macānucūñamo. Bairo Dios jetore tūgoñamacārī yua, m̄mureco, ñami butioro cū jēni āninucūñamo. ⁶Aperā cawapearā rōmirī puame caroaro átiāmerīnucūñama. Na rupau caborore bairo butioro carorije macāājērē w̄garipeapai nucūñama. Na ūna cayeri mánarē bairo Diore camasiēna niñama. Na ūna rōmirirē dopēirā na juátia mano. ⁷Atie yu caátitotirije nipetirijere na quetibujuya to macāāna m̄ yarā ñubueri majārē. Tore bairo caroaro na m̄ quetibujwa to macāāna ñubueri majā caāna na caátimasípeere na caátīānīparore bairo ī, tocānacā rūmua yua. ⁸Noa ūna na yarārē na cajuátipeere caátigaena cañuena niñama. Bairo caāna ānirī, netōjāñurō na paco, o na ñicō ūcōrē na cajuátigaeticōata roque, Dios mena tūgoñatutuariquere caboenarē bairo majū tuacōāñama. Bairo Diore camasiēna netōjāñurō cañuena majū caāna niñama na ūna.

⁹Apeyera cawapearā rōmirī wāmerē m̄ cawoaturī pūrōp̄ure cabutoa rōmirī majū jetore na woatuya. Sesenta cūmarī bui jeto cacūmarī cūgorārē na woatuya. Tunu bairoa jīcāūā camanapu cūtimirīcārārē na woatuya ñubueri majārē cajuátinēmparā cawapearā rōmirirē. ¹⁰Ati wāme ūnie caroare cō caátie jūgori camasā na camasiō ūcōrē cō woatuya: Caroaro cō pūnaarē cabutiomasirīcō, aperā etari majā cūārē caroaro caīroarico, o tūgousari majārē nucūbugori na ruporire cacoserico, cabopacarā cūārē caroaro cajuátinemorico ūcōrē cō borotiya ñubueri majārē cajuátipaore. Tore bairo nipetiri wāme caroa macāājērē caátimasípetigaricarā ūnarē na m̄ woatuwa ti pūrōp̄ure.

¹¹Bairi aperā cawapearā rōmirī carocajāñurī cacūma cūgorārē na m̄ woatuepa ti pūrō cawapearā wāme catusari pūrōp̄ure. Na ūna puame na rupau caborore bairo átigari, Cristore* cū tūgousa jānacōānucūñama. Bairo Jesucristore tūgousajānarī yua, manapu bonemonucūñama tunu. ¹²Bairo na camanapu borije jūgori, “Jāā cūā, jāā cairōrē bairo jāā juátigarā ñubueri majārē,” na caicūriqūērē bairo na caáperie wapa pairo cawapa cūgorā tuabujiorāma. ¹³Tunu bairoa aperā ya wiirire tocānacā wiipua jāārī, boyetiepe ñesēānucūñama. Bairo wiiri jetore caññañesēārā ānirī yua, cateeyepairā capaagaena rōmirī tuanucūñama. Paaetaje jeto meerē bainucūñama. Ape wiipū átī, roro busupainucūñama. Bairo busupairi yua, roro tocānacā wāme busuriquere ricaati jeto quetibujūnucūñama. Camasā marī cabusuetie cabugoro macāājē ūnierē butioro ocayoja ñesēānucūñama carōmia cawapearā cawāmarā rōmirī caāna. Na ūnarē boetirotiya ñubueri

majārē cajuátiparārē. ¹⁴Torena, cawāmarā rōmirī cawapearā caāna yoaro mee na manapū cuparo. Bairo manapū cutiri yua, na pūnaa cuparo. Na pūnaa pacoa na āmarō. Aperā na pesua roro na caátiere ñnarī, roro na na busupaio joroque carorije macāājē jetore na átiāmericōáto. ¹⁵¡Tame! Merē jicāārā cawapearā rōmirī Jesucristore cū aweyorārē bairo cū yaye quetire tūgousagaetiayama. Wātī cū caborore bairo jeto átiāninucūñama. Tiere tūgoñarī yu yapapujāñuña.

¹⁶Bairi apeyera jicā wii macāācō, Diore catūgousao caācō cō ya wiire cawapearā rōmirī na caāmata, narē cō cajuátinemopee majū niña. Ñubueri majā pūame popiye na na cajuáperiparore bairo iō, cō majūā cō ya wii caāna cawapearā rōmirīrē cō quēnoáto. Bairo cō caátimasíata yua, ñubueri majā pūame cawapearā rōmirī cariapea noa ũna narē cajuána cacūgoena jetore na juátimasīgarāma.

¹⁷Timoteo, apeyera, to macāāna ñubueri majā na quetiuparā cabutoa caroaro jicārō tūni cajūgoānimasīrārē butioro na na iroáto. Tore bairo netōjāñurō na iroáto Dios yaye macāājē jetore quetibujuri cabueāninucūrī majā roquere. Ñubueri majā caroaro jicārō tūni na na wapatiáto na quetiuparā quetibujuri majārē na capaarije wapa. ¹⁸Torea bairo ī quetibujuya Dios ya tutipū na cawoaturique cūā: “Wecu trigore” cawāñamejoreire cū risero jiyabiaticōāña. Cū caátiwērījērē cū cūā cū ũgaáto,” ī woatuyupa ti tutipū. Tunu bairoa aperopū atore bairo ī woatuyupa: “Ni ũcū paari majōcū caācū cū capaarije wapa wapatamasīñami,” ī quetibujū woatuyupa. Torena, tore bairo caroaro na wapatiáto na caquetibujurije wapa na quetiuparārē ñubueri majā nipetiro.

¹⁹Timoteo, apeyera, cabutoa camasīrī majārē jicāū ũcū roro cū caĩbusujāata, caānorē bairo cū tūgoeticōāña. Pugarā, o itiarā ũna roro na caátajere cañnarīcārā ānirī caānorē bairo jicārō tūni na caĩbusujāata roque, cariape na tūgoya.

²⁰Aperā ñubueri majā mena macāāna jicāārā carorije macāājērē caátīāninucūpairā pūamerā tutuaro mena na mū quetibujūwa nipetiro ñubueri majā na catūgoropū. Bairo narē mū caquetibujū ñnorījērē tūgori, na cūā narē ñnacōrī roro na caáperiparore bairo ī, tore bairo na mū quetibujūwa.

²¹Yu yañ, Timoteo, atiere mū yu átirotiya, Dios, Jesucristo, bairi ángelea majā cañurā cū cabesericarā cūā na caññajoro: Atie yu caátiroticūrījē nipetirijere na átiroticōā ninucūña, ni ũcūrē ññabesericaro mano. Apei mū bapa ũcū majū caācū cūārē nipetiro jicārō tūnia na átiroticōā ninucūña.

²²Caroaro camasā na caátīānierē mū camasīēpata, ni jicāū ũcūrē cū rupoa ñigāpeoeticōāña Dios cū caññojoro mū wāmorī mena. Bairo mū caápata, mū cūā carorije macāājē na caátīānierē bairo caācu mū tuabujioū. Bairi nipetiro carorije macāājē átiānajērē di rūmū ápeia nicōāña.

²³Apeyera, Timoteo, mū pūame paaro pūnirīquē mena mū rianucūña. Torecu, baipua oco jetore mū etiepa. Ape watoara ũse oco cūārē peeto ũno, jicāñipū jeto mū etinucūwā, butioro mūrē capaaro pūnietiparore bairo ī.

²⁴Apeyera tunu camasā jicāārā roro na caátiere nipetiro marī ññanucūña, marī Quetiupau roro popiye na cū caátiparo jūgoyepua mai. Aperā pūamerā yasioropū roro na caátie jūgori marī ññatinucūña. Catusari

rūmϣu roquere nipetiro camasā roro na caātiānajērē marī īnapeticōāgarā. ²⁵Torea bairo camasā caroa macāājē na caātiāninucūrījē cūārē nipetiro caroaro marī īnapeticōānucūña. Bairopϣa jīcā wāme caroaro na caátaje marī caīñaetaje caāmata, caberopϣ marī īnapeyocōāgarā.

6 ¹Apeyera tunu, noa ūna paacoteri majārē bairo caāna na quetiuparārē caroaro cariape nϣcūbϣorique mena na na īroáto. Bairo caroaro átīānajērē na caátīāmata, nī jīcāū ūcū marī Quetiupau Dios ya wāmerē busūpaetigūmi. Tunu bairoa marī yaye, marī caquetibujurije cūārē roro ī busūpaetigūmi. ²Bairi tunu noa ūna paabojari majā Jesucristore catūgousarā ūnarē caquetiuparā cūgorā narē na baibotioeticōāto. Narēā bairo na cūā Jesucristo yarā na caāno jūgori roque netōjāñurō nϣcūbϣorique mena na na capaabojapee niña.

La verdadera riqueza

Timoteo, atie yu caquetibujurije nipetirijere na bueri, na mϣ quetibujūwa: ³Nī jīcāū ūcū ricaati quetibujuriquere caquetibujunucū cū caāmata, o caroa cañurījē marī Quetiupau Jesucristo yaye quetire caboecu cū caāmata, cañuecū niñami. Tunu bairoa Jesucristo yaye macāājē caroaro marī caātiānipee quetibujurique macāājē cūārē caboecu cū caāmata, cañuecū niñami. ⁴Cū ūcū mϣnana cabaibotioure bairo caācū ñe ūnierē camasīēcū majū niñami. Cū ūcū pϣame Dios yaye quetire catūgomawijiau ānirī cabūgoro macāājē dope caātiāmanie busūrique quetibujugari āmeo busūrique netōganucūñami. Bairo na caīrījē jūgori camasā jīcārā yua āmeo īñaugorique cutaje, āmeo īñaterique

cutaje, roro āmeo tutirique cutaje, āmeo yeri ñuetaje mena tuanucūñama ñubueri majā watoare. ⁵Catūgoñarīqūē māna wātī cū caroyeturicarā tūri cūārē torea bairo di rūmϣ ūno roro āmeo qūērīqūē petietinucūña. Caroa cariape macāājē quetire camasīēna tore bairo roro átīāninucūñama. Dios yaye macāājē queti mena wapatarique jetore camasīrā tore bairo roro átīāninucūñama.

⁶Bairopϣa, Dios yaye macāājē masīrīqūē cariapea mϣnecóopu marī cawapatapee majū niña. Tore bairo nocārō paio cūgogumi Dios cū cajorijere ni ūcū āme ati yepapū ācū mai cū cacūgorije ūnie mena cayeriñucōāninucū. ⁷Bairi merē marī masīña: Ati yepapū marī cabuiari rūmurē ñe ūnie marī jeetaepu. Bairi tunu ati yepapure marī cariaweyori rūmϣ caāno cūārē ñe ūnie marī jeápérigarā. ⁸Ati yepapū āna marī caugapee, marī cajāñapee cūā ānipeticōā cabaiata, ¿dopēirā marī tūgoñarīqūē paibujiocuti? Tie marī cacūgorije mena merē causeanicōānīparā marī āniña. ⁹Aperā pϣame narē carusarijere cacūgopetirā nimirācūā, paio cacūgogari majā ānirī petoaca na cacūgorije mena tūgoña yapapujāñunucūñama. Bairo tūgoñamacārī yua, carorije átaje ati mϣnecóo macāājērē tāmϣonucūñama. Camasārē cateerije, na yasio joroque caátie macāājērē átīnucūñama yua. Tie ūnie cañuetie cabuipacorije niña. ¹⁰Bairi camasā butioro dinerore na caugaripearije jūgori tocānacā wāme carorije macāājē átīānajērē tāmϣonucūñama. Jīcārā Diore catūgousarā cūā dinerore ugaripeamirā yua, Jesucristo mena tūgoñatutua jānacōāñupā. Bairo jānarī yua, na majūā roro popiye tāmϣonucūñama.

La buena lucha de la fe

¹¹ Mũ roque, Timoteo, Dios yau añirí nipetiri wãme cadinero ɣgaripeanucũrã na cabaiãñajê cutiere bairo baieticõãña. Atore bairo pũame añajêcusa: Cariape átiãñajê jetore átiãña. Tunu Dios cũ caborore bairo mũ caátipee jetore átiãñajêcusa. Jesucristo mena tũgoñatutuacõãña. Caroaro camasãrê na maiña. Roro popiye tãmũomicãã, mũ paariquere jãnaeticõãña. Aperã camasã cũarê di rũmũ ùno na baibotioeticõãña.

¹² Tutuaro ãmeo qũeirê bairo mũ cãã mũ catuuarije mena tocãnacã rũmũa Jesucristo mena tũgoñatutuacõã ninucũña. Bairo cũ mena mũ catũgoñatutuajãnaeticõãta, cũ tũpũ mũ ãnicõã ninucũgũ. Bairi merê murê Dios yau mũ ãnio joroque í, mũ beseyupí. Bairo mũ cũ cabesero bero yua, mũ pũame capããrã na caññajoropũ, “Cariapea Jesucristo mena yũ tũgoñatutua ninucũgũ,” mi quetibũjũwũ. ¹³ Marí Pacũ Dios nipetiro ati ɣmũrecóo macããjê cacatiãñajê cutiere to catiãnio joroque caãcũ niñami. Bairi cũ macũ Jesucristo cũã Poncio Pilatore, Dios yaye macããjêrê cariapea cũ caquetibũjuricu niñami. Bairi cũ, Dios, Jesucristo mena cũ caññajoropũ atiere mũ yũ átirotiã: ¹⁴ Nipetirije Dios mũ cũ caátirotiricarorea bairo wasoaricaro mano caroaro átiãñajêcusa. Bairo jĩcãrõ tũni mũ caápata, ñe ùnie jũgori noa ùna murê busũpaietigarãma. Tore bairo caroaro jeto mũ átícõã ninucũgũ marí Quetiupau Jesucristo nemo cũ catunuetaari rũmũpũ yua. ¹⁵ Dios pũame cũ cacõricã yũtea caetaro, cũ macũ Jesucristore cũ jogũmi tunu ati yepapũre. Cã, jĩcããã niñami Dios cañũũ, tore bairo caátimasí majũ.

Quetiuparã reyes* caãna Quetiupau Rey majũ niñami. Ati ɣmũrecóo macããna quetiuparã netõrõ Quetiupau cañũũ majũ niñami. ¹⁶ Cũ pũame yeri capetietiere caãnijũgoropũa cacũgojũgoricu jĩcããã caãcũ niñami. Tunu bairoa nocãrõ majũ cũ caasiyabatorije noa ùna camasã na caetaetie mena caãcũ niñami. Ni jĩcãũ ùcũ camasocu cũrê qũĩñañaecũmi. íCũrê nipetiro camasã cũ na íroáto! íCũ catutuãnie cũã to petieticõãto! Bairoa to baiáto.

¹⁷ Timoteo, ati ɣmũrecóo macããjêrê pairo cacũgorãrê atore bairo na mi quetibũjũwã: “Aperã netõrõ caãnimajũrã jãã ãniña,” í tũgoña botioeticõãña. Tunu bairoa ati ɣmũrecóo macããjê mũjãã cacũgorije jetore tũgoñarí tũgoña ɣseanieticõãña. Ati ɣmũrecóo macããjê mũjãã cacũgorije mena mũjãã netõmasiẽtigarã. Ati ɣmũrecóo macããjêrê tũgoñaricãrõ ùnorẽã, Dios pũame roquere cũ tũgoñatutuaya mũjãã cũ canetõparore bairo írã yua. Cũ roque nocãrõ pairo nipetiro marirê carũsarijere marí jomasiñami. Bairo cũ cajorije pũame cabugoroa cũ cajorije mee niña. Marí yaye caãnipee majũ nigaro. ¹⁸ Nipetiro caroa macããjê cũãrê na mũ átirotiwa. Capee apeye ùnierê cacũgori majã ãnirí capee wãme caroa macããjê átiãñajêrê na átiãmarõ. Cotericarõ mano na cacũgorijere maiena, cabopacarãrê na batori na juátinemoáto. ¹⁹ Bairo na caápata, ɣmũrecóopũ nemojãñurõ caroa macããjê majũrê cũgogarãma. Tunu bairoa ati yepapũ ãna mai, caroaro cariape átiãnicõã ninucũgarãma.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Timoteo, mũ roque caroaro tũgoñatutuuarique mena cariape,

Dios murē cū caátiroticūrīcārōrē
 bairo áticōā ninucūña. Aperā
 cabūgoro macāājē dope caátīāmanie
 busuriquere quetibūjugari na caāmeo
 busurique netōnucūrījē ūnierē di
 rūmū ūno tūgopeoeticōāña. Tie
 ūnie na cabusurique netōrījē pūame,
 “Cariape marī camasīpee niña,” na
 caībotiomiatacūārē, cabūgoro macāājē

quetibūjūrique niña. ²¹Jicāārā tie ūnie
 quetibūjūriquere caquetibūjūncūrā
 pūame tocārōā tūgomawijari yua,
 Jesucristo mena cariape tūgoñatutua
 jānacōāñama.

Marī Quetiupau caroa macāājērē
 mājāā cū jonemoáto mājāā nipetirore.
 Tocārōā niña atie queti yū
 cawoaturije.

Segunda Carta de San Pablo a TIMOTEO

Saludo

1 ¹Yn, Pablo, Dios cū caboro jūgori Jesucristo cū caquetibujurotjoricu cū yau apóstol* majū yu āniña. Jesucristo mena caroaro na caānicōāninucūpeere caānijūgoripaupua cū cabojūgoricarorea bairo nipetiro camasā ati m̄m̄recóo macāānarē yu quetibujuo joroque ī, yu jowī. ²Bairi yu yau, Timoteo, yu macārē bairo caācū m̄ caānoi, m̄ quetibuju woajou yu ātiya ati carta mena. Tunu bairoa marī Pacu Dios, marī Quetiupau Jesucristo mena caroare, bairi āmeo īñamairīqūē, yerijōrō ānajē cutaje cūārē cū jonemoāto mūrē.

Dar testimonio de Cristo

³Yn p̄ame Diore yu cajēnirō cārō, mūrē yu tūgoñanucūña. Bairo mūrē tūgoñarī yua, tocānacānia Diopure jēnibojari, “Yn mena m̄ ñumajūcōāña,” cū ñi jēninucūña. Cū, Diore, yu p̄ame caroaro jīcārō tūni tūgoñarīqūē mena yu ñicūjāā ānanarēā bairo tocānacānia cū yu jēninucūña. ⁴Tunu bairoa, Timoteo, mūrē yu caāweyoro īnarī otiquire mena b̄tioro m̄ cayapapuariquere tocānacānia yu tūgoñanucūña. Bairo tiere tūgoñarī

yua, tāmuriā mūrē ñiñau āganucūña, m̄ mena caroaro useanirō tunu yu caāniparore bairo ī. ⁵Merē caroaro ītoricarō mano cariape Jesucristo mena m̄ catūgoñatutuarijere yu masiña. M̄ jūgoyere mai m̄ ñicō Loida, m̄ paco Eunice cūā Jesucristo mena catūgoñatutuarā majū nijūgoyupa. Bairi yu p̄ame narēā bairo cariapea Jesucristo mena m̄ catūgoñatutuarijere yu masicōā ninucūña.

⁶Bairi atore bairo mūrē yu ātirotiya: M̄ r̄poa bui yu wāmorirē m̄ yu cañigāpeorica watoa caroa m̄ caātimasipeere Dios cū cajoriquere nemojāñurō to b̄tio joroque ātiānijūgoyecusa. ⁷Mai, Dios p̄ame cū Yeri Espiritu Santo marī tūgoña uwio joroque caācu meerē marī jowī. Cū Yeri Espiritu Santo nocārō catutuañ majū roquere marī jowī. Āmeo mairīqūē, caroaro ātiānimasirīqūērē cajou majūrē marī jowī Dios.

⁸Torecu, Timoteo, marī Quetiupau yaye macāājērē na quetibujuboboeticōāña camasārē. Tunu bairoa cū yaye quetire yu caquetibujubojarije jūgori ato presop̄ yu caānie cūārē tūgoñaboboeticōāña. Atore bairo p̄ame roque āsa: Nocārō tūgoñatutuawēp̄rīqūē Dios m̄ cū

cajorije mena tũgoñatutuari, camasārē cū canetōōriqũē quetire mũ caquetibũjũrije jũgori popiye mũ cabairijere cariapea tũgoñanetōcōãña. ⁹Dios pũame roque merē cū canetōōrĩcārã marĩ ãniña. Bairo marĩ netōrĩ yua, cū yarã caroarã caāniparã majũ marĩ beseyupi. Marĩ caroaro marĩ caátie jũgori mee, cū pũame jicã nũgōã caānijũgoripapũa cū cabojũgoricarō jũgori marĩ beseyupi. Tunu bairoa Jesucristo jũgori butioro marĩ mairĩ, marĩ beseyupi. Merē ati ɯnɯecóo caānĩparō jũgoyepũa marĩrē camaijũgoricu niñami Dios. ¹⁰Bairi āmerē marĩrē canetōpau Jesucristore marĩ tũpũ cū cajorique jũgori cariapea marĩ cū camairĩjērē marĩ masĩō joroque átiyami Dios. Cũ, Jesucristo pũame marĩ cū yarã roro peeropũ marĩ cayasibujiopeere marĩ netōñupĩ. Bairo átiri yua, “Yũ mena catũgoñatutuarã yũ Pacũ Dios mena nicōã ninucũgarãma tocãnacã rũmũ,” í, caroa quetire marĩ quetibũjũgũ asũpi Jesús ati yepapũre. Cariaricarārē bairo caãna marĩ caānimiatacũārē, caroaro cabusuropũ caãna majũ marĩ ãnio joroque marĩ ásupi.

¹¹Torecũ, Dios pũame roque atie nipetirije cū yaye quetire yũ quetibũju roticũwĩ camasārē. Bairo camasārē yũ quetibũju rotijori yua, cū yau apóstol majũ yũ cũwĩ. ¹²Tore bairo yũre Jesucristo cū caquetibũjũroticũriqũē jũgori āmerē roro popiye ato preso jorica wiipũ yũ tãmũoña. Bairo roro popiye tãmũomicũã, tie mena yũ tũgoñaboboetiya. Merē cariapea yũ masĩcōãña Jesucristo mena yũ catũgoñatutua jũgoriquere. Jesucristo cariapea catutuau majũ niñami. Bairi cū yaye queti yure cū caquetibũjũroticũriqũē to ãnicōã ninucũō joroque átigũmi nemo ati yepapũ cū catunuetari rũmũpũ. Tiera

caānorē bairo cariape majũã yũ masĩcōãña.

¹³Bairi mũ pũame caroa queti mũ yũ caquetibũjũriquere bairo cariape áticōã ninucũña. Jesucristo mena tũgoñatutuaya. Jesucristo mena jĩcārō marĩ caānimasĩrijē jũgori marĩ caāmeomaĩãnie mena camasārē na maiãninucũña. ¹⁴Tunu bairoa Espĩritu Santo marĩrē cajuátipau, cū cajoricu cū catutuarije mena caroa buerique macããjē Dios mũ cū cajoriquere quetibũju ãnijãnaeticōãña. Tie quetire tũgousajãnaeticōãña.

¹⁵Tunu atie apeyera merē mũ masĩña: Nipetiro Asia yepa macããna yũ mena atopũ caatãna marĩ yarã yũ tunuweyo peticoámá. Bairi na mena macããna Figelo, apei Hermógenejããpũ cũã yũre tunuweyocoámá.

¹⁶Apei Onesĩforo roque capee majũ yũ yeri tũgoña ɯseanio joroque ámi preso jorica wiipũ yũ cū caĩñauetanucũrijē jũgori yua. Tunu bairoa preso jorica wiipũ yũ caãnie cũārē tũgoñaboboricarō mano yũre iñau etanucũwĩ. Yũ pũame tiere tũgoñarĩ, “Marĩ Quetiupau butioro cū ya poa macããna cũārē qũĩñamaiátõ,” ñinucũña. ¹⁷Tunu bairoa Onesĩforo yũ cabairijere tũgoñaboboricarō ũnorēã, Roma* cū caetari rũmũ caño yoaro coteri mee, yerijãrĩcārō mano yũre macãñesēãñupĩ Romapũre. Bairo yũ macãmajũcōãrĩ yua, yũ bócaripũ yũ macãjãnawĩ. ¹⁸Torecũ, Jesucristo nemo ati yepapũ cū catunuetari rũmũ caño, marĩ Quetiupau cũrē iñamairĩ caroa majũ cū yaye macããjērē cū cũ joátõ. Efesopũ marĩ caño, butioro majũ marĩ juátinemowĩ Onesĩforo. Tiera caroaro merē mũ masĩña.

Un buen soldado de Jesucristo

2 ¹Bairi, Timoteo, yũ macũrē bairo caãcũ, mũ pũame, mũ caátĩãnimasĩpee Jesucristo mũrē

cũ cajorique nipetirije mena tutuaro quetibũju âninucũña camasârê.

²Torecu, mu puame capãrã na catũgoropu yu caquetibũjurique mu catũgoriquere noa ùna aperã caũmua caroaro caátianarê na quetibũjnetõña. Bairo na mu caquetibũjnetõrõ, na puame cũã aperãrê na quetibũjnutuagarãma tie quetire.

³Jicãũ soldau* popiye cũ wapana jũgori tãmuomicũã, cũ cabairijere nũcãnetõcõãñami. Torea bairo mu cũã Jesucristo yau soldau caũnu ânirĩ cũ yaye queti jũgori popiye mu catãmuonucũrjêrê nũcãnetõcõãña.

⁴Jicãũ soldau caãcũ cũ quetiupau cũ carotirore bairo jeto jicãrõ tũni átinucũñami. Bairo caãcu ânirĩ, aperã soldaua caãmerã camasã mena ânirĩ narê bairo átiamerĩnucũñami, cũ quetiupau cũ caññajeparore bairo ï. Tore bairo mu cũã Jesucristo yau soldaure bairo caãcu ânirĩ cũ carotirore bairo jeto átiaña, murê qũññajeso joroque ï.

⁵Torea bairo eperi majõcu cũã, caroaro cũ caeperije wapa cũ na cajopeere ñemasietĩñami, caroaro eperique macããjê carotirore bairo jicãrõ tũni cũ caãtipeyojĩãtieticõãta. ⁶Tunu bairoa jicãũ cũ wesere capaanucũũ, cũ roque caãñijũgoro cũ yaye cũ caoterique cabutiro ríca jemasĩñami.

⁷Timoteo, atie murê ïcõñarĩ, mu yu caquetibũjurijere caroaro tũgopeoya. Tie mu yu caquetibũjurijere marĩ Quetiupau roque caroaro mu tũgoãmewiyo masĩõ joroque mu átigumi.

⁸Timoteo, atie Jesucristo cũ cabairiquere masiritieticõãña: David ãnacũ pãrami majũ marirẽã bairo caãcũ ãñupĩ Jesucristo. Bairo caãcũ nimicũã, Diore bairo cũ cañnierẽ marĩ masĩõgu pajĩãecori bero cati tunuocõsupi tunu.

Yu puame tie camasãrê cũ canetõrĩqũê quetirea yu quetibũjunucũña camasãrê. ⁹Tie quetire camasãrê yu caquetibũjurije jũgori roro popiye yu tãmuonucũña. Tunu bairoa roro majũ caãtimajũcõãrĩcũrê bairo ato preso jorica wiipure ãpõãwê mena jiyaricu yu ãniña. Bairo yu cabaimiatacũãrê, Dios yaye caroa queti puamerê ñamũ ùcũ yasio masĩẽcũmi. Nipetiropu jesapeticoagaro. ¹⁰Bairi yu puame, Dios yarã cũ cabesericarã caroaro na caãñipeere ï, roro popiye yu tãmuonucũña. Na cũã yu caquetibũjurijere tũgori bero yua, nocãrõ caroaropu netõjĩãtiri, yeri capetietiere Jesucristo jũgori na cacũgoparore bairo ï, butiuro yu quetibũjunucũña.

¹¹Atie caãnorê bairo cariape niña: Jesucristo mena tũgoñatutuari cũ yaye quetire marĩ caquetibũjurije jũgori marirẽ na capajĩãrocaata, Jesucristo cũ cacatitunurĩcãrõrẽã bairo marĩ cũã marĩ catitunucõagarã, riamirãcũã yua.

¹²Ati umurecõopure popiye marĩ catãmuoatacũãrê, Jesucristo cũ carotimasĩrĩpaure caãniparã majũ marĩ ãnigarã. Apeyera Jesucristore masĩmirãcũã, marĩ caĩtoata, cũ cũã marirẽ masĩetĩgumi.

¹³Cãrê boetiri, cũ caborore bairo marĩ cabaiepatacũãrê, cũ roque tocãnacã rũmua caũnu nicõã ninucũgumi. Cũ roque cariape caĩ majũ ãnirĩ cũ majũã ïtomasiẽtĩñami.

Un trabajador aprobado

¹⁴Timoteo, atiere na mu quetibũjunemowã. Bairo na quetibũjunemori, atore bairo na

mũ átirotiwa Dios cū cañajoro: Cabugoro macãājē busurica risero macãājē ūnie mena tocārōā na āmeo busurique netōjānacōāto. Tie ūnie āmeo busurique netōrīqūē cabugoro macãājē dope caātiāmanie majū niña. Tie na cabusurijere noa ūna catūgori majā pamerē roro na tūgomawijiao joroque caátie ūnie majū niña. ¹⁵Jicāũ paabojari majōcu nipetiro átijātīpetiri, cū quetiupaure cū caetarore bairo mũ cūā nipetiro caroaro átijātīpetiya Dios cū cañajoropu yua. Tore bairo caroaro áticōā ninucūña ñe ūnie jūgori Dios mena mũ catūgoñaboboetiparore bairo. Cū yaye caroa quetibujuriquere jīcārō tūni quetibujucōāña camasārē. ¹⁶Timoteo, mũ roque aperā cabugoro macãājē dope caātiāmanie busuriquere quetibujugari na caāmeobusurique netōnucūrījē ūnierē di rūmũ ūno tūgopeoticōāña. Tie ūnierē cabusupainucūrā nemojāñurō Diore cū tūgousajānarī, carorije macãājē pamerē jōpame átijūgonutuayama. ¹⁷Tunu bairoa na yaye na cabuenucūrījē pame riaye gangrena camasārē carupau ūgarijere bairo cañuetie majū ninucūña. Tore bairo tām̄orā baiyama Himeneo, apei Filetojāā pame yua. ¹⁸Bairo na pame cariape quetire tūgousajānarī, ricaati tūgomawijiarā baiyama. Tore bairo tūgomawijiarī yua, “Merē Dios camasā cariaricarārē cū cacatiobujiorica rūmũ netōcoasupa,” ĩ quetibujunucūñama. Bairo na caīquetibujurije mena yua jīcāārā camasārē Jesucristo mena na catūgoñatutuarijere na átīmawijiorā átiyama. ¹⁹Tore bairo na caátimiatacāārē, Dios pame roque wii qūēnorā, ūtāpāĩ na cacūjūgomajūrīpāĩrē bairo capetietipeere marī cūñupī. Bairi torea bairo cū ya tutipũ cariapea ĩ

woatuyupa: “Marī Quetiupau cū yarā cariapea caānarē na masīcōāñami.” Aperopũ cūārē bairo ĩ woatuyupa: “Tocānacāũpua, ‘Dios yarā jāā āniña,’ caĩrā carorije átaje macãājērē na jānacōāto,” ĩ woatuyupa ti tutipũ.

²⁰Ape wāme ĩrīcārō puamata, jīcā wii capairi wiipure oro, o plata mena na caqūēnorīqūē jeto mee, jotũũ niña. Ape wāme, rīl, bairi yucu mena na caqūēnorīcārũri cūā ninucūña. Jīcārũ jotũ bose rūmũ macāārũ majū niña. Aperũ puame cabugoro macāārũ, tocānacā rūmũ na cacūgorirũ ninucūña. ²¹Torea bairo marī cūā tocānacā wāme carorije macãājērē marī caāpericōāta, oro, o plata joture bairo caāna majū marī tuagarā. Tore bairo marī caāmata, marī Quetiupau caānimajūrījē cū caátigarijere caátibojaparā majū marī tuagarā.

²²Torecũ, mũ roque aperā cawāmarā roro na rupau caborore bairo na caátie ūnierē di rūmũ átiga tūgoñaeticōāña. Atore bairo pame ása: Caroaro cariape átīānajē cusa. Jesucristo mena tūgoñatutuacōā ninucūña. Diore, bairi aperā camasā cūārē na maicōā ninucūña. Dios yarā caroarā ñe ūnie na yeripũ carorije mána caāna mena caroaro yerijōrōā nicōā ninucūña. ²³Aperā cabugoro macãājē dope caātiāmanie busuriquere quetibujugari na caāmeobusurique netōnucūrījē ūnierē di rūmũ ūno tūgopeoticōāña. Tie ūnie pame marī āmeo teo joroque caátie niña. Tiere merē caroaro mũ masīña. ²⁴Bairi marī Quetiupau cū carotirijere capaabojari majōcu cū ya caācũ pame aperā mena roro caāmeo busurique netōñesēapau ūcũ mee niñami. Bairo pame roque cū caáto ñiña: Nipetiro mena caroaro caátīānimasī niñami. Tunu bairoa camasārē caroaro

caquetibujū āmoqūēmasī niñami. Tunu bairoa camasārē yerijōrō Dios yaye quetire caquetibujūmasī ñuñami. ²⁵Tunu bairoa aperā cabotiorā cūārē yeri ñurīqūē mena cabeyomasī ūcū cū caño ñuña. Cū pñame, “Roro na caátiere tūgoñawasoari, cariape quetire tūgori bero Dios pñamerē tūgousabujiorāma,” i, tore bairo caroaro mena cū caquetibujūro ñuña. ²⁶Tore bairo cū caquetibujūmasiata yua, wātī roro na cū caitorijere tūgoñamasacatigarāma. Bairo tūgoñamasacatiri yua, roro wātī narē cū caboro cū caátianiganucūrijērē átiecoetigarāma.

Cómo será la gente en los tiempos últimos

3 ¹Apeyera, Timoteo, ati umurecío cañitusari yutea cañnorē camasā Dios yarā popiye tāmūogaráma. ²Ti yutea cañnorē camasā cañuena nigarāma. Jīcāārā na majū na caborore bairo jeto átianiganucūgarāma. Tunu bairoa cadinero ugaripea pairā nigarāma. “Aperā netōrō cañimajūrā jāā āniña,” caītūgoñārā nigarāma. “Jāā jeto camasīmajūrā jāā āniña,” irārē bairo catūgoñarīqūēcuna nigarāma. Diore cū baibotiori roro cabusupairā nigarāma. Aperā na pacua cūārē cayuena, cabaibotiopairā nigarāma. Aperā, “Jāā mena mu ñujāñuña,” di rūmu ūno cañena nigarāma. Bairo caña ānirī Dios yaye macāājē buerique cūārē di rūmu nucūbugoro ññaetigarāma. ³Tunu bairoa di rūmu ūno bopacooro cabopacarārē catūgoñaena ninucūgarāma. Aperā roro caocayoja pairā nigarāma. Aperā cūā roro na rupau caborore bairo jeto na caátiganucūrijērē catūgoña ēñotamasīēna nigarāma. Tunu bairoa aperā tūgoñamairīcārō mano tutuaro

mena roro átinucūgarāma camasārē. Na pñame nipetiro caroa macāājērē caboena majū ninucūgarāma. ⁴Tunu bairoa jīcā majā nimirācūā, roro busujā buitiregarāma aperā na yarā camasārē. Roro majū caasiapairā nigarāma. Nocārō paio roro na caátie mena nimirācūā, “Caroa macāājērē caña majū jāā āniña,” i tūgoña botionucūgarāma. Dios yaye macāājērē tūgousari bero, cū mena tūgoñatutuaricaro ūnorēā, na majū rupau caborore bairo na caátigarije pñame jetore butiuro ugaripeari átianiganucūgarāma. ⁵Bairi tunu Dios yaye macāājērē cabuerārē bairo majū baitogaráma, munana. Bairo Dios yaye cū catutuarije macāājērē masīmirācūā, tiere cañnotarārē bairo jīcārō tūni na yeri mena átianimasīētīnucūgarāma.

Na ūnarē, Timoteo, mu roque na itoecoeticōāña. ⁶Na ūna ninucūñama noo na caboro aperā ya wiiripū cajāāñesēānucūrā. Bairo ape wiiripū jāāñesēārī yua, carōmia cayeri tūgoñatutuaena roro caátipairārē na itoepenucūñama. Bairo itori yua, nipetiro carorije macāājērē na mena roro átiepenucūñama, na rupau caborore bairo yua. ⁷Bairi tunu na ūna di rūmu ūno rusaeto buenucūñama Dios yaye quetire. Bairo buemirācūā, di rūmu ūno cariape macāājērē tūgojīāti peyoetaetinucūñama. ⁸Camasīrī majā cūmua ūna Janes, apei Jambres cawāmecuna Moisés ānacūrē cū boena, cū botiori, na camasīrījērē cū átī iñoñupā. Narēā bairo caītopairā cūā cariape macāājē Dios yaye quetire caboena niñama. Caūmua catūgoñarīqūē mána catūgoñamasīēna niñama. Dios mena catūgoñatutuañanarīcārā majū niñama. ⁹Merē camasā aperā caroaro masīcōāñama catūgoñamasīēna majū

na caänierē. Tirūmɸu caänana Janes, apei Jambrejāā, Moisés ānacūrē caboetananrēā bairo roro na cabairijere merē masīcōāñama camasā. Bairi di rūmɸu ūno nemojāñurō camasārē na itonemonutua áperigarāma yua.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰Timoteo, mɸu roque caroaro cariape yu caátirotirore bairo yu cabuerijere mɸu átiānincūña. Yurea bairo ati wāmerīrē caroaro mɸu átiānincūña: Yurea bairo caroaro mɸu átajecuti ānimasīña. Yurea bairo mɸu cūā yu caátīānipeere mɸu tūgoñanucūña. Mɸu cūā yurea bairo Dios mena mɸu tūgoñatutuaya. Camasā roro popiye mɸu tāmɸo joroque na caátimiatacūārē, caroaro yerijōrō yurea bairo mɸu tūgoñanetōcōā ninucūña. Camasā aperā cūārē caroaro yurea bairo na miñamaiña. Tunu bairoa yurea bairo popiye tāmɸonucūmicūā, mɸu yerī tūgoñatutuajāñuñā. ¹¹Roro mūrē pajīāgarā, o tocānacā wāmerē roro popiye tāmɸomicūā, mɸu nūcānetōcōānucūña. Yu yaɸ, merē caroaro mɸu masīña roro majū Antioquía, Iconio, bairi Listra yu catāmɸorīqūrē. Roro majū Jesucristo yaye queti jūgori yu pajīāgawā to macāāna. Roro majū popiye yu tāmɸowū. Bairo roro popiye yu catāmɸomiatacūārē, marī Quetiupɸu pɸame tie nipetirijere yu juátinewowī.

¹²Bairāpɸu, merē marī masīña: Nipetiro Jesucristo cū caborore bairo caroaro caátīānigarā, tocānacāpɸu roro popiye áti ecogarāma, aperā jūgori. ¹³Aperā carorā cañuena, aperā caítopairā roque nemojāñurō jōpɸame carorije macāājērē átinutuagarāma. Aperārē roro na itoepemirācūā, na cūā roro itoecogarāma na yaye wapa yua.

¹⁴Timoteo, mɸu pɸame roque tie ūnie ápeia, caroa wāme jetore tocānacā rūmɸu áticōā ninucūña mūrē yu

cabuerique mena. Merē tie queti, “Cariape majūā niña tie quetibujūrique,” ĩrī caroaro mɸu tūgousacōā ninucūña. Mūrē tie quetire cabuericarā cūārē cariapea mɸu masīña. ¹⁵Tunu bairoa merē caroaro mɸu masīña cawīmañacā ācūpāna, Dios yaye macāājē caroa quetire mɸu camasījūgorique. Bairi mɸu pɸame nemojāñurō buecōā ninucūña. Bairo tie quetire nemojāñurō bueri caroaro mɸu caátīāmata, Jesucristo mena mɸu catūgoñatutuarije jūgori mɸu netōmasīgu. ¹⁶Nipetiro Dios ya tuti macāājē wouatrique Dios cū camasīōrō jūgori na cawoaturique niña. Bairi tie buerique marīrē cajuátiere bairo ñujāñuñā. Aperārē tiere bueata, ñujāñuñā. Tie mena jūgori aperārē beyogu, marī cabueata cūārē, ñujāñuñā. Tie mena jūgori caroaro cariape na caānimasīpeere bori, narē marī cabueata, tie queti ñumajūcōāñā. ¹⁷Tore bairo marī cabueata yua, Dios yaɸ caācū pɸame tocānacā wāme caroa macāājērē caátijīātimasīpeyow majū tuagumi.

4 ¹Jesucristo, catusari yutea caño quetiupɸu reyre* bairo atīgumi tunu, nipetiro ati yepa macāāna camasā cariaricarā, cacatirā cūārē na ĩñabesei acú yua. Bairo caatīpɸu, Jesucristo, bairi cū pacɸu Dios mena cū cañājoropɸu atore bairo butiro mūrē yu átirotiya. ²Caroa queti Dios yayere butiro na quetibujūya camasārē. Tunu bairoa noa ūna caroaro catūgorā, o catūgogaena na caāmata cūārē, tocānacānia na mɸu quetibujūnucūwā, tore bairo mɸu caquetibujūrije to cañuata yua. “Cariape quetibujūyami Timoteo,” na ĩ tūgo joroque caroaro na quetibujūya camasārē. Tunu bairoa tutuaro mena noa ūna cabotiorārē na mɸu caquetibujūpee caāmata, tutuaro mena na mɸu quetibujūgu. Nemojāñurō

Dios yarā cū mena na tūgoñatutuaō joroque na quetibujuri na juátinemoña. Caroaro yerijōrō tūgoñariqūē mena nūcūbugoroa na quetibujuya camasā to macāānarē. ³Jicā yutea etagarō tocārōā camasā caroa queti Dios yayerē boetiri na catūgogaeti yutea. Noa ūna aperā, na rupau caborore bairo jeto ricaati cabueri majā, camasā na catūgojesorije ūnie jetore cabuerā puamerē na macāgarāma. Na rupau caborore bairo na caátigarije macāājē, na catūgojesorijere cabuerā puamerē na tūgousajūgogarāma. ⁴Dios yaye macāājē puamerē yua boetigarāma. Carorije quetibujurique tocānacā wāme puamerē tūgopeogarāma. ⁵Bairo na ūna na cabaimiatacūārē, mū puame roque caroaro majū caroa wāmerē áticōā ninucūña. Roro ropiye tāmūomicūā, nūcānetōcōā ninucūña. Dios yaye queti camasārē cū canetōōrīqūē queti puamerē tocānacā rūmua quetibujucōā ninucūña. Caroaro jīcārō tūni átipeyocōā ninucūña mū paarique macāājērē.

⁶Yū puame Jesucristo yaye yū caátīanie jūgori yū cayasipa rūmū merē cōñarō baiya. Merē Dios tūpu āniāgu, cū yū cariajojapee etaro baiya. ⁷Jesucristo yū cū cabueroticūrīqūērē merē nipetiro jīcārō tūni yū átiyaparo peticōāña. Ámeo qūēirē bairo tutuaro caroaro jīcārō tūni yū átiyaparoya. Tunu bairoa epei caatūri majōcū jīcārō tūni átiri, cū caatyaparo etarore bairo yū cūā Jesucristo mena jīcārō tūni yū átiyaparo petietaya merē. ⁸Bairi āmerē yua, yūre Dios cū cajopee caānorēā bairo ūmurecōopūre corona* pesarica beto yū ānicotero bairo merē. Marī Quetiupau camasārē cañabesei cañuu majū ti beto pesarica betore yū jogumi cū cacōrīcā rūmū caetaro. Yū jeto merē jogumi baiyua. Nipetiro cūrē mairīqūē

mena ati yeparu cū catunuatōre caboocoteāna cūārē na jomajūcōāgumi.

Instrucciones personales

⁹Yū yau, Timoteo, mū cabooata, dope bairo mū caatīmasirō cārō átiri, yūre miñau atímajūcōāwā. ¹⁰Demas puame ati ūmurecōo macāājērē bütioro cabonetōū ānirī yū aweyocoámí. Tesalónica macāpu acoámí. Apei Crescente puame roquere Galacia yeparu cū yū jowu. Apei Tito puame cūārē Dalmacia yeparu cū yū jowu. ¹¹Jīcāūā, Lucas jeto yū mena niñami. Bairi Marcore cū mū macāwā. Cū roquere cū mū piiapá ato mū caatí rūmū caāno. Ape watoara cū puame yū juátibujoumī ato yū capaāno yū paariquere. ¹²Apei marī yau Tíquico puamerā Efeso macāpu cū yū jowu. Topu ācūmī. ¹³Apeyera atopu acú, yū jutiro cayoaro, Troas macā yū cacūrīcārōrē yū mū neatībojawa. Carpo ya wiipu yū cūwū tore. Apeye yū papera tutiri cūārē mū jeatībojawa. Papera pergamino pūūrī roquere mū cūēpā. Mū jeatīmajūcōāwā.

¹⁴Apeyera Alejandro āpōārē capaancū puame roro majū yū átinucūñami. Yūre caroaro nūcūbugoetiyami. Bairi marī Quetiupau puame cū caátaje cārō qūīñacōñarī qūīñabesegumi cū yaye wapa. ¹⁵Bairi mū puame cūrē cū uwiya. Roro mū tāmūo joroque mū átiremī. Cū puame yua āmerē camasārē marī caquetibujūnucūrījē Dios yaye caroa quetire caboecu majū catuaricu niñami.

¹⁶Cañabeseri majā carotimasirā tūre yū cabusuqūēnou etari watoare jīcāū majūā yū āmu. Noa ūna yū jubusunemoema, quetiuparā carotimasirātu yū caetajūgorore. Nipetiro yū mena caānimiatana yū aweyopeticoámá. Tie na

cabairique jūgori marī yarārē Dios pñame popiye na baio joroque na cū ápericōáto. ¹⁷Bairo marī yarā yure na cajuáperimiatacūārē, marī Quetiupau roque yu juátimajūcōāwī. Yeri tūgoñatutuarique majūrē yu jowī. Bairo yeri tūgoñatutuarique yu cū cajoro jūgori cū yaye queti camasārē cū canetōōriqūē quetire caroaro na yu quetibūju masiō joroque yu ámi. Na, nipetiro judío majā caāmerā cū yaye quetire na yu caquetibūjuro bero, tiere na tūgopeo joroque ámi Dios. Tore bairo átiri yu netōwī marī Quetiupau pñame, macāncū yaiare bairo cauwiorā caāna quetiuparā roro yure na caátibujiopeere yua. ¹⁸Bairi tunu ato jūgoye cūārē nipetiro roro yu catāmnopeere yu juátinemocōā ninucūgumi Dios. Bairo yu netōrī yua, cū carotimasírīpau umurecōopu caānipau majū yu tuao joroque yu átīgumi. ¡Bairi cū jetorea cū caasiyarije caroa cū catutuānie to ānicōā

ninucūáto tocānacā rūmua! Bairoa to baiáto.

Saludos y bendición final

¹⁹Bairi apeyera marī yarā Prisca, Aquila, bairi Onesíforo ya poa macāāna cūārē yu ñurotijoya. ²⁰Apei Erasto cawāmecucu pñame Corinto macāpu tuawī. Trófimo puamerā Mileto macāpu cariaure cū yu atíweyowu. ²¹Timoteo, tāmuri jāñurōā mñ apá. Tāmuriā, pue caetaparo jūgoyea mñ apá atopure. Mñrē ñurotijoyama marī yarā. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, bairi marī yarā nipetiro ñubueri majā cūā mñ ñurotijoyama.

²²Bairi yua, marī Quetiupau Jesucristo mñrē cū juáticōā ninucūamarō. Bairi Dios cūā nocārō caroa cū yaye macāājērē mñjāā nipetirore cū jonemoáto.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Carta de San Pablo a

TITO

Saludo

1 ¹Yn, Pablo cawāmecucu Diore paabojari majōcu ānirī Jesucristo camasārē cū caquetibūjurotijou apóstol* majū yu āniña. Dios cū cabesericarā cū yarārē na quetibūju yu átiya cū yaye quetire, tie cariape macāājērē tūgori bero yua, cū mena caroaro na catūgoñatutuaparore bairo ī. ²Bairo tie mena tūgoñatutuari yua, yeri capetietie na cacūgopee cūārē cariapea tūgoñacotegarāma. Mai, Dios cariape caī puame ati umurecōo caānīparo jūgoyerua, “Yu pūnaa caānīparārē yeri capetietiere na yu jogu,” ī jūgoyeticūñañupī. ³Bairi āmerē yua, cū ya yūtea, cū caīcōñarīcā yūtea caetaro īñarī, Dios marīrē canetōōū majū, cū yaye quetire marī masīōñami. Bairo tie quetire masīōrī, yu quetibūju rotijomajūcōāwī yua. ⁴Mu, Tito, yu caquetibūjurijere tūgori bero yūrea bairo mu cūā Dios mena catūgoñatutuaa, yu baire bairo caācūrē mu yu woajoya ati cartare. Bairi ñiña: Marī Pacu Dios, cū macū marī Quetiupau Jesucristo mena caroa yericutaje, āmeo īñamairīqūē, yerijōrō ānajē cutajere mu cū jonemoáto, ñiña.

El trabajo de Tito en Creta

⁵Creta cawāmecuti poa yucuroaru mu yu cūwū. Bairo mu cūrī, paarique yu caátipee carusarijere mu yu átipeyorotiwu. Tunu bairoa, “Ñubueri majā quetiuparā rona cabutoare na mu besewa tocānacā macāā macāānarē caquetibūjuparārē,” mu ñicūwū. ⁶Mai, na, cabutoa camasīrā puame caroaro ñe ūnie roro na caátie jūgori aperā na cabusupaiana ūnarē na mu besegu. Tocānacāūrua jīcāō jeto canumocna ūnarē na mu besegu. Bairi na pūnaa ūna cūā Jesucristore catūgousarā, ñe ūnie roro na caátie, o na caasiapairije jūgori na cabusujārā ūna mee na āmarō. ⁷Bairi ñubueri majārē cajūgoñubuejūgoure bairo catuaa puame, na ñubueri majārē Dios cū carotirije cū yaye quetire caquetibūju majū ñiñami. Torecu, cū ūcū puame caroaro átajere caācu, rorije caāpei ūcū cū caāno ñuña. Caroarā ūnarē na marī boya. Catūgomasiēna, uwarārē bairo caānarē na marī boetiya. Tunu bairo eticūmurī caāmeo qūēpairā ūna cūārē na marī boetiya. Tunu apeyera roro átiri cawapatarā ūna cūārē na marī boetiya. Bairi na ūnarē na mu beseetigu. ⁸Bairo puame caāna roque ñuñama: Tocānacānia aperā caetarārē

caroaro mena na bocári na ya wiipũ caqũenorã ñuñama. Bairi na ucũ pũame caũmu caroa macããjẽrẽ caácu, nucũbugoro mena caácu caũmu niñami. Bairi Dios cũ caĩñajoro, cũ caborore bairo jeto caácu ñe ùnie roro caápei nigumi. ⁹Bairi tunu cariape macããjẽ jáã caquetibujuriquere cariape cũ catũgousaro ñuña. Bairo cariape tiere tũgori yua, aperã ñubueri majãrẽ na quetibujũ useanionemogumi cariape quetibujuri que mena. Tunu bairoa aperã tiere catũgousagaena ricaati caquetibujurã cũã caroaro cariape cũ caquetibujũro tũgori, “Caroaro cariape iñami. Cũ marĩ tũgoroa,” i tũgoñagarãma na yeripũ. Na ùna roquere mu cabesero ñuña.

¹⁰To mu caãnopũre capããrã niñama cabaibotiopairã. Na ùna pũame na rupau macããjẽ* yisetariquere, aperã cayiseta mánarẽ na cayiserotiro butioro bonucũñama. Caroaro tũgoñarĩ mee roro apeye ùnierẽ busũpainucũñama. Bairo busuri yua, aperã camasãrẽ roro na ìtoeperã átiyama. ¹¹Na ùna caĩtopairãrẽ na caquetibujũrotietipee niña camasãrẽ. Pajũgoro ána átiyama tocãnacãpua camasã caãnarẽ. Tunu bairoa na, camasãrẽ na ìtori, roro átiwapatarã átiyama. Na ùna caquetibujurãrẽ boetirotiya.

¹²Mai, Creta yucũpoa macããcũ profeta* majõcu atore bairo i busũyupi, to mu caãno macããnarẽ: “Creta yucũpoa macããna caĩtopairã niñama. Macãnucũ macããnarẽ bairo caũgapacarã, cateeyepairã majũ niñama,” cũ caicũriqũerẽ yu tũgowũ. ¹³Cariapea iñupĩ. Na cabainucũrijẽrẽ iñarĩna, tore bairo cariape na i, iñupĩ. Bairi to macããnarẽ tutuaro mena na quetibujũya. Dios yaye quetire nemojãñurõ caroaro jĩcãrõ tũni na

catũgoñatutuamasiparore bairo i. ¹⁴Tunu bairoa, “Judío majã cariape macããjẽ quetire caboena na majũ na catũgoñarĩjẽ mena na caquetibujurijere na caátirotinucũrijẽ ùnie cũãrẽ camasã tũgousarema,” ìrã, tutuaro mena na ùnarẽ na quetibujũya.

¹⁵Noa ùna caroa macããjẽ átaje jetore caátitũgoñarã na caãmata, nipetirije na caátie, cañurijẽ jeto ninucũña. Aperã caroa macããjẽrẽ catũgoñaena Diore catũgousagaena pũame roque nipetirije carori wãme jetore átiãninucũñama. Na ùna carorije na yeri na catũgoñarĩjẽpũ pairõ caãno jũgori carorije jetore átinucũñama. ¹⁶Bairi tunu, “Diore camasãrã majũ jáã ãniña,” imirãcũã, roro na caátie jũgori Diore camasãrẽ bairo tuanucũñama. Cabaibotiopairã, aperã yaye na cacũgorije ùnierẽ caĩnaugopairã majũ niñama. Bairo caãna ãnirĩ dise ùnie caroa macããjẽ ùnierẽ petoaca ùno caátijĩãtiãna majũ ninucũñama.

La sana enseñanza

2 ¹Mũ roque Tito, camasãrẽ caroaro cariape na mu quetibujũgu caroa macããjẽ Dios yaye quetire. Dios cũ caborore bairo caroaro na mu quetibujũgu. ²Bairi cabutoa camasãrẽ cajũgoñubueparã pũame cũã caroaro caãna, marĩ caĩnanucũbugorãrẽ bairo nigarãma. Bairo cariape caãna ãnirĩ caroaro mena quetibujũgarãma camasãrẽ. Tunu bairoa caroaro cariape roro átato mano Dios mena tũgoñatutuagarãma. Tunu bairoa Dios narẽ cũ camairĩjẽrẽ masĩri caroaro tutuaro, popiye baimirãcũã, tũgoñaenarẽ bairo tiere tũgoñanetõcõãgarãma.

³Torea bairo cabutoa rõmirĩ cũã nucũbugorique mena na caãnajẽcũto yũ boyã. Roro caĩbusupaicoterã ãnirĩ caeticũmupairãrẽ bairo na caãno yu

boetiya. Aperā camasā na caátiere na caññajesopee ùnierē na na caátí ñnorō ñña. ⁴Bairo caroa macāājērē caátí ñnorā ñnirí aperā cawāmarā rōmirí camanapūācunarē na manapūā, bairi na pūnaa cūārē na camaípee ùnierē na na quetibūjuáto. ⁵Tunu caroa macāājērē na caátianimasípeere na na quetibūjuáto. Bairo na caáto, na puame ñe ùnie carorijere áperā nigarāma. Na wii macāājē, o na pūnaa cūārē caroaro na cotegarāma ñe ùnie rusaricaro mano. Camasā cañurā rōmirírē bairo caāna, na manapūā na caññājērē jīcārō tñni caroaro catūgousarā nigarāma.

⁶Torea bairo cawāmarā canumoa mána cūārē caroaro nūcūbugorique mena na ñnio joroque na quetibūjuya. ⁷Mu majū cūā aperā camasā, nipetirije mu caátiere na caññajesopee ùnierē na áti ññoña. Tunu bairoa narē mu caquetibūjuri rūmu caāno, rorije ññicārō mano caroaro nūcūbugorique mena na mu quetibūjuwa. ⁸Caroaro cariape carorije í asuricaro mano na mu quetibūjugu, aperā cañuena murē roro na caáperiparore bairo í. Tunu bairoa caroaro cariape mu caquetibūjurijere tūgoñabobori, ni jīcāñ ũcū murē roro í busugamicūā, carorije mu caññājērē bocaetiri roro mietigūmi. Bairo roro busupaietigarāma yua marí caquetibūjurije Dios yaye quetire.

⁹Tunu torea bairo caroaro na mu quetibūjuwa ũmua paacoteri majārē: Na quetiuparā na caññājērē bairo caroaro na tūgousaáto. Camasā caroaro ññajē cutajere bairo cañurā na ñmarō. Na quetiuparārē tūgousaetiri na caññājērē cabusucānamupairārē bairo na ñmericōáto. ¹⁰Tunu bairo aperā, na quetiuparā na cacūgorije ùnierē cayajapairā na ñmericōáto. Caroaro nūcūbugorique mena roque na ññimajūcōáto. Bairo na yeripu na

caátianimajūcōáto, nipetiro camasā puame narē ññarí, Dios marírē canetōñricū yaye quetire, “Caroa majū ñña,” í masīgarāma.

¹¹Dios puame jīcā nūgōā marírē camaimasí ññirí marí ññamajūgoyupi. Bairo marí ññamairí nipetiro atí ũmurecōo macāānarē marí netōōgayupi cū macū jūgori. ¹²Tie marírē Dios cū caññamajūgorique puame roro marí caátianinucūññijērē jñnarí caroaro átiññajē cutaje ñña. Tunu bairoa marí cabonucūññorē bairo roro marí caátiere jñnarí caroaro nūcūbugorique mena Dios cū caññajoro marí caāno ñña. Bairo átiñña yua, Dios cū caborore bairo cariape marí ññimasīgarā. Diore cariape cū marí tūgousagarā. ¹³Dios yaye queti puame cū caññajoyeticūññicārōññe bairo cū caátipa rūmu caetaro, marírē canetōññ Jesucristo nocārō cū caasiyabatorije mena cū caátipa rūmurē caroaro marí cotemasíō joroque marí átiya. ¹⁴Cū, Jesucristo puame marí yaye wapa jūgori yucupāipu papuatuecori riayupi. Nipetirije marí carorije wapa caññierē marí netōōpeyobojari, cū yarā caññiparā majū marí ñnio joroque marí ásupi. Caroa macāājērē caátianimasīgarā majū marí tuao joroque marí ásupi.

¹⁵Atie yu caññajūjurijere na mu quetibūjugu to macāāna ññubueri majārē. Caroaro rotimasīññicūññe mena tutuaro na mu quetibūjunemomasíōgu to macāānarē, caroaro na camasīparore bairo í. Ni jīcāñ ũcū murē cū baibotioeticōáto mu caquetibūjurije mena jūgori.

Deberes de los creyentes

3 ¹Tunu atore bairo na mi quetibūju masíññemowā tūgousari majā ññubueri majārē: “Quetiupañ, o

quetiuparā carotimasirā mujāā ya macā macāāna na caātirotinucūrōrē bairo cariape na tūgousaya. Bairo caroaro cariape tūgousari tocānacā wāme caroa macāājērē caātiāniganucūrārē bairo mujāā átīānimasīwā. ²Bairo caātiānimasirā ānirī yua aperā camasārē roro na mujāā ī busupaiepa. Carorijere camasārē caātiāmepairārē bairo āmerīcōāña. Carorije caiēna camasā cañurārē bairo āña. Aperā camasā nipetirore caroaro yeri nūriqūē mena, yerijōrō āmeo bapacutimasīña,” na mi quetibujuwa ñubueri majārē.

³Marī cūā, mai, cajūgoyerpūre catūgomasīēna, Diore cabaibotipairā majū marī āmū. Camawijiyasirārē bairo marī baiwū. Bairo caāna ānirī yua, tocānacā wāme roro marī rupau mena marī caātiganucūrījērē caātiecorotirā, tiere caātijānagaena majū marī ānimiwū. Carorije macāājē jetore átiri aperā yayere marī īñaugaripeanucūmiwū. Tunu caasiapairā ānirī aperā tocānacāū mena marī āmeo asiaīña āninucūmiwū.

⁴Bairo cabairā marī caānimaīatacūārē, Dios marīrē canetōōū pñame cañuū, caīñamaīmasī ānirī ati yepa macāāna camasārē marī īñamaīñupī. ⁵Bairo īñamaīrī, marī cūārē marī netōōñupī marī carorije wapa jūgori roro marī cabaibujiopere. Marī majū caroaro marī caātiere īñajesori mee, Dios pñame roque marīrē īñamaīrī marī netōōñupī. Jesucristo yucpāīru cū carīfrerique mena, marī carorije wapare coseire bairo cū caāto tunu cabuianemorārē bairo marī cabairoi marī netōōñupī. Bairo marī netōōrī yua, Espīritu Santo cū Yeri jūgori cawāma yeri marī wasoayupi. ⁶Tunu bairoa Jesucristo marīrē canetōōrīcū jūgori, nocārō netōōrō cū Yeri Espīritu Santo cū caātimasīrījērē marī joyupi.

⁷Bairo marī átiri, cū yarā carorije cawapa mánarē bairo marī ásupi cañuū majū ānirī. Tore bairo marī ásupi Dios, marī cūā yeri capetietie marī cū cajorique marī cacoteānierē marī cacūgomasīparore bairo ī.

⁸Atie, yū caquetibujurije cariape niña. Torecū tiere, tocānacānia ñubueri majārē na mū caquetibujunucūrō yū boya. Bairo tocānacānia na mū caquetibujuro yua, Diore catūgousarā pñame caroa macāājē átaje ūnie jetore átīānimasīgarāma. Atie mūrē yū caīquetibujurije cañurījē caroa macāājē quetibujurique, camasā caroaro na caātiānipee ūnie majū niña. ⁹Bairi cabugoro macāājē ūnie jūgori āmeo busurique netōētīcōāña. Na ñicūjāā yaye macāājē na camasīrījē ūnie jūgori āmeo busurique netōētīcōāña. Tunu bairoa Moisés ānacū cū carotīcūrīqūē jūgori roro āmeo tutiri busurique netōētīcōāña. Tie dope bairo camasārē caáperie, dope bairo cariape caātimasīā manie ūnie niña.

¹⁰Tunu bairi ni jīcāū ūcū Jesucristore catūgousari majārē caroaro na ānimasīētīō joroque caātiricawou cū caāmata, jīcāni, o pñani cārō cū beyoya. Bairo mū cabeyomiatacūārē, mū caīrījērē cū cabotiocōāmata, cū wiyocōāña ñubueri majā menarē.

¹¹Merē tore bairo cū átiri mū masīña roro cū caātigarijere, cū caborore bairo cū caātiganucūrījērē. Bairo cū majūā roro cū caātie jūgori roro popiye cū tāmūo joroque cū átīgumi Dios.

Instrucciones personales

¹²Tito, yū yaū, apeyera atore bairo mū ñiña: Artemas o Tíquicore mū tūpū cū yū jogū. Bairi mū tūpū cū caetaro bero yua tāmūrīā, dope bairo mū caatīmasīrō mena Nicópolis macāpū yū mū bocāū atīmajūgū. Yū

puame ti macãpu puere yu netõgu,
ñi tũgoña yaparoya. Bairi ti macã
Nicópolisu yu ãnigu ti yuteare.

¹³Bairi apevera camasãrẽ cajuĩĩ,
Zenas, apei Apolos cawãmecunare mũ
cajuátimasĩrõ cãrõ na juátinemoña.
Quetibũjuñesẽãrã na cacũgopee na
cabopacarije cãrõ na juátinemoña,
jicã wãme ũno na cañesẽãrõpu
to rusaeticõãto ĩ. ¹⁴Marĩ mena
macããna cũãrẽ caroa átaje, caroaro
ãmeo juátinemomasĩrĩqũẽrẽ na mũ
quetibũjuwa. Bairo mũ caáto, na
cũã aperãrẽ na cajuátiparã ũnarẽ na

juátinemomasĩgarãma. Marĩ quetiupau
caãnimajũrĩjẽ cũ caátigarijere
caátibojaparã majũ tuagarãma. Tore
bairo na mũ caápata.

Saludos y bendición final

¹⁵Nipetiro yu mena ato caãna
mure ñurotijoyama. Marĩrẽ bairo
Jesucristore catũgousarã ãnirĩ marĩ
yarãrẽ bairo caãna to macããna na
ñuáto. Bairi caroare cũ jonemoáto marĩ
Pacu Dios mujãã nipetirore.

Tocãrõã niña atie queti yu
cawoaturije.

Carta de San Pablo a FILEMÓN

Saludo

¹Yũ, Pablo cawāmecucu Jesucristo yaye quetire yũ caquetibujurije jũgori preso jorica wiipũ ācũ, murẽ yũ woajoya ati cartare. Marĩ yau Timoteo mena jĩcārõ, mũ, Filemón cawāmecucure jãã woajoya. Mũ cũã, jãã camai, jãã bapare bairo caācũ ānirĩ camasārẽ na mũ quetibujunucũña. Jãã cũārẽ caroaro jãã mũ juátinemonucũña. ²Ñubueri majã mũ ya wiipũ caneñanucũrã cũārẽ jãã woajoya. Torea bairo jãã woajoya marĩ yao Apia cawāmecuco cũārẽ. Marĩ bapa Arquipo popiye baimicũã, camasārẽ na quetibujunucũñami. Cũ cũārẽ jãã woajoya. Mũjãã, tocānacãũpũrea jãã woajoya āmerẽ. ³Bairi marĩ Pacu Dios, marĩ Quetiupau Jesucristo mena caroare mũjãã na jonemoáto. Nocārõ caroaro mena yerijõrõ ānajẽ cutajere mũjãārẽ na jonemoáto.

El amor y la fe de Filemón

⁴Tocānacānia murẽ tũgoñanucũrĩ yua, marĩ Pacu Diore, “Jãã mena mũ ñujãũña jãã Pacu Dios,” ñi jēninucũña. ⁵Caroaro Jesucristore mairĩ, cũ mena mũ catũgoñatutuānie quetire tũgonucũrĩ bero, tore bairo ñi jēninucũña Diopũre. Torea bairo

nipetiro Dios ya poa macãana mena macãana cũārẽ caroaro na miñamainucũña. Tie queti cũārẽ yũ tũgonucũña. Tere tũgori yũ useaninucũña. ⁶Bairi tunu Diore mũ yũ jēnibojaya: Jãārẽã bairo mũ cũã Dios mena catũgoñatutuau ānirĩ, nipetirije caroa yericutaje Jesucristo marĩrẽ cũ cajorijere mũ catũgomasipetiparore bairo ĩ, yũ jēnibojanucũña. ⁷Bairi āmerẽ tunu, butioro yũ useaniña mũ mena. Nemojãñurõ yũ useanio joroque yũ mũ átiya, Diore catũgousari majãrẽ na mũ camairijẽ jũgori. Yũ baire bairo caācũ, “Mũ ñujãũña,” murẽ ñiña. Mũ jũgori Diore catũgousari majã na yeripũ caroa yerĩ pũnacuna na ānio joroque na mũ ásupa.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸Torecu āmerẽ, Jesucristo yau apóstol* caācũ ānirĩ tutuaro mena mũ caátipeere mũ yũ átirotimasĩña. ⁹⁻¹⁰Bairo átirotimasĩmicũã, caroaro mairĩquẽ mena roque murẽ atore bairo yũ átirotiya: Yũ, Pablo, merẽ cabucu camasĩ, āmerẽ Jesucristo yaye queti jũgori preso jorica wiipũ ācũ, murẽ ñi jēniña Onésimorẽ caroaro cũ mũ caátipeere. Onésimo pũame āmerẽ caroaro Dios yayere

catūgousari majōcu, yu macūrē bairo caācū niñami. Ato preso jorica wiipū ācū, yu caquetibujurijere tūgori bero, āmerē yua, Dios mena cū cūā tūgoñatutuayami.

¹¹ Cajūgoyepūre mai Onésimo puame mū ūmu paacoteri majōcu, ñe ūnie caāpei ānirī, caroaro mū paabojaesupi. Cabairicu nimicūā, āmerē tore bairo mee niñami yua. Nūjāñuñami marī pūgarā menapūrea. ¹² Torecu, mū tūpua cū tunuo jogu yu ātiya tunu. Mū puame caroaro mena yure mū cabocánucūrōrēā bairo, cū cūārē caroaro cū mū bocāwa. ¹³ Baipua ato yu mena cū catuaro yu bomiña, yure cū juátinemoáto ī. Mū, yure mū cajuátinemorīcārōrēā bairo mū camanoi, ato yu mena cū catuaro yu bomiña. Bairo cūrē yu bomiña mai, ato preso jorica wiipū Jesucristo yaye quetire yu caquetibujurije jūgori topu yu caāno ūno. ¹⁴ Baipua, bairo bomicūā, cūrē yu tuarotimasīētīña, yu caīrōrē bairo mū caátigarijere camasiēcū ānirī. Bairo ñiña baipua, mūrē yu caījēnirījē tutuaro mena to āmericōáto ī. Mū majū, mū caboro cūrē yu mū cajoata roque, ñubujoro baipua. ¹⁵ Baipua, Onésimo jīcā yūtea mū witiweyoricūmi. Cabairicu nimicūā, āmerē tocānacā rūmua mū tūpu āninucūgumi yua. ¹⁶ Āmerē mū carotieperi majōcure bairo mee cū mū cūgogu. Netōjāñurō cañu, mū camai, mū baire bairo caācū nigumi. Yu puame butioro cū yu maiña. Bairi mū puame roque nemojāñurō yu netōrō cū mū maigu. Jīcā camasocure mairīquē jeto meerē, marirēā bairo cū cūā marī Quetiupau yu cū caānoi, nemojāñurō cū mū maigu Onésimorē.

¹⁷ Bairo bairi, yu, mū, jīcārōrē bairo Jesucristo mena catūgoñatutuarā, jīcā pūnaarē bairo

caāna marī āniña. Tore bairo caāna marī caānoi, yu mū cabocánucūrōrēā bairo Onésimo cūārē caroaro mena cū mū bocāwa. ¹⁸ Bairi jīcāni ūno mūrē rorije majū caátacu cū caāmata, o mūrē jīcā wāme ūno cū cawapamoata, yure mū wapajēniwā. Yu majū, yu wapatigu. ¹⁹ Yu, Pablo cawāmecucu yu majūpua yu wāmo mena atie quetire yu woatujoya. Cariape mūrē ñiña: Yua, yu wapatigu, mūrē Onésimo cū cawapamoata. Baipua, yu mū cawapamorījērē mū camasīrō yu boya. ¡Jesucristo yaye quetire mū yu caquetibujurique jūgori cū mena mū caānie wapare mū yu wapa jēniētīña! ²⁰ Bairi Filemón, yu baire bairo caācū, tore bairo yu mū átibojawa, mū cūā marī Quetiupau Jesucristore catūgousau ānirī. Yu yeri ñajāāo joroque ása, Jesucristo jūgori jīcā majā marī caānoi.

²¹ Bairo mūrē ñi woajoya, “Yu caīrījērē cariapea yumasīñami Filemón. Bairi tore bairo átigumi,” cariapea ñiña. Tunu yu masīña: Mūrē yu caījēnirō netōjāñurō mū roque mū átigu. Tere yu masīña merē. ²² Apeyera tunu mū tūpu ácú, yu cacānīparore yu mū qūēnocūbojacotegu. Bairi tāmuriā yu witigu. Dios puame yure mujāā cajēnibojarijere catūgou ānirī, preso jorica wiipū caāniatacu yu witi joroque átigumi. Bairo witori bero, mujāā tūpu yu átigu tunu. Bairi caroaro yu mujāā yuwa mū wiipū.

Saludos y bendición final

²³ Na ñuáto nipetiro to macāana. Bairi mujāārē ñurotijoyami Epafras. Cū puame yu bapa niñami ato preso jorica wiipūre. Cū cūā Jesucristo yaye quetire cū caquetibujurije jūgori atopu

niñami. ²⁴Bairi Marcos, Aristarcojãã
ñurotíjoyama. Aperã Demas, Lucas,
yure saǰurapemonucũã cãã
ñurotíjoyama.

²⁵Marĩ Quetiurã Jesucristo nocãrõ
caroare cũ jonemoáto mǰjãã nipetirore.
Tocãrõã niña atie queti yu
cawoaturije.

Carta a los HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

1 ¹Tirūmupure marī nīcūjāārē
Dios quetibujayuyupi tocānacā
nia na cū caīmasīrī wāmerē bairo.
Profeta* majā jūgori cū yaye quetire
na quetibujayuyupi. ²Bairi ati yutea
catusari yuteapū cūārē cū macū jūgori
marī quetibujuyupi. Cū macū jūgori
ati umurecōo nipetirore qūēnoūpī
Dios. Bairi nipetiro cū caátajere
cacūgopaure bairo cū cūñupī Dios cū
macūrē. ³Dios macū cūā, cū pacu cū
caasiyabatorije nipetirijere bairo jīcārō
tūnia niñami. Cū pacu Dios cū caānorē
bairo jīcārō tūnia niñami cū macū cūā.
Bairi nipetirije ati umurecōo macāājē
baiānimasīña cū caātirotimasīrījē
jūgori. Bairo caācū ānirī, marī carorije
wapare cose yaparori bero umurecōopū
ásupī, cū pacu Diotu cariape nugōā
carotimasīruiricaropū ruiácú.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴Dios puame cū macūrē ángelea*
majā netōrō caānimajūū cū cūñupī.
Na netōjāñurō caānimajūū wāmerē
cacūgopū cū cūñupī Dios cū macūrē.
⁵Noa ūna aperārē atore bairo iēsupī
Dios cū ya tutipū cūārē:

“Mū, yū macū majū mū āniña.
Ati rūmūi yū macū mū ānijūgopū.”
Ángelea majā ūnarē na iēsupī. Cū macū
jetore bairo qūñupī. Bairi tunu noa
ūna aperārē atore bairo iēsupī Dios:
“Cū pacua yū āniña yua.
Cūā niñami yū macū majū,” na
iēsupī.

Cū macū jetore tore bairo qūñupī.
⁶Apero cū caquetibujūropū cū macū
jīcāū caācū ati yeparū cū caetarore
atore bairo na iñupī:

“Yū yarā ángelea majā nipetiro
qūñroagarāma yū macūrē.”
⁷Ángelea majā puamerē atore bairo
caāna na cūñupī:

“Yū yarā ángelea majā wīnorē
bairo na ānio joroque na yū
átiya.

Tunu bairoa peero caūrōrē bairo
na ānio joroque na yū átiya,
yūre cajuána puamerē,”
na icūñupī.

⁸Cū macū puame roquere bairo puame
qūñupī:

“Mūa, yū macū Dios, tocānacā
rūmua carotimasī mū
āninucūgū.

Cariape caroa wāme jeto
carotimasī mū ānigu.

⁹Caroa macāājē ūnie jetore caīroau
mū āniña.

Torecɯ, carorije macāājē pɯamerē miroaetiya.

Bairo caācū mɯ caānoi, yɯ, mɯ pacɯ Dios pɯame mɯ yɯ besewɯ.

Tunu bairi aperā netōrō caroa yericɯtajere mɯ yɯ jowɯ,” qūīñupī.

¹⁰Tunu apero cū caquetibujɯropɯ bairo īñupī:

“Mɯ, ati ɯmɯrecóo quetiɯpau, mɯ camasīrījē mena mɯ qūēnowū ati yepa caānijūgoripauɯpina.

Mɯna, mɯ qūēnowū ati ɯmɯrecóo cūārē.

¹¹Atie mɯ caqūēnorīqūē nipetirije peticoagaro.

Ati ɯmɯrecóo pɯame jutii camasā na cajñānarījē caboapetirorea bairo peticoagaro.

Cabaimiatacūārē, mɯ pɯame mɯ petietigɯ.

Tocānacā rūmɯa mɯ ānicōā ninucūgɯ.

¹²¡Camasā na jutii cabɯcure cūcōārī apeye cawāmarē wasoaricarore bairoa nipetirije mɯ wasoacōāgɯ ati ɯmɯrecóo macāājērē!

Mɯ pɯame mɯ petietigɯ. Bairoa mɯ ānicōā ninucūgɯ” qūīñupī Dios cū macūrē.

¹³Noa ūna ángelea majārē atore bairo na iēsupī Dios:

“Yɯtɯ cariape nɯgōā pɯame ruiya caānimajūrōpɯ.

Topɯ mɯ caruiro, yɯ pɯame mɯ pesuare na yɯ netōncācōāgɯ,” na iēsupī Dios.

Cū macū jetore tore bairo qūīñupī.

¹⁴Ángelea majā pɯame ati rupau caāna mee niñama. Cabauena niñama. Diore cajuána caāna ānirī cū carotirijere caáticoteri majā niñama. Bairi Dios yarā cū canetōparārē cajuátinemonucūrā niñama.

No hay que descuidar la salvación

2 ¹Bairo Jesús caānimajūū cū caānoi, cū yaye queti marī catūgojūgoriquere nemojāñurō marī tūgousanemogarā, ape wāme marī tāmɯore, irā. ²Tirūmɯpɯa Dios ángelea* majā jūgori quetibujuyayupi camasārē cū yaye quetire. Na caīrīqūē cariape añupā. Bairi cū yaye quetire caboena, aperā roro caátimajā cūārē cariapea popiye na bairo joroque na ásupi Dios. ³Bairi Jesucristo marīrē cū canetōōrīqūērē marī caboeticōāta, dope bairo marī rutimasīētiña. Jesús pɯame tie quetire caānijūgoripau quetibujūjūgoyupi. Cabero aperā cūrē catūgoricarā pɯame marī quetibujunemoñupā tunu cū yaye quetire. ⁴Bairi Dios cūā, “Cariapea niña yɯ macū yaye queti,” ī, marī áti īñowī capee wāme cū camasīrījērē. Tunu bairoa Espírītu Santo jūgori marī joyupi nipetiri wāme marī camasīpeere. Cū cabori wāme caānorē bairo marī joyupi tocānacāūrēā.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵Mujāārē yɯ caquetibujuatatore bairo ati ɯmɯrecóo capetiro bero ānigaro ape ɯmɯrecóo tunu. Ángelea majā pɯame cūā yua, carotimasīēnarē bairo na cūgumi ti ɯmɯrecóo caāno Dios. ⁶Jīcāpau Dios ya tutipɯ atore bairo ī quetibujuyupi jīcāū:

“¿Nopēī Dios jāārē tocārō majū miñaposeroyati?

Cabɯgoro macāāna jāā caānimiatācūārē, ¿nopēī jāārē tocārō majū mɯ tūgoñanucūñati?

⁷Ati yutea caāno mai ángelea majā roca macāānarē bairo jāārē mɯ cūñupā.

Bairo jããrê cūmicūã, âmerê yua, caanimajurã jãã ânio joroque mu átiya.

⁸ Nipetirije uparãrê bairo jããrê mu cūñupã,” í quetibujuyupi jicãã. Bairo camasãrê nipetiro uparãrê bairo cūri yua, dise ũnie na netõncãetĩña. Cabaimiatacūãrê, camasã nipetiro rotipeyojĩãti masiẽtĩñami mai. ⁹ Jesús cūãrê peti yutea cãrõã ángelea majã roca macããcũrê bairo cū cūñupĩ Dios. Cū puame camasãrê camainetõũ ânirĩ, Jesucristo cū riao joroque ásupi. Butiuro popiye netõñupĩ, Jesús marĩ âme caãnarê netõõgu. Bairo cū cabairique jũgori yua, Dios puame caroa tutuarique majũrê cū joyupi. Quetiupau majũ cū jããõ joroque cū ásupi tunu.

¹⁰ Nipetiro ati umurecõo macããjê, Dios cū caátaje niña. Nipetirije ati umurecõo caãnie baiãnimasiña Dios cū caátirotimasirijê jũgori. Dios puame cū pũna caãna nipetiro cũtu caroaro caãnopu na caãnorê boyupi. Bairi Jesucristo popiye cū catãmuorĩqũê jũgori ñe ũnie carusaecu cariape camasãrê canetõõmasĩ majũ cū ásupi.

¹¹ Jesús marĩrê canetõõricũ, bairi marĩ cū canetõõricãrã cūã jicãrõ tũnia Dios pũnaa jeto marĩ ãniña. Bairi Jesús Dios macũ puame, “Yũ bairãrê bairo caãna niñama,” í tũgoñaboboetiyami. ¹² Bairo í tũgoñaboboetiri, atore bairo qũĩ quetibujuyupi Jesús Diore:

“Mu caátĩãnierê na yũ quetibujugu yũ bairãrê bairo caãnarê.

Na cañubuenearõpu, ‘Catutuau, cañuu niñami Dios,’ na ñi quetibujugu.”

¹³ Apero cū caquetibujuropu bairo qũĩñupĩ Jesús Diore:

“Yua, Dios mena yũ tũgoñatutuaya.”

Tunu aperopu qũĩñupĩ:

“Atoa yũ ãniña mu pũnaa, yũ mu cajoricãrã mena,”

qũĩñupĩ Jesús Diore.

¹⁴ Jicãũ pũnaa, jicãũ rupau na caãnorê bairo Jesús cūã ati rupau caãcũ etayupi. Bairi cū puame marĩrê bairo ati rupau mena cacũgoũ riayupi, marĩrê cateeri majõcu wãtĩ, yasiriquere caátimajõcure cū netõgu. ¹⁵ Marĩ camasã marĩ cayasipeere cauwirã marĩ ãniniñupã tocãnacã rũmua. Bairo marĩ cabaimiatacūãrê, Jesús puame marĩrê caroaro cū caátibojarique jũgori di rũmu ũno marĩ uwinemoetigarã. ¹⁶ Cariapea, Jesús puame ángelea majãrê juátigu mee, marĩ Abraham pãrãmerã roquere marĩ juátigu, ati yepapu buia etayupi. ¹⁷ Jesucristo puame marĩ cū yarã rupaure bairo caãcũ ãñupĩ, marĩ sumo sacerdote* caãcũrê bairo tuagu. Dios cū caĩñajoro yua, Dios yayere caquetibujunetõũ cañuu, bopacooro camasãrê caĩñau tuayupi, marĩ rupaure bairo caãcũ ânirĩ. Bairo caãcũ ânirĩ, cūã, camasã roro na caátie wapare netõõñupĩ, roro popiye cū catãmuorĩqũê jũgori. ¹⁸ Bairo Jesús roro átiecori, wãtĩ cūãrê roro cū caátirotiriquire yuesupi. Bairo cabairicu ânirĩ âme cūãrê Jesús juátimasijãñuñami wãtĩ camasãrê roro cū caátigari majãrê.

Jesús es superior a Moisés

3 ¹ Bairo cabairoi, mujãã yũ yarãrê bairo caãna, Dios yarã, cū ya poa macããna mena macããna, Dios cū cabesericãrã cū yarã majũ, atore bairo mujããrê ñiña: Jesucristo puame apóstol* majũ Dios cū caquetibujurotjoricu niñami. Marĩ sumo* sacerdote majũ niñami. Cũ jũgori caroaro cariape Dios mena marĩ tũgoñatutuamasiña. Bairi cū jetorea cariape tũgoñanucũña. ² Marĩ ñicũ Moisés ãnacũ caroaro cariape átiyayupi Dios cũrê cū caátiroticũrĩqũêrê marĩ ñicũjãã Israel macããnarê. Moisés

cū cabairicarorea bairo Jesús cūā caroaro cariape ásupi Dios cūrē cū caátirocticūrīqūērē, Jesús, Dios cū cabesericu majū cūā. ³ Cū puame jīcā wii caqūēnorī majōcure bairo caācū niñami. Moisés puame ti wiire bairo caācū niñami. Jīcā wii caqūēnorīcū ti wii netōōrō caānimajūū niñami. Bairo cabairoi, Jesús, Moisés netōō caānimajūū niñami. ⁴ Tocānacā wiipua, wiiri jīcāū jūgori caqūēnoecorica wiiri niña. Bairo camasā, jīcā wāme na caqūēnomasīmiatacūārē, nipetirije Dios cū caátimasīrijē jeto niña. ⁵ Moisés puame caroaro cariape átiyayupi Dios cū caátirocticūrīqūērē. Cū puame Israel macāānarē Dios cū caquetibujugarijere na quetibujūnetōñupī. Jīcā wiipū capaabojan ūcūrē bairo caācū āñupī Moisés ānacū. ⁶ Jesús puame roque Dios macū majū ānirī, ti wii upau cariape caācū ūcū niñami. Marīā, ti wii macāānarē bairo caāna marī āniña, cū mena useanirī marī catūgoñatutuacōā ninucūata.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Torecu, Espíritu Santo atore bairo iñupī Dios ya tutipure:

“Āmerē Dios mujāārē cū caquetibujugarijere tūgorā, tiere cateerārē bairo baieticōāña.

⁸ Mujāā ñicūjāā ānana Diore cū baibotionucūwā.

Desierto* cayucumanopu āna Diore cū tūgogaetiri, butiuro cū asiao joroque baiwā.

Bairi mujāā puame narē bairo baieticōāña.

Cayugaenarē bairo baieticōāña.

⁹ Topu mujāā ñicūjāā yu yayere tūgogaetiri, yu asiao joroque yu áma.

Narē yu camasīrijē mena cuarenta cūmarī majū yu caátijēño

iñorijērē iñamirācūā, yu baibotiocōā ninucūwā.

¹⁰ Torecu, ti tuti macāānarē na yu asiajāñuwū. Atore bairo na ñiwū:

‘Ricaati tūgoñarīqūē jetore mujāā yeri pūna mena mujāā tūgoñamawijia ñesēānucūña, yu yaye quetire boetiri.’

¹¹ Bairo asiari yua, atore bairo na ñiwū: ‘Caānorē bairo mujāārē ñiña:

Yu mena caroaro cayerijōrōpu di rūmu ūno mujāā etagetigarā torpue,’ na ñiwū,” iñupī Dios.

¹² Bairi yu yarā, tocānacāpua maijūgoya mujāā yeri ape wāme roro mujāā catūgoñarijērē. Roro mujāā yeripua mujāā catūgoñaata, Dios caānicōāninucūūrē cū jānaweyorārē bairo mujāā baigarā. ¹³ Bairo puame roque boya mujāārē: Tocānacā rūmua jīcārō tūgoñatutuo joroque āmeo ása Dios mena. Bairo áticōā ninucūña mai mujāā cacatiri rūmu cārō, ni ūcū mujāā mena macāācū jīcāū wātīrē busujāecoemi irā. Bairi wātīrē mujāā cabusujāecoata, Diore cayugaenarē bairo mujāā tuagarā tunu. ¹⁴ Jesucristo mena mujāā catūgoñatutua jūgoricapaurpua tūgoñatutuacōā ninucūña ati ūmurecōore mujāā caāni rūmu cārō. Bairo mujāā caátīmata, Jesucristo mena mujāā ānicōā ninucugarā.

¹⁵ Bairi atore bairo iña Dios cū caquetibujuricaropu:

“Āmerē Dios mujāārē cū caquetibujugarijere tūgorā, tiere cateerārē bairo baieticōāña.

Mujāā ñicūjāā Diore cabaibotionucūñarīcārā ānanarē bairo baieticōāña,”

iña ti tutipu.

¹⁶ ¿Noa ūna na āñuparī Dios busuriquere tūgori bero, tunu tiere

catūgogaetana? Naa āñupā marī
ñicū ānacū Moisés, Egipto yeparū
caānarē cū cajewiyoricarā. ¹⁷ ¿Noa
menarē Dios cuarenta cūmarī majū cū
asia āñuparī? Naa āñupā na carorije
wapa jūgori desierto cayucumanopū
cayasiricarā. ¹⁸ Tunu, ¿noa ūnarē
atore bairo qūñuparī Dios: “Caānorē
bairo mujāārē ñiña: Yu mena caroaro
cayerijōrōpū di rūmu ūno mujāā
etaetigarā topure,” na qūñuparī? Naa
āñupā Diore cabotioricarā. ¹⁹ Merē
marī masiña na cabairiquere. Diore
na cabaibotiorique jūgori cū mena
caroaro caānopū etamasīesupā.

4 ¹ Mai, Dios cū yapau
yerijōrō caānopure marī
cajāāmasīpeere cū caīcūrīqūē caāno
ūnoa majūgoya mujāā yeri ape
wāme roro mujāā catūgoñarījērē.
Baipua, ni jīcāū ūcū mujāā mena
macāācū jāāetibujioumi, tieie cū
camajūgoeticōāta. ² Marī ñicūjāā
ānanarē Dios cū caquetibujuriquera
bairo marī cūā marī tūgowū cū yaye
queti marirē cū canetōogariquere.
Na puame tie quetire catūgoricarā
na caānimiatacūārē, tie narē wapa
mañupā, na majū jīcārō tūni Dios
yaye quetire na catūgousaetaje jūgori.
Dios mena tūgoñatutuagaesupa.
³ Marī puame roque Dios yaye
quetibujuriquere cariape catūgoricarā
ānirī marī jāāetagarā Dios yapau
cayerijōrīpaupū. Baipua, marī
ñicūjāārē na asiari, atore bairo na
ñīnupī Dios:

“Caānorē bairo mujāārē ñiña: Yu
mena caroaro cayerijōrōpū di
rūmu ūno mujāā etaetigarā
topure,” na ñīnupī.

Cabamiatacūārē, Dios puame ati
ūmurecōore cū caqūēñorīcārō beropua
merē na cayerijārapaure qūñenoyaparo
peticōāmiñupī. ⁴ Jīcāpau Dios ya

tutipū atore bairo ī quetibujūya ati
ūmurecōore cū caātiyaparorica rūmu
bero macāā rūmūrē:

“Dios yerijāñupī cū paariquere
yaparori bero puāa pēnirō
cānacā rūmu caāto majū.”

⁵ Tunu aperopū cūārē marī ñicūjāārē
na ñīnupā Dios ya tutipū:

“Di rūmu ūno mujāā etaetigarā
yu yapau caroaro yerijōrō
caānopure,”
na ñīnupī Dios.

⁶ Dios yaye quetire catūgojūgomirīcārā
Dios yapau caroaro cayerijōrōpūre
jāāētigarāma, Diore na cabaibotiorique
jūgori. Na bero Dios yaye quetire
catūgoricarā puame roque jāārā
baiyama. ⁷ Bairi Dios puame ape
yūtea cawāma yūtea cūnemoñupī
tunu camasā na canetōomasīpa yūtea
ūnorē. Marī ñicūjāā ānana Diore
cabaibotioyicarā beropū David ape
tuti bero macāācūpū tunu atore bairo
ī woquetibujūyayupi Dios ya tutipū
mujāā yū caīquetibujūatajere:

“Amerē Dios mujāārē cū
caquetibujugarijere tūgorā, tieie
cateerārē bairo baieticōāna,”
ñīnupī David.

⁸ Josué, Moisés berore marī ñicūjāā
israelita majārē cajūgoricū puame
jīcāpaua caroapau cayerijōrōpū na
cajūgoátācū cū caāmata, ape rūmu
camasā na canetōomasīpa rūmu ūnorē
quetibujū cūnemoētībujioricūmi
Dios. ⁹ Bairi mai, Dios yapau
caroaro cayerijōrīpau cū ya poa
macāāna na caānīparo nicōāna.
¹⁰ Dios cū paariquere ātiyaparori
bero, cū cayerijāricārōrēā bairo
ni jīcāū ūcū Dios yapau caroaro
cayerijōrīpau caetau puame cū
paariquere jānarī cū cūā yerijāgumi.
¹¹ Torena, marī cūā tutuaro mena
marī tūgoñatutuanemorotiya, topure

etagarā, “Marī nīcūjāā catūgousaetana na cabaiyaricarore bairo marī baire,” ĩrā.

¹²Dios busūrique pūame marīrē cacatirā marī ānio joroque marī ātiya. Nōsēricapāī pūga nūgōā caoripāī marī yeripū caetarore bairo niña Dios busūrique. Tipāī netōrō etamasīña Dios busūrique marī yeripū, marī catūgoñarijē nipetiro macāājēpū. Bairi tiere tūgorā yua, marī pupeapū marī catūgoñarijērē, “Caroa niña,” o “Carorije niña tie,” marī ĩ tūgoña besemasīña. ¹³Marīā, Dios cū caātana marī āniña. Bairi ni jīcāū ūcū marī mena macāācū yasioropū cū caātiere ātimasīētīñami Dios cū caīñajoro. Nipetirije marī caātiere masīpeti majūcōāñami Dios, marīrē caīñabesepau ānirī.

Jesús es el gran sumo sacerdote

¹⁴Jesús, Dios macū pūame marī sumo* sacerdote majūrē bairo caācū etayupī ūmūrecóopure. Bairi marī pūame Jesucristo mena marī catūgoñatutuacōā ninucūrījērē āticōā ninucūrotiya. ¹⁵Jesús, marī sumo sacerdote pūame marī cayeri wēpūētīērē masīcōāñami. Bairi marīrē bopacooro majū marī ĩñanemomasīñami, merē cū cūā bopacooro bairique ūnierē marīrēā bairo catāmūoñarīcū ānirī. Bairo cabairicū nimicūā, cū pūame jīcā ni ūno roro āpeyupī. Jīcā ni ūno wātī cū caīrījērē yuesupī. ¹⁶Bairi uwiricaro mano Diore cū marī jēnigarā nocārō marīrē camaimajūrē. Marī roro marī cabairijere cū cabopaca ĩñaparore bairo ĩrā, tūgoñatutuarique mena cū marī jēnigarā. Bairo marī caápata, marīrē juátinmogumi popiye marī cabairi rūmūrē, nocārō cañuū majū ānirī.

5 ¹Tocānacāpūna sumo* sacerdote majū marī mena macāāna camasā na cabesericarā niñama, marīrē Diopure cajēnibojaparā na āmarō ĩrā. Bairi na pūame waibūtoa riire joemūgōjobojuanucūñama, camasā na carorije wapare Dios cū netōōáto ĩrā. ²Bairi tunu sacerdote* majōcu marīrē bairo camasocu ānirī Dios cū carotirije nipetirijere ātiyomasīētīñami. Bairo cabai ānirī Dios yayere camasīpeyoenarē, rorije caátimawijiarā cūārē bopacooro majū na ĩñamaimasīñami. ³Torecu, cū cūā rorije cū caátie cacūgon ānirī cū yaye wapa, camasā yaye wapa cūārē waibūtoa rii mena joemūgōjo masīñami Diopure.

⁴Jīcāū cū majū cū caboro jūgori sacerdote majōcu jāāmasīētīñami. Dios, Aarón ānacūrē cū cabesecūñarīcārōrēā bairo sacerdote majōcu cūā Dios cū caīñabesericū ūcū niñami. ⁵Jesús cūā cū majūā sumo sacerdote majōcure bairo jāāēsupī. Dios pūame roque cū jōñupī. Atore bairo qūīñupī cū macūrē: “Mū, yū macū majū mū āniña.

Atī rūmūi yū macū mū ānijūgogu.” ⁶Dios ya tuti apero cū caquetībujaropu atore bairo qūīñupī cū macūrē:

“Sacerdote majū, Melquisedec* ūcū mū yū cūña.

Mū pūame tocānacā rūmūa camasārē cajēnibojau mū ānicōā ninucūgu,” qūīñupī Dios cū macūrē.

⁷Mai, Jesucristo ati yepapū ācū, popiye baigu jūgoye otirī, tutuaro mena Diore qūī jēniñupī. Dios jeto cū netōōmasīñupī roro cū cabaipee ūnierē. Cū pūame tūgoyupi Jesús cūrē cū cajēnirījērē, Jesús caroarō catūgousau cū caāno jūgori. Cū juátinemoñupī. ⁸Bairi Cristo, Dios macū nimicūā, roro popiye tāmūoñupī. Bairo

roro cū catām̄orīqūē jūgori caroaro tūgonemo masīnupī Jesús, Dios cū pacu cū caátirotirijere. ⁹Bairo popiye cū cabairique jūgori caroú majū ñe ũnie camácū baietari bero, nipetiro cūrē catūgousari majārē yerijōrō ānicōā ninucūrīcāp̄ap̄u caetaparā na ānio joroque na ásupi Jesús. ¹⁰Torecū, Melquisedec sumo sacerdote majōcū Dios cū cacūrīcū ũcūrēā bairo cū cūñupī Dios, Jesús cūrē.

Peligro de renunciar a la fe

¹¹Ati wāme quetibujuriquere capee wāme mujāā yu quetibujunemogamiña. Baimicūā, mujāā puame tāmuri mujāā catūgojēñomasīētō jūgori, tiere yu quetibujunemoētīña.

¹²Tirūm̄p̄u merē mujāā tūgojūgowu Jesucristo yaye quetire. Bairo tirūm̄p̄u catūgojūgoricarā ānirī tie quetire cajūgobueri majā mujāā ānibujiorā. Bairo caāniparā nimirācūā, mujāā puame cariape mujāā tūgojēñomasīētīña mai. Dios yaye queti camasiriyotie ũnieacā cūrē caroaro majū tunu mujāārē quetibujuricare mujāā bonucūña. Ūgarique majūrē caugaena cawīmarā caūpūrāācā ũnarē bairo mujāā āniña mai. Dios mena mujāā tūgoñatutua nemomasīētīña.

¹³Cawīmarā caūpūrāācā puame, “Atie caroa niña,” o “Atie carorije niña,” na caīmasīētōrēā bairo mujāā cūā caroa macāājērē mujāā tūgoña besemasīētīña mai. ¹⁴Ūgariquere caugarāpu niñama cabūtoa. Na puame caroaro tūgomasiñāñuñama caroa wāme ũnierē. Bairi, “Atie caroa niña,” o “Atie carorije niña,” ī tūgoña besemasīñama.

6 ¹Bairo cabairoi, cabutoare bairo nemorō Dios mena tūgoñatutuagarā, Jesucristo yaye queti camasiriyorijere marī buenemogarā. Marī cabuejūgorique

cañurījē to caānīmiatacūrē, nemojāñurō camasiriyorije to caānīmiatacūrē, buenemorotiya. Marī cabuejūgorique bairo āmū: Roro marī caátiere yapapuari marī cayeri wasoariquere marī buewu. Roro marī caátiere marī cacūētīcōāta, caūpetietop̄u cayasirānārē bairo marī cabaibujioriquere marī buewu. Apeyera Dios mena tūgoñatutuarique cūrē marī buejūgowu. ²Apeyera bautizarique* macāājē cūrē marī buewu. Tunu Diore catūgousari majārē na r̄poa buire na wāmo mena ñigāpeori Diop̄re jēnibojarique cūrē marī buewu. Cariacoatana nimirācūā tunu na cacaticoatie cūrē marī buewu. Apeyera tunu Dios camasārē cū caññabeseri r̄m̄u caetaro narē cū caññabesero bero na cabaicōāninucūpee cūrē marī buewu. ³Tie nipetirije marī cabuejūgorique caānimajūrē to caānīmiatacūrē, nemojāñurō camasiriyorije roquere buenemorotiya. Bairoa marī átigarā, Dios cū caboata.

⁴⁻⁶Jīcāū ũcū camasocū Dios yaye quetire cariape tūgoyp̄u. Dios cūrē cū camairījērē tūgomasiñī useanirīqūē mena āñupū. Espiritu Santo cū camasiñonemoriñē cūrē masīnupū. Bairi Dios yaye caroa queti cūrē useanirīqūē mena tūgoyp̄u. Dios cū carotimasirīpau macāājē cū camasirījē mena cū caátijēñorīqūē cūrē ññañupū. Cū ũcū cañnacū puame tiere catūgoricu nimicūā, Dios yaye caroa quetire cū cajānamajūcōāta, p̄gani cārō tunu cū yerire Dios mena tūgoñawasonemo masīā maa. Cū ũna puame Jesucristo Dios macūrē caboena ānirī yucupāīpu capuaturicarārē bairo āna átiyama, p̄gani cārō tunu nipetiro camasā na caññajoro. Jesure roro cū boyetieperārē bairo átiyama.

⁷Bairo cabairā p̄ame oco caocarije yeparu cañarō ti yepa p̄ame caip̄jō yasiorore bairo caña niñama. Ti yepa uparā ti yepare na caotero bero caroare caríca joata, “Caroa yepa Dios cū cūrīcā yepa niña,” ī masiñama ti yepa uparā. ⁸Carorije pota yucu ūnie jeto caríca joata roque, ti yepa dope bairo átimasīā maa. “Dios cū carocarica yepare bairo tuagaro,” īgarāma yua ti yepa uparā. Bairo ī yaparori bero, ti yepare joerocacōgarāma.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹Bairo tutuaro mena mujāārē quetibujumirācūā, yu yarā, jāā masjāñuña merē Dios cū canetōrīcārōpu caánā mujāā caānierē. ¹⁰Bairi Dios cañuu majū niñami. Masiritietiyami Dios mujāā cūrē caroaro mujāā camairījērē. Cūrē mujāā camairījē jūgori marī yarā Dios mena catūgoñatutuarārē na mujāā juátinewowū. Mai, bairoa mujāā átīcōā ninucūña āme cūrē. ¹¹Torena, mujāārē atore bairo jāā īneñoña: Tocānacāp̄pua mujāā mena macāānarē bairo jeto na juátinewoña useanirīqūē mena. Bairo átinucūña, Dios caroaro cū caátibojapee nipetirijere mujāā cacūgopetimasīparore bairo irā. ¹²Mujāā, aperā cateeyepairā na caátīānajē cūtiere bairo mujāā caátīāno jāā boetiya. Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori popiye baimirācūā, Dios cū caírīcārōrēā bairo cū canetōrīcārā na cabaiore bairo mujāā caāno jāā boya.

¹³⁻¹⁴Dios, marī ñīcū Abraham ānacūrē caroaro cū caāti rūmurē cariape cū majū ya wāme mena qūīñupī, apei cū netōrō caīñabesei cū camano jūgori. Bairo qūīñupī: “Caroa

majūrē mu yu jogu. Mu pārāmerā capāārā majū na bno joroque yu átigu.”

¹⁵Bairo cū cairō bero, Abraham p̄ame cū caírīcārōrēā bairo caetapa rūmurē caroaro mena coteyupi. Cabero Dios cū caicūjūgoyetiricarorea bairo cū baiyupa.

¹⁶Camasā p̄ame, “Cariape majū jāā īña,” na caīata, na bui macācū ya wāme mena ī busunucūñama. Bairo cū wāme mena na caībusuata, “Marī caírīcārōrēā bairo marī caápericōāta, cūā, marīrē popiye marī baio joroque cū áparo,” caírārē bairo īnucūñama. Bairo na cairō bero caānoi, dope bairo ape wāme ī busunetō masīā maa yua.

¹⁷Torecu, Dios p̄ame wasoaricarō mano cariapea caroaro cū caátibojapeere cūrē catūgousarā na camasīrōrē boyupi. Pūgani cārō tūgoñanemoricārō mano tiere na camasīrō boyupi. Bairi cū caicūrīqūērē bairo caroaro cū caátipeere cacūgoparārē cū ya wāme majū mena na ī quetibujuyupi.

¹⁸Bairo marīrē, “Caroaro mujāārē yu átigu,” bairi tunu cū wāme majū mena irī, cū caīquetibujurique jūgori marī p̄ame caānorē bairo cariape marī tūgoñatutuagarā. Dios caītopai mee niñami. Cū caírīqūē dope bairo wasoamasīā maniña. Bairi, “Marīrē netōōgumi Dios cū caírīcārōrē bairo,” marī ī tūgoñatutuamasīña. ¹⁹⁻²⁰“Cūmua capairicare āpōāpī canucūrīpī mena jūgori, ti cūmua aperopu wuāmasīētīña,” marī ī masīña pūgani cārō tūgoñarīcārō mano. Torena bairo Jesús mena marī catūgoñatutuarique mena jūgori, “Cū mena useanirī marī ānicōā ninucūgarā tocānacā rūmua cū caírīcārōrēā bairo,” marī ī masīña merē pūgani cārō tūgoñarīcārō mano. Apeyera tunu sumo* sacerdote majōcu templo*

wiipũ Dios mena busuácú, jutii asero yoo ñotarica aserore netõri, Dios cū cañipaurũ etanucũñupũ. Torea bairo Jesús marĩ catũgoñatutuanemojũgoricu cūã cū cariarique jũgori umurecõo Dios cū cañipaurũ etayupi. Marĩ jũgoye ájũgoyupi umurecõore, marĩ cū yarã cūã cū tũpũ marĩ caamasiparore bairo i. Bairo cū caáto jũgori, cū cũñupĩ Dios marĩ sumo sacerdote majõcure bairo cañnicõãninucũpau majũ. Tirũmũpũ macããcũ Melquisedec* cawãmecũcũ ãnacũrẽ bairo cū cũñupĩ.

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

7 ¹Melquisedec* cawãmecũcũ puame Salem cawãmecuti macã quetiupau rey* ãñupũ. Dios, nocãrõ catutuau jõbui umurecõo macããcũ yau sacerdote* majũ ãñupũ. Bairi marĩ ñicũ Abraham ãnacũ, reyes quetiuparãrẽ cū capajãnetõncũrõ bero, cū ya macãpũ cū catunuátó, Melquisedec puame cū bocãetayupũ. Bairo cū bocãetari yua, “Caroare cū joáto mure Dios,” quĩ jẽnibojayupũ Abrahãrẽ. ²Bairo cū caĩjẽniboja yaparoro bero, Abraham puame cū wapana ãnana na cacũgomirĩquẽrẽ pajĩãri bero cū cajerique pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõ cū joyupũ Melquisedere. Mai, Melquisedec wãme puame bairo ïgaro ñña: “Quetiupau rey cariape caãcũ,” ïgaro ñña. Cũ ya macã Salem cūã bairo ïgaro ñña: “Caroã yeri pũnacutaje caãni macã,” ïgaro ñña. Bairi ti macã quetiupau puame cūã, “Quetiupau caroã yeri pũnacutaje caãcũ niñami,” ïgaro ñña. ³Masiã maniña Melquisedec pacña ãnanarẽ. Cũ ñicũjãã ãnana cũãrẽ masiã maniña. Apeyera cū cabuiarique, bairi cū cabaiyasirique ñnierẽ na caquetibũjuro cũãrẽ tũgoã maniña. Dios macũ

Jesús cū cabairica wãmerẽã bairo Melquisedec cūã sacerdote majõcũ nicõã ninucũgumi tocãnacã rũmua.

⁴Bairi ãmerẽ caãnimajũũ Melquisedec cū caãnierẽ tũgoãña. Marĩ ñicũ caãnijũgoricu Abraham puame cū wapanarẽ na pajĩãri bero, na cacũgomirĩquẽ cū cajerique pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõ cū joyupũ Melquisedere. ⁵Moisẽs ãnacũ cū caquetibũjucũrĩquẽ jũgori sacerdote majã Levĩ ya poa macããna puame pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõ jemasĩnucũñama camasã na ya macã macããna na cawapatarijere. Na yarã majũ Abraham pãrãmerã jĩcã majã na cūã na caãnimitacũãrẽ, na jemasĩñama na cawapatarije pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõ majũrẽ. ⁶Melquisedec puame Levĩ ya poa macããcũ ãmerimicũã, Abraham cū cacũgorije pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõ jeyupi. “Caroã wãmerẽ mũ yũ jogũ,” Dios cū caicũrĩcũ yaye pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõrẽ jeeri bero, “Caroãre mũ cū joáto Dios,” quĩ cũñupĩ Melquisedec Abrahãrẽ. ⁷Nipetiro camasã atore bairo ï masĩñama: “Caroãre cū joáto mure Dios, caĩ puame, cū caĩ netõjãñurõ caãnimajũũ niñami.” ⁸Levĩ pãrãmerã ãme macããna sacerdotea caãna pũga wãmo petiro cãnacã sero caãnierẽ jĩcã sero cãrõrẽ cajenucũrã puame camasã cayasiparã majũ ninucũñama. “Melquisedec puame roque cañnicõãninucũũrẽ bairo caãcũ niñami,” i quetibũjuyã Dios ya tutipũ. ⁹⁻¹⁰Ti rũmũ Melquisedec Abrahãrẽ cū cabocãetari rũmurẽ, Abraham puame cū rupaũpũ cũgoyupi cū pãrãmerã caãniparã nipetirore. Levĩ ya poa macããna cũãrẽ cũgoyupi, na

cabuiaetimiatacūārē mai. Bairi bairo marī ī masīña: Abraham cū yaye puga wāmo petiro cānacā sero caānierē jicā sero cārō Melquisedere cū cajori rūmu caāno, Leví ya poa macāāna cūā cū jorārē bairo ásupa, Abraham cū cajoro jūgori.

¹¹ Sacerdote majā levita* ya poa macāāna Aarón pārāmerā caānana jūgori marī nīcūjāā Israel yepa macāāna puame ñejūgoyupa Dios yaye cū caátiroticūrīqūērē. Bairi sacerdote majā caānana Dios cū caroticūrīqūērē cabori majārē ñe ūnie caroa carusaenarē bairo caāna na tuo joroque caāna na caāmata, Aarón ūcū mee, ape majōcu Melquisedec ūcū sacerdote cū cajāārō bonemoetibujiocarō. ¹² Apei sacerdote majōcu cū cajāāwasoarorea bairo cabucu rotirique Moisés ānacū cū caroticūrīqūē cūārē cawāma wāme puame wasoanemorotiya. ¹³⁻¹⁴ Profeta* majā na caīwoatujūgoyetiricu marī Quetiupau Jesús puame sacerdote majā ya poa macāācū mee āñupī. Aarón ya poa macāācū mee, Judá ya poa macāācū roque āñupī. Tiera nipetiro camasā masīñama. Ni jicāū ūcū sacerdote majōcu Aarórē bairo caācū Judá ya poare mañupī. Moisés ānacū sacerdote majā Aarórē bairo caāna na caāni wāmerē quetibuju, “Judá ya poa macāāna sacerdote majā caānīparā nīgarāma,” ī quetibujuesupi.

¹⁵ Jesús, apei sacerdote Melquisedere bairo caācū cū cajāārīqūē jūgori, “Cabucu rotiriquere cawāma wāme mena wasoa yaparoya,” nemojāñurō caānorē bairo marī ī masīña. ¹⁶ Cabucu roticūrīqūē, “Ti poa macāāna sacerdote majā jāamasīñama,” caīquetibujero jūgori mee sacerdote jāāñupī Jesús. Caānicōācū cū caānie jūgori puame roque jāāñupī. ¹⁷ Atore bairo qūñupī Dios cūā Jesús cū caānicōānierē:

“Sacerdote majū Melquisedec ūcū mu yu cūña.

Mu puame tocānacā rūmua camasārē cajēnibojau mu ānicōā ninucūgu,” qūñupī Dios cū macūrē.

¹⁸ Cabucu roticūrīqūērē camasocu ni jicāū ūcū cū caátie jūgori netōmasiētīñami. Bairi tie cabucu roticūrīqūē puame marī jānaecoya yua. ¹⁹ Tie Moisés cū caroticūjūgorique puame dope bairo átimasīesupa camasā Dios tūpu caāgarārē. Amerē yua, tie caānato ūnorēā, marī bōcaya cawāma wāme Dios cū cacūrīqūērē. Jesucristore marī catūgoñatutuarije jūgori caroaro cariape Diore marī bocaetamasīña marī yeripu yua.

²⁰ Tore bairo marī camasīrō boyupi Dios. Bairi cū ya wāme majū mena īrī, tiere marī masīōñupī. Apera sacerdote majā puamerē ni ūcū wāme mena īrī na jōēsupa. ²¹ Cabaimiatacūārē, marī Quetiupau puamerē Dios cū ya wāme mena īrī, sacerdotere bairo cū jōñupī. Dios ya tutipu cūā atore bairo ī quetibujuya Jesure:

“Caānorē bairo cariape īñami marī Quetiupau Dios cū macūrē, ape wāme tūgoñanemorīcārō mano: ‘Sacerdote majū caānicōānīnucūpau mu yu cūña,’ qūññami Dios cū macūrē,” ī quetibujuya Dios ya tutipu.

²² Bairo Dios cū caīricārōrē bairo Jesús puame sacerdote cū caānicōānīpee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caátiroticūrījē to tuo joroque ásupi Jesús, cabucu wāmerē jānarī yua. Bairo átiri, cañunetōrījē puame cabucu wāme Moisés cū cacūjūgoriquere wasoacūñupī.

²³ Apera sacerdote majā Leví ya poa macāāna puame jicāū na mena macāācū sacerdote cū cabaiyasiro

bero, apei tunu wasoetanucũñupã. Bairi capãarã añuparã sacerdote majã Leví ya poa macãana. ²⁴Jesús pũame roque tocãnacã rũmua caãnicõãninucũpau niñami. Bairi ni jĩcãũ ùcũ cũrẽ cawasoapau sacerdote majã ùcũ ãnicoteetiyami. ²⁵Caroaro cariape Jesús jũgori Diore na yeripu cabocaetagarãrẽ Jesús pũame na netõomasĩnami tocãnacã rũmua. Caãnicõãninucũpau caãcũ ãnirĩ, cũ yarãrẽ Diopũre na jẽnibojamasĩnucũñami.

²⁶Tore bairo cabairoi yua, Jesús niñami marĩ sacerdote, marĩrẽ cacoteãninucũ majũ. Cũã, cañuu ñe ùnie carorije wapa cacũgoecu niñami. Bairi camasã roro na caátore bairo caápei niñami. Dios pũame carorije caãna na camanopũ cũ cũñupĩ cũtu ùmũrecóo bui macã tutipũ. ²⁷Cũã, aperã sumo* sacerdote majãrẽ bairo mee niñami. Na pũame waibutoare pajĩãrĩ bero cajũgoye mai, na carorije wapare regarã, waibutoa rii mena joemũgõjonucũñama Diopũre. Bairo átiri beropũ yua, aperã camasãrẽ tore bairo na átibojanucũñama. Tore bairo átinucũñama tocãnacã rũmua sumo sacerdote majã. Jesús pũame roque yucupãipũ cũ cariarique jũgori jĩcãnia roro popiye bairi riayupi, marĩ carorije wapare netõpeyo yaparoetagu. Pugani cãrõ marĩ cũ cariabojapee mañupã. ²⁸Moisés cũ caroticũrĩqũẽ pũame sacerdote majã quetiuparã na ãnio joroque ásupa, camasã ãnirĩ carorije cawapa cũgorã na caãnimiatacũãrẽ. Bairo na cabaimiatacũãrẽ, Dios pũame cũ wãme majũ mena ïrĩ, cũ macũrẽ sumo sacerdote majõcũre cũ cũñupĩ, Moisés cũ caãtiroticũrĩqũẽ bero. Cũ macũrẽ Dios pũame tocãnacã rũmua cañuu caãnicõãninucũpau bairi cũ cũñupĩ.

Jesús, mediador de un nuevo pacto

8 ¹Tocãnacã wãme mujããrẽ jãã caquetibujuriye caãnimajũrĩjẽ pũame atore bairo niña: Jesús marĩ sumo* sacerdote ùmũrecóopũ Dios cũ caruiro cariape nũgõãpũ ruiyami, carotimasĩruiricaropũ. ²Jesús pũame camasã na caquẽnorĩcã wii templo* wii meerẽ, sumo sacerdote majõcũre bairo átiãniñami ùmũrecóopũre. Dios marĩ Quetiupau majũ cũ caquẽnorĩcã wii pũamerẽ tore bairo Diopũre marĩ jẽniboja ãniñami.

³Ati yepapũ caãna tocãnacãũpũa sacerdote* majã waibutoa riire camasãrẽ cajoemũgõjobjoparã na caĩcũrĩcãrã ninucũñama. Bairi Jesús cũã torea bairo caãcũ ãnirĩ cũ majũ rupau cũ cariarique mena jũgori Diopũre camasã yayere jonetõũrẽ bairo caãtiãcũ niñami. ⁴Jesucristo pũame ati yepapũ cũ catuaata, jĩcãni ùno sacerdotere bairo ãmerĩbujioricũmi. Merẽ ati yepapũre niñama sacerdote majã Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽrẽ bairo Diopũre camasã na cajorijere cajonetõbojari majã. ⁵Moisés ãnacũrẽ santuariore* cũ caquẽnorotiparo jũgoye atore bairo quĩñupĩ Dios: “Tũgoya mai: Ëtãũpũ mu caãno mu yũ caĩñorĩcãrõrẽã bairo mu quẽnogũ santuariore,” quĩñupĩ Dios Moisere. Bairo Dios Moisere cũ caĩrĩqũẽrẽ tũgori, atore bairo marĩ ï masiña: “Sacerdote majã na caãtiãninucũrĩjẽ pũame ùmũrecóopũ macããjẽ Dios yayere na caãtiqeyocõñarĩjẽrẽ bairo niña,” marĩ ï masiña. ⁶Na paarique ñumirõcãã, jõbui marĩ sumo sacerdote Jesús marĩrẽ cũ caãtibojariye pũame ñunetõña. Cawãma wãme Jesús camasãrẽ cũ caĩrĩcãrõrẽ bairo Dios mena jĩcã yeri pũnacũnarẽ bairo na ãnio joroque ásupi Jesús.

⁷ Moisés cū caroticūrīqūē caroa wāme caānijūgorica wāme caroaro cariape caāmata, apeye cawāma wāmerē marī bonemoetibujiorā tunu.

⁸ Torecū, Dios pūame ti yūtea macāāna camasā na caātiānierē īnarī, “Caroaro jīcārō tūni ātiāmerīnāma,” īnupī. Atore bairo ī quetibūjuya cū ya tuti cāā:

“Bairo īnami marī Quetiupau: ‘Ape yūtea caāno etagaro Israel, bairo Judá ya poa macāāna nipetiro judío majārē cawāma wāme na yū caátibojapee.

⁹ Atie pūame mūjāā nīcūjāā Egipto yeparū caānarē na yū cajewiyorī rūmū caāno na yū caquetibujucūjūgoriquere bairo mee nigaro.

Bairo na yū caquetibujucūrīqūērē na cabaibotiorique jūgori na yū aweyocoárú,’ īnami marī Quetiupau.

¹⁰ ‘Ti yūtea caāno Israel macāānarē cawāma wāme na yū caátibojapee atore bairo nigaro: Na yeri na catūgoñarījēpū yū caroticūpeere na tūgoñao joroque na yū ātigū.

Bairo yū caāto, yū caroticūrījērē borā, tiere caroaro cariape ātigarāma.

Torecū yūa, na pacū yū ānigū. Na pūame yū ya poa macāāna nigarāma.

¹¹ Bairo yū caāto jūgori, “Marī Quetiupau yayere mū yū quetibūjupa,” āmeo īētīgarāma, merē yūre camasīrā jeto caāna ānirī.

Cawīmarā, cabūtoa nipetiro yūre camasīrā jeto nigarāma ti yūtea caānorē.

¹² Na, roro na caátajere yū masiriyogu. Pūgani tunu tiere yū tūgoñanemoetigu,’ īnami marī

Quetiupau,” ī quetibūjuya cū ya tutipū.

¹³ Cawāma wāme marīrē cū caátibojapeere cū caāta, tirūmupū marī nīcūjāārē cū caquetibujucūjūgoriquere, “Jānarīqūērē bairo nicōāna,” īgu īcūmi. Bairi dise ūnie marīrē dope bairo caátimasīētīē pūame jicoquei petigaro baiya.

El santuario terrenal y el santuario celestial

9 ¹ Bairi tunu marī nīcū ānacū Moisere Dios cū caquetibujuroticūrīqūē jūgori masīnupā camasā pūame ūbuerā na caátinucūbūgopeere, ati yepa macāātō santuario* macāājērē. ² Dios ya wii waibūtoa aseri mena na caqūēnojūgorica wii pūame atore bairo caāni wii āñuparō: Pūga arua cacūgori wii majū āñuparō. Etajūgoricapare, Cañurīpau cawāmecutīpare āñuparō candelabro jīñaworica tutu. Tīparea āñuparō tunu jīcā mesa pan caroa Dios yaye majū na caīcūrīqūē cūā. ³ Bairi jīcā jutii ēnotarica bero macāā asero jūgoyerū āñuparō tunu Cañurīpau Majū Dios ya arua cawāmecutī arua. ⁴ Topure āñuparō oro mena na caqūēnorīcā altar* mesa incienso* cajutiñurījērē na cajoemugōrī mesa majū. Tīparea āñuparō tunu Dios ya pata rocapata* cofre del pacto cawāmecutī pata oro mena nipetiropū cabuire werica pata majū. Tī pata pūpearū āñuparō jīcā jotū oro mena na caqūēnorīcā jotū, ūgarique Dios cū cajorique manā* cawāmecutīe mena. Tunu bairoa ti pata pūpearūre āñuparō Aarón ānacū tuericu caācājāārīcū cūā. Apeyera Dios cū caroticūrīqūērē cū cawoaturīcapāīrī ūtāpāīrī cūā āñuparō ti patapūpearūre. ⁵ Tī pata bui pūamerē āñuparā ángelea* majārē

bairo caãna wericarã pugarã. Na pũame topũ na caãnie jũgori, “Dios cũ caãno niãa ato,” igrã baiyuparã. Na querũrũngi mena ãmeo ñucãnamurĩ ti pata buire nucũñuparã. Bairo cabaimiatacũãrẽ, capee wãme yũ quetibũjunemoẽtĩña ti wãmerẽ.

⁶Bairo ti wii macããjẽ tore bairo caroaro quẽnorĩcãrõ caãnoi, ti wii caãnijũgori aruare jããetanucũñuparã, na cañubuerije macããjẽrẽ átigarã sacerdote majã. ⁷Ti arua bero macãã arua pũamerẽ sumo* sacerdote jeto jããmasĩñupũ. Jĩcãni jeto jããnucũñupũ jĩcã cũmarẽ. Ti aruare cũ cajããri rũmurẽ waibutoa rĩre jeãnucũñupũ. Cũ carorije wapa, bairi cũ ya macã macããna tũgoñaena roro na caátie wapa cũãrẽ Dios na cũ masiriyobojãto ĩ, tiere jeãnucũñupũ. ⁸Atie nipetirijere tũgoñarĩ, atore bairo marĩ masĩõñami Espĩritu Santo pũame: Mai, caãnijũgori arua pũame ñubueriquere áta aruapũ camasã na caãnitoye, ape arua, santuario arua pũame mai pããjã masĩã maa. Torea bairo cabũcũ wãme na cañubuerique caãnicõãmata mai, cariape Dios cũ caãnipaure etamasĩã mano. ⁹Tie nipetirije marĩ catũgorije ati yepa macããjẽ santuario pũame marĩ ati yutea macããna umũrecõopũ caãno santuario cũãrẽ marĩ camasĩparore bairo ĩ, cũñupĩ Dios. Bairo tie, ati yepa macããjẽ jũgori waibutoa riire joemũgõrĩ santuariopũ cañubuerã etarã caroaro yericuti petietaetiyama mai. ¹⁰Tie ati yepa macããjẽ Moissĩ ãnacũ cũ caroticũrĩquẽ pũame marĩ caũgapee, marĩ caetipee, marĩ wãmorĩ marĩ cacosepee wãme ñnie jetore átirotiyupa. Tie nipetirije caátirotirijere Dios cũ cawasoaparo jũgoye mai marĩ rupaure maijũgorique macããjẽ wãme niãa. Marĩ yerire dope bairo átimasĩẽtĩña tie jũgori.

¹¹Merẽ atĩmajũcõãñupĩ Cristo marĩ sumo sacerdote Dios marĩrẽ caroaro cũ caátipeere cajou majũ. Marĩ sumo sacerdote cũ capaari wii santuario pũame ati yepa macãã wii santuario netõjãñurõ caroaro caãnimajũrĩ wii niãa. Ati yepa macããna camasã na caquẽnorĩcã wii mee niãa. Bairi ati yepa macãã wii mee, umũrecõo macãã wii majũ niãa, ĩgu ñiãa. ¹²Jesucristo merẽ santuariopũ jããñupĩ. Bairo jããrĩ, waibutoa chivoa, bairi becerra rĩf mena mee, cũ majũ rĩf mena jũgori marĩ carorije wapare netõõgu jããñupĩ. Jĩcãnia jããñupĩ, pũgani cãrõ jããnemoesupi. Bairo cũ cabairique jũgori yeri capetietiere cacũgorã marĩ tuo joroque ásupi. ¹³Nurĩcãrã toroa, bairi chivoa rĩf, tunu bairoa becerrare na cajoerije õwãrẽ oco mena asuri camasã buire sacerdote majõcũ na cũ cayayewẽrõ bero, bui na rupaure caũguerĩ coserãrẽ bairo jeto tuayama, Dios cũ caĩñajoro. ¹⁴Bairo atie cabaimiatacũãrẽ, iJesucristo yaye rĩf pũame roque waibutoa rĩf netõjãñurõ caãnimajũrĩjẽ niãa! Espĩritu Santo caãnicõãninucũ cũ camasĩrĩjẽ jũgori Jesucristo cũ rupau majũrẽã Diopũre cũ joure bairo ásupi. Waibutoa riire na cajoemũgõjonucũrĩjẽ netõjãñurõ cũ caátie pũame ñie ñnie rusaesupa. Cũ cariarique jũgori caũpetietopũ cayasĩrãnarẽ bairo marĩ cabaibujioriquere netõõñupĩ. Bairo marĩ netõõñupĩ Jesús Dios caãnicõãninucũũrẽ caroaro cũ marĩ catũgousamasĩparore bairo ĩ.

¹⁵Torecũ, Jesucristo pũame yucupãĩpũ cũ cariarique jũgori Dios cũ pacũ mena, bairi camasã mena cũãrẽ jĩcã yericũnarẽ bairo caroaro Dios mena marĩ ãnio joroque ásupi. Cawãma wãme mena, “Mũjãã yũ netõõbojagũ,” cũ caĩrĩcãrõrẽã bairo

ásupi. “Bairo yu caáto caānijūgorica wāme roticūriqūērē na cacūgorica yutea caāno roro na caátaje wapare yu masiriyobojagu. Bairo yu caáto bero, Dios cū cañnabesericarā cū yarā caāniparā puame cū caijūgoyeticūricārōrēā bairo yeri capetietiere cacūgoparā majū nigarāma,” irē bairo marī ásupi.

¹⁶Bairi, “Jicāñ cū caīriqūē cawāma wāme caroaro tutuaro mena to āmarō,” marī caīata, tie cawāma wāmerē cacūricū cū cariarije mena marī masiña. Cū cariaepata roque, tie cū caicūriqūērē bairo bai jūgoetibujoro.

¹⁷Bairi jicāñ cū caicūriqūē cawāma wāme ūnie wapa maniña, mai tiere caicūricū cū cacaticōāmata. Cū cariaro beropu roquere wapa cutibujoro. ¹⁸Torecu, Dios puame caānijūgorique Moisés ānacūrē cū caātiroticūriqūē cūārē waibutoare pajārīriqūē mena cūjūgoyupi. ¹⁹Mai, nipetiro camasā Israel macāānarē na quetibujuyupi Moisés ānacū Dios narē cū caātiroticūriqūērē. Bairo na quetibujuri bero, waibutoa chivoa, bairi becerra na capajātāna riīre jeeri, tiere oco mena asuyupi. Áti yaparo, yucu hisopo* cawāmecutii rupu mena oveja poa jūōriqūērē ti rupupu jiyaturi, riīre yosene átiri, Dios busurica tutire yayewēñupī. Bairi to macāāna camasā nipetiro cūārē na yayewēñupī Moisés tie rií oco mena asuriquere. ²⁰Bairo áti yaparo, atore bairo na iñupī:

“Cawāma wāme mujāā camasārē Dios cū caāticūriqūē merē āni jūgoya,” na iñupī. ²¹Apeyera tunu Moisés puame nipetiro Dios ya wii santuario, bairi ūbuerique macāājē cūārē tie rií mena yayewēñupī tie buire. ²²Moisés ānacū cū caātiroticūriqūē caiquetibujuro puamata, rií jūgori mena jeto dise ūnie nipetiro jāñurīpu caroa wāme

ñumasīña Dios cū caññajorore. Waibutoare na capajāēticōāta, roriye na caátie wapare Dios cū camasiriyobojapee maniña.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³Bairo cabairoi, waibutoa rii joemūgōriqūērē bonucūñupā. Camasā na caqūēnorīqūē ūmurecōopu caānie macāājērē caānicōñaqueyorijere, “Caroa wāme nimasīña Dios cū caññajoro,” igrā, bairo ásupu. Bairo na caātinucūmiatacūārē, ūmurecōo macāājē puame ati yeparu camasā na caátie netōjāñurō caānimajūrījē ūnierē boya. ²⁴Torecu, Cristo ati yepa macāā wii santuario wiire jāāricārō ūnoa, santuario ūmurecōo macāā wii puame roquere jāāñupī. Ati yepa macāā wii camasā na caqūēnorīcā wii ūmurecōopu caāni wii macāājērē bairo caānicōñaqueyori wiire jāāesupī. Ti wii ūmurecōopu caāni wiire jāārī yua, Diopure marī jēnibojagu jāāñupī. ²⁵Jesucristo jicānia jāāñupī ūmurecōopu caāni wiire. Ati yepa macāācū sumo sacerdote roque tocānacā cūma waibutoa rií mena jejāānucūñami santuariopu. Tie rií cū yaye mee, waibutoa rií mena puame roque jee jāānucūñami. ²⁶Tore bairo átaje caānipee caāmata, Cristo capee tocānacā cūma riacōā ninucūbujionmi ati yepare Dios cū caqūēnorō beropuina. Bairopua, tore bairo átaje caānipee mee niña. Ati yutea catusari yuteare Cristo puame cū majū yucupāripu jicānia riajāñanupī, cū yarā caāniparā yaye wapare na netōbojojagu. Pūgani cārō cū carianemopee mee niña. ²⁷Bairi marī camasā cūā jicānia marī riagarā. Marī cabaiyasiro bero, Dios nipetiro marī caátajere marī iñabesegumi. ²⁸Torea bairo Cristo cūā

jïcǎnia yucupǎipɩ riayupi, capǎārǎ camasārē na carorije wapare regɩ. Cabero bauetaguɩ tunu. Rianemogu mee, cū yarǎ cūrē cacoterārē na jeágu buiaetaguɩ tunu.

10 ¹ Moisés ānacū cū caroticūrīqūē pɩame Dios camasārē caroare cū cajopee mee, tiere caānicōña queyōjǎgorije niña. Bairo cabairoi, ni jïcǎū ũcū tocǎnacǎ cūma waibutoa rii wǎme jetore cū cajoemugōjorotirique jǎgori ñe ũnie cawapa cūgoecure bairo caācū baimasiētīñami. ² Moisés ānacū cū caroticūrīqūē caānorē bairo camasā na carorije wapare carepeyomasiaa, pɩgani cārō roro na caátajere tǔgoñanemoetibujoricarāma. Pɩgani cārō waibutoa rii cūrē joemugōjo rotietibujoricarāma. ³ Bairopɩa, atie waibutoa rii mena joemugōjorique pɩame camasā na carorije wapare tocǎnacǎ cūma na catǔgoñanemopeere bairo niña. ⁴ Merē marī masīña: Waibutoa toroa, bairi chivoa rií pɩame camasā na carorije wapare jïcǎnia na cosenetōomasīētīña.

⁵ Torecɩ, Jesucristo ati yeparɩ cū cabuiaetaparo jǎgoye atore bairo qūīñupī cū pacɩ Diore:

“Mɩ pɩame waibutoa riire camasā na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya.

Bairi jïcǎ rupɩa yɩ mɩ jowɩ, camasā roro na caátie wapare yɩ majū na yɩ canetōbojaparore bairo ĩ.

⁶ Camasā roro na caátie wapare regarǎ, waibutoare pajīārī bero, na riire na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya.

⁷ Torecɩ murē ñiña: Atoa yɩ āniña mɩ ya tutipɩ na caīwoatujǎgoyecutatorea bairoa, yɩre mɩ carotiricarore

bairo átigu,” qūīñupī Cristo cū pacɩre.

⁸ Moisés ānacū tore bairo cū caátitroticūrīqūē caānie caānimiatacūrē, “Dios pɩame, camasā roro na caátie regarǎ, waibutoare pajīārī bero, na riire na cajoemugōjonucūrījērē miñajesoroaetiya,” qūīñupī Jesús Diore.

⁹ Cabero qūīnemoñupī Jesús tunu: “Atoa yɩ āniña, yɩre mɩ carotiricarore bairo átigu.” Atoe bairo qūīgu ĩñupī: “Tirūmɩpɩre cabucɩ rotirique waibutoa riire joemugōjorique ũnierē jānarī bero, cawāma wǎme camasārē caroaro mɩ caátibojapeere átigu yɩ baiya,” qūīgu ĩñupī Jesús. ¹⁰ Jesús pɩame cū pacɩ Dios cū carotirore bairo ásupi. Bairo átiri, cū majūǎ jïcǎnia yucupǎipɩ riayupi. Pɩgani cārō cū carianemorō boesupa camasā na canetōpeere. Tore bairo Jesús cū caátie jǎgori, cū yarǎ caroarǎ majū marī ānio joroque ásupi Dios.

¹¹ Nipetiro judío majǎ yarǎ sacerdotia tocǎnacǎ rǩmɩ waibutoa rii wǎme jetore joemugōjonucūrīñama. Tie bairo na caátie di rǩmɩ ũno camasā na carorije wapare jïcǎnia canetōomasīētīmiatacūrē, tore bairo átinucūrīñama sacerdotia majǎ. ¹² Jesucristo pɩame roque camasā roro na caátie wapare netōoyaparo etagu, cū majūǎ jïcǎnia yucupǎipɩ riayupi. Pɩgani cārō tunu cū carianemorō boesupa camasā na canetōpeere. Áti yaparori bero, ɩmɩrecóorpɩ ásupi, cū pacɩ Diotɩ cariape nɩgōǎpɩ ruiácú. ¹³ Topɩ ruicotei átiyami mai, cū pacɩ, Jesús pesuare cū canetōncārō ũno. ¹⁴ Jesús cū majūǎ yucupǎipɩ cū cariarique jǎgori ñe ũnie cawapa mánarē bairo caāna na ānio joroque na ásupi Jesús Dios yarǎ caāniparārē. Na pɩame

tocānacā rūmua tore bairo jeto ānicōā ninucūgarāma.

¹⁵Tie cariape cañoina, Espiritu Santo cūā atore bairo marī ī quetibujuyami: “Atore bairo īñami Dios:

¹⁶“Ti yūtea caāno yu yarārē cawāma wāme na yu caátibojapee atore bairo nigaro:

Na yeri na catūgoñarījēpu yu caroticūpeere na tūgoñao joroque na yu átigu.

Bairo yu caáto, yu caroticūrījērē borā, tiere caroaro cariape átigarāma.

¹⁷Na, roro na caátajere masiriyori bero, pūgani tunu tiere yu tūgoñanemoetigu,’ īñami Dios,” marī ī quetibujuyami Espiritu Santo.

¹⁸Bairi roro marī caátajere netōōriqūē caroaro cariape majū caāmata, ape wāme waibutoa rii marī cajoemugōjorotirije ūnierē marī boetibujiorā.

Debemos acercarnos a Dios

¹⁹Bairi yu yarā, Jesucristo yucupāipū cū cariarique jūgori āmerē Dios ya wii santuariore* cajāāetarārē bairoa cūrē uwiricarō mano cū mena marī busumasiña. ²⁰⁻²¹Dios ya wii templo* wiipū jutii asero ēñotaricarō jūgoye Dios cū caāni aruapū sumo* sacerdote cū cajāāetaro bero cajāāusarārē bairo marī āniña. Marī sumo sacerdote Jesucristo cū cariarique jūgori cū pacū Dios cū caānopū marī ájūgou átiyami. Cū berore marī áusagarā marīrē cacationucūparopū. Jesús marī sacerdote catutuaū majū Dios ya wii umurecōo macā wii jope tūpu marīrē cotei átiyami. ²²Bairo marīrē cū cacoterōi, marī yeri marī catūgoñarījē mena cū pacū Dios tūpu marī etarōa.

Nucūbugorique mena ītoricarō mano, bairi tunu tūgoñatuarique mena uwiricarō mano Diotu marī etarōa marī yeripū mena. Marī rupaure oco caroa caūgueri manie mena cosewericarorea bairo roro marī caátajere care ecoricarā ānirī, Diotu caetaparā majū marī āniña marī yeripū mena. ²³“Mujārē yu netōōgu,’ cū caīricārōrēā bairo marī netōōgumi,” caīrā ānirī tiere marī masiritieticōārōā pūgani tūgoñarīcārō mano. ²⁴Bairo pūame marī boya: Tocānacāūpua marī yarā aperārē na marī juátinemoto, āmeo mairīqūē caroa macāājērē na masīnemo joroque īrā. ²⁵Marī, Diore caīroarā marī cañubue neñanucūrōpūre aperā marī menarē neñaetinucūñama. Narē bairo marī baietiroa. Marī pūame roque jīcārō tūgoñatutuaō joroque marī āmeo átiroa. Bairoa nemojāñurō marī āmeo áticōā ninucūgarā mai, “Marī Quetiupau cū caetapa rūmū cōñarō baiya,” caīrā ānirī.

²⁶Cajūgoyepū marī Quetiupau Jesús quetibujurique caroaro cariape ānajērē masīmīracūā, pūgani tunu roro marī caáticōāmata, marī carorije wapa netōōnemo masīā maa. ²⁷Bairo roro marī caáticōāmata yua, uwirique mena Dios cū caīñabesepa rūmurē cacoterārē bairo marī tuabujiorā. Aperā cū pesua caāna tutuaro caūrō, caūpetietopū cayasiparārē bairo marī tuabujiorā. ²⁸Apeyera tunu, ni jīcāū ūcū Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē caápeire, pūgarā, o itiarā cūrē na cabusujāata, īñamairīcārō mano cū pajīārocamasīñama judío majā. ²⁹Caroaro tūgoñaña mai: Netōjāñurō popiye na baio joroque na átigūmi Dios cū macū Jesure caīñaterā roquere. “Cristo, Dios macū cū cariarique jūgori roro marī caátaje wapare netōōñupī,”

Dios cū caátaje marí caíñaríjē pñame tirūmñure caíñamánajērē marí íñaña.

⁴Tirūmñure macācū Abel ānacū pñame Dios mena tūgoñatutuari, oveja* waibñure pajíarí bero, cū riire joemñogōjoyupí, Diore qūíroaḡ. Cū jūgocū Caín netōjāñurō caroa wāmerē joemñogōjoyupí Abel. Bairo Abel cū caátie jūgori Dios pñame carorije wapa cacūgoecure bairo qūíñañupí. Cū cajoemñogōjorijere qūíñajesobojoyupí Dios. Āmerē yua, Abel cū camanimiatacūārē, Dios mena cū catūgoñatutuarique atore bairo í quetibñujarō íña: Marí cūā cūrē bairo Dios mena marí catūgoñatutuarije boya.

⁵Apei, Enoc cawāmecucū cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū neásupí Dios cacatirea mñurecōorū, marí camasārē bairo cū cabaiyasietiparore bairo í. Ni jīcāñ ūcū cū bocaesupū, jicoquei Dios cūrē cū caneátóí jūgori. Dios cū cabusurí tutipū atore bairo í quetibñujaya Enoc cū cabairiquere: Cū caneáecoparo jūgoye mai, cū mena cū catūgoñatutuarijere íñajesoyupí Dios. ⁶Ni jīcāñ ūcū Dios mena cū catūgoñatutuaeticōāta, Diore qūíñajeso joroque cū átimasīētīñami. Diotu caágarā pñame cariapea atore bairo na caítūgoñarō ñña: Āñiñami Dios. Tunu atore bairo na caítūgoñanemorō ñña: Caroare na jogñmi Dios cūrē caborārē.

⁷Apei, Noé ānacū cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije mena netōñupí. Mai, Dios pñame cū quetibñujayupí Noérē caíñaña manie cabaipeere. Tie cabaipeere íñaeticūā, caānorē bairo tūgori, cūmua capairicare qūēñoñupí, cū pūnaa mena cabaipeere netōḡ. Tunu bairoa Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori camasā ati mñurecōo macāāna cū cañi yepa

caāna Diore caíroaenarē, “Mujāā yasicoagarā,” na í quetibñujamiñupí Noé. Bairo yua, ati yepa caruaripaure netōōcoasupa Noéjāā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori.

⁸Apei, Abraham ānacū cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori Dios cūrē, “Ape yepapū ácúja mñ yarā mena,” cū caíríjērē tūgori, caroaro cariape cū tūgoyupí. Tiere tūgori bero, cū caátóre masīētīmīcūā, Dios cūrē cū cajopa yepapū ásupí Abraham. ⁹Tunu bairoa etari bero, Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori ape yepapū macāācūrē bairo átiññupí. Waibñtoa aseri mena qūēnorīcā wiiri mena āñiñesēāñupí. Cū macū Isaac, bairi cū pārami Jacob cūā torea bairo āñiñesēāñupā cū berore. “Mujāārē ati yepare yu jogu,” na í busuyupí Dios na cūārē. ¹⁰Abraham pñame Dios ya macā mñurecōorū cañi macā capetieti macārē āñigu, tore bairo baiñesēāñupí ati yepapure. Dios majū cū caqūēnorīcā macārē etagū, tore bairo baicoteyupí Abraham.

¹¹Tunu apeyera Abraham, “Yure cū caírīcārōrēā bairo jīcā wāme rusaricarō mano yu átibojagumi Dios,” caānorē bairo cariapea í tūgoñañupí. Bairo Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori, cū, cū nñmo cūā cabñtoa, capūnaacuti masīēnapū na caānimiatācūārē, jīcāñ na macūcutio joroque ásupí Dios cū camasíríjē mena. ¹²Bairo bairi Dios cū camasíríjē jūgori Abraham cabucū majūpū nimīcūā, macūcusupí. Bairo macūcutiri bero, capāārā pāramērā cusupí. Mñurecōo macāāna ñocōā, bairi paputiro macāājē paa rupare cōñajīatia mano cārō majū pāramērā cusupí Abraham.

¹³Na, yu caíquetibñujarā ānana Dios narē cū caírīcārōrēā bairo cabaipetirore íñaesupa ati yepapū

mai na caāni rūmurē. Mai, na cariaparo jūgoye tie cabaipeere masījūgoyecusupa Dios mena catūgoñatutuari majā ānirī. Torena, useanirīqūē mena, “Ati yepapu caāna mee marī āniña,” ī tūgoñañupā.

¹⁴Bairo caītūgoñarā ānirī, ape yepa na caānipa yepa majūrē camacā ñesēārārē bairo āñupā. Merē tiere caroaro marī masīña. ¹⁵Na caānijūgorica yepare na caītūgoñaata, ti yepa na caānijūgorica yepapua tunuábujoricarāma.

¹⁶Tunuápéyupa. Na puame netōjāñurō caroa yepa majūrē boyupa. “Umūrecó macā yepare cacoterārē bairo āñupā,” igu ñiña mujārē. Bairi Dios, “Yu, na pacu Dios yu āniña,” na ī tūgoñaboboetiyami. Cū puame merē na caānipa macārē qūēnorīcārōrē bairo átiyucōāñupī.

¹⁷⁻¹⁸Apeyera tunu, Dios puame Abrahārē, “¿Cariapea yu mena cū tūgoñatutuayati?” ī, cū macū Isaare waibucure pajīārī joemūgōjoricarore bairo cū átirotiyupi. Abraham puame Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori, “Mu caátitirore bairo yu áperigu,” qūīēsupi Diore, cū macū jīcāñā cū caānmiatacūārē. Tunu bairoa, “Mu macū Isaac jūgori mu pārāmerā cutigu,” cū, cū caīrīqūē to ānmiatacūārē, Dios cū caīrōrē bairo átibujioyupi Abraham. ¹⁹Abraham Dios mena tūgoñatutuari yua, “Cū camasīrijē mena cabaiyasiricarā cūārē catiomasīñami Dios,” ī tūgoñañupī. Abraham cū macūrē cū capajīāgaripaua Dios qūīñupī: “Cū pajīāētīcōāña mu macūrē.” Bairo cū caátajere tūgoñarī atore bairo marī ī masīña: “Abraham cū macū cariacoaatacu tunu cacatire bairo caācūrē cū cūgoyupi tunu,” marī ī masīña.

²⁰Apei, Isaac ānacū cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū

pūnaa, Jacob cū jūgocu Esau cūārē caroaro na cabaipeere Diopure na jēnibojajūgoyeticūñupī.

²¹Isaac macū Jacob cūā Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori cū macū José pūnaa tocānacūārēā caroare na jēnibojayupi Diopure. Cabucu ānirī yua, cū tuericu mena tuañerī, Diore qūīroayupi.

²²José cūā Dios mena tūgoñatutuari cū cabaiyasiparo jūgoye, atore bairo na īñupī israelita majārē: “Ape rūmu caāno ati yepa Egipto yepare mujāā witagarā. Bairo mujāā cawitiri rūmu caāno, yu rupaurī ānaje cūārē mujāā neágarā mujāā caátī yepapu,” na ī cūñupī José.

²³Aperā Moisés ānacū pacua cūā Dios mena na catūgoñatutuarije jūgori Moisés cū cabuiaro bero itiarā muipua majū yasiori cū cūgoyupa, cawīmau carouāca cū caānoi. Dios mena catūgoñatutuarā ānirī Egipto macāācū rey,* “Cawīmarā caūmuarē na pajīārecōāña,” cū caīrīqūē caānmiatacūārē, tiere uwiesupa. Cū caīrōrē bairo ápeyupa.

²⁴Moisés cūā cabucu ācūpū, Dios mena cū catūgoñatutuarije jūgori Egipto macāācū quetiupau faraón macō macūrē bairo cū caānierē cūrē na caīrō boesupi. ²⁵Bairo puame boyupi: Dios ya poa macāāna popiye na cabairorea bairo cū cūā na mena popiye baigayupi. Jīcā yutea cārō carorije macāājē faraón ya wii useanirīqūē mena na caātīānierē īñamicūā, tiere īñajegaesupi. ²⁶Atore bairo ī tūgoñañupī Moisés: “Egipto macāāna na cacūgorije cawapacutie netōjāñurō caānimajūrījē ñiña Dios cū cajopau Mesías* queti puame roque,” ī tūgoñatutuacōāñupī Moisés. Cū puame Dios caroaro cū caátibojapeere masīrī, caroaro mena tūgoñatutuacōāñupī.

²⁷Cabero Moisés Egipto caāniatacu acoásupi. Ti yepa macāācū quetiupau

rey cū mena cū caasarijere tūgoecure bairo tiere tūgoñanetōcōānupī. Dios mena catūgoñatutuau ānirī cū caátipeere cariapea tūgoñajūgoyeticōā ninucūñupī. Dios cabaucure jīcāū cū cū cañnamajūcōārōrē bairo tiere tūgoñajānaesupi. ²⁸Mai, ti yepare cū cawitiparo jūgoye Moisés Dios mena catūgoñatutuau ānirī bose rūmu qūēnoñupī jīcā ñami caāno. Ti ñami caāno, oveja waibutoare pajīārī bero na rīí mena wiiri jope buire na yayewōrotiyupi Moisés israelita majārē. Bairo na átirotiyupi, camasā na camacūcuti jūgorā caūmuarē capajīāū acú ángel* cū jāāētīcōāto ī.

²⁹Israelita* majā cūā Dios mena tūgoñatutuari, Mar Rojo cawāmecuti riare netōásupa. Dios cū camasīrījē jūgori riare oco mano maarē bairo boporo cū caátīata wāāpu netōásupa tiya ria capairiyare. Na bero caāná, narē cañegari majā egipcio majā cūā ti wāā na caátīwārē na cajāāpetiro bero nipetiro ruapeticoásupa.

³⁰Cabero israelita majā Jericó cawāmecuti macārē ēmagarā, ti macā ēñotarīcaro ūsaropu basa āmejoreyuparā jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā rūmu majū. Bairo na caāto, Dios mena na catūgoñatutuarijē jūgori, ti macā ēñotarique ñaapeticoasuparo.

³¹Bairi ti macā macāācō Rahab cawāmecuco caūmua mena caepewapatamirīcō Dios mena tūgoñatutuarijē cacūgoo āñupō. Cō pñame Israel ya poa macāāna cō ya macārē cañnarutiri majārē caroaro cō ya wiipu na qūēnoñupō, na pajīārema, īō. Bairo Dios mena catūgoñatutuau ānirī aperā cō ya macā macāāna Diore cabaibotiorā mena yasiesupo.

³²¿Nerē ñi quetibujūnemocuti mujāārē? Dios mena catūgoñatutuari

majā capāārā āñupā bairāpua. Bairo capāārā na caānoi, na nipetirore yu quetibujūpeyomasīētīña mujāārē. Jīcāārā na mena macāāna āñupā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel bairi aperā profeta* majā cūā āñupā. ³³Bairo Dios mena tūgoñatutuari ape macā macāāna mena caāmeoqūērā cūā na ya yepare ēmamasīñupā. Aperā cūā caroaro cariape camasārē na rotimasīñupā. Aperā Dios narē caroaro cū caátipeere cacotejutiena ānirī tiere cūgomajūcōāñupā. Aperā cūārē macāñucū macāāna yaijūārā na na ūgaetio joroque ásupi Dios, cū mena na catūgoñatutuarijē jūgori. ³⁴Aperā cūā na wapana narē peero paio caūrōpu narē na cacūremiatacūārē, ūēsupā. Aperā cūā na wapana ñosēricāpāī mena na capajīāgamiatacūārē, rutimasīñupā. Aperā cūā catutuaena caānimirīcārā, Dios mena na catūgoñatutuarijē jūgori na wapana pajīārī majā poarire na pajīānetōmasīñupā. ³⁵Aperā carōmia cūā na yarā carīayasicoatana na caāniamiatacūārē, Dios cū camasīrījē jūgori tunu na catio joroque cū caānarē yarācusupa.

Aperā cūārē na pesua popiye na baio joroque na átiepeyupa. “Diore mujāā catūgousarijere mujāā cajānaata, mujāārē jāā pajīāreetigarā,” na pesua na na caīmīatacūārē, narē na capajīāgaro ēñotaesupa. Dios mena catūgoñatutuārā ānirī bairo baiyupa. “Marī cariaro beropu tunu catiri roque, caroaro netōjāñurō marī ānajē cutigarā,” ī tūgoñarī tore bairo baiyupa. ³⁶Aperā Diore caīroarā cūārē roro na ī boyetiperi na bape epenucūñupā. Āpōā wēri cadenas mena na jiyari, bairi tunu preso jorica wiiripu na cūrerī roro majū na átiepeyupa. ³⁷Aperā cūārē ūtā rupaa

mena na pajjãrenucũñupã. Aperã cããrẽ yisericapãĩ mena na rupauri recomacããrĩ na pajure batorenuucũñupã. Aperã cããrẽ ñosẽricãpãĩrĩ mena na ñosẽ renucũñupã. Aperã cãã roro majũ bopacooro baiyupa. Ñe ùnie cacũgoenarẽ bairo noo na caboropũ áñesẽãñupã. Waibutoa oveja, o cabra* aseri mena jutii jãnarĩ roro na caátipacõõrã baiñesẽãnucũñupã. ³⁸Na puame, desierto* cayucũmanopũ, bairi ùtã yucupũ, bairi ùtã opeepũ añiñesẽãnucũñupã. Bairo bopacooro baiñesẽãmĩrãcũã, Dios cũ caĩñajorore caroarã cañurã majũ añupã. Bairi ati yepapũ macããna watoare na caãno jesoesusupa. Dios tũpũ na caãno roque ñũñupã.

³⁹Bairo na cabaimiatacũãrẽ, ni jĩcãũ ùcũ na mena macããcũ Dios narẽ caroaro cũ caátigariquere cũgopetiesupi. Dios puame, “Yũ mena cariapea tũgoñatutuayama,” ï masĩmicũã, narẽ cũ caátigaricarore bairo na átipeyoesupi mai. ⁴⁰Atore bairo boyupi Dios: Ti yũteapũ macããna cũ caijũgoyeticũrĩqũerẽ caroaro na catũgoñacoterore boyupi. Na puame, “Marĩ ape tuti macããna cũrẽ caĩroari majã mena jĩcãrõrẽ bairo Dios netõjãñurõ caroare cũ caátipeere na cũgopetimasĩátõ,” ï, caroaro na catũgoñacoterore boyupi.

Fijemos la mirada en Jesús

12 ¹Bairi marĩ jũgoye caãnana capããrã Dios mena catũgoñatutua ññorĩcãrãrẽ camasĩrã añirĩ nipetirije marĩrẽ roro marĩ baiõ joroque caátiere, bairi roro camasã marĩ caátie macããjẽ, caroaro caãnimasĩrotietie ùnierẽ tocãrõã marĩ jãnacõãgarã. Tere jãnarĩ, Dios mena tũgoñatutuari, ati yepapũ marĩ caãno ùno mai, cariapea tũgoñaenarẽ bairo

tiere marĩ tũgoñanetõcõã añigarã, marĩ caátõre marĩ caetaparo jũgoye. Caatũri majõcũ ñe ùnie cũ wãmorẽ cũgoecu ãcũ caroaro mena atumasĩñami, cũ caatũẽmuetaro bero cũ cawapatapeere camasĩ añirĩ. Torea bairo marĩ cããrẽ caroaro boya. ²Jesucristo jĩcãũrẽã cũ marĩ catũgousaro ñũña. Cũ, Jesucristo jetoa marĩ catũgoñatutuari wãmerẽ cajou majũ ñĩnami. Bairi cũ jũgori nipetiro cũ mena catũgoñatutuarãrẽ ñe ùnie carorije camãna, jĩcãrõ tũni caroarã majũ na añio joroque caãcũ ñĩnami. Jesús puame bopacooro netõrõ baiyupi yucupãĩpũ. Tipãĩpũ riau, roro bopacooro cũ cabaipeere tũgoñabobori, tie cũ cariapeere ãñõtari, “To baieticõãto,” ïesupĩ Jesús. Cũ puame cũrẽ popiye cũ baiõ joroque na caátõ bero, nocãrõ majũ caroaro useanirĩqũẽ mena yerijõrõ cũ caãnipeere masĩrĩ popiye cũ cabairiquere netõmasĩñupĩ. Bairo bairi bero, Dios carotimasĩ cũ caruirotũ cariape nũgõã puame ruiásupĩ Jesús.

³Mai, Jesús ati yepapũ cũ caãno, carorã cũrẽ popiye baiõ joroque caãnarẽ roro na átĩameesupi. Cariape cũ caátĩanierẽ caroaro marĩ tũgoñagarã. Bairi mujãã popiye baimirãcũã, useariteticoãña. Jutieticoãña mujãã caátĩanie caroa macããjẽrẽ. ⁴Carorijere caboenarẽ bairo ãna, Jesucristo cũ catãmuoricãrõrẽ bairo roro majũpũrã mujãã tãmuoetimiña mai. Carorã cañuena mujããrẽ roro mujãã pajjãreetyama mai bairãpũa. ⁵¿Dios, mujãã cũ pũnaa majũrẽ bairo caãnarẽ mujãã cũ caibeyoriquere merẽ mujãã masiriticoati? Cũ ya tutipũ atore bairo ï woaturotiyupi Dios:

“Macũ, ññateeticoãña mu yũ
cabeyorijere.

Murẽ yũ catutiri rũmu caãno tere
tũgori useariteticoãña.

⁶ Үна, саpасу а̀нирӓ ун самаӓ иӓнарӓ
ун пӓнаарӓ cariape na ун
beyomasӓна.

Bairi tunu ун macӓrӓ bairo
саӓcӓrӓ tutuaro mena cӓ ун
quetibӓjӓ masӓна, caroaro cӓ
ӓparo i,”

i quetibӓjӓyupi.

⁷ Bairi муjӓӓ пуame Dios, муjӓӓrӓ cӓ
cabeyorijere тӓgousaya. Bairo муjӓӓ
catӓgousaata, cӓ пӓнаа majӓrӓ bairo
муjӓӓ а̀тигӓми. Ni ӓcӓ camacӓcӓcu
camasӓ cӓ macӓrӓ cӓ beyoeticoa
baiecumi. Torecu, marӓ Pacu Dios cӓӓ
marӓ beyomasӓнами. ⁸ Bairo муjӓӓrӓ
cӓ cabeyoeticӓӓta, cӓ пӓнаа mee муjӓӓ
ӓnibujiorӓ. Capacu мӓнарӓ bairo caӓna
муjӓӓ tuabujiorӓ. ⁹ Apeyera marӓ,
cawӓmarӓ marӓ caӓno, marӓ pacua
marӓ beyonucӓwӓ. Tie na caӓbeyorijere
nӓcӓbӓgoro marӓ тӓgonucӓwӓ. Bairo
cabairicarӓ caӓna nimirӓcӓӓ, ӓdopӓrӓ
marӓ Pacu Dios пуamerӓ cӓ cabeyorijere
marӓ тӓgousaetiya? Cӓ пуame roquere
netӓjӓӓnurӓ nӓcӓbӓgorique mena cӓ
caӓrӓjӓrӓ тӓgousarotiya, caroa yeri пӓна
mena ӓnigarӓ. ¹⁰ Ati yeparure nocӓrӓ
yoari yutea mea marӓ caӓnipeere marӓ
pacua marӓ beyo ӓninucӓнама. Na
camasӓrӓ cӓrӓ marӓ beyonucӓнама.
Bairo na caӓtimiatacӓӓrӓ, netӓjӓӓnurӓ
cariape beyomasӓнами marӓ Pacu
Dios roque, cӓrӓ bairo caroarӓ marӓ
caӓniharore bairo i. ¹¹ Dise ӓnie marӓrӓ
tutuaro mena na cabeyorije ӓseanirӓ
marӓ ӓperiya. Marӓ yapapua joroque
marӓ а̀tiya tipaӓ jetore bairopua.
Cabaimiatacӓӓrӓ, caberopu tie na
caӓbeyorijere cariape mena marӓ
catӓgousaata, caroaro cariape yerijӓrӓ
marӓ ӓnimasӓgarӓ.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹²⁻¹³ Bairi cӓ ricaari, cӓ ӓnicӓӓrӓ
catutuaecu, Dios cӓ camasӓrӓjӓ jӓgori

tunu cӓ cacatinemorӓrӓӓ bairo муjӓӓ
cӓӓ Dios cӓ camasӓrӓjӓ jӓgori cӓ mena
тӓgoӓnatutuanemoӓна tunu. Caroaro
cariape а̀ticӓӓ ninucӓна. Ricaati
а̀tiӓnajerӓrӓ jӓnacӓӓна.

¹⁴ Nipetiro camasӓ mena caroaro
yerijӓrӓ ӓnajӓcusa. Tunu bairo
carorije wapa мӓнарӓ bairo ӓnajӓcusa.
Carorije wapa cacӓgorӓ пуame marӓ
Quetiupaure иӓmasӓiӓtigarӓma. Caroa
yeri пӓна cacӓgorӓ roque quӓnagarӓma.
¹⁵ Муjӓӓ majӓ тӓgoӓnatutua joroque
ӓmeo ӓsa, tocӓnacӓӓpua муjӓӓ
mena macӓӓna Dios тӓpӓ na
caӓmuetamasӓharore bairo ira. Bairi
ni jӓcӓӓ ӓcӓ муjӓӓ mena macӓӓcӓ
rorije caӓticotei cӓ manicӓӓto.
Rorije caӓcu cӓ caӓmata, rorije na
а̀ticotebujioumi camasӓrӓ. ¹⁶ Ni jӓcӓӓ
ӓcӓ муjӓӓ mena macӓӓcӓ roro cӓ
rupaӓ caborore bairo cӓ а̀tiepeeticӓӓto.
Tunu bairoa Dios yaye caroa wӓmerӓ,
“Cabӓgoro macӓӓjӓ niӓna,” caӓrӓrӓ
bairo baieticӓӓна. Esaӓ ӓnacӓrӓ
bairo baieticӓӓна муjӓӓ. Cӓ пуame
cӓ pacu cӓ camacӓcutӓjӓgoricu ӓnirӓ,
caӓjӓgocure bairo cӓ cabaiӓnipeere
cӓgoyupi. Bairo caӓcӓ nimicӓӓ, tiere,
“Cabӓgoro macӓӓjӓ niӓna,” caӓrӓ bairo
baiyupi. Jӓcӓ bapa ӓgarica bapa
jӓgori caӓjӓgocure bairo cӓ caӓnierӓ
wapatireyupi cӓ baire. ¹⁷ Merӓ муjӓӓ
masӓна tie bero cӓ cabairiquere. Dios
Esaure caroare cӓ cajopeere cӓ pacu cӓ
caӓquetibӓjӓro butioro тӓgogamiӓupi.
Bairo cӓ cabomiatacӓӓrӓ, caӓjӓgocu cӓ
caӓnierӓ cӓ baire cӓ cawapatirericaro
jӓgori cӓ унmasӓӓsupi cӓ pacu. Tutuaro
mena otimicӓӓ, caӓjӓgocure bairo cӓ
caӓnimirӓquӓrӓ tunu cӓgomasӓӓsupi
Esaӓ.

¹⁸ Муjӓӓ, marӓ ӓnicӓӓjӓ israelita
majӓ ӓnana na caӓnӓrӓcӓ wӓme ӓnierӓ
муjӓӓ иӓaesupa. Na пуame Moises
ӓtӓӓpӓ cӓ caӓnitoye, иӓnӓpӓ ӓtӓӓ

paíro caürörê. Tie caürîjê buseri jûgori canaitîarîjêrê înañupã. Tunu bairoa wîno cûã tutuaro capapurijere înañupã.

¹⁹Tunu bairoa marî ñicûjãã israelita majã ânana na catûgorica wãme ûnie trompeta* tutuaro cabusuro cãrô Dios cû cabusuocajorique cûãrê mujãã tûgoesupa. Bairo mujãã cabaimiatacûãrê, na pũame roque tie busurique paíro cauworijere tûgoyupa. Bairo uwiri, Dios narê yoaro cû cabusuãnorê boesupa. Tocãrôã cû jãna rotiyupa Diore.

²⁰Dios cû caroticûrîqûêrê dope átîjîãtietimirã, tore bairo îñupã Diore. Mai, atore bairo îñuparô Dios narê cû caãtiroticûrîqûê pũame: “Ni jîcãũ ùcũ ati ùtãũrê capeañaurê ùtã rupaa, o ãpõã besuro mena cû pajîãrocacõã rotiya. Ni ùcũ waibucũ ùcũ cûãrê tore bairo átîrotiya,” îñuparô. ²¹Nocãrô majû îña acuarique caãnoi, Moisés cû majû cûã atore bairo îñupî: “Butiuro uwiri yũ nanacupũ,” îñupî.

²²Mujãã roque narê bairo mujãã baietiya. Ùmurecõopũ caãni ùtãũ buipũ caãni macã Jerusalén cawãmecuti macã Dios cacaticõãninucũũ ya macãpũ caãniparã majû mujãã ãniña. Apeã cûã nocãrô capããrã majû Diotũ macããna ángelea* majã neñapori Diore cabasapeorã na caãnopũ caãniparã mujãã ãniña.

²³Tunu bairo Dios pũnaarê bairo caãna, caãnijûgorã ùmurecõopũ Dios ya pürõpũ cû yarã caãnarê cû cawoaturicarã na caneñarõpũ caãniparã mujãã ãniña. Dios camasã nipetiropure caññabesei majû tũpũ mujãã etagarã. Caroara na ãnio joroque cû caátana tũpũ mujãã etagarã. ²⁴Tunu bairo Jesutu mujãã etagarã, caroa wãme cawãma wãme marîrê caátibojacûrîcũ tũpũ. Jesús pũame yucupãipũ cû cariarique jûgori

cũ rîí mena marî carorije wapare cosericarore bairo marî tuo joroque marî ásupi. Abel cû carîí rerique pũame ãmeoqûê ãmerîqûêrê bairo átaje tuayupa. Bairi Abel ãnacũ cû carîí rerique netõjãñurô caãnimajûrîjê ãñupã Jesús yaye rîí pũame roque.

²⁵Torecũ, Jesús marîrê caquetibujure caroaro cû marî tûgousagarã. Moisés ati yepa macããcũ ãnacũ Dios yayere marî ñicûjãã ãnanarê cû caquetibujunetõrîjêrê tûgogaesupa. Bairi dope bairo netõmasiêsupa. Marî roque na netõjãñurô bairã majû marî netõmasiëna, ùmurecõopũ macããcũ marîrê cû caquetibujugarijere marî catûgogaeticõãta. ²⁶Tirũmupũ ji yũteapure Dios cû cabusuro jûgori ati yepa tutuaro to yuguio joroque ásupi Dios, Moisés ãnacũ cû caãni yũteapure. Bairi ãmerê tunu atore bairo ñnemoñami Dios: “Pũgani cãrô tunu yũ cabusurije mena ati yepa to yuguio joroque yũ átigu. ãmerê ati yepa jeto meerê, ùmurecõopũ cûã to yuguio joroque yũ átigu,” îñami. ²⁷Bairo cû caãta, atore bairo ígu ícũmi Dios: Ati ùmurecõo macããjê nipetiro cû caátaje, yepa cayuguirije ûnie mena yasipeticoagararo. Bairo ati ùmurecõo macããjê nipetirije cû caátajere cû cayasioro bero yua, Dios marî Quetiupau cû caãno macããjê jeto tuagararo.

²⁸Dios cû carotimasîrîpau, marîrê cû cacũbojaripau jeto tuagararo. Bairo tiere tûgoñarî, Diore, “Mũ ñujãñuña jãã mena,” marî cañbasapeoro ñuña. Torecũ, caroaro cariape átîãñajê, cûrê îroarique Dios cû caññajesori wãmerî majûrê marî caátiano ñuña. ²⁹Peero tutuaro mena caürî peero apeye ûnierê caürerorea bairo Dios cûã tutuaro mena marî carorije wapare caññabesemasî majû niñami.

Cómo agradar a Dios

13 ¹Mujãã puame jicãũ pũnaa na caãmeomairõrẽ bairo mujãã cãã ãmeo majãnaeticõãña. ²Tunu bairoa aperã camasã mujãã ya wii caĩñañesẽarã cũãrẽ caroaro mena na bocãri na qũẽnonucũña. iTame, mujãã mena macããna jicããrã, ángelea* majãrẽ camasãẽna nimirãcũã, caroaro na bocãri na qũẽnoñupã na wiiripu!

³Preso jorica wiipu caãna cũãrẽ na mujãã masiritiepa. Mujãã cũã preso jorica wiipu caãna mena ãnarẽ bairo tũgoñaña. Na juáatinemoña. Roro caátiecoricarã cũãrẽ na tũgoñaña. Ape rũmu mujãã cũã narẽ bairo mujãã tãmuobujiorã, ati yepapu mujãã caãni rũmu caãno. Bairi na ñnamairotiya.

⁴Tunu apeyera cawãmo jiyaricarãrẽ nipetiro na mujãã caĩñanucũbugoro ñña. Roro ãmeo átiepeeticõãña. Caroa wãme átaje jetore átiaña. Dios puame ññabesegumi roro caãmeo átieperi majãrẽ. Сантосцна, санто mána cũã roro na caátie jũgori popiye na baio joroque na átigumi Dios.

⁵Dinero pũrõrẽ cabonetõrãrẽ bairo baieticõãña. ãme ati yepapu ãna, mujãã cacũgorije mena yeri ñucõãña. Atore bairo Dios cũ caĩricã wãmerẽ tũgoñaña: “Mujãã yu aweyoetigu. Mujãã yu juáatinemonucũgu,” ññupĩ Dios. ⁶Bairi yua, pugani cãrõ tũgoñaricãrõ mano atore bairo marĩ i masiña:

“Marĩ Quetiupau marĩ juáatinemogumi.

Bairi ni jicãũ ucũ yure roro caátigaure yu uwietiya,” marĩ i masiña.

⁷Bairi mujããrẽ cañubuejũgori majã, aperã Dios yaye quetire mujããrẽ caquetibũjuricarã na cabairique cũãrẽ caroaro tũgoñaña. Na puame

popiye baimirãcũã, Jesucristo mena tũgoñatutuacõãñupã na cariarĩ rũmurũ. Mujãã cũã Jesucristo mena na catũgoñatutuaricarorea bairo cũ mena tũgoñatutuacõã ãninucũña.

⁸Jesucristo caãnijũgoripapũna caroaro cariape caãcũ ãñupĩ. ãme cũãrẽ bairoa nicõã ninucũñami. Bairi cũã nicõã ninucũgumi tocãnacã rũmua. Cũ yeri cũ catũgoñarijẽ wasoetiayami. ⁹Bairi mujãã nipetiro ape wãme quetibũjurique ññierẽ tũgousaeticõãña. Dios cũ camairijẽ mena yeri tutuarã marĩ ãnio joroque caãto ñña. Ugarique wãmerẽ besecõñarĩ na caũgarotirore bairo marĩ caãto mee, marĩ yeri tũgoñatutuo joroque marĩ átiya. Tie caátitotirijẽ dope átimasãã maniña, cañumiatacũãrẽ.

¹⁰Marĩã, Jesucristo yucũpãipũ cũ cariarique jũgori ape wãme waibucũ joemũgõjoriquere cacũgorãrẽ bairo marĩ baiya. Nipetiro sacerdote* majã tirũmurũ macã santuariore* capaacoteri majã ñna puame roque jicã wãme ñno cũgomasiẽtĩñama marĩ canetõricã wãmerẽ. Moisés ãnacũ cũ caátitotiricũriqũerẽ na cabonetõrõ jũgori, marĩ, Jesucristo ya poa macããna mena narẽ ãnimasãã maa. ¹¹Bairi sumo* sacerdote jeto waibutoa riĩre santuariopũ jeãmasiñami, roro camasã na caátie wapare Dios cũ camasiriyobojaparore bairo i. Waibutoa rupaurĩ ãñajẽ puamerẽ ti arua santuario camano, ti macã jũgoyepũ tiere joenucũñupã. ¹²Torecũ, Jesús cũã roro yucũpãipũ cũ cariarĩ rũmurẽ, macã camanopũ riayupi, cũ ya poa macããnarẽ cũ riĩ jũgori carorije wapa mána caroarõ Dios ya poa macããna majũ na ãmarõ i. ¹³Bairi cabucũ wãme átajere jãnarĩ marĩ cũã Jesús cũ cabairicarorea bairo popiye baimirãcũã, tiere tũgoñaenarẽ

bairo marí catũgoñanetõrõ ñuña. Marí Quetiupau Jesure roro popiye cũ na caátatorea bairo marí cũãrẽ aperã roro marí na caátieperijere marí ññotaetigarã. ¹⁴Maríã, ati yeparũre jicã macã tocãnacã rũmua caãnicõãninucũpã macãrẽ marí cũgoetiya. Bairi ape macã Dios ya macã tocãnacã rũmua caãnicõãninucũpã macãrẽ camacãránãrẽ bairo caãna marí ñniña.

¹⁵Bairi tocãnacãnia marí Pacũ Diore, bairi Jesucristo cũãrẽ basapeorotiya. Marí cabasapeoriye waibũtoa riire marí cajoemũgõjorije ñnie niña. Bairi marí risero mena, “Jãã Pacũ, mũ ñumajũcõãña jãã mena,” cũ marí caĩbasapeope niña. ¹⁶Caroa wãme camasã mena átianajẽrẽ masiritieticõãña. Tunu bairoa aperã camasãrẽ mujãã cacũgoriye mena na cabopacarijere na juátinemonucũña. Tie waibũcu riire joemũgõjorãrẽ bairo mujãã caátie niña. Tie ñnie roquere ññajesoyami Dios.

¹⁷Torena, mujããrẽ carotiri majãrẽ caroaro mena na yũya. Caroaro mena na carotirijere ása. Na puame yerijãricãrõ mano caroaro ññacotenucũñama mujããrẽ. “Marí paarique cũãrẽ ññabesegumi Dios,” ñ tũgoñarí, tore bairo átinucũñama mujããrẽ carotiri majã puame. Bairi mujããrẽ carotiri majã na caĩñajesoparo ñũrõ caroaro mena na paabojanucũña. Mujãã capaarijere na ññajesoeito joroque ápericõãña. Bairo mujãã caápericõãta, ñe ñnierẽ caáperãrẽ bairo mujãã tuabujorã.

¹⁸Bairi apeyera tunu, jããrẽ Diopure mujãã jẽnibojagarã. Pũgani tũgoñaricãrõ mano jãã masiña merẽ caroaro yerijõrõ jãã catũgoñariquẽ cutiere. Nipetiropure caroaro cariape jãã caátianimasipeere jãã boya.

¹⁹Bairi apeyera Diopure yũ mujãã cajẽnibojanucũrõ yũ boya. Bairo yũ mujãã cajẽnibojaro, mujãã tũpũ yoaro mea tunu yũ ñnio joroque Dios cũ áparo írã, yũ mujãã jẽnibojawa.

Bendición y saludos finales

²⁰Dios puame caroaro yerijõrõ caãnajẽcũcu ññami. Tunu bairoa marí Quetiupau Jesucristore cariacoatacu cũ caãnimiatacũãrẽ, tunu cũ catio joroque caátacu ññami. Marírẽ, oveja* coteri majõcure bairo caãcũ, Jesús cũ cariarique jũgori cawãma wãme Dios cũ yarãrẽ cũ caátibojarique caãnicõãninucũpeere caãnorẽ bairo to tuao joroque caátacu ññami Dios. ²¹Bairo caátacu puame nipetiri wãme mujããrẽ jicãrõ tũni ñe ñnie wapa cacũgoenarẽ bairo caãna mujãã cũ áparo. Bairo cũ caáto, nipetiro cũ cabori wãme ñnie jetore caroaro mujãã átimasigarã. Bairi marírẽ cũ caátigari wãme cãrõ marí cũ áparo Jesucristo jũgori. Bairi atore bairo marí ñña: “Jesucristore marí cabasapeoriye to petieticõãto. Bairoa to baiãto,” marí ñña.

²²Yũ yarã mujããrẽ ñniña: Atie queti petoaca mujããrẽ yũ caquetibũjuwoatujorijere caroaro yerijõrõ tũgopeoya.

²³Bairi apeyera, atiere mujãã camasĩrõ yũ boya: Marí yau Timoteo cũã merẽ preso jorica wiipũ caãnimiatacu witiyupi. Bairi ato yũtu tãmurí cũ caetaata, cũ mena yũ atĩgu mujããrẽ yũ caĩñauatí rũmurẽ yua.

²⁴Bairi nipetiro mujããrẽ cajũgoñubueri majã, aperã Dios ya poa macããna nipetiro cũã na ñuãto. Ati yepa Italia yepa macããna cũã mujããrẽ butiro ñurotijoyama.

²⁵Mujãã nipetirore caroa macããjẽ, caroare cũ jonemoãto Dios. Tocãrõã niña atie yũ cawoaturije.

Carta de SANTIAGO

Saludo

1 ¹Yũ, Santiago, marí Pacu, bairi marí Quetiupau Jesucristo mena na paabojari majõcu añirí, ati carta mena mujããrê woajou yu átiya. Mujãã, Israel yepa macããna, puga wãmo peti rupore puga pênirõ cãnacã poari majũ caãnimiricãrã, ãmerê nipetiropu caãbataricarãrê mujãã woajou yu átiya.

La sabiduría que viene de Dios

²Mujãã, yu bairãrê bairo caãna, yu yaye quetire tũgopeoya mai: Ape rũmu mujããrê roro tãmuoriquê caetaata, tie mena tũgoña yapapuaeticõãña. Tiere useaniriquê mena mujãã catũgoñarõ ñuña. ³Noo ricaati mujããrê caetari rũmu caãno, “iÑugaro! iDios mena tũgoñatutuari yua, marí nucãcõãgarã!” mujãã caĩata, nemojãñurõ mujãã tũgoñanetõomasigarã. Merê mujãã masiña tiere. ⁴Bairi tie tũgoñatutuariquere caroaro maijũgoya, mujããrê ñe ùnie to carusaetiparore bairo írã. Bairi nocãrõ majũ catũgoñanetõomasirã añirí, camasã cañurã ñe ùnie ãnimasiriquê carusaena majũ mujãã ãnigarã.

⁵Bairi ni jicãũ ucũ jicã wãmerê camasipeyocẽ cũ caãmata, Diore cũ jënimasiñami. Bairo cũ cajëniata, cũ

jogumi Dios cũ cajënerijêrê. Camasã nipetiro nocãrõ na caboro cãrõ masiriquêrê na jogumi, cũ na cajëniata. “¿Nopëirã tocãrõ majũ mujãã jëniñati?” iëtĩgumi Dios. ⁶Bairãpua, “iJããrê joecumi!” i tũgoñaena, jëniña. Dios mena tũgoñatutuari mujãã cajënerõ boya. Dios mena catũgoñatutuacẽ puame ria capairiya oco turire bairo niñami. Wino jũgori tiere aperopũ, aperopũ capapubatorerore bairo niñami. ⁷⁻⁸Bairo caãcũ jicã rũmu jicã wãmerê boyami cũrê Dios cũ caãtibojapeere. Ape rũmurê bairo boetiyami. Bairo jeto tũgoñanucũñami. Bairo catũgoñaũ puame, “Yũ caborore bairo jeto átigumi Dios,” i masiẽcũmi.

⁹Tunu apeyera ni ucũ cabopacau nimicũã, Jesure caĩroau puame cũ useaniãto. Cũ roque Dios cũ caĩñajoro puamerê cabugoro macããcũ mee niñami. ¹⁰⁻¹¹Capee cacũgou puame oó yoaro caãmerõrê bairo caãcũ niñami. Muipũ butioro cũ caasiro jũgori, oó yoaro mee jĩnyasicoaya. Torea bairo baigarãma na capaarije watoa capee apeye ùnierê cacũgorã puame. Na cũã yasicoagarãma. Bairi ni jicãũ ucũ capee cacũgou Jesure caĩroau cũ caãmata, cũ useani tũgoñaato. “Capee yu cacũgomiatacũãrê, Dios cũ caĩñajorore yu yaye caãnimajũrijê mee niña,” qũĩ useani tũgoñaãto.

Pruebas y tentaciones

¹²Useanirĩ niñami ni jĩcãũ ùcũ wãtĩ cũrẽ cũ caĩbusujãrĩjẽrẽ tũgomicũã, catũgoñanetõmasĩ majũ. Bairo caãcũ majũ cũ caãnoi, Dios puame cũ mena cũ catũgoñatutuarijere masĩmajũcõãñami. Bairo masĩrĩ yeri capetieti pũnarẽ cũ jogumi, cũrẽ camairãrẽ cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrẽã bairo yua. Tie cũ cajorije puame corona,* caatũeperi majõcũ cũ canetõrĩjẽ wapa cũ cawapatari beto corona beto netõjãñurõ caroa majũ niña.

¹³Tunu bairoa Dios puame carorije caãpei niñami. Tunu ni ùcũrẽ carorijere caãtiroti mee niñami. Bairi ni ùcũ rorije cũ catãmuorĩ rũmu caetaro, Diore roro qũĩ tũgoñaeticõãto. “Dios puame roro yũre áti ññau ácumĩ, ¿dope bairo cũ ácuati ãni? ĩ,” qũĩ tũgoñaeticõãto. ¹⁴⁻¹⁵Bairo puame roque niña, ni jĩcãũ ùcũ roro cũ catãmuoata: Cañijũgoripãure cũ majũã cũ catũgoñarĩjẽ mena roro átigayami. Tie cũ catũgoñarĩjẽ caetapetiro yua, cũ caãtigarijere átimasĩcõãñami. Bairo cũ caãticõãmata, Dios tũpũ ámasĩtĩgumi. Cayasiricure bairo tuagumi yua.

¹⁶Bairi mujãã, yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ camairã, cariape tũgoñaña. “Dios puame roro marĩrẽ áti ññau ácumĩ,” caĩtũgoñarãrẽ bairo baieticõãña. Na majũã ñtorã átiyama, bairo na caĩtũgoñaata. ¹⁷Ati yepa macããjẽ cañurijẽ nipetirije caãnie, Dios jõbui caãcũ marĩrẽ cũ cajorique majũ niña. Muĩpũre, bairi ñocõã cũãrẽ caqũẽnorĩcũ cũ cajorique majũ niña. Cũ puame tiere ape wãme átiwasoetiyami. Cañũu majũ nicõã ninucũgumi tocãnacã rũmua. ¹⁸Torecũ, cũ pũnaarẽ bairo marĩ ãnio joroque marĩ ámi, cũ cabojuõgoricarorea bairo. Cũ yaye quetire cariape caãnierẽ marĩ

masĩõwĩ, yũ pũnaa caãnijũgorã na ãmarõ, ĩ.

La verdadera religión

¹⁹Bairi mujãã, yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ camairã, tũgopeoya yũ caĩrĩjẽrẽ: Mujãã tocãnacãũpua caroaro tũgopeoya caroa queti na caquetibũjurijere. Cotericarõ mano tũgousaya. Busugarã jũgoye puame mujãã yeripũ tũgoñaña mai. Jicoquei ĩ wiyõeticõãña. Tunu bairoa asiarique cũãrẽ jicoquei asiaeticõãña. ²⁰Dios puame caasiau cũ caãtiere ññajesoetiyami. Bairi marĩ caasiaro boetiya. ²¹Bairi nipetirije roro mujãã caãtiere jãnacõãña. Mujãã yeri pũnapũ paio roro mujãã catũgoñarĩjẽ cũãrẽ pugani tũgoñanemoeticõãña. Caroaro mena tũgousaya Dios yaye queti mujãã catũgousajũgoriquere. Tie quetire tũgousarã yua, roro mujãã cabairijere mujãã netõcõãgarã.

²²Bairi Dios yaye quetire tũgorique jeto boetiya. Tiere tũgori bero cũ caãtirotirije cũãrẽ marĩ caãto ñũña. Tore bairo mujãã caãpericõãta, mujãã majũã caĩtorãrẽ bairo mujãã baibũjiorã. ²³⁻²⁴Dios yaye quetire tũgomicũã, cũ caĩrotirore bairo caãpei puame atore bairo niñami: Jĩcãũ ùcũ caũmu ãñoorõpũ cũ riapẽre caĩñaurẽ bairo niñami. Bairo ññarĩ bero, ãmejorenucã, tocãrõã yoaro mee masiriticoacumi cũ riapẽ cũ cabauatajere. Cũrẽ bairo niñami Dios yaye quetire tũgomicũã, cũ carotirijere caãpei. ²⁵Apei puame Dios yaye quetire tũgori bero, tiere masiritietiyami. Bairo masiritietiri yua, Dios cariape cũ carotiriquere ñe ùnie rusaetore bairo tũgoñanucũñami. Tie cũ carotirique puame caroaro marĩ yeri cutio joroque marĩ átiya. Bairi Dios cũ carotiriquere caãtiãcũ ãnirĩ, tiere jãnaẽtĩñami. Cũ roque useanirĩqũẽ mena cũ caãtiere átimasĩgumi.

²⁶Tunu bairoa ni ũcũ, “iDiore camasĩ yu añiña!” caĩ nimicũã, noo cũ caboro roro cũ caĩrijērē cũ cajãnamasĩētĩcõãta, cũ majũã itou ãtiyami. Bairo cũ majũã caĩtoure bairo cũ caãno jũgori yua, “iDiore camasĩ yu añiña!” cũ caĩrijē pũame wapa maa. ²⁷Bairo átaje pũame ñuña: Roro cabairārē, camasã uparã mánarē, bairĩ cawapearã rõmirĩ cũãrē caroaro na marĩ cajuátinemorõ ñuña. Tunu bairoa ati yepa macããna roro na caátore bairo marĩ caápero ñuña. Tore bairo marĩ caápata, Diore camasĩrã majũ marĩ añigarã, Dios cũ caĩñajoro.

Advertencia contra la discriminación

2 ¹Mujãã, yu bairārē bairo caãna, yu camairã atore bairo ñinemoña mujããrē tunu: Mujãã, marĩ Quetiupau nocãrõ caroũre caĩroarã añirĩ, nipetiro camasãrē jĩcãrõrē bairo na ññaña. Pairo cadinero cũgori majã, cacũgoena cũãrē nucũbũgoeticõã na baieticõãña. Jĩcãrõrē bairo na ññaña. ²Í cõnarĩ mujããrē yu quetibũjupa mai: Jĩcã rũmu jĩcã poa macããna na cañbueneñarĩ rũmu caãno jĩcãũ capee cacũgou jããetayupu. Cũ pũame anillo oro betoorĩ, bairĩ caroa jutii cũãrē cajãñaátacu ãñupũ. Cũ bero cabopacaũ, cabũcu juti cajãñaátacu cũã jããetayupu. ³Bairo na cajããetaro ñña, atore bairo qũĩñuparã caroa jutii cajãñaũrē: “Ato ruiya caroapapũ,” qũĩñuparã. Apei cabopacaũ pũamerē: “Mua noo mu caboro nucũña,” o “Toa yepapũ ruicõãña,” qũĩñuparã. ⁴Bairĩ mujãã cũã tore bairo mujãã caápata, ñuētĩña Dios cũ caĩñajoro. Mujãã, “Ñni pũame caãnimajũũ ãcũmi,” irĩ, roro caãmeoĩñabeserãrē bairo mujãã baibujiorã, bairo mujãã caápata. Roro catũgoñarĩqũē cunarē bairo ána, tore bairo mujãã átibujiorã.

⁵Mujãã, yu bairārē bairo caãna, tũgopeoya atiere: Ati yepa macããna cabopacarãrē na beseyupi Dios, cũ mena butiuro na, catũgoñatutuarã majũ na ãnio joroque ĩ. Tunu bairoa na cũã cũ carotimasĩrĩpau caãna na caãniparore bairo ĩ, na beseyupi. Cũ caĩjũgoyeticũrĩcãrõrēã bairo nipetiro camasã cũ camairã cũ tũpu na caãno bojũgoyupi. ⁶Bairo Dios cabopacarãrē cũ cabomiatacũãrē, mujãã pũame narē na tũgoñaboo joroque na mujãã átinucũña. ¿Cadinerocũna pũame mee mujããrē tutuaro na roti epeetinucũñati? ¿Na mee mujããrē ñerĩ quetiuparã caĩñabeserã tũpu na ñeápérinucũñati? Na ũna roque bairo mujãã átiepenucũñama. ⁷Nipetiro camasã, “iJesucristo yarã ññama!” mujããrē ññama. Bairĩ mujãã pũame cũ wãme, caroa wãmerē cacũgorã nimirãcũã, ãnopẽirã Jesucristo wãmerē caĩboyetiepenucũã pũamerē na mujãã boyati?

⁸Marĩ Quetiupau cũ caroticũrĩqũē caãnimajũrĩjē atore bairo quetibũjupa cũ ya tutipũ: “Mu mena macããcũrē cũ maĩna mu rupũre mu camairõrēã bairo,” ĩ quetibũjupa. Bairĩ mujãã pũame tore bairo jeto mujãã caápata, nipetiro camasã cabopacarãrē, bairĩ cadinerocũna cũãrē jĩcãrõrē bairo mairĩ, cariape caãnarē bairo mujãã añibujiorã. ⁹Tore bairo nipetiro camasãrē jĩcãrõ tũni na mujãã caĩroaeticõãta, roro caãna mujãã añibujiorã. Bairĩ carorije cawapa cũgorãrē bairo mujãã tuabujiorã, Dios yaye cũ caroticũrĩcã wãmerē caáperã añirĩ yua. ¹⁰Torecũ, ni jĩcãũ ũcũ Dios cũ caroticũrĩqũē capee wãmerē caroaro átiepenucũã, baipua jĩcã wãmerē cũ caápericõãta, nipetirije Dios cũ caroticũrĩqũērē canetõõnucũãrē bairo tuayami. Nipetirije carorije wapa cacũgoure bairo tuayami yua.

¹¹ Dios puame atore bairo ĩcũñupĩ: “Mujãã nũmoa caãmerãre na ñe epeeticõãña.” Tunu bairoa ape wẽẽpu atore bairo ĩcũñemoñupĩ: “Camasãre na pajĩãreeticõãña,” ĩcũñupĩ. Bairi ni ũcũ aperã nũmoarẽ cañe epeetinucũ nimicũã, camasocure capajĩãrĩ majõcu cũ caãmata, nipetirije Dios cũ caroticũrĩqũerẽ cabaibotioure bairo qũĩñagumi Dios.

¹² Bairi mujãã, Dios cũ caquetibũjucũrĩqũẽ jũgori caĩñabese e coparã ãnirĩ, caroaro ãnajẽcusa. Caroa wãme busuya. Carorije ĩetĩcõãña. Cũ caroticũrĩqũẽ puamerẽ marĩ caãpata, caroaro marĩ ãnimasĩgarã. ¹³ Bairi noa ũna aperãrẽ bopacooro na na caĩñaeticõãta, na cũãrẽ bopacooro na ĩñaetibũjiomi Dios, na caátajere ĩñacõñarĩ na cũ caĩñabeseri rũmurẽ. Aperãrẽ bopacooro caĩñarã puame roque caroaro netõgarãma ti rũmurẽ.

Hechos y no palabras

¹⁴ Mujãã, yu bairãrẽ bairo caãna, ni jĩcãũ ũcũ, “Dios mena yu tũgoñatutuaya,” caĩ nimicũã, caroaro átajere cũ caãpericõãta, cũ caĩrĩjẽ wapa maniña. ¿Bairo cũ caĩrĩjẽ jũgori caroaro cũ netõãtĩ? Netõẽcũmi.

¹⁵ Atope bairo mujããrẽ ñi quetibũju cõñapã mai: Mujãã yau jĩcãũ, o mujãã yao jĩcãõ jutii mani, ugarique mani cabairã nibujiorãma. ¹⁶ Bairi ni ũcũ mujãã mena macããcũ narẽ bocãri atore bairo na ĩbũjioumi: “Caroaro ãña. Tũgoñarĩqũẽ paiticõãña. Ugariquere, jutii cũãrẽ tãmurĩ mujãã bõcagarã,” na ĩbũjioumi. Bairo ĩmicũã, na cabopacarijere na joetibũjioumi. Bairo cũ caĩrĩjẽ wapa maniña. ¹⁷ Torea bairo ni ũcũ, “Dios mena yu tũgoñatutuaya,” caĩ nimicũã, aperãrẽ bopacooro ĩñarĩ na cũ cajuãpericõãta, cũ caĩrĩjẽ wapa maniña.

¹⁸ Bairo yu caĩrõĩ, jĩcãũ mujãã mena macããcũ atore bairo ĩbũjioumi: “Jĩcããrã, ‘Dios mena marĩ catũgoñatutuario jeto ñuña,’ ĩ quetibũjuyama. Aperã ĩñama: ‘Marĩ catũgoñatutuario jũgori mee, caroaro marĩ caãto roque ñuña,’ ĩ quetibũjuyama,” ĩbũjioumi jĩcãũ mujãã mena macããcũ. Bairo cũ caĩmiatacũãrẽ, atore bairo cũ ũcũrẽ ñiña: Yu puame caroaro mu caãtiere ĩñaẽtĩrĩ, “Dios mena catũgoñatutuau ãcũmi,” murẽ ñi masĩetĩña. Cariapea yu caãtiere mu caĩñarĩjẽ jũgori roque, “Caãnorẽ bairo Dios mena tũgoñatutuayami,” yu mi masĩcõãña. ¹⁹ Tunu bairoa, “Dios jĩcãũã niñami marĩ caĩroau. Apei maniñami,” mi masĩña. Bairo mu caĩmasĩrõ ñumirõcũã, caroaro etaetiya. Wãtĩ yeri pũna cũã, “Dios jĩcãũã niñami,” ĩ masĩcõãñama. Bairo irã, nanarĩ uwirãma.

²⁰ Bairi, “Dios mena yu tũgoñatutuaya,” caĩ nimicũã, caroaro átajere cũ caãpericõãta, cũ caĩrĩjẽ wapa maniña, Dios cũ caĩñajoro. iTame! iMu puame catũgoñamasĩẽcũrẽ bairo mu tũgoñaña! ¿Marĩ ñicũjãã na cabairiquere mu masiriticoati? ²¹ Marĩ ñicũ ãnacũ, Abraham puame, cũ macũ Isaare cũ pajĩãrĩ, cũ rupaui ãnajẽrẽ joemugõ jogamiñupũ, Dios cũrẽ cũ carotiroid. Bairo cũ caátigarijere ĩñarĩ, Dios puame, “iBairo ãpericõãña!” qũĩrĩ, carorije wapa cacũgoecure bairo qũĩñañupũ Dios Abrahãrẽ. ²² Torea, Abraham cũ caátajere tũgoñarĩ atore bairo mujãã ĩ tũgoñamasĩña Abrahãrẽ: “Caroaro cũ catũgousarijere jũgori Dios mena cũ catũgoñatutuarijere cũ átĩ ĩñoñupĩ Abraham Diore. Tunu bairoa cũ caátaje jũgori Dios mena cũ catũgoñatutuarijere puame ñe ũnie rusaeto tuayupa Abrahãrẽ,” mujãã ĩ tũgoñamasĩña. ²³ Torea bairo ĩ

quetibujayupa Dios ya tutipɨ na caquetibujəwoacūriqūē: “Abraham Diore cū catūgoñatutuarije jūgori carorije cawapa cūgoecure bairo qūīñanupī.” Bairo, “Abraham, Dios bapa majū niñami,” qūīñuparā nipetiro camasā cūrē.

²⁴Bairo Abraham ānacū cū cabairiquere tūgoñamasirī, atore bairo mujāā nipetiro mujāā ī masiña: “Ni jīcāū ūcū Dios mena cū catūgoñatutuarije jeto meerē caroaro cū caátie cūārē átirotiya, carorije wapare cacūgoecure bairo tuagu, Dios cū cañajoro,” mujāā ī masiña. ²⁵Tunu Abraham ānacūrē bairo baiyupo apeo Rahab caūmua mena caepewapatamiricō cūā. Cō puame cō ya macārē Josué cū cañarutirojtijoricārē na yasio cūgoyupo cō ya wiipɨ, yɨ yarā narē na pajārema, iō. Cabero maa cūārē na iñoñupō na carutitunuápawārē. Bairo cō caátore iñarī, Dios puame carorije cawapa cūgoecore bairo cō iñanupī. ²⁶Bairo bai yua, marī rupaɨpɨ marī yeri pūna camanicōāta, cariyasicoatanarē bairo marī āniña. Torea bairo, “Dios mena marī tūgoñatutuaya,” cairā nimirācūā, caroaro átajere marī caápericōāta, marī cairījē wapa maniña. Cariyasicoatanarē bairo marī āniña Dios cū cañajoro, caroa ūnierē caáperā marī caāmata yua.

La lengua

3 ¹Mujāā, yɨ bairārē bairo caāna, tūgopeoya mujāārē yɨ caquetibujurijere: Capāārā majū na caāno boetiya mujāārē caquetibujuparārē. Merē mujāā masiña: Jāā ūna quetibujuri majārē netōjāñurō jāā caátajere iñacōñarī jāā iñabesegumi Dios. ²Marī nipetiro jīcā

rūmurē roro marī átinucūña. Bairi ni jīcāū ūcū jīcā wāme ūno rorije caicēcū puame caróú majū niñami. Bairo caācū ānirī, roro cū catūgoñarījērē ēñotamasicōāñami.

³Mujāā yɨ quetibujɨ cōñapā mai: Marī caballore cū riseropɨ āpōā betore tujāārī, ti beto mena jūgori cū marī tūgāñe tunuonucōmasiña. Caballo pai cū cañnimitacūārē, ti betoaca mena jūgori cū marī tūgāñe tunuonucōmasiña. ⁴Torea bairo niña cūmua capairiya riare capēñaricā cūā. Ti cūmua pairi cūmua cañnimitacūārē, bairi tunu wīno tutuaro capapu jogamiatacūārē, ti cūmuarē cawatɨ puame noo cū caboropɨ watujo masiñami ōcāpāiācā, tiare watujoricapāiācā mena jūgori.

⁵Torea bairo niña marī ñemerō cūā. Ōcārōcā nimirōcūā, capee busumasīña. Peero cūā ōcā peeroaca mena jīñatuajūgoata, cabero pairi peero ámasiña. Capee majū ūñureya. ⁶Marī ñemerō cūā peerore bairo niña. Ati ũmurecōo macāājē carorijere iñasiña marī rupaɨ macāātō ñemerō puame, ōcārōcā nimirōcūā. Apeye, apeye capee busuya marī ñemerō. Bairi marī yeri royetuanucūña, rorije to mena marī cairōī. Wātī tore bairo cū caīrotiro jūgori rorije marī busuya. Bairi marī cabuiaro beropui marī yerire royetujūgoatō, marī cayasiropɨ marī royetujānaña marī ñemerō.

⁷Camasā puame nipetiro waibutoare, minia cūārē, pīnoa cūārē, ria capairiya macāāna cūārē na canubutioricarārē bairo na ānio joroque átiyama. Bairo átiyaparori yua, na cabore bairo na átirotimasīñama. ⁸Bairo narē na caátimasīmiatacūārē, ni jīcāū ūcū marī ñemerōrē rotimasīēcūmi. Marī ñemerō carotimasīā mano niña. Āñā cū cabacaro, cū nima cū cajorore

bairo niña marī busurique carorije. Camasārē popiye na baio joroque na marī átiya marī ñemerō mena jūgori.

⁹Marī ñemerō mena Dios, marī Pacu majūrē cū marī basapeoya. Ti ñemerō menaina tunu aperārē roro na marī busupaiya. Dios cū cabaurijere bairo cabaurā caāna na caānimitacūārē, roro na marī busupaiya. ¹⁰Ti ñemerō menaina Diore cū marī basapeoya. Tunu ti ñemerō menaina camasārē, “Roro na baiáto,” marī ī busunucūña. Yū yarā, bairo marī caīata, ñuētīña. Bairo boetiya. ¹¹¿Oco cawitiri opere, oco caroa, oco carorije cūā jicāpaura to witinucūñati? Bairo witietinucūña. ¹²Mujāā, yū bairārē bairo caāna, tunu bairoa higuera yucu puame, ¿aceituna* rícare to ríca cūtinucūñati? Tie meerē ríca cūtinucūña. Tunu bairoa usewū puame, ¿higos* wāmerē to ríca cūtinucūñati? Tie meerē ríca cūtinucūña. Jīcā wāmeena puga wāme ríca cūperiya. Jīcā wāme jeto ríca cūtinucūña. Torea bairo oco caocarije cawitiri ope oco opere oco caocaetie cūā jīcā opere witimasīētīña. Bairi marī puame jīcā rūmu caroaro busū, ape rūmu roro busū marī caīata, ñuētīña.

La verdadera sabiduría

¹³Bairi ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū catūgoñamasī cū caāmata, caroa ūnierē cū caáto boya. “¡Yū jeto yū átinētōcōāgu!” ī tūgoñaecū caroa ūnierē cū caáto boya. Bairo cū caápata, nipetiro camasā caroaro cū caātīānimasīrījērē masīgarāma. ¹⁴Apei mujāā mena macāācū cū yeri pūnapū apei cū caānierē roro cū caīñaugaripeata roque, ñuētīña. Tunu, “¡Yū jeto yū masīña yū caátipeere!” cū caīata, ñuētīña. Cū puame, “¡Camasī yū āniña!” caī nimicūā, bairo mee

niñami. ¹⁵Cū camasīrījērē puame ati yepa macāāna na catūgoñarījērē bairo niña. Tiere joetiya mi Dios. Wātī puame tie ūnie tūgoñarījērē na jonucūñami camasārē. ¹⁶Bairi noo ūno caāna, aperā na caānierē roro caīñaugaripeari majā na caāmata, o “¡Jāā jeto jāā masīña jāā caátipeere!” caīrī majā na caāmata, jicārōrē bairo ānimasīētīñama. Carorije tocānacā wāmerē āmeo átinucūñama na ūna na caānorē.

¹⁷Dios cū camasīōrījērē cacūgorā puame nipetiro camasā watoare caroaro caānarē bairo átiāniñama. Tunu bairoa roro átajere āmeo áperinucūñama. Camasārē caroaro na íroanucūñama. Aperā roro cabairārē bopacooro na iñāñama. Bairi nipetiri wāme caroare átinucūñama, caroaro cariape cabusurā ānirī. ¹⁸Bairi noa ūna caroaro ānajērē cajūgoátīānigarā puame cariape caroa macāājērē quetibujū masīgarāma. Bairo na caquetibujūrīje puame oterique cabūtirore bairo camasā yeripū butijūgoyecutigarā caroa macāājē. Camasā puame caroaro ānimasīgarāma na caquetibujūrīje jūgori yua.

La amistad con el mundo

4 ¹¿Ñe jūgori roro mujāā āmeo tutiyati? Mujāā majū mujāā yeri pūnapū roro mujāā caátigatūgoñarījērē jūgori roro mujāā āmeo tutiya. ²Apeye ūnierē mujāā bomiña. Bairo bomirā yua, aperā cacūgorārē na mujāā pajīāganucūña. Tunu bairoa aperā yayere iñarī mujāā ūgaripeaya. Bairo butioro iñaugaripeari, roro mujāā átiya, tiere bomirā. Aperā cacūgorārē roro na mujāā tutinucūña. Tunu bairoa mujāā caborijere mujāā bócaetinucūña, Diore mujāā cajēnietīē wapa jūgori. ³Diore mujāā jēniña bairāpua.

Bairo jēnimirācūā, caroaro mujāā jēnietinucūā. Mujāā rupau caátigarije jetore tūgoñarī, roro cū mujāā jēniña. Torecū, mujāā cajēnirījērē yuetiyami Dios.

⁴Mujāā jīcā rūmurē Diore cū boo, ape rūmurē cū boeti, mujāā cabaiata, jīcāo cō manapū mena caānimasiēcōrē bairo mujāā āniña. “Noa ūna ati yepa macāājērē roro caugaripea netōrā pūame Diore caññaterārē bairo niñama,” ¿mujāā ī tūgoñaētīñati? Ni jīcāū ūcū ati yepa macāājērē roro cū caugaripeanetōata, Diore caññateire bairo caācū nicōāgūmi.

⁵Torea bairo quetibujuya Dios yaye cū caquetibujucūrīqūē cūā: “Marī Pacu pūame Espiritu Santo marī yeripū cū cajoricure cū mainetōmajūcōāñami. Torecū, apei yeri pūna roquere marī yeripū marī cacūgoro boetimajūcōāñami,” ī quetibujuya Dios yaye busūrique. ⁶Bairi marīrē mairī juátigūmi. Tunu cū yaye busūrique aperaupū, atore bairo ī quetibujuya: “Jāā jeto jāā masīña jāā caátipeere, caīrārē na caátigarijere na ēñotayami Dios. ‘Dios jeto masīñami,’ caīrā roquere caroaro mena na juátinucūñami,” ī quetibujuya Dios busūrique.

⁷Bairi Dios cū caborore bairo jeto ása. Wātī mujāārē cū cabusujārījērē tūgousaeticōāña. Bairi wātīrē, “Mu caīrōrē bairo jāā áperigarā,” tutuaro mena cū mujāā caiata, tocārōā yua mujāā patowācō jānacōāgūmi. ⁸Diore cū tūgoñaña, tame! Bairo mujāā catūgoñarō, cū cūā mujāā tūgoñagūmi. Mujāā, carorije caāna ānirī roro mujāā caátinucūrījērē jānacōāña. Caroa jetore ása. Tunu bairoa mujāā, rīcaati catūgoñarā roro mujāā catūgoñarījērē jānacōāña. “Diore camairā nimirācūā, ati yepa macāājērē

roro marī caugaripearo űurō,” mujāā caītūgoñarījērē jānacōāña. ⁹Roro mujāā caátiere tūgoñarī, tūgoña yapapuarotiya. Otiricarō cārō tūgoña yapapuaya. Boyetiricarō űnorēā, otirotiya. Useanirīcārō űnorēā, yapapuarotiya, roro mujāā caátiere tūgoñarī. ¹⁰Bairo mujāā tocānacāupūa marī Quetiupaure, “Cañuecū yū āniña. Bairi bopacooro niñagu,” qūī busūqūēnoña. Bairo mujāā caīrō, marī Quetiupaū pūame mujāā netōōgūmi. Cū caññajoro caānimajūrārē bairo mujāā ānio joroque mujāā ātigūmi.

No juzgar al hermano

¹¹Mujāā, yū bairārē bairo caāna, āmeo busūpaieticōāña. Ni jīcāū ūcū cū yaure roro cū cabusupaiaata, o cū caátiere roro cū caññabeseata, Dios, “¡Ámeo maiña!” cū caīroticūrīqūērē cabotioure bairo baiyami. “¡Dios netōrō yū masīña!” caīrē bairo niñami. ¹²Jīcāūā niñami cañurījē marī caátipeere caroticūrīcū. Cūā niñami marī caátianierē caroaro caññabesei. Cū jetoa camasārē na netōōmasīñami. Tunu bairoa cū jetoa camasārē na yasiomasīñami. Bairi mujāā pūame, ¿nopēīrā, “Apei cū caátiere jāā majū jāā īñabese masīña,” mujāā īñati? Bairo mujāā caīrō űuētīña.

Inseguridad del día de mañana

¹³Apeye mujāā yū caīrījērē tūgoya tunu: Mujāā jīcāārā atore bairo mujāā īña: “Áme, o ñamirōcā ti macāpū marī ágarā. Topū etarā, marī paawapatagarā jīcā cūma majū,” īrārē bairo mujāā īnucūña. ¹⁴Bairo caīrā nimirācūā, ni jīcāū ūcū ñamirōcā űno cabaipeere mujāā masīētīña. Marī caānie, “¿dope to baimīñati?” mujāā ī tūgoñaētīña. ñamirōcācā oco buseri caānierē bairo mujāā āniña. Tie pūame ñamirōcācārē

baumirōcūā, cabero manicoáyá tunu. Tie cabaiore bairo mujāā cūā mujāā baiāninucūña. ¹⁵Bairi atore bairo puame roque mujāā caītūgoñarō ñuña: “Dios cū caboro, topu marī ágarā. Tunu bairoa cū caboro, marī caátigarijere marī átimasīgarā,” mujāā caītūgoñarō ñuña. ¹⁶Bairo cabaimiatacūārē, mujāā puame: “Jāā majū jāā masīña jāā caátipeere,” mujāā caīnucūrījērē mujāā jānagaetiya. Tie ūnie ī tūgoñarīqūē ñuētīña. ¹⁷Bairi ni jīcāū ūcū caroa átajere masīmicūā, tiere cū caápericōāta, roro ácu átiyami Dios cū caīñajoro.

Advertencias a los ricos

5 ¹Mujāā, cadinero cūgonetōrī majā, tame, tūgoya yu caīrījērē: ¡Popiye mujāā cabaipeere tūgoñarī yapapuarotiya! ¡Butioro otiricarō cārō tūgoña yapapuaya! ²Capee āme mujāā cacūgomirījē boayasicoagaro. Juti caroa mujāā cūgomirījē cūārē moena butua ūgarerā átiyama. ³Mujāā yaye dinero oro, plata ūnie cūā ūtawitiri boaro baiya. Tiere īñarā, nipetiro camasā, “Dinerore camairā ñinama,” mujāārē ī masīñama. Bairo camairā mujāā caānoi, jicoquei popiye mujāā baio joroque mujāā átigumi Dios. Mujāā puame pairo majū mujāā jeneño netōōcōāñupā ati rūmūrī, caānitusari rūmūrīrē. ⁴Tunu bairoa mujāā paabojari majārē na mujāā wapatiesupa na cawapatamirījērē. Bairi Dios nocārō capāārā ángelea majārē carotimasī puame mujāārē na cawapajēnirījērē tūgoñmi. “Jāārē wapa joetiayama jāā quetiuparā,” paabojari majā cū na caīrījērē tūgoñmi. ⁵Mujāā ati yeparu āna, capee majū mujāā cūgoya. Bairo cacūgorā ānirī, noo mujāā rupau caborore bairo jeto mujāā cajesorijere mujāā átīāninucūña.

Mujāā, wecu nurīcūrē na capajīāparo jūgoye, na canuu wcuorore bairo mujāā ānajē cutiya. Wecure cū na capajīārī rūmu caetarore bairo, mujāā cūārē petoaca rusaya Dios roro mujāārē cū caátipa rūmu. ⁶Tunu, aperā na cabuicuperimiatacūārē, mujāā puame, “Mujāā buicutiya,” na mujāā īña. Í yaparori bero, narē mujāā pajīārerotiya. Bairo mujāā caāto, na puame āmemasīētīñama.

La paciencia y la oración

⁷Bairi mujāā puame roque yu bairārē bairo caāna, popiye baimirācūā, tūgoñaenarē bairo tūgoñanetōcōāña marī Quetiupau nemo cū catunuatípa rūmu caetaparo jūgoye. Wese paari majōcu cū cabairijere tūgoñaña mai: Cū puame cū wesere caocajājūgopeere patowācācēcū coteyami. Cabero yua, cū ote, cabutiro īñarī, tunu caocomani rūmūrē patowācācēcū coteyami, tie caroa ríca majūrē jegu. ⁸Torea bairo mujāā cūā Jesús nemo cū catunuetaparore patowācācēna, cū coteya. Merē marī Quetiupau nemo cū caetapa rūmu cōñarō baiya. Bairi tūgoñatutuacōā ninucūña.

⁹Mujāā, yu bairārē bairo caāna, āme popiye mujāā cabairijere āmeo busupaieticōāña, Dios puame roro mujāā cabusupairijere īñacōñarī mujāārē cū caīñabeseetiparore bairo írā. Camasā na caátajere caīñabesei ati yeparu cū caetapa rūmu cōñarō majū baiya. ¹⁰Mujāā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā tūgoñaña mai profeta* majā ānana na cabairiquere: Na puame Dios busuriquere camasārē na quetibujunetōōñesēāñupā. Popiye baimirācūā, tūgoñaenarē bairo tūgoñanetōcōāñupā. Narē bairo mujāā cūā popiye baimirācūā,

tũgoñanetõõcõãña roro mujãã catãmũorijêrê. ¹¹ Bairi marí puame bairo na cabairiquere tũgorã, “Ûseanirí ãñupã na ùna Dios mena catũgoñanetõmasĩrĩ majã,” marí ĩ tũgoñaña. Merê mujãã tũgoyupa Job cawãmecũcũ ãnacũ cũ cabairique cũãrê. Cũ cũã popiye baimicũã, tũgoñaecũrê bairo tũgoñanetõõcõãñupĩ. Tunu bairoa mujãã tũgoyupa Job popiye cũ cabairicarõ bero marí Quetiupau cũrê cũ cajuáatinemorĩquêrê. Marí Quetiupau puame nipetiro camasãrê bopacooro caĩñaũ majũ niñami. Torecũ nipetiro mujãã cũãrê mujãã juáatinemogumi.

¹² Apeyera mujãã, yũ bairãrê bairo cañnarê, mujãã yũ quetibũjunemoña tunu cañnimajũrĩ wãmerê: “Dios mena jãã ñña,” ĩ busueticõãña. Tore bairo ape wãmerĩ cũãrê ĩ busueticõãña. Bairi, “Cariape jãã ñña,” tocãrõã ĩcõãjãna ánjã. “Dios mena jãã ñña,” ĩ busunemoêtĩcõãña, “Roro mujãã ñña,” mujããrê Dios cũ caĩêtĩparore bairo ĩrã.

¹³ Apeyera tunu: Ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ popiye bairi cũ cayarapuata, Diore cũ jeniáto. Apei caroaro useanirõ cũ caãmata, Diore basariquere cũ basapeoáto. ¹⁴ Tunu apei cariaũ cũ caãmata, ñubueri majãrê cajũgoãnarê na cũ piiáto, “Diopũre yũ na jẽnibõjaáto,” ĩ. Bairi na puame use aceituna* mena cariaũre cũ tuu yaparori bero, marí Quetiupau wãme mena ĩrĩ cũ na cajẽnibõjaro boya, cũ camasĩrĩjẽ mena cariaũre cũ cacatioparore bairo ĩrã. ¹⁵ Bairi Dios mena tũgoñatutuari

na cajẽniata, netõcoagarõ cũ riaye. Marí Quetiupau cũ camasĩrĩjẽ jũgori cariayecũcũ nimicũã, caticoagumi yua. Tunu bairo cũ puame roriye caátacu cũ caãmata cũãrê, roro cũ caátajere cũ masiriyobõjagumi Dios. ¹⁶ Bairi mujãã cũã roro mujãã caátajere ãmeo quetibũjũya mujãã majũ. Bairo quetibũjuri yua, ãmeo jẽnibõjaya Diopũre, mujãã riayerẽ cũ canetõõparore bairo ĩrã. Bairi caũmu ñe ùnie caroriye wapa cacũgoecũ puame Diore butioro cũ cajẽniata, cũ cajẽnirĩjẽ cũ yueticõã cũ baietigumi Dios.

¹⁷ Tũgoñañijate profeta* Elías ãnacũ cũ caátajere: Marĩrê bairo caãcũ cũ cañnimiatãcũãrê, Dios puame caroaro cũ yũyupũ butioro cũrê cũ cajẽnirĩjêrê. “To oco ocaeparo,” Elías cũrê cũ cajẽnirõ jũgori, oco joesupi Dios ati yepare itia cũma ape cũma recomacã cãrõ yoaro majũ. ¹⁸ Cabero, “To oco ocáto tunu,” cũ caĩjẽnirõ bero, oco joyupi tunu Dios. Bairi ati yepa tunu oterique putijũgoyuparo, Elías Diore cũ cajẽnirõ jũgori.

¹⁹⁻²⁰ Apeyera tunu, mujãã, yũ bairãrê bairo caãna, ni jĩcãũ ùcũ mujãã mena macããcũ Jesús busũriquere cajãnamiatãcũ puame apei cũ cabeyoriye jũgori Jesure tunu cũ caĩroata, netõgumi. Capee roro cũ caátiere netõgumi, apei cũ cabeyoriye jũgori. Bairi cũ bapa puame cũ yerĩ pũna cayasicoabũjõatãjere cũ netõõ joroque cũ átibõjagumi yua.

Tocãrõã niña atie queti yũ cawoaturije.

Primera Carta de SAN PEDRO

Saludo

1 ¹Үм, Pedro cawāмесүсү Jesucristo cū caquetibujurotjoricu apóstol* yu āniña mujāārē cawoajou. Ati carta mena mujāā yu woajoya mujāā ya yeparu mai caānimirīcārā caábataricarārē. Ato cānacā yepaa macāānarē mujāā yu woajoya: Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, ape yepa Bitinia yepa macāāna cūārē yu woajoya. ²Mujāā, marī Pacu Dios caānijūgoripaуpуina cū cabesejūgoricarā caāna, cū caátigajūgoyetiricarorea bairo cū caátiparā majūrē mujāā woajou yu átiya. Tunu bairoa cū Yeri Espiritu Santo jūgori cañurā caroarā cūrē catūgousari majā mujāā ānio joroque ásupi. Tunu bairoa Jesucristo yucpāipу cū cariarique jūgori ñe cawapa cūgoena, caroarā mujāā ānio joroque ásupi.

Yu yarā, bairi ñiña: Nocārō paio caroare cū joáto mujāārē. Yerijōrō ānajē cutaje ūnie cūārē mujāā cū jonemoáto marī Pacu Dios.

Una vida de esperanza

³Marī Pacu Dios nocārō cañuу, marī Quetiupau Jesucristo pacure cū marī basapeoto: “Nocārō

marīrē cañnamai ānirī cū macū Jesucristo cariacoatacure tunu cū cacatioricarorea bairo marī cūārē cayasirácoabujiorārē marī netōōwī. Yeri cañurījē catiriquere marī jowī,” marī ī tūgoñamasī cotecōāña. ⁴Tirūmupua cū caijūgoyetirique, caroaro cū caátipeere cacūgoparā majū mujāā āniña. Umurecōo cū tуpу caāniparā majū mujāā ānio joroque átigumi. Topу caroaro mujāā cū caátipee pуame nicōāña. Jīcā wāmeacā ūno yasietimajūcōāgaro. ⁵Marī Pacu Dios mena mujāā catūgoñatutuario jūgori nocārō catutuaу, carotimasī ānirī, cūā, mujāā ĩnaricanugōgumi, nīpetiro mujāā cū canetōōbojapeere mujāā caēmuetamasīparore bairo ī. Bairi ati umurecōo catusari rūmu caāno tiere mujāā masīōgumi caroaro mujāā cū caátipeere. Bairi ati umurecōo capetiro bero cū mena caāniparā majū mujāā āniña.

⁶Bairo marī Pacu marī cū caátipeere tūgoñarī useanirīqūē mena mujāā āniña ti rūmu caetaparo jūgoye ati yeparure. Bairapua yoari yutea mea ati yeparu mujāā caāno capee wāmeerī majū popiye mujāā baiānigarā. Bairopua, popiye mujāā cabairo ñiña ati yeparure. ⁷Dios mena mujāā catūgoñatutuarije oro ūnierē

bairo āno baiya. Peero butiuro caūrō mena orore joeripu caroa majū orore jenucūñama camasā cawapacutie majūrē. Torea bairo mujāā cūā popiye roro tāmūomirācūā, Dios mena mujāā catūgoñatutuacōāninucūrījē roque oro netōjāñurō wapacutiya. Bairi Jesucristo nemo cū catunuatí rūmū caāno, cū mena mujāā catūgoñatutuacōāninucūrījē jūgori mujāā īñajesogūmi Dios. “Nujāñuñā. Caroaro mujāā ápu,” mujāā īgūmi. Bairo ī yua, caānimajūrārē bairo caāna mujāā ānio joroque mujāā átigūmi.

⁸Apeyera, mujāā roque Jesucristore caīñāetana nimirācūā, cūrē mairī cū yaye quetire cariape mujāā tūgousaya. Cū mena mujāā tūgoñatutuaya. Bairo cūrē caīñāetana nimirācūā, āmerē cūrē tūgousari yua, nocārō netōrō majū useanirīqūē mena mujāā āniñā. Tie cū mena mujāā causeanirījē puame dope bairo ī quetibujū masīā maniñā marī cabusuri risero mena. ⁹Tocārō netōrō mujāā useaniñā cayasicoabujioricarārē mujāā yerire cū canetōōrō jūgori yua. Bairi Dios mena mujāā catūgoñatutuarije jūgori mena jeto cū ture mujāā etamasīgarā.

¹⁰Merē tirūmupua masīri majā profeta* majārē na quetibujuyayupi Dios, cañuū ānirī caroa wāme camasā cū yarā caāniparārē cū caátipeere. Mujāā cūārē tiere jou ātiyami yua āmerē. Bairo Dios na cū caīquetibujumiatacūārē, tirūmupure profeta majā caroaro masīpeyoesupa mai. Torena, tiere buemasīnemoñupā Dios marī cū canetōōpeere. ¹¹Tunu apeyera Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori caroaro masīñupā profeta majā Jesucristo ati yepa roro popiye cū cabaipeere. Tunu bairoa cū cariaro bero nocārō caroaro camasā na caānipee cūārē na masīōñupī Espiritu

Santo. Tie cū camasiōrījērē tūgori yua, profeta majā puame tūgoñacōā maniásupa. Bairi atore bairo āmeo īñupā: “¿Namū ūcū cū ānicuti camasārē canetōōpau? ¿Dope bairo ātiri na cū netōūāti camasārē?” Tunu bairi, “¿Di yutea caāno marī qūī quetibujuyati Espiritu Santo?” āmeo ī jēniñanucūñanupā profeta majā ānana puame, masīnemogarā. ¹²Baipua Dios puame, “Marī yaye rotie jeto mee niñā atie Espiritu Santo cū camasiōrījē. Ape yutea macāāna cūārē cū caquetibujurije niñā,” na ī tūgoñamasīō joroque ī ásupi. Bairi āmerē mujāā cūā tiere mujāā masīña Dios cū canetōōrīqūē quetire. Tie caroa queti puame Espiritu Santo, umūrecóopu caatácu, cū camasiōrījē jūgori caquetibujuri majā mujāārē na caīquetibujuriquea niñā. iTie queti nocārō caroa majū caāno jūgori, umūrecóo macāāna, ángelea majā majū cūā tiere masīnemogamajūcōānucūñama!

Dios nos llama a una vida santa

¹³Bairi yu yarā, caroaro tūgoñamasīcoteāña. Caroa wāme Jesucristo cū caborore bairo jeto ātiāna. Dios nocārō cañuū ānirī Jesucristo nemo cū cabuiaetari rūmū caāno caroare marī cū cajopee jettore tūgoñanemocōā ninucūñā. ¹⁴Tunu bairoa Dios pūnaarē bairo caāna ānirī caroaro cū tūgopeoya. Tirūmupu marī Pacu Diore masīēna roro mujāā rupau caborore bairo jeto mujāā caátatore bairo ātiāmerīcōāña. ¹⁵Dios mujāārē cabesericu puame carou cañuū ñe ūnie carusaecu niñami. Bairi mujāā cūā cū pūnaa caāna ānirī cūrē bairo ñe ūnie cawapa mána majū caroarā āñajēcusa. ¹⁶Yu yarā, Dios ya tutipū cūārē atore bairo īña: “Mujāā cūā caroarā āña. Yu,

caroú cañu u cañimajücōārōrēā bairo mujāā cūā carorijere ápericōāña,” í quetibujuya.

¹⁷Apeyera tunu Dios caññabesemasí, camasā roro na caátaje wāme cārō ni jīcāū ūcūrē īnaricaworicaro mano caññau majūrē, “Dios jāā Pacu majū mu āniña,” mujāā cañata, caroaro cariape cū mujāā iroagarā. Cūrē qūiroacōā ninucūña tocānacā rūmua ati yeparu mujāā cañi rūmu cārō. ¹⁸Mujāā roquere Dios merē mujāā netōmajücōāñupī. Mujāā nīcūjāā ānana dope bairo canetōmasiā manierē mujāā na caātiroticūrīqūrē catūgousamirīcārārē mujāā netōmajücōāñupī. Merē mujāā masiña mujāā carorije wapare Dios cū cawapatibojariquere. Apeye ūnie capetirije oro, apeye plata ūnie meei mujāā canetōpee wapa āñupā. ¹⁹Marī Quetiupau Jesucristo yucwāpīru cū rī caānimajūrījērē cū carerique jūgori roque mujāā netōñupā. Jesucristo cū majū rupawina, cordero* waibucu cañu ñe ūnie camácūrē joemugōjoricarore bairo tuayupi. Cū jūgori mujāā netōñupā. ²⁰Mai, Jesucristo puame ati yera camanorua, “Camasārē canetōōpau nīgumi yu macū,” Dios cū cañjūgoyticūrīcū āñupī. Bairi ati yutea catusari yutea caāno etari mujāā cūārē mujāā netōōñupī Jesús, cū yarā mujāā caāniparore bairo yua. ²¹Jesucristo jūgori cariape cū mujāā tūgousaya Diore. Jesucristo cariacoatacu cū caāniamiatacūārē Dios puame tunu cū catori, cariape nūgōāpu cū ruirotiri carotimasī majū cū cūñupī. Bairi mujāā roque Dios mena mujāā tūgoñatutuaya. Cū, cū caātipēe jetore cariape mujāā tūgousaya āmerē.

²²Bairi āmerē yu yarā, cariape macāājē quetire catūgousarā ānirī mujāā yeripu ñe ūnie carorije

camána majū mujāā āniña. Bairi yua, nūcūbūgorique mena nemojāñurō mujāā āmeo maigarā marī yarārē. Tocānacāñūpurea caroa yericutaje mujāā catūgoñawēpūrījē nipetirije mena mujāā āmeo maigarā. ²³Āmerē caroa wāmerē catūgoñarī majā mujāā āniña. Dios mujāārē cawāma wāme yericutajere mujāā joyupi. Cawāma buiarārē bairo caāna mujāā āniña. Ati ūmūrecóo macāāna camasā cayasiparā na cabuiari wāmerē bairo mee mujāā āniña. Dios yaye quetibujūrique capetietie tocānacā rūmua caānipeere bairo caāna roque mujāā āniña.

²⁴Torea bairo īña Dios ya titupu cūā:

“Nipetiro camasā taare bairo niñama. Na camasā cutiānie, tie taa oóre bairo niña.

Būtiro caasiro taa jīnyasicoaya.

Torea bairo camasā cūā yasicoayama.

Caoo cūā owaa yaparo, caasiro ñacoaya. Tore bairo niñama camasā.

²⁵Tore bairo camasā na cabaimiatacūārē,

Dios yaye busūrique roque tocānacā rūmua nicōā ninucūgaro,”

ī quetibujuya Dios ya titupu.

Atie yu caquetibujūrije niña caroa queti camasā na carorije wapare Dios cū canetōōrīqūrē queti. Tere merē mujāārē yu quetibujūwū.

2 ¹Bairi yu yarā, nipetirije carori wāme mujāā caātiānierē tocārōā jānacōāña. Cañuenarē bairo mujāā caānie, apeye mujāā cañtopairije cūārē jānacōāña. Tunu bairoa mujāā roro mujāā cañbusupaicoterije cūārē jānacōāña. Tunu bairoa roro āmeo īñaugaripea pairique cūārē jānacōāña. Roro mujāā caāmeobusupairije ūnie cūārē tocārōā jānacōāña yua. Tie

ünierē inemoeticōaña. ²Cawimarā buiari bero na paco ūpēcōārē ūpūrī tutuarā na caátorea bairo mujāā cūā Dios yaye quetire tūgousaya mujāā yeripū. Tie Dios yaye quetire mujāā catūgousaata, nemojāñurō yeri tutuarā mujāā ānigarā. Tore bairo cū mena mujāā catūgoñatutuaroi mujāā netōōgumi yua marī Pacu Dios. ³Bairoa mujāā átibojagumi marī Pacu Dios, Jesús mena caāna ānirī cariapea, “Marī Quetiupau nocārō cañuu majū cū āniñati,” mujāā caītūgoñamasāata.

Cristo, la piedra viva

⁴Bairi marī Quetiupau Jesucristore nemojāñurō cū tūgousacōā ninucūña. Cūā, Cristo niñami catiriquere cajou majū, camasā wii quēnorā ūtāā na cacūjūgorica caānimajūrīcārē bairo caācū. Cūrē camasā butioro cū teewā. Bairo cū na cateemiatacūārē, Dios puame cū beseyupi. Dios cū macūrē mairī caānimajūrērē bairo caācū cū cūñupī. ⁵Mujāā cūā cacatirā nimirācūā, ūtā rupaare bairo mujāā āniña āmerē. Jesucristore catūgousarā menarē caānimonucūrā ānirī Dios ya wiire ūtā rupaare na capeowāmuātiere bairo mujāā āniña. Tunu bairoa ti wii macāāna sacerdotēa* majā cañurārē bairo caāna mujāā āniña. Bairo caāna ānirī, Espiritu Santo jūgori caroa macāājē átaje Dios cū caññajesorijere ātiāña. ⁶Bairi Dios ya tuti cūā atore bairo iña:

“Tūgoya mai: Sión* cawāmecuti buropū ūtāā caānimajūrīcā cawapacutia yū cabeserica majūrē cūū yū ātiya.

Torū wii quēnogu yū ātiya tia ūtāā mena yua. Tia ūtāā ñumajūcōāña.

Apeye ūtā rupaa netōrō caroa cawapacutia majū niña.

Cūā niñami Cristo* yū cajopau.

Bairi ni ūcū camasocū cūrē catūgousau yua, di rūmū ūno,

‘Cabūgoro majū Cristore

cū yū boyupa,’ ī tūgoña

yapapuaetigumi,”

ī quetibūjuyā ti tutipū.

⁷Mujāā roque tia ūtāārē bairo caācū Jesucristore cū mujāā maimajūcōāña. Aperā roque Dios mena catūgoñatutuaena ānirī Jesucristore cū boetinucūñama. Jesucristore na caboetimiatacūārē, Jesús caānimajūrē cū caānipeere atore bairo ī quetibūjuyayupa Dios ya tutipū:

“Wii quēnorī majā jīcā ūtāā na caboetimirīcā āmerē yua, ti wii macāācā caānimajūrīcārē bairo tuaya.”

⁸Aperopū iñupā apeye cūārē tunu:

“Jīcā ūtāā caānimajūrīcā mena rocawa yasigarāma camasā,”

ī quetibūjuyayupa Dios ya tutipū camasā cañuena na cabaipeere.

Bairi camasā cū yaye quetire catūgousaena yasicoagarāma. Dios na ūna cañuenarē cū caījūgoyeticūrīcārōrēā bairo yasicoagarāma.

⁹Mujāā roque Dios ya poa macāāna, cū cabeserīcārā jīcā poa macāāna mujāā āniña. Marī Quetiupau reyre* bairo caācū yarā paabojari majā sacerdotēa* majū mujāā āniña. Cū ya yepa macāāna cañurā, cū mena caāniparā majū mujāā āniña. Tore bairo mujāārē ásupi Dios, nocārō caroaro yū caātiere na quetibūjūnetōáto camasārē ī. Bairo mujāārē beseyupi. Canaitīārōpū caāna mujāā caānīmiatacūārē, cū yaye quetire mujāā catūgousarije jūgori āmerē yua, nocārō caroaro cabusuropū caānarē bairo mujāā ānio joroque ásupi Dios. ¹⁰Tunu bairoa tirūmupūre

jĩcã poa macããna mujãã ãmewũ. Diore cũ mujãã masĩepũ. Cũ yarã mee mujãã ãmu. ãme roquere yua, cũ yaye quetire tũgori cũ mena mujãã tũgoñatutuaya. Cũ ya poa macããna majũ mujãã ãniña. Cajũgoyepure Dios bopacooro camasãrẽ cũ caĩnamairĩjẽrẽ mujãã masĩesupa. ãmerẽ yua, cũ mena mujãã caãnie jũgori tiere mujãã masĩcõãña. Bairi Dios cũ caĩnamairã majũ mujãã ãniña.

Vivan para servir a Dios

¹¹ Yũ bairãrẽ bairo caãna, yũ camairã mujããrẽ ñiña: Ape ãmurecõopũ caãniparã nimirãcũã, mai ati yepapũ ãna, roro mujãã rupau carotirore bairo átĩamerĩcõãña. Tie cañuetie pũame Dios mena marĩ caãnie to yasio joroque caátie ñiña. Torena tiere jãnacõãña. ¹² Tunu apeyera Diore camasiẽna watoa ãna, caroaro átĩãña, “Jããrẽ busujãrẽma,” ĩrã. Bairo caãna mujãã caãnoi, na pũame cabero mujããrẽ roro busujãẽtĩgarãma, caroaro mujãã caátie masĩrĩ yua. Bairo tiere masĩrã, “Nocãrõ catutuau cañuu ñiñami Dios,” ĩgarãma, Cristo ati yepapũ tunuetari, nipetiro camasãrẽ na cũ caĩnabeseri rũmu caãno.

¹³⁻¹⁴ Marĩ Quetiupau Jesucristo mena caãna ãnirĩ, ati yepa macããna quetiuparã na carotirore bairo átĩãña. Na botioeticõãña. Emperador* quetiupau ùcũ, bairi cũ carotirã cũ roca carotirã ùna cũãrẽ na carotirore bairo ása. Cũ, quetiupau emperador pũame aperã camasã cañuenarẽ cũ ùmuã cũ roca macããnarẽ roro na átĩrotijonucũñami. Aperã caroaro átĩãnajẽrẽ caátĩãnimasĩrã pũamerẽ nucũbugorique mena na ĩñarotinucũñami. Quetiupau caroti ãnirĩ tore bairo átĩnucũñami, ati yepapũ ãcũ. ¹⁵ Caroa macããjẽ roquere

mujãã caáto boyami marĩ Pacu Dios. Bairo caroa macããjẽrẽ mujãã caátĩãnorẽ ĩñarã yua, Diore camasiẽna, aperã catũgomasiẽna ùna cũã mujããrẽ roro ĩ busupaietigarãma.

¹⁶ Dios, mujãã Quetiupau, jĩcãũã ñiñami. Apei maniñami. Bairo apei cũ camanimiatacũãrẽ, mujãã pũame, “Jããrẽ caroti maniñami. Bairi jãã caboro jãã átĩmasiña cañuetie cũãrẽ,” ĩ tũgoña mawijiaeticõãña. Dios yarã paacoteri majãrẽ bairo caãna ãnirĩ caroaro átĩãnimasiña mujãã cũã cũ carotirore bairo. ¹⁷ Bairi nipetiro camasãrẽ marĩ canucũbugopee caãnorẽ bairo na nucũbugoya. Marĩ yarã Diore caĩroari majã mena ãmeo maiña. Marĩ Pacu Dios cũãrẽ nucũbugori qũiroaya. Ati yepa macããcũ quetiupau emperador cũãrẽ cũ nucũbugoya.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Yũ yarã, mujãã paacoteri majã cũã, mujãã quetiuparã na carotirore bairo nucũbugorique mena ása. Caroaro na átĩbojaya paarique mujãã na carotirijere. Mujãã quetiuparã tutuaro mena carotirã cañuena, aperã cañurã mujããrẽ caĩroarã na caãmatacũãrẽ, caroaro nucũbugorique mena na paabojaya. Na nucũbugoya. ¹⁹ Mujãã, roro mujãã caáperimiatacũãrẽ, roro mujãã na caápata, ñujãñuña bairopua. Dios cũ carotirore bairo caáticõãna mujãã ãniña bairãpua. Cũ roque caroaro mujãã caátie ĩñajesoyami. ²⁰ Mujããrẽ, mujãã quetiuparã, rorije mujãã caátie wapa na catutiata roque, dope bairo mujãã ĩ masĩẽtĩbujiorã. Yerijõrõ mujãã quetiuparã mena mujãã ãnimasiẽtĩbujiorã. Caroa wãmerẽ mujãã caátiatato bero caãnmiatacũãrẽ, roro popiye mujãã baio joroque mujãã na caápata roque, popiye mujãã cabairijere mujãã nucãnetõcõãgarã. Tũgoñaenarẽ

bairo tiere tũgoñanetõcõãña. Tie ñujãñuña marí Pacu Dios cū caññajoro.

²¹Bairo mujãã caátĩano boyami Dios. Mujãã yaye wapa jũgorina Jesucristo cañuu nimicũã, popiye tãmuowí. Bairo popiye tãmuomicũã, cũrẽ roro caánarẽ na tuti ãmeemi. Cũrẽ ñnacõrĩ mujãã cũã cū cabairicarore bairo átiãñimasĩña. ²²Jesucristo puame jĩcã wãme ũno rorije caapei, ñe ũnie wapa cacũgoecu majũ ãmi. Ni jĩcãũ ũcũrẽ qũĩtoñaemi. Cariape quetibujuwí. ²³Tunu roro awajari cū na catutiro cũãrẽ jĩcãni ũno roro na ĩ tuti cãnamuemi. Roro popiye cū baio joroque na caáto cũãrẽ, roro na átiãmeemi. Atore bairo jeto ĩ tũgoñawí: “Dios jeto roro caánarẽ cariape na ññabesemasĩñami na yaye wapa,” ĩ tũgoñawí Dios na cū caátipee jetore. ²⁴Jesucristo cū majũ rupauina yucupãĩpu cū cariarique jũgori marí carorije wapare netõwí. Carorije marí caátĩanierẽ marí cajãnaparore bairo ĩ, riacoámí Jesucristo yucupãĩpu. Caroaro cariape caána marí ãnio joroque marí ãmi Jesús. Mujãã puame yeri catirã mujãã cãñipee jũgori Jesucristo puame cãñicutiri riawí. ²⁵Yu yarã, nurĩcãrã oveja* waibutoa na caboropu áñesẽãrĩ na camawijiyasirore bairo mujãã cũã mujãã caboro átiri, caũpetietopu cayasiránã mujãã ãnimiñupã. Bairo caánana nimirãcũã, ãmerẽ yua, carorije mujãã caátajere jãnarí Jesucristo yaye queti puamerẽ mujãã boya. Cũ, Jesucristo roque oveja coteri majõcũre bairo caãcũ ãnirí caroaro majũ mujãã ññacotemasĩñami.

Cómo deben vivir los casados

3 ¹⁻²Mujãã, carõmia camanapũãcuna cũã, mujãã manapũã na carotirore bairo caroaro

ãsa. Na ĩroaya mujãã manapũãrẽ. Caroaro cariape ãñajẽcusa, jĩcããrã Diore caĩroaena caroaro jĩcãrõ tũni mujãã caátiere ññarĩ cū na catũgousaparore bairo ĩrã. Noa ũna na caquetibujurije mee, caroaro mujãã caátĩanierẽ ññacõrĩ roque na cũã tũgousajũgogarãma Jesucristore. ³⁻⁴Mujãã, carõmia jĩcããrã netõ nucãjãñurõpu mujãã wãmaganucũña mujãã rupau bui macããjẽrẽ. Caroaro netõjãñurõ mujãã wũgapeoganucũña. Tunu bairoa oro ũnie cawapacutie mena mujãã wãmorĩrẽ mujãã jããganucũña. Caroa cawapapacarije ũnie jutii cũãrẽ mujãã jããnaganucũña. Tore bairo mujãã caáto ũnorẽã, mujãã pupea mujãã yeripure qũẽnoña. Maijũgoya mujãã yeri mujãã catũgoñarĩjẽ puame roquere. Dios yaye queti roque ati yepa macããjẽ cawapapaca netõjãñurõ caroa capetietie cawapacutie majũ niña. Caroaro yerijõrõ patowãcãricãrõ mano ãñimasĩrĩqũẽ niña. ⁵Torea bairo tirũmũpu macããna rõmirĩ ãnana cũã jutii caroa na caboro ũnorẽã, Dios cū caborore bairo jeto caroaro átiãñiñupã. Na yeripũ caroarã wãmagoricãrẽ bairo ãñiñiñupã. Dios mena tũgoñatutuayayupa. Na manapũãrẽ na ĩroari caroaro na mena ãñimasĩñiñupã. ⁶Tore bairo cabaiãñimasĩrĩcõ ãñupõ Sara cawãmecuco ãnacõ. Cõ manapũ Abraham ãnacũrẽ caroaro qũĩroyayupõ. Cũ carotirore bairo caroaro useanirĩqũẽ mena cū yũmasĩñiñupõ. Cõ quetiupaure bairo qũĩñiñupõ Sara. Mujãã, ãme caãna carõmia cõ ãnacõ pãrãmerãrẽ bairo caãna majũ mujãã ãñigarã cõ ãnacõrẽ bairo mujãã caápata. Bairo mujãã caápata, mujãã manapũãrẽ mujãã tũgoña uwietigarã, na mena caroaro cãñimasĩrã ãnirĩ.

⁷Mujãã, saĩtna sanũtoacsna mujããrẽ ñiña: Mujãã ñũmoarẽ na maiña. Na mena jĩcã yericunarẽ bairo ãnimasĩña. Mujãã ñũmoarẽ mujãã cajuátinemopeere na cabomasĩrõrẽã bairo caroaro na átiroaya. Carõmia ãnirĩ cayeritutuena na caãno mee, jĩcã yericuna mujãã caãnoi pugarãpũrea Dios caũu ãnirĩ cũ canetõõrĩqũe jũgori, tore bairo na juãsa mujãã ñũmoarẽ. Tore bairo ãmeo átĩãnimasĩña, ñe ùnie rusaeto jĩcã yericunarẽ bairo pugarãpũrea Diore mujãã cajẽnimasĩparore bairo ìrã.

Los que sufren por hacer el bien

⁸Bairi nipetiro mujãã tore bairo caroaro useanirõ, jĩcã majãrẽ bairo yericutiri átĩãninucũña. Æmeo mai ãninucũña jĩcãũ pũnaarẽ bairo mujãã majũ. Æmeo juátinemoña mujãã majũ. Caãnimajũrãrẽ bairo baibotioeticõãña. ⁹Bairi tunu roro mujããrẽ caãnarẽ roro mujãã cũã na átĩãmeeticõãña. Mujããrẽ caawajatutirã ùna cũãrẽ na tuti ãmeeticõãña. Mujããrẽ na caĩtutirorea bairo na ì tuti tunuo poeticõãña. Bairo puame ñña: “Caroare cũ joáto mujããrẽ Dios,” na ì jẽnijojaya mujããrẽ cateeri majã cũãrẽ. Bairo mujãã caápata, caroare na jonemogumi Dios. ¹⁰Tirũmũpũ cũãrẽ torea bairo ì quetibũyayupa profeta* majã ãnana: “Ni jĩcãũ ùcũ camasocũ caroaro useanirõ mena cũ caãnigaata, carorije ùnierẽ cũ busueticõãto. ‘Carori wãmerẽ yũ busuetigu,’ ì tũgoñaposeromasĩrĩ cũ ãmarõ. Tunu bairoa cũ risero mena cũ caĩtopairije ùnie cũãrẽ qũĩ busueticõãto. ¹¹Cũ ùcũ carorije macããjẽrẽ cũcõãrĩna, caroa macããjẽ puamerẽ átĩãninucũñami. Caroaro átĩãnijũgoyecuti masĩñami, aperã cũã yeri

jõrõ ãnajẽ cutajere na caátibocãmasĩparore bairo ì.

¹²Torecuna, marĩ Quetiupau cañurã caroarã jetore na ññausacotegumi. Cũrẽ cũ na cajẽnirijẽ cũãrẽ caroaro na tũgopeobojagumi Dios. Aperã cañuena carorã roquere na asiajãñugumi.

Na pesure bairo caãcũ tuagumi yua,” ì quetibũyayupa profeta majã ãnana Dios ya tutipũ.

¹³Caroa macããjẽ jetore tocãnacãnia mujãã caátĩãnimasĩata, ñnoa ùna mujããrẽ roro na átibujiocuti? Roro átĩmasĩẽnama. ¹⁴Bairãpũa, caroaro cariape mujãã caátĩãnimiatãcũãrẽ, jĩcããrã popiye mujãã baio joroque mujãã na caápata, yapapuaeticõãña. Useanirĩ ãña. Noa ùnarẽ na tũgoña uwieticõãña. Useanirĩqũe mena ãnimasĩña. ¹⁵Atore bairo jeto ása: Nũcũbugorique mena marĩ Quetiupãre bairo caãcũ Jesucristo mena tũgoña tutuaya mujãã yeripũ. Tunu apeyera caroaro tũgoña coteya. Mujããrẽ aperã Diore catũgousaena, “¿Ñe jũgori Jesucristo mena mujãã tũgoñatutuayati?” na cajẽniñarõ, caroaro mujãã caquetibũjũmasĩparore bairo ìrã, caroaro tũgoñamasĩ coteya. ¹⁶“Caãnimajũrã Dios yarã jãã ãniña,” ìẽna, nũcũbugorique mena na quetibũyaya. Caroaro átĩãña, mujãã catũgoñamasacuti ãnie yerijõrõ to ãnimasĩõ joroque ìrã. Mujãã, Jesucristore catũgousari majãrẽ, roro caĩbusupairã puame na majũã na caĩrĩjẽrẽ na tũgoñaboo joroque ìrã, caroaro átĩãña mujãã majũ nipetiro camasã mena.

¹⁷Carorije mujãã caátie jũgori roro mujãã catãmũoata, ññña. Bairopũa, netõjãñurõ ññña caroa macããjẽrẽ caãna nimirãcũã, roro popiye

mujãa cabaiata. Popiye mujãa baio joroque aperã cañuena mujãa na caápara, ñujãñaña Dios puame bairo cã cabooata. ¹⁸Torecuna, Jesucristo cã majũã jicãnia roro popiye bairi riawĩ, marĩ carorije wapare netõõpeyo yaparoetagu. Cũ puame roque cañu carorije caápei nimicũã, carorã yaye wapare netõõgu, roro popiye tãmuowĩ. Mujãa cãã Dios yarã mujãa caãniparore bairo ĩ, riawĩ. Marĩrẽ bairo caãcũ ati rupau cãgori riawĩ Jesús ati yepapure. Bairo riamicũã, Espĩritu Santo Dios Yeri cacũgon añirĩ tunu catiwĩ. ¹⁹Bairo Jesũs, cã yeri pũna jeto ãcũ, preso joricaropũ caãnarẽ bairo caãna cariaricarã yeri tũpu ásũpi. Topũ etari na quetibũjuyupi Dios yaye quetire. ²⁰Mai, na puame tirũmu macãã yutea Noẽ cã caãni yũteapũ ãna, Diore cã tũgopeotiri cã baiobotoyayuparã. Noẽ ãnacũ puame Dios cã caãtipeere na quetibũjuyamiñupũ. Na puame cã tũgoesuparã. Ti yũteapure Dios puame pajutiricarõ mano caroaro na cotemiñupũ, cũmua capairicare Noẽ cã caquẽnotoye. Bairo caroaro na cotemicũã, jicã wãmo peti itia pẽnirõ cãnacãũ ãnaacã na netõõñañupũ Dios ati yepare cã caruri rũmu caãno. ²¹Mai, ti yũteapũ oco caãnajẽ na caruarique puame atore bairo marĩ masĩõñupã: “Oco mena marĩ cabautizarotiri* rũmu caãno marĩ netõõwĩ Dios, cayasicoabujioatana marĩ caãnimiatacũãrẽ. Torea bairo ãñupã tie oco tirũmũpũ Noẽ cã caãni yũteapure,” marĩ ĩ masĩña. Marĩ cabautizarotirije puame marĩ rupaure uguerĩ coserique ãnie mee ñña. Dios marĩ Pacu majũrẽ yeri carõa marĩ catũgoñarĩjẽrẽ cã marĩ cajẽninemorijẽ ãnie ñña. Bairi yua, marĩ netõõñupĩ Dios, Jesucristo cã macũ cariacõatacu cã caãnimiatacũãrẽ

tunu cã cacatorique jũgori. ²²Marĩrẽ canetõõricũ Jesucristo puame umurecõo Dios tũpu ámĩ. Cũtu cariape ñugõã, carotimasĩ cã caruiropũ ñĩnami ãmerẽ. Bairi yua, nipetiro ángelea* majã, aperã cacatirã seres* majã cajũgoyepure mai carotimasĩmirĩcãrã cũãrẽ carotimasĩ majũ tuayami. Cũ jeto ãmerẽ na rotipeyomasĩñami. Na cãã nipetiro cã caĩrõrẽ bairo áticõãñama yua.

Servir según los dones recibidos de Dios

4 ¹Bairi mujãa cãã Jesucristo cã majũ rupau mena popiye cã catãmuorĩquẽrẽ tũgoñarĩ popiye mujãa cabaipeere mujãa ãñotaetigarã. “Popiye marĩ cabairo ñugarõ,” mujãa ĩ tũgoñagarã. Ni ãcũ caroare áticicũã roro popiye cã catãmuõata, roro átajere canetõõcãricũ añirĩ carorijere cajãnarĩcũrẽ bairo tuacõãñami. ²Bairo caãcũ añirĩ yua, ati yepapũ cã caãni rũmurẽ Dios cã caborore bairo jeto átiãnimasĩñami. Ati yepa macããna na rupau caborore bairo jeto na caãtiãnorẽ bairo átiãmerĩñami yua cã ãcũ. ³Nocãrõ yoaro jicã yutea cãrõ Diore camasĩena na caãtiãnorẽ bairo mujãa cãã roro mujãa átiãmu. Carorije macããjẽ mujãa rupau cabori wãme ãnie jetore mujãa átiãninucũwũ. Bose rũmu caãno ñucũbugoricarõ mano roro majũ mujãa awajañesãñucũwũ. Ti rũmu caãno cacũmuorĩjẽrẽ nocãrõ paio etinetõrĩ roro mujãa cũmunucũwũ. Tunu bairoa camasã na cawericarã ãna carorãrẽ na mujãa ĩroanucũwũ. ⁴Áme roquere tore bairo mujãa átiãninemoẽtĩña. Roro netõrõ mujãa caãtiãnajẽrẽ mujãa áperiyã. Bairo roro caãtiãnana nimirãcãã, ãmerẽ caroaro mujãa caãtiãnierẽ ĩñarĩ, mujãa baparã caãnimirĩcãrã

puame roro mujããrê ĩ busunucũnama. Pũgani cãrõ tũgoñanemonucũnama, carorã cañimirĩcãrã cañurãrê bairo mujãã cayeri wasoarijere ñnarĩ yua.

⁵Na, cañuena roquere marĩ Pacu Dios cañabesegajũgoricu majũ na ñabesegumi. Cacatirã, cariaricarã nipetirore na ñabesegumi na yaye wapare ti rũmu caetaro yua.

⁶Torecuna, marĩ ñicũjãã cariaricarã ãnana cũãrê merê caroa queti Dios cũ canetõõrĩqũrê na quetibũjuyupi Jesús, na cũã Espĩritu Santo Dios Yeri mena na ãmarõ, na yerire na yasieticõato ĩ. Bairãpua, na cũã nigarãma camasã nipetirore cũ cañabeseri rũmu caño cũãrê. Na cũã jĩcãrõ tũnia ñabese ecogarãma, camasã marĩrê bairo cañnana ãnirĩ.

⁷Apeyera mujãã ñiña: Merê ati umurecõo capetipa rũmu cõñarõ baiya. Torena, masacatirique mena caroaro ãnajẽcusa. Nucũbugorique mena tocãnacãnia Diore cũ jẽnicoteãninucũña ti rũmu caetaparo jũgoye. ⁸Tunu bairoa tocãnacãũporea mujãã caãmeomaĩnie to ãmarõ. Bairo caroaro mujãã caãmeomaĩnimasĩata, aperã yaye wapare na mujãã masiriyobojamasĩbujiorã. Cañurijẽ macããjẽ puamerẽ tũgoñarĩ carorijere mujãã átijãnacõãgarã yua. ⁹Tunu bairoa tocãnacãũporea caroaro mena na bocãya caetari majãrê. Na quẽnoña mujãã ya wiiripu nucũbugorique mena. Yasioroacapu roro na ĩ busupaieticõãña caetari majãrê. ¹⁰Nipetirije caroa wãme cañurijẽ Dios cũ cajoriquere caroaro cacũgomasĩrã ãnirĩ na juátinemoña aperãrê. Marĩ Pacu Dios tocãnacãũporea cũ cajogaro cãrõ caroa wãme marĩ caatĩanimasĩpeere marĩ joyupi. Ti wãme Dios cũ cajorica wãme jĩcãrõ tũnia aperãrê na juátinemoña. Mujãã caãmeojuátijãtiro

cãrõ ãmeo juátinemoña. ¹¹Bairi ni jĩcãũ ucũ mujãã mena macãacũ Dios yayerẽ quetibũjuri majõcu cũ caãmata, caroaro cariape cũ quetibũjuato Dios yaye quetire. Apei, ãmeo juátinemomasĩrĩqũrê marĩ Pacu Dios cũ cajoricu cũ caãmata, cũ cũã Dios cũ catutuarije cũ cajorije mena caroaro cũ juátinemoãto. Tore bairo jeto na átĩamarõ nipetiro, Dios caroa wãme cũ cajoricarã cãrõ. Tore bairo na átĩamarõ nipetiro camasã Jesucristo jũgori Diore na cabasapeoparore bairo. Cũ jĩcãũrêã basapeorique to ãmarõ. Cũ carotimasĩrjẽ to petieticõato. ãnicõã ninucũgoro. Bairoa to baiãto.

Sufrir como cristianos

¹²Yu bairãrê bairo caãna, yu camairã, tũgoña acueticõãña roro popiye mujãã cabaipeere. Aperã Diore camasiẽna roro majũ mujããrê na caãto ñnarã, “¡Agotã! ¿Nopẽrã tocãrõ roro popiye marĩ baio joroque marĩ na átiyati?” ĩ tũgoña yapapuaeticõãña. Tie popiye bairiquere mujãã camasiẽtẽ ùnie majũrê bairo ñaeticõãña. ¹³Bairo puame baiya: Jesucristo popiye cũ catãmuorĩcãrõrêã bairo mujãã cũã cũ yarã ãnirĩ roro popiye mujãã baigarã. Cũ, cũ cabairicarore bairo cabairã ãnirĩ tũgoña useaniña. Tore bairo mujãã caãmata, netõjãñurõ paio nigaro useanirĩqũrê tunu nemo cũ catunuatĩ rũmu caãnorê. Cũ mena useanirĩ mujãã ãnigarã yua ti rũmu caetaro. ¹⁴Bairi tunu Jesucristo yarã mujãã caño jũgori roro popiye cabairã useanirĩ ãña mujãã, aperã roro na caĩeperi majã nimirãcũã. Useanirĩ ãña mujãã roro na caĩeperã. Mujãã roque Espĩritu Santo, Dios nocãrõ catutuaa Yeri majũrê cacũgorã mujãã ãniña. Tocãnacãnia mujãã mena ãnicõã ninucũñami Espĩritu Santo Dios Yeri

majū. ¹⁵Apeyera tunu jīcāārā Diore camasīēna camasārē na pajīāñama. Aperā yajanucūñama. Apeye cūārē roro na caāmeoīrō na mena busunemonucūñama. Tore bairo na cabairoi, roro popiye na baio joroque na átiyama na quetiuparā. Narē bairo ápericōāña mujāā roque. ¹⁶Narē bairo caáperā mujāā mena macāāna jīcāārā na caānimiatacūārē, Jesucristo yarā na caānie jūgori roro popiye na cabaiata, tiere tūgoña boboticōāña. Marī Pacu Dios roquere cū basapeoya, cū yarārē bairo cawāmecuna ānirī.

¹⁷Merē ati rūmurirē etaro baiya marī cū yarārē Dios cū cañābesejūgopa rūmū. Marī, cū ya poa macāāna cañābesejūgomajūcōāñ ānirī, ¿marī berore nocārō popiye na baio joroque na cū ácuati cūrē catūgousaena roquere yua? Roro popiye na baio joroque na átīgumi Dios cū yaye quetire catūgousaetana roquere.

¹⁸Cañū jīcāū Diore catūgousau ūcū cū caāmata, dope iēcū majū popiyepūina netōjīātimasīñami Dios cū cañājoro. Bairi roro caāna Diore cabaiotiorā roque dope átinetojīātiecoenama. Netōōrōpū yasimajūcōāgarāma.

¹⁹Bairi Dios cū caborore bairo, roro popiye cabairi majā nimirācūā, caroa macāājērē áticōāña. Tiere jānaeticōāña. Nipetiro ati umurecōo macāājērē caátacu mena jetoa tūgoñatutuacōāña. Cū, jīcāū mujāā netōōgumi mujāā yerire. Mujāārē cū caijūgoyeticūrīcārōrēā bairo átimajūcōāgumi.

Consejos para los creyentes

5 ¹Apeyera tunu yu quetibujunemogaya mujāā, ñubueri majā quetiuparā cabutoa camasīrī majārē. Yu cūā mujāārēā bairo cabucū camasīrī majōcū

ñubueri majā quetiupau yu āniña. Yua, Jesucristo popiye cū cabairiquere ñiñawū. Torecu, cū yaye quetire yu quetibujū masīña. Yu cūā mujāā, camasīrī majā cabutoarea bairo tunu Jesucristo ati yepau cū catutuarije mena cū caetaro ñiñagu. Jīcārōā nipetiro marī iñagarā ti rūmū caetarore. ²Dios yarā ñubueri majārē caroaro na iñacoteya. Caroaro cariape na quetibujūya mujāā, ñubueri majārē. Mujāā narē caroaro cariape na mujāā quetibujū masīña. Caroaro átato jesoro Dios cū caborore bairo cariape na quetibujūya. Rotimajūrīcārē bairo ápericōāña. Cabuerā mujāā caānoi, paio mujāā cawapatapee cūārē tūgoñaeticōāña. Caroaro yerijōrō átiāña mujāā paarique ñubueriquere. ³Tutuario mena na mujāā quetibujūepa camasārē. “Jāā roque jāā rotimasīña ñubueri majārē,” mujāā i tūgoñaepe. “Narē mairī roque caroaro mena na marī quetibujugarā. Caroaro mena na marī átirotigarā ñubueriquere,” mujāā i tūgoñagarā. Bairo iñi caroaro ānajēcusa, bairo mujāā caátianierē ñubueri majā cūā iñacōrī caroaro na caátianiparore bairo iñi. ⁴Bairo narē caroaro mena mujāā cajūgoānimasiata, marī Quetiupau Jesucristo mujāā mena useanīgumi. Tunu ati yepau cū cabauetari rūmū caāno mujāā jogumi caroa yericutaje capetietie majūrē yua. Caroaro mujāā caátianajē wapa di rūmū ūno cariaetie majūrē mujāā jogumi marī Quetiupau.

⁵Torea bairo átiāña mujāā, cawāmarā cūā. Cabutoa camasīrī majā na caátirotirore bairo caroaro átiāña. Nucūbugorique mena na caquetibujurijere caroaro na tūgousaya. Tocānacāpua mujāā nipetiro ñubueri majā nucūbugorique mena caroaro ása cabutoa na caquetibujurijere.

“Jāā majū cūā jāā rotimasīña,” ĩ tūgoñaeticōāña. Torea bairo profeta* majā cūā ĩ quetibujuyupa:

“Dios puame ni ũcū
caītūgoñabotiori majōcu cū
caátigarijere ēñotanucūñami.
Apei caĩbotiogaecu, caroaro na
caĩrōrē bairo caátianimasī
roquere caroaro cū
juátimasīñami Dios cañuu ānirī,”
ĩ quetibujuyupa profeta majā
ānana.

⁶Bairi Diore cabaibotiorārē bairo baieticōāña. “Dios netōrō jāā masīña,” ĩ tūgoñaeticōāña. “Dios jeto jīcāūā masīñami,” ĩ tūgoñacōāña cariapea. Bairo ĩ tūgoñarī caroaro mujāā caāmata, Dios puame cū caborica yutea caetaro rotimasīrīqūē majūrē mujāā jogūmi. ⁷Tunu bairoa Dios mujāārē maimajūcōāñami. Caroaro mujāā ĩnapeoyami. Bairi nipetirije dise ũnie mujāā catūgoñamacāārījērē Diopure cū quetibujunetōōña. Cū mena tūgoñatutuaya.

⁸Caroaro tūgoñaquēnoña. Tūgoñamasīña. Wātī marī pesuu merē yaijūāū waibutoare ugagu cū cauwacoterore bairo marī yasio joroque átigu cotei baiyami. Bairi masacatiri caroaro ānajēcusa. Mujāā yasioremi wātī. ⁹Dios mena mujāā catūgoñatutuānierē jānaeticōāña. Bairoa marī Quetiupau Jesucristo mena tūgoñatutuacōāña. Wātī cū cabusujārījērē jīcā wāmeacā ũno tūgousaeticōāña. Tore bairo jeto popiye baiyama nipetiro ati ũmurecōopure Diore catūgousari majā mujāārē bairo cabairā, mujāā yarā cūā. Merē tere mujāā masīña.

¹⁰Bairāpua, jīcā yutea cārōā roro mujāā tāmugarā. Cabero yua, Dios puame cañurā, cariape

caāna majū mujāā átigumi. Cariape catūgoñarā, catūgoñatutuarā majū mujāā átigumi. Cū mena mujāā catūgoñatutuario jūgori, tunu bairoa mujāārē camaimajūū ānirī cū caboricarorea bairo mujāā jogūmi caroare. Jesucristo mena mujāā caānie jūgori jīcārō tūnia tore bairo mujāā átigumi marī Pacu Dios. ¹¹Cū jeteora cū carotimasīrījē to āmarō. Tocānacā rēmua to ānicōā āmarō. Bairoa to baiáto.

Saludos finales

¹²Yu yarā, tocārōā mujāārē ñi quetibuju woajoya. Atie petoaca ati carta mena mujāā yu caquetibujujorijere marī yau Silvano yu woatubojayami. Cū puame cañuu Dios mena catūgoñatutuau niñami. Torecu, yu baire bairo caācū cū ñiñanucūña Silvanorē. Bairi ati carta mena mujāā, yeri tūgoñatutuarā, mujāā ānio joroque átigu, mujāā yu quetibuju woajoya. Apeye cūārē cariapea caānorē bairo Dios mujāārē camai ānirī caroa cū cajoānierē mujāā camasiparore bairo ĩ, yu quetibuju woajoya. ¡Mujāā puame tie queti mena tūgoñatutuacōāña!

¹³Ati macā Babilonia* cawāmecuti macā macāāna, mujāā ñurotijoyama. Na cūā mujāārēā bairo Dios cū cabeserica poa macāāna niñama. Apei Marcos cawāmecucu yu macūrē bairo caācū cūā mujāā ñurotijoyami. ¹⁴Tunu mujāārē ñinemoña: Caroaro mena āmeo mairī āmeo bocáya jīcā majārē bairo.

Nipetiro mujāā Jesucristo yarārē caroa yericutaje mujāā cū jonemoáto marī Pacu Dios. Bairoa to baiáto.

Tocārōā ñiña atie queti yu cawoaturije.

Segunda Carta de SAN PEDRO

Saludo

1 ¹Үә, Simón Pedro cawāmecucū, Jesucristore paabojari majōcu cū caquetibujurotjoricū apóstol* majū yu āniña ati cartare mujāārē cawoajou. Jesucristo yarā majūrē mujāā yu woajoya. Mujāā cūā jāārēā bairo Jesucristo mena mujāā tūgoñatutuajūgoyupa. Marī Quetiupau Dios, bairi Jesucristo cariape caácu, marīrē canetōricū majū cūā, jīcārō tūnia marī joyupi cū mena marī catūgoñatutuapeere. ²Bairi mujāārē ñiña: Dios, marī Quetiupau Jesucristo mena na caquetibujucūrīqūērē mujāā camasīnemorō jūgori nocārō paio caroare mujāārē na jonemoáto. Caroa yericutaje cūārē mujāā na jonemoáto.

Cualidades del cristiano

³Dios ñe ūnie carusaecu ānirī cū camasīrījē mena marī jowī nipetirije caroa macāājē marī caātiānipeere. Tunu bairoa cūrē marī camaimasīpee cūārē marī jowī marī Pacu Dios. Tore bairo marī jowī, nocārō paio cū macū marīrē cabesericū cū caātiānimasīrījērē, cū carotimasīrījē cūārē marī camasīpare bairo ī. “Үәre bairo caroaro na átiānimasīáto,” ī caroare marī jowī. ⁴Caroaro cū

camasīrījē jūgori caroa wāme marī cū caátipee cū caijūgoyeticūrīqūērē marī masīōwī. Tie puame nocārō majū paio cū caátipee ñiña. Cawapapacarijere bairo caānie ñiña. Tie jūgori marī, ati umurecōo macāāna roro marī rupau caborore bairo caána, tiere marī majūā caátijānamasīrā marī ānio joroque marī ásupi. Bairo marī caáto, Dios cū caānajē cutiere bairo marī ānio joroque marī ásupi.

⁵Bairi caroaro tūgoñatutuanemoña marī Pacu Dios mena. Caroaro átiāña caroa macāājērē. Bairo caroaro átiāna, caroaro mujāā tūgousagarā cū yaye quetire. ⁶Bairo caroaro tūgousarā yua, mujāā rupau macāājē carorije mujāā caátigarije ūnierē mujāā ēñotamasīgarā. Bairo roro caáperā ānirī, caroaro yerijōrō mujāā ānimasīgarā. Bairo caroaro yerijōrō āna yua, Diore caroaro mujāā maimasīgarā. ⁷Bairo cū maimasīrī yua, mujāā yarārē na mujāā iñamaigarā. Na mujāā juátinemogarā. Bairo na mairā, nipetiro camasā cūārē na mujāā mainemomajūcōāgarā yua.

⁸Tie nipetirije caroaro ānajē cutajere mujāā caátimasīpeyoata, cañurā majū mujāā ānigarā. Camasārē cajuána majū mujāā ānigarā. Bairi marī Quetiupau Jesucristore cabūgoro mee cū mujāā

masiña. Cūrē mujāā camasiñirjē wapacutimajūcōāña, nemojāñurō tiere mujāā caátimasīpeyoata.

⁹Noa ūna aperā camasā tie caroaro ānajē cutajere na caápericōāta, camasiētīmajūcōārā nibujiorāma. Cacaapee mána cañnamasiēnarē bairo tuabujiorāma. Tunu bairoa na carorije wapa caānimiriqūērē Jesucristo cū canetōōbojarique cūārē masiritipeticōābujiorāma.

¹⁰Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, nipetirije atiere caroaro ása. Jānaeticōāña. Jesucristo cū caborore bairo jeto caroaro ása. “Jesucristo yarā caāniparā Dios cū cabesericarā ānirī caroaro marī átiānigarā,” ī tūgoñaña. Tore bairo mujāā caátīānimasīata, di rūmu ūno mujāā yasietigarā. Wātī cūā mujāā yasio joroque mujāā áperigumi.

¹¹Bairi tunu caroaro mujāā ānicōā nigarā. Ūmurecōopu mujāā caetari rūmu caāno marī Quetiupau Jesucristo marirē canetōōricū cū Pacu mena caroaro mujāā bocágarāma. Topu marī Quetiupau cū carotimasirīpau capetietopu cū mena mujāā ānicōā ninucūgarā yua.

¹²Bairi mai, atie yu caquetibujurijere mujāā yu quetibujunemocōā ninucūgu, tiere mujāā camasiñemoparore bairo ī. Merē mujāārē, cariape macāājē quetire na caquetibujuricaro bero caānimitacūārē, mujāā yu quetibujunemogu tunu. Tunu bairoa Jesucristo mena tūgoñatutuari caroaro cū caborore bairo mujāā caátīānimitacūārē, yu quetibujunemocōā nigu mai. ¹³Tore bairo mujāārē yu quetibuju ānigu yu cacatiri rūmu ūno mai. Merē yu masiña baipua. Yua, mujāārē caquetibujunemopau ūcūā ānirī atiere mujāā yu quetibujuya. ¹⁴⁻¹⁵Apeyera merē marī Quetiupau Jesucristo puame

“Pedro, nocārō mea mu riacoagu,” ñi quetibuju masiōwī. Torecu, yu puame yu beri caānopu cūārē atie yu caquetibujurijere mujāā masinemocōā ninucūō joroque yu áticūña. Noo yu camasirō cārō tiere yu quetibujucūña ati yepapure.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶Tunu apeyera, Jesucristo, marī Quetiupau, ati yepau tunu cū caatípee, cū carotimasirīpau macāājē cūārē caroa cariape macāājērē jāā quetibujuwu. Jāā majūā ī tūgoñamacārī jāā caīquetibujurique mee āmu. Jāā majūpua cūrē jāā īñawū. Nocārō cū carotimasirījē, cū catutuarijē cūārē jāā īñamajūcōāwū.

¹⁷Jāā īñawū jīcā rūmu Dios, cū Pacu cūrē nūcūbugorique mena cū caībusurore. Atore bairo ī busuocajowu nocārō carotimasī Dios cū caīrjē busurique: “Āni yu macū, yu camai, yu cabesericu majū ñīñami. Cū mena butioro majū yu useaniña,” ī busuocajowī Dios. ¹⁸Jāā majūpua tie busurique ūmurecōopu caatíere jāā tūgowu. Jāā puame marī Quetiupau Jesucristo mena jāā āmu ti watoare ūtāū cañuricupu.

¹⁹Masirī majā profeta* majā na caīquetibuju jūgoyeticūrīcārōrē bairo cariapea baiwī Jesucristo. Bairi mujāā roque tiere camasiñemogārā ānirī tiere caroaro cariape tūgoñanemoña. Tie caroa queti profeta majā na caquetibujucūrīqūē puame canaitiārōrē jīñaworiquere bairo niña. Tiere nemojāñurō mujāā cabuenemoata, mujāā camasiñemogārā ānirī tiere caroaro cariape tūgoñanemoña. Bairi Jesucristo, busuri ñocōrē bairo caācū, cū catunuetari rūmu caāno tiere mujāā masī peticoagarā. ²⁰⁻²¹Cajūgoye mai atiere caroaro tūgoña masiña: Dios

ya tutipũ ape rũmũ cabaipere na caquetibũwoatucũrĩquẽ puame jĩcãũ camasocu cũ majũã cũ caboro masĩrĩ cũ cawoatu quetibũjuriqũ mee niña. Bairi profeta majã cũã na majũ na camasĩrĩjẽ mena na caborore bairo na caquetibũjuriqũ mee niña. Na roque Dios cũ caquetibũjũ rotijoricarã ãnirĩ, Dios na cũ caĩrĩjẽrẽ Espĩritu Santo cũ camasĩõrõ jũgori quetibũjũ masĩñupã Dios ya tutipũ.

Los que enseñan mentiras

(Judas 4-13)

2 ¹Bairo na caĩmiatacũãrẽ, ãñupã Israel ya poa macãana menarẽ profeta* majã caĩtopairã, profeta majã Dios yarã mee caãna cũã. Na majũã na caborore bairo caĩquetibũjuri majã, caĩtopairi majã ãñupã. Bairi ãme cũãrẽ ãnigarãma na ùna mujãã watoare quetibũjuri majã cariape caquetibũjũena. Caĩtopairi majã nigarãma. “Caroa macããjẽrẽ jãã quetibũjũya mujããrẽ,” ĩ quetibũjũmirãcũã, na catũgoñarĩjẽ cañuetiere mujãã quetibũjũgarãma. Bairo quetibũjuri yua, marĩ Quetiupau mujããrẽ canetõõrĩcũrẽ cũ boetimajũcõãgarãma. Bairo cañuetiere na caquetibũjũro jũgori Dios puame yoaro mee na recõãgũmi. Na yasio joroque na átigũmi yua na yaye wapa. ²Na cayasiparo jũgoye capããrã majũ mujãã mena macããnarẽ na ĩtogarãma. Capããrã majũ tũgousagarãma na yaye queti carorije macããjẽrẽ. Na cũã caĩtori majã na caãtore bairo roro átigarãma. Bairo na caãto ĩnarã yua, aperã cũã Dios yaye queti cariape macããjẽrẽ roro ĩ busuepegarãma. ³Tunu apeyera nocãrõ dinerore cabonetõrã ãnirĩ na caquetibũjũrije mena mujãã quetibũjũtori, mujãã yajagarãma mujãã cacũgorije ùnierẽ. Na caquetibũjũrije

mena mujããrẽ ĩtopegarãma caĩtopairi majã. Bairo na caĩtoãnie jũgori na cayasipee na cotemajũcõãña. Tirũmũpuina merẽ, “Cañuenarẽ roro popiye na baio joroque na yũ átigu,” ĩ jũgoyeticũcõãñupĩ Dios. Na ùna cañuena netõõtĩmajũcõãgarãma.

⁴Tũgopeoya mai: Dios tirũmũpũre ãngelea* majã cũrẽ cabaibotiorã, cũrẽ catũgousagaenarẽ, “Ñugaro, mujãã yũ reetigu,” na ĩẽsupĩ. Bairo puame na ásupi: Cañuena na caãno canaitĩãrõpũ na recõãñupĩ. Caũcũãrĩ ope pupearũ na jiyari na biajãcũcõãñupĩ mai cũ caĩñabeseri rũmũ caetaparo jũgoye. ⁵Tunu bairoa tirũmũpũ macããna cañuena na cañni yũteapũre, “Mujãã mena yũ ñugu,” ĩrĩ mee na rurepeyocõãñupĩ Dios, na cañuetie wapa. Na mena macããcũ Noẽ cawãmecũcu jetore cũ netõõñupĩ cũ mena macããna jĩcã wãmo peti pũga pẽnirõ cãnacãũ mena. Mai, Noẽ puame cañũc caroa macããjẽrẽ caquetibũjũ majũ ãniñañupĩ. Bairi cũ jetore cũ yarã mena cũ netõõñañupĩ Dios. ⁶Torea bairo cañuenarẽ na reyupĩ Dios Sodoma,* ape macã Gomorra cawãmecuti macãã macããna ãnana cũãrẽ. Ti macãã cũãrẽ mũmrecõo macãã peero mena joerecõãñupĩ. Ñẽ ùnie tuaricarõ mano, õwã jeto to tuao joroque ásupi Dios ti macãã macããnarẽ cũ careri rũmurẽ. Cabero tunu cañniparã cañuena na catũgoñamasĩparore bairo ĩ, tore bairo átĩ ĩñoñupĩ merẽ. Tere tũgoñarĩ, “Cañuenarẽ popiye na baio joroque na átigũmi Dios,” na ĩ tũgoñamasĩãto ĩ, tore bairo ásupi. ⁷Baipua, ti macãã macããcũ Lot cawãmecũcu jĩcãũrẽã cũ rocaesupĩ Dios. Mai, Lot puame Sodoma, Gomorra macãã macããna roro na caãtĩãnierẽ ĩnarĩ butioro tũgoña yapapuanucũñupũ.

⁸Ti macãã macããna roro чмгrecóo, bairi ñami na caátianierē roro na cabusupaianie cūārē tūgojutiri butioro tūgoñarīqūē painucūñupū. Cañmu cañuñ añirī tocānacā rūmua carorije na caátianierē ñnarī cū yeripū tūgoñarīqūē painucūñupū. Bopacooro baiyupū cañuena roro na caátianierē ñnarī. Bairi Dios pñame cū rocaesupū, Lot cawāmecucu carorā mena cañnacūrē. ⁹“Marī Quetiupau masīmajūcōãñami cū caátipeere,” marī ī masīña. “Cū mena marī caānicōāmata, marī Quetiupau pñame wātī roro marirē cū caátigarijere ēñotamasīñami, roro marī catāmuoetiparore bairo ī. Tunu cañuena roquere preso joricarore bairo na cūrī na cūgomasiñami Dios, na cū careparo jūgoye,” marī ī masīña. ¹⁰Popiye na baio joroque na átīgumi Dios cañuetie na rupau macāājē ũnie jetore caátianarē. Marī Quetiupau cū carotimasīrījērē caboena cūārē roro popiye na átīgumi. Na ũna cajeyurā catūgoñamasīēna niñama. Na caboro caátipairā majū niñama. Bairo caāna añirī uwiricarō mano nocārō catutuarā cabuenaarē roro na tutirenucūñama. ¹¹Ángelea majā roque cañtopairā netōjāñurō catutuarā carotimasīrā nimirācūā, narē roro na ī busujāepeatinucūñama Diopure. Di rūmu ũno roro na ī epereñaetinucūñama ángelea majā roque.

¹²Cañtopairi majā pñame waibutoare bairo catūgoñarīqūē mána niñama. Catūgoñamasīēna niñama. Waibutoa pñame na catūgoñarījē mena mee tore bairā na caānie jūgori tore bairo bainucūñama. Bairo buianucūñama cabero camasā narē ñerī na capajāreparore bairo irā. Toreā bairo cañtopairā cūārē na regumi na carorije wapa Dios. ¹³Popiye

tāmugorāma na cūā aperārē roro na caátieperique wapa. Na rupau roro caborore bairo átiāna, “iũseanirō marī añiñal!” ī tūgoñanucūñama, na caátipauaca jetore masīmirācūā. Jesucristo cū cariarica rūmūrē tūgoñarī marī yarā mena mujāā cabose rūmu qūēnorō, na cūā mujāā mena bobooro, ñuetie majū átajecana mujāā caneñarōpū neñanucūñama. Ti rūmu caāno yua, roro na caborore bairo áti, nucūbūgorique mano useanirō bainucūñama. Caroarā cañurārē bairo na cūā na cañtopairije mena caāna nimirācūā, mujāā mena neñanucūñama.

¹⁴Tunu bairoa dico ũcō carōmiorē na caññaata, cō mena roro átaje mena jeto tūgoñanucūñama. Carorije ũnierē caátijutiena, cajānaena majū niñama. Aperā cayeritutuaena caroare caátiwēpūēna ũnarē na busujārī narē roro na átiepenucūñama. Caroaro majū tie ũnierē átipeyomasīmajūcōãnucūñama. Torena, carorā cañuena, Dios cū careparā majū niñama, tame. ¹⁵Cayasiricarārē bairo ninucūñama. Jesucristo yaye queti cariape macāājērē tūgousagaetimajūcōãñama. Beor macū Balaam* cawāmecucu ānacūrē bairo niñama. Cū ānacū pñame roro átiri wapatarique ũnierē butioro boyayupū. ¹⁶Bairo cū cabairo yua, jīcā rūmu Dios pñame cū tutiyupū. Balaarē, burro camasocure bairo cū busuo joroque cū ásupū Dios. “Roro mu átigaya. Tiere ápericōãña,” qūī tutiyupū burro Balaarē. Bairo qūī ēñotajānaoñupū roro cū caátigamiatajere. Pugani ápeyupū yua.

¹⁷Quetibujuri majā cañtopairā oco opee caoco manierē bairo niñama. Oco poarire wīno capapurerore bairo niñama. Dios yaye caroare

marí catügogamiatacūārē, di rūmu ūno marí quetibūjētiyama na ūna. Bairi nocārō canaitīārō capetietopu cayasiparā niñama. ¹⁸Tunu apeyera, caītopairā netōjāñurō botioro caīā manie ūnierē ī busūnucūñama. Bairo caāna ānirī roro na rupau caborore bairo ātiāna, na busūjānucūñama Jesucristo yaye quetire catūgousajūgorārē. Ati ūmurecōo macāāna roro na caātinucūrijē ūnierē cajānamiatanarē na busūjānucūñama. Mai cayeri tūgoñatutuaenarē roro na ātiepenucūñama. ¹⁹Na puame, “Mujāārē cariapea jāā īña: Jāārē bairo mujāā caāmata, useanirō mujāā ānigarā. Mujāā caborore bairo mujāā átimasīgarā,” na ītonucūñama. Na majūā na yaye wapa cayasiparā nimirācūā, tore bairo na ī busūjānucūñama. Na roque carorije macāājērē caātirotiepe ecorā majū niñama. Bairi ni jīcāū ūcū camasocu, carorijere caātijānaecu tiere carotiepe ecoore bairo catuau niñami. ²⁰Apeyera tunu jīcāārā mujāā mena macāāna marí Pacu Dios, cū macū marirē canetōōricū yaye quetire tūgousayupa. Ati ūmurecōo macāājē carorijere ápeyupa. Bairo catūgousajūgoricarā nimirācūā, carorije na caātajere tunu ātinemoñupā. Bairo na caātaje jūgori, āme roquere jōpūame roro baiyama. Ati ūmurecōo macāājē carorije caātijānaena tiere jōpūame nemorō carotiepe ecorārē bairo majū tuayama yua. ²¹Jicoqueipua Jesucristo yaye queti caroaro cariape macāājērē na catūgousaeto, ñumajūcōābujioyupa. Jesucristo caroaro cū caroticūrīqūērē tūgousari bero tunu tiere na cajānaata roque, ñuētīna. Āme roquere netōjāñurō popiye baigarāma. ²²Na ūna na cabairi wāme majū atore bairo marí ñicūjāā ānana na caīrīcārō

puamata, baimajūcōāña: “Nuricū yai muño cūrī bero, tiere ūgayami tunu.” Tunu apeyera, “Yese cāā, marí cacoseatacu nimicūā, netōjāñurō ūguerirapu yuguicūñanemoñami,” tore bairo niñama Dios yayere tūgousari bero tunu carorije macāājērē caātinemomajūcōāninucūrā.

El regreso del Señor

3 ¹Yu bairārē bairo caāna, yu camairā, ati carta niña cabero macāā carta mujāā yu cawoajonemori carta majū. Caānijūgorica carta, bairi ati carta cūārē cariape mujāārē ñi quetibūju woajoya, Dios yaye quetire mujāā camasiritietiparore bairo ī. Puga cartapurea yu quetibūju woajoya, tunu bairoa cariape mujāā catūgoñamasīparore bairo ī. ²Tūgoñamasīna tirūmupu macāāna cañurā camasīrā profeta* majā na caīquetibūjuyariquere. Tunu bairoa marí Quetiupau, marirē canetōōricū cū caroticūrīqūērē masiritieticōāña. Jāā, Jesucristo cū cabuericarā, apóstolea* majā jāā caquetibūjunetōōricū cūārē masiritieticōāña. Tiere tūgoñanemotocōāña.

³Bairārūa, atie cūārē mujāā tūgoña masīmajūcōāgarā. Catusari yutea caāno atīgarāma camasā caītopairi majā majū. Na rupau caborore bairo carorije jeto caātiāni majā ūna nīgarāma. Dios yaye quetire roro caīboyetieperā capāārā nīgarāma. ⁴Bairo caīeperi majā ānirī atore bairo ī jēniña epegarāma: “¿Dope cū baiyupari Cristo, ‘Yu tunuatīgu,’ caīmirīcū? Marí ñicūjāā na caāni rūmu, ati ūmurecōo caānijūgoripauca caānatōrēā bairo nicōāña mai,” ī epegarāma. ⁵Bairo caīrā ānirī Dios cū carotimasīrīpau ūmurecōo tirūmupua caānicōājūgoatajere masīētīñama. Marí

Pacu Dios puame cū carotimasirijē mena ati umurecōore jēñoñupī, oco mena jūgori. Tie oco mena jūgori niña ati umurecōo āme cūārē. ⁶Cū cabairotiricarorea bairo ati umurecōo cūārē ruocacōāñupī Dios. Tie oco jūgorina ati yepare ruocacōāñupī. ⁷Āme caāni umurecōo, ati yepa cūā Dios cū carotirore bairo cabaipēe cū cacūrīqūē niña. Ati umurecōo, ati yepa cūā ūpeticoagaro cū cabairotirore bairo yua. Peero mena yasigaro ati umurecōo, ati yepa mena yua. Dios camasārē cū caññabeseri rūmu caāno majū ti peero puame ati yepa nipetiropure joerepeticoagaro. Ti rūmu caāno Diore catūgousaetana cūā yasicoagarāma.

⁸Bairi yu bairārē bairo caāna, yu camairā, atiere masiritieticōāña: Marī Quetiupau Jesucristo patowācāētīñami. Cūrā, jicā rūmu puame mil cūmarī netōbauya. Mil cūmarī majū jicā rūmurē bairo etabauya. ⁹Mai, marī Quetiupau puame caroa wāme cū caātipēere cū caijūgoyeticūrīcārōrē átīwēpūēcū mee baiyami. “¿Dopēi tāmuri cū tunuapēiyati Jesús?” Ī busunucūñama jicāārā camasā. Bairo na caibusunucūmiatacūārē, bairo puame roque boyami Dios: Mujāā nipetiro Jesucristore tūgousari bero cū yarā mujāā caānipēere boyami. Bairi patowācārīcārō mano caroaro īñajocōācū baiyami. Mujāā cotei átiyami. Dios puame ni jicāū ūcū cū cayasirore boetiayami. Nipetiro camasā na carorije wapare yapapuari cūrē na cajēnirō boyami. Bairo jēnirī bero yua, cū yarā majū na caānorē boocotei baiyami.

¹⁰Bairi tunu marī Quetiupau cū caatīpa rūmurē marī quetibūjūetiayami. “Ti rūmu majū yu etagu,” iētīñami. Bairi cayajari majōcu cū caetarore

bairo marī camasiētī rūmu ūno majū etagūmi ati yeparūge. Ti rūmu cū caetari rūmu puame butioro acūorije busugaro. Tocārōā yua ati umurecōo yasicoagaro. Ati yepa cūā ūpeticoagaro. Nocārō caāniepu cārō nipetirije ūpeticoagaro. Manigaro yua ati yepa.

¹¹Tore bairo Dios ati umurecōore cū caātiyasiopeere tūgoñarī mujāā puame cū caquetibūjūcūrīqūērē caroaro mujāā catūgousacōā ninucūrō boya. iCaroarā cañurā majū mujāā caānicotero boya, Dios cū carotirore bairo! ¹²Dios cū catunuetari rūmu caāno caroaro mujāā ānicoteyugarā. Bairi tunu cū carotirore bairo caroaro ása, tāmuri nemo cū tunuatío joroque ĩrā. Ti rūmu caāno ati umurecōo puame ūyasipeticoagaro. Nocārō caāniepu cārō nipetirije ūrepeticoagaro.

¹³Torena, marī roque cawāma umurecōo, cawāma yepare coterā marī baiya. Marī Pacu puame, “Ti umurecōore rocarī bero, ape umurecōo yu qūēnogu tunu. Topu nigarāma yu yarā,” cū caijūgoyeticūrīcārōrē bairo cū caātipēere cayurā ānirī marī uwietigarā ti rūmu caetaro. Cawāma umurecōo puame cañurī umurecōo caroaro jeto āna umurecōo nigaro.

¹⁴Bairi yu yarā, yu bairārē bairo caāna, yu camairā, marī Quetiupau cū catunuetaparo jūgoye caroaro caroa wāmerē marī áticōā ninucūgarā. ũe ūnie wapa cacūgoena, cañurā, caroaro yerijōrō caānimasirā majūrē marī etarī cū ūseanio joroque caroaro marī átīānigarā cū jūgoye mai. ¹⁵Tūgopeoya: Marī Quetiupau patowācārīcārō mano marī cū cacoteata, marī cū canetōpeerea cotei átiyami. Nipetiro marī canetōpetirore borī cotei átiyami. Ato yu caquetibūjūrore bairoa mujāā quetibūjū woajoyupi marī

yau Pablo cawāmesucu cūā. Marī Pacu Dios, cū camasiōrijē jūgori tore bairo ī quetibuju woajoyupi marī yau Pablo. ¹⁶Tocānacā cartapua tore bairo Pablo cūā mujāārē ī quetibuju woajonucūñami. Bairopua, jīcā wāmerī cū caquetibujurije masiriyo jāñunucūña, bueata. Bairi aperā camasā catūgomasiēna, Dios mena catūgoñatutuajūgomasiēna puame cariape tūgoetiya. Bairo tūgomasiētīrī yua, Pablo yaye quetire quetibuju mawijiocōānucūñama. Tore bairo átīnucūñama nipetirije Dios yaye cū caquetibujucūriqūērē. Tie wapa popiye na baiō joroque na átīgumi marī Pacu Dios.

¹⁷Bairi yu bairārē bairo caāna yu camairā, merē atiere caroaro majū

mujāā masīna yu caquetibujurijere. Bairi caroaro tūgoñamasīna. Maijūgoya mujāā yerire. Mujāāpu caītorā na caīquetibujurijere mujāā tūgousare. Narē mujāā ītoecore carorā na caquetibujurijere. Diore catūgousarā nimirācūā, yasirique macāājērē mujāā tūgousare. ¹⁸Bairo puame roque ása: Marī Quetiupau, marīrē canetōōrīcū Jesucristore jōjāñurō nemorō cū camasīnemopee niña mujāārē nipetiri wāme cū camasā cutiānierē. Tunu bairoa nemojāñurō āmeo mainemoña. Bairi yua, cūrē marī cabasapeorije petietigaro. Āme, ape rūmu cūārē nicōā ninucūgaro. Bairoa to baiáto.

Tocārōā niña atie queti yu cawoaturije.

Primera Carta de SAN JUAN

La palabra de vida

1 ¹Atie mujäärē jāā caquetibujūwoatujopee marī Quetiupau Jesús yaye, caroa queti niña. Cū puame tirūmurpa ati yepa caānīparo jūgoyepua merē caānijūgoatācu niñami. Jāā puame Jesucristo ati yepapu etari, cū caquetibujūriquere jāā tūgowu. Bairi tunu jāā majūpua jāā caapee mena cū jāā īnawū. Bairi cūrē jāā masijāñuña. Bairo cūrē camasīrā ānirī, tie jāā catūgoriquere, bairi tunu jāā cañnarīqūē cūārē mujāā quetibujū woatujorā jāā átiya. Tie jāā caquetibujūjorije puame atore bairo niña: Jesucristo, marī yeri marī cacatiānipeere cajomasī majū niñami. Tiere quetibujū woatujorā jāā átiya. ²Cū puame ati yepapu buiaetayupi. Cūrē jāā īnawū. Cū yaye caroa queti cūārē jāā tūgowu. Tie quetire tūgori bero, merē aperā camasārē jāā quetibujūnetōōwū. Bairi mujāā cūārē jāā quetibujūya cū yaye queti, atie, yeri capetietie macāājērē. Mai, Jesús puame Dios cū pacu tūpu āñupī. Ámerē yua, ati yūtea caānorē ati umurecōopu etawī. ³Bairi tie jāā cañnarīqūē, jāā catūgoriquere mujäärē jāā quetibujūjoya, jāā mena

jīcārōrē bairo mujāā cūā mujāā caānimasīparore bairo īrā. Marī Pacu Dios mena, bairi cū macū Jesucristo mena jāā caānorēā bairo mujāā cūā na mena mujāā caānorē jāā boya. ⁴Torena, mujäärē jāā ī quetibujū woajoya, Dios mena marī causeanirījē ñe ūnie rusaeto caānipetiparore bairo īrā.

Dios es luz

⁵Atore bairo niña atie queti Jesucristo jāārē cū caquetibujūcūrīqūē. Tiere mujäärē quetibujū yu átiya āmerē: Cabusurijere bairo caācū cañuu niñami Dios. Bairo Dios canaitīārōpu caāmei ānirī carorije ūnie caāpei majū niñami. ⁶Tunu apeyera, “Marī Pacu Dios yarā jāā āniña,” īmirācūā, canaitīārōpu caāna rorije caānarē bairo marī caātiāmata, caītopairārē bairo marī ānibujiorā. Marī caātiānie cūā cawapa manierē bairo tuabujioro. ⁷Bairi marī cūā caroaro cabusurore bairo caācū Dios cū caānorēā bairo carorijere caāperā marī caāmata, Dios yarā jīcā majārē bairo caāna majū marī ānigarā. Caroaro marī āmeo átiānimasīgarā. Cū macū Jesucristo rīí jūgori nīpetiri wāme marī carorije wapare cū canetōōricārā marī ānigarā.

⁸Tunu apeyera, “Yua, carorije wapa cacūgoecu cañuu majū yu āniña,”

marí caíata, marí majūā marí yerire marí itoya. Bairo marí caíata, Dios yaye queti cariape macāājērē marí cūgoetiya marí yeripure. ⁹Bairi roro marí caátajere Dios mena marí catūgoñaqūēnorō ñuña. Bairo cū mena tūgoñaqūēnorī bero, cūrē marí cajēnirō pūgani cārō tūgoñarīcārō mano atore bairo marí ī masīña: “Dios pūame caroaro cariape marí átigumi. Marí carorije wapare masiriyobojagumi. Tocānacā wāme carorije wapa marí cacūgorijere marí cosebojojagumi Dios marí yeripure,” marí ī masīña. ¹⁰Tunu bairoa, “Carorije wāme caátīñaena majū jāā āniña,” marí caíata cūārē, caītopaire bairo caācū cū ānio joroque marí átibujiorā Diore. Bairo caāna ānirī Dios yaye quetire caboetinetōomajūcōārārē bairo marí tuabujiorā yua.

Cristo, nuestro abogado

2 ¹Yu yarā, yu pūnaarē bairo caāna atie caroa quetire mujāā yu quetibuju woajoya, carorije áperā mujāā caānīparore bairo ī. Bairo yu caquetibujūrijere tūgomirācūā, jīcārā roro na caápata, Dios macū Jesús cariape caācū cañuūrē cū na jēniáto. Jesús pūame marí Quetiupau Diopure marīrē caquetibujūnetōobojau, cajūī majū niñami. ²Cū pūame riawī yucupāīpu, marí carorije wapare netōobojagu. Marí yaye wapa jeto meerē netōobojamasīñami. Nipetiro ati yepa macāāna cūrē catūgousari majā cūārē na netōobojamasīñami Jesús.

³Dios cū caátiroticūrīqūērē tie caátirotirore bairo marí caápata, pūgani tūgoñanemoricārō mano merē marí masīgarā cū yarā marí caānierē. ⁴Aperā jīcārā, “Dios yarā majū jāā āniña,” ī busumirācūā, Dios cū caátiroticūrīqūērē jīcārō tūni na

caápericōāta, caītopairā majū niñama. Na yeripure caroa, cariape macāājē maniña. ⁵Apei, ni jīcāū ūcū pūame caroaro cariape Dios yaye busuriquere cū catūgousaata, ñe ūnie rūsaricaro mano caroaro Diore camaimasī majū tuayami. Bairo marí caápata, Dios mena jīcā majārē bairo marí ānigarā. ⁶“Yua, Dios yau cū mena jīcā majōcure bairo caācū yu āniña,” caī pūame Dios cū caborore bairo, marí Quetiupau Jesucristo cū caānimasīrīcārōrēā bairo cū caāno ñuña.

El nuevo mandamiento

⁷Yu yarā, yu bairārē bairo caāna, atie roticūrīqūē yu cawoatujojije ape wāme cawāma wāme mee niña. Caānijūgoripauyua mujāā catūgojūgorique Dios yaye queti niña. Atie roticūrīqūē cabucu macāājē, merē mujāā catūgojūgorique quetia niña. Apeye mee niña. ⁸Cabaimiatacūārē tunu atie pūame mujāārē yu cawoatujojije roticūrīqūē, cawāma wāmerē bairo niña. Bairi tie roticūrīqūē cariape macāājērē Jesucristorea bairo mujāā cūā tiere mujāā átimasīña, āmeo mairīqūē macāājērē. Bairo marí caāmeomairō, canaitīārōpu caānarē bairo marí caānie manigaro. Dios yaye caroaro cabusumajūrījē caāno, cabusoropu caānarē bairo caāna majū marí ānigarā yua.

⁹Bairi ni jīcāū ūcū, “Yua, Dios yau cabusoropu caācū carorije caāpei yu āniña,” caī nimicūā, cū yaure roro cū caasiañāteata, canaitīārōpu mai caācūrē bairo tuacōāñami. ¹⁰Apei pūame caroaro mairīqūē mena cū yaure cañāu roque, cabusoropu caācū Dios cū caborore bairo caācū niñami. Bairo caācū ānirī pūgani cārō tunu carorije macāājērē átinemogaetiayami.

¹¹ Apei, cū yaure caññateri majöcu roque canaitñaröpu caña, carorijere caña na caátiere bairo carorijere caácū ãnirí canaitñaröpu caññiñesēãurē bairo niñami. Bairo caácū ãnirí cacaapee ññaecürē bairo cū caátóre masiēcū ãñesēãnucũñami rorije cū caátie jügori yua.

¹² Yu pũnaarē bairo caña, mujãärē yu woajoya atiere: Dios, cū macū Jesús yucupãirpu cū cariarique jügori, mujãä carorije wapare cū camasiriyobojaricarã mujãä cūã mujãä cañnoi, atiere mujãä yu woajoya.

¹³ Mujãä, cabutoa capacua, mujãärē yu woajoya atie quetire, tirũmũpua ati yepa camanopua merē caññijügoricure mujãä camasirĩquē jügori. Mujãä cawãmarã cũärē mujãä yu woajoya, wãtĩ cañuecũ majürē cū mujãä catũgopeoeto jügori.

¹⁴ Mujãä, yu pũnaarē bairo caña cũärē mujãä yu woajoya, Dios marí Pacu yarã, cürē camasirã mujãä cañnoi. Mujãä, capacua cabutoa cũärē mujãä yu woajoya atie quetire, tirũmũpua ati yepa camanopua merē caññijügoricure mujãä camasirĩquē jügori. Mujãä, cawãmarã cũärē mujãä yu woajoya, yeri tutuarã caña ãnirí Dios yaye quetire mujãä yeripu caroaro Dios mena mujãä catũgoñatutuãnie jügori. Tunu bairoa wãtĩ cañuecũ majürē cū mujãä catũgopeoeto jügori mujãä yu woajoya.

¹⁵ Ati umurecöo macãäjērē caññamainetörãrē bairo baieticöãña. Ni jicãũ ücũ mujãä mena macãacũ ati umurecöo macãäjērē cū caññamainetöata, Dios marí Pacu majürē camaiecũ niñami. ¹⁶ Nipetiri wãme ati umurecöo macãäjē camasã na caññaborije puame Dios cū cajorije mee niña. Ati umurecöo macãäjē majũ roque niña. Ati wãmerē ati umurecöo

macããna puame bonucũñama: Roro camasã na rupau caborore bairo na caátigarijere átinucũñama. Aperã na cacũgorijere butiuro bori tiere ññaugonucũñama camasã. Aperã cũã ati umurecöo macãäjē paio cawapacutiere bonetonucũñama.

¹⁷ Bairi ati umurecöo macããna camasã ati umurecöo macãäjē capetirorea bairo cayasirãrē bairo tuayama, roro na caátigarije jügori. Dios cū caborore bairo jeto caroaro cariape caátĩacũ puame roque tocãnacã rũmua cañnicöãninucũpau majũ tuayami.

La verdad y la mentira

¹⁸ Yu pũnaarē bairo caña, ati yutea catusari yutea niña. Ati umurecöo petigaro baiya. Bairo capetiparo jügoye cañnoi, jicãũ Jesucristore cateeri majöcu cū caatfere mujãä tũgoyupa. Bairo jicãũ cū caatfere mujãä catũgomiatacãärē, ãmerē capãärã majũ niñama Jesucristore cateerã. Bairo na cabairoi, “Ati umurecöo petigaro baiya,” marí ñ masiña ãmerē. ¹⁹ Jesucristore cateeri majã puame marí mena macããna jicãärã nimiñupã. Bairo baimirãcũã, cariape majürã marí yarã mee ãñupã. Marí yarã marirē bairo Dios mena macããna na caãmata, marí mena ãnibuñorãma. Bairo na cabairo ññarí, atore bairo na marí ñ masiña: “Marí mena cañnana nimirãcũã, marí mena macããna jicãũ pũnaarē bairo caña mee ãñupã,” marí ñ masiña yua.

²⁰ Marí Quetiupau Jesucristo, cū yeri, Espíritu Santo majürē mujãä joyupi. Bairi nipetiro mujãä Espíritu Santo cū camasĩorijērē cacũgorã jeto mujãä ãñiña. ²¹ Dios yaye cariape macãäjērē mujãä camasiẽto jügori mee mujãärē yu woajoya. Tiere mujãä camasirö jügori roque mujãä yu quetibuju woajoya. Merē atore bairo

mujãã ī masiña: “Caĩtopairã na caĩrijẽ mee niña atie queti. Dios cariape caãcũ yaye queti roque niña,” mujãã ī masiña. ²²Caĩtopai puame atore bairo niñami: Jesucristo, Dios macũ, Dios cũ cajoricure, “Jesús, Mesías* mee niñami,” ī busunucũnami. Bairo caĩbusunucũ puame Jesucristore cateire bairo caãcũ niñami. Bairo cũrẽ cateie añirĩ, Dios, Jesús pacu cũãrẽ caboecure bairo tuayami. ²³Ni jĩcãũ ũcũ Jesure caĩñatei cũ caãmata, Jesús pacu Dios cũãrẽ caĩñatei, cũ mena macããcũ mee niñami. Apei, “Cũã niñami Jesús marirẽ canetõõricũ,” cariape Jesure caĩbusunucũ puame roque, cũ pacu Dios yau, jĩcãrõrẽ bairo caãcũ niñami.

²⁴Torena, mujãã puame tirũmũpu caroa queti Dios yaye mujãã catũgojũgoriquere jãnaeticõãña. Mujãã yeripu tiere tũgoñacõã ninucũña. Bairo Dios yaye queti mujãã catũgojũgorique mujãã yeripu caãnicõãninucũata, Dios, bairi cũ macũ Jesucristo mena jĩcãrõrẽ bairo caãna mujãã añigarã. ²⁵Bairi, “Jesucristo, cũ caĩcũricãrõrẽã bairo cariape marĩ jogumi yeri capetietie majũrẽ,” marĩ ī masiña yua.

²⁶Aperã roro mujããrẽ caĩtogari majã na caatĩparo jũgoye mujãã quetibũju woajou yu átiya, narẽ mujãã caĩtoecoetiparore bairo ī. ²⁷Bairãpua, mujãã Jesucristo cũ cajoricu Espĩritu Santo Dios Yeri majũrẽ mujãã cũgoya mujãã yeripu. Espĩritu Santo puame mujãã cũ camasiõrõ jũgori nipetiro caroa wãme macããjẽ jetore mujãã átiãnimasiñucũña. Espĩritu Santo cũ cabuerije cariape macããjẽ niña. Caĩtopairã na caquetibũjunucũrijẽrẽ bairo mee niña. Bairi Espĩritu Santo mujããrẽ cũ camasiõrõ jũgori aperã mujãã na cabuepeere mujãã macãẽtĩña. Torena, mujãã puame Jesucristo mena

macããna añirĩ Espĩritu Santo mujãã cũ caĩquetibũjũricarore bairo jeto caroa macããjẽrẽ áticõã ninucũña.

²⁸Tunu bairoa yu pũnaarẽ bairo caãna, Jesucristo mena jĩcãũ pũnaarẽ bairo añicõãña. Bairo marĩ caãmata, Jesucristo ati yepapũ nemo cũ caetarore tũgoñatutuarique mena, tũgoñaboboricarõ mano cũ marĩ cotegarã. ²⁹Merẽ atore bairo mujãã masiña: “Jesucristo caroaro cariape caãcu caũuũ majũ niñami. Tunu bairo nipetiro camasã caroa macããjẽ caũurĩjẽrẽ caãna, Dios yarã cũ pũnaarẽ bairo caãna niñama,” mujãã ī masiña.

Hijos de Dios

3 ¹Nocãrõ majũ marĩ cũ maiñati marĩ Pacu Dios. Bairo marirẽ camai añirĩ, “Yu pũnaa,” marĩ ĩnucũnami. Bairi cũ pũnaa majũ marĩ ãniña. Aperã ati mũnrecõõ macããna camasã Dios pũnaa marĩ caãnierẽ masĩtĩñama, Dios, marĩ Pacu cũãrẽ camasiẽna añirĩ. ²Yu yarã, yu bairãrẽ bairo caãna yu camairã merẽ Dios yarã cũ pũnaa majũ marĩ ãniña yua. Bairo ãnimirãcũã, cabero marĩ cabaipee nipetirijere marĩ masipeyoetiya mai. Bairãpua, atore bairo marĩ masiña: Jesucristo ati yepapũ nemo cũ cabauetaro caãno, cũ yarã cũrẽ bairo caãna majũ marĩ añigarã. Bairi Jesús ati yepapũ cũ caetaro, cũ marĩ ĩnamajũcõãgarã, caãnimajũũrẽ bairo cũ caãno yua. ³Nipetiro atie cabaipee mena catũgoñatutuacotei puame roque cũ majũã cũ caroriye wapare coseire bairo átiyami. Jesucristo ñe ũnie camãcũ caũuũ cũ caãnorẽã bairo, cũ cũã ñe ũnie wapa mãcũ caroã tuayami yua.

⁴Nipetiro carori wãmerẽ caãna Dios cũ carotirijere cabaibotiorã niñama. Bairi carori wãme jetore átiãninucũñama.

⁵Merē caroaro mujāā masiña atiere: Marī carorije wapare netōōū acū asúpi Jesucristo ati yeparure. Jesucristo puame ñe ũnie carorijere caápei majū niñami. ⁶Bairi ni jicāū ũcū Jesucristo mena jicārōrē bairo caācū cū yaye quetire cariape catūgocōāninucūū puame carorijere áperiyami. Aperā carorijere caáticōāninucūrā puame roque Jesucristore camasiēna majū niñama. ⁷Yū pūnaarē bairo caāna ni jicāū ũcū mujāārē qūtoeticōāto. Ni jicāū ũcū caroaro cariape macāājē jetore caátianimasī cū caāmata, cañuu caroú niñami Dios cū cañajoro. Marī Quetiupau Jesús cariape caācu cañuu cū caānorēā bairo cū cūā cariape caācu cañuu niñami. ⁸Carori wāme jetore bairoa caáticōāninucūū puame roque wātī yau cū carotirijere caācu majū niñami. Wātī roque ati ũmrecóo caānijūgoripaupūina carorijere caátijūgoricu majū niñami. Baipua, merē asúpi Dios macū Jesucristo ati yeparure, wātī roro cū caátiere yasiorei acū.

⁹Jicāū Dios yaye quetire catūgousau, cū macūrē bairo caācū puame cawāma yeri pūna Dios cū cajoriquere cūgoyami. Bairo cacūgon ānirī carori wāmerē átiāmerīnucūñami. Bairo Dios macū ānirī carorije macāājērē átigaetiyami. ¹⁰Bairi yua, atore bairo marī ī tūgoñamasīña: “Nipetiro carorije macāājērē caāti majā wātī cū carotirijere caāna cū pūnaarē bairo caāna niñama. Aperā caroa macāājērē caāna puame roque Dios yarā cū cañābesericarā, cū pūnaa majū niñama,” marī ī tūgoñamasīña. Bairi ni jicāū ũcū caroa macāājērē caápei cū yaure bairo caācūrē camaiecū Dios yau mee niñami.

Amémonos unos a otros

¹¹Atore bairo Jesús yaye quetire mujāā tūgojūgoyupa caāni

jūgoripaupua: “Tocānacāūpua āmeo maiña. Āmeo juátinemoña Dios cū caborore bairo mujāā majū,” mujāārē ī quetibujuyupa. ¹²Apei Cañ ānacūrē bairo marī baieticōārōā marīā. Cū, Cañ ānacū puame cañuecū wātī yau majū āniñañupī. Cū bai Abel cawāmesucure cū pajīarocacōāñañupī. Bairi apei jicāū atore bairo ī jēniñabujoumi: “¿Dopēī cū bai Abere cū pajīāñuparī?” Atore bairo baiyupa: Cañ cū caátaje carorije āñupā. Cū bai cū caátaje puame caroa macāājē āñupā. Bairi cū pajīarocacōāñañupī Cañ Abere.

¹³Yū yarā, yū bairārē bairo caāna, tūgoñamani ápericōāña ati ũmrecóo macāāna Diore camasiēna mujāārē na caññaterijere. ¹⁴Marī roque yasiricaropu caānibujoricarā nimirācūā, tunu cacatirā majū caānarē bairo marī āniña. Tore bairo marī masiña tocānacāūpūrea marī yarārē marī caāmeomairijē jūgori. Cū yarārē camaimasīēcū puame cayasiricure bairo caācū riaricaropu caápāure bairo niñami. ¹⁵Tocānacāūpua na yarā camasārē cateeri majā puame pajīārī majā wapanarē bairo caāna niñama. Na ũna pajīārī majā yeri capetietiere na majūā cūgomasiētīñama. Merē tiere caroaro mujāā masiña. ¹⁶Jesucristo marīrē camainetōū ānirī yucupāipū riayupī. Tie jūgori cariape merē marī masiña āmeo mairīqūē majū macāājērē. Bairi Jesucristo marīrē cū caññamairīcārōrē bairo marī cūā marī yarā camasārē āmeo mairōtiya. ¹⁷Capee cacūgori majōcu, ñe ũnie carusaecu puame cū yau cabopacañre ĩñamicūā, cūrē cajuátinemoecū, cū yaure camaiecū tuacōāñami. Dios cū cajorije āmeo mairīqūērē cūgoetiyami cū yeri cū catūgoñarījēpūre. ¹⁸Yū pūnaarē bairo

caána, marí caámeomairijē marí risero marí caĩbusurije jeto mee to âmārō. “Mujãārē jãã juátigarã,” marí caĩata, marí caĩbusurorea bairo marí caátiyaparoro ñuña. Cariapea marí caĩbusurorea bairo marí caátie to caáno ñuña.

Confianza delante de Dios

¹⁹Tore bairo marí caátiamata, “Dios yarã cariape macããjērē caána majū marí ãnigarã,” marí ĩ masiña. Bairi yua, pugani cãrō tũgoñarĩcãrō mano Dios marĩrē cū canetõpeere marí tũgoñaña, Dios cū caĩñajoro. ²⁰Tunu apeyera marí yeri marí catũgoñarĩjēpũ, “Yua, yu caboro yu baiya,” marí yeri caĩbusujãrō jũgori capee wãme marí catũgoñaata, Dios tiere masĩ peyocõãñami. Dios puame nocãrō camasĩ ãnirĩ netõjãñurõ masĩñami nipetiri wãme marí yeri catũgoñarĩjērē. ²¹Yu yarã, yu bairãrē bairo caána yu camairã carorije macããjērē caãperã marí caáno bero caãmata, “Cabui mãna marí ãniña,” tũgoñatutuarique mena marí yeripũ marí ĩ masiña Dios cū caĩñajoro. ²²Marí puame cū caroticũriqũērē marí tũgousaya. Tunu bairoa caroa macããjē Dios cū caĩñajesorije jetro marí átinucũña. Bairi Dios puame nipetiri wãme cũrē marí cajēnirĩ wãmerē marí jogumi. ²³Mai, Dios cū caroticũriqũē puame atore bairo iña: “Dios macũ Jesucristore cū tũgousaya. Tunu Jesucristo mujããrē cū camairotiricarore bairo mujãã cũã mujãã majū ãmeo maiña,” ĩ quetibũjuya tie cū caroticũriqũē. ²⁴Dios tore bairo cū caátiroticũriqũērē caána Dios yarã niñama. Dios cũã na mena nicõãñami na yeripũ. Bairo cū caãnoi, “Dios marí yeripũ niñami,” marí ĩ masiña, cū Yeri Espĩritu Santo

marí cū cajoricũ marí yeripũ cū caáno jũgori.

El Espĩritu de Dios y el espĩritu del enemigo de Cristo

4 ¹Yu yarã, yu bairãrē bairo caána, yu camairã, cariape tũgoeticõãña aperã, “Dios yarã jãã ãniña,” ĩmirãcũã ricaati na caquetibũjuata. Espĩritu Santo na yeripũ na cacũgoeticõãta, na tũgousaeticõãña. “¿Cariape na quetibũjuyati?” ĩrã, na caĩrĩjērē caroaro tũgobeseya. Ati umrecõore capããrã niñama caĩtopairã. “Dios yaye quetire jãã cũã jãã quetibũjuya,” ĩmirãcũã, wãtĩ yaye macããjē puamerē quetibũjurã átiyama. ²Bairo na caĩquetibũjurijere caroaro mujãã catũgobesemasĩata, cariapea, “Ãnoa Dios yaye meerē quetibũjuyama,” mujãã ĩ masĩgarã. Bairi jĩcãũ ũcũ, “Cariapea Jesucristo marĩrēã bairo ati rupau cacũgou ati yepapũ etayupĩ,” caĩquetibũjumasi roque Espĩritu Santo Dios Yeri majũrē cacũgou niñami. ³Tore bairo caĩquetibũjumasiēcũ puame Espĩritu Santo Dios Yeri majũrē cacũgoecũ niñami. Wãtĩ, Jesucristore cateerĩ majõcu yeri majũrē cacũgou niñami. Merē tirũmũpũ mujãã tũgoyupa Jesucristore cateerã ricaati yeri catũgoñarã na caetapeere. Bairi merē etamajũcõãñama ati yepapũre wãtĩ yarã caĩtopairĩ majã.

⁴Yu pũnaarē bairo caána, mujãã roque Dios yarã mujãã ãniña. Caĩtopairã na caquetibũjurijere mujãã tũgousaetiya. Na netõrõ cayeritutuarã mujãã ãniña. Mujãã roque, caĩtopairã ati umrecõo macããna na yeripũ na cacũgou netõjãñurõ catutuaũ Espĩritu Santo majũrē cacũgorã mujãã ãniña. ⁵Na puame ati umrecõo macããna niñama. Bairo caána ãnirĩ ati umrecõo

macããjêrê quetibujuncũñama. Na caĩrĩjêrê caroaro tũgoũsanucũñama camasã aperã ati umũrecóo macããna ùna, Dios yarã caãmerã ãnirĩ. ⁶Marĩ roque Dios yarã, cũtu macããna marĩ ãniña. Bairo Diore camasĩ puame marĩ caquetibujurijere caroaro tũgoũsanucũñami. Apei Diore camasĩecũ puame marĩ caquetibujurijere tũgoũsagaetiayami. Tore bairo na cabairijere ñnarã, atore bairo marĩ ï masiña: “Ánoa caroa yeri cutaje Dios cũ cajorije cariape macããjêrê quetibujuyama. Ánoa aperã puame, caĩtopairã wãtĩ yeri pũna cacũgorã niñama,” marĩ ï tũgoña besemasĩña.

Dios es amor

⁷Yũ yarã, yũ bairãrê bairo caãna yũ camairã ãmeo mairĩqũe cañurijê Dios cũ cajorije niña. Bairi tocãnacãũpua nipetiro caãmeomaiparã marĩ ãniña marĩ yarãrê. Nipetiro caãmeomaimasĩrĩ majã Diore camasĩrã cũ pũnaarê bairo caãna niñama. ⁸Dios, maimasĩrĩqũerê cajomasĩ cũ caãno jũgori marĩ caãmeomaimasĩrĩjê baimasĩña. Bairi ni ùcũ cũ yaure camaimasĩecũ puame Diore camasĩecũ niñami. ⁹Merê marĩ masiña Dios marĩrê cũ camairĩjêrê. Tiere marĩ masiõ joroque ï, ati yepapũ cũ joyupi, cũ macũ jĩcãũã caãcũrê. Cũ jũgori marĩ nipetiro Dios yarã yeri capetietiere marĩ cacũgoparore bairo ï, ati yepapũ cũ joyupi. ¹⁰Tũgoya mai. Cariape mairĩqũe caãnimajũrĩjê ati wãmerê bairo niña: Marĩ puame Diore cũ marĩ camajũgoro mee, cũ puame jĩcã nũgõã marĩ mairĩ, cũ macũ jĩcãũã caãcũrê cũ joyupi ati yepapũ. Bairo ati yepapũre etari bero yua, roro popiye tãmuorĩ yucupãĩpũ cũ cariarique jũgori carorije wapa cacũgoenarê bairo marĩ tuo joroque marĩ ásupi.

¹¹Yũ yarã, yũ bairãrê bairo caãna, yũ camairã, tore bairo marĩrê Dios cũ camairĩqũe to caãmata, marĩ cũã marĩ yarãrê caãmeomaiparã marĩ ãniña. Marĩ yarãrê ãmeo juátinemorotiya. ¹²Ni jĩcãũ ùcũ Diore ññaãecũmi. Bairo marĩ camasã, Diore caĩñaena nimirãcũã, nipetiro marĩ yarãrê marĩ caãmeomaiata, Dios marĩ yeripũ nicõãñami. Bairo marĩ mena cũ caãnoi, caroaro netõjãñurõ marĩ ãmeo maimasĩgarã. ¹³Dios, Espiritu Santo marĩ cũ cajoricũ marĩ yeripũ cũ caãno jũgori, “Marĩ mena niñami Dios. Marĩã cũ yarã marĩ ãniña,” marĩ ï tũgoñamasicõãña. ¹⁴Jãã majũpua jãã ññawũ Jesure ati yepapũ cũ caãno. Bairo jãã puame cũrê caĩñaricãrã ãnirĩ caãnorê bairo cariape majũ atore bairo jãã ï quetibujũ masiña: “Cũ macũ Jesure cũ joyupi cũ pacũ Dios, ati yepa macããna na carorije wapare na netõõgũ,” jãã ï quetibujũ masiña. ¹⁵Bairi ni jĩcãũ ùcũ Jesús Dios macũ cũ caãnierê caãnorê bairo cariape cũ catũgoñamasicõãta, Dios mena jĩcãrõrê bairo caãcũ niñami. Dios puame cũã cũ mena nicõãñami.

¹⁶Tore bairo cabaiãno jũgori, merê yua, marĩ masiña cariapea Dios marĩrê cũ camaiãninucũrĩjêrê. Dios puame ãmeo mairĩqũe macããcũ niñami. Bairi ni ùcũ cũ yarãrê camaimasĩ, Dios yaũ majũ niñami. Dios cũã cũ mena nicõãñami. ¹⁷Tore bairo marĩ caãmeoãto jũgori ãmeo mairĩqũerê nemojãñurõ marĩ masiõgumi Dios. Bairo marĩrê cũ camasĩõrõ yua, marĩ puame tũgoña uwiricarõ mano, tũgoñatutuarique mena camasãrê cũ caĩñabeseri rãmũrê marĩ cotegarã. Marĩ puame ati yepapũre ãna, Jesucristo marĩ Quetiupãũ cũ caãnatõrê bairo majũã marĩ ãniña marĩ cũã. ¹⁸Ni jĩcãũ ùcũ Jesucristo cũ

camairīcārōrē bairo caroaro cariape jīcārō tūni cū yarārē cū camaimasiata, ñe ũnierē uwimasiētīñami. Bairi marī cañmeo maimasīrijē Dios cū cajorije cañnoi, ñe ũnierē marī uwietiya, Dios cū caññabesepa rūmū caetaro cūārē. Ni jīcāū ũcū cū catūgoña uwiata, ãmeo maimasīriqūē nipetirijere jīcārō tūni cūgopetietiyami mai. Bairi uwitūgoñaumi.

¹⁹Dios puame merē marīrē cajūgoyepua marī maijūgoyupi. Bairi marī cūa Diore cū marī maiña. ²⁰Ni jīcāū ũcū, “Yū roque Diore camai majū yū ãniña,” ĩmicūā, cū yaure cū caññatecōāmata, cañtopai majū niñami. Bairi marī yau marī caññanucūūrē marī camaieticōāta, nemojāñurō marī maimasīētībujorā Dios marī caññatinucūū roquere. ²¹Jesucristo atore bairo marī átiroticūwī: “Ni jīcāū ũcū Diore camai, cū yaure bairo caācū cūārē cū cū maiáto,” ĩ cūwī.

Nuestra victoria sobre el mundo

5 ¹Bairi nipetiro Jesucristo mena tūgoñatutuari, “Jesucristo Mesías* Dios cū cajon majū niñami,” cañrā Dios yarā cū pūnaarē bairo caña majū niñama. Bairi ni jīcāū ũcū aperā pacure cū camaiata, cū pūnaa cūārē na maimasīñami. Torea bairo marī Pacu Diore marī camaiata, cū yarā cū pūnaarē bairo caña cūārē na marī maimasiña. ²Diore camairā ãnirī marīrē cū caátirotiore bairo jeto marī caápata, cū pūnaa cūārē na marī camairījērē marī masīcōāña. ³Caroaro Diore marī camairījē puame Dios marī cū caátiroticūriqūērē marī caátiyemasīrijē niña. Bairopua Dios cū caátiroticūriqūē popiye netōrō átaje mee niña. ⁴Bairi tocānacāūpua Dios yarā, cū pūnaarē bairo caña puame ati ũmurecōo macāña

roro na caátīānierē ĩñajeetinetō nucācōāñama. Bairi yua, Dios mena marī catūgoñatutuario jūgori ati ũmurecōo macāña cañtopairā, apeye ati ũmurecōo macāñjē carorije cūārē, nipetirore marī tūgoetinetōnucācōāña. ⁵Bairi apei, “Jesús, Dios macū majūā niñami,” cañnorē bairo cariape cañtūgousau puame ati ũmurecōo macāña roro na caátīānierē ĩñajeetinetō nucācōāñami.

El testimonio acerca del hijo de Dios

⁶Atie jūgori Jesucristo Dios macūrē bairo ati yepapu caatācu cū cañnierē marī masīña: Juan oco mena cūrē cū cabautizaro cabairique, bairi yucupāīpū riau cū cañriqūē mena jūgori marī masīña Dios macū cū cañnierē. Bairopua, oco jeto mee niña. Oco, cū ríí mena jūgori marī masīña. Espiritu Santo cūā torea bairo marī masīñami. Cū puame cañtoecu cariape majū caquetibujumasī niñami. ⁷Bairi tie itia wāme majū marī masīñña Jesucristo, Dios macū cū cañnierē: ⁸Espiritu Santo, bairi oco mena cū cabautizarique,* bairi apeye yucupāīpū cū cariarique mena cūārē torea bairo marī masīña Jesús Dios macū cū cañnierē. Tie itia wāmepua cariape jīcārō tūni jīcārōrēā bairo marī quetibuju masīñña Jesús, Dios macū cū cañnierē. ⁹Bairāpua, camasā na cañquetibujurijere marī catūgousaro ñuña. Dios cū caquetibujurije puame cū macū Jesús yaye quetire quetibujurique niña. Cañurījē majū niña. Bairi tie roquere netōjāñurō tūgousarotiya marī Pacu Dios cū caquetibujurije cañnimajūrījē cañnoi. ¹⁰Bairi ni jīcāū ũcū Dios macū Jesucristore cariape catūgousau cū yaye quetire cū majūā quetibuju masīñami cū yeripū. Diore cariape catūgoecu puame cañtopairi majōcure

bairo tuayami, cū macū Jesús yaye quetibujurique quetire cariape cū catūgogaeto jūgori. ¹¹Tunu bairoa, atore bairo marī camasīrōrē boyami Dios: Yeri capetietie marī cacūgopeere marī camasīrōrē boyami. Cū macū jūgori tie cū cajopeere marī camasīrō boyami. ¹²Bairi ni jīcāū ūcū Jesucristo Dios macū yau majū cū caāmata, merē yeri capetietiere cacūgoū tuayami. Apei, Dios macū Jesucristo yau mee caācū puame roque, yeri capetietiere cacūgoecu majū tuayami.

Conclusión y consejos finales

¹³Mujāā, Dios macū Jesucristore catūgousari majārē yu quetibujū woatujoya, merē yeri capetietie mujāā cacūgorijere mujāā camasīparore bairo ī. ¹⁴Dios marīrē cū caātipere caroaro cariapea marī tūgoña tutuacōāniña. Cū jetore cariape cū marī tūgomasīña. Bairi, “Dios cañuu ānirī cū caborore bairo cūrē marī cajēniata, marī tūgogūmi,” marī ī masīña. ¹⁵Tore bairo Diore marī cajēnirō cū catūgorijere camasīrā ānirī, “Merē marī cajēnirījērē jogūmi Dios cū caborore bairo,” marī ī tūgoñamasīcōāña.

¹⁶Mujāā yau ūcū jīcāū carori wāme cayasiráná na caāti wāme ūnie meerē cū caápata, Diopure cū jēnibojaya. Bairo Diore mujāā cajēnibojaro, Dios puame mujāā yaure cū yeri tūgoñawasoao joroque cū átigūmi, carori wāme cayasiráná na caāti wāme

ūnie meerē cū caápata. Bairopua, apeye carorije cayasirápárā majū marī ānio joroque caátie niña. Tie ūnierē caācu cū caāmata roquere, “Diopure cū jēnibojaya,” mujāārē ūni masīētīña. ¹⁷Bairopua, nipetiro carori wāme marī caátie, cañuetie niña. Cabaimiatacūārē, marī yasio joroque caātimajūcōārījē jīcā wāmea niña.

¹⁸Merē atore bairo marī masīña: Dios yau puame, Diore, cū pacure bairo cacūgoū ānirī carorijere áperiyami. Cū macū Jesucristo puame cū juátinemoñami. Bairi wātī cūā jīcāni ūno roro cū baio joroque cū áperiyami Dios yaure. ¹⁹Bairi tunu merē marī masīña Dios yarā marī caānierē. Tunu bairoa marī masīña ati ūmurecōo macāāna nipetiro camasā wātī cū camasīrījē mena cū carotirā na caānierē. ²⁰Apeye cūārē atore bairo marī masīña: Ati yepapure asúpi Jesús, Dios macū majū. Cū pacu Dios cariape caācūrē marī camasīpee tūgoñarīqūē cūārē marī joyupi. Bairi Diore cariapea cū marī masīña. Jesucristo cariape caācu mena jīcārōrē bairo caāna marī āniña. Cūā niñami Dios caānimajūū, marīrē yeri capetietiere cajou majū. ²¹Bairi yu yarā, yu pūnaarē bairo caāna, tūgoña masīña. Maijūgoya mujāā yerire. Aperā camasā na caīroarā na jūgūēā ūna yaye ricaati quetibujuriquere mujāā tūgousare.

Tocārōā niña atie queti yu cawoajorije.

Segunda Carta de

SAN JUAN

La verdad y el amor

¹Үн, саҗсн camasĩ majũ, муҗӓӓ, Dios ya roa macӓӓna cũ cabesericarӓrӓ муҗӓӓ Үн woajoya ati carta mena. Bairi aperӓ Dios ya roa macӓӓna caӓnparӓ cӓӓrӓ Үн woajoya nipetiro, caӓnorӓ bairo Үн camairӓ majӓrӓ. Үн jeto mee bairӓna муҗӓӓrӓ Үн maiӓna. Nipetiro aperӓ Dios yaye macӓӓjӓ cariape quetire catӓgori majӓ cӓӓ муҗӓӓrӓ maiӓnama. ²Муҗӓӓrӓ ӓiӓnamaiӓna Jesucristo yeri pӓnarӓ caӓnorӓ bairo marĩ yeripӓ jӓcӓrӓӓ marĩ cacӓgoro jӓgori. Ti yeri pӓna ӓame marĩ mena nicӓӓ ninucӓgaro tocӓnacӓ rӓmӓna. ³Dios, marĩ Pacu majũ, bairi Jesucristo cӓ macӓ mena caroa macӓӓjӓ, caroare cӓ jonemoӓto муҗӓӓrӓ. Bairi tunu cariape yerijӓrӓ ӓmeo iӓnamairiqӓ cӓӓrӓ муҗӓӓ cӓ jonemoӓto.

⁴Apeyera butiro Үн useaniӓna aperӓ jӓcӓӓrӓ муҗӓӓ mena macӓӓna caroaro cariape marĩ Pacu Dios cӓ caӓnirotirore bairo na caӓtiӓnierӓ iӓnarĩ. ⁵Bairi ӓmerӓ, Үн yarӓ, Үн bairӓrӓ bairo caӓna, Үн camairӓ, marĩ nipetiro tocӓnacӓӓӓna marĩ caӓmeomairӓ Үн boya. Atie муҗӓӓrӓ Үн caquetibӓjӓwoatujorije ape wӓme, cawӓma wӓme quetibӓjӓrique mee niӓna. Tirӓmӓӓna caӓnijӓgoripaӓna marĩ camasijӓgorique niӓna.

⁶ӓmeo mairiqӓ cӓame atore bairo ӓnajӓ cutaje niӓna: Dios marĩ caӓtiӓnipeere cӓ caroticӓriqӓ caӓrӓrӓ bairo marĩ caӓno ӓniӓna. Tie Dios cӓ caroticӓriqӓrӓ merӓ муҗӓӓ tӓgoyupa caӓnijӓgoripaӓna. Tie ӓame marĩ caӓmeomaimasirijӓ mena marĩ caӓnipeere ӓtirotiyupa.

Los engaӓadores

⁷Ati ӓmurecӓopӓre capӓӓrӓ ӓniӓseӓӓnama camasӓrӓ caӓtoӓesӓrĩ majӓ. Na ӓame Jesucristo ati yerapӓ marirӓ bairo ati rupӓ cacӓgon majũ cӓ caatӓjere camasӓrӓ na quetibӓjӓuetinucӓӓna. Bairi ni ӓcӓ tore bairo caiquetibӓjӓesу ӓame caӓtopai, Jesucristo wapacу ӓcӓ majũ niӓnami. ⁸Bairi tӓgoӓna masiӓna, caroaro муҗӓӓ caӓtiӓnie wapa caӓnipee to yasieticӓӓto irӓ. Tie муҗӓӓ caӓtiӓnie wapa nipetirore jӓcӓrӓ tӓni Dios cӓ cajopeere муҗӓӓ cacӓgopetiro roque ӓniӓna.

⁹Bairi ni jӓcӓӓ ӓcӓ, “Jesucristo cӓ caquetibӓjӓrique netӓjӓӓnrӓ caӓnimajӓrӓjӓrӓ Үн masiӓna,” caӓ ӓame Dios mena jӓcӓrӓrӓ bairo caӓcӓ mee ӓiӓnami. Apei, Jesucristo cӓ caquetibӓjӓrique bairo cariapea caquetibӓjӓ ӓame roque Dios mena, bairi cӓ macӓ mena cӓӓrӓ

tūgoñatutuari caroaro ānicōā masīñami. ¹⁰Bairi, “Jesucristo cū caquetibujūrique netōjāñurō caānimajūrījērē yu masīña,” caībotiou ūcū mujāārē cū caīñau etaáta, caroaro mena cū bocá, cū jēnirī, mujāā ya wiiipū cū qūēnoeticōāña. ¹¹Cū ūcūrē bocári, cajēnii puame, cū mena macāacū rorije cū caátiere cūrēā bairo caátīacū tuabujoumi.

Palabras finales

¹²Baiopua, capee majū nimiña mujāārē yu caquetibujugarije.

Cabaimiatacūārē, ati carta mena mujāārē yu quetibuju woatujogaetiya. Bairi mujāārē yu majūpua ññau etari, mujāārē yu quetibujugaya Dios yaye quetire. Bairo yu cabaiata, nipetiro caroaro ñe ūnie rusaeto useanirō marī ānibujiorā.

¹³Ato macāana Dios ya poa macāana, mujāārē bairo caāna mujāā yarā, Dios cū cabesericarā mujāā ñurotījoyama.

Tocārōā niña atie queti yu cawoajorije.

Tercera Carta de

SAN JUAN

Alabanzas a Gayo

¹Yñ, cabũcũ camasĩ majũ, ati cartare mũ yũ woajoya, Gayo yũ bapa cañnorẽ bairo yũ camai majũũrẽ.

²Yũ yaũ, yũ baire bairo caãcũ, yũ camai, atore bairo Diopũre mũ yũ jẽnibojaya: Dios cũ caĩñajoro caroaro mũ cañnorẽã bairo nipetiri wãme caroaro mũ caãtiãni wãme jeto to ãmarõ. Bairi tunu riaye mácũ caroaro mũ caãno cũãrẽ yũ boya. ³Bũtioro yũ tũgoña useaniapũ jĩcããrã marĩ yarã atĩri, Dios mena caroaro cariape mũ catũgoñatutuacõãnierẽ yũ na caquetibũjũro tũgori. ⁴Netõjãñurõ useanirĩquẽ niña yura, yũ cabuerã yũ pũnaarẽ bairo caãna Dios cũ cañnirotirore bairo cariape na caãtiãnie quetire yũ catũgoata.

⁵Yũ yaũ, yũ baire bairo caãcũ, yũ camai, caroaro nucũbũgorique mena marĩ yarã aperãrẽ na mũ qũẽnonucũñupã mũ ya wiipũre. Bairo jeto mũ átiãninucũñupã aperopũ macããna mũtu caetarã quetibũjũri majãrẽ. ⁶Bairi jãã cañubue neñarõpũ ãna, na cũã, “Bũtioro jããrẽ camai ãnirĩ caroaro jãã juátinucũñami Gayo,” ĩ busũnucũñama murẽ. Bairi murẽ ñiña: Tunu na caetaro, na juátinemoña. Na cabopacarijere na joya, na caquetibũjũ

ñesẽãmasĩnucũparore bairo ĩ. Dios cũ caborore bairo na juátinemoña. ⁷Na pũame Jesucristo yarã, cũ carotiricarã ãnirĩ cũ yaye quetire na bueñesẽãránã bainucũñama aperopũ macããnarẽ. Bairo topũ Diore camasĩẽna watoapũ ãna, “Jããrẽ juátinemoña,” na ĩ jẽniñesẽãẽtĩnucũñama. ⁸Torena, marĩ pũame caroaro mena na marĩ juátinemogarã, Jesucristo yaye queti cariape macããjẽrẽ na caquetibũjũ ñesẽãmasĩnucũparore bairo ĩrã.

La mala conducta de Diótfrefes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹Mai, yũ pũame jĩcã carta na yũ woajomiwũ mũtu macããna Dios ya poa macããna ñubueri majãrẽ. Bairo yũ caátimiatacũãrẽ, Diótfrefes pũame camasãrẽ cajũgobueri majã jãã caãnierẽ boetinucũñupĩ, camasãrẽ rotirique jetore caátinucũũ ãnirĩ. ¹⁰Bairi yũ pũame mũjãã tũpũ yũ caetari rĩmũ caãno cũrẽ tutuaro mena cũ yũ quetibũjũgũ. Mai, cũ pũame cabũgoroa jããrẽ busũpai ñesẽãnucũñami. Yũ pũame tie cũ caĩñesẽãrijẽ mena yũ useaniẽtĩña. Aperã marĩ yarã cañubueñesẽãrĩ majãrẽ caroaro na qũẽnoetinucũñami. Tunu bairoa marĩ yarãrẽ, aperã ñubueri majã na ya wiipũ na na

caçúgaata, narē cūrotietinucūñami Diótréfes. Tunu bairoa narē caçūēnogarārē na acurewiyo jocoñnucūñami. “Tore na tuaeticōãto Dios ya poa macããna mena,” ĩ, tore bairo átiñninucūñami.

¹¹Bairi yu yaç, yu baire bairo caãcū, yu camai, atie carorije macããjē na caãtiere ĩñajeeticōãña. Caroa macããjē jetore átiñninucūña. Caroa macããjērē caãtiñninucūñ pũame Dios mena jĩcãrōrē bairo caãcū niñami. Apei, carorije macããjē jetore caãcu pũame Diore camasiēcūrē bairo tuayami.

¹²Cabaimiatacūārē, apei Demetrio pũame caroaro átiñninucūñami. Nipetiro camasã, “Cañuu niñami Demetrio,” na caĩ ninucūñami. Bairi Dios cariape caãcū cūã masiñami caroaro Demetrio cū caãtiñnierē.

Bairi jāã cūã cū cabaiñnierē tũgorã, tiere jāã busunucūña. Merē caroaro cariape mũ cūã mũ masiña cūrē jāã caĩbusunucūñijērē.

Palabras finales

¹³Bairua, capee mũ yu quetibujugamiña. Baimicūã, woatujorique mena mūrē yu quetibujogaetiya. ¹⁴Tãmurĩ mūrē ñiñagaya tunu. Bairo mūrē ĩñauru roque, mũ mena yu busugu yu majũrua atie queti caroa macããjērē.

¹⁵Bairi caroa yericataje mũ cū jonemoãto Dios. Yu baparã mũ ñurotijoyama. Bairi mūrē ñiña: Tocãnacãũrua na ñuãto marĩ yarã to macããna.

Tocãrōã niña atie queti yu cawoajorije.

Carta de

SAN JUDAS

Saludo

¹Yñ, Judas cawāmeccu Jesucristore paabojari majōcu Santiago bai, mujāārē woajou yñ átiya. Mujāā, nipetiro marī Pacu Dios cū camairā cū cabesericarā Jesucristo jūgori caroaro cū cañnaricānugōrā majūrē mujāā yñ woajoya. ²Yñ yarā, nemojāñurō mujāā qūñnamainemoáto marī Pacu Dios. Caroa yericutaje, caroaro ānimasīrīqūērē mujāā cū jonemoáto. Butiuro cū maiáto mujāārē marī Pacu Dios.

Los que enseñan mentiras (2 Pedro 2.1-7)

³Yñ bairārē bairo caña, yñ camairā butiuro mujāārē yñ quetibuju woajoganucūmiña caroa queti Dios marīrē cū canetōrīqūērē. Bairi āmerē, “Tore bairo yñre cawoajopee āno,” ī tūgoñamicūā, mujāārē ape wāme woajou yñ átiya. Bairi tutuaro mena ñiña mujāārē: Cū yaye quetire jīcānia quetibujucūcōā jānásupī Dios cū ya poa macāāna mena. Torena, mujāā cūā cū yarā ānirī tiere jānaeticōāña, popiye baimirācūā. Tie queti pūgani cārō wasoamanigaro. ⁴Bairi āmerē yua, cañtopairā cariape caquetibujuena na caquetibujuriye jūgori jīcāārā Dios

mena tūgoñawēpūētīñama. Na caboro carori wāmerē átinucūñama. Merē na ūna cañuenarē tirūmūpuina Dios ya tutipure, “Popiye na bairo joroque na yñ átigu. Na yasio joroque na yñ átigu roriye na caátie wapa,” ī jūgoyeticūñupī Dios. Na, camasā cañuena cañtopairā majū niñama. Torena, na, cañuena puame Dios cañuu yaye quetire masimirācūā, ricaati átiāñajē cutajere quetibuju āninucūñama. Bairo āñajē cutiri marī Quetiupañ jīcāñā caācū Jesucristore camasīēnarē bairo majū bainucūñama.

⁵Mujāārē ñi quetibujunemoña tunu atiere merē mujāā camasīmiatacūārē: Marī Quetiupañ puame israelita majā Egipto yeparuñ cañnarē cū cajewiyoro bero nipetiro cūrē catūgousaenarē na repeyocōāñupī. ⁶Torea bairo ásupi Dios ángelea* majā cūārē cū carotirore bairo caátigaenarē. Bairo cūrē cabotiorā ānirī Dios ture āmeñupā. Dios puame narē canaitiārōpu na joreyupī. “Topu na puame tocānacā rūmua nicōā ninucūgarāma caānimajūrī rūmu yñ cañnabeseri rūmu caetaro cūārē. Popiye baigarāma na yaye wapa,” īrī, topu na cūñupī marī Pacu Dios. ⁷Na, ángelea majā cañuenarēā bairo baiyupa Sodoma,* bairi Gomorra, bairi ti macāātu

caānimacāā macāāna cūā. Roro átiāñupā. Na majū na rupau caborore bairo roro majū ámeo átiepeyupa. Carōmia mena átato ũnorēā, na majū caūmua roro ámeo átiepe nucūñañupā. Bairo na caátie jūgori yua, Dios puame popiye na baio joroque peero caūpetieti peero mena na joereyupi. Tore bairo cañuenarē Dios cū caátajere camasírā ānirī atore bairo marī ī tūgoñamasíña: “Tocānacāūpūrea popiye na baio joroque na átigumi Dios, narē bairo roro na caápata,” marī ī masíña.

⁸Tie quetire masímirācūā, camasiēna qūēguericaropu caānarē bairo caāna ānirī roro na rupau caborore bairo átinucūñama. Na majū na yerire royetunucūñama. Bairo caāna ānirī marī Quetiupau cū carotimasírījērē cabaibotiorārē bairo āninucūñama. Tunu bairoa roro na tutirenucūñama nocārō catutuarā cabauena cūārē.

⁹Ángelea majā quetiupau Miguel cawāmecucu roque caítopairā netōōrō carotimasí nimicūā, narē bairo rorije qūī busuesupi wātírē. Mai, wātī puame Moisés ānacū rupaurī ānajērē bori yua, Miguere busunetōgamīñupī. Ti rūmu caāno Miguel puame roro qūī yuesupi wātírē. Atore bairo jeto īñupī: “¡Yū Quetiupau Dios roque murē cū tutiáto!”

¹⁰Aperā caítopairi majā puame roque na caññaetīē ũnie, Diotu macāājērē roro ībusuepenucūñama. Apeyera masíētímirācūā, waibutoa catūgoñarīqūē mána na camasírōrē bairo na camasírījē ũnie puamerē na majūā na rupau macāājē carorijere átinucūñama. Torena, na majūā yua, cayasiparārē bairo tuanucūñama, roro na caátie jūgori.

¹¹¡Roro bopacooro baigarāma caítopairi majā! Na puame Caín ānacū cū cabaiyarica wāmerē bairo

na cūā roro bainucūñama. Tunu apei Balaam* ānacūrē bairo dinero jetore cabonetōrā ānirī yua, Dios cū caborore bairo áperinucūñama. Tunu apei Coré ānacūrē bairo na quetiuparārē na baiotionucūñama. Tore bairo na cabairije wapa jūgori roro na baiyasio joroque na átigumi Dios.

¹²Apeyera tunu Jesucristo cū cariarica rūmurē tūgoñarī marī yarā mena mūjāā cabose rūmu qūēnorō, caítopairā cūā bobooro mūjāā mena neñanucūñama. Mūjāā cañubuerore na cūā neñanucūñama, cañuena nimirācūā. Ti rūmu caāno yua, roro na caborore bairo ũga, eti, nucūbugoricaro mano useanirō bainucūñama. Na rupau jetore majjūgonucūñama. Tūgopeoya mai. Atore bairo niñama: Oco poari caocomanierē wīno capapujorore bairo niñama. Otericu, otei, tocānacānia carícajoetiire bairo caāna niñama. Tii, carícamano jūgori yua, tiire wāārī rocamasíñama camasā. Torea bairo caítopairā cūā niñama. Dios yaye caroare marī catūgogamiatacūārē, di rūmu ũno marī quetibūjuyayama.

¹³Tunu bairoa, ria capairiya wīno jūgori tutuaro ocoturi caáto, jopo pairo cañuetie witinucūña. Caítopairā cūā jopo cawitirorea bairo roro bobooro na caírījē cañuetie witinucūña na risero na caírījē. Tunu bairoa ñocōā na caátíwārē mawijiari capetieto nocārō canaitārōpu cayasíránārē bairo niñama caítopairi majā cūā.

¹⁴Enoc cawāmecucu ānacū, Adán berore jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāā tuti bero macāācū ānacū cūā atore bairo ī quetibūjuyayupi caítopairārē Dios cū caátipeere: “Marī Quetiupau capāārā ángelea* majā miles netōrō cārō majū mena caacúre cū ñiñajowu. ¹⁵Nipetiro ati

ɯmɯrecóo macãānarē na ñābesei acú baiwī. Cañuenarē na rei acú majū baiwī, na carorije wapa. Nipetiri wāme roro na caátie wapa, tunu bairoa roro caána majū ānirī cūrē roro na caĩbusɯeperique wapa roro popiye na baio joroque na átigu baiwī. Na, cañuenarē na rei acú baiwī,” i quetibujuyayupi Enoc ānacū Dios cū camasīōrō jūgori. ¹⁶Na, cañuena cariape tūgoetinucūñāma. Nipetiri wāme marī quetiuparā na caquetibujurijere boetiri tiere nipetiro busɯpāinucūñāma. Na rupau caborore bairo jeto butiro na caátie ūnierē bonucūñāma. Tie ūnie jettore butiro macānucūñāma. Bairi yua, botiorique mena tutuaro, “Jāā, caānimajūrā jāā āniña,” i busunetōnucūñāma camasārē. Tunu aperā camasārē netōjāñurō na ĩroanucūñāma, ĩtori apeye na cacūgorije ūnierē borā.

Amonestaciones a los creyentes

¹⁷Mujāā roque yɯ bairārē bairo caāna, yɯ camairā narē bairo baieticōāña. Marī Quetiupau Jesucristo yarā apóstolea* majā na caĩquetibujucūrīqūērē tūgoñaña mujāā cūā. ¹⁸Atore bairo mujāā ĩ quetibujuyupa mai: “Catusari yutea caāno ānigarāma camasā caĩtopairi majā majū. Dios yaye quetire roro caĩboyetieperā capāārā nigarāma. Na rupau caborore bairo jeto caāti majā ūna nigarāma,” mujāā ĩ quetibujuyupa. ¹⁹Na ūna, caĩtopairi majā roque caroaro jīcārō marī ānimasīētīō joroque caána niñāma. Ati ɯmɯrecóo macãāna roro na caátianie ūnie jettore átīāninucūñāma. Bairo caāna ānirī Espiritu Santo Dios Yeri majūrē cacūgoena majū tuanucūñāma. ²⁰Mujāā roque, yɯ bairārē bairo caāna yɯ camairā, nocārō cañurījē Dios

mena tūgoñatutuariquere jānaeticōāña. Maijūgoya tocānacā rūmua Jesucristo mena mujāā caānierē. Tunu bairoa Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāārē cū camasīōrījē jūgori Diore cū jēninucūñā. ²¹Caroaro āmeo áticōā ninucūñā, marī Pacu Dios caroa cū cajorijere marī cū cajocōāniparore bairo ĩrā. Bairo áticotecōā ninucūñā marī Quetiupau Jesucristo nocārō marīrē camai ānirī yeri capetietiere marī cū cajopa rūmua caetaparo jūgoye mai.

²²Bopacooro na ĩñaña aperā pɯgani cārō tūgoñarī catūgoñawēpūēnarē. Cariape na quetibujuyua na ūnarē, caroaro na tūgoñanemo joroque ĩrā. ²³Na ūna peeropu caábujiorārē na juátinemoña, na yeripu Jesucristo mena na tūgoñatutua joroque ĩrā. Aperā noa ūna rorije caáticōānigarā cūārē na ĩñamañā. Bairāpua, maijūgoya. Mujāā yeripu roro na caátie mujāā tūgousare mujāā cūā. Roro na caátie ĩñajesoetimajūcōāña.

Alabanza final

²⁴⁻²⁵Yɯ yarā, yɯ bairārē bairo caāna, marī Pacu Dios jicāūā caācū marīrē canetōōrīcū jeto wātī roro marīrē cū caátigarijere ēñotamasīñami, roro marī catāmuoetiparore bairo ĩ. Bairo marī cū caáto, ñe ūnie cawapa mánarē bairo cūtu marī etagarā. Hseanirīqūē mena cū caasiyarije cabauro riapepu marī etagarā. Bairi cūrēā to āmarō caasiyarije cū yaye. Nocārō cū carotimasīrījē cūā cū jettorea to āmarō. Ati ɯmɯrecóo cūā cū jūgori to baimasíáto. Tore bairo to bai āmarō marī Quetiupau Jesucristo jūgori. Cajūgoyepu cūārē, ati yutea cūārē, bairi tocānacā rūmua bairo jeto to baicōāninucū āmarō. Bairoa to baiáto, marī ĩ basapeoya yua marī Pacu Dios majūrē.

Tocārōā niña atie queti yɯ cawoajorije.

EL APOCALIPSIS

La revelación de Jesucristo

1 ¹Yu yarā, atie yu cawoatupee, Dios cū macū Jesucristore catusari rūmū caāno cabaipere cū caātibuio īnojūgoyetirique majū niña. Cū, Jesucristo puame cū yarā, cū caquetibujurotiori majārē tie yoaro mee cabaipere cū quetibujūnetōrotio joroque ī, tie cū átibuio īnojūgoyetiwī. Bairi Jesucristo puame yu, Juan cawāmecucu, cū yau cū carotimajūūrē tie nipetirije cabaipere yu quetibujū rotijoyupi cū yau āngel* mena jūgori yua. ²Tie nipetirije yu caīñarīqūē caānorē bairo cariape majū quetibujūrique niña. Atie quetibujūrique Dios yaye caroa queti Jesucristo cūā yu cū caquetibujūmasiōrīqūē queti majū niña.

³Bairi niña yua: Useanirī cū āmarō ni jīcāū ūcū atie cabaipere yu cawoaturijere cabuenucū. Tunu bairoa useanirī na āmarō atie Dios yūre cū caquetibujūrique yu cawoaturijere caroaro catūgousanucūrā yua. Tunu bairoa atie cabaipere yu cawoaturije caīquetibujūrore bairo jīcārō tūni caātipiyorā useanirī na āmarō. Merē atī umñrecóo capetipa rūmū cōñarō majū baiya. Bairi tie quetire caroaro na tūgousaáto.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴Yu, Juan cawāmecucu, mujāā Asia yepapu caāna, jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacā macāā macāāna űbueri majārē mujāā woajou yu ātiya. Marī Quetiupau caānijūgoricu, āme cūārē caācū, tunu ati yepapu caatīpau puame cū yaye caroa macāājērē mujāā cū jonemoáto. Caroaro yeri jōrō ānimasirīqūē cūārē mujāā cū jonemoáto. Torea bairo jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacāū, Dios carotimasī cū caruiro riapepu caāna Espiritu Santo cūā caroare mujāā na jonemoáto. ⁵Tunu bairoa marī Quetiupau Jesucristo cariapea Dios yaye quetire caquetibujūnetōū cūā caroare mujāā cū jonemoáto. Cū puame cariacoatacu nimicūā cacatitunu jūgoricu majū niñami. Ati yepa macāāna quetiuparā reyes* majā nipetiro cūārē carotimasī majū niñami. Bairi tunu nipetiro ati yepa macāānarē camai majū niñami. Bairo marīrē camai majū ānirī marī carorije wapare netōgu, cū majūā roro pajīāecori marī riabojayupi. ⁶Tore bairo marī cū cariabojarije jūgori cū mena carotimasīparā marī ānio joroque marī āmi. Dios cū pacu yarā, cū yaye macāājērē caquetibujūrarā sacerdotē* majā marī ānio joroque marī āmi. iBairi cū jetorea cū caasiyabatorije nocārō cū catutuarije to

ānicōā ninucūamarō tocānacā rūmua!
Bairoa to baiáto.

⁷ ¡Jā, īnamugōjoñijate mujāā
umurecōopure!
Merē atíyami Cristo oco buseri
watoapu.

Bairo cū caatō nipetiro ati
umurecōo macāāna camasā
qūīnagarāma.

Cūrē āpōā besuro mena cū warure
cajareoricarāpu cūā qūīña
acuamajūcōāgarāma.

Tunu bairoa nipetiro camasā poari
ati umurecōo macāāna tutuaro
mena cū caatō īña acuari,
butiuro otigarāma.

¡Tame, roro majū tāmugogarāma!
Bairopua, bairoa to baiáto.

⁸ Tirūmupua caānijūgoricu, āme
cūārē caānicōāninucū, tunu nemo
ati yerapure caatīpau marī Quetiupau
Dios puame atore bairo īñami:

“Yua, Alfa,* bairi Omegare bairo
caācū yu āñiña. Caānijūgoripaurua
caānijūgoatācu carotimasī yu āñiña.
Tunu bairoa yua yu āñiña nipetiro ati
umurecōo macāājē to petio joroque
caatīpau,” īñami marī Quetiupau
catutuan, nipetiro ati umurecōo
macāājērē caqūēnorīcū majū yua.

Una visión del Cristo glorioso

⁹ Yu, Juan, mujāā yau, mujāārēā
bairo caācū yu āñiña. Bairi yu cūā
mujāārēā bairo Jesucristo mena
caācū ānirī Dios cū carotimasīrīpauru
caānipau majū yu āñiña. Yu cūā
mujāārēā bairo Jesucristo jūgori
ropiye yu tāmūonucūña. Bairo
ropiye tāmūomicūā, Dios yure
tūgoñatutuarique cū cajoro jūgori
ropiye yu catāmūonucūrījērē yu
nucānetōmasīcōānucūña. Dios yaye
queti cariapea Jesucristo cūā yure
cū caquetibūjūnetōrīqūē quetire yu

caquetibūjūnucūrījē jūgori, Patmos
yucpōapu yu cūrocawā, yure
caboena. Bairi ti yucpōapu yu āmu
ti watoare yua. ¹⁰ Topu yu caāno yua,
atore bairo baiwu: Jīcā rūmu marī
Quetiupare marī cabasapeonucūrī
rūmu caāno yu cañubueāno, Dios Yeri
Espíritu Santo cū catutuarije mena
jūgori cabusocajoriye busuriquere
yu tūgowu. Yu usaro puame tutuaro
busurique cabusocajoriyere yu
tūgowu. Butiuro trompeta* mena
putiricaro cārō majū tutuaro busurique
busocajowu tame. ¹¹ Alore bairo yure
ī quetibūjūocajowu: “Juan, āme yu
cañarījē nipetirijere jīcā tuti papera
tutipu woajeya. Bairo tiere woajeri,
Asia yepa macāāna űubueri majā
jīcā wāmo peti puā pēnirō cānacā
macāā macāānarē na mu woajowa. Ati
macāā macāānarē na mu woajowa:
Efeso macāāna, Esmirna macāāna,
Pérgamo macāāna, Tiatira macāāna,
Sardis macāāna, Filadelfia macāāna,
bairi Laodicea macāāna cūārē na mu
woajowa atie mu cañarījē quetire,” űi
quetibūjūwu busurique puame yua.

¹² Bairo yure caībusocajoro
tūgori yua, yu āmejore īñajowu, yure
cabusure qūīnagu. Bairo āmejore
īñajou yua, tame, jīñaworica tutuu
jīcā wāmo peti puā pēnirō cānacā
tutuu majūrē űiñabócawu. Ti tutuu
puame oro mena qūēnorīcā tutuu majū
āmu. ¹³ Tunu bairoa jīcā wāmo peti
puā pēnirō cānacā tutuu jīñaworica
tutuu watoapu caācū jīcā camasocu
bauriquere bairo cabauriquecure cū
ñiñabócawu. Cū puame jutiro cayoaro,
cū ruporipū caetarore jāñawī. Rupawu
āmu cū jutiro. Tunu apeyera orowē
mena cū cotia caīmuarō cārō esaro
wēñawī. ¹⁴ Cū poa cūā lana* oveja poa,
o cayusaro jūgori oco buseri cañarījē
nieve* cārō majū botirijere āmu. Tunu

cū caapee cūā peero caūrōrē bairo majū tutuaro asiyawū. ¹⁵Tunu bairoa cū rūpori cūā āpōā bronze* peeropu joeri caroaro na capaaqūēnorīqūē caroa caasiyarore bairo majū butioro asiyawū. Cū cabusuata cūārē, nocārō poero paio cabusuore bairo tutuaro busuwī. ¹⁶Bairi cū wāmo cariape nūgōārē jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū majū ñocōārē na cūgowī. Bairo tunu cū riseropu ñosērīcāpāī pūga nūgōātū caoro cacūgoripāī, caoripāī majū witiwū. Cū riape cūā nocārō tutuaro majū asiyacānamuwū. Muīpu űmūreco macāācū cū caasiyarije nipetiro cārō majū asiyawū.

¹⁷Tie cabairijere ñña acuari yua, cariacūre bairo cū rūpori tūpu yu ñaroca cūmucoápu. Bairo yu cañaroca cūmurō cū wāmo cariape nūgōā mena yu pāāñarī atore bairo ñiwī: “Juan yu uwieticōāña. Yua, caānicōā jūgoatācu majū yu āñña. Tunu ati űmūrecóo macāājē nipetirijere to petio joroque caátīpau majū yu āñña. ¹⁸Tunu bairoa caānicōāninucūū majū yu āñña. Yure na capajīarocamiatacūārē, cacatitunu jūgorīcu majū yu āñña. Bairi tocānacā rūmu yu ānicōā ninucūgu yua. Yua, yu āñña camasā na cayasibujiopeere canetōū majū. Bairi yure catūgousarā peeropu yasietigarāma.

¹⁹“Bairi Juan, tie mu caññaataje, atie cabaiatajere woajeya. Áme ato cabairije, apeye ato jūgoye cabaipēe, mu cañnapee cūārē mu woatujewa,” ñi quetibujuwī. ²⁰Bairo ñi quetibuju yaparorī, atore bairo ñinewowī tunu: “Ñocōā, bairi jīñaworica tutuu mu caññarījē cabairijere, camasā na camasiētīērē mu yu quetibujūgu. Ato bairo baiya: Yu wāmo cariape nūgōāpu yu cacūgorā ñocōā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū caāna mu caññaatanarē bairo ññama yu yarā yu

caquetibujūroticūrīcārā. Ñubueri majā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā poa macāānarē caquetibujurā ángelea majārē bairo caāna ññama ñocōā yua. Tore bairo tunu jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā tutuu jīñaworica tutuu cūā yu ya poari jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā poa caāna ñubueri majā poarire cōñarō baiya. Tore bairo cabairijere merē mu masīña yua,” ñi quetibujuwī.

Mensajes a las siete iglesias.

El mensaje a Efeso

2 ¹Bairo ī quetibuju yaparo yua, ñiwī: “Yu yarā, ñubueri majā Efeso macāānarē cajūgobueācūrē atore bairo cū mi quetibuju woajowa:

‘Bairo ññami cū, ñocōā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū majū cū wāmo cariape nūgōāpu cacūguon. Tunu bairoa jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā tutuu jīñaworīque oro mena qūēnorīcā tutuu watoapu caāñesēāū majū atore bairo ññami: ²Mujāā, Efeso macāāna, mujāā caātiānie nipetirijere yu masīcōāña. Tutuaro popiye yu yaye macāājērē mujāā paāninucūña. Caroaro yerijōrōā popiye tāmuomīrācūā, aperārē na mujāā quetibujucōā ninucūña tocānacā rūmua. Carorije caātiānipairā mujāā watoa caāna cūārē tocānacānia na mujāā boetīnucūña. Tie cūārē yu masīña merē. Aperā apóstolea* majā mee nimirācūā, “Jāā, apóstolea majā majū jāā āñña,” caīrā cūārē merē caroaro na mujāā ññacōña besemasīcōānucūña. Bairo na cabuerijere ññabese masīrī, cariapea caītopairā na caānierē mujāā masīcōānucūña yua. ³Yure tūgousajānaena, tocānacā rūmua yu mena mujāā tūgoñatutuacōā

ninucũña. Tocānacā rūmua yu yaye queti jūgori butiuro popiye tāmnoimirācūā, mujāā jutietiya. ⁴‘Bairo mujāā cabaimiatacūārē, jīcā wāme mujāā yu caīpee niña. Caānijūgoripau yure mujāā camairīcārōrē bairo āmerē yu mujāā maiētīna. ⁵Bairo mujāārē ñīña: Tūgoñanemoña caānijūgoro yure mujāā camairīqūērē. Roro mujāā cabairijere Dios mena tūgoñaqūēnorī caānijūgoro mujāā caātiāni jūgoricarore bairo átijūgoya tunu. Bairo mujāā caāpericōāta, yoaro mee yu āgu mujāā tūpu. Popiye mujāā tāmno joroque mujāā yu átigu. Roro mujāā caātiere Dios mena mujāā cabusu qūēnoeticōāta, mujāā quetiupau jīñaworica tutu, oro tuture bairo caācūrē cū yu neweyocōāgu. ⁶Bairo mujāā cabaimiatacūārē, bairopua jīcā wāme niña caroaro mujāā caātiānie. Yūrea bairo nicolaítas* majā na caātiānajē cutiere mujāā boetinucũña. ⁷‘Bairi mujāārē ñīña: Mujāā, Efeso macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. iBairi Espírītu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgopeoya! Bairi caroaro catūgousarārē bairo īñami Dios: Noa ūna carorije macāājērē canetōnucārārē caroa catīñurīqūē majūrē na yu jogu. Caticōānajērē cajoricu yucu ūmurecōo Dios tūpu caāni rīcare na yu ūgarotigu, īñami,’ na mi woajowa to Efeso macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Esmirna

⁸Ī yaparo, bairo ñinemowī tunu: “Atore bairo na mi woajowa ñubueri majā bairi na quetiuparā Esmirna macāāna cūārē:

‘Bairo īñami mujāā, Esmirna macāānarē caānijūgoricu, ape rūmupu cūārē caānicōāniyaparopau pñame. Cariacoatacu nimicūā tunu cacatitunurīcū majū mujāārē bairo ī quetibujuyami: ⁹Nipetiro roro popiye bopacooro mujāā cabainucūrījērē yu masīna. Ñe ūnie cacūgoena cabopacarā mujāā caānie cūārē yu masīna. Bairāpua cariape majūrā Dios jūgori ñe ūnie carusaena paio apeye ūnie cacūgorārē bairo caāna majū mujāā āniña. Apeyera judío majā mee caāna caītopairā roro majū mujāā na cabusupainucūrījē cūārē yu masīna. Na pñame, “Judío majā majū jāā āniña,” munana ītonucũñama, wātī ya poa macāāna cū yarārē bairo caāna nimirācūā yua. ¹⁰Bairi roro popiye bopacooro mujāā cabaipeere tūgoña uwieticōāña. Bairpua, wātī preso jorica wiipu mujāā mena macāāna jīcāārārē na cūreo joroque na átigumi. Dope bairo nipetiro mujāā caātiānierē masīgu, wātī tore bairo átigumi. Bairāpua, puga wāmo cānacā rūmua popiye bopacooro mujāā tāmnoogarā. Bairi tocānacā rūmua caroaro jīcārō tūni jeto Dios mena áticōā ninucũña mujāā cariarī rūmupu yua. Bairo mujāā caátimasīrō, yu pñame tie wapa caticōānajē yeri caroa majūrē mujāā yu jogu. ¹¹‘Mujāā, Esmirna macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. iBairi Espírītu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgopeoya! Bairo noa ūna tiere tūgousari yua, carorije macāājērē canetōnucārā pñame di rūmu ūno popiye tāmnoetigarāma ūmurecōopure yua. Pūgani cārō rianemoetigarāma Diotu ūmurecōopure, īñami,’ na mi

woajowa to Esmirna macāānarē,”
ñirotiwī.

El mensaje a Pérgamo

¹²Bairo ī quetibujū yaparori bero, bairo ñinemowī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Pérgamo macāāna cūārē na mū quetibujū woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujūjoyami mujāā Pérgamo macāāna ñubueri majārē, ñosēricāpāī caoripāī puga ñugōātu caoripāīrē cacūgon puame: ¹³Yū masīña mujāā cabairijere: Mujāā puame wātī cū carotimasīrī macā, cū caāninucūrī macā tūpu mujāā āninucūña. Tiere yū masīña. Bairo ti macātu caāna nimirācūā, caroaro yū caborore bairo jeto mujāā átīāninucūña. Bairāpua, yū yaye quetire catūgousarā ānirī yua, yū yaye quetire caripea mujāā tūgousacōā ninucūña. Mujāā pitietiya tie quetire. Yū yaū, yū bapa cañuū, yū yaye quetire caquetibujūbojau Antipas sawāmesucūre cū pajīārocawā ti macā wātī cū caānimacā macāāna. Bairo cū na caātīmajūcōāmiatacūārē, tiwatoa caāno cūārē yure mujāā tūgousajānaepū.

¹⁴Bairo caroaro mujāā caātīānimitacūārē, bairopua, peeto ūnoa niña roro mujāā caātīānierē yū caquetibujūpee. Ati wāmerē roro mujāā átīnucūña: Mujāā mena macāāna jīcāārā wātī Balaam* sawāmesucū cū caātīrotirore bairo roro majū carorije macāājērē átīāninucūña. Na, Balaam yaye bueriquere capitigaenarē na mujāā qūēnocūnucūña. Cū, Balaam puame apeī Balac* sawāmesucūre roro israelita majārē na īto rotiyawī tirūmūpūre. Atore bairo qūītorotiwī

israelita majārē: “Diore netōñucāgū, camasā na cawericarā na jūgūēārē na canuniataje waibūtoa riire na majūrēā na ūgarotiya. Tunu bairoa na rupau caborore bairo na majū rupau mena na átīepeáto,” qūī busujāwī Balaam, Balare. ¹⁵Tunu bairoa apeyera mujāā mena macāāna jīcāārā nicolaítas majā na cabuerije carorije macāājērē capitigaenarē na mujāā qūēnocūnucūña. ¹⁶Bairi mujāārē ñiña: Dios puamerē cū tūgousari, roro mujāā caātīānierē tāmuriā cū busuqūēnoña. Bairo mujāā caápericōāta, yū puame jicoqueī átī, yū ñosēricāpāī yū riserorū cawitiripāī mena na nipetiro carorārē na yū reíāgu yua. ¹⁷‘Mujāā, Pérgamo macāāna, caāmoocūna mujāā āniña. iBairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujūrijere caroaro tūgopeoya! Bairo noa ūna tiere tūgousari yua, carorije macāājērē canetōñucārārē ūgarique maná* yasiororū caānie caroa majūrē na yū ūgarotigu. Tunu bairoa ūtāpāī cabotiripāī, cawāma wāme woaturicapāī majūrē na yū jogu. Ni ūcū tipāī woaturique catusarijere masīēcūmi. Tipāīrē yū cajou jeto masīgumi, īñami,’ na mi woajowa to Pérgamo macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Tiatira

¹⁸To Pérgamo macāānarē yū quetibujūyaparori bero, bairo ñinemowī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Tiatira macāāna cūārē na mū quetibujū woajowa. Bairo na miwā: ‘Atore bairo ī quetibujūjoyami Dios macū mujāā, Tiatira macāāna ñubueri majārē. Peero caūrījērē bairo cacaapee asiyau majū mujāārē

ī joyami. Tunu apeyera cū rūpori āpōā bronze* joerique caroa caasiyarijere bairo carupooricucu pūame mujāārē atore bairo ī quetibujūjoyami: ¹⁹Mujāā caātiānie nipetirije yū masīña. Camasārē caroaro na mujāā īñamaiña. Yū mena mujāā tūgoñatutuaya. Camasā cabopacarā cūārē caroaro na mujāā juátinemonucūña. Tunu bairoa popiye tām̄onucūmirācūā, yeri jōrōā yū yaye quetire tocānacā rūm̄ua na mujāā quetibujūcōā ninucūña. Tunu bairoa yū masīña, yere mujāā camasījūgoripau caāno caroaro mujāā caātato netōjāñurō āmerē caroaro átīāna mujāā átiya. ²⁰‘Bairo caroaro mujāā caātiānie caānimiatacūārē, jīcā wāme nicōāña mujāārē yū caīpee. To caācō Jezabel cawāmecucore cō mujāā quēnocūña. Aperopu cō mujāā árotietiya. Cō pūame, “Dios cū caquetibujūrotijorico yū āniña,” īmiocūā, cō cabuerije mena, yū yarā, yū yaye quetire caquetibujūrārē na ītonucūñamo. Na rupau caborore bairo roro na rupau mena na átiepo joroque na ītonucūñamo yū yarārē. Tunu bairo wericarā na jūgūēārē na cajorije waibutoa riire, “Mujāā majū cūā ūgaya tiere. Tie ūgaata, űujāñuña,” na ītoquetibujūnucūñamo. Tie, bairo cō caīto quetibujūrijere yū boetiya. ²¹Yū pūame merē cōrē yoaro űiñacote ānimiña, roro cō caātiere yapapuari Dios mena cō cabusūquēnopeere bori yua. Cō pūame tore bairo átigaetiri, cō caātiānierē jānagaetiyamo. Roro cō rupau caborore bairo caūm̄ua mena cō caātiepenucūrījē cūārē jānagaetiyamo. ²²Bairi popiye cō tām̄uo joroque yū átigu cō yaye wapa yua. Yoaro riaye jeto

cō ria rūm̄u cutio jorique cō yū átigu. Torea bairo cō mena roro na rupau caborore bairo caátinucūā cūā popiye na tām̄uo joroque yū átigu. Cō, cō caātiānierē bairo roro na caātiānierē Dios mena tūgoña yapapuari na cajānaeticōāto, yoaro popiye na baiānio joroque na yū átigu na cūārē. ²³Cō pūnaa cūārē na yū pajīāre peyocōāgu. Tore bairo yū caāto īña yua, nipetiro űubueri majā poari pūame atore bairo ī masīgarāma: “Dios, pupea marī yeripū, marī catūgoñarījēpu cūārē camasī majū űiñami,” ī masīgarāma camasā. Bairi mujāā tocānacāpūrea di wāme űno mujāā caātiānimasīrīcā wāme cārō mujāā yaye wapare yū jogu. ²⁴Mujāā, Tiatira macāāna, cō cabuerije macāājērē caboena, bairi wātī cū catutuarije macāājē camasā na camasīētājē űiña, na caīrījē cūārē caboenarē atore bairo mujāā űiña: Ape wāme átajere mujāā yū átirotinemo peoetiya. ²⁵Āme mujāā caātiānimasīrōrērē bairo caroaro áticōā ninucūña caroa wāmerē. Nemo ati yepapu yū tunuatōpu cūārē bairoa mujāā áticōā ninucūwā. ²⁶‘Bairo carorije macāājērē canetōnucāpetirā, yū caborore bairo caátijīāti yaparoetarārē camasā poarire na rotimasīō joroque na yū átigu. ²⁷Yū Pacu rotimasīrīquērē yū cū cajoricarorea bairo yua narē na yū jogu rotimasīrīquērē. Bairo yū cajoro jūgori yua, camasā poari nipetirore caroaro majū na rotimasīgarāma. Tutuaro mena na rotimasīgarāma. Carorā cañuena cūārē jotu rīrūre pawabatorericarore bairo na regarāma na, na cañuetie wapa. ²⁸Tunu bairoa cañu busuri űocō majū cūārē na yū jomajūcōāgu carorijere caboeti majārē yua.

²⁹‘Mujāā, Tiatira macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. iBairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgopeoya!’ na mi woajowa to Tiatira macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Sardis

3 ¹Bairo ī quetibuju yaparori bero, bairo ñinemowī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Sardis macāāna cūārē na mū quetibuju woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujuyoyami Dios Yeri jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū Espiritu majūrē cacūgou. Cū wāmoru jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāū majū ñocōārē cacūgou atore bairo mujāā ī joyami: Mujāā caātiānie nipetiri wāmerē yu masīña. Cacatirā majū caāniparā nimirācūā, āmerē cariaricarārē bairo majū mujāā āniña. Tiere yu masīcōāña. ²Yu yarā, masacatiya. Āme caroaro mujāā caātiānierē nemojāñurō ātinemo jūgoyecusa. Tiere ātijānaeticōāña. Mujāā puame caroa macāājērē ātijānarā mujāā baiya. Bairi jīcā wāme roro mujāā caātiānierē ñiñanucūña. Tie bairo mujāā caātinucūrījē cariape ātaje mee niña Dios cū cañajoro. ³Masacatiri tūgoña nemoña tunu Dios yaye quetire mujāā na caquetibuju jūgoriquere. Tie queti jetore tūgousacōā ninucūña. Mujāā carorije wapare tūgoña yapapuari Dios puamerē cū tūgousaya tunu. Tore bairo caroaro masacatirique mena Diore tūgousari mujāā caāmerīcōāta, tāmurīā mujāā tūru yu atīgu yajari majōcure bairo yua. “Cū acūmi,” yure mujāā caīyueti rūmu caāno mujāā yu popiye peyoy atīgu.

⁴‘Bairo roro jīcāārē to Sardis macāāna mujāā caātiānimiatacūārē, nocānacāū ūna niñama roro di rūmu caātiāmerīnucūrā. Jutiro cabotirore caugueri tuenarē bairo niñama. Na roque yu mena nigarāma. Yu mena jutii cabotirijere jānarī, yu mena ñesēāgarāma, tore bairo caātiecoparā majū caāna ānirī yua.

⁵Bairi na ūna canetōñucāpetirā, caroaro caātijīāti yaparoetarā tore bairo nocārō caroa cabotirijere jutii jānagarāma. Na wāmerī cūā coseetigaro cacatirā majū wāmerē woaturica tutipū cūārē. Yu Pacu Dios cū cañajoro puame roque caroaro majū na iñajesori, “Yu yarā niñama,” cū ñinemogu. Cū yarā ángelea* majā na cañajoropu na yu juātinemogu.

⁶‘Mujāā, Sardis macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. iBairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya!’ na mi woajowa to Sardis macāānarē,” ñirotiwī.

El mensaje a Filadelfia

⁷Bairo ñi quetibujuri bero, bairo ñiwī tunu: “Juan, aperā ñubueri majā Filadelfia macāāna cūārē na mū quetibuju woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujuyoyami cañu, cariape caācū, mujāā Filadelfia macāānarē. Quetiupau Rey David ānacū yaro llave jope pāārīcārōrē cacūgou carotimasī majū mujāārē quetibujuyoyami. To llave mena jopere cū capāārō, noa ūna biamasiētīñama. Tunu bairoa to llave mena cū cabiata, noa ūna ti jopere pāamasīētīñama. Cū, tore cacūgou puame mujāārē iñami:

⁸Mujāā caātiānie nipetirijere yu masīña. Tūgoya mai yu yarā: Mujāā

riaperu jopere yu pānucōña, mujāā cajāāmasiparore bairo ī. Ti jopere noa ūna biamasīētigarāma. Mujāā puame netōnucārō majū mujāā yeri tūgoñatutuaetiya. Baimirācūā, yu yaye quetire caroaro mujāā tūgousaya. Yure mujāā teetiya.

⁹Wātī ya poa macāāna, judío majā āmerimīrācūā, “Judío majā jāā āniña,” caītopairārē mujāā na īroao joroque na yu átigu. Na wupopatuuri mena etanumurī mujāā na īroao joroque tutuaro na yu átirotigu. Bairo mujāā yu caátirotirore īnarī yua, cariapea masīgarāma mujāā yu camairījērē. “Dios yarā majū niñama na roque,” īrī mujāā īnagarāma. ¹⁰Mujāā puame yu carotiore bairo cariape mujāā áticōā ninucūña tocānacā rūmna. Bairo mujāā cabairo jūgori mujāā yu juátinemoḡu. Atī umurecōo capetiro, nipetiro ati yepa macāānarē tutuaro cū caīñabeseri rūmna caetaro, mujāā yu juátinemoḡu.

¹¹‘Tāmuriā mujāā tūpu yu átigu. Bairi āme caroaro mujāā caátianierē átiānijānaeticōāna. Bairo jeto mujāā caátiamata, noa ūna mujāā yaye caānipeere yasiobojaetigarāma.

¹²Bairo noa ūna carorije macāājērē canetōnucāpetirārē Dios ya wii templo* wii macāā bota caānimajūrī botare bairo na yu cūḡu. Bairo caāna ānirī di rūmū ūno Diore cū awayoetigarāma. Napure Dios ya wāme majū na yu woatugu. Tunu bairoa yu Pacu ya macā wāme cūārē napure yu woatugu. Cawāma macā Jerusalén umurecōopu caatīata macā wāmerē napure yu woatugu. Yu ya wāme cawāma wāme cūārē napure yu woatugu.

¹³‘Mujāā, Filadelfia macāāna, caāmoocna mujāā āniña. iBairi

Espíritu Santo Dios Yeri majū mujāā űbueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya!¹ na mi woajowa to Filadelfia macāānarē,” űirotiwī.

El mensaje a Laodicea

¹⁴Bairo űi quetibujū rotiyaparori bero, bairo űiwī tunu: “Juan, aperā űbueri majā Laodicea macāāna cūārē na mū quetibujū woajowa. Bairo na miwā:

‘Atore bairo ī quetibujūjoyami Dios macū mujāā Laodicea macāāna űbueri majārē. Cariape caācū, cariape caīquetibujū majū mujāārē quetibujūjoyami. Nipetiro Dios cū caquēnorīqūē ati umurecōo macāājē upau majū mujāārē ī quetibujūjoyami: ¹⁵Mujāā caátianie nipetirijere yu masīña. Oco caasietie, cayusuaetiēre bairo mujāā āniña. Tiēre yu masīña. Bairi oco cayusuarīje, o caasirijere bairo jicoqueia mujāā caāmata roque, űbujioro. iMujāā puame tore bairo cabaiparā nimirācūā, tore bairo mujāā baietiya!¹⁶Oco cayusua, asipotietiere bairo mujāā āniña yu caīñajoropure. Bairo mujāā cabairoi, ti ocore muñoreire bairo mujāā yu recoagu cayoaropu. ¹⁷Mujāā puame, “Cadinero cūgorā majū marī āniña. űe űnie marīrē rusaeitiya. Jīcārō tūni caroaro marī átiāniña,” mujāā ī tūgoñanucūña. Bairo imīrācūā, camasā catiena majū mujāā āniña. Cabūgoro macāāna caītopairā mujāā āniña. Dios yaye macāājērē cacūgoena, cacaapee mána, cajutii jāñaenarē bairo roro mujāā baiya Dios cū caīñajoro. ¿Dise puamerē mujāā cūgorāati? Āme mujāā cacūgorije cawapa manie majū tuacōāna. ¹⁸Bairi mujāārē yu

quetibujaya: Yu yaye nocārō caroa majūrē tūgousaya. Oro peeropu joe qūēnorīqūērē bairo caānie majūrē yu jogu, yure mujāā cajēniata. Tere mujāā yu cajoro, cariapea ñe ūnie carusaena majū mujāā ānigarā ʘmʘrecóopure. Tunu bairoa yu roque jutii caroa cabotirije majūrē yu jogu mujāā cajāñapeere. Tie jutiire jāñarā, cabobotūgoñanarē bairo mujāā ānigarā, āmerē cajutii mánarē bairo nimirācūā. Apeye cūārē carorije mujāā caátie jūgori casaapee ñāenarē bairo mujāā caānierē mujāā caucotipee ʘco majūrē mujāā yu jogu. Tere yu cajoro yua cañnamasīrā ānirī caroaro yu yaye quetire jīcārō tūni mujāā tūgousagarā.

¹⁹Yu pñame yu yarā yu camairārē tutuaro mena na quetibujari na yu beyomasīña. Bairi tutuaro mena na yu beyogu. Popiye na baio joroque yu átigu, Diore ĩroari cūrē na catūgousaeticōāta yua. ²⁰Tūgopeoya mai yu caīrījērē: Yu pñame joperu etari capiinucūūrē bairo yu āniña. Bairo yu capiuro, ni jīcāū ūcū yu capiirijere tūgori yure cū capāājōata, cū ya wiipu catuaure bairo cū yeripu yu ānicōāgu. Cūrē cabapacucu majū yu tuagu yua, yure bori cū yeripu yu cū cabocāñeata. ²¹Bairo carorije macāājērē canetōnucāpetirārē yu carotimasīrīpauru, na caānipapauru na yu jogu. Yu cūā carorije macāājērē yu canetōnucārō jūgori cū carotimasīrīpauru yu Pacu yu cū cacūrīcārōrēā bairo yu cūā na yu ruirotigu yu Pacu tūpu.

²²Mujāā, Laodicea macāāna, caāmoocuna mujāā āniña. ¡Bairi Espiritu Santo Dios Yeri majū mujāā ñubueri majā poarire cū caquetibujurijere caroaro tūgousaya,

na mi woajowa to Laodicea macāāna cūārē!” ñi quetibuju rotiwī yua nipetiro ñubueri majā poari macāānarē.

La adoración en el cielo

4 ¹Bairo yu cū caīquetibujaro bero, ñiñamūgōjowu ʘmʘrecóopure. Bairo ñnamūgōjou, ʘmʘrecóo pāānucārō caānorē ñiñajowu. Bairo yu caññarō yua, busurique nocārō paio trompeta* putiricarō cārō majū cabusuátaje yu catūgojūgoataje pñame bairo ñiwū tunu: “Wāmꞥcoasá ato yu tūpu. Atie bero cabaipee nipetirijere mū ñiñopa. Nipetirije mu yu caññopee yu caīrōrēā bairo tāmuriā baimajūcōāgaro,” ñiroyawu busurique pñame.

²Bairo caīrō, jicoquei Espiritu Santo cū catutuarije jūgori ʘmʘrecóopu yu acoárú. Topu etari yua, ñiñaroyawu ʘmʘrecóopu carotimasī majū ruiricarō tronorē.* To ruiricarore jīcāū carui cūārē cū ñiñaroyawu.

³Cū, to ruiricarore carui pñame butioro majū asiyawī. Ūtā jaspe, o cornalina na caīrījē nocārō caasiyaro cārō majū cū rupau asiyawī. Tunu bairoa cū caruiro buire bue beto niāmejorewu. Ūtā, esmeralda na caīrījērē bairo majū tutuaro asiyawu ti bue beto. ⁴To ruiricarō trono riapere ñiñawū apeye ruirique veinticuatro majū caānie cūārē. Tere caruirā cūārē ñiñaroyawu. Tie ruirique caāno cārō veinticuatro majū cabutoa carotimasīrā caruiāmejorerārē na ñiñaroyawu. Naa, cabutoa pñame cabotirije jeto jutii jāñawā. Na rupoaru quetiuparā na carupoapeoro ūno coronarē* pesawā. Oro mena qūēnorīqūērē pesawā. ⁵Carotimasī ruiricarō tronopu bupo cū cayaberije, bairi nocārō paio busurique, apeye

cabwoparije cūā witiwū. Tunu apeyera carotimasīruiricaro riaperepū jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacārō majū jīñaworique caūrījē ūnucūwā. Tie jīñaworique pūame Dios Yeri jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā yeri pūna majū āno baiwū. ⁶Tunu bairoa carotimasīruiricaro riaperepū ria capairiyare bairo witiwū. Tiya oco pūame caroaro majū īña āmewiyorique āmū. Ēñoorō īña āmewiyoricarore bairo caroaro majū oco tusuriya āmū tiya ria.

To carotimasīruiricaro recomacāpūre bairo to tūrī cūārē marī caīñañaena ūna seres* majā cacatirā majū āni āmejorewā. Na pūame na rupauri petiropūa caapee cutiāmejore peticōāwā. ⁷Bairi sere caānijūgon pūame, macāncū yai cajūāū riapere bairo cacūgon āmi. Cū bero macāācū nurīcū wecu riapere bairo cacūgon āmi. Apei cū bero caācū camasocu riapere bairo cacūgon bauwī. Catusaū pūame aa bauriquere bairo cabauū majū wūnucūwī. ⁸Na, seres majā cacatirā majū pūame tocānacāpūa jīcā pēnirō cānacā querūpūri jeto cūgowā. Na rupau būi, bairi na pupearū cūārē caapee cutipeticōāwā. Bairo āna, na pūame ūmurecōo, bairi nāmi cūārē atore bairo ī jānaema:

“¡Caroú, caroú, nocārō caroú majū niñami marī Quetiupau Dios! Nipetiro carotimasī majū niñami. Tirūmūpua merē caānijūgoatacu niñami.

Āme cūārē bairoa ānicōāñami. Ape rūmū caāno, ti yeparū caápaū majū niñami,” ī basapeowā jānarīcārō mano yua.

⁹⁻¹⁰Na, seres majā pūame nairō majū cū basapeowā: “Cañuū majū mū āniña. Mūrē nipetiro na īroáto. Jāā mena mū nūmajūcōāña.” Carotimasī

cū caruiropū carui tocānacā rūmūa caānicōācūrē seres majā cū na cabasapeoro cārō, cabutoa camasīrā cūā qūiroawā Diore. Na rūpopatuuri mena cū riaperepū etanumurī qūiroawā. Cū basapeorā yua, na capesarije coronarē cū caruiro riaperepū wejonucūrī atore bairo ī basawā:

¹¹“Jāā Quetiupau Dios, nipetiro na caīroapau majū mū āniña. Nocārō catutuaū majū mū caānoi, mūrē īroari na basapeoáto. Mū roque nipetirije caānierē caqūēñoricū majū mū āniña. Bairi atie nipetirije mū caborore bairo jeto caānipeere ī, mū qūēnojūgoyupa,” ī basawā Diore nipetiro cabutoa camasīrā yua.

El rollo escrito y el Cordero

5 ¹To bero nīñaroyawū tunu carotimasī cū caruirore. To carui pūame cūgoruwiwī jīcā pūrō, tunuarica pūrōrē. Capupea cabui cūārē woarica tunua āmū. Ti tunua pūame jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāpau majū momia cōsī ūnie mena jugoo biaricaro āmū. ²Tipaua nīñaroyawū tunu ángel* catutuaū majūrē. Nocārō tutuaro busurique mena atore bairo ī jēniñawī: “¿Ni ūcū cayeri tūgoñawēpū caācū ati tunua jugoorica tunuarē cū pāāmasīñati?” ³Bairi ni jīcāū ūcū mami ti tunuarē capāāmasī. Ūmurecōo cūārē, ati yepa cūārē, ati yepa roca cūārē ti tunuarē capāāmasīpau ūcū mami. Nerī, cabuemasī ūcū cūā mami. ⁴Yū pūame ni ūcū jīcāū ti tunuarē capāāmasī, o ti tunuarē canēñau ūcū cūā, cū camanoi, būtioro yū yapapuawū. ⁵Bairo yapapuari yū caotiro īñarī, jīcāū cabucu camasī cabutoa mena macāācū pūame bairo nīwī: “Tocārōā otiya. Otiēcua. Merē

niñami wātīrē canetōnucā petiricu jīcāū. Cū puame roque pāāmasīgumi. Yaijūārē bairo caācū catutuau Judā ya poa macāācū David ānacū pārami niñami. Cū roque ti tunua jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāpau jūgooriquere tūgāwori pāāmasīgumi. Marī quetibūjugumi ti tunua woariquere,” ñiwī cabucū camasī yua.

⁶Bairo cabairipaua ñiñaroyawu tunu waibucū nurīcūrē bairo caācū Corderore. Cū, Cordero* puame carotimasī cū caruiro riape, cacatirā seres* majā, bairi cabutoa camasīrī majā watoapu bauwī. Na capajīārocacōāricū nimicūā, cacati majū nucūūrē bairo baunucūwī. Cū rupoapu jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacārō majū jawiicūmi. Tunu bairoa jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā majū caapee cūārē cūgowī. Cū jawii, bairi cū caapee cūā Dios Yeri Espiritu Santo ati yepa nipetiropu cū cajoatana jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā majūrē na cōñarō baiwu. ⁷Bairi yua, Cordero puame carotimasī cū caruiro tūpu āmī. Cūtu eta, cariape nugōā cū cacūgoruiri tunuarē cū jiyānewī. ⁸Bairo cū canerīpaua yua, baparcānacāū caāna seres majā bairi cabutoa masīrī majā veinticuatro majū caāna cūā na rupoatuuri mena ñigātuwā, Cordero riapepu qūīroarā. Na puame nipetiro basau, paaricaro arpare* cūgowā. Tunu bairo jotu bapa oro mena quēnorīcārure cūgowā. Incienso* cajutiñurijē tirupure jāñawū. Ti coparure cajāñarijē incienso puame Dios yarā, cū ya poa macāāna na cañubuepeorije macāājērē bairo caānie caroa majū āmu. ⁹Na yua, atore bairo ī basawā cawāma wāme basariquere:

“Mu roque ti tunua woarica
tunuarē nerī, jūgoobiariquere
catūgāwomasīpau majūā mu
āniña.

Torecuna, camasārē na netōōgu,
pajīāecori mu riī reyupa.

Nipetiro camasā poarī, nipetiro
apeye busurī majā ati umurecōo
macāāna camasārē na netōōgu,
mu riī reyupa.

Tocānacā yepaa macāāna Dios
yarā na caānīparore bairo ī, mu
riayupa.

¹⁰Bairo na netōōrī yua, quetiuparārē
bairo na jāāō joroque na mu
āsupa.

Dios yarā sacerdote* majārē bairo
na jāāō joroque na mu netōñupā.

Na, nipetiro ti yeparure
rotimasīgarāma,” ī basawā
cabutoa camasīrā.

¹¹To bero ñiñajoroyawu tunu. Bairo
īñajou, yu tūgowu capāārā ángelea
majā na cabusu ocajorijere. Carotimasī
cū caruiro, aperā cacatirā majū seres
majā, bairi cabutoa camasīrā ture busu
āmejorewā. Nocārō capāārā millones
majū na mena macāāna ángelea majā
cūā āma. ¹²Na puame busurique
tuturo mena bairo īwā:

“Waibucu macūrē bairo caācū
Cordero capajīāecoricu roque
catutuau majū niñami.

Cañuu nipetiro upau majū niñami.
Ñe ũnie cū camasītētē
manimajūcōāña. Ñe cū rusaetiya.

īBairi cū jetorea nipetiro cū na
īroáto! Cūrē na basapeoáto.

‘Cañuu, cañuu majū mu āniña mu
roque,’ cū na īroáto,” ī basawā.

¹³Tunu bairoa yu tūgowu
nipetiro umurecōo macāājē Dios
cū caquēnorīqūē ati yepa macāājē
cūā caīrījērē. Ati yepa roca, bairi ria
capariya cūā bairo caībasapeorijere
yu tūgowu:

“īCarotimasīruiricaro tronopu*
carui, bairi Cordero cūārē
basapeorique to āmarō!

Nocārō cañuū cū cañoi, cū
jetorea ĩroarique to amarō.
Nocārō cū catutuarije cūā
tocānacā rūmua to ānicōā
ninucūáto.

ĩTo petieticōáto!” ĩ basawā capāārā
ánglea majā.

¹⁴Bairo na caĩrō tūgori, seres
majā cacatirā baparıcānacāū caāna
pūame atore bairo ĩ yuāma: “ĩBairoa
to baiáto!” ĩwā. Bairo caĩrīpaure
veinticuatro majū caāna cabutoa
pūame rūpopatuuri mena etanumurī
na ĩrowā, Cordero, apei tronopū carui
menarē yua.

Los siete sellos

6 ¹Tie bero ñiñajonemowū tunu
Cordero* cawāmecucu ti
tunuarē caneátacure. Cū pūame
ti tunua jugooricarō jīcā wāmo
peti pūga pēnirō cānacārō
jugooturicarore tūgāwojūgowī.
Beroa cōsī ũnie mena jugooricarō
cañijūgorore tūgāwotajūgowī. Bairo
cū catūgāwonerīpauna, yu tūgowu
seres* majā mena macāācū jīcāū cū
cabusuocajorijere. Baparıcānacāū
mena macāācū buro cārō cū
cabusurijere yu tūgowu: “Tiaya. ĩññau
asá!” ñiroyawī. ²Bairo cū caĩrō ĩñajou,
ñiñabócawu yua caballo caboti majūrē.
Cū bui capesau cūārē cū ñiñawū.
Caballo bui capesau pūame yerubetore
wāmoru nerī ámí. Quetiupau rey cū
capesaro ũno coronarē* cū peowī jīcāū.
Tore pesari cū pūame cū wapanarē na
netōñcāū ácú majū baiwī. Bairo na
netōñcāū ácú yua, cū wapanarē na
netōñcācōāwī.

³Ti tunua jugooturicarō cabero
macāātōrē tūgāwonewī tunu
Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpauna
yu tūgowu seres majā jīcāū bero
macāācū cū cabusurijere. Bairo ñiwī:

“Tiaya. ĩññau asá!” ⁴Bairo cū caĩrō
ĩñajou, ñiñabócawu apei caballo
cajūāū majūrē. Cū bui capesau cūārē
cū ñiñawū. Caballo bui capesau pūame
ati ũmurecōo macāāna yerijōrō na
cañnierē ēmamasirīqūē catutuarijere cū
jowī. Camasā tocānacāūpua na majūā
āmeo pajīāō joroque átajere masiwī.
Yise capairipāi majūrē cū jowī.

⁵Ti tunua jugooturicarō pūgaro
bero macāātōrē tūgāwonewī tunu
Cordero. Bairo cū catūgāwonerīpauna,
yu tūgowu seres majā pūgarā bero
macāācū cū cabusurijere. Bairo ñiwī:
“Tiaya. ĩññau asá!” Bairo cū caĩrō
ĩñajou, ñiñabócawu apei caballo
cañii majūrē. Cū bui capesau cūārē
cū ĩñawū. Caballo bui capesau pūame
nucūō cōñaricārōrē cū wāmoru nerī
ámí. ⁶Baparıcānacāū caāna cacatirā
seres majā watoapu atore bairo caĩrījē
busuriquere yu tūgowu: “Camasā
jīcā rūmu na cawapataro cārō
wapacutiya jīcā kilo trigo* poca. O
itia kilo cārō wapacutiya jīcā rūmu
paarique wapa. Cabaimiatacūārē, use
oco bairi roarique use cūā nicōāgaro.
Yasietigarō,” bairo busuriquere yu
tūgowu.

⁷Ti tunua jugooturicarō itiaro bero
macāātōrē tūgāwonewī tunu Cordero.
Bairo cū catūgāwonerīpauna, yu
tūgowu seres majā itiarā bero macāācū
cū cabusurijere. Bairo ñiwī: “Tiaya.
ĩññau asá!” ⁸Bairo cū caĩrō ĩñajou,
ñiñabócawu apei caballo cajuripuaū
majūrē. Cū bui capesau cūārē cū
ñiñawū. Caballo bui capesau pūame,
Camasārē Riarique Caácū, wāmecumí.
Cū bero amí apei, Cariaricarā Na
Caānopū Macāācū, cawāmecūna.
Cū pūame ati ũmurecōo macāāna
baparıcānacā poa caānarē jīcā poa
majūrē pajīāmasiwī. Besu átaje, aua
riarique, riaye mena, o waibutoa

camasã ugarã mena na yasiorique caácu ami. Tie ati masíríquērē cū jowí jicãñ.

⁹Ti tunua jūgooturicarō bapariçānacārō bero macããtōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū catūgāwoneripana, ñiñabócawu Dios yaye quetire na caquetibujnetōrīquē jūgori na capajīārericarārē. Waibutoa riire na cajoemugōjori mesa altar* rocapu nucūwā na ānana. ¹⁰Na, Dios cū cacatoricarā pūame busurique tutuaro mena atore bairo iwā: “Jāã Quetiupau cañu majū mū āniña. Nocārō caroaro cariarpe majū caquetibujū mū āniña. Bairi, ñnocārōpu ati yepa macãānarē na miñabeseiati? ñNocārōpu jāārē na capajīārīquē wapa jāã mū āmebojauati? Tāmuri jāã mū āmebojawa,” qūiwā Diore. ¹¹Bairo na caīrō bero, Dios pūame jutii cabotirije cayowerijere na jowí. Na jori bero, bairo na iwí: “Rusaya mai. Paajutieticōãña. Yerijāña peeti yutea cārō, ti yutea caetaparo jūgoye mai. Mājāārē bairo yu yaye quetire caquetibujurā nicōãñama mai ti yepapūre. Cristo* yaye queti jūgori cariaparā nicōãñama. Naa, nipetiro na caneñapetietaro bero roque, na ñiñabesequ tāmuriā yua,” na iwí.

¹²Ti tunua jūgooturicarō jicã wāmo cānacārō bero macããtōrē tūgāwonewī tunu Cordero. Bairo cū caáto, yu cañajoro yua, nocārō tutuaro majū ati yepa yuguīwu. Muipū umureco macããcū cūã yaticoámí. Bairi yua ati yepa pūame naitiāpeticoápu. Boori jutiro cañiirō netōrō majū ati yepa naitiācoápu. Muipū ñami macããcū cūã jūãñ, ríi cuire bairo jēñacoámí. ¹³Tunu bairoa umurecōo macãāna ñocōã cūã ati yepa wēecoama. Wīno tutuaro capapuro jūgori yucu higuerau* ríca cacāme cawerore bairo majū wēepeticoama. ¹⁴Jōbui umurecōo cūã

yasicoapu. Baunemoepū. Jicã pūrō papera pūrōacārē tunua yasioricarore bairo jicoquei yasicoápu. Bairi ūtā yucu ati yepa cañnie, ria capairiyapu cañnie yucu poari cūã yugui wupeticoápu. Aperopu jeto tie nipetiro wuuetanucāpeticoápu.

¹⁵Nipetiro ati yepa macãāna carotimasirā quetiuparā reyes* cūã acuapeticoámá, tiere iñarí yua. Ūtā yucu, ūtā wiiripu ruticoámá. Aperā camasã quetiuparā catutuarā, soldaua quetiuparā catutuarā, cadinero cūgonetōrī majā cūã acuacoama. Torea bairo tunu carotituarā majū camasã caroaro ñe rusaeto caña, aperā paacoteri majā ūmuarē bairo caña cūã uwijāñuwā. Nipetiro ūtā yucupu rutipeticoámá. ¹⁶Bairo ti yucu ūtā yucupu áná yua, atore bairo ī otiwā: “iŪtā yucu, ūtā rupaa marirē to sītōo yasioáto!” iwā. “Carotimasí cū caruiropu carui marí cū cañiaetiparore bairo marirē to sītōo yasioáto ūtā yucu. Roro popiye marí tāmno joroque marí átiremi tronopu* caruiācū. iBairi ūtā yucu marí to ñapea yasioáto! ¹⁷Ámerē etacoaya merē yua roro popiye marí tāmno joroque marí cū caátipa rūmu. Cañnitusari rūmu camasārē cū caññabeseri rūmu majū etacoaya yua. Bairi ti rūmurē, ñnoa na netōmasirāati?” ī yapapuawā nipetiro ati yepa macãāna cañnimitana, tie cabairijere uwirā yua.

Los señalados de las tribus de Israel

7 ¹Tiere iñarí bero, tunu ñiñajoroyawu ángelea* majā bapariçānacāñ majūrē. Na pūame bapariçānacā jopee umurecōo jopeerire nucūwā. Bairo nucūrā, na pūame wīnorē carotimasirā āma. Wīnorē ati yepa nipetiropūre papurotiema. Ria capairiyapu cūārē papurotiema.

cūgōrōpɾ mucūmuátí, Diore qūīroawā cū caruíro trono riaperɾ yua. ¹²Bairo ī basapeowā Diore:

“iBairoa to baiáto!

Marī Pacɾ Dios ñumajūcōāñami.

Bairi camasā nipetiro cū na basapeoáto.

Ñe ũnie cū camasētītē carusaecu niñami.

Cūrē īroari, ‘Jāā mena mu ñujāñuña,’ cū na íáto.

Nipetiro camasā cū na īroáto.

Dios, nipetiro camasā netōrō carotimasī, catutuau majū niñami.

Bairi cū jetorea īroarique to āmarō.

To ānicōā ninucūāmarō tocānacā rūmɾa.

To petieticoato. iBairoa to baiáto!” ī basapeowā ángelea majā cū ture caāniāmejorerā yua.

¹³Tocārōā bairo na caírīpaɾa, jīcāū cabutoa camasīrī majā mena macāācū atore bairo ñi jēniñawī: “¿Noa na āniñati jōā jutii cabotirijere cajāñarā? ¿Noopɾ na atūpari?” ñi jēniñawī cabucu.

¹⁴Bairo cū caīrō: “Yɾ yau, yɾ masīētīña. Yɾ quetibujɾya. Mɾ roque mɾ masīña,” cū ñiwū.

Bairo yɾ caīrō, atore bairo yɾ quetibujɾwī cabucu: “Ánoa camasā mɾ caīñarā niñama ti yeparɾe roro ropiye catāmuoricārā. Camasā roro na canetōrī yɾteare na cūā roro ropiye tāmɾoñupā. Cariacoatana nimirācūā, Cordero cū cariírerique jūgori cacatīricārā majū ñiñama. Corderore catūgousapitietana ānirī āmerē ato ɾmɾecóopɾ jutii cabotirijere jāñañama yua,” ñi quetibujɾwī na cabairijere yua. ¹⁵Bairo yɾ quetibujɾ yaparo, bairo ñi quetibujɾnemowī tunu cabucu:

“Bairi Dios cū caruíro cū carotimasīrīpaɾa riaperɾ niñama āmerē.

Ñamii, ɾmɾecóo tocānacānia cū ya wii templo* wiipɾ qūīroanucūñama.

Na caīroau Dios carotimasī cū caruíropɾ carui pɾame tocānacā rūmɾ na qūēnogumi.

Na īñaricanɾgōgumi cū catutuarije mena yua.

¹⁶Na pɾame di rūmɾ ũno bopacooro aua riaetigarāma.

Ñeme jīpirique cūārē ñeme jīpietigarāma.

Miipɾ ɾmɾecóo macāācū cūā di rūmɾ ũno pūnirō na asietigumi.

Caasipajūgorije ũnie mena yaparuaetigarāma yua.

¹⁷Carotimasī cū caruíro ruiricaro recomacāpɾ caācū roque na īñaricanɾgōgumi.

Nurīcārā ovejare, jīcāū cū caqūēnorōrē bairo caroaro majū na īñaricanɾgōgumi.

Oveja na caocoetigaro oco operɾ na cū cajeátórea bairo Cordero cūā caroa catirique majū ocore na jogumi.

Tunu bairoa Dios cūā nipetiro na cayaparuarije macāājērē na juátigumi.

Cawīmarārē, ‘Otiena,’ caīrē bairo na caapee ocore paareri caroaro na ɾseanio joroque na átigumi,” ñi quetibujɾwī cabucu.

El séptimo sello y el incensario de oro

8 ¹Ti tunua jugooturicarō jīcā pēnirō cānacārō bero macāātō, catusarore tūgāwonewī yua Cordero.* Bairo cū caáto, ɾmɾecóo ñejāñ mamɾ yua. Jīcā wāme ũno ɾmɾecóopɾ cabusumiataje busɾern. Yɾsujāpeticoapɾ ɾmɾecóo yua. Jīcā hora recomacā cārō yoaro jānapeticoapɾ.

²Tirapu beropu yua, ñiñajoroyawu tunu jicā wāmo peti puga pēnirō cānacāu caāna āngelea* majārē. Na puame Dios cū caāno riaperu nucūwā. Narē yua, na caāno cārō putiricaro trompetare* na jowī. Jicā wāmo peti puga pēnirō cānacārō majū tie putiriquere na jowī.

³Cabero amí apeí ángel. Werea busericaru ūno, oro mena na caqūēnorīcārure cūgori amí. Bairo atiri yua, waibucu rii joemugōricā mesa altar* tpu nucūu etawī. Bairo to riaperu cū caetaro yua, paio werea ūnie cajutiñurijērē cū jowā. Ti altar oro mena na caqūēnorīcārōpu cū cajoemugōjoparore bairo irā, tiere cū jowā. Ti altar puame carotimasī cū caruiro riapere āmu. Bairi yua cū puame ti jotupu tie cajutiñurijē inciensore* jāārī joebusejūgowī. Dios yarā cū ya poa macāana nipetiro caāna cū na cajēnipeorije jicārō mena joejogu āmi. ⁴Bairo altar buipu cū cajoemugōrō, Dios tpu tie busewāmu etawu caroa cajutiñurijē majū yua. Dios ya poa macāana cū na cajēnipeorije cūā cū tpu etawu. ⁵Bairo atiri bero yua, ángel puame ti altar macāājē caūrījē nitirē paio cū jotupu jejāārī ati yepapu wēerocaño jocōāwī. Bairo cū cawēēñojoro, tame, paio bupo busuwu. Pairo busurique ocajowu. Tutuaro bupo yabewu. Tunu bairo yepa cūā tutuaro majū yepa yuguī rocacōāwū.

Las trompetas

⁶Bairo cabairipaure jicā wāmo peti puga pēnirō majū āngelea majā puame na putirique jicā wāmo peti puga pēnirō caānierē jicāu jeto putigarā coterā baiwā.

⁷Bairi caānijūgou ángel putiwī cū yaro putiricaro trompetare yua.

Bairo cū caputiripaua, tocārōā ati yepapure cayusuari rupaaca ocorore bairo paio wēewū. Peero cūā nocārō paio rīí asuyaro ati yepapure ñawū. Ati yepa ūyasioapu. Itia sero caānorē jicā sero joerocaricarore bairo ati yepa ūyasioapu. Ati yepa macāājē yucu majū caānie cūā itia sero cārō ūpeticoapu. Taa ati yepa caānie nipetiro ūpeticoapu.

⁸Caputijūgoatacu bero macāācū ángel putiwī tunu cū yaro putiricaro trompetare. Tocārōā yua, jicā macānucārō cārō majū paio caūrī buruaro ria capairiyapu ñarocapaetawu. Bairo ti peero cañarocapaetaro yua, itia sero caāniatato jicā sero cārō tiya ria rīríe bairo jēñacoapu. ⁹Tunu bairo ria capairiya macāāna caāna cacatirā itia sero caāniatana jicā sero cārō majū riapeticoama. Tunu bairoa cūmuu capaca cūmuu tiyare cañesēāmiataje cūā itia serore jicā sero cārō yasipeticoapu.

¹⁰Pugarā bero macāācū ángel putiwī cū cūā cū yaro putiricaro trompetare. Tocārōā yua, ñocō nocārō capai majū ñacoamí ati yepapu. Jiña woricaro caūrī peerore bairo caācū paio ñacoamí ūmurecōopui yua. Cū puame itia serore jicā sero cārō riyare yasiowī. Itia serore jicā sero cārō yasiowī oco opee cūārē. ¹¹Cū, ñocō cañaatacu puame Amargura wāmecumi. Amargura, ĩgaro, “Cajūgūēī,” ĩgaro iña. Bairi itia serore jicā sero cārō riyaa jūgūēpeticoapu. Tie carorije cajūgūērijērē etirā, camasā cūā capāārā riapeticoama.

¹²Itiarā bero macāācū ángel putiwī cū cūā cū yaro putiricaro trompetare. Tocārōā yua, muipu ūmureco macāācū cūā jicā sero cārō yaticoami. Tunu bairoa jicā sero cārō ñami macāācū

muiꝑũ cūã yaticoami. Torea bairo ñocõã cūã jicã sero cãrõ yaticoama. Bairi na, na cabusuãnimiataje itia sero caãniataje jicã sero cãrõ mamũ. Naitiãrõ tuacõãwũ. Bairi yua ñami, ʘmũrecóo cūãrẽ caroaro jicãrõ tũni jĩñawoema. Ati yepare jicãrõ tũni busuwoema yua.

¹³Cabero ñiñajowũ aa ʘmũrecóorũ cawutẽñotaure. Cũ pũame bairo busuocajowĩ busurique tutuaro mena: “iAde tame, ade tame, ade tame! Bopacooro majũ tãmuogaráma ti yepa macããna. Ato jũgoye itiarã caputiparã na caputiro, roro bopacooro tãmuogaráma camasã. Petoaca rusaya merẽ catusarã itiarã ángelea majã na caputiparo,” i busuwĩ aa pũame.

9 ¹Tunu bapariçãnacãũ bero macããcũ ángel* apei putiwĩ cũ cūã cũ yaro putiricaro trompetare.* Tocãrõã yua, ñiñawũ ʘmũrecóo macããcũ ñocõ ati yepapũ cũ cañacũmuetarore. Bairo cũ cañacũmuetarõ, llave, ope caũcũãrĩ opere pããricãrõrẽ cũ nuniwĩ. ²Cũ pũame tocãrõã ti ope caũcũãrĩ opere pããcõãwĩ to llave mena yua. Ti ope pũame bairo cũ capããrõ, pairo busewitiwũ. Peero wese joerica peero nocãrõ pairo caũrĩ peero cãrõ majũ busewitiwũ. Nocãrõ pairo ti ope macããjẽ cabuseroi yua, muiꝑure cũ buse biatocoarũ. Dope bairo átia mano wĩnorẽ buse bijapeticoarũ. ³Tie buseri mena witiwã yeseroare bairã caãna catoarã majũ yua. Na pũame ati yepa nipetiroꝑũ wubatapeticoámã. Camasãrẽ na catoajĩãpeere na jowĩ. Cotapa cũ catoaricare bairo catoarica cũgorã majũ ãma. ⁴Bairo narẽ caroti pũame atore bairo na iwĩ: “Ti yepa macããjẽ yucu nipetirore mujãã ugaepa. Ti yepa cajũmerijẽ taa cūãrẽ mujãã ugaepa. Dios ya

wãmerẽ na riarẽꝑũ catuena camasã roquere na mujãã toawa. ⁵Bairãrũna, na mujãã toajĩãreepa. Jicã wãmo cãnacãũ muiꝑũna cãrõã na wisio ãnio joroque jeto na mujãã ápa,” na iwĩ narẽ caroti pũame. Bairi na catoarije pũnimajũcõãwũ. Jicãũ cotapa cũ catoarije cãrõ pũnirijẽ toari majã ãma.

⁶iTame, ti rũmu caetaro, camasã riayasicóatãjere bomigarãma, butioro capũnirõ jũgori yua! Bairo bomirãcũã, riamasiẽtigarãma. Cariacoagarã na caãnimiatacũãrẽ, na cariãpeepũna manigaro mai.

⁷Na, yeseroa pũame caballoare bairo bauwã. Caballoa mena na caãmeoqũẽparo jũgoye caãnarẽ bairo tutuarã majũ ãma yeseroa. Bairi tunu na rũpoari buire pesaricaro corona* oro beto ñnorẽ pesawã. Na riaré cūã camasã bauriquere bairo bauwã. ⁸Tunu bairoa carõmio poa ñapõrẽ bairo poa ñapõcũma. Na opi cūãrẽ yai jũãũ opire bairo cũgowã. ⁹Na rupãũ cūãrẽ ãpõã coro ñno mena jãñatowã. Na pũame tutuaro majũ wuwã. Caballoa capããrã na caũmarĩ coro mena pajĩãránã, na catũgã aturo cãrõ majũ busuwũ yeseroa na cawurije. ¹⁰Tunu bairoa na pĩcõõ cūã cotapa pĩcõrõrẽ bairo ãnirĩ, cũ toaricare bairo toaricacũma. Tia na toarica jũgori jicã wãmo cãnacãũ muiꝑũna majũ popiye na wisio ãnio joroque átajere cũgowã. ¹¹Na, yeseroa quetiupãũ, caũcũãrĩ ope macããcũ ángel ũcũ pũame bairo wãmecumi: Abadón, wãmecumi hebreo* majã yaye menarẽ. Aperã griego* majã yaye pũamerẽ: Apolión wãmecumi narẽ caroti majũ yua. Apolión i garo, “Rorije Caãcũ, Reri Majõcũ,” i garo iña.

¹²Merẽ jicã wãme netõwũ camasã ati yepapure roro na catãmuorijẽ. Yeseroa jũgori roro na catãmuorijẽ merẽ netõwũ. Bairo na canetõmiatãcũãrẽ,

mai puḡa wāme rusacōawū camasā roro na catāmuopee.

¹³Bairi apei ángel jīcā wāmo cānacāū bero macācū putiwī cū yaro putiricaro trompetare. Tocārōā yu tūgowu busuriquere. Oro mena qūēnorīcā mesa altar* macāā jawii baparićānacā jawii caāniepu busurique busuwitiwu. Ti altar puame Dios cū caruiro riaperu āmu. ¹⁴Topu cabusuwitirije puame atore bairo qūi jowu jīcāā pēnirō cānacāū majū caácú macācū trompetare cacūgoure: “Ángelea majā baparićānacā caānarē tāmuri na popioḡja. Ria capairiya Éufrates cawāmecutiya tūnipu jiyaturicarārē na popioḡja,” ī ocajowu busurique. ¹⁵Bairo cū caīrō, apei ángel puame na popiowī ria capairiya Éufrates tūnipu jiyatucūricārā baparićānacāū caānarē yua. Camasā ati yepa macāāna itia sero caānimiatanarē jīcā sero cārō majūrē na capajīāmasīparore bairo ī, na popiowī. Na puame, “Ti hora, ti rūmu, ti muipu, bairi ti cūma majū capajīāparā nigarāmā,” cū caīcūricārā āma. ¹⁶Capāārā majū capajīārī majā soldaua niroyawā. Baiḡua, yu tūgobocawu na cacōñarārē. Ato cānacāū majū niroyawā: Doscientos millones majū niroyawā soldaua caballo bui jeto pesari capajīāráná yua. ¹⁷Bairo qūēgueire bairo yu caīñarōpu yu caīnajoata, caballo capāārā majū āma yu riaperu. Na bui capesarā cūā āpōā coro nocārō peerore bairo majū cajūārī corore jāñawā na cotiapu. Aperā nocārō ũmurecóore bairo cajūmerijērē jāñawā. Aperā nocārō cajuririje eware bairo caānicoorire na cotiapu jāñatowā. Na capesarā caballo puame yaijūāū capai ruḡoare bairo ruḡoocuma. Bairi yua, na riseepure peero, buseri,

apeye moetie azufre* cawāmecutie asuyaro witiwu. ¹⁸Tie carorije itia wāme caballo riseepu cawitirije mena jūgori camasā ati yepa macāāna itia sero cārō yasipeticoámá. Peero, buseri, bairi apeye azufre mena jūgori yasipeticoámá camasā yua. ¹⁹Na, caballo puame na risero cawitirije mena jūgori cauwiorā majū āma. Na pīcōō cūā āña cū ruḡoa mena cū cabacajīārōrē bairo uwioro caátie āmu.

²⁰Bairo camasā tie carorije mena roro na cayasicoamiatacūārē, aperā cacatirusarā puamea tūgoñamasacatiema. Mai, bairoa carorije macāājērē áticoāma. Wātīā cūārē mai bairoa na īroacōāma. Oro mena na cawericarā cacatienarē na īroacōāma. Camasā na jūgūēā caāniparā īrā, ũtā bronce,* ũtā majū, o yucu mena na caqūēnorīcārārē na īroacōānirecoawā camasā carusarā cacatirā puame mai. Na majūā na caqūēnorīcārā caīñaena, catūgoena, peeto ũno cūārē cajee peāmasiēnarē, mai na īroacōānirecoawā, uwioro ati ũmurecóo cabaimiatacūārē. ²¹Tunu bairoa āmeo pajīārīqūē cūārē pitiema. Wātī yeri pūna jūgori camasārē na cayasorije cūārē átijānaema. Carōmia mena roro na caátiepenucūrijē cūārē jānaema. Roro aperā yaye na cayajanucūrijē cūārē jānaetimajūcōawā.

El ángel con el rollito escrito

10 ¹Cabero ñiñajo royawu tunu apei ángel* catutuaa majūrē. ũmurecóoru oco buseri watoapu caruiacūre cū ñiñajowu. Cū ruḡoa buire buewērē bairo bauwu. Cū riapé puame muipu ũmureco macāācūrē bairo butioro asiyawu. Cū ñicāārī cūā peero cañnucūrijērē bairo butioro asiyawu. ²Cū wāmopu

jicā pūrō papera pūrō ūno woarica pūrōacārē cūgowī. Tunuarica pūrōrē cū capāātāpūrō majūrē cūgowī. Bairo yua ti pūrō rupatunua āmū, jicā pūrōā nimirōcūā. Cū pūame yua ati yeparū ruieta nūcāetawī. Bairo ruietau, cariape nūgōā cū rūpore ria capairiyarū peanucūū etawī. Ape nūgōā caācō nūgōā pūamerē yepa caoco manorū peanucūū etawī.

³Bairo ruieta nūcāetari busurique tutuaro mena awajawī. Yai jūāū cārō majū tutuaro īwī. Bairo tutuaro cū caawajaro yua, jicā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū caāna bupoa cū yūwā.

⁴Bairo jicā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū bupoa na cabusuro bero, yu pūame na cabusatajere woagu yu āpū. Bairo woagu yu caātipaūa, busurique umūrecóorū caatīe yure caīocajorijere yu tūgowū. Bairo űniroyawū: “iTame, mu woatuepa jicā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū majū bupoa na cabusatajere! Tie na camasīpee mee niña mai. Mu woatuepa tiere,” caīrocāorijere yu tūgowū. Bairo yu woatuerū bupoa na caīatajere.

⁵Tocārōa yua, āngel ria capairiyarū, bairi ati yeparū capearuietanūcāūrē yu caīñajoatacu pūame cū wāmo cariape nūgōārē umūrecóorū űmūgōjowī. ⁶Bairo átiri yua, tocānacā rūmua caācū, umūrecóore caātacu, ati yepa, bairi ria capairiya cūārē caqūēnorīcū, bairi nipetiro caāniepū cārō caqūēnorīcū ya wāme mena īrī quetibūjuwī. Bairo īwī: “Merē etacoaya yua ati umūrecóo capetiparo. Āmea nitusaro baiya. ⁷Caputitusau, jicā wāmo peti pūga pēnirō macāācū āngel cū trompetare cū caputijūgoripaure merē yaparo etagaro. Ati umūrecóo merē manigaro yua. Dios cū caātiga jūgoyeticarorea bairo baiyaparo etagaro. Cū yarā profeta* majārē na

cū caquetibūjunetōrotiricarorea bairo baiyaparo etagaro yua,” i busujowī āngel.

⁸Mai, busurique umūrecóorū caatīe yu catūgojūgoataje pūame yu busunemowū tunu. Bairo űniwū tunu: “Juan, ácūja jī āngel tūpū. Ria capairiyarū bairi ti yeparū capeanucūū tūpū ácūja. Bairo átī, pāāricā tunua cū wāmorū cū cacūgori tunuarē cū jiya nejja,” űniroyawū busurique. ⁹Bairo yure caīrē tūgori, āngel tūpū yu āpū. Cū tūpū etari, cū yu jēniwū ti papera tunua cū wāmorū cū cacūgori tunuarē. Bairo cū yu cajēnirō, bairo yu yūwī: “Jau, mu yu jogū. Ūjū, neña. Nerī bero, űgayucōāña ti pūrōrē. Bairo ti tunuarē mu caugajūgoripaū jetore mu risero beroa ocore bairo ipitigaro. Bairopua, mu caugayuro bero mu paarorū āno pūame, butioro jūgūēgaro yua,” īrī yu nuniwī āngel ti tunuarē.

¹⁰Bairo yu cū caīrō, yu pūame cū wāmorū cū cacūgori tunuarē yu newū yua. Bairo nerī, yu neugacōāwū ti pūrōrē yua. Bairo yu caugaro, cū caīatatorea bairo yu riserore mai beroa ocore bairo caroa majū ipiticoarū. Bairopua, yu paarorū yu caugajūgoro pūame roquere, yu paaro roro majū jūgūēcoārū. Carorije capiyarijere marī caetijārō, capūnirōrē bairo yu paaro pūniwū. ¹¹Bairo cabairipua, bairo űniwā: “Mai, mūrē rūsacōāña Dios cū caīrījērē camasārē na mu caquetibūju ānipee. Bairi tocānacā macāā macāānarē na mu quetibūju. Nipetiro tocānacā yepaa macāāna cūārē na mu quetibūju. Tocānacā poa macāāna apeye busuri majā, bairi nipetiro quetiuparā reyes* cūārē na mu quetibūjunemogu tunu,” űniroyawū yua.

Los dos testigos

11 ¹Bairo űni quetibūju yaparori yua, yu nuniwā cōñarīcāpāīrē. Tuericure bairo caānipāīrē yu nuniwā.

Tipāirē yu nunirī, bairo niwā: “Atipāi cōnaricāpāirē nerī áćúja Dios ya wii templo* wiipu. Ti wii caesarore cōñauja. Ti wii macāā altar* mesa cūārē mū cōñawā. Ti wii templo wiipu Diore cañubuepeonucūrī majā camasā cūārē na mū cōñawā. ‘Tocānacāū majū niñama,’ miwā. ²Ti wii templo macā yepa roquere mū cōñæpa. Ti yepa, merē cūrē caboenarē Dios cū cajorica yepa niña. Na pūame Dios ya macā cañurī macā macāānarē capajīareparā nigarāma. Yoaro cuarenta y dos muipua majū topñ ānirī pajīā ānigarāma. Bairi tore mū cōñæpa. ³Bairo na caātiāno, yu pūame yu yarā quetibujuri majārē na turpu na yu jogu. Pugarā na yu jogu. Yu yaye macāājē yu caquetibujurōtijorijere narē caquetibujūnetōōparā majūrē na yu jogu. Yoaro, mil doscientos sesenta rūmūrī cārō na quetibujū ānigarāma. Na pūame cawirurije, boori jutii ūnierē jutii jāñarī ágarāma,” ñi quetibujuwā.

⁴Na, pugarā quetibujuri majā pūame olivo* yucu, bairi puga tutuu jīñaworique ati yepapu caānierē ānicōñarā baiwā. Dios cū cañajoro ati yepapūre caānierē bairo ānicōñarā baiwā. ⁵Narē, noa ūna roro na capajīāgaata, na risero cawitiri peero, peero mena na joerecōāgarāma. Ti peero na riseropu cawitiri peero uwiomajūcōāwū. Na wapana ūnarē cajoeremajūcōārī peero āmu. Bairi ti peero mena riagarāma noa ūna na pugarārē roro capajīāgarā pūame yua. ⁶Na, quetibujuri majā pugarā caāna, ūmūrecóo jopeere biamasirīqūērē masīwā. “To ocaeticōāto ti yepare,” irā, tore bairo átajere masīwā. Dios yaye quetire na caquetibujū āniyutea cārō, “To ocaeticōāto,” irā, tore bairo átimasirīqūērē masīwā. Tunu bairoa oco cūārē rīf to jēñao joroque átimasirīqūērē masīwā.

Capee wāmerē ati yepa macāānarē roro átajere masīwā. Caāno cārō roro popiye tāmūorīqūērē masīwā. Nocānacāni na caboro cārō camasārē roro átīānimasirīqūērē masīwā, naa, quetibujuri majā yua.

⁷Bairo na caátimasīmiatacūārē, tie quetire na caquetibujūyaparo petietaripaure, caūcūārī orepū cawāmuatīatacu moecū monstro* pūame na āmeo qūēgumi. Bairo na āmeo qūērī yua, na netōñcācōāgumi. Na pajīāre peyocōāgumi pugarāpūrea yua. ⁸Na rupauri āñajē átāwā maapu cūñareagaro. Capairi macā, marī Quetiupaure na capapuarocarica macā maapu cūñareagaro. Na majū irā, Sodoma,* o Egipto na caiwāmetinucūrī macāpu cūñagaro na rupauri āñajē yua. ⁹Itia rūmu ape rūmu recomacā majū yoaro na rupauri āñajērē iña ānigarāma camasā. Capee macāā macāāna, camasā poari caāno cārō, apeye busuri majā caāno cārō, tocānacā yepaa macāāna caāno cārō iñagarāma na rupauri āñajērē. Bairo iñarī na rupaurire yaarotietigarāma, asiarā yua. ¹⁰Na caquetibujūrijere caboetana ānirī, ati yepa macāāna butiuro useanigarāma, merē na cariarijere iñarī. Nocārō causeanirā ānirī yua, tocānacāūpua apeye na cacūgorijere wapa manoa āmeo jogarāma. Mai, na, pugarā profetare* bairo caānana pūame na caboena, narē capatowācōrārē bairo majū narē caānana āñupā. Bairi na cariaro bero, causeanirārē bairo baigarāma.

¹¹Bairo na cariaremiatacūārē, tame, itia rūmu ape rūmu recomacā caátō majū, Dios pūame na cationemowī tunu. Bairo cū cacatioro, catirā majū wāmūñcācōāma tunu. Bairo na cacatitunurō iñarī yua, nipetiro narē cañnarā butiuro na uwiwā. ¹²Tocārōā

yua quetibujuri majā cañana
pugarā pñame busurique tutuaro
caïcajorijere tūgowā. Umñecóopñ
caatíe atore bairo na ï ocajowñ: “Tiaya.
Wāmñasā ato yutu umñecóopñ.”
Tocārōā oco poa watoapñ wāmñcoámá,
umñecóopñ áná yua. Bairo na caátó,
narē caboetana na pesua cūā na ññawā.

¹³Bairo na cawāmñatípana, atí
yepa butiuro majū yuguíwñ. Ti macā
macāājē wiiri jīcā wiiri ññapeticoapñ.
Puga wāmo cārō caññiataje jīcā wii
caññaweyorore bairo ññapeticoapñ,
yepa cayuguiro jūgori yua. Camasā
cūā tie jūgori jīcā wāmo peti puga
pēñirō cānacā mil majū yasipeticoáma.
Bairo cabairijere caññarā cacatirusarā
pñame yua butiuro uwiri Diore cū
basapeojūgowā. Umñecóo macāācūrē
cū basapeojūgowā yua.

¹⁴Merē jīcārō bero macāā yutea
roro cabairi yutea cūā netōwū. Merē
puga yutea carorije cabairije netōwū.
Bairo canetōmiatacūrē, mai jīcā yutea
rusacōāña camasā roro na cabaipa
yutea. Catusari yutea nigaro. ¡Ayu
tame! Ti yutea macāājē carorije merē
bajjūgogaro majū baiya.

La séptima trompeta

¹⁵Bairi yua, ángel catusau putiwī.
Jīcā wāmo peti puga pēñirō caññacāñ
macāācū catusau majū putiwī cū yaro
putiricaró trompetare.* Tocārōā
yua, tutuaro busurique umñecóopñ
ocajowñ. Atore bairo ññwū:

“Ámerē yua ti yepa macāāna na
carotimasīñjē peticoaya.

Marī Quetiupau Dios jeto cū macū
Mesías* mena rotimasīññami.

Ámerē yua, na jeto tocānacā
rūmñ rotimasī ññigarāma,” ï
ocajowñ umñecóopñ.

¹⁶Cabutoa camasīññi majā veinticuatro
majū cañna, Dios riapepñ na caruirije

mena caruiñamejorerā pñame yepapñ
mucūmuátí butiuro cū basapeowā.

¹⁷Bairo qūñ basapeowā Diore:

“Jāñ Quetiupau Dios nipetiro
carotimasī, jāñ mena mñ
ññumajūcōāña.

Mñ, tirūmñpua caññijūgoatácu
mñ ññña. Ame cūrē bairoa mñ
ññicōā ninucūña.

Ámerē nocārō mñ catutuarije
mena camasā nipetirore mñ
jetoa na mñ roti ññimasīñjūgoya
yua.

¹⁸Tocānacā yepaa macāāna camasā
mñ asiari murē teejññuwā.

Bairo murē na cateemiatacūrē,
ámerē etaya naa asiari roro na
mñ caátípa rūmñ majū yua.

Cariaricarā nipetirore na mñ
caññabesepa rūmñ majū etaya.

Bairo na ññabeseri yua, na yarā
profeta majārē na yaye wapa
macāājērē na mñ jogñ.

Na cawapatapee caroa majūrē na
mñ jogñ. Bairo murē caboetana
roque popiye tāmñogarāma.

Nipetiro mñ ya poa macāānarē
caroa majūrē na mñ jogñ.

Capacarā, o penaaca cañna mñ ya
wāmerē caññaroi majā nipetirore
caroa majūrē na mñ jogñ.

Nipetiro na pñame mñ mena
useanigarāma yua.

Ati yepapñ carotimasīññ
camasārē roro cañna roquere
na mñ repeyocoagu yua,” qūñ
basapeowā Diore cabutoa
camasīññi majā pñame.

¹⁹Tocārōā yua, Dios ya wii templo
wii majū umñecóopñ macāā wii jope
pāññacácoapñ. Ti wiire ñññajowñ
umñecóopñ. Bairo ya caññajoro,
bauwñ ti wii pupeapñre Dios ya pata
rocapata* pñame. Bairo cabauripañre,
tame, butiuro bupñ yabewñ. Butiuro

bʊsʊriqʉ ocajowɔ. Tame, bʊpɔa cʉā butuaro majū paawā. Yepa cʉā butiuro yuguiwɔ. Tunu bairoa ocaro cārō majū cayʊsʊari rupaaca ati yepapʊre ñacūmuwā.

La mujer y el dragón

12 ¹Ato jūgoye ati yepa roro cabaipeere ʊmʊrecóopɔ ʉñojūgoyetiwɔ. Bairi cabero ñiñajowɔ ʊmʊrecóopɔ cabairijere tunu. ¡Tame, carōmio muipɔ watoapɔ jāñari buiaeta ñacāwō! Muipɔ ʊmʊreco macāacʉpɔre jāñaoṛē bairo bauwō. Apei muipɔ ñami macāacū buire peanucūwō. Tunu bairoa cō rʊpɔa buire pesawō pesarica beto coronarē.* Ti beto pɔame pɔga wāmo peti rʊpore pɔga pēnirō cānacāwī majū ñocōacʉpɔ. ²Cō, carōmio, bairirupɔ caācō majū bauwō. Bairi butiuro awajarique mena cō macū cū cabuiaparo jūgoye wisiwō. Bopacooro wisiwō, cō macūrē cūgogo jūgoye. ³Cō berore apeye tunu ʊmʊrecóopɔ bauñonemowī tunu. ¡Tame, moecʉ marī caññaacē ʉcū dragón* cawāmesʊcʉ cajūāwī majū buiaetanucāwī! Cū pɔame jicā wāmo peti pɔga pēnirō cānacā majū rʊpocʉmi. Ti rʊpoo pɔame petiro pɔga wāmo cārō majū jawiicʉpɔ. Bairi tunu tocānacāpɔa āpōā beto corona quetiupɔa yaro ʉnorē cūgowī dragón. ⁴Bairi yua, cū pɔame ñocōā itia sero caānarē jicā sero cārō majū cū picōrō mena na paabato wēēcōājowī. Bairo cū caáto, ati yepapɔ ñawā ñocōā yua. Bairo átiyaparori, carōmio camacū cutigo riapepɔ etanucārī cō cotewī. Cō macū cū cabuiaripɔa jicoquei cūācārē cō jiya űgarocaweyocōāgn cotei baiwī. ⁵Tocārōā yua, carōmio macū, cañmu majū buiawī. Cū pɔame nipetiro ati yepaa macāānarē quetiupɔa caānipapɔ majū āmi. Nipetiro tocānacā macāā

macāānarē tutuaro majū carotimasīpɔa āmi cō macū. Bairo cū cabuiaripɔa yua, Dios pɔame cū caruirotʉ ʊmʊrecóopɔ cū nejocōāwī, dragón cū űgaremi, ī. ⁶Bairo Dios cū caáto, cūācā paco pɔame desierto* cayʊcʉmano camasā manopɔ ruticoámō. Dios cōrē cū cacūgaricaro, cō cū caqūēno jūgoyeti bojaricaropɔ acoámō. Bairi Dios cōrē topɔ űgarique mena cō juátinemo āninucūgnmi. Yoaro mil doscientos sesenta rūmʊrī cārō majū űgarique mena cō juátianinucūgnmi Dios. Bairi cō pɔame topɔ acoámō.

⁷Tie cabairo bero, ñiñajowɔ tunu ʊmʊrecóopɔ āmeo qūēriqūērē. Pɔgatua āmeo qūēwā: Miguel cawāmesʊcʉ cū yarā aperā ángelea* majā cañurā mena cū āmeo qūēwī dragōrē. Dragón cūā cū yarā ángelea majā cañuena mena āmeo qūēcānamuwī Miguere. ⁸Dragōjāā pɔame tutuaro na āmeo qūēmīwā Miguejāārē. Bairāpɔa na pɔame na āmeo qūējīātiema Miguejāārē. Miguejāā pɔame na netōñacōāwā. Bairi yua, ʊmʊrecóore na ānirotiema. Na caāniparo mamʉ ʊmʊrecóopɔre merē. ⁹Bairi dragón cabʊcʉ, moecʉ āña, wātī, o Satanás* cawāmesʊcʉ tirūmʊpɔa caānijūgoatacʉre cū wēēne rocacōājowā yua ati yepapɔ. Nipetiro ati yepa macāānarē caītopairicʉre cū rocacōāwā. Dragón, bairi cū yarā cañuena mena ati yepapɔ cū wēēne rocañojocōāwā.

¹⁰Tocārōā yua, bʊsʊriqʉ tutuaro ʊmʊrecóopɔ caocajorijere yʉ tūgowɔ. Bairo ī ocajowɔ:

“Áme majū Dios marī cū canetōrī rūmʉ etaya. Dios catutuaw carotimasī ānirī marī netōñami. Cū macū Mesías* cūā cū carotimasīrijē mena dragōrē cū netōñacōāwī. Bairi

merē Dios, cū macū mena cū
 carotimasirīpaū etaya.
 Dios p̄ame cū catuturiye jūgori
 marī yarā ti yepa macāānarē
 roro cabusujānucū wātīā
 quetiupaure cū rocacōāñami.
 Cū cañajorop̄ ʔm̄recóo, ñamii,
 ‘Roro átiyama m̄ yarā,’ roro
 narē caĩbusujānucūrē merē cū
 rocacōāñami yua.
 Bairi āmea Dios marī netōpeti
 etamajūcōāñami.
 11 Marī yarā ti yepa macāāna wātīrē
 cū netōnucācōāñama.
 Wec̄ nurićrē bairo caēcū
 Cordero ti yepap̄ na yaye
 wapa cū carifrebojariquere
 carii na catūgorique jūgori cū
 netōnucācōāñama wātīrē.
 Aperā Dios yayere caquetibujari
 majā na cairīquērē cariapea
 catūgoricarā ānirī wātīrē cū
 netōnucācōāñama yua.
 Popiye baimirācūā, uwiricarō
 mano tūgoñāenarē bairo
 tūgoñānetōōcōāwā.
 Dios yayere na caquetibujariye
 jūgori narē na
 capajīāregamiatacūārē,
 uwiricarō mano camasārē
 quetibujūcōā ninucūwā.
 Tie jūgori āmerē wātīrē cū
 netōñama yua.
 12 ¡Tame, bairi āmerē ato ʔm̄recóo
 macāāna nipetiro marī
 ʔseanito!
 Ati ʔm̄recóo mena nipetiro marī
 ʔseanito yua.
 ¡Ade tame! Bairo caroaro marī
 caānipaure ti yepa macāāna
 catuarā roque bopacooro
 baigarāma.
 Ria capairiya macāāna cūā
 bairo roro bopacooro
 baigarāma.

Wātīā quetiupaū ʔm̄recóop̄
 cawerocañojocootac̄ p̄ame
 bairo roro na átigumi.

Petoaca peerop̄ cū caāpa
 yūtea cacōñarōrē masīmicūā,
 tutuaro asiarique mena ti yepa
 macāānarē roro na átigumi
 baiṗa.

Āmeacā jeto roro narē áti áyami
 baiṗa ti yepap̄ure,” ¡ocajow̄
 busurique ʔm̄recóop̄.

13 Bairo wātī dragón p̄ame ati
 yepap̄ rocañojocori yua, carōmio
 camacū cutiatacore tutuaro mena cō
 ʔsawī. 14 Bairo cō cū causaro ñnarī,
 Dios p̄ame aa yaye quer̄p̄urire
 cō jowī. Apero cayoarop̄ wātīrē
 cō sawrutiparore bairo ī, cō jowī.
 Desierto cayuc̄mano cayoarop̄ cō
 sawrutiparore bairo ī, cō jowī aa
 quer̄p̄urire. To cayoarop̄ Dios
 p̄ame cō cūrī itia cūma ape cūma
 recomacā majū ʔgarique mena
 cō cū cajuátinemo āniparop̄ cō
 carutiápeere cō quer̄p̄uri jowī.
 15 Bairi yua, p̄ino* caroagou p̄ame cū
 riserop̄ oco paiorē jēnowī. Cū risero
 mena oco jēnorī ria pairiya qūēnowī,
 cō, carōmiorē tie oco mena cō
 ruocacōāgū. Tiya ria cū risero mena
 cū cajēñootaya cō to ūmayurocacōāto
 ī, qūēnomiwī p̄ino tiya riare. 16 Bairo
 cū cajēñomiatacūārē, Dios p̄ame cō
 juámi. Yepap̄ pairi ope, ope jēnowī.
 Ti opeṗ̄ ria p̄ino cū risero mena
 cū cajēñomataya p̄ame ūmayujō
 rocacōāwū. 17 Bairo Dios carōmiorē
 cū caátibojaro ñnarī butioro majū
 asiacoami carōmio mena. Bairo cōrē
 pajīamasētīñamirī yua, cō yarā, cō
 p̄ārāmerā carūsarā mena āmeo qūēī
 ámi. Dios cū carotirore bairo caātiāna,
 tunu bairoa Jesús cū caquetibujarique
 cūārē caroaro catūgousarā mena
 āmeo qūēī ámi. 18 Bairo ácu yua, ria

capairiya tūnipua tuacōāwī pīno
moecū caroagou puame yua.

Los dos monstruos

13 ¹Bairo cabairo bero,
ñiñajoroyawu tunu ria
capairiyapure. Bairo yu caññajoro, pīno
caroagou monstruo* riapu pāmuetawī.
Cū puame jicā wāmo peti puga pēnirō
cānacā majū rupoocumi. Tunu bairoa
puga wāmo petiro cānacā majū
jawiicumi cū rupore. Tunu apeyera
tocānacāpua pesarica beto coronarē*
riapawī cū rupore. Tie cū rupo
pesaou buire rorije Dios cū caboetie cū
caññajorore woaturique tusawu. ²Cū,
monstruo, yu caññau puame yayjūāūrē
bairo bauriquecumi. Cū rupori cūā
macānucū macāacū buco ruporire
bairo amu. Tunu bairoa macānucū yai
riserore bairo riserocumi. Bairi yua,
dragón* puame tutuariquere cū jowī
monstruore. Cū caruiro trono* cūārē
cū jowī. Tutuaro rotimasīrīqūē cūārē cū
jomajūcōāwī dragón monstruore. ³Mai,
cū, monstruo puame jicā cū rupoare
roro majū paio cāmīrōcumi. Bairopua,
ti cāmīrō yaticoasupa. Bairo pai
cāmīrō cūgori cū cariacatiriquere ñnarī
nipetiro ati umurecōo macāāna butiuro
qūīña acuacoama. Bairo qūīña acuari
yua, cū caquetibujurique macāājērē cū
tūgousawā capāārā camasā cañuena.
⁴Tunu bairoa apei dragōrē qūīroawā.
Rotimasīrīqūē tutuariquere monstruore
cū cajoataje jūgori butiuro qūīroawā.
Bairi monstruo cūārē atore bairo qūī
basapeowā: “iNi ūcū monstruore bairo
catutua majū mácūmi! iNi jicā ūcū cū
mena āmeoqūē netōnucāmasīēcūmi!”

⁵Tunu apeyera monstruo rorije
cū busuo joroque cū āmi dragón.
Dios cū catūgojesoetie ūnie majūrē
cū busubotio joroque cū āmi. Tunu
bairoa yoaro mee jāñurīā cuarenta

y dos muipua cārō majū camasārē
cū carotimasīpeere cū jowī. Baipua,
Dios puame roro cū caātianierē
jānaoemi mai. ⁶Bairi monstruo
puame cū caātirotirore bairo āmi:
Diore rorije majū qūī busuepewī.
Dios cū catūgojesoetiere cū busuwī.
Cū ya arua templo* wii macāā arua
santuario* cūārē roro ī busuwī. Dios
yarā umurecōo macāāna cūārē
roro na ī botioepewī. ⁷Tunu bairoa
Dios ya poa macāāna caāna mena
cū āmeoqūē rotiwī monstruore. Narē
āmeoqūē jīātiri tūnipu cū rotiwī.
Tunu bairoa nipetiro camasā poari
apeye busuri majā tocānacā macāā
macāāna tocānacā yepaa macāānarē
cū carotimasīpeere cū jowī. ⁸Cū,
monstruore nipetiro ati umurecōo
macāāna Dios ya wāmerē cawoatua
māna qūīroagarāma. Dios ati yepare
cū caqūēnorīpaupua Cordero*
capajīāecoricu ya tuti Dios mena
cacatīāniparā majū wāme woaturica
tutire cawoatucoetana nipetiro
qūīroagarāma.

⁹Bairi mujāā caāmoocuna ānirī atie
quetire caroaro tūgopeoya:

¹⁰“Bairi preso jorica wiipū caápārā
na caāmata, preso jorica wiipua
āmajūcōāgarāma.

Aperā ñosēricāpāī mena na
capajīāreparā na caāmata,
ñosēricāpāī menapua na
pajīāregarāma.”

Bairo cabairi yutea caetaro, mujāā,
Dios ya poa macāāna ānirī cū mena
jeto tūgoñatutuaya. Cū mena
tūgoñawēpūña.

¹¹To bero ñiñaroyawu
tunu monstruo ati yepa rocai
cabuiaetanucāūrē. Cū puame pugaro
jawiicumi nūricū corderore bairo
yua. Baimicūā, moecū dragōrē bairo
rorije busurique cumi. ¹²Tunu bairoa

cañinjũgoatacu monstuo cũ camasĩrĩjẽ nipetirijere cũ masĩbojapeticõawĩ yepai cawitietaatacu cãã. Bairo masĩrĩ yua, monstuo cañinjũgoatacu cũ cañĩajoropũ ati umũrecõo macããna camasã nipetirore cũrẽ na ĩroarotiwĩ. Pairo cacãmirõ cutacu nimicũã, cacatiricũ monstuo na ĩroarotiwĩ monstuo yepai cabuiaetaatacu puame yua. ¹³Tunu apeye cañĩañamane ũnierẽ paca átĩ ĩnowĩ camasãrẽ. Acuorijere átĩ ĩnowĩ. Umũrecõopũ peero ati yepapũ to ñaatĩnuucõ joroque átĩ ĩnowĩ nipetiro camasã na cañĩajoropũ. ¹⁴Tie, apei monstuo cañinjũgoatacu jũgorĩ cũ cañĩajoropũ cũ caátĩ ĩnomasĩrĩjẽ mena camasã ati yepa macããnarẽ na ĩtowĩ. Tunu bairo cũ monstuo na caĩroaũ bauriquere bairo cabauũre na qũẽnorotiwĩ. Pairi cãmĩrõ yise mena capataecoricũ nimicũã, cacaticoacũre bairo cabauũre na qũẽnorotiwĩ. ¹⁵Bairo cũrẽ na caweqũẽno yaparoro bero yua, apei cabero macããcũ monstuo puame wericũre cũ catio joroque cũ átimasĩwĩ. Cũ, na caweatacu puame cañinjũgoata monstuo ĩnacõrĩ na caweatacu ámi. Bairi yua, apei monstuo puame wericũre cũ busũmasĩõ joroque cũ ámi. Bairo cũ busũrotiri yua, noa ũna cũrẽ cabasapeoenarẽ na pajĩãrerotiwĩ. ¹⁶Tunu bairo apeyera tocãnacãũpũrea cũ ya wãmerẽ na wãmo cariape nũgõã, o na riapoare na woaturotio joroque ámi. Cawĩmarã, cabutoa cũãrẽ, paio cadinerocũna cũãrẽ, cabopacarã cũãrẽ, paacoteri majã, bairi na quetiuparã nipetirore bairo na woatu rotiwĩ. ¹⁷Bairi yua, noa ũna cũ ya wãmerẽ na riapoarũ, o na wãmorũ na cacũgoeticõãta, apeye ũnierẽ nunĩ, o wapati átimasĩẽma. Cũ, monstuo ya wãme, o cũ nũmerore na cacũgoepata, tore bairo noa ũna átimasĩẽma.

¹⁸Bairi atiere caroaro catũgomasĩrã majũ tũgomasĩrotiya. Bairi ni ũcũ caroaro cũ nũmerore catũgobõcamasĩ cũ caãmata, cũ ya nũmerore quetibũjuya. Ti nũmero puame jĩcãũ caũmũ yaro nũmero majũ niña. Yũ roque ti nũmerore yũ masĩña. Atore bairo niña: seiscientos sesenta y seis, niña.

El canto de los 144,000

14 ¹Cabero tunu ñĩñajoroyawũ oveja* nuricũ macũrẽ bairo caãcũ Cordero* cawãmesũcu Siõn* ũtã burorũ canucũũrẽ. Cũ mena cũ tũpũre capããrã camasã ciento cuarenta y cuatro mil majũ bauwã. Na puame Cordero, bairi cũ Pacũ ya wãme mena na riapoarũ cawoatuecoricarã jeto ãma. ²Bairo narẽ ĩnarĩ bero yua, yũ tũgowũ busũrique umũrecõopũ caatĩere. Nocãrõ paio poero cabũsũrore bairo busũwũ. Bũpo tutuaro cũ capanucũrõ cãrõ majũ busũwũ. Paricaro arpare* tocãnacãũpũra tore pari majã capããrã na capaãnierẽ yũ tũgowũ. ³Bairi na, basari majã puame caroa cawãma wãme basariquere basapeo ãma quetiuparũ cũ caruiro trono* riaperũ. Bapariãnacãũ caãna seres* majã cacatirã bairi cabutoa camasĩrĩ majã riaperũ basapeoãma. Bairo na cabasarijere ni jĩcãũ ũcũ basajĩãtĩmasĩẽmi. To caãna ciento cuarenta y cuatro mil jeto basamasĩwã. Na puame ati yepa macããna mena macããna Dios cũ canetõrĩcãrã ãma. ⁴Aperã carõmia mena na rupaũre roro caátĩepeetana ãma. Carõmio ũcõ mena roro átĩpesupa. Dios macũ Cordero bairo caãcũ jettore tocãnacã rũmua cũ tũgowsayupa. Dĩ rũmũ ũno cũ aweyoesupa. Camasã ati umũrecõo macããna mena macããna, Dios yarã cañinjũgorã majũ ãma. Tunu bairo

cū macū Cordero yarā cañijūgorā majū āma. ⁵Tunu bairoa di rūmū ūno cabūgoroa itoesupa. Ñe ūnie jīcā wāme carorije caáperatana majū āma Dios cū caññajorore.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶To bero ññajoroyawu tunu jīcāñ ángel* umurecóopu cawutēñota ácúre. Bairi cū puame yua caroa queti capetietie majūrē ati yepa macāñarē na quetibujuácú baiwī. Tocānacā yepaa macāña, tocānacā masa poari macāña, bairi tocānacā wāme apeye busuri majā, tocānacā macāñ macāña cūārē na quetibuju ácú baiwī. ⁷Bairi yua cū, ángel puame busurique tutuaro mena īwī: “Dios tutuaro cū caññabesepa rūmū merē etacoaya. Bairi Dios roquere cū nucūbugoya. Dios jetore cū basapeoya, ‘Mū, jīcāñ mū āñña cañuu majū,’ qūi basapeoya. Bairi umurecóo, ati yepa, ria capairiya, oco opee cūārē caqūēnorīcū Diore cū basapeoya,” ī busujowī.

⁸Bairo cū caibusuro bero, apeí ángel cabero macāñcū cūā bairo ī busuwī: “Imerē yua, merē yua, capairi macā Babilonia* macāñrē rocacāñami Dios! Ti macā macāña roro ati yepa macāña camasā poarire na jūgoáma. ‘Jāārē bairo mujāā cūā mujāā rupau mena capee wāme átiepeya,’ na itoepewā ti macā macāña ati yepa macāña camasārē. Bairi āmerē yua, Dios na rei átiyami ti macāñ macāñarē,” ī busuwī.

⁹Cū berore apeí puğarā bero macāñcū ángel busuwī. Bairo īwī: “Ni jīcāñ ūcū moecū monstuore,* o cū bauriquere bairo cabauu na cawericure cañroaure roro cū tāmno joroque cū átigumi Dios. Ni ūcū monstuo ya wāmerē cū riapoapu, o cū wāmopu cawoaturotire roro cū

átigumi Dios. ¹⁰Roro majū na átigumi Dios. Aperārē use oco carorije nimarē bairo cañnierē na etio joroque caáure bairo roro na átipacogumi. Nocārō caasianetōū ānirī carorārē carorije cū caqūēnyurique mena roro majū bopacooro na átigumi. Tunu bairoa peero, asufre* mena asuyaro na joeregumi. Cū yarā cañurā ángelea majā bairi cū macū Corderojāārī na caññajoropu na joeregumi Dios. ¹¹Tie caññijē buseri puame tocānacā rūmua cūmarī caño cārō nicōā ninucūgaro. Di rūmū ūno, di ñami ūno yerijārīqūē manigaro monstuore cañroarārē. Cū, monstuo, bairi cū bauriquere bairo cabauu na cawericure cañroarā, o cū ya wāmerē cawoaturotiricarā nipetiro tocānacā rūmua popiye baigarāma. Di rūmū ūno yerijāetigarāma yua,” ī busuwī ángel puğarā bero macāñcū puame.

¹²Bairi mujāā Dios yarā caña, inetōjāñurō tūgoñatutuaya Dios mena! Cū mena jeto tūgoñawēpñña. Cū caroticūrīcārōrē bairo jeto áticōā ninucūña. Jesús cūārē tocānacā rūmua cū quetire tūgousacōā ninucūña. Atore bairo jīcārō tūni cabairā roque cariapea Dios yarā majū nigarāma.

¹³Tocārōā yu tūgonemowū tunu busurique umurecóopu caatiere. Bairo itoyawu busurique: “Atie yu caññijērē woatuya: ‘Useanirī na āmarō ato jūgoyere di rūmū marī Quetiupaure tūgousajānaetiri cariaparā. Bairina, na cariaro beropu cū mena useanigarāma,’ ī ocajowu.”

“Bairo mujāā baigarāma. Dios yaye jūgori popiye capaaticarā ānirī tocārōā yerijāgarāma. Bairo popiye na capaariquere masirī na juátigumi yua,” ī busunemowī Espiritu Santo cūā.

La cosecha de la tierra

¹⁴Tocārōā ñiñamũgō jowu ʌmũrecópu. Bairo iñajou, ñiñaroyawu oco buseri poa cabotiri poa majūrē. Ti poa buire carui camasocu bauriquere bairo cabauu cūārē cū ñiñajoroyawu. Cū rupoaru corona* oro mena quēnoricā beto oro betore pesawī.

Tunu bairoa yisericapāi yawia caoripāi ote jericapāirē cū wāmoru cūgowī.

¹⁵Tocārōā apeí ángel templo* wiipu witiámí. Bairo witiétari yua, busurique tutuaro mena atore bairo qūi awajajowī oco buseri poaru caruire: “iTāmuri, mu yisericapāi mena pajure jeya otere! Merē tiere jerica yutea etacoaya. Ti yepa macāājē ote merē butinetócoaya,” qūi jowī ángel. ¹⁶Bairo cū caírjērē tūgori, oco buseri poa buipu carui pñame cū yise mena ati yeparure pajure jecōāwī ati yepa macāājē otere yua.

¹⁷Cū cabusuro berore, tunu apeí ángel witiámí templo wii ʌmũrecóo macāa wiipure. Cū cūā yise ote jericapāi caoripāirē neamí. ¹⁸Bairi tunu apeí ángel altar* mesapu caāniatacu witiétawī. Cū pñame peerore carotimasī, ti altar macāa peerore cacoteatacu āmi. Bairi busurique tutuaro mena, apeí ángel yisericapāi caoripāirē caneácure atore bairo qūi jowī: “iMu yise caoripāi mena pajure jeiya oterique usere! Tipāi mena ti yeparu caānie use weseeri macāājērē pajure jeiya usere. Merē ti yepa macāājē use ñimajūcoaya,” qūi busujowī. ¹⁹Bairo cū caírjērē tūgori yua, yisericapāi caoripāirē cacūgou ángel pñame ati yeparu pajurejowī. Ati yepa macāājē use weseripu pajure jewī use oteriquere. Bairo pajurejeri bero nocārō paio usere ripegarā na cacūrō ũnopu jeneñoetowī, tie use to

ripe ecoo joroque ī. Tore bairo ángel cū caátie pñame bairo ígaro baiya: Roro popiye camasā na baio joroque Dios cū caátipeere iñorō baiya. ²⁰Bairi yua, use pñame ti macā eñotaricaró jūgoyepu ripe ecowu. Bairo ripérique yua, use oco jericapauere paio ríí jeto witiwu. Pairo ũcūārō nuricū caballo riseropu caetaparo cārō majū etawu. Tunu bairo trescientos kilómetros* cārō majū esaro nibatawu tie ríí.

Los ángeles con las siete últimas calamidades

15 ¹To bero apeye ʌmũrecópu acuorije cabaicōña nucāetarijere ñiñajowu. Tame, jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacāu majū ángelea* majā baujaetanucāwā. Jīcā wāmo peti puga pēnirō cānacā wāme roro na caátipee Dios na cū carotirije mena baujaetanucāwā. Tie roro na caátipee mena merē Dios cū caasiarijere átirotitusagu baiwī.

²Tunu bairoa ñiñaroyawu ria capairiya oco tusurije iña āmewiyoricaya peero asuyaro caāniyare. Tiya tūnipure nucūroyawā camasā Dios cū cajoatato arpare* cacūgorā. Mai, na pñame moecū monstuore,* o cū cabauriquere bairo cabauere catūgogaetibotioricarā āma. Dios jetore bori cū, moecū wāme macāātō número cūārē catuecoetana canetōricārā majū āma. ³Bairi na pñame Moisés ānacū Dios yau cū paabojari majōcu yaye basariquere basawā. Dios macū Cordero yaye basarique mena atore bairo ī basawā:

“Nocārō carotimasī majū mu āniña. Nipetirije mu caátie ñumajücōāña.

Mu roque Quetiupau nipetirore carotimasī majū mu āniña. Dise mu carotimasīētīē maniña.

Caria, cariape majū niña nipetirije
mū caátianiē.

Nipetiro camasā poari Quetiupau
Rey majū mū āniña mū roque.

⁴ Bairi, ¿noa ūna mūrē na
uwietibujiocuti? ¿Noa ūna mūrē
īroari na basapeoetibujiocuti?

Bairi mū jetorea na basapeoáto.
Mū jetoa mū āniña cañuu majū.

Bairi nipetiro camasā poari
macāāna atíri, mū jetorea mū
basapeogarāma.

Bairi merē na mū átí īñoñupā
nocārō tutuaro camasārē mū
caátimasírjērē,” ī basawā na
puame yua, tiya tūnipū nucūrī.

⁵ Bairo na caībasaro bero,
ñiñajoroyawu tunu. Tame, m̄m̄recóop̄
Dios ya arua santuario* p̄āñucācoap̄.
Dios camasārē cū caroticūrīqūē caāni
arua majū p̄āñucācoap̄ yua. ⁶ Ti
arua, Dios ya aruap̄ jīcā wāmo peti
puḡa p̄ñirō cānacāū caāniatana
áŋgelea majā witiamá. Jīcā wāmo
peti puḡa p̄ñirō cānacāū caāna jīcā
wāmo peti puḡa p̄ñirō cānacā wāme
carorijere caátitusaparā majū witiamá.
Jutii, lino* mena q̄ñenorīqūē caḡgueri
manie, caasiyarije majūrē jāñawā.
Tunu bairoa wēñarīcāwē, oro mena
q̄ñenorīcāwēre na cotiap̄ esaro wēñarī
witiamá. ⁷ Narē yua, baparcānacāū
seres* majā cacatirā mena macāācū
jīcāū puame jotu bapaari oro mena
q̄ñenorīqūērē na jowī tocānacāp̄urea.
Ti bapaarip̄ure carorije, roro
camasārē Dios cū caátirotijorije
capūnirījē majū jāñaroyawu. Dios,
tocānacā r̄m̄m̄a caānicōāninucū
majū roro cū caátirotijorije āmu ti
bapaarip̄ure. ⁸ Tocārōā yua, Dios ya
arua santuario puame busejiracoap̄.
Dios cū catuuarije cū carotimasírjē
cūtui caatfe majū āmu tie buseri.
Bairi ti arua Dios ya aruare noa ūna

jāāmasiēma. Jīcā wāmo peti puḡa
p̄ñirō cānacāū caāna áŋgelea majā
jīcā wāmo peti puḡa p̄ñirō cānacā
wāme rorije na caátipee cabaietiparo
jūgoye ti aruare noa ūna jāāmasiēma.

Las copas del castigo

16 ¹ Bairi yua, to bero yu
tūgojowu busurique tutuaro
Dios ya aruap̄ caocajo witririjere. Tie
busurique atore bairo na ījoroyawu
jīcā wāmo peti puḡa p̄ñirō cānacāū
caāna áŋgelea* majārē: “Maa yua, ti
yepap̄ ánāja. Dios nocārō roro majū
cūrē caboenarē cū caátirotijorije
ti jotuu macāājērē pobatowērājá ti
yepap̄,” ī wiyojowu Dios ya aruap̄
busurique.

² Bairo caīcajorijere tūgori
yua, caānijūgowu áŋgel átí, cū
yarū macāājē capūnirījērē ati
yepap̄ pobatowēcōājowī. Bairo
cū capobatowērō bero, moecū
monstruo* ya wāmerē, bairi cūrē
bairo cabauu wericu ya wāme
cūrē cawoatuecoricarā nipetirore
camii boarique na etawu. Cañuetie,
capūnirījē majū cāmii boarique na
etawu.

³ Cū berore apei cabero macāācū
áŋgel átí, cū yarū macāājē capūnirījērē
ria capairiya jesarop̄ pobatowējowī.
Bairo cū caáto, tiya ria oco puame rií
jēñacoap̄. Camasocu pajīārocaricu
riíre bairo jēñacoap̄ tiya oco. Tocārōā
yua, tiya macāāna cacatīānimiatana
rusaricarō mano riapeticoámá.

⁴ Cū berore apei puḡarā bero
caācū áŋgel átí, cū cūā cū yarū
macāājē capūnirījērē riyaa, bairi oco
opeep̄ cūrē pobatowējowī. Bairo
cū caáto yua, ti riyaa macāājē oco
rií jēñapeticoáp̄. ⁵ Tocārōā yua,
oco quetiupau áŋgel atore bairo cū
caírjērē yu tūgowu:

“Dios, mwa, cañu majū mwa āniña.
Tirūmupū cūārē, āme cūārē
cañnicōāninucūū mwa āniña.

Bairi camasārē na carorije
wapa tore bairo átiri na mwa
cañnabeserije ñujāñuña.

Cariapea tore bairo mwa
caátimasípee niña.

⁶ Na majū, mwa yarā, mwa ya poa
macāānarē roro na pajīārewā.
Mwa yarā profeta* majārē roro na
pajīārewā.

Bairi āmerē mwa puame oco ríí
cajēñarijērē na etio joroque na
mwa átiya na yaye wapa yua.

iNa majū na yaye wapa āmerē roro
tāmuoñama!” ĩ busujowí oco
quetiupau ángel.

⁷ Bairo cū caibusuro bero, busurique
altar* mesapu cabusuwitirije cūārē
yu tūgowu. Atore bairo iwū: “Dios jāā
Quetiupau, catutuau majū, bairoa mwa
baiya. Cañnorē bairo cariapea jīcārō
tūni camasārē na miñabeseya āmerē,”
ĩ ocajowu.

⁸ Tunu cū berore apeí itiarā bero
caācū ángel átí, cū cūā cū yarū macāājē
capūnirijērē muipū umureco macāācū
buire pobatojowí. Bairo cū caáto yua,
muipū umureco macāācū puame tutuaro
peero cārō majū asiwí. Tutuaro mena
muipū cū caasijoereparore bairo ĩ, tore
bairo ámi ángel. ⁹ Bairo cū caáto yua,
muipū peero mena camasā roro majū joe
ecowā. Bairo roro majū tāmuomirācūā,
roro na caátajere tūgoña yapapuari
Dios puamerē cū tūgousajūgoema.
Diore qūiroari cū basapeoema. Bairo
qūiroapeere, Dios cū catūgojesoetie
ūnie puamerē roro ĩbusuwā. Dios roro
na caátaje wapa roro na cū caátiere
carotimasí cū cañnimitacūārē, tore
bairo roro cū busupaiwā.

¹⁰ Tunu cū berore apeí, baparcānacāū
bero caācū ángel átí, cū cūā cū yarū

macāājē capūnirijērē moecū monstroo
cū caruiropū pobatowējowí. Tocārōā
nipetiro cū caroti ānimasirīpau
naitīāpeticoapu. Baunemoepū yua.
Bairo cabairo yua, camasā puame
butiro roro majū tāmuorí na
ñemerō bacarupoturi tūni majū
wisiowā. ¹¹ ĩTame, tocārō roro majū
mai tāmuomirācūā, roro na caátiere
átijānagaema! Bairo puame baiwā:
Dios cū caátie, roro na cāmii capūnirō
jūgori nemojāñurō umurecoo macāācū
Diore roro majū cū tutimacāwā. Dios cū
caboetiere busupaiwā.

¹² Tunu cū berore apeí, jīcā wāmo
cārō petiro bero caācū ángel átí, cū
cūā cū yarū macāājē capūnirijērē ria
capairiya Éufrates cawāmecutiypau
pobatowējowí. Tocārōā yua, tiya
ria bopocūmu peticoapu. Muipū cū
cawāmuatóí caaná quetiuparā reyes*
tiyare na capēñanetō masíparore bairo
ĩ yua, tore bairo ámi.

¹³ Bairo cabairo ññajoroyawu tunu.
ĩTame, monstroo riseropū, dragón*
riseropū, bairi na yau profeta cañtopai
riseropū, itiarā majū wātí yeri pūna
witiwā na riseerpe yua! Itiarā wātíā
cañuena majū ūmamurē bairo cabaurā
witiwā na riseerpe. ¹⁴ Na puame wātí
yeri pūna cañuena majū āma. Átijēño
ĩñorīqūērē caátí ĩñomasirā āma. Bairi
tunu ati umurecoo macāāna quetiuparā
reyes nipetirore na neñojoránā baiwā.
Dios nocārō carotimasí ya rūmu
caetaro, na, quetiuparā mena jīcārō
Diore cū āmeo qūēgarā na neñoránā
baiwā.

¹⁵ Bairi mai, tūgoñanemoñjate
Jesucristo ati yepapu ācū marí cū
caicūriqūērē: “ĩTame, ati yepapu nemo
yu caatí rūmurē, ‘Cūjāā,’ cañā mano
yajari majōcu cū caetarore bairo yu
etagu! Bairi ni ūcū masacatiri yu
caetari rūmurē cañnicotei useanirí

cū āmarō. Carorije caápei ānirī jutii jāñapetire bairo yu caetari rūmūrē caroaro caānicotei useanirī cū āmarō. Bairo caroaro caānicotei roro tāmuoetigumi. Cajutii mácūrē bairo roro bobooro cū yu etatāmuoetigu,” marī ī quetibujucūwī Jesús.

¹⁶Bairo yua, itiarā caāna ūmamūrē bairo cabaurā wātī yeri pūna puame hebreo* yaye mena Armagedón* cawāmecutiparu na neñowā reyes quetiuparārē.

¹⁷Tocārōā yua, jīcā wāmo peti puğa pēnirō mena caācū catusau āngel átī, catusarije capūnirījē cū yaru macāājērē pobatowē jowī. Wīno, atie marī cayerijorije nipetiropure pobatojowī. Bairo cū caátoa, ūmurecōo macā arua Dios ya arua santuariopu* busurique witiwu. Tutuaro majū quetiuparu cū caruiropu caijorije ocajowu. Atore bairo ī ocajowu Dios cū cabusujorije: “iTocārōā to āmarō! Merē yu ātipeyo yaparoya yua,” ī ocajoroyawu busurique. ¹⁸Bairo cabusuro bero, tocārōā butiuro caburo yaberije yabewu. Caepe busurique ocajowu. Butiuro buro cūā pawī. iTame, ati yepa cūā netōnucārō majū yuguiwu yua! Diwatoa ūno ati yepare camasā na caānijūgoro berore, tocārō tutuaro yepa yuguiñaesupa. ¹⁹Bairo cayuguiro yua, capairi macā Babilonia* ānatō itia sero majū yuguiwēcoaru. Tunu bairo ati ūmurecōoru caānie macāā cūā pewēpeticoaru. Dios, Babilonia macāāna roro majū na caātīānirē tūgoñabocári popiye na baio joroque na ātigu baiwī. Roro na mena asianetōrī ti macā capairi macā macāānarē vino* carorije capūnirījē majūrē na etio joroque caācure bairo roro na átibuitipacogu baiwī. ²⁰Tunu bairoa apeyera, riapū caānie yucuroari, bairi ati macāncūrō

cūā yasipeticoaru. ²¹Tunu bairoa ūmurecōoru caatīe oco weta cuiri cayusuarije ati yepa nipetiropu wēwū. Tie puame cuarenta kilos cārō netōrō canucūrī cuiri majū wēwū camasā buire. Bairo roro majū tie narē cawēpearo iñarī yua, camasā puame Diore rorije majū cū tutimacāwā. Roro majū na átibuitipacowī Dios ti macā capairi macā ānatō macāānarē yua.

Condenación de la gran prostituta

17 ¹Tie cabairo bero, atore bairo baiwu tunu. Jīcā wāmo peti puğa pēnirō caānacāū caāna, capūnirījē jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacā bapaarire capobatowēātana mena macāācū jīcāū āngel* yutu etawī. Bairo yutu etari, ñiwī: “Tiaya mai yu mena. Mu ñiñopa carōmio, caūmua mena roro caātiepenucūrē Dios roro bopacooro cō cū caātipeere. Oco bui, riapū caruiore roro cū caātipacopeere mu ñiñopa,” ñiwī. ²“Cō, carōo mena, quetiuparā ati ūmurecōo macāāna reyes* na rupau caborore bairo roro ātiepenucūwā. Roro majū cō rupau cō caātieperije mena na ātimecūō epencūwō ati yepa macāāna camasārē. Roro áco cō caeticūmurījē use oco mena na ātimecūō epencūwō camasārē,” ñi quetibujuwī āngel, caūmuarē caepeo cō cabairijere.

³To bero Espiritu Santo cū camasiōrījē jūgori quēguericarore bairo yu cañarōpu yu caññaata yua, desierto* camasā manopu yu necoámī āngel. Topu ñiñaroyawu jīcāo carōmio moecū monstroo* cajūāū bui caruiore. Cū, monstroo puame Dios cū caññajesoetie patore cū rupaure woaturique cacūgon āmi. Jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacāā majū ruroocūmi. Tunu bairoa ti ruroo nipetiro puğa wāmo petiro

cānacā majū jawiicun. ⁴Cō, carōmio, monstruo bui caruio puame jutii cajūāpuarije apewe cajūārījē mena asuyaro jāñarīqūēscmo. Tunu bairoa cō rupaure capee wāmagariquesmo: Oro mena, ūtā rupaaca caroa caasiyarije mena, ūtāācā caroa cabotirije mena wāmagawō. Pairo tie ūnierē cō rupaun busawō.

Apeyera cō wāmoru copa jotu oro mena qūēnorīcāure cūgoruiwō. Ti rūpūre tocānacā wāme carorije Dios cū cateerije majū jāñawū. Carorije cō rupaū jūgori caūma mena roro cō caātīnucūrījē cūā ti rūpū ānicōñarōrē bairo jāñawū. ⁵Tunu bairoa cō riapoa buire itia wāme āmū woaturique cañña manie majū. Atore bairo ī tusawū: CAPAIRI MACĀ BABILONIA, CAŪMŪARĒ CAĀTIROTIEPERĀ RŌMIRĪ PACO, BAIIRI NIPETIRO CAROARĀRĒ CATEERIJJE PACO, ī woaturique tusawū cō riapopure. ⁶Tiere īñarī bero yua, yū tūgoñamasacati rocajowū. īTame, cō puame Dios ya poa macāāna cō capajārerīcarā riī mena cūmumecūō baiwō! Jesús yaye quetire na caquetibujurije jūgori cō capajārerīcarā yaye riī mena cūmumecūō baiwō.

Bairo cō cabairijere īñarī yū puame yū acuanetōcopū. ⁷Bairo yū cabairo īñarī yua, ángel puame űiwī: “¿Nopēi miñaacuyati, tame?” űiwī. “Mai, mū yū quetibujū masīōgū cō, carōmio, cō cabaiānierē. Tunu bairoa cō carui monstruo, jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā majū, pūga wāmo petiro cārō majū cajawiicun cū cabaiānie cāārē mū yū quetibujū masīōgū,” űiwī. ⁸Bairi yua, bairo űiwī: “Cū, monstruo caroagou, mū caññau puame tirūmuru atore cañnimirīcū niñami. Āmerē bairua maami mai.

Āmerē manimicūā, cabero caūcūārī operū cañniatacu wāmuetağmī, peero caūpetietopū cū cayasimajūū ápáro jūgoye yua. Cū, monstuore* īñarā, ati yepa macāāna camasā qūīña acūacoagarāma. Ati ūmurecōo Dios cū caqūēnojūgori rūmuruina Dios ya tutīpū na wāme catusaena cūrē īñarā, qūīña acūacoagarāma. Cū, monstruo tirūmuruē cañnacū, cabero tunu caātīpūre qūīñarā, qūīña acūacoagarāma,” űi quetibujūwī ángel.

⁹Bairi űinemowī tunu ángel: “Atie yū caquetibujurije cabūgoro macāājē mee niña. Ni űicū carīape catūgoñarīqūēcucu, catūgojīātī majū tūgopeyorique niña: Jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā rūpoo puame jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā ūtā buri carōmio cō caruirijere cōñarō baiya. Tunu bairoa ti rūpoo, jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū cañna reyes quetiuparārē na ānicōñarō baiya. ¹⁰Bairi na, quetiuparā reyes, jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū cañna mena macāāna jīcā wāmo petiro cārō merē yasipeticoama. Pūgarā yua rusayama. Jīcāū āme ati yūteare quetiupau reyre bairo niñami. Apei quetiupau puame mai etaetiyami. Cū, quetiupau, na tusau etaū, yoari yūtea quetiupau āniāmerīgūmī. Yoaro mee yasicoagūmī. ¹¹Moecū monstruo cajūgoyepure caānimirīcū āmerē camācū cūā quetiupau rey niñami. Jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū quetiuparā cañna bero macāācū quetiupau rey niñami cū cūā. Cū mena jīcā wāmo peti itia pēnirō majū niñama yua quetiuparā reyes. Tunu bairoa cū, monstruo puame aperā quetiuparā jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāū mena macāācū niñami. Cū puame yua, yasi majūū ácū baiyami. Cū tusaye niña yua.

¹²“Apeyera tunu puga wāmo petiro cānacā jawii mū caīñaataje puame aperā quetiuparā puga wāmo petiro cānacāū caānarē cōñarō baiya. Na puame mai quetiuparā reyre bairo jāāētīñama. Bairāpua quetiuparā reyre bairo na cajāārī rūmūrē jicā hora cārōā rotimasigarāma. Torea bairo monstruo cūā na mena jicārō yoaro mea rotimasīgumi. ¹³Bairi yua, puga wāmo petiro cānacāū caāna quetiuparā na majū jicārōrē bairo tūgoñaqūēnorī monstruo cū carotijūgoro bogarāma. Cū catutuarije, cū carotimasirījērē cū átirotigarāma. Na puame cū rocane rotimasigarāma.

¹⁴Bairo na, quetiuparā, monstruo mena neñarī Dios macū Cordero mena āmeo qūēgarāma. Bairo cūrē na caāmeoqūēmiatacūrē, Cordero puame na netō nucācōāgumi. Dios yarā caāniparā cū cabesericarā cūrē caīroarā mena na netō nucācōāgumi Cordero, na, quetiuparārē yua. Torecūna cū, Cordero, cabūgoro macāācū mee niñami. Cū roque quetiuparā quetiupau majū niñami. Quetiuparā reyes quetiupau rey majū niñami,” ñi quetibujuwī ángel.

¹⁵Bairo ñi quetibujuri bero, ñinemowī tunu ángel: “Carōmio caūmuarē caepepaio cō caruiataje oco mū caīñaataje puame camasārē icōñarō baiya. Camasā na caāni macāā, apeye busuri majā, tocānacā yepaa macāānarē icōñarō baiya. ¹⁶Bairi apeyera monstruo ya jawiire bairo puga wāmo petiro cārō caāniatana quetiuparā reyes cō, carōmio, carōore cō teejāñugarāma yua. Cō rocaōōgarāma. Capee cawapacutiere cacūgomirīcōrē yua jutii mácō cō átirocacōāgarāma. Bairo átiyaparori, cō riire ũgarecōāgarāma. Bairo átiri cō ānacō rii carūsaata, peeropu joere

peyocōāgarāma yua. ¹⁷Dios puame cū caborore bairo na átio joroque ī, na yeripu tore bairo na átirotigumi. Bairo cū caátirotiroi yua, jicārōrē bairo tūgoñarīqūē cutiri, reyre bairo na caānierē jānacōāgarāma. Monstruo jetore yua, na carotimasímiatajere cū átirotigarāma. Dios tore bairo na caáto, cū cabori yutea capetietaropu tore bairo átijānagarāma. ¹⁸Bairi cō, carōmio, mū caīñaataco puame capairi macārē nicōñao baiyamo. Cōā niñamo Babilonia* capairi macā. Ti macā puame ati yepa macāāna reyes quetiuparārē roro na átio joroque āpu carorije ti macā macāājē mena yua,” ñi quetibujuwī ángel carōo carōmio yu caīñaataco cō cabairijere.

La caída de Babilonia

18 ¹Atiere yu cū caquetibujuro bero, ñiñajoroyawu apeí ángel* ũmurecōopui caruiacāre. Tutuaro carotimasī majū āmi. Bairo cū catutuarije, cū caasiyabatorije puame ati yepare busuta cūmuetawu yua. ²Cū yua, busuriqe tutuaro mena atore bairo ī awajajowī:

“iMerē yasicoyaa, merē yasicoyaa capairi macā Babilonia* ānatō! iCarorā, wātī yeri pūna na caāni macā jēñacoaya! Capāārā carorā caāno cārō na caāni macā majū jēñacoaya. Carorā waibutoa moena, masateeri majā na caāni macā jēñacoaya.

³iTame, roro majū baiwā ti macā macāāna!

Roro ti macā macāāna na rupau caborore bairo na caátie mena ati ũmurecōo macāāna camasā poaire na átimecūōwā.

Na caátie na ũgaripeao joroque roro na átijējogoyecuma ti macā macāāna.

Carōmia caŭmuarē na
caátiepemecūōrōrē bairo
ti macā macāāna cūā ati
umurecōo macāāna reyes
quetiuparārē roro na
átijūgoyecuma.

Tunu bairoa nuniwapatari majā
cūā Babilonia macāāna roro
na caāti wapatirerije mena
jūgori paio cadinerocuna majū
jēñawā,” ī busuwī ángel.

⁴Tunu apei umurecōopu cū
cabusujorijere yu tūgowu. Bairo ī
ocajowu:

“Mujāā, yu yarā, yu ya poa
macāāna caāna tāmuri witiya ti
macāārē.

Ti macārē āmerīcōāña tocārōā.

Mujāā cūā ti macā macāāna na
caátiee mujāā īnacōrē.

Bairo narē īnacōrī roro mujāā
caápata, mujāā cūā roro tie
wapa mujāā tāmugarā.

Roro ti macā macāāna na caátie
wapa na catāmūorījē mujāā
etare.

⁵ Tame, paio majū ñiña roro na
caátianajē cutie ti macārē!
Bairo roro na caátie puame jīcā
puti jeneñoata, umurecōopu
tujúaetaro cārō majū etabujioro.

Bairo roro majū na caátiee īnarī
na yaye wapa na rei átiyami
Dios yua.

⁶ Bairi ti macā macāāna aperārē
roro na caátatore bairo roro na
tāmūoáto na cūā āmerē.

Narē roro na caátibuitiricarō
netōjāñurō buipearo roro na
tāmūoáto ti macā macāāna.

Aperārē pūnietirā na caqūēnorīqūē
ocore pugani cārō nemojāñurō
pūnirījē átiri na tīārārē bairo
roro na ása na cūārē na yaye
wapa.

⁷ Ti macā macāāna roro tūgoñarīqūē
cutiri tūgoña botiowā.

Camecūrārē bairo tūgoñarīqūē
cutiri yua, na caborije netōjāñurō
apeye ūnierē wapatirewā.

Tore bairo na caátieperica tūnia
na cūā roro popiye tāmūorī na
yapapuáto āmerē yua.

Bairāpua, atore bairo ī
tūgoñamigarāma na yeripu:
‘Atoa caroaro majū jāā ānicōāña.
Jīcāo quetiupao reina cō caruimore
bairo caroaro majū jāā āniña.
Carōmio cawapeore bairo mee
jāā āniña.

Bairi di rūmu ūno roro jāā
tāmūoetigarā,’ ī tūgoñamigarāma.

⁸ Bairo na catūgoñabotiorije jūgori
yua, jīcā rūmua capee roro na
catāmūopee na etagaro:

Riarique, bopacooro tāmūorīqūē,
aŭa riarique na etagaro.

Peero mena joe ecogarāma. Dios
roque na netōrō catutuau majū
ñiñami.

Cū, Dios, Quetiupau majū
caācū ānirī roro na tāmūo
joroque āmerē na átiyami yua,”
caiquetibujorije busuriquere
yu tūgowu umurecōopu.

⁹ Bairi Babilonia macā macāāna
mena roro na rupau caborore bairo
caátiepericarā quetiuparā ati yepa
macāāna reyes ti macā cayasiro īnarī
otimacāgarāma. Na caborije netōjāñurō
cabūgoroa apeye ti macā macāājērē
cawapati eperericarā nipetiro ti macā
yasiro caūbusewāmuátifere īnarī
bopacooro otimacāgarāma. ¹⁰ Bairo ti
macā roro caūyasirijere īña uwiri yua,
jōpūā tuacōāgarāma. Topua tuari atore
bairo īgarāma:

“iAde tame, roro bopacooro majū
Babilonia capairi macā ānatō
tāmūoña yua!

Catutuari macā cañimiata macā
 roro majū āmerē tāmnoña yua.
 ‘Roro majū baigaro ti macā,’ mari
 caiētīpaure ti macā cayasipee
 etaya yua,” ī otiusagarāma.

¹¹Aperā nuniwapatari majā ati
 yepa macāāna cūā torea bairo ī
 yapapuagarāma. Bopacooro cabairijere
 īnarī ti macārē otimacāgarāma:

“Mari canuniñesēārījērē noa ūna
 wapatienama yua,” īrā, butiuro
 ti macā ānatōrē otiusagarāma.

¹²Na pūame atiere ti macārē nunirī
 wapatanucūñupā: Orose, āpōā platare,
 ūtā rupaaca caroa cabaurijeacarē, ūtā
 caroa cabotirije perlare,* jutii pāirī
 caroa majū lino mena qūēnorīqūērē,
 jutii cajūāpuarijere, jutii caroa
 esemenirijē, cajūārījē cūārē caāno
 cārōrē nuninucūñupā. Tunu bairoa
 yucu caroa cajutiñurijē cūārē caāno
 cārō nuninucūñupā. Tunu bairoa
 apeyera marfil* mena caroa majū
 paaqūēnorīqūērē, yucu caroa mena
 qūēnorīqūērē, ūtā bronze* mena
 qūēnorīqūērē, āpōā hierro mena
 qūēnorīqūērē, apeye ūtā marmol* na
 caīrījē mena na capaaqūēnorīqūē
 ūnie caāno cārōrē nuninucūñupā ti
 macāpūre. ¹³Tunu torea bairo nuni
 ñesēānucūñupā ūgarique cūārē:
 Ūgarique canela* cawāmecutiēre,
 ūgarique jāasurique cajutiñurijērē,
 apeye cajutiñurijē werea ūnie cūārē,
 o apeye caroa cajutiñurijē ūnie
 mirra* cūārē, tunu bairoa wāmagarā
 rupaa turique cajutiñurijē cūārē nuni
 ñesēānucūñupā. Bairi tunu etirique use
 ocore, ūgarique roarique ūsere, trigo*
 wetare, bairi trigo carupa rupaa cūārē
 nuni ñesēānucūñupā. Torea bairo nuni
 ñesēānucūñupā: Waibutoa caapeye
 ūmarā cūārē, wecua oveja nuricārā
 cūārē, caballoa cūārē, caatūri rupaa
 caballoa na caūmarī rupaa cūārē nuni

ñesēānucūñupā. Bairi, tame, camasā
 paacoteri majā ūna cūārē moenarē
 bairo na wapatiepe ñesēānucūñupā.
 Tore bairo na canuniñesēā
 nucūmirīqūērē ti macārē dope bairo
 nunimasīētīgarāma yua.

¹⁴Bairo na, canunimasīētīparā ānirī
 ti macāpū canuni wapatamiricārā yua,
 atore bairo ī otiusagarāma ti macāā
 ānatōrē:

“iAde tame, mujāā Babilonia
 macāāna mujāā yasimajūcoaya
 āmerē yua!

Yucu rīca caroa majū mujāā
 caugajesorijere bairo caroa
 mujāā cacūgomiataje cūā
 yasipeticoaya āmerē yua.
 Nipetiro paio cawapacutīe mujāā
 cawapatamiataje, bairi caroaro
 jesoroa mujāā cacūgoānimitaje
 cūā yasipetimajūcoaya.

Tame, tie pūgani baunemoetigaro,”
 ī usagarāma, ti macā ānatō
 cayasiro īnarī yua.

¹⁵Bairi torea bairo na cacūgorijere
 canuniwapataricarā, o aperā ti
 macā jūgori paio cadinerocuna
 majū cajēnaricārā cūā, jōpūā ti
 macā cayasiro īnarī oti usagarāma.
 Roro majū ti macā ānatōrē Dios
 cū caātīyasiorijere īñauwiri jōpūā
 bopacooro ti macā ānatōrē oti
 usagarāma. ¹⁶Bairo īgarāma:

“iAde tame, roro bopacooro majū
 capairi macā ānatō tāmnoña yua!
 Ti macā caroa macā majū nimiapū.
 Carōmio, caroa jutii lino mena
 qūēnorīqūērē cajāñaruioere bairo
 caroa macā nimiapū.
 Jutii cajūāpuarije, caroa cajūārījē
 cajāñaoerē bairo nimiapū.
 Carōmio, caroa oro mena, perla*
 mena, bairi ūtā cabotiri rupaaca
 mena cawāmagaatacore bairo
 caroa macā nimiapū ti macā.

¹⁷ Bairo caroa macā majū nimirōcūā, iāmerē yua, caāno tusaroa ti macā caānimitate capee cawapacutie mena jicārōā yasicoaya!” ī usagarāma, ti macā cayasiro īnārī yua.

Tunu bairoa nipetiro ria capairiya macāā cūmuu capaca cūmuu quetiuparā, aperā ria capairiya tūnirē riapu caāñesēārī majā, aperā ti cūmurē paacoteri majā cūā jōpūā tuari īna ānigarāma. Nipetiro riapu tocānacā rūmua tuari capaocōā ninucūrā roro cabairijere īnārī jōpūā īñajocōā nigarāma. ¹⁸Bairo ti macā ānatō caūrījē buserire īnārī, atore bairo ī awajagarāma: “¿Di macā, ape macā, caroa macā capairi macā majū to āñuparī? iDi macārē ī cōñamasiā mano!” ¹⁹Bairo ī yapapuari yua, na rapoa buirire ōwārē maapeogarāma. Būtioro bopacooro ti macā ānatōrē oti macāgarāma. Bairo ī otiawajagarāma:

“iAde tame, roro bopacooro majū capairi macā ānatō tāmūoña yua!

Ti macā jūgori nipetiro marīā riare cūmuu mena cañesēārā paio marī wapatanucūwū.

Ti macā caānie cawapa pacarije mena paio marī wapatanucūwū. iĀmerē yua, caāno tusaroa, ‘Roro majū baigaro ti macā,’ marī caiētīpaure ti macā yasicoaya!” ī otiusagarāma, ti macā cayasiro īnārī yua, nī quetibujūwī ángel.

²⁰Bairo nī quetibujū yaparori bero, bairo īnemowī:

“Bairi mujāā, umurecōo macāāna, ti macā cayasiro jūgori āmerē useanirī āña.

Mujāā nipetiro Dios ya poa macāāna useanirī āña āmerē.

Mujāā, apóstolea* majā, bairi profeta* majā cūā useanirī āña.

Ti macā macāāna mujāārē roro na caātaje wapare āmerē Dios caroaro mujāā āmebojayami.

Bairi caroaro useanirī āña mujāā nipetiro yua, ti macārē cū cayasiro jūgori,” īwī ángel.

²¹Tocārōā yua, jicāū ángel catutuau majū buiaetari jicā ūtārē newāmūojowī. Ūtā oricare wāīāricārē bairi tii caāniarē newāmūojowī. Tiare yua ria capairiyapu werocañua jori, atore bairo īwī:

“Tia ūtārē bairo ti macā capairi macā Babilonia ānatō riapu rocañua rujoecogaro.

Pugani baunemoetigaro yua.

²²Bairi yua ti macā átawāārīpu di rūmū ūno arpare* parique ūnie, tōrōā putirique ūnie o trompeta* mena putirique ūnie basa ocaro ocajoetigaro.

Tunu bairoa tocānacā wāme caroa ūnierē capaaqūēno ānimiricārā cūā jicāū ūcū manigarāma.

Tunu bairoa ti macā macāāna ūtā tii na caorica wāīā ocajonucūrīqūē ūnie cūā tūgonemoa mano yua.

²³Tunu bairoa jicā ūno jīñaworica caūbusuworije ūnie cūā bauetigaro ti macārē.

Tunu bairoa na cawāmojiyari rūmū caāno na caboserūmū qūēnoawaja āninucūataje ūnie cūā ocajonemoetigaro.

Nipetiro ti macā macāāna na causeanimitateje manigararo yua.

Ti macā macāāna nuniwapatarī majā ati yepa macāāna catutuarā majū caānimiricārā na caānimitacūārē, ti macā yasicoagaro.

Na puame roro majū camasārē na itoepewā.

Ati yepa macāā poari nipetiro camasā poarire carorije na camasīrījē mena na itoepewā.

Bairi ti macã macãanarê na
reyami Dios yua,” i buswî
ángel.

²⁴ Ti macã Babilonia macãana roro
majû Dios yarã profeta majãrê, bairi
Dios ya poa macãana caãna cûãrê
na pajãre âninucûñupã. Nipetiro
ati yeparure capajãecoricarã cûãrê
Babilonia macãana jetoa tore bairo
roro na ásupa.

19 ¹ Cabero yu tûgoroyawu
capããrã umrecóoru busurique
tutuario mena na caïocajorijere. Ato
bairo i ocajowã:

“iMarî Quetiupaure cû marî
basapeoto! Marî Quetiupau
marîrê canetõũ majû niñami.
Marî Quetiupau Dios, nocãrõ
cañuũ nipetiro netõrõ catutuaũ
majû niñami.

² Cû, Dios roque caãnorê bairo
cariapea jicãrõ tûni camasãrê
cañabesei niñami.

Bairi cariapea Babilonia macãrê
rocayami yua ãmerê.

Ti macã macãana roro majû
na caãtiãnie mena ati yepa
macãana camasãrê na royetuwã.
Dios yarã paacoteri majãrê ti macã
macãana na capajããrerique
wapa ãmerê na ãmebojayami
Dios.”

³ To bero ñemowã tunu:

“iMarî Quetiupaure cû marî
basapeoto!
Ti macã Babilonia macã cañrîjê
buseri tocãnacã rûmua
busewãmucõã ninucûgaro,” i
busuocajowã umrecóoru.

⁴ Bairi yua, cabutoa camasãrî majã
veinticuatro majû caãna, bairi aperã
cacatirã seres* majã bapariãnacãũ
caãna cûã Diore butioro qũiroawã.
Yeparu ñigãtu cûmuãti, cû caruiro
tronopũ* carui Diore butioro qũiroawã.

Bairo qũiroarã atore bairo ñwã:
“iBairoa to baiãto! iMarî Quetiupaure
cû marî basapeoto!” ñwã. ⁵ Bairo na
cañrîpaure yua busurique Dios cû
caruiro tronopũ caatíe atore bairo i
ocajowũ:

“iNipetiro mujãã, cawimarã, bairi
cabutoa cûã marî Pacu Diore cû
basapeoya!

Nipetiro mujãã cûrê cañroarã,
cûrê canucûbugori majã
cû basapeoya,” i ocajowũ
busurique.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ To bero yu tûgonemowũ tunu
capããrã camasã busurique paio
mena na cabusuoocajorore bairo
cañrîjêrê. Poero paio cabusuoocajorore
bairo busuwu. Wupo parique paio
tutuario mena cabusurijere bairo
tutuario caocajorãrê yu tûgowu. Bairo i
ocajowã:

“iMarî Quetiupaure cû marî
basapeoto!
Ãmerê marî Quetiupau Dios ñe
ñnie carusaecu catutuaũ majû
cû carotimasijûgoroi cû marî
basapeoto.

⁷ Cordero* ya bose rûmũ merê
etacoaya.

Cû yarã cû ya poa macãana mena
cû caãnipa rûmũ etacoaya.
Jicãũ caũmũ cû cawãmojiyari
rûmũrê bairo bose rûmũ
etacoaya yua.

Cû numo caãnipaore bairo
Cordero yarã caroaro qũënoyurã
ãtiyama.

Bairi ãmerê marî useanito.
Marî yeripũ tûgoña useanirî cû
marî ñroãto.

⁸ Jicãũ numorê bairo caãna Cordero
yarã pũame caroa jutii lino
mena qũënorîqũë, caũgueri

manie, caasiyarijere jāñarā
ātiyama.

Bairina, tie jutii caroa majū
lino mena qūēnorīqūē pñame
Dios yarā caroarā caāna roro
caáperā na caānajē cutiere
īcōñarō baiya,” ī busuocajowā
мнѣrecóopн.

⁹To bero ñiwī tunu ángel: “Atie
Dios cū caírījērē woatuya: ‘Useanirī
na āmarō noa ūna Cordero cū
cawāmojiyari bose rūmн caāno
na capijoricarā pñame,’” ñiwī.
Tunu ñinemowī ángel: “Atie mн
cawoatujeataje cariapea Dios cū
cabusurije majū niña,” ñiwī.

¹⁰Bairo cū caírō, yн pñame yн rupo
patuuri mena yн etanumuwū ángel*
rupori tнpн, qūīroagu yua. Bairo yн
caáto iñarī, bairo ñiwī: “Tame, yнre
tore bairo ápericōāña. Yн cūā mнrēā
bairo caácū Dios yau cū paabojari
majōcн yн āniña. Mн yarā aperā Jesús
yaye queti cū caquetibujucūrīqūērē
cajānaenarē bairo yн cūā Dios
paabojari majōcн yн āniña. Bairi yнre
īroaeticōāña. Dios roquere tore bairo
qūīroaya,” ñi quetibujwī ángel.

Tie Jesús cū caquetibujucūrīqūē
pñame caroaro jīcārō tñni profeta*
majā Dios yarā na quetibujн masīō
joroque caátie niña.

El jinete del caballo blanco

¹¹Cabero мнѣrecóo capāñucēatarore
ñiñajowн. Bairo мнѣrecóopн
capāñucēataro yua, jīcāñ caballo
caboti majū, cū bui capesaн camasocu
mena baujaetanucāwī. Cū, caballo
caboti bui capesaн pñame atore bairo
wāmecнmi: “Cū Caírōrēā Bairo Jīcārō
Tñni Caácн, Caānorē Bairo Cariape
Caácн,” wāmecнmi, puga wāme.
Caroaro cariape carotimasī cariapea
cū wapana cūārē caāmeoqūēmasī

ānirī tore bairo wāmecнmi. ¹²Cū,
caballo bui capesaн caapee pñame
peero caūwiritirije cārō paio asiyawн.
Cū rupoa buipñre capee quetiupawн
cū capesarije ūnie coronarē* pesawī.
Tunu bairoa jīcā wāme woaturique
camasā manierē cūgowī. Cū jeto tie
woaturiquere masīwī. ¹³Tunu bairoa
jutiuro rīpн catuatatore jāñawī. Cū
wāme yua atore bairo woaturique
āmн: “Dios Yaye Quetire Caquetibujuri
Majōcн” wāmecнmi. ¹⁴Cū berore cū
usawā pajārī majā мнѣrecóo macāāna.
Jutii caroa caugueri manie lino mena
qūēnorīqūē cabotirije majūrē jāñawā.
Na cūā caballoa cabotirā bui pesari
cū usawā. ¹⁵Cū riseropн ñosērīcāpāi
caoripāi majūrē cūgowī. Tipāi mena
ati yepa macāāna camasā poarire cū
cacāmitupapāi āmн. Tipāi cacūgon
ānirī tutuaro jīcārō tñni rotimasī
ānigнmi. Use ocore ripe jei, cū rupori
mena tutuaro pea abori caácure
bairo tutuaro na átiri na iñabesegumi
camasārē. Roro majū na átigнmi.
Aperārē use oco carorije nimarē bairo
caānierē na etio joroque caácure bairo
roro na átipacogнmi. Dios nipetiro
carotimasī ñe ūnie carusaecu asiari
tore bairo cū caátitrotirijere na etio
joroque átigнmi. ¹⁶Cū, caballo caboti
bui capesaн pñame jutiuro cayoaro cū
cajāñarō, cū isepнto buire atore bairo
woaturique cūgowī: QUETIUPARĀ
CAĀNA QUETIUPAŦ MAJŪ NIŃAMI,
QUETIUPARĀ REYES QUETIUPAŦ
REY MAJŪ NIŃAMI, ī woarique
tusawн cū isepнto buire.

¹⁷Tie bero ñiñaroyawн tunu jīcāñ
ángel muipн мнѣrecóo macāācū tнpн
canucūrē. Cū pñame busurique
tutuaro mena nipetiro aa majā ūna
carii caugarā cawurārē na awaja
piineñojowī. Bairo na iñwī: “¡Tiaya,
neñarasá mñjāā cūā! Dios paio

cū caugarique pajiārījērē ugarasá.
¹⁸Quetiuparā reyes, bairi pajiārī
 majā quetiuparā riire ugarasá. Tunu
 bairoa caūmua catutuarā rii, caballo
 rii, bairi caballo bui capesamiatana
 rii cūārē ugarasá. Nipetiro Dios cū
 careparā riire ugarasá. Paacoteri majā,
 bairi na quetiuparā, cawīmarā cabūtoa
 cūā nipetiro riire ugarasá,” na ī
 piineñojowī ángel cawurā ugarī majārē.
¹⁹Bairo cū caīrō bero yua, ñiñajowu.
 Tame, moecū monstruo,* bairi
 quetiuparā reyes ati yepa macāāna
 cūā na ūmua pajiārī majā mena
 neñarā baiwā, pajiāgarā. Caballo
 caboti bui capesau, cū ūmua pajiārī
 majā mena caācūrē cū āmeo qūēgarā,
 neñarā baiwā. ²⁰Bairo na caneñarō
 yua, caballo caboti bui capesau
 pūame moena pūgarārē na ñewī.
 Monstruo, bairi apeī cū yau profeta
 mee caācū caītopai mena na ñewī. Mai,
 cū, profeta caītopai pūame caīñaña
 manie caacuorije ūnierē monstruo
 cū caīñajoropu camasārē caāti īñorīcū
 āmi. Tie cū caāti īñomasīrījē mena, cū,
 caītopai pūame camasārē caītoepericu
 āmi. Bairo na ītori yua, monstruo ya
 wāmerē na riapoa, o na wāmoru na
 cawoaturotiricu āmi. Tunu bairoa
 cū caātījēño īñomasīrījē jūgori cū
 monstruore bairo cabauu na cawericu
 cūārē na īroao joroque caātacu āmi.
 Bairi yua, monstruo cū caītopai mena
 pūgarāpūrea na ñerī peero capairira
 caūrōpu na weenerocañuacōā jowī
 caballo caboti bui capesau pūame yua.
 Cacatirārēā utabucurare bairo azufre*
 mena asuyaro caūrīrapu na recōāwī
 yua. ²¹Bairo narē na reyparorī
 bero yua, aperā, na ānana mena
 caneñamiatana puamerā caballo caboti
 bui capesau cū riseropū cawitiripāi
 yise mena na pajiārepeyocōāwī. Bairo
 cū capajiārerā camasā rii ānajērē

yua nipetiro ugarī majā cawurā
 ugarapeyocōāwā. Aa ūna, yucaā ūna
 na rii ānajērē ugarapeyocōāwā yua.

Los mil años

20 ¹Bairo cabairijere yu caīnarō
 bero, ñiñajowu tunu apeī
 ángel* ūmurecōopu caruiacūre. Ope
 caūcūārī opere pāāricārō llavere
 cūgori ruiamí. Āpōāwē jiyaricawē
 cadena cūārē cū wāmoru nerī ruiamí.
²Tiwē cū cacūgoriwē cadenawē
 mena dragōrē* cū jiyawī. Moecū āña
 caroagoñ cabucu caāñijūgoatācu wātī,
 o Satanás cawāmecucure cū jiyawī yua
 ángel. Yoaro mil cūmaarī cārō majū cū
 jiyacūrocau āmi, camasārē tocānacā
 yūtea cū caītoetiparore bairo ī. ³Bairo
 cū jiyari bero yua, ope caūcūārī operu
 cū rocajājocōāwī. Bairo cū rocajājori
 ti ope jopere nebiatucōāwī. Nebiaturi
 bero, ti jopere apeye ūnie mena jūgoo
 biatucōāwī usuro majū yua. Mil
 cūmaarī cārō majū mai yoari yūtea
 ati yepa macāāna camasā poarire
 cū caītoetiparore bairo ī, tore bairo
 cū āmi. Bairo mil cūmaarī canetōrō
 bero majū yua, cū pāāwiyogumi
 tunu. Bairo cū pāāwiyomicūā, yoari
 yūtea cū ānirotietigumi. Yoaro mee cū
 rocamajūcōāgumi.

⁴Ñiñanemoroyawu tunu trono*
 ruirique capee caānierē. Tie ruiriqueru
 caruirā cūārē na ñiñaroyawu. Na
 pūame camasīrī majā, camasārē
 īñabese masīrīqūērē caupaātana
 carotimasīrā āma. Tunu bairoa
 ñiñaroyawu Jesús yaye queti jūgori
 aperā na carūpoa patarericarā
 yerī ānajērē. Jesús yaye queti bairi
 Dios yaye caroa quetire caroaro na
 catūgousarije jūgori na capajiārerīcarā
 ānana yerire ñiñawū. Na ānana pūame
 monstruo,* bairi cūrē bai cabauu
 na cawericu cūārē caīroetana āma.

Tunu bairoa cū monstruo wāmerē na riapoapu o na wāmoru cūārē cawoatucoetana āma. Na puame na capajīrīcārā nimirācūā, Dios cū cacatioricārā majū āma. Na cūā Jesucristo mena mil cūmaarī majū camasārē carotiāni masīparā āma. ⁵Mai, aperā Cristo* yarā cariaricārā caānarē na catioemi Dios. Mil cūmaarī canetōrō bero roquere nipetiro na cationemogumi yua Dios. Mai, na puame Cristo yarā, Dios cū cacatiojūgorā majū āna baiwā. ⁶iBairi useanirī na āmarō noa ūna Dios cū cacatio jūgoripaure cacatioecoricārā yua! Bairina merē Dios ya poa macāāna mena macāāna caāniparā majū tuagarāma. Bairi useanirī na āmarō. Merē yua na puame puḡani cārō carianemoetiparā tuacōāgarāma. Puḡani caria nemorārē bairo baietigarāma. Dios yarā sacerdotēa* majū roque tuagarāma. Cristo yarā sacerdotēare bairo caāna majū tuagarāma yua. Bairo catuarā ānirī Cristo mena jīcārō, mil cūmaarī majū camasārē na quetiuparārē bairo na rotimasī ānigarāma.

Derrota del diablo

⁷Bairo mil cūmaarī canetōtatato bero, Satanás* wātī puame preso joricu caāniatacu preso wiyocogumi. Ti ope caūcūārī operu caāniatacu pāāwiyocogumi tunu. ⁸Bairo ti operu caāniatacu witiētari, ati yepa macāāna nipetiropu caāna camasā poarire na itoñesēāūāgumi. Gog* apei Magog cawāmecūna cūārē na itouāgumi. Na yarā pajīārī majā mena neñarī pajīāgarā na coteāto Ī, tore bairo na itouāgumi. Gog apei Magog yarā pajīārī majā puame capāārā majū nigarāma. Ria capairiya paputiro macāājē paa tūni majū capāārā nigarāma.

⁹Bairi na, nipetiro yua, ati yepa jesanūcā petiropu ēñota āmejoregarāma. Dios ya poa macāāna na caānipaurire ēñotagarāma. Dios ya macā cū camairī macārē ēñotamigarāma. Bairo na caēñota āmejoremiatacūārē, Dios puame ūmḡecōo macāa peero mena na űojoere peyocōāgumi. Jīcāū ūcū rūsaricarō mano na joerepeyocōāgumi wātī Satanás cū caītoatanarē yua. ¹⁰Bairo narē caītomiatacu wātī puame yua ūtabucra azufre* mena caūrīrapu rocañuaecogumi. Monstruo apeī caītopai profeta* mena na cū caweneroca űuajoricaropua cū cūārē cū rocagumi Dios. Tira caūrīrapua yua tocānacā rūmua, űamii caāno cārō bopacooro tāmuocōā ninucūgarāma. Di rūmū ūno yerijāetigarāma.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹Cabero űiñajowu tunu ruiricarō trono capairore. Quetiupau cū caruiro cabotirore űiñajowu. To ruiricarore carui cūārē cū űiñajowu. Bairo topu carui riape cū caīñarōā yua, ati yepa bairi ūmḡecōo cūā peticoapu. Caāno tusarōa yua yasimajūcoapu. Puḡani noo űnopu baunemoepū. ¹²Bairo cabairo yua, tocārōā űiñaroyawu cariaricārā ānanarē. Quetiuparā rotiri majā caānimajūrā, aperā paacoteri majā ūmḡarē bairo caāna cūārē na űiñaroyawu. Quetiupau cū caruiro trono riapere nucūwā. Bairo na canucūrō papera tutiirire pāāwī Quetiupau puame yua. Ape tuti cacaticōāniparā Dios yarā na caāno cārō na wāmerirē cū cawoaturica tuti cūārē pāāwī. Bairo ti tutiirire pāārī bero yua, ti tutiiripu na caātaje woaturique nipetirijere ĩnacōñarī na ĩñabesewī. Dope bairo caroaro na caātajere, o roro na caātaje cūārē

jīcārō tñnia na ññabesewī nipetiro cariaricarā ññanarē yua. ¹³Bairi ria capairiyapũ oco mena jǔgori cariaricarā cūã catiri topũ ãma. Ati yepa jesaropũ cañnimirīcārã cūã merē catiri topũ ãma. Bairi ria cariaricarã, aperã ati yeparũ cariaricarã cūã nipetiro topũ jeto nicōñapeticōãwã. Na, nipetirore Quetiupau pũame dope bairo caroaro na caátajere, o roro na caátaje cūãrē jīcārō tñnia na ññacōñarī na ññabesewī. ¹⁴Cabero riaricaro cawãmecutore, bairi cariaricarã na caãno cūãrē azufre mena cañrīrapũ recōãwī Dios. Pũgani cārō marī cariaetiparore bairo ī, peeropũ recōãwī yua. Bairi ti peeropũ caánã pũame cacatitunurīcārã nimirãcūã, pũgani carianemorãrē bairo baiwã. Jīcãni riari bero, tunu roro popiye rianemorīcārō ãmũ ti peero. ¹⁵To azufre mena cañrīrapũ cacatiñniparã wãmerē woaturica tutipũ cawãmetusaena pũamerē na reñuajocōãwī Dios. Topũ tocãnacã rũmũa popiye bopacooro tãmuocōã ninucũgarãma.

El cielo nuevo y la tierra nueva

21 ¹Bairo tie cabaipetietaro bero, ñññawũ yua cawãma umũrecóore. Tunu bairoa yepa cūãrē cawãma yepa majūrē ñññawũ. Caññijũgorica umũrecóo, bairi caññijũgomirīcã yepa cūã cayasipetiátato bero ãmũ. Ria capairiya, ria pũto cūã yasicoapũ. Bairi tie caññijũgomirīqũē cabũcu umũrecóo cabũcu yepa cūã tocãrōã mamũ yua. ²Tunu bairoa ñññaroyawũ macã caroa macã majūrē. Ti macã pũame cawãma macã Jerusalén ãmũ. Dios cũ caññajoro umũrecóopũ caruiatfata macã majũ ãmũ. Caroarõ qũenoynu peyocōãrīcã macã ãmũ. Jīcãõ carõmio cõ manapũ caññipãure caroa jutii jãñarī cõ

cacoterore bairo caroa macã majũ ãmũ. ³Tocãrōã yũ tũgowũ tutuaro busurique quetiupau cũ caruiro tronopũ* caatĩere. Atore bairo ijoroyawũ busurique: “Ãmerē Dios camasã mena ñññami. Na mena tocãnacã rũmũa nicōã ninucũgumi. Na, camasã, cũ yarã cũ ya poa macããna nigarãma. Cũ, Dios, cũ majũã na Quetiupau Dios nigũmi. ⁴Cũ, Dios pũame nipetiro na caapee ocore paaregũmi. Bairi yua, narē di rũmũ riarique manigarõ. Bopacooro bairique, otirique cūã manigarõ. Roro pũnirõ tũgoñarīqũē ñnie cūã manigarõ yua. Cajũgoyepũ nipetiro wãme roro bairique caññimirīqũē peticoapũ. Bairi roro tãmuorīqũē manigarõ yua,” ī ocajowũ busurique.

⁵Bairo cañocajoro bero, tronopũ carui pũame atore bairo īwī: “Yua, nipetiro caññimirīqũērē cawãma jeto yũ átīwasoaya,” īwī. Bairo ī yaparori, ññemowī tunu: “Yũ cañrījē cariaepa cabairije majũ ññña. Yũ cañroarea bairo cabaipēe majũ ññña. Bairi yũ cañrījērē woatuya,” īwī.

⁶Bairo irī bero, yũ pũamerē ññwī: “Merē nipetiro yũ átīpeyo yaparoetaya. Yua, Alfa* bairi Omegare bairo caãcũ yũ ãñña. Caññijũgoripãurũa caññijũgoatãcu carotimasĩ yũ ãñña. Tunu bairoa yua yũ ãñña nipetiro ati umũrecóo macããjē to petio joroque caátipau. Bairi ññeme jipiricarore bairo yũre cabonetõrãrē oco caroa caticõãñajē majūrē na yũ jogũ. Wapa jēñirīcārõ mano na yũ jogũ. ⁷Bairi ni ññcũ carorije átajere canetõñucãrē tie caroa cũ cacaticõã ninucũpeere cũ yũ jogũ. Bairo cũ jori yua, cũ Quetiupau Dios yũ ãññũ. Cũ pũame yũ macũerã bairo caãcũ nigũmi. ⁸Aperã cañuena roquere azufre* mena cañrīrapũ na yũ recõãgu: Aperãrē uwirã yũre cañroajãñapairã, yũ yaye quetire carii

catūgoena roque peeropu ágarāma. Tunu bairoa caasiapairā, camasārē pajīārī majā, roro aperā na rupau mena caátiepepairā, carorije cūmuañe ũnierē caátianipairā, bairi wericarārē caīroapairā, caītopairā cūā nipetiro azufre mena caūrīrapu ágarāma. Topu na ũna carorārē na yu recōāgu. Topure áná yua, pūganī cārō carianemorōrē bairo roro tāmuo āninucūgarāma,” űi quetibūjuwī Dios.

La nueva Jerusalén

⁹Bairo Dios yu cū caīquetibūjuro bero, ángel* jīcāu yu tūpu etawī. Jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacāu jīcā wāmo peti pūga pēnirō cānacā wāme riariquere caátitusaátana ángelea mena macācācū āmi. Cū pūame yutu etari yua, bairo űiwī: “Tiaya yu mena mai. Cordero* nūmo caānipaore mu űiñopa,” űiwī. ¹⁰Bairo cū caīrō, Espírītu Santo yu cū camasiōrījē jūgori qūēguerīcarore bairo yu caīñarōpu yu caīñaata yua, capairi būro ũtā buro, caūmuarī buropu yu necoámī ángel. Topu capairi macā Jerusalén macā caroa macā majūrē űiñowī. Dios cū caīñajoro, ũmurecōopu caruiatīfata macā caroa macā majū āmu. ¹¹Ti macā pūame Dios cū caasiyarīje mena butīoro majū asiyabatowu. Caroa ũtācā caasiyarica cawapapacāricare bairo asiyawu. ũtā jaspe cawāmecutia caasiyarore bairo asiyawu. Tunu bairoa ēñoorō űña āmewiyoricarore bairo caroaro tusuri macā majū āmu. ¹²Tunu bairoa ti macārē ēñotarica tūriro cūā paio ũmuarī tūriro āmu. Ti macā rupa macārēā ēñota āmejorerīcaro āmu. To ēñotarīcaro pūame pūga wāmo petiro rūpore pūga pēnirō cānacā jopee majū jopeerīcupu. Ti jopeerīre tocānacā jopepūrea jīcāu jeto ángelea majā cotewā. Tunu bairoa tocānacā

jopepūrea Israel yepa macāāna pūga wāmo petiro rūpore pūga pēnirō cānacā poa caāna caānijūgorīcarā wāmerī tusawu. Jīcāu wāme jeto jīcā jopere woaturīque tusawu. ¹³Bairi yua, atore bairo jopeeri weerīque āmu: Muīpu cū cawāmuatōre itia jope āmu. Muīpu cū carocajārī tua cūārē itia jope āmu. Cawarua jope cūārē itia jope āmu. Bairi ape nūgōā warua jope cūārē itia jopea āmu. ¹⁴Tunu bairoa ti macā ēñotarica tūrirore cajūgo tutuarīpaurīre pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacā jeto ũtāpārī cūjūgorīque āmu. Tipārīrīpure pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacāu jāā, Cordero yarā, cū cabeserīcarā apóstolea* majā wāme tusawu.

¹⁵Mai, yure caquetibūju ángel pūame jīcāu cōñarīcū oro mena qūēñorīcārē cūgowī. Tii cōñarīcū mena ti macārē cōñagu āmi. Ti macā jopeeri, ti macā ēñotarica tūriro cūārē cōñagu āmi. ¹⁶Ti macā baparīcānacā nūgōāpua jīcārō tūni esari macā āmu. Bairi cayoaro cūā, caesaro cūā jīcārō tūnia yoawū. Bairi yua, ángel pūame tii cōñarīcū mena cōñawī ti macārē. Bairi dos mil doscientos kilómetros* cārō yoaro majū cōñawī. Bairi ti macā cayoaro ti macā caūmuarō, ti macā caesaro cūā jīcārō tūni jeto yoaro cōñawī ángel. ¹⁷Ti macārē cōñarī bero, ti macārē ēñota āmejorerica tūriro cūārē cōñawī. Camasā ati yepa macāāna cōñarīcā wāmei cōñawī. Bairi tore bairo cū cacōñata yua, sesenta y cinco metros cārō majū ũmuarō āmu ti macā ēñotarīcaro.

¹⁸Bairi tunu ti macā ēñota āmejorerīcaro pūame ũtā caroa jaspe cawāmecutīe mena qūēñorīcārō āmu. Ti macā pūame caroa majū oro mena qūēñorīcā macā āmu. Caroaro majū ũgueri mano ēñoorōrē bairo űña

āmewiyorica macā ām̄. Caroa macā majū ām̄. ¹⁹⁻²⁰Bairi tunu ti macā ēñotarica turirore cajugotutuarije ūtā caroa majū mena na cacūjūgorique ām̄. Tocānacā wāmerpua ūtā rupaa cawapacutie mena wāmagorique ām̄ tipaurire. Atie ūnie caroa ūtā cawapacutie mena wāmagorique ām̄:

Caānijūgoro ti macā ēñotaricarore cajugotutuario jaspe mena qūēnorīcārō ām̄.

Cabero macāātō cajugotutuario zafiro mena qūēnorīcārō ām̄.

Pūgaro bero macāātō ágata cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Itiario bero macāātō esmeralda cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Baparicānacārō bero macāātō ónice cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Jīcā wāmo peti bero macāātō cornalina cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Jīcā wāmo peti jīcā pēnirō bero macāātō crisólito mena qūēnorīcārō ām̄.

Jīcā wāmo peti pūga pēnirō bero macāātō berilo cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Jīcā wāmo peti tia pēnirō bero macāātō topacio cawāmecutie mena qūēnorīcārō ām̄.

Jīcā wāmo peti baparicānacā pēnirō bero macāātō crisoprasa mena qūēnorīcārō ām̄.

Pūga wāmo cārō peti bero macāātō jacinto mena qūēnorīcārō ām̄.

Bairi yua, catusaro cūā amatista cawāmecutie ūtā mena qūēnorīcārō ām̄.

Tore bairo tie wāme ūtā mena ti macā ēñotaricarō catutuapee pūga

wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacāpau caānierē qūēnojūgoricarō ām̄. ²¹Tunu bairoa pūga wāmo peti rūpore pūga pēnirō cānacā jopeeri majū caānie cūā ūtā cawapapacarije perla* cawāmecutie mena qūēnorīcā jopeeri ām̄. Tocānacā joperp̄rea tie ūtā perla jīcā mena qūēnorīcā jopeeri ām̄. Bairi tunu ti macā átáwā caānimajūrīwā cūā caroa majū caasiyarije oro majū mena qūēnorīcāwā ām̄. Caroaro majū ūgueri mano ēñoorōrē bairo īña āmewiyoricawā ām̄.

²²Apeyera tunu ti macāp̄re Dios yapau ūno santuario* mam̄ yua. Merē Quetiupau Dios ñe ūnie carusaecu catutuau cū caāno ām̄. Bairi top̄re santuario mam̄. Dios catutuau ñe ūnie carusaecu, cū macū Cordero mena santuariore bairo caāna merē ānicōāwā top̄re. ²³Bairi tunu ti macā ñe ūnie rusaep̄. Muip̄ ̄m̄ureco macāācū, o ñami macāācū ūcū cūā ti macārē cū cajīñabusuwopee mam̄. Merē Dios cū caasiyaborije mena jūgori ti macā caroaro jīcārō tāni busuwopeticōāwā. Tunu bairoa cū macū Cordero cūā jīñaworicare bairo caācū ti macārē cajīñawonemō majū āmi. ²⁴Bairi nipetiro camasā poari caāno cārō ti ̄m̄urecōo macāāna camasā Dios yarā cū caasiyaborije mena jūgori ānimasigarāma. Tunu bairoa nipetiro ti yepa macāāna quetiuparā reyes ti macāp̄ cawapacutie na cacūgorije nipetirijere cū nunigarāma Diore. ²⁵Tunu bairoa ti macā jopeeri cūā di rūm̄ ūno bia manigaro. Pāārīqūē jeto nicōā ninucūgaro tocānacā rūm̄p̄ua. Ñami roque manigaro ti macārē yua. ²⁶Bairi atī yepa macāāna cūā nipetiro caroa majū na cacūgomirīqūē cawapacutiere ti macāp̄ nunirāgarāma. Diore

cū jogarāma. ²⁷Dise ũnie carorije macāājē roque peeto ũno ti macāpure jāāmasiētīgaro. Tunu bairoa ni ũcū āmerē Dios cū cateerije ũnierē caācu cūā jāāmasiētīgumi. Caītopai, ītoriquere caātipai cūā jāāmasiētīgumi. Dios yarā caāna cacatiānīparā wāmerē woaturica tutipū cawoatuecoricarā jeto ti macārē jāāmasīgarāma. Ti tuti Cordero ya tutipū cawoatuecoricarā jeto jāāmasīgarāma yua ti macārē.

22 ¹Bairo tiere yū caīnapetiro bero yua, jīcāū āngel* nīnōwī ria caūgueri maniya majūrē. Tiya oco pūame catiānājē majūrē cajoriya āmu. Ēñoorōrē bairo caroaro majū īña āmewiyoricaya caroa oco tusuriya āmu. Bairi tiya, Quetiupau Dios bairi Cordero* mena na caruiro trono* rocare niwitiwū. ²Tunu bairoa ti macā átāwā caānimajūrīwā recomacārē tiya āmu. Bairi tiwā recomacārē, ria tūni puga nūgōā tūpū cūārē yucu putinucūwū. Tii pūame catiānājē majūrē cajoricu āmu. Jīcāū muipū bero jeto carīca cutinucūrīcū āmu. Bairo īgu nīña: Jīcā cūmarē puga wāmo peti rapore puga pēnirō cānacāni jeto carīcacutīi āmu. Bairi tii pūū cūā ati yepa macāāna camasā poarire na catiomasīrīqūē āmu. ³Bairi tunu ti macāpure carorije átīcūrīcārōrē bairo caānie manigarō. Ti macāpu Dios, bairi cū macū Cordero mena na caruiro cūā topua nigarō. Bairi cū yarā cū canetōrīcārā cūtu macāānarē bairo caāna jeto qūīroagarāma. ⁴Na pūame carīapea Diore qūīnamajūcōāgarāma. Tunu bairoa na riape buire tocānacāpūna Dios ya wāmerē na riapoarū woaturicarā nigarāma. ⁵Ti macāpure nāmī manigarō yua. Bairi ti macārē caāna jīñaworīque ũnie, o muipū nūmureco macāācū ũcū cū cajīñaworīje ũnie cūārē

boetigarāma. Quetiupau majū caācū Dios pūame roque narē jīñawogūmi. Cū caasiyabatorije mena na jīñawogūmi yua. Bairo topū āna yua, na pūame Dios mena tocānacā rūmua nicōā ninucūgarāma. Na cūā rotimasīcōā ninucūgarāma tocānacā rūmua yua.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶Cabero āngel nīwī: “Atie yū caīrīje carīapea cabairije majū nīña. Yū caīrōrēā bairo carīapea cabaīpee majū nīña. Quetiupau Dios, cū yarā profeta* majārē caroaro jīcārō tūni cū yaye quetire na quetibūju masīō joroque na caātinucūūna mū tūpū yū joami. Cū yarā caāna, cū yaye quetire caquetibūju āninucūrā tāmuriā cabaīpee, cū caātipeeere na camasīparore bairo ī, yū quetibūju rotījoami,” nīwī āngel.

⁷Tocārōā Jesús pūame atore bairo ī ocajowī: “Tūgopeoya mujāā. iPetoaca rusaya mujāā tūpū yū caātiparo! Yoaro mee yū atīgu mujāā tūpū. Bairi useanirī cū āmarō ni ũcū caroa queti yū caquetibūju jūgoyeticūrījērē carī catūgoū. iCariapea cabaīpeeere yū caquetibūjūcūrījē ati tutipū woaturiquere carī catūgoū useanirī cū āmarō!” ī ocajowī Jesús.

⁸Bairi yua, Juan, atie cabaīpeeere yū majūpua nīñawū. Nipetirije atie cū caīrījērē yū majūpua yū tūgowū. Bairo atiere tūgo, īña, ātiri bero tiere yūre caīñoatacu āngel rapori tūpū yua yū etanumuwū, qūīroagu. ⁹Bairo yū caāto īñarī, bairo nīwī āngel: “Tame, tore bairo yūre āpericōāña. Yū cūā mūrēā bairo caācū Dios yau cū paabojari majōcu yū āñiña. Tunu bairoa mū yarā aperā profeta majā Jesús yaye queti cū caquetibūjūcūrīqūērē cajānaenarē bairo yū cūā Dios paabojari majōcu yū āñiña. Nipetiro ati tuti woaturique

cañierē carii catūgousarērē bairo caācū yu āniña yu cūā. Bairi yure ĩroaeticōāña. Dios roquere tore bairo qūĩroaya,” ĩ quetibujuwī ángel.

¹⁰Bairo ñi quetibuju yaparori bero, ñinemowī tunu: “Atie caroa queti cabaieere yasioropu mu cūēpā. Tie ati tutipū mu cawoaturijere yasioropu mu cūēpā. Nipetiro camasārē na mu quetibujunetōwā tie queti yoaro mee cabaieere. Merē cōñamajūcōāña ti tutipū caīquetibujurore bairo cabaipetietapa rūmu yua. ¹¹ĪTame, merē cōñamajūcōāña! Bairi carōu carorije caācu, carorijerea cū átiacuáto. Carōu cañuetie majūrē caācu cūā bairoa cū átiacuáto. Apei caroa macāājērē caātiāninucūu roque nemojāñurō caroare cū átinemoáto. Tunu bairoa, ‘Dios yau majū yu āniñu,’ caīricū cūā tocānacā rūmua nemojāñurō Dios cū caborore bairo cū áticōā ninucūāmarō,” ñiwī ángel.

¹²Bairo ángel yu cū caīquetibujuro, Jesús puame bairo ĩroyawī: “ĪTūgopeoya mujāā! Yoaro mee yu atīgu mujāā tupa. Caroaro mujāā caātiānajē wapa caroa mujāā yu cajopeerē yu jeatīmajūcōāgu. Tocānacāñpūrea caroa wāme o rori wāme mujāā caátajere ĩnacōñarī bero, yu cajopeerē wapare yu jeatīmajūcōāgu. ¹³Yua, Alfa,* bairi Omegare bairo caācū yu āniña. Cañijūgoripaupu cañijūgoatācu carotimasī yu āniña. Tunu bairoa yua, yu āniña nipetiro ati ũmurecōo macāājē to petio joroque caátipau,” ĩ ocajowī Jesús ũmurecōopu.

¹⁴Bairi useanirī na āmarō noa ũna carorijere áperā caāna. Na jutiire cosewerī ũguerī mánarē bairo caāna carorije cawapa cūgoena useanirī na āmarō. Na ũna roque yucu, Dios yau catiricu macāājērē cabócamasīparā

nigarāma. Tunu bairoa Dios ya macā cawāma macārē jāāmasīgarāma.

¹⁵Aperā carorā catūgoñamasiēna roque ti macārē jāāmasiētigarāma. Ti macā jūgoyepua tucōāgarāma. Carorije cūmuañe ũnierē, na rupau caborore bairo caátiepepairā, camasārē capajīapairā, wericarārē caīroapairā, ĩtopairiquere caborā ānirī tie jetore caātiāninucūpairā cūā ti macārē jāāmasiētigarāma.

¹⁶Bairo tunu yu tūgonemowū: “Yu, Jesús, mu tupa cū yu joapu ángel yu yaure. Nipetirijere yu caquetibuju rotijorijere ñubueri majā poaire na mu caquetibujunetōoparore bairo ĩ, cū yu joapu mu tupa ángel yu yaure. Yua, David ānacū pārāmi cañitusau yu āniña. Yua, cabusuatipau caāno butioro caasiyau, busuri ñocōrē bairo caācū yu āniña,” ĩwī Jesús.

¹⁷Bairo cū caīrō bero, Espíritu Santo, bairi Corderore catūgousarā Dios yarā cūā bairo ĩwā: “ĪTāmurī tiaya jāā tupa!” ĩwā. Bairi aperā noa ũna atie cū caīrijērē cariape catūgorā, “ĪTāmurī tiaya jāā tupa!” qūñna mujāā cūā. Neme jipiricarore bairo noa ũna butioro Diore caborārē caroa caticōānajē majūrē na jogumi. Na carorije wapare na netōōgumi. peeto ũno wapa jēnirīcārō mano na jogumi catirique majūrē.

¹⁸Bairi mujāā, atie caroa queti cabaieere ati tuti yu cawoaturijere caroaro majū tūgousaya. Caroaro jīcārō tūni majū ása. Bairi mujāārē ñiña: Ni ũcū ricaati ati tuti caīrō netōjāñurō buipearo cū caquetibujunetōata, Dios roro netōrō cū átigumi. Ati tutipū roro camasārē cū caátipeere caquetibujuro netōjāñurō nemorō roro cū átipacogumi. ¹⁹Tunu bairoa ni ũcū ati tuti caquetibujurije

caroa queti cabaipeere peeto
 ñnorẽ boetiri cū cayasioata, yuca
 catirique macãjêrẽ cajoricu rícare cū
 ɣgarotietigumi. Tunu bairoa ati tutipɣ
 yɣ caquetibɣjuri macã Dios ya macã
 majú cūãrẽ cū jããrotietigumi.

²⁰Bairi atie yɣ cawoaturijere
 cariapea yɣre caquetibɣjɣ ɣame
 bairo ñnemoñami: “Bairoa yɣ baigɣ.

Yoaro mee yɣ atígɣ mɣjãã tɣɣɣ,”
 ññami.

Bairi yɣ ɣame cū ñiña Jesure:
 “Mɣ caĩrõrẽ bairoa to baiáto. Yɣ
 Quetiupɣ tãmurĩã tiaya jãã tɣɣɣ,”
 cū ñiña.

²¹Marĩ Quetiupɣ Jesús caroa
 majürẽ mɣjãã cū jonemoáto mɣjãã
 nipetirore. Bairoa to baiáto.

DICCIONARIO

DE ALGUNAS PALABRAS ESPECIALES DEL NUEVO TESTAMENTO

Aceituna, aceite

Tio añuparō olivou rícare riperi na cajerije use oco ugarique. Tunu bairoa ucore bairo judío majā na cacūgorije añuparō ti watoapure. Tunu apeyera tie use mena, “Quetiupau rey caānimajūūrē bairo cū tuáto,” írā, jīcāū quetiupau caānipaure cū piopeoyuparā. “Dios yaū cū āmarō,” írā cūā, torea bairo ásuparā judío majā tie use oco mena. Bairi tie use oco caroa caānimajūrījērē bairo caānie añuparō.

Alfa, bairi Omega

Alfa (A) niña griego yaye busurique alfabeto woarica letra caānijūgori letra majū. Omega (Ω) puame tunu griego yaye busurique alfabeto woarica letra catusari letra niña. Yaia, na ya alfabeto español marī caīata, bairo niña: Caānijūgoro “A” niña. Catusaro “Z” niña. Tore bairo, “Jesucristo caānijūgoricū, caāniyaparopau majū niñami,” ĩgaro ĩña bairopua.

Áloe

Tie añuparō jīcāū yucu ríí na cajerique caroa cajūtiñurījē. Pairo cawapacutie añuparō tiwatoapure. Tie cajūtiñurījē mena camasā cariarā rupauri ānajērē warenaucūñañuparā judío majā.

Altar

To niña ūtā mena mesare bairo judío majā ñubuegarā na caqūēnorīcārō. Bairpua, Dios puame Moisés ānacūrē cū qūēnorotiyayupu templo wii caānipa altar majūrē. Bairi Moisés ānacū puame yucu Acacia cawāmecutie, apeye ūtā bronce mena webiarica mesa rupa pata qūēñoñañupū Diotu umurecórpu cū cañnacōrīqūē jūgori. Ti mesa buire peero joeparore qūēñoñañupū Moiséa. Bairi ti mesa buipū apeye ūnie, o waibutoa rii Diore ĩroarā camasā na cajorijere joenucūñuparā sacerdotea majā judío majā. Tore bairo na átirotiyupu Dios ti watoapure judío majāārē, na carorije wapare na netōroti yua. Apeyera ūtārē jeputiari, ti puti buipū waibucure na cajoemugōjorica puti cūā altar wāmecusupa ti watoapure.

Ángelea majā

Griego yaye mena ángel ĩgaro: “Caroa queti cajeátí majōcū,” ĩgaro ĩña. Bairi ángelea majā Dios jicoqueipua cū caqūēnojūgoricarā niñama. Cūtu macāāna,

cū yaye quetire cū caīrotijorore bairo caáticōāninucūrā ʌmurecōo macāāna niñama. Bairo Dios, cū yau ángelere camasocū tʌpʌ cū caquetibʌjurotijoata, cū tʌpʌ etamasīñami.

Apóstol

Apóstol ĩgaro: “Dios yaye quetire cū caquetibʌjurotjoricū,” ĩgaro ĩña. Bairo Jesucristo cū majūā cū cabesericarā, camasārē caroa quetire cū caquetibʌjurotjoricarā añupā. “Yʌ cajorā yʌ yaye quetire caquetibʌjuparā nigarāma,” Jesucristo cū caĩbesecūrīcārā niñama apóstolea majā.

Arcángel

Arcángel, Miguerea tore bairo ĩ wāmetiyupa judío majā. Bairo ángelea majā caroarā quetiupau ĩgaro ĩña, Arcángel caīata.

Areópago

Jicāū ũtāū Atenas macātu caānii wāme añuparō. Ti ũtāū rocapʌ camasā quetiuparā mena neñarī busʌnucūñuparā, na caátīānierē quetibʌjūrā. Tīpau neñarīcāpau majū añuparō. Bairo ti ũtāū caānimajūrīcūrē bairo caāno jūgori tīpau wāmei wāmetiyuparā jīcāpau neñarīcāpau cūārē yua.

Armagedon

Jicā ũtā buro niña. Topʌ tirūmʌpʌre capāārā neñanucūñuparā, āmeo pajīāgarā. Bairo catusari rūmʌ caāno cūā pajīārī majā āmeo pajīāgarā na caneñapapau, ĩgarō ĩña apeyera ti wāme pʌame yua.

Arpa

To niña basarā camasā na capaaro. Rupa pata catoticutipatare carupawēērī tūgārīqūē mena paaricaro basaocaro mena busʌya to arpa. To ũno mena ʌmurecōo macāāna, bai ri camasā cūā basayuparā. Bairopʌ, āme ati yʌtea macāātō arpa ũno mee añupā.

Artemisa

Diore caīroaena, carōmiorē bairo cabauo ũtā oro mena na cawerico na jūgūēō añupō. Cōrē ĩroanucūñuparā Griego, bairo Roma macāā macāāna camasā. Griego yaye mena Artemisa wāmecʌsupo. Romano yaye mena Diana wāmecʌsupo.

Azufre

Tie niña ũtā mána únīe carorije roro cajúsurije. Tie mena peero asuyaro caūata, carorije majū Dios carorārē cū caátipeere quetibʌjugaro ĩña.

Babilonia

Jīcā macā capairi macā añuparō Babilonia cawāmecuti macā. Ti macā macāāna ti watoapʌre roro majū caānajēcʌna añuparā. Noo cabori wāme cārō carorije átajere átīāñuparā ti macā macāāna camasā. Roro majū carorije macāājērē ti yutea macāānarē na átī ĩnojūgoyecūsuparā ti macāā macāāna. Bairo “Babilonia” Apocalipsis tutipʌ San Juan cū caīata, camasā carorije caátīāninucuparārē ĩ wāmetīgu ĩñupī. Bairo nipetiro ati ʌmurecōopʌ macāāna carorije caátīāninucūrā Babilonia macāānarē bairo caāna tuayama yua.

Balaam

Quetiupau rey wāme añuparō. Profeta caītopairi majōcu añupī tore bairo cawāmecucu.

Balac

Moab cawāmecuti yepa quetiupau rey niñañupū Balac. Zipor cawāmecucu ānacū macū niñañupū. Quetiupau rey cañuecū niñañupū.

Banco

To niña marī dinerore qūēnocūrīcāpau. Topu marī dinero pūrōrē marī cacúata, marī cacūjūgoricarō netōjānurō wāmuña tie dinero mena cawapataro jūgori yua.

Bautizarique

Tie niña, “Dios yarā jāā āniña merē,” írā, oco mena cawāma wāme yeri wasoarique. Tunu bairoa Espíritu Santo marī yeripu cū caetajūgorije niña. Tore bairo oco mena usayuparā judío majā tirūmupure. Jesucristo wāme írī, cawāma wāme Espíritu Santo jūgori wāmecutaje niña.

Beelzebú

Wātī, Satanarēā tore bairo ī wāmetiyupa judío majā. Bairi wātī yeri pūna carorā quetiupau ĩgaro ĩña, Beelzebú caīata.

Bronce

Tie ũtā ũnie caroa juririje, peero tutuaro caasinetōrōpu joeri camasā na cajerije niña. Tie cūā oro ũnie butiōro cawapacutie niña.

Burro

Cū niñami camasā pesari na caácū caballo ũcū. Baipua, caballo cārō mee niñami. Pecūaca niñami. Apeye ũnie cūārē cū buipū peori jeānucūñupā judío majā tirūmupure. Ti yuēapure jīcāū quetiupau rey caānipau puame burro capesañamācu bui cū pesajūgonucūñupū. Bairi cū, burrore capesajūgo, caānimajūūrē bairo catuau añupū ti watoapure.

Cabra

Cū niñami nurīcū wecu ũcū taare caūgau. Ūgaricu waibucu niñami. To Israel yepapure na ũna cabrare capāārā nuñañuparā ti yuēapure.

Cabutoa camasīrā.

Na añuparā tocanacā macāā macāāna ñubueri majā poarire cajuáatinemorī majā. Cajūgoānarē bairo caāna añuparā. Bairāpua, ñubueri majā na majūpua na beseyuparā na ũna narē cajūgo āniparārē. Apeyera, Apocalipsis tutipū aperā cabutoa camasīrārē quetibujaya bairopua. San Juan puame camasīrārē bairo caāna, ũmurecōropu caīñarīcārā añupā.

Camasā Jūgocū

Jesucristo puame tore bairo wāmecutiyami. Cū puame jīcāū camasocu cañunetōūrē bairo caroū majū añupī. Yeriōrō caroaro caānimasī majū añupī. Bairi nipetiro camasā poarire cajūgoācū majū cū caāno jūgori Camasā Jūgocure bairo caácū tuayupi. Cū, Jesucristo puame ati yepapu nipetirore caīñabesei atīpau majū niñami. Bairi tore bairo wāmecutiyami.

Camello

Cũ niñami nurĩcũ wescũ ùcũ capai taare caũgaũ camasã pesari na caáccũ. Cũ puame cũ jõcũ buiri pũga paca wacucũtiyami. Tunu apeyera desierto cayucũmanopũ cũ caãmatacũãrẽ, yoaro jĩcã semana cãrõ oco etiecũ caticõãmasĩñami.

Canela

Yucũ caroa cajutiñurĩcũ aserire na cajerije carupa aseri caãnie canela wãmecũtiya. Tie mena camasã ugariquere asuyama. Caipitirije ùnie, o etirique cããrẽ asunucũñama camasã.

Capitán Romano

Roma macããna soldaua quetiupau, narẽ caroti puame tore bairo wãmecũsupi ti watoapure.

Cebada

Oterique niña tie cebada cawãmecũtie. Tie mena ti watoapure cabopacarã pan qũẽnorĩ uganucũñañuparã. Orica wãme ùnie niña tie bairopua.

Celote

Na ãñuparã Roma macããna quetiuparã Israel yepa na ya yepare na caãnorẽ caboena. Bairo narẽ boetiri na mena caãmeoqũerĩ majã ãñuparã.

Circuncisión

Macããña “Rupau macããtõrẽ yisetariquere” caquetibũjuropu.

Cobre

Tie niña ãpõã ùnie cajuririje ùtã macããjẽ. Peero tutuaro caũrõ mena joeri jeyama camasã tie ãpõãrẽ.

Comandante

Soldaua jĩcã poa caãnarẽ quetiupau caãnijũgou niñami. Soldaua jĩcã poare carotijũgou, na quetiupau niñami.

Cordero

Nurĩcũ wescũ ùcũ oveja macũ cawĩmaũ jĩcã cũma cacũgoescũ caãcũ niñami cordero. Ovejare butioro canurĩ majã niñañuparã israelita majã tirũmupure. Bairo narẽ canurã ãnirĩ cũ ùcũ ovejare pajĩarĩ cũ riĩre, o cũ riĩ cũãrẽ peeropũ joemũgõjonucũñuparã, Diore qũĩroarã. Na carorije wapare na netõroti, tore bairo na átirotiyupi Dios judío majãre ti watoapare. Jĩcãũ caroú jĩcãpua ùno caroyetuaescũ ùcũrẽ beseri cũ, corderore cũ joemũgõjonucũñañuparã. Cũ, oveja macũ cordero puame dope caápei cabotioescũ cañuãrẽ bairo caãcũ niñami. Bairi apeyera “Cordero” ati tutipũ Jesucristo cañuũ majũrẽ ĩ wãmetigaro ñña. Mai, Jesucristo puame oveja macũrẽ bairo ñe ùnie cawapa cũgoescũ nimicãã, marĩ yaye wapare cosebojagũ, pajĩãecori riayupi. Marĩ yaye wapare netõrã corderore peeropũ cũ marĩ cajoemũgõjoparore bairo ãnotaricaró mano marĩ riabojayupi. Bairi Dios ya tutipũre Jesucristo puame Cordero wãmecũtiyami tie jũgori yua.

Corona

To niña rupoapu pesarica beto oro mena, o apeya ũnie mena qũenoricã beto. Ti beto pesarica betore quetiupau rey jeto pesamasĩnami. Apera cabugoro macãana pesaetiayama.

Cristo

“Dios macũ, ati yepapu cũ cajoricu, aceite mena cũ rupoapu capiopeo ecoricu,” ĩgarõ ĩña. Bairi Cristo puame quetiupau reyre bairo cajããricũ majũ niñami. “Mesías” caĩrõpu ĩnanemoña.

Denario

Tie niña Roma macãana ti watoapure na camoneda cũgorica tii wãme. Āpõã plata cawãmecutie mena qũenoñuparã ti moneda tiire. Emperador wãme, cũ baurique cũã ti tiipure tusayuparo. Ti tii jĩcã moneda cãrõ jeto wapatiyayã parã jĩcã rũmu paarique wapare jĩcãũ paari majõcure. Bairi jĩcã rũmu paarique wapa tore bairo wãmecutiya apeyera.

Desierto

To yepa cayucu mano, caoco mano, camasã mano, paa jeto caãno niña. Topure camasã ãnimasĩetiñama. Bũtioro muipu cũã asiyami paa mena jũgori. tunu bairoa topure oco cũã ocaetiya. Bairopua, apeyera roro popiye bairiquere marĩ quetibũjugaro ĩña Dios ya tutipure.

Diáconos

Na ãñuparã ñubueri majãrẽ cajuátĩ majã. Nipetiro ñubuerique macããjẽrẽ cotericarõ mano cabocãjuátĩ majã ãñuparã. Obispo, bairi cabutoa camasĩrã. roca carotimasĩrã ãñuparã.

Dios ya pata rocapata

Macããna “Rocapatate” caquetibũjuropu.

Dragõn

Cũ niñami moecũ marĩ caĩñaãnacũrẽ bairo cabauu caroagõu majũ. Cũ puame wãtĩ Satanarẽ baicõñau baiyami. Bairi cũã wãtĩ Santanãs Dios pesuu niñami.

Emperador

Cũ ãñupũ nipetiro quetiuparã reyes quetiupau majũ. Cũ rocare rotimasĩñuparã reyes puame.

Epicúreos

Na ãñuparã marĩ rupau caborore bairo useanimasĩrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã ti yuteapure. Epicuro cawãmecucu ãnacũ cũ cabueyariquere cabue usaricarã ãñuparã. Griego majã ãñuparã.

Estóicos

Na ãñuparã marĩ rupaure rotijãĩtamasĩrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã ãnana. “Tore bairo marĩ rupaure marĩ caro tijãĩtamasĩata, o capũnirijẽ cũãrẽ marĩ canucãjãĩtamasĩata camasã catũgoñarĩqũẽ cuna majũ marĩ ãniña,” ĩ tũgoñarĩqũẽrẽ bueyuparã. Griego majã ãñuparã.

Fariseo majã

Na ãñuparã ñubueri majã judío majã poa macãana na quetiuparãrẽ bairo caãna caãnimajũrã. Na puame Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ nipetirijere jĩcãrõ tũni rusaricarõ mano caãtipeyorotirã majũ ãñuparã ti yuteapure. Nipetiro judío majã na caãti wãme na ñicũjãã ãnanarẽ bairo na caãtiãnajẽ

cũārē judío majārē caátipeyorotirā majū añuparā. Bairāpua, capāārā na mena macāāna caítopairā añuparā.

Gobernador

Cũ niñami rey cũ carotiri yepa macāā macā, peti macārē quetiupau caācũ.
Rey roca carotimasī niñami baiřua.

Gog, Magog

Gog, quetiupau rey añupũ. Magog pũame, quetiupau rey Gog ya yepa cũ carotiri yepa añuparō. Cũ, quetiupau rey Gog yarā pũame capāārā majū añuparā pajīārī majā catutuarā majū. Mai, bairi San Juan pũame Apocalipsipure pajīārī majārē icōñagu ĩñupĩ. “Dios mena caāmeoqũēparā capāārā majū nigarāma cañuena, Diore caboena,” ĩgu ĩñupĩ.

Gomorra, Sodoma

Macāāna “Sodoma, Gomorra” caquetibũjurořu.

Griego

“Grecia yepa macāācũ,” ĩgaro ĩña griego. Tunu bairoa ti yepa macāāna na cabusuriye cũā griego wāmecusupa. Ape watoara Nuevo Testamentopũ griego ĩgaro: “Griego yaye busuri majā, judío majā caāmerārē,” ĩ quetibũjurořo ĩña.

Guardia

Na añuparā soldaua pajīārī majā, o wii coteri majā jīcā poa macāānā.

Hebreo

Israelita majā busurique añuparē hebreo cawāmecutie. Bairi tunu israelita majā hebreo busurique cabusurā ānirī hebreo majā wāmecusuparā tie cũārē. Baiřopua, judío majā busurique niña.

Higuera, higo

Tii añuparō yucu otericu higuera cawāmecutii. Tii rīca higo wāmecutiya. Caroa caipitirije ũgarique niña tii higuerau rīca.

Hisopo

Jīcāũ yucu wāme niña hisopo. Caroa jutiñurīcũ añuparō hisopou cawāmecutii. Tii rupũ mena ocore, o rīre caroa Dios cũ caátiere yosenerī wāwēñuparā sacerdotea majā camasārē. Caroarā ñe ũnie wapa cũgoenarē bairo Dios cũ cañājoro na tuo joroque ĩrā, tore bairo ásuparā.

Impuestos

Tie niña Roma macāācũ quetiupau rey yaye rotiere camasārē na cawapajēnirījē. Wapa manoa jēninucũñañupā romano majā petiro camasārē quetiupau yaye rotie caānipee dinerore.

Incienso

Tie niña yucu macāājē caroa cajutiñurījē. Werea ũnie niña. Tie wereare bairo peero mena joenucũñuparā na cañubuenucūrōpore.

Israelita majā

Na niñama Jacob ānacũ pārāmerā. Cũ, Jacorea Dios pũame Israel cũ wāmetiyayupu. Bairi na, āmerē israelita majā poa wāmecutiya, na ñicũ ānacũ wāme jũgori yua. Tunu bairoa na caāni yepa cũā Israel yepa wāmecutiya. Dios ya poa macāāna cũ cabesericarā añupā israelita majā.

Jerusalén

Macā wāme niña Jerusalén. Ti macāpūre nijūgoasúparā capāārā camasā Diore caíroari majā. Ape wāme wāmecutiya: Sión Buro, David ya macā, Dios ya macā, Caroa Macā wāmecutiya. Jesucristo ati yeparu cū caetaparo jūgoyepua añupā merē ti macā. Ti macā macāāna roro popiye tāmūoñuparā. Apocalipsis tutipūre ape macā Jerusalērē quetibujuya bairopua. Dios ya maca caroa macā murecúo macāā macā majūrē quetibujuya. Ñe ūnie carorije camani macā caroaro majū Dios yarā na caānipa macārē quetibujuya.

Judío majā

Cajūgoyepure añiñañupū Judā cawāmecucu jīcāñ Jacob ānacū macū. Cū, Judā ānacū pārāmerā pūame yua judío majā wāmecutijūgoyupa. Na, āme cūārē judío majā wāmecutiya.

Juez

Cū niñami quetiupau camasā na caátiere cañabeseri majōcu. Caroaro marī caátiere, o roro marī caátie cūārē cañabesemasī niñami.

Junta Suprema

Judío majā quetiuparā poa tore bairo wāmecusuparā. Ñubuerique macāājērē caátijūgorotirā camasā quetiuparā poa añuparā. Ti poare capāārā añuparā: Sacerdotea quetiuparā, cabūtoa camasīrā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā, fariseo majā cūā añuparā. Na, nipetiro caneñarī poa macāāna pūame Junta Suprema wāmecusuparā.

Kilómetro

Jīcā mil cānacā metro etaro majū cōñarīcārō jīcā kilómetro etaya. Bairi jīcā kilómetro mil metro cārō majū cūgoya.

Lana

Oveja poa na cajerije tore bairo wāmecutiya. Tie na poa mena jutii qūēnoñama camasā jāñarīqūērē.

Laurel

Jīcāñ yucu caroa capūūjūmerīcū wāme niña. Tii pūū caroa cajutiñurījē ugarique jāsurique niña. Tii rīca cūā caroa cajutiñurījē niña. Tii pūū caroa majū baurique cutiya. Bairi tii pūū mena pesarica beto caroa beto qūēnorī caatnetōrī majārē na pesarotinucūñuparā ti watoapūre.

Legión

Dios ya tutipu legión ĩgaro, “Capāārā ángelea majā, o wātī yeri pūna caāna,” ĩgaro ĩña. “Capāārā majū caāna ca cōñajiātia mána,” ĩgarō ĩña.

Levadura

Tie niña tribo pocare pan qūēnorā na caasurije Trigo wetare tie mena asuyama, pan to wauáto, ĩrā pan qūēnorī majā. Tiere asueticōāta, pan wauaetiya. Dios ya tutipu levadura ĩgarō, “Roro camasā na caátianierē,” ĩcōñagaro ĩña. Ape watoara jīcāpūaru (ej. Mt. 13.33) caroa macāājērē quetibujuaro ĩña.

Levita

Nipetiro Levī ānacū ya poa macāāna caānana levita majā wāmecusupa. Ti poa macāānarē, “Sacerdotea majā nigarāma,” Dis cū caicūrīcārā añuparā ti yūteapūre. Levī ānacū parāmerā tore bairo wāmecusupa.

Litro

Jicā galón etaeto, jicā botella cārō caocore jerique, jicā litro wāmecutiya.
Bairi baparičanacā litro majū cōñarīcārō jicā galón etaya.

Lobo

Na niñama macānucū macāāna nurīcū yaire bairo cabaurā cauwarā.
Cauwiorā waibutoare caugarā niñama.

Maná

Israelita majā desiertoꝝ na caāno Dios cū caugarique jorique umurecōo macāājē añuparō. Pan ūnie umurecōoꝝ caatīe añuparō.

Marfil

Tie niña butiuro causurije elefante opi macāājē. Owarore bairo caānie caroaro caasyarije niña. Elefante opi na cajerique tore bairo wāmecutiya.

Marmol

Ūtā macāājē ūtā ūnie caasyarije tore bairo wāmecutiya. Butiuro cawapacutīe niña.

Mayordomo

Cū niñami jicāñ quetiupau roca macāācū. Cū quetiupau cū carotirore bairo cū ūmuarē cajūgoácū ucū niñami. Paabojari majōcu caānimajūūrē bairo caācū niñami.

Melquisedec

Salem (Jerusalén) macā quetiupau rey añupū Melquisedec cawāmecucu ānacū. Dios catutuaꝝ yau sacerdote caānicōācū majū añupā.

Mesías

Caaceite piopeoecoricu Dios cū cabesericu, cū macū majū niñami Mesías cawāmecucu. Tirūmurua profeta majā na caīwoatujūgoyetiricu niñami. Camasārē canetōpau na cacotericu majū niñami Mesías, o Cristo.

Mirra

Yucu macāājē caroa cajūtiñurījē niña mirra cawāmecutīe. Butiuro cawapacutīe cariarā ānanarē yagarā jūgoye na caturije niña ape watoara. Tunu bairoa ucore bairo na cacūgorije añupā.

Molóc

Camasā poa amonita cawāmecuti majā Mesopotamia yepa macāāna na caīroaꝝ na cawericu tore bairo wāmecusupi. Na jūgūē wericu tore bairo wāmecusupi.

Monstruo

Cū niñami moecū marī caīñañaecū caroagou majū caācū. Ati tutipure wātī, o Satanārē baicōñau baiyupi cū, monstruo. Cūā baiꝝua wātī niñami Dios wapanaꝝ majū caācū.

Mostaza

Tii niña yucu otericu mostazaꝝ cawāmecutīi. Tii rīca cūā mostaza wāmecutiya. Tii rīca ape ꝑame ōcārūpaacā majū niña. Bairo ōcāñeacā majū apcutimirōcūā, tii apere oteata, pairicu majū áya, butiátó yua. Ote yucu capaca netōjāñurō pairicu áya, butiátó yua.

Nardo

Tie añuparō caroa cajūtiñurijē yucurū camasā na cajerique. India yepa macāājē añuparō. Būtioro cawapacūtie majū añuparō. Bairi India yeparū wapatijenucūñañuparā Israel yepa macāāna tie nardo cawāmecūtiere.

Nicolaitas

Na añuparā jīcā wāme ñubueriquere caátī poa macāāna. Nicolás cawāmecucu ānacū pārāmerā, cū cabueriquere catūgousaricarā tore bairo wāmecusuparā.

Nieve

Tie niña oco buseri cayusuanetōōrō jūgori buuro, yeparū cawērijē. Tie puame oco buserire bairo botirije majū wēña yeparure. Bairo wēñi bero yua, bucūmucoaya rupa cuiiri caasiyarije majū yua. Oco cabuerije niña tie nieve cawāmecūtie.

Obispo

Cū niñami jīcā macā ūno macāāna ñubueri majārē cañijūgou. Ñubueri majā quetiupaure bairo caācū niñami. Cū, obispo puame ñubueri majā poare na iñacotemasīñami cabūtoa camasīri majā mena.

Olivo

Jīcāñ yucu wāme niña olivo. Tii rīca aceituna wāmecūtiya. Oterique niña tie olivo yucu.

Oveja

Na niñama nurīcārā wecua ūna taare caugarā. Na poare jeri jutii quēñoñama camasā. Tunu bairoa camasā na caugarā majū niñama na, oveja cawāmecuna.

Pascua

Judío majā bōse rūmū cañimajūrī bōse rūmū tore bairo wāmecusupa. Israelita majā Egipto yeparū ūmuarē bairo cañimiatanarē, Dios na cū cawiyorica rūmū añuparō. Bairi ti bōse rūmū caetaro, judío majā puame pāārē levadura asuena ūgayuparā. Ti bōse rūmū caetari yutea majū Jesucristo cū pajīñupā. Bairi Jesucristo cū cariarica yutea cūārē Pascua marī iñucūña āme cūārē yua.

Pentecostés

Judío majā na ote (trigo) cabūtiro iñarī, na caotejeri bōse rūmū añuparō. Cincuenta cānacā rūmū Pascua bōse rūmū canetōrō bero, ti bōse rūmurē quēnonucūñañuparā judío majā. Ti rūmū caāno etayupi Espiritu Santo puame apóstolea majārē, atī yeparū marī ūnarē etajūgou.

Perla

Tie niña ūtā ūnie caroa rupaaca bütioro cawapacūtie. Ria macāāna jūā ūna pupearū cañnie niña. Ria capairiya tūnipure niña tie ūnie perla cawāmecūtie.

Pino caroagou

Moecū caroagou cañuecū īgaro iñā bairopua. Cūā niñami wātī Dios wapanaurē bairo caācū. Atī yepa macāānarē caītopai majū niñami.

Plaza

To niña macā yepa capairi yepa camasā capāārā na caneñanucūrī yepa. Topū capāārā camasā apēye ūnierē canunirī majā nuninucūñama. Macā yepa cañimajūrī yepare bairo caāno niña to plaza cawāmecūti yepa.

Pórtico de Salomón

Jicā yepa macā yepa Dios ya wii templo jopetu macā yepa tore bairo wāmecusuparo. Wiipu nimirōcūā, cabiamani yepa arua āñuparō. Wicaroca yepa āñuparō bairopua tore bairo cawāmecuti yepa.

Profeta majā

Na āñupā masīrī majā Dios yarā, ape rūmu cabaiepere caquetibujūgoyetimasīrī majā. Dios yaye queti macāājē qūēguericarore bairo na cañarijē, o na catūgorije cūārē camasārē caquetibujūnetōrī majā āñupā. Āme cabaiepe, o ape rūmupu cabaiepe cūārē Dios jūgori caquetibujūmasīrā āñupā. Bairāpua, aperā profeta majā carorā wātī cū carotirijere caquetibujūrā cūā āñupā.

Rabuni

Ati wāme, “Yure cabuei,” ĩgaro ĩña hebreo majā busurique mena.

Rey

Cū niñami jicā yepare quetiupau caācū. Ti yepa macā macāpūre niñami. Cū pūame yoaro quetiupau reyre bairo niñami. Cū cariarī rūmu caāno cū macū pūame cū wasoayami reyre bairo tunu. Cū jeto nipetirore tutuaro carotimasī majū niñami.

Rocapata (el cofre del pacto de Dios)

Ti patare Dios pūame cū qūēnorotiyayupu Moisés ānacūrē. Israelita majā, Dios na mena cū caānierē na camasīpeere ĩ, ti patare cū qūēnorotiyayupu Dios. Bairi ti pata pupeapu Dios israelita majārē cū caātiroticūrīqūē ũtāpārīrīpu woaturique jāñañuparō. Tunu bairoa Moisés ānacū bai Aarón tuericu cūā ti patapua jāñañuparō. Apeye ũgarique israelita majārē de siertopu Dios cū cajorique manā cawāmecutie cūā topu jāñañuparō, jicā jotu mena.

Roma

Macā wāme niña Roma. Ti macā Italia yepapūre niña. Ti macā macāāna romano majā wāmecutiayama. Ti macā macāāna romano majā catutuarā majū āñuparā ti yūteapūre.

Romano majā

Roma macā macāāna tore bairo wāmecutiayama. Pablo pūame ape majā Diore camasīēna judío majā caāmerārē ĩgu, tore bairo ĩñupī. Na, Roma macāāna jicā yūtea caāno catutuarā majū āñuparā. Jerusalén macārē ēmañañuparā na saldaa majā mena. To Roma macāācū jeto Israel yepa macāānarē rotimiñupū mai jicā yūtea caāno. Āmerē rotietiyama yua ti yepa macāāna judío majārē.

Rupau macāātorē yisetarique (circuncisión)

Ōnerīcū yapa macāā aserore yisetarique niña circuncisión cawāmecutie. Dios pūame tore bairo na ātirotiyupu judío majārē. Cariapea yu yarā na caānierē na masīāto ĩ, tore bairo na ātiroticūñañupū Dios judío majā ñicūjāā ānanarē. Jicā wāmo peti ape wāmorē itia pēnirō cānacā rūmu jicāū ca wīmau caūmuacā cū buiatato bero, tore bairo ásuparā. Bairopua āmerē yua, judío majā ya wāme na rupau macāātō jicārōrē yisetaricarore bairo tuacōāña. “Butioro caānimajūrījē mee niña āmerē yua,” ĩ quetibujūcūñupī bairopua San Pablo.

Sacerdote majā

Na niñama ñubueri majā quetiuparā, narē cajūgobuenucūrī majā. Jicoqueipua Dios cū cabesecūrīcārā āñupā. Leví ya poa macāāna puame sacerdotea majārē bairo Dios cū cacūrīcārā āñuparā. Bairi Leví pārāmerā caāna sacerdotea majā caāniparā majū catuarā āñupā.

Saduceo majā

Na āñuparā jīcā poa ñubuerique macāājērē ricaati wāme cabueri majā sacerdoteare bairo caāna. Na puame fariseo majā na cabuerijere caboena āñuparā. Bairi tunu Dios yaye quetire cariape tūgogaesuparā. Riari bero tunu catirique, peeropu roro tām̄orīqūē ī quetibujūrique cūārē cariape tūgogaesuparā. “Ángelea majā manama,” caītūgoñarā āñuparā. Na majū na cabori wāme caquetibujūri majā āñuparā.

Santuario

Templo wii macāā arua, Dios ya arua tore bairo wāmecusupa. Dios ati yeparu cū caāni arua caānimajūrī arua āñuparō templo wii pupea cayasioropu.

Satanás

Cū niñami wātī Dios pesu cū wapanaurē bairo caācū. Cū puame catusari rūmu caāno Diore cū baibotiogamigūmi. Dios puame roque ti rūmu caāno cū rocacōāgūmi, cū wātirē yua. Mai, cū puame caānijūgoripaupure ángel carouí Dios cū caqūēnorīcū āñupū. Cabero Dios puame cūrē cū cabotiorije jūgori ati yeparu cū rocaño jocōāñupū cū yarā cūrē causaricarā ángelea majā cañuena mena.

Sere majā

San Juan qūēguericarore bairo cū cañnarōpūre cacatiri majā majū baparcānacā cū cañnarīcārā āñuparā. Cañnañamanarē bairo cabaurā Dios cū caruiro riaperu caāna āñuparā um̄recóo macāāna. Ángelea majā ūna ricaati jeto cabauriquecna āñuparā. Espírītu Santo ūna āñuparā bairāpua.

Sinagoga

Templo wii camanopu na cañubuenearīpaurre tore bairo wāmetiyuparā judío majā. Peeti macāācāpū caānie ñubuericapurre tore bairo wāmetiyupa. Topu ñubueri majā na quetiuparā cañubuejūgorā mena neñanucūñuparā, Diore cū basapeogarā. Bairopua, ñubuenearīcā wii niña.

Sión

Macāāna “Jerusalén” caquetibujūropu.

Sodoma, Gomorra

Ti macā āñuparō Gomorra mena macāā macā. Ti macā macāāna cañuena majū āñuparā. Bairi ti macā macāānarē Gomorra mena jīcārōā peero um̄recóo macā peero mena ñojoerēcōāñupū Dios. Ti macāā puame camasā carorārē quetibujū cōñarō baiya bairopua. “iMasacatiya! Ti macā macāānarē bairo baieticōāña,” marī ī quetibujūgaro īña bairopua āmerē.

Soldaua

Na āñuparā romano majā pajīārī majā quetiupau yarā. Catutuarā, quetiupau cū carotirore bairo caāna majū āñuparā.

Sumo Sacerdote

Cū puame niñami nipetiro sacerdoteya majā quetiupau caānimajūū. Cū roque aperā sacerdoteya majā cū roca macāānarē na rotimasīñami.

Templo

Ti wii āñuparō Diore ñubuepeorā judío majā na caneñarī wii capairi wii majū. Jesús ati yeparu cū cabuiaparo jūgoyepua ti wiire Rey Salomón ānacū qūēñoñañupū. Ti wii Jerusalén macā recomacāpu āñuparō. Bairāpua, ti wiire caboena yasiorocacōāñañuparā Jesús cū caāna yutea berore yua. Mai, Rey Salomón ānacū puame veinte cūmarī maju ti wii rotore yoaro qūēñoñañupū.

Trigo

Tie niña oterique orica wāme ūnie rupa jati caānie. Tie trigo wāīārīqūē weta puame arina wāmecūtiya. Tie mena pan qūēñoñama camasā. Jesucristo cū cabuiarica yeparure butiuro tiere oteyuparā camasā. Judío majā ūgarique majū āñupā ti watoapure.

Trompeta

To niña basarā na caputiro, putiricarō. To putiricarō mena putigarāma āngelea majā ati ūmurecōo capetiri rūmu caetarore.

Trono

Yaia yaye mena ruiricarō īgaro ñña. Bairi to niña ruiricarō quetiupau cū caruiro. Cañabesei cū caruiro majū niña. Apocalipsis tutipure capee quetibujyua trono īrīqūērē. Bairi Dios quetiupau ūmurecōo macāācū cū caruiro majūrē quetibujyuyami San Juan Apocalipsis tutipure. Dios cū caruiro tronorē ññañupī San Juan ūmurecōopu caānorē. Camasā ati ūmurecōo macāānarē ññabesei cū caruiaparo majūrē ññañupī.

Vino oco, use oco

Tie niña use oterique mena na caocoqūēnorīqūē. Pairo etiata, cacūmuorījē niña. Bairāpua, ocore marī caetirore bairo tocānacānia etinucūñupā ti yuteapure, oco caroa camanō jūgori.

Yerijāricā rūmu

Mai, cajūgoyepure judío majā na cayerijārī rūmu majū āñupā sábadō rūmu puame. Tore bairo na átiroticūñañupī Moisés na ñicū ānacū. Ti rūmurē apeye ūnierē paarotiesuparā camasārē judío majā. Ti rūmu cabotioamani rūmurē bairo caāni rūmu āñuparō. Jesucristo yucpāīpu riari, cū cacatitunurī rūmu bero roquere yua, Domingo puame yerijāricā rūmu nujūgoyupa. Diore marī cañubuepeopa rūmurē bairo cūñupī Dios cū macū cū cacatitunurīcā rūmu caāno jūgori yua. Jesucristo puame Domingo rūmu caāno catitunuñupī ti woatoapure.

Zeus

Griego majā jūgūē caānimajūū tore bairo wāmescusupu. Cārē qūīroanucūñuparā griego majā ti watoapure.

ÍNDICE TÓPICO

Ato jūgoye woaturique puame di wāme ūno Dios yaye caĩrjērē marī camisīgarijere caquetibūjūnemoriīē niña. Yaia yaye mena Índice Tópico wāmecutiya. Mai, Dios ya tuti puame capee wāme buerique niña: Āmeo mairīqūē buerique, ángelea majā na cabairijere buerique, Dios pūnaa marī caānierē buerique, wātī cū caātiere buerique, capee niña. Tie ūnie marī camasīgarijere quetibujuya ati índice puame Dios ya tutipū marī cabuepeere.

Bairi ati índice puame icōñarī quetibujuaata, atore bairo niña: Caānijūgoro jīcā wāne bueriquere quetibujuya. Ti wāme rocare Antigua Testamento, bairi Nuevo Testamento macāā tutiiripū ti wāmerē marī camacāāpeere quetibujua. To bero ti tuti macāā capítulo, bairi versículo cūārē quetibujuya. Bairi di wāme ūnorē masīgarā, o masīnemogarā, o aperārē quetibujugarā marī camacāata, űujāñuñā ati índice. Masiriyoeto tāmuriā marī bōcagarā ati índicepu. Bairopua capee niña buerique Dios ya tutipūre. Bairo cabaimiatacūārē, noo cānacā wāme ūnoa woaturique niña bairopua. Bairi jīcā cien bui cārōā buerica wāme ati índicepuere woaturique niña marī yaye carapana menarē.

Apeyera jīcā wāme ēñotaricawē (paréntesis) watoapu ati indicere woaturique caāmata, Antiguo Testamentopū wāme caānierē quetibujugaro baiya.

Adopción

Dios pūnaa ānajē

Ro 8.14-17,19,23,29; 9.4 2 Co 5.17

Gá 4.1-7 1 Jn 3.2

Adulterio

Aperā mena epericarā cutaje

(Éx 29,14) (Pr 2.16-19; 7.1-27)

Mt 5.28 Jn 8.3-11

Ro 7.3 1 Co 5.1-2; 6.9-10

Gá 5.19 He 13.4

Amigos, amistades

Baparā cutaje

(Pr 18.24) Jn 13.35; 15.13-15

2 Co 6.14 Gá 6.1,10

Stg 4.4

Amor

Mairīqūē, átinemorījē

(1) Dios marī cū camairījē

Jn 3.16 Ro 5.8

Ef 2.4-5 1 Jn 4.8-10

(2) Diored marī camarījē

Mt 22.37-38 1 Jn 5.3

(3) Marĩ caãmeomairĩjé

Mt 5.44; 22.39 Mr.9.38-41
 Jn 13.35; 15.12,17 1 Co 13.1-13
 1 Jn 2.9-11; 3.14; 4.7-11,20-21

Ángeles

Ángelea majã, Dios yarã umurecõo macããna na cabairije

Mt 1.20; 2.13,19-20; 4.11; 25.31 Mr 12.25
 Lc 22.43 Hch 5.19; 12.7-10
 He 1.4,14; 13.2 Ap 5.11; 7.11; 8.2-13

Armadura espiritual

Dios yaye queti jũgori yeri tutuarique
 2 Co 10.3-5 Ef 6.10-18

Bienaventuranzas

Marĩ cayeri useanipee
 Mt 5.3-12 Lc 6.20-23

Cielo

Umurecõo tuti, Dios cũ caãnopũ cabairije
 (Gn 1.1,8) Mt 5.12,34
 Jn 14.2-3; 17.24 Col 3.1
 Ap 4.1-11; 21.9-22.5

Comuniõn cristiana

Cristo jũgori cũ ya poa macããna caroaro ãnajẽ cutaje
 (Sa1122.1) Mt 18.20
 Hch 2.42,46 1Co 1.10; 14.26
 He 10.24-25; 13.1 **Conducta del cristiano**
 Diore catũgousarã marĩ ùna aperã mena caroaro ãnajẽ cutaje
 Mt 5.38-48; 7.12 Ro 12.9-21; 13.8
 1 Co 10.24 Ef 4.25-5.2
 Fil2.3-5 Col 2.6-7; 3.17
 1 Ts 5.12-22 1 Ti 4.12
 He 12.14-17; 13.1-9,15-17 1 Pe 2.1-16

Confesiõn de pecados

Roro marĩ caãtiere Dios mena busũquẽnorĩquẽ
 (Sal 32.5; 51.1-19; 66.18) (Pr 28.13)
 Ro 10.9 2 Co 7.9-10
 Stg 5.16 1 Jn 1.8-9

Confianza en Dios

Dios mena cariapea tũgoñatutuarique
 (Sal 27.1) Fil1.6
 He 4.16; 10.35 1 Jn 5.14

Consuelo

(1) Dios, yeri ñuo joroque marĩ cũ caãtie
 (Sal 23) (Lm 3.19-25)
 Mt 5.4; 11.28-30 Jn 14.16-18,26
 Ro 15.4 2 Ts 2.16-17

Criticar, hablar mal de

Aperārē ībusūpairique

Lc 6.37

1 Co 6.1-8

Tit 3.1-2

Jn 9-10

Jn 8.1-11

Ef 4.31

Stg 3.5-12

Cuentas rendidas a Dios

Diore carearo cariapea buipeoricaro mano jīcārō tūni marī caātīānajērē cū marī caquetibujūnetōpee

Mt 25.14-30

Ro 2.1-29; 14.10-12

He 4.13

Lc 12.42-48

2 Co 5.10

Cuidados por Dios

Dios marī juātinemorī cū cañācoterije

(Sal 23.1-6; 34.10; 37.4-5)

Jn 10.9,11,14-15,27-28

Fil 4.19

Mt 6.33

2 Co 4.8-10; 9.8

1 Pe 1.5; 5.7

Culpa, libres de (ver también perdón)

Marī yaye wapare coseri ñe ũnie wapa cūgoena ānajē

(Sal 32.1-2)

2 Co 5.21

CoI 2.13-14

Ro 8.1-2

Ef 1.7

Demonios (espíritus malos)

Wātī yeri pūna na caātīānie

(Lv 17.7)

Mt 4.24; 8.28-34; 25.41

Ef 6.12

(1 S 16.14-23; 18.10-11)

Hch 16.16-18; 19.11-12

Ap 18.2

Desánimo

Roro tūgoña yapapuarique caānimiatacūārē, tūgoñatutuari Dios mena ānajē

(Jos 1.9)

Lc 6.20-23

2 Co 4.16

Ap 22.1-4

(Sal 27.14; 43.5)

Jn 14.1-3,27; 16.33

He 13.8

Desilusión

Mari caborore bairo cabaietamasīētīē

(Sal 43.5; 55.22; 126.5-6)

Jn 14.27

(Jr 29.11)

1 Pe 5.7

Día de descanso

Yerijāricā rūmū, (sábado rūmū judío majārā)

(Gn 2.2-3)

(Dt 5.12-15)

Lc 13.10-16; 14.1-6

Ro 14.5-6

CoI 2.16-17

(Ex 20.9-11)

Mt 12.1-12

Jn 5.9-18

Diablo (Satanás)

Wātī, Satanás cū caátiane

Mt 12.24; 13.19

Lc 10.17-18

Jn 8.44; 14.30

2 Co 4.4; 11.3,14

Ef 2.2; 6.12-16

2 Ts 2.8-10

1 Ti 3.6 S

tg 4.7

1 Pe 5.8-9

1 Jn 3.8

Ap 12.7-10; 20.1-10

Dieta (ayunar)

Ūgarique betirique

Mt 4.2; 6.16-18; 9.14-15

1 Co 6.12-13; 8.8-13; 10.23 26,31

Col 2.16-17

1 Ti 4.3-5

Diezmos (ver Ofrendas)**Disciplina de Dios (ver Juicio (disciplina) de los creyentes)****Discípulo, seguir a Cristo**

Cristo yau ānirī cū jetore usarique

Mt 10.37-39; 16.24-26

Lc 9.23-26,57-62

2 Co 5.14-15

2 Ti 2.1-13

Divorcio

Саманарусо, о санџмосџџ āmeo pitirique

Mt 5.31-32; 19.3-12

Mr 10.2-12

Lc 16.18

1 Co 7.10-16

Dominio propio

Ati rūpau mena roro marī caborore bairo marī caátiganucūrījērē

netōnucāmasīrīqūē

Ro 13.14

1 Co 9.24-26; 16.13

Gá 5.22-25

1 Ti 6.11-12

2 Ti 2.3-5

Dones espirituales

Espíritu Santo caroa marī cū cajorique jūgori Dios yarā marī caátimasīpee

Ro 12.6-8

1 Co 12.4-29

Ef 4.11-13

Enfermedad

Riaye caāno marī caátipee

(Sal 41.3; 103.3)

Mt 4.23

Mr 16.17-18

Jn 9.2-3; 11.4

Stg 5.13-18

Esperanza

Īnaeticicūā cariape tūgoñatutuarique

(Jr 17.5-8)

Jn 20.29

Hch 23.6; 26.6-8

Ro 5.3-5; 8.22-25; 12.12; 15.4

1 Co 13.13; 15.19

Col 1.23

2 Ts 2.16

Tit 1.1-2; 2.12-13

He 6.18-19; 7.19

1 Pe 1.3-4 1

Jn 3.3

Espíritu Santo

Dios Yeri Púna

(1) Espíritu Santo cū caátianajē cutie

(Gn 1.1-3,26) (Is 48.16)

Jn 14.16-17,26; 15.26; 16.7 8,13-14

Hch 1.4-5,8; 2.4; 15.28; 16.6

Ro 8.16,26 Ef 1.13-14

1 Pe 1.2 1 Jn 2.26-27

(2) Espíritu Santo marī mena cū caānie

Jn 14.16 1 Co 2.12; 3.16; 6.19

2 Co 13.14 Gá4.6

Ef 4.30 1 Ts 5.19

(3) Espíritu Santo cū camasiōrījē carusaena ānajē

Ro 8.2,9,11 1 Co 12.1-31

Gá 5.16-17,22-23 Ef 5.18

Esposos, esposas, familia

(1) Canumocuna jīcārō tūni átiānajē

(Gn 18.19) (Dt 6.6-9)

1 Co 7.3-5 Ef 5.25-32

Col 3.19 1 Pe 3.7

(2) Samanarucuna jīcārō tūni átiānajē

(Pr 12.4; 31.10-31) Ef 5.22-24

Col 3.18 1 Ti 3.11

Tit 2.3-5 1 Pe 3.1-6

(3) Jīcāu pūnaa caroaro átiānajē

(Ex 20.12) (Pr 22.6-15; 29.15)

Ef 6.1-3 Col 3.20

Fe

Dios mena tūgoñatutuarique

(Hah 2.4) Ro 3.28-29; 4.2-5; 5.1; 10.17

Gá 3.1-14 Ef 2.8-10

He 11.1-40 Stg 1.3-6; 2.14-26

Frutos del espíritu

Espíritu Santo jūgori di wāme marī caátimasīrījē

Mt 3.8-10; 7.16-20; 12.33; 13.8,23

Ro 7.4 2 Co 9.10

Gá 5.22-23 Ef 2.10; 5.9

Col 1.6 Stg 3.18 828

Hijos de Dios (ver Adopción y Salvación)

Hombre viejo (ver Naturaleza vieja)

Humildad

Netōrō aperā mena tūgoñabotioetaje

Hch 20.19 Ro 12.3

Fil 2.3-10 Stg 4.6,10

1 Pe 5.5-6

Iglesia, cuerpo de Cristo

Cristore catūgousari majā poa caāna marī cabairije

Mt 16.18-19

1 Co 1.10; 12.12-31

Ef 1.22-23; 4.11-16; 5.22-32

Col 1.24

He 10.24-25

1 Pe 2.4-10

Infierno

Cañuena na cayasiparo peero caūpetieto

Mt 5.22; 13.41-42,47-50; 18.8 9; 22.13; 25.41,45-46

Mr 9.48

Lc 16.23-26

Ap 20.14-15

Inmundicia, impureza

Carorije macāājē Dios cū caññajoropu roro átaje

Mt 15.11,17-20

Mr 7.15,18-23

Jn 18.28

Hch 10.14,28

Ro 14.14

2 Co 6.17

Ef 5.5

Tit 1.15

Stg 3.6

Jud 8

Ap 3.2; 21.27

Inspiración de las escrituras (ver Palabra de Dios)**Juicio de los incrédulos**

Dios, cūrē catūgousaenarē cū caññabesepee

Mt 13.37-42; 25.41-46

2 Ts 1.7-9

Ap 20.11-15

Juicio (disciplina) de los creyentes

Dios, cū yarārē cū cabeyopee

1 Co 11.31-32

2 Ti 3.16-17

He 12.5-11

Ap 3.19

Juicio y premios de los creyentes

Dios cū yarārē ññabesepetiri bero caroa cū cajopee

Mt 6.2-4; 25.14-30,34

Lc 6.22-23; 19.11-27

Ro 14.10-12

1 Co 3.9-15

2 Co 5.10

2 Ti 4.8

Juzgar a otros y a sí mismo

Mari caññajē cutiere marī majūā ññabeseri bero aperā na cabairijere

ññabeserique

Mt 7.1-5

Lc 6.37

Ro 2.1-3; 14.1-13

Stg 4.11-12

Libertad cristiana

Jesucristo jūgori roticūrīqūērē carotiecoenarē bairo tuari caroaro mena Dios

cū caborore bairo átijūgomasīrīqūē

Jn 8.31-36

Ro 6.6-7,17-22; 7.6; 8.1-4

Gá 5.1,13-14

Liderasco cristiano

Dios cū caïroari poa macãanarē cajũgoãna na caãtiãnie

Mt 5.16; 16.18 Jn 10.1-18

Hch 6.1-6 1 Ti 3.1-7; 5.1,17-19

Tit 1.7-9 Stg 5.14

1 Pe 5.1-4

Maestros falsos, profetas falsos

Ricaati caquetibujurã caïtopairã na caãtie

(Is 5.20) Mt 23.1-36; 24.11-24

1 Ti 4.1-5 Tit 1.10-16

2 Pe 2.1-22

Matrimonio (ver Sexo y matrimonio, también Esposos y esposas)

Muerte

Riari bero marĩ cabaïpee

(Sal 116.15) Lc 23.43

Jn 14.1-3 Ro 14.8

2 Co 5.1,6-8 Fil 1.21-23

1 Ts 4.13-18; 5.9-10 2 Ti 4.7-8

He 9.27 Ap 20.4-6,11-15; 21.4

Mundo, la relación del cristiano al

Ati yeparũ acũ Dios yaure bairo nimasĩrĩqũẽ

Mt 5.13-16 Jn 15.18-21; 16.33; 17.14-18

Ro 12.1-2 2 Co 6.14-18

Gá 6.14 2 Ti 2.4

Tit 2.12 Stg 1.27; 4.4

1 Jn 2.15-17; 5.4-5

Naturaleza vieja y nueva

Diore camasiẽcũ anajẽ; Cristo jũgori cawãma yeri marĩ caãanjẽ cũtie

Ro 6.1-23; 7.1-25 2 Co 5.17

Gá 2.20; 5.16 Ef 4.22-24

Col 3.1-10

Nuevo pacto

Dios cawãma wãme cũ caãticũrĩqũẽ

(Jr 31.31-34) Mt 26.28

Mr 14.24 Lc 22.20

1 Co 11.25 2 Co 3.5-6

He 7.18-22; 8.6-13; 9.11-28; 13.20

Obediencia

Diore caroaro tũgousarique

(Dt 10.12-13; 26.16) (1 S 15.22)

(Sal 40.8) (Pr 4.13-15)

Mt 7.24-27 Lc 8.15

Jn 14.15,21 Ro 6.16-18

Gá 2.20 Ef 6.1

2 Ti 3.16 Tit 3.1

Stg 4.17
1 Pe 1.14-15

Ofrendas, generosidad

Diore caïroau ãnirĩ aperãrẽ ãmeo juátinemorĩquẽ
(1 Cr 29.9) (Pr 3.9-10; 19.17)
(Mal 3.10) Mt 5.42
Lc 6.38 1 Co 16.1-4
2 Co 8.10-15; 9.1-15

Oración

Diore jẽnirĩquẽ
(Sal 34.4,6; 66.18-19; 145.18) (Jr 33.3)
Mt 7.7-11; 9.37-38; 21.22 Mr 11.24-25
Lc 18.1-8,9-14
Jn 14.13-14; 15.7; 16.23-24
Ro 10.9-13 Ef 5.20; 6.18
Fil 4.6-7 1 Ts 5.17-18
1 Ti 2.1-3,8 He 4.16; 11.6; 13.15
Stg 1.5; 4.3; 5.14-20 1 Pe 3.7
1 Jn 1.9; 5.14-15

Paciencia (ver también Perseverancia)

Tũgoñaecũrẽ bairo tũgoñanetõrĩ yerijõrõã tũgoñarĩquẽ cutaje
(Sal 27.14) Ro 15.4
Gá 6.9 He 12.1
Stg 1.3 1 Pe 2.19-20

Palabra de Dios

Dios yaye queti cũ caquetibujucũrĩquẽ
(Sal 19.7-11; 119.9-11) Mt 24.35
Jn 5.39 Hch 20.32
2 Ti 3.15-17 He 4.12 1 Pe 2.2
2 Pe 1.19-21 **Pecado**
Carorije Dios cũ caboetie
(Pr 6.16-19) Is 53.6; 59.2-3
Mt 5.21-48; 15.11,16-20 Jn 8.34
Ro 3.23; 5.12; 6.16,23; 14.23
Stg 1.15; 4.17

Perdon

(1) Marĩ yaye wapare Dios cũ cacoserije
(Sal 32.5; 51.1-19; 103.3,12) Pr 28.13
(Is 1.18) Hch 3.19
Ef 1.7 Col 1.13-14
1 Jn 1.8-10
(2) Roro apei marĩ cũ caáto bero marĩ cũ caátiatajere masiritirique
Mt 6.12,14-15; 18.15-35 Mr 11.25-26
Lc 17.3-4 Ef 4.32
Col 3.13

Persecucion (ver también Sufrimiento)

Cristo yarā marī caānie jūgori aperā roro marī na caátie

Mt 5.10-12; 10.22 Hch 5.41

Ro 8.17-18; 12.17-21 2 Ti 3.12

He 11.36-40 Stg 1.2-4

1 Pe 2.19-21; 3.9-16

Perseverancia (ver también Paciencia)

Popiye tām̄omicūā, Dios mena t̄oñatutuacōānjē

Mt 10.22; 24.13 Mr 4.16-17

Jn 8.31 Ro 2.7; 12.12

1 Co 15.58 Gá 6.9

Col 1.23 2 Ti 2.3

2 Ts 3.13 He 3.6,14

Preocupación

Capee tūgoñamacārīqūē caānimiatacūārē, Dios mena tūgoñatutuarique

Mt 6.31-34 Fil 4.6-9,19

2 Ts 3.3 1 Pe 5.7

Privilegios y bendiciones í caáto gozados por los creyentes

(1) Jesucristore catūgousarā marī caānie jūgori marī caátimasīrījē

Hch 5.41 Ro 5.1-5; 8.15-17,37-39

Stg 2.5 2 Pe 1.4

(2) Jesucristo catūgousarā marī caānie jūgori marīrē Dios cū cajorije

Jn 17.2-3 Ro 5.8-11; 8.32

1 Co 6.11 Ef 1.3-14

He 2.10-18; 7.22-28 1 Pe 1.3-5

Profecías cumplidas por Cristo

Cristo cū cabaipeere na caīwoajūgoyeticūrīqūē cariapea cabaipetietarije

(Is 7.14) Mt 1.23 (Mi 5.2) Mt 2.6

(Sal 2.7) Mt 3.17

(Is 35.5-6) Mt 9.35; 11.5

(Sal 78.2) Mt 14.34 (Zac 11.12) Mt 26.15

(Is 50.6) Mt 26.67 (Zac 11.13b) Mt 27.5a

(Is 53.7) Mt 27.12-14 (Is 53.5) Mt 27.26

(Sal 69.21) Mt 27.34 (Sal 109.25) Mt 27.34

(Am 8.9) Mt 27.45 (Sal 22.1) Mt 27.46

(Is 53.9) Mt 27.57-60 (Zac 13.7) Mr 14.50

(Sal 22.16) Mr 15.19-20,24 (Sal 31.5) Lc 23.46

(Sal 38.11) Lc 23.49 (Sal 41.9) Jn 6.71

(Sal 22.18) Jn 19.23-24 (Sal 34.20) Jn 19.33

(Zac 12.10) Jn 19.34

Pruebas, dificultades

Roro popiye tām̄uomicūā, jīcārō tūni átijīātimasīrīqūē

(Job 1.6-22; 42.12-17) Ro 8.28

2 Co 4.17-18 1 Ts 3.3-4

He 12.7,11 Ap 3.19

Resurrección

Riayasiri bero tunu marĩ cacatinemopee macããjẽ
 Mt 22.30 Jn 5.28-29; 11.25-26
 1 Co 15.12-32,35-38,51-57 Fil 3.20-21
 1 Ts 4.13-18 1 Jn 3.1-2

Riquezas, el peligro de

Dise ùnie cawapa pacarije ape watoare roro caátibuipacorije
 Mt 6.19-21,31-33; 13.22 Mr 10.23-31
 Lc 12.13-21; 16.9-13 1 Ti 6.3-10,17-19
 Stg 1.9-11 1 Jn 3.17

Sabiduría

Caroaro catũgoñamasĩrã ãnajẽ
 (Pr 1.1-4.27; 8.11; 9.10) Mt 7.24-27; 25.1-13
 1 Co 1.17-31; 3.18-23 Ef 5.15
 2 Ti 3.14-17 Stg 1.5-8; 3.13-18

Salvación

Marĩ carorije wapare Dios cũ canetõrĩjẽ
 (1) Cristore marĩ canetõrotiepata, marĩ cayasipee
 (Is 64.6-7) Ro 3.10,23; 5.12; 6.23
 1 Jn 1.10
 (2) Dope bairo Cristo marĩ cũ canetõmasĩpee
 (Is 55.6-7) Jn 1.12; 3.1-17; 5.24
 Hch 4.7-12 Ro 5.6-11; 10.9-13
 Ef 2.8-10 Tit 3.3-7
 1 Pe 1.21-23
 (3) Dope bairo cariapea merẽ canetõecoricarã marĩ caãnierẽ marĩ
 camasĩrĩjẽ
 Jn 5.24; 6.37; 10.27-30 Ro 8.15-16,31-39; 10.9-10
 2 Co 1.21-22 Ef 1.4-5
 2 Ti 1.12 1 Pe 1.5 1 Jn 5.11-13

Santificación, santificado, santo

Cañuũrẽ bairo Dios cũ cabesericũ, cũ yaũ rocu ãnajẽ
 (Ex 19.3-6) Jn 17.17
 Hch 20.32; 26.18 1 Co 1.2; 6.11
 Ef 5.26
 He 2:11; 10.10,14,29; 13.12 Ap 7.9-17

Segunda venida de Cristo

Cristo ati yepapũ tunu cũ caatĩnemopee
 Mt 24.3-44 Mr 8.38; 13.24-37
 Lc 21.25-36 Jn 14.2-3
 Hch 1.11 1 Co 4.5
 Fil 4.5 1 Ts 1.9-10; 4.15-18
 He 9.28 Stg 5.7-8
 2 Pe 3.10-13 1 Jn 3.2
 Ap 1.7; 22.12,17,20

Señales de los últimos tiempos

Catusari rümü caāno cabairijere marī cañapee
 (Dn 9.27; 11.31) Mt 24.3-44
 Lc 17.22-37; 21.5-36 2 Ts 2.1-12
 1 Ti 4.1-3 2 Ti 3.1-5; 4.3-4
 2 Pe 3.3-13

Sexo y matrimonio

Jicāō marī nūmo mena jeto ānajē
 (Gn 2.20-24) Mt 5.27-28,31-32
 1 Co 7.1-17,25-40 Ef 5.22-33
 Col 3.18-19 1 Ts 4.3-8
 He 13.4 1 Pe 3.1-7

Soledad

Jicāūā bapa mano marī catuaro, Dios marī mena cū caānicōā ninucūrījē
 (Sal 23; 27.10; 91.9-11) (Is 41.10)
 Mt 28.20b Jn 14.16-17
 He 2.11; 13.5b-6

Sufrimiento

Roro bopacooro Cristo yarā marī caānie jūgori tāmūorīqūē
 Ro 8.18 2 Co 1.3-7
 Fil 1.29; 3.10 2 Ti 2.11-13
 1 Pe 1.3-9; 2.19-21; 4.12-16; 5.8-10

Sumisión a Cristo

Marī caānajē cutiere Cristo jetore cū ānijūgorotirique
 Le 6.46-49 Ro 6.12-16; 12.1-2
 1 Co 6.19-20 2 Co 5.15
 Fil 2.9-11

Temor

Ati yeparūre cauworije caānimiatacūārē, tūgoña uwietaje
 (Sal 27.1-2; 34.1-4; 56.11) (Pr 3.25-26)
 Jn 14.27 Fil 4.13,19
 2 Ti 1.7 1 Pe 3.13-14
 1 Jn 4.18

Tentación

Caátiamanipeere wātī marī cū caībusujārījērē tūgomicūā,
 tūgoñanetōmasīrīqūē
 Mt 4.1-11; 26.41 Jn 16.33
 Ro 14.13 1 Co 10.12-13
 Gá 6.1-2 Ef 6.10-18
 He 2.18; 4.15-16 Stg 1.2-4,12-15; 4.7
 1 Pe 5.8-9 2 Pe 2.9
 1 Jn 4.4 Jud 24-25

Tristeza (ver también Desánimo y Desilusión)

Ati yeparure tũgoñarĩqũe pairique cañnmiatacũārē, tũgoña yapapuaetaje

Mt 11.28-30 Jn 16.20-22

2 Co 1.3-5; 4.16-18; 6.10 1 Ts 4.13-14

Ap 21.4

Unidad cristiana

Cristo ya poa macãana jĩcārōrē bairo tũgoñanemorĩ masaricawoena caroara añajē cutaje

(Sal 133.1-3) Jn 13.34; 17.11,20-23

Ro 12.10 1 Co 1.10,13; 10.16-17

Ef 4.2-6,31 Fil 2.1-4 1

Jn 1.3,7

Victoria

Cristo jũgori carorije macãājērē netõncārĩqũe

Ro 8.35-39 1 Co 15.55-57

2 Co 2.14 1 Jn 4.4; 5.4

Ap 2.7,11,17,26; 3.5,12,21; 12.11

Vida cristiana (ver también Conducta del cristiano)

Jesucristore catũgousarā marĩ cañnie jũgori marĩ cabaiñnie

(Sal 119.9-11) Jn 15.4,7,10

2 Co 5.17 Gá 2.20

Col 2.6-7 1 Pe 2.2

1 Jn 1.5-7

Viejo hombre (ver Naturaleza vieja)

Virgen María

Jesucristo paco Dios cã cabeserico

(Is 7.14) Mt 1.18-20; 2.11; 12.46-50

Mr 6.3 Lc 1.26-56; 2.1-51; 8.19

Jn 2.1-5; 19.25-27 Hch 1.14

Voluntad de Dios

Dios cã caborore bairo jeto átaje

(Pr 3.5-6) Ro 12.1-2

Ef 5.15-17; 6.6 1 Ts 4.3-8; 5.18

1 Pe 2.13-15 2 Pe 3.9

1 Jn 2.17